

Wàlisài Tàacáisi Wáiwacali Jesucristo Iwali Wataacái Iyú

**El Nuevo Testamento De Nuestro Señor
Jesucristo en el idioma piapoco**

© **Propiedad y derechos reservados:**

Por José Reynaldo Rodríguez. E-mail: reystrak@hotmail.com

Roberto Flores Ávila. E-mail: piapocorf30@gmail.com

Colaboradores de traducción:

Walter Rojas Guarín, piapoco (Inírida-Guainía).

Silvio Rodríguez Gaitán, piapoco (Inírida-Guainía)

Colaboradores técnicos:

Wen Jones, SIL Internacional.

Guillermo y Patricia de Gibson, Iglesia Cristiana Nuevos Horizontes.

ISBN:

© Es propiedad de los traductores autores, 2019 Bogotá, D.C.

Todos los derechos quedan reservados por los traductores autores. Prohibida la reproducción total o parcial de esta obra por cualquier procedimiento (ya sea gráfico, electrónico, óptico químico, mecánico, fotocopia, etc.) y el almacenamiento o tras-misión de sus contenidos en soportes magnéticos, sonoros, visuales o de cualquier otro tipo, así como el préstamo, alquiler o cualquier otra forma de cesión del uso del ejemplar sin permiso previo y por escrito de los titulares del Copyright.

Las ilustraciones en blanco y negro que aparecen en las páginas 4, 10, 58,104,109, 127, 169, 200, 237, 272, 281, 284, 293, 309, 340, 350, 354, 372, 431, se usan con permiso de Foundation Matters Bible Pictures © 2013 Foundation Matters.

Las ilustraciones en blanco y negro que aparecen en las páginas 443, 669, 757, 768, se usan con permiso de Gordon Thompson WBT.

Las ilustraciones en blanco y negro que aparecen en las páginas 552, 669, se usan con permiso de la fundación David. C. Cook Publishing Co.

Las ilustraciones en blanco y negro que aparecen en las páginas 545, 580, 694 se usan con permiso de Graham Wade.

La ilustración en blanco y negro que aparece en la página 583 se usa con permiso de The British & Foreign Bible Society.

El mapa en color que aparece en la página 832 se usa con permiso de ESV.

Los mapas en color que aparecen en las páginas 829, 830, 831, 833, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841 se usan con permiso de FMOSoft © 2019 fmosoft.

Reconocimientos Especiales: Agradecemos inmensamente a los siguientes que sin su apoyo, no hubiera sido posible llevar a cabo este proyecto a un feliz término.

- SIL Internacional, por el apoyo económico en la mayor parte de la consecución del proyecto.
- La Iglesia Cristiana Nuevos Horizontes, por el apoyo de la administración de finanzas para el proyecto.
- The First Baptist Church de Kenton, Ohio, por su apoyo económico para terminar el proyecto y para publicar el Nuevo Testamento en en el idioma piapoco.
- A los hermanos en Cristo que nos ayudaron en el momento preciso para continuar el proyecto.
- A todos los otros hermanos en Cristo que oraron durante el tiempo que duró el proyecto.

Primer Edición © 2.019

Impreso en Colombia

Diagramación y formateo:

Doug Lotz, Ethnos360

Jack Abbott, Ethnos360

Edna Trigg, Ethnos360

Contenido

Libro	Página
Mateo	2
Marcos.....	108
Lucas	167
Juan.....	274
Hechos	347
Romanos	435
1 Corintios	480
2 Corintios	524
Galatas	551
Efesios	567
Filipenses.....	583
Colosenses.....	594
1 Tesalonicenses.....	606
2 Tesalonicenses.....	615
1 Timoteo	621
2 Timoteo	634
Tito.....	643
Filemón	649
Hebreos	653
Santiago	688
1 Pedro	702
2 Pedro	716
1 Juan.....	725
2 Juan.....	736
3 Juan.....	739
Judas.....	742
Apocalipsis	747
Glosario.....	795
Índice Temático.....	810

Quéechacáwa, wàa Dios irí cayábéeri càide iyúwa
wéenásàiri apóstol Pablo íimáanaté:

"Nùaca cayábéeri Jesucristo irí, yái
Wáiwacalica, ichàiniadéericaté
nuwàwa, iicácáinaté núa càide iyúwa
yái yáaliméeripinácaté imànica irí yái
íibaidacalésica càide iyúwa iwàwáaná."
1 Timoteo 1.12

MATEO

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Yái cuyàluta Mateo, yácata idàbéeri ichànàacawa cháí Wàlisài Testamento irìcu. Néenáca níái báinúaca cuyàluta icàlidéeyéica Tàacáisi Cayábéeri Jesús iináwaná ìwali.

Mateo: Yáasáidaca Jesús, “Rey idéca yàanàaca.”

“Yácata nacái Wacuèriná imàaquéeri walí mawèníiri iyú.”

Itànèerité cuyàluta:

Yácata Mateo, yái itànàaténì, néenacaté níái doce Jesús yéewáidacalénáica. Quéechaté ípidená Leví, ìwacáidéericaté nacái palata Roma yàasu rey irípiná. Néese, yáté Jesús icámbiaca ípidená Mateo iyú. Iná yácata yái itànàaté yái cuyàlutaca.

Camuí itànèericaté irìcu cuyàluta:

Yái cuyàlutaca, Mateo itànàacaténì chábade camuí 60 néenibàa, asáica idénáamité Cristo, idécanáamité nacái natànàaca yái Lucas yàasu cuyàlutaca.

¿Càináté irípiná itànàani?

Mateo itànàacaté yái cuyàlutaca judíonái irí. Iná itàaníca madécaná yàawiría judíonái íiwitáise ìwali.

Mateo yéewáidéeri wía ìwali:

Mateo yáasáidaca Jesús càide iyúwa Mesías, yácata nacái judíonái yàasu rey. Hebreo iyú ípidená Mesías, Griego itàacái iyú, Cristo. Yácata néená níái ípidenéeyéica báinúaca tàacáisi cayábéeyéi. Icàlidaca nacái ìwali yái Dios icàcatáica yàasunái wenàiwicawa. Imáalàidáaná, ichùuliaca yàasunái wenàiwica yàaca icàlidaca itàacái macái wenàiwica íiwitáaná irí. Mt. 28.19-20.

Versículo máiníiri cawènica:

Mt. 2.2.

MATEO

**Yácata icàlidacatái walí Jesucristo
isèenái yàawirináimi ìwali**
(Lc. 3.23-38)

1 1 Iricu cuyàlutaquéi, yácata
náipidenámi ìyacatái níái
Jesucristo yàawirináimicaté. Yái Jesu-
cristo yácata, rey David itaquérinámi,
Abraham itaquérinámi nacái:^a

2 Abraham ìiricaté yái Isaac. Isaac
ìiricaté Jacob. Jacob ìiricaté Judá, nía
nacái yéénánáica onceté namanùbaca.

3 Judá yéénibecaté, níái Fares,
Zérah nacái. Náatúa úipidenaté
Tamar. Fares ìiricaté yái Esrom.
Esrom ìiricaté Aram.

4 Aram ìiricaté Aminadab.
Aminadab ìiricaté Naasón. Naasón
ìiricaté yái Salmón.

5 Salmón ìiricaté Booz, yáatúa
úipidenaté Rahab. Booz ìiricaté Obed,
yáatúa úipidenaté Rut. Obed ìiricaté
Isaí.

6 Isaí ìiricaté yái David, israelnái
yàasu reycaté.

Rey David ìiricaté Salomón. Uái
Salomón yáatúaca, úacataté Urías
yàacawéetúami quéechaté.*

7 Salomón ìiricaté yái Roboam.
Roboam ìiricaté Abías. Abías ìiri-
caté Asa.

8 Asa ìiricaté Josafat. Josafat ìiri-
caté Joram. Joram ìiricaté Uzías.

9 Uzías ìiricaté, yái Jotam. Jotam
ìiricaté Acáz. Acáz ìiricaté Ezequías.

10 Ezequías ìiricaté Manasés.
Manasés ìiricaté, Amón. Amón ìiri-
caté, Josías.

11 Josías itaquérinámicaté, yái
Jeconías.^b Quéwa nàyacaté áibanái
Josías itaquénáinámi, Israel yàasu
cáli ìinatátá, ipíchatéca natéca nía
Babilonia yàasu cáli néré.*

12 Néese idécanáamité natéca
israelnái Babilonia yàasu cáli néré,

a 1.1 Chái, “hijo de” ìimaca wawáimi iyú. Quéwa iwàwáaná ìimaca: itaquérinámi,
càmicáináté Abraham ìiri Jesús, càmitaté nacái rey David ìirini. Quéwasí
nataquérinámica yái José, María nacái, níái Jesús isèenáipinacaté.

b 1.11 Rey Jeconías: úipidená nacái Joaquín, camuí 598. Ipíchatéca natéca israelnái
Babilonia néré. Yái Jeconías, Josías itaquérinámi.

1.6 2 S. 12.24. **1.11** 2 R. 24.14-15; 2 Cr. 36.10; Jer. 27.20; 1 Cr. 3.15-16.

yá Jeconías ìiricaté Salatiel. Salatiel itaquérinámicaté Zorobabel.

13 Zorobabel ìiricaté, Abiud. Abiud ìiricaté, yái Eliaquim. Eliaquim ìiricaté, Azor.

14 Azor ìiricaté Sadoc. Sadoc ìiricaté Aquim. Aquim ìiricaté Eliud.

15 Eliud ìiricaté Eleazar. Eleazar ìiricaté Matán. Matán ìiricaté Jacob.

16 Jacob ìiricaté José, yái María yàacawéeripináté, úái Jesús yáa-túacaté, yái íipidenéerica Cristo.^c

17Iná Abraham idénáami, nàyacaté catorce íiwitáaná israelnái itaquénáinámi, iwérétaté asáica rey David. Néese David idénáami, nàyacaté áibanái catorce íiwitáaná israelnái itaquénáinámi, iwérétaté natéca nía Babilonia yàasu cáli néré. Néese nàyaca idénáamité Babilonia yàasu cáli néré, nàyacaté áibanái catorce íiwitáaná israelnái itaquénáinámi àniawa, iwérétaté asáica Cristo.

Asáicaalíté Jesucristo (Lc. 2.1-7)

18 Càicaté wawàsi ichàbacawa: Néenialí èeri asáicaalíté Jesús, yái Cristoca, úái María, Jesús yáa-túacaté, idéechúaté yeebáca José irí, ucàsàanápínátéwa yáapicha.

Quéwa ipíchawáiseca naimácaté náapichawáacawa, yá idécaté úalíaca quéenibeca úa, quéwa Espíritu Santo ichàini iyú. **19** Yái José, uàcawéeripináté, ìyacaté machacànita càide iyúwa Dios iwàwáaná. Ináté yéewa càmita iwàwa icháawàaca uináwaná ùyacàle mìnánái iríwa, yá íináidacáitaté imàacaca úa ibàacanéeri iyú.

20 Quéwa idècunitàacá José íináidacaté imànica yái wawà-sica, yá abéeri ángel Dios néeséeri, yáasáidacatéwa irí yáamacani irí-cuísewa, íimacaté irí:

“José, pía David itaquérinámica, picá cáalu peedáca pìacawéetúawa úái Maríaca. Quéenibeca úa, quéwa yái ùiri càirica ìyaca udèericu, Espíritu Santo ichàini iyúta ìya ùwali.

21 Néese, yá asáipináca María íicha abéeri sùmài, yá pìapináca íipidená JESÚS,^d yácáináta ichúuliadéeripiná yàasunái wenàiwicawa, nabáyawaná íicha.”*

22 Càicaté ichàbacawa néenialí macáita, yéewacaténáté idéca imànicawa macáita càide iyúwaté

^c **1.16** Yái Mesías, yácata Cristo. Yái idéericaté Yáaniri Dios imàacaca irí ichàini ichùu-llanápíná iyúwa rey israelnái iwicáu.

^d **1.21** Jesús íimáaná: Ichúuliadéeri wenàiwica yùuwichàacáisi íicha. Lc. 1.31.

1.21 Sal. 130.8.

Wáiwacali icàlidáanáté profeta
Isaías irí, íimacaalíté irí:

23 “Quéenibepiná abéechúa
mànacàu càmíichúaca idé
iimáca asìali yáapicha, yá
asáipináca úicha abéeri
sùmài.

Yá piàpináca íipidená
Emanuel.”*

Emanuel íimáaná: “Dios ìyaca
wáapicha.”

24 Néese José icawàacaalí-
téwa, yáté imànica càide iyúwaté
Dios yàasu ángel íimáanáté irí,
yá yeedácaté yàacawéetúawa úái
Maríaca. **25** Quéwa càmítaté José
iimáca úapicha, iwérétaté idéca
asáica úicha yái uìrica. Yá José yàa-
caté íipidená JESÚS.

**Abénaméeyéi cáaliacáiyéi
yàanàacaté Belén néré**

2 **1** Asáicaté Jesús, Belén^e ìya-
càlená irìcu, Judea yàasu
cáli íinata. Néenialí èeri
rey Herodes ichùuliacaalíté
israelnái yàasu cálica iwicáu.
Néese idécanáamité asáicani,
yá nàanàacaté Jerusalén ìya-
càlená iriculé, abénaméeyéi
asianái cáaliacáiyéi, síisàade
èeri imusúacatáiseawa. **2** Yáté

nasutáca néemiawa Jerusalén ìya-
càlená mìnánái:

“¿Aléná ìya yái sùmài wàli-
sàiricatàacá asáica, judíonái
yàasu reyca? Idéca waicáca yàasu
dùlupùta icúacawa chènunibàa.
Iwalíise wáalía idé asáicani. Iná
yéewa wàacatéwa néese wàa-
caténá íimiétacaná.”

3 Néese rey Herodes
yéemiacaalíté natàacái iináwaná,
yá máinícaté achúmaca imànica
iwàwa, madécanáté nacái
Jerusalén iyacàlená mìnánái

e 2.1 Belén: Abéeri yàcalé ìyéerica mawiénita Jerusalén irí, ocho mil metro idècuni
(8 Km). Yácataté rey David iyacàlemi.
1.23 Is. 7.14.

yáapicha.^f **4** Yá càicaté rey Herodes ìwacáidaca macáita níái sacerdotenái ìiwacanánáica, nía nacái yéewáidéeyéica níái tàacáisi ichùulièyéica. Yá isutácaté yéemiawa nía, alénápinácaalí asái yái Cristo.

5 Yá náimacaté rey Herodes irí:

“Belén ìyacàlená nérépiná asáini, Judea yàasu cáli ìinata. Càicáité profeta Miqueas itànàaca bàaluité:

6 ‘Pía Belén^g ìyacàlenáca, ìyeechúaca Judea yàasu cáli ìinata, caináwanápináca pía quiríta náicha níái áibanái yàcalénái ìyeyéica Judea yàasu cáli ìinata.

Pirícúisepinácáiná imusúawa yái itéeripinácuéca píiwitápu, yái icuèripináca nacái israelnáí, níái nùasunái wenàiwicaca.’ ”*

7 Néese, yáté rey Herodes imáidaca ibàacanéeri iyú níái cáalíacáiyéica. Yá isutácaté yéemiawa nía cayába càinácaalíté èerica yái idàbaté naicáca dùlupùta icúacawa

chènunibàa. **8** Néese, yá ichùuliacaté nàacawa Belén ìyacàlená néré, yá nacái ìimacaté nalí:

“Piacuéwa néré, pisutácué péemiawa ìwali cayába yái sùmàica. Idécanáamicué pianàacani, yá picàlidacuéca nulí ìináwaná, nùacaténáwa nacái néré, nùacaténá nacái ìimiétacaná.”

9 Néese idécanáamité cáaliacáiyéi yéemiaca rey Herodes itàacái, yáté nàacawa. Quéwa úái dùlupùta naiquéechúacaté nàasu cáli néesewa, yá naicácaté ùacawa chènunibàa napíchale àniawa, iwéréta uyamáaca ucùacawa iwicáu yái sùmài ìyacatáica. **10** Yá naicácaalíté úái dùlupùtaca, yáté casímáica nawàwa manuísíwata. **11** Nawàlùacaalítéwa capíi iriculé, yá naicácaté sùmài, yátúa María yáapichawa. Yáta nabàlùacatéwa irí nàului ipùata iyúwa nàacaténá ìimiétacaná. Yá nacái nàacàcaté yái nàasu yàalusì cawèníyèi yàaluca. Yáté nàaca irí oro,^h àicu iséená pumèníiri,ⁱ àicu icáina, pumèníiri nacái.^j **12** Néese, yáté Dios

f 2.3 Achúmacaté Herodes iwàwa, càmicáínaté iwàwa áiba rey icùaca yái cálica. Yá nacái cáalucaté macáita níái Jerusalén mìnánáica, càmicáínaté nawàwa ùuwicái wàlisài rey ìwalíise.

g 2.6 Bàaluité profeta Miqueas itànàacaté asáinápinaté Jesús Belén ìyacàlená irícu.

h 2.11 Oro: íba cawèníiri, éewéeri nacái ìicacánáwa.

i 2.11 Incienso: Abéeri àicu iséená, pumèníiri isàni, neeméerica templo irícu, capíi irícu nacái. Quéwa cawèníiri nacái, íná reynáita níái idè̀nàni.

j 2.11 Mirra: Abéeri àicu icáina, pumèníirita nacái isàni, ùlucái nacáiri, cawèníiri nacái, iyú judíonái ipusúa níái yéetánímica. Quéwa pucháibanamata pumènica nasàni, áiba cáli néeséeyéi needáca yái ípidenéerica Arabia.

2.6 Mi. 5.2.

yàlàaca nía náamacani irìcuìsewa, ipíchanaté nèepùacawa rey Herodes yàatanábàa. Yáté nèepùacawa áiba àyapu irìcubàata nàasu cáli néréwa.

Nachúuliadacaté Jesús Egipto yàasu cáli néré

13 Néese idécanáamité cáaliácáiyéi yèepùacawa nàasu cáli néréwa, yáté abéeri ángel Dios néeséeri, yàasáidacawa José irí yáamacani irìcuìsewa. Yáté íimaca irí:

“Picawàawa, pichùnia piasu wawàsiwa. Pité yái sùmàica yáatúa yáapichawa, pìacatéta-cuéwa aléde Egipto yàasu cáli néré. Nérétaca piyamáacuéwa iwéréta nucàlidacuéca pírí tàa-cáisi àniawa, Rey Herodes yàanápínacáiná icutáca yái sùmàica inúacaténáni.”

14 Néese, yá José icawàacawa táiyápita, yáta yeedáca yái sùmàica, yáatúa yáapichawa, yáté nàacawa Egipto yàasu cáli nérépiná. **15** Yá nàyacaté néréta, iwérétaté rey Herodes yéetácawa. Càicaté ichàbacawa yái wawàsica, yéewacaténaté imànicawa càide iyúwaté Dios yàasu profeta íimáanaté:

“Numáidacaté Nuìriwa Egipto yàasu cáli néese.”^k

Rey Herodes ichùuliacaté nanúaca níai sùmanáica

16 Néese idécanáamité rey Herodes yáaliaca cáaliácáiyéi imèniadacani, yáté calúacani báawanama. Yá íináidacatéwa cáaliácáiyéi itàacái iwali, càinácaalíté idècuni síisài idàbatáiseocaté naicáca dùlupùta icùacawa. Yá ichùuliacaté yàasu úwinái inúaca macáita níai sùmanái càmiíyécátéca idé idèniaca pucháiba camuí, iyéeyéica Belén iyacàlená irìcu, iyéeyéica nacái Belén iyacàlená itéesebàa.¹ **17** Yá càicataté ichàbacawa iyúwaté Dios yàasu profeta Jeremías itànàanaté, íimacaalíté:

18 “Casànaca néemianícawa níai iyéeyéica Ramá iyacàlená irìcu. Casànaca náicháaníca cáiwina. Níacata Raquel itaquénáinámi níara càí íicháaníca, yéenibenái íinináwa. Càmita nawàwa áibanái ichàiniadaca nawàwa,

k 2.15 Os 1.11. Profeta Oseas itànàacaté yái tàacáisica: Bàaluité Dios imáidacaté Egipto yàasu cáli néese, níai Israel itaquénáinámica presocaalíté nàyaca néré 430 camuí. Néese, yáté Dios imáidaca Egipto yàasu cáli néeseta àniawa yái Iiri Jesús.

1 2.16 Cáaliácáiyéi icàlidacaté Herodes irí iwali yái idàbàanacaté naicáca dùlupùta. Càmínaté idéca ichàbacawa pucháiba camuí, ipíchawáiseca nàanàaca Jerusalén iya-càlená néré, yá idécaté naicáca ucúacawa úái dùlupùtaca.

idécáanáté néenibenái
yéetácawa náicha.”^m

Nèepùadacaté Jesús Egipto néese, Nazaret néré

19 Néese idécanáamité rey Herodes yéetácawa, yáté abéeri ángel Dios néeséeri, yáasáida-catéwa àniawa José irí yáamacani iricuísewa.

20 Iimacaté irí:

“Pichùnià piasuwa. Pité yái sùmàica, yáatúa yáapichawa, pèe-pùacuéwa Israel yàasu cáli néré. Idéca néetácawa níái iwàwéeyéi-caté inúaca yái sùmàica.”

21 Néese, yáté José ichùniàca yàasuwa, yá itecaté sùmài yáatúa yáapichawa, yá nèepùacatéwa Israel yàasu cáli néré. **22** Quéwa José yéemìacaalíté Arquélao iináwaná ichùuliàca iyúwa rey Judea cáli iwicáu, yáanirimi Herodes yàalumíiseca, yáté cáluca yàacawa néré. Quéwa Dios icàlidacaté tà-cáisi José irí yáamacani iricuísewa. Yáté nàacawa machacànita Galilea yàasu cáli néré. **23** Nàanàacaalíté néré, yáté nàaca nàyaca abéeri yàcalé iricu ípidenéeri Nazaret. Càicaté ichàbacawa, yéewacaténáté imànicawa càide iyúwaté profetanái íimáanáté ìwali: “Nàanápínáté ípidená, Nazaret néeséeri.”

Juan Bautista icàlida Dios itàacái máisawaliré

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9,15-17; Jn. 1.19-28)

3 **1** Néese madécaná camuí idécanáamité ichàbacawa, nàyacaalítàacá mamàalàacata Nazaret iyacàlená néeni, yá néenialícaté Juan Bautista idàbaca icàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí máisawaliré, Judea yàasu cáli íinata. **2** Iimacaté nalí:

“Piwènúadacué píiwitáisewa báawéeri íicha piyacaténacué Dios irípiná, mawiénicáiná Dios yàanàaca icùacaténá yàasunái wenàiwicawa.”*

3 Juan Bautista ìwalitaté yái, càité profeta Isaías itànàaca, cà-caalíté íimaca:

“Abéeri asìali imáidáidapíná icàlidaca máisawaliré.

Càipíná íimaca:

‘Twàwacutacué pimàacaca píichawa yái píiwitáise báawéerica, ipíchaca Wacuèriná yàanàaca pìatalécué. Iwàwacutacué pìyaca machacànita càide iyúwa Dios iwàwáaná.’ ”*

4 Yái Juan ibàleca càiricaté ìwàlica, namàníirité camello ichùna

^m **2.18** Jer. 31.15 Iimáaná: Níái yàcalé Belén, Ramá nacái, nàyacaté mawiénita nalíwáaca, Jacob iyacatáicaté bàaluité, yàacawéetúa Raquel yáapichawa. Iná yéewa Mateo íináidacawa ìwali yái Jeremías icàlidáanacaté ìwali.

3.2 Dn. 2.44; Mt. 4.17; Mr. 1.15. **3.3** Is. 40.3.

iyú. Yá nacái idacùacaté ìwalìa-bàawa cuwèesi íimami iyúta.* Yáí iyáacaléca, níatái camàapuanáica, máaba ituní nacái, yàanèeyéica iríwa ànalima yèewibàa. **5** Néese, yá wenàiwicanái yàanàacaté Juan yàatalé néemìacaténá yáí icàlidée-rica, Jerusalén ìyacàlená néeséeyéi, madécaná áibanái yàcalé néeséeyéi ìyèeyéicaté Judea yàasu cáli íinata, nía nacái ìyèeyéicaté inanábàa Jordán idùlepibàa.

6 Níái icàlidéeyéica íichawa yáí nabáyawaná namàníiricaté, yá Juan ibautizácaté nía inanábàa Jordán yáaculé.

7 Quéwa Juan iicácaalíté manùba fariseonái, saduceonái nacái, yàanàacaté yàatalé ibautizácaténá nía, yá íimacaté nalí:

“¡Píacué, báawéeyéi íiwitáise wenàiwicaca, piyúunáidasicué pichúulíapínacawa bautismo iyú, Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càicuéca pimànicade iyúwa àapi ipiacaalíwa quichái ipèrúa íicha! **8** Iwàwacutácué pìyaca machacàníiri iyú wenàiwicanái ipíchale, càide iyúwa idéeyéi iwènúadaca íiwitáise wa báisita báawéeri íicha, Dios irípiná.

9 Píacué càì píimaca piríwa: ‘Abraham itaquénáinámica wíaquéi,

íná càmita Dios yùuwichàidapíná wíá’ Quéwa núumacué pirí, Dios iwàwacaalí imáalàidacuéca píata. Yáalimápináta imànica áibanái wenàiwica nayú níatái íibanái ìyèeyéica cháí, Abraham itaquénáipíná àniawata.

10 Yá nacái idé màulenáca Dios imáalàidáanápíná níái imàníiyéica báawéeri. Càide iyúwa abéeri bànacalé càmicaalí cayába ìyacaná, yá iwàwacutá náucacani chipàali iyú neemácaténáni quichái iriculé.*

11 Báisítacué núumaca pirí: Núa, nubautizácué píá úni yáaculé, píacué idéeyéica iwènúadaca íiwitáise wa pibáyawaná íichawa Dios irípiná. Quéwa yáí yàanèerica nudénáami, máiníirica cachàinica nuícha quiríta, yáí canéerica nuwèni ipíchale nuíbaidáanápíná irí. Yápináquéi ibànùacué piwàwaliculé Espíritu Santo. Quichái nacái áibanái irí.ⁿ **12** Idéca nacái icáapica yáí rastrillo nacáirica iicacánáwa icusúadacaténá iyú trigo, icaláidacaténá ìyacaná yéetaná ìwalíise, ìwacáidaténá trigo ìyacaná cayábéeyéi. Yá idèniaca nía abéeri yàalusi iriculé, yá nacái yeemáca yáí yéetanámica iriculé yáí quichái ipu-
cuéricawa càiripínáta.”^o

n 3.11 Imáaná: Níái càmfíyéica iwàwa iwènúadaca íiwitáise wa nabáyawaná íichawa, yá nàuwichàapínacawa yùuwichàacáisi quichái iriculé.

o 3.12 Iwàwáaná íimaca: Níái yeebáidéeyéica iseríapínáca nía yàataléwa báawéeyéi íicha. Quéwa níái càmfíyéica yeebáida ìwali, yá yúucapínáca nía iriculé yá quichái ipu-
cuéricawa càiripínáta.

3.4 2 R. 1.8. 3.10 Mt. 7.19.

Juan Bautista ibautizáca Jesús

13 Yá néenialí èerica nacáitaté, Jesús imusúawa Galilea yàasu cáli néese, yàacaténáwa Juan Bautista yàatalé inanábàa Jordán néré, yéewacaténá ibautizácani.

14 Quéwa càmitaté Juan iwàwa ibautizácani.

Yá íimacaté Jesús irí:

“Núatasí yái iwàwacutéeri pibautizáca.”

15 Yá Jesús íimacaté irí:

“Siúcái, pimàacaca numànicani, pibautizáca núa. Iwàwacutáca wamànica machacànita càitáde iyúwa Dios iwàwáaná.”

Néese, yá Juan yeebácaté, ibautizácani.^p

16 Néese idécanáamité ibautizácani, yátaté Jesús imichàacawa úni yáacuise. Yá iicácaté yàacàcawa chènuníise, yá nacái iicácaté Dios yàasu Espíritu iricùacawa càide iyúwa abéechúa unùcu iicácanáwa, yá uyamáacatéwa ìwali.* **17** Yá nacái néemíacaté Dios isàna itàaníca chènuníise. Càicaté íimaca:

“Yácata Nuíri yái, cáininéerica nuicáca, isíimáidéerica máiní nuwàwa.”*

Jesús imawèniadacaté Camèniadacáiri

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

4 **1** Néese, yá Espíritu itécaté Jesús déeculé yáawanái quiríta máisawaliré, yéewacaténá Camèniadacáiri yáalimáidacaté iicáwani, imànipinácaalí ibáyawanáwa ichùuliaca.* **2** Néese idécanáamité Jesús iyaca néré mayáacata cuarenta èeri, cuarenta nacái catá, yáté máapicani. **3** Yá Camèniadacáiri yàanàacaté yàatalé, yá íimacaté irí:

“Báisícaalí Dios Iirica pía, pitàaní nali níái íbaca, nawènúacaténáwa pan iyú, yá piyáaca nía.”

4 Yá Jesús íimacaté irí:

“¡Càmita! Càica Dios itàacái íimaca: ‘Càmita abéeri yàacàsica yái cáu iyú wenàiwica. Cáuta nacái nía macáita iyú yái tàacáisi imusuéricawa Dios inùmalicuise.’”^q

5 Néese, yá Camèniadacáiri itécaté yáapichawa Jesús Jerusalén iyacàlená néré. Yá nérécaté, nàiriàwa Dios icapèe ipùata chènuníiri íinatalé, **6** yá Camèniadacáiri íimacaté Jesús irí:

p 3.15 Juan ibautizácaté Jesús. Càmitaté ibáyawaná ìwalíiseta, càmita cabáyawaná Jesús. Canáca nacái ìwali Adán ííwitáise. Iwàwacutátaté namànica càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, Dios ichùulièricaté Moisés itànàaca.

3.16 Lc. 3.22. **3.17** Is. 42.1; Mt. 12.18; 17.5; Mr. 9.7; Lc. 9.35. **4.1** Mt. 3.3; He. 2.18; 4.15.

q 4.4 Icàlidaca Quéechéeri Testamento ìwali, israelnái yèepunícaalítéwa máisawalíiri yùucubàa, yàacaalíté nayáa maná, pan nacáiri iicácanáwa. Dt. 8.3.

“Báisícaalí Dios Iirica pía, pipi-siawa síisài cáli íinatalé. Càica Dios itàacái íimaca pìwali:

‘Dios ichùuliapináca yàasunái ángelnái icùaca pía, nacùacaténá pía nacáapi irícuwa, ipíchaná pinúaca píawawa íba iwéré.’ ”*

7Yá Jesús íimacaté írí:

“Càicata nacái Dios itàacái íimaca: ‘Càmita iwàwacutá píalimáida piicáwa Picuèriná Dios, imànicaténá ibáyawanáwa pichùuliacata.’ ”*

8 Néese, yá Camèniadacáiri itécaté yáapichawa Jesús àniawa, dúli chènuníiri íinatalé. Yá íinatáiseca yáasáidaté iicá macáita níái yàcalénái iyéeyéica cháí èeri irícu, nàasu yàasusinái cawèninaméeyéi yáapichawa.

9 Yá íimacaté Jesús írí:

“Nùapíná pirí macáita níái, pibàlùacaaliwa nulí piulúi ipùata iyúwa, yá nacái piaca nuímiétacaná.”

10 Yá Jesús íimacaté írí:

“¡Piawa nuícha, Camèniadacáiri! Càica Dios itàacái íimaca: ‘Abée-rita Picuèriná Dios, yái yéewéeri piaca íimiétacaná, yá nacái pimànica ichùuliaca càide iyúwa iwàwáaná.’ ”*

11 Yá Camèniadacáiri yàacatéwa Jesús íicha. Yá nacái abénaméeyéi ángelnái yàanàacaté yàatalé, namànicaténá írí càide iyúwa iwàwáaná.

Jesús idàbacaté íibaidacaléwa Galilea yàasu cáli íinata
(Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15)

12 Néese Jesús yéemiacaalíte iináwaná, náucaca presunái icapèe iriculé Juan Bautista, yáté yèepùacawa Galilea yàasu cáli néré.

13 Quéwa càmítaté Jesús iyamáa iyaca quirínama Nazaret iyacàlená irícu. Yàacaté iyaca Capernaúm iyacàlená néré, yái yàcalé iyéerícaté calisa Galilea idùlepi, Zabulón

itaquénáinámi yàasu cálica, Neftalí yáapicha.* **14** Yá càicataté ichàba-cawa macáita càide iyúwaté profeta Isaías itànàanáté Jesús iináwaná ìwali, íimacaalíté:

15 “Píacué ìyéeyéica Zabulón itaquénáinámi yàasu cáli íinata, mawiénita lamá idùlepi.

Píacué nacái Neftalí itaquénáinámica, ìyéeyéica síisiamade èeri iwàlùacatáise-cawa, depúawáise inanábàa Jordán ìwali.

Galilea yàasu cáli íinata. Nàyacataléca madécaná càmmíyéica israelnái.

16 Níái wenàiwica, càmmíyéicaté yáalíawa Dios ìwali quéecha, siùcade, idé naicáca yái amaléeripináca imànica náiwitáise.

Iná idé amaláca náiwitáise níái catéeyéicaté íiwitáise.”*

17Iná néese idénáamita yái, yá idàbacaté Jesús icàlidaca nalí Dios itàacái, íimacaté nalí:

“Píwènúadacué píiwitái-sewa báawéeri wawàsi íicha, yéewacaténácué pìyaca Dios írípiná, mawiénicáiná Dios yàanàaca, icùacaténá yàasunái wenàiwicawa.”

Jesús imáidaca báinúaca asíanái ibalání

(Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11)

18 Néese idècunitàacá Jesús ìipìnaca yàacawa calisa Galilea icalisani idulèpibàa, yá iicácaté pucháiba asíanái yéenáiquéeyéiwa. Abéeri íipidenéerité Simón, yái íipidenéerica nacái Pedro, yéenasàiri Andrés yáapichawa, icùadéeyéi ìyaca yàasu máyawa calisa yáacubàa, ibalánicáináté nía.

19 Yá Jesús íimacaté nalí:

“¡Aquialécué! Píacuéwa núa-picha, nuéwáidacaténácué picutáidaca wenàiwica, pimànicaténácué nuéwáidacalé iyú níái yeebáidéeyéica nùwali.”

20 Yáta namàacacaté nàasu máyawa, yá nàacatéwa Jesús yáami.

21 Yá Jesús yàacatéwa abémáidata calisa idùlepi-bàata, cayábacatái idècuni, yá iicácaté ipíchaléwa pucháiba asíanái àniawa: Abéeri íipidená Jacobo/Santiago yéenasàiri Juan nacái, náaniri Zebedeo yáapichawa, ibaláníta nacái, ichùnìeyéi yàasunái máyawa náidani irìcutawa. Yá Jesús imáidacaté nía nàacaténáwa yáapicha yéewáidacalénáipiná. **22** Yá caquialénamata namàacacaté nàasuwa, náaniri nacái ídalìcu, yá nàacatéwa Jesús yáami.

Jesús yéewáidaca manùba wenàiwica (Lc. 6.17-19)

23 Yá Jesús yèepunícaté Galilea yàasu cáli íinatabàa macáita, yéewáidacaté judiónái yéewáidacàalu irìcubàa. Icàlidacaté nacái yèepunícawa yái tàacáisi cayábéerica ìwali yái Dios icùanápínaca yàasunái wenàiwicawa. Ichùnìacaté nacái wenàiwica macái uláicái íiwitáaná íicha, macáita nacái níai cáiwíyeyícaté ìwalíise yàcalénái irìcubàa.* **24** Yá néemìacaté Jesús íináwaná macáita Siria^r yàasu cáli íinatabàa. Yá nàanàidacaté irí níai yùuwichèeyéica madécaná íiwitáaná uláicái, cáiwíyeyí ìwalíise, maliawáiséeyéica espíritu báawéeyéi imànica íiwitáise, tèwacáimi íisèiyéi, càmfíyeyí nacái yéewa ìpínaca. Jesús ichùnìacaté nía macáita.

25 Yá madécaná wenàiwicanái yàacatéwa Jesús yáami, Galilea yàasu cáli néeséeyéi, Decápolis^s néeséeyéi, Jerusalén iyacàlená mìnanaí nacái, níai iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, càita nacái níai iyéeyéicaté abéemáise inanábàa Jordán.

Jesús yéewáidacaté dúli íinatalé manùba wawàsinái ìwali (Lc. 6.20-23)

5 **1** Néese Jesús iicácaalíté manùba wenàiwica yàanàaca yàatalé néemìacaténá itàacái,

yá íiríacatéwa dúli íinatalé, yá iyamáacaté yáawinacawa néréta. Yá nacái yéewáidacalénái yàanàacaté yàatalé. **2** Yá idàbacaté yéewáidaca nía, íimacaté nalí:

Tàacáisi casíimáiyéi imànica wenàiwica iwàwa

3 “Níai wenàiwica machawàaquéeyéica íiwi-táise, quéwa nacutácaalí Dios, náalíacáiná yácata yéewéeri iyúudàaca nía, yá casíimáica nawàwa. Iná níacata iyéeyéipíná aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa.

4 Níai achúmèeyéica iwàwa ibáyawaná ìwalíisewa, níacata Dios ichàiniadéeyéipíná íiwitáise. Iná casíimáipíná nawàwa.*

5 Níai càmfíyeyéica cawèni iicáca yáawawa áibanái íicha, níacata yàasuíyeyéipíná yái cáli idéericaté Dios imàacaca nalí itàacáiná yàanàapínaté nalíni. Casíimáipíná nàyaca néréwa.

6 Níai iwàwéeyéica imànica yáawami cayábéerita wawàsica áibanái irí, Dios iyúudàapíná namànicani. Iná casíimáipíná nawàwa yáapicha.

7 Níai iiquéeyéica áibanái ipùalé ìwali yái nawàwacutéerica, Dios iicápináca nacái napùalé. Yá casíimáipíná nàyaca yáapicha.

^r 4.24 Siria: Yái cáli iyéerica depúawalé Israel yàasu cáli íicha.

^s 4.25 Decápolis: Imáaná, diez yàcalénái iyéeyéica mawiénita iríwáaca.

4.23 Mt. 9.35; Mr. 1.39. 5.4 Is. 61.2.

8 Níái iwènúadéeyéica íiwitái-sewa báawéeri íicha, masacàacaténá náiwitáise, níacata iiquéeyéipiná Dios. Iná casíimáipináca nàyaca yáapichawa.

9 Níái iyúudéeyéica áibanái nachùnìacaténá nàasu wawàsiwa, yéewacaténá nàyaca náapichawáaca matuíbanáita, níacata Dios iiquéeyéipináca yéenibe iyúwa. Yá casíimáipináca nawàwa.

10 Níái namàníyeyéica nàuwidewa, namànicáiná machacànita càide iyúwa Dios iwàwáaná, níacata iyéeyéipiná aléde Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa. Iná casíimáipináca nàyaca néré.

11 Píacué, nacuíséeyéica báawéeri tàacáisi iyú, namàníyeyéica nàuwidewa, namàníyeyéica nacái nachìwawa ìwali báawanama nùwalíisená, píacatacué Dios isíimáidéeyéipiná iwàwa. 12 Iná iwàwacutácué casíimáica piwàwa, piyanídacuéwa nacái manuísíwata, Dios yàapinácáinacué pírí piwèni manuírí aléde chènuniré. Càicataté nacái namànica nàuwidewa profetanái, níái iyéeyéicaté pipíchalécué.”*

Níái yeebáidéeyéica Jesús, càica níade iyúwa ìwidùma, camalási nacái
(Mr. 9.50; 4.21; Lc. 14.34-35; 8.16)

13 Jesús íimacaté yéewáida-calénái iríwa:

“Píacué càiyéide iyúwa ìwidùma èeri mìnanaí irí. Yái ìwidùmaca, caséeri imànica yàacàsi wenàiwica irí. Quéwa càmicaalí pùíwa quirínama yái ìwidùmaca, yá canápinácata walíni. Yá iwàwacutá wáucacani bàacháwalé wenàiwicanái ìpinanícáténá íinatabàa.^t

14 Càicuéca píade iyúwa camalási, icànéeyéica nalí níái cà míiyéica yeebáida Dios ìwali. Piyacaalí-cué machacàníiri iyú napíchale, yácué píasáidaca nalí Dios íiwitáise. Càide iyúwa abéeri yàcalé iyéerica dúli ipùatalìcu, asáica wenàiwicanái iicàcani macáita déeculé. 15 Càmita nacái wapucúada abéeri camalási, yá wamàacani abéeri yàalusi yàapiré. Wapucúada-caalíni, yá wacùadacani chènunibàa yàalu iricuwa, yéewacaténá icànaca amaláwaca macáita níái iyéeyéica capíi irìcu. 16 Iná càita nacái iwàwacutácué piyaca, píibaidacué nacái machacàníiri iyú wenàiwicanái ipíchale, yéewáanápíná nàaca Wáaniri Dios irí cayábéeri, yái iyéerica chènuniré.”

Jesús yéewáidaca nía
tàacáisi ichùulianá ìwali

17 Jesús íimacaté nalí:

“Picácué piyúunáida nùanàaca aléi, nùanàacaténá numáalàidaca

^t 5.13 Imáaná: Níái yeebáidéeyéica nutàacái, càmicaalí nàya càide iyúwa Dios iwàwáaná, yá canácata nawèni. Náasáidaca níawawa nàyaca abédanamata èeri mìnanaí yáapicha. Yá càulenápináca èeri mìnanaí yeebáidaca Jesús.

5.12 2 Cr. 36.16; Hch. 7.52.

yái ley, yá nacái profetanái yée-wáidéericaté wía ìwali. Nùanàaca numànica càide iyúwaté náimáaná natànàaca nùwali.

18 Báisítacué núumaca pirí: Idècunitàacá ìyaca èeriquéi, yá nacái cálica, càita nacái càmita ichàbapináwa yái ley itàacáináca, éwita abéechúa letrapiná, éwita nacái itàacáiná achúméeripiná, iwéréta idéca ichàbacawa macáita càide iyúwaté náimáaná. **19** Iná cawinácaalí càmita iwàwa yeebáidaca abéeri tàacáisi ley yéenaca, éwita achúméeri tàacáisicani, yéewáidacaalí nacái càmita áiba yeebáidani, yásí mawèniiripiná aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa. Quéwa yái yeebáidéerica ímáaná macáita, yéewáidéerica nacái áiba yeebáidacani, yásí cawèniiripiná aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa. **20** Iná núumacué pirí: Càmicaalícué pimàni càide iyúwa Dios iwàwáaná, nachàbaníise quiríta níái fariseonáica, nía nacái yéewáidéeyéicaté ley, càmita piwàlùapinácuéwa aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa.”

Jesús yéewáidaca nía lúasi ìwali
(Lc. 12.57-59)

21 “Idécué pialíacawa ìwali yái náimáanácaté piawirináimi irí bàaluité: ‘Picá pinúa wenàiwica.*

Cawinácaalí inúa wenàiwica, yá iwàwacutápináca nacái yéetácawa ìwalíise yái ibáyawaná imàníirica.’

22 Quéwa núumacué pirí: Calúacaalí abéeri wenàiwica áiba yáapicha, yá iwàwacutápiná icháawàacani nalí, níái yùuwichàidéeyéica wenàiwica. Yái máiwitáiséeri íméerica áiba irí, iwàwacutápiná icháawàacani nalí, níái nacháawèeyéica irí wenàiwica. Quéwa yái ‘Dios yùuwide’, íméerica áiba irí, yásí Dios yúuquéeripiná càiripináta yùuwichàacáisi quichái iriculé.

23 Pìanàidacaalí abéeri wawàsi pièripináca Dios irí, aléde ica-pèe ichàwitani néré piàcaténá ímiétacaná, quéwa nérécaalí piwàwali yái báawéeri wawàsi péenásàiri idènièrica píapicha, **24** pimàaca chàwita íipunitatá yái pitéerica piàcawa. Pia péenásàiri yàataléwa quéecha, pichùnìacaténá yáapicha piàsu wawàsiwa, imàacacaténá nacái iwàwawa pibáyawaná íicha. Néese, yá pèepùacawa néré àniawa, piàcaténá Dios irí yái pièripináca iyú ímiétacaná.

25 Aibacaalí icháawàa pía, pimànicáinása irí báawéerita, iwàwacutá pichùnìaca piàsu wawàsiwa yáapicha mesúnamáita, idècunitàacá piàcawa yáapicha àyapulìcubàa, ipíchaca yèepùadaca pía irí yái nacháawèerica

irí wenàiwica. Néese, yá yèepùadapináca pía úwinái irí, náucacaténá pía presunái icapèe irìculé.

26 Báisíta núumaca pirí: Càmita pimusúapináwa néese, iwé-réta pipáyaidaca macáita iwèni, éwita abéechúa palata ituíná mawèníichúa iwènicani."

Níái imàníiyéica báawéeri iiná iyúwa áibanái yàacuéyéi yáapicha

27"Píacué idéeyéi yáaliacawa ìwali, yái ley íimáanacaté: 'Píacué piimá áibanái yáapicha, níái cà míiyéicuéca piacawéeyéisiwa.'*

28 Quéwa núumacué pirí siùcade: Abéeri asìali iicáidacaalí abéechúa inanái irí, íináidacaalí imànica úapicha báawéeri iiná iyúwa, yá idéca imànica úapicha ibáyawanáwa iwàwalicuísewa.

29 Iná pituí, péewápu néeséechúacaalí imàaca pimànica pibáyawanáwa, pimusúada píchawa úa, píucacaténá úa déeculé. Cayábaca piúcaca píchawa úái piiná yéénáca, ipíchaná Dios yúucaca piinánáiná macáita yùuwichàacáisi quichái irìculé.^u **30** Càita nacái, picáapi péewápu néeséericaalí imàaca pimànica pibáyawanáwa,

yá iwàwacutá pidalúacani, píucacaténá píchawani. Cayábaca piúcaca píchawa abéeri piiná yéénáwa, ipíchaná Dios yúucaca pía piinánáiná yáapichawa macáita yùuwichàacáisi quichái irìculé."^v

Jesús yéewáidaca nàwali níái iwàwéeyéica imàacaca yàacawéetúawa

(Mt. 19.9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

31 Jesús íimacaté:

"Càita nacái ley íimacaté: 'Yái asìali cà míirica iwàwa iyaca quirínama yàacawéetúwa yáapichawa, yá iwàwacutá yàaca ulí abéeri cuyàluta, icàlidacatái wenàiwica irí, idéca imàaca ùyaca ulínáamitawa.'

32 Quéwa núumacué pirí siùcade: Abéeri asìali imàacacaalí yàacawéetúawa áiba wawàsi ìwalíise, cà míirica ìwalíise yái umàníináca báawéeri uiná iyúwa áiba asìali yáapicha, yá icùalétacani, umànicaalí ubáyawanáwa. Yá nacái asìali icásèericawa úapicha, imànita nacái ibáyawanáwa, iimácáiná áiba asìali yàacawéetúwa yáapicha."

Jesús yéewáidaca ìwali yái wamàacacaalí watàacáíwa áiba irí

33"Idécué nacái píaliacawa ìwali, yái tàacáisi nacàlidéericaté

^u **5.29** Íimáaná: Yáta cà iwàwacutá wáucaca wáichawa yái wáiwitáise báawéerica, wamànicáicha wabáyawanáwa mamáalàacata. Càmita úatái watuíca. Mt. 18.9; Mr. 9.47

^v **5.30** Càita nacái, yáta cà íimaca ìwali yái wáiwitáise báawéerica, càmita máíní wacáapicata.

5.27 Ex. 20.14; Dt. 5.18.

pìawirináimi irí: ¡Báisíta Dios!, píimacaalícué áiba irí Dios ípidená ìwali, iwàwacutácué pimànica Dios irí càide iyúwacué píimáaná ípidená ìwali.*

34 Quéwa núumacué pirí siù-cade: Càmita cayába wamàaca wataacáíwa áiba wawàsi ípidená ìwali. Càmita yéewa wáimaca: ¡Báisíta Dios!, càide iyúwa báisíináta èeri iyaca, càipináta nacái báisícata nuicáca pipùalé! Yái èerica, yácata Dios yàalubái yàalu.* **35** Ewita cáli ípidená ìwalipiná, yácáináta Dios yái imàaca càinácaalí wawàsica yái ichàbapináwa cáli íinata. Ewita Jerusalén iyacàlená ípidená ìwalipiná, yácáináta Rey cachàiníiri iyacàle.* **36** Càita nacái càmita yéewa pimàaca pitàacáíwa píiwita ìwaliwa, càmicáiná píalimá cabalèeca pimànica abéechúa píiwita ibáináwa, cúulíiwaca nacái. **37** Iná, ¡báisíta! píimacaalí, yá iwàwacutá pitàaníca báisíta. ¡Càmita!, píimacaalí, yá càmita iwàwacutá pimànicani. Macáita yái tàacáisi wamàníirica ipùalé yái wataàníirica, yá Camènìadacáiri itàacáicani.”

Jesús yéewáidaca ípuinási ìwali
(Lc. 6.27-36)

38 Jesús ímacaté:

“Idécué píalíacawa càinácaalíte ley ímacaté: ‘Cawinácaalí

imusúada áiba ituí, yá nacái iwàwacutáta namusúadaca ituí. Cawinácaalí nacái imáalàa áiba iyéi, yá nacái iwàwacutáta namáalàaca iyéi.’^w

39 Quéwa núumacué pirí siù-cade: Picácué pìawa ípunita yái wenàiwica báawéerica íiwitáise. Aibacaalí icapèeda pinànìi ìwali péewápu néesea, pichùulia icapèedaca abéemàa nacái. **40** Aibacaalí icháawàa pía úwinái irí, pimawèniacáináni, iwàwacáiná picamisani, pía iríni. Pía nacái irí yái pèepùanácawa. **41** Aiba ichùuliacaalí pitéca yáapicha yàasu íisasi abéeri milcatái àyapu icáalaca, yá iwàwacutá pitéca iríni pucháiba milcatái àyapu idècuni. **42** Aibacaalí isutá píicha abéeri wawàsi, pía iríni. Yái ichàbéerica píicha abéeri wawàsi, picá pimáisanía íichani, pía nacái ichàbani.”

Iwàwacutá cáininá waicáca watàlimanáiwa

43 Jesús ímacaté àniawa:

“Idécué píalíacawa càinácaalíte ley ímaca: ‘Cáininá piicáca áiba wenàiwica. Quéwa báawa piicáca yái pitàlimacawa.’

44 Quéwa núumacué pirí siùcade: Cáininácué piicáca più-widenáiwa. Pisutácué Dios ícha nàwali cayábéeri wawàsica, níái imàníiyéicuéca pirí báawéeri.

^w 5.38 Ex. 21.24; Lv. 24.20; Dt. 19.21.

5.33 Lv. 19.12; Nm. 30.2; Dt. 23.21. 5.34 Is. 66.1; Mt. 23.22. 5.35 Sal. 48.2.

45 Càicaalícué pimànica, yásí píasáidapínácuéca Wáaniri Dios yéenibecuéca pía, yái iyéerica chènuniré, yái imàaquéerica yàasu èeri icànaca èeri imanùbaca báawéeyéi irí, cayábéeyéi irí nacái. Imàaquéerica nacái unía yúuwàacawa nalí níái imàníiyéica cayábéeri, nía nacái cabáyawanéeyéica. **46** Quéwa cáininácaalícué piicáca níatái cáininéeyéicuéca iicáca pía, yá canácata Dios yèeripinácué pirí piwènica chènuniré. Níái ìwacáidéeyéica palata Roma yàasu rey irípiná, cáininéeyéita nacái iicáyacácawa. **47** Pitàidacaalícué níawami péenánáitawa. ¿Yásícué pimànica piyaca cayábéeri wawàsica nawicáubàa quiríta níái áibanáica? Níái èeri mìnánáica càiyéita nacái iicácanáwa imànica iríwàacawa. **48** Iná ìwalíise, iwàwacutá cayábasíwaca píiwi-táiseuécú Dios itàacái iyú càide iyúwa Wáaniri Dios, yái iyéerica chènuniré, yái íiwi-táiseca yáawami cayábéerita.”*

Jesús yéewáidaca ìwali yái waicáanáca áibanái ipùalé

6 1 Jesús íimacaté nalí àniawa: “Cayábacué píicha, pimànicaalícué cayábéeri áibanái irí, pimànicaichacuéni wenàiwicanái iicápináta. Càicaalícué pimànica, yá canápinácata

Wáaniri Dios yèeripinácué pirí piwènica.

2 Piicácaalícué catúulécanéeyéi ipùalé, piicácué picàlidáida ìwali áibanái irí càide iyúwa namàníiná níái cachìwéeyéica, judiónái yéewáidacàalu irìcubàa, bàacháwabàa nacái, yéewacaténá wenàiwica yàaca náimiétacaná. Báisítacué núumaca pirí: yái wenàiwica yàanàaca náimiétacaná, yá idéca nàaca nalí nawèni cháí èeri irìcu. **3** Iná piicácaalícué catúulécanéeyéi ipùalé, picácué picàlidáida ìwali áibanái irí, éwita piacawéerinásiwa irípiná. **4** Iwàwacutá pimànicaní ibàacanéeri iyú, yéewacaténá yái Wáaniri Dios iyéerica chènuniré, iiquéerica macáita yái wawàsi pimàníirica ibàacanéeri iyú, yá yàapínaca piwèni.”

**Jesús yéewáidaca natàaníca
Dios yáapicha
(Lc. 11.2-4)**

5 Jesús íimacaté àniawa: “Pitàanicaalícué Dios yáapicha, picácué pimàni càide iyúwa namàníiná níái cachìwéeyéica, caséeyéica ibàlùà itàaníca Dios yáapicha judiónái yéewáidacàalu irìcubàa, bàacháwa icùluwí irìcubàa nacái, wenàiwicanái iicápiná.

Báisítacué núumaca pirí: Idéca wenàiwicanái yàaca nalí nawèni cháí èeri irìcu. **6** Quéwa piacué, pitàanícaténácué Dios yáapicha,

piwàlùacué piimácàalu irìculéwa,
pibàliacué inùma. Yácué pitàaníca
Wáaniri Dios yáapicha, yái iiquee-
rica macáita yái wamàníirica
ibàacanéeri iyú, yá yàapinácuéca
piwèni wenàiwicanái yáacúalìcu.

7 Pitàanícaalícué Dios yáa-
picha, picácué pèepùadáida ìwali
madécaná yàawiría yái tàacái-
sica càide iyúwa namàníiná níai
càmíiyéica yáalíawa Dios ìwali,
iyúunáidéeyéica Dios yéemíaca
irí natàanícaalí yáapicha déecu.

8 Picácué pimàni càide iyúwa
nía. Píaniri Dios yáalíacáináwa
ìwali yái wawàsi piwàwacutéeri-
cuéca ipíchaca pisutácuéca íichani.

9 Iwàwacutácué pitàaníca Dios yáa-
picha, càì iicácanáwade:

‘Pía, Wáaniri Dios ìyéerica
chènuniré,
wawàwaca nàaca píipidená
íimíétacaná macáita.

10 Pìanàa wàatalé mesúnamáita
picùacaténá wía, piasunái
wenàiwicaca,

wamànicaténá càide iyúwa
piwàwáaná, wía ìyéeyéica
cháì cáli íinata,
iyúwa namàníiná níai
ìyéeyéica chènuniré.

11 Pìà walí siùca, níai yàacàsinái
wawàwacutéeyéica èeri
imanùbaca.

12 Pimàaca piwàwawa
wabáyawaná íicha
càide iyúwa wamàacáaná
wawàwa nabáyawaná

íicha, níai imàníiyéica walí
báawéeri.

13 Picá pimàaca báawéeri
wawàsi ibasiadacawa
walí, canàinéerica
wainá irí, wamànicáicha
wabáyawanáwa.

Pichùuliada wía nacái
Camèniadacáiri ichàini íicha,
[Píacáináta yái icuèrica wía
canánama,
cachàiníirica, caináwanéerica
nacái càiripináta.
Càicawani.]

14 Pimàacacaalícué piwà-
wawa nabáyawaná íicha níai
imàníiyéicuéca pirí báawéeri, yá
nacái Wáaniri Dios chènuníiséeri
imàacapináca iwàwawa
pibáyawaná íichacué. **15** Quéwa
càmicaalícué pimàaca piwàwawa
áibanái ibáyawaná íicha, yá nacái
càmita Wáaniri Dios imàacapináta
iwàwawa pibáyawaná íichacué.”

**Jesús yéewáidaca ìwali yái
wenàiwica iidacaalíwa**

16 “Piidacaalícuéwa, picácué
báawa pinàniacubàa ìwaliise,
iyúwa namàníiná níai cachì-
wéeyéica, nawàwacáiná áibanái
yáalíacawa nàwali náidacawa. Bái-
sítacué núumaca pirí: Càicáiná
namànica, yá idéca wenàiwica
yàaca nalí nawèni cháì èeri irìcu.

17 Quéwa pía, piidacaalíwa, pipia
píiwita ibáináwa cayába pumèníiri
aceite iyú, píiba nacái pinàniwa

18 ipíchaná wenàiwica yáalíaca piidacawa. Abéerita Wáaniri Dios iicá macáita yái pimànírica ibàacanéri iyú, yá yápinácata yàa piwèniwa.”

Jesús yéewáidaca ìwali yái wàasupináca chènuniré

(Lc. 11.34-36; 12.33-34; 16.13)

19 Jesús ímacaté:

“Picácué píináida píwacáida piríwa manùba yàasusi, palata nacái cháí èeri irícu, yéewacatáica cuwée iyáacani, báawacatáica yàacawa déecucaalí iríacawa, yéewacatáica nacái cayéedèeyéi iwàlùaca yeedácuéca píichani.

20 Píwacáidaca piríwa yàasusi cawèniyíyí aléde chènuniré, càmicataléca piríasinái iyáacué píichani, càmicataléca nacái báawapíná yàacawa quirínama, càmicataléca nacái cayéedèeyéi yáalimá iwàlùaca iyéedùacani.

21 Iná càì wawàsi iyacade: Alénacaalíta pidèniacué yái yàasusi cawènírica, yá nérépinácata píináidacuéwa èeri imanùbaca.”

Yái watuíca, yácata wainá icamalá
(Lc. 11.33-36)

22 “Nayú níái watuíca, yá waicáca níái wawàsináica, yá nacái wáalíaca waicáca cayábéeyéicaalí nía, báawéeyéicaalí nacái nía. Càmicaalí cáuláica níái watuíca,

yá wáalíaca waicáca macáita níái cayábéeyéi wawàsináica. **23** Quéwa cáuláicacaalí níái pituúca, yá yéewaca pimèniadaca píawawa. Yá piyúunáidaca cayábaca macáita níái báawéeyéi wawàsica. Yá nacái piyúunáida báawaca macáita níái cayábéeyéi wawàsináica.”

24 Jesús ímacaté:

“Péemiacué. Canácata wenàiwicaquéi yáaliméeri íibaidaca pucháiba íiwacanánái iríwa abéericiúseta. Yáalimácaalí imànicani, yá cáininápináca iicáca abéerita, yá yáamàapínáca yái áibaca. Càita cáminá càmita píalimácué píibaidaca cayába Dios irí càide iyúwa iwàwáaná, píináidacaalícué máiní píwacáidaca piríwa manuí palata.”

Dios icùaca yéenibewa

(Lc. 12.22-31)

25 Iná yéewa núumaca pirícué:

“Picácué achúma piwàwa picáuca ìwaliwa, càinápinácaalí piyacué, píiracué nacái èeri imanùbaca, càinápinácaalí nacái bàlesica yái píwalícué. Báisíta, yá máiní cawènica wayáacalé íicha yái wacáuca Dios yèericaté walí. Càita nacái wainá, máiníca cawènicani quiríta wabàle íicha.^x

26 Iwàwacutácué piicáca picáuwa níái màsibèenái yáaláaníyeyéicawa chènunibàa. Càmita nabàna nabànacaléwa, canácata nacái

^x **6.25** Iicácanáwa wàyaca: Wàyacaalí wamànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí máiníri cawènica wayáacalé íicha, wabàle íicha nacái.

nacapèe nàwacáidacatáipiná nabànacalé iyacanáwa. Càicáaníta, Wáaniri Dios chènuníiséeri yàa nayáapiná èeri imanùbaca.

¡Quéwa píacué, máiníiyéi cawènica quiríta màsibèenái íicha! **27** Ewita máiní achúmaca abéeri wenàiwica iwàwa, càicáaníta, càmita yáalimá cáalaca imànica icáalacawa, éwita abéeri metro iwaaliabàapiná.

28 Iná núumacué pirí àniawa, ¿Cánacué achúma piwàwa bàlesi iwali? Piicacué picáuwa níai íiwinásica càinácaalí iicácanáwa nadàwinàacawa manacúalibàa. Càmita náibaida naliwa, càmita nacái needá naliwa sáawáli ichùta nayèeripiná iyú nabàlewa.

29 Quéwa núumacué pirí: Càicáaníta càmitaté rey Salomón yáalimá iwalica ibàlewa càiri iicácanáwade iyúwa níai íiwinási cayábanaméeyéica, éwitaté càa-sucani.* **30** Iná càicaalí nachùnica Dios imànica naicácanáwa macáita níai masicái íiwiná iyéeyéica manacúalibàa, éwita nàyaca siùca èerita, táwichata, yá wenàiwica yeemápináca nía quichái iriculé chuicaalí nía.

¡Máiní yáawanái Dios icùaca píacué náicha quiríta! Picacué càì piade iyúwa níai wenàiwica càimíiyéica manuica iwàwa Dios iwéré. **31** Iná picacué achúma piwàwa. Picacué càì píima: Càinápinásica wayáa, càinápinásica wàira. Càinápinásica

nacái bàlesica yái wàwali. **32** Nía càináí èeri mìnanáica, càimíiyéica yáalíawa Dios iwali, níacata achúméeyéi iwàwa yèepunícawa càiyéi wawàsi iwali.

Quéwa píacué, idènièyèi Yáaniriwa chènuniré, yái yáalíerica piwàwacutáanacué macáita, níai wawàsi pimáapuèyèicuéca. **33** Iná macái wawàsi íicha píináidacuéwa iwali, yái Dios icùanápinacuéca pía yàasunái wenàiwica iyúwa, pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáaná. Yásí yàapináca pirícué macáita níai wawàsi pimáapuèyèicuéca. **34** Iná picá-cué achúma piwàwa táwicha èeri iwali, táwichacáiná áiba càulenéeri wawàsipináta ichàbapináwa néenialí. Iná èeri imanùbacata wadèniaca wàasu wawàsi càulenéeriwa.”

Picacué píichawa áibanái (Lc. 6.37-38,41-42)

7 **1** Néese Jesús íimacaté nalí àniawa:

“Picacué picháawàa áibanái wenàiwica iináwaná, Dios yùuwichàida cáichacué pía nacái píbayawaná iwaliisewa. **2** Iná càinácaalíta iicácanáwa picháawàacuéca áibanái, càipináta nacái iicácanáwa Dios yùuwichàidapinácuéca pía. Càinácaalíta nacái wawàsica yái pimànicué áibanái irí, càipináta nacái iicácanáwa Dios imànicuéca pirí wawàsi.

3 ¿Cána yáta asái piicáca yái mulúisi achúméri yúuwèericawa péenásàiri ituí iriculé? ¿Cána càmita asái piicáca yái àicu imuluí manuíri iyéerica pituí iriculé?^y 4 ¿Càiná yéewáaná píimaca péenásàiri iríwa: 'Pimàaca nuedáca píicha yái mulúisi achúméri iyéerica pituí iricu', iya-caalí pituí iricu abéeri àicu yéemaná manuíri? 5 ¡Pía cachìwéerica! Quéecha iwàwacutá peedáca pituí iricuìsewa yái àicu yéemaná manuíri iyéerica pituí iricu, amalácaténá piicáidaca. Néese, yásí yéewaca peedáca péenásàiri ituí iricuìsewa yái mulúisi achúméri iyéerica ituí iricu.^z

6 Picácué picàlida nalí Dios itàacái níái áuli nacáiyéi íiwi-táise, càmicáiná cawèni naicácani, ipíchaná nawènúacawa píipunita, yá namànicuéca pirí báawéeri. Picácué nacái píuca abéechúa íba perla cawèníchúa marranonái irí, nabawàidapinácáiná úa iwéréta báawaca namànica úa."

Pitàanícué Dios yáapicha ìwali yái piwàwacutéerica
(Lc. 11.9-13; 6.31)

7 Jesús íimacaté:

"Pisutácué Dios íicha abémáidata yái wawàsi pimáapuèrica, yásí yàaca piríwani. Pisutácué Dios íicha

yái picutéericuéca pèepunícawa, néese, yásí pìanàacuècani. Pinúacué capíi inùma yái Dios iyacatáica, yásí Dios iicápinácuéca pipùalé.

8 Iná cawinácaalí isutá Dios íicha abémáidata, yá yàapináca iríni. Yái icutáidéerica wawàsi, yàanàapináca iríwani. Yái imáidéerica abémáidata capíi inùma néeni, nàacùapiná iríni.

9 Abéeri pìiri, isutácaalí píicha pan, càmita pía irí íba. 10 Isutá-caalí píicha abéeri cubái, càmita pía iyáa àapi. 11 Ewitacué báawéeyéica íiwi-táiseca pía, càicáaníta píalimácué piaca nalí cayábéeri wawàsica níái péenibenáicawa. ¡Máiní yáawanáitasí yái Wáaniri Dios iyéerica chènuniré yàapiná nalí yáawami cayábéerita wawàsica, níái isutéeyéica íichani!

12 Iná macái wawàsi ìwalita, pimànicué cayábéeri áibanái irí càide iyúwacué piwàwáaná áibanái namànica pirí cayábéeri, yácáináta ley íimáaná, yáta nacái profetanái yéewáidáaná."

Capíi inùma achúméri
(Lc. 13.24)

13 Jesús íimacaté nalí:

"Piwàlùacuéwa achúméri capíi inùma iricubàata, manuícáiná yái capíi inùma, cáucuíri nacái yái àyapu

y 7.3 Íimáaná: Pía manuírca ibáyawaná, picá piyúunáida máiní cayábaca pía íicha yái achúmérica ibáyawaná. Yáta iwàwacutá achúmaca piwàwa ìwali yái pibáyawaná manuíri pimànírica.

z 7.5 Íimáaná: Quéecha iwàwacutá achúmaca piwàwa ìwalíise yái pibáyawaná manuírca. Néese, yásí yéewa pichùuliaca áiba imàacaca ibáyawaná achúmériwa.

itéerica aléde yùuwichàacáisi quichái iriculé. Yá nacái manùbaca níái yèeyéicawa iricubàa. **14** Quéwa yái capii inùma achúméerica, yá nacái àyapu máucuírica, yácata àyapu itéeri wía aléde wadèniacatalépináca wacáuca càmíiri imáalàawa. Quéwa càmita manùba níái yàawa iricubàa.”

**Yái àicu cayábéerica,
cayábacata nacái iyacaná**
(Lc. 6.43-44)

15 Jesús íimacaté:

“Picácué píichawa níái profeta cachiwéeyéica, yàanèeyéicuéca piatalé càide iyúwa oveja, quéwa oveja íimamimita yái càì nàwalica, namèniadacaténácué pía. Quéwa yái náiwitáiseica, càiride iyúwa níái cháwinái caluéyéica.

16 Quéwa ìwalíise yái wawàsi namàníirica, yá píalíapínácuéca cachiwéeyéica nía. Càide iyúwa càmíinà camuíru iyacaná imusúawa áwa yúuba yéetaná ìwalíise. Càita nacái càmita yéewa weedáca úuluí iyacaná tuíri yéetaná íicha.

17 Iná càita nacái, macáita níái àicu cayábéeyéica, cayábacata nacái nàyacaná macáita. Quéwa níái àicu macháitéeyéica, macháitatá nacái nàyacaná macáita. **18** Iná yái àicu cayábéerica, càmita yéewa yàaca báawéeri iyacanásica. Càita nacái yái àicu báawéerica, càmita yéewa yàaca cayábéeri iyacanásica.

19 Yái àicu càmíirica cayába iyacaná, yá iwàwacutápiná

náucacani, neemácaténáni quichái iriculé. **20** Iná càipínáta iicacánawa píalíacuéca nàwali níái profeta cachiwéeyéica, ìwalíseta yái báawéeri wawàsi namàníirica.”*

**Càmita wenàiwica iwàlùapínáwa
macáita Dios iyacàle iriculé**
(Lc. 13.25-27)

21 Jesús íimacaté:

“Ewita madécaná wenàiwica íimaca nulí: ‘Núiwacali, Núiwacali’, càmita nawàlùapínáwa macáita aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa. Níata iwàlùapínáwa néré, níái imàníiyéica càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná, yái iyéerica chènuniré.

22 Aiba èeri wapíchaléwa, madécaná wenàiwica íimapíná nulí: ‘Wáiwacali, Wáiwacali, wacàlidaté pitàacái áibanái irí. Wáucaté nacái espíritu báawéeyéi wenàiwica íicha píipidená ìwali. Wamànité nacái madécaná wawàsi píipidená ìwali, níái càmíiyéica wenàiwica idé imànica.’

23 Néese, yá núumapínáca nalí amalánama: Càmitacué núalíawa píwali. ¡Piacuéwa nuícha, píacué càmíiyéica imàaca imànica ibáyawanáwa!”

**Jesús yéewáidaca pucháiba
capíinái ìwali**
(Lc. 6.46-49)

24 Jesús íimacaté:

“Yái wenàiwica yéemièrica nutàacái, imàníirica nacái

càide iyúwa núumáaná irí, càicáaníde iyúwa yái asiali cáalíacáirica, imàníirica icapèewa íba íinata. **25** Néese unía yúuwàacawa cachàini, càita úni yéesacawa, yá nacái cachàiníiri cáuli ipùaca capii ìwali cachàini. Quéwa càicáaníta, càmíta capii yúuwàawa, ibàlùacáináwa dàalanama íba íinata. **26** Quéwa yái yéemièricáita nutàacái, càmíirica imàni càide iyúwa núumáaná irí, càicáaníde iyúwa yái wenàiwica máiwitáiséerica, yá imànica icapèewa càina íinatatá. **27** Yá unía yúuwàacawa cachàini, càita úni yéesacawa, yá nacái cachàiníiri cáuli ipùaca capii ìwali cachàini, yáté capii yúuwàacawa. Yá nacái imáalàacatéwa macáita.”

28 Néese Jesús idécanáamité imáalàida itàanica, yáté wenàiwicanái icalùadaca yéemíaca yái yéewáidáanáca, yéewáidacáiná nía cáalíacáiri iyú, **29** Jesús yéewáidacáináaté nía càide iyúwa yái idènièrica ichàiniwa Dios íiwitáise iyú. Càmíta yéewáida càide iyúwaté néewáidáaná níai yéewáidéeyéicaté ley.*^a

Jesús ichùnìaca abéeri asiali uláicái lepra isèeri
(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

8 **1** Néese idécanáamité Jesús yéewáidaca, yá iricùacatéwa dúli íinatáise, yá nacái madécaná wenàiwica yàacatéwa yáami. **2** Néese, yá abéeri asiali cáuláiquéeri cacháunéeri íimami lepra iyú, yàacatéwa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa irí yùuluù ipùata iyúwa, yá íimacaté Jesús irí:

“Nuíwacali, núalíaca píalimá pichùnìaca núa. Iná piwàwacaalí, yá yéewa pichùnìaca núa íicha yái uláicáica.”^b

3 Yá Jesús iducúacaté icáapiwa irí, yá nacái idunùacaté ìwali, yá íimacaté irí:

“Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Pichùnìawa!”

Yá mesúnamáita canáca íicha yái icháunáca.

4 Néese, yá Jesús íimacaté irí:

“Péemí cayába. Picá picàlidáida ìwali áibanái irí yái nuchùnìanáca pía. Píawa aléde sacerdote néré píasáidacaténa iicá píimamiwa. Pité nacái Dios irí yái pièripináca ìwalíise, yái ichùnìanáca pía càide iyúwaté Moisés ichùulìaná

a 7.29 Níai yéewáidéeyéicaté ley, nacàlidacaté áibanái yéewáidéeyéi íiwitáise ìwali, càinácaalíté náimaca Dios itàacái ìwali. Quéwa Jesús yéewáidacaté Dios itàacái machacànita.

b 8.2 Abéeri leproso, yái idènièrica uláicái, cacháunéeri íimami macáita. Iná báawaca wenàiwicanái iicácani, casaquèeri nacái napíchalé. Iwàwacutá nacái ìyaca déeculé yàcalé íicha. Iná iicácaalí wenàiwica, yá iwàwacutá imáidaca: “Cáuláiquéerica núaquéi.” **7.29** Mr. 1.22; Lc. 4.32.

wenàiwica imànica, yéewacaténá sacerdotenái yáalíaca canáca piri uláicái lepra quirínama.”*

**Jesús ichùnìacaté úwinái
íiwitápu yàasu wenàiwica**
(Lc. 7.1-10; Jn. 4.43-54)

5 Néese Jesús iwàlùacaalítéwa Capernaúm ìyacàlená iriculé, yáté abéeri romanonái yàasu úwinái íiwitápu, yàacatéwa yàatalé, yái nèerica nacái íipidená centurión. Yá isutácaté Jesús íicha wawàsi manuísíwata.^c

6 Iimacaté irí:

“Nuíwacali, abéeri nùasu wenàiwica yái iriawa aléde nucapèe irìcu, càmíiri yéewa ìipinaníca, cáiwíiri nacái máini ìwali.”

7 Yá Jesús íimacaté irí:

“Iyá, núapináca nuchùnìacani.”

8 Yá úwinái íiwitápu íimacaté Jesús irí:

“Nuíwacali, máini cayábaca pía nuícha, nubáiniaca piwàlùacawa nucapèe irìculé. Síisàata iwàwacutá pitàaníca, yá nùasu wenàiwica ichùnìapinácawa.

9 Núalíaca pialimáca pichùuliaca ichùnìacawa, núacáiná yeebáidéerita nacái íiwacanánái ichùuliacawa. Yá nacái nudènìaca

madécaná úwinái, nudènìeyéi nuchàini yáawibàawa. Iná núumacaalí abéeri irí: Piawa, yá yàacawa. Núumacaalí nacái áiba irí: Quialé, yá yàacawa nùatalé. Càita nacái núumacaalí nùasu wenàiwica iríwa: Pimàni nulí abéeri wawàsi, yá imànicani.”

10 Néese Jesús yéemiaca idenáami yái úwinái íiwitápu itàacáica, yá icalùadacaté yéemiacani. Yá íimacaté nalí níái wenàiwica yèeyéicatéwa yáami:

“Báisitacué núumaca piri:

Canácatáitàacá idé nuicáca abéeri israelnái yéena, máiniiri manuíca iwàwa nuwéré càide iyúwa yá asàliquéi. **11** Núumacué piri nacái àniawa: Nàanàapináca madécaná wenàiwica macái cáli néeséeyéi, náawinacaténá nayáapináca wàawirináimi:

Abraham, Isaac, Jacob yáapicha nacái, aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa. **12** Quéwa madécaná idàbéeyéicaté Dios imáidaca, ìyèeyéipinácaté irìculé yátái icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, yúucapinácué pía catéeri irìculé. Yá nérépináca pícháanícué, piamíapinácué nacái piyéiwa quiríquiríwaca isàna, pìuwichàacáinácué cáiwinama.”^d

^c **8.5** Centurión: Abéeri romanosàiri, úwinái íiwitápu, icuèrica 100 namanùbaca úwinái quéechatécáwa. Quéwa néese, yá madécaná quiríta 100 íicha úwinái íiwitápucani.

^d **8.12** Iwàwáaná íimaca: Itàaníca israelnái ìwali, idàbéeyéicaté Dios imáidaca, quéwaté càmita neebáida irí. Iná áibanái íiwitáaná wenàiwicapináta níái iwàlùapináwa néré.

8.4 Lv. 14.4-32.

13 Néese, yá Jesús íimacaté úwinái íiwitápu irí:
 “Pèepùà picapèe néréwa.
 Yái piasu wenàiwicaca idéca ichùniacawa càitáde iyúwa idéená peebáidaca nùwali.”
 Yáté néenialícata, úwinái íiwitápu yàasu wenàiwica idé ichùniawa.

Jesús ichùniacaté Pedro iyéeru
(Mr. 1.29-34; Lc. 4.38-41)

14 Néese, yá Jesús yàacatéwa Pedro icapèe néré. Yàanàacaalíté néré, yá iicacaté Pedro iyéeru iriàcawa ùalubái íinatawa iculué-chúawa. **15** Yá Jesús íibàacaté ucáapi ìwali, yáta mecuní ichàbacatéwa úicha. Néese, yáté umichàacawa, yátaté nacái umànicaté nayáapíná.

Jesús ichùniaca madécaná cáuláiquéeyéi

16 Néese catácaalíté yàacawa, yáté natéca Jesús yàatalé manùba malíawáiséeyéi espíritu báawéeyéi imànica íiwitáise. Yáta Jesús ichùuliacaté espíritu báawéeyéi imusúacawa. Yáté itàacái iyúwata imusúada nía. Yá nacái ichùniacaté macáita níái cáuláiquéeyéica. **17** Yá càicaté ichàbacawa yéewacaténa imànicawa càide iyúwaté profeta Isaías itànàanáté ìwali, íimacaalíté:

“Yácata ichùnìa wía macái uláicái íicha.

Yácata nacái yeedá
 wáicha macáita yái
 wàuwichàanácawa
 cáiwinama.”*

Níái iwàwéeyéica yàacawa
Jesús yáami
(Lc. 9.57-62)

18 Néese manùbacaalíté Jesús iicáca wenàiwica itéesebàawa, yá ichùuliacaté yéewáidacalénái itécani abéemàalé calisa. **19** Ipí-chaca nàacawa, yáté yàacawa Jesús yàatalé yái yéewáidéericaté ley, yá íimacaté irí:

“Pía, yéewáidéerica, nuwàwa nùacawa píapicha alénácaalíta píawa péewáidacalépiná.”

20 Yá Jesús íimacaté irí:

“Càulenáca wenàiwica iyaca càide iyúwa nùyáaná. Níái yàlidunáica nadèniaca nabànwawa, níái cuipìranáica nadèniata nacái namùlubewa. Quéwa núa asiali Dios néeséerica, canácata iricu nualía nuyamáidacawa.”

21 Yá abéeri yéewáidacalénái yéená íimacaté Jesús irí:

“Nuíwacali, pimàacaca nùyaca nuénánái yáapichawa àta núaniri yéetacatalétawa. Idécanáami nubàliacani, yásí nùacawa píapicha.”

22 Yá Jesús íimacaté irí:

“Píawa núapicha. Pimàaca nabàliayacácawa níatái iyéeyéica càide iyúwa níái idéeyéica

yéetácawa cháí èeri irícu,
matuíbanáiyéica iyaca Dios íicha."

**Jesús ichùuliaca cáuli iyamáacawa,
màladàca nacái**

(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

23 Néese, yá Jesús iricùacatéwa ída iriculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàacatéwa abéemàalé calisa Galilea. **24** Idècunitàacá nàacawa, yá Jesús iimácaté iriàcawa ída irícu. Yáta cáuli manuíri idàbacaté ipùaca cachàini calisa ìwali. Càita manuínaméeyéi màladàca, yúunidená yùucùaca yàacawa ída iriculé. **25** Néese, yá yéewáidacalénái yàacaté icawàidacani, náimacaté irí:

"¡Wáiwacali, pichúuliada wía!
¡Wasawíaca wàacawa!"

26 Yá Jesús íimacaté nalí:

"¿Cánacué máini cáaluca
pía, piacué asianáica càmíiyéita
manuí iwàwa nuwéré?"

Yá Jesús imichàacaté ibàlùacawa, yá ichùuliacaté cáuli iyamáacawa, màladàca nacái. Yáté wiúca macáita yái wawàsica. **27** Yáté yéewáidacalénái icalùadaníca iicáca manuísíwata yái wawàsica. Yá náimacaté nalíwáaca:

"¿Cawinásica asialiquéi, íná
yáalimá cáuli yeebáidaca irí,
màladàca nacái, càide iyúwa ichùu-
lianá nía?"

**Wenàiwica idènièyéicaté
espíritunái báawéeyéi**

(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

28 Néese idécanáamité Jesús yàanàaca abéemàalé calisa

yéewáidacalénái yáapichawa, Gadara yàasu cáli néré, yáté pucháiba asianái imusúacawa càliculimi iricuise, maliawáiséeyéi espíritu báawéeyéi imànica íiwi-táise, caluéyéité báawanama. Inaté canáta yáaliméeri ichàbacawa iricubàa yái àyapuca. Yá nàacatéwa Jesús yàatalé. **29** Yá namáidacaté cachàini, náimacaté:

"¡Jesús, pía Dios Iirica! ¿Cáná
pisèiwica walí wawàsi? ¿Yá
piànàaca piùwichàidaca wía
yáara, ipíchawáiseca yàanàaca yái
èeri wàuwichàacatáipinácawa?"

30 Déecuta náicha, nàya manùbéeyéi marranonái iyéeyéi yèepunicawa néenibàa. **31** Yá espíritu báawéeyéi isutáca Jesús íicha wawàsi, yá náimacaté irí:

"Pimusúadacaalí wía, pimàaca
wawàlùacawa marranonái iriculé."

32 Yá Jesús íimacaté nalí:

"Piacuéwa néré."

Yáta espíritu báawéeyéi imusúacatéwa asianái íicha, yá nawàlùacatéwa marranonái iriculé. Yáta napiacawa macáita quíratàli iriculé, yá nacaláacatéwa úni yáaculé, yáté nàisicùmacawa macáita.

33 Néese níái asianái icuèyéicaté marranonái, yá napiacatéwa yàcalé iriculé. Yáté nacàlida macáita yái wawàsi ichàbéericatéwa marranonáimi irí, nalí nacái níái asianái maliawáiséeyéica espíritu báawéeyéi imànicaté íiwi-táise.

34 Néese, yá yàcalé mìnánái imusúacatéwa nàacaténá naicáca

Jesús yàatalé. Idécanáamité naicácani, yá nasutácaté íicha wawàsi manuísíwata, yàacaténátéwa nàasu cáli íicha méetàuculéta.

Jesús ichùnìaca abéeri asìali máapinéeri iiná macáita

9 1 Néese, yá Jesús iricùacatéwa ída iriculé yéewáidacalénái yáapichawa, yá nachàbacatéwa abéemàalé calìsa Galilea. Yá nàanàacaté Capernaúm iyacàlená néré, yái Jesús iyacatécatáica nacái. **2** Yá néenicaté, abénaméeyéi wenàiwica yàanàidaté Jesús yàatalé abéeri asìali cáuláiquéeri, máapinéeri iiná macáita, íiriériwa yàalubái íinatawa. Yá Jesús yáaliacaté manuíca nawàwa iwéré, yá íimacaté máapinéeri irí:

“Pichàiniadawa asìali. Picá achúma piwàwa. Idéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná íicha.”

3 Nàyacaté nacái néeni, abénaméeyéi níái yéewáidéeyéi-caté yái Moisés itànèericaté. Yá náimacaté nalíwàacawa:

“Yá asìaliquéi itàaníiri báawanama Dios íipidená ìwali, abéericáináta Diosca, yái yáalimá imàacaca iwàwawa wenàiwica ibáyawaná íicha.”

4 Quéwa Jesús yáaliacáináté ìwali yái náináidáanácawa, yá íimacaté nalí:

“¿Cánácué máíní píináidacawa báawanama piwàwalicuíséwa?

5 ¿Càinácué píimaca? ¿Chánásica

yái máíníirica màulenáca? ¿Yásicái numàacáanáca nuwàwawa cáuláiquéeri ibáyawaná íicha? ¿Yásica nacái nuchùnìanácani uláicái íicha?

6 Quéwa yéewacaténácué píaliaca nudèniaca nuchàiniwa cháí èeri irícu, núa asìali Dios néeséerica, numàacáanápíná nuwàwa wenàiwica ibáyawaná íicha.”

Yá íimacaté máapinéeri wenàiwica irí:

“Pimichàa pibàlùacawa. Peedá píalubáíwa, píà picapèe néréwa.”

7 Yátaté imichàaca ibàlùacawa, yá yàacatéwa icapèe néréwa. **8** Yá wenàiwicanái, iicácaalíté ichàbacawa yái wawàsica, yá nacalùadacatéwa, yá nacái nàacaté cayábéeri Dios irí, ìwalíise yái Dios imàacáanáca chàinisi wenàiwicanái irí, nachùnìanápíná cáuláiquéeyéi.

Jesús imáidaca Mateo

(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

9 Néese Jesús yàacaalítéwa náicha, yá iicácaté abéeri asìali íipidenéeri Mateo, yáawinéeriwa aléde judíonái iwacáidacatáica palata Roma íiwitápu irípiná. Jesús itàidaca idénáamini, yá íimacaté irí:

“Aquialé, nuéwáidacalépiná.”

Idécanáamité Mateo íináidacawa, yá imichàacaté ibàlùacawa, yá yàacatéwa Jesús yáapicha. ^e

10 Yáta èericani, Jesús yàacaalíté iyáaca iyáacaléwa yéewáidacalénái

^e 9.9 Quéwa idécanáamité Jesús imáidaca Mateo yàanàapínátéwa yáapicha, yá Mateo imáidacaté nacái Jesús, yàacaténá iyáaca iyáacaléwa yáapicha icapèe néré.

yáapichawa Mateo icapèe néré. Yá nacái nàanàacaté néré madécaná níái iwacáidéeyéi palata Roma irí, áibanái yáapicha nacái, níái báa-wéeyéicaté iináwaná wenàiwicaca. Náawinacatéwa néré nacái mesa iwéré nayáacaténa Jesús yáapicha, yéewáidacalénái nacái. **11** Néese abénaméeyéi fariseonái, iicá-caalíté Jesús iyáaca iyáacaléwa náapicha, yá nasutácaté néemiawa yéewáidacalénái:

“¿Cána iyáa iyáacaléwa náapicha níái iwacáidéeyéica palata Roma irí, cabáyawanéeyéica nacái wenàiwicaca?”

12 Jesús yéemíacaalíté còi náimaca, yá íimacaté nalí:

“Péemiacué. Níái càmíiyéica cáuláica, càmita nawàwacutá yái idèpièripináca nía. Níata iwàwacutá idèpiacawa, níái cáu-láiquéeyéica. **13** Píacué pisutáca péemíawa áibanái wenàiwica cànácaalíté Dios iwàwa íimaca iyú tàacáisiquí: ‘Yá máiníiri nuwàwa pimànicuéca yái cáinináanáca piicácuéca áibanái wenàiwica. Piicácué napùalé iwali yái namáapuèrica. Càmita cayába nuicáca yái peemáanácuéca nulí níawami cuwèesita.’* Càmita nùanàa numáidaca níái

iyúunáidéeyéica cayábaca áibanái íicha. Níata nùanàa numáidaca, níái cabáyawanéeyéica, nawènúadacaténa náiwitáisewa nabáyawaná íichawa Dios irípiná.”

Jesús yéewáidaca iwali yái nàidacaalíwa

(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

14 Néese, yá Juan Bautista yéewáidacalénái yàacatéwa Jesús yàatalé, yá nasutácaté néemiawani:

“Wía, wàidawa manùba yàa-wiría, nía nacái fariseonáica. Quéwa, ¿Cána càmita nàidawa níái péewáidacalénáica?”

15 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Abéeri asàli icásàacaalíwa iyaca, níái yàacawéeyéináca càmita àwisi nawàwa, idècunitàacá iyaca náapicha. Quéwa yàanàapiná èeri, yái natécatáipináca náicha yái icàsèericawa, néenialí èeri, yásí nàidapinácawa.”^f

16 “Canácata wenàiwicaquéi ichanàidéeri abéeri bàlesi wàli-sàì, éwisèimi wáluma iyú. Càicaalí wamànica, yá wàlisàì wáluma itesíaca yái éwisèimi bàlesica, yá quéwanáta manuíca icháuná.

17 Càita nacái, càmita yéewa wàu-cùaca wàlisàì uva ituní éwisèimi cuwèesi íimami irìculé.^g Càicaalí

f 9.15 Iwàwáaná íimaca yái versículoca: “Néenialí Jesús ìyacaté yéewáidacalénái yáapichawa, ínaté càmita iwàwacutá náidacawa. Quéwa yàasu èerité yàacawa náicha, yéetácaalítéwa nacái náicha, yásí nàidacatéwa.”

g 9.17 Bàaluité nèepunídaca nàirapináwa úni, nasucuéri cuwèesi íimami irìcu.

9.13 Os. 6.6.

wamànica, uva ituní isáacaalíwa, yá éwisèimi íimamisi icacanácawa, càmicáiná imulacàawa quirínama. Yá uva ituní yúucacawa macáita, íimamisi nacái. Quéwa wàu-cùacanáami wàlisài uva ituní, wàlisài yàalusi iriculé, yá cayába-cata nía pucháibanamata.”

Jairo íidu yéetácawa. Abéechúa inanái cáuláiqueéchúa

18 Idècunitàacá Jesús itàanica ìwali yái wawàsica, yá abéeri judiónái íiwalicali yàanàaca. Yá ibàlùacawa yùlulù ipùata iyúwa Jesús irí, yá íimacaté irí:

“Siùcasíwataàcá, idé uetácawa úái nuíduca. Quéwa piacaalíwa núapicha, píibàacaalí nacái ùwali, yásí cáuca úa àniawa.”

19 Yá Jesús yàacatéwa yáa-picha, yéewáidacalénái nacái.

20 Idècunitàacá nàacawa, yá abéechúa inanái imawiénidacatéwa Jesús íinatawáise manùbéeyéi wenàiwica yèewi, cáuláiqueéchúa, doce camuí irái yàacawa úicha. Yá udunùacaté Jesús ináwani idùlema ìwali, **21** úumacáinaté ulíwa:

“Ewita nudunùaca ibàle ìwali, yá cayábaca núa.”

22 Yá Jesús iwènúa iicáidaca, yá iicacaté úa, íimacaté ulí:

“Picá achúma piwàwa, inanái.

Manuícáiná piwàwa nuwéré, yá idéca pichùnìacawa.”

Yaté néenialícata, cayába úái inanáica uláicái íicha.

23 Iná Jesús yàanàacaalíté Jairo icapèe néré, yái judiónái íiwacalica, yá iicacaté nái ipùlièyéica flauta,^h nía nacái wenàiwica íicháaníiyéicaté uíwitàise cáiwínawa iyúwa judiónái íiwitàise iyáaná. **24** Yá Jesús íimacaté wenàiwica irí:

“Pimusúacuéwa bàacháwalé, úacáiná sùmàuca, cà míichúata yéetáwa, íiméechúacáita.”

Yá wenàiwicanái iicáanicaté Jesús iquíniná, náaliacáinaté udéca uetácawa báisíta. **25** Iná idécanáamité Jesús imusúadaca nái wenàiwicaca capíi iricuise, yá iwàlùacatéwa sùmàu yàatalé, yéewáidacalénái yáapichawa, usèenái nacái. Yá íibàacaté sùmàu ucáapi ìwali, yá imichàidacaté úa néenialíta yéetácáisi íicha. **26** Yaté Jesús iináwaná icàlaliacawa macáita íinatabàa, yái nàasu cálica nái iyéeyéica nalí mawiénibàa.

Jesús ichùnìacaté pucháiba asianái matuíyéi

27 Néese Jesús imusúacaalítéwa nacapèe íicha, yá pucháiba asianái matuíyéi yàacatéwa Jesús yáami, imáidéeyéi cachàini. Náimacaté:

“¡Pía rey David itaquérinámica, piicá wapùalé manuísíwata!”ⁱ

28 Néese Jesús iwàlùacaalítéwa capíi iriculé, yaté nawàlùacawa

^h 9.23 Flauta: Sànasi casàna cáuli iyú, càiri iicacánáwade iyúwa íwa, casànéeri napùliacaalíni.

ⁱ 9.27 David itaquérinámí íimáaná: Yácata Cristo, yái càí náimaca ìwali.

yáami néré níái matuíyéica. Yá isutácaté yéemiawa nía:

“¿Peebáidacué núalimáca catuíca numànicuéca píá?”

Yá náimacaté irí:

“Báisíta Wáiwacali, weebáidacani.”

29 Yá Jesús idunùacaté natuí iwali, yá íimacaté nalí:

“Manuícáinacué piwàwa nuwéré, yácué idéca pichùnìacawa.”

30 Yáté asáica naicáidaca níái asianáica. Quéwa Jesús yàlàacaté nía, íimacaté nalí:

“Picácué picàlida áibanái irí iwali yái pituí ichùnìanácawa.”

31 Quéwa namusúacaalítewa néese, yátaté nacàlidaca iwali yái Jesús ichùnìanácaté natuí nàasu cáli mìnanaí iríwa macáita.

Jesús ichùnìacaté abéeri asiali matàacáiri

32 Néese namusúacaalítewa yáatanáise níái matuíyéimica, yáta áibanái yàanàidacaté Jesús yàatalé abéeri asiali matàacáirité espíritu báawéeri imànica.

33 Yáta Jesús imusúadacaté íicha yái espíritu báawéerica, yá itàanícáté yái matàacáirica. Níái wenàiwica iyéeyéicaté néeni, yáté nacalùadaca naicáca yái wawàsi ichàbéericawa náacúalicu, yá náimacaté:

“¿Canácatáita wadé waicáca càiri wawàsica cháí Israel yàasu cáli íinata!”

34 Quéwa, yá fariseonái íimacaté Jesús iwali:

“Jesús imusúada espíritu báawéeyéi wenàiwica íicha, quéwa espíritu báawéeyéi íiwa-calíná, yàacáináta irí chàinisi imànínápináni.”

Achúmaca Jesús iwàwa íicáca wenàiwica

35 Càicaté Jesús yèepunícawa yéewáidacaté macái yàcalénái manuínaméeyéi irìcubàa, púubenaméeyéi irìcubàa nacái, judíonái yéewáidacàalu irìcubàa. Icàlidacaté nalí tàacáisi cayá-béeri iwali yái Dios icùanápínaca yàasunái wenàiwicawa. Ichùnìaté nacái wenàiwica macái uláicái íiwitáaná íicha, macáita nacái níái cáiwíiyéica íwalíise. **36** Jesús íicácaalíté níái manùbéeyéi wenàiwica yèeyéicátéwa yáami, yá catúulécanácaté íicáca nía, càicáiná níade iyúwa wenàiwica iméerèeyéiwa irínámitawa, canéeyéica yáalía íicáca ipùalé, càide iyúwa ovejanái, canéeyéica icuèriná. **37** Néese, yá Jesús íimacaté yéewáidacalénái iríwa:

“Báisíta manùbaca níái wenàiwica iwàwéeyéica yéemiaca nutàacái, quéwa càmita manùba níái icàlidéeyéipínaca nalí nutàacái.

38 Iwàwacutácué pisutáca Wáiwacali íicha níái icàlidéeyéipínaca nalí nutàacái, ichùuliacaténá nía nàatalé.”*

**Jesús iníwàaca doce asìanái
yéewáidacalénáipiná**

10 ¹Néese, yá Jesús imáidacaté yàataléwa níái doce yéewáida-calénáica. Yá imàacacaté nálí chàinisi náucacaténá espíritu báawéeyéi, nachùniacaténá nacái wenàiwica macái uláicái íiwitáaná íicha, yá nacái cáiwíináca nàwalíise macáita.

²Yácaté náipidená níái doce apóstolnáica: Quéecha Simón, íipidenéerica nacái Pedro, iméeréeri Andrés nacái. Nía nacái Zebedeo yéenibeca: Ibèeri Santiago, iméeréeri Juan yáapichawa. ³Felipe nacái, Bartolomé, Tomás, Mateo yái ìwacáidéericaté palata yéénánái judíonái íichawa Roma yàasu rey irípiná. Jacobo, yái Alfeo ìirica, Tadeo nacái. ⁴Simón nacái, yái íipidenéerica Zelote,^j Judas Iscariote nacái, yái yèepuadéericaté Jesús yùuwidenái iríwa.

**Jesús ichùuliaca yéewáidacalénái
icàlidaca ìwali yái Dios icùanáca
yàasunái wenàiwicawa**
(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

⁵Yá Jesús ibànùacaté níái doce yéewáidacalénáica, yá nacái yàalàacaté nía, íimacaté nálí:

“Picácué piàwa nàatalé níái càmiíyéica judíonái. Picácué nacái piwàlùawa nàyacalé irìcu-bàa, níái ìyèeyéica Samaria yàasu cáli íinata.^k ⁶Níatacué iwàwacutá piacawa yàatalé quéecha, níái israelnái iméeréeyéicawa Dios íicha. ⁷Piacuéwa nàatalé, picàlidacué nálí yá tàacáisi-quéi: ‘Mawiénica Dios yàanàaca icùaca yàasunái wenàiwicawa.’ ⁸Pichùniacué cáuláiquéeyéi, cacháunéeyéi uláicái lepra imànica íimami, pimichàidacué níái yéetéeyéicawa, piúcacué espíritu báawéeyéi wenàiwica íicha. Nùaca pirí mawènitá yái chàinisica, càita nacái iwàwacutá pichùniacuéca mawènitá níái wenàiwicaca.

⁹Picácué pité pisáacuni irìcuwa yái piwèniánápinácuéca wawàsi càide iyúwa oro, palata ituíná, cobre nacái.* ¹⁰Picácué pité pisáacuni irìcuwa malùesi. Abéeri bàlesita pìyacué pìwaliwa, abéerita nacái zapato. Picácué nacái pité picáapi irìcuwa àicu. Macáita níái íibaidéeyéica áibanái irí nadèniaca wawàsi nayáacaténá nayáacaléwa náapicha.

¹¹Pìanàacaalícué abéeri yàcalé manuírí iriculé, achúméeri iriculé

j 10.4 Zelote: limáaná yái cáininéerica iicáca yàasu cáliwa, íná iwàwa cayábéeri wawàsica yàasu cáli iríwa. Íná iwàwacutá ipéliaca ìwalíise, ipíchaná áibanái ichùulia yàasu cáli iwíicáu.

k 10.5 Samaritanonái: judíonáicaté nía, quéwa níái icàsèeyéicatéwa náapicha níái imàlùdéeyéicaté nàasu cáli, íipidenéeyéica asirionái, néenibenái nacái. Íná Jesús yàasu èeri, yá báawacaté judíonáisiwa iicáca nía. Íná càmitaté cayába samaritanonái iicáca níái judíonáica.

10.9 ¹Co. 9.14; ¹Ti. 5.18.

naćái, picutácué abéeri wenàiwica yái yéewéeripináca yeedácuéca pía yàataléwa cayábéeri iyú.

Yátacué piyamáawa icapèe irì-cuta idècunitàacá picàlidacuéca nutàacái áibanái irí, iwérétacué piacawa yàcalé íicha. **12** Piwà-lùacaalícuéwa abéeri icapèe irìculé, pitàidacué nía, píimacué nalí: 'Dios imàacacué piyaca matuíbanáita.' **13** Needácaalícué nàataléwa pía cayába, yá Dios imànipináca nalí cayábéeri.

Quéwa càmicaalí náalimá needácuéca pía nàataléwa, yá càmita Dios imànipiná nalí cayábéeri. Yácué pitàaníca Dios yáapicha càmicaténá imàni nalí quirínama càide iyúwacué piwàwáaná áibanái irí. **14** Quéwa càmicaalícué needá pía nacapèe irìculéwa, abéeri yàcalé irìculé naćái, càmicaalí naćái nawàwa néemíaca yái tàacáisi picàlidéeri-cuéca nalí, yácué iwàwacutá pimusuáacawa náicha. Pichùpiacué piabàli ìwalíisewa yái cáli ichùmaléca.*

15 Báisítacué núumaca pirí: Yàasu èeri Dios yùuwichàidaca níai èeri mìnanáica, yásí yùuwichàidapináca nía quiríta Sodoma ìyacàlená mìnanáimi íicha, Gomorra ìyacàlená mìnanáimi íicha naćái."

Piùwidenái ipiàdádapinácué píawa

(Mr. 13.9-13; Lc. 21.12-19)

16 Jesús iimacaté nalí:

"Siùcade, nubànùacué pía càide iyúwa ovejanái, nèewiré níai wenàiwica cháwi calué-yéi naćaiyéica íiwitáise. Iná pèepunícuéwa cáalíacáiri iyú càide iyúwa abéeri àapi yèepuníináwa. Piyacué naćái nèewi càide iyúwa unùcunái ìyaná, càmiíyéica yáalimá imànica báawéeri áibanái irí.¹

17 Picácué píichawa níai wenàiwica báawéeyéica íiwitáise, nèepùadacáichacué pía nalí níai judiónái íiwitápunái idènièyéica chàinisi nachùnìanápíná wawàsi yàcalé iricu. Nacapèedacáichacué pía judiónái yéewáidacàalu iricu.

18 Natépinácué pía nacuerínánái ipíchaléwa, reynái irí naćái nùwalíisená, yéewacaténá picàlidacuéca nalí nutàacái nalí naćái níai càmiíyéica judiónái. **19** Quéwa náibàapínacaalícué pía, picácué achúma piwàwa càinápínacaalí tàacáisica yái picàlidapinácué nalí. Néenialípinácáiná, yá Dios imàacapináca pirícué tàacáisi yái iwàwacutéeripináca picàlidacuéca nalí, **20** càmicáiná píapinácué yái càì itàaníca. Yácata Wáaniri Dios yàasu espíritu yái itàanípinácué pinùmalicubàa.

¹ **10.16** Pèepunícuéwa cáalíacáiri iyú càide iyúwa abéeri àapi yèepuníináwa cáalíacáiri iyú yùuwidenái íichawa.

10.14 Hch. 13.51.

21 Néenialí èeri, wenàiwica icháawàapíná yéénánáisiwatawa úwináí irí nanúacaténá nía. Aiba icháawàapíná iiri-tawa, nía nacái néenibeca nacháawàapíná nasèenáitawa, nachùuliàcaténá nanúaca nía.*

22 Píacué, báawéeyéipíná naicáca macáita nùwalíise. Quéwa yái manuíríca iwàwa nuwéré abémáidata, iidenièrica yùuwichàacáisi idècunitàacá báawaca, yácata ichúuliérípináwa yèewíise. **23** Nacutáidacaalícué pía abéeri yàcalé irìcu, iwàwacutácué pipìacawa náicha áiba yàcalé iriculé.

Báisítacué núumaca pirí: Ipí-chaca pimáalàidacuéca picàlidaca nuináwaná iwali, nalicubàa níai yàcalé iyéeyéica Israel yàasu cáli íinata, yá nùanàapínáca núa asiali Dios néeséerica.

24 Nucàlidacué pirí abéeri wawàsi: Níai néewáidéeyéica, càmita cachàini nía quiríta íicha yái yéewáidéerica nía. Càita nacái níai íibaidéeyéica, càmita cachàini nía quiríta náiwacali íichawa.*

25 Yái yéewáidéerica iwàwacutá cayábaca iwàwa, iyáanápíná càide iyúwa iyáaná yái yéewáidéericani. Yái nàasu wenàiwicaca iwàwacutá cayábaca iwàwa, iyáanápíná càide iyúwa íiwacali iyáaná. Núa, nùyacué pirí càide iyúwa capíi íiwacaliná, càicáaníta, yá

Beelzebú^m náimaca nùwali. Máiní yáawanáipínáta náimacuéca piwali, piacué nuéwáidacaléca.”

Yái iwàwacutéerica cáaluca wía íicha
(Lc. 12.2-9)

26 Jesús íimacaté:

“Picácué cáalu piicáca níai wenàiwicaca. Canácata wenàiwicaquéi yáaliméeri ibàaca ibáyawanáwa Dios íicha, éwita yácani namàníirica ibàacanéeri iyú áiba èeripíná, áibanái yáaliáwa iwali macáita. **27** Càita nacái, yái nucàlidéericuécá pirí ibàacanéeri iyú, picàlidacuéni wenàiwica yáacúalicu macáita. Yái nucàlidéericuécá pirí nusèeseidáwa pìuwi irìcu, picàlidacuéni cachàini macái wenàiwica yéemiàcaténáni.

28 Picácué cáalu pía náicha níai yéewéeyéica inúacuécá piiná, quéwa càmita náalimá nanúaca picáuca. Cáalucué pía Dios íicha, yái yáaliméerica yúucacuécá piiná, picáuca nacái yùuwichàacáisi quichái iriculé.

29 Péemiàcué cayába: Níai màsibèe púubanaméeyéica, càmita cawèni nía. Iná nawènda pucháiba màsibèe, abéechúa palata ituíná iwaliíise. Càicáaníta, càmita yéewa abéeri màsibèe achúméeri yéetá-cawa isicúata, càmicaalí Dios imàaca yéetácawa. **30** Càita nacái Dios icùacuécá pía. Yáaliácawa

^m 10.25 Beelzebú: yácata Camèniàdacáiri, espíritu báawéeyéi íiwacalica.

10.21 Mr. 13.9-12; Lc. 12.11-12; 21.12-16. 10.24 Jn. 13.16; 15.20.

cawinácaalí píiwita ibáiná imanùbaca. **31** Iná picácué cáalu pía, píacáinácué cawèníiyéi madécaná màsibèenái íicha.”

**Iwàwacutá wacàlidaca Jesús
iináwaná áibanái irí**
(Lc. 12.8-9)

32 “Cawinácaalí icàlida wenàiwicanái yáacuésesemi yái yeebáidáanáca nùwali, yá nacái nucàlidapináca iináwaná yeebáidaca nùwali, Núaniri Dios iríwa yái iyéerica chènuniré. **33** Quéwa yái ibèerica iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yáacúa-licu, nubàapináta nacái iináwaná Núaniri íichawa yái iyéerica chènuniré.”

**Càmita matuíbanái wenàiwica
iyaca Jesús yàanàaca idénáami**
(Lc. 12.49-53; 14.26-27)

34 “Picácué piyúunáida nùanàaca matuíbanáicaténá èeri mìnanaí iyaca yáapichawáaca. Nùaná aléi càmita matuíbanáicaténá wenàiwica iyaca yáapichawáacata, càmicaténá abédanama náiwitáise náapichawáacawa. **35** Nùanáca aléi nàacaténá náipunitawáaca níái wenàiwicaca:

‘Abéeri asíali yùuwidepiná
imànica yáaniriwa.
Uái inanáica ùuwidepiná
umànica úatúawa.

Uái nániruca ùuwidepiná
umànica uyéeruwa.

36 Yá níacata wàuwidepiná níái wéenánái iyéeyéica wáapicha wacapèe irìcuta.’ ”*

37 “Yái cáininéerica iicáca yáaniriwa, yáatúa nacái nuícha quiríta, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. Càita nacái, yái cáininéerica iicáca ìiriwa, íidu nacái nuícha quiríta, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. **38** Yái càμίirica iwàwa yùuwichàacawa nùwaliná nutàacái ìwaliise, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. **39** Yái cawèníirica iicáca icáu-cawa, càmicáiná iwàwa yéetácawa nùwaliná, yúucapináca íichawa yái icáuca càμίirica imáalàawa. Quéwa yái imàaquéerica yáawawa yéetácawa nùwaliná, yásí idènièripiná icáuca càμίiri imáalàawa.”

Dios yàapináca wawèni
(Mr. 9.41)

40 “Yái wenàiwica yeedéerica cuéca pía yàataléwa, yá núacata yái càì idé yeedáca yàataléwa. Yái yeedéerica núa yàataléwa, yá idéca yeedáca yàataléwa Dios, yái ibànuerica núa aléi. **41** Yái yeedéerica yàataléwa profeta, icàlidéerica Dios itàacái, Dios yàapináca iwèni càide iyúwa abéeri profeta. Yái yeedéerica yàataléwa yái asíali

cayábéerica íiwitáise, quéwa cayábacáiná íiwitáise, yá Dios yàapináca iwèni nálí nái cayábée-yéica íiwitáise.

42 Báisítacué núumaca pirí: Yái yèerica nàira úni, éwita abéeri bacàa úni casalíníiricani, nálí nái cà míiyéica cachàini iicáca yáawawa áibanái íicha, quéwa nuéwáidacalécáiná nía, càmita Dios íimáicha yái cayábéeri imàníirica nálí, yàapináca nacái irí iwèni."

Juan Bautista ibànùaca yéewáidacalénáíwa Jesús yàatalé
(Lc. 7.18-35)

11 1 Néese idécanáamité Jesús imáalàida icàlidaca doce yéewáidacalénáí iríwa iwali, yái iwàwacutéripináca namànica, yá yàacatéwa náicha yàacaténa yéewáidaca, icàlidacaténa nacái yái tàacáisi cayábéerica áibanái yàcalénáí iricubàa.

2 Néenialité, idé náiyàca Juan Bautista presunái icapèe irìculé. Iná yéemíacanáamité Jesús iináwaná imànica madécaná wawàsi, yá ibànùacaté yàatalé pucháiba yéewáidacalénáíwa. 3 Yá nasutácaté néemíawani, náimacaté irí:

"¿Píata Cristo, yái wacuèrica wàyaca, iwàwacutápinácaalí wacùaca áibata?"

4 Yá Jesús íimacaté nálí:

"Pìacué picàlidaca Juan irí iwali yái piiquéericuéca numànica, péemièricuéca

nacái nucàlidaca wenàiwicanái irí. **5** Nái matuíyéica naicáidaca, nái éeruíyéimi yàabàli nàipìnaníca, nái cacháunéeyéica íimami nachùnìacawa, nái cà míiyéica asái yéemíaca néemíaca, nái yéetéeyéimicawa namichàacawa yéetácáisi íicha. Nái catúulécaneeyéica icàlidacawa nálí yái tàacáisi cayábéerica.

6 Píimacué irí. ¿Yái wenàiwica cà míirica iméyàawa nutàa-cái íicha, Dios isíimáidapináca iwàwa!"

7 Idècunitàacá Juan yéewáidacalénáí yèepùacawa, yá Jesús idàbacaté icàlidaca Juan Bautista iwali, wenàiwicanái irí. Imacaté nálí:

"¿Cawináté pimusúacué piicáca máisawaliré? ¿Abéeri iwàwi cáuli yáawiadáidéerica? **8** Néeni cà micaalí càini. ¿Càinaté pimusúacué piicáca néré? Abéeri asàli iwálíiri cawèníiri bàlesica. Càmita. Nái iwálíiyéica cayábanaméeyéi bàlesica, cawèníiyéi nacái, nàyaca reynái icapèe irìcubàa. **9** Quéwa, ¿càinaté pimusúacué piicáca néré? Abéeri profeta.

Báisíta núumacué pirí: Yái Juan máiníiri cachàinica quiríta áibanái profeta íicha. **10** Càicaté Malaquías itànàaca iwali, ipíchawáisetéca yàanàaca:

'Nùa Dios, nubànùapiná pipíchalé yái icàlidéeripináca nutàacái,

yái yàalèeripináca nía,
nawènúadacaténá
náiwitáisewa báawéeri íicha,
ipíchaca pìanàaca
nàataléwa.' "n

11 "Báisítacué núumaca pirí:
Nèewíise macáita níái asíanái
asáiyéica cháí èeri irícu, canácata
áiba wenàiwica cachàiníiri quiríta
Juan íicha. Quéwa yái mawènírica
iicácawa áibanái wenàiwica íicha,
cháí Dios icùacatáica yàasunái
wenàiwicawa, yácata cawèníripiná
quiríta Juan íicha nacái.

12 Juan Bautista yàasu
èeri néeseta inùmámi, àta
siùcalénamade, mamáalàacata
wacàlida ìwali cachàini yái Dios
icùanáca yàasunái wenàiwicawa,
éwita báawéeyéi wenàiwica yàa-
cawa íipunita yái wéewáidáanáca
ìwali yái Dios icùanáca yàasunái
wenàiwicawa. Quéwa níatái
macàaluíníyéica imànica wawàsi,
níata yáalimá yàacawa abémáidata
ipíchaléwa. **13** Ipíchatéca Juan
yàanàaca, macáita níái profetanáica,
ley nacái, yái Moisés itànèericaté,
macáitaté nacàlidaca ìwali yái
wawàsi càirica ichàbacawa siùcade,
iwérétaté Juan Bautista yàanàaca.*
14 Iná piwàwacaalí peebáidaca
ìwali yái ley itàacáináca, yá nacái

profetanái itànèericaté, yá peebái-
daca yácata Elías yái Juan Bautistaca,
yái profeta yàanèeripinacaté.* **15** Yái
idènièrica yùuwiwa, iwàwacutá
yàaca tàacáisi yùuwiná cayába, yáa-
liacaténá yéemiacani.

16 Píacué wenàiwica iyéeyéica
siùca èeride, càicuéca píade iyúwa
sùmanái yáawinéeyéicawa yàcalé
ibàacháwaléná bamuchúami. Yá
náimaca namáidaca nàanacáiyéi
iríwa:

17 'Wadéca wapùliaca pirícué
íwa,
quéwa càmítacué pilabàa.
Walàbáidacué pirí isànaná yái
nalabáidéerica yéetáními irí,
quéwa càmítacué pícháaná
isànaná ìwalita.' "

18 "Càitacué nacái pimànica.
Juan Bautista yàanàacaalíté, yái
càmíirica iyáa cayábéeri yàacà-
sica, càmíiri nacái ìira uva ituní, yá
wenàiwica íimacaté ìwali: 'Idèniaca
espíritu báawéeri iwàwalicuwa.'

19 Néese, yá nùanacaté núa
asíali Dios néeséerica, iyéerica iyáa-
caléwa, ìiréerica nacái uva ituní. Yá
wenàiwica íimaca nùwali: 'Piicácué
yái asíalica, manuí iyáaca, càira-
cáiri, yàacawéeridéeri nacái níái
ìwacáidéeyéica palata Roma yàasu

n **11.10** Bàaluité Dios ichùuliaté profeta Malaquías itànàaca Juan Bautista ìwali,
yàalàanápínaté wenàiwica nawènúadacaténaté náiwitáisewa báawéeri íicha
ipíchawáiseté Jesús yàanàaca nàatalé. Mal. 3.1.

11.13 Lc. 16.16. **11.14** Mal. 4.5; Mt. 17.10-13; Mr. 9.11-13.

rey irí, nía nacái wenàiwica báa-weéyéica iináwaná. ' Quéwa níai yeebáidéeyéica nutàacái náasáidaca Dios imàacaca cáaliacáica nía báisíta."

Níai yàcalé mìnánái càmíiyéicaté iwènúadaca íiwitáisewa Dios irí
(Lc. 10.13-16)

20 Néese, yá Jesús yàlàacaté chàinisíiri iyú níai yàcalé mìnánái, imànitabàacaté madécaná yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càmíicáinaté nadé nawènúadaca náiwitáisewa nabáyawaná íicha Dios irí. Iimacaté nàwali:

21 "¡Máinípiná nàuwichàacawa níai Corazín mìnánáica! ¡Máinípináta nacái nàuwichàacawa níai Betsaida mìnánáica! Numànicaalíté níatái càmíiyéica wenàiwica idé imànica, Tiro mìnánái yèewita, Sidón mìnánái yèewi nacáita, iyúwaté numàníiyéi pèewibàacué, idépinaté nàwalica nabàlesìamiwata, namutúaté nacái napùatalicuísewa baliita, náasáidacaténá idéca nawènúadaca náiwitáise nabáyawaná íichawata.

22 Iná núumacué pirí: Aiba èeri Dios yùuwichàida-caalí èeri mìnánái, yásí Dios yùuwichàidapinácuéca pía quiríta náicha níai Tiro mìnánáimica, Sidón mìnánáimi nacái. **23** Píacué Capernaúm mìnánáica, piyúunáidasicué piyapínaca chènuniré idécanáamicué péetá-cawa. Càmita. Dios yúucapínacué

pía depuíwalé yùuwichàacáisi quichái iriculé. Numànicaalíté Sodoma iyacàlená irícu níatái càmíiyéica wenàiwica idé imànica, nàypínaca siùcalénamatáde níatái yàcalémica.

24 Iná núumacué pirí: Aiba èeri Dios yùuwichàida-caalí nía èeri mìnánáica, Dios yùuwichàidapinácué pía quiríta náicha níai iyéeyéicaté Sodoma iyacàlená irícu."

Jesús imáidaca yàasu wenàiwicawa nayamáidacaténáwa yàatalé
(Lc. 10.21-22)

25 Yá néenialícaté, càì Jesús íimaca:

"Pía, Núaniri Dios, Nacuèrináca macáita níai iyéeyéica chènuniré, chá nacái cáli íinata, nua pirí cayábéeri, pibàacáinaté náicha píiwitáisewa níai iyúunáidéeyéicaté cáaliacáica. Yá pimàacacaté náaliacawa pitàacái ìwali níai càmíiyéica canùmasée, sùmanái nacáiyéica íiwitáise. **26** Pía Núanirica, báisíta pidé pimànica càide iyúwa piwàwáaná."

27 Iimacaté nalí: "Núaniri Dios idécaté yèepùadaca nulí chàinisi ìwali macáita yái wawàsica. Yá nacái, canácata yáaliériwa nùwali báisíiri iyú, abéerita Núanirica yái yáaliáwa nùwali. Canácata nacái yáaliériwa Núaniri ìwali càide iyúwa núalíaná ìwali báisíta. Níata áibanái níai nuwàwéeyéica núasáidaca irí Núaniriwa.

28 Piacuéwa nùatalé macáita piacué chamâléeeyéica imànica ley ichùuliaca, achúméeeyéica iwàwa íináidanícawa èeri imanùbaca, numàacacaténacué píiwitáise iyamáidacawa íicha. **29** Yási pimànicué ichùuliaca ulíamaca yái nutàacái càmíirica càulená, càmíirica nacái íimía. Pimànicué càì iicácanáwade iyúwa numàníná. Núalimá nuìdenìaca madécaná wawàsi éeréeri iyú. Càmita nacái cayába nuicáca núawawa píchata. Càicaalícué pimànica, yási àtata píiwitáise iyamáidapinácawa. **30** Yái nuéwáidéericuéca pía iyú, máiníiri cayábaca, càmíirita càulenáta. Yái nuchùulièricuéca píibaidaca, càmíirita nacái íimíata.”

Jesús yéewáidacalénái iyáaca trigo iyacaná sábadò èeri
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

12 **1** Néese áiba èerité, yái judíonái iyamáidéericatéwa irícu, yá Jesús ichàbacaté yàacawa trigo ibànacaléná yèewibàa yéewáidacalénái yáapichawa. Yá máapicaté nía, íná yéewa nadacáacaté nayáawa iyacaná yééná.° **2** Quéwa fariseonái iicácaalíté yái namàníirica, yá náimacaté Jesús irí:

“Piicáca. Yái càirica namànica níái péewáidacalénáica, càmíirita

Dios imàaca wamànica yá èeri-quéi wayamáidéericawa irícu.”^p

3 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Càminátacué idé piléeca ìwali Dios itàacái irícu, càinácaalíté rey David imàni bàaluité, yàacawéeeyéiná yáapichawa máapicaalíté nía. **4** Iwàlùacatéwa Dios ica-pèema irículé yàacawéeeyéiná yáapichawa, nayáacaalíté níái pan naseriéyécaté Dios yàasunái sacerdote iyáapiná, càmíiyécaté yéewapiná nayáacata. Càicáaníta, càmitaté Dios yùuwichàida nía ìwaliise. **5** Càminátacué idé piléecani ley irícu ìwali yái èeri nayamáidéericawa irícu. Néenialí, càmita yéewa wáibaidaca, càicáaníta sacerdotenái íibaida Dios icapèe irícu, irícu yái èeri nayamáidataícawa, yá nachàbaca iwicáubàa yái ley ichùulianáca wía, càicáaníta, yá càmita cabáyawaná nía.”

6 “Quéwa núumacué pirí: Siùcái nùyacué piápicha, núa máiníirica cawènica Dios icapèe íicha quiríta.

7 Càicaté Profeta Oseas itànàaca:

‘Yàaca máiníiri nuwàwacué pimànica, yái cáinináanáca piicácuéca áibanái wenàiwica, piicáanacuéca napùalé ìwali yái namáapuèrica.

o 12.1 Judíonái íiwitáise, namàaca wenàiwica yeedáca iyáawa achúmáanata bànacalé yééná, máapicaalí nía. Quéwa càmita yéewa natéca yééná nacapèe néréwa.

p 12.2 Sábado: Nayamáidacatái nawàwawa náibaidacalé fíchawa níái judíonáica.

Càmita cayába nuicáca
yái peemáanáciuca nulí
níawami cuwèsita.'

Iná píaliacaalícué ímáanáta,
càmitacué picháawàa níatái
nuéwáidacalénáica, canéeyéica
ibáyawaná. **8** Iwàwacutáciu pí-
liacawa, núa asìali Dios néeseérica,
núacata yái èeri Iiwacaliná macáita,
yá nacái èeri nayamáidéericawa
irìcu."

**Jesús ichùnìaca abéeri asìali
máapinéeri icáapi**
(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

9 Néese, yá Jesús yàacatéwa
náicha síisài itàanícataíca ìyaca
náapicha, yá yàacaté iwàlùacawa
judíonái yéewáidacàalu irìculé
ìyéericaté néeni. **10** Yá ìyacaté
néeni abéeri asìali càmiíri yéewa
mùlimùlica icáapi. Níái fari-
seonái nacùacaté Jesús imànica
abéeri wawàsi cáuláiquéeri irí,
yéewacaténá nacháawàaca ìwa-
líiseni. Yá nasutácaté néemiawa
Jesús:

"Wawàwa wáaliacawa càinácaalí
píimaca. ¿Dios imàacasica
wachùnìaca cáuláiquéeyéi irìcu yái
èeri wayamáidacatáicawa?"

11 Yá Jesús ímacaté nalí:

"Abéeri péenacaalícué idènià
ipìrawa abéechúa oveja, quéwa
irìcu yái èeri nayamáidacatáicawa,
yá ucaláacawa íicha utàwi iri-
culé. ¿Càmitasica yeedá néese úa
caquialéta? Báisíta, yeedáca néese

úa. **12** Yái abéeri wenàiwicaca,
cawèníiri quiríta oveja íicha. Yá
yéewacata wamànica nalí cayá-
béeri, éwita yaalíca yáni èeri
nayamáidéericawa irìcu."

13 Néese, yá Jesús ímacaté irí,
yái asìali máapinéerica icáapi:
"Piducúa picáapiwa."

Yá iducúaca icáapiwa, yáta
cayábaca icáapi càide iyúwa
abémàa icáapi. **14** Idéca nacáita
namusúacawa níái fariseonái, yáta
nàwacáidacatéwa abédanamacaténá
nawàwa, càinápinácaalí yéewáaná
nanúacaté Jesús.

**Ichàbacawa càide iyúwaté
natànàaná Jesús ìwali**

15 Néese Jesús yáaliacaalíté
ìwali yái nawàwanáca nanúacani,
yá yàacatéwa náicha. Yá manùba
wenàiwica yàacatéwa yáami. Yá
nacái Jesús ichùnìacaté macáita
níái cáuláiquéeyéica. **16** Yá quéwa
Jesús yàalàacaté nía chàinisíiri iyú,
càmicaténá nacàlidaca iináwaná
càinácaalíté yái ichùnìerica nía,
17 yéewacaténá ichàbacawa càide
iyúwaté profeta Isaías itànàanáté
ìwali, íimacaalíté:

18 "Yácata nùasu wenàiwica yái
idéericaté nuníwàaca.
Cáininéeri nuicáca,
isíimáidéerica nacái nuwàwa.
Numàaquéeripináca irí nùasu
Espírituwa.
Icàlidapiná nalí nutàacái
níái càmiíyéica judíonái,

mabáyawanácáténá Dios
iicáca nía.

19 Càmita itàanípíná ùuléri
tàacáisica, càmita nacái
imáidáidapíná nalí.

Càmita nacái itàanípíná
cachàini bàacháwanái
iricubàa.

20 Càmita imànipíná nalí
báawéeri quiríta níái
idéeyéica báawaca iwàwa.

Càmita nacái inúapíná
napùalé níái yéetéeyéica
yàacawa.

Ichàiniadapíná abémáidata níái
machawàaquéyéica, iwéréta
imawèniadaca macáita yái
báawéerica,

imànicaténá cayábéeri
wenàiwica irí.

21 Abénaméeyéi wenàiwica níái
càmíiyéica judíonái, ípidená
ìwalipínáta manuí nawàwa
macáita.”

**Fariseonái iyúunáida Jesús yeedáca
ichàiniwa espíritu báawéeyéi íicha**

(Mr. 3.20-30; Lc. 11.14-23; 12.10)

22 Néese, yá natécaté Jesús
yàatalé abéeri asàli matuíri,
matàacáiri nacái, maliawáiséeri
espíritu báawéeri imànica íiwitáise.
Yá Jesús ichùnìacatèni, yá asáicaté
iicáidaca, itàaníca nacái àniawa.

23 Yá nacalùadacatéwa macáita
níái wenàiwicaca. Yá náimacaté
nalíwáaca Jesús ìwali:

“Yáta cáminá Cristo yái, rey
David itaquérinámica.”

24 Néese fariseonái

yéemiacanámité iináwaná imànica
yái wawàsica, yá náimacaté:

“Yái asialiquéi yúuquéeri
wenàiwica íicha espíritu báa-
wéeyéi, quéwa Beelzebú ichàini
iyúta, yái espíritu báawéeyéi
íiwacalica.”

25 Quéwa Jesús yáaliacaté ìwali
yái náináidáanácawa. Yá íimacaté
nalí:

“Péemiacué. Abéeri cáli mìnanaí
ipéliacaalí íipunitawáaca, yá
namáalàidaca níawawa. Abéeri yàcalé
nacái, abéeri capíi irìcuíyéi ipéliacaalí
íipunitawáacawa, yá càmita nàypíná
náapichawáaca quirínama. **26** Iná
Camèniadacáiri yúucacaalí yàasu
espíritu báawéeyéiwa wenàiwica íicha,
yá ipéliaca íipunita yái íináidéerica
imànica. Yá càmita yéewapíná
ichùuliaca quirínama càide iyúwa
náiwitápu, yá imáalàapínácawa
yái ichùulianáca yàasunái espíritu
báawéeyéiwa. **27** Iná nudèniacaalí
Beelzebú ichàinita yéewacaténá
núucaca iyú níatái espíritu báa-
wéeyéica càide iyúwa píimáanacué
nùwali. Nusutacué nuèmiawa pía, pía-
cué fariseonáica: ¿Cawiná ichàini iyú
péewáidacalénái yúuca espíritu báa-
wéeyéi wenàiwica íicha? Càmicaalícué
nacháawàacué pía, pidèniacuéca
Beelzebú ichàini, yá náasáidaca
pitàanícuéca méetàuculé báisiiri íicha.

28 Quéwa núucacaalí espíritu báa-
wéeyéi Dios yàasu Espíritu ichàini
iyú, yá báisícata núasáidacuéca píri
ìwali yái idéenaca yàanàacuéca píatalé,

yái Dios icùacatáipináca yàasunái wenàiwicawa.

29 Péemiacué: Yéewacaténá abéeri cayéedèeri iwàlùacawa abéeri asiali cachàiníiri icapèe irìculé, quéecha iwàwacutá idacùaca íichawani, yásí yéewaca iyéedùaca yàasumi icapèe irìcuise.^q

30 Yái cànmíirica abédanama íiwitáise núapicha, yá yàacawa nuípunita. Yái cànmíirica iyúudàa nùwacáidaca wenàiwica Dios irípiná, yá imàacapináca naméeràcawa íicha.

31 Iná núumacué pirí: Macái bayáwanásita, éwita nacái pitàanícuéca báawanama Dios ìwali, yéewéeripiná Dios imàacaca iwàwawa íicha macáita. Quéwa yái itàaníirica báawanama Espíritu Santo ìwali, yásí cànmíirita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná íicha. **32** Ewita càinácaalí itàaní báawanama nùwali, núa asiali Dios néeséerica, Dios imàaquéeripiná iwàwawa ibáyawaná íicha. Quéwa yái itàaníirica báawanama Espíritu Santo ìwali, yá cànmíirita Dios imàacapiná iwàwawa ibáyawaná íicha, càiripináta.”*

**Yái àicu cayábéerica,
cayábacata nacái iyacaná**
(Lc. 6.43-45)

33 Jesús íimacaté fariseonái irí:
“Pidèniacaalícué abéeri àicu
cayábéeri idàwinàacawa, yá

cayábacata nacái iyacaná. Yái àicu cànmíirica idàwinàawa cayába, yá báawacata nacái iyacaná. Iná abéeri àicu iyacaná ìwalíiseta, wáalía waicácani cawinácaalí íiwitáanáni. Càita nacái abéeri wenàiwica iwàlíseta, wáalía ìwali yái imàníirica.

34 ¡Píacué àapi nacáiyéi íiwitáise wenàiwica, càiyéitáde iyúwacué piawirináimi!* Níai wenàiwica báawéeyéica íiwitáise càide iyúwacué pía. Càmita yéewa natàaníca cayábéeri wawàsi ìwali. Yái wenàiwica báawéeri wawàsi ipunièricawa iwàwalicu, itàaníca yáawami báawéeri tàacáisita. **35** Yái cayábéerica íiwitáise, itàaníca yáawami cayábéeri tàacáisita, cayábéeri wawàsicáiná idènia iwàwalicuwa. Yái báawéerica íiwitáise, báawéeri wawàsicáiná idènia iwàwalicuwa, yá itàaníca yáawami báawéeri wawàsi ìwalita.

36 Quéwa núumacué pirí: Aiba èeri Dios yúuwichàidacaalí níai èeri mìnáníca, macáita iwàwacutápiná wacàlidaca Dios irí néenialí, cánaté yéewa watàaníca báawanaméeyéi tàacáisica wéenánái ìwaliwa. **37** Iná nàwalíiseta níai tàacáisinái pitàaníyécuéca, càinácaalíca pitàanícué, yá níapinácata icháawàcué pía. Yá nacái nàwalíisecata mabáyawanápiná Dios

q **12.29** Càita núalimá nudacùaca nuíchawa Camèniadacáiri nuwasàacaténá íicha wenàiwica.

12.32 Lc. 12.10. **12.34** Mt. 3.7; 23.33; Lc. 3.7.

iicácuéca pía. Càmicaalí, yá nacái nàwalíisecata yùuwichàidapínacué pía.”

**Wenàiwica báawéeyéi íiwitáise
iwàwa iicáca yái cà míirica
wenàiwica idé imànica**
(Lc. 11.29-32)

38 Néese abénaméeyéi yéewái-deéyéi ley íwali, fariseonái nacái, náimacaté Jesús irí:

“Pía yéewáidéerica, pimàni waicá abéeri yéenáíwanási yái cà míirica wenàiwica idé imànica, weebáidacaténá Dios néeséerica pía.”

39 Yá íimacaté nalí:

“Píacué wenàiwica báawée-yéi íiwitáise, idéeyéica nacái iwènúacawa Dios íicha. Piwàwacué numànica yái cà míirica wenàiwica idé imànica, peebáidacaténacué nùwali. Quéwa càmita numàni pirícué càide iyúwacué pisutáaná. Yátacué nucàlidaca pirí íwali, yái yéenáíwanási Dios imàníiricaté Jonás irí. **40** Càide iyúwaté Jonás iyáaná manuíri cubái idéerí-culé, máisiba èeri, máisiba nacái catá, núa, asìali Dios néeséerica, càipináta nacái nuliacawa cáli irí-culé, máisiba èeri, máisiba nacái catá.*

41 Dios yàasu èeri yùuwichàidaca níái èeri mìnanaíca. Néenialípiná, Nínive mìnanaí icháawàacué pía Dios

yùuwichàidacaténacué pía, níacáinátésí iwènúadéeyéi íiwitáise-
sewa Dios irí, Jonás icàlidacaalíté nalí Dios itàacái. Siùcade, nùyacué pèewi, máiníirica cachàinica quiríta íiwitáise profeta Jonás íicha. Quéwa càitacué càmita peebáida nùwali.

42 Càita nacái, úai reina sur néeséechúaca, umichàapínáwa yéetácáisi íicha ucháawàacaténacué pía Dios yàasu èeri yùuwichàidaca èeri mìnanaí. Uanàacáináté dée-cuíse, uémíacaténáté rey Salomón yéewáidáaná cáaliacáiri iyú. Siùcade, nùyacué pèewi, máiníiri cachàinica quiríta íiwitáise Salomón íicha. Quéwa càitacué, càmita peebáida nùwali.”

**Yái espíritu báawéeri yèepuèri
yàanàaca àniawa**
(Lc. 11.24-26)

43 “Càide iyúwa namusúadacaalí abéeri espíritu báawéeri wenàiwica íicha, yá yèepunícawa chuítàbàa. Icutáidaca yèepunícawa iyamáidacatáipínáwa, quéwa càmita yàanàani. **44** Néese, yá íimaca iríwa: ‘Íwàwacutá nuèpùacawa nucapèe néréwa, asìali yàatalé idécatáiseca namusúadaca núa quéecha.’ Iná yàanàacaalí néré, yá iicáca wenàiwica iyaca càide iyúwa capíi máiséeri, natunuéri, nachùnièri nacái cayába. **45** Néese, yá espíritu báawéeri yàaca

imáidaca yáapichawa áibanái siete espíritu báawéeyéi, máiníiyéi báawaca íicha quiríta. Yá nawàlùacawa wenàiwica irìculé, yá nàyaca néeni. Yá namànica irí báawéeri manuísíwata, íicha quiríta yái quéechéerica. Iná càipináta ichàbawaca pirícué, píacué báawéeyéica íiwitáise wenàiwicaca.”

Cáinináca Jesús iicáca yéewáidacaléwa iyúwa yéenanáisiwa
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

46 Idècunitàacá Jesús yéewáidaca wenàiwicanái, yá yáatúa yàanàacaté, yéenanái yáapicha, yá nayamáaca nabàlùacawa bàacháwáiseta, iwàwéeyéi itàaníca yáapicha. **47** Yá abéeri íimacaté Jesús irí:

“Píatúa yàanàaca, péenanái yáapicha, níade ibàlùawa bàacháwáise. Nawàwa natàaníca píapicha.”

48 Yá Jesús íimacaté asìali irí:

“¿Cháanásica úai báisiíchúaca núatúaca, níai nacái báisiyéica nuénánáica?”

49 Yá Jesús iducúaca icáapiwa yéewáidacalénái ipùaléwa, yá íimacaté:

“Níai wenàiwica iyéeyéica núa-picha cháí, nuicáca nía càide iyúwa núatúanái, iyúwa nacái nuénánái. **50** Macáita níai imàníiyéica càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáanáyái iyéerica chènuniré, yá yácata nuénásàiri, nuénásàatúa, núatúa nacái.”

Yéewáidaca ìwali yái ibànèerica ibànacaléwa

(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

13 **1** Néenialí èerita, yáté Jesús imusúacawa capíi íicha, yá yàacaté yáawinacawa Galilea icalisani idùlepiré. **2** Yá manùba wenàiwica yàanàacaté Jesús yàatalé. Yá iwàwacutácaté iricùacawa idalìculé, yá iyamáacaté yáawinacawa iricu, yéewáidacaténá nía. Iná níai wenàiwicaca, yá nayamáacatéwa macáita càina íinatata úni idùlepi.

3 Yá Jesús yéewáidacaté nía madécaná wawàsi íiwitáanáyú. Càide iyúwa yái, ibànèericaté ibànacaléwa, íimacaté nalí:

“Abéeri asìali yàacaté ibànaca ibànacalé ituínáwa. **4** Idècunitàacá icasáaca yàacawa bànacalé ituíná, yá abénaméeyéi bànacalé ituínáyéená yúuwàacawa àyapulicubàa. Yá màsibèenái yàanàacaté, yá nayáacaté nía. **5** Aibanái ituínási yéená yúuwàatéwa íbanái yèewibàa, canácatái cayába cáli. Yá quéwa nabacáacatéwa ráunamáita, càmícaínaté íbani néeni cáli.”

6 Quéwa èeri imusúacanáamiwa, yá ùuléeri yeemácani, quéwa canácáiná ipìchu depuíwalé, yá yéetácawa. **7** Aibanái ituínási yéená yúuwàacatéwa abéyanái catuírèeri yèewiré. Iná abéyanái catuírèeri idàwinàacaalítéwa bànacalé yèewibàa, yá icàlìpiadacani. Yáté càmita ibatàa bànacalé idàwinàacawa cayába. **8** Quéwa áibanái ituínási

yéená yúuwàacatéwa cayábacatái cáli, yá idàbacaté càyacanáca nía. Abénaméeyéi yéetaná yàatè treinta nàyanacánáwa, áibanái yàatè sesenta, áibanái nacái yàatè cien iyacanáwa.

9 Yái idènièrica yùuwiwa, iwàwacutá yàaca tàacáisi yùuwiná cayába yáaliácaténá yéemìacani."

Jesús icàlidaca ìwali yái ibànéerica ibànacaléwa
(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

10 Yá néenialíta, yéewáida-calénái yàatéwa yàatalé, yá nasutácaté néemìawani, náimacaté irí:

"¿Cáná péewáidaca nía iyú yái wawàsi náaliéricawa ìwali macáita?"

11 Yá íimacaté nalí:

"Píacué idéeyéi nucàlidaca irí ìwali yái Dios icùanáca yàasunái wenàiwicawa, yái ibèericaté wenàiwica íicha bàaluité. Quéwa níái wenàiwicaca, càmita nucàlida nalí ìwali càinácaalí iwàwáaná íimaca. **12** Càinácaalí yáalié-yéi yéemìaca nutàacái íimáaná, yá nuéwáidapináca nía qui-ríta, yá nacái Dios imàacapináca náaliacawa íiwitáise ìwali qui-ríta. Quéwa níái càmíiyéica yáalía yéemìaca nutàacái, éwita náaliacawa ìwali achúmáana, yá Dios imàacapináca naimáichacani. **13** Iná yéewa nucàlidaca nalí ìwali yái ibànéerica ibànacaléwa,

náaliéricawa ìwali. Quéwa éwita naicá numànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càicáanáta, càmita náaliáwa nùwali. Ewita néemìaca yái nucàlidéerica nalí, càicáanáta, càmita náalía íimáaná."

14 Yá càicata ichàbacawa iyú-waté profeta Isaías itànàaté israelnái ìwali, íimacaalíté:

"Ewita néemìaca yái nucàlidéerica nalí, càicáanáta, càmita náaliápiná íimáaná. Ewita nacái naicáca yái numàníirica, càicáanáta, càmita náaliápiná néemìaca íimáaná.

15 Idéca dàalaca nawàwa níái wenàiwicaca.

Càmita nawàwa náaliacawa nùwali.

Yá nacái nabàliaca natuíwa, ipíchaná naicáca yái numàníirica.

Càmicaalí càì níata, yá náaliápináca néemìaca íimáaná yátái numàníirica, néemìapináca nacái yátái nucàlidéerica nalí.

Yá nawènúadaca náiwitáisewa nulíta,

yá nacái nuchúuliadapináca nía yùuwichàacáisi íichata."*

16 "Quéwa píacué nuéwáidacaléca, idéeyéi cayábaca yàasu wawàsi, yéewacáinácué

piicáca pituí iyúwa yái numàníirica, pialíacaténacué nacái péemiácué piúwi iyúwa yái nuéwáidéerica.

17 Báisítacué núumaca pirí: Madécaná profetanái, áibanái wenàiwica cayábéeyéi íiwitáise, nawàwaté naicáca yái càicué piicáca. Càmitaté náalimá naicáca núa. Nawàwaté nacái néemiaca nutàacái yái càiricuéca péemiaca, càitaté nacái càmita náalimá néemiacani."

Jesús icàlidaca ìwali yái ibànéerica bànacalé ituíná
(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

18 Jesús íimacaté nalí: "Siùcade, péemiácué cayába càinácaalí íimáanáca yái asiali ibànéerica ibànacaléwa:

19 'Yái bànacalé ituíná yúuwèerica awàpuliicu, yácata wenàiwica yéemièri ìwali yái Dios icùanáca yàasunái wenàiwicawa. Quéwa càmita yáalía yéemiaca íimáaná. Yá Camèniadacáiri yàanaca, yá yee-dáca íichani iwàwalicuíse, ipíchaná yeebáidaca ìwali. **20** Yái bànacalé ituíná yúuwèeriwa íbanái yèewiré, yácata wenàiwica yéemièri Dios itàacái, yá mesúnamáita yeebáidacani casíimáiri iyú. **21** Quéwa canácáiná ipìchu cayába, yá iyapináca maléená èerita. Íimáaná, báawéeri wawàsi yàanàacaalíni, nacháawàacaalí nacái iináwaná Dios itàacái ìwalíise, yáta iwènúacawa Dios íicha. **22** Yái bànacalé ituíná yúuwèericawa abéya catuíréeri yèewiré. Yácata

wenàiwica yéemièri Dios itàacái, quéwa máinicáiná íináidacawa èeri yàasu ìwali, iwàwacáiná càasucani. Yá idacùaca íiwitáise íicha yái Dios itàacái yéemièrica. Néese, yá canácata imàníiri Dios irí.

23 Quéwa yái bànacalé ituíná yúuwèericawa cayábacatái cáli, yácata wenàiwica yéemièri Dios itàacái báisíta, yá nacái yáalíaca yéemiacani, yá imànica cayábéeri áibanái irí. Càide iyúwa bànacalé yéetaná idènièyèi treinta iyacanáwa, áibanái yéetaná idènià sesenta, áibanái yéetaná nacái idènià cien nàyacanáwa.' "

Abéeri masicái báawéeri imusuériwa bànacalé cayábéeri yèewi

24 Néese, yá Jesús icàlidacaté nalí áiba ibànéeri iináwaná ìwali àniawa, íimacaté nalí:

"Yái Dios icùanáca yàasunái wenàiwicawa, iyaca càide iyúwa abéeri asiali ibànéeri cayábanaméeyéi bànacaléca yàasu cáini yàaluná irícuwa.

25 Quéwa táiyápi idècunitàacá naimáca macáita níái asianái íibaidéeyéica irí. Yá bànacalé íiwacalíná yúuwide yàanàaca, yá ibànacaté néré báawéeri masicái, cayábéeyéi bànacalé yèewibàa, yá yàacawa náicha. **26** Néese bànacalé trigo ibacáacaalítéwa, yá idàwinàacawa càita càyacanácani. Iná idàbacanáamité càyacanáca níái trogoca, yá néenialícaté nacái, idàba naicáca yái masicái báawéerica.

27 Néese bànacalé íiwacalíná yàasu wenàiwica íicácalíté yái báawéeri masicáica, yá nàacaté nacàlidacani náiwacali iríwa, náimacaté irí: 'Wáiwacali pibànacaté cayábanaméeyéi bànacalé ituínáca. Quéwa càmita wáalíawa síisàanácaalí imusúawa yái báawéeri masicáica.' "

28 "Yá íimacaté nalí:

'Abéeri nùuwideca yái càì ibànaca báawéeri masicáica néré.' "

"Yá náimacaté irí:

'¿Pìwàwa wacacàaca yái báawéeri masicáica?' "

29 "Yá íimacaté nalí:

'¿Càmita! Picácué picacàacani, ipíchanácué picacàaca yáapicha yái cayábéeri bànacaléca.

30 Pimàacacué nadàwinàacawa náapicha abédanamata, iwé-réta nàyacaná idécawa. Néenialí èeri, yá nuchùulìapináca nàwacáidaca nía nadacùacaténá nía quéecha, neemácaténá nía. Quéwa níái bànacalé ìyacaná cayábanaméeyéica, yá pìwacáidapinácuéca nía capìi irìculé, yái bànacalé yàalunáca.' "

Jesús yéewáidacaté mostaza íimi achúméri iwali

(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

31 Néese Jesús yéewáidacaté nía àniawa, abéeri wawàsi iwali, íimacaté nalí:

"Yái Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, ìyaca càide iyúwa àicu mostaza íimi, abéeri asiali ibànéericaté yàasu bànacalé yèewiwa. **32** Uái bànacalé íimica, éwita achúméechúaca úa náicha canánama níái bànacalé íimica, quéwa idàwinàacaalíwa, yá manuíca yéetaná áibanái bànacalé íicha. Càita màsibèenái yàanàaca imànica imùlubèwa, yàanalicubàa."

Jesús yéewáidaca iwali yái inísàidéerica pan

(Lc. 13.20-21)

33 Jesús yéewáidacaté nía àniawa, áiba wawàsi iwali, íimacaté nalí:

"Yái Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, càita nacái ìyacade càide iyúwa abéechúa inanái yèewiàadacaalí levadura íbesi yèewisá, éwita achúméericani, yá yáalimáca imùlucáidaca macáita yái íbesica." ^r

Càicata ichàbacawa iyúwaté profeta íimáanaté Jesús iwali

(Mr. 4.33-34)

34 Càicaté Jesús yéewáidaca wenàiwica iwali yái wawàsi náaliéerica iwali, yá nacái wawàsi naiquéerica. Càmitaté yéewáida nía áiba wawàsi iyú, **35** yéewacaténá ichàbacawa càide iyúwaté profeta íimáaná Jesús iwali, íimacaalíté:

^r **13.33** Levadura: Yácata mulùwi: Abéeri wawàsi nèewièdéerica yèewisá yái namàniiripináca iyú pan, imùlucáidacaténá nía.

“Nuéwáidapíná wenàiwica ìwali
yái wawàsi náaliéricawa
ìwali.

Nucàlidapíná nalí wawàsinái
ìwali, níái nudènièyéica
ibàacáaná iyú wenàiwica
íicha, síisàata inùmámi
nudàbacaalíté yái èerica.”*

**Jesús icàlida ìwali yái
bànacalé nabànéerica yèewi
báawéeri masicáica**

36 Néese Jesús ichùuliaca
idénáamité wenàiwicanái yàawa,
yá iwàlùacatéwa capíi iriculé. Yá
nérécaté, yéewáidacalénái isutá
yéemiawani:

“Picàlida walí yái masicái báa-
wéeri imusuéricawa bànacalé
cayábéeri yèewi.”

37 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Núa asíali Dios néeseérica,
núacata yái ibàna níái cayá-
béeyéi bànacaléca. **38** Yái
bànacalé yàalunáca, yácata cháí
irícu èeriquéi. Níái bànacalé
cayábanaméeyéica, níacata Dios
yéenibe iyéeyéica yáapicha cháí
icùacatáica yàasunái wenàiwicawa.
Níái masicái báawanaméeyéica,
níacata imàniíyéi càide iyúwa
Camèniadacáiri iwàwáaná. **39** Yái
ibànéerica masicái báawéeri, yácata
núuwide Camèniadacáiri. Yái
èeri needácatáipináca bànacalé
iyacaná idéeyéica béerica, yácata
èeri imáalàacatáipináwa. Níái

iwacáidéeyéica bànacalé iyacaná,
níacata Dios yàasu ángelnái.

40 Iná càide iyúwa
nàwacáidáaná yái báawéeri
masicáica, yá nacái neemácani
quichái iriculé, càita nacái
iicácanáwapiná ichàbacawa,
imáalàacaalíwa iyaca yá èeriquéi.

41 Iná núa asíali Dios
néeseérica, nuchùuliapíná nùasu
ángelnái iwacáidaca Dios yàasu
wenàiwica yèewíise, macáita níái
imàniíyéica ibáyawanáwa, nía
nacái ichùulièyéica áibanái imànica
ibáyawanáwa. **42** Yá náucapínáca
nía yùuwichàacáisi quichái iriculé.
Nérépiná náicháani néemianícawa,
naamíapíná casànwaca nayéi
iwéréwáacawa nàuwichàacáináwa.

43 Néese macáita níái
imàniíyéica cayábéeri áibanái
irí, caináwanápináca nía aléde
Náaniri Dios icùacataléca yàasunái
wenàiwicawa. Yái idènièrica yùu-
wiwa iwàwacutá yàaca tàacáisi
yùuwiná cayába yáalíacaténá
yéemiàcani.”

Jesús yéewáidaca cawèníiri íba ìwali

44 Jesús yéewáidaca nía àniawa
áiba wawàsi iyú:

“Yái Dios icùacatáica yàasunái
wenàiwicawa, iyaca càide iyúwa
abéeri íba cawèníiri nabèerica
cáli yèewiré, abéeri manacúali
irícu. Aiba èeri, yá abéeri asíali
yàanàaca iríwa yái íba cawèníirica,

yá yèepùacaté ibàliaca úa néenita àniawa. Iná casímáicáiná iwàwa ùwalíise, yá yàaca iwéndaca macáita yái yàasu wawàsi idènièrica. Yá iwèniaca iríwa yái cáli íba cawèníiri ìyacatáica.”

Jesús yéewáidaca íba perla ìwali

45 Jesús yéewáidaca nàwali níái íbanái perlaca:

“Yái Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, ìyaca càide iyúwa abéeri asíali iwéndéerica yèepuníca yàasu yàasusiwa, icutéerica nacái yèepuníca nàwali íbanái cayábéeyéi, perlanái cawèníiyéi.

46 Aiba èeri yàanàacaalí iríwa úái cawènisíwéechúa íbaca canánama íicha, yá iwéndaca macáita yái yàasu idènièrica, yá iwèniaca iríwa úa.”

Jesús yéewáidaca maya ìwali

47 “Yái Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, càita nacái iicácanáwade iyúwa abéeri maya. Namàacacaalíni úni yáaculé, yá namúadaca néese macái cubái íiwitáaná.

48 Idécanáami ipuníacawa cubái iyú, yá nawatàidacani chuítaliré. Yá nayamáaca náawinacawa naníwàacaténá nèewíise níái cubái cayábanaméeyéica mapìri iriculé. Quéwa níái cubái càmmíyéica nayáa, yá náucaca nía méetàuculé. **49** Càipínáta ichàbacawa

imáalàacaalíwa ìyaca yá èeri-quéi. Néenialípiná nàanàaná níái ángelnáica, yá naseríapínáca níái cayábanaméeyéi wenàiwicaca nèewíise níái báawanaméeyéica. **50** Néese níái báawanaméeyéica, yá náucapínáca nía yùuwichàacáisi quichái iriculé, náicháanípináca néré, casànapíná nacái nayéi iwéréwáacawa nàuwichàacáináwa.”

Jesús yéewáidaca nàwali níái wàlisàaná wawàsi, éwisèimi nacái

51 Néese, yá Jesús isutacaté yéemíawa yéewáidacalénáíwa:

“¿Idécué pialía péemíaca macáita yái nuéwáidéericuéca pía ìwali?”

Yá náimacaté irí:

“Asái, idécata wáalía wéemiacani.”

52 Jesús íimacaté nalí:

“Macáita níái néewáidéeyéica ley ìwali, idéeyéica nacái néewáidaca ìwali yái Dios icùanápínáca yàasunái wenàiwicawa. Càica níade iyúwa abéeri asíali imusúadéerica icapèe iricuísewa cawèníiyéi wawàsica, abénaméeyéi wàlisàna, áibanái nacái bàaluisàna wawàsica.”^s

Jesús yàacawa Nazaret néré

(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

53 Néese idécanáamité Jesús yéewáidaca nía wawàsinái ìwali, náaliéericawa ìwali, yá yàacatéwa náicha. **54** Iná yàanàacaalíté ìyacàle

^s 13.52 Imáaná: Yáalimá yéewáidaca wenàiwica Antiguo Testamento iyú, Wàlisàì Testamento iyú nacái.

neréwa idàwinàacatalécawa, yá néenicaté yéewáida judíonái yéewáidacàalu iricu. Yá nacalùadacaté néemiaca yéewáidáaná. Náimacaté naliwáacawa:

“¿Càiná yéewáaná cáaliacáicani? ¿Cána yéewáaná idèniaca chàinisi imànicaténá yái càmíirica wenàiwica idé imànica? **55** Yáta José iirica yáara, yái imàníirica madécaná wawàsi àicu yéemaná iyú. Uái yáatúaca uípidená María. Nía yéénánái níai: Jacobo, José, Simón, Judas nacái. **56** Níata nacái yéénánái inanái níai iyaca wáapicha cháí. Néese, ¿Sísàaná yeedá iríwa yáaliacáisi, chàinisi nacái imànínápiná yái càmíirica wenàiwica idé imànica?”

57 Yáté báawaca naináidanícawa Jesús iwali. Quéwa Jesús íimacaté nalí:

“Abéeri profeta nèeri íimiétacaná icàlidacaalí Dios itàacái áibabàa. Quéwa níai yàasu cáli mìnánáica, nía nacái yéénánái iyéeyéica yáapicha icapèe iricu, níasí càmíiyéita yàa íimiétacaná.”

58 Iná càmíicáinaté neebáida iwali, yáté càmíita Jesús imàni néeni manùba níai càmíiyéica wenàiwica idé imànica.

Nanúacaté Juan Bautista

(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)

14 **1** Néenialí èerité, yái rey Herodes Antipas, ichùulì Galilea yàasu cáli iwicáu. Yá yéemiacaté wenàiwicanái icàlidaca

Jesús iináwaná iwali, **2** yá íimacaté yàasunái wenàiwica iríwa:

“Yácata càmíná Juan Bautista yái càí idé icáucàacawa yéetacáisi íicha. Iná yéewa idèniaca chàinisi imànicaténá yái càmíirica wenàiwica idé imànica.”

3 Yéewaté càí Herodes íimaca, idécáinaté ichùulì náibàaca Juan, yá nacái náiyàacaténi presunái icapèe iriculé. Yá nérécaté nadacùani cadena iyú. Càicaté Herodes imànica Juan, Herodías iwaliise, úái yéénàsàiri Felipe yàacawéetúacaté quéecha.

4 Càicaté Juan yàalàaca rey Herodes:

“Càmíita yéewa pìyaca uápicha úái péénàsàiri yàacawéetúacawa.”

5 Iwalíiseta, yá Herodes iwàwacaté inúaca Juan. Quéwa cáalucaté imànicaní, wenàiwicanái iwaliise, wenàiwicanái iicácáinaté Juan profeta iyú.*

6 Iná áiba èeri rey Herodes, ichàbáidacaalíté yái yàasu èerité asáicani. Yá Herodías íidu ilabàacaté náacuálìcu macáita, yá casíimáicaté umànica Herodes iwàwa. **7** Yá yàacaté ulí itàacáíwa náacuálìcu macáita, yàanápinaté ulí yái wawàsica usutéerica íicha. **8** Quéwa quéecha, yá idécaté úatúa itàaníca uápicha iwali yái wawàsi usutéeripínaca Herodes íicha. Yá úumacaté irí:

“Pìa nulí abéechúa quírápialí iricu úái Juan Bautista íiwitamica.”

9 Yá achúmacaté rey Hero-des iwàwa. Quéwa ìwalíise yái idéénacaté imàacaca itàacáíwa mànacàu irí, náacuálìcu nacái macáita níái iyéeyéícaté yáapicha néeni, yá ichùuliacaté nàaca ulí yái usutéerica íícha. 10 Yá ichùuliacaté úwinái yàaca idalúaca Juan icanápi presunái icapèe irìculé. 11 Yá nàanàidacaté Juan íiwitami abée-chúa quírápiali irìcu. Yá nàacaté úa mànacàu irí. Yá nacái utécaté úa úatúa iríwa.

12 Néese, yáté Juan yée-wáidacalénái yàanàaca yeedáca ichéecami. Yá nàacaté nabàliacani. Néese, yá nàacaté nacàlidacani Jesús irí.

Jesús yàacaté cinco mil asìanái iyáa
(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

13 Néese Jesús yéemíaca idécanáamité iináwaná nanúaca Juan, yá iricùacatéwa yéewáidacalénái yáapichawa ídaliculé, yá nàacatéwa máisawaliré wenàiwicanái íícha. Quéwa néemíacaalíté iináwaná Jesús yàacawa náícha méetàuculé, yá nàacatéwa yáami chuítalibàa yàcalénái néese. 14 Iná Jesús imichàacaalítéwa ídalicuíse, yá iicácaté madécaná wenàiwica yàanàaca yàatalé. Yá achúmacaté iwàwa iicáca nía. Yá ichùniacaté nèewíise níái cáuláiquéeyéica.

15 Néese táicacaalíté yàacawa nàwali, yá Jesús yéewáidacalénái yàacatéwa yàatalé, náimacaté irí:

“Máisawaliréca wenàiwicanái íícha, yái càì wàyaca, yá nacái catáca yàacawa wàwali. Iná iwàwacutá pichùulia nàacawa níái wenàiwicaca, nàacaténá nawèniaca nayáapináwa yàcalénái irìcubàa.”

16 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Càmita iwàwacutá nàa nacutáca nayáapináwa. Píatacué, iwàwacutá yàa nayáapiná.”

17 Yá náimacaté irí:

“Canácata walí càì imanùbaca yàacàsi cháì. Wadèniaca cinco panináita, pucháibata nacái cubái imìdecaná.”

18 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Pitécué nulí néese nía.”

19 Yá Jesús ichùuliacaté

wenàiwicanái yáawinacawa masicái íinata. Yá yeedácaté icáapi irìcu-léwa níái panica, cubáinái nacái, yá iicáidacaté chènuniré yàacaténá cayá-béeri Dios irí. Néese, yá isupáidacaté níái panica, yá yàacaté nía yée-wáidacalénái iríwa nawacùacaténá nacái nía wenàiwicanái iwali. 20 Yá nayáacaté macáita iwéréta cadéca nía. Néese, yá Jesús yéewáidacalénái iwacáidacaté doce imanùbaca mapìri yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. 21 Níái wenàiwica càiyéícaté iyáaca yái yàacàsica, namanùbacaté cáminá cinco mil asìanái. Quéwa càmitaté naputàa inanái, sùmanái nacái.

Jesús ìipìnaca úni inàniacubàa
(Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21)

22 Néese, yáté Jesús ichùulia-caté yéewáidacalénái iricùacawa

ídalìculé, nachàbacaténáwa ipíchale abéemàalé calisa, idècunitàacá icàlidaca iináwawa wenàiwica irí. **23** Iná idécanáamité itàidaca níái wenàiwicanái yèepuèyèi-cawa, yá íiríacatéwa dúli íinatalé itàanícáténá Dios yáapicha. Yá catácaté ìwali néréta irínámitawa. **24** Yá nacái idécaté déeculéca níái yéewáidacalénáica cáli íicha. Yá cáuli ipùacaté náipunita cachàini. Iná màladàca iwènúadáida cachàini náidani.

25 Néese amalácaalí yàacawa, yáté Jesús ìipìnaca yàacawa úni inàniacubàa yéewáidacalénái yàataléwa. **26** Iná naicácaalíté yàacawa nàatalé úni inàniacubàa, yáté nacalùadacawa, néemíanicawa, náimacaté:

“¡Iwàwanásimiquéera!”

27 Quéwa Jesús íimacaté nalí:

“¡Núacatéera! ¡Picácué cáalu pía, matuíbanáitacué pía!”

28 Yá Pedro íimacaté irí:

“¡Nuíwacali! Báisícaalí píacani, pimàaca nacái nùipìnaca pìatalé úni inàniacubàa.”

29 Yá Jesús íimacaté irí:

“¡Aqualé síisàara!”

Yáta Pedro iricùacawa ídalicuíse, yá ìipìnaca yàacawa úni inàniacubàa Jesús yàatalé. **30** Quéwa cáuli ipùacaalíté cachàini Pedro ìwali, yáté cáalucani, yá idàbacaté isawíacawa, yá imáidacaté:

“¡Nuíwacali, piyúudàa núa!”

31 Yáta Jesús íibacaté Pedro ícáapi ìwali, yá íimacaté irí:

“Pedro, pía cà míirita manu íwàwa nuwéré báisíta. ¿Cáná píináidawa nuícha méetàuculé?”

32 Nalicùaca nacáitawa ídalìculé, yáta cáuli ichàbacawa. **33** Níái ìyèeyéica ídalìcu, yáté nàaca íimíetacaná macáita, náimacaté:

“¡Báisíta Dios Iirica pía!”

Jesús ichùniaca cáuláiquéeyéi Genesaret ìyacàlená néré
(Mr. 6.53-56)

34 Néese idécanáamité nachàbacawa abéemàalé calisa, yá nàanàacaté Genesaret yàasu cáli néré. **35** Iná níái Genesaret yàasu cáli mìnanáica, náalíacaalíté naicáca Jesús, yá nacàlidacaté áibanái irí ìwali yái yàanàacaté, nalí níái ìyèeyéicaté natéesebàa. Yá nàanàidacaté yàatalé macáita níái cáuláiquéeyéica. **36** Yá nasutacaté Jesús íicha wawàsi, imàacacaténá nadùnùaca ibàle ipùata ìwali. Macáita níái idùnuèyéicaté Jesús ibàle ìwali, cayábacaté nía macáita uláicái íicha.

Níái tàacáisi yéewéeyéica báawaca imànica wáiwitáise
(Mr. 7.1-23)

15 **1** Néese abénaméeyéi yéewáidéeyéi ley, fariseonái yáapicha, yàanèeyéité Jerusalén ìyacàlená néese, yáté namawiénicawa Jesús irí, náimacaté irí:

2 “¿Cáná càmita náiba nacáapiwa níái péewáidacalénáica ipíchawáiseca nayáaca,

iyúwaté wàawirináimi iyáaná bàaluité?"

3 Jesús íimacaté nalí:

"¿Cána càmita pimànicué nacái càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, yácué pimànicáita càide iyúwa piawirináimi íiwitáise yéewáidáaná?

4 Càica Dios itàacái íimaca:

'Pia píaniri íimiétacanáwa, pía-túa nacái.* Càita nacái íimaca àniawa: 'Yái isúadéerica isèenáiwa, iwàwacáiná báawéeri ichàbacawa nalí, yá iwàwacutápiná yéetácawa.*

5 Quéwa, piacué yéewáidée-yéica áiba wawàsita Dios itàacái íicha. Yácué píimaca, cawínacaalí íima isèenái iríwa: 'Yái wawàsi nuyúudèeripínacuéca pía iyúta, càmita yéewapíná nùacuéca pírí quirínamani, idécáiná núaca itàacáiná Dios irípiná.' **6** Iná càiri yéewáidáanási iyú, yá càmita yéewa wàaca wasèenái íimiétacanáwa quirínama. Yácué pibàliaca yái Dios itàacáica, piawirináimi íiwitáise iyúwa. **7** Píacué cachìwéeyéi! Báisítaté profeta Isaías itànàacaté piwalicué, íimacaalíté:

8 'Níai israelnái, nanùma iyúwata nàa nuímiétacaná, quéwa náináidacawa nuícha méetàuculéta.

9 Canácata iwèni nulí yái nàanàaca nuímiétacaná,

néewáidacáiná asìanái íiwitáiseta.' "

10 Néese, yá Jesús imáidacaté níai manùbéeyéi wenàiwicaca, yá íimacaté nalí:

"Péemiacué nutàacái píaliacaténacué nacái péemiaca íimáaná: **11** Yái yàcàsi wayéerica wanùmalicubàawa, càmita casacàa imànica wáiwitáise Dios ipíchale. Níata báawéeyéi imànica wáiwitáise Dios ipíchale, níai tàacáisi báawéeyéi imusuéyéicawa wanùmalicubàa."

12 Néese, yá yéewáidacalénái yàacawa yàatalé, náimacaté irí:

"Wáiwacali, càmitasica píaliawa. Báawaca fariseonái yéemíaca yái tàacáisi picàlidéerica walí ìwali."

13 Yá Jesús íimacaté nalí:

"Càide iyúwa bànacalé íiwacalíná icacáaná napìchu yáa-pichawa, níai àicu càmiíyéica ibàna. Néese, yá yúucaca nía. Càipináta nacái Núaniri Dios yúucaca níai càmiíyéica yéewáida báisiíri iyú nutàacái. ^t **14** Iná picácué achúma piwàwa nàwali. Càica níade iyúwa matuíyéi wenàiwica, itéeyéica nacái ábanái matuíyéi icáapi ìwali, ínà náuwacaalíwa, yá pucháibanamata nacaláapínacawa utàwi iriculé."

15 Yá Pedro íimacaté Jesús irí:

"Picàlida walí íimáaná yái tàacáisi picàlidéerica fariseonái irí ìwali."

^t **15.13** Jesús icàlidacaté nalí ìwali yái Dios imànínápináca níai fariseonáica.

15.4 Ex. 20.12; Dt. 5.16. **15.4** Ex. 21.17; Lv. 20.9. **15.9** Is. 29.13.

16 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Càita nacái càmitacué pialía péemíaca íimáaná. **17** Yái yà-càsi wayéerica wanùmalicubàawa, macáita yàacawa wadèericulé, néese, yá wáucaca wáichawani.

18 Quéwa yái tàacáisi wenàiwica imusúadéerica inùma iricubàawa, nawàwa iricúiséerita imusúacawa.

Yásí yéewéeri báawaca imànica áibanái íiwi-táisesi báawéeyéica, macáita namusúacawa wenàiwica iwàwalì-cuíseta: Nanúanáca wenàiwica, namàníináca báawéeri nainá iyúwa áiba asiali yáapicha, inanái nacái cà míiyéica nàacawéeyéi, namàníináca báawéeri nainá iyúwa, níai canéeyéicáwaca yàacawéeyéi. Iyéedesi, chiwái, natàaníináca báawanaméeri tàa-cáisi iyú. **20** Nàwalíise níai càiyéi wawàsica, báawa Dios iicáca wáiwitáise. Càmita ìwaliise yátái càmináca wáiba wacáapiwa ipí-chaca wayáaca wayáacaléwa.”

Abéechúa inanái cananeasàatúa yeebáidéechúa Jesús
(Mr. 7.24-30)

21 Néese, yá Jesús yàacatéwa yéewáidacalénái yáapichawa Sirofenicia yàasu cáli néré, mawiénita Tiro ìyacàlená írí, Sidón ìyacàlená írí nacái. **22** Yá

abéechúa inanái cananeasàatúa yàanàacaté isicúata Jesús yàa-talé, yá úumacaté umáidaca írí cachàini:

“¡Nuíwacali, pía rey David itaquérinámi, piicá nutúulécaná manuísíwata! Abéeri espíritu báawéerica yái yùuwichàida báawanama úái nuíduca.”

23 Quéwa masànata uícha Jesús. Yá yéewáidacalénái íimacaté írí:

“Pichùulì uèpùacawa wáicha úara inanáica, máini umáidáidaca wáami.”

24 Yá Jesús íimacaté:

“Dios idéca ibànùaca núa nuyúudàacaténá níatái Israel itaquénáinámica, níai iméerèeyéicatéwa Dios íicha, ìyèeyéica càide iyúwa ovejanái iméerèeyéiwa íiwacali íichawa.”

25 Néese, yá quéwanáta inanái yàaca ibàlùacawa Jesús íipunita. Yá ubàlùacawa írí ùlulù ipùata iyúwa, yá úumacaté írí:

“¡Nuíwacali, piicá nupùalé!”

26 Jesús íimacaté ulí:

“Càmita cayába núaca áulinái iyáa yái yàacàsi nuèripináca nuénibenái iyáawa.”^u

27 Yá úumacaté írí:

“Báisita, Nuíwacali. Quéwa, éwita áulináica nía, nayáata nacái yái yàacàsi imuluí icaléericawa

^u **15.26** Imáaná: Iwàwacutá nuyúudàaca quéecha níai israelnái nùasunái wenàiwicaca. Bàaluité, níai cà míiyéica judíonái, israelnái yàacaté náipidená áulinái, casaquèeyéi nacái. Níai yéenibe Jesús íiméeyéica ìwali, níacata israelnái.

mesa yàapiré náiwacanánái íicha.”^v

28 Néese, yá Jesús íimacaté ulí:

“¡Pía, inanáica, báisíta máiní manuíca piwàwa nuwéré! Iná yéewa iwàwacutá imànicawa pírí càide iyúwata pisutáaná nuícha.”

Yá néenialícata espíritu báa-wéeri imusúacatéwa uídu uícha, yá cayábacaté úái uíduca.

Jesús ichùnìacaté madécaná cáuláiquéeyéi

29 Néese, yá Jesús yàacatéwa náicha yéewáidacalénái yáa-pichawa, yá yàanàacaté Galilea icalisani idùlepiré. Néese, yá íiríacatéwa dúli íinatalé, yá iyamáacaté yáawinacawa néré. **30** Yá madécaná wenàiwica yàanàacaté Jesús yàatalé, yàanàidéeyéité yáapichawa éeruíyéica icàwa yéema, matuíyéi, matàacáiyéi, manèeyéi nacái, áibanái madécaná cáuláiquéeyéi nacái. Yá naliadacaté nía Jesús yáacúaliculé, yá ichùnìacaté nía.

31 Yáté wenàiwicanái icalùadaca iicáca matàacáiyéimi itàanáica, éeruíyéimi icàapi ichùnìacawa, éeruíyéimi icàwa nàipìnaníca, níái càmiíyéica asái iicáida, naicáidaca. Yá náimacaté:

“Wàa cayábéeri Dios irí, icùacáiná wía, wía iyéeyéica Israel yáasu cáli íinata.”

Jesús yàacaté cuatro mil asíanái iyáa (Mr. 8.1-10)

32 Néese, yá Jesús imáidacaté yéewáidacalénáiwa. Yá íimacaté nalí:

“Achúmaca nuwàwa nuicáca níái wenàiwicaca, idécáiná nàyaca wáapicha máisiba èeri canáca náalía nayáaca quirínama. Càmita nuwàwa nèepùacawa mayáacata, nawàwa ichàbacáichawa namáapicawa àyapulicubàa.”

33 Yá yéewáidacalénái íimacaté irí:

“Sísàanápíná weedá nalí càì imanùbaca yàacàsi níái wenàiwicaca. Chái càicatáica, canáca wenàiwica.”

34 Yá Jesús íimacaté yéewáidacalénái iríwa:

“¿Càisimalénácué pan pidènia?” Yá náimacaté irí:

“Siete panínái, abénaméeyéi cubái imìdecaná nacái.”

35 Yá Jesús ichùulìacaté wenàiwicanái iyamáaca yáawinacawa cáli ìwali. **36** Yá yeedácaté níái panínáica, cubáiná yáapicha. Yá yàacaté Dios irí cayábéeri nàwali. Néese, yá isupáidacaté nía, yá yàacaté yéewáidacalénái iríwa nía nawacùacaténá nacái nía wenàiwicanái ìwali. **37** Yá càicaté

^v **15.27** Imáaná: Càide iyúwa áulinái iyáaná yàacàsi imuluí, càita nacái nuwàwa Dios imànica nulí cayábéeri, éwita càmiíchúaca israelita núa.

nayáaca macáita iwéréta cadéca nía. Néese idécanáamité nayáaca, yáté nàwacáidaca yéénáimi, yá napuníadacaté siete mapíirinái. **38** Níái wenàiwica càiyéicaté iyáaca néenialí, báinúaca milté namanùbaca níawami aslanáita. Càmitaté naputàa náapicha inanái, sùmanái nacái. **39** Néese idécanáamité Jesús ichùuliaca wenàiwicanái yèepùacawa, yá iricùacatéwa ídaliculé yéewáidacalénái yáapichawa, yá yàacatéwa Galilea icalisani abéemàalé, Magdala yàasu cáli néré.

Nasutácaté Jesús íicha yái cànmíirica wenàiwica idé imànica
(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

16 ¹ Néeseté abénaméeyéi fariseonái, saduceonái nacái, nàacatéwa Jesús yàatalé náalimáidacaténá naicáwani. Yá nasutácaté íicha yái cànmíirica wenàiwica idé imànica, náalíacaténá Dios ibànuèricani.

2 Jesús íimacaté nalí:

“Táicacaalí yàacawa, yácué píimaca: ‘Cayábapiná èeri icawàacawa táwicha, quíiracáiná èeri inànii iwàlùacawa táicalémi.’

3 Mapisáita, yácué píimaca: ‘Siùcái cáuli cachàiníiripiná yàawa néese unía yèewisá, itapùacáináwa

quíirawaca yái èeri inànìica. ¡Píacué iyúunáidéeyéi cáaliacáica! Píaliacáinácué piicáca càinácaalí íimáanáca yái èeri yéenáiwanáca. Quéwa càmitacué píalía piicáca yái yéenáiwanási Dios néeséerica, yái càirica numànica siùcade. **4** Píacué wenàiwica báawéeyéi íiwi-táise, iwènúadéeyéica íiwi-táisewa Dios íicha, picùacué piicáwa yái cànmíirica wenàiwica idé imànica. Quéwa càmita numànipinácué piríni. Yátacué núsáidapiná pirí, yái ichàbéericatéwa Jonás irí.’ ”

Néese idécanáamité càì íimaca nalí, yá yàacatéwa náicha.^w

Yái fariseonái yéewáidáaná, saduceonái nacái, càicáaníde iyúwa levadura^x
(Mr. 8.14-21)

5 Néese, yá Jesús ichàbacatéwa abéemàalé calisa Galilea yéewáidacalénái yáapichawa. Quéwa naimáichacaté natéca nalíwa pan.

6 Néese Jesús íimacaté nalí:

“Piicácué píichawa yái fariseonái yàasu levadura báawéerica, saduceonái yàasuca nacái.”

7 Yá yéewáidacalénái idàbacaté itàanica iríwáacawa, náimacaté:

“Cáminá càì íimaca walí, waimáichacáiná watéca walíwa pan.”

w 16.4 Jonás. Níái máisiba èeri Jonás iyéeyéicaté iricu, cubái manuúri idéericulé, níacata máisiba èeri Jesús iriyéyéitewa iricu càliculii iriculé.

x Levadura íimáaná: Abéeri wawàsi càiride iyúwa mulùwi. Iná imùlucáidaca pan iyúwa mulùwi imùlucáidáaná íbesi.

8 Quéwa Jesús yáaliacaté ìwali yái càinacaté nàimaca nalíwàacawa, yá íimacaté nalí:

“Piacué asìanái càmfiiyéita manuí iwàwa nuwéré. Canácué pitàaní ìwali yái pan piimáichéericuéca pitéca piyáawa. Càmita nutàaní pan ìwali. 9 Iwàwacutácué píalíaca péemiaca cayába yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí. ¿Piimáichacué yái wàanacaté cinco mil asìanái iyáa, cinco paninái iyúta? Néese, yaté piwacáidacuéca madécaná mapiiri yéenáami. 10 Yá áiba yái wàanacaté nayáa níái áibanái cuatro mil wenàiwicaca, siete paninái iyúta. Néese, yaté piwacáidacuéca madécaná mapiiri, yéenáimi. 11 Iná càmitacué nutàaní pirí pan ìwali. Nuwàwacué picùaca píawawa íicha yái fariseonái yéewáidáanáca, saduceonái yéewáidáanáca nacái, ipíchanácué báawaca imànica píiwitáise càide iyúwa levadura imùlucáidáaná pan.”^y

12 Néese, yaté àtata Jesús yéewáidacalénái yáaliacaté càmita yàalàaca nía pan yàasu levadura íicha. Yàalàacaté nía nacùacaténá níawawa fariseonái yéewáidáaná íicha, saduceonái yéewáidáaná íicha nacái, néewáidacáiná

wenàiwica iyú yái càmfírica báisi yéewáidáanáca.

Yái Jesús, yácata Cristo

(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

13 Néese idécaalíté nàanàaca mawiénita Cesarea Filipo iyacàlená irí, yá Jesús isutacaté yéemiawa yéewáidacalénáiwa, íimacaté nalí:

“¿Càiná nàimaca nùwali níái wenàiwicaca, núa asìali Dios néeseérica?”

14 Yá nàimacaté irí:

“Abénaméeyéi íimaca, píacatása Juan Bautista càì icàucàacawa. Aibanái íima, píacatása profeta Elías càì icàucàacawa. Aibanái nacái íima, píacatása Jeremías, càmicaalí áiba profetata càì icàucàacawa àniawa.”

15 Yá Jesús íimacaté nalí àniawa:

“Néenicué pía, ¿Càinácué píimaca nùwali? ¿Cawiná núaquéi?”

16 Yá Simón Pedro íimacaté irí:

“Píacata Cristo, Dios lírica, yái iyéerica càiripináta.”

17 Yá Jesús íimacaté Pedro irí:

“Pía Simón, Jonás ìiri, idéca Dios imànica pirí cayábéeri, càmicáiná wenàiwica icàlida pirí yái píalíanápínacawa nùwali. Yáta Núaniri Dios iyéeri chènuniré yái càì icàlidaca piríni. 18 Yá nacái númaca pirí, siùcade píipidená Pedro, péewáidáaná iyú

y 16.11 Levadura: limáaná, iicácanáwa fariseonái, saduceonái yéewáidaca càide iyúwa levadura imùlucáidacaalí pan. Iná yéewapíná báawaca imànica náiwitáise.

madécaná wenàiwica yeebáidapíná nùwali, càipíná nudàbacawa cháí èeri irìcu, yá nàwacápinácawa nuípidená ìwali alénacaalíta nàya.^z Níái yeebáidéeyéica nùwali, càmita Camèniadacáiri yaalípiná imawèniadaca nía, éwita idéca néetácawa. **19** Numàacapíná nacái pirí chàinisi picàlidacaténá wenàiwica irí nutàacái, yéewáanápíná nawàlùacawa aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa. Macáita yái wawàsi càmiirica pimàaca namànica cháí cáli íinata, càmita nacái Núaniri chènuníiséeri imàacapíná namànicani. Macáita yái piba-tèerica namànica cháí cáli íinata, yá nacái Núaniri chènuníiséeri imàacapíná namànicani.”^a

20 Néese, yá Jesús íimacaté yéewáidacalénái iríwa:

“Picácué picàlida nuináwaná áibanái irí, núacata yái Cristo.”

Ipíchawáiseca Jesús yéetácawa, yá idécaté icàlidaca nalí ìwali

(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

21 Néese idénáami, yáté idàbaca Jesús icàlidaca yéewáidacalénái iríwa ìwali yái iwàwacutáanápíná yàacawa

Jerusalén iyacàlená néré. Yùuwi-chàanápínácawa manuísíwata nacáapi irìcu níái israelnái icuèrinánái béeyéica, sacerdotenái íiwacanánái nacái, nacáapi irìcu nacái níái yéewáidéeyéicaté ley, yá nacái nanúapínàcani. Quéwa máisiba èeri irìcu, yá Dios icáucàidapínàcani àniawa.

22 Néese, yá Pedro itéca náicha Jesús méetàuculé, yá idàbaca yàalàacani, íimacaté irí:

“¡Nuíwacali, canácata yéewáaná ichàbacawa pirí yái càiri wawàsica! ¡Càmita Dios iwàwa piùwichàacawa càì!”^b

23 Yá Jesús iwènúacawa Pedro yàatalé, yá íimacaté irí:

“¡Piawa núicha, Camèniadacáiri! Piwàwaca numànica càide iyúwa Camèniadacáiri iwàwáaná. Càmita píináidawa machacànita Dios íiwitáise ìwali. Píináidacáwa càide iyúwa asianái íiwitáise ìwalita.”

24 Néese, yá Jesús íimacaté yéewáidacalénái iríwa:

“Cawinácaalí iwàwa nuéwáidacaléca, yá càmita iwàwacutá imànica quirínama càide iyúwa iwàwáaná. Iwàwacutá

z 16.18 Iglesia íimáaná: Níái yeebáidéeyéica Dios Iirica yái Cristoca. Càmita itàaní capíi ìwali.

a 16.19 Imáaná: Dios imàacaca chàinisi càide iyúwa wachùulìacaalí abéeri wenàiwica icùaca wacapèe. Yá wamàacaca irí ichàini capíi ìwali, yéewacaténá ibàlìaca capíi inùma, yàacua nacáini.

b 16.22 Yéewa Pedro yàalàaca Jesús, judíonái iyúunáidacáiná càmita Mesías iwàwacutápiná yùuwichàacawa càide iyúwa ichàbáanápínáwa Jesús irí.

màulenácani yéetáanápínáwa nùwalíná, yá yàacawa núapícha.* **25** Cawinácaalí cáiníinéeyéi iicáca icáucawa nuícha, yá náucapínáca nacáucawa. Quéwa níái yúu-quéeyéica icáucawa nùwalíná, nadèniápináca nacáucawa càmiiri imáalàawa.* **26** Ewita abéeri wenàiwica idèniaca iríwa macáita wawàsi cawèníirica cháí èeri irícu, quéwa yéetácaalíwa, yá yàacawa yùuwichàacáisi quicháí irículé. Canácata áiba cawèníiri wawàsica yéewéeri wàaca Dios irí wawènipínáwa, yéewacaténá yàaca walí wacáuca càmiiri imáalàawa. **27** Núa asiali Dios néeséerica, nùanàapínáca Núaniri Dios ichàini icamaláaná yè-wiwa, yàasu ángelnái yáapichawa nacái. Néese, yá nùapínáca nawèni náalimáwanama níái wenàiwicaca, ìwalíise yái wawàsi namàníiricaté cháí èeri irícu.

28 Báisítacué núumaca pirí: Abénaméeyéi péenacué iyéeyéica wáapícha cháí, càmitàacá néetápináwa ipíchawáisea naicápináca yàanàaca yái asiali Dios néeséerica, yàanàacaténá icùaca yàasunái wenàiwicawa macáita.”

Jesús icànaca mèlumèluwaca
(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

17 **1** Néese seis èeri idénáami, yá Jesús itecaté yáapichawa Pedro, Jacobo, Juan nacái. Yá

nàacatéwa méetàuculé dúli chènuniiri íinatalé. **2** Yá nérécaté náacuálicuta, naicaté Jesús iicacánáwa iwènúacawa áibawacata. Yaté inàniì icànaca mèlumèluwaca càide iyúwa èeri icànáaná, yá nacái cabalèeca níái ibàleca càide iyúwa camalási. **3** Yá isicúata naicácaté Moisés yàasáidacawa, Elías nacái, itàaníyeyité Jesús yáapícha.

4 Yá Pedro íimacaté Jesús irí: “Wáiwacali, ¡Cayábasíwata wàyacuéca píapícha cháí! Iná piwàwa-caalícué, yá iwàwacutá wamànica pirícué máisiba capíimanái, abéechúa pirí, áiba Moisés irí, áiba nacái Elías irí.”

5 Iná idècunitàacá Pedro itàaníca iyaca nalí, yáta abéechúa acalèe icanèechúa ibàliaca nía. Yá néemiacaté abéeri itàaníca nalí acalèe yèewíise, càiri íimacaté:

“Yácata Nuìri yái cáininéerica nuicáca, isíimáidéerica nacái nuwàwa. ¡Péemiacué itàacái!”

6 Iná néemíaca nacáita isàna itàaníca, yáté cáaluca nía báawanama. Ináté yéewa náuwàaca nanànii iyúwa cáli iwéré. 7 Yá Jesús yàacatéwa nàatalé, yá íibàacaté nàwali, íimacaté nalí:

“Pimichàacuéwa, picácué cáalu pía.”

8 Iná namichàidacaalíté náiwitawa, yá canácaté naicáca quirínama Moisés, Elías nacái. Abéeritaté Jesús naicá ibàlùacawa irínámitawa.

9 Néese idècunitàacá nalicùaca nàacawa dúli íinatáise, yá Jesús yàalàacaté nía, íimacaté nalí:

“Picácué picàlida áibanái irí ìwali yái piiquéericuéca, iwéréta idéca nucáucàacawa yéetácáisi íicha, núa asiali Dios néeséerica.”

10 Néese, yá yéewáidacalénái isutácaté yéemíawani, náimacaté irí:

“¿Cáná yéewa càì náimaca níái yéewáidéeyéica ley, Elíaspinása yái idàba yàanàaca quéecha?”*

11 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Báisita Elías yàanàapínaca quéecha, iyúudàacaténá wenàiwicanái iwènúadaca íiwi-táisewa Dios irípiná. 12 Quéwa núumacué pirí: Idécaté Elías yàanàaca, quéwa càmitaté náalía yácani, yá namànicáitaté irí càide iyúwaté nawàwáaná. Iná càipínata nacái nàuwichàidaca núa àniawa, núa asiali Dios néeséerica.”^c

13 Néese, yá Jesús yéewáidacalénái yáaliacaté yéemíaca yái itàaníinacaté iyaca nalí Juan Bautistami ìwalita.

Jesús imusúadaca espíritu báawéeri, abéeri ùuculíiri íicha
(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

14 Néese nàanàacaalíté aléde manùbéeyéi wenàiwicanái ìyacataléca, yá abéeri asiali yàacatéwa Jesús yàatalé. Yáta ibàlùacatéwa irí yùului ipùata iyúwa yàacaténá íimiétacaná, yá íimacaté irí:

15 “¡Nuíwacali, piicá nuìri itúulécaná! Máiníca tèwacáimi yùuwichàidacani báawanama. Madécaná yàawiría yúuwàacawa quichái irículé, uníaculé nacái.

16 Iná yéewa nùanàidacani péewáidacalénái yàatalé. Quéwa càmita náalimá nachùnìacani.”

17 Yá Jesús íimacaté nalí:

“¡Píacué wenàiwica càmiíyéi yeebáida Dios, báawéeyéi

^c 17.12 Jesús itàanícaté iyaca nalí Juan Bautista ìwali. Càmitaté nacúa nàyaca Juan Bautista, nayúunáidapínacáiná Elías yàanàaca Cristo ipíchalé.

17.10 Mal. 4.5.

nacái íiwitáise! ¿Càiná idècuni iwàwacutá nùyaca píapichacué mamáalàacata? ¿Càiná idècuni iwàwacutá nuìdeniàcuéca pícha yái càiri wawàsica? Pitécué nulí néese yái ùuculiirica.”

18 Yáta Jesús ichùuliàcaté espíritu báawéeri imusúacawa, yá imusúacatéwa ùuculiiri íicha, yá nacái cayábacaténì.

19 Néese idénáami, yá Jesús yéewáidacalénái isutácaté yéemiawani méetàuculéta, náimacaté irí:

“¿Cáná càmita yéewa wáalimá wamusúadaca yái espíritu báawéerica?”

20 Jesús íimacaté nalí:

“Càmicáinátacué manuí piwàwa cayába Dios iwéré. Báisítacué núumaca pirí: Manuícáalicué piwàwa Dios iwéré achúmáanata, éwita càica imanuícatáde iyúwa mostaza íimi achúméechúa, yá yéewacué píimaca dúli iríta: ‘Pisirúawa síisài aléde méetàuculé, yá dúli isirùacáwata.’ Yá canácata càulenéeripinácué pirí quirínamata. **21** Quéwa, yá espíritu báawéeri íiwitáanáquéi, càmfíirita imusúawa càmicaalí watàaní Dios yáapicha quéecha, càmicaalí nacái wàida wayáacalé íichawa.”^d

Jesús icàlidaca àniawa iwali yái yéetáanápínacawa
(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

22 Néese Jesús yèepùacaalí-téwa yéewáidacalénái yáapichawa Galilea yàasu cáli néré, yá Jesús íimacaté nalí:

“Núa asìali Dios néeséerica, abéeri yèepùadapíná núa nalí, níái asìanái idènièyéica ichàiniwa cháì iricu èeriquéi. **23** Yá nanúapínaca núa. Quéwa máisiba èeri idénáami, yá Dios nucáucàidapínaca núa àniawa.”

Iná idécanáamité càì íimaca nalí, yá achúmasíwacaté yéewáidacalénái iwàwa.

Jesús ichùuliàcaté Pedro ipáyaidaca yái Dios icapèe irípinéerica

24 Néese nàanàacaalíté Capernaúm iyacàlená néré, yáté namawiénidacawa Pedro irí níái iwacáidéeyéica palata camuí imanùbaca Dios icapèe irípiná. Yá nasutácaté néemiawani:

“Yái yéewáidéericuéca pía. ¿Càmita ipáyaidapíná níái pucháiba palata ituíná iwàwacutéeyéica wàaca camuí imanùbaca Dios icapèe irípiná?”

25 Yá Pedro íimacaté nalí:

“Báisíta ipáyaidacani.”

^d **17.21** Uái versículo 21, itànèechúawa griegonái itàacái iyú Marcos 9.29 irícu. Néese natànàaca úa cháì Mateo irícu àniawa.

Yá Pedro iwàlùacatéwa capìi irì-
culé ipíchawáiseca Pedro itàaníca,
yá Jesús íimacaté irí:

“¿Càiná píimaca Pedro? Níái
reynái ichùulièyéica yàasu
cáli íinatawa, ¿cawiná íicha
nàwacáida palata? ¿Néenibenái
íichasica, áibanái íichatasica?”

26 Yá Pedro íimacaté:

“Aibanái íichata needáni.”

Yá Jesús íimacaté irí àniawa:

“Iná níái rey yéenibeca, càmita
iwàwacutá napáyaidacani.
Càita nacái càmita iwàwacutá
nupáyaidaca yái nachùnìanápínáca
Núaniri Dios icapèe, Iiricáiná núa.
27 Quéwa ipíchaná náináidacawa
wàwali báawanama, iwàwacutá
piacawa calisalé, píuca pipuì-
rewa yáaculé. Idàbéerita pibaláca
cubáica, piacua inùma, pìanàapíná
inùmalìcu abéechúa palata ituíná
cawèníchúa uyúpináta píalimá
pipáyaidaca yái numawènièrica
nalí, yá nacái pimawènièrica. Peedá
úa pitéca nalí úa.”

¿Cháná yái máiníirica cawènica
aléde Dios icùacataléca
yàasunái wenàiwicawa?
(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

18 1 Yá néenialí èerita, yáté
Jesús yéewáidacalénái
yàacawa yàatalé, yá nasutácaté
néemìawani:

“¿Chánásica wéenáquéi,
máiníiripínáca cachàinica náicha

canánama, icuèripínáca píapicha
aléde Dios icùacatáica yàasunái
wenàiwicawa?”*

2 Yá Jesús imáidacaté yàata-
léwa abéeri sùmài, yá ibàlùadacaté
nalíni bamuchúami. **3** Yá íimacaté
nalí:

“Báisíta núumacué pirí:

Càmicaalícué càì pìiwitáisede
iyúwa sùmài íiwitáise iyáaná,
càmicaalícué nacái pimàni càide
iyúwa sùmài imàníná, yácué
càmita piwàlùapínáwa aléde Dios
icùacatáica yàasunái wenàiwicawa.
4 Iná cawínácaalí iwènúada íiwitái-
sewa, íináidacaténáwa càide iyúwa
sùmài íináidáanáwa, càimírica
cáimacái iicácawa yáawawa áibanái
íicha, yácata cachàiníiripíná náicha
canánama, aléde Dios icùacatáica
yàasunái wenàiwicawa. **5** Yái
yeedéerica yàataléwa nuípidená
ìwali abéeri sùmài càide iyúwa
yái, yá núacata yái càì idé yeedáca
yàataléwa.”

**Waicácué wáichawa,
wamànicáicha wabáyawanáwa**
(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

6 Jesús íimacaté nalí nacái:

“Cawínácaalí imèniàda níái
púubanaméeyéi yeebáidée-
yéica nùwali namànicaténá
nabáyawanáwa icùaléta, Dios
yùuwichàidapínáni cáiwina. Yá
cayába nadacùaca icanápi ìwali
abéeri íba íimiéri, yá náucacani

lamá yáaculé depuíwalé. **7** ¡Dios yúuwichàidapíná cáiwínama níái èeri mìnánáica madécaná wawàsi iyúcáiná namèniàda wenàiwica, yá namànica nabáyawanáwa nacùaléta! Quéwa macái èerita ichàbacawa yái càiri wawà-sica. ¡Yái imèniàdéerica áibanái namànicaténá nabáyawanáwa icùaléta, máiníiripíná yúuwichàacawa quiríta!

8 Iná pimànicaalí pibáyawanáwa picáapi iyúwa, piabàli iyú nacái, pidalúaca píichawa nía. Cayá-baca piacawa Dios néré abéemàa picáapi yáapichatawa, abéemàa piabàli yáapichawa nacái, ipíchaná piacawa pucháibanama picáapi yáapichawa, pucháibanama piabàli yáapichawa nacái quichái irìculé, yái ipucuéricawa càiripináta. ^e **9** Pimànicaalí pibáyawanáwa pituí iyúwa, yá iwàwacutá pimusúadaca úa, píucacaténá píichawa úa. Cayába pidèniaca picáuca càmiiri imáalàawa, abéemàa pituí yáapichatawa, Dios yúucacáicha pía quichái irìculé, pucháibanama pituí yáapichawa. ^f

10 Cayábacué píicha. Piyúunáidacáichacué canéeyéica iwèni níái wàlisànéeyéica yeebáidaca nutàacái.

Núumacué pirí: Níái ángelnái iiquéeyéica Núaniri Dios chènuniré, mayamáacata nacùaca nía. **11** Iná núa, asìali Dios néeseérica, nùanàaca nuchúuliadacaténá níái wenàiwica yúuquéeyéicawa Dios íicha.” ^g

Jesús yéewáidaca oveja yúuquéechúawa ìwali

12 Jesús íimacaté:

“¿Càinacué píináidacawa? Abéeri asìali idèniacaalí ipìranáywa cien ovejanái. Néese abéechúa néenàcaalí yúucacawa íicha. Yá imàacaca níái noventa y nueve ovejanáica dúli íinata. ^h Yá yàaca icutáidaca úái yúuquéechúacawa íicha. **13** Iná yàanàacaalí úa, báisítacué núumaca pirí: yá máiní casímáica iwàwa ùwalíise úái yúuquéechúacawa íicha, náicha níái noventa y nueve càmiíyéica iméeràawa íicha. **14** Càita nacái yái Píaniri Dios chènuníiséerica, càmita iwàwa abéeri néená yúucacawa íicha níái púubéeyéica.”

Iwàwacutéeri wamànica wéenasàiri imànicaalí báawéeri

15 Jesús íimacaté nalí:

“Abéeri yeebáidéeri nùwali, imànicaalí pirí báawéeri, iwàwacutá piacawa yàatalé pitàanícáténá

e 18.8 Itàaníca wáiwitáise ìwali, càmita máiní wacáapi ìwalicata, wàabàli ìwali nacáita: Iwàwacutá wamàacaca wáichawa yái wáiwitáise báawéerica, ipíchaná wamànica wabáyawanáwa mamáalàacata.

f 18.9 Càmita máiní itàaníca watuí ìwali. Itàaníca wáiwitáise báawéeri ìwali.

g 18.11 Yái versículo 11, càmita áibanái itànàa úa griegonái itàacái iyú. Iná yéewa canáca úái versículo onceca, áibanái biblia iricu.

h 18.12 Yá imàacaca yàacawéeyéiná icùaca nía dúli íinata.

yáapicha pirínámitawa. Picàlida irí ìwali yái báawéeri imànírica pirí. Iná yéemiacaalí pirí càide iyúwa píimáaná irí, yá idéca piyúdàaca péenàsàiri imusúacawa báawéeri íicha. **16** Quéwa càmicaalí iwàwa imànica càide iyúwa píimáaná irí, yá pimáidaca píapichawa áiba pucháiba nacái, cáaliacanácáténá báisíca yái càiricuéca pitàaníca ìwali. **17** Quéwa càmicaalí iwàwa yéemiaca nalí, yá iwàwacutá picàlidaca iináwaná nalí macáita níái yeebáidéeyéica nùwali. Càicaalíta, càmita iwàwa yéemíca nalí, yá iwàwacutácué piicácani càide iyúwa yái càimírica yeebáida nùwali, iyúwa nacái yái ìwacáidéerica palata Roma irípiná.

18 Báisíta núumacué pirí: Píináidacaalícué iwàwacutápináca Dios yùuwichàidacani, yá nacái abédanamacata Dios iwàwa píapichacué. Yái pimàaquéericuéca piwàwa ibáyawaná íicha cháí cáli íinata, Dios imàacapínáta nacái iwàwa ibáyawaná íicha aléde chènuniré.

19 Núumacué pirí áiba tàacáisi iyú: Píacué iyéeyéica cáli íinata, pucháiba péenácaalícué abédanama iwàwa yáapichawáaca abéeri wawàsi ìwali, càinacaalíta wawàsicani, yá pisutácuéca Núaniri Dios íichani yái iyéerica chènuniré, yá yàapínácuéca piríni. **20** Yá pucháiba wenàiwica

ìwacáidacatáicawa, máisiba nacái, nuípidená ìwali, núa Jesús, nùyaca náapicha néeni."

21 Néese, yá Pedro isutáca yéemiawa Jesús:

"Nuíwacali, ¿Càisimaléná yàawiría iwàwacutá numàaca nuwàwa ibáyawaná íicha, yái nuénàsàiri imànírica nulí báawéeri? ¿Siete yàawiríasica?"

22 Jesús íimacaté irí:

"Càmita siete yàawiría. Iwàwacutá pimàacaca piwàwa péenàsàiri ibáyawaná íicha, madécaná yàawiría, setenta yàawiría siete."*

Jesús yéewáidaca ìwali yái càimírica imàaca iwàwa áiba ibáyawaná íicha

23 "Yái Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, càicáaníde iyúwa abéeri rey iwàwéerica yàasunái wenàiwica ipáyaidaca irí namawèniacálewa. **24** Iná idàba-caalí iicáca níái imawènièyécani, yáté natéca irí abéeri asiali, yái imawènièrica irí madécaná mil palata ituíná. **25** Quéwa canácáiná iyú yáalía ipáyaidapínáca imawèniacálecawa rey irí, yá íiwacali ichùulíaca nawéndacani, yàacawéetúa, yéenibenái, macáita yáapicha yái idènièrica, yéewáanápíná ipáyaidaca imawèniacálewa.

26 Néese, yá asiali, ibàlùacatéwa yùulù ipùata iyúwa icuèriná iríwa, yá isutácaté íicha wawàsi

manuísíwata, iicácaténá ipùalé, íimacaté irí:

‘Nuíwacali, pidèniaca nuícha quiríta yái numawèniacaléca, nupáyaidapínáca piríni macáita.’

27 Yá catúulécánacaté rey iicácani. Yá imàacacaté iwàwawa asìali imawèniacále íicha, yá imàacacaté yàawa.

28 Quéwa imusúacaalítéwa yái rey yàasu wenàiwicaca, yáté yàanàicacáwa abéeri yàacawéeriná yáapichawa yái imawènièricaté irí cien palata ituíná. Yáta ibàacani, yá icawadáca icanápi cachàini, yá íimacaté irí:

‘Iwàwacutá pipáyaida nulí yái palata pimawènièrica nulí.’

29 Néese, yáté yàacawéeriná yúuwàaca yáawinacawa irí yùuluì ipùata iyúwa, yá isutácaté íicha wawàsi, íimacaté irí:

‘Piicá nupùalé manuísíwata, piideniaca nuícha quiríta yái numawèniacaléca, nupáyaidapínáca piríni macáita!’

30 Quéwa càmita càì iwàwa. Yá ichùuliacaté úwinái ibàacani. Yá náucacani presunái icapèe iriculé iwéréta idé ipáyaidaca macáita yái imawèniacáleca. **31** Iná yàacawéeyéiná iicácaalíté càica wawàsi ichàbacawa irí, yá achúmacaté nawàwa manuísíwata. Yá nàacaté nacàlidaca iináwaná rey irí, càide iyúwaté ichàbáanáwa macáita.

32 Néese, yáté rey ichùuliaca namáidacani, yá íimacaté irí:

‘Pía nùasu wenàiwica báawéeri íiwitáise, numàacaté nuwàwawa

pimawèniacále íicha macáita.

Piicá nupùalé manuísíwata, piímacáináté pisutáca nuícha wawàsi. **33** ¿Cáná càmita piicá piacawéeriná ipùaléwa càide iyúwa nuicáaná pipùalé quéecha?’

34 Yá ìwalíiseca máiníté calúaca rey, yá yèepùadacaténi nalí níái icuèyéica presunái, ichùuliacaté nacái nàuwichàidacani iwéréta ipáyaidaca macáita yái imawènièrica.

35 Iná càita nacái Núaniri Dios chènuníiséeri yùuwichàidapínácuéca pía canánama, càmicaalícué pimàaca piwàwa péenánái ibáyawaná íicha báisiiri iyú piwàwalícuísewa, yái báawéeri namàníirícuéca pirí.”

Jesús yéewáidaca ìwali yái namàacacaalí nàacawéetúawa
(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

19 **1** Néese idécanáamité Jesús imáalàida icàlidaca nalí yá tàacáisiquéi, yáté yàacawa Galilea yàasu cáli íicha, Judea yàasu cáli nérépiná, abéemàalé inanábàa Jordán íicha. **2** Yáté madécaná wenàiwica yàacatéwa Jesús yáami. Yá nérécaté ichùnìa macáita níái cáuláiquéeyéica.

3 Néese, yá abénaméeyéi fari-seonái yàanàacaté Jesús yàatalé nasutácaténá néemìawani, quéwa náalimáidacaténa naicáwani. Náimacaté irí:

“¿Yéewasica abéeri asìali imàacaca yàacawéetúawa canéeri wawàsi ìwalíiseta?”

4 Jesús íimacaté nalí:

“Idécué cáminá piléeca yái Dios itàacái irícu, Dios idàbáidacaalíté canánama yái wawàsica, idàbacaté ‘abéeri asiali, abéechúa nacái inanái.’* ”

5 Càica Dios itàacái íimaca:

‘Abéeri asiali yeedácaalí yàacawéetúawa, yá iwàwacutá iyaca méetàucuta yáaniri íichawa, yáatúa íichawa nacái, yàacaténá iyaca yàacawéetúa yáapichawa. Níai pucháiba wenàiwicaca, yá nàypináca càide iyúwa abéeri wenàiwica iinánáinata.’*

6 Iná càmita quirínama pucháiba wenàiwicaca nía, abéeri wenàiwicacata nía. Iná níai idéeyéica Dios imàacaca iyaca yáapichawáaca, càmita wenàiwica yáalimá ichùuliaca namàacayacácawa.”

7 Yá fariseonái isutácaté yéemíawa Jesús, náimacaté irí:

“Néeni, ¿Cánaté Moisés ichùulia natànàaca nàacawéetúa iríwa abéeri cuyàluta namàacáanápíná úa, nachùuliacaténá nacái àacawa?”

8 Jesús íimacaté nalí:

“Báisíta Moisés imàacacaté nalí wawàsi, namàacacaténá nàacawéetúawa, máinícáinaté báawacuéca píiwitáise, píacué israelnáica. Quéwa idàbáanaté Dios imànica yái wawàsica, càmitaté imàaca

namàacayacácawa níai iyéeyéica yáapichawáaca.

9 Néese, yá núumacuéca pirí: Abéeri asiali imàacacaalí yàacawéetúawa, yá icàsàacawa áiba inanái yáapicha, imànica ibáyawanáwa ulí, iimácáiná áiba inanái yáapicha. Yáta abéerita yéewéeri, abéeri asiali imàacaca yàacawéetúawa ìwalíise yái umànicaalíta uiná iyúwa báawéeri áiba asiali yáapicha. Yá nacái yéewaca icàsàacawa áiba inanái yáapicha.”*

10 Jesús yéewáidacalénái íimacaté irí:

“Iná càicanáami nàasu wawàsi níai iyéeyéica yáapichawáaca, yá cáminá càmita cayába weedáca wàacawéetúawa.”

11 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Báisíta càmita macái wenàiwica yáalimá iyaca irínámitawa. Níata yáalimá iyaca irínámitawa, níai Dios iyúudèeyéica iyaca càì nàalimácaténá nàyaca nalínámitawa. **12** Báisíta nàyaca abénaméeyéi asíanái càmíiyéi yéewa icàsàacawa, yàacáináta namusúanáwa náatúa íichawa, càmita yéewa quéenibeca nía. Nàyaca áibanái, níai náiriéyéica ìwalíisesài yéená càmíicaténá quéenibe nía. Nàyaca nacái áibanái asíanái càmíiyéi iwàwa icàsàacawa náibaidacaténá matuíbanáita Dios irípiná. Iná yái yáaliméerica

yeebáidaca yá tàacáisiquéi, yá yeebáidacani.”

Jesús isutáca nàwali cayábéeri níái sùmanáica

(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

13 Néese, yáté abénaméeyéi wenàiwica itéca yéenibewa Jesús yàatalé íbàacaténá nàwali icáapi iyúwa, isutácaténá nalí cayábéeri Dios ícha. Quéwaté yéewáidacalénái icuísaca nasèenái, nayúunáidacáinaté nasèiwicaca irí wawàsi.

14 Quéwa Jesús íimacaté nalí:

“Pimàacacué nàacawa nùatalé níara sùmanáica. Picá-cué pimáisanía nàacawa néese. Níái càiyéica íiwitáisede iyúwa níái sùmanáica, níacata iwàluèyéipináwa aléde Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa.”

15 Néese idécanáamité Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, isutáca nacái nàwali cayábéeri Dios ícha, yá yàacatéwa náicha.

Abéeri ùuculiiri càasuíri itàaníca Jesús yáapicha

(Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30)

16 Néese abéeri ùuculiiri yàacatéwa Jesús yàatalé, yá isutácaté yéemíawani:

“Pía yéewáidéeri cayábéerica. ¿Càiriná wawàsi cayábéerica yái yéewa numànica, yéewacaténá nudèniaca nucáuca càmiíri imáalàawa?”

17 Yá Jesús íimaca irí:

“¿Cáná yéewa pisutáca péemíawa núa cayábéeri wawàsi iwali? Abéericata Diosca yái cayábéerica. Quéwa piwàwacaalí pidèniaca picáuca càmiíri imáalàawa, yá iwàwacutá pimàni càide iyúwa ley íimáaná.”

18 Yá ùuculiiri íimacaté Jesús irí:

“¿Cháná níái tàacáisi iwàwacutéeyéica nuebáidaca ichùuliaca?”

Yá Jesús íimacaté irí:

“Picá pinúa wenàiwica. Picá piimá náapicha càmiíyéica piacawéeyéi. Picá piyéedua. Picá pimàni pichíwawa áiba iwali.

19 Pía píaniri íimiétacanáwa, pátúa nacái. Cáininá nacái piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca piawawa.”

20 Yá ùuculiiri íimacaté:

“Idéca numànica macáita càide iyúwa náimáaná níái Dios itàacáica, sùmàicatáiseta núa siùcalénama nacáide. ¿Càiná wawàsica iwàwacutáwa nulí mamáalàacata?”

21 Jesús íimacaté irí:

“Piwàwacaalí piyaca càide iyúwa Dios itàacái iyáaná, yá iwàwacutá piwéndaca piacawacawa macáita, piacaténá iwèninámi catúulécaneéeyéi irí. Yásí pidèniapináca piasu cawèníriwa chènuniré. Néese, yá iwàwacutá piacawa núapicha nuéwáidacaténá pía.”

22 Quéwa ùuculiiri yéemíaca idénáami yái

tàacáisica, yá yàacatéwa Jesús íicha, achúmacáináté iwàwa, máinicáináté càasucani. **23** Yá Jesús íimacaté yée-wáidacalénái iriwa:

“Báisítacué núumaca piri:
Càulenáca abéeri càasuíri
iwàlùapinácawa aléde Dios icùa-
cataléca yàasunái wenàiwicawa.

24 Núumacué piri àniawa:
Cámináta màulenáca quiríta
abéeri camello iwàlùacawa
abéeri siduwíapi ituí yáapi
irìcubàa, íicha yái abéeri càa-
suíri iwàlùanápínácawa aléde
Dios icùacataléca yàasunái
wenàiwicawa.”

25 Jesús yéewáidacalénái
yéemìaca idénáami yái tàacáisica,
yá nacalùadaca néemìacani, yá
námaca nalíwáaca:

“Néeni, ¿Cawinápiná yéewa
ichùuliacawa Dios yàasu yùuwi-
chàacáisi íicha?”

26 Yá Jesús iicáidaca nalí, yá
íimacaté:

“Níái wenàiwicaca, càmita
náalimápiná nachúuliadaca
yùuwichàacáisi íicha níawawa
nachàini iyúwa. Quéwa càmita
càulená Dios iríni, yáalimáca
imànicani macáita.”

27 Yá Pedro íimacaté Jesús irí:

“Idéca wamàacaca wàa-
suwa macáita wàacaténáwa
píapicha péewáidacalénáipíná.
¿Càiná wawàsi cawènírica yái
wadèniapíná?”

28 Jesús íimacaté nalí:

“Báisíta núumaca piri-
cué: Idécaalí Dios iwàlìsàidaca
macáita yái wawàsica, yá
núawinapínácawa nùalubái
mèlumèlúiri íinatawa, núa asìali
Dios néeséerica, nuchùuliàcaténá
iyúwa Rey. Píacué nuéwáidacaléca,
píawinapínácuéwa nacái
doce yàalubáisinái íinata,
pichùuliàcaténácué nawicáu níái
doce Israel itaquénáinámica.*

29 Iná macáita níái imàaqueeyéica
icapèewa, nàaniriwa, náatúawa,
néenánáiwa, néenibenáiwa,
nàacawéetúa, nàasu cáli nacái
nùwalíisená, Dios yàapíná
nawèni cien yàawiría, yá nacái
nadèniapínáca nacáuca càmiiri
imáalàawa.

30 Quéwa manùba níái
iyúunáidéeyéi cachàinica yàasu
wawàsi áibanái íicha siúcade,
canápináca nawèni aléde Dios
icùacatáica yàasunái wenàiwicawa.
Quéwa níái iyúunáidéeyéica
canáca iwèni siúcái, níapínásí
cawèniyeyéi aléde Dios icùacatáica
yàasunái wenàiwicawa.”

**Jesús yéewáidaca iwali yái Dios
icùacatáica yàasunái wenàiwicawa**

20 ¹“Yái Dios icùacatáica
yàasunái wenàiwicawa,
càicáaníde iyúwa abéeri asìali
bànacalé íiwacalíná imàníiná.
Yá imusuácawa mapisáisiwata

yàacaténá icutáca asìanái
íibaidéeyéipíná irí yàasu uva
yàaluná néréwa. **2** Néese, yá
idécate itàaníca náapicha
ipáyaidáanápíná nía abéeri
denario,ⁱ abéeri èeri iwènicatáita.
Yá ibànùacaté nía yàasu uva
ibànacaléná yùuculéwa.

3 Néese idécanáamité chènuníca
èeri yàacawa, yá yàacaté icutáca
áibanái àniawa. Yá yàanàaca
áibanái asìanái bàacháwabàa
canéeyéica íibaidacalé.

4 Yá íimacaté nalí:

‘Piacué píibaidaca nulí aléde
nùasu uva ibànacaléná néré,
nupáyaidacué pirí cayába yái
píibaidacalé iwènica.’

Yá nàacatéwa.

5 Néese machacànicaalí èeri,
yèepùà imáidaca áibanái àniawa.
Càita nacái imànica táicalé, èeri
yàawíacaalíwa imáidata nacái
áibanái àniawa.

6 Néese táicalémisíwata, èeri
iwàlùacanáami yàacawa, yá
imáidaca áibanái àniawa, yá íimaca
nalí:

‘¿Cánácué pibàlùaníwa
máibaidacaléta èeríapinama?’

7 Yá náimacaté irí:

‘Canácáináta imáidéeri
wáibaidaca.’

Yá íimacaté nalí:

‘Piacué nacái píibaidaca
nulí nubànacalé yàaluná néré.

Nupáyaidacué pirí yái píibai-
dacalé iwènica.’

8 Néese idécanáami catáca, yá
bànacalé íiwacalíná íimaca yàasu
wenàiwicanái íiwitápu iríwa:

‘Pimáida níara íibaidéeyéica
pipáyaidacaténá nía. Quéwa níata
idàba pipáyaidaca quéecha, níái
yàanèeyéica náamiwáise, néese,
yá níacani idàbéeyéica yàanàaca
napíchalé.’

9 Yá idàbaca nàanàaca níái
íibaidéeyéica táicalémisíwata, yá
ipáyaidaca nía abéeri denario,
abéeri èeri iwènicatái. **10** Néese,
yá ipáyaidaca níái idàbéeyéicaté
íibaidaca napíchalé mapisái ìwa-
lìiseta, yá ipáyaidacaté nía abéeri
denariota, abéeri èeri iwènicatáita
nacái. Quéwa nayúunáidapíná
ipáyaidaca nía quiríta áibanái
íichata. **11** Idécanáamité needáca
nawèniwa, yá natàanícaté yáa-
pichasíwata yái náiwacalica,
càmicáináté cayába naicáca yái
imàníirica.

12 Yá náimacaté irí:

‘Níái yàanèeyéica táicalémi,
íibaidéeyéi abéeri horata, yá
pipáyaidaca nía abédanamata
wáapicha wía yùuwichèe-
yéica íibaidaca ùuléeri yàapiré
èeríapinama.’

13 Yá abéeri néená íimacaté irí:

Péemia cayába, pía nuicácaléca.
Càmita numàni pirí báawéeri.

ⁱ 20.2 Abéeri denario: Abéechúa palata ituíná, romanonái imàníiyéité, napáyaidáanaté
abéeri èeri iwèni nalí níái íibaidéeyéica.

Idéca nutàaníca iwèni ìwali píapichacué, nupáyaidáanápínacué pía abéeri denario, abéeri èeri iwènicatáita. **14** Iná yáca píibaidacalé iwèni yái peedáni. Píapicapèe néréwa. Quéwa níái numáidéeyéica píamiwáiseacué táicalémi, nuwàwaca nupáyaidaca nía càitáde iyúwacué nupáyaidáaná pía. **15** Núa, yéewa numànica càide iyúwa nuwàwáaná nupalátani yáapichawa. Picá cáudeni pía ìwaliise yái nuwàwáanáca numànica cayábéeri áibanái irí.”

16 Jesús íimacaté nálí:

“Níái iyúunáidéeyéica cawènica áibanái íicha siúcade, càmita máinípiná cawènica nía aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa. Níái nayúunáidéeyéica canáca iwèni siúcái, níasí cawèniyéipíná aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa.”

Jesús icàlidaca ìwali yái yéetáanápínacawa

17 Idècunitàacá Jesús íiríaca yàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná, yá ìwacáidaca àyapulicubàata, méetàucuta níái doce yéewáidacalénáica. Yá íimacaté nálí:

18 “Piicácué wáiríaná wàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. Núa asìali Dios néeséerica,

nérépiná nèepùada núa sacerdotenái íiwacanánái irí, nálí nacái níái yéewáidéeyéica ley ìwali. Nacháawàapíná núa, yá nacái náimapínáca nulí iwàwacutá péetácawa. **19** Néese, yá nèepùadapínáca núa nálí, níái càmiíyéica judíonái, naicáanícáténá nuquíníná, nacapèedáidacáténá núa, yá nacái natàtàapínáca núa cruz ìwali nuétacáténáwa. Quéwa máisiba èeri idénáami, yá Dios imichàidapínáca núa yéetácáisi íicha.”

Jacobo yáatúa, Juan nacái, usutáca Jesús íicha nàwali

20 Néese úái náatúaca níái Jacobo, Juan nacái, Zebedeo yéenibeca uápicha, yá ùacatéwa uénibe yáapichawa Jesús yàatalé. Yá ubàlùacatéwa irí úuluí ipùata iyúwa, usutacáténá íicha wawàsi, imànicaténá ulí cayábéeri.

21 Yá Jesús íimacaté ulí:

“¿Càiná piwàwa numànica pírí?”

Yá úumacaté irí:

“Yàasu èeri pichùuliaca piasunái wenàiwica iwicáuwa, nuwàwa pimàacaca nuénibenái yáawinacawa píapicha néenialí pucháibanamata; abéeri péewápu néese, abéeri nacái apáu néesema.”ⁱ

22 Yá Jesús íimacaté nálí:

“Càmitacué píalíawa càinácaalí wawàsica yái càicué pisutáca

j **20.21** Yái abéeri wenàiwica yáawináanácaalíwa abéeri nacuèriná idaníbàa, yáta yàalu-báisi máiníri caináwanáca áibanái íicha.

nuícha. ¿Idésicué màulenáca pía yùuwichàacáisi írípiná càide iyúwa nùuwichàanápínáwa?"

Yá náimacaté Jesús írí:

"Báisíta, wáalimáca wamànicani."

23 Jesús íimacaté nalí:

"Báisíta núumacuéca pírí, píacué yùuwichèeyéipínáwa càide iyúwa núa. Quéwa yái piwàwáanácuéca píawinacawa núapicha nuéwápu néeseema, apáu néeseema nacái, càmita nudènia ìwali wawàsi. Níapínáta yáawinawa nulí mawiénita, níái Núaniri iwàwée-yéica yáawinacawa néeni."

24 Iná níái áibanái diezca, néemíacaalíté càica íimaca nalí, yá calúacaté nía Jacobo yáapicha, Juan yáapicha nacái. **25** Néese, yá Jesús imáidaca nía macáita, yá íimacaté nalí:

"Níái reynái cà míiyéica judíonái, nachùuliaca nàasu cáli mìnánaiwa chàinisíiri iyú, nadèniacáiná nachàiniwa nawicáu.

26 Quéwa píacué cà míiyéita iwàwacutá càica yàasu wawàsi yáapichawáacawa. Yái iwàwée-rica caináwanáca pèewicué, iwàwacutápiná imàacaca yáawawa càide iyúwacué piasu wenàiwica.

27 Yái iwàwée-rica caináwanáca pèewicué, iwàwacutá íibaidaca quéecha iyúwa piasu wenàiwicacué.

28 Càide iyúwa núa, núa asiali Dios néesée-rica, nùanàaca iriculé èeriquéi, càmita píibaidacaténacué nulíta. Nùanàacaté nuíbaidacaténacué

píríta, nùepùadacaténá núcáucawa manùbéeyéi ìwaliná, nuchúuliadacaténá nía yùuwichàacáisi quichái íicha."

Jesús ichùnìaca pucháiba matuíyéi

29 Néese namusúacaalítéwa Jericó ìyacàlená iricuise, yá manùbéeyéi wenàiwica yàacatéwa Jesús yáami. **30** Yá pucháiba matuíyéi yáawinéeyéicatéwa àyapu idùlepi, néemíacaalíté Jesús isàna ichàbacaté yàacawa, yá namáidacaté írí:

"¡Wáiwacali, pía rey David itaquérinámi, piicá watúulécaná!"

31 Yá wenàiwicanái ichùuliacaté masànaca nía, quéwa quéwanáta namáidacaté cachàini, náimacaté:

"¡Wáiwacali, pía rey David itaquérinámi, piicá watúulécaná!"

32 Yá Jesús iyamáacaté ibà-lùacawa náicha méetàuculéta, yá imáidaca nía, íimacaté nalí:

"¿Càinacué piwàwa numànica pírí?"

33 Yá náimacaté írí:

"Wáiwacali, wawàwaca waicáidaca."

34 Yá catúulécanácaté Jesús iicáca nía, yá idunúacaté natuí ìwali. Yáta naicáidaca, yá nàacatéwa Jesús yáapicha.

Jesús iwàlùacawa Jerusalén ìyacàlená iriculé

21 **1** Idécanáamité mawiénica Jesús yàacawa yéewáida-calénái yáapichawa Jerusalén

iyacàlená irí, yá nacái nadécaté nàanàaca mawiénita Betfagé iya-càlená irí,^k dúli Olivos néeni. Yá néeseocaté Jesús ibànua ipíchaléwa pucháiba yéewáidacalénáiwa.

2 Iimacaté nali:

“Piacuéwa iriculé yái yàcalé iyéerica wáalimábàa. Yá néréca, pìanàacué abéechúa burro nadacuèchúa ibàlùawa uìri yáapichawa. Piwasàacué nía, pitécué nulí néese nía. **3** Aibacaalí isutácué yéemíawa pía, píimacué irí:

‘Wáiwacali iwàwacutáca nía. Quéwa yèepùadapinácué pirí nía mesúnamáita.’ ”

4 Yá ichàbacatéwa macáita càide iyúwaté profeta itànàanáté Jesús ìwali:

5 “Picàlidacué Jerusalén iyacàle mìnanaí irí:

‘Piicácué piasu rey yàanàawa néese pìatalécué catúulécanéeri iyú, wàlisài burro¹ íinata, yái cuwèesi ìiri yàasusi íimiéri yàasunáca.’ ”

6 Néese níai pucháiba Jesús yéewáidacalénáica, yá nàacatéwa namànicaténá càide iyúwa ichùulianá

nía. **7** Yá nàanàidacaté úai burroca, uìri yáapichawa, yá naliadacaté nàinatabàa nèepùanáwa, yá Jesús imichàaca yáawinacawa íinata. **8** Yá manùbasiwaca wenàiwica yàanàacaté néré, yá naliadacaté nèepùanáwa Jesús ipíchale àyapu irìcubàa. Aibanái iwichúa àicu ibáiná, yá naliadaca nía àyapu irìcubàa. **9** Níai wenàiwica yèeyéicatéwa Jesús ipíchale, nía nacái yèeyéicatéwa yáamiwáise, náimacaté namáidáidaca:

“¡Piya càiripináta, pía ichúuliadéerica wía! ¡Pía rey David itaquérinámica!
¡Cayábéerica pía, pía yèericawa wàatalé Wacuèriná íipidená ìwali!
¡Wàacué cayábéeri Dios irí yái chènuníiséerica!”

10 Néese Jesús iwàlùacaalítéwa Jerusalén iyacàlená iriculé, yaté napianícawa, nacialùadanícawa nacái macáita níai wenàiwicaca, yá náimacaté:

“¿Cawiná asàliquéi?”

11 Yá wenàiwicanái íimacaté:

“Yácata profeta Jesús yáara, yàcalé Nazaret mìnalica, Galilea yàasu cáli néeséerica.”

k 21.1 Ipíchawáiseca Jesús yàanàaca Jerusalén néré, yaté iyamáacawa Betfagé iyacàlená néeni. Néese, yá iwàlùapinácawa Jerusalén iyacàlená iriculé, burro íinata càide iyúwa natànàanáté ìwali bàaluité.

l 21.5 Burro ìiri canéerica yáawinéeriwa íinata (wàlisàitàacáwa), catúulecanéeri iyú Jesucristo yàanàaté wàwaliná bàaluité. Quéwa càmitaté nawàwani, báawacaté naicácani.

Jesús imusúadacaté níái iwéndéeyéicaté Dios icapèe irícu

12 Néese, yá Jesús iwàlùacatéwa Dios icapèe irículé, yá imusúadacaté néese macáita níái iwéndéeyéica, iwèniéyéica nacái. Iwènúadacaté nacái yúucawa nàasu mesa, níái icambiéyéica palata ituíná áiba cáli néeséeri iyú. Yúucacaté nacái nàalubái, níái iwéndéeyéica unùcu.

13 Yá íimacaté nalí:

“Càica Dios itàacái íimaca:

‘Yái Dios icapèe, yácata wataànicatái Dios yáa-picha.’ Quéwa píacué, idécué piwènúadacani cayéedèeyéi yàalu iyú, iyúwacué pimàníiri irícu.”

14 Idècunitàacá Jesús iyaca Dios icapèe irícu, yá abénaméeyéi matuíyéi, áibanái icàwa ituwié-yéiwa, nàanàacaté Jesús yàatalé, yá ichùnìacaté nía. **15** Quéwa níái sacerdote íiwacanánáica, nía nacái yéewáidèeyéica ley, naicácaalíté Jesús imànica yái càmiirica wenàiwica idé imànica, néemìacaalí nacái sùmanái isàna imáidáidaca casimáiri iyú Dios icapèe irícu, náimacaalíté Jesús irí:

“¡Piya càiripináta, pía ichúu-liadéerica wía! ¡Pía rey David itaquérinámica!”

Yáté calúaca nía.

16 Yá náimacaté irí:

“Càmita péemìà nasàna níara sùmanáica.”

Yá Jesús íimacaté nalí:

“Báisita nuémìaca nasàna.

Quéwa píacué idéeyéi iléeca iwali Dios itàacái irícu, càirica íimacade:

‘Sùmanái inùmalicuíse,

quìrasiinái inùmalicuíse
nacái,

pimàacaté nalabàidaca
cayábanama nàacaténá pírí
cayábéeri.’ ”*

17 Néese, yá Jesús yàacatéwa náicha, imusúacatéwa nacái Jerusalén iyacàlená íicha, yá yàacatéwa Betania iyacàlená néré. Yá néenicata iyamáidawa catá yàapiré yéewáidacalénái yàapichawa.

Jesús yáasáida ichàiniwa ùwali úái àicu màyacanéechúaca

18 Néese mapisáisiwata, yá Jesús yèepùacatéwa àniawa Jerusalén iya-càlená néré, yáté máapicani. **19** Yá iicácaté abéechúa àicu higuera yéetaná ibàlùacawa mawiénita àyapu irí, yá yàacatéwa néré. Quéwa canácataté yàanèeri ùyacanáca, yáawami ubáináta, yá íimacaté ulí:

“¡Siùcade, càmita càyacanápina pía quirínama!”

Yáta chuìcaté úái higuera yéetanámica, yá míisicaté úa.

20 Néese yéewáidacalénái iicácaalíté ichàbacawa yái wawàsica, yáté nacalùadacawa, yá náimacaté:

“¿Càiná yéewa míisica abéeri-cuíseta úái higuera yéetanámica?”

21 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Báisítacué núumaca pirí:

Manuícaalícué piwàwa Dios iwéré, càmicaalícué píináidawa íicha méetàuculé, càmita abéeri higuera yéetaná írípínaca yái càicué pimànica wawàsi iyúwa yái numàníirica. Yéewapínacué nacái píimaca dúli írí:

‘Pisirúawa síisài, píuwàawa Lamá yáaculé!’ Yá càipínacata ichàbacawa iyúwacué píimáaná. **22** Iná pee-báidacaalícué Dios, yá yàapínaca pirícué macáita yái pisutéericuéca íicha, pitàanírícuéca yáapicha ìwali.”

**Càmita Jesús yáasáidaca nalí
càinácaalí yái yàa írí ichàini**

23 Néese Jesús iwàlùacaalítéwa Dios icapèe iriculé idècunitàacá yéewáidaca, yá nàanàacaté yàatalé níái sacerdotenái íiwacanánáica, nía nacái judíonái íiwitápu bée-yéica, yá nasutácaté néemíawani:

“¿Cawiná yàa pirí chàinisi yéewacaténa pimàni yái wawàsica? ¿Cawiná yàa piríni?”

24 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Nusutácué nacái nuémíawa pía. Picàlidacaalícué nulí íimáaná, yá nacái nucàlidacuéca pirí cawinácaalí ichùulia numànica yái wawàsica. **25** Yái Juan Bautista, ¿Cawínaté ichùulia ibautizáca, Diosica? ¿Wenàiwicanáisica?”

Yá natàanícaté náapichawáaca ìwali, yá náimacaté nalíwáaca:

“Diosca yái imàacaté ibautizáca wáimacaalí írí, yá íimapínaca walí, ¿Cánaté càmitacué pee-báida Juan írí? **26** Wenàiwicaca níái ichùuliaténi, wáimacaalí írí, yá nanúapínaca wía íba iyú. Yácáiná Juan, macáita wenàiwica yeebáida-caté profetacani.”

27 Néese, yá náimacaté Jesús írí:

“Càmita wáalíawa.”

Yá Jesús íimacaté nacái nalí:

“Càita nacái, càmitacué nucàlida pirí ìwali cawinácaalí ichàini iyú yái numàni yái wawàsica.”

**Jesús icàlida ìwali yái abéeri asiali
idènièricaté pucháiba yéenibewa**

28 Yá Jesús itàanícaté nalí abémáidata:

“¿Càinácué píináidacawa ìwali yái?

Abéeri asiali idèniàcaté pucháiba yéenibewa. Yá íimacaté ìiri béeri íríwa: ‘Nuìri, siùca pìà píibaidaca nùasu uva yàaluná néré.’

29 Yá íimacaté yáaniri íríwa:

‘Càmita nuwàwa nùa nuíbai-daca néré. Quéwa, néese, yá iwènúadacaté íiwitáisewa, yá yàacaté íibaidaca.’

30 Néese, yá yàacatéwa áiba ìiri yàataléwa. Yá càicata nacái íimacaté írí. Yá íimacaté: ‘Íyá pápa! Nùaca nuíbaidaca néréwa’, íimacaté yáaniri íríwa. Quéwa néese, yá càmitaté yàa íibaidaca.

31 Nèewíise níái pucháiba yéenibeca, ¿Càiná imàni càide iyúwa náaniri íimáaná nalí?”

Yá náimacaté irí:

“Yái idàbéericaté ichùuliaca.”

Yá Jesús íimacaté nalí:

“Báísíta núumacúe pirí: Níái iwa-cáidéeyéica palata Roma irí, nía nacái inanái iwéndéeyéica iináwa, níacata iwàluèyèipináwa pipíchálécué aléde Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa.

32 Juan Bautista yàanàacaté piatalécué yéewáidacaténácué pimànica cayábéeri áibanái irí, pee-báidacaténácué nacái Dios itàacái. Quéwa càmitaté piwàwacué pee-báidaca irí.

Quéwa níái iwacáidéeyéica palata Roma irí, nía nacái inanái iwéndéeyéica iináwa, níasí yee-báidéeyéité irí. Piacué iiqueeyéi nawènúadaca náiwitáisewa, càicáaníta, càmitacué pee-báida irí, càmita nacái piwènúadacué piíwitaísewa.”

Jesús yéewáidaca nàwali, níái icuèyéica bànacalé yàaluná

33 “Péemiacué áiba yéewáidáaná iwali: Iyacaté abéeri asiali, yá ibànacaté abéeri uva yàaluná. Yáté ibàlùadaca iwáiná itéesebàa, iicácaté nacái abéeri yàalusi íba íinata, nabawàidacatáipiná uva iyacaná, imànité nacái abéeri capíi chènuníiri, naicácatáisepiná iwali yái uva yàalunáca.

Néese, yá imàacacatèni áibanái icáapi iricu níái ipáyaidéeyèipináca irí iwèni. Yá yàacatéwa náicha déeculé.

34 Néese idécanáamité iyacaná idécawa, yá ibànùacaté yàasu wenàiwicawa nàatalé needácaténá náicha uva iyacaná yéená, yái iwàwacutéeripináca nàaca irí.

35 Quéwa níái icuèyéica bànacalé yàaluná, yá náibàaca níái náiwacali yàasu wenàiwicaca, yàanèeyéicaté nàatalé. Abéeri nanúadáida báawanama, áibaca nanúa yéetáwa, yái áibaca nanúadáidéeri íba iyú.

36 Néese, yá náiwacali yèe-pùacaté ibànùaca nàatalé áibanái àniawa, manùbéeyéi quiríta. Quéwa càita iicácanáwa namànicaté nía àniawa.

37 Néese imáalàidáaná, yá ibànùacaté nàatalé yái ìiricawa, íimacáiná iríwa:

‘Yái nùirica, yásí nèeripiná íimiétacaná.’ **38** Quéwa naicácaalíté yàacawa nàatalé yái náiwacali ìirica, yá náimacaté nalíwáacawa: ‘Yácata yàasuíripiná macáita yái yáaniri yàasumicawa. Iwàwacutácué wanúacani, weedácaténácué walíwa macáita yái yàasupinámica.’ **39** Yá náibàacatèni, yáté namusúadacani bànacalé yéewíise méetàuculéta, yáté nanúacani.”

Yá Jesús íimacaté nalí:

40 “Yàasu èeri yàanàaca yái bànacalé íiwacalináca, pialíacué ¿Cawinápinásica wawàsiquéi imàni nalí níái icuèyéica ibànacalé yàaluná?”

41 Yá náimacaté Jesús irí:

“Inúapináca macáita níái báawéeyéica

fiwitáise máiniínánamata. Yá imàacapínáca áibanáita icùa yái ibànacaléca nali, níai yèepùadéeyéipiná irí iyacaná yééná yàasu èeri càyacanàcani."

42 Yá Jesús íimacaté nali:

"Cámináta idé piléecuéca Dios itàacái iricu, càicatáica íimaca:

'Yái íba náamèericaté níai imàníyéica capii,

yácata yái capii íbaná siùcade, yái máiniíricaté iwàwacutácawa.

Wáiwacalita yái càité imànica yái wawàsica,

yái wacalùadéerica waicáca.' ""*

43 "Iná núumacué pirí,

Dios yeedápinácué píicha yái pidènianácatécué wawàsi, piwà-lùacawa aléde Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa. Yá yàapínàcani áibanái wenàiwica fiwitáaná iríta, níai imàníyéica irí macáita càide iyúwa iwàwáaná.^m

44 Iná cawinácaalí yúuwàawa iwéré yái íba náamèericaté náichawa, níai imàníyéicaté capii, yá imáalàapínáca yáawawa iwéré. Quéwa íba yúuwàacaalíwa

íinatabàa, yá inúapínàcani piníwaca."ⁿ

45 Néese níai sacerdotenái fiwacanánái, náapicha níai fari-seonáica, néemiacaalíté yái Jesús yéewáidáanáca, yá náalíacaté itàaníca nàwali.^o **46** Yá nacutácaté wawàsi náibàacaténáni. Quéwa cáalucaté nía wenàiwicanái íicha, wenàiwicanái íináidacáináté profetaca yái Jesús.

**Jesús yéewáidaca ìwali
yái asìali icàsèericatéwa**
(Lc. 14.15-24)

22 **1** Néese Jesús yèepùacaté yéewáidaca nía àniawa, yá íimacaté fariseonái irí, sacerdotenái fiwitápunái irí nacái:

2 "Yái Dios icùacatáica yàasu wenàiwicawa, càicáaníde iyúwa abéeri rey iwacáidacaalí wenàiwica naicácaténá iiri icàsàacawa. **3** Yá ichùuliacaté yàasunái wenàiwica imáidacaté níai wenàiwicaca aléde nàwacáidatalépinácawa. Quéwa níai namáidéeyéicaté, càmitaté nawàwa nàacawa néré. **4** Néese, yáté rey yèepùà ibànùaca áibanái àniawa, íimacaté nali:

'Píimacué nali níai wamáidée-yéica: Idéca nuchùulì nachùnìaca

m 21.43 Yá tàacáisiquéi itàaníiri Dios fiwitáise ichàini ìwali, càinácaalíté yeedáca abénaméeyéi israelitanái íicha, yái Dios icùanáca nía, yèepùadacaténáni nali, níai imàníyéica irí càide iyúwa iwàwáaná.

n 21.44 Iwàwáaná íimaca yái versículoca: Yái càníirica yeebáida Dios lírica Jesús, yéetápinácawa ibáyawaná ìwalíisewa, yá yàapínácawa quichái iriculé.

o 21.45 Jesús itàanícate náiwitáise ìwali, níai sacerdotenáica, nía nacái fariseonáica, càmicáináté namàni càitáde iyúwa Dios iwàwáaná.

21.42 Sal. 118.22-23.

yàacàsi. Idéca nacái nanúaca nupìranái pacámi walíibanaméeyéi. Iná idé màulenáca macáita yái wawàsica. ¡Iwàwacutácué piacawa néese, aléi nuìri icàsàacatalécawa!’

5 Quéwa níai namáidéeyéica, càmitaté neebáida nalí. Yá áibanái yàacáitawa náicha nabànacalé néréwa, áibanái nacái yàa iwéndaca yàasuwa. **6** Níai áibanáica, yá náibàaca níai icàlidéeyéica nalí tàacáisi, yá nacapèedáidaca nía iwéréta nanúaca nía. **7** Iná rey yéemìacaalíté naináwaná nanúaca nía, yáté calúacani. Yá ichùulìacaté yàasu úwináiwá néré, yáté nanúaca nía macáita, neemácaté nacái nàyacalémi.

8 Néese, yá íimacaté nalí, níai yàasunái wenàiwicanái imàaquéeyéicawa:

‘Idéca màulenáca canánama yái yàacàsica. Níai numáidéeyéimicaté quéecha, càmita cáminá níatái iwàwacutéeyéicawa cháí.

9 Iná iwàwacutácué piacawa àniawa, pimáidacué macáita níai wenàiwica pìanèeyéicuéca yàcalé ibàacháwalená iricu-bàa, càinácaalítacué pìanàa, nàanàacaténá aléi nuìri icàsàacatalécawa.’ **10** Yá yàasunái wenàiwica yàacatéwa àyapulicubàa,

nàwacáidacaté macáita níai nàanèeyéicaté néenibàa, macáita níai cayábanaméeyéica, báawanaméeyéi nacái. Yáté ipuníacawa wenàiwica iyú yái yàalusi nàwacatáipinácawa.

11 Néese rey iwàlùacaalíté iicáca níai wenàiwica yàanèeyéica, yá iicácaté nèewi abéeri asiali càmiiri iwali yái bàlesi yàasunáca yái nàwacáidacatáicawa. **12** Yá íimacaté irí:

‘¡Néeni pía! ¿Càiná yéewáaná pidé piwàlùacawa aléi, pía càmiirica iwali yái bàlesi yàasunáquéi nàwacáidatáicawa?’ ” Yá masànacata yái asialica.

13 “Yá rey íimacaté yàasunái wenàiwica iríwa:

‘Pidacùacué icáapi, yàabàli nacái. Yá píucacuécani bàacháwalé, aléde catácataléca, nérécaténá íicháaná íiwitáisewa, yaamíapiná iyéiwa néré quiríquiríwaca, yùuwichàacáináwa cáiwina.’ **14** Càicata nacái Dios imáidaca madécaná wenàiwica, quéwa abénaméeyéita Dios yeedá nèewíise.”^p

Fariseonái yáalimáida iicáwa Jesús
(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

15 Néese, yáté fariseonái iwacáidacawa nacutácaténá wawàsi càinápinácaalí yéewáaná

^p **22.14** Imáaná: Yái rey, yácata Jesús. Níai yàasunái wenàiwicaca, níacata profetanái, Juan Bautista nacái. Níai idàbéeyéica namáidaca, níacata judíonái, càmiyéica yeebáida nalí. Níai yèepuèyéica namáidaca àniawa, níacata càmiyéi judíonái, yeebáidéeyéica nalí, yèeyéicawa fiesta néré. Níai idènièyéica ibàlewa fiesta yàasuná, níacata Dios yee-déeyéi iyúwa níai mabáyawanéeyéica.

nacháawàaca Jesú s itàacái iwaliisetawa. **16** Yá nachùuliacaté Jesú s yàatalé néewáidacaléná iwa, náapicha níái Herodes yàasunái wenàiwica, yá náimacaté irí:

“Pía yéewáidéeri. Wáa-líaca yáawami báisiiricata yái pitàaníríca, péewáidaca nacái machacànírí iyú Dios itàacái. Wáalíaca càmita pibatàa áibanái ichùulíaca pía. Càmita nacái pitàaní càide iyúwa nawàwáaná. **17** Iná píima walí, ¿càiná píináidacawa iwali yái wapáyaidáanáca rey irí iwèni wàyaca chá i yàasu cáli íinata? ¿Cayábasica wapáyaidaca César iríni, càmitásica?”

18 Quéwa Jesú s yáalíacaté náináidaca namànica irí báawéeri, yá íimacaté nalí:

“¿Píacué iyúunáidéeyéi cáalíacáica! Núalíaca càmitacué piwàwa nucàlidaca pirí íimáaná. **19** Píasáidacué nuicá abéechúa palata ituíná.”

Yá natéca irí abéechúa palata ituíná.

20 Néese, yá isutácaté yéemíawá nía:

“¿Cawiná yéenáiwaná yái cà i yaca ùwali, yá nacái íipidenási cà natànàaca ùwali?”

21 Yá náimacaté irí:

“¿César yéenáiwanáquéera!”

Yá Jesú s íimacaté nalí:

“Píacué César iríta yái César yàasucata. Yá nacái Dios yàasu

wawàsica, píacué nacái Dios irítani.”

22 Iná cayáBacaalíté néemíaca Jesú s yeebáca nasàna cáalíacáiri iyú, yá nacalùadacaté néemíaca itàacái. Yá nacái nàacatéwa íicha.

Saduceonái isutácaté yéemíawá Jesú s nàwali níái yéetéeyéimicawa
(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

23 Néese néenialí èerita, yá saduceonái yàacatéwa Jesú s yàatalé níái cà míiyéica yeebáida cáupináca níái yéetéeyéimicawa. Yá náimacaté irí:*

24 “Pía yéewáidéerica. Moisés íimacaté: Abéeri asialí yéetácaalíwa méenibeta yàacawéetúa íichawa, yá iwàwacutáca yéenasàiricata ícàsàawa uápicha úái yàacawéetúamica, idèniacaalíténá yéenibewa úapicha, yá nàyaca càide iyúwa yéenasàiri yéenibemi.*

25 Nàyacaté wèewi siete asianái yéenáiquéeyéiwa. Yá nabèeri idàbacaté yeedáca yàacawéetúawa. Néese, yaté yéetácawa úicha méenibeta. Iná canácáinaté yéenibe úapicha yá ichùuliacaté iméeréeri yeedáca úa yàacawéetúamica. **26** Quéwa càita nacái yéetácawa àniawa yái pucháibáanácaté nía. Yá nacái máisibáanáca nía, càita néetácawa úicha macáita níái siete asianáica méenibeta. **27** Néese, yaté nacái uetácawa úái inanáica. **28** Iná

yàasu èeri Dios icáucàidaca níái yéetéeýeímicawa, ¿Chánápiná ùacawéeri nèewíise níái siete asíanáica, yàacawéetuéýeímicaté úa macáita?"

29 Yá Jesús íimacaté nalí:

"Pitàanícuéca méetàuculé íicha yái báisiiri wawàsica, càmicáinacué peebáida ìwali yái yèepùanápínaca namichàacawa yéetácáisi íicha níái yéetée-yéímicawa, càmicáinacué pialía íimáaná yái Dios itàacáica. Càmitacué nacái pialíawa ìwali yái Dios yáaliméerica imànica.

30 Yàasu èeri Dios icáucàidaca níái wenàiwica yéetéeýeímicawa, yá canácata icásèeripínawa néré quirínama. Macáita nàypínaca càide iyúwa Dios yàasu ángelnái ìyáaná aléde chènuniré. **31** Iwali nacái yái Dios icáucàidáanápínaca níái yéetéeýeímicawa, càmínatacué idé piléecuéca ìwali Dios itàacái irícu, càicatáica íimaca:

32 'Núacata yái Dios ìyéerica càiripínata, Abraham yèerica irí cayábéeri mamáalàacata, Isaac, Jacob nacái.'

Yái Diosca, càmíirita yéetée-yéimi yàasu Diosta. Cáuyéi yàasu Diosta."

33 Iná wenàiwica yéemìacaalíté Jesús yéewáidáaná ìwali, yá

nacalùadacaté néemìaca yái yéewáidáanacaté nía.

Yái Dios yàasu ley máiníiri cawènica
(Mr. 12.28-34)

34 Néese níái fariseonái néemìacaalíté iináwaná masànaca Jesús imànica níái saduceonáica, yáté nàwacáidacawa náapicha abecatáita, ipíchaca nàacawa Jesús yàatalé àniawa. **35** Yáté abéeri néená níái yáaliéýeíca cayába ley ìwali, yá iwàwacaté yáalimáidaca iicáwa Jesús, íimacaté irí:*

36 "Pía yéewáidéerica. ¿Cháná Dios itàacáica yái máiníirica cawènica nèewíise canánama níái Dios yàasu leyca?"

37 Yá Jesús íimacaté irí:

"Cáininá piicáca Píiwacaliwa, yái piasu Diosca piwàwa yáapichawa macáita, picáuca yáapichawa macáita, píiwitáise yáapichawa nacái macáita.* **38** Iná yácata máiníiri cawènica nèewíise Dios yàasu ley irícu yái idàbanéerica tàacáisica.

39 Yái pucháibáaná nía, càirita iicacánawa cawènica, càiri íimacade: 'Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa.'*

40 Iná níái pucháiba Dios yàasu leyca, níacata néetáaná macáita níái áibanái Dios yàasu leynáica, nía nacái profetanái itànèeyéicaté."

¿Càiná Iiri yái Cristoca?

(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

41 Néese idècunitàacá nàwacácawa abecatáita níai fariseonáica, yá Jesús isutacaté yéemíawa nía:

42 “¿Càinácué píináidacawa Cristo ìwali? ¿Càinástica itaquérinámi yái Cristoca?”

Yá náimacaté Jesús irí:

“Rey David itaquéerinámicani.”

43 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Yái David, Espíritu Santo iyúu-dàacaalíté itànàaca, yá íimacaté:

44 ‘Yá Nuíwacali Dios íimacaté, Nuíwacali Cristo irí:

Píawinawa nùwalibàa

nuéwápu néesea,

iwéréta idéca numawèniadaca

níai piùwidenáica.’ *

45 Iná nuíwacali David íimacaalíté Cristo ìwali, yái Cristoca, yácataté caminá máiníiri cawènica David íicha.”

46 Néese idénáami, yá canacaté yáaliméeri yèepùadaca irí tàacáisi, yá nacái canacataté iwàwéeri isutáca yéemíawa quirínamani.

Jesús icháawàaca fariseonái, nía nacái yéewáidéeyéica Dios yàasu ley
(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

23 **1** Néese idénáami, yá Jesús itàanícaté wenàiwicanái irí, yéewáidacalénái irí nacái, íimacaté nalí:

2 “Níai yéewáidéeyéica Dios yàasu ley, fariseonái nacái, níacata idènià wawàsi nacàlidáanápíná wenàiwica irí yái Dios yàasu ley.

3 Iná iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwacué náimáaná pirí, iyúwa nacái nachùulianácué pía.

Quéwa picácué pimàni càide iyúwa namàníiná, níacáinái yéewáidéeyéicuéca pía, càmita namàni càide iyúwa náimáaná néewáidáanácuéca pía.

4 Natànàaca càulenéeyéi tàacáistica càmíiyéica wenàiwica yáalimá imànica. Yá nachùuliaca wenàiwica imànica càide iyúwa náimáaná. Quéwa níacani, càmita náalimáida namàni càide iyúwa náimáaná natànàaca, éwita achúmáanapíná.

5 Yá càicaté namànica madécaná wawàsi wenàiwicanái íicápiná. Nachanàidacaté nacái napùda ìwaliwa abéechúa yàalus manuíchúa quiríta áibanái yàasu íicha, Dios itàacái iyéerité irícu cuwèesi íimami ìwali. Nacùadaca nacái nabàle ichílináwa nabàle ipùata ìwalíisewa. **6** Nàacaalí nayáaca wenàiwicanái yáapicha, nawàlùacaalíwa nacái judfónái yéewáidacàalu irículé, yá nawàwaca náawinacawa máiní wenàiwicanái ipíchaléta iyúwa máiníiyéi caináwanáca. **7** Nawàwaca nacái macái wenàiwica itàidaca nía bàacháwabàa cáimiétacanéeri iyú.

Nawàwaca nacái wenàiwica íimaca nali: 'Píatacué yéewáidéeyéi wía.'

8 Quéwa píacué nuéwáidacaléca, picácué picúa áibanái íimaca pirí: 'Píata yéewáidéeri.' Abéericáináta yái Yéewáidéericuéca pía, núata Cristoca, píacué yéenáiquéeyéiwa macáita.

9 Picácué, 'Núaniri' píima cáimiétacanéeri iyú áiba wenàiwica irí chái èeri iricu, abéericáináta yái Píaniri Diosca yái iyéerica chènuniré.

10 Picácué nacái pimàaca áibanái yàaca píimiétacaná, náimacaténácué pirí. 'Píata yéewáidéeri wía,' abéericáináta yái yéewáidéericuéca pía, núata Cristoca.

11 Yái máiníirica caináwanáca pèewíisecué, iwàwacutá íibai-daca pirícué càide iyúwa piasu wenàiwica.* **12** Yái cáimacáirica iicácawa áibanái íicha, Dios imàacapináca ibáiniacawa áibanái yáacúalicu. Quéwa yái càmíirica cáimacái iicácawa áibanái íicha, yásí cawèníiripiná Dios imànica náacuálicu."*

13 Jesús íimacaté nali mamáalàacata:

"Píacué yéewáidéeyéica ley, fariseonái nacái, yùuwichèeyéipináwa cáiwina. ¡Pibàacáinácué píiwitáise báawéeriwa! Càmitacué picàlida cayába Dios itàacái, iwalíise yácué pìyaca càide iyúwa

níai imáisàniéyéica wenàiwica iwàlùacawa aléde Dios icúa-cataléca yàasunái wenàiwicawa. Càmita nacái piwàlùapinácuéwa néré. Quéwa càita nacái càmita pibatàacué nawàlùacawa néré níai wenàiwica iwàwéeyéica iwàlùacawa néré." **14** [¡Píacué yéewáidéeyéica ley, fariseonái nacái, yùuwichèeyéipináwa cáiwina! Pibàacáinácué píiwitáise báawéeriwa. Piyéedùacáinácué nàasu níai yàacawéeyéi yéetéeyéimicawa. Néese, yácué pitàaníca déecu Dios íipidená iwali, áibanái iyúunáidacaténácué cayábaca píiwitáise. Iwalíise, Dios yùuwichàidapinácué pía quiríta áibanái íicha.]

15 "¡Píacué yéewáidéeyéica ley, fariseonái nacái, yùuwichèeyéipináwa cáiwina! Pibàacáinácué píiwitáise báawéeriwa. Píacué càmíiyéica iméyàa icutáca wenàiwica pèewáidacalépináwa. Abéeri yeebáidacaalícué pirí, yácué pèewáidacani píiwitáise iyúwa, píacué fariseonáica, pèewáidacaténácué imànica ibáyawanáwa pichàbaníisecué. Yá ipáyaidapináca ibáyawanáwa pichàbaníisecué quichái iriculé, picualétacué.

16 ¡Dios yùuwichàidapinácué pía! Càmicáinácué pèewáidaca wenàiwica yeebáidaca machacànita Dios itàacái. Càita nacái càmitacué

pimàni càide iyúwacué píimáaná
péewáidaca. Yácué píimacáita:

‘Yái, báisíta, íiméerica Dios
icapèe ìwali, càmita iwàwacutá
imànica càide iyúwa íimáaná.
Quéwa yái, báisíta, íiméerica oro
ìwali yái iyéerica Dios icapèe irìcu,
yásí iwàwacutéeri imànica càide
iyúwa íimáaná.’

17 Píacué fariseonáica,
càmíiyéita yáalíawa,
máiwitáiséeyéi càiyéide iyúwa
matuíyéi. Càmitacué píalíawa
yái Dios icapèeca, yácata máiníiri
cawènica oro íicha. Dios icapèe
ìwalíisená, yá cawènica Dios ipí-
chalé yái oro iyéerica irìcu.

18 Càita nacái píimacuéca:
‘Yái, báisíta, íiméerica chàwita
ìwali, canáca iwèni irí. Quéwa
yái, báisíta, íiméerica ìwali yái
cuwèesi nanuérica Dios irípiná,
yásí imàníiriwa irí càide iyúwa
íimáaná.’

19 Píacué fariseonái
máiwitáiséeyéi, càiyéide iyúwa
matuíyéi. Yái Dios ichàwitanica,
yácata cawèníiri imànica yái
cuwèesi nanuérica Dios irípiná.

20 Iná yái, báisíta, íiméerica
chàwita íipidená ìwali, báisíta
ímaca nacái ìwali macáita yái
íiriéricawa chàwita íinata macáita.

21 Yá nacái báisíta, íiméerica
Dios icapèe íipidená ìwali, báisíta,

ímaca nacái ìwali macáita yái
iyéerica irìcu. **22** Yá nacái báisíta,
íméerica chènuniré íipidená ìwali,
yá idéca báisíta, íimaca Dios yàalu-
bái íipidená ìwali, ìwali nacái yái
yáawinéericawa íinata.

23 ¡Píacué yéewáidé-
yéica ley, fariseonái nacái,
yùuwichèeyéipináwa cáiwinama!
Pibàacáinácué píiwitáise báa-
wéeriwa. Píacáinácué diezcatái
bànacalé yéenata Dios irí, quéwa
níatái: menta, anís, comino nacái.
Quéwa píimáichacué pimànica
nái Dios yàasu ley máiníiyéica
cawènica: ‘Wamànínáca cayá-
béeri áibanái irí, waicáanáca
napùalé cáininéeri iyú,
iwàwacutáanácuéca pimànica
yái wamàníiripiná píiméericuéca
ìwali.’ Níasí iwàwacutéeyéipinácué
pimànica quéechata, quéwa
càmita pimàacaténácué pimànica
nachùuliaca níatái áibanái Dios
yàasu leyca.

24 ¡Píacué fariseonái, càicuéca
piade iyúwa matuíyéi, itéeyéica
áibanái icáapi ìwali! Càicuéca piade
iyúwa níai ichàbáidéeyéica ìirawa
úni wáluma yèewibàa, piríasi íicha.
Quéwa, yácué piwetúaca piríwa
ulíamaca yái cuwèesi casaquèeri
manuíri camelloca.^q

25 ¡Dios yùuwichàidapinácué
pía, píacué yéewáidéeyéica ley,

^q **23.24** Versículo íimáaná: Níai Fariseonái nawàwaca wenàiwicanái yeebáidaca níatái
Dios itàacái nayúunáidéeyéica mawènica. Quéwa càmita neebáida níai máiníiyéica
cawènica Dios itàacái irìcu.

píacué nacái fariseonáica! ¡Píacué cachìwéeyéi! Càicuéca píade iyúwa wáibàacaalí bacàa, íinatabàata, quírápiali nacái. Quéwa síisài piwàwalìcuíse ipuniériwa iyéedesi iyú, càmitacué nacái pimàni cayá-beéri áibanái irí.

26 ¡Píacué fariseonái, matuíyéi íiwitáise! Quéecha, iwàwacutácué píibaca bacàa irìcuíse, quírápiali nacái, yéewacaténá masacàaca íinatabàa macáita.^r

27 ¡Dios yùuwichàidapinácué pía, píacué yéewáidéeyéica ley, píacué nacái fariseonáica! ¡Píacué cachìwéeyéica! Càicuéca píade iyúwa càliculí napusúeri íinatabàa cabalèewaca. Quéwa irìculéwa ipuniériwa yéetánimi yáapi iyú, macái casaquèeri wawàsi iyú.

28 Iná càicatacué pía nacái, píasáidacuéca píawawa wenàiwica iicá càide iyúwa cayábéeyéi íiwitáise wenàiwica. Quéwa yái píiwi-táiseecuéca, ipuniériwa chiwái iyú, báawéeri wawàsi iyú nacái.

29 ¡Dios yùuwichàidapinácué pía, píacué yéewáidéeyéica ley, píacué nacái fariseonáica! ¡Píacué cachìwéeyéica! Pimànicuéca capíi cayábanaméeyéi profetanáimi icàliculèenámimi iwicáulé. Picùadacué nacái chílanási nacàliculèenámica iwicáu, níai wenàiwica imàníyéicaté cayá-beéri áibanái irí. **30** Yácué píimaca:

‘Wàyacanámíté wàawirináimi yáa-pichawa néenialí èerita, càmitaté abédanama wawàwa náapicha níatái inuényéicaté profetanáimi.’

31 Quéwa siùcade, idécué picàlidaca piináwanáwa píacatacué nataquénáinámimi, yá idéca abédanamacata píiwi-táise-cué náapicha níai inuényéicaté profetanáimi bàaluité. **32** Iná pimáaláidacué pimànica mesúnamáita yái báawéeri wawà-sica càitáde iyúwacué piawirináimi idàbéericaté imànica, càita nacái pimànicuéca mamáalàacata.

33 ¡Píacué iwàwacutéeyéi wai-cáca wáichawa yái píiwi-táiseecuéca càiride iyúwa àapi iculáli! Iná càmita pichúuliapinácuéwa yùuwichàacáisi quichái íicha.

34 Iná núumacué pirí: Nubànùapinácué pirí profetanái, asianái cáalíacáiyéi, níai nacái yéewáidéeyéi ley. Quéwa pinúapinácué abénaméeyéi néená, pitàtàapinácué nacái áibanái cruz iwali, picapèedáidapinácué áibanái péewáidacàalu irìcubàawa, pipiàdáidapinácué nacái pinúawa áibanái yàcalé imanùbacata. **35** Yéewacaténácué yúuwàacawa piwérécué yái nacáuca iwèni macáita níai canéeyéicaté ibáyawaná, piawirináimi inuényéicaté, Abel néeseta inùmámi yái cayábéericaté íiwitáise, iwéréta yàanàaca Zacarías

^r 23.26 limáaná: Quéecha iwàwacutá masacàaca pimànica píiwi-táiseewa piwàwalìcuí-sewa macáita. Néese, yásí masacàaca Dios iicápiná macáita yái pimàníricuécá.

neré, Berequías ìirimicaté, yái pinuéricatécué mawiénita Dios ica-pèe irí, chàwita idaní nacái.

36 Iná báisítacué núumaca pirí: Nàwalíise níái pìawirináimi inuéyéicaté bàaluité, yá Dios yàasu yùuwichàacáisi yúuwàapínacawa nàwali níái wenàiwica iyéeyéica siùcade.”

Jesús íichaca Jerusalén mìnánái ìwali
(Lc. 13.34-35)

37 Néese Jesús íimacaté:

“¡Píacué Jerusalén mìnánái! ¡Píacué Jerusalén mìnánái! Inuéyéica profetanái, inuéyéica nacái íba iyú níái Dios ichùulièyéicaté icàlida-cuéca pirí tàacáisi. ¡Madécaná yàawiría nuwàwacué nucùaca pía càide iyúwa cawámai icùaná yéenibewa uánabái yàapíisewa. Quéwa càmítacué piwàwa nucùaca pía! **38** Iná máisapínacué picapèe imàacacawa, idécanáami più-widenái imànicuéca píipunita ùuwicái.

39 Siùcade, núumacué pirí: Càmítacué pèepùapíná piicáca núa quirínama, iwéréta náimacataléta nùwali: ‘¡Cayábéerica yái yèericawa néese wàatalé Wacuèriná Dios íipidená ìwali!’ ”*

Jesús icàlidaca ìwali yái Dios icapèe imáalàanápínacawa
(Mr. 13.1-37; Lc. 21.5-36)

24 **1** Néese Jesús imusúacanáamitéwa Dios icapèe iricuise, idècunitàacá ìpínaca yàacawa, yá yée-wáidacalénái yàacawa yàatalé náasáidacaténá irí iicácanáwaca namànica itéesebàa yái Dios ica-pèeca.^s **2** Yá Jesús íimacaté nalí: “Macáita yái càicué piicá-cade, áiba èeripíná namáalàawa. Canápináta irièri íinatabàawacawa íbaca quirínama, namutúapínaca macáitani.”^t

Madécaná wawàsipíná ichàbawa ipíchawáiseca èeri imáalàacawa
(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24)

3 Néese, yá Jesús yàacatéwa yée-wáidacalénái yáapichawa aléde dúli Olivo íinatalé, yá iyamáacaté yáawinacawa. Yá nérécaté yée-wáidacalénái isutá yéemiawani, náimacaté irí:

“Picàlida walí. ¿Chácaalínápiná namutúa macáita yái Dios ica-pèe manuírica? ¿Càinápiná wawàsica yái ichàbawa ipíchaca pianàaca? ¿Càinápiná wawàsica

^s **24.1** Dios icapèe cayábanaméeyéi cháí iricu yái tàacáisica, yácata templo yái itàaní ìwali, cáalíacanácáténá yái itàanírira ìwali.

^t **24.2** Madécaná iicácanáwa náináidacawa ìwali yái. Aibanái íima: Yái càiricaté Jesús icàlidaca ìwali cháí, càicataté ichàbacawa yái Jerusalén iyacalénáca, Templo nacái, namutúacaténi, camuí 70 iricu, asáica idénáamité Jesús.

23.39 Sal. 118.26.

yái ichàbawa ipíchawáise èeri imáalàacawa?"

4 Jesús íimacaté nalí:

"¡Cayábacué píicha! Picácué pimàaca áibanái imèniadaca pía. **5** Nàanàapínáca madécaná wenàiwica nuípidená iwali. Yá náimapínáca wenàiwica írí: 'Núacata Cristo.' Yá nachìwáidapíná madécaná wenàiwica.

6 Yá péemiapínácuéca ùuwi-cái iwali, péemiapínácué áiba cáli iináwaná iwàwaca ipélia áiba cáli yáapicha. Quéwa picácué picalúa-dawa. Iwàwacutápináta ichàbacawa macáita yái càiri wawàsica, quéwa càmitàacá èeri imáalàacaténáwata. **7** Abéeri cáli íiwacalíná ipéliapíná áiba íipunita. Níái manùba cáli icuèrinánáica napéliapíná nacái áibanái cáli icuèrinánái íipunita.

Yá nàuwichàapínáca uláicái níái wenàiwicaca, máapicái nacái, cáli icusúapínáca nacái madécaná cáli íinatabàa. **8** Quéwa yéenàtàacáwa yái yùuwichàacáisi wenàiwicanái yùuwichèeripínáca macáita cháí èeri irícu.

9 Néese, yá náibàapínácuéca pía nàuwichàidacaténácué pía, nanúapínácué pía nacái. Báawapínácué naicáca pía macáita níái èeri mìnánáica nuípidená iwálíisená.* **10** Néenialí èeri, madécaná wenàiwica imàacapíná yeebáidaca nùwali, nacháawàapíná níawáacawa, báawapíná nacái naicáyacacawa.

11 Yá nacái madécaná profeta cachìwéeyéi imusúapínáca, yá nachìwáidapínáca madécaná wenàiwica.

12 Néenialípiná, yá máiníca manùbaca níái wenàiwica imàniyéica madécaná báawéeri íiwitáaná. Iwalíise, yá batéwa macáita wenàiwica imàacapínáca cáinináca iicáyacacawa.

13 Quéwa yái iidenièrica yùuwichàacáisi, yeebáidéerica Jesús báisita, iwéréta báawéeri ichàbacawa, yácata Dios icuèripíná yùuwichàacáisi íicha.* **14** Yá nacái nacàlidapínáca macái èeri mìnánái írí yái tàacáisi cayábée-rica, icàlidéerica iwali yái Dios icùanáca yàasunái wenàiwicawa, wenàiwicanái yáalíacaténá iwali macáita. Néese, yásí èeri imáalàapínáca.

15 Iná péemiacanáamicué iináwaná neemáca casaquèeri cuwèsica cháí Dios icapèe irícu, yái profeta Daniel icàlidéericaté iwali, yácué pialíacawa. Yái iléerica iwali, yá idéca yáalíaca íimáaná."*

16 Néese néenialí èeri, níái iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, yá iwàwacutápináca napiacawa dúlinái chènuníyeyéi íinatalé. **17** Yái iyéerica icapèe ipùata íinataléwa, càmita yáalimápiná yeedáca yàasu wawàsiwa icapèe iricuíséwa, iwàwacutápiná ichúuliadaca icáucawa. **18** Yái yèepuníricawa

méetàuculé icapèe íichawa, càmita yáalimápiná yèepùaca icapèe néréwa yeedácaténá yèepùanáwa.

19 Quéwa nàuwichàapínácawa manuísíwata níái inanái idèericuíyéica néenialí èeri, nía nacái quírasíiyéica yéenibe. **20** Iná iwàwacutácué pitàaníca Dios yáapicha ìwali ipíchaná yùuwichàacáisi yàanàacuéca pía unìabéepiré, ipíchaná nacái yàanàaca irícu yái èeri nayamáidacatáicawa.

21 “Néenialí èeripínacáiná yàanàa manuíri yùuwichàacáisi yái wenàiwicanái yùuwichèeripínáca. Yái yùuwichàacáisi cà míiricáwaca idé ichàbacawa cháí èeri irícu, Dios idàbaca idénáami yái èerica, néese idénáami, yá nacái canápináta càiri iicácanáwa yùuwichàacáisica.

22 Quéwa cáininácáiná Dios iicáca yàasunái wenàiwicawa, yá maléénápinácata imànica yái yùuwichàacáisica. Cáalapínácaalí imànicatani, yá néetápinácawa canánama níatái wenàiwicaca.

23 Iná néenialí èeri, áiba íimacaalí pirícué:
‘Píacué piicáca, yácata Cristo yái yàanàa cháí!’

Aibanái íimacaalí nacái pirícué,
‘Cristo idéca yàanàaca aléde!’

Píacué peebáida nalí,

24 nàanàapínacáiná manùba níái cachìwéeyéi Cristoca, càita nacái profetanái cachìwéeyéi. Yá nacái namànipínáca madécaná níái

càmíiyéica wenàiwica idé imànica namèniadacaténá nayú wenàiwica. Càita nacái náalimáidapíná nachìwáidaca abénaméeyéi Dios yàasunái wenàiwica. **25** Yácata idéerité nucàlidacuéca pirí ìwali quéecha yái, ipíchawáiseca ichàbacawa. Picácué piimáichani.

26 Iná áiba íimacaalícué pirí:
‘Yácata Cristo, yái idé yàanàaca máisawaliré, piácué piicácani!’
Picácué piàwa néréwa.

Aibanái íimacaalícué nacái pirí:
‘Cristoca, yái idé yàanàaca abéeri capíi irículé!’ Picácué peebáida nalí.

27 Iná yàasu èeripíná nùanàaca, núa asíali Dios néeséerica, macái èeri mìnánái iicápiná núa càide iyúwa waicácaalí énu icànaca mèlumèluwaca, síisàade èeri imusúacatáisececa àta yàanàacataléta aléde èeri iwàlùacatalécawa.*

28 Càide iyúwa macái wenàiwica yáalíanáwa. Waicácaalí madécaná wáchulinái iwacácaawa abécatalé, yá wáalíaca chèecáisimi iriacawa néré. Iná càipínáta nacái ichàbacawa nùanàapínácaalí àniawa. Macái wenàiwicapínáta yáalíawa nùwali.”*

**Yàanàapínácaalí àniawa
yái asíali Dios néeséerica**

(Mr. 13.24-37;

Lc. 17.26-30, 34-36; 21.25-33)

29 “Néese idéca nacáita ichàbacawa yái yùuwichàacáisi manuíríca:

‘Yá catáca úái èerica,
yá nacái càmita ucàna
quirínama úái quéerica,
níái dùlupùtanáica, yá
nacaláapinácawa chènuníise.
Yá nacái nacusúapinácawa
macáita níái iyéeyéica
chènuniré.’

30 Néese néenialí èeri, yá
asáipináca naicáca nùasu
yéenáiwánási chènunibàa
nùanàapinácaalí àniawa, núa
asiali Dios néeséerica. Yá
naicápináca nùacawa néese
acalèenái yèewi, nuchàini
icamaláaná yáapichawa. Néese,
yá náicháanípináca nacalùniwa
macáita níái èeri mìnanáica. **31** Yá
nubànùapináca nùasu ángelnáíwa
napùlìacaténá cachàini trompeta,
nàwacáidacaténá macáita níái
nùasunái wenàiwicaca macái cáli
íiwitáaná néese.

32 Péewáidacuéwa ìwali cayába
yái àicu higeraca: Piicácaalí-
cué éemica ibáiná imusúacawa
yàana ìwalíisewa, yá píalíacuéca
mawiénica yái camuíca. **33** Càita
nacái, piicácaalícué nachàbacawa
macáita níái càiyéi wawàsínáica
númээрícuéca pírí ìwali, yá
píalíapinácuéca mawiénica
nùanàaca àniawa.

34 Báisítacué núumaca pírí:
Càipináca ichàbacawa macáita
ipíchawáiseca néetácawa macáita
níái wenàiwica iyéeyéica néenialí.
35 Yái èerica macáita, yá nacái

cálica, namáalàapinácawa macáita.
Quéwa yái nutàacáica, càmfírìta
imáalàapináwa, iyéeripiná
càiripináta.

36 Quéwa canácata yáalié-
riwa ìwali yái horaca, èeri nacái,
yái nùanèeripináca irícu, éwita
ángelnáipiná yáaliáwa. Abéerita
Núanirica yái yáaliáwa ìwali.”

37 “Quéwa yàasu èeri nùanàaca,
núa asiali Dios néeséerica, yá
càipináca nàyaca níái wenàiwicaca
iyúwaté Noé yàasu èerité.

38 Néenialí èerité, ipíchawáiseté
manuíri úni yéesacái yàanàaca
nía, nayáacaté nayáacaléwa
matuíbanáita, nàiracaté nacái
ìiracalési, needácaté nacái
nàacawéetúawa, namàacacaté
nacái néeninamata nàacawéetúawa
iwérétaté Noé iwàlùacawa arca
iriculé. **39** Yá càmitaté náaliáwa
ìwali yái wawàsi ichàbéericatéwa
ìyaca nalí iwérétaté úni yéesacái
yàanàaca nía. Yáté isawíadaca nía
macáita. Iná càipináta ichàbacawa
àniawa, nùanàapinácaalí àniawa,
núa asiali Dios néeséerica.

40 Néenialí èeri, pucháiba
asàianái íibaidacaalí yèepunícawa
manacúalibàa, yá Dios itépináca
abéeri, abéeri nacái imàacapináwa.

41 Càita nacái, pucháiba inanái
imulúacaalí ìyaca ituínási, yá Dios
itépináca abéechúa, abéechúa nacái
imàacapináwa.

42 Iná ìwalíise, iwàwacutácué
picùaca nùanàaca èeri imanùbacata,
càmicáinácué píalíawa

chácaalínápinácaalí nùanàa, núa, Píiwacalicuéca.

43 Péemiàcué abéeri wawàsi ìwali: Abéeri capíi íiwa-calíná yáalíacaalí catá idècuni, abéeri cayéedèeri yàanàapíná iyéedùacatani, yá icùacatani ipíchaná iyéedùaca yàasuta.

44 Iná ìwalíise, iwàwacutácué nacái picùacani èeri imanùbaca, càmicáinácué píalíawa càinácaalí hora yái yàanàapíná yái asìali Dios nééséerica.”

Níái íibaidéeyéica nalí
(Lc. 12.41-48)

45 “Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa yái asìali íiwacali ichùulíerica icùaca icapèe, nía nacái yàasunái wenàiwicaca iyéeyéica néeni, yàacaténá nacái nayáa èeri imanùbaca, yái hora iwàwacutácatáica nayáaca. **46** Yá casíimáipínáca yái asìalica íiwacali yàanàacaalí ìwali, imàníiri iyaca càide iyúwa ichùulíaná imànica.

47 Báisítacué núumaca pirí: Yái íibaidéerica cayába íiwa-cali iríwa, imàacapínáca icùaca yàasu wawàsi macáita. **48** Quéwa yácaalíni báawéerica íiwitáise, wáimacáita, yá íimapínáca irí-wata: ‘Yái nuíwacalica yèeriwa déeculé idècuniéripínáwa.’ **49** Yá idàbaca inúadáidaca níái yàacawéeyéinácawa. Yá yàaca iyáaca iyáacaléwa, íiraca nacái náapicha

níái icàmaníca. **50** Yá íiwa-cali yàanàapínáca irícu yái èeri, càmicatáica icùa íiwacaliwa, irícu nacái horaquúi, càmicatáica yàasu wenàiwica icùapíná yàanàaca, **51** yá yùuwichàidapínácani manuísíwata iyúwa nàuwichàidáaná níái ichíwáidéeyéica íiwacaliwa. Yá íicháanípínáca íiwitáisewa, yaamíapínáca nacái iyéiwa casànwáaca néré, yùuwichàacáináwa cáiwinama.”

Jesús yéewáidaca nàwali
níái diez mànacanáica

25 **1** “Néenialí èeri, yái Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, càipínáca iicacánáwa ichàbacawa yái wawàsica càide iyú-waté ichàbáanáwa nalí níái diez mànacanái, cà míiyéicáwaca iimá asìali yáapicha. Idécanáamité catáca, yá needácaté nàasu lámparawa, ituníná aceite yáapichawa, yá namusúacaté náipunitáidaca yái icásèeripínácawa.*

2 Níái néená cinco mànacanáica máiwitáiséeyéi, nía nacái áibanái cincoca, níasí cáalíacáiyéi. **3** Níái cinco mànacanái máiwitáiséeyéica natéca nacái nàasu lámparawa, quéwa càmita naté ituníná ipualé, áiba quiríta.

4 Quéwa níái cáalíacáiyéica, natécaté nalíwa ituníná áiba yàalusi irícu méetàucuta nàasu lámpara íichawa.

5 Quéwa idècuniacáinátéwa yái asiali icásèeripinácawa, yá cadà-pulecaté macáita níái mànacanáica, yá naimácaté.

6 Iná bamuchúami catá, yá néemiacaté áibanái isàna imáidaca:

‘Yàacawa néese yái icásèeripinácawa! ¡Pimusúacué piipunitáidacani!’

7 Néese, yá nacawàacawa macáita níái mànacanáica, yá nachùnìaca nacái nàasu lámpananáiwa. 8 Níái mànacanái máiwitáiséeyéica, yá náimaca nalí níái cáaliacáiyéica:

‘Piacué wàasu yééná yái piasu lámpara itunícawa, wàasu lámpananái ituní imáalàacáináwa wáicha, yá nacái nachàcaca nàacawa wáicha.’

9 Yá cáaliacáiyéi íimacaté nalí:

‘Càmita. Ipíchaná imáalàacawa nacái wáicha abédanamata, cayábacué piaca piwèniaca piríwani aléde nawéndataléca aceite.’

10 Quéwa idècunitàacá nàaca nawèniaca ituníná, yá yàanàaca yái icásèeripinácawa. Yá níacata iwàlùawa yáapicha nacàsàacatalépináwa, níái idéeyéi-caté màulenáca. Yá ibàliacaté capii inùma.

11 Néese idénáami, yá nàanàacaté àtata níái áibanái mànacanáica, yá náimaté namáidaca:

‘Wáiwacali, Wáiwacali, piacùawalí capii inùma!’

12 Yá yeebácaté nasàna:

‘Báisitacué núumaca pirí: Càmitacué núaliáwa piwali.’ ” *

13 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Piicacué matuíbanái piyaca, càmicáinacué píaliáwa càinácaalí hora, èeri nacái, nùanàapiná núa asiali Dios néeseérica.”

Manuí piwàwa nuwéré èeri imanùbacata

14 Jesús yéewáidacaté nía áiba íiwitáaná iyú, íimacaté nalí:

“Yái Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, càipinacánide iyúwa yái abéeri asiali yèericawa déeculé. Ipíchaca yàacawa, yá imáidaca yàasunái wenàiwicawa imàacacaténá nacáapi irìcu ipalátaniwa náibaidacaténá iyú.

15 Abéeri irí yàa cinco mil palata ituíná, áiba irí yàa pucháiba mil, namáalàidáaná irí yàa mil palata ituíná. Yàacaté nalí palata ituíná càide iyúwa imanuíca náalimá náibaidaca iyú náalimáwanama. Néese, yá yàacatéwa náicha déeculé. 16 Yái íiwacali yèerica irí cinco mil palata ituíná, yá íibaidaca nayú, yá yeedácaté nayú áibanái cinco mil napùalé. 17 Càita nacái yái yee-déerica pucháiba mil palata ituíná, yeedácata nacái napùalé pucháiba mil. 18 Quéwa yái yeedéericaté mil palata ituíná, yá íicacaté nàalu cáli

irìculé, yá ibàliacaté níái íiwacali yàasu palata ituínacawa.

19 Néese déecu idénáami, yá náiwacali yàanàcaté àniawa. Yá imáidacaté yàataléwa nía ichùniacaténá náapicha wawàsi palata ìwali. **20** Yá idàbacaté yàacawa yàatalé yái yèericaté írí cinco mil palata ituíná. Yá yèepùadacaté íiwacali íríwa níái cinco mil palata ituíná, náapicha níái áibanái cinco mil icáanèeyéica nayú. Yá íimacaté íiwacali íríwa:

‘Nuíwacali, piacaté nulí cinco mil palata ituíná, quéwa idé nuedáca pirí áibanái cinco mil palata ituíná napùalé.’

21 Yá íiwacali íimaca írí:

‘¿Cayábacani! Pía cayábéeri íiwitáise nùasu wenàiwicaca, yáaliméeri nacái imànica càide iyúwa nuwàwáaná. Iná píalimácáiná pimànica càide iyúwa nuwàwáaná achúméeri wawàsi yáapicha, siùcade, numàacapiná picùaca madécaná wawàsi. Iná piwàlùawa, piyanídacaténá píiwacali yáapichawa.’

22 Néese, yá nacái yàanàcaté yàatalé yái yèericaté írí pucháiba mil palata ituíná. Yá nacái yèepùadacaté íiwacali íríwa pucháiba mil palata ituíná icáanèeyéica nayú, yá íimacaté:

‘Nuíwacali, piacaté nulí pucháiba mil palata ituíná. Idéca

nucáanàaca pirí áibanái pucháiba mil palata ituíná napùalé.’

23 Yá íiwacali íimacaté írí:

‘¿Cayábacani! Pía cayábéeri íiwitáise nùasu wenàiwicaca. Yá nacái píalimáca pimànica càide iyúwa nuwàwáaná. Iná píalimácáiná picùaca cayába yái achúméeri wawàsi nuèricaté pirí, siùcade, yá numàacapiná picùaca manuíri wawàsica quiríta. Iná piwàlùawa, piyanídacaténá píiwacali yáapichawa.’

24 Néese, yá yàanàcaté nacái yái yèericaté írí mil palata ituíná.

Yá íimacaté:

‘Nuíwacali, nualíaca cachàinírica yàasu wawàsi pía, peedácáiná piríwa yàacàsi aléde càmicataléca pibàna. Yá nacái pìwacáida piríwa yàacàsi aléde càmicataléca píibaida.

25 Iná ìwalíise, yá cáalucaté nuicáca pía. Yá nacái nùacaté nubàliaca níái pìasu palata ituíná cáli yèewiré. Níaca pìasu palata ituíná, níái nuèpùada pirí nía macáita.’

26 Yá íiwacali íimacaté írí:

‘Pía nùasu wenàiwica báawéeri íiwitáise, ínuíri nacái íibaidaca, éwita píalíaca cachàinírica íiwi-táise núa, càicáaníta, càmita píibaida cayába nulí. **27** ¿Cáná càmita pité nupalátani ituíná nalí níái icuèyéica palata icapèená irìcu?’^u Yá nèepùadaca nulí néese níatái nùasu palata ituíná, yá nacái icáanèeripináca nulíta.’

^u 25.27 Níái icuèyéica banco, yái nacùacatáica palata náibaida nacái iyú.

28 Néese, yá náiwacali íimacaté yàasunái wenàiwica iríwa:

‘Peedácué íicha níái mil palata ituíná! Yácué piaca irí nía, yái idènièrica diez mil palata ituíná. **29** Iná cawinácaalí íibaida cayába iyú yái nuèrica irí, yá nùapínáca irí ipùalé quèwanáta, idèniacaténá ichàbáanáwa. Quéwa yái càmiírica íibaida cayába, canápinácata yàasu. Idèniacaalí achúmèeri wawàsi, needápináta nacái íichani macáita. **30** Yái nùasu wenàiwica canápinéerica, píucacuéni bàacháwalé catácataléca, nérécáténá íicháa íiwitáisewa, casànapiná iyéi néré, yùuwichàacáináwa cáiwina. ’ ”^v

**Asiali Dios néeséeri
yùuwichàidapínáca níái
èeri mìnanáica**

31 “Néese íimacaté: Nùanàapínácaalí àniawa, núa asiali Dios néeséerica, nuchàini icamaláná yèewiwa, macáita nùasu ángelnái yáapichawa, yá núawinapínáca nùalubái íinatawa nuchùliacaténá. **32** Yá nàwacáidapínáca yàatalé macáita níái èeri mìnanáica. Néese, yá iseríapínáca náichawáacawa nía, càide iyúwa cuwèesi icuèriná iseríacaalí ovejanái, cabranái íicha. **33** Yá imàacapínáca ovejanái

yéewápu néesemáwa, níái cabranáica imàacapínáca nía apáu néesema.”^w

34 Néese, yá rey íimapínáca nalí níái yéewápu néeséeyéica:

‘Aquialécué, piácué idéeyéica Núaniri imànica irí cayábéeri. Piyacué cháí Núaniri icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, idéericaté imànica pirípinácué, ipícha-wáiseté imànica yá èeriquéi. **35** Bàaluité máapicaalíté núa, yá piacatécué nuyáa. Macàlacaalíté nuwàwa, piatécué nuira úni. Nuèpunícaalítéwa áibàalé nùasu cáli íichawa, yá peedácatécué núa piataléwa. **36** Canácaalíté nubàle, piatécué nubàlepiná. Cáláicacaa-líté núa, piatécué piyúudàaca núa. Náucacaalíté núa presunái icapèe iriculé, pìanàatécué pipáchiaca núa.’

37 Néese, yá náimapínáca níái cayábéeyéica íiwitáise:

‘Wáiwacali, ¿Chácaalínáté waicá máapica píá, yá wàacaté piyáa? ¿Chácaalínáté waicá macàlaca piwàwa, yaté wàaca pìira úni? **38** ¿Càicaalínáté pèepuníwa áiba cálire, yaté weedáca píá wàataléwa? ¿Alénáté nacái wàa pirí pibàlepiná? **39** ¿Càicaalínáté cáuláica waicáca píá, yaté wàaca wayúudàaca píá? ¿Càicaalínáté pìya presunái icapèe iriculé, yaté wàaca wapáchiaca píá?’

^v **25.30** Imáaná: Bàacháwalé catéeri iriculé, judíonái iwàwáaná íimaca, quichái iriculé. Mt. 8.12; 22.13; Lc. 13.28.

^w **25.33** Aléde Israel yàasu cáli néré, níái icuèyéica cuwèesináí èeríapi, nèepunídaca abecatáita níái ovejanáica, cabranái yáapicha.

40 Yá Rey, íimapináca yeebáca nasàna:

‘Báisíta núumacuéca pirí, yái cayábéeri pimàníricuéca nalí níái nuénánái, abénaméeyéi iyúunáidéeyéica canáca iwèni, yá nulícata yái càicué pimànicani.’

41 Néese, yá íimapináca nalí, níái apáu néeseeyéica:

‘Piacuéwa nuícha, piacué báa-weeyéica íiwitáise. Piacuéwa nuícha aléde quichái iriculé, yái camíirica ichàcawa, Núaniri imàníricaté Camèniadacáiri irípiná yàasu ángelnái yáapichawa.

42 Máapicaalíté núa, càmítaté piacué nuyáapiná. Macàlacaalíté nuwàwa, càmítaté piacué nuira úni.

43 Nuèpunícaalítéwa áiba cálré, càmítaté peedácué núa pìataléwa. Canácaalíté nubàle, càmítaté piacué nubàlepiná. Cáluláicacaalíté núa, càmítaté piicácué nupùalé. Presocaalíté núa, càmítaté piacué pipáchiaca núa.’

44 Néese, yá nacái náimapináca irí:

‘Wáiwacali, ¿Chácaalínaté waicá máapica pía, macàlaté nacái piwàwa, cáluláicaté nacái pía? ¿Chácaalínaté pianàa wàatalé áiba cáli néese, yá càmítaté waicá pipùalé? ¿Chácaalínaté waicá pìyaca presunái icapèe iriculé?

¿Chácaalínaté waicá canáca pibàle? ¿Chácaalínaté càmíta wayúudàa pía?’

45 Yá núumapináca nalí:

‘Báisítacué núumaca pirí, càmíicáinácué pimàni cayábéeri nalí, níái nuénánái càmíiyéica cáimacái iicácawa áibanái íicha, yácué nacái càmíta pimànita nulíni.’

46 Iná níái wenàiwica báawéeyéica íiwitáise nàuwichàapínacawa càiripináta quichái iriculé. Quéwa níái iyéeyéica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yàapináca nalí nacáuca càmíiri imáalàawa.”

Nacutáca wawàsi náibàanápíná Jesús

(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

26 **1** Néese Jesús idécaalíté icàli-daca nalí yái tàacáisica, yá íimacaté yéewáidacalénái iríwa:

2 “Piacué yáaliyéyiwa, pucháiba èerita iwàwacutáwa nàwacácaténáwa Pascua^x irícu. Núa asíali Dios néeseérica, yá nèepùadapínáca núa nùuwidenái iríwa, natàtàacaténá núa cruz ìwali.

3 Iná néenialí èerité, yá sacerdotenái íiwacanánái ìwacáidacatéwa, nía nacái yéewáidéeyéicaté ley, náapicha níái israelnái íiwi-tápu béeyéica, Caifás icapèe néré, yái sacerdotenái íiwacalica.

^x **26.2** Pascua: Yái fiesta judíonái ìwacáidacatáicawa, nawàwalicaténá yái Dios imusúacaalíté nía Egipto yàasu cáli íicha ichàini iyúwa. Néenialíté, nanúa oveja náalimáwanama, napusúacaténá nacapèe inùmawa íiranámi iyú, ipíchaná yéetácáisi inúaca néenibe, níái idàbéeyéicaté asáica.

4 Yá natàanícaté náapichawáaca Jesús ìwali, càinápínacaalíté yéewáaná náibàacani chìwái iyú, nanúacaténáni. **5** Quéwa, yá náímacaté nalíwáacawa:

Càmita yéewa wáibàaca Jesús yaalí yái nàwacáidacatáicawa, ipíchana calúaca wáapicha níái wenàiwicaca, ipícha nacái nanúayacacawa ìwaliise yàcalé irìcu, wacùaléta.”

**Abéechúa inanái yùucua
pumèníiri Jesús ìwali**
(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

6 Idècunitàacá Jesús ìyacaté Betania ìyacàlená irìcu, Simón icapèe irìcu, yái cacháunéerimicatéca ìwalíise quéecha, **7** yá ùanàacaté Jesús yàatalé abéechúa inanái, icáapíichúa abéeri yàalusi, namàníirica íba bàsa-bàsèeri iyú, cawèníiri pumèníiri yàaluca. Yá ùucúacatèni Jesús íiwita ìwali idècunitàacá yáawinacaté iyáaca mesa iwéré. **8** Yéewáidacalénái, iicácaalíté yái càiricaté umànica, yá calúacaté nía, yá náímacaté:

“Máiníta úucaca mawènitá yái pumèníiri cawèníirimica. **9** Cayábaté cáminá wawéndaca cawènitani, wayúudàacaténá iwèninámi iyú níatái catúulécanéeyéica.”

10 Quéwa Jesús yéemíacaté nasàna, yá íimacaté nalí:

“Picácué pisèiwica ulí wawàsi úái inanáica. Cayábèeri wawàsica yái càì idé umànica nulí.

11 Níái catúulécanéeyéica, èeri icáalacapináta nàyacuéca píapicha,

piiquéeyéipínacué ipùalé. Quéwa núa, càmita nùypínacué píapícha déecu èeriwa. **12** Yái càináca ùucúaca nùwali pumèníiri íimáaná, uchùniaca ùyaca núa ipíchawáiseca nabàliaca núa càliculíi irìculé.

13 Báisíta núumacuéca pirí: Alénacaalíta nacàlida yái tàacáisi cayábèerica cháì èeri irìcu, càita nacái nacàlidapínaca uináwaná ìwali ìwaliise yái càirica umànica nulí.”

**Judas icutáca wawàsi
yèepùadánápiná Jesús
yùuwidenái iríwa**
(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

14 Néese abéeri wéenáta, wía docéeyéica imanùbaca Jesús yéewáidacalénáica, yái íipidenéerica Judas Iscariote, yá yàacaté itàanáica sacerdotenái íiwacanánái yáapícha.

15 Yá íimacaté nalí:

“¿Càinápíná imanùbaca palata ituíná piàcué nulí nuèpùadacaalícué pirí Jesús?”

Néese, yá abédanamacaté nawàwa nàanápínaté irí treinta namanùbaca palata ituíná. Yá nàacaté irí nía. **16** Yá, néese idénáamicata, Judas yèepuníté icutáidaca wawàsi yèepùadánápinaté nalí Jesús.

**Jesús iyáa iyáacaléwa
yéewáidacalénái yáapichawa**
(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23;
Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

17 Nàwacáidacaalítéwa yái nayáacatáica pan màlisiquéeri, idàbáanéeri èeri irìcu, yá

nàacatéwa Jesús yàatalé níái yéewáidacalénáica, nasutácáténá néemìawani, náímacaté írí:

“Siùca èeri, ¿alénápiná piwàwa wamànica yái yàacàsi wayéeripináca?”

18 Yá Jesús íímacaté nali:

“Píacuéwa Jerusalén ìyacàlená irìculé abéeri asìali icapèe néré, yá píimacuéca írí: ‘Càica íimaca yái yéewáidéerica wía: Mesúnamáita nuétápinácawa. Iná nuwàwa nuyáaca nuéwáidacalénái yáapichawa picapèe irìcu, yái yàacàsi wayéerica Pascua yaalí.’ ”

19 Yá Jesús yéewáidacalénái imànicaté càide iyúwaté ichùulianá nía. Yá namànicaté néré yái yàacàsica nayáacáténáni, Pascua yàasu èericáiná nali.

20 Idècanáamité catáca, yá Jesús yàanàacaté néré, yá iyamáacaté yáawinacawa mesa iwéré náapicha níái doce yéewáidacalénáica.

21 Idècunitàacá nayáaca, yá íímacaté nali:

“Báisítacué núumaca pirí: Abéeri péenápinácué yèepùada núa nùuwidenái iríwa.”

22 Yá máinícaté achúmaca nawàwa, yá nasutácaté néemìawani náalimáwanama:

“Nuíwacali, ¿Núasicani?”

23 Yá Jesús íímacaté nali:

“Yái wenàiwica yèepùadéeripináca núa

nùuwidenái iríwa, yátái idéerica yáapúadaca yàasu paniwa nuquírápiali irìculé nuyéerica nùyaca irìcu. **24** Càica Dios itàacái íimaca: ‘Núa asìali Dios néeséerica, báisíta iwàwacutápiná nuétácawa. Quéwa yái yèepùadéerica núa, Dios yùuwichàidéeripiná manuísíwata. ¡Cayábaté cáminá càmita asáitani!’ ”*

25 Néese yái Judas yèepùadéeripinácaté Jesús, yá isutácaté yéemìawa, íímacaté:

“Pía yéewáidéerica wía, ¿Núasica?”

Yá Jesús íímacaté írí:

“Báisíta, càicani iyúwa píimáaná.”

26 Idècunitàacá nayáacaté, yá Jesús yeedáca pan, yá yàacaté Dios irí cayábéeri. Néese, yá isupáidacaté pan, yá iwacùacaté yéewáidacalénái iríwani, yá íímacaté nali:

“Yácata nuiná yái, peedácuéni, piyáacuéni.”

27 Néese, yá yeedácaté úái bacàa, uva ituní yàaluca,^y yá yàacaté cayábéeri Dios irí. Néese, yá ichàbáidacaté úa yéewáidacalénái iríwa, yá íímacaté nali:

“Píiracué ulicuíse macáita.

28 Yácata nuíraná yái, Dios imàníirica ìwalíise wàlisàì wawàsi pipíchacué, imusuéeripinácawa nuícha madécana

y **26.27** Copa: Bacàa Jesús ìiriéchúaté irìcu uva ituní yéewáidacalénái yáapichawa.

26.24 Sal. 41.9.

wenàiwica ìwaliná, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha.

29 Siùcade, núumacué pirí: Càmita nuìrapiná píapichacué quirínama yái uva ituníca iwéréta wàanàayacacawa abécatalé àniawa áiba èeri, aléde Núaniri icùacataléca yàasunái wenàiwicawa. Yásí nuìrapináca píapichacué àniawa yái wàlisài uva ituníca áiba wawàsi yaalíta."

30 Néese idécanáamité nacántàaca abéeri canción salmos irícu,^z yá nàacatéwa dúli Olivos íinatalé.

**Jesús icàlidaca yái Pedro
ibàanápináca iináwaná**

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31;
Lc. 22.31-34)

31 Néese idécanáamité nàanàaca dúli Olivos íinatalé, yá Jesús íimacaté nalí:

"Siùca catá, yá pimàacapínacuéca núa abéerita càide iyúwa Dios itàacái íimáaná:

‘Núa Dios, numàacapiná áiba
inúaca náicha yái ovejanái
icuèrináca,
yá nacàlìlìapínacawa macáita
níái ovejanáica.’^a

32 Quéwa idécanáami Dios icáu-càida núa àniawa, yá nùapínacawa pipíchalécué aléde Galilea néré."

33 Yá Pedro íimacaté irí:

"Ewita napiacawa pícha macáita níái áibanái péewáida-caléca, quéwa núa, cà míirita yáalimápiná imàacaca pía pirínámitawa."

34 Jesús íimacaté irí:

"Báisita núumaca pirí: Yáta catáquéi, ipíchawáiseca cawámai itàaca, yá idépináca pibàaca nuináwaná máisiba yàawiría."

35 Yá Pedro íimacaté:

"Iwàwacutápinácaalí nuétá-cawa píapicha, quéwa núa, cà míirita yáalimápiná ibàaca piináwaná."

Yá nacái, càicata náimaca macáita níái yéewáidacalénáica.

**Jesús itàaníca Yáaniri yáapichawa
Getsemaní néeni**

(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

36 Néese, yá Jesús yàanàacaté yéewáidacalénái yáapichawa Getsemaní néré. Yá íimacaté nalí:

"Chátacué piyamáawa idècunitàacá nùaca nutàaníca Núaniri yáapichawa aléde."

37 Yá itécaté yáapichawa Pedro, nía nacái Zebedeo yéenibeca pucháibanama: Jacobo, Juan nacái. Yá idàbacaté achúmaca iwàwa, yùuwichàacatéwa nacái iwàwalì-cuìsewa manuísíwata.

^z 26.30 Cáminá nacántàaca Salmos 115-118 yéená, càide iyúwaté judíonái íiwitáise imànica Pascua yaalí.

^a 26.31 Nanúapínáca yái icuèrica ovejanái. Íimáaná, Jesucristo itàaníca ìwaliwata, nanúanápinácani. Iná nacàlìlìapínacawa níái yéewáidacalénáica, cáalucáiná nía.

38 Yá íimacaté nali:

“Máiníca achúmaca nuwàwa báawanama, yá nuwàwaca nacáica nuétácawa. Iná cháta-cué piyamáawa. Quéwa picácué píalimá piimáca.”

39 Yá Jesús yàacatéwa náicha dée-culé quiríta. Yá nérécaté, yáawiada yáawawa cáli iwéré, yá itàanícaté Yáaniri yáapichawa, íimacaté:

“Pía Núanirica, yéewacaalí, pimànica áiba wawàsi càmicaténá nuchàbawa yèewibàa yái yùuwichàacáisica. Quéwa picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, pimàni càitáde iyúwa piwàwáaná.”

40 Néese, yá Jesús yèepùacatéwa nàatalé níai yéewáidacalénáicawa. Yá iicácaté naimáca naliacawa.

Yá íimacaté Pedro irí:

“Càmitacué píalimáta cáuca pía núapicha, éwita abéeri horapíná. **41** Picácué máiní piimáca matuíbanáita. Pitàanícué Dios yáapicha ipíchanácué Camèniadacáiri yáalimáidaca iicáwa pía. Báisita idé-cué màulenáca pía, piwàwacáinácué pimànica yái núuméericuécá pirí iwali. Quéwa máiní machawàacaca yái piinácuéca.”

42 Néese, yá Jesús yàacatéwa náicha àniawa yàacaténá itàaníca Yáaniri yáapichawa, yá íimacaté:

“Núaniri, canácaalí yéewáaná peedáca núa íicha yái yùuwichàacáisica, yá iwàwacutáca nuchàbacawa yèewibàa càide iyúwa piwàwáaná.”

43 Néese, yá Jesús yèepùacaté yéewáidacalénái yàataléwa àniawa.

Yá iicácaté naimáca naliacawa abéta àniawa, máinícaínaté irénica natuí báawanama nadàpulewa. **44** Yá Jesús yàacatéwa náicha àniawa itàanícaténa Yáaniri yáapichawa àniawa, máisiba yàawiríapíná, quéwa yáta tàacáisica mamáalàacata.

45 Néese, yá Jesús yèepùacaté yéewáidacalénái yàataléwa àniawa, yá íimacaté nali:

“¿Mamáalàacatacué piimáca matuíbanáita? Idéca nùasu hora yàanàaca, núa asíali Dios néeséerica, nèepùadacaténá núa cabáyawanéeyéi icáapi iriculé. **46** ¡Picawàacuéwa! ¡Wàacuéwa! Idéca mawiénica yàacawa néese yái yèepùadéeripínáca núa.”

Náibàacaté natéwa Jesús

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

47 Idècunitàacá Jesús itàaníca iyaca, yá Judas yàanàacaté nàatalé, néenáca níai doce yéewáidacalénáica. Yàanàidacaté yáapichawa madécaná wenàiwica cacáapisèeyéi, machete yáapicha, àicu nacái, sacerdotenái íiwacanánái ichùulièyéi, náapicha níai béeyéi, yàcalé mìnánái íiwitápunáica. **48** Yái Judas yèepùadéeripínacaté Jesús, yá idécaté imàacaca nali abéeri yéenáiwánási, íimacaalíté nali:

“Yái asíali nusùsuèrica inànii iwali, yácata Jesús yáara. Yátacué iwàwacutáca píibàacani.”

49 Yáta Judas yàacatéwa machacànita Jesús yàatalé, yá íimacaté irí:

“¿Pía yéewáidéerica wía, catáca walí!” Yáta isùsùaca inàniì ìwali.

50 Yá Jesús íimacaté irí:

“Pía nùacawéeriná, pimàni caquialéta yái wawàsi pianèerica pimànica.”

Yáta nàacatéwa Jesús yàatalé, yáté náibàacani níái yàanèeyéica Judas yáapicha.

51 Yáta abéeri néená iwa-tàaca imachetaniwa, níái yèepuníyéicawa Jesús yáapicha, yáta iwichùaca abéechúa yùuwi yái sacerdotenái íiwitápu yàasu wenàiwicaca.

52 Yá Jesús íimacaté irí:

“Píiyàa yàalu irìculéwa yái pimachetenicawa. Macáita níái inuéyéica machete iyú, machete iyúpináta nacái néetáwa.

53 Càmicáiná pialíawata, nuwàwacaalí áiba iyúdàaca núata, yáta nutàaníca Núaniri Dios yáapichawata, mesúnamáipináta ibànùaca nulí setenta y dos mil ángelnáita.

54 Quéwa càicaalí numànicata, yá càmita ichàbawa càitáde iyúwaté Dios itàacái íimáaná.”

55 Yá néenialícata Jesús íimaté nalí níái wenàiwicaca:

“Néeni. ¿Cánacué pianàa nùatalé machete yáapicha, àicu yáapicha nacái, piyúunáidacáinácué abéeri cayéedèeri núa? Eeri imanùbacata núawinacaté nuéwáidacuéca píapicha Dios icapèe irìcu, yáté càmita píibàacué núa néré. **56** Quéwa yéewa ichàbacawa macáita yái wawàsica, yéewacaténá ichàbacawa

càide iyúwaté profetanái íimáaná nùwali bàaluité.”

Néese, yáté napiàcawa íicha macáita níái yéewáidacalénáica, yáté namàacacani irínámitawa.

Jesús ibàlùacawa náiwitápunái íipunita, níái ichùulièyéipináca nanúacani

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54-55,63-71; Jn. 18.12-14,19-24)

57 Néese níái íibèeyéicaté Jesús, yáté natècani Caifás icapèe néré, yái sacerdotenái íiwacalica, nàwacácatalécawa níái yéewáidéeyéica ley ìwali, nía nacái israelitanái íiwitápunái béeyéica.

58 Yá Pedro yàacatéwa Jesús yáami ibàacanéri iyú, déecuíseta náicha, càita iwàlùacatéwa Caifás icapèe ibàacháwalená irìculé. Yá néenicata, iyamáa yáawinacawa náapicha níái úwináica iicácaténá càinácaalí wawàsi ichàbacawa Jesús irí.

59 Níái sacerdotenái íiwacanánáica, níái nacái israelnái íiwitápunái béeyéica, macáita nacutáidacaté abéeri chìwái yéewéeripináté nachùulíaca nanúaca ìwalíise Jesús. **60** Quéwa canácata nàanèerité ìwali chìwáica, éwita madécaná asianái yàanàacaté imànica ichìwawa néré ìwali, càmitaté abédanama yái tàacáisi nacàlidéerica.

Quéwa déecu idénáami, yáté nàanàaca néré pucháiba asianái icàlidéeyéipiná ichìwawa Jesús ìwali, **61** yá náimacaté:

“Yá asìaliquéi, càirité íimacade:
‘Núalímáca numáalàidaca yái Dios
icapèe manuíríca. Quéwa máisiba
èeri iricuta, yá núalimápináca
numànicani abéta àniawa.’ ”^b

62 Yá sacerdotenái íiwacali
imichàaca ibàlùacawa, yá íimacaté
Jesús irí:

“¿Cáná càmita peebá nasàna?
¿Càiná píimaca ìwali yái càináca
nacháawàaca piináwaná ìwali níái
asianáica?” **63** Quéwa masànata
náicha Jesús. Yá sacerdotenái íiwa-
cali íimacaté irí:

“Nuchùulia pía íipidená ìwali
yái Dios iyéerica càiripináta. Picà-
lida walí pìwaliwa báisíta. ¿Píata
Mesías, Dios Íirica?”

64 Yá Jesús íimacaté irí:

“Báisíta, càicatáni càide iyúwa
píimáaná. Quéwa núumacué pírí
nacái: Siùca èeri, wapíchaléwa
nacái, piicápinácué yáawinacawa
Dios yéewápu néeseema yái
asíali Dios néeséerica cachàiníiri
canánama íicha. Yá nacái
piicápinácuéca iricùacawa
chènuníise àniawa acalèe yèewi.”

65 Néese, yáta sacerdotenái
íiwacali icacánáca ibàlewa yáa-
sáidacatená calúacani, yá íimacaté:

“Ídéca pitàaníca báawanama
Wacuèriná íipidená ìwali! Iná
càmita wawàwacutá quirínama
áiba icàlidaca walí ìwali. Idécué
pèemíaca itàaníná báawanama

Dios ìwali. **66** ¿Càinácué
píináidacawa ìwali?”

Yá náimacaté níái wenàiwicaca:

“¿Báisíta cabáyawanácani,
iwàwacutá yéetácawa!”

67 Néese, yá abénaméeyéi
yàapísáidacaté Jesús inàniacubàa.
Aibanái inúadáidaté icáapi iyúwani,
áibanái icapèedáida inànìi ìwali.

68 Yá náimacaté irí:

“Báisícaalí Cristoca pía, picàlida
walí, cawiná yái càì inúaca pìwali.”

Pedro ibàaca Jesús iináwaná

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.56-62;
Jn. 18.15-18,25-27)

69 Néese idècunitàacá Pedro
yáawinacawa bàacháwáise, yá
abéechúa inanái yàacawa yàatalé
íibaidéechúaca néeni, yá úumacaté
irí:

“Píata, yái áiba
yèepuníiricatéwa Jesús yáapicha
yái Galilea néeséerica.”

70 Yá Pedro íibàacaté iináwaná
madécaná wenàiwica yáacúalicu,
yá íimacaté:

“Càmita núalíawa ìwali yái càì-
rica pitàaníca nulí ìwali.”

71 Yá Pedro yàacatéwa capíi
ibàacháwalená inùma néré. Yá
nérécaté áiba inanái yèepùa iicácani,
úái íibaidéechúacaté néeni. Yá
úumacaté nalí níái iyéeyéicaté néeni:

“Yáta áiba yèepuníiritéwa Jesús
Nazaret néeséeri yáapicha yái.”

^b 26.61 Iricu versículoca yái, Jesucristo itàaníca ìwaliwata; càide iyúwa
imichàanápínáwa yéetáními yèewíise, idéca idénáami yéetácawa.

72 Quéwa Pedro yèepùaté ibàaca Jesús iináwaná àniawa, yá íimacaté Dios íipidená ìwali:

“¿Báisita Dios, càmita núalía ìwali yá asìaliquéi!”

73 Néese, déecu idénáamita, yá nàacatéwa Pedro yàatalé níái áibanái yèepuníyèicatéwa néenibàa, yá náimacaté irí:

“Báisita, cáminá píacata néená níái Jesús yéewáidacalénáica. Càica pisàna pitàanica iyúwa níái Galilea mìnánáica.”

74 Yá Pedro íimacaté:

“Càmicaalí báisí yái nutàacáica, yá iwàwacutá Dios yùuwichàidaca núa,” yá íimacaté Dios íipidená ìwali: “¿Yá asìaliquéi, cà míirita núaliáwa ìwali!”

Iná idéca nacáita càì íimaca, yáté cawámai itàaca. **75** Néese, yá Pedro iwàwalicaté yái Jesús itàacáica, íimacaalíté irí:

“Ipíchawáiseca cawámai itàaca, yá idépináca pibàaca nuináwaná máisiba yàawiría.”

Néese, yáté Pedro imusúacawa méetàuculé bàacháwa íicha. Yá nérécaté íicháaní cachàini cáiwina.

Nèepùadacaté Jesús Pilato irí

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

27 **1** Néese idécanáamité amaláca, macáita níái sacerdotenái íiwacanánáica, náapicha níái béeyéi israelnái

íiwitápunáica, nàwacácatéwa natàanícaténá náapichawáaca Jesús ìwali, abédanamacaténá nawàwa ìwali yái nachùulianápinacaté nanúacani. ^c **2** Yá nadacùacaté natéwa Jesús, yá nèepùadacaténi Poncio Pilato irí, yái romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli iwicáu.

Judas yéetácawa

3 Néese yái Judas yèepùadéericaté nalí Jesús, yáalíacaalíté nanúapinacani, yá achúmacaté imànica iwàwa. Yá yàacaté yèepùadaca níái treinta palata ituínáca, nalí níái sacerdotenái íiwacanánáica, nía nacái israelnái íiwitápunái béeyéica.

4 Yá íimacaté nalí:

“Idéca numànica nubáyawanáwa Dios irí, nuèpùadacáinacué pirí yái mabáyawanéeri asialica.”

Yá náimacaté irí:

“¿Quéwa, canácata iwèni walí yái cabáyawanáanaca píá! ¿Piasu wawàsicatéera!”

5 Néese, yá Judas yúucacaté níái palata ituínáca Dios icapèe iriculé, yá imusúacatéwa néese. Yá yàacaté isidùaca icanápiwa, yáté yéetácawa.

6 Néese, yá sacerdotenái íiwacanánái iwacáidacaté níái palata ituínáca. Yá náimacaté:

“Càmita Dios yàasu ley imàaca wamàacaca níái càiyéi palata

^c **27.1** Níái sacerdotenái íiwacanánáica, náapicha níái béeyéi israelnái íiwitápunáica, nacutácaté wawàsi yéewéeripináté romanonái inúaca ìwaliise Jesús, níacáinátaté yéewéeyéi inúaca wenàiwica néenialí èeri.

ituínáca, nèewiré níái palata
nèeyéipínáca Dios irí, idécáiná
wawèniáca nayú wenàiwica
icáucami."

7 Néese idécanáamité
natàaníca náapichawáaca ìwali,
yá nawèniacaté nayú abéeri cáli
ípidenéericaté "Cáli catùanái
imàníiriná," nabàliacatáipiná níái
yéetéeyéica yàacawa Jerusalén ìya-
càlená irìcu, áiba cáli néeséeyéimica.
8 Néese yái cáli nawènièricaté, yá
nàacaté ípidená "Íráibàa." Ata
siùcalénamata càica ípidená.^d

9 Yá càicata ichàbacawa
càide iyúwaté profeta Jeremías
itànàanáté, íimacaalíté:

"Yá needácaté treinta palata
ituíná,
imanuícataíta Israel yàasu cáli
mìnanái imàacaca iwèni
yái napáyaidáanápínáca abéeri
asìali icáuca.

10 Yá nayúcaté nawèniá yái cáli
ípidenéerica cáli catùanái
imàníiriná,
càide iyúwa Wacuèriná Dios
ichùulianáté numànica."

Natéca Jesús Pilato yàatalé
(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

11 Néese yái Jesús, yáté ibàlù-
cawa Pilato ípunita yái nacuèriná

romanosàirica. Yá isutácaté
yéemiawa Jesús, íimacaté irí:

"¿Báisíta, píacata yái judiónái
yàasu rey?"

Yá Jesús íimacaté irí:

"Báisíta, càicani iyúwa
píimáaná nulí."

12 Quéwa éwitaté sacerdote
íiwacanánái icháawàaca Jesús,
náapicha níái béeyéi israelnái íwi-
tápunáica, imàníinacátésa báawéeri
wawàsica, càicáanítaté, càmita
Jesús yeebá nasàna ìwalíise.

13 Néese, yá Pilato isutácaté
yéemiawani:

"¿Càmita péemí yái
nacháawàanáca piináwaná
madécanáwaca?"

14 Quéwa, càmitaté Jesús yeebá
isàna, éwita abéeri tàacáisipiná. Yá
ìwalíisea Pilato icalùadaté iicáca
Jesús, càmicáináté yeebá isànata.

**Náimaca Pilato irí,
"Pitàtaacuèni cruz ìwali."**
(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25;
Jn. 18.38-19.16)

15 Péemiacué abéeri wawàsi:
Camuí imanùbacata Pascua
yaalí, yá nacuèriná Pilato, iwa-
sàaca abéeri asìali presuúri
yàcalé mìnanaí irí, càinácaalíta
yái nawàwéerica iwasàaca nalí.

16 Néenialí, nadèniá abéeri asìali

^d 27.8 Íráibàa: Yái cálica nawènièrité nayú níái palata ituíná Judas yeedéeyéicaté quée-
cha Jesús icáuca iwèni. Néese Judas yéetácaalítéwa, yá nawèniacaté nayú yái cáli
ípidenéerica iráibàa, nabàliacaténáté néeni Judas ichéecami, nía nacái yéetéeyéicawa
áiba cáli néeséeyéica. Iná abéeri asìali icáuca iwèninámicaténi yái cálica. Hch. 1.19

presunái icapèe irìcu, caináwanéeri ibáyawaná ìwaliisewa ípidenáté Barrabás. **17** Iná idécanáamité manùba wenàiwica ìwacácawa, yá Pilato isutácaté yéemiawa nía:

“¿Chánacué piwàwéeri nuwasàaca pirí, Barrabásica, càmicaalí, yá yácani ípidenéerica Jesús, nèerica nacái ípidená Cristo?”

18 Pilato isutácaté yéemiawa nía, yáaliácaté náudeni ìwaliiseca yái càité nacháawàa irí Jesús.

19 Idècunitàacá Pilato yáawinacawa cháí nacháawàa-catáica wenàiwica, yá yàacawéetúa ichùuliácaté náimaca irí:

“Picá pimàni irí báawéeri wawà-sica yái asiali mabáyawanéerica. Bàwina, catácáiná núamacaníni. Siùcade, yá nuínáidáanícawa ìwali abémáidata. Càmita yéewa matuíbanáica núa ìwaliise.”

20 Quéwa níái sacerdotenái íiwacanánáica, náapicha níái béeyéi israelnái íiwitápunáica, yá náiyàacaté wenàiwicanái irí tàacáisi, nachùuliácaténáté Pilato iwasàaca nalí Barrabás, yéewacaténá nanúaca Jesús. **21** Yá Pilato yèepùacaté isutáca yéemia nía àniawa, íimacaté nalí:

“Néeni ¿Cháná asialiquéi piwà-wéericuéca nuwasàaca pirí?”

Yá náimacaté irí:

“¿Yátái Barrabás!”

22 Yá Pilato íimacaté nalí:

“Néeni, ¿Càiná numànica Jesús, yái ípidenéerica Cristo?”

Yá náimacaté macáita:

“Pitàtàacuéni cruz ìwali.”

23 Yá Pilato íimacaté nalí:

“Quéwa, yá asialiquéi, canéerita imàníiri báawéeri wawàsica.”

Yá namáidacaté cachàini quéwanáta, náimacaté:

“¿Pitàtàacuéni cruz ìwali!”

24 Yá Pilato iicácaté càmita wenàiwica imàni ichùuliaca quirínama, quéwanácáita nawàwaca namànica ípunita ùuwicái yàcalé irìcu. Yá ichùu-liácaté natéca irí úni íibacaténá icáapiwa naicá macáita. Yá íimacaté nalí:

“Núa, canéerita ibáyawaná yéetácaalíwa yái asiali mabáyawanéerica. Píatacué cabáyawanéeyéipiná.”^e

25 Néese, yá náimacaté macáita níái wenàiwicaca:

“¿Yéetácaalíwa yái asialica, yá wíacata cabáyawanápiná ìwaliise, wéenibenái nacái!”

26 Néese, yá ichùuliácaté yàasu úwinái iwasàacaté nalí Barrabás. Yá ichùuliácaté nacapèedáidaca Jesús, yá yèepùadacaté nalíni, nàacaténáté natàtàacani cruz ìwali.

^e **27.24** Yái Pilato íibáaná icáapiwa, iwàwáaná íimaca: Pilato íináidacatéwa mabáyawanéerica yái Jesús. Iná càmita iwàwa imànica náapicha càide iyúwa nawàwáaná, níái sacerdotenáica.

27Yá yàasu úwinái itécaté Jesús Pilato icapèe ibàacháwalená irì-culé ìpidenéérica pretorio. Yá nàwacáidacaté itéesebàa macáita níái áibanái úwinái iyéeyéica néeni.* **28**Yá nawatàacaté Jesús ibàlemi, yá náiyàacaté ìwali áiba bàlesita, quíiréeri cùlituniwaca cáaléeri nacái. **29**Yá nacái náiyàacaté ìwita ìwali tuíri icalipiácaná càide iyúwa corona. Yá nacái namàacacaté icáapi irìcu abéechúa àicu yéewápu néesema. Yá nabàlùacatéwa irí nàului ipùata iyúwa, naicáanica iquíniná. Yá náimacaté irí:

“¡Piya càiripináta, pía judíonái yàasu rey!”

30Yá nàpìsáidáidacaténi, nanúadáidacaté nacái ìwita ìwali uyú úái àicu namàaqueechúaca icáapi irìcu. **31**Néese idécanáamité, naicáanica iquíniná, yá nawatàaca ìicha yái bàlesi cáaléérica, yá yèepùà náiyàaca ìwali àniawa yátái ibàleca. Yáté natécani nàacaténaté natàtàacani cruz ìwali.

Natàtàaca Jesús cruz ìwali

(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43;
Jn. 19.17-27)

32Néese idécanáamité namusúacawa yàcalé ìicha, yá náipunitacaté àyapu irìcu-bàa, abéeri asíali ìpidenéeri Simón, Cirene iyacàlená néeséeri. Yá úwinái ichùuliacaté itéca

chàinisiiri iyú yái Jesús yàasu cruz natàtèeripinácaté ìwalini.

33Iná nàanàacanáamité aléde ìpidenácataléca Gólgota, ímáaná: “Náiwita yáapimi yàalu,” **34**yá nàacaté Jesús ìira uva ituní ipuíri nèewiàdéeri ipìsiiri wawàsi yèewisá. Quéwa idécanáamité yáalimáidaca iicáwa yéená, yáté càmita yeebá ìiraca quirínamani.

35Néese idécanáamité natàtàaca Jesús cruz ìwali, yá náucacaté íbanái cáli iwéré náalimáwanama náalíacaténá càinápínacaalí imàacawa Jesús ibàlemi yáapicha. [Yéewacaténaté ichàbacawa càide iyúwaté profeta ímáanaté bàaluité, íimacaalíté:

“Nawacùaca nàwaliwa yái nubàlemica, yá náucacaté íbanái cáli iwéré náalimáwanama náalíacaténá càinápínacaalí imàacawa Jesús ibàlemi yáapicha.”] **36**Yá nacái nayamáacaté náawinacawa néenita nacùacaténáni, ipíchanaté yéewáidacalénái iyéedùaca Jesús ichéecami.

37Néese, yá nachanàidacaté ìwita iwicáubàa abéeri tàacáisi, yái tàacáisi nanuéricaté ìwalíiseni, càiricaté íimacade: “YAI JESUS, YACATA JUDIONAI YAASU REY.”

38Yá nacái natàtàacaté Jesús yáapicha néenialíta pucháiba cayéedèeyéi. Abéeri yéewápu néese, áiba nacái apáu néesema

íicha. **39** Níái wenàiwica ichàbée-yéicatéwa néenibàa nacuísacaté báawéeri tàacáisi iyú Jesús, yá nacái nawènúadáidacaté náiwitawa naicácani, **40** yá náimacaté irí:

“¡Pía íiméericaté,

‘Numáalàidapiná wiúnamáiwaca yái Dios icapèeca, quéwa yèepùapiná nubàlùadaca àniawani máisiba èeri irìcuta.’ Iná pichúuliada píawawa báisícaalí Dios lírica pía, piricùawa síisàara cruz ìwalíise!”

41 Càita nacái, naicáanícaté Jesús iquíniná níái sacerdote íiwacanánáica, náapicha níái yéewáidéeyéicaté ley, nía nacái judíonái íiwacanánái béeyéica.

Náimacaté nalíwáaca:

42 “Ichùuniàcaté áibanái yéetá-cáisi íicha, quéwa càmita yáalimá ichúuliadaca yáawawa yéetácáisi íicha. Iná báisícaalí israelnáí yàasu reycani, yá iwàwacutá iricùacawa cruz ìwalíise siùcata, weebáidacaténa ìwali. **43** Iná manuícaalí iwàwa Dios iwéré, yá iwàwacutá Dios ichúuliacacani yéetácáisi íicha, báisícaalí cáinináca Dios íicáca líriwa: ‘Dios lírica núa,’ íimacáináté walínama.”

44 Càitaté nacái nacuísaca báawanama Jesús níái pucháiba cayéedèeyéica natàtèeyéicaté inanàcubàa cruz ìwali.

Jesús yéetácatéwa cruz ìwali

45 Iná síisàata inùmámi machacànicaalí èeri, máisiba

horacatái, yáté catáca macái cáli iwicáu. **46** Néese idécaalíté táicaca yàacawa, yá Jesús imáidacaté cachàini, íimacaté:

“Elí, Elí, ¿lama sabactani?”

íimáaná: “Nùasu Dios, Nùasu Dios, ¿Cána pimàaca núa nulínámitawa?”*

47 Iná abénaméeyéi néená níái ibàluèyéicatéwa néeni, néemiàcanáamité Jesús isàna, yá náimacaté:

“Imáidaca iyaca cáminá profeta Elías.”

48 Mesúnamáita abéeri néená ipiaca yeedáca abéechúa sàlusàluí-chúa, yá íisapiàcaté úa uva ituní càaméeri ituníná iyú, ipìsíiri nacái, yá idacùacaté úa àicu ipùata ìwali, yá imichàidacaté úa, yá yàacaté Jesús ìirani.*

49 Quéwa, yá áibanái íimacaté irí:

“Pimàacacué icùacawa néenita, waicátàacáwa asáita Elías yàanàaca yeedácani.”

50 Néese, yá Jesús yèepùacaté imáidaca cachàini abéta àniawa, yá yéetácatéwa.

51 Yá néenialícata icacanáwa chènuniise cáliuculé pucháibawaca yái wáluma Dios icapèe imàdánáca, icuèricatéwa iriculé. Yá cáli icusúacatéwa, yá nacái nasubèriacatéwa níái íbaca.

52 Yá nacái càliculíináimi inùma yàacùacatéwa, yáté nacáucàacawa

madécaná níái yéetéeýéimicatéwa quéecha, yeebáidéeyéicaté Dios ìwali. **53** Yá namusúacatéwa càliculii iricuise, idécanáamité Dios icáucàidaca Jesús yéetá-cáisi íicha. Yá nawàlùacatéwa Jerusalén ìyacàlená iriculé, yá nacái náasáidacatéwa madécaná wenàiwicanái irí.

54 Néese úwinái íiwacali iic-aalíté cáli icusúacawa yàasu úwinái yáapichawa icuèyéicaté ìyaca Jesús, naicácaalíté nacái macáita yái wawàsi ichàbéericawa néeni, yáté natàtàaca nacalùniwa. Yá náimacaté:

“Báisíta cáminá, Dios Iiricani.”

55 Yá nacái nàyacaté néeni madécaná inanái, níái yèeyéi-catéwa Jesús yáami síisàade Galilea yàasu cáli néese nayúdàacaténáni, yá nabàlùacáitaté naicáidaca dée-cuíseta. **56** Níacaté inanái càiyéi yàanàaca néré níái: Uái María Magdalena. Ua nacái María, náatúaca níái Jacobo, José yáapicha. Ua nacái náatúaca níái Zebedeo yéenibeca.

Nabàliacaté Jesús càliculii iriculé

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56;
Jn. 19.38-42)

57 Néese idécanáamité catáca yàacawa, yá yàanàaté néré abéeri asiali càasuíri, íipidenéeri José, Arimatea ìyacàlená néeséeri, idéericaté nacái Jesús yéewáidacaléca.

58 Yái José, idécaalíté Jesús yéetácawa, yáté yàacawa Pilato yàatalé isutácaténáté íicha Jesús ichéecamica ibàliacaténáni. Yá Pilato ichùuliacaté nàaca iríni.

59 Yá José ichùuliacaté needáca Jesús ichéecami, yá yèepùacaténí wáluma cabalèeri masaquèeri iyú, **60** yá yàacaté iriadaca Jesús ichéecami yàasu càliculii wàli-sàì iriculétawa, yái ichùulièricaté naicáca dúli ibàlài ìwali.

Néese idécanáamité José iwe-síaca inùma néré, abéeri íba manuíri áibanái yáapicha, yá yàacatéwa. **61** Quéwa úái María Magdalenaca, úapicha úái áiba Maríaca, yá nayamáacaté náawinacawa càliculii inùma yáalimábàata.

Uwinái icuacaté Jesús icàliculèenami

62 Néese mapisáináami àniawa, irìcu yái èeri judíonái iyamáidacatáicawa, yá nàacatéwa Pilato yàatalé níái sacerdote íiwacanánáica, náapicha níái fari-seonáica. **63** Yá náimacaté irí:

“Wáiwacali, wawàwalica itàacái yái Jesús cachìwéerica, cáucaalítécawani, íimacaté: ‘Máisiba èeri irìcu, yá núcáucaàpinácawa àniawa.’* ”

64 Iná iwálíise, iwàwacutá pichùulì pìasu úwinái yàacawa néré nacùacaténá cayába yái càliculìica iwéréta máisiba

èeri ichàbacawa. Ipíchaná yéewáidacalénái yàanaca iyée-
dùaca ichéecami táiyápi, èeríapi
nacái, yá náimaca wenàiwicanái
irí: 'Idéca icáucàacawa yéetá-
cáisi íicha.' Yásí yèepùapínaca
namèniadaca cachàini wenàiwica
cáiwina, íicha quiríta yái quée-
chéericaté chìwáica."

65 Yá Pilato íimacaté nali:

"Níaca úwinái níara, pitécué
nía. Pichùuliacué nàaca nàacùaca
yái càliculica càide iyúwa
piwàwáanacué pimànica."

66 Néese, yá nàacatéwa
nàacaténá nabàliaca dàalanama yái
càliculii inùmaca íba iyú. Yá nacái
nadacùacaté íba ìwalìabàa íiyanási
iyú. Yá nacái namàacacaté néré
úwinái icuèyéipináni.

Jesús icáucàacatéwa yéetácáisi íicha
(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

28 **1** Néese idécanáamité
ichàbacawa yái èeri
judíonái iyamáidéericatéwa irícu,
amalácaalíté yàacawa domingo
èeri, yá nàacaté naicáca Jesús
icàliculèená néré níái, María
Magdalena, úapicha úái áiba
Maríaca.

2 Yá isicúata cáli icusúacawa
cachàiniwaca. Yá abéeri Dios yàasu
ángel iricùacatéwa chènuníise. Yá
iwesíacaté méetàuculé úái íba
manuíichúaca. Yá iyamáacaté
yáawinacawa uínata. **3** Yái ángel
iicácanáwaca càiride iyúwa abéeri
ènu icànacaalí mèlumèluwaca,

yái ibàleca cabalèeri càide iyúwa
sàwali ichùta. **4** Yaté natatáca
nacialuniwa níái úwináica
naicácaalíténi. Yaté náuwàaca
naliacawa cáli iwéré càide iyúwa
yéetéeyéimiwa.

5 Yá ángel íimacaté inanái irí:
"Picácué cálu pía. Núalíaca
picutácuéca Jesús yái natàtèericaté
cruz ìwali. **6** ¡Quéwa canáca cháníi!
Idéca Dios icáucàidacani yéetácáisi
íicha càide iyúwaté íimáanacué
pirí. Quialécué piácué piicáca cháí
naliadacatáicaté yái Wáiwacalica.

7 Siúcade, iwàwacutácué piaca
picàlidaca iináwaná mesúnamáita
yéewáidacalénái irí: 'Idéca Dios
icáucàidacani yéetácáisi íicha. Yá

naçái yàacawa pipíchalécué Gali-
lea yàasu cáli néré. Nérépináta
piicácuéni.' Yácata tàacáisi iwàwa-
cutéericué nucàlidaca pírí yái."

8 Néese, yá nàacatéwa
mesúnamáita càliculii íicha níai
inanáica icalùadéeyéiwa, quéwa
naçái casíimáiyéi iwàwalicuí-
sewa manuísíwata. Yá napíacaté
nacàlidaca yái tàacáisi cayábéerica
yéewáidacalénai irí.

9 Idècunitàacá nàacawa, yá Jesús
imusúacatéwa náipunita, yá itàida-
caté nía, íimacaté nalí:

"¡Matuíbanáitacué pía!"

Yá nàacatéwa yàatalé, yáta
náawíadacaté níawawa cáli iwéré,
yá náibàacaté yàabàli, yá nàacaté
naçái íimiétacaná.

10 Néese, yá Jesús íimacaté nalí:

"Picácué cáalu pía. Iwàwacutá-
cué píaca picàlidaca nuénánai irí
yái tàacáisica, nàacaténáwa Gali-
lea yàasu cáli néré. Yá nérépináca
nuicáyacawa náapicha."

Sacerdotenai ipáyaidaca úwinai namànicaténá nachìwawa

11 Néese idècunitàacá nàacawa
níai inanáica, yá abénaméeyéi
úwinai idécatéwa yàcalé iri-
culé. Yá nacàlidacaté sacerdotenai
íiwacanánai irí macáita yái
naiquéerica, càinácaalíté wawàsi
ichàbacawa càliculii néré. 12 Yátaté
sacerdotenai íiwacanánai ìwa-
cáidacatéwa, israelnai íiwitápu

béeyéi yáapicha. Iná idécanáamité
natàanica náapichawáaca, yá
abédanamacaté nawàwa
náapichawáaca napáyaidacaténaté
úwinai manuí palata namànicaténá
nachìwawa. 13 Yá náimacaté nalí:

"Píimacué wenàiwicanai irí:
'Idècunitàacá waimáca, yá Jesús
yéewáidacalénai yàanàacaté táiyápi,
yá nayéedùacaté yái ichéecamica.'

14 Quéwa wacuérinai yáaliacaalíwa
piináwaná ìwalicué, yá wíapinácata
itàani yáapicha píchawaliínacué,
ipíchanácué cabáyawanáca pía
ìwaliíse."

15 Yá úwinai yeedácaté náicha
yái palátaca, yá namànicaté càide
iyúwa sacerdotenai íimáaná nalí.
Yá chìwáiquéi mamáalàaqueerita
judíonai itàanica ìwali,
siùcalénamade.

Yái Jesús ichùulièrité yéewáidacalénai imànica

(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

16 Quéwa níai once yéewáida-
calénáica, yá nàacatéwa Galilea
yàasu cáli néré, uínatalé úai dúli
Jesús ichùuliacataléca wàacawa.*

17 Néese waicácaalíté Jesús, yá
wàacaté íimiétacaná. Quéwaté
abénaméeyéi wéená, càmítaté
neebáida yácata Jesús.

18 Yá Jesús yàacatéwa wàatalé
mawiénita. Yá íimacaté walí:

"Dios idéca imàacaca
nulí macáita yái chàinisica,

nucùanápíná níái iyéeyéica
 chènuniré, nía nacái iyéeyéica
 cháí cáli íinata. **19** Iná iwàwacutá-
 cué piacawa, macái wenàiwica
 íiwitáaná yàatalé cháí èeri irìcu,
 pimànicaténácué nuéwáidacalé
 iyú nía. Níái yeebáidéeyéica
 nùwali, pibautizácué nía, Wáaniri
 íipidená ìwali, Nuípidená

ìwali, núa Iirica, Espíritu Santo
 íipidená ìwali nacái. **20** Pée-
 wáidacué namànica macáita
 càide iyúwacué nuchùulìaná
 pimànica. Nuwàwacué píalíacawa,
 núacata yàacawéeridapínácué
 píá èeri imanùbacata, àta
 èeri imáalàacatalépinátawa.”
 Càicawani.

MARCOS

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Marcos yáasáidaca walí Jesús càide iyúwa yái yàanèericaté íibaidaca càide iyúwa “Dios yàasu wenàiwica.” Yácata nacái tàacáisi cayábéeri nalípiná, níái càmíiyéica judío.

Itànèerité cuyàluta: Juan Marcos, yái itànàaté yái cuyàlutaca, quéwa càmíiritaté néená níatái apóstolnáica. Pilée ìwali: Hch. 12.12; Col. 4.10; Hch. 15.37-39; Fil. 24; 2 Ti. 4.11; 1 Pe. 5.13; Mr. 14.5; Hch. 10.36-42.

Yácataté Bernabé yéenasàiriná, apóstol Pedro yàacawéerinaté nacái, yàacawéeridacaté apóstol Pablo, Bernabé nacái, idàbacaalíté namànica àyapu, nacàlidacaténá Dios itàacái. Néese, yáté yèepùacawa náicha Jerusalén ìyacàlená néré. Iná yèepùacaalíté namànica pucháibáaná àyapu, yáté càmita Pablo yèepù itéca yáapichawa quirínamani. Hch. 15.38-40. Quéwa doce camuí idénáami, yáté íibaidaca Pablo yáapicha àniawa. Col. 4.10; Fil 24. Néese, yáté Pablo ichùu-ìiaca Timoteo itéca yáapichawani, Roma ìyacàlená nérépiná, máinícáinaté íibaida cayába Dios irí. 2 Ti. 4.11.

Eeri itànàacatái cuyàluta:

Juan Marcos itànàacaté yái cuyàlutaca chábade camuí 50 iwéréta 60 néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

¿Sísàanaté itànàa yái cuyàlutaca?

Cáminaté Juan Marcos itànàacani Roma ìyacàlená néese.

¿Cawinaté irí itànàa yái cuyàlutaca?

Nalípiná níái càmíiyéica judíonái, yá nacái níacataté idàbéeyéi iléecani, níái romanonáica.

Cuyàluta yéewáidéeri wía ìwali:

Jesús yàanàacaté ichùuliadaca yùuwichàacáisi íicha, níái wenàiwica cabáyawanéeyéica. Mr. 10.45. Yàanàacaté imànica íibaidacalési, càmítaté ìya

wiúta. Càmitaté nacái iyamáidawa, cachàiníiri nacái. Iná yéewa waicácani càide iyúwa Dios yàasu wenàiwica. Yácata Dios liri, ichúuliadéeri wenàiwica yùuwi-chàacáisi íicha.

Yái cuyàlutaca idèniaca pucháiba iseríanáwa:

1 Nàasu wenàiwica íibaidacalé, (Mr. 1.1-10.52).

2 Nàasu wenàiwica yèepùadacaté yáawawa wáichawalíiná, (Mr. 11.1-16.20).

Versículonái máiníyéi cawènica:

Mr. 1.1; 10.45

MARCOS

Juan Bautista icàlidaca Dios itàacái másawaliré

(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9,15-17;

Jn. 1.19-28)

1 1 Càica idàbacawa yái tàacáisi cayábéerica, icàlidéerica Jesu-cristo iináwaná ìwali, yái Dios Iirica. **2** Càide iyúwaté profeta Isaías itànàaná, Dios íimacaalíté Jesús irí:

“Nubànùapíná pipíchalé abéeri wenàiwica,* icàlidéeripíná nutàacái, yàalèeripíná nía, namàacacaténá náichawa náiwitáise báawéeri ipíchaca pianàaca nàatalé.

3 Abéeri asìali icàlidapíná cachàini másawaliré, íimapíná nalí:

‘Pimàacacacué píchawa píiwitáise báawéeri,

pìyacaténacué machacàníiri iyú Wáiwacali ipíchalé.’ ”

4 Yá càicaté Juan Bautista yàanàaca másawaliré, icàlidacaté wenàiwica irí iwàwacutáanacaté nawènúadaca náiwitáise, yá nacái iicácanáwa nàyaca. Yá nacái iwàwacutáca nabautizácawa úni yáaculé, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwa nabáyawaná íicha. **5** Yá madécaná wenàiwica yàanàacaté yàatalé, níai iyéeyéicaté Judea yàasu cáli íinata, Jerusalén ìya-càlená mìnánái nacái, néemìacaténá icàlidáaná. Inaté nacàlidacaalí náicha nabáyawanáwa, yáté Juan ibautizáca nía inanábàa Jordán yáaculé. **6** Yái bàlesi Juan ìwalíirica, namàníirité camello ichùna iyú. Idacùacaté nacái ìwaliabàawa cuwèesi íimami iyú.* Iyáacaté nacái camàapuanái, máaba ituní nacái,

yàanèeyéica iwàwatanái yèewibàa. 7 Juan icàlidacaalíté nalí, yáté ímaca nalínama:

“Nudénáami, yá yàanàapináca yái máiniirica cachàinica nuícha, yái nuiquéerica càide iyúwa yái camíirica yéewa nuíbaidaca irí, máinicáiná achúmaca nuicáca nùasu wawàsiwa iwéré. 8 Núa, nubautizácué pía úni yáaculé. Quéwa yái yàanèerica nudénáami, yásí ibànuèripinácué pirí Espíritu Santo piwàwaliculé.”

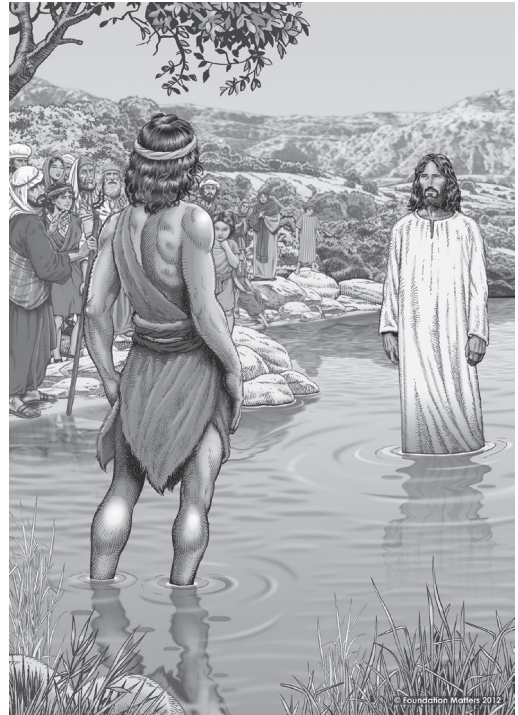
Juan ibautizácaté Jesús
(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

9 Yá néenialí èeritaté, Jesús yàanàa Nazaret iyacàlená néese, iyéerica Galilea yàasu cáli íinata. Yá yàacawa Juan yàatalé. Yáté ibautizácani inanábàa Jordán yáaculé. 10 Iná idecanáami Jesús imichàacawa úni yáacuise, yá iicáca yàacùacawa chènuniise, yá nacái iicáca Espíritu Santo iricùacawa ìwali càide iyúwa abéechúa unùcu. 11 Yá néemíaca abéeri isàna itàaníca chènuniise, ímaca:

“Píacata Nuìri, cáininéeri nuicáca, isíimáidéerica nacái nuwàwa.”*

Camèniadacáiri yáalimáida iicáwa Jesús
(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

12 Yá mesúnamáita Espíritu Santo itécaté Jesús íiwitápu máisawaliré. 13 Yá nérécaté,

Camèniadacáiri yáalimáidaté iicáwani, imànicaténaté ibáyawanáwa ichùuliacata. Iyacaté néré cuarenta èeri, yèepunícátéwa nacái cuwèesínái caluéyéi yèewibàa. Quéwa ángelnái icùacaté néréni.

Jesús idàbacaté yéewáidaca Galilea yàasu cáli íinata
(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

14 Néese Jesús yéemíacaalíté iináwaná, náucaca presunái ica-pèe iriculé Juan Bautista, yá yèepùacatéwa Galilea yàasu cáli néré, icàlidacaténá yèepunícawa

nalí ìwali yáí tàacáisi cayábée-rica, Dios icùanápináca yàasunái wenàiwicawa. **15** Yá Jesús ìimacaté:

“Siùcade, idéca yàanàaca yáí èeri Dios icùacatáipináca yàasunái wenàiwicawa. Iná piwènúadacué píiwitáisewa pibáyawaná íichawa. Yá nacái peebáidacuéca ìwali yáí tàacáisi cayábée-rica.”

Jesús imáidaca báinúaca ibalání
(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

16 Néese idècunitàacá Jesús yèepunícatéwa Galilea icalìsani idulèpibàa, yá iicácaté Simón, yéenàsàiri Andrés yáapichawa, icúadéeyéi iyaca yàasu máyawa calisa yáacubàa, ibalánicáináté nía.

17 Yá Jesús ìimacaté nali:

“¡Aquialécué! Pìacuéwa núapicha, nuéwáidacaténácué picutáidaca wenàiwica, pimànicaténácué nuéwáidacalé iyú níái yeebáidéeyéica nùwali.”

18 Yátaté namàacaca nàasu máyawa, yáté nàacawa Jesús yáami.

19 Cayábacatáita idècuni, yá Jesús iicáca ipíchaléwa Jacobo, yéenàsàiri Juan yáapichawa, níái Zebedeo yéenibeca, ichanáidéeyéi iyaca yàasu máyawa ídalicu.

20 Jesús iicáca nacáita nía, yáta imáidacaté nía. Yáta namàacaca nàaniri Zebedeowa ídalicuta yàasu wenàiwicanái yáapichawa, yá nàacatéwa Jesús yáami.

**Abéeri asiali idènièri
espíritu báawéeri**

(Mr. 1.21-28; Lc. 4.31-37)

21 Néese, yá nàanàacaté Capernaúm iyacàlená iriculé. Yàanàacaalíté nàwali yáí èeri judíonái iyamáidéericawa iricu, yá Jesús iwàlùacatéwa néewáidacàalu iriculé, yá idàbacaté yéewáidaca nía. **22** Yá wenàiwica icalùadacaté yéemíaca yáí yéewáidáanaca nía, Jesús yéewáidacáináté nía càide iyúwa yáí idènièrica ichàiniwa. Càmita càitáde iyúwaté néewáidáaná, níái yéewáidéeyéi-caté Tàacáisi Ichùulièyèi.

23 Isicúata yàanàaca néewáidacàalu iriculé abéeri asiali maliawáiséeri espíritu báawéeri imànica íiwitáise, yá imáidacaté cachàini, ìimacaté Jesús irí:

24 “¡Pía Jesús, Nazaret néesée-rica! Picá pisèiwica walí wawàsi. Càmitàacá wàasu èeri yàanàacawa piùwichàidacatáipináca wía. Núalíaca pìwali, càinácaalí pía. Píacata yáí mabáyawanéeri Dios néesée-rica.”

25 Quéwa Jesús ìimacaté irí chàinisi iyú:

“¡Masànata pía! ¡Pimusúawa íicha yáara asialica!”

26 Yáta espíritu báawéeri itatáidaca yáí asialica chàinisiiri iyú, yá yéemíaníacawa báawanama isàna, yáté imusúacawa asiali íicha.

27 Yá nacalùadacawa macáita níái wenàiwicaca, yá nasutáca néemíawa níawáacawa, náimaca:

“¿Càinásica wawàsiquéi? ¿Wàli-sàì yéewáidáanásica? Idèniaca ichàiniwa, íná ichùulìà espíritu báawéeyéi imusúacawa. Yá nacái namànica irí càide iyúwa íimáaná nali.”

28 Néese, yáté mesúnamáita Jesús iináwaná yàanàaca macáita Galilea yàasu cáli imanuícata.

Jesús ichùnìacaté Pedro iyéeru
(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

29 Idécanáamité namusúacawa judíonái yéewáidacàalu irìcuíse, yá Jesús yàacatéwa náapicha níái Jacobo, Juan nacái, aléde nacapèe néré, níái Simón, Andrés nacái. **30** Nàanàacaalíté néré, yáta nacàlidaca Jesús irí ùwali, úái Simón iyéeruca, iculuéchúaca irìacawa mecuní iyú. **31** Yá Jesús yàacawa ùatalé, íibàaca nacái ucáapi ìwali, yá imichàidaca úa. Yáta mecuní ichàbacawa uícha. Néese, yá umànicaté nayáapíná.

Jesús ichùnìacaté madécaná
cáuláiquéeyéi
(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

32 Iná idécanáamité catáca, yáté nàanàidaca Jesús yàatalé macáita níái cáuláiquéeyéica, nía

nacái maliawáiséeyéica espíritu báawéeyéi imànica íiwitáise.^a

33 Iná macáita nàwacáacawa níái wenàiwicaca capii inùma néenita.

34 Yá Jesús ichùnìacaté madécaná wenàiwica idènièyéicaté madécaná íiwitáaná uláicái, imusúadacaté nacái náicha manùba espíritu báawéeyéi. Quéwa càmitaté ibatàa natàanica, náaliacáinátéwa ìwali.

Jesús yéewáidacaté judíonái
yéewáidacàalunái irìcubàa
(Lc. 4.42-44)

35 Cacámalaléwa, catácatái-tàacá quiríta, yá Jesús icawàacawa, yàacaténá itàanica Yáaniri Dios yáapichawa, méetàuculé wenàiwica íícha. **36** Iná canácáiná naicácani, yá Simón yàaca icutáidacani, yàacawéeyéiná yáapichawa. **37** Iná idécanáami nàanàacani, yá náimaca irí:

“Macáita nacutáca pía, níái wenàiwicanáica.”

38 Quéwa Jesús íimaca nali:

“Wàacuéwa náicha áibanái yàcalé néré, iyéeyéica walí mawiénibàa, nucàlidacaténá nali yái tàacáisi cayábéerica, yápinácáináta yái nùanàa aléi.”

39 Yá càicaté Jesús icàlidaca yèepunícawa yái tàacáisi cayábéerica macáita Galilea yàasu cáli íinatabàa, néewáidacàalu

a 1.32 Iwàwacutacáináté nacùaca iwéréta catáca, yácáináta èeri sábadò imáalàacatáíwa (a la seis táicalémi). Yá domingo yàasu èeri idàbacawa, yéewacatáica judíonái íibaidacaté.

imanùbacata níái judíonáica.
Imusúadacaté nacái espíritu báa-
wéeyéi wenàiwicanái íicha.

**Jesús ichùnìacaté abéeri asìali
íimami ibadéeriwa chùwami iyú**
(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

40 Néese abéeri asìali íimami
ibadéeriwa uláicái lepra iyú,
yàanàacaté Jesús yàatalé. Yá ibàlù-
cawa yùuluì ipùata iyúwa írí, yá
íimacaté:

“Piwàwacaalí, yá pidèpiaca núa.”

41 Quéwa càicáaníta, yaté
catúulécánaca Jesús iicácani, yá
iducúacaté icáapiwa, yá íibàaca
ìwali, yá íimacaté írí:

“Nuwàwaca nuchùnìaca pía. Iná
idéca cayábaca pía siùcade.”

42 Idéca nacáita càì Jesús íimaca,
yáta uláicái ichàbacawa asialica
íicha, yá cayábacani.

43 Yáta Jesús ichùuliaca yàacawa.
Yá quéwa, yàalàaca asìali chàinisíiri
iyú, íimaca írí:

44 “Píca picàlida áibanái írí yái
nuchùnìanaca pía. Iwàwacutá pì-
cawa sacerdote néré iicáténá pía.
Yá nacái pitépínaca Dios írí yái
Moisés ichùulièricaté namànica,
ìwaliise yái idéenaca cayába
píimami, wenàiwicanái yáalí-
caténá idéca pichùnìacawa uláicái
íicha.”

45 Quéwa idéca nacáita
imusúacawa yái asialica, yáta

idàbaca icàlidaca wenàiwicanái
írí yái Jesús ichùnìanácani. Iná
ìwaliise, yá càmítaté yéewa Jesús
iwàlùacawa quirínama asáiwaca
yàcalé iriculé. Yá yèepunícáitawa
chábàì canácatabàaca
wenàiwicanái. Quéwa càicáaníta,
yá macái yàcalé mìnánái
yàanàacaté yàatalé.^b

**Jesús ichùnìaca abéeri
asìali mapinéeri icàwa**

2 **1** Néese abénaméeyéi èeri
idénáami, yá Jesús iwàlùacawa
Capernaúm iyacàlená iriculé àniawa.
Náalíaca nacáita iináwaná yàanàaca
abéeri capii iriculé. **2** Mesúnamáita
wenàiwicanái iwacáidacawa yàatalé
manùbawaca, càita càmìta náalimá
quirínama cháì capii inùmálicu. Yá
yéewáidacaté nía Dios itàacái ìwali.

3 Néese, yá báinúaca asianái
yàanàidaca Jesús yàatalé abéeri
asìali càmíiri yéewa ìpìnaca.

4 Quéwa manùbacáiná wenàiwica,
yá càmìta náalimá natécani Jesús
yàatalé. Iná yéewa nairíacawa
capii ipùata íinatalé. Yá nacaláaca
capii ibáiná Jesús yáalimábàa. Yá
néenibàacaté, nalicùada yàalubái
íinatawa yái mapinéerica icàwa.

5 Quéwa Jesús yáalíaca iicáca yái
manuínaca nawàwa iwéré, yá
íimaca cáuláiquéeri írí:

“Pía sùmài, siùcade numàaca
nuwàwawa píbáyawaná íicha.”

b 1.45 Quéwa ipíchatéca icàlidaca wenàiwicanái írí yái Jesús ichùnìanácani, yaté idéca
yàacawa quéecha sacerdote néré.

6 Abénaméeyéi yéewáidéeyéi yái Moisés itànèericaté, náawinacawa néeni, yá náimaca náináidacawa:

7 “¿Cáná yéewa càì íima itàníca yá asìaliquéi? Imànica yáawawa Dios iyú. Abéericata Diosca, yái yéewa imàacaca iwàwawa bayáwanási íícha.”

8 Quéwa Jesús yáalíacawa ìwali yái náináidáanácawa, yá íimaca nalí:

“¿Càmitacué yéewa píináidacawa càì! **9** ¿Cháná yái màulenéerica numànica cáuláiquéeri irí? ‘Yásicái numàacáanáca nuwàwawa ibáyawaná íícha. Càmicaalí, yá núumaca irí: ¿Pimichàa pibàlùacawa. Peedá pìalubáíwa, pìipìna?’^c **10** Iná píalíacaténácué nudèniaca chàinisi ìwali yái numàacáaná nuwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íícha cháí èeri irícu, núa asìali Dios néeséerica.”

Yá íimacaté máapinéeri wenàiwica irí:

11 “Pimichàa pibàlùacawa. Peedá pìalubáíwa, pìà picapèe néréwa.”

12 Yáta imichàaca ibàlùacawa yái cà míiri yéewa ìpìnaca, yeedáca nacái yàalubáíwa, yá imusúaca yàacawa náacuálicuta macáita. Yá nacalùadacawa macáita, yá nacái nàacaté Dios irí cayábéeri, náimacaté:

“¿Canácatáita wadé waicáca càiri wawàsica!”

Jesús imáidaca Leví (Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

13 Néese idénáami, yá Jesús yèepùacatéwa calisa Galilea idùlepiré. Yá madécaná wenàiwica yàacatéwa yàatalé, yá yéewáidacaté nía. **14** Néese idècunitàacá Jesús ìpìnaca yàacawa, yá íicáca Leví yáawinacawa, yái Alfeo ìirica, íinata yái yàalubáisi nàwacáidacatáica palata Roma irípiná.

Yá Jesús íimaca irí:

“Aquialé. Pìawa núapicha.”

Yáta Leví imichàaca ibàlùacawa, yá yàacatéwa Jesús yáapicha.

15 Néese idécanáami, Jesús yàanàaca Leví icapèe iriculé yéewáidacalénái yáapichawa, yá iyáaca iyáacaléwa náapichanacái, níái yeedéeyéica palata Roma irípiná, nía nacái áibanái caináwanéeyéica ibáyawaná ìwalíisewa, madécanácáiná níái yèepuníiyéicatéwa yáapicha.

16 Níái fariseonái, nía nacái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, naicácaalíté Jesús iyáaca iyáacaléwa náapicha, níái yeedéeyéica palata Roma irípiná, nía nacái áibanái cabáyawanéeyéica, yá náimacaté yéewáidacalénái irí:

“¿Cáná yéewa iyáaca iyáacaléwa náapicha níái yeedéeyéica wáicha palata Roma irípiná, nía nacái áibanái cabáyawanéeyéica?”

^c 2.9 Pucháibanamata càulenáca nía, quéwa abéerita Diosca yái yáalimá imànicani.

17 Quéwa Jesús yéemìacaalí nasàna natàaníca, yá íimaca nalí:

“Níái càmíiyéica cáuláica, càmita iwàwacutá nadèpiacawa. Níata iwàwacutá idèpiacawa, níái cáuláiquéeyéica.^d Núa, càmita nùanàa nàwalíná níái cayábée-yéica iicáca yáawawa. Nùanàaca nàwalíná níái cabáyawanéeyéica, nawènúadacaténá náiwitáisewa nabáyawaná íchawa.”

Jesús itàaníca wàlisài yéewáidáanáca ìwali
(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

18 Níái Juan Bautista yée-wáidacalénáica nàidaca nayáacalé íichawa abénaméeyéi yàawiría, nía nacái fariseonáica. Iná nasutácaté néemíawa Jesús:

“¿Cáná càmita nàidawa níái péewáidacalénáica?”

19 Yá Jesús íimaca nalí:

“Níái yàanèeyéica aléi nacásàacatalépinácawa, càmita iwàwacutá náidacawa nayáacalé íichawa idècunitàacá nàyaca náiwacali yáapichawa. **20** Quéwa yàasu èeri yàacawa náicha, yásí iwàwacutápiná náidacawa.”

21 Íimaca nacái:

“Wachanàidacaalí abéeri bàlesi éwisèimi wàlisài iyú, yá

icacanácawa yái èwisèimica, yá manuíca icháuná quéwanáta.

22 Càicata nacái yái uva ituní wàlisàica. Càmita yéewa wàu-cùaca yàalusi^e éwisèimi iriculéni. Iná isáacanáamiwa, yá icacanáca yàaluwa. Iná iwàwacutá wàu-cùaca uva ituní wàlisài yàalusi iriculéta, ipíchaná yúucacawa pucháibanamata.”^f

Yái asìali Dios néeséerica, yácata íiwacalíná yái èeri wayamáidéericawa irìcu
(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

23 Abéeri èeri judíonái iyamáidéericawa irìcu, yá Jesús ichàbacaté yàacawa bànacalé trigo yèewibàa yéewáidacalénái yáapichawa. Yá yéewáidacalénái idacáacaté iyáawa ìyacaná.

24 Néese, yá fariseonái íimaca Jesús irí:

“¿Piicácáara! ¿Cáná yéewa péewáidacalénái íibaidaca irìcu yái èeri wayamáidacatáicawa?”

25 Quéwa íimaca nalí:

“Pidécué piimáichaca yái tà-cáisi piléericatécué David ìwali, iyúwaté imàníiná yàacawéeyéiná yáapichawa máapicaalíte nía.

26 Néenialí èerité, sacerdotenái íiwitápu yái Abiatar, David

d 2.17 Chái: Jesús itàaníca nàwali níái fariseonái, nía nacái yéewáidéeyéica yái Moisés itànéericaté, nayúunáidacáiná cayábaca nía, masacàaca nacái náiwitáise áibanái íicha.

e 2.22 Yái yàalusi nadènièrica irìcu uva ituní, abéeri cuwèesi íimami.

f 2.22 Yá tàacáisiquéi iwàwáaná íimaca: Níái idéeyéica wàlisàica íiwitáise nutàacái iyú, càmita quirínama iwàwacutá nàyaca náiwitáise éwisèimi yáapichawa.

iwàlùacaalítéwa Dios icapèe iriculé, yáté iyáaca níái panináica yàacawéeyéiná yáapichawa, naliedéeyéicaté sacerdotenái iyáapináta.”

27 Imaca nacái nalí:

“Dios imànicaté yái èeri nayamáidéericawa irícu wenàiwica ìwalíisenáta. Càmita Dios idàbaté wenàiwica ìwalíisená yái èeri nayamáidéericawa irícu. **28** Iná núa, yái asíali Dios néeséerica, núacata íiwacalíná yái èeri nayamáidéericawa irícu.”

Jesús ichùniaca abéeri asíali icáapi ituwìeriwa
(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

3 **1** Néese irícu yái áiba èeri nayamáidacatáicawa, yá Jesús iwàlùacatéwa àniawa judíonái yéewáidacàalu irículé. Iyacaté néeni abéeri asíali icáapi ituwìeriwa. **2** Quéwa abénaméeyéi fariseonái yèepunicaté iicáca Jesús ìwali, ichùniapínácaalí yái cáuláiquéerica irícu yái èeri judíonái iyamáidacatáicawa, yéewacaténá nacháawàacani.

3 Iná Jesús íimaca cáuláiquéeri irí: “Pimichàa, pibàlùacawa náacuálicu.”

4 Yá Jesús isutáca yéemíawa nía: “¿Càiná wawàsica yái Dios ibatàa wamànica irícu yái èeri judíonái

iyamáidacatáicawa? ¿Cayábéeri wawàsica, báawéeri wawàsica nacái? ¿Wamàacasica cáuca wenàiwica ìyaca, wanúasica nacái wenàiwica?”

Quéwa, yáté masànacata níái fariseonáica.

5 Yá Jesús iicáidacaté nalí calúawaca,^g* achúmacáiná iwàwa, dàalacáiná nawàwa itàacái íicha.

Yá íimacaté asíali irí:

“¿Piducúa picáapiwa!”

Yá asíali iducúaca icáapiwa. Yáta icáapi ichùniacawa cayába.

6 Iná idéca nacáita fariseonái imusúacawa judíonái yéewáidacàalu irícuíse, yáta nàwacáidacawa Herodes yàasu wenàiwicanái yáapicha, natàanícáténá náapichawáaca ìwali yái nanúanápínáca Jesús.

Manùbéeyéi wenàiwica ìya calisa idùlepiré

(Mr. 3.7-12; Mt. 12.15-16; Lc. 6.17-19)

7 Quéwa, yá Jesús yàacatéwa calisa Galilea idùlepiré yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàacatéwa yáami madécaná wenàiwica Galilea yàasu cáli mìnánái, Judea yàasu cáli néeséeyéi nacái, **8** Jerusalén ìyacàlená mìnánái nacái, Idumea yàasu cáli néeséeyéi nacái, abéemáiséeyéi inanábàa Jordán nacái. Nía nacái ìyéeyéica Tiro,

^g 3.5 Calúacaté Jesús, íimáaná: calúacaténi ìwalíise yái báawéeri namànírica. Càmita imànicaténá áibanái irí báawéerita. Iná càmita calúani wenàiwica yáapicha.

3.5 Ef. 4.26.

Sidón iyacàlená itéesebàa. **9** Néese manùbacáiná níái wenàiwicaca, ipíchaná nacáwadacani, yá ichùu-liaca yéewáidacalénái icúadaca irí màulenáta abéeri ída, **10** idécáiná ichùnìaca madécaná wenàiwica quéecha. Yá macáita nawàwa nadùnùaca Jesús iwali, níái áìbanái cáuláiquéeyéica, yéewacaténá nachùnìacawa.

11 Iná níái wenàiwica idènièyéica espíritu báawéeyéi, naicácaalí Jesús, yá nabàlùacatéwa irí nàululì ipùata iyúwa. Yá namáidaca chàinisi:

“¡Píacata yái Dios Iirica!”

12 Quéwa Jesús yàalàaca nía chàinisíiri iyú ipíchaná nàaliacawa iwali.

Jesús iníwàacaté doce asìanái yéewáidacalénáipínáwa
(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

13 Néese, yá Jesús imáidacaté abénaméeyéi nèewíise níái yèepuníyécawa yáapicha, náiríacaténáwa yáapicha abéeri dúli íinatalé. Iná idé-caalí nàwacácawa yàatalé, **14** yá iníwàacaté nèewíise doce asìanái, yàacawéeyéinápíná yèepunícawa, ichùulièyéipíná, yá icàlidaca Dios itàacái, **15** yèeyéipíná irí chàinisi nachùnìacaténá cáuláiquéeyéi,

náucacaténá nacái espíritu báawéeyéi wenàiwicanái íicha.

16 Níacaté doce asìanái níái: Yái Simón, Jesús yèericaté nacái ípidená Pedro nèewíise, abéerita. **17** Jacobo, yéenasàiri Juan nacái, Zebedeo yéenibeca. Yá Jesús yàacaté náipidená Boanerges, íimáaná: “Enu chènuníiséeri yéenibe”.^h

18 Andrés áiba, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo nacái, yái Alfeo ìirica; Tadeo, Simón nacái, yái ípidenéericaté Zelote,ⁱ **19** Judas Iscariote nacái, yái yèepùadéericaté nalí Jesús.

Watàanícaalí báawanama
Espíritu Santo iwali
(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23)

20 Néese idénáami, yá Jesús iwàlùacatéwa abéeri capíi iriculé. Yáta madécaná wenàiwica iwacá-cawa yàatalé àniawa, càita càmita yéewa Jesús iyáaca iyáacaléwa yéewáidacalénái yáapichawa.

21 Iná yéenanái yéemìacanáami iináwaná iyaca néré, yá nàacatéwa ìwalíná natécaténá náapichawani, nayúunáidacáináaté málíawáisevani.

22 Níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, yàanèeyéicaté Jerusalén iyacàlená néese, náimacaté Jesús iwali:

^h **3.17** Boanerges: Enu chènuníiséeri yéenibe. Íimáaná: Caluéyéi ráunamáita, iwàwéeyéi nacái imànica ráunamáita ípuinási.

ⁱ **3.18** Zelote íimáaná: úwi judíonái yéenamíté, ipéliyéicaté náipunita níái Roma yàasu úwináica, nacàacaténá nàasu cáliwa náicha.

“Idèniaca cáminá Beelzebúi ichàini, yái espíritu báawéeyéi íiwacalica. Iná yéewa yúucaca espíritu báawéeyéi wenàiwica íicha.”

23 Yá Jesús imáidaca nía yàataléwa. Yá yéewáidaca nía abéeri yéewáidáaná iyú, íimaca nalí:

“Yái Camèniadacáirica, canácatáita iwàwa yúucaca yàasunái espíritu báawéeyéiwa. **24** Napéliacaalí náipunitawáaca níái abéeri cáli mìnánáica, yá imáalàapinácawa. **25** Napéliacaalí náipunitawáacawa níái iyéeyéica abéeri capíi iricu, yá càmita yéewa nàyaca náapichawáaca quirínama.

26 Iná càita nacái Camèniadacáiri, imànicaalí ùuwicái íipunitawa, iseríacaalí nacái íicha-wáacawa, yá càmita yéewapiná iyaca quirínama iyúwa náiwitápu, yá ichàini imáalàapinácawa.

27 Càita nacái, canácata yáaliméeri iwàlùacawa abéeri asiali cachàiniíiri icapèe iriculé, càmicaalí idacua quéecha íichawani. Néese, yási yéewaca iyéedùaca yàasu wawàsi icapèe iricúise.

28 Iná báisítacué núumaca pirí: Macáita yái ibáyawanási, éwita tàacáisi báawéericani, càinácaalíta bayáwanásicani,

Dios imàacapináca iwàwawa íicha, quéwa nawènúadacaalíta náiwitáise nabáyawaná íichawa.

29 Quéwa yái itàaníirica báawanama Espíritu Santo ìwali, cabáyawanápinácani càiripináta.”

30 Càicáináté náimaca ìwali: “Espíritu báawéeyéi ichùuliaca íiwitáise.”^k

Jesús yáatúa yàanàaca yàatalé, yéénánái nacái
(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

31 Néese, yá Jesús yáatúa yàanàacaté yàatalé yéénánái yáapicha. Quéwa nayamáaca bàacháwáiseta. Yá nachùuliacáita áibanái imáidaca nalíni. **32** Néese níái wenàiwica yáawinéeyéicawa Jesús itéesebàa, náimaca irí:

“Píatúa yàanàaca, péénánái asíanái, péénánái inanái nacái. Nacutáca pía. Níade ibàlùawa bàacháwáise.”

33 Yá Jesús íimaca yeebáca: “¿Cháná úái núatúaca, nuénánái nacái?”

34 Yá iicáidaca nalí níái yáawinéeyéicawa itéesebàa, yá íimaca nalí:

“Níái wenàiwica iyéeyéica cháí, nuicáca nía càide iyúwa núatúanái, nuénánái nacái. **35** Iná

j **3.22** Beelzebú íimáaná: Yácata Camèniadacáiri, espíritu báawéeyéi íiwacalica. Iná náimaca, cáminá ichùuliaca Jesús íiwitáise. Càicaté fariseonái íimaca Jesús ìwali.

k **3.30** Níái fariseonáica, càmita neebáida Espíritu Santo iyúudàaca Jesús yúucaca espíritu báawéeyéi wenàiwica íicha. Nayúunáidaca yúucaca nía Beelzebú ichàini iyú, yái espíritu báawéeyéi íiwacalica. (versículo 29).

macáita níái imàníiyéica càide iyúwa Dios iwàwáaná, níacata nuiquéeyéi càide iyúwa nuénánái, nuénàsàatúanái, núatúa nacái.”

**Jesús yéewáidaca ìwali yái
ibànéeerica ibànacaléwa**
(Mt. 13.1-23; Lc. 8.4-15)

4 1 Jesús yéewáidacaté àniawa Galilea icalìsani idùlepi. Yá manùbaca wenàiwica ìwacácawa itéesebàa. Iná yéewa iricùaca yáawinacawa ídaliculé icuèri-cawa calisa yáacu, yéewáidacaténá néese nía. Yá níái wenàiwicaca, nayamáacawa macáita calisa idùlepita. **2** Yá Jesús yéewáidacaté nía iyú yái náaliéricawa ìwali madécaná wawàsi. Iná íimacaté yéewáidaca nía:

3 “Péemiacué cayába yái nucàlidéeripinácuéca pirí: Abéeri asiali yàacaté ibànaca ibànacaléwa. **4** Idècunitàacá ibànaca yàacawa, yá abénaméeyéi ituíná yúuwàacawa àyapu idùlepibàa, yá màsibèenái iyáaca nía. **5** Aibanái ituíná yúuwàacawa íbanái imuchúalicubàa, càmicatái ibaníi cáli, yáta imusúacawa mesúnamáita.

6 Quéwa èeri imusúacanáamiwa, yá ùuléri yeemáca nía, canácáiná napìchu depuíwalé, yá míisica nía.

7 Aibanái ituíná yúuwàacawa tuíri yèewiré. Iná tuíri idàwinàacaalíwa, yá idacùaca nía, yá càmita càyacaná nía. **8** Quéwa áibanái ituíná yúuwàacawa cayábacatái cáli. Yá imusúacawa, idàwinàacawa

nacái cayábanama, yá manùbaca iyacaná. Abénaméeyéi idènià treinta iyacanáwa. Aibanái idènià sesenta. Aibanái nacái yáalimá idèniaca cien iyacanáwa.”

9 Néese Jesús íimaca nalí:

“Yái idènièrica yùuwiwa, iwàwa-cutá yàaca tàacáisi yùuwiná cayába yáaliacaténá yéemiacani.”

**Jesús icàlidaca nalí, cawinácaalí
íimaca yái yéewáidéerica nía ìwali**
(Mt. 13.10-17; Lc. 8.9-10)

10 Iná idécanáamité wenàiwicánái yàacawa náicha, níái áibanái wenàiwica imàaquéeyéicawa Jesús itéesebàa, náapicha níái doce yéewáidacaléca, yá nasutacaté néemìawani cawinácaalí íimáanáca yái ibànéeerica ibànacaléwa.

11 Yá íimaca nalí:

“Píacué, numàaquéeyéi yáaliacawa ìwali yái Dios ibèericaté náicha bàalutité, yái Dios icùanápináca yàasunái wenàiwicawa. Quéwa níái bàachá-wáiséeyéica, nuéwáidaca nía macáita iyú yái náaliéricawa ìwali wawàsica,

12 ‘Ewicaténáta naicáca yái numànírica, quéwa càmita náalía nùwali.

Ewita nuéwáidaca nía, càicáaníta, càmita náalía néemìaca nutàacái íimáaná, ipíchaná nawènúadaca nawàwawa nabáyawaná íicha,

Dios imàacacáicha iwàwawa
nabáyawaná íicha.' "*"

**Jesús icàlidaca nalí ìwali yái
ibànéerica ibànacaléwa**
(Mt. 13.18-23; Lc. 8.11-15)

13 Jesús íimaca nalí:

"Càmitacué pialía péemiaca
yái nuéwáidéericuéca pía ìwali,
yái ibànéerica ibànacaléwa.
Néeni, ¿càiná yéewáaná
pialíapínacuéca péemiaca níai
áibanái nuéwáidáaná? **14** Yái
ibànéerica ibànacaléwa, yácata
icàlidéeri Dios itàacái áibanái irí.
15 Abénaméeyéi wenàiwica càica
níade iyúwa yái cáli bànacalé yúu-
wèericawa íinatabàa àyapu idùlepi.
Nadéca nacàlidaca nalí Dios itàacái.
Quéwa idécanáami néemiacani, yá
Camèniadacáiri yeedáca náichani
nawàwalicuise.

16 Càicata nacái áibanái
wenàiwica càide iyúwa yái cáli
iyéerica íba imuchúalìcubàa. Iná
nabànacaalí yèewiré bànacalé
ituíná, yáta imusúacawa. Níacata
wenàiwica yéemièyèi Dios itàacái,
yáta needáca naliwani casíimáiri iyú.
17 Quéwa canácáiná napìchu depuì-
walé, yá néetácawa mesúnamáita.

Íimáaná: càmicáiná nàya
dàalanama Dios itàacái ìwali,
íná yùuwichàacáisi yàanàacaalí
nía, áibanái imànicaalí nalí báa-
wéeri Dios itàacái ìwalíise, yáta
nawènúacawa Dios íicha.

18 Yái cáli tuíri iyacatáica,
bànacalé yúuwèeyéicawa yèe-
wiré, níacata wenàiwica yéemièyèi
Dios itàacái. **19** Quéwa máiní
náináidacawa èeri yàasu wawàsi
ìwali, máiní náináidacawa palata
ìwali. Nawàwaca nacái nadèniaca
madécaná wawàsi, yá ipuniadaca
náiwitáise. Iná naimáichaca Dios
itàacái, yá canácata namàníiri Dios
irí.

20 Yái cáli cayábéeri
nabànèerica yèewi bànacalé íimi,
níacata wenàiwica yéemièyèi Dios
itàacái, yá nacái namànica càide
iyúwa íimáaná. Càide iyúwa
imusúanáwa bànacalé íimi íicha
treinta iyacaná, áibanái idènìa
sesenta, áibanái nacái idènìa cien
iyacanáwa."

**Péemiacué cayába Jesús
yéewáidáaná irí**
(Lc. 8.16-18)

21 Íimaca iyaca nalí:

"Wapucúadacaalí abéechúa
lámpara, càmita wabàlìa úa bacàa
iyú. Càmita nacái wáawináidani
waimácàalu yáapiréwa. Wapucúa-
daca lámpara, wamichàidacaténá
ucúawa chènunibàa. **22** Iná
càita nacái Dios yáasáidapíná
wenàiwica irí yái pialíericuéca
ìwali ibàacanéeri iyú, iwàwacáiná
wacàlidaca ìwali áibanái irí,
macáita náalíacaténáwa. **23** Iná
yái iwàwéerica yáalíacawa, yá

iwàwacutá íináidacawa ìwali yái nuéwáidéericuéca pía ìwali.”

24 Yá nacái Jesús íimaca nalí:

“Piacué yùuwiná cayába yái nuéwáidéericuéca pía ìwali. Iná pimànicaalícué abémáidata càide iyúwa núumáanácué pirí, yá càipínacata Dios imàacapínaca nacái pialíacuécawa itàacái ìwali quiríta. **25** Iná yái yáaliéri-cawa nutàacái ìwali, imàníirica nacái càide iyúwa íimáaná, yá numàacapíná yáaliacawa quiríta. Quéwa yái camíirica iwàwa íináidawa nutàacái ìwali, yá numàacapíná iimáichacani, éwita yáaliacawa achúmáaná.”

Jesús yéewáidaca ìwali yái bànacalé idàwinàanácawa

26 Jesús íimacaté nacái nalí àniawa:

“Yái Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, càicáaníde iyúwa idécaalí abéeri asíali ibànaca cáli yèewiré bànacalé ituíná. **27** Iná éwita asíali iyamáidaca yáawawa, táiyápi, èeríapi nacái, yá bànacalé ituíná ibacácawa cáli yèewíise, idàwinàacawa nacái, éwita càmita asíali yáaliawa càinácaalí iicácanáwa idàwinàacawa. **28** Yácáináí cálica, idàwinàidaca yàasu wawàsi-tawa bànacalé: Quéecha yéetaná imusúawa, yá cáiwínacani. Néese, yá iyacaná iyaca íiwiná yàalumíiseca. **29** Néese idécaalí béerica iyacaná, yáta nadalúacani,

idécáiná bànacalé iyacaná yàasu èeri yàanàaca.”

Jesús yéewáidaca mostaza íimi ìwali

(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

30 Jesús íimacaté nacái:

“Yéewacaténá pialíacué-cawa ìwali yái Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, yá iwàwacutá nuéwáidacuéca pía iyú yái pialiéricuécawa ìwali wawàsica. **31** Càicáaníde iyúwa nabànacaalí cáli yèewiré mostaza iyacaná íimi, yái achúméerica náicha canánama níái bànacalé iyéeyéica cháí èeri irícu. **32** Quéwa idécaalí ibànacawa, yá idàwinàacawa, yá manuícani canánama náicha níái bànacaléca. Iná manuícáiná íiwitáaná, yá màsibèenái imànica imùlubèwa yàanalicubàa.”

Jesús yéewáidaca nía iyú yái náaliéricawa ìwali wawàsica

(Mt. 13.34-35)

33 Càicaté Jesús yéewáidaca nía madécaná yàawiría ìwali yái wawàsi náaliéricatéwa ìwali, yéewacaténá náaliaca néemíaca írini. **34** Càmitaté Jesús yéewáida nía áiba wawàsi íiwitáaná iyú, ìwalita yéewáida nía yái náaliéricawa ìwali wawàsica. Quéwa níái yéewáidacalénáica, idécaalíté náalimánica nía yáapicha, yá icàlidacaté nalí ìwali macáita amalánama.

**Jesús iyamáidaca cáuli,
màladàca nacái**

(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

35 Néenialí èerita, catácanáami yàacawa, yá Jesús íimaca yéewáida-calénái iríwa:

“Wachàbacuéwa abéemàalé calisa.”

36 Néese idécanáamité Jesús icàlidaca iináwawa nalí, níái manùbéeyéi wenàiwicaca nàacaténáwa, yá yéewáidacalénái itéca yáapichawani ídalicu. Quéwa áibanái wenàiwica yàacawa nacái náapicha áiba ídalicu. **37** Quéwa isicúata unía manuíri imichàacawa, cáuli cachàiníiri yèewisá. Càita màladàca yùucàacawa náidani iriculé, yá nasawíaca nàacawa.

38 Quéwa idécunitàacá nàacawa, yá Jesús iimáca irìacawa ída yàapùà néese, íiwita yàalubái íinatawa.

Yáté nacawàidacani, náimacaté irí:

“¡Yéewáidéeri! ¡Càmicáiná achúma piwàwa ìwali yátái wasawíanáca wàacawa!”

39 Yá Jesús icawàacawa, yá ichùuliacaté cáuli iyamáacawa, íimacaté nacái màladàca irí:

“¡Wiú pía, masàna nacái pía!”

Yáta cáuli ichàbacawa, wiúca nacái únì inànìi canánama.

40 Yá Jesús íimaca nalí:

“¿Cánácué máiní picalùadacawa? ¿Cánácué càmita manuí piwàwa nuwéré?”

41 Néese, yá quéwanáta máiníca nacalùadacawa. Yá náimaca nalíwàacawa:

“¿Cawinásica asìaliquéi, càì cáuli yeebáidaca irí, éwita únicanì yeebáidéerita ichùuliaca nacái?”

**Abéeri asiali idènièri manùba
espíritu báawéeyéi**

(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

5 **1** Néese, yá nàanàacaté abéemàalé calisa, gadareonái yàasu cáli néré. **2** Iná Jesús imichàaca nacáitawa ídalì-cuise, yáta abéeri asiali ipìacawa ípunita, maliawáiséeri espíritu báawéeri imànica íiwitáise, yéetáními icàliculèenámi néeséeri imusúacawa. **3** Iyacaté càliculìi iricubàa. Iná canácata yáaliméeri idacùacani, cachàinicáináni éwita cadena iyúpiná. **4** Madécaná yàawiría nacàwadàaca icáapi, yàabàli nacái, macàpucuíchúa sìeru iriculé cadena ìwali. Quéwa càicáaníta, imàdáida íichawani. Canáca yáaliméeri imawènàacani. **5** Eeri imanùbaca, táiyápinama nacái, imáidáidaca yèepunícawa dúli íinatabàa, càliculìimi néenibàa nacái. Inúadáidaca nacái yáawawa íba iyú.

6 Iná iicácaalíté Jesús yàacawa déecuise, yáta ipìacawa yàatalé ibàlùacaténáwa irí yùului ipùata iyúwa.

7 Yá íimaca chàinisíiri iyú:

“¡Jesús! ¿Cáná pisèiwica nulí wawàsi, pía chènuníiséeri Dios cachàiníiri Iirica? ¡Nusutá píicha wawàsi Dios ípidená ìwali, picá piùwichàida núa!”

8 Quéwa càì íimaca, idécáináté Jesús ichùulíaca imusúacawa íimacaalíté irí:

“Pía espíritu báawéeri, pimusúawa íícha yái asíalica.”

9 Yá Jesús isutáca yéemíawani: “¿Càiná píipidená?”

Yá íimacaté Jesús irí:

“Nuípidená Legión”, íimáaná: Manùbasíwéeyéita.¹

10 Yá espíritu báawéeri isutáca madécaná yàawiría Jesús íícha wawàsi ipíchaná ichùulia nàacawa áibàalé.

11 Iyacaté nalí mawiénita abéeri dúli, nèepunídacatabàa madécaná marranonái, yèepuníyéi iyáaca.

12 Yá espíritu báawéeyéi isutáca Jesús íícha wawàsi:

“Pichùulia wàacawa aléde marranonái néré, wawàlùacaténáwa nèewiré.”

13 Yá Jesús imàacaca nalí wawàsi. Yáta espíritu báawéeyéi imusúacawa asíali íícha, yá nawàlùacawa marranonái yèewiré. Níái marranoca, cawàwanátaté dos milca namanùbaca. Yá napisíacatéwa quíratàli ipùatalicuíse calisa yáaculé, yá nàisicùmacatéwa macáita.

14 Iná níái icuèyécaté marranonáimi, yá napiacawa nàacaténá nacàlidaca iináwaná yái naiquéerica ichàbacawa. Yá

nàanàacaté yàcalé iriculé, púubée-yéi yàcalé iricubàa nacái, iyéeyéica mawiénibàa nalí. Yá wenàiwicanái yàacaté iicáca càinácaalíté wawàsica ichàbacawa néré. 15 Iná nàanàacaalíté Jesús yàatalé, yá naicacaté yái idènièricaté madécaná espíritu báawéeyéi, yáawinacawa wiúta, idéeri ìwalica ibàlewa, idéeri nacái matuíbanáica. Yá cáaluca níái wenàiwicaca Jesús íícha. 16 Nèese níái iiquéeyécaté Jesús ichùnìaca yái idènièrica espíritu báawéeyéi, nacàlidacaté yàcalé mìnánái irí quírita, cawinácaalíté wawàsi ichàbawa asíali irí, marranonái irí nacái. 17 Yá nadàbacaté nasutáca Jesús íícha wawàsi manuísíwata cayábéeri iyú, yàacaténáwa nàasu cáli íícha.

18 Nèese Jesús yèepùacaalíwa ídaliculé, yái asíali maliawáiséericaté espíritu báawéeyéi imànica íiwitáise, isutáca Jesús íícha wawàsi manuísíwata imàacacaténá yàacawa yáapicha. 19 Quéwa càmita Jesús imàaca yàacawa yáapicha. Íimaca irí:

“Pèepùa picapèe néréwa, péenánái yàataléwa. Picàlida nalí macáita yái Dios iicáanáca pipùalé, yái imànínáca pírí manuírí wawàsica.”

20 Nèese, yá yàacatéwa, yá idà-baca icàlidacaté Decápolis yàasu cáli néenibàa.^m Icàlidaca nalí ìwali yái

¹ 5.9 Legión íimáaná: Bàaluité romanonái nadèniàcaté madécaná úwinái, nàacaté náipidená “Legión”.

^m 5.20 Decápolis íimáaná: diez yàcalénái. Iná yái yàcalé Gadara, yácata néená níái diezca.

manuíri wawàsi Jesús imàníiricaté irí. Yá macáita nacalùadacaté néemìacani yái icàlidéerica nalí ìwali.

**Jairo íidu, abéechúa nacái
inanái cáuláiquéechúa**
(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

21 Néese, yá Jesús yèpùacatéwa àniawa ídalìcu abéemàalé calisa, yá manùbéeyéi wenàiwica ìwacá-cawa yàatalé. Yá Jesús iyamáacawa calisa idùlepita. **22** Néese, yá Jairo yàanàaca, néenà níai judíonái yéewáidacàalu íiwacanánáica. Licáaalíté Jesús, yáta yáawìadaca yáawawa yàabàli iwéré. **23** Yá isutáca íicha wawàsi manuísíwata, íimaca irí:

“Uétáca ùacawa úái nuíduca. Piicá wapùalé, piawa wacapèe néré, pimàaca picáapiwa ùwali yéewacaténá cayábaca úa.”

24 Yá Jesús yàacawa Jairo yáapicha. Yá nacái madécaná wenàiwica yàacawa náami càita nacàwadàaca Jesús. **25** Quéwa abéechúa inanái cáuláiquéechúa yàacatéwa nèewi, irái yéechúa uícha doce camuí. **26** Idécaté ùuwichàacawa madécaná yàawiría, máadáini cadèpia-cáiyéi idèpiaca úa. Yá nacái idéca umáalàidaca macáita upalátaniwa cadèpiacáiyéi irí, càicáaníta, càmita náalimá nachùnìaca úa, quéwanáta cáuláicaca úa. **27-28** Néese uémìacanáamité Jesús iináwaná

ichùnìaná wenàiwica, yá úumacaté ulíwa:

“Ewita ibàlecáaníta nudunùaca ìwali, yá cayábapínáca núa.”

Néese, yá uwàlùacatéwa manùbéeyéi wenàiwica yèewibàa, yá udunùacaté Jesús ibàle ìwali.

29 Iná idéca nacáita udunùaca ibàle ìwali, yáta uíraná ibàlùacawa uícha. Yá úalíaca idéca uchùnìacawa uláicái íicha.

30 Yá Jesús yáalíaca idéca ichùnìaca wenàiwica, ichàini imusúacáináwa íicha. Yá iwènúaca iicáidaca manùbéeyéi wenàiwica irí. Néese, yá isutáca yéemíawa nía, íimaca nalí:

“¿Cawiná idunùa nubàle ìwali?”

31 Yá yéewáidacalénái íimacaté irí:

“¿Càmicáiná piicá nacàwadàaca pía níatái madécaná wenàiwicaca? ¿Yá pisutáca péemíawa mamáalàacata, cawiná idunùa nùwali?”

32 Quéwa Jesús iicáida itéesewa mamáalàacata iicácaténá yái wenàiwica idunuèrica ìwali.

33 Iná úalíacáináwa úái inanáica ìwali yái uchùnìanácawa, yá utatáca ucalùniwa. Yá ubàlùaca ùului ipùata iyúwa irí, ucàlidaca irí báisíta uináwaná ìwaliwa.ⁿ

34 Yá Jesús íimaca ulí:

“Pía inanáica, idéca pichùnìacawa, peebáidacáiná

ⁿ 5.33 Quéwa cáalucaté uíbàaca Jesús ìwali, càmicáináité yéewa cáuláiquéeyéi idunùaca áiba wenàiwica cayábéeyéi ìwali.

nùwali. Iná píawa matuíbanáita. Idéca cayábaca pía íicha yái uláicáica.”

35 Iná idècunitàacá itàaníca iyaca uápicha, yá áibanái wenàiwica yàanàaca Jairo icapèe néese, yá náimaca irí:

“Idéca píidu yéetácawa. Iná yáta pisèiwicaca irí wawàsi yái yéewáidéerica.”

36 Néese idécanáami Jesús yéemíaca wenàiwica icàlidaca Jairo irí íidu ìwali udéca úetácawa, yá Jesús itàaníca yáapicha abéerita. Imaca irí:

“Picá achúma piwàwa. Peebáidaca nùwali báisíta.”

37 Yá nàacawa Jairo icapèe néré. Quéwa càmitaté Jesús imàaca áibanái yàacawa náapicha. Níataté imàaca yàawa yáapicha, níái Pedro, Jacobo, Juan nacái, yái Jacobo iméeréerica. **38** Iná yàanàacaalí Jairo icapèe néré, yá Jesús iicácaté manùbéeyéi wenàiwica íicháaníyeyí cáiwina.

39 Yá Jesús iwàlùacatéwa capíi irìculé, íimaca nalí:

“¿Cánacué máini píicháaníca? Uái sùmàuca, càmfichúata yéetáwa, iméechúacáita.”

40 Yá wenàiwica iicáaníca Jesús iquíniná.°

Quéwa, yá imusúadaca macáita níái iyéeyéica néeni. Yá imàacacawa úaniri yáapichata, úatúa nacái, nía nacái

máisiba yéewáidacalénáica. Yá nawàlùacatéwa aléde sùmàu iriacatalécawa. **41** Yá íibàaca sùmàu icáapi ìwali, yá íimaca ulí arameonái itàacái iyú:

“Talita, kumi”,

íimáaná arameonái itàacái iyú: Sùmàu pimichàawa.

42 Yáta sùmàu imichàaca ibàlùacawa, yá uipìna nacái. Udèniacaté doce camuí. Yá nacalùadacawa macáita níái wenàiwica iyéeyéicaté néeni. **43** Quéwa càmita Jesús ibatàa nacàlidaca iináwaná áibanái irí. Néese, yá ichùuliacaté nàaca sùmàu iyáa.

Jesús iyaca Nazaret néeni

(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

6 **1** Yá néesecata, Jesús yàatéwa náicha yéewáidacalénái yáapichawa yàasu cáli, Nazaret iyacàlená néréwa. **2** Néese yàanàacaalíté yái èeri judiónái iyamáidéericawa irìcu, yá Jesús idàbacaté yéewáidaca judiónái yéewáidacàalu irìcu. Yáté madécaná icalùadaca yéemíaca icàlidáaná, yá náimaca nalíwáacawa:

“¿Sísàaná yeedá iríwa yái càiri yáaliacáisica? ¿Cawiná yéewáidani? ¿Cawiná nacái yéewáaná imànica yái càníirica wenàiwica idé imànica?

3 ¿Càmicáiná, yáta yàalubáisi imàníiriná yáara, yái María ìirica? Néenásàirica níái: Jacobo, José,

Judas, Simón nacái. Nía nacái yéénánái inanái, níái iya wáa-picha cháí.”

Yáté namáidacani.

4 Quéwa Jesús íimacaté nali:

“Yái profeta, icàlidacaalí Dios itàacái áibàalé, yá néréca nàa íimiétacaná. Quéwa níái yàasu cáli mìnanáica, yéénanáica nacái, iyéeyéica yáapicha icapèe irícu, càmita nàa íimiétacaná.”

5 Yá càmita Jesús imànité nali yái cà míirica wenàiwica idé imànica. Quéwa càicáaníta, imàaca icáapiwa abénaméeyéi cáuláiquéeyéi ìwali. **6** Yá icàlùadacaté iicáca nía, càmicáináté neebáida ìwali. Càicáaníta, yá yéewáidacaté mamáalàacata yàcalé púubanaméeyéi iricubàa iyéeyéica natéesebàa.

Jesús ibànùaca yéewáidacaléwa nacàlidacaténá itàacái
(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

7 Abéeri èerité, yá Jesús ìwacáidaca níái doce yéewáidacalécawa, yá ibànùaca nía pucháibanamata. Yá nacái yàaca nali chàinisi náucáanápíná espíritu báawéeyéi.

8 Quéwa canácata imàaquéri natéca naliwa àyapulicubàa. Càmita yéewa natéca namàluewa, nasáacuni, palata nacái. Abéechúata àicunáca, úái ibatàa natéca nacáapi irícuwa, nachaquèepíná.

9 Yéewa natéca nàabàli irícuwa nazapatuniwa. Quéwa càmitaté yéewa natéca pucháiba bàlesi.

10 Yá íimaca nali:

“Alénacaalíta pianàacué piwàlùacawa abéeri capíi irículé, néenitacué piyamáawa, iwérétacué pimusúacawa néese.

11 Càmicaalícué needá pía nacapèe iriculéwa, càmicaalícué nacái néemiacué pírí yái tàacáisi picàlídéericuéca nali, piacuéwa náicha. Pichùpiacué piabàli ichùmaléwa náaliacaténá nacùalécata Dios yùuwichàidapíná nía.”

12 Néese, yá nàacawa níái yéewáidacalénáica, nacàlidacaténá Dios itàacái wenàiwicanái irí, nawènúadaténá náiwitáisewa Dios irípiná. **13** Náucacaté nacái madécaná espíritu báawéeyéi wenàiwicanái íicha. Nàucùacaté cáuláiquéeyéi ìwali olivo isééná, yáté nachùniaca nía.

Juan Bautista yéetácatéwa

14 Néese, yáté Jesús iináwaná yáalimáca macái wenàiwica yèewibàa, càita rey Herodes Antipas yéemíaca ìwali nacái. Yá abénaméeyéi wenàiwica íimacaté ìwali: “Yáta camíná Juan Bautistami yái càí idé icáucàacawa yéetácáisi íicha. Iná yéewa idèniaca ichàiniwa, imàníirica iyú yái cà míirica wenàiwica idé imànica.”

15 Aibanái íima nacái:

“Yácata camíná Elías yáara, icàlídéerimicaté, idéericaté yéetácawa.”

Yá áibanái íimaca:

“Abéeri profetaquéera, càmicaalí, néená nacái níái áibanái profetanái iyéeyéicaté bàaluité.”

16 Iná Herodes yéemìacaalíté Jesús iináwaná ìwali, yá ìmacaté:

“Yácata Juan yáara, yátái idéericaté nuchùuliaca nadalúaca icanápi, cài cáminá icáucàacawa àniawa.”

17 Yéewaté càica Herodes ichùuliaca úwinái ìbàaca Juan, nadacùacaté nacáini cadena iyú presunái icapèe irìculé, Herodías ìwaliiseta, úái yéenasàiri Felipe yàacawéetúamica, Herodes imalùdacáináté úa yéenasàiri íichawa. **18** Idécáináté càica Juan ìimaca Herodes irí quéecha:

“Càmita yéewa peedáca piacawéetúawa úái péenasàiri yàacawéetúaca.”

19-20 Iná ìwalíiseta, yá báawacaté Herodías iicáca Juan, yá nacái uwàwacaté unúacani. Quéwa càmitaté úalimá unúacani, cáalucáináté rey Herodes iicácani, yáaliacáináté mabáyawanáca Juan, iyéerité nacái machacàníiri iyú. Yá nacái Herodes icùacaténi ipíchanáté Herodías ichùuliaca nanúacani. Iná imanùbacata Juan icàlidaca irí Dios itàacái, yá càmita yáaliawa càinácaalí imànica irí wawàsi, quéwa càicáaníta, yá casíimáicaté rey Herodes yéemìaca itàacái.

21 Quéwa isicúataté wawàsi yàanàaca Herodías irí, yái umànicatáipináca Juan irí càide iyúwa uwàwáaná. Néenialí yàasu èerité asáica Herodes, yá imáidacaté nayáa níái wenàiwica caináwanéeyéi, ìibaidéeyéi

yáapicha, úwinái ìiwacanánái, nía nacái caináwanéeyéi Galilea mìnanáica. **22** Yá Herodías ìidu iwàlùacatéwa nayáacatalé, yá ulabàacaté náacúalìcu. Yá usíimáidaca Herodes iwàwa, nía nacái yáapichéeyéica.

Yá ìimaca mànacàu irí:

“Càinácaalíta piwàwa, yá pisutáca nuíchani, yá nùaca piríni.”

23 Yá Herodes imàacaca itàacáiwa ulí pucháiba yàawiría, yàanàapináca ulí càinácaalíta wawàsica yái usutéerica íicha, éwita Galilea yàasu cáli yéemacani, yái ichùulièrica iwicáu.

24 Yá umusúaca úatúa néréwa usutácaténá uémìawa úa, yá úumaca ulí:

“¿Càinásiica wawàsi nusutá íicha?”

Yá úatúa ìimaca ulí:

“Pisutá íicha Juan Bautista íiwitami.”

25 Yáta mànacàu iwàlùacawa ráunamáita Herodes yàatalé, yá úumaca irí:

“Nuwàwa piaca nulí siúcata, Juan Bautista íiwitami abéechúa quirápieli irìcu.”

26 Yá achúmacaté Herodes iwàwa. Quéwa idécáináté imàacaca itàacáiwa ulí, náacúalìcu níái iyéeyéica yáapicha néeni, yá càmita idé imáisanìaca uícha yái usutéerica íicha. **27** Yá mesúnamáita rey Herodes ibànùacaté abéeri úwisàiri itécaténá irí Juan íiwitami. Yáta úwisàiri yàacatéwa presunái icapèe

neré, yá idalúacaté Juan icanápi.
28 Yá yàanàidacaté íiwitami abée-
 chúa quírápieli irícu. Yá yàaca úa
 mànacàu irí. Yá nacái mànacàu
 yèepùadacaté úa úatúa iríwa.

29 Iná Juan yéewáidacalénái
 yéemìacaalíté iináwaná, yá
 nàacaté needáca ichéecami, yaté
 nabàliacani.

**Jesús yàacaté cinco
 mil wenàiwica iyáa**

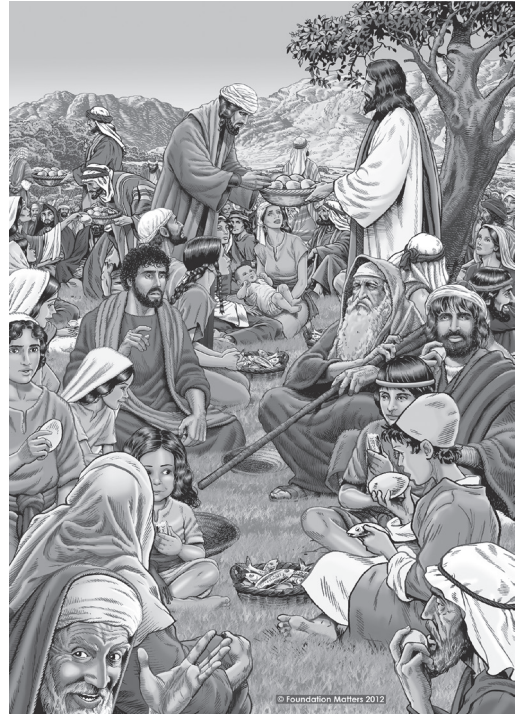
(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

30 Néese idécanáamité nàanàaca
 níái Jesús ichùulièyécaté yàa icàli-
 daca itàacái, yaté nàwacáidacawa
 yáapicha nacàlidacaténá irí
 macáita yái wawàsi namàníiricaté,
 néewáidéericaté nacái.^p

31 Yá Jesús íimaca nalí:

“Wàacuéwa máisawaliré
 wenàiwica íicha, yácué
 piyamáidacawa neré
 achúmáanáta.” Néeninamacáináta
 wenàiwica yàanàacaté nàatalé,
 íná càmíta náalímá nayáacaté
 nayáacaléwa.

32 Yá nàacatéwa nalínámitawa
 ídalicu abéemàalé máisawaliré
 canácatalé wenàiwica. **33** Quéwa
 madécaná wenàiwicanái iicacaté
 nàanáwa, yá náalíaca naicáca
 nía. Iná madécaná wenàiwicanái
 yàcalénái néeséeyéi, nàacatéwa
 náami nàabàli iyúwa. Yá níacaté
 idàba yàanàaca napíchalé. Néese,
 yá nàwacáidacatéwa yáapicha.

34 Iná Jesús imichàacaaliwa
 ídalicuise, yá iicáca madécaná
 wenàiwica. Yá catúulécanáca iicáca
 nía, càicáiná níade iyúwa níái
 ovejanái canéeyéica íiwitápu. Yá
 idàbaca yéewáidaca nía madécaná
 wawàsi íwali.

35 Néese idécanáamité táicaca
 yàacawa, yá yéewáidacalénái yàa-
 cawa yàatalé, náimaca irí:

“Idéca máiní táicaca
 yàacawa wàwali cháí máisa-
 walicatáica. **36** Pichùulia
 nàacawa níái wenàiwicaca,
 aléde bànacalé iyacatabàaca,
 yàcalénái neré nacái iyéeyéica

^p 6.30 Apóstol íimáaná: Níái Jesús ichùulièyécaté yàaca icàlidaca itàacái.

watéesebàa, nawènìacaténá nacái nayáapináwa néenibàa.”

37 Quéwa Jesús íimaca nalí:

“Píatacué iwàwacutá yàaca nayáapiná.”

Yá yéewáidacalénái íimaca irí:

“Yéewacaténá wawènìaca nayáapiná macáita níái wenàiwicaca, iwàwacutápináwa walí cáminá, doscientos denario^q palata ituíná.”

38 Yá Jesús isutáca yéemíawa nía:

“¿Càisimaléná paninái pidènìacué pirípináwa?”

Néese idécanáami nàanàaca nía, yá náimaca irí:

“Wadènìaca cinco paninái, pucháiba cubái nacái.”

39 Néese, yá ichùuliaca náawinacawa níái wenàiwicaca masicái íinata. **40** Yá càicata namànica, nàwacáca náawinacawa cienama, áibanái cincuantanama namanùbaca. **41** Yá Jesús yeedáca níái cinco panináica, nía nacái pucháiba cubáináica, yá iicáida chènuniré yàacaténá Dios irí cayá-béeri yàacási ìwali. Néese, yá isupáidaca nía, yá yàaca nía yéewáidacalénái iríwa nawacùacaténá nía wenàiwicanái ìwali. **42** Yá

macáita nayáaca cadénamawaca.

43 Néese yéewáidacalénái ìwacáidaca doce namanùbaca mapíiri, pani yéenáimi, cubái yéenáimi nacái. **44** Níái nèeyéicaté iyáa néenialí, namanùbacaté cinco mil asìanái.^r

Jesús ìipìnacaté úni inàniacubàa

(Mt. 14.22-32; Jn. 6.15-21;

Mr. 6.53-56)

45 Néese ichùuliaca yéewáidacalénái iricùacawa ídaliculé nàacacaténáwa ipíchale Betsaida ìyacàlená néré, idècunitàacá ichùuliaca wenàiwicanái yèepùacawa icapèe néréwa.

46 Néese idécanáamité ichùuliaca nàacawa, yá yàacatéwa dúli ínatalé itàanícáténá Dios yáapicha.

47 Néese idécanáami catáca, yá idéca bamuchúamiré calisaca níái yéewáidacalénáica. Yá abéericata Jesús imàacacawa cáli ínatáise.

48 Néese amalácaalí yàacawa, yá iicáca namànica nachàiniwa natenáca máadáini cáuli cachàiníiri ípunita. Yá ìipìnacaté yàacawa nàatalé úni inàniacubàa, yá quéwa iwàwaca ichàbacawa napíchale.^s **49** Quéwa naicácanáami ìipìnaca úni inàniacubàa, yá

q 6.37 Níái doscientos denarioca, napáyaidacatáité ocho quéeri abéeri asìali iwèni íbaidaca.

r 6.44 Itàanáica cinco mil asìanái ìwalita. Quéwa nèepunídacaté nacái náapichawa nàacawéetúanáíwa, néenibenái nacái càide iyúwa ímáaná Mateo 14:21 irìcu.

s 6.48 Aibanái íimaca: iwàwacaté iwènúacawa nàwalibàa náalíacaténá naicáca yácata Jesús.

nayúunáidacaté wenàiwica
iwàwanámicani, yá néemíanicatéwa,
50 nacalùadacáinátéwa macáita
naicácaalíni.

Yáta itàaníca nalí:

“Matuíbanáitacué pía.

¡Núacatéera! ¡Picácué cáalu pía!”

51 Yá iricùacatéwa nàatalé ídali-
culé, yáta nacái wiúca yái cáulica.
Yáté cáaluca nía, nacalùadacaté
nacái naicácani, **52** càmicáináté
nàalía néemíaca íimáaná yái
inísàidáanáca nayáa paninái,
dàalacáináté máiní nawàwa.

**Jesús ichùniacaté níai
cáuláiquéeyéica
(Mt. 14.34-36)**

53 Néese idéca idénáami
nachàbacawa calísa iwaliabàa, yá
nàanàacaté Genesaret iyacàlená néré,
yá nadacùacaté náidaniwa idùlepiré.
54 Iná namichàaca nacáitawa ída
irìcuíse, yá wenàiwicanái yáalíacaté
iicáca Jesús. **55** Yáta napiacatéwa
yàcalénái iricubàa nacàlidacaténá
iináwaná yàanàaca. Idècunitàacá
nacàlidaca nàacawa, yá áibanái itéca
cáuláiquéeyéi nàalubái íinatawa,
nàalíacataléca Jesús iyaca. **56** Iná
alénacaalíta Jesús yàawa, éwita
yàcalé achúméeri iriculécani,
manuíri yàcalé iriculé nacái, yá
naliadacaté bàacháwabàa níai cáu-
láiquéeyéica. Yá nasutácaté Jesús
íicha wawàsi imàacacaténá náibàaca
ibàle ipùata iwali. Iná níai íibèeyéica
Jesús ibàle iwali, yáté cayábaca nía
uláicái íicha macáita.

Yái báawéerica imànica wáiwitáise

7 **1** Níai fariseonái, nía nacái
abénaméeyéi yéewáidé-
yéica yái Moisés itànèericaté,
yàanèeyéica Jerusalén iyacàlená
néese, nàwacáidacawa Jesús itéese-
bàa. **2** Yá naicáca abénaméeyéi
Jesús yéewáidacalénái iyáaca
iyáacaléwa, càmiíyéi íiba icáapi
isacàawa ipíchaca nayáaca. **3** Níai
fariseonái, macáita níai judiónáica,
namànicaté càide iyúwa
nàawirináimi íiwitáise iyáaná. Iná
càmicaalí náiba nacáapiwa, yá
càmita yéewa nayáaca nayáacaléwa.
4 Iná nàanàacanáami síisài
napáchiacatáiseca, càmita yéewa
nayáa nayáacaléwa càmicaalíca
nadé náibaca nacáapiwa.
Madécaná áibanái wawàsinái nacái,
iwàwacutéeyéi namànica. Càide
iyúwa iwàwacutáaná náibaca
nabacàalenái, catùanái, macáita
níai yàalusinái namàníiyéica sìeru
iyú, naimácàalu nacái.

5 Néese níai fariseonái, náapicha
níai yéewáidéeyéica yái Moisés
itànèericaté, nasutáca néemiawa
Jesús:

“¿Cáná càmita péewáida-
calénái imàni càide iyúwaté
wàawirináimi íiwitáise iyáaná?
¿Cáná nayáa nayáacaléca éwita
càmita náiba nacáapiwa?”

6 Jesús íimaca nalí:

“Píacué cachíwéeyéi, báí-
síta Isaías icàlidacaté píwalicué,
íimacaalíté:

‘Níái israelnáí, nanùma iyúta
nàa nulí cayábéeri,
quéwa náináidacawa nuícha
méetàuculéta.

7 Canáca iwèni nulí yái
nàanáca nuímiétacaná,
néewáidacáiná càide iyúwa
náináidáanáwa.’

8 Pidécáinácué pimàacaca
píichawa yái Dios itàacái ichùu-
lianáca, yácué pimànica càide iyúwa
piawirináimi íiwitáise iyáaná.

9 Idécué mawènica pimànica
yái Dios itàacái ichùulianáca
yéewacaténácué pimànica càide
iyúwacué píináidáanáwa.

10 Càicaté Moisés íimaca:

‘Pia píaniri íimiétacanáwa, pí-
túa nacái.’ Quéwa yái itàaníríca
báawanama yáaniri iwaliwa, yáa-
túa nacái, iwàwacutá yéetácawa.

11 Quéwa, yá píimacuéca:

‘Cawinácaalí íima isèenái íríwa:
Yái wawàsi nuyúudèeripínácuéca
pía iyúta, càmita nùapínácué píriní
quirínama, idécáiná nùaca itàa-
cáiná Dios írí.’

12 Iná càicáinácué péewáidaca,
yá càmita pibàtaacué nayúudàaca
quirínama nasèenáiwa. **13** Yá
mawènicuéca pimànica yái Dios itàa-
cáica piawirináimi íiwitáisewa iyúwa,
pichàbáidéericuéca wenàiwicanái
írí. Madécaná áibanái wawàsi
pimàniyéicué càiyéi iicácanáwa.”

14 Néese Jesús yèepùà
imáidaca yàataléwa macáita níái
wenàiwicaca, yá íimaca nalí:

“Péemiacué nulí macáita, piacué
yúuwíná yái tàacáisica: **15** Yái yàa-
càsi wayéerica wanùmálicubàawa,
càmita báawa Dios iicácani. Yá
báawéeri iicáca yái tàacáisi
báawéeri imusuéricawa wawà-
walicuíse wanùmálicubàa. **16** Iná
càinácaalí idènia yúuwìapunáwa
yéemianápiná, yá iwàwacutá
yéemíaca íríwa cayába.”

17 Néese idécanáami
wenàiwicanái yàacawa Jesús íicha,
yá iwàlùacawa capíi iriculé. Yá yée-
wáidacalénái isutáca yéemíawani
ìwali yái yéewáidáanáca iyú, yái
náaliéricawa ìwali.

18 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Càita càmita píaliacué
péemíaca yái nucàlidéerica píri-
cué ìwali. Yái yàacàsi wayéerica
wanùmálicubàawa, càmita yéewa
báawaca imànica wáiwitáise Dios
ipíchale, **19** càmicáiná iwàlùawa
wawàwa iriculé. Iná càmita báawa
imànica wáiwitáise. Yàacawa
wadèericulé, néese, yá wáucaca
wáichawani.”

Càicaté Jesús íimaca wáalí-
caténá cayábaca macáita níái
yàacàsináica.

20 Néese íimacaté nacái nalí:

“Yáta báawéeri imànica
wenàiwica wáiwitáise, yái imusuéricawa
wawàwalicuíse. **21** Wenàiwicanái
iwàwalicuísecáináta namusúawa
níái báawéeyéi íiwitáisesica:
Namànicaténá báawéeri nainá
iyúwa, nayéedùaná, nanúanáca

wenàiwica, **22** naimáanáca náapicha níái cà míiyéica nàacawéeyéi, nawàwanáca nàasuwa manùba, namàníináca báawéeri áibanái irí, namèniadáanáca, namàníináca báawéeri nainá iyúwa mabáiníta, cáudeni naicáca áibanái, natàaní áibanái ìwali náinatawáise, cáimacái naicácawa, máiwitáise nacái nía. **23** Macáita níái báawéeyéi íiwitáisesica namusúacawa wenàiwica iwàwalicúiseta, yá nacái báawaca namànica wenàiwica íiwitáise.”

Abéechúa inanái yeebáidéechúa Jesús, cà míichúa israelnái yéena
(Mt. 15.21-28)

24 Néese, yá Jesús yàacatéwa yéewáidacalénái yáapichawa Sirofenicia yàasu cáli néré, mawiénita Tiro iyacàlená irí, Sidón iyacàlená irí nacái. Yá yàanàaca iwàlùacawa abéechúa capii irìculé, càmicáiná iwàwa áibanái wenàiwica yáaliacawa ìwali. Quéwa càmita yáalimá ibàacawa náicha. **25** Yá abéechúa inanái yéemìaca Jesús iináwaná yàanàaca néré, úái maliawáiséechúaca espíritu báawéeri imànica íidu. Yá ùacawa yàatalé, yáta úawìadaca úawawa Jesús yàabàli iwéré. **26** Uái inanáica, cà míichúa judíosàatúa, Sirofenicia mìnalu. Yá usutácaté Jesús íicha wawàsi imusúadacaténá uídu íicha espíritu báawéeri.

27 Quéwa Jesús íimacaté ulí:

“Quéechacá, iwàwacutá nuicáca napùalé níái israelnái nùasunái wenàiwicaca. Iná càmita cayába nùaca áulinái iyáa yái nuèripináca nuénibenái iyáawa.”

28 Yá úumacaté irí:

“Báisíta Nuíwacali, càicáaníta quéwa, níái áulináica yéewata nacái nayáaca yéenibenái iyáacalé yéenáimi.”

29 Néese, yá Jesús íimacaté ulí:

“Iwalíise yái càináca píimaca nulí, yá yéewaca pèepùacawa matuíbanáita picapèe néréwa, idécáiná espíritu báawéeri imusúacawa píidu íicha.”

30 Iná inanái yàanàacaalí uca-pèe néréwa, yá uicáca uídu irìacawa ùalubái íinatawa, idécáiná espíritu báawéeri imusúacawa uícha.

Jesús idèpiacaté abéeri mataacáiri, cà míiri nacái asái yéemìaca
(Mr. 7.31-37; Mt. 15.29-31)

31 Néese, yá Jesús yèepùacatéwa Tiro yàasu cáli néese yéewáidacalénái yáapichawa. Yá ichàbacaté yàacawa Sidón yàasu cáli néenibàa yàacaténáwa Galilea icalisaniná nérépiná. Quéwa ichàbacawa nacái Decápolis yàasu cáli néenibàa.

32 Yá abéenaméeyéi wenàiwica yàanàidacaté Jesús yàatalé, abéeri asìali cà míiri asái yéemìaca, cà míiri nacái yéewa itàanica. Yá nasutácaté Jesús íicha cayábéeri imàacacaténá icáapiwa ìwali.

33 Yá Jesús itécani méetàuculéta wenàiwica íicha. Yá íiyàaca

icáapi ipùatawa yùuwinái irìculé báipunitácanama. Yá nacái isàpiaca yáawiruní iyúwa icáapi ipùatawa, yá idunùaca asiali inène ìwali.

34 Yá Jesús iicáidaca chènuniré, yúuca icalésawa, yá íimaca asiali irí:

“¡Efata!” Arameo itàacái iyú, íimáaná: “¡Asái péemíaca siùcade!”

35 Yáta asáica yéemíaca, yá nacái itàaníca cayába.

36 Yáté càmíta Jesús iwàwa nacàlidaca iináwaná áibanái irí. Quéwa, éwita càica íimaca nalí, yáté nacàlidaca iináwaná ìwali quéwanáta. **37** Yáté wenàiwica icalùadacawa manuísíwata, yá náimacaté nalíwáacawa:

“Macáita cayábaca yái imànírica. ¡Imàaca néemíaca níái càmíiyéica asái yéemíaca! ¡Imàaca nacái matàacáiyéi itàaníca!”

**Jesús yàacaté báinúaca
mil wenàiwica iyáa**
(Mt. 15.32-39)

8 **1** Aiba èerité, nèepùacaté nàwacáidacawa àniawa madécaná wenàiwica Jesús yàatalé. Quéwa canácáinaté náalía nayáapínaca, yá Jesús imáidaca yéewáidacalénáíwa, íimaca nalí:

2 “Catúulécanáca nuicáca níái wenàiwicaca, idécáiná nàyaca wáapicha máisiba èeri, íná máapica nía siùcade. **3** Nubànùacaalí nía mayáacata nacapèe néréwa, cawàwanáta yéewa nawàwa ichàbacawa

àyapulicubàa namáapicawata, abénaméeyéicáiná yàanèeyéi déecuise.”

4 Yá yéewáidacalénái yeebáca isàna:

“Canácata yáaliméeri yee-dáca nalí càì imanùbaca pan cháì máisawali, nayáacaténa cadénama níatái wenàiwicaca.”

5 Yá Jesús isutáca yéemíawa nía: “¿Càisimaléná panínái pidèniacué?”

Yá náimaca irí:

“Wadèniaca siete namanùbaca.”

6 Yá Jesús ichùuliaca wenàiwicanái yáawinacawa cáli iwéré. Yá yeedáca icáapi irìculéwa níái siete panínáica. Iná yàaca idécanáami Dios irí cayábéeri nàwali, yá isupáidaca nía, yàaca nacái nía yéewáidacalénái iríwa nawacùacaténa nía manùbéeyéi wenàiwicanái ìwali. Yá namànica càitáde iyúwa íimáaná nalí.

7 Nadèniacaté nacái abénaméeyéi cubáináí pùubanaméeyéi. Jesús yàacaté nacái Dios irí cayábéeri nàwali. Yá ichùuliaca nacái yéewáidacalénáíwa iwacùaca nía. **8** Yá macáita nayáaca cadénama níái wenàiwicaca.

Néese Jesús yéewáidacalénái ìwacáidacaté siete mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéerimicawa. **9** Níái ìyéeyéicaté iyáacaléwa néenialí, cawàwanátaté báinúaca mil wenàiwicaca nía.

Néese, yá Jesús ichùuliaca nèepùacawa. **10** Yá iricùacatéwa

ídalìculé yéewáidacalénái yáa-
pichawa, nàacaténáwa Dalmanuta
yàasu cáli néré.

**Fariseonái iwàwaca Jesús imànica
nalí yái càmfirica wenàiwicanái
idé imànica**

(Mt. 16.1-4; Lc. 12.54-56)

11 Néese, yá fariseonái yàanàcaté
Jesús yàatalé. Yá nadàbacaté natàanica
yáapicha chàinisíiri iyú. Nasutácaté
íicha wawàsi imànicaténá naicá
abéeri yéenáiwanaísi chènuníiséeri,
quéwa náalimáidacaténáta naicáwani.

12 Yá Jesús yúucaca icalésawa
cachàini,^t ìwalíise yái nasutáanaca
néemíawani, yá íimaca nalí:

“Píacué wenàiwica ìyéeyéica siù-
cade, éwitacué piicáca madécaná
yàawiría yái numàníirica,
càicáaníta, yá quéwanátacué pisu-
táca nuícha áiba.

Báisítacué núumaca pirí:
Càmitacué numànipiná piicáni.”

13 Yá Jesús yàacawa náicha, yá
yèepùà iricùacawa àniawa ídali-
culé yéewáidacalénái yáapichawa
nàacaténáwa abéemàalé calìsa.

**Jesús itàanica fariseonái
yéewáidáaná ìwali**

(Mt. 16.5-12)

14 Níái Jesús yéewáidacalénái
naimáichacaté natéca nayáapináwa.

Abéechúacáináta panica, úái naté
nayáapináwa ídalìcu.

15 Yá Jesús yàalàaca nía, íimaca
nalí:

“Piicácué píichawa fari-
seonái yàasu levadura,^u yá
nacái nacuèriná Herodes yàasu
levaduraca.”

16 Yá náimacaté nalíwáacawa:

“Càmicáinási waté waliwa pan,
íná yéewa càì íimaca walí.”

17 Yá Jesús yáalíaca ìwali yái
natàaníirica ìwali, yá íimaca nalí:

“¿Cánácué pitàaní pan ìwali?

Mamáalàacata càmitacué
manuí piwàwa nuwéré éwita-
cué idé piicáca nùaca madécaná
wenàiwica iyáa panináí.

Mamáalàacata dàalacuéca
piwàwa. **18** Ewitacué catuíca
pía, éwitacué nacái càuwica pía,
càicáaníta, càmitacué píalimá pía-
liacawa íimáaná yái numàníirica.
Càmita nacái píalimácué piwà-
walica yái piiquéericuéca
numànica. **19** Nuwacùacaalíté

cinco panináí, cinco mil asianái
ìwali, ¿Càisimalénáté mapíiri
pipuníada pìwacáidacaalítécué
yéenáimi?”

Yá náimaca irí:

“Doce mapíiri.”

20 “Nuwacùacaalíté nacái siete
panináí, báinúaca mil wenàiwica

t 8.12 Jesús yúucaca icalésawa, íimáaná: Achúmaca Jesús iwàwa, càmicáiná neebáida
ìwali éwita nadéca naicáca madécaná yàawiría yái càmfirica wenàiwica idé imànica.

u 8.15 Levadura: abéeri íinaná nèewíadéeri yèewisá abéeri íbesi nacáiri iyúwa yái
namàníirica iyú pan, yéewacaténá imulacàacawa, cáamacanáini.

iyáa. ¿Càisimalénaté mapíiri pìwa-cáidatécué pan yéenáimi?"

Yá náimaca irí:

"Siete mapíiri."

21 Yá Jesús íimaca nalí:

"Néeni. ¿Cánácué càmita píalía pèemìaca nutàacái mamáalàacata?"

Jesús ichùnìaca abéeri cà míiri yéewa iicáidaca Betsaida iyacàlená néeni

22 Néese, yá Jesús yàanàacaté Betsaida iyacàlená néré yéewáida-calénái yáapichawa. Yá abénaméeyéi itécaté Jesús yàatalé abéeri asìali matuíri. Yá nasutáca íicha wawàsi ichùnìacaténáni. **23** Yá Jesús itéca matuíri icáapi ìwali méetàuculé yàcalé íicha. Yá yàapisaca ituí iriculé. Yá íibàaca ituí ìwali. Néese, yá yeedáca icáapiwa íicha, yá isutáca yéemiawani: "¿Asái piicáidaca?"

24 Yá matuíri iicáidaca, yá íimaca:

"Núalimáca nuicáca wenàiwica ìpìnánáica, quéwa càide iyúwa àicunái."

25 Yá Jesús yèepùa íibàaca ituí ìwali àniawa. Iná idécanáami yeedáca icáapiwa íicha, yásí asáica iicáca amalánama macáita.

26 Yá Jesús ichùuliaté yèepùacawa icapèe néréwa. Yá íimacaté irí:

"Quéwa picá piwàlùawa Betsaida iyacàlená iriculé. Picá nacái picàlida yàcalé mìnánái iríni."

Pedro íimaca, Jesúscata yái Cristo
(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

27 Néese Jesús yàacatéwa yéewáidacalénái yáapichawa yàcalénái

néré, iyéeyéicaté mawiénita Cesa-rea iyacàlená irí, Filipino iyacalémica. Iná idècunitàacá nàacawa àyapulicubàa, yá Jesús isutáca yéemiawa nía, íimaca nalí:

"¿Càiná náimaca nùwali níai wenàiwicaca? ¿Cawinása núa?"

28 Yá náimaca irí:

"Abénaméeyéi náimaca, píacatása Juan Bautista, càicáucàacawa. Aibanái íima, píacatása Elías. Aibanái nacái íima, càmicaalí néenáta, níai áibanái profetanáicaté bàaluité càicáucàacawa àniawa."

29 Yá Jesús isutáca yéemiawa nía àniawa, íimaca nalí:

"¿Néenicué píá? ¿cawinácué píimaca, cawiná núa?"

Pedro íimaca irí:

"Píacata Cristo."

30 Quéwa càmita Jesús iwàwa nacàlidaca iináwaná áibanái irí, yácata Cristo.

Jesús icàlidaca ìwali yái yéetáanápínacawa

(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

31 Yá Jesús idàbaca yéewáidacana, yá íimaca nalí:

"Núa asìali Dios néeséerica, iwàwacutápiná nùuwichàacawa manuísíwata. Yá nacái náamàapínáca núa, níai náiwitápunái béeyéica, sacerdotenái íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté. Iná nanúapínáca núa, quéwa nucáucàapínacawa àniawa máisiba èeri idénáami."

32 Càicaté icàlidaca nalí iwaliwa amalánama.

Néese, yá Pedro itéca Jesús méetàuculéta náichani. Yá yàalàacani chàinisíiri iyú.

33 Yá Jesús iwènúaca iicáidaca yéewáidacalénái iríwa. Yá yàalàaca Pedro, íimaca irí:

“¡Píawa nuícha, Camèniadacáiri! Piwàwaca numànica càide iyúwa Camèniadacáiri iwàwáaná. Càmita píináidawa machacànita càide iyúwa Dios íináidáanáwa. Píináidacáwa càide iyúwa asianái íiwitáise iyáaná.”

34 Néese Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwa, áibanái wenàiwica nacái, yá íimaca nalí:

“Cawinácaalí iwàwa nuéwáidacaléca, càmita iwàwacutá imànica quirínama càide iyúwa iwàwáaná. Iwàwacutá màulenácani, yéetáanápináwa nùwaliná. **35** Yái càníirica iwàwa imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, iwàwawéeri càita imànica càide iyúwa íináidáanáwa, càmita idèniápiná nái cayábéeyéi wawàsinái, itàacái cayábéeri nacái, nái Dios yéeyéica walí irícu èeriquéi.”

36 “Iná éwita wenàiwica idèniaca iríwa macáita nái wawàsinái cawèniyéica cháí èeri irícu, quéwa yéetácaalíwa, yá yàacawa Dios íicha yùuwichàacáisi quichái iriculé.

37 Canácata áiba wawàsi cawèníiri cháí èeri irícu yéewéeri wàaca Dios irí wawèniwa, yéewacaténá yàaca walí wacáuca càníiri imáalàawa.

38 Nái báiyéica iicáca núa, nutàacái nacái siùcade, cabáyawanéeyéi wenàiwica ipíchaléta, báipinácata nacái nuicáca níata nùanácaalíwa, núa asiali Dios néeséerica, Núaniri ichàini icamaláná ichúnica yèewiwa, náapicha nacái nái yàasu ángelnái mabáyawanéeyéica.”

9 **1** Jesús íimacaté nacái nalí: “Báisítacué núumaca píri: Abénaméeyéi péenacué, piacué iyéeyéica cháí, piicápinacué iicacánáwa yàanàaca yái Dios icùacatáipináca yàasunái wenàiwicawa ichàini iyúwa.”

Jesús icànaca melùmelùwaca
(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

2 Néese idécanáami seis èeri ichàbacawa, yá Jesús itécaté yáapichawa Pedro, Jacobo, Juan nacái, yá nàacatéwa abéeri dúli chènuníiri íinatalé. Iná nàanàacaalíté néré, yaté áibacata Jesús iicacánáwa náacuesemita. **3** Yaté ibàle icànaca pucùnamáiwaca, cabalèewaca iyúwa sàwali ichùta. Canácata yáaliméeri íibaca cabalèewaca cà iicacánáwa cháí èeri irícu. **4** Yaté naicáca Elías yáasáidacawa Moisés yáapicha. Yá natàanícaté Jesús yáapicha nái idéeyéicaté yéetácawa bàaluité.

5 Yá Pedro itàaníca, íimaca Jesús irí:

“Núiwacali. ¡Cayábaca wàayacuéca píapicha cháí! Iwàwacutá

wamànicuéca pirí máisiba capìima. Abéechúa Moisés irí, áiba Elías irí, áiba nacái pirípiná.”

6 Yá nacalúadacawa máiní, íná càmita Pedro yáaliáwa càinácaalí wawàsiquéi càì itàaníca ìwali.

7 Néese, yá abéeri acalèe iricùacawa, yá utàanáidaca nía. Yá acalèe yèewíiseca néemíà Dios isàna itàaníca, ímaca nalí:

“Yácata Nuìri, yái cáininéeri nuicáca. Irítacué péemíà!”

8 Idècunitàacá naicáidaca natéesebàawa, yá canáca níái áibanáica. Yá abéericata Jesús yái ibàlùawa néeni náapicha.

9 Néese idècunitàacá nalicùaca nàacawa dúlì íinatáise, yá Jesús yàalàaca yéewáidacalénáíwa ipíchaná nacàlidaca áibanái irí yái naiquéerica, iwérépináta icáucàacawa yéetácáisi íicha, yái asíali Dios néeséerica. 10 Yá càmítatè nacàlida ìwali áibanái irí. Quéwa náimaca nalíwàacawa:

“¿Càinásica íimáanáca yái icáucàanápínacawa yéetácáisi íicha?”

11 Iná nasutáca néemíawa Jesús:

“¿Cáná yéewa càì náimaca níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericatè? ¿Elíasica^v iwàwacutápiná yàanàaca quéecha?”

12 Yá ímaca nalí:

“Báísíta, Elías yàanàapínáca quéecha màulenácaténá

imànica wenàiwica iwàwa, nawènúadacaténá náíwítáisewa Dios irípiná. Quéwa Dios itàacái ímaca: ‘Yái asíali Dios néeséerica, iwàwacutápiná yùuwichàacawa manuísíwata, náamàapíná nacáini.’

13 Quéwa núumacué pirí: Elías idécaté yàanàaca. Quéwa namànicatè irí báawéeri iyúwaté nawàwáaná càide iyúwaté profetanái itànàaná ìwali bàaluité.”

Jesús ichùniaca abéeri ùuculiiri matàacáirica espíritu báawéeri imànica
(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

14 Néese Jesús, máisiba yéewáidacalénái yáapicha, nàanàacaalí nàatalé níái áibanái yéewáidacalénáica, yá naicáca manùba wenàiwicanái natéesebàa itàaníiyéi yáapichawáaca chàinisíiri iyú, náapicha níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericatè. 15 Iná wenàiwicanái iicácaalítè Jesús, yá casíimáica nawàwa. Yáta napíacawa íipunita natàidacaténáni.

16 Yá Jesús isutáca yéemíawa nía:

“¿Càinácué ìwali pitàaní pìyaca chàinisíiri iyú náapicha níara wenàiwicaca?”

17 Yá abéeri néená ímaca wenàiwicanái yèewíise:

“Pía yéewáidéeri, nùanàidacata pìatalé nuìriwata, yái

^v 9.11 Jesús itàaníca ìyaca Juan Bautista ìwali. Quéwa càmítatè nacùa nàyaca Juan Bautista, nayúunáidacáinátè Elías yàanàapínáca quéecha Cristo ipíchalé.

matàacáirica espíritu báa-
wéeri imànica. **18** Alénacaalíta
yèepuniwa, yá yúucaca
iríawa cáli iwéré chàinisíiri
iyú. Yá cacàlica inùmalìcuíse,
yaamíadaca nacái iyéiwa, yá iiná
íiyàcawa macáita. Iná yéewa
nusutáca péewáidacalénái
íicha wawàsi namusúadacaténá
íichatáni, quéwa càmita náalimá
namànicani."

19 Yá Jesús íimaca nalí:

"¿Píacué càmmíyèita yeebáida
Dios ìwali! ¿Càinápíná idècuni
iwàwacutá nùyacuéca píapicha
mamáalàacata? Pitécué nulí néese
yái ùuculìirica."

20 Yá nàanàidacani Jesús yàatalé.
Iná espíritu báawéeri iicáca nacáita
Jesús, yáta itatáidacani yúucaca
iríawa cáli iwéré, yá itálianícawa,
cacàliwaca inùmalìcuíse.

21 Yá Jesús isutáca yéemíawa yái
yáanirica:

"¿Chácaalínáté idàba càicani?"

Yá íimaca irí:

"Isùmàica irìcuísetawa.

22 Madécaná yàawiría yúucacani
quichái iriculé, úni yáaculé nacái,
inúacaténátani. Quéwa yéewacaalí
pimànica irí cayábéeri, yá piicáca
wapùalé, piicá nacái watúulécaná."

23 Jesús íimaca irí:

"¿Yéewasica pimànicani! ¿Picá
píima! Manuí piwàwa Dios iwéré.
Yácáináí manuíríca iwàwa Dios

iwéré, imànica irí macáita càide
iyúwa isutáaná."

24 Yáta ùuculìiri yáaniri
imáidaca chàinisíiri iyú:

"¿Báisíta manuíca nuwàwa Dios
iwéré! ¿Quéwa piyúudàa núa,
nuebáidasíwacaténáni!"

25 Iná manùbacáiná Jesús iicáca
wenàiwica iwacácawa yàatalé, yáta
ichùuliaca chàinisíiri iyú espíritu
báawéeri, íimaca irí:

"Pía espíritu báawéeri,
matàacáirica, màuwíiri nacái
imànica wenàiwica, pimusúacawa
ùuculìiri íicha. Yáta quirínama
piwàlùacawa yèewiré."

26 Yáta espíritu báawéeri
yéemíanicawa, itatáidaca nacái
ùuculìiri, yá imusúacawa íicha. Yá
yúuwàaca iríacawa càide iyúwa
yéetéerimiwa. Yá náimaca macáita:
"¿Idéca yéetácawa!" **27** Quéwa,
yá Jesús íibàaca icáapi ìwali, yá
imichàidaca ibàlùawa.

28 Néese Jesús iwà-
lùacanáamiwa capíi iriculé,
yá yéewáidacalénái isutáca
yéemíawani irínámitawa.

"¿Cáná càmita wadé
wamusúadaca yái espíritu
báawéerica?"

29 Jesús íimaca nalí:

"Yá espíritu báawéeriquéi yé-
wéeri imusúacawa iyúta abéerita,
yái idécaalíta watàaníca Dios yáa-
picha ìwali." ^w

^w 9.29 Iwàwáaná íimaca: Níái espíritu báawéeyéica namusúacawa watàanínácaalíta
Dios yáapicha ìwali.

**Jesús icàlidaca àniawa ìwali
yái yéetáanápínacawa**
(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

30 Nàaca idénáamiwa néese yéewáidacalénái yáapichawa, yá nachàbacatéwa Galilea yàasu cáli íinatabàa. Quéwa càmita Jesús iwàwa áibanái yáaliacawa ìwali,
31 yéewáidacáiná iyaca níawami yéewáidacalénáitawa. Yá íimacaté nali:
“Núa, asiali Dios néeséerica, abéeri yèpùadapíná núa nali, níai asianái idènièyéica ichàiniwa cháí iricu èri-quéi. Quéwa máisiba èri idénáami, yá nucáucaapínacawa àniawa.”
32 Yá càmitaté nàalía néemiaca yái tàacáisi Jesús icàlidéerica nali. Quéwa cáaluca nasutáca néemiawani.

**Jesús yéewáidaca ìwali yái
máiníirica caináwanáca**
(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

33 Néese nàanàacaalíté Capernaúm iyacàlená néré, idécanáami nawàlùacawa capii iriculé, yá Jesús isutácaté yéemiawa níai doce yéewáidacalénáica:
“¿Càiná wawàsiquéi pitàanícué piacáwa ìwali idècunitàacá wàacawa àyapulicubàa?”

34 Quéwa, yá masànacata nía, natàanícáinaté nàacawa ìwali yái máiníiripínáca cawènica náicha.

35 Néese, yá Jesús iyamáacaté yáawinacawa, yá íimacaté nali:
“Abéeri péenácaalícué iwàwa cawènica, iwàwacutá iyúudàacuéca pía macáita.”

36 Yá imáidaca abéeri sùmài, yá ibàlùadacatèni bamuchúami nali. Yá nacái imichàidaca yàanalícuwani, yá íimaca nali:

37 “Yái yeedéerica yàataléwa abéeri sùmài nuípidená ìwali, yá núacata nacái idé yeedá yàataléwa. Iná yái íipunitáidéerica núa, yá nacái íipunitáidaca yái ibànuèrica núa aléi.”

**Yái imàníirica càide
iyúwa Jesús íimáaná**
(Mt. 10.42; Lc. 9.49-50)

38 Juan íimaca Jesús irí:

“Pía yéewáidéeri, waicáca abéeri asiali yúuquéeri espíritu báawée-yéi píipidená ìwali. Quéwa càmita wamàaca imànicani, càmiiricáiná yèepuníwa wáapichatáni.”

39 Quéwa Jesús íimaca nali:

“Picácué pimáisanía imànicani. Yácáiná imàníirica yái càmiirica wenàiwica idé imànica nuípidená ìwali, càmita yéewa itàaníca báawanama nùwali, néese idénáami. **40** Yái càmiirica ibàlùawa wáipunita, wáapichéericatani.
41 Càinácaalí yàacué pìira úni nuípidená ìwali, Cristo yàasunái wenàiwicacáinácué pía. Báisíta núumacuéca pirí: Dios yàapínáca iwèni.”

**Iwàwacutá waicá wáichawa cayába
ipíchaná wamànica wabáyawanáwa**
(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)

42 Jesús íimacaté:

“Cawinácaalí iméeràida níai púubanaméeyéi yeebáidéeyéica

nùwali namànicaténá nabáya-
wanáwa icùaléta, cayába cáminá
nadacùaca icanápi ìwali abéeri
íba manuíri namuluérica iyú, yá
náucacani lamá yáaculé.

43 Iná pimànicaalí pibáya-
wanáwa picáapi iyúwa, pidalúaca
píichawani. Cayábaca piacawa
Dios néré abéemàa picáapi yáa-
pichatawa ipíchaná piacawa
quichái iriculé pucháibanama
picáapi yáapichawa, yái quichái
càmíirica ichàcawa càiripináta,
44 yái càmicataléca nàasu
ènisinái yéetáwa, càmicatalé
nacái ichàcawa yái quicháica
càiripináta.

45 Iná piabàli iyúcanámi
pimàni pibáyawanáwa, pida-
lúaca píichawani. Cayábaca
quiríta piawa Dios ìyacàle iriculé
abéemàa piabàli yáapichatawa
ipíchaná piawa quichái iriculé
pucháibanama piabàli yáapichawa,
yái quichái càmíirica ichàcawa
càiripináta, **46** [càmicataléca
nàasu ènisinái yéetáwa náicha,
càmicatalé nacái ichàcawa yái qui-
cháica càiripináta.]

47 Iná pituí iyúcanámi pimàni
pibáyawanáwa, picùnúaca
píichawa úa. Cayábaca quiríta
piawa Dios néré abéemàa pituí yáa-
pichatawa ipíchaná piawa quichái
iriculé, yái quichái càmíirica ichà-
cawa càiripináta,

48 'càmicataléca nàasu ènisinái
yéetáwa, càmicatalé

nacái quichái ichàcawa,
ipucúacawa càiripináta.' "

49 Iná macáita Dios imàacapiná
cáiwíiri wawàsica ichàbacawa
walí yéewacaténá cáaliacáica wía
idénáami, càide iyúwa weemácaalí
abéeri wawàsi quichái iyú, cayába-
caténáni. Iyúwa nacái wapuidacaalí
abéeri wawàsi iwidùma iyú
ipíchaná báawacani.

50 Cayábéerica yái Dios
itàacáica. Quéwa càmicaalí
wamàni càide iyúwa íimáaná, yá
canápinácata walíni. Iná iwàwa-
cutá cáinináca waicáyacacawa
yéewacaténá wàyaca matuíbanáita
wáapichawáacawa.

**Jesús yéewáidaca ìwali yái
namàacayacacaalíwa**
(Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)

10 **1** Néese, yá Jesús yèe-
pùacatéwa Capernaúm
ìyacàlená néese yéewáidacalénái
yáapichawa nàacaténáwa Judea
yàasu cáli néré, abéemàalé
inanábàa Jordán. Iná nàanàacaalíte
néré, yáta madécaná wenàiwica
ìwacácawa nàatalé àniawa. Yá yée-
wáidaca nía càide iyúwa imàniíná
yèepunicawa.

2 Abénaméeyéi fariseonái yàa-
cawa Jesús yàatalé náalimáidacaténá
naicáwani, yá náimaca írí:

"¿Yéewasica abéeri asíali
imàacaca yàacawéetúawa, yá
ichùuliaca umusúacawa íicha ica-
pèe iricuíse?"

3 Yá Jesús íimaca nalí:

“¿Càináté Moisés ichùulia-cué pimànica ìwali yái càiri wawàsica?”

4 Yá náimaca irí:

“Moisés ibatàacaté abéeri asìali imàacaca yàacawée-túawa. Quéwa iwàwacutá itànàacaté ulí abéeri cuyàluta imàacáaná úa. Yá ichùuliaca nacái umusúacawa icapèe iricuise.”

5 Jesús íimaca nalí:

“Quéwa máinícáináté báawacuéca píiwitáise, íná yéewa Moisés imàacacatécué pimànicani. **6** Quéwa idàbáanáté Dios imànica yái èerica, ‘Dios idàbacaté abéeri asìali, abée-chúa nacái inanái.’ **7** Iná ìwaliise, yá iwàwacutá asìali ìyaca méetàucuta isèenái íichawa ìyacaténá yàacawée-túa yáapichatawa. **8** Yá níai pucháiba wenàiwicaca, abéeri wenàiwicacata Dios iicáca nía. **9** Iná idécaalí Dios imàacaca nàyaca náapichawáacawa, yá càmita yéewa áiba wenàiwica ichùulia namàacayacacawa.”

10 Néese idécanáamité nàanàaca capii iriculé, yá yèepùaca yée-wáidacalénái isutáca yéemíawani, ìwalita àniawa yái namàacáanáca nàacawéetúawa.

11 Yá Jesús íimaca nalí:

“Cawinácaalí imàaca yàaca-wéetúawa yeedácaalí uícha áiba inanáita, imànica ibáyawanáwa ulí.

12 Càita nacái, inanái imàacacaalí yàacawéeriwa uedácaalí uàca-wéeriwa íichawa áiba asìalita, yá umànica ubáyawanáwa irí.”

Jesús imàaca sùmanái ìwali cayábéeri

(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)

13 Néese, yáté nacái abénaméeyéi wenàiwica itéca yéenibewa Jesús yàatalé, íibàacaténá nàwali imàacacaténá nalí cayábéeri. Quéwa yéewáidacalénái icuísaca níai itéeyéica yéenibewa yàatalé. **14** Jesús iicácanáami yái yéewáidacalénái imàníirica, yá báawaca iicáca náiwitáise, íimaca nalí:

“Pimàacacué nàacawa nùatalé níai sùmanáica. Pibatàacué nàacawa néese. Yái Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa ìyaca nalípináta, níai wenàiwica sùmanái nacáiyéica íiwitáise.^x

15 Báisítacué núumaca pirí: Yái càníirica yeebáida màulenáta ìwali yái Dios icùacataléca yàasunái càide iyúwa abéeri sùmài màulenáta, càmita iwàlùapináwa néré.”

16 Yá Jesús íibàacaté iwéréwa níai sùmanáica, yá nacái íibàaca nàwali imàacacaténá nalí cayábéeri.

^x **10.14** Bàaluité, càmitaté cawèni níai inanáica, íná càmita nachùulia asianái iwicáu. Máini yáawanáita níai sùmanáica, canáca nawèni inanái íicha. Iná ìwalíise, Jesús yée-wáidacalénái icuísaca níai itéeyéi sùmanái Jesús yàatalé.

**Abéeri ùuculiiri càasuíri
itàaníca Jesús yáapicha**
(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)

17 Iná idàbacaalíté Jesús ìipinaca yàacaténáwa àniawa àyapu irìcubàa, yá abéeri asìali ipìacawa yàatalé. Yá nacái iyamáaca yáawinacawa yùlulù ipùata ìipunita, yá isutáca yéemiawa Jesús:

“Pía yéewáidéerica, cayábéeri ìiwitáise. ¿Càinásica wawàsica iwàwacutá numànica yéewacaténá nudènìaca nucáuca càmiiri imáalàawa?”

18 Jesús ìimaca irí:

“Cayábéeri, picá píima nùwali. Canácata áiba wenàiwica cayábéeri ìiwitáise. Abéerita Dios yái cayábéeri canánama íicha. **19** Idé píaliacawa nàwali níái Dios itàacái ichùulianá ìimáanáca: ‘Picá pinúa wenàiwica. Picá píimá áiba inanái yáapicha, càmiíchúa piacawéetúa, áiba asìali càmiiri nacái piacawéeri. Picá piyéedù. Picá pimàni pichìwawa áiba ìwali. Picá peedá áiba yàasu pichìwa iyúwa. Pía píaniri ìimiétacanáwa, píatúa nacái.’ ”

20 Yá asìali ìimaca Jesús irí:

“Pía yéewáidéerica wía. Macáita idé numànica càide iyúwa Dios ichùulianá sùmàicatáiseta núa.”

21 Yá Jesús iicáidaca irí, cáinináca nacái iicàcani, ìimaca irí:

“Abéeri wawàsi iwàwacutá pimànica quiríta. Iwàwacutá pía piwèndaca macáita yái pidènièri wawàsica. Yá piwacùaca catúulécaneeyéi ìwali yái iwèninámica. Yásí pidèniàpináca cawènìiri chènuniré. Iná piacawa núapicha nuéwáidacalépiná.”

22 Iná yéemiacanáami yái tàacáisica, yá achúmaca iwàwa ìináidacawa ìwali. Yá yàacawa, máinícáináté idènìaca manùbaca yàasuwa.

23 Yá Jesús iicáidaca itéesewa, ìimaca yéewáidacalénái iríwa:

“Càulenásíwapináta nawàlùacawa Dios iyacàle irìculé níái càasuíyéica.”

24 Yá nacalùadaca néemiaca Jesús itàacái níái yéewáidacalénáica. Quéwa ìimaca nalí àniawa:

“Píacué nùacawéeyéiná.”^y Càulenásíwata wenàiwica iwàlùapinácawa irìculé yái Dios icùacatáica yàasu wenàiwicawa.

25 Càulenáca abéeri càasuíri imàacaca yáawawa Dios ichùulìaca ìiwitáise. Báisíta, càmita yéewa imànicani. Càide iyúwa càmiíná yéewa abéeri camello ichàbacawa abéeri siduwíapi ituí yáapi irìcubàa.”

26 Idécanaámi yéewáidacalénái yéemiaca itàacái, yá nacalùadaca néemiacani, yá náimaca nalíwáacawa:

y 10.24 “Nuénibe”, Jesucristo ìimaca nalí níái yéewáidacalénáicawa, yéewáidacáiná nía, nèepunícawa nacái yáapicha.

“¿Càinápínásica yáalimá ichúu-
liacawa yúuwichàacáisi íicha?”

27 Jesús iicáidaca nalí, yá íimaca:

“Càmita yéewa abéeri wenàiwica
ichúuliadaca yáawawa yúuwichàa-
cáisi íicha ichàini iyúwa. Abéerita
Diosca yái yáalimá ichúuliadacani.”

28 Yá Pedro íimaca Jesús irí:

“Idéca pialíacawa wamàacaca
wàasu wawàsiwa macáita, yá
wàacatéwa píapicha.”

29 Jesús íimaca nalí:

“Báisítacué núumaca pirí:

Yái cáininéerica iicáca núa,
imàaquéerica icapèewa nùwaliná,
yéenánái, yáaniri, yáatúa, yàaca-
wéetúa, yéenibenái, yàasu cáli
nacái, yéewáidacáiná yái nutàacái
cayábéerica áibanái irí, **30** quéwa
Dios yàapínaca irí nía cháí èeri
irìcu cien yàawiría, éwita imàacaca
yéenánáiwa nùwaliná idèniapínaca
manùba yéenánáiwa, éwita
napìadáidaca pía nùwaliná, néese
péetácaalíwa, yá pidèniapínaca
picáuca cà míiri imáalàawa áiba
èeri. **31** Quéwa níai cawèníyèi
iicáca yáawawa áibanái íicha siù-
cade, canápináca nawèni aléde
Dios ìyacàle irìculé. Quéwa níai
mawèníyèica iicáca yáawawa siù-
cade, níapínasí cawèníyèi aléde
Dios ìyacataléca.”

**Jesús icàlidaca àniawa ìwali
yái yéetáanápínacawa**
(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)

32 Néese, yá Jesús íiríacaté
yàacawa àyapulicubàa Jerusalén

ìyacàlená nérépiná. Yàacaté yàa-
cawa yéewáidacalénái ipíchaléwa,
quéwa icalùadéeyéi yàacawa,
cáaluíyèi nacái. Néese, yá yèepù-
caté ìwacáidaca nía méetàuculéta
àniawa níai doce yéewáidacalé-
cawa. Yá icàlidaca nalí ìwali yái
wawàsi ichàbéeripínacawa irí néré:

33 “Péemiacué. Siùcade, wà-
cawa Jerusalén ìyacàlená néré.
Núa asiali Dios néeseérica, áiba
yèepùadapínaca núa sacerdotenái
íiwacanánái irí, nalí nacái níai yée-
wáidéeyéica yái Moisés itànèericaté.
Yá namàacapínaca nuétácawa. Néese,
yá nèepùadapínaca núa nalí, níai
càmíyèica judíonái nanúacaténá
núa. **34** Yá naicáanípínaca
nuquíniná, nàapìsáidapíná
núa, nacapèedáidapínaca nacái
núa. Néese, yá nanúapínaca núa.
Quéwa máisiba èeri idénáami, yá
nucáucaapínacawa yéetácáisi íicha.”

**Jacobo isutáca Jesús íicha
wawàsi Juan yáapicha**
(Mt. 20.20-28)

35 Néese, yáté Jacobo yàacawa
Juan yáapicha Jesús yàatalé, níai
Zebedeo yéenibeca, yá náimaca
irí: “Pía yéewáidéerica wía, wawà-
waca pimànica walí càide iyúwa
wasutáaná píicha.”

36 Jesús isutáca yéemíawa nía:

“¿Càiná wawàsica yái piwàwa-
cué numànica pirí?”

37 Yá náimaca irí:

“Yàasu èeripíná pichùu-
liaca pichàini iyúwa cáli íinata,

wawàwapiháca pimàacaca
wáawinacawa pinanácubàa,
abéeri péewápu néese, abéeri
nacái apáu néeseema.”

38 Néese Jesús íimaca nalí:

“Càmitacué píalíawa
cawinácaalí wawàsica yái
iwàwacutápiná ichàbacué-
cawa pirí yéewacaténacué idéca
píawinacawa nùwalibàa.
¿Píalimásicué piùwichàapinácawa
càide iyúwa nùuwichàanápínáwa?”

39 Yá náimaca irí:

“Báisíta, wáalímáca
wamànicani.”

Yá Jesús íimaca nalí:

“Báisítacué núumaca pirí. Cà-
táde iyúwa nùuwichàanápínáwa,
càita nacái piùwichàapinácucawa.

40 Quéwa càmita núa yái
imàacapinácucé píawinacawa
núewápu néese, apáulicuise
nacái. Idéca Núaniri iníwàaca níai
yáawinéeyéipinácawa nùwalibàa.”

41 Néese níai diez Jesús yée-
wáidacaléca, idécanáami náalíaca
ìwali yái natàaníináca Jesús yáa-
picha, yá calúaca naicáca Jacobo,
Juan nacái. **42** Quéwa Jesús
imáidaca nía yàataléwa, yá íimaca
nalí:

“Níai reynái càimíyéica judíonái,
nachùuliaca nàasu cáli mìnánáwa
chàinisíiri iyú, nadèniacáiná

nachàiniwa nawicáu.^z **43** Quéwa
càmita iwàwacutá càicuéca pirí
wawàsi píapichawáaca. Cawinácaalí
péenaca yái iwàwa caináwanáca
pèewíisecué, iwàwacutá íibaidaca
iyúwa pìasu wenàiwicacué. **44** Yái
iwàwéerica caináwanáca pèewicué,
iwàwacutá íibaidaca quéecha iyúwa
pìasu wenàiwicacué. **45** Iná núa
asíali Dios néeseérica, càmita nùanàa
aléi wenàiwica íibaidacaténá nulí.
Nùanàaca nuíbaidacaténá áibanái
irípiná numàacacaténá nucáucawa
nàwaliná, nuwasàacaténá manùba
wenàiwica yùuwichàacáisi íicha.”

Jesús ichùnìaca Bartimeo càmíirica asái iicáidaca

(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

46 Néese, yá Jesús yàanàacaté
Jericó ìyacàlená néré yée-
wáidacalénái yáapichawa. Iná
namusúacaalítewa yàcalé iri-
cuise, madécaná wenàiwica
yàacatéwa náami. Ayapu idù-
lepi, yá yáawinacatéwa yái
abéeri asáli matuíri, íipidenéeri
Bartimeo, Timeo ìirica, isutéeri
wenàiwica íicha palata. **47** Bartimeo,
yéemíacaalí náimaca Jesús Nazaret
mìnali, yái càì ichàbawa yàacawa
chábái, yá imáidaca:

“¿Jesús, rey David itaquérinámi,^a
piicá nupùalé!”

^z **10.42** Macáita wáalíacawa yàcalé íiwacanánái ìwali. Nawàwaca namànica càide
iyúwa nawàwáaná náapicha níai nàasu cáli mìnánáca. Iná nachùuliaca chàinisíiri iyú
macái wenàiwica.

^a **10.47** Rey David itaquérinámi, íimáaná: Yácata Cristo, Dios ichùulièrica.

48 Madécaná wenàiwica icuí-saca yái matuírica masànacaténani. Yá quéwanáta imáidaca cachàini mamáalàacata:

“¡Jesús, rey David itaquérinami, piicá nupùalé!”

49 Yá Jesús iyamáaca ibàlùacawa, yá ichùuliaca namáidaca iríni, náimaca irí:

“¡Pichàiniadawa! Pimichàawa síi-sàara. Jesús imáidaca pía.”

50 Yá yúucaca úái yèepùanáca, yá imichàaca ibàlùacawa, yá yàacawa Jesús yàatalé.

51 Yá Jesús isutáca yéemiawani:

“¿Càiná piwàwa numànica pirí?”

Yá matuíri íimaca irí:

“Pía yéewáidéerica, nuwàwa asái nuicáidaca.”

52 Yá Jesús íimaca irí:

“Manuícáiná piwàwa Dios iwéré, íná idé pichùnìacawa. Iná yéewa piacawa.”

Yáta asáica Bartimeo iicáidaca, yá nacái yàacatéwa Jesús yáami àyapulicubàa.

Jesús iwàlùacatéwa Jerusalén iyacàlená iriculé iyúwa cachàiníiri

(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40;

Jn. 12.12-19)

11 1 Néese idécanáamité mawiénica Jesús yàacawa Jerusalén iyacàlená néré, Betfagé iyacàlená irí, Betania iyacàlená irí nacái, dúli Olivos yáalimábàa, yá Jesús ibànùacaté ipíchaléwa pucháiba yéewáidacalénáiwa.

2 Imaca nalí:

“Piacuéwa abéeri yàcalé iriculé yái iyéerica wáalimábàa.

Pianàacaalícué néré, yácué pianàapínaca abéeri burro iiri nadacuèri ibàlùawa, càmiiritàacá wenàiwica yèepuníwa íinata. Piwa-sàacuéni, yácué pitéca néesení.

3 Aibacaalícué isutá yéemiawani: pía: ‘¿Cánácué piwasàa pìyacani?’, yácué píima irí: ‘Wáiwacalica iwàwacutáni. Quéwa néeseaca, ibànùapínácué piríni.’ ”

4 Néese, yá nàacatéwa yàcalé iriculé níai pucháiba yéewáidacalénáica. Yá nàanàaca abéeri burro nadacuèri ibàlùacawa bàacháwáise, capíi inùma yáalimábàa. Yá nawasàacaténí. **5** Abénaméeyéi wenàiwica iyéeyéica néeni nasutáca néemiawani nía:

“¿Càinácué pimàni? ¿Cánácué piwasàa pìyaca yáara burro iirica?”

6 Yá nacàlidaca nalí càide iyúwa Jesús ichùulianáté náimaca. Yáté namàacaca nawasàacani.

7 Yá natécaté Jesús yàatalé yái burro iirica. Yá naliadaca íinata nèepùanáwa, yá Jesús imichàaca yáawinacawa íinatalé. **8** Yá nacái madécaná wenàiwica iriàdaca nèepùanáwa àyapulicubàa Jesús ichàbatabàapínacawa. Aibanái iwichùu nacái àicu ibáiná, yá naliadacani àyapulicubàa. **9** Yá níai wenàiwica yèeyéicawa Jesús ipíchalé, yèeyéicawa nacái yáamiwáise, yá náimacaté namáidaca:

“¡Wàacué irí cayábéeri yái yèericawa wàatalé Wáiwacali íipidená ìwali, israelnáí yàasu rey! **10** ¡Cayábacatáica yái icùacatáipináca wía iyúwaté wàawirimi David icùanáté wàasu cáli! ¡Wàaca pirí cayábéeri, pía Dios iyéerica chènuniré!”

11 Iná Jesús iwàlùacanáamiwa Jerusalén iyacàlená iriculé, yá yàacatéwa machacànita Dios icapèe iriculé.

Néese idéca idénáami iicáca néré macáita, yá yèepùacatéwa Betania iyacàlená néré náapicha níái doce yéewáidacalénáica, idécáináté máiní táicaca nàwali.

**Jesús ichùulia míisica
higuera yéetanámi**
(Mt. 21.18-19)

12 Néese mapisáináami, idécanáamité namusúacawa Betania iyacàlená íicha, yá máapicaté Jesús. **13** Yá iicáca abéechúa àicu higuera yéetaná ibàlùacawa déeculé cabáinéechúa. Yá yàacawa néré, isicúacáicha càyacanáca úa yeedácaténá iyáawa ùyacaná. Quéwa yàanàacanáami néré, yá canáca iiquéri ùyacanáca, yáawami ubáináta, càmicáináté higuera iyacaná yàasu èericáwata.

14 Yá Jesús íimaca higuera irí: “¡Canácata iyéeripiná pìyacaná quirínama càiripináta!”

Yá yéewáidacalénái yéemíaca isàna íimaca àicu irí.

**Jesús imusúadaca báawéeyéi
Dios icapèe iricuíse**

(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48;
Jn. 2.13-22)

15 Néese nàanàacaalíté Jerusalén iyacàlená néré, yáta Jesús iwàlùacawa Dios icapèe iriculé. Yáta idàbaca imusúadaca macáita níái iwéndéeyéica, iwèniyéyi nacái Dios icapèe néeni. Iwènúadaca yúucawa nàasu mesa níái icámbiyyéica palata áiba cáli néeséri, iyú yái iyéerica Dios icapèe iricu, nàalubái nacái, níái iwéndéeyéica unùcu nanuényéipináca. **16** Yá càmíta ibatàa wenàiwica yèepunídaca yàasusi Dios icapèe iricubàa.

17 Yá yéewáidaca nía, íimaca nalí:

“Càica Dios itàacái íimaca:

‘Yái nucapèeca, yácata natàanícátáipiná Dios yáapicha macáita níái judiónái, càmiyyéi nacái Judío.’ Quéwa píacué, pidécuéca pimànica cayéedèeyéi icapèe iyúni.”

18 Iná néemíacaalíté Jesús yéewáidáaná níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, náapicha níái sacerdotenái íiwacanánáica, yá nacutácaté wawàsi nanúacaténáni. Quéwa cáaluca nía, macái wenàiwica icalùadacáiná yéemíaca Jesús yéewáidáaná.

19 Iná idécanáamité catáca, yá Jesús imusúacatéwa yàcalé iricuíse yéewáidacalénái yáapichawa.

Míisica higuera yéetanámi

(Mt. 21.19-22)

20 Iná mapisáináami, nachàbacadáamiwa mawiénibàata higuera irí, yá naicáca míisica yéetanámi, ipìchu néesenamata macáita. **21** Yá Pedro iwàwalica yái Jesús ímáanacaté higuera yéetaná irí, yá íimaca irí:

“Núiwacali, piicá yái higuera yéetanámica. Idéca míisicani yái pichùulièricaté yéetácawa.”

22 Jesús íimaca nalí:

“Manuícué piwàwa Dios iwéré.^b

23 Iná báisítacué núumaca pirí: Cawinácalí íima dúli irí: ‘Pisirúawa síisài, piúwawa Lamá yáaculé’, yá imànipinácawa càitáde iyúwa píimáaná. Picá píima piwàwalicúsewa: ‘càitasicani.’ Peebáidacué Dios ìwali, yá imànipinácawa pirí càide iyúwa píimáaná.

24 Iná báisítacué núumaca pirí: Macáita yái pitàaníricuéca Dios yáapicha ìwali, peebáidacué ìwali yàanápínacué piríni càide iyúwa pisutáanacué íicha. **25** Iná pitàanícaalícué Dios yáapicha cawinácaalícué imàníyéica pirí báawéeri, pimàacacué piwàwawa nabáyawaná íicha, yéewacaténá Wáaniri Dios chènuníiséeri, imàacacuéca nacái iwàwawa pibáyawaná íicha. **26** Quéwa

càmicaalícué pimàaca piwàwawa nabáyawaná íicha níái imàníyéicuécá pirí báawéeri, càmitacué nacái Wáaniri Dios chènuníiséeri, imàacapíná iwàwawa pibáyawaná íicha.”

Cachàinica Jesús íiwitáise

(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

27 Namusúaca idénáamiwa, yá nèepùacaté nawàlùacawa àniawa Jerusalén iyacàlená iriculé. Idècunitàacá Jesús yèepunícawa Dios icapèe néenibàa, yá sacerdotenái íiwacanánái yàacatéwa yàatalé, náapicha níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, nía nacái béeyéica. **28** Yá nasutáca néemìawani:

“¿Cawiná yàa pirí chàinisi pimànicaténá yái wawàsica?”

29 Jesús íimaca nalí:

“Nusutacué nacái nuémìawapía. Iná picàlidacaalícué nulíni, yá nucàlidacuéca nacái pirí càiná ichàini iyúcaalí numàini.

30 Píimacué nulí: Yái Juan ibautizáanacaté, ¿Dios ichùuliatésica imànicani, wenàiwicanái íiwi-táise iyútésica imàini?”

31 Yá natàaníca náapichawáacawa ìwali, yá náimaca:

“Dioscata yái ichùuliaténi, wáimacaalí irí, yá íimapínacawalí, ‘¿cánacué càmitaté peebáida ìwali?’ **32** Quéwa càmita yéewa

^b 11.22 Fe: weebáidáaná, manuínaca nacái wawàwa Dios iwéré: Iwàwacutá weebáidaca Dios báisíri iyú wawàwalicúsewa. Yá imànica walí càide iyúwa wasutáaná íicha.

wáimaca asíanái íiwitáise iyú,
wenàiwica inúa cáicha wía íba
iyú.”

Càicaté náimaca, cáalucáinaté
naicáca wenàiwica, macái
wenàiwica yáaliacáinaté profeta
báisiirica yái Juan Bautistamica.

33 Yá náimaca irí:

“Càmita wáaliawa.”

Yá Jesús íimaca nalí:

“Càita nacái càmitacué nucàlida
pirí cawinácaalí ichàini iyú
numàni yái wawàsica.”

Bànacalé icuèrinánái báawéeyéi íiwitáise

(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)

12 1 Néese, yá Jesús icàlidacaté
nalí yái yéewáidéeripiná
nía iyú, íimaca nalí:

“Abéeri asíali ibànacaté
uva yàaluná. Yá ibàlùadacaté
yáawàidáaná itéesebàa. Iicáca nacái
utàwi íba íinata, uva iyacaná ituní
yàalupiná, ibàlùadacaté abéeri
capii chènuniiri, naicácatáisepiná
uva ibànacaléná yàaluná. Néese,
yá imàacacaténi áibanái irí,
icuèyéipiná ibànacalé yàaluná. Yá
yàacatéwa náicha déeculé.

2 Néese yàasu èeri needáca uva
iyacaná, yá náiwacali ibànùaca
nàatalé yàasunái wenàiwicawa
needácaténá náicha náiwacali
irípiná uva iyacaná yéená. 3 Quéwa
nái ícuèyéica bànacalé yàaluná,
yá náibàacani, nacapèedáidacani,
yá nachùuliaca yàacawa. Quéwa

càmita nabànù yáapicha náiwacali
yàasu uva iyacaná yéenáwa.

4 Néese yèepùà ibànùaca nàatalé
áiba yàasu wenàiwicawa àniawa.
Quéwa càita nanúaca íiwita iba-
cáwa íba iyú, yá nacái nacuísacani
báawanama.

5 Néese yèepùà ibànùaca nàatalé
áiba yàasu wenàiwicawa àniawa,
yá nanúacani.

Néese, yá yèepùà ibànùaca
áibanái manùbéeyéi quiríta. Quéwa
càita nacapèedáidaca abénaméeyéi
néená, nanúaca nacái áibanái.”

6 “Quéwa imàacacawa irí
abéeri quiríta, yái Iiri cáininéerica
iicáca. Yá ibànùacaténi nàatalé,
íimacáiná íináidacawa: ‘Yái nuirica,
nàapináca íimiétacanáwa.’

7 Quéwa níái icuèyéica uva
yàaluná náimaca nalíwáacawa,
naicácaalí yàacawa nàatalé: ‘Yáca-
tasí yàasu irípiná macáita yái
yáaniri yàasumicawa. Iná aquialé-
cué, wanúacuéni, weedáanácué
walíwa yái yàasumipináca.’ 8 Yá
náibàacani, yá nanúacani. Néese,
yá náucaca ichéecami méetàuculéta
uva yàaluná íicha.

9 ¿Càinacué píimaca?
¿Càinápinásica imànica yái uva
yàaluná íiwacalináca?

Néese, yá yàanàapináca inúaca
macáita níái icuèyéica yàasu uva
yàaluná. Yá imàacapiná áibanái
icùaca yàasu uva yàaluná.

10 Iná siùcade, iwàwacutácué
píináidacawa cayába iyúwa Dios
itàacái íimáaná, càicaalíté íimaca:

Yái íba náamèericaté níái
imàníiyéica capíi,
yácata íba máiníiri, cawènica
capíi irí siùcade.

11 Iná Wáiwacalita yái càì
imànica yái
cayábèeri wawàsi waiquéerica
watuí iyúwa.”*

12 Yá sacerdotenái íiwacanánái
iwàwacaté íbàaca Jesús náalíacaalíte
itàaníca nàwali yéewáidáaná iyú.
Quéwa cáalucaté nía wenàiwicanái
íicha, yá nàacatéwa íicha.

Napáyaidaca namawèniacálewa
(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

13 Néese fariseonái ichùu-
líaca abénaméeyéi néenáwa
yàatalé, náapicha níái Herodes
yàasu wenàiwicaca, nasutácaténá
néemiawani, yéewacaténá
nacháawàacani itàacái iwalíise-
tawa. **14** Iná nàanàacaalí yàatalé, yá
náimaca irí:

“Pía yéewáidéeri, wáa-
líaca yáawami báisiiricata yái
pitàaníirica, péewáidaca nacái
machacàníiri iyú Dios itàacái.
Wáalíaca càmita pibatàa áibanái
ichùuliaca pía. Càmita nacái
pimàni càide iyúwa nawàwáaná.
Quéwa, ¿càiná píimaca ìwali
yái wapáyaidáanáca? ¿Cayába-
sica wapáyaidaca wáichawa yái
César, Roma yàasu cáli icuèrináca,
càmításica?”

15 Quéwa Jesús yáalíacawa ìwali
yái náináidáanáca namànica irí
báawéeri, yá íimaca nalí:

“¿Cánacué piwàwawa
píalimáida piicáwa núa? Pitécué
nuicá abéechúa palata ituíná.”

16 Idécanáami natéca irí úa, yá
isutáca yéemiawa nía:

“¿Cawiná yéenáiwana yái
cài ichanàawa ùwali? ¿Cawiná
íipidená nacái yái itànàawa
ùwali?”

Yá náimaca irí:

“César yéenáiwana, íipidená
nacái.”

17 Yá Jesús íimaca nalí:

“Iwàwacutacué pèepùadaca
César irí yái César yàasu palátaca.
Yái Dios yàasu wawàsica, pì-
cuéni Dios iríta.”

Néese fariseonái yéemiacaalí
yái Jesús itàacáica, yá náimaca
nalíwáaca:

“¿Càiná yéewáaná yáalía yeebáca
cáalíacáiri tàacáisi iyú!”

Yáté nàacawa íicha.

**Nasutáca néemiawa ìwali
yái wacáucàanápínacawa**
(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)

18 Néese, yá nàacatéwa Jesús
yàatalé níái saduceonáica càiyéica
íimacade, càmitasa nacáucawa níái
yéetéeyéimicawa. Yá nasutácaté
néemiawani, náimaca irí:

19 “Pía yéewáidéerica, cà-
caté Moisés itànàaca, abéeri asíali

yéetácanáamiwa, umàacacaalíwa méenibeta úái yàacawéetúamica, yá abéeri yéénàsàiri iwàwacutá yeedáca úa, yàacawéetúapináwa, yéewacaténá quéenibeca yái yéénàsàirimi yéetéerimicawa, itécaténá ípidená. **20** Nàyacaté siete asíanái yéénáyaquéeýéiwa. Néese yái nabèerica, yeedácaté abée-chúa inanái, yàacawéetúapináwa. Yá yéetácatéwa úicha méenibeta. **21** Yá iméeréeri yeedáca úa yàacawéetúapináwa. Yá càita yéetácatéwa úicha méenibeta yái máisibáanaca nía. **22** Càitaté néetácatéwa úicha macáita níai siete asíanáica méenibeta.

Néese, yáté nacái uétáca, úái inanáica. **23** Iná nacáucaàpinácaalíwa níai yéetée-yéimicawa, ¿chánápiná ùacawéerica nèewíise níai siete asíanáica, macáicáinátaté nàacawéetúaca úa?”

24 Jesús íimaca nalí:

“Càmitacué pialíawa.

Piméeràacuécawa Dios itàacái íicha. Càmitacué nacái pialíawa Dios ichàini iwali. **25** Nàasu èeripinácáiná cáuca nía àniawa, canácata icàsèeripináwa néré. Macáipinácata càica níade iyúwa níai ángelnái iyéeyéica chènuniré.

26 Quéwa nàwali níai icáuquèeyéipinácawa àniawa,

càmitacué cāminá pialíata péemiaca yái Moisés itànèericaaté, Dios itàanícaalíté irí àicu zarza^{cd} yèewíise, íimacaalíté irí: ‘Núacata yái nèerica íimiétacaná, níai Abraham, Isaac, Jacob nacái.’ **27** Iná máinícuéca piméeràacawa Dios itàacái íicha, yácáiná Diosca, càmfírira yéetéeýéimi yàasu Diosta. Cáuyéi yàasu Dioscani.”

Pucháiba tàacáisi ichùulianá

máiníyéi cawèníyéi

(Mt. 22.34-40)

28 Néese abéeri néená níai yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaaté, yéemièrica nasàna natàaníca, yá yàacatéwa Jesús yàatalé, yéemiácáiná isàna icàlidaca nalí cayába yái tàacáisica. Iná isutáca yéemiawa Jesús:

“¿Cháná yái ley máinírica cawènica nèewíise níai áibanáica?”

29 Jesús íimaca irí:

“Yácata máiníri cawènica yái, ‘israelnái péemiacué cayába: Yái Wacuèrinásàirica, yácata wàasu Dios. Yái Wacuèrinásàirica, yácata abéerita Dios báisíiri.’

30 Iná iwàwacutá cáininá piicáca piasu Dios piwàwa yáapichawa, picáuca yáapichawa, píiuitáise yáapichawa, macáita pichàini yáapichawa, pialíacái iyú nacái.

c 12.26 Zarza: Aicu achúmèeri, cáaliacuíri catuíréeri, manùbéeri yàana, Dios itàaníricaté yèewíise Moisés irí quichái yèewíise, ichùuliacaalíté yàaca imusúadaca israelnái Egipto yàasu cáli néese.

d 12.26 Colocar una ilustración:

31 Yáí pucháibáanáca nía, càica íimacade: ‘Cáininá piicáca áibanái càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa.’ Nadenáami níái pucháiba tàacáisi ichùulianáca, yá canácata áiba máiníyeyi cawènica náicha.”

32 Yáí yéewáidéerica yáí Moisés itànèericaté, íimaca Jesús irí:

“Cayábacani, pía yéewáidéerica wía. Báisícata yáí píiméerica ìwali. Báisícata abéericata yáí Dios. Canácata íicha áiba Dios.

33 Yáí cáinináanáca waicáca Dios, macáita wawàwa yáapichawa, macáita wáiwitáise iyúwa, macái wachàini iyúwa nacái. Yá nacái cáinináanáca waicáca áibanái càide iyúwa cáinináaná waicáca wíawawa. Yásí cawèníiri cachàini macáita náicha níái cuwèsinái nanuéyéica, neeméeyéipináca nacái Dios irí.”

34 Iná cayábacáiná Jesús yéemíaca isàna yeebáca cáalíacáiri iyú, yá íimaca irí:

“Batéwata màulenáca píata pimàacaténá Dios icùaca pía iyúwa Picuèriná.”

Néese idénáami, yá càmita judíonái íiwitápunái iwàwa isutáca yéemíawa quirínamani.

¿Càiná ìiri yáí Jesús?

(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)

35 Idècunitàacá Jesús yéewáidaca Dios icapèe irìcu, yá íimaca nalí:

“Níái yéewáidéeyéica yáí Moisés itànèericaté, cámináta

naméeràacawa, náináidacawa càicanáami, náimacade: ‘Yáí Cristo, yácata David itaquérinámipiná.’

36 Yéewa càì núumaca, Espíritu Santo imàacacáináaté David íimaca Cristo ìwali:

‘Wacuèriná Dios íimacaté

Nuíwacali irí:

Píawinawa núewápuwáise iwéréta numawèniadaca piùwidenái.’

37 Quéwa núíwacali David íimacaalí ìwali, yá canácata yéewáaná itaquérinámicani.”

Yá cayábacaté wenàiwica manùbéeyéi yéemíaca yáí Jesús yéewáidáanácaté níanama.

Jesús icháawàaca níái yéewáidéeyéica yáí Moisés itànèericaté

(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

38 Iná Jesús yéewáidacaalíté nía, yá íimacaté nalí:

“Picácué pimàni càide iyúwa namàníiná níái yéewáidéeyéica yáí Moisés itànèericaté, nàwalicáiná cáaléeri bàlesica, nawàwacáiná cáimacáica nía áibanái íicha. Nawàwaca wenàiwicanái itàidaca nía cáimiétaquéri iyú bàacháwabàa.

39 Nawàwaca náawinacawa cayábéeri yàalubáisi íinata wenàiwicanái ipíchale judíonái yéewáidacàalu irìcu. Nacutáca nacái cayábanaméeyéi yàalubáisica nayáacaalí nayáacaléwa nàwacatáicawa. **40** Needáca nacái

nachìwa iyúwa nacapèe níái inanái yàacawéerimi yéetéeyéicawa. Néese ipíchaná cáaliacanáca nía, yá natàaníca náichawa déecu Dios yáa-picha. Quéwa nàuwichàapinácawa manuísíwatawa.”

Inanái catúulecanéechúa yàaca pucháiba palata ituíná
(Lc. 21.1-4)

41 Néese áiba èeri, Jesús yáawinacatéwa Dios icapèe irícu, mawiénita yàalu irí yái namàacacatáica palata, madécaná níái càasuíyéica naliadaca manuí palata. **42** Quéwa abéechúa inanái yàacawéerimi yéetéechúawa, catúulecanéechúa, ùanàaca néré. Yá uliadaca pucháiba palata ituíná achúmanaméeyéi, càmiyéita cawèni.

43 Néese, yá Jesús imáidaca yéewáidacalénáíwa, íimaca nalí:

“Báisítacué núumaca pirí: Uái inanái màacawéerichúaca, catúulecanéechúaca nacái, uliádaca manuí náicha níái áibanáica, **44** naliadacáiná yái napalátani imuluítawa. Quéwa úái, éwita catúulecanáca úa, ùaca macáita yái udènièrica uwèniánápináca uyáacaléwata.”

Jesús icàlidaca ìwali yái Dios icapèe imáalàanápinácawa
(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

13 **1** Jesús imusúacaalíté yàacawa Dios icapèe ibàacháwaléná iricuíse, abéeri yéewáidacalénáí yéená íimaca irí:

“Pía Yéewáidéeri, ¡Piicá níái íbanáica namàníiyéica iyú yái Dios icapèe manuíríca!”

2 Jesús íimaca irí:

“Piicá yái Dios ica-pèe. Aiba èeriwa, macáita namutúapinácawa níái íba namàníiyéica iyúni. Canácata irièripináwa íinatabàawacáwa quirínama.”

Yéenáíwanásináí èeri ipíchawáise imáalàacawa
(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

3 Néese, yá Jesús iyamáacaté yáawinacawa dúli Olivos íinatalé, Dios icapèe yáalimábàa. Yá néenialíca, Pedro, Jacobo, Juan, Andrés nacái, nasutácaté néemiawani méetàuculéta, náimaca irí:

4 “Picàlida walí, ¿Chácaa-línápiná imutúawa yái Dios icapèe manuíríca? ¿Càiná wawàsipiná iwàwacutá ichàbacawa ipíchawáiseica imáalàacawa yái èerica?”

5 Jesús íimaca nalí:

“Piicácué píichawa cayába ipíchanácué áibanái imèniàadacuéca píawa. **6** Madécaná wenàiwipinácáiná yàanàa nuípidená ìwaliwa, náimapináca: ‘Núacata yái Cristoca.’ Yá namèniadapináca madécaná wenàiwica. **7** Iná péemìacaalícué ùuwicái iináwaná déeculé, mawiénibàa nacái, piicácué cáalu píawa, càicáináta iwàwacutá ichàbacawa.

Quéwa càmiiritàacá, yá máiní èeri imáalaanápínacawa. **8** Iná napéliapíná náipunitawáacawa níái cáli icuèrinánáica. Yá nacái cáli icusúapínacawa, macái calita. Máapicái yàanàapíná nacái. Iná yácata yùuwichàacáisi idàbàanápínáwa, càita manuípíná yàacawa.

9 Quéwa iwàwacutá-cué picùaca píawawa cayába. Nèepùadapínacué pía nàyacalé icuèrinánái iríwa. Yá nacapèedapínacuéca nacái pía judíonái yéewáidacàalu irícuwa nùwalíisená. Yá natépinacuéca pía nacuèrinánái yàataléwa picàlidacaténacué nalí nutàacái.

10 Quéwa ipíchawái-seca ichàbacawa macáita yái wawàsica, yá iwàwacutá idé icàlidacáwa macái calita yái tàacáisi cayábéerica. **11** Iná náibàacaalícué natéwa pía náiwacanánái iríwa, picá-cué achúma piwàwa ìwali yái pitàanírípínacuéca. Pitàanicué yátái Espíritu Santo imàaquéerípínacuéca pitàanica.

12 Néenialipíná, yéenasàirita yèepùadapíná yéenasàiriwa yéetácáisi iriculé, nasèenáipínáta yèepùada yéenibewa yéetácáisi irí. Yá nacái néenibenáicata ipéliapíná isèenái ípunitawa

iwéréta nanúaca nía.^e **13** Báawa-pinacué èeri mìnánái iicáca pía macáita nùwalíise. Quéwa yái ìidenièrica yùuwichàacáisi iwéréta imáalaacawa, yácata ichúuliérípínáwa.*

14 Iná piicácanáamicué abéeri wenàiwica yeemáca abéeri cuwèesi casaquèeri, càmiirípínáca yéewa neemáca Dios icapèe irícu càide iyúwa Daniel icàlidáanáté ìwali bàaluité, yácué píaliacawa. Iná yái iléerica ìwali, yá idéca yáaliaca íimáaná.

Iná níái iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, yá iwàwacutá nachúuliacawa dúlinái íinatalé. **15** Yá nacái íiriéricawa icapèe ipùata íinataléwa, càmita iwàwacutá iricùacawa icapèe iriculéwa yeedácaténá yàasuwa néese. **16** Càita yái yèepuníiricawa méetàuculé icapèe íichawa, càmita iwàwacutá yèepùacawa icapèe néréwa yeedácaténá ibàlewa. **17** Níái inanái idèericuíyéica néenialí, nía nacái quìrasiiyéica yéenibe, nàuwichàapínacawa manuísíwata. **18** Iná iwàwacutá-cué pitàanica Dios yáapicha ìwali ipíchanacué pipianíacawa uníabéepiré.

19 Iná néenialí èeri, nàuwichàa-pinacawa manuísíwata níái wenàiwicaca. Canácata

^e **13.12** Irícu versículoquái, itàaní nàwali níái yèepùadéeyéica yéenanáíwa níái càmiíyéica yeebáida Jesús báisíiri iyú iwàwalícuísewa.

13.13 Mt. 10.22.

yùuwichàacáisica càiri iicácanáwa, Dios idàbaca idénáamité yái èerica. Yá nacái canápinácata quirínama áiba yùuwichàacáisi càiri iicácanáwa.

20 Iná càmicaalí maléená Dios imànica yátái yùuwichàa-cáisi yàasu èerica, yá canácata yáaliméeripiná ichúuliacawata. Quéwa maléenápinácata Dios imànica yái yùuwichàacáisi yàasu èerica, nàwalíise níái yàasunái wenàiwicaca. **21** Iná idècunitàacá yùuwichàacáisi iyaca, áibacaalícué íima pirí: '¡Cristoca yái yàanàa cháí!' Aibanái íima: '¡Piicácué yáade, yàanàa aléde!', picácué peebáida nalí. **22** Iná madécanápináca níái, 'núacata Cristo', íiméeyéipináca áibanái iwicùlidéeyéi, quéwa cachìwéeyéi. Yá namànipináca madécaná wawàsi yái càmíirica wenàiwicanái idé imànica nachìwáidacaténá wenàiwicanái, éwita níái abénaméeyéi Dios yàasunái wenàiwicaca. **23** Iná iwàwacutácué picùaca píawawa cayába. Idéca nacái nucàlidacuéca pirí ìwali macáita ipíchawáiseca ichàbacawa."

Dios Iiri yàanàapináca àniawa
(Mt. 24.29-35,42-44; Lc. 21.25-36)

24 "Iná néenialí èeri, idéca idénáami ichàbacawa yái yùuwi-chàacáisica, yá catápináca úái

èerica. Quéeri nacái, càmita quirínama ucànaca. **25** Níái dùlu-pùtanáica, nacaláapinácawa chènuníise, nía nacái cachàiniyéi wawàsinái iyéeyéica chènuniré, nacusúapinácawa.

26 Néese, yá naicápináca Dios Iiri iricùacawa chènuníise acalèe yèewi icamaláaná ichàini yáa-pichawa. **27** Yá ibànùapináca yàasu ángelnáíwa nàwacáidacaténá yàasu wenàiwicanái macái cáli néeseta.

28 Péemiácué cayába, càinácaalí uéwáidaca wía, úái àicu higueraca: 'Piicácanáamicué idéca éemica yàana, idécaalí nacái ipùutu imusúacawa, yá píalíacuéca mawiénica yái camuíca.'

29 Iná càipináta nacái, piicácanáamicué ichàbacawa macáita càide iyúwacué núumáanácué pirí, yá píalíacuéca mawiénica yàacawa néese yái Dios Iirica.

30 Iná báisítacué núumaca pirí: Ichàbapinácawa macáita yái wawàsica ipíchawáise néetácawa macáita níái wenàiwicanái.^f **31** Yái èerica, cáli nacái, namáalàapinácawa. Quéwa yái nutàacáica, càmita imáalàapináwa, iyaca càiripináta.

32 Ewitaqué píalíaca mawiénica yàacawa néese yái Dios Iirica, quéwa càmítacué píalíawa ìwali yái èeri, hora nacái, yàanàacatáipináca yái Dios Iirica, éwita ángelnáipiná

^f 13.30 Itàaníca nàwali níái wenàiwica iyéeyéica néenialí, ipíchawáiseca èeri imáalàacawa.

yáaliáwa, éwita nacái yái Iirica. Abéericata Wáaniri Dios yái yáaliáwa ìwali.

33 Iná piacué, iwàwacutá-cué picùacani èeri imanùbacata, càmicaínacué pialíawa chácaalínápiná yàanàa. **34** Iná iwàwacutacué picùaca càide iyúwa abéeri asìali imàacacaalí icapèewa yàasu wenàiwicanái iríwa, yá yàacawa déeculé. Yá imàacaca nalí ìibaidacalési náalimáwanamata, náibaidéeripiná. Yá nacái icuèrica capii inùma, iwàwacutá icùacani iwéréta ìiwacali yàanàaca.

35 Iná càita nacái iwàwacutácué picùaca èeri imanùbaca, càmicaínacué pialíawa chácaalínácaalí yàanàa yái píiwacali-cuéca. Isicúata yàanàaca táicalémi, bamuchúami catá, cawámai itàacanáami, càmicaalí cacámalaléwa nacái. **36** Iná yàanàami isicúata, yácué idéca màulenáca pía. **37** Iná yái càiricuéca nucàlidaca pírí, macái irí-cata nucàlidani. Màulenácué pìyaca èeri imanùbaca.”

Nàwacáidacawa nanúacaténá Jesús
(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

14 **1** Néese iwàwacutácaalítéwa pucháiba èeri idàbacaténáwa yái Pascua,^g judiónái iyáacatáicaté

pan, càmíirica namàni lewàdura yèewisá, níái sacerdotenái ìiwacanánái náapicha níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, nacutácaté Jesús náibàacaténáni chìwái ìwalíise, yéewacaténá nachùuliaca áibanái inúacani.

2 Quéwa náimacaté:

“Càmita yéewa wáibàacani yàasu èeri yái nàwacáidacatáicawa, ipíchaná náalíacawa wàwali, yá calúaca nía wáapicha níái manùbéeyéi wenàiwicaca.”

Abéechúa inanái yùucàcaté pumèníri Jesús ìwali
(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

3 Néese idècunitàacá Jesús ìyacaté Betania ìyacàlená néeni, Simón icapèe irícu, yái cacháunéericaté ìwalíise quéecha,^h iná Jesús yáawinacaalíté iyáaca iyáacaléwa mesa iwéré, yá abéechúa inanái yàacatéwa yàatalé, icáapíchúa abéeri yàalusi namàníiri íba bàsabàséri iyú, cawèníiri pumèníiri yàalu. Néese, yá ubaquíaca úái yàalusica, yá ùucàacani Jesús ìwita ìwali.

4 Yá calúacaté níái abénaméeyéi iyéeyéica néeni, yá náimaca nalíwa:

“Caná píuca máidata yái cawèníiri wawàsica. **5** Cayába cáminá wawéndacatani, trescientos

g 14.1 Pascua: Nàwacátáiwa nayáacaténá nayáacaléwa, nawàwalicaténá yái namusúanacatéwa Egipto yàasu cáli néese, càinácaalíté Dios imusúadaca nía néese yùuwichàacáisi yèewíise.

h 14.3 Chùwami. Cháunási, yáta ìipidenéerica Lepra, Simón yùuwichèericatéwa iyú bàaluité, ipíchawáiseté Jesús ichùnìacani.

palata ituíná ichàbaníseta. Yá yéewaca wayúudàaca níatái catúulécanéeyéica.”

Yá calúacaté naicáca úái inanáica.

6 Quéwa Jesús íimaca nalí:

“Picácué pisèiwica ulí wawàsi.

Pimàacacué umànica matuíbanáita yái uwàwéerica umànica. Cayábée-rica wawàsica, yái càirica umànica nuli.¹

7 Níái catúulécanéeyéica, nàypínácuéca pèewi èeri icáa-lacata. Iná piwàwacatáitacué piyúudàaca nía, yá pimànicuéca nalí cayábéeri. Quéwa núa, càmita nùypínácué píapicha quirínama.

8 Iná úái inanáica, udéca umànica yái úaliméerica umànica. Udéca ùucùaca nùwali yái pumenírica ipíchawáise nabàliaca núa càliculí iriculé.”

9 “Báisítacué núumaca pirí:

Alénacaalíta nacàlida yái Dios itàa-cáica èeri iricu, nacàlidapínáca nacái ìwali yái umànírica úái inanáica, yá càicata nawàwalica úa.”

Judas iwàwacaté yèepùadaca

Jesús yùuwidenái iríwa

(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

10 Yái Judas Iscariote, abéeri néená níái docéeyéica imanùbaca Jesús yéewáidacalénáica, yàacaté itàaníca sacerdotenái íiwacanánái yáapicha yèepùadacaténá nalí Jesús.

11 Iná idécanáamité néemíaca Judas itàacái, yá casíimáica

nawàwa. Namàacaca natàacáiwa irí nàanápiná irí palata. Yá Judas icutácaté wawàsi yèepùadàanápiná nalí Jesús.

Jesús iyáaca táicalémi
yéewáidacalénái yáapichawa

(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23;

Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

12 Iná iricu yái èeri idàbée-rica nàwacáidacawa iricu níái judiónáica, nayáacaténá pan cà míiri namàni levadura yèewisá, nanúacatáica oveja nayáapínáwa, yá néenialíca, Jesús yéewáida-calénái isutá yéemíawani, náimaca irí:

“¿Aléná piwàwa wachùnìaca capíi iricu wayáacatáipínáca?”

13 Yá Jesús ichùulìaca pucháiba yéewáidacalénáiwa, íimaca nalí:

“Piacuéwa yàcalé iriculé.

Nérépiná imusúacuéwa píipunita abéeri asìali itéeri úni catù-licu. Piacuéwa yáamiwa. **14** Iná alénacaalíta capíi iwàlùawa, yá píimapínácuéca capíi íiwacali irí: ‘Wáiwacali iwàwa yáaliacawa alénápiná imàdàaná iriculéca yái iyáapíná iyáacaléwa yéewáida-calénái yáapichawa.’ **15** Yá capíi íiwacali yáasáidapínácué pirí abéeri capíi imàdàaná manuírì chènunibàa idéeri màulenáca. Yá néenica, pimànicué walí yàacàsi yái wayéeripínáca.”

¹ **14.6** Níái judiónái, abéeri wenàiwica yéetácaalíwa, yá napusúaca nía, pumènfiri iyú. Iná úái inanáica umànica yái wawàsica, Jesús ipíchale yéetápinácináwa.

16 Yá nàacatéwa níái pucháiba Jesús yéewáidacalénáica yàcalé iriculé. Iná nawàlùacaalíwa yàcalé iriculé, yá càicata wawàsi ichàba-cawa macáita càide iyúwa Jesús íimáanáté nalí. Yá namànicaté yái yàacàsi nayéeripináca néenialí.

17Iná idécaalí catáca, yá Jesús yàanàaca náapicha níái doce yéewáidacalénáicawa. **18** Iná idècunitàacá nayáaca, yá Jesús íimaca nalí:

“Báisítacué núumaca pirí: Siùcade, abéeri péenápinácué, yái yèepùadapiná núa nùuwidenái iríwa, quéwa siùcatàacáwa, chácata iyáa iyáacaléwa wáapicha.”

19 Yá achúmacaté nawàwa, íiná nasutáca néemíawani, náalimáwanamata, náimaca irí:
“¿Núapinásica?”

20 Jesús íimaca nalí:

“Abéeri péenáta, píacué doceca, yái yáapúadéerica núapicha yàasu paniwa nuquirápieli iriculé.

21 Quéwa báisíta, iwàwacutápiná yéetácawa yái asiali Dios néeséerica càide iyúwa Dios itàacái íimáaná. Quéwa yùuwichàapinácawa yái asiali yèepùadéericaní manuísíwata. Cayábasítani càmicaalíté asáitani.”

22 Iná idècunitàacá nayáaca, yá Jesús yeedáca pan, yá yàaca Dios irí cayábéeri. Néese, yá imáalàaca pan ìwalé, yá iwacùaca nàwalini, íimaca nalí:

“Peedácuéni, piyáacuéni. Yácata nuiná yái.”

23 Néese, yá yeedáca abéechúa bacàa achúméechúa uva ituní ìyéechúa iricu, yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali. Néese, yá ichàbáidaca úa yéewáidacalénái iríwa nàiracaténá ulicuíse macáita.

24 Yá íimaca nalí:

“Yácata nuíraná yái, yéewacaténácué Dios yàasunáica pía. Iná nuétápinácawa madécaná wenàiwicanái ìwaliná.^j

25 Báisítacué núumaca pirí: Càmita quirínama nuìrapinácuéca píapicha yái uva iyacaná ituníca iwéréta wàanàayacacawa Dios icùacatalé yàasunái wenàiwicawa.”

Jesús icàlidaca ìwali yái Pedro ibàanápináca iináwaná

(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34;
Jn. 13.36-38)

26 Néese idécanáamité nacántàaca, yá nàacatéwa dúli Olivos néré.

27 Yá néréca, Jesús íimaca nalí:

“Macáitacué pía siùca catá, pimàacapinácuéca núa abéeritawa càide iyúwa natànanáté nùwali bàaluité: ‘Nunúapináca náicha yái cuwèesi icuèrináca. Yá nacàlìliapinácawa macáita níái ovejanáica.’ **28** Quéwa idécanáami Dios icáucàaca núa àniawa

^j 14.24 Iwalíise yái Jesús yéetáanácawa wàwaliná, yá yéewaca wàyaca Dios yáapicha. Yá nacái yéewaca wàypináca yáapicha aléde icùacatáica yàasunái wenàiwicawa.

yéetácaisi íicha, yá nùapinácawa
pipíchalécué Galilea yàasu cáli néré.”

29 Néese, yá Pedro íimaca irí:

“Ewita nèechàca pía macáita
níái áibanáica, quéwa núa, càmita
numàaca píawa.”

30 Jesús íimaca irí:

“Báisita núumaca pirí: Yáta
catáquéi, ipíchawáise cawámai
itàaca pucháiba yàawiría, yá
idéca pibàaca nuináwaná máisiba
yàawiría.”

31 Quéwa Pedro íimaca irí
mamáalàacata:

“Núa, cà míirita yáalimápiná
ibàaca piináwanáwa éwita iwàwa-
cutáca nuétápinácawa píapicha.”

Yá càicataté nacái náimaca
macáita níái áibanáica.

Jesús itàaníca Yáaniri yáapichawa Getsemaní néeni

(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

32 Iná nàanàacaalíté Getsemaní^k
nére, yá Jesús íimacaté yéewáida-
calénái iríwa:

“Chátacué piyamáaca
piawinacawa idècunitàacá nùaca
nutàaníca Núaniri yáapichawa.”

33 Yáté itéca yáapichawa Pedro,
Jacobo, Juan nacái. Yá máiníca
achúmaca Jesús iwàwa íináidacawa
manuísíwata.

34 Yá íimacaté nalí:

“Máiníca achúmaca nuwàwa
báawanama, yá nuwàwaca

nacáica nuétácawa. Iná chátacué
piyamáawa. Quéwa picácué
piimáwa.”

35 Yá Jesús yàacawa náicha dée-
culé quiríta. Yá néréca, yáawíadaca
yáawawa cáli iwéré itàanícaténá
Yáaniri Dios yáapichawa,
ipíchanaté ichàbacawa yùuwichàa-
cáisi irìcubàata.

36 Iimacaté:

“¡Pápa! Canácata càulenéeri pirí
wawàsica. Iná càmicaalí piwàwa
nuchàbacawa yèewibàa yái yùuwi-
chàacáisica, yá pimànicani. Quéwa,
càmita càide iyúwa nuwàwáaná,
càitáde iyúwa piwàwáaná.”

37 Néese yèepùacanáamiwa yée-
wáidacalénái yàataléwa, yá iicáca
naimáca naliacawa, yá íimaca
Pedro irí:

“Simón, ¿Cáná piimá? ¿Càmita
píalimáta picawàacawa éwita
abéeri horapíná? **38** ¡Picawàa-
cuéwa! ¡Pitàanícué nacái Dios
yáapicha ipíchaná Camèniadacáiri
yáalimáidacué iicáwa pía! Báisita
piwàwacué pimànica cayábéeri
píiwitáise iyúwa. Quéwa càmitacué
píalimá pimànicani càmicaalícué
Dios iyúudàa pía.”

39 Néese Jesús yèepùà yàacawa
náicha àniawa itàanícaténá Yáaniri
yáapichawa. Yá yèepùà itàaníca
yáta tàacáisica àniawa. **40** Iná yèe-
pùacanáamiwa nàatalé àniawa, yá
iicáca naimáca naliacawa macáita,

^k 14.32 Getsemaní íimáaná: Abéeri bànacalé yàaluná, àicunái iyacatái nacái. Dúli Olivo
yàabàli iricu.

máinícaíná cadàpuleca nía, yá càmíta náalimá neebáca isàna, báicáíná nía.

41 Néese yèepùacaalí yàanàaca nàatalé àniawa máisiba yàawiríacaténáni, yá íimaca nalí: “¡Mamáalàacatacué piimáca. Piyamáidacuéwa nacái! ¡Yáca-téera, picawàacuéwa! Idéca nuénáiwana yàanàaca, núa asìali Dios néeséerica. Siùcade, abéeri yèepùadaca núa cabáyawanéeyéi wenàiwica irí. **42** ¡Pimichàacuéwa! Wàanàacuéwa náipunita, mawiénícaíná yái yèepùadéerica núa.”

Náibàaca nàatéwa Jesús
(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53;
Jn. 18.2-11)

43 Idècunitàacá Jesús itàaníca iyaca nalí, yá Judas yàanàacaté nàatalé, néenáta níái yéewáidacalé doceca. Nàanàaca nacái yáapicha madécaná wenàiwica cacáapisèe-yéi, machete yáapicha, àicu nacái. Nachùulièyéica, níái sacerdotenái íiwacanánáica, níái nacái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, nía nacái béeyéi israelnáí íiwitápunáica.

44 Yái Judas idécaté íimaca nalí quéecha:

“Yái nusùsuèripináca inànìi ìwali, yácata Jesús yáara. Yátacué píibàacani. Pidacùacué cayábani.”

45 Iná Judas yàanàacaalí, yá yàacawa Jesús yàatalé, yá íimaca irí:

“¡Píata, yéewáidéeri wía!”

Yáta isùsùacani inànìi ìwali.

46 Yátaté náibàaca Jesús níái asíanái yèepuníiyéicawa Judas yáapicha. **47** Quéwa abéeri néená, níái iyéeyéica Jesús yáapicha, yá iwataàaca imachetaníwa, yáta iwichùaca abéeri yùuwi, yái sacerdotenái íiwacanánái yàasu wenàiwicaca.

48 Yá Jesús íimaca nalí:

“¿Cánácué pìanàa nùatalé cacáapisàiwaca, machete yáapicha, àicu nacái, píibàacaténácué núa càide iyúwa abéeri cayéedèeri?

49 Eeri imanùbacaté nuéwáidaca wenàiwica píapichacué Dios ica-pèe irícu, yá càmítaté píibàatécué núa néré. Quéwa càicata iwàwacutá ichàbacawa càide iyúwa natànàanáté nùwali bàaluité Dios itàacái irícu.”

50 Yá níái yéewáidacalénáica, yáté namàacaca abéerita Jesús. Napiacatéwa íicha macáita.

Uuculiiri ipièricatéwa náicha

51 Abéeri ùuculiiri néená, níái yèepuníiyéicatéwa Jesús yáapicha, yàacatéwa náami, yèepuèri yáawawa wáluma cawèníiri iyú. Iná náibàacaalítèni, **52** yáté imàacaca nalí yèepùanáwa, yá ipiacatéwa náicha mabàleta.

Jesús ibàlùacawa náipunita níái nacháawèeyéica iríni
(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55,63-71;
Jn. 18.12-14,19-24)

53 Néese, yáté natéca Jesús sacerdotenái íiwacali icapèe néré.

Yá nàwacácatéwa macáita néré níái sacerdote íiwacanánáica, macáita nacái níái béeyéináica, náapicha níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté.

54 Yá Pedro yàacawa Jesús yáami déecuíseta, càita iwàlùacawa nacái sacerdotenái íiwacali icapèe ibàacháwalená iriculé. Yá néréca, iyamáa yáawinacawa úwinái yèewi, quichái iwéré, yàanabaca nacái.

55 Iná níái sacerdote íiwa-canánáica, náapicha macáita níái iyéeyéica nacháawàcatái wenàiwica, nacutáca wawàsi Jesús ìwali yéewacaténá nachùu-liaca nanúacani chìwái ìwalíise. Quéwa càmita nàanàa níái abédanaméeyéica itàanáica ìwali.

56 Yá madécaná wenàiwica yàanàaca imànica ichìwawa ìwali. Quéwa càmita abédanama yái tàa-cáisi nacàlidéerica.

57 Néese abénaméeyéi imichàaca ibàlùacawa namànicaténá nachì-wawa, náimaca:

58 “Wadécaté wéemìaca Jesús íimaca, ‘Numáalàidapínáca yái Dios icapèeca, yái asianái imàníirica. Yá máisiba èeri idénáamicata, yáta numichàidaca áiba àniawa, cà míiri wenàiwicanái imànicalépiná.’ ”

59 Quéwa càicáaníta mamáa-làacata, càmita abédanama yái natàaníirica ìwali.

60 Néese sacerdotenái íiwacali imichàaca ibàlùacawa, yá isutáca yéemìawa Jesús, íimaca irí:

“¿Cáná masàna pía? ¿Cawiná píimaca náipunita níái asianái icháawèeyéica pía?” **61** Quéwa masànacata Jesús.

Yá sacerdotenái íiwacali yèepúa isutáca yéemìawa àniawani:

“¿Píata Cristo, lírica yái wèerica íimiétacaná?”

62 Yá Jesús íimaca irí:

“Báisíta, núacatani. Iná piicápinácué asíali Dios néeséeri yáawinacawa yéewápuwáise, yái Dios cachàiníirica, yàacaalíwa nacái chènuníise acalèe yèewi.”

63 Yáta sacerdotenái íiwa-cali icacanáca ibàlewa cáaliacáanacaténá calúacani ìwalíise yái Jesús íimáanáca irí. Yá íimaca:

“Càmita quirínama wawàwa-cutáca áibanái icàlidaca walí iináwaná ìwali. **64** Idécué péemìaca yái itàaníináca báawanama Dios íipidená ìwali. ¿Càinácué píimaca?”

Yá náimaca macáita iwàwacutá yéetácawa.¹ **65** Yá abénaméeyéi idà-baca yàapisáidacani inànii iriculé. Iná idècunitàacá nabàliaca ituí, yá nanúadáidacani nacáapi iyúwa, náimaca irí:

“Piwicùlida cawinácaalí inúa pía.”

Yá úwinái inúadáidacaténí.

¹ **14.64** Jesús íimacaté: Nuchùuliapínáca Núaniri yáapichawa níái èeri mìnánáica. Néese, yá nùanàapínáca yáapicha néese acalèe yèewi. Iná ìwalíise, yáté nachùuliaca nanúacani, abédanamacáináté imànica yáawawa Dios yáapicha.

Pedro ibàaca Jesús iináwaná

(Mt. 26.69-75; Lc. 22.55-62;

Jn. 18.15-18,25-27)

66 Idècunitàacá Pedro iyacaté bàacháwáise, yá abéechúa inanái yàacawa yàatalé, úái íibaidéechúaca sacerdotenái íiwacali irí. **67** Iná uicácaalí Pedro yàanabaca iyaca, yá úumaca irí:

“Píata áiba yèepuníiriwa yáa-picha yái Jesús Nazaret iyacàlená néeséerica.”

68 Yá Pedro ibàaca iináwanáwa, íimaca ulí:

“Càmita núalíawa ìwali. Càmita nacái núalíawa càinácaalí yái pitàaní nulí ìwali.”

Yá Pedro imusúacacawa bàacháwa inùma néré. Yá néeniwata, yá cawámai itàaca.

69 Néese úái inanái íibaidéechúaca néeni, yèepùaca uicáca Pedro àniawa. Yá úumaca nalí níái iyéeyéica néeni:

“Yá asìaliquéi, yáta néená níái Jesús yéewáidacalénáica.”

70 Yá Pedro yèepùaca ibàaca iináwanáwa àniawa.

Néese déecu idénáami, yá abénaméeyéi néená íimaca Pedro irí:

“Báisíta Galilea yàasu cáli néeséerica pía, Jesús yéewáidacalénái yéenaca, càica pisàna pitàanáica iyúwa nía.”

71 Yá Pedro idàbaca itàanáica ìwali báawanama:

“Càmita núalíawa ìwali yái asìali pitàaníricuéca nulí ìwali.”

72 Yá néenialícata, yáta cawámai itàaca pucháiba yàawiría.

Néese, yá Pedro iwàwalica yái tàacáisi Jesús íiméericaté irí ìwali: “Ipíchawáiseca cawámai itàaca pucháiba yàawiría, yá pidépináca pibàaca nuináwaná máisiba yàawiría.” Yá achúmacaté Pedro iwàwawa manuísíwata, yá íicháanícaté manuísíwata.

Jesús ibàlùacawa Pilato íipunita

(Mt. 27.1-2,11-14; Lc. 23.1-5;

Jn. 18.28-38)

15 **1** Néese idécanáamité amaláca, yá nàwa-cáidacatéwa níái sacerdote íiwacanánáica, náapicha níái bée-yéi Israel íiwitápunáica, nía nacái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, nàwacáidacawa macáita càinápinácaalí namànica Jesús irí wawàsi. Iná abéericata nawàwa, yá nadacùacaté natéwa Jesús Pilato yàatalé.^m

2 Yá isutáca yéemíawa Jesús:

“¿Báisíta judíonái icuèrináca pía?” Jesús íimaca irí:

“Báisíta, càicani iyúwa píimáaná nulí.”

3 Níái sacerdotenái íiwacanánáica nacháawàaca Jesús iináwaná madécaná wawàsi íiwitáaná iyú.

^m 15.1 Pilato, abéeri romanosàiri icuèrité bàaluité israelnáí, Jesucristo yàasu èerité.

4 Yá Pilato isutáca yéemíawa Jesús àniawa, íimaca irí:

“¿Cáná càmita peebá wasàna? ¿Càmita péemíà yái nacháawàanáca piináwaná madécanáwaca?”

5 Quéwa masànacáiná náicha Jesús, yá Pilato icalùadacaté iicàcani.

Nachùuliaca nanúaca Jesús

(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25;

Jn. 18.38; Jn. 19.16)

6 Iná camuí imanùbacata, Pilato iwasàaca yàcalé mìnanaí irí abéeri presu, yaalí yái nàwacácatáicawa macáita, quéwa yátái nachùulìerica iwasàaca nalí.

7 Iyacaté néenialí, abéeri asìali íipidenéeri Barrabás, presunái icapèe irìculé, yàcawéeyéiná yáapichatéwa níai inuèyèicaté wenàiwica. **8** Yá nàacatéwa Pilato yàatalé níai manùbéeyéi wenàiwicaca nachùuliacaténá iwasàaca nalí abéeri presuíri càide iyúwa imàníná nalí camuí imanùbacata.

9 Yá Pilato isutáca yéemíawa nía: “¿Piwàwacué nuwasàaca pírí yái judíonái yàasu rey pimèericuéca ìwali?” **10** Pilato yáaliacáinaté náudeni ìwalíiseca yái sacerdote íiwacanánái yèepùada irí Jesús.

11 Quéwa níai sacerdotenái íiwacanánáica, náiyàacaté

wenàiwicanái irí tàacáisi yéewacaténá Pilato iwasàaca nalí Barrabás.

12 Yá Pilato isutáca yéemíawa nía àniawa:

“Néeni, ¿Càinacué piwàwa numànica irí yái judíonái yàasu rey pimèericuéca ìwali?”

13 Yá náimaca namáidaca àniawa:

“Pitàtàacuéni ichanàawa àicu ìwali.”

14 Yá Pilato íimacaté nalí:

“¿Quéwa càiriíná bayáwanásica yái idé imànica?”

Quéwa, quéwanáta namáidaca cachàini quirita:

“Pitàtàacuéni àicu ìwali.”

15 Quéwa Pilato iwàwacáinaté cayábaca imàacacawa náapicha níai wenàiwicaca, yá iwasàacaté nalí Barrabás. Yá ichùuliacaté yàasu úwinái icapèedáidaca Jesús mabàleta.

Néese, yá yèepùadacaté úwinái iríni natàtàacaténáni àicu ìwali.

16 Yá úwinái itéca Jesús, Pilato icapèe ibàacháwalená irìculé, íipidenéerica pretorio.ⁿ Néese, yá namáidaca macáita níai úwinái iyéeyéica néeni nàwacácaténáwa Jesús itéesebàa. **17** Yá náiyàacaté ìwali abéeri bàlesi cáaléeri, quí-réeri cùlitunìwaca. Náiyàacaté nacái íiwita ìwali culèpi iyàacaná. **18** Yá idàbaca náicáanica iquíniná,

ⁿ 15.16 Yái bàacháwa íipidená Pretorio, nacháawàacatáica wenàiwicanái ipíchaca nanúaca nía.

natàidaca nacáini, náimacaté irí: “Piya déecu èeri, pía” **19** Yá nanúadàidaca Jesús íiwita madécaná yàawiría àicu iyú, nàapìsàidaca nacáini, nabàlùacawa nacái irí nàulù ipùata iyúwa, iyúwa nèeri íimiétacaná. **20** Néese idécanáami náicáanica iquíniná, yá nawatàaca íicha yái bàlesi quíiréerica. Yá náiyàaca ìwali yái ibàlecatawa. Yá namusúadacani, natécani natàtàacaténáni àicu ìwali.

Natàtàacaté Jesús cruz ìwali

(Mt. 27.32-56; Lc. 23.26-49;

Jn. 19.17-30)

21 Néese abéeri asìali íipidenéeri Simón, Cirene iyacàlená néeséeri, ichàbacaté yàacawa àyapulicubàa. Yáté úwinái ichùuliaca iwáacutaca Jesús yàasu cruz chàinisíiri iyú. Yái náanirica níai: Alejandro, Rufo nacái.

22 Yá natécaté Jesús méetàuculéta Jerusalén iyacàlená íicha íipidenacataléca Gólgota. Iimáaná: “Náiwita yáapimi yàalu”.

23 Yá néréca, nàa ìira uva ituní càaméeri nèewiàdéeri ipìsìiri wawàsi yèewi.° Quéwa càmita yeebá ìiraca náichani.

24 Néese idécanáamité natàtàacani cruz ìwali, yá nawacùacaté nàwaliwa yái ibàlemica. Néese, yá náucacaté íbanái cáli iwéré náalimáwanama

náalíacaténá càinápínácaalí imàacawa Jesús ibàlemi yáapicha.

25 Yá natàtàacaté Jesús cruz ìwali mapisái ìwalíseta. **26** Yá natàtàacaté iwicáubàa abéeri tàacáisi, yái nanuéricaté ìwaliiseni, càiri íimacade: “YACATA JUDIONAI YAASU REY.”

27 Quéwa natàtàacaté nacái Jesús yáapicha pucháiba cayéedèeyéi, abéeri yéewápu néese, áiba apáu néeseema.

28 [Yá càicataté ichàbacawa iyúwaté natànàaná ìwali, náimacaalíté:

“Nàuwichàapínacani abéda-namata cabáyawanéeyéi yáapicha iyúwa cabáyawanéeri.”]

29 Iná macáita níai wenàiwica ichàbéeyéicawa néenibàa àyapulicubàa, nacuísaca Jesús, nacusúaca náiwitawa, náimaca:

“¡Péemiaca! Pía íiméericaté numaalàidapínaca yái Dios ica-pèe manuírica, quéwa máisiba èeri iricuta, yá nubàlùadaca àniawani.

30 Piricùawa síisàara àicu ìwalíise, pichúuliadaca píawawa yéetácáisi íicha.”

31 Càita nacái iicácanáwa náicáanica iquíniná níai sacerdotenái íiwacanánáica, náapicha nía yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté. Náimacaté ìwali:

“Ichùnìacaté áibanái yéetácáisi íicha, quéwa càmita yáalimá ichúuliadaca yáawawa yéetácáisi

ficha. **32** Iwàwacutá Cristo iricùacawa àicu iwàlfiise, yái israelnái yàasu reyca núa, íméericaté walí yéewacaténá weebáidaca ìwali.”

Ewita níacani natàtèeyéica yáapicha àicu ìwali, iicáaníyéita nacái Jesús iquíniná.

Jesús yéetacatéwa

(Mr. 15.33-41; Mt. 27.45-56;
Lc. 23.44-49)

33 Iná machacànicaalí èeri, yáté catáca macái cálita iwéréta mawiénica táicaca yàacawa.

34 Iná yáta horaca táicalémi, yá Jesús imáidaca cachàini, ímaca:

“Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?”

Imáaná: “Nùasu Dios, nùasu Dios, ¿Cána pimàaca núa abéerita?”

35 Yá abénaméeyéi yéemiàcaté isàna níái ibàluèyèicatéwa néeni, yá náimaca:

“Péemiàcué, imáidaca ìyaca Elías.”

36 Néese abéeri néená ipiaca íisapiaca sàlusàluíchúa wawàsica uva ituní càaméeri yèewi, yá idacùaca úa àicu cáaléeri ipùatalicu. Néese, yá imichàidaca úa Jesús inùma néré ìiracaténá utuní. Néese, yá íimacaté:

“Pimàacacuéni, waicátasica asáitasí Elías yàanàaca iricùadacani.”

37 Quéwa, yá Jesús imáidacaté cachàini, yáté yéetacawa.

38 Yá néenialícata, icacanácawa chènuniise cáliuculé, yái wáluma Dios icapèe imàdàanáca iriculéwa.^p **39** Iná yái úwinái íiwacali ibàluèricawa Jesús yáalimábàa, iicacánáamité yéetacawa, yá càicaté íimacade:

“Yá asìaliquéi, báisítaté Dios ìiricani.”

40 Abénaméeyéi inanái ibàlùacatéwa néeni, iicáidéeyéi déecuíseta. Uyacaté néeni nèewi, úái María Magdalenaca, úa nacái María, Jacobo yáatúaca, yái ùucu-liiri José,^q Salomé nacái. **41** Níái inanáica, níacataté yéeyéiwa Jesús yáami quéecha iyúudèeyèicaté nacàini, ìyacaalítècawa Galilea yàasu cáli néeni. Nàyacaté nacái néeni madécaná áibanái inanái idéeyèicaté yàacawa Jesús yáapicha Jerusalén ìyacàlená néré.

Nabàliacaté Jesús càliculù iriculé

(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56;
Jn. 19.38-42)

42 Yái èeri judíonái ichùnìacatáica yáawawa màulenácaténá nía sábadò èeri ipíchapiná táicalémi, mawiénicaalí catáca yàacawa, **43** abéeri asìali íipidenéeri José, Arimatea ìyacàlená néeséeri, icuèricaté nacái Dios yàanàaca icùaca yàasunái wenàiwicawa, yàacatéwa Pilato

^p 15.38 Iwàwáaná íimaca: Quéechatécáwa, abéerita sacerdote íiwacalica yái yéewaté iwàlùacawa néré. Siùcade màulenáca walí wawàlùacaténáwa macáita Dios yàatalé.

^q 15.40 Yái José càirica natàaníca ìwali cháí, áibata, áibanái José ficha.

yàatalé macàaluínináta isutácaténá íicha yái Jesús ichéecamica. Yái José, néenáta níái caináwanéeyéica israelnáí íiwacanánáica.

44 Néese, yá Pilato icalùadacawa yéemiacaalíté Jesús iináwaná yéetácawa. Yá imáidaca yái úwinái íiwacalica isutácaténá yéemiawani, báisícaalíta idéca Jesús yéetácawa.

45 Iná idécanáami càica icàlidacani, yá Pilato ichùuliaca nèepùadaca José irí yái Jesús ichéecamica. **46** Yá José yàaca iwèniaca wáluma cawèníiri.

Néese, yá iricùadaca Jesús ichéecami ìwaliise yái natàtèerica ìwalini, yá iriadacani càliculii wàlisài iriculé náiquéerica íba manuíri ìwali. Néese, yá ichùuliaca nasirùadaca inùma néré abéeri íba manuíri.

47 Quéwa idècunitàacá namànica yái wawàsica, úái María Magdalena, áiba Maríaca yáapicha, José yáatúaca, yá naicácaté nàyaca alénacaalíté nabàlìa Jesús ichéecami.

Jesús icáuacacawa càliculii iricuise
(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

16 **1** Néese idécanáamité ichàbacawa yái èeri judiónái iyamáidacatáicawa, María Magdalena, María Jacobo yáatúa nacái, Salomé nacái, yá nawèniacaté pumènínaméeyéi wawàsica nàcaténáté napusúaca Jesús ichéecami. **2** Iná domingo mapisáisiwata, yá nàcatéwa Jesús

icàliculèenámi néré, àtatacaalíta èeri imusúaca yàacawa.

3 Yá náimaca nalíwáacawa:
“¿Cawinápinásica iwesía wáicha yái íba manuíri càliculii inùma ibàlianáca?”

4 Quéwa nàanàacanáami néré, yá naicáca idéca íba ibàlùacawa méetàuculéta càliculii inùma íicha éwita manuírìcani. **5** Iná nawàlùacaalíwa càliculii iriculé, yá naicáca néré abéeri ùuculiiri yáawinéeriwa néewápuwáise, ìwalíiri bàlesi cáaléeri, cabalèeri. Yá nactalùadacawa.

6 Yá ùuculiiri íimacaté nalí:
“Picácué picalùadawa. Núlíaca picutácuéca Jesús, Nazaret ìyacàlená néeséerica natàtèericaté cruz ìwali. Canácata cháníi. Piicácuéca yái nalìadacatáicaténi. Idéca Dios icáu-càidacani. **7** Quéwa iwàwacutácué piaca picàlidacani yéewáidacalénái irí, Pedro irí nacái. Yàapínácuéacawa pipíchalé Galilea yàasu cáli néré. Yá nérépinácuéca piicáni càide iyúwaté idéenácué íimaca pirí.”

8 Yá nactalùadacawa níái inanáica, natatáaca nacái nactalùniwa. Yá napiaca namusúacawa càliculii íicha. Iná máinícáiná cáaluca nía, yá càmita náalimá nacàlida áibanái iríni.

Jesús yáasáidacawa
María Magdalena irí
(Jn. 20.11-18)

9 Néese idécanáamité Jesús icáu-càacawa yéetácáisi íicha domingo mapisáita, yá yáasáidacatéwa

quéecha María Magdalena irí, úái imusúadéechúacaté íicha siete espíritu báawéeyéi. **10** Yá ùacaté ucàlidacani nalí níái yèepuníyéicatéwa yáapicha, achúméeyéicaté nacái iwàwa, íicháaníyéica Jesús ìwaliná.

11 Iná néemiàcanáami cáuca Jesús àniawa, yá nacái idéénácasa uicàcani, yá càmita neebáida ulíni.

Jesús yáasáidacawa pucháiba yéewáidacalénái irí

(Lc. 24.13-35)

12 Néese, yáté Jesús yáasáidacawa àniawa áiba iicacánáwa iyúta nalí, níái pucháiba yéewáidacalénái yéeyéicatéwa àyapulicubàa manacúalibàa Jerusalén ìyacàlená íicha. **13** Néese, yá nàacaté nacàlidaca nàacawéeyéiná iríwani. Quéwa càita, càmita neebáida nalíni.

Jesús ichùulìa yéewáidacalénái imànica íibaidacalési

(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49;

Jn. 20.19-23)

14 Néese, yá Jesús yáasáidacatéwa nalí níái once yéewáidacalénáica idècunitàacá náawinaca nayáaca. Yá yàalàacaté nía ìwalíise yái càmmíinacaté nawàwa neebáidaca nalí, níái idéeyéicaté iicàcani idécanáamité icáucàacawa yéetácáisi íicha.

15 Yá íimacaté nalí:

“Ìwàwacutácué piacawa macái cálita picàlidacaténácué

nalí yái tàacáisi cayábéerica macái wenàiwica íiwitáaná iríta.*

16 Yái yeebáidéerica nùwali, yá iwàwacutá ibautizácawa, yá ichúuliapinácawa yùuwichàacáisi íicha.”

“Quéwa yái càmmíirica yeebáida nùwali, yásí yùuwichèeripináwa.

17 Níái yeebáidéeyéica nùwali, namànipináca yái càmmíirica wenàiwica idé imànica: Náucapiná espíritu báawéeyéi nuípidená ìwali. Natàanípiná áiba tàacáisi íiwitáaná iyú, éwita càmmíirica náalíawa ìwalini. **18** Ewita náibàaca àapi yáalimá, nàirapinácaalí nacái culáli, càmita néetápináwa iyú. Ewita nacái náibàaca cáuláiquéeyéi ìwali, yá nachùniapinácawa.”

Jesús imichàacatéwa chènuniré

(Lc. 24.50-53)

19 Néese idécanáamité Wáiwacali Jesús imáalàidaca itàaníca yéewáidacalénái yáapichawa, yá Dios imichàidacaténí chènuniré. Yá nérécaté, yáawinawa Dios yéewápu néesea.

20 Néese, yáté yéewáidacalénái yàaca icàlidaca Dios itàacái alénacaalíta nàawa. Yá Wáiwacali iyúudàacaté namànica yái càmmíirica wenàiwicanái idé imànica yéewacaténá wenàiwicanái yáaliacawa báisíirica yái tàacáisi nacàlidéerica. Càicawani.

LUCAS

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Lucas yáasáidaca walí Jesús ìwali càide iyúwa, “Àsìali Dios néeséeri”. Icàlidaca nacái ìwali macáita yái Jesús idàbéericaté yéewáidaca ìwali, imàníiricaté nacái.

Itànèeri cuyàluta:

Lucas, ípidená yái itànèericaté cuyàluta. Quéwa càmiiritaté nacái Jesús yàasu discípulo. Yái cuyàluta, yácata nacái máiniiri cáalaca Wàlisài Testamento irìcu, manùbacáiná yàasu versículonái.

Yái Lucas, abéeri griegosàiri yeebáidéerité Jesús, idèpièrité nacái wenàiwica. Apóstol Pablo yàacawéerinásíwacaté, yá madécaná yàawiriaté nacái yàacawéeridacani. Hch. 16.10-17; 20.5-21; 27.1-28.16.

Lucas itànàacaté pucháiba cuyàluta: Lucas yàasu cuyàluta, Hechos yàasu cuyàluta nacái.

Eerité itànàacani, síisàanacaalíté nacái itànàani:

Lucas itànàacaté yái cuyàlutaca, Cesarea ìyacàlená néeni, chábade camuí 60 néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

Yéewáidéeri wía ìwali:

Jesús, yái àsìali Dios néeséeri, yàanàacaté ichúuliadaca macáita wenàiwica íiwitáaná yùuwichàacáisi íicha cháí èeri irìcu. Lc. 19.10.

Lucas yáasáidaca nacái Jesús càide iyúwa yái íibaidéerica Dios irí.

Versículo máiniiri cawènica:

Lucas 19.10.

LUCAS

Yá cuyàlutaquéi Lucas itànèerité Teófilo irí

1 1 Pía Teófilo, nuèri ímiétacaná. Madécaná wenàiwica yáalimáida itànàaca iicáwa naináwaná ìwali, níái báisíiyéi wawàsica Jesús imàníiyéicaté iyúwaté nachàbáanáwa wèewi, idècunitàacá iyacaté wáapicha. **2** Càitáde iyúwaté náimáaná nacàlidaca walí nàwali níái idàbéeyéicaté iicáca ituí iyúwani, yái wawàsi imàníiricaté, nía nacái icàlidéeyéicaté itàacái áibanái irí. **3** Núa nacái, idécanáamité nusutáca nuémíawa mesúnamáita naináwaná ìwali macáita níái wawàsica, síisàata inùmámide idàbatáisecatéwa, yá càicataté nutànàaca piríni iyúwata idàbáanátéwa iwéréta imáalàacawa, **4** yéewacaténá píaliacawa ìwali cayába yái tàacáisi báisíirica, idéerica néewáidaca pía ìwali.

Angel icàlidaca Juan ìwali ipíchaca asáicani

5 Bàaluité rey Herodes yaalíté, icùacaalíté Judea^a yàasu cáli iwicáu, iyacaté néenialí abéeri sacerdote ípidenéeri Zacarías, íbaidéerité Abías^b yáapicha yàacawéeyéiná yáapichawa.^c Yàacawéetúa uípidenaté Elisabet, Aarón itaquétúanamité nacái. **6** Yái Zacarías, Elisabet yáapicha, pucháibanamata namànicaté cayábéeri áibanái irí càide iyúwa Dios iwàwáaná. Iná canácata yáaliméeri icháawàaca naináwaná namànica báawéeri, nàyacáiná càitáde iyúwa Wáiwacali itàacái ichùulianá nía. **7** Quéwa canácaté néenibe, mawècucáinaté Elisabet, yá nacái idécaté máiní béeyéica nía.

8 Abéeri èeri, yàanàacaalí Zacarías irí yái èeri iwàwacutácatáica íbaidaca iyúwa sacerdote yàacawéeyéiná yáapichawa, Dios icapèe irícu **9** càide iyúwaté sacerdotenái íiwitáise iyáaná, yá náucacaté íbanái cáli iwéré náaliacaténá càinácaalí

a 1.5 Yái Herodes icùacaté madécaná cáli iwicáu iyúwa níái: Judea yàasu cáli, Samaria yàasu cáli, Galilea, Perea yàasu cáli yéená, Siria yàasu cáli yéená nacái.

b 1.5 Yái Abías, Aarón itaquérinámicaté nacáini.

c 1:5 Bàaluité níái sacerdotenái íbaidéeyéica Dios icapèe irícu, nàyacaté abéeri náiwitápu yáapichawa, ochonama namanùbaca. Iná níái Abías yáapichéeyéica, namanùbacaté 8, níái Zacarías íbaidéeyéica yáapichaté. Quéwa 24 namanùbaca macáita, ochonaméeyéi imanùbaca.

iwàlùapináwa néré. Yá yúuwàa-catéwa Zacarías ípidená iwali, yái iwàlùanápínacatéwa Dios icapèe irìculé yeemácaténá néré pumèníiri isàni. **10** Iná idècunitàacá yeemáca néré pumèníiri isàni, yá natàaníca Dios yáapicha níai manùbéeyéi wenàiwica ibàlùèyéicatéwa bàacháwáise.

11 Yá isicúata, Wáiwacali yàasu ángel yáasáidacawa Zacarías irí, ibàlùèriwa uéwápu néesea úai neeméechúaca irìcu pumèníiri isàni. **12** Iná iicácaalíté ángel, yá icalùadacawa yáinamáiwaca, yáté cáalucani.

13 Yá ángel íimacaté irí:

“Zacarías, picá cáalu pía. Idéca Dios yéemíaca yái pisutéerica íicha. Iná quéenibepiná úai piacawéetúa Elisabet, yá piapínaca íipidená Juan. **14** Iná casímáipinácué piwàwa, yá nacái casímáipináca madécaná wenàiwica, néemíacaalí iináwaná asáicani. **15** Yái Juan, cachàiniiripiná máini íiwitáise Dios ipíchalé. Quéwa càmita iwàwacutápiná piacuéca ìira uva ituní ipuíri, áiba ìiracalési nacái, Espíritu Santo ìyapínacáiná yáapicha yáatúa idéericuíseta. **16** Icàlidapíná Dios itàacái israelná itaquénáinámi irí. Yá madécaná iwènúadapínaca íiwitáisewa nabáyawaná íichawa Náiwacali irí, yái nàasu Diosca. **17** Juan yàanàapínaca Cristo ipíchalé, idèniapíná íiwitáise ichàiniwa càide iyúwaté profeta Elías. Imàacapíná wenàiwicanái ichùnìaca yàasu wawàsiwa néenibenái yáapichawa, màulenápiná nacái imànica

náiwitáise, níai càmiíyéica yeebáida Dios iwali, neebáidacaténá itàacái càide iyúwa nàyáaná níai wenàiwica cayábéeyéica íiwitáise, idécaténá nacái màulenáca níai wenàiwicaca, Náiwacali yàanàapínacaalí.”

18 Yá Zacarías isutáca yéemíawa ángel:

“¿Càiná yéewáaná núalíaca báisípinácata ichàbacawa nulí yái tàacáisi picàlidéerica nulí? Idécáiná máini béerica núa, úa nacái nùacawéetúaca.”

19 Yá ángel íimacaté irí:

“Núipidená Gabriel. Núacata ìyéeri Dios yáacúalìcu èeri imanùbaca. Dios ibànùaca núa nùanácáténá nutàaníca piapicha, nucàlidacaténá pírí níai tàacáisi cayábéeyéica. **20** Quéwa siùcade, càmita yéewapíná pitàaníca, càmicáiná peebáida yái tàacáisi nucàlidéerica pírí iwali, ichàbéeripínacawa báisita càide iyúwa núumáaná pírí iwè-réta asáipínaca yái piirica. Néese, yá yéewapínaca pitàaníca àniawa.”

21 Idècunitàacá natàaníca, yá achúmaca wenàiwicanái iwàwa, nacùacáiná Zacarías imusúacawa Dios icapèe irìcuíse, máinicáiná idècuníacawa néré. **22** Quéwa imusúacaalítéwa néese, yáté càmita yéewa itàaníca nalí quirínama. Yá náalíacaté idéca Dios yáasáidaca iicá abéeri wawàsi icapèe irìculéwa. Yá itàanícaté nalí icáapi iyúwa, yáté càmita yéewa itàaníca quirínama.

23 Néese idécanáamité Zacarías imáalàida íibaidaca Dios icapèe

irìcu iyúwa idècuni iwàwacutá íbaidaca, yá yèpùacaté icapèe néréwa.

24 Néese abénaméeyéi èeri idénáami, yáté quéenibeca yàacawéetúa Elisabet. Yá ùyacáitaté ucapèe iricutawa cinco quéeri. Yá úumacaté ulíwa:

25 “Siùcade, idéca Nuíwacali iicáca nupùalé manuísíwata, yeedácáiná nuícha yái nubáinianácawa wenàiwicanái yáacúalìcu.”

Angel icàlidaca asáinápiná Jesús

26 Idécanaámité Elisabet idèniaca seis quéeri udéerìcuca, yáté Dios ibànùaca ángel Gabriel yàcalé Nazaret néré, Galilea yàasu cáli íinata, **27** yàacaténáwa abéechúa mànacàu yàatalé ípidenéechúa María, càmiíchúaca idé iimáca asiali yáapicha. Quéwa idéechúaté yeebáca José itàacái ùyáanápináté yáapicha, yái rey David itaquérinámica.

28 Yá ángel iwàlùacatéwa aléde María iyacataléca, yá iimacaté ulí:

“Néeni, María. Matuíbanáita pía. Idéca Dios imànica pírì cayábéeri manuísíwata. Wáiwacali iyaca píapicha siùcade, imànica pírì cayábéeri nèewíise macáita níai inanáica.”

29 Quéwa uicácaalíté ángel, uémìacaalíté nacái isàna itàidaca úa, yá achúmacaté uwàwa, yá úumacaté ulíwa,

“¿Cánásica yéewa càì íima itàidaca núa?”

30 Yá ángel iimacaté ulí:

“María, picá cáalu pía. Dios iwàwaca iicáca pipùalé mawènitá.

31 Siùcade, quéenibepináca pía. Yá asáipináca píicha abéeri sùmài, yá piápináca ípidená JESUS.^d **32** Yái píirica, idènièripiná ichàiniwa, yá nàapináca ípidená, Dios Chènuníiséeri líri. Yá Wacuèriná Dios imàacapináca ichùulíaca iyúwa rey càide iyúwaté yàawirimi rey David ichùulianáté.

33 Yá ichùuliapináca israelnái itaquénáinámi iwicáu iyúwa rey càiripináta. Yá ichùulianáca nawicáu iyúwa rey càmiírìta imáalàapináwa.”

^d 1.31 Jesús, íimáaná: Ichùuliadéeri wenàiwica yùuwichàacáisi quichái fícha.

34 Yá María íimaca ángel irí:
 “Quéwa, càmita yéewapíná
 quéenibeca núa. Càmitàacá idé
 nuimáca asíali yáapicha.”

35 Yá ángel íimacaté María irí:
 “Espíritu Santo iricùapínacawa
 piwali, yá Dios ichàini Chènuníiséeri
 yàanàapíná piwali. Iná yái
 sùmài càiripíná asáica píicha
 íipidenápiná Dios Mabáyawanéeri
 Iiri. **36** Uái péenásàatúaná Elisabet,
 càicata nacái quéenibeca úa, úái
 mawéecuíchúa, náiméechúacaté
 ìwali. Idéca udèniaca uìriwa ubèe-
 caléwa. Yá nacái idéca udèniaca
 seis quéeri siùcade. **37** Canácata
 càulenéri Dios íicha.”

38 Néese, yá María íimaca:
 “Iyá. Wacuèriná yàasu
 wenàiwicaca núaquéi. Iwàwacutá
 imànicawa nulí càitáde iyúwa
 píimáaná nulí.”

Néese, yá ángel yàacatéwa úicha.

María ipáchiaca Elisabet

39 Néese abénaméeyéi èeri
 idénáami, yá María yàacatéwa
 mesúnamáita abéeri yàcalé néré, iyée-
 rica dúlinái inàlimaná yèewi, Judea
 yàasu cáli néré. **40** Uanàacaalíte néré,
 yáté uwàlùacawa Zacarías icapèe iri-
 culé, yáté María itàidaca úa. **41** Iná
 Elisabet yéemìaca nacáita usàna, yáté
 mùlimùlica udèericu yái quirasìica,
 yá Espíritu Santo yàacaté úiuitáise
 utàanícáténá.

42 Yá úumacaté chàinisíiri iyú:
 “¡Pía, Dios imàníichúa irí cayá-
 béeri nèewíise macáita níai

inanáica, yá nacái imànipínáca
 irí cayábéeri yái piiri pidèeri-
 cuírìca! **43** Quéwa, ¿Cánásica
 yéewa Nuíwacali yáatúa yàanàaca
 ipáchiaca núa? **44** Iná nuèmiaca
 nacáita pitàidaca núa, yáta
 mùlimùlica nuìri nudéericu,
 casíimáicáináni. **45** ¡Yá casíimáica
 Dios imànica piwàwa, manuícáiná
 piwàwa Dios iwéré, càipinácáináta
 ichàbacawa càide iyúwaté Wáiwacali
 íimáaná pirí!”

María icántàaca, cayàbacáiná uwàwa (Is. 2.1-10)

46 Néese, yá María íimacaté:

“Nùaca cayábéeri manuísíwata
 Wáiwacali irí nuwàwa
 yáapichawa.

47 Casíimáica nacái nuwàwa
 Dios yáapicha,
 yái ichúuliadéerica núa
 yùuwichàacáisi íicha.

48 Yáalíaca càmita canùmasée
 núa, núa yàasu wenàiwicaca.
 Siùcade, wapíchaléwa macáita
 níai wenàiwicaca, náimapíná
 nùwali:

‘Dios imàníichúa irí cayábéeri
 manuísíwata.’

49 Manuírì wawàsica yái imàni
 nulí, yái Dios Cachàiníirica
 canánama íicha.

¡Mabáyawanéerica nacái
 íipidená!

50 Càmita Dios iyamáida iicáca
 natúulécaná,
 níai yèeyéica íimiétacaná.

51 Ichàini manuíri iyú
imàni madécaná wawàsi
manuínaméeyéi.

Imàacaca nacái nacàlàliacawa
níái cachàiníiyéicaté iicáca
yáawawa.

52 Yúucacaté reynái nàalubái
íichawa, càmicaténá
nachùulia quirínama.

Yá imàacacaté namichàacawa
níái mawèníiyéicaté
wenàiwicanái ipíchalé.

53 Yá nacái yàacaté nalí
yàacàsi, níái imáapuèyéica
iyáacaléwa.

Quéwa níái càasuíyéimicaté,
yá yeedácaté náicha macáita
yái nàasumicawa.

54 Iicácaté Israel itaquénáinámi
ipùalé.

Imànicaté nacái nalí càide
iyúwaté imàacáaná nalí
itàacáíwa quéecha,

55 càitáde iyúwaté íimáaná
wàawirimi Abraham irí,
itaquénáinámi íiripiná nacái
càiripináta."

56 Yá María iyamáacatéwa
Elisabet yáapicha máisiba quéeri
cáminá. Néese, yá uèpùacaté uca-
pèe néréwa.

Asáicaté Juan Bautista

57 Néese idécanáamité Elisabet
iquéere yàanàaca ulí, yá asáicaté
uícha abéeri sùmài. **58** Iná níái
uénánáica, uyaquewéeyéi nacái,
néemiacaalíté uináwaná Dios

iicácaté upùalé manuísíwata, yá
casíimáicaté nía úapicha.

59 Néese sùmài idèniacaalíté
ocho èeri, yá natécaténi
nadalúacaténá ìwalíisesàì ipùata
íimami. Yá nawàwacaté nàaca
ípidená Zacarías càide iyúwa
yáaniri íipidená. **60** Quéwa càmita
yáatúa yeebá, yá úumaca nalí:

"¿Càmita! Iwàwacutá wàaca
ípidená Juan."

61 Yá náimaca ulí:

"Canácata càiri íipidená
péenánái yèewicué."

62 Néese, yá natàanica
nacáapi iyúwa yáaniri Zacarías
irí, càinápinácaalí iwàwa yàaca
ípidená. **63** Néese, yá isutácaté
náicha achúméeri àicu yéemáaná
icáapi iyúwa. Yá càica íima
itànàaca:

"Íipidená Juan."

Yá nacalùadacawa macáita.

64 Iná néenialícata, yáté Zacarías
yèepùacaté itàanica àniawa, yá
idàbacaté yàaca cayábéeri Dios irí.

65 Yá nacalùadacawa macáita níái
nayaquewéeyéica, macáita nacái
níái yàcalénái iyéeyéica dúlinái
inàlimaná íinatabàa, Judea yàasu
cáli íinata, iináwaná yáalimácáináté
macáita néenibàa. **66** Iná macáita
níái yéemièyéica iináwaná, yá
nàináidacatéwa manuísíwata ìwali.

Yá náimacaté nalíwáacawa:

"Yá sùmàiquéi, caináwanéeripiná
áiba èeri." Yéewa càì náimaca,
náalíacáináté macáita Dios iyaca
yáapicha.

**Zacarías icàlida abéeri profecía,
yàaca nacái Dios irí cayábéeri**

67 Yá Espíritu Santo yàacaté
Zacarías íiwitáise, yái sùmài
yáanirica, yá íimacaté icàlidaca:

68 “¡Wàacué Wacuèriná irí
cayábéeri yái israelnái yàasu
Dios,

yàanàacáiná iwasàaca wía
wàuwidenái ichàini íichawa!

69 Idéca imàacaca walí
yái cachàiníríca
ichúuliadacaténá wía
wàuwidenái íichawa,
wía rey David itaquénáinámica,
Dios yàasu wenàiwicacaté.

70 Càide iyúwaté Dios yàasu
profetanái idàbàanaté
icàlidaca bàaluité:

71 Ichúuliadacaténá wía
wàuwidenái ichàini íichawa,
nachàini íicha nacái níai
báawéeyéica iicáca wía.

72 Yéewa imànica yái
yáasáidacaténá yái
iicáanacaté napùalé, níai
wàawirináimica.

Iwàwalica nacái mamáalàacata
yái itàacáicawa iyúwaté
íimáaná nalí,

73 iyúwaté imàacáaná itàacáiwa
wàawirimi Abraham irí.

Yàanàapinacaté walí

74 yái ichúuliadéeripináca wía
wàuwidenái íichawa,
yéewacaténá wàibaidaca irípiná
macàaluínináta,

75 wàyacaténá mabáyawanéeri
iyú, machacàníiri iyú nacái
ipíchalé, idècunitàacá
wàyaca èeri irícu.

76 Iná pía nuíríca, nàapináca
píipidená Chènuníiséeri
Dios cachàinírí yàasu
profeta,

pìapinácáiná idàba
íibaidacaléwa ipíchaca Cristo
yàanàaca, màulenácaténá
pimànica wenàiwica
íiwitáise ipíchalé,

77 péewáidacaténá piasunái
wenàiwicawa ìwali yái
Dios imàacáanáca iwàwa
wabáyawaná íicha.

Néese, yá ichúuliadaca
wenàiwica yùuwichàacáisi
íicha.

78 Quéwa Dios iicáca wapùalé
catúulecanéeri iyú.

Iná yàanàapináca wàatalé
chènuníise càide iyúwa
amalácaalí yàacawa
waiwicáu,

79 amalácaténá Dios itàacái
imànica náiwitáise níai
catéeyéica íiwitáise,

mawiéníiyéica yéetácawa
ibáyawaná ìwalíisewa
déeculé Dios íicha,

yéewacaténá wàyaca
matuíbanáita Dios yáapicha.”

80 Néese, yáté sùmài Juan
idàwinàacawa. Yáté nacái
cachàinica íiwitáise Espíritu
iyú. Néese, yá idàbacaté ìyaca

máisawaliré wenàiwicanái íicha, iwérétaté yáasáidacawa israelnái yáacúalicu macáita.

Asáicaté Jesús

(Mt. 1.18-25)

2 1 Néenialí èeri rey Augusto César^e ichùuliacaalíté manùba cáli iwicáu, yá ichùuliacaté natànàaca abéeri tàacáisi ichùuliacaténá natànàaca náipidená imanùbaca macáita cuyàluta iricu, níai iyéeyéicaté imanuícata Roma íiwacaliná ichùuliaca cáli. **2** Yaté èericani, nadàbacaalíté nachùuliaca natànàaca wenàiwicanái íipidená macáita, néenialíté Cirenio ichùulia Siria yàasu cáli iwicáu. **3** Yá iwàwacutácaté nàacawa macáita nàyacalé néréwa, natànàacaténáwa néré aléde nàawirináimi iyacatáicaté.

4 Yá càicaté José yàacawa nacái Nazaret iyacàlená íicha, Galilea yàasu cáli néese, yàacaténáwa Belén iyacàlená nérépiná, rey David iyacàlemi néré, Judea yàasu cáli íinata, David itaquérinámicáinaté nacái yái José. **5** Yàacatéwa néré itànàacaténáwa María yáapicha, úai yàacawéetúapínaca, quéwa idéechúaté idéericuca néenialí.

6 Iná idècunitàacá nàyacaté Belén néeni, yaté uquéere yàanàaca

ulí asáicaténá uiri. **7** Yaté asáicaté uícha yái idàbanéericaté uíríca. Yá uépùacani wáluma^f iyú, yá nacái uliadacaténi pìráinái iyáacàalumá iricu, canácáinaté quirínama nàalupiná capíi iriculé.

Angelnái, pìráinái icuèrinánái nacái

8 Yáta catácani, nàyacaté manacúalibàa abénaméeyéi asianái icuèyéi ipìranái ovejawa, mawiénita Belén iyacàlená irí.

9 Yá isicúata abéeri Wáiwacali yàasu ángel yáasáidacawa nalí. Yá Wáiwacali icamaláná ichàini icànacaté nía, natéesebàa nacái, yá cáaluca nía manuísíwata.

10 Quéwa ángel íimacaté nalí:

“Picácué cáalu pía. Nùanàidacuéca pìrí abéeri tàacáisi cayábéeri yái isíimáidéeripínaca nawàwa macáita níai wenàiwicaca. **11** Siúcái, cháí David iyacàlemi iricu, idéca asáicuéca pìrí yái ichùuliadéeripínacuéca pía, yácata Cristo, yái Wáiwacali.

12 Iná pialíacaténácué piicácani pìanàacaalícué néré, nucàlidacué pìrí iwali: ‘Piicápinácué abéeri quirasíi iriacawa pìrái iyáacàalumá iricu, néepuèri iriawa wáluma iyú.’ ”

13 Néeniwata, yá náasáidacawa nalí madécaná ángelnái

e 2.1 Augusto César: Yácata rey ichùuliéri macái cáli iwicáu Roma iyacàlená néese. Iná icuacáiná manùba cáli iwicáu, yá iwàwacutá napáyaidaca irí palata iyú náalimáwanama. Icùaca nacái áibanái reynái iwicáu néenialí camuí, **14** néese àta **27**.
f 2.7 Wáluma: Yátésa uépùacani wáluma yéemaminá iyú, ucàpucúadacaté nacái ìwa-
líise cáalanaméeyéi wálumaca.

chènuníiséeyéi, yáapicha yái áiba
ángelca, yá nàaca cayábéeri Dios irí.
Náimacaté:

14 “¡Wàacué Dios irí cayábéeri,
yái iyéerica chènuniré!
¡Chái cáli íinata, pimàaca
nacái nàyaca matuíbanáita
náapichawáaca níai
wenàiwica,
isíimáidéeyéica Dios iwàwa!”

15 Néese idécanáamité ángelnái
yàacawa náicha chènuniré, yá
píráinái icuèrinánái íimacaté
iríwáacawa:

“Wàacuéwa Belén néré, waicá-
caténá càinácaalí wawàsica
ichàbawa néré, yái Wáiwacali iwà-
wéerica wáalíacawa iwali.”

16 Yá nàacatéwa Belén néré
mesúnamáita. Iná idécanáamité
nacutàcani, yáté nàanàacaté María,
José nacái quìrasiì yáapicha, iriè-
riwa píráinái iyáacàalumá iricu.

17 Néese idécaalíté naicáca yái
quìrasiica, yá nacàlidacaté áibanái
iríni iyúwaté ángel íimáaná nali.

18 Iná níai yéemièyéica yái tà-
cáisi nacàlidéericaté, níai píráinái
icuèrinánáica, yá nacalùadacatéwa
macáita.

19 Quéwa úai Maríaca, càmita
uimáicha níai wawàsi íiméeyéica ulí
iwali, uwàwalica nía mamáalàacata.

20 Néese nèepùacaalítéwa níai
pírái icuèrinánáica, yá nàacaté

cayábéeri Dios irí àyapulìcubàa,
ìwalíise macáita yái naiquéerica,
néemièrica nacái, càicáináta ichàba-
cawa macáita iyúwataté ángel
íimáaná nali.

Nàanàidacaté Jesús Dios icapèe irìculé

21 Néese idécanáamité ichàba-
cawa ocho èeri asáica idénáami
yái quìrasiica, yá nadalúacaté
ìwalíisesài ipùata íimami. Yá
nàacaté íipidená JESUS, yátái
ángel ichùulièricaté nàaca íipidená
ipíchawáisetéca asáicani.

22 Néese idécanáamité cuarenta
èeri ichàbacawa asáica idénáamité
Jesús, yá iwàwacutácaté masacàaca
María, José nacái Dios ipíchale càide
iyúwaté ley íimáaná. Yá natécaté yái
sùmàica Jerusalén iyacàlená néré,
Dios icapèe irìculé, nèepùadacaténá
iináwaná Wáiwacali irí. **23** Càicaté
namànica, càicáináté Wáiwacali
yàasu ley íimaca: “Macáita níai
néenibe asianái idàbéeyéica asáica,
iwàwacutápiná nèepùadacani
Wáiwacali irí.”*

24 Yá nàacatéwa néré
namànicaténá càide iyúwa Wáíwa-
cali itàacái ichùulianá nía. Iná
iwàwacutá natéca pucháiba
chàcani, càmicaalí, pucháiba unùcu
púubanaméeyéi, nanuéyéipiná
Dios irí.

25 Néenialí èeri, iyacaté
Jerusalén iyacàlená irìcu abéeri

asiali íipidenéri Simeón, cayá-béeri íiwitáise, imàníiri nacái càide iyúwa Dios íimáaná, icuèrité nacái yái èeri Dios ichúuliadacatáipináca israelnáí nàuwidenái íichawa. Yá nacái Espíritu Santo ìyacaté yáapicha. **26** Iná idécate Espíritu Santo yáasáidaca irí wawàsi quéecha, iicáanápínaté Cristo ipíchawáise pináca yéetácawa. **27** Yá Espíritu Santo ichúuliaté Simeón yàacawa Dios icapèe néré.

Yá néenialícaté, nàanàa néré níái Jesús isèenáica namànicaténá càide iyúwa ley íimáaná idàbanéeri nàiri iríwa. **28** Yá Simeón yeedácaté yàanaliculéwa yái sù màica, yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali, yá íimacaté:

29 “Nuíwacali, siùcade, yá yéewaca pimàaca nuétácawa matuíbanáita

càide iyúwa píimáanáté nulí.

30 Idéca nuicáca yái ichúuliadéeripináca wenàiwicanái,

31 idéerica màulenáca pimànica náacúalìcu macáita, níái macái wenàiwica íiwitáanáca, ichúuliadáanápíná nía,

32 yáasáidapíná píiwitáise nalí níái cà míiyéica yáalíawa píwali, cà míiyéica judíonái, yá nacái caináwanápínáca imànica níái pìasu wenàiwica Israel itaquénáinámica.”

33 Yá José icalùadaca yéemíaca, María yáapicha, yái Simeón íimáanáca sù màì ìwali. **34** Yá Simeón imàacacaté nàwali cayá-béeri Dios íipidená ìwali, yá íimacaté María irí:

“Dios imàacaca yái sù màì, cà micaalíténá israelnáí iwènúada íiwitáisewa, yá yùuwichàidapínáca nía. Quéwa níái iwènúadéeyéica íiwitáisewa, yá ichúuliadapínáca nía yùuwichàacáisi íicha. Yá nacái madécaná wenàiwica imichàapínacawa íipunita. **35** Iwalíise, Dios yáasáidapíná iyúwa náináidáaná nawàwalicuísewa macáita níái wenàiwicaca. Quéwa piicácaalí ichàbacawa irí yái càiri wawàsica, yá piùwichàapínacawa cáiwina mà càide iyúwa nasutàacaalí piwàwa yèewibàa bálánamáiwaca abéeri machete iyú.”

36 Uyacaté nacái néeni abéechúa inanái máiníichúa béeruca, abéechúa profeta íipidenéechúa Ana, Penuel íidumi, Aser itaquétúanámité. Iná mànacàucaalíté úa, ùyacaté ùacawéerimi yáapichawa siete camuíta, yá yéetácawa uícha.

37 Néese, yá ùyacaté màacawéerita càita udènìaca ochenta y cuatro camuí. Canácatáita uyamáida ùacawa Dios icapèe iriculé, uídacaté nacáíwa utàanícaalíté Dios yáapicha. **38** Yá Ana yàanàacaté néenialíta nàatalé, yá ùacaté Dios irí cayábéeri. Yá

na cáí ucàlidacaté sùmàì iwali nalí, macáita níái icuèyéica Dios ichúu-liadaca yùuwidenáì íichawa, níái Jerusalén mìnanáica.^g

Nèepùacawa Nazaret ìyacàlená néré

39 Néese idécanáamité

Jesús isèenái imànica macáita càide iyúwa ley íimáaná, yá nèepùacatéwa nàyacalé Nazaret néréwa, iyéerica Galilea yàasu cáli íinata. **40** Yá sùmàì idàwinàacatéwa cayába, cachàinícaté yàacawa abémáidata, yá nacáí máinícaté cáalíacáicani. Dios íiwitáise ìyacaté nacáí yáapicha.

Nàanàidacaté Jesús Dios icapèe iriculé

41 Níái Jesús isèenáica camuí imanùbacata, yá nàacatéwanama Jerusalén néré nayanídacaténá yái namusúacaalítéwa Egipto yàasu cáli néese. **42** Iná idécanáamité Jesús idèniaca doce camuí, yá nàacatéwa Jerusalén ìyacàlená néré àniawa càide iyúwa náiwitáise ìyáaná camuí imanùbaca.

43 Néese idécanáamité imáalàacawa yái nàwacáida-catáicawa, yaté nèepùacawa nàyacàle néréwa, yá sùmàì Jesús iyamáacatéwa náicha Jerusalén ìyacàlená néenita. Quéwa níái isèenáica càmitaté náalíawa.

44 Iná nayúunáidacáiná yàacawa nèewi níái áibanái yèepuèyéicawa náapicha. Yá idécaté nàacawa abéeri èericatái idècuni, yá àtata idàbaca nacutácani néenánái yèewibàawa, naicácalénái yèewibàa nacái.

45 Quéwa càmitaté nàanàa Jesús nèewiwa. Iná nèepùacatéwa Jerusalén ìyacàlená néréta àniawa nacutácaténáni.

46 Néese máisiba èeri idénáami, yá nàanàacaté Jesús Dios ica-pèe iriculé, yáawinéeriwa nèewi níái yáaliyéicawa Dios yàasu ley iwali, yéemièri nalí, isu-téeri nacáí yéemiàawa nía. **47** Iná níái yéemièyéica isàna, yá nacalùadacatéwa macáita, máiníacíiná cáalíacáiri iyúca yeebá nasàna.

48 Iná isèenái yàanàacaalíni, yá nacalùadaca naicácani. Yá yáatúa íimacaté irí:

“Nuìri, ¿cáná pimàni walí càiri wawàsica? Achúmaca pimànica wawàwa, máadáinicáiná wacutáca pía píaniri yáapichawa.”

49 Yá Jesús íimaca nalí:

“¿Cánácué piicáida núa áibàalé? ¿Càmicáinácué pialía iwàwa-cutácata nùyaca Núaniri icapèe iriculéwa?”

50 Quéwa càmitaté náalía néemiaca irí yái íiméericaté nalí iwali.

^g 2.38 Càmita abéeri Jerusalén mìnanáica, iwàwáaná íimaca macáita níái cáli Israel mìnanáica.

51 Yá yèepùacaté isèenái yáa-pichawa Nazaret iyacàlená néré. Yeebáidacaté nacái isèenái ichùu-
liacawa macái wawàsi ìwalita. Uái yáatúaca, uínáidacatéwa ìwali mamáalàacata macáita yái wawà-
sica. **52** Yá cáaliacáicaté máiní Jesús íiwitáise idàwinàacawa, càita nacái iiná idàwinàacatéwa. Yá cayába-
caté Dios iicáca íiwitáise, càita nacái macáita níái wenàiwica iiqueeyéicani.

Juan Bautista iyaca máisawaliré
(Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

3 1 Idécanáamité Tiberio César icùaca quince camuí macái cáli iwicáu, néenialité nacái Poncio Pilato icùa Judea yàasu cáli. Yá nacái Herodes icùacaté Galilea yàasu cáli. Yái Felipe, Herodes yéenàsàirica icùacaté Iturea yàasu cáli, Traconite yàasu cáli nacái. Yái Lisantias, icùacaté nacái Abilinia yàasu cáli.

2 Néenialité nacái sacerdotenái íiwacanánái níái, Anás, Caifás yáapicha. Yá néenialícata nacái Dios itàanité Juan Bautista irí máisawaliré, yái Zacarías ìirimica.

3 Yá Juan yèepunícaté icàli-daca nalí Dios itàacái macáita níái iyéeyéicaté inanábàa Jordán ìwalibàa, yái iwàwacutáanacaté nawènúadaca náiiwítáise

nabáyawaná íichawa ibautizá-caténá nía, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha.

4 Càicaté Isaías itànàaná Juan ìwali bàaluité:

“Abéeri asìali icàlidapínaca cachàini máisawaliré.

Càipiná íimaca nalí:

‘Pichùniacué píiwitáisewa Wáiwacali ipíchalé.

Piyacué nacái machacàníiri iyú.

5 Macáita níái yàawéeyéica napuníadapínaca nía cáli iyú.

Macáita nacái níái dúli

púubanaméeyéica,

naicápináca nía

sàabadacaténá nía.

Níái àyapu éeruíyéica,

namachacàniapínaca nía macáita.

Níái àyapu dúbadúbéeyéica,

napinídapínaca nía

abédawáaca.^h

6 Macáita níái wenàiwica íiwitáaná iyéeyéica chái

èeri irícu, naicápináca yái

ichúuliadéeripínaca nía

yùuwichàacáisi íicha.’ ”

7 Manùbéeyéi wenàiwica yàanàacaté Juan yàatalé ibautizá-caténaté nía. Yá íimacaté nalí:

^h 3.5 Yái versículo itàaníca wáiiwítáise ìwali. Macáita yái wawàsi itàséeirica wía, iwàwacutá wáucaca wáichawani wamànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná, màulenácaténá wía Dios irípiná.

“¿Píacué, àapi caculá-léeyéi nacáiyéi íiwitáise! ¿Piméeràacuécawa, piyúunáidasicué pichúuliapinácawa bautismo iyú, Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha!

8 Quéecha, iwàwacutá-cué piwènúadaca píiwitáisewa pibáyawaná íicha Dios irí. Pìyacué machacàníiri iyú wenàiwicanái ipíchalé báisita. Picácué nacái píima piríwa: ‘¿Abraham itaquénáinámica wíaquéi, ínà càmita Dios yùuwichàidapíná wía!’ Iná càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa, càmita nacái Dios ichúuliadapínácué pía. Quéwa yéewa imichàidaca áibanái wenàiwica íiwitáaná íba yèewíise, Abraham itaquénáinápíná.

9 Yá nacái idéca màulenáca Dios siùcade, càide iyúwa idé-caalí màulenáca abéeri asíali yùucacaténá níai àicunái càmíiyéica cayába iyacaná. Néese, yá yúucaca nía quichái iriculé. Iná macáita níai càmíiyéica iwènúada íiwitáisewa nabáyawaná íichawa Dios irí, nàapínácawa yùuwichàacáisi quichái iriculé.”

10 Yá wenàiwicanái isutácaté yéemíawa Juan, náimacaté irí:

“Néeni, ¿Càiná wawàsica yái iwàwacutá wamànica wáasáidacaténá idéca wawènúada wáiwitáisewa wabáyawaná íicha?”

11 Juan íimacaté nalí:

“Càinácaalí idènià pucháiba camisa, yá iwàwacutá yàaca

abéechúa camisa irí yái canéerica icamisani. Yái idènièrica yàacàsi, iwàwacutá yàaca yàasu yái canéerica iyáapíná.”

12 Nàanàacaté nacái Juan yàatalé abénaméeyéi níai iwa-cáidéeyéicaté palata Roma irípiná íbautizácaténá nía.

Yá nasutácaté néemíawani:

“Pía yéewáidéeri, ¿Càiná wawàsica yái iwàwacutá wamànica wáasáidacaténá idéca wawènúada wáiwitáisewa wabáyawaná íicha?”

13 Juan íimacaté nalí:

“Picácué pisutá ichàbaníisenama yái palata nachùulièricuéca peedáca wenàiwicanái íicha.”

14 Abénaméeyéi úwinái nacái nasutáca néemíawani, náimacaté irí:

“Néeni wía, ¿Càiná wawàsica yái iwàwacutá wamànica?”

Juan íimacaté nalí:

“Picácué pichùulia wenàiwicanái yàaca pirí palata chàinisíiri iyú. Picácué nacái pibáulia chìwái iyú wenàiwica napáyaidacaténácué pía. Yátacué manuí piwàwa iwéré yái napáyaidacuéca pía iyúwa úwinái.”

15 Yá macáita nasutácaté néemíawa níawáacawa, yácaalíta Cristo yái Juanca. **16** Yá Juan íimacaté nalí macáita:

“Báisita núumacué pirí: Nubautizácué pía úni iyú. Quéwa yái yàanèeripínáca nudénáami, abéeri cachàiníiri nuícha. Yái nuiquéerica núawawa

ipíchalé càide iyúwa canéeri iwèni, máinícáiná cachàinica nuíchani. Yácata imàacapiná nawàwaliculé Espíritu Santo, áibanái nacái yùuwichàidapiná quichái iyú. **17**Iná idéca màulenácani iseríacaténá níái cayábéeyéica nèewíise níái báawanaméeyéica, càide iyúwa cabànacaléeri imàacáaná trigo iyacaná capíi iriculé. Yá yeemápináca yái yéetanámica iriculé yái quichái ipucuéricawa càiripináta.”

18 Càicaté Juan icàlidaca nalí yái tàacáisi cayábéerica, nawènúadánápiná náiwitáisewa Dios irí. Yàalàcaté nacái nía madécaná tàacáisi iyú.

19 Càita nacái Juan yàalàcaté yái nacuèriná Herodes, imalùdacáináté yéenasàiri Felipe yàacawéetúa Herodías, ìwalíise nacái macáita yái madécaná íiwitáaná báawéeri Herodes imàníiricaté. **20** Yáté nacái imànica áiba bayáwanási máiníiri báawaca quiríta: ichùuliaté náucaca Juan presunái icapèe iriculé.

Juan ibautizácaté Jesús (Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

21 Ipíchawáisetéca náucaca Juan presunái icapèe iriculé, yá ibautizácaté iyaca macáita níái wenàiwica yàanèeyéica yàatalé. Yá nacái Jesús yàanàcaté Juan ibautizácaténáni. Idècunitàacá Jesús itàanica yáaniri Dios yáapichawa, yáté yàacùacawa chènuníise. **22** Yá Espíritu Santo

iricùacatéwa Jesús ìwali càide iyúwa unùcu iicácanáwa.

Néese, yá néemíacaté Dios itàanica chènuníise, càiri íimaca: “Píata Nuiri cáininéeri nuicáca, isíimáidéeri nacái nuwàwa.”

Níái Jesucristo yàawirináimi (Mt. 1.1-17)

23 Jesús idèniacaalíté cáminá treinta camuí, yá idàbacaté yéewáidaca wenàiwicanái. Abénaméeyéi wenàiwica nayúunáidacaté José ìiricani.

Yái José yáaniri íipidenáté Elí.

24 Elí yáaniri íipidenáté Matat.

Matat yáaniri íipidenáté Leví.

Leví yáaniri íipidenáté Melqui.

Melqui yáaniri íipidenáté Janá.

Janá yáaniri íipidenáté José.

25 José yáaniri íipidenáté Matatías.

Matatías yáaniri íipidenáté Amós.

Amós yáaniri íipidenáté Nahúm.

Nahúm yáaniri íipidenáté Esli.

Esli yáaniri íipidenáté Nagai.

26 Nagai yáaniri íipidenáté Maat.

Maat yáaniri íipidenáté Matatías.

Matatías yáaniri íipidenáté Semei.

Semei yáaniri íipidenáté José.

José yáaniri íipidenáté Judá.

27 Judá yáaniri íipidenáté Joana.

Joana yáaniri íipidenáté Resa.

Resa yáaniri íipidenáté

Zorobabel. Zorobabel yáaniri

íipidenáté Salatiel. Salatiel

yáaniri íipidenáté Neri.

- 28** Neri yáaniri ípidenáté Melqui.
Melqui yáaniri ípidenáté Adi.
Adi yáaniri ípidenáté Cosam.
Cosam yáaniri ípidenáté
Elmadam. Elmadam yáaniri
ípidenáté Er.
- 29** Er yáaniri ípidenáté Josué. Josué
yáaniri ípidenáté Eliezer.
Eliezer yáaniri ípidenáté Jorim.
Jorim yáaniri ípidenáté Matat.
- 30** Matat yáaniri ípidenáté Leví.
Leví yáaniri ípidenáté Simeón.
Simeón yáaniri ípidenáté Judá.
Judá yáaniri ípidenáté José.
José yáaniri ípidenáté Jonán.
Jonán yáaniri ípidenáté
Eliaquim.
- 31** Eliaquim yáaniri ípidenáté
Melea. Melea yáaniri
ípidenáté Mainán.
Mainán yáaniri ípidenáté
Matata. Matata yáaniri
ípidenáté Natán.
- 32** Natán yáaniri ípidenáté
nacuèriná David. Nacuèriná
David yáaniri ípidenáté Isaí.
Isaí yáaniri ípidenáté Obed.
Obed yáaniri ípidenáté Booz.
Booz yáaniri ípidenáté Salmón.
Salmón yáaniri ípidenáté
Naasón.
- 33** Naasón yáaniri ípidenáté
Aminadab. Aminadab yáaniri
ípidenáté Admín.
Admín yáaniri ípidenáté Aram.
Aram yáaniri ípidenáté
Esrom.
Esrom yáaniri ípidenáté Fares.
Fares yáaniri ípidenáté Judá.

- 34** Judá yáaniri ípidenáté Jacob.
Jacob yáaniri ípidenáté Isaac.
Isaac yáaniri ípidenáté
Abraham.
Abraham yáaniri ípidenáté Taré.
Taré yáaniri ípidenáté Nacor.
- 35** Nacor yáaniri ípidenáté Serug.
Serug yáaniri ípidenáté
Ragau.
Ragau yáaniri ípidenáté Peleg.
Peleg yáaniri ípidenáté Heber.
Heber yáaniri ípidenáté Sala.
- 36** Sala yáaniri ípidenáté Cainán.
Cainán yáaniri ípidenáté
Arfaxad.
Arfaxad yáaniri ípidenáté Sem.
Sem yáaniri ípidenáté Noé.
Noé yáaniri ípidenáté Lamec.
- 37** Lamec yáaniri ípidenáté
Matusalén. Matusalén yáaniri
ípidenáté Enoc.
Enoc yáaniri ípidenáté Jared.
Jared yáaniri ípidenáté
Mahalaleel. Mahalaleel
yáaniri ípidenáté Cainán.
- 38** Cainán yáaniri ípidenáté Enós.
Enós yáaniri ípidenáté Set.
Set yáaniri ípidenáté Adán, yái
asìali Dios idàbáidéericaté.

Camèniadacáiri yáalimáidacaté iicáwa Jesús

(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

4 **1** Néese idécanáamité Espí-
ritu Santo yàanàaca iyaca Jesús
yáapicha yàacaténá ichàini, yá yèepù-
catéwa inanábàa Jordán néese, yá nacái
Espíritu Santo itécaténi máisawalíiri
nére. **2** Yá nérécaté ìya cuarenta èeri. Yá

naćái Camèniadacáiri yáalimáidacaté iicáwani. Idècunitàacá Jesús iyacaté néré, càmítatè iyáa iyáacaléwa. Néese, yátè máapicani.

3 Néese, yátè Camèniadacáiri íimaca irí:

“Dios Iiricaalí pía, pichùulìá íba iwènúacawa pan iyú piyáacaténá piyáacaléwa.”

4 Yá Jesús íimacaté irí:

“Càica Dios itàacái íimaca: ‘Càmíta abéeri yàacàsica yái cáu imànica wenàiwica. Iwàwacutá nacái namànica macáita càide iyúwa Dios itàacái íimáaná.’ ”

5 Néese, yá Camèniadacáiri itéca yáapichawa Jesús chènuníiri dúli íinatalé. Yá íinatáiseca yáasáida iicá macáita níái cáli càasuíyéica, cachàiníiyéica nacái cháí èeri iricu.

6 Yá Camèniadacáiri íimacaté Jesús irí àniawa:

“Nùapíná píri macáita chàinisi, macáita níái cachàiníiyéica, càasuíyéica nacái iyéeyéica néeni, idécáiná Dios yèepùadaca nulíni. Iná yéewa nùaca áiba iríni càinàcaalí iríta nuwàwa nùacani.

7 Quéwa yéewacaténá piasuca nía macáita, yá iwàwacutá pibà-lùacawa nulí piulùu ipùata iyúwa piacaténá nuímiétacaná.”

8 Yá Jesús íimaca irí:

“Càmíta yéewa numànicani. Dios itàacái íimaca: ‘Iwàwacutá piaca Píiwacali Dios íimiétacanáwa. Yácata nacái yéewéeri pimàni irí abéerita càide iyúwa iwàwáaná. [Iná piawa nuícha Camèniadacáiri.]’ ”

9 Néese, yá Camèniadacáiri itécaté Jesús Jerusalén iyacàlená néré, yá náiríacatéwa Dios icapèe ipùata chènuníiri íinatalé.

Yá íimacaté Jesús irí:

“Dios Iiricaalí pía, yá iwàwacutá pipisiawa síisài cáli íinatalé.

10 Càica Dios itàacái íimaca:

‘Dios ichùulìapíná yàasu ángelnáwa nacùacaténá pía.

11 Yá namichàidapíná pía nacáapi iyúwa ipíchaná pinúaca píawawa íba iwéré.’ ”

12 Yá Jesús íimaca irí:

“Quéwa càita nacái Dios itàacái íimaca: ‘¡Píca píalimáida piicáwa Picuèrináwa yái piasu Diosca!’ ”

13 Iná idécanáamité

Camèniadacáiri yáasáidacaté Jesús irí iyanáwa imànicaténaté ichùuliacata, yátè yàacawa íicha áiba èeripinátàacá àniawa.

Jesús idàbacaté íibaidaca Galilea néeni

(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

14 Néese idénáami, yátè Jesús yèepùacawa Galilea yàasu cáli néré, Espíritu Santo iyéerité yáapicha. Yátè íináwaná yáalimáca macáita yàcalénái irìcubàa níái iyéeyéica nalí mawiénibàa. **15** Yá yéewáidacaté néewáidacàalu irìcubàa, yáte nàaca macáita cayábéeri Jesús irí.

Jesús iyaca Nazaret néeni

(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

16 Néese, yátè Jesús yèepùacawa Nazaret iyacàlená néré, yái

yàcalé idàwinàacatáicatéwa. Abéeri èeri, yái judíonái iyamáidéericawa irícu, yáté Jesús iwàlùacawa néewáidacàalu irículé càide iyúwaté íiwitáise iyáaná. Yá imichàacaté ibàlùacawa iléecaténá nalí Dios itàacái. **17** Yá nàacaté irí yái profeta Isaíasmi yàasu cuyàlutaca. Yàacùacaalíni, yá yàanàaca yái càicatáica íimaca:

18 “Dios yàasu Espíritu iyaca nùwali,
yeedácáiná núa
nucàlidacaténá nalí
tàacáisi cayábéeri níái
catúulécaneéyéica.
Ichùuliaca nucàlidaca nalí
tàacáisi namusúanápínáwa
níái presoíyéica,
asáicaténá naicáidaca níái
matuíyéica,
nuwasàacaténá nacái níái
áibanái yúuwichàidéeyéica,
19 nucàlidacaténá ìwali
yái camuí Wáiwacali
iicácatáipínáca wenàiwica
ipùalé.”

20 Jesús idécanáamité iléeca yái cuyàlutaca, yá yèepùadacani irí yái asíali icuèrica cuyàluta. Yá naicáidaca irí macáita níái iyéeyéica néewáidacàalu irícu.

21 Néese, yá Jesús íimaca nalí:
“Siùcade, idéca càicata ichàbacawa càide iyúwaté Dios itàacái íimáanaté ìwali, idéca yàanàaca pìatalécué.”

22 Yá natàaníca cayába Jesús ìwali macáita níái wenàiwicaca,

nacalùadaca nacái néemíaca itàacái cayábanaméeyéi, imusuéyéicawa inùmalicuíse. Yá nasutáca néemíà níawáacawa, yá náimaca:

“Quéwa yácata José ìiri yái wáliéricawa ìwali macáita.”

23 Yáté Jesús íimaca nalí:

“Cáminá piwàwacué picàlidaca nulí yái tàacáisi càirica íimacade: ‘Pía cadèpiacáirica, pidèpia píawawa.’ Piwàwáanácué píimaca: ‘Pimàni nacái piasu cáli íinatawa yái caináwanéerica pimànica Capernaúm iyacàlená irícu.’ ”

24 Imaca nacái nalí:

“Báisita, báisítacué núumaca pirí: Yái profeta icàlidéerica Dios itàacái, canácatáita yàasu cáli mìnánái iwàwa yéemíaca yái icàlidéerica.

25 Báisítacué núumaca pirí: Bàaluité Elías yàasu èerité, nàyacaté madécaná inanái yàacawéerimi yéetéeeyéimiwa Israel yàasu cáli íinata. Càmicaalíté unía yúuwàawa máisiba camuí, áiba iwaaliabàa quiríta, yá máapicái iyacaté néenialí Israel yàasu cáli imanuícata.

26 Quéwa càmitaté Dios ibànua nàatalé Elías, níái yàacawéerimi yéetéeeyéimicawa. Ibànùacaténí abéechúa inanái yàacawéerimi yéetéechúawa yàatalé, càmiíchúacaté israelita, Sarepta iyacàlená minalu, iyéechúacaté mawiénita Sidón iyacàlená irí.

27 Càitaté nacái nàyaca manùba cacháunéeyéi íimami uláicái lepra iyú, profeta Eliseo yàasu èerité, Israel yàasu cáli íinata. Quéwa

càmitaté Dios ichùnià nía, éwita abéeri néenápíná. Yátaté ichùnià yái Naamán, yái Siria yàasu cáli néeséerica, càmiirica Judío.”

28 Néese idécanáami néemiaca yái Jesús icàlidéerica níai iyéeyéica macáita néewáidacàalu irícu, yáté calúaca nía báawanama.ⁱ **29** Yá náibàaca natéwa Jesús méetàuculé yàcalé íicha, abéeri dúli ipùata íinatalé, yàcalé iyéerica íinata nawesiácaténáni quíratàli irículé. **30** Quéwa Jesús ichàbacatéwa nèewibàata, yá yàacawa náicha.

**Abéeri asìali idènièri
espíritu báawéeri
(Mr. 1.21-28)**

31 Néese, yá Jesús yàacatéwa Capernaúm iyacàlená néré iyéerica nacái Galilea yàasu cáli íinata. Yá nérécaté yéewáida judíonái yéewáidacàalu irícu, irícu yái èeri nayamáidacatáicawa. **32** Yá wenàiwicanái icalùadacaté yéemiaca yéewáidaca, cachàinicáináté yái tàacáisi yéewáidéerica nía iyú.

33 Iyacaté néewáidacàalu irícu abéeri asìali malíawáiséerité espíritu báawéeri imànica íiwitáise. Yá imáidacaté cachàini, íimaca:

34 “¡Pía Jesús Nazaret néeséerica! ¿Cáná pisèiwica walí wawàsi? ¿Yásica pianàaca

pimáalàidaca wía yáade? Núalíacawa pìwali. Píacata yái Dios Mabáyawanéeri Iiri.”

35 Quéwa, yá Jesús yàalàacani chàinisíiri iyú, íimaca irí:

“¡Masànata pía! ¡Pimusúawa íicha yái asìalica!”

Néese, yá espíritu báawéeri yúucaca asìali iríawa cáli iwéré náacuálicuta, yá imusúacawa íicha. Quéwa càmita imàni irí báawéeri.

36 Yá nacalùadacawa macáita. Yá náimaca nalíwáacawa:

“¿Cawiná íiwitáaná tàacáisiquéi càì itàaníca iyú? ¡Yáalimá yàalàaca chàinisíiri iyú níai espíritu báawéeyéica! ¡Yá neebáidaca irí, yá nacái namusúacawa ichùulíaca!”

37 Néese, yáté nacàlidáidaca nalíwáacawa yái Jesús yéewáidáanaca, yá nacái imàníirica. Yáté íináwaná yáalimáca macáita Galilea yàasu cáli íinatabàa.

**Jesús ichùniàcaté Pedro iyéeru
(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)**

38 Néese, yáté Jesús imusúacawa néewáidacàalu irícuíse, yá yàacatéwa Simón icapèe néré. Quéwa úai Simón iyéeruca iculuéchúatéwa cáiwinama mecuní iyú. Yá nasutácaté Jesús íicha wawàsi níai iyéeyéica capíi irícu ichùniàcaténá úa. **39** Yá Jesús yáawiacawa ùatalé, yá

ⁱ **4.28** Calúacaté níai israelnáica ìwalíise yái càmicáináté Dios iyúudàa níai yàacawéeri yéetéeyéimicawa, càmitaté nacái ichùnià níai idènièyécáté uláicái lepra, iyúudàacáináté níai càmtiyéica judíonái néenialí.

ichùuliaca mecuní imusúacawa uícha. Yá ichàbacawa uícha. Yáta umichàacawa, yá nacái udàbaca umànica nayáapiná.

**Jesús ichùnìacaté manùba
cáuláiquéeyéi**

(Mt. 8.16-17; Mr. 1.32-34)

40 Néese catácaalí yàacawa, yá natéca néenánái cáuláiquéeyéiwa Jesús yàatalé, níái idènièyéica madécaná uláicái íiwitáanáta. Yá Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, yáté ichùniaca nía macáita. **41** Yá nacái madécaná espíritu báawéeyéi imusúacawa wenàiwicanái íicha, náimaca néemíanicawa cachàini: “¡Píacata yái Dios lírica!”

Quéwa, yáté Jesús yàalàaca nía chàinisíiri iyú, íná càmítaté ibatàa natàanica, náalíacáiná yácata Cristo, yái Dios ibànuerícaté.

**Jesús yéewáidaca judíonái
yéewáidacàalu irícu**

(Mr. 1.35-39)

42 Amalácaalíté yàacawa, yá Jesús yàacatéwa náicha máisawaliré wenàiwica íicha. Quéwa, yá wenàiwicanái icutáidacani, íná nàanàacaalíni, yá càmíta nawàwa yàacawa náicha quirínama.

43 Quéwa Jesús íimacaté nalí:

“Iwàwacutá nacái nucàlidaca yái tàacáisi cayábéerica áibanái ìyacàle néenibàa, náalíacaténáwa ìwali yái

Dios iwàwáanáca icùaca yàasunái wenàiwicawa, yápinácáináaté yái càì Dios ibànùaca núa aléi.”

44 Yá Jesús yèepunícaté yéewáidaca mamáalàacata judíonái yéewáidacàalu irìcubàa, Judea yàasu cáli íinata.

**Dios imàacaca náibàaca
madécaná cubái**

(Mt. 4.18-22; Mr. 1.16-20)

5 **1** Aiba èeri, Jesús yàanàacaté calisa Genesaret¹ idùlepiré, yá nacái nàanàacaté yáami madécaná wenàiwica. Yá nabàlùacawa itéesebàa néemiàcaténá icàlidaca Dios itàacái. **2** Yá Jesús iicáca pucháiba ída icùacawa mawiénita irí calisa idùlepi, ibalání ilicuèyéicawa iricuise náibacaténá nàasu máyawa. **3** Yá Jesús ilicùacawa abéechúa ída irìculé úái Simón yàasuca. Yá ichùuliaca nawesíaca yáiwibàa achúmáanata àanama íicha, yá iyamáaca yáawinacawa ída irícu. Yá néese ca yéewáida níái manùbéeyéi wenàiwicaca.

4 Néese idécanáamité imáalàida yéewáidaca nía, yá íimaca Simón irí:

“Pitená pídaníwa aléde depuìwacataléca quiríta calisa. Yá néenica piúca piasu mayanáíwa píibàacaténácué néese cubái.”

5 Yá Simón íimaca irí:

“Yéewáidéeri, wadéca wacamáaca máadàini táiyápinama,

j 5.1 Genesaret íimáaná: Yácata áiba calisa Galilea íipidená nacái.

yá canácata wáibèeri. Quéwa pichùuliacáiná núa, yá iwàwacutá núucaca nùasu mayanáíwa úni yáaculé àniawa.”

6 Yá namànicaté càide iyúwa Jesús íimáaná nalí. Néese, yá nacamáacaté madécaná cubái iwé-réta nàasu maya imàdáidacacawa.

7 Yá náucaca nacáapiwa namanùbacanáí iríwa níái iyéeyéica áiba ídalìcu nàacaténá nayúudàaca nía. Iná nàanàacaalí nàatalé, yá napuniádaca pucháibanamata níái ídaca batéwanamata natamàacawa.

8 Iná Simón Pedro iicácanáami yái càiri wawàsica, yá yúuwàaca ibàlùacawa Jesús irí yùului ipùata iyúwa, yá íimaca:

“¡Nuíwacali, iwàwacutá piacawa nuícha, cabáyawanácáiná núa!”

9 Càicaté Simón icalùadacawa, nía nacái yàacawéeyéináca, ìwaliíse yái nacamáanáca madécaná cubái.

10 Càita nacái níái Simón yàacawéeyéináca: Jacob, Juan yáapicha, níái Zebedeo yéenibeca.

Quéwa Jesús íimaca Simón irí:

“Picá cáalu pía. Siùcade, nuéwáidapíná picutáidaca wenàiwica pimànicaténá nía nuéwáidacalé iyú níái yeebáidéeyéica nùwali.”

11 Néese, yáté natenácawa calisa idùlepiré, yá namàacacaté nàasuwa macáita nàacaténáwa Jesús yáapicha.

Jesús ichùnìacaté cacháunéeri
(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

12 Aiba èerité, idècunitàacá Jesús iyaca abéeri yàcalé irìcu,

yá abéeri asìali yàanàacaté yàatalé cacháunéeri íimami macáita. Iná iicácaalí Jesús, yá yúuwàaca yáawinacawa yùului ipùata iyúwa, càita yáawíadaca yáawawa cáli iwéré. Yá isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata, yá íimaca:

“Nuíwacali, piwàwacaalí, yá yéewa pichùnìaca núa.”

13 Yá Jesús idunùacaté ìwali icáapi iyúwa. Yá íimaca irí:

“Nuwàwa nuchùnìaca pía. ¡Cayába pía!”

Yáta canáca íimami icháuná.

14 Yá Jesús íimaca irí:

“Picá píalimá picàlidaca áibanái iríni. Píacáita píasáidaca píawawa sacerdote iicá yáalíacaténá canáca quirínama píimami icháuná. Yá nacái pitéca yái pièripináca Dios irí càide iyúwa Moisés ichùulianaté náalíacaténá idéca cayábaca pía.”

15 Quéwa càicáaníta, yá Jesús iináwaná icàlìliacawa quéwanáta. Yá madécaná wenàiwica iwa-cáidacatéwa néemíacaténá itàacái, ichùnìacaténá nacái nía náuláica íicha. **16** Quéwa áibaalí, Jesús yàacawa wenàiwicanái íicha méetàuculé itàanícaténá Yáaniri Dios yáapichawa.

Jesús ichùnìacaté abéeri asìali
càmíiri yéewa ìipìnaca
(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

17 Abéeri èerité, idècunitàacá Jesús yéewáidacaté iyaca, yá abénaméeyéi fariseonái yàanàaca yáawinacawa náapicha níái

yéewáidéeyéica ichùuliacanási. Madécaná yàcalénái minanái púubanaméeyéi mìnánái yàanàaté Galilea yàasu cáli néese, Judea yàasu cáli néese, Jerusalén ìya-càlená néeséeyéi nacái. Yá Dios ichàini ìyacaté Jesús yáapicha ichùnìanápíná cáuláiquéeyéi.

18 Yá néeniwata, yá nàanàaca áibanái asianái yàanàidéeyéi abéeri asiali yàalubái ìinatawa cà míiri yéewa ìipìnaca. Nawàwacaté nawàlùadacani capii iriculé naliadacaténáni Jesús yáacúaliculé. **19** Quéwa manùbacáiná wenàiwica, yá càmita náalimá nawàlùacawa néré. Yá náiriacawa capii ipùata ìinatalé, yá nàacùaca capii ibáiná. Yá néenibàaca, nalicùada yái cà míirica yéewa ìipìnaca yàalubái ìinatawa càita nadéca naliadacani Jesús yáacúaliculé.

20 Iná manuícáiná Jesús iicáca nawàwa iwéré, yá ìimaca cáuláiquéeri irí:

“Pía asialica, nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná íicha.”

21 Yá nadàbaca náináidaca naicáca Jesús níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèerica, nía nacái fariseonáica. Yá náimaca:

“¿Càinásica iicáca yáawawa asiali-quéi, íná yéewa itàanica iyúwa Dios? Càmita abéeri asiali yéewa imàacaca iwàwawa wenàiwica ibáyawaná íicha. Abéerita Dios yáalimá imànicani.”

22 Quéwa Jesús yáalíaca náináidáanáwa, yá ìimaca nalí:

“¿Cánacué càì píináidacawa?

23 Càinacué píimaca: ¿Cháná yái

màulenéerica numànica cáuláiquéeri irí? Yásicái numàacáanaca nuwàwawa ibáyawaná íicha, càmicaalí, yá núumaca irí:

‘Pimichàa pibàlùacawa, pìipìna.’

24 Yéewacaténacué pialíaca nudèniaca nuchàiniwa chái cáli ìinata, núa Dios ìirica, yá nacái numàacáanaca nuwàwawa nabáyawaná íicha.”

Yá ìimaca cáuláiquéeri irí:

“Pimichàa pibàlùacawa. Peedá pialubáíwa. Pía picapèe néréwa.”

25 Yáta imichàaca ibàlùacawa nàacuésemita yái asialica. Yá yeedáca úái yàalubáicawa irièe-chúacatéwa ìinata, yá yàcaté icapèe néréwa yèeri cayábéeri Dios irí.

26 Yá nacái nacalùadacawa macáita, nàaca nacái Dios irí cayábéeri. Iná cáalucáiná nía, yá náimacaté:

“¿Siùcade, idéca waicáca cayábanaméeyéi wawàsica, níái cà míiyéica wenàiwica idé imànica!”

Jesús imáidaca Leví

(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

27 Néese idénáami, yá Jesús yàacatéwa náicha. Yá iicáca abéeri asiali ìipidenéeri Leví, iwacáidéeri palata Roma irípiná, yáawinéeriwa chái needácatáica palata wenàiwica íicha.

Yá ìimaca irí:

“Aquialé síisàara. Pìawa núami.”

28 Yáta Leví imichàaca ibàlùacawa, yá imàacaca macáita, yá yàacawa Jesús yáami.

29 Néese, yá Leví imáidacaté nayáa icapèe néréwa Jesús ìwà-líisená. Yá nacái náawinacawa náapicha mesa iwéré madécaná níái yeedéeyéica palata Roma irípiná, áibanái wenàiwicanái nacái.

30 Quéwa nèepunícawa néenibàa níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, náapicha níái fariseonái. Yá nadàbaca natàaníca nàwali níái Jesús yéewáida-calénáica, yá náimaca nalí:

“¿Cánacué piyáa piyáacaléwa náapicha níái yeedéeyéica palata Roma irípiná, cabáyawanéeyéi wenàiwicaca?”

31 Yá Jesús íimaca nalí:

“Níái càmiíyéica cáuláica, càmita iwàwacutá nadèpiacawa. Níata iwàwacutá idèpiacawa, níái cáuláiquéeyéica.^k

32 Càmita nùanàa numáidaca níái cayábéeyéica iicáca yáawawa áibanái íicha. Níata nùanàa ìwalíná, níái cabáyawanéeyéica nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná.”

Jesús yéewáidaca ìwali yái náidacaalí nayáacalé íichawa

(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

33 Néese, yá abénaméeyéi wenàiwica isutácaté yéemíawa Jesús, náimacaté irí:

“¿Cáná yéewa náidacawa manùba yàawiría níái Juan Bautista yéewáidacalénáica, fari-seonái nacái, yá nacái natàaníca Dios yáapicha. Quéwa níái péewáidacalénáica, yáawami nayáacáita namàni?”

34 Jesús íimaca nalí:

“Càmita yéewa náidacawa níái wenàiwicaca imáidacaalí nayáa yái icasèeripinácawa, idècunitàacá iyaca náapicha.

35 Quéwa yàanàapináca yái èeri càmicatáipináca iya náapicha quirínama, yái icasèeripinácawa. Yásí néenialípináca, yéewa náidacawa.”

36 Yá nacái yéewáidaca nía abéeri yéewáidáaná iyú, íimaca nalí:

“Càmita yéewa wachanàidaca wàlisà wáluma yéemáaná iyú yái wáluma èwisèimica. Càicaalí wamànica, yá báawaca wamànica yái wàlisà bàlesica. Yá nacái báawaca iicácanáwa ichanàacawa bàlesi éwisèimi ìwali yái wáluma yéemáaná wàlisàica. **37** Càita nacái, càmita yéewa wàucùaca wàlisà uva ituní cuwèesi íimamisi éwisèimi iriculé, yácáiná isáacaalíwa, yá idàbaca imùadaca yàaluwa. Iná càmicáiná yáalimá itesiácawa quirínama, yá icacanácawa, yá yùucùacawa, yá

k 5.31 Chái: Jesús itàaníca iyaca nàwali níái fariseonái, nía nacái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, nayúunáidacáiná cayábaca nía, masacàaca nacái náiwitáise áibanái íicha.

nacái báawaca úái yàalumica.
38 Yái uva ituní wàlisàica, iwàwacutá wàucùacani wàlisài íimamisi irìculéta nacái yéewacaténá dàa-lacani, yá nacái idècuníacawa pucháibanamata. **39** Abéeri wenàiwica ìiracaalí yáalimáidawa uva ituní idéerica nadèniaca déecu, cayábacaalí yàanàaca inùma, yá càmita iwàwa ìiraca quirínama yái wàlisài uva ituníca, yá íimaca: ‘Yá máiní caséeca ìiracawa yái ipuìrica, déecuìrica nadèniaca.’ ”¹

Jesús yéewáidacalénái idacáaca iyáawa trigo iyacaná sábadò irìcu
(Mt. 1.18-25)

6 **1** Néese abéeri èeri irìcu, yái judíonái iyamáidacatáicawa, yá Jesús ichàbacaté yàacawa bànacalé trigo yàaluná yèewibàa yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nadacáaca iyacaná, yá nacái naquiríacani nacáapi irìcuwa nayáacaténá ituíná.

2 Yá abénaméeyéi fariseonái náimaca nalí:

“Càmítacué yéewa pimànica yái càmíirica yéewa wamànica irìcu yái èeri wayamáidéericawa irìcu.”

3 Jesús íimaca nalí:

“Cáminá pidécué piimáichaca yái iyúwacué piléená David iináwaná ìwali, iyúwaté imàníiná

yàacawéeyéiná yáapichawa máapicaalíté nía. **4** David iwà-lùacatéwa Dios icapèe iriculé, yá yeedácaté níái panináica, namàaqueeyéica néré Dios íipidená ìwali sacerdotenái iyáapináta. Yaté yeedáca iyáawa nía, yá nacái yàaca nayáa yáapichawa níái yàacawéeyéináca.”

5 Imaca nacái nalí àniawa:

“Núa asiali Dios néeséerica, núacata yái èeri íiwacalíná. Nudèniaca nacái nuchàiniwa ìwali yái èeri nayamáidéericawa irìcu, cainácaalí iwàwacutá namànica cháí èeri irìcu.”

Abéeri asiali icáapi ituwìeriwa
(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

6 Aiba èeri, yái judíonái iyamáidéericawa irìcu, yá Jesús iwàlùacatéwa néewáidacàalu irìculé, yá idàbaca yéewáidaca nía. Yá iyacaté néré abéeri asiali càmíiri yéewa imùlimùliadaca icáapi yéewápuwa.

7 Quéwa níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, náapicha níái fariseonáica, nacutáidacaté nèepunícawa yái nacháawèeripináca ìwalíise Jesús. Iná naicáca ìwali ichùnìapinácaalí yái asialica irìcu yái èeri nayamáidacatáicawa.

1 5.39 Iwàwáaná íimaca: Yéewaté càì Jesús íimaca, iwàwacáiná yéewáidaca wía. Níái yeebáidéeyéica Dios báisíiri iyú nawàwalìcuísewa, idéca wàlisánaca náiwitáise Dios yáapicha. Iná càmita yéewa nàyaca quirínama càide iyúwa náiwitáise éwisèimi iyáaná iyúwaté níái fariseonái. Nawàwacaté nàyaca mamáalàacata náiwitáise éwisèimi yáapichawa.

8 Quéwa Jesús yáalíaca náináidáaná ìwali. Iná yéewa ìmaca asìali icáapi ituwìeriwa irí:

“Pimichàa pibàlùacawa cháì naicácatáica pía macáita.”

Yá asìali imichàaca ibàlùacawa náacúalicu.

9 Yá Jesús ìmaca nalí:

“Nusutácué nuémíawa pía abéeri wawàsi ìwali: ¿Càiná wawàsica yái Dios itàacái ibatàa wamànica irícu yái èeri wayamáidacatáicawa? ¿Wamàni cayábéeri wawàsica, càmicaalí báawéeri wawàsica? ¿Wachúu-liadasica áiba icáuca, càmicaalí, yá wanúacani?”^m

10 Néese, yá iicáidaca nalí macáita níai iyéeyéica itéesebàa. Yá ìmaca asìali irí:

“Piducúa picáapiwa.”

Yá imànica càide iyúwa ìimáaná irí, yá cayábaca icáapi.

11 Yáté lúasi ipuníadaca níai fariseonáica, nía nacái yéewái-déeyéicaté ley. Yá nadàbacaté natàaníca nalíwáacawa cachàini càinápínacaalí yéewáaná nanúaca Jesús.

Jesús iníwàaca doce asianái yéewáidacalénáipiná

(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

12 Néenialíta èerica, yáté Jesús yàacawa dúli ìinatalé itàanícatená Yáaniri Dios yáapichawa néré táiyápinama. 13 Iná mapisáita, yá imáidaca macáita níai yéewáidacalénáicawa. Yá iníwàacaté áibanái yèewíise doceta, yá yàacaté náipidená apóstolnái.ⁿ 14 Iná càicaté náipidená níai doce asianáica: Simón, yái Jesús yèericaté nacái ìipidená Pedro, yéenasàiri Andrés nacái, Jacobo, Juan, Felipe, Bartolomé nacái. 15 Mateo, Tomás, Jacobo nacái, yái Alfeo ìirimica. Yá nacái Simón, úwinái Zelote^o yéénacaté. 16 Judas^p nacái, yái Jacobo ìirimica, Judas Iscariote nacái, yái yèepùadéeripinacaté Jesús yùuwidenái iríwa.

Jesús yéewáidacaté manùba wenàiwica

(Mt. 4.23-25)

17 Néese, yáté Jesús iricùacawa dúli ìinatáise abédéeri

m 6.9 Itàaníca ìyaca cuwèesi ìwali. Quéwa Jesús iwàwáaná ìmaca nalí, cayábasica wanúaca wenàiwica sábadò èeri irícu iyúwacué piwàwáaná pinúaca núa.

n 6.13 Apóstol: Ìimáaná griego itàacái iyú, yái “nachùulièri yàaca imànica wawàsi.” Néese níai apóstolnái, yáté Jesús ichùuliaca nía nàacaténáté nacàlidaca itàacái, idécánáamité yàaca nalí nachàini náibaidáanápiná.

o 6.15 Yái Simón néenáté bàaluité, níai zelotenái úwináicaté, ipéliyéicaté romanonái ìipunita nàasu cáli iwicáuwa.

p 6.16 Yái Judas idàbanéerica ìipidená ichanàacawa cháì, ìipidenáté nacái Tadeo, quéwa càmiirita yátái Judas Iscariote. Yéewacué nacái piléeca ìwali. (Mt.10.3 néeni; Mr. 3.18 nacái.)

íinatalé yéewáidacalénái yáa-
pichawa, nía nacái madécanéeyéi
wenàiwicaca, Jerusalén ìyacàlená
néeséeyéi nacái, quéwa macáita
Judea yàasu cáli mìnánáica nía.
Aibanái Tiro ìyacàlená néeséeyéi,
Sidón ìyacàlená néeséeyéi nacái.
Nàanàacaté néemiaca Jesús itàa-
cái, ichùnìacaténá nacái nía
uláicái fícha. **18** Nàanàidacaté
nacái níái idènièyéica espíritu báa-
wéeyéi. Yá Jesús imusúadacaté
nacái nía náicha. **19** Yá macáita
wenàiwica iwàwaca idunùaca
ìwali, idèniacáiná Dios ichàini ìwa-
liwa ichùnìanápíná macáita níái
wenàiwica cáuláiquéeyéica.

**Casíimáiyéipíná,
yùuwichèyèipíná nacáiwa**
(Mt. 5.1-12)

20 Néese, yá Jesús iicáidaca yée-
wáidacalénái iríwa, yá íimacaté nalí:

“Píacué catúulécanéeyéica,
casíimáipínácué píawa,
pìyapínácinácué iriculé yái
Dios icùacatáica yàasunái
wenàiwicawa.

21 Píacué máapíiyéica siùcade,
casíimáipínácué píawa,
Dios imàacapínácinácué
pirí yàacàsi piyáacaténácué
cadénama.

Píacué fícháaníiyéica siùcade,
casíimáipínácué pía, Dios
imàacapínáciná pirícué
cayábéeri, yá càmita
píalimápiná pìideniacuéca
yái casíimáinácuéca pía.

22 Píacué báawéeyéica naicáca
nutàacái iwálíise núa
asiali Dios néeséerica,
éwitacué náamàaca pía,
nacuísacaalícué pía báawéeri
tàacáisi iyú, natàanícaalícué
piináwaná ìwali
báawanama, quéwa Dios
isíimáidapínácué píawa.”

23 Casíimáipínácué pía
néenialí èeriwa, manuícáiná yái
piwèni iyéericuéca pirí chènuniré.
Matuíbanáitacué pía, càicata nacái
namànicaté piawirináimi bàaluité,
nalí nacái níái profetanáicaté.

24 “Píacué càasuíyéica,
yùuwichèyèipínáwa,
idécáinácué písíimáidaca
píawawa pìasu wawàsi
iyú, yái pidènièricuéca. Iná
canápináca pirícué quirínama
casíimáiri wawàsica.^q

25 Píacué idènièyéica
iyáacaléwa manùbanama
siùcade, piùwichàapínácuéca
máapicái pipíchaléwa.^r

q 6.24 Níái càasuíyéica, càníiyéica manuí iwàwa Dios iwéré. Wía yeebáidéeyéica Dios
itàacái iwàwacutá casíimáica wía càinacaalíta wawàsica yái wadènièrica.

r 6.25 Piùwichàapínácuécawa, píacué cadéeyéicáwaca siùcade. Quéwa wapíchaléwa,
yácué piùwichàapínácuécawa.

Píacué iicáaníyécáwa siùcade,
piùwichàapínacuécawa,
píicháanípinacué nacái
cáiwínama, achúmacáinacué
piwàwa.^s

26 Piùwichàapínacuécawa,
píacué madécaná wenàiwica
itàaníyéica iináwaná ìwali
cayábanama. Càitaté nacái
piawirináimi itàanícáté
cayába nàwali, níái
cachìwéeyéi profetanái
ichìwáidéeyécáté
wenàiwica.”

**Cáininá piicáca piùwidenáíwa,
pimàni cayábéeri áibanái irí**
(Mt. 7.1-5; Mt. 5.38-48)

27 “Quéwa píacué yéemièyéica
nutàacái, núumacué pirí:
Cáininácacué piicáca più-
widenáíwa. Pimànicué nalí
cayábéeri, níái báawéeyéica iicá-
cuéca pía.

28 Píacué Dios irí cayábéeri
nàwali, níái itàaníyéica piwali báa-
wéeri tàacáisi iyú. Pitàanicué Dios
yáapícha nàwali, níái imàníyéica
ichìwawa piwali báawanama.

29 Cawinácaalí inúa abéemàa
pinàni ìwali, piwènúada irí
abéemàa àniawa. Cawinácaalí
yeedá píicha pèepùaná, yá nacái
piaca irí picamisaniwa.

30 Macáita níái isutéeyéica
píicha abéeri wawàsi, pía nalíni.

Yái itéerica píicha píasu wawàsi,
picá pisutá íicha quirínama yái
píasu wawàsi itéerica píicha.

31 Pimànicué cayábéeri áibanái
irí, piwàwacaalícué namànica
pirí càide iyúwacué piwàwáaná
namànica pirí.

32 Cáininácaalícué piicáca níatái
cáininéeyéica iicácuéca pía, yá
canácatacué pimàníiri cayábéerica
áibanái ichàbaníise. Càicata nacái
namànica níái cabáyawanéeyéica,
cáinináta nacái naicáyacacawa.

33 Càita nacái cayábacaalícué
piicáca níatái imàníyéicuéca pirí
cayábéeri, yá canácatacué pimàníiri
cayábéerica áibanái ichàbaníise.
Càicata nacái namànica níái
cabáyawanéeyéica.

34 Piacaalícué nachàba píasu
wawàsiwa, níái yáaliméeyéipínaca
yèepùadacuéca pirí yái pièricuéca
nachàba, yá canácatacué pimàníiri
cayábéerica áibanái ichàbaníise.
Níái cabáyawanéeyéica, nàcata
nacái nachàbawáacawa wawàsi,
náalíacáiná nèepùadapínaca
nalíwáacani.

35 Iwàwacutácué cáinináca
piicáca piùwidenáicawa, pimànicué
nalí cayábéeri.

Piacaalícué nachàba wawàsi,
picácué picàa nèepùadaca piríni.
Càicaalícué pimànica, yá Dios
yàapínacuéca pirí manuí piwèni.
Yá nacái báisícata píasáidacuéca

^s 6.25 Piùwichàapínacuécawa, píacué icáaníyécáwaca siùcade, achúmapínacáinacué
piwàwa, yásícué píicháaníca.

yéenibeca píá, yái cachàiníiri Dios chènuníiséerica, yái cayábéerica náapicha níái báawéeyéica íiwitáise, nía nacái càmiíyéica yàa írí cayábéeri ìwalíise yái yéerica nalí.

36 Iná iwàwacutácué catúulécanáca piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná Wáaniri Dios iicáca macáita.”

Càmita iwàwacutá wacháawàaca áibanái isicúata
(Mt. 7.1-5)

37 Jesús íimacaté àniawa:

“Picácué picháawàa áibanái, yá nacái càmitacué nacháawàa píá náipuináwa. ‘Cabáyawanéeyéí’, picácué píima áibanái ìwali, càicáichacué Dios íimaca pìwali, wenàiwicanái nacái.

Pimàacacué piwàwa áibanái ibáyawaná íicha, yá nacái Dios imàacapináca iwàwawa pibáyawaná íicha, wenàiwicanái nacái.

38 Picácué áibanái írí imutúanamawa yái namáapuèrica. Yá nacái nàapinácuéca pirí ichàbanamawa yái piwàwacutéericuéca. Iná imanuícata pìaca áibanái írí wawàsi, càipináta nacái imanuíca nèepùadaca piríni.”

39 Jesús icàlidacaté nalí abéeri càlisi yéewáidacaténá nía iyú:

“Abéeri wenàiwica matuíri, càmita yáalimá itéca áiba matuíri àyapulicubàa. Nàacaalíwa níái matuíyéica, yá nacaláapinácawa pucháibanamata utàwi iriculé.

40 Yái wàlisàirica néewáidacáwaca

nàyaca, càmita yéewa íináidaca cáaliacáicani íicha yái yéewáidéericani. Quéwa idécaalí imáalàidaca yéewáidacawa, yá yáaliápinácawa abédanamata yáapicha yái yéewáidéericani.

41 Picácué càì píade iyúwa yái asìali iiquéerica yéenasàiri ituí iriculéwa achúméeri mulúisi. Quéwa càmita iwàwali yái àicu imulúí manuíri iyéerica ituí iriculé. **42** Càmita iwàwacutá pìalàaca péenasàiriwa achúméeri ibáyawaná ìwalíise, càmicaalí pìalimá piicáca yái pibáyawaná manuíri iyéerica pìwali. ¡Cachiwéeri píá! Quéecha, iwàwacutá picàlidaca Dios írí yái pibáyawaná manuíri iyéerica pìwali, imàacacaténá iwàwawa pibáyawaná íicha. Néese, yásí yéewaca piyúudàaca péenasàiriwa, yéewacaténá imàacaca íichawa yái ibáyawaná achúméeri iyéerica ìwali.”

Yái àicu cayábéerica iyacaná ìwalíiseta wáalíia waicácani
(Mt. 7.15-20)

43 Jesús yéewáidaca mamáalàacata, yá íimaca:

“Yái àicu cayábéerica idàwinàacawa, càmita yéewa báawaca iyacaná. Yái àicu càmiírica idàwinàawa cayába, báawacata nacái iyacaná. **44** Iná cayába-caalí abéeri àicu idàwinàacawa, yá wáalíaca cayábaca iyacaná. Càmita yéewa weedáca emàli

iyacaná áwa yúuba ícha. Càita nacái, càmita yéewa weedáca camuíru iyacaná catuíréeri àicu ícha. **45** Càicata nacái yái asìali cayábéerica íiwitáise, itàaníca yáawami tàacáisi cayábéerita íiwitáisesi, cayábéericáiná iya iwàwalìcu. Yá asìali báawéerica íiwitáise, itàaníca nacái yáawami báawéeri tàacáisita, yácáináta ipunièriwa iwàwalìcu.

46 ¿Cánacué Núiwacali, Núiwacali, píimacuéca nulí, càmicaalícué pimàni càide iyúwa núumáanacué pírí?

47 Siùcade, nucàlidacué pírí càinácaalí yái wenàiwica yèerica-wa núami, yéemièrica nutàacái, imàníirica nacái càide iyúwa núumáaná írí, iyaca càide iyúwa **48** yái asìali imàníirica icapèewa.^t Quéechacáwa, yá íicaca depuíwalé. Néese, yá iriadaca ipíchalé íba, yá íinataca ibàlùada capíi icàwa. Iná éwita unía yúuwàacawa, cáuli ipùaca cachàini, yá nacái úni yéesacawa, yá càmita yáalimá yúucacani, ibàlùacáináwa dàalanama íba íinata.

49 Quéwa yái yéemièricáita nutàacái, yá càmita imàni càide iyúwa núumáaná írí, càicáaníde iyúwa yái asìali ibàlùadéerica icapèewa cáli yèewiré. Quéwa càmita iriada capíi icàwa ipíchalé íba. Iná úni yéesacaalíwa, yá yúuwàacawa yàalaca iyú, càita icàlaliacawa cáli iwéré macáita.”

Jesús ichùnìacaté úwinái íiwitápu yàasu wenàiwica
(Mt. 8.5-13)

7 **1** Néese idécanáamité Jesús imáalàidaca itàaníca wenàiwicanái yáapicha, yáté iwàlùacawa Capernaúm iya-càlená iriculé. **2** Iyacaté néeni abéeri úwinái íiwitápu, cáuláiquéeri yàasu wenàiwica, yái cáininásíwéerica iicáca, mawiéniiri ipícha yéetácawa. **3** Iná úwinái íiwitápu romanosàiri, yéemiacaalíte Jesús iináwaná iwali, yá ichùuliacaté yàatalé abénaméeyéi judiónái íiwitápunái béeyéi, nasutácaténá Jesús ícha wawàsi yàacaténá ichùnìaca yái yàasu wenàiwicaca. **4** Yá nàacaté natàaníca Jesús yáapicha, nasutácaté nacái ícha wawàsi manuísíwata, náimaca írí:

“Yá asìaliquéi yéewéerita piyúudàaca càide iyúwa isutáaná pícha, **5** cáininácáiná iicáca wía. Iná yéewa ichùuliacaté namànicaté walí abéeri capíi wéewáidacàalupiná.”

6 Yá Jesús yàacatéwa náapicha, quéwa idécaalí mawiénica nàacawa úwinái íiwacali icapèe írí, yá ichùuliacaca náipunita abénaméeyéi iicácaléwa náimacaténá Jesús írí:

“Núiwacali, càmita nuwàwa nusèiwicaca pírí wawàsi. Càmita cayába piwàlùacawa nucapèe iriculé, piacáiná cayábéeri quiríta nuícha.

7 Iná ìwàlìise, yá nubànùaca pìatalé níái judíonáica, báicáiná nuicáca pía, cayábacáiná pía quiríta nuícha.

Quéwa pitàanícáita abéeri tàa-cáisi síisàatái, yá nùasu wenàiwica ichùnìacawa. 8 Yéewa càì nùumaca pirí, nùacáiná yeebáidéerita nacái íiwitápunái ichùulìacawa. Nudèniaca nacái úwinái yeebáidéeyéi nuchùuliaca. Iná nùumacaalí abéeri irí, 'ìwàwacutá piacawa', yá yàacawa. Nùumacaalí áiba irí, 'pìawa néese', yá yàacawa nùatalé. Iná nuchùuliacaalí nùasu wenàiwica imànica nulí abéeri wawàsi, yá imànicani."

9 Iná Jesús yéemiacaalí yái itàacáica, yá icalùadaca yéemiaca úwinái íiwacali isàna. Yá Jesús iwènúacawa napùalé níái wenàiwica yèeyéicawa yáami, yá íimaca nalí:

"Núumacué pirí, canácata idéeri nuicáca israelnáí yéená, abéeri manuíri iwàwa nuwéré báisíta, iyúwa yáara romanosàirica."

10 Iná nèepùacanáamiwa úwi íiwacali icapèe néré, níái ichùulièyéica, yá idéca ichùnìacawa yái yàasu wenàiwicaca.

**Jesús icáucàidaca
màacawéeríichúami
ìiri Naín mìnalu**

11 Néeseté, yá Jesús yàacatéwa abéeri yàcalé néré íipidenéerica Naín. Yá nàacatéwa yáapicha madécaná yéewáidacalénái, madécaná áibanái wenàiwica nacái yáapicha. 12 Mawiénicaalí yàacawa

yàcalé iwáiná inùma irí, yá iicáca natéca nabàliawa abéeri wenàiwica ichéecami, ùiri abéerisàirimi, úái inanái yàacawéerimi yéetée-chúacawa. Madécaná wenàiwica yàacawéeridaté nacái úa yàcalé iricuíse. 13 Iná Wáiwacali iicacaalí úa, yá catúulécánaca iicáca úa, yá íimaca ulí:

"Yáta pícháaca."

14 Yá yàacawa nàatalé níái itéeyéica ichéecami. Yá íibàaca yàalubái ìwali, yá nayamáaca nabàlùacawa níái itéeyéicani.

Yá Jesús íimaca:

"Pía ùuculìirica, núuma pirí: ¡Pimichàawa!"

15 Yáta imichàaca yáawinacawa yái yéetéerimicawa, yá nacái itàaníca. Néese, yá Jesús itécani yáatúa iríwa.

16 Yá macáita nacalùadaca naicáca Dios ichàini. Yá nacái nàaca cayábéeri Dios irí, yá náimaca:

"Abéeri profeta cachàiniíri idéca yàanàaca wàatalé siùcade."

Náimaca nacái àniawa:

"Dios yàasu wenàiwicacáiná wía, íná yéewa iicáca wapùalé Jesús ìwalíisená."

17 Yáté Jesús iináwaná icàlàliacawa inumámita Israel yàasu cáli ìyaca, nía nacái macáitái áibanái cáli ìyèeyéica natéesebàa.

**Juan Bautista ibànùacaté
yéewáidacalénáíwa Jesús yàatalé
(Mt. 11.2-19)**

18 Néese níái Juan Bautista yéewáidacalénáica, yáté nacàlidaca irí

ìwali macáita yái Jesús imàníirica wawàsica. Yá Juan imáidaca pucháiba néená níái yéewáida-calénáica, **19** yá ibànùaca nía Jesús yàatalé nasutácaténá néemiawani.

“Piimacué irí: ‘¿Píata yái Cristo yàanèeripináca profetanái íiméericaté ìwali, wacùapínacasi áiba yàanàaca mamáalàacata?’ ”

20 Iná nàanàacaalíté Jesús yàatalé níái asíanáica, yá náimaca irí:

“Juan Bautista ichùulíaca wía pìatalé wasutácaténá wéemiawa pía: ¿Píata yái Cristo yàanàapínáca náiméericaté ìwali, níái profetanáica pìwali bàaluité, iwàwacutásica wacùapínáca áibata?”

21 Idècunitàacá nàyaca néré, yáté Jesús ichùniaca madécaná cáuláiqueeyéi, cáiwíiyéi ìwaliise, idènièyèi nacái espíritu báawéeyéi, madécaná matuíyèi nacái iicáida.

22 Néese, yá Jesús yeebáca nasàna, yá íimaca nalí:

“Iwàwacutácué pèepùacawa picàlidacaténácué Juan irí ìwali yái piiquéricuéca numànica, péemièricuéca nacái nucàlidaca wenàiwicanái irí: Níái matuíyèica, naicáidaca siùcade, níái dàya dàyéeyéica ìpìnaca, nàipìnaca cayába, níái cacháunéeyéica íimami, nachùniacawa, níái camíiyéica asái yéemiaca, néemiaca, níái yéetéeyéimicawa, namichàacawa yéetácáisi íicha, níái catúulecanéeyéica, nucàlida nalí yái tàacáisi cayábéerica. **23** Yá nacái

Dios imànipínáca nalí cayábéeri níái manuíyèica iwàwa nuwéré. Iná casíimáipínáca nía.”

24 Néese idécanáamité nèepùacawa níái Juan yéewáida-calénáica, yá Jesús icàlidaca Juan iináwaná ìwali wenàiwicanái irí, íimacaté nalí:

“Piacaalítécué piicáca Juan máisawaliré, ¿Càinaté íiwitáise asialiquéi pìericatécué piicáca máisawaliré? ¿Macháawàaquéerisica íiwitáise áibanái irí iyúwa iwàwi cáuli yáawiadáidéerica?

25 ¿Piyúnáidapínácué piicáca néré abéeri asiali ìwalíiri cawèníiri bàlesita? Càmita. Níái ìwalíiyéica cayábanaméeyéi bàlesi cawèníiri nacái, idènièyèi nacái macái íiwitáaná cayábéeri wawàsica, nàyaca cayábanaméeyéi capíi iricubàa càide iyúwa reynái iyáaná. **26** Iná báisíta, piicácatécué néré abéeri profeta. Quéwa yái cachàiníirica quirita náicha níái áibanái profetanáica. **27** Iná Juan ìwalita yái càité natànàaca bàaluité, Dios íimacaalíté liri iríwa:

‘Nuchùuliapíná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéeripíná nalí nutàacái, yàalèeripíná nía, nachùniacaténá náiwitáisewa ipíchaca pìanàaca nàatalé.’

28 Báisítacué núumaca pirí, canácata áiba wenàiwica cachàiníiri

quiríta Juan íicha, nèewíise macáita níái imusuéyéicawa inanái íicha. Quéwa yái cà míirica cachàini iicáca yáawawa áibanái íicha, yácata cachàiníiripiná quiríta Juan íicha aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa.”

29 Ináté macáita níái yàcalé mìnanáica yéemièyéicaté Jesús itàacái, nía nacái iwacáidéeyéica palata Roma írí, yá neebáidacaté machacàníirica yái Dios itàacáica. Ináté yéewa náimaca, cayábacataté cāminá wabautizácawa Juan yàasu bautismo iyú.

30 Quéwa níái fariseonáica, nía nacái yéewáidéeyéicaté níái Chùulìacáisinái, cāmitaté namàaca Juan ibautizáca nía, náamàacáiná yái Dios iwàwéerica imànica nalípiná.

31 Yá Wáiwacali íimaca nacái:

“Nucàlidacué pírí, cāinácaalícué píiwitáise iicacánáwa, piacué wenàiwica cāmíiyéica yeebáida iyéeyéica siúcade. **32** Càicuéca píade iyúwa níái sùmanái yáawinéeyéicawa bamuchúami bàacháwa, imáidéeyéica áibanái írí, yá náimaca:

‘Wasànadacaalícué pírí íwa,
yáacué cāmíta pilabàa.

Walabàidacaalícué pírí, càita
nacái, cāmitacué píicháaní.’^u

33 Juan Bautista yàanàacaalíté, yái íidéericaté iyáacalé íichawa, cāmíiricaté nacái ìira uva ituní, yácué píima ìwali: ‘Espíritu báa-wéeri iyaca iwàwalicu.’

34 Siúcade, yá nudéca nùanàaca, núa asìali Dios néeséerica, cāmíirica yáamàa yàcàsi, ìiréerica nacái uva ituní. Yácué píima nùwali: ‘Cáanáiri imanuíca iyáa iyáacaléwa, càiracáiri yàacawéeridéeri níái iwacáidéeyéica palata Roma írí, nía nacái cabáyawanéeyéica.’

35 Quéwa macáita níái wenàiwica iyéeyéica cáalíacáiri iyú iyúwa Dios iwàwáaná, yá náasáidaca cáalíacáirica canánama íicha yái Dios.”

Jesús iyáaca Simón fariseo icapèe néré

36 Abéeri fariseonái yéená imáidacaté yàataléwa Jesús iyáa-caténá iyáacaléwa yáapicha. Iná idécanaámi iwàlùacawa fariseo icapèe néré, yá iriàdaca yáawawa iwéré yái iyéeripináca íinata.

37 Quéwa ùyacaté yàcalé irìcu abéechúa inanái caináwanéechúa ibáyawaná iwàlìisewa. Iná úalíacáiná Jesús yàanàaca iyáaca fariseo icapèe irìcu, yá ùanàacaté néré, utéca ucáapi irìcuwa abéeri yàalusi namàníirica íba bàsabàséeri iyú, ipunièriwa pumèníiri iyú.

^u **7.32** Níái sùmài imáidéeyéica iyaca áibanái írí, níacata Juan Bautista, Jesús yáapicha. Níái cāmíiyéica yeebáida imànica càide iyúwa náimáaná nálí, níacata judíonái íiwacanánái.

38 Yá uyamáacawa Jesús íinatawáise, mawiénita yàabàli irí, yá uícháaca. Yá nacái udàbaca uísapàaca yàabàli utuíyáa iyúwa, yá utunúacani úiwita ibáiná iyúwa, usùsùaca nacái yàabàli, yá nacái upusúacani pumèníiri iyú.

39 Yái fariseo imáidéericaté Jesús iyáa, iicácaalíté yái umàníirica úái inanáica, yá íimaca iríwa:

“Báisiiricaalí profetacatani, yá yáalíaca cabáyawanéechúaca úatái inanáica, yá nacái càmita ibàtàa uíbàaca ìwalita.”^v

40 Yá Jesús, íimaca irí:

“Simón, nucàlidaca pirí abéeri wawàsi.”

Yá fariseo íimaca:

“Picàlida nulíni, pía yéewáidéerica.”

41 Jesús íimaca irí:

“Pucháiba asíanái imawèniacaté abéeri asiali yái yèeri nachàba palata. Abéeri imawènia irí quiniento palata ituíná. Yái áibaca imawènia irí cincuenta palata ituíná.
42 Quéwa canácáiná iyú náalía napáyaidacani, yá imàacaca iwàwawa namawèniacále íicha pucháibanamata. Iná píima nulí, nèewíise níái pucháiba asianáica, ¿Chánásica yái cáininéerica iicáca quiríta yái yèerica nachàba palata?”

43 Yá Simón íimaca Jesús irí:

“Cawàwanáta, yácani imawènièricaté irí quiniento palata ituíná.”

Yá Jesús íimaca irí:

“Idéca picàlidaca ìwali machacànita yái wawàsica.”

44 Néese, yá Jesús iwènúaca iicáidaca inanái ipùalé, yá íimaca Simón irí:

“Piicáca úái inanáica. Nùanàacaalí picapèe irìculé, càmita pía nulí úni nuíbáanápíná nùabàliwa iyúwa wáiwitáise iyáaná. Quéwa úái inanáica, uíbaca nùabàli utuíyáa iyúwa, yá nacái uchuidacani úiwita ibáiná iyúwa. **45** Càmita nacái pisùsùa nunàni ìwali, pitàidacaalí núa. Quéwa úái, nuwàlùaca idénáamitáwa capíi irìculé, càmiíchúata iyamáida isùsùaca nùabàli. **46** Càmita nacái piucùa núiwita ìwali aceite. Quéwa úa, idéca ùucùaca nùabàli ìwali cawèníiri pumèníirica.

47 Iná yéewa núumaca pirí: Uái inanáica, cáininá máiní uicáca núa, manuicáiná yái ubáyawaná idéerica numàacaca nuwàwa íicha. Quéwa numàacacaalí nuwàwawa áiba ibáyawaná achúméeri íicha, yá cáinináca iicáca achúmáanata nacái.”

48 Yá Jesús íimaca ulí:

“Idéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná íicha.”

49 Néese níái irièdéeyéica yáawawa iwéré yái nayéerica íinata

^v 7.39 Càica náiwitáise iyáaná: Abéechúa inanái cabáyawanéechúa, úái iwéndéechúaca iináwa, uíbàacaalí abéeri profeta ìwali, áiba wenàiwica ìwali nacái, yá casacàacani Dios ipíchalé, yá càmita yéewa yàacawa Dios icapèe néré.

Jesús yáapicha, yá náimaca
nalíwáacawa:

“¿Càiná iicáca yáawawa asiali-
quéi yéewacaténá imàacaca
iwàwawa ubáyawaná íicha?”

50 Quéwa, yá Jesús íimaca
inanái irí:

“Manuícáiná piwàwa nuwéré,
yá idéca Dios ichúuliadaca pía
yúuwichàacáisi íicha. Iná pìawa
matuíbanáita.”

Inanáí iyúudèeyéité Jesús

(Lc. 8.4-15; Mt. 13.2-23; Mr. 4.1-20)

8 **1** Néese idénáami, yáté
Jesús yèepuníca icàlidaca
yàcalénái manuínaméeyéi irìcu-
bàa, púubenaméeyéi irìcubàa
nacái, ìwali yái tàacáisi cayábée-
rica, Dios icùanápínaca yàasunái
wenàiwicawa. Náapicha níái doce
yéewáidacalénáicawa, **2** nàacatéwa
nacái náapicha abénaméeyéi
inanái níái Jesús imusúadéeyéicaté
íicha espíritu báawéeyéi, uláicái
nacái: María Magdalena, úái Jesús
imusúadéechúacaté íicha siete espí-
ritu báawéeyéi, **3** Juana nacái, úái
Cuza yàacawéetúaca, yái icuèricaté
Herodes ipalátani, Susana nacái
áiba, madécaná áibanái inanái
nacái, iyúudèeyéicaté Jesús ìwali yái
iwàwacutéerica napalátani iyútawa.

Jesús yéewáidaca ìwali yái ibànéerica ibànacaléwa

(Mt. 13.1-15, 18-23; Mr. 4.1-20)

4 Néese, yáté madécaná
wenàiwicanái yàanàaca Jesús

yàatalé yàcalénái néese. Yá yée-
wáidacaté nía ìwali yái wawàsi
náaliéerica ìwali, íimacaté nalí:

5 “Abéeri asiali yàa-
caté ibànaca bànacalé ituíná.
Idècunitàacá ibànaca yàa-
cawa, yá abénaméeyéi ituíná
yúuwàacawa àyapuliculé. Yá
wenàiwica ibawàidaca nía, yá
nacái màsibèenái iyáaca nía.
6 Aibanái bànacalé ituíná yúu-
wàawa íba imuchúalicubàa.
Idécanáami namusúacawa, yá
chuica nía, càmicáiná manuí nalí
úni. **7** Aibanái bànacalé ituíná
yúuwàawa tuírinái yèewiré.
Néese tuíri idàwinàacaalíwa
abédanamata náapicha, yá
nacàudàaca nía, yá yéetácawa.
8 Aibanái bànacalé ituíná yúu-
wàawa cayábacatái nacái cáli, yá
nabacácawa cayába.

Néese, yá nadèniaca manùba
nàyacanáwa, cien yàawiría náicha
níái nabànèeyéimica.”

Néese idécanáami Jesús
imáalàida yéewáidaca nía, yá
itàanica nalí chàinisiri iyú:

“Macáita níái idènièyéica yúu-
wiwa, iwàwacutá nàaca tàacáisi
yúuwíná cayába, náalíacaténá
néemiacani.”

Ícàlidacatái comparación íimáaná (Mt. 13.10-17; Mr. 4.10-12)

9 Néese, yá yéewáidacalénái isu-
taca yéemíawani, náimaca irí:

“¿Cawiná íimáanáca yái pee-
wáidéerica wía ìwali?”

10 Jesús íimaca nalí:

“Píacué idéeyéi núasáidaca írí yái Dios ibèericaté náicha bàaluité, yái Dios icùanápínaca yàasunái wenàiwicawa. Quéwa níái áibanáica, nuéwáidaca nía ìwali yái náaliéricawa ìwali,

càmicaténá náaliawa nùwali,
éwita naicáca yái numàníirica,
càmicaténá nacái náalía íimáaná
yái nucàlidéerica nalí,
éwita néemiàcani.”

**Jesús icàlidaca ìwali yái
ibànéerica ibànacaléwa**

(Mt. 13.18-23; Mr. 4.13-20)

11 Jesús íimaca nalí:

“Yáca íimáaná yái nuéwáidéeri-
cuéca pía ìwali: Yái bànacalé
ituínaca, yácata Dios itàacái.

12 Níái bànacalé ituíná yúuwèe-
yéicawa àyapulìcubàa, níacata
wenàiwica yéemièyèi Dios itàacái.

Néese, yá Camèniadacáiri
imàacaca naimáichacani ipíchaná
neebáidaca itàacái ìwali, ipíchaná
Dios ichúuliadaca nía yùuwi-
chàacáisi fícha. **13** Níái bànacalé
ituíná yúuwèeyéicawa íba yèe-
wiré, níacata wenàiwica idéeyéi
yéemiaca casíimáiwaca maléená
èerita Dios itàacái. Yá neebáidaca
Dios ìwalitatá. Quéwa báawéeri
wawàsi yàanàacaalí nía, yáta
nawènúacawa Dios fícha. **14** Níái
bànacalé ituíná yúuwèeyéicawa
tuíri yèewiré, níacata yéemièyèi
Dios itàacái. Quéwa idècunitàacá

nàyaca, yá náináidacawa máiní èeri
yàasu wawàsi ìwali. Nawàwaca
càasuca nía, nawàwaca nacái
nàyaca cayába, nasiimáidacaténá
níawawa. Quéwa, yá càmita
náalimá nàya machacàníiri
iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná.

15 Quéwa níái bànacalé ituíná yúu-
wèeyéicawa cayábéeri cáli yèewiré,
yá madécanáca nàyananá.

Iná níacata idènièyèi cayába
nawàwalicuwa yái Dios itàa-
cái néemièrica, cayábéeyéi nacái
íiwitáise. Yá càmicaíná naméyàa
neebáidaca, yá namànica
mamáalàacata cayábéeri wawàsi
áibanái írí.”

**Péemiàcué cayába
Jesús yéewáidáaná**
(Mr. 4.21-25)

16 “Wapucúadacaalí abéeri
camalási, càmita wabàlia yàa-
lusi iyú. Càmita nacái wamàacani
waimácaalù yàapiré. Iwàwa-
cutá wacùadacani chènunibàa,
yéewacaténá asáica naicáidaca
macáita níái iwàluèyéicawa capìi
iriculé.

17 Iná càita yái tàacáisica,
càmíiricáwaca pialíacuéwa ìwali.
Quéwa néese, yá pialíapínacuécawa
ìwali amalánama. **18** Iná iwàwa-
cutácué pialía péemiaca cayába
càinácaalí íimáaná: Níái iwà-
wèeyéica yáalíacawa quiríta
ìwali yái Dios icùanáca yàasunái
wenàiwicawa, imàacapínaca cáalía-
cáica nía mamáalàacata.

Quéwa níái cà míiyéica yáaliawa ìwali achúmáana, Dios imàacapíná naimáichaca yái nayúunáidéerica náaliacawa ìwali.”

Jesús yáatúa yéénánái nacái

(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

19 Néese, yáté Jesús yáa-túa yàanàaca, yéénánái nacái, naicácaténáni. Quéwa càmita náalimá nàanàaca iwéré, nàwalíise níái manùbéeyéi wenàiwicaca.

20 Yá nachùuliaca áibanái icàlidaca Jesús iríni, íimaca irí:

“Píatúaca yàanàaca, péenánái yáapicha, níái ibàlùawa bàachá-wáise. Nawàwaca naicáca pía natàanícaténá píapicha.”

21 Yá Jesús íimaca nalí:

“Uacata núatúa úái, nuénánái nacái, níái yéemièyéica Dios itàa-cái, néese, yá namànica càide iyúwa íimáaná.”

Jesús ichùuliacaté wiúca úni, màladàca nacái

(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

22 Néese abéerité èeri, yá Jesús iricùacawa ída iriculé yéewáidacalénái yáapichawa, yá íimaca nalí:

“Wachàbacuéwa abéemàalé calisa.”

Yá nàacatéwa. **23** Quéwa idècunitàacá nachàbacawa, yá Jesús iimáca. Yáta manuiri cáuli idàbaca ipùaca calisa ìwali cachàini, càita úni ipuníadaca yàacawa náidani. Yá nacái mawiénica ipícha nasawíacawa.

24 Yá yéewáidacalénái yàacawa yàatalé, yá nacawàidacani, náimaca irí:

“Yéewáidéeri, Yéewáidéeri, piyúudàa wía, càmicaalí, yá wàisicùmacawa!”

Yá imichàaca ibàlùacawa, yá ichùuliacawá cáuli, màladàca nacái, yá nayamàacawa. Yáta wiúca macáita.

25 Yá Jesús íimaca nalí:

“Iwàwacutácué manuica piwàwa nuwéré quirita càulenéri wawàsi yaalí iyúwa idéená ichàbacawa walí.”

Yá cáaluca nía, nacalùadaca nacáiwa. Yá náimaca nalíwáacawa:

“¿Cawinásica asíaliquéi, íná ichùulia wiúca cáuli, màladàca nacái, yá nacái neebáidaca irí?”

**Abéeri asiali idènièri espíritu
báawéeyéi Gadara mìnali**
(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

26 Néese, yá nàanàacaté abéemàalé calisa gadareonái yàasu cáli néré, abéemáise Galilea yàasu cáli íicha. **27** Iná Jesús imichàaca nacáitawa ída iricuíse cáli íinatalé. Yá abéeri asiali yàacawa ípunita yàcalé néeséeri, idéerité málíawáiseca espíritu báawéeyéi imànica íiwitáise déecu èeri. Iná iyaca mabàleta, càmita nacái iya quirínama capíi irícu. Iyacáita yéetáními icàliculèená irícubàa. **28** Iná iicáaalíté Jesús, yá ibàlùacawa irí yùulù ipùata iyúwa.

Yáté Jesús ichùuliaca espíritu báawéeri imusúacawa íicha. Yá yéemíaníacawa cachàini asiali isàna iyú, yá íimacaté:

“¡Pía Jesús, cachàiníiri Dios chènuníiséeri Iirica, picá pisèiwica nulí wawàsi! Nusutáca píicha wawàsi, picá piùwichàida núa.”

29 (Manùba yàawiríaté idé ichùuliaca asiali íiwitáise. Ewitaté nadacùaca icáapi, yàabàli nacái cadena iyú, macàpucuíyéi siero iyú nacái, yá imàdáidacaté íichawa cadena. Yá espíritu báawéeri itécaténi máisawaliré, càmicataléca asiali iwàwa yàacawa.)

30 Yá Jesús isutáca yéemíawani: “¿Càiná píipidená?”

Yá espíritu báawéeri íimacaté: “Nuípidená Legión”,^w

idèniacáinaté madécaná espíritu báawéeyéi.

31 Yá espíritu báawéeri isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata, ipíchanaté yúucacania utàwi depuífwéeri iriculé, yái nàuwichàacatalépinácawa.^x

32 Nèepunícatéwa nalí mawiénibàa manùbéeyéi marranonái, yèepuníyéi iyáaca iyáacaléwa dúli íinatabàa. Yá espíritu báawéeyéi isutáca Jesús íicha wawàsi, imàacacaténá nawàlùacawa marranonái yèewiré. Yá Jesús imàacacaté nalí wawàsi.

33 Yáté espíritu báawéeyéi imusúacawa asiali íicha, yá nawàlùacatéwa marranonái iriculé. Yá nacaláacawa macáita quiràtali iriculé, calisa yáaculé. Yáté nàisicùmacawa.

34 Néese níái asianái icuèyéicaté marranonáimi, naicáaalíté néetácawa macáita, yáté napiaca. Yá nacái nacàlidacaté naináwaná yàcalénái irícubàa, nalí nacái níái iyéeyéica mawiénibàa yàcalé.

35 Yá wenàiwicanái yàacaté iicáca càinácaalíté wawàsi ichàbacawa néré. Iná nàanàacaalíté Jesús yàatalé, yá naicácaté yàawinacawa

^w 8.30 Legión íimáaná, manùbasíwéeyéi.

^x 8.31 Abismo: Utàwi depuífwéeri. Nàyacataléca níái áibanái espíritu báawéeyéica, yùuwichèeyéicawa.

Jesús íipunita yái espíritu báa-weéyíi imusuéricawa íicha, idéerité ìwalica ibàlewa, idéeri nacái cayábacaté íiwitáise. Yá cáalucaté níái wenàiwicaca.

36 Iná níái iiquéeyéicaté ichàbawawá yái wawàsica, yáté yèepùaca nacàlidaca iináwaná abéta àniawa wenàiwica irí, càinàcaalíté Jesús ichùnìaca yái máaliawáiséericaté espíritu báawéeyíi imànica íiwitáise.

37 Néese macáita níái Gadara mìnánáica, nía nacái iyéeyéica natéesebàa, yá nasutácaté Jesús íicha wawàsi manuísíwata yàacaténátéwa náicha, cáalucáináté máiní nía. Yá Jesús iricùacawa ída iriculé yàacaténáwa.

38 Néese yái asìali espíritu báawéeyíi imusuéricatéwa íicha, yá isutácaté Jesús íicha wawàsi manuísíwata, imàacacaténá yàacawa yáapicha. Yáté Jesús ichùliacáita yàacawa.

Yá íimaca irí:

39 “Pèepù pèenánái yàataléwa. Yá picàlidaca nalí ìwali yái manuírí wawàsi Dios imàníirica pirí, ichùnianáca pía.”

Yá asìali yàacatéwa. Néese, yá icàlidacaté yèepunícawa yàcalé mìnánái irí càinàcaalíté Jesús imànica irí cayábéeri manuísíwata.

Jairo íidu yéetácawa, abéechúa inanái idunùaté Jesús ibàle ipùata
(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)

40 Néese idécanáamité Jesús yàanàaca abéemáise, yá

manùbéeyíi wenàiwica itàidacani casíimáiri iyú, nacùacáináté nàyacani. **41** Néese, yá abéeri asìali yàanàaca Jesús yàatalé íipidenéeri Jairo, yái judíonái yéewáidacàalu íiwacalináca. Yáta ibàlùacawa Jesús irí yùulù ipùata iyúwa. Yá isutáca Jesús íicha wawàsi, yàacaténáwa icapèe néré, **42** Jairo íidu abéechúasàatúa, yéetácáináwa iyaca, idènièchúa doce camuí.

Iná idècunitàacá Jesús yàacawa Jairo icapèe néré, yá madécaná wenàiwica icàbadácawa Jesús iwéré. **43** Quéwa ùacawa nèewi abéechúa inanái iráí yéechúawa íicha doce camuí. Idécaté úucaca macáita ùasu palátawa upáyaidacaté níái idèpièyéica, quéwa canácata yáaliméerité ichùnìaca úa. **44** Yá ùacawa Jesús yáamíisewa mawiénita wenàiwicanái yèewi, yá udunùacaté ináwani ipùata ìwali. Yáta uíraná iyamáacawa uícha.

45 Néese, yá Jesús isutáca yéemiawa nía, íimaca nalí:

“¿Cawiná idunùa nùwali?”

Yá náimaca irí macáita,

“Càmita wadunùa pìwali.”

Yá Pedro íimaca irí, náapicha níái iyéeyéica néeni:

“Pía yéewáidéeri wía.

Madécaná wenàiwica icàbadácawa piwéré. Néeni, ¿Cáná yéewa pisutáca péemiawa, ‘cawiná idunùa nùwali?’ ”

46 Quéwa Jesús íimaca nalí:

“Aiba idé idunùaca nùwali yàasu wawàsitawa. Núaliacawa,

nuchàini idécáiná imusúacawa nuícha ichùniacaténá abéeri wenàiwica.”

47 Néese úái inanáica, úalíacaalí idéca Jesús yáalíacawa ùwali, yá ùacawa yàatalé, itatéechúa icalùniwa, yá ubàlùacawa irí ùuluì ipùata iyúwa. Ucàlidaca nacái nàacuésemita cáná yéewa udunùaca Jesús ìwali, càináacaalí nacái uchùniacawa, udéca nacáita udunùaca ìwali.

48 Yá Jesús íimaca ulí:

“Pía inanáica, peebáidacáiná báisiiri iyú, yá idéca pichùniacawa yùuwichàacáisi íicha. Iná piawa matuíbanáita.”

49 Idècunitàacá Jesús itàanica ìyaca uápicha, yá áiba wenàiwica yàanàaca Jairo icapèe néese. Yá íimaca irí:

“Idéca píidu yéetácawa. Iná yáta pisèiwicaca wawàsi irí yái yéewáidéerica wenàiwica.”

50 Iná idécanáamité Jesús yéemiacani, yá íimacaté Jairo irí:

“Picá achúma piwàwa. Peebáida nùwali abéerita, yá nucáucàidapínaca úa.”

51 Néese nàanàacaalí Jairo icapèe néré, yá càmita ibatàa áibanái iwàlùacawa náapicha uimácatalé. Níata iwàlùawa yáapicha níai: Pedro, Jacobo, Juan nacái, nía nacái usèenáica. **52** Macáita níai wenàiwica iyéeyéica capíi

irícu náicháanica cáiwina, achúmacáiná nawàwa ùwali, yá Jesús íimaca nalí:

“Yátacué píicháanica. Càmita uétáwa, uimácaíta.”

53 Yá wenàiwicanái iicáanica Jesús iquíniná, náalíacáinaté idéca uétácawa báisíta.^y **54** Quéwa, yá Jesús íibàacaté ucáapi ìwali, yá íimacaté ulí:

“¡Pía mànacàu, pimichàawa!”

55 Yá yèepùacaté cáuca úa àniawa, yáta umichàacawa. Yá nacái ichùuliacaté nàaca uyáa yàacàsi. **56** Yá nacalùadacawa manuísíwata níai usèenáica. Quéwa càmita Jesús ibatàa nacàlidaca áibanái irí iináwanaté icáucàidaca úa.

Jesús ichùuliacaté yéewáidacalénái icàlidaca Dios itàacái
(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

9 **1** Néese, yáté Jesús ìwacáidaca yàataléwa níai doce yéewáidacalécawa. Yá imàacacaté nalí wawàsi nadèniacaténá nachàiniwa espíritu báawéeyéica iwicáu macáita, nachùnianápiná wenàiwica madécaná uláicái íiuitáaná íicha. **2** Néese, yá ichùuliacaté nàaca nacàlidaca ìwali yái Dios icùanáca yàasunái wenàiwicawa, nachùniacaténá nacái cáuláiquéeyéi.

3 Quéwa ipíchawáise ibànùaca nía, yá íimacaté nalí:

y 8.53 Chái versículo 53 idénáami, yá àtata Jesús iwàlùacawa náapicha níai usèenáica, nía nacái yàacawéeridéeyéicani ùatalé úái yéetéechúamicawa.

“Picácué pité: Pichaquèewa àicu àyapulicubàa, pisáacuni nacái, pimalùwe nacái, palata nacái. Picácué nacái pité piríwa pucháiba íiwitáaná bàlesi. **4** Càinácaalíta yái idàbéericuéca imáidaca pía icapèe irìculéwa, yá néenicatácué piyamáawa idaní, iwérétacué pèe-pùacawa yàcalé íicha.

5 Quéwa càmicaalícué abéeri yàcalé mìnánái iwàwa yeedáca pía yàataléwa, yácué pimusúacawa irìcuíse. Yá nacái pichupìa-cuéca piabàli iwalíisewa yái cáli ichùmalénáca náalíacaténá Dios yùuwichàidapínáca nía.”

6 Néese, yá nàacatéwa, nacàlidacaté nèepunícawa yái tàa-cáisi cayábéerica Jesús iináwaná iwali yàcalénái imanùbacata, nachùnìacaté nacái cáuláiquéeyéi.

Juan Bautista yéetacatéwa

(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

7 Néese, yáté rey Herodes yéemìacaté iináwaná macáita yái Jesús imànìirica, yá máalíacáanáca íiwitáise, abénaméeyéi íimacáiná:

“Juan Bautista icáucàacawa yéetácáisi íicha.”

8 Aibanái íima: “Yácata Elías yáara, càì yèepùa yàanàaca àniawa.”

Aibanái íima nacái: “Aibanái bàaluisàna profetanái yéenámisica nacái, càì icáucàacawa àniawa.”

9 Yá Herodes íimaca: “Idécaté nuchùuliaca nùasu úwinái idalúaca Juan íiwitami. Néeni, ¿Cawiná asialiquéi, càirica nuémìaca

iináwaná imànica níara wawàsica?”
Yá Herodes iwàwaté iicáca Jesús.

Jesús yàacaté cinco mil wenàiwica iyáa

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Jn. 6.1-14)

10 Néese idécanáamité nàanàaca níái yéewáidacalénáica, yá nacàlidacaté Jesús irí macáita yái namànìirica. Néese, yá itécaté yáapichawa nía méetàuculéta íicha yái yàcalé íipidenéerica Bet-saida. **11** Quéwa wenàiwicanái yáalíacaté nàwali nàataléwa, yá nàacatéwa náami. Yá néréca, Jesús íipunitáidaté nía. Icàlidacaté nacái iwali yái Dios iwàwáanáca icùaca yàasunáywa wenàiwicawa, yá nacái ichùnìacaté níái cáuláiquéeyéica.

12 Quéwa, yáté catáca yàacawa, yá nàacatéwa yàatalé níái doce yéewáidacaléca, yá náimaca irí:

“Pichùulìà nàacawa níái wenàiwicaca, aléde bànacalé ìyacatabàaca, yàcalénái iriculé nacái, nacutácaténá nayáapínáwa néenibàa, naimácatáipíná nacái. Chácáináí canácatáita walí wawàsi.”

13 Yá Jesús íimaca nalí:

“Píatacué iwàwacutá yàaca nayáapíná.”

Yá náimaca irí:

“Canácata walí yàacàsi. Quéwa wadèniaca cincota panináí, pucháiba cubái púubanaméeyéi nacái. Canácata walí iwèni wawènianápiná nalí yàacàsi níái manùbéeyéi wenàiwicaca.”

14 Namanùbacaté cáminá cinco mil asianái.

Néese, yá Jesús íimacaté yée-wáidacalénái iríwa:

“Pichùuliacué nàwacáca náawinacawa cincuantanama abecatáita.”

15 Yá càicaté nachùuliaca náawinacawa macáita. **16** Néese, yá Jesús yeedáca níai cinco panináica, nía nacái pucháiba cubáica, yá iicáidaca chènuniré yàacaténá nàwali cayábéeri Dios irí. Néese, yá isupáidaca nía, yá yàaca yéewáidacalénái iríwa nía, nawacùacaténá wenàiwicanái ìwali nía. **17** Yá càicaté nayáaca cadéwaca macáita. Néese, yá nàwacáidacaté yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa doce mapíiri.

Pedro icàlidaca Cristoca yái Jesús
(Mt. 16.13-20; Mr. 8.27-30)

18 Abéeri èeri, Jesús itàanícaa-líté iyaca yáaniri Dios yáapichawa méetàuculé wenàiwicanái íicha, yéewáidacalénái yáapichawa nacái. Néese, yá isutácaté yéemíawa nía:

“Wenàiwicanái itàanícaalí nùwali, ¿Càiná náimaca nùwali? ¿Cawinása núa?”

19 Yá náimaca irí:

“Abénaméeyéi íimaca, píacatasa Juan Bautistami. Aibanái íima, píatasa Elíasmi. Aibanái íima, píatasa néená, níai profetanáicaté bàaluité càì icáu-càacawa àniawa.”

20 Néese, yá íimaca nalí:

“Néenicué pía, ¿Càinácué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa?”

Yá Pedro íimaca irí:

“Píacata yái Cristo, Dios néeséerica yàanàaca.”

Jesús icàlidaca ìwali
yái yéetáanápínacawa
(Mt. 16.21-28; Mr. 8.31-9.1)

21 Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú, ipíchaná nacàlidaca iináwaná áibanái irí yácata Cristo.

22 Íimaca nalí:

“Núa asìali Dios néeséerica, iwàwacutápiná nùuwichàaca madécaná wawàsi. Báawapíná judiónái íiwacanánái iicáca núa, sacerdotenái íiwitápunái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté. Néese, yá nanúapínáca núa. Quéwa Dios icáucàidapínáca núa máisiba èeri iricu.”

23 Yá íimacaté nalí macáita:

“Cawinácaalí iwàwa nuéwáidacaléca, yá càmita iwàwacutá imànica quirínama càide iyúwa iwàwáaná. Iwàwacutá màulenácani yùuwichàanápínáwa èeri imanùbaca, éwita nacái nanúapínácaalíni nùwalíná. Iná càicanáami idéca màulenácani, yá yàacawa núapicha.

24 Cawinácaalí càmita iwàwa yeebáidaca nutàacái, ipíchaná yùuwichàacawa nùwalíná, càmita idènìapíná icáuca càmfiri imáalàawa.

Quéwa cawinácaalí yái yee-báidéerica nutàacái mamáalàacata

éwita áibanái inúacani nùwalíisená, yási idènièripiná icáuca càmíiri imáalàawa.

25 Iná éwita abéeri wenàiwica yeedáca iríwa macáita yàasusi cawèniiri cháí èeri irícu, quéwa yúucacaalí íichawa yái icáuca càmíiri imáalàawa, yá canácata iwèni irí yái yàasusi cawèniiri yee-déerimica iríwa.

26 Yái ibáiniéricawa nùwalíisená, nutàacái ìwaliise nacái, yàasu èeri nùanàaca nucamála yèewiwa, Núaniri Dios icamála yáapichawa, nía nacái yàasunái ángelnáica, néenialí núa, asíali Dios néeséerica, càmita nuedápináni iyúwa nuéwáidacalé.

27 Iná báisítacué núumaca pirí: Abénaméeyéi péenácué, píacué iyéeyéica siùca cháí, ipíchawáisea péetácuécawa, yácué piicápináca iicácanáwa yái Dios icáuacatáica yàasunái wenàiwicawa."

Jesús iicácanáwa iwènúacawa
(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)

28 Néese abéeri semana idénáami, idécanáamité còi Jesús íimaca, yá imáidacaté Pedro, Juan, Jacobo nacái, nàacaténáwa yáapicha dúli íinatalé itàanícáténá yáaniri Dios yáapichawa néré.

29 Idècunitàacá itàaníca iyaca yáaniri Dios yáapichawa, yáté áibacata inànii iicácanáwa, yá nacái cabalèeca mèlumèluwaca yái ibàle macáita. **30** Yá nacái pucháiba asíanái itàaníca Jesús

yáapicha, níái Moisés, Elías nacái.

31 Níái asíanáica, icamála icànéeyéi nacái mèlumèluwaca, natàaníca Jesús yáapicha ìwali yái èeri yéetéeripinácawa irícu Jerusalén iyacàlená néré, càide iyúwa yáaniri Dios iwàwáaná.

32 Yái Pedro, yàacawéeyéiná yáapichawa, máinícaté cadà-puleca nía ichàbanama. Quéwa idécanáamité nacawàacawa cayába, yá naicácaté Jesús icamálaaná ichàini, nía nacái pucháiba asíanái itàaníyíecaté yáapicha.

33 Néese idécanáami nàacawa nàyaca Jesús íicha, níái Moisés, Elías nacái, yá Pedro íimaca Jesús irí:

"¡Wáiwacali, cayábaca wayamáacawa cháí! Iwàwa-cutá cáminá wamànica máisiba capiimanái, abéechúa pirí, áiba Moisés irí, áiba nacái Elías irípiná."

Quéwa Pedro itàanícáita, càmíirita yáalía càinácaalí wawàsica yái còi itàaníca ìwali.

34 Iná idècunitàacá itàaníca iyaca, yá abéeri acalèe iricùacawa nàwali, càita ubàliaca nía macáita. Yá caa-luca níái yéewáidacaléca, acalèe ibàliacáiná nía macáita. **35** Yá Dios itàaníca acalèe yèewíise, íimaca:

"Yácata Nuìri yái cáininéerica nuicáca. Yátacué péemìa irí."

36 Néese idécanáami Yáaniri itàaníca, yá Jesús ibàlùacawa néeni abéerita. Yá càmítaté yéewáidacalénái icàlida iináwaná yái naiquéericaté ichàbacawa néré.

**Jesús ichùnìaca abéeri ùuculiiri
idènièri espíritu báawéeri**
(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

37 Néese mapisáináami,
nalicùacanáamiwa dúli íinatáise,
yá madécaná wenàiwicanái
ípunitáidacaté nía. 38 Yá
nèewíiseca abéeri asiali imáidaca
chàinisíiri iyú, íimaca:

“Pía, yéewáidéerica wía,
pimàni nulí cayábéeri. Pichùlìa
espíritu báawéeri imusúacawa
íicha yái nuìrica, yácáináta abéeri-
sàirita nulí. 39 Abéeri espíritu
báawéerica ìyaca ìwali. Aibaalí,
yá isicúata ichùuliaca imáidáidaca,
yá nacái yúucacani cáli iwéré
chàinisíiri iyú. Yá itatáidacani,
càita cacàlica inùmalicuise. Yá
imàacaca inúadáidaca yáawawa
báawanama. Yá éerénamata
imàacaca yàacawani. 40 Quéwa
nudéca nusutáca wawàsi
péewáidacalénái íichatatá,
nachùuliacaténá espíritu baa-
wéeri yàacawa íichata. Quéwa
càmìta náalimá namànicani.”

41 Yá Jesús íimaca nalí macáita:

“¡Píacué wenàiwica ìyéeyéica
siùca èeride, càmiíyéita yeebáida
Dios ichùnìaca wenàiwica, baa-
wéeyéi nacái íiwtáise! ¿Càinápiná
idècuni nucùacuéca peebáidaca
nùwali mamáalàacata?”

Yá íimaca asiali irí:

“Pité nùatalé yáara piiricawa.”

42 Iná idècunitàacá ùuculiiri
yàacawa Jesús yàatalé, yáta espíritu

báawéeri yúucaca ìriawa cáli iwéré
chàinisíiri iyú, yá nacái itatái-
dacani. Quéwa, yá Jesús ichùuliaca
imusúacawa ùuculiiri íicha. Yaté
ichùnìaca ùuculiiri, yá nacái yèe-
pùadacani yáaniri iríwa.

43 Yá nacalùadaca naicáca
macáita Dios ichàini yái Jesús
imàníirica càmiirica wenàiwica idé
imànica.

**Jesús icàlidaca àniawa ìwali
yái yéetáanápínacawa**
(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

Iná idècunitàacá wenàiwicanái
icalùadaca iicáca níái Jesús
imàníiyéica ichàini iyúwa, yá
íimaca yéewáidacalénái iríwa:

44 “Ìwàwacutácué piàca
yùuwiná cayába yái tàacáisi
nucàlidéericuécá pirí. Núa asiali
Dios néeséerica, nèepùadapínaca
núa nacáapi iriculé níái asianái
idènièyéica ichàiniwa cháí irìcu
èeriquéi.”

45 Quéwa càmitaté náalía
néemíaca yái tàacáisi Jesús icàlidée-
rica nalí, càmicáináté Dios imàaca
náaliacawa ìwali, náaliacáichawa
néemíacani. Yá nacái cáalucaté
nasutáca néemíawa Jesús tàacáisi
ímáaná ìwali.

**¿Cháná yái máiníiripínaca
cawènica áibanái íicha?**
(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

46 Néese, yaté natàanica
náapichawáaca ùulenama níái Jesús
yéewáidacalénáica, chánácaalí

néenáca yái máiniiripináca cawènica nèewíise. **47** Quéwa Jesús yáalíacawa ìwali yái náináidáanácawa. Iná yéewa imáidaca abéeri sùmài, yá ibàlùadacani mawiénita iríwa, **48** yá íimaca nalí:

“Abéeri péenacaalícué yeedá yàataléwa abéeri sùmài nuípidená ìwali, yá núacata yái càì pidécué peedáca pìataléwa. Yái yeedéerica núa yàataléwa, yá nacái idéca yeedáca yàataléwa Dios yái ibànuèrica núa aléi. Quéwa yái mawènírica áibanái iicáca pèewíisecué, yásí cawèníiripiná Dios iicáca.”

Yái cà míirica wàuwide imànicawa, yá wáapichéericani
(Mr. 9.38-40)

49 Néese, yá Juan íimaca Jesús irí:

“Pía yéewáidéeri, waicáca abéeri wenàiwica yúuquéeri espíritu báawéeyéi píipidená ìwali. Yá càmita wabatàa imànicani, cà míiricáiná wàacawéerinátani.”

50 Jesús íimaca nalí:

“Picácué pimáisanía imànicani, yácáináì cà míirica yàawa píipunitacué, yácué piacawéerinácatáni.”

**Jesús yàalàaca chàinisíiri
iyú Jacobo, Juan nacái**

51 Néese idécanáamité Jesús yéenáíwaná yàanàaca, yái

yèepùacatáipinácawa chènuniré, yáté imàacaca yáawawa yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná.

52 Iná yéewa ichùuliacaté ipícha-léwa abénaméeyéi asianái. Yá nawàlùacatéwa abéeri yàcalé iriculé, Samaria mìnánái iyacàleca, nacutácaténá néeni yàalusí nayamáacatáipináwa. **53** Quéwa níái néenisàaná wenàiwicaca, càmitaté nawàwa needácani nàataléwa, náalíacáínaté yàapinácawa Jerusalén iyacàlená néré.^z

54 Iná níái pucháiba Jesús yéewáidacaléca, Jacobo, Juan nacái, néemíacaalí iináwaná càmita nawàwa needáca nàataléwa Jesús, yá náimaca irí:

“Wáiwacali, piwàwacaalí, yá watàanica Dios yáapicha ibànùacaténá quichái yúuwàawa chènuníise, inúacaténá nía càide iyúwaté Elías isutáaná quichái yúuwàawa chènuníise.”

55 Quéwa Jesús iwènúaca iicáidaca nalí, yá yàalàaca nía chàinisi, [íimaca nalí:

“Càmitacué pialíawa càinácaalí espírituca yái càicué imàaca pitàanica càì.] **56** [Núa asíali Dios néeséerica, càmita nùanàa numáalàidaca wenàiwicanái ícauca. Nùanàaca nuchúuliadacaténá nía yúuwichàacáisi íicha.”]

^z **9.53** Càmitaté samaritanonái yeedá yàataléwa níái judíonái, nàacáínaté nàacawa Jerusalén nérépiná. Quéwa níái samaritanonáica, càmitaté nàawa Jerusalén iyacàlená néré. Nadèniacaté nacái nàasu calí néenitawa nàacatáipiná Dios íiméetacaná.

Néese, yá nàacatéwa áiba yàcalé iriculé.

**Níái iwàwéeyéica yàacawa
Jesús yáapicha
(Mt. 8.18-22)**

57 Néese idècunitàacá nàacawa àyapulicubàa, yá abéeri wenàiwica íimaca Jesús irí:

“Núiwacali, nùacaténáwa píapicha alénacaalíta piawa.”

58 Jesús íimaca irí:

“Níái yàlidunáica nadènìaca nabànwawa, níái cuipiranáica nadènìaca nacái namùlubèwa. Quéwa núa asiali Dios néeséerica, canáca nucapèe nuyamáidéeripináwa iriculéta.”

59 Yá Jesús íimaca áiba asiali irí:

“Piawa núapicha nuéwáidacalécáténá pía.”

Yá íimaca yeebáca:

“Núiwacali, pimàaca nùacawa quéecha capii néré nuyúudàacaténá nachùnìaca núanirimi irí wawàsi, yéetácáináwa. Iná idécanáami nubàliacani, yásí nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé.”

60 Yá Jesús íimacaté irí:

“Piawa núapicha. Pimàaca nabàliayacácawa níatái iyéeyéica càide iyúwa níái idéeyéica yéetácawa cháí èeri irícu, matuíbanáiyéica iyaca Dios íicha. Quéwa pía, iwàwacutá pía picàlidaca iináwaná iwali yái Dios icùanápínaca yàasunái wenàiwicawa.”

61 Néese áiba wenàiwica íimaca nacái Jesús irí:

“Núiwacali, nùacaténáwa píapicha càide iyúwa péewáidacalé. Quéwa quéecha, pimàaca nuèpùacawa nucapèe néréwa, nùacaténá nucàlidaca nuináwaná nalí níái nuénánáicawa iyéeyéica nucapèe néeni.”

62 Jesús íimaca irí:

“Abéeri wenàiwica idàbacaalí yàacawa núapicha, yá càmita iwàwacutá imànica quirínama càide iyúwa iwàwáaná. Quéwa imànicaalí càide iyúwa íiwitáise iyáaná, yá càmita yéewa íibaidaca cháí Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa.”

**Jesús ibànùacaté setenta
y dos yéewáidacalénáíwa
(Lc. 9.3-5; 10.4-15; 10.21-24; 11.25-27;
Mt. 11.21-23; 13.16-17)**

10 1 Néese nadénáami níái wawàsica, yáté Wáiwacali Jesús iníwàaca áibanái setenta y dos yéewáidacalénáíwa. Yá ichùuliacaté nàacawa ipíchalé pucháibanamata yàcalé imanùbaca, aléde yàanàacatalépináca.

2 Yá íimacaté nalí:

“Báisita manùbaca níái wenàiwica idéeyéica màulenáca yéemièyèipínaca nutàacái, quéwa càmita manùba níái icàlidéeyèipínaca nalí nutàacái. Iná iwàwacutácué pisutáca bànacalé íiwacaliná íichata níái íibaidéeyèipínaca irí, ibànùacaténá

nía nàwacáidacaténá irí bànacalé iyacaná.*

3 Iwàwacutácué piacawa. Nuchùuliacué pía càide iyúwa wàlisàna ovejanái nèewiré níai cháwi nacáiyéica.^a **4** Picácué pité palata yàalu, písáacuni nacái pibàle yàaluca, éwita áiba zapatupiná. Picácué nacái piyamáa pitàidaca áibanái àyapulicubàa.

5 Piwàlùacaalícuéwa nacapèe iriculé, pitàidacué nía quée-chacáwa. Pímacué nalí: '¡Dios imàacacué piyaca matuíbanáiri iyú, piacué iyéeyéica iricu capii-quéi!' **6** Yeedácaalícué pía cayába yái capii íiwacalináca, yá Dios imàacapináca iyaca matuíbanáita. Quéwa canácanáami yeedéericué pía, yá iyamáacawa piwéréta-cué yái Dios yàasu cayábéerica. **7** Iná needácaalícué pía cayába nacapèe iriculé, piyamáacuéwa néenita. Piyáacué, píiracué nacái càinácaalítacué nàacué piyáa, yáacáináí íibaidéerica iwàwacutée-rita napáyaidaca irí yái íibaidacalé iwènica. Piyacué abéeri capii iricuta éwitacué píibaidaca áibàalé.

8 Piwàlùacaalícuéwa abéeri yàcalé iriculé, needácaalícué nàataléwa pía casímáiri iyú, piyáacué matuíbanáita càinácaalíta yàacàsica yái nàacué piyáa. **9** Pichùniacué cáuláiquéeyéi nàyacaalí néeni, yá nacái

pímacuéca nalí: 'Siùcade, idéca mawiénicuéca pirí yái Dios icùacatáipinácuéca pía iyúwa yàasunái wenàiwicaca.'

10 Quéwa níai wenàiwica càmiíyéica yeedácué pía yàataléwa, pìanàacaalícué nàyacalé iricubàa, yácué iwàwacutá pimusúacawa nabàacháwalé iricubàa, yácué píimaca pitàaníca: **11** '¡Siùcade, canácuéca pirí quirínama wawàsi Dios yáapicha! Iná yéewa wachupíaca wàabàli iwaliisewa yái piyacalé ichùmaléca. Quéwa càicáaníta, wawàwacué pialíacawa iwali yái idéenáca mawiénica pirícué, yái Dios iwàwáanáca icùacuéca pía, piacué yàasunái wenàiwicaca.' **12** Iná núumacué pirí: Eeri imáalàacaalíwa, yá Dios yùuwichàidapináca máiní yáawanái níai áibanái yàcaléca, Sodoma iya-càlená mìnánáimi íicha."

**Yàcalé mìnánái càmiíyéité
iwènúada íiwitáisewa
(Mt. 11.20-24)**

13 "¡Níai Corazín iyacàlená mìnánáica, nàuwichàapínacawa! ¡Nàuwichàapínáwa nacái níai Bet-saida iyacàlená mìnánáica! Quéwa Tiro iyacàlená mìnánái, iicácaalíte Sidón iyacàlená mìnánái yáapicha, yátái càmiíríca wenàiwica idé imànica, nawènúadapínaté náiwitáise nabáyawaná íichawata.

^a 10.3 Pilée nacái Mt 10.16.
10.2 Mt. 9.37-38.

14 Iná néenialí èeri imáalàacaalíwa, Dios yùuwichàidapinácaalí Tiro iyacàlená mìnanaí, Sidón iyacàlená mìnanaí nacái, nàuwichàapinácawa nacái. Quéwa níái áibanáica yùuwichèeyéipináwa quiríta nachàbaníisenama.

15 Níái Capernaúm iyacàlená mìnanaíca, iyúunáidéeyéi Dios imichàidapináca chènuniré. ¡Càmíiri! Yúucapináta nacái nía yùuwichàacáisi quichái iriculé.

16 Cawinácaalí yéemíacué pirí, yéemíaca nacái nulí. Yái yáamèericuécá pía, yá nacái yáamàacata núa. Yái yáamèerica núa, yá nacái yáamàacata Dios, yái ichùulìerica núa aléi."

Nàanàacaalíté níái setenta y dos Jesús yéewáidacalénáica

17 Néese, yáté nàanàaca casíimáiwaca níái setenta y dos iníwèeyéicaté,^b yá náimacaté:

"¡Wáiwacali, espíritu báawéeyéi, mitáwacata yeebáida walí, wachùuliacaalí namusúacawa píipidená ìwali!"

18 Jesús íimacaté nalí:

"Càitaté nacái nuicáca Camèniadacáiri icaláacawa chènuníise càide iyúwa énu icamalá.* **19** Idécué nùaca pirí chàinisi yéewacaténacué píipinaca àapinái caculáléeyéi

íinatabàa, chálianái íinatabàa nacái, yéewacaténacué pimawèniadaca nacái ichàini macáita yái piùwidesàiricawa. Yá canácata yáaliméeripiná imànicuécá pirí báawéeri.

20 Quéwa picácué casíimái pía nàwaliíse yái espíritu báawéeyéi, yeebáidacáinacué pichùuliaca. Casíimáicué pía ìwaliíse yái Dios, idécáiná itànàacuécá píipidená yàasu cuyàluta irìcuwa aléde chènuniré."

Casíimáica Jesús iwàwa (Mt. 11.25-27; 13.16-17)

21 Iná néenialíta, yá Espíritu Santo isíimáidaca Jesús iwàwa, yá íimaca:

"Pía Núaniri, núa pirí cayábéeri, píata yái Nacuèrináca macáita níái iyéeyéica chènuniré, iyéeyéica nacái cháí cáli íinata. Níái iyúunáidéeyéica cáalíacáica áibanái íicha, càmitaté pimàaca namànica yái càμίirica wenàiwica idé imànica. Quéwa piacaté nalí chàinisi níái manuíyéica iwàwa piwéré, càμίiyéica cáalíacái iicáca yáawawa áibanái íicha, namànicaténá níái càμίiyéica wenàiwica idé imànica. Báisíta Núaniri, pimànica càide iyúwa piwàwáaná."

^b 10.17 Abénaméeyéi Biblia griego itàacái iyú, náimaca: Setentacatésa namanùbaca. Quéwa áibanái Biblia íimaca: setenta y doscatésa namanùbaca.

10.18 Is. 14.12.

22 Idécanáami Jesús itàaníca Yáaniri Dios yáapichawa, yá íimaca wenàiwicanái irí:

“Idéca Núaniri imàacaca nulí macáita yái chàinisica. Imàacaca nacái núaliacawa macáita wawàsi ìwali. Yá nacái canácata yáaliériwa nùwali báisíta, núa Dios Iirica. Abéerita Núanirica yái yáaliáwa nùwali. Canácata nacái yáaliériwa Núaniri ìwali. Núata abéerita yáaliáwa ìwali, yá nacái numàaquéerica yáaliacawa ìwali.”

23 Néese, yá Jesús iwènúaca yéewáidacalénái ipùaléwa, yá íimaca nalí méetàuculéta áibanái íicha:

“Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri, nía nacái iiquéeyéica yái piiquéericuéca numànica càmiirica wenàiwica idé imànica.

24 Iná báisítacué núumaca pirí: Madécaná níái profetanáicaté, nacuèrinánái nacái, nawàwacaté naicáca yái càiricuéca piicáca, quéwa càmitaté náalimá naicáni. Nawàwaté nacái néemíaca yái péemíericuéca, quéwa càmitaté náalimá néemíacani.”

Jesús yéewáidaca ìwali, yái Samaria mìnali iiquéerica áiba ipùalé

(Mt. 22.34-40; Mr. 12.28-31)

25 Néese, yá abéeri néená imichàacaté ibàlùacawa níái yéewáidéeyéica ley, yáalimáidacaténá iicáwa Jesús, yá íimacaté irí:

“Pía, yéewáidéerica. ¿Càiná wawàsica yái iwàwacutá

numànica yéewacaténá nudèniaca nucáuca càmiiri imáalàawa?”

26 Yá Jesús íimaca irí:

“¿Càináté wawàsica yái natànàa nalicu níái Ichùuliacanásica ìwali yái wacáuca càmiirica imáalàawa? ¿Piléecaalíni càiná péemíacani?”

27 Yá íimaca Jesús irí:

“Iwàwacutá cáininá piicáca picuèriná Dios macái piwàwa yáapichawa, picáuca yáapichawa, pichàini yáapichawa, piiwitáise yáapichawa macáita. Yá nacái iwàwacutá cáinináca piicáca áibanái càide iyúwa cáinináanà piicáca píawawa.”

28 Yá Jesús íimaca irí:

“Idéca peebáca cayába. Iná pimàni càita, yá pidèniapináca picáuca càmiiri imáalàawa.”

29 Quéwa yái yéewáidéerica yái Moisés itànèericaté, iwàwaca yáasáidaca yáawawa wenàiwicanái yáacúalicu, càide iyúwa canéeri ibáyawaná. Iná yéewa isutácaté yéemíawa Jesús, íimaca:

“¿Cawiná wenàiwicaca yái iwàwacutéerica cáinináca nuicáca?”

30 Yá Jesús icàlidaca irí abéeri asìali iináwaná ìwali:

“Abéeri asìali iricùacaté yàacawa Jerusalén iyacàlená néese yàacaténáwa Jericó iyacàlená néré. Idècunitàacá yàacawa àyapulicubàa, yáté cayéedèeyéi íibàacani, yá needácaté íicha yàasu wawàsi macáita, ibàle nacái. Yá

nanúadáidacani, càita namàacaca iriawa càide iyúwa yéetèerimiwa.

31 Néese néenialíta, yá abéeri sacerdote^c iricùacawa yàacawa iricubàa yái àyapuca, yá iicáca iriàcawa. Quéwa iwènúacawa abéemàabàa àyapu, yá yàacawa íicha machacànita. **32** Càita nacái iricùacatèwa néenibàa abéeri Levita.^d Quéwa càita nacái, iwènúacawa abéemàabàa àyapu, yá yàacawa íicha machacànita.

33 Quéwa abéeri asìali Samaria mìnali^e yèeri nacái yàacawa néenibàa, iicàcaalí asìali iriàcawa, yá catúulécanaíca iicàcani. **34** Yá yàacawa yàatalé. Yáta idèpiaca icháuná olivo iséená iyú, uva ituní iyú nacái, yá yèepùaca icháuná wáluma iyú.

Néese, yá imichàidacani yàasu burro íinataléwa, yá itècani aléde napáyaidacataléca naimácàaluwa. Yá icùaca néréni táiyápinama.

35 Néese mapisáináami, yácanáamiwa iyaca, yá ipáyaidaca capíi íiwacali pucháiba palata ituíná denario^f iyú, yá íimaca irí: ‘Pimàni nulí cayábéeri, picùà yái asìalica. Acaalí imawènièri pírí, nùanàacaalí àniawa, yá nupáyaidaca pírí macáitani.’ ”

36 Néese, yá Jesús isutáca yéemiawa yái yéewáidéerica wenàiwica:

“¿Càiná píimaca? Nèewíise níai máisiba asianáica, ¿Cháná cáininá iicáca yái asìali cayéedèe-yéi inúadáidéerimica?”

37 Yá íimaca Jesús irí:

“Yátái iiquéericaté ipùalé.”

Néese, yá Jesús íimaca irí:

“Iná iwàwacutá pimànica càide iyúwa Samaria mìnali imàníiná, pidèniàcaténá picáuca càmfíri imáalàawa.”

Jesús ipáchiaca Marta, María nacái

38 Néese idècunitàacá Jesús yàacawa àyapulicubàa yéewáidacalénái yáapichawa Jerusalén nérépiná, yá nàanàacaté abéeri yàcalé iriculé. Yá néenica abéechúa inanái iwàlùadaté nía ucapèe iriculéwa íipidenéechúa Marta. **39** Marta idèniaté abéechúa uénàsàatúawa, íipidenéechúa María. Yá úacaté yái yáawina yéemiaca Jesús yéewáidáaná, mawiénita yàabàli irí. **40** Quéwa úai Martaca, mainícaté achúmaca uwàwa iwali yái wawàsi umàníirica capíi iricu. Yá àacawa Jesús yàatalé, yá úumaca irí:

c 10.31 Sacerdote: Abéeri judíonái yéená, íibaidéeri nacái Dios icapèe iricu.

d 10.32 Levita: Yái iyúudèerica sacerdotenái.

e 10.33 Jesús itàanica nalí iwali yái abéeri Samaria mìnali, áiba calí néeséerica, cabáyawanéerica, casaquèerica nacái judíonái iicáca. Quéwa éwita càicani, yá imànicaté, yá iicácaté áiba ipùalé, éwita càmfírica yéená wenàiwicani. Ewita wàuwidesàiricani.

f 10.35 Pucháiba denario: Pucháiba èerica iwènicatái wáibaidaca.

“Nuíwacali, pichùulia nuénásàatúa umànica núapicha wawàsi.”

41 Yá Jesús íimaca ulí:

“Marta, Marta, máiníca achúmaca piwàwa ìwali yái madécaná wawàsi iwàwacutée-rica pimànica. **42** Quéwa abéeri wawàsita yái máiníiri cawènica canánama íicha. Yái càirica idé María yeedáca iríwa, yá canácata yáaliméeripiná yeedáca uíchani.”

**Jesús yéewáidaca natàaníca
Dios yáapicha**
(Mt. 6.9-15; 7.7-11)

11 1 Néese abéeri èeri, yáté Jesús itàaníca Yáaniri yáa-pichawa áibàalé. Iná idécanáamité imáalàidaca itàaníca, yá abéeri yéewáidacalé isutáca yéemíawani, íimaca irí:

“Wáiwacali, péewáida nacái watàaníca Dios yáa-picha càide iyúwa Juan Bautista yéewáidáanáté yéewáidacalénáíwa.”

2 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Pitàanícaalícué Dios yáapicha, càicué píimacade:

Wáaniri Dios ìyéerica chènuniré macáita,

pía nèerica íipidená

mabáyawanéeri íimiétacaná.

Piawa wàatalé picùacaténá wía iyúwa wàasu rey.

Pimàni càide iyúwa piwàwáaná nalí níái ìyèeyéica

chènuniré, walí nacái wía ìyèeyéica cháí èeri iricu.

3 Pimàaca weedáca walíwa yái yàacàsi

iwàwacutée-rica wayáaca èeri imanùbaca.

4 Pimàaca piwàwawa

wabáyawaná íicha

càide iyúwa wamàacáaná

wawàwa nabáyawaná

íicha, níái imàníiyéica walí

báawéeri.

Picá pimàaca ibasiadacawa walí yái wawàsi canáinéeripináca waicáca, wamànicáicha wabáyawanáwa.”

5 Íimaca nacái nalí:

“Wáimacáita: Abéeri asíali idèniaca iicácaléwa. Néese catá bamuchúami, yá yàacawa yàatalé, yá íimaca irí: ‘Pía nuicácalé, pía nuchàba máisiba panináí. **6** Abéeri nuicácalécáiná yàanàa nucapèe néré, yàanèeri déecuise, quéwa canáca núalía nùaca iyáapiná.’

7 Yá íimacáita yeebáca isàna capíi irícuise: ‘Picá pisèiwica nulí wawàsi. Idéca nubàliaca capíi inùma. Idéca waimáca wàyaca, nuénibenái nacái. Iná càmita yéewa numichàaca nuedáca pirí yái pisutée-rica nuícha.’

8 Núumacué pirí báisíta: Ewita càmita iwàwa yeedáca iicácalé iríwa yái isutée-rica íicha, quéwa isutácáiná íicha abémáitani, yá yàaca irí macáita yái iwàwacutée-rica íicha.

9 Iná càicué núumaca pirí: Iwàwacutácué pisutáca Dios íicha yái piwàwacutéerica, yá yàapínácuéca piríni. Picutácué nacái íicha yái pimáapuèrica, yá iyúudàacuéca pìanàacani. Pimáidacué capìi inùma néeni, yá Dios imàacapínáca yàacùacawa pirícué.

10 Iná cawinácaalí isutá Dios íicha wawàsi, yàapínáca iríni. Yái icutéerica iríwa wawàsi, Dios yàapínáca iríni. Yá nacái imáidéerica capìi inùmalicu, Dios imàacapínáca nàacùaca irí capìi inùma.

11 Canácata asìaliquéi yáaliméeri yàaca ìiri iríwa abéechúa íba, isutácaalí íicha pan. Isutácaalí nacái íicha cubái, càmita yàa irí abéeri àapi.

12 Isutácaalícué nacái iyáawa píicha cawámai yéewé, càmitacué pía irí abéeri chália.

13 Iná éwitacué cabáya-wanéeyéica pía, càicáaníta píalíacué píaca péenibenái iyáawa cayábéeri wawàsica. ¡Máiní yáawanáitasí yái Wáaniri Dios iyéerica chènuniré, yàapínáca walí níai wawàsinái wasutéeyéica íicha, Espíritu Santo nacái!"

**Nayúunáidaca Jesús íibaidaca
Beelzebú ichàini iyú**
(Mt. 12.22-30; Mr. 3.20-27)

14 Abéeri èeri, yá Jesús yúuca-caté espíritu báawéeri abéeri

asìali íicha, yái cà míiricaté imàaca itàaníca. Néeese idécanáamité espíritu báawéeri imusúacawa asìali íicha, yáté itàaníca àniawa. Yáté nacalùadacawa níai wenàiwicanáica. **15** Quéwa abénaméeyéi néená náimaca:

"Yá asìaliquéi, yúuquéeri espíritu báawéeyéi Beelzebú⁸ ichàini iyú, yái espíritu báawéeyéi íiwacalináca."

16 Aibanái iwàwaca yáalimáidaca iicáwani, yá nachùulia imànica yái cà míirica wenàiwica idé imànica.

17 Quéwa Jesús yáalíacawa náináidáanà iwali. Iná yéewa íimaca nalí:

"Napéliacaalí náipunitawáacawa níai iyéeyéica abéeri cáli íinata, yá namáalàayacapínáca macáita. Níacaalí nacái ipélicia yáapichawáacawa, níai iyéeyéica abéeri capìi irícu, yá nàapínáca náichawáacawa, yá càmita nàya quirínama abécatáita.

18 Iná càita nacái, Camèniadacáiri yàasu espíritu báawéeyéi ipéliacaalí íipunitawáacawa, yá ichàini imáalàapínáca mesúnamáita.

Càicué núumaca pirí: Beelzebú ichàini iyú imusúada espíritu báawéeyéi, píimacáinácué nùwali.

19 Iná numusúadacaalí espíritu báawéeyéi Beelzebú ichàini iyú, néeni ¿Càiná ichàini iyú

namusúada espíritu báawéeyéi níái péewáidacalénáica? Iná ìwalíise péewáidacalénáitacué icàlidapiná piináwa cachìwacuéca pía.

20 Quéwa numusúadaca espíritu báawéeyéi Dios ichàini iyú, íimáaná idéca Dios yàanàaca pìatalécué, icùacaténá yàasunái wenàiwicawa.

21 Abéeri asialicaalí cachàiníiri idènièri icáapisàíwa, icùacanámi icapèewa cayéedèeyéi íicha, canácata yáaliméeri yeedáca yái yàasu wawàsi idènièrica.

22 Quéwa yàanàacaalí yái áiba asiali cachàiníiri íicha quiríta, yá yéewa imawèniadacani, yá yeedáca íicha icáapisàì macáita, manuíríca iwàwa iwéré. Néese, yá iwacùaca áibanái ìwali yái yàasumica.^h

23 Yái wenàiwica càmfíríca abédanama íiwitáise núapicha, yá nuuwidesàiricani. Yái càmfíríca nacái iyúudàa nùwacáidaca wenàiwica Dios irí, yàacáináwa nuípunita, yá iwènúadaca wenàiwica Dios íicha.”

Yái espíritu báawéeri yèepuèrica yàanàaca àniawa
(Mt. 12.43-45)

24 “Aibacaalí idé imusúadaca espíritu báawéeri abéeri asiali íicha, yá yèepuníca iicáidaca iyacatáipiná máisawalíiri iricubàa, chùicatabàa nacái. Quéwa càmicaalí yàanàa iyacatáipiná, yá íimaca iríwa:

‘Iwàwacutá nuèpùacawa yàataléta yái asiali numusuéricáwaca íicha, nùyacaténá néeni àniawa.’

25 Iná espíritu báawéeri yàanàacaalí néré àniawa, yá iicáca asiali càide iyúwa abéeri capíi idéeri natunúaca, nachùnièri nacái cayába. **26** Néese, yá yàaca imáidaca yáapichawa áibanái siete espíritu báawéeyéi, quiríiyéita báawaca ichàbaníisenama, yá nawàlùacawa yáapicha nàyacaténá néeni. Néese, yá máiní yáawanáica báawaca namànica íiwitáise ichàbaníisenama, íicha yái iyéerica néeni quéecha.”

Casíimáica níái yéemièyéica
Dios itàacái

27 Iná idècunitàacá Jesús yéewáidaca iyaca, yá abéechúa inanái itàaníca cachàini nèewíise níái manùbéeyéica, yá úumaca irí:

“¡Uái inanái imusúadéechúaca piicá èeri, idàwinèechúaca nacái, pìà ìini ìwaliwa, casíimáichúa inanáica úa!”

28 Quéwa Jesús íimaca ulí:

“¡Nía máiní casíimáica, níái yéemièyéica Dios itàacái, imàníiyéica nacái càide iyúwa íimáaná!”

Níái wenàiwica iwàwéeyéica iicáca yái càmfíríca wenàiwica idé imànica
(Mt. 12.38-42)

29 Iná idècunitàacá manùbaca wenàiwica iwacáca yàacawa Jesús

^h **11.22** Yái asiali cachàiníirica iicáca yáawawa icáapisàì iwéréwa, yácata wawàsimi. Néese yái asiali cachàiníirica quiríta íicha àniawa, yácata Jesús.

itéesebàa quéwanáta, yá íimacaté nali:

“Píacué wenàiwica iyéeyéica siùca èeride, báawéeyéi íiwi-táise, pichùuliacué numànica mamáalàacata yái càmfíiri wenàiwica idé imànica.

Quéwa càmita numànipinácué piríni. Yátacué nucàlida pirí ìwali yái ichàbéericatewa Jonás irí. **30** Iná càide iyúwaté Jonás iyáaná máisiba èeri manuíri cubái idéericulté, yéenáíwanásipiná nali níái Nínive mìnanáica, càita nacái asìali Dios néeséerica irìapinácawa cáli irìculé máisiba èeri, yéenáíwanásipiná nali níái wenàiwica iyéeyéica siùcade.

31 Iná píacué iyéeyéica siùcade, càmicáinácué peebáida nùwali, úái reina Saba, ucháawàapinácué pía nacái, Dios yàasu èeri yùuwichàidaca macáita níái wenàiwicaca. Uanàacáináté déecuise bàaluité, uémìacaténá rey Salomón yéewáidáaná cáaliacáiri iyú. Quéwa núa càì iyacuéca píapicha cháì siùcade, máiníiri cachàinica íiuitáise quiríta Salomón íicha. Càicáaníta, càmitacué peebáida nùwali.

32 Càita nacái níái Nínive mìnanáí, nacháawàapinácué

pía nacái, píacué iyéeyéica siùcade, Dios yàasu èeri yùuwichàidapináca níái wenàiwicaca. Nawènúadacáináté náiiuitáisewa Dios irí, Jonás icàlidacaalíté nali Dios itàacái.

Quéwa, núa càì iyacuéca píapicha cháì, máiníiri cachàinica íiuitáise quiríta Jonás íicha, càicáaníta, càmitacué piwènúada píiuitáisewa peebáidacaténácué nùwali.”

Yái watuíca, yácata wainá icamaláaná
(Mt. 6.22-23)

33 “Iná càita nacái, càmita abéeri wenàiwica yéewa ibàaca yái camalási ipucuéricawa, càmita nacái nacái yéewa ibàliacani abéechúa bacàa iyú. Ipucúada camalási icúadacaténáni chènunibàa yéetaná ìwaliwa, asáicaténá naicáidaca níái iwàluyéicawa capíi irìculé. **34** Níái watuíca, nàyaca walí càide iyúwa camalási imàaqueeyéi amaléeri íiuitáisesi iwàlùacawa wawàwaliculé. Iná cayábacaalí watuí, masacàacaalí nacái watuí, yá yéewa waicáidaca nayú cayába.ⁱ

35 Iná cayábacué píicha, piyúunáidacáichacué cayábéeri camalásica yái pidènièricuéca,

ⁱ **11.34** Yái píináidáanácucáwa nùwali, nutàacái ìwali nacái, máiníiri cawènica. Peebáidacaalícué nùwali, yácué píaliapináca nùwali, núa báisíirica, pímanipinácué nacái cayábéeri wawàsica. Quéwa càmicaalícué peebáida nùwali, yácué pìyaca mamáalàacata càide iyúwa níái càmfíiyéica yáalíawa nùwali.

isicúacáicha catéeri íiwitáise-sica yái càicué iyaca piwàwalicu.^j

36 Iná càita nacái, amalácaalícué píiwitáise, càmicaalí catéeri ìya yèewi, yá amalácata macáitani càide iyúwa asáicaalí pía lámpara icamaláná iyú.”^k

**Jesús icháawàaca fariseonái,
nía nacái yéewáidéeyéica
yái Moisés itànèericaté**
(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40;
Lc. 20.45-47)

37 Iná idéca nacáita Jesús itàaníca, yá abéeri fariseo imáidaca Jesús yàacaténá iyáaca yáapicha icapèe néré. Iná iwàlùacanáamiwa, yá iyamáaca yáawinacawa iyáacaténá. **38** Yá fariseo icalùadacawa iicáca Jesús, càmicáiná íiba quéecha icáapiwa ipíchawáiseca iyáaca iyáacaléwa.

39 Quéwa Wáiwacali íimaca irí: “Píacué fariseonáica, pimànicuéca mamáalàacata càide iyúwa piawirináimi íiwitáise iyáaná, píasáidacaténácué mabáyawanáca pía wenàiwica ipíchalé. Quéwa yái piwàwaca ipunièriwa yéedesi iyú, báawéeri wawàsi iyú nacái.

40 ¡Píacué máiwitáiséeyéi! Pimànicaalícué mamáalàacata càide iyúwa piawirináimi íiwitáise

iyáaná, quéwa càmicaalícué piicá yái píiwitáise báawée-rica, yá canácata yéewáanácué cayábacuéca pía Dios yáapicha.

41 Iná ipíchaná píináidacué piyéedùaca mamáalàacata níai catúulécanéeyéica, yá iwàwacutácué cáinináca piicáca nía. Iná idécaalí piyúdàaca nía báisíta, yásí masacàaca Dios iicáca macáita yái pimàníricuéca.

42 ¡Quéwa càmitacué pimàni càì! Iná Dios yùuwichàidapínácué pía, píacué fariseonáica. Píacuéca Dios irí mawèníiri wawàsi yéená càide iyúwa yái masicái sáinamáirica, pibànacalé íiwitáaná yéená nacái, piyúunáidacáinácué pimànica machacàníiri wawàsi wenàiwica irí. Quéwa càmitacué pimàni machacàníiri iyú wawàsi nalí. Càmitacué nacái cáininá piicáca Dios, yái cawèníiri canánama íicha. Quéwa yái pìanácuéca pibànacalé yéenáwa Dios irí, piicácué piyamáida pimànicani.

43 ¡Píacué fariseonái, Dios yùuwichàidapínácué pía! Píacué caséeyéica yáawinacawa wenàiwicanái ipíchalé caináwanéeyéi yàalubái íinata, néewáidacàalu irícu, píacué iwàwéeyéica wenàiwica itàidaca bàacháwabàa cáimiétacanéri iyú.

^j 11.35 Cayábacué píicha, piyúunáidacáichacué píalíacawa nùwali báisíta. Quéwa piméeràacuécawa, càmicáinácué píalíawa nùwali báisíta.

^k 11.36 Piwàwacaalícué píalíacawa nùwali báisíta piwàwa yáapichawa, yá Núaniri yáasáidapínáca pirícué nùwali amalánama.

44 ¡Píacué fariseonái, [píacué nacái yéewáidéeyéi yái Moisés itànèericaté], Dios yùuwichàida-pinácué pía, cachìwacáinácué pía! Píasáidacuéca píawawa càide iyúwa cayábéeyéi wenàiwicaca. Càicuéca píade iyúwa càliculí, càmiíyéi asái iriacawa, wenàiwicanái ichàbaníyécawa íinatabàa, càmicáiná náalía càliculíimi ìyaca néeni!”

45 Yá abéeri néená níai yéewáidéeyéica níai Chùuliacanásica, íimaca Jesús irí:

“Pía yéewáidéerica, càicanáami píimaca fariseonái irí, yá nacái báawacata yúuwàacawa wàwali.”

46 Quéwa Jesús íimacaté irí:

“¡Dios yùuwichàidapinácué pía nacái, píacué yéewáidéeyéica níai Chùuliacanásica! Pichùuliacáinácué wenàiwica imànica yái càulenéeripináca namànica wawàsica. Quéwa píacué, càita nacái, càmitacué piwàwa piyúudàaca namànica yái pichùulièricuéca namànica.

47 ¡Dios yùuwichàidapinácué pía! Píacué imàníyéica profetanáimi icàliculèená iwicáulé yéenáiwanási iyúwacué pièyéi íimiétacaná, piawirináimi inuéyéicaté bàaluité, báawacáinaté naicáca nía, yá nacái tàacáisi nacàlidéericaté! **48** Iná iyú yái pimàníiricuéca nacàliculèenámi irí, yá abédanamacatacué píiwitáise piawirináimi yáapichawa, inuéyéicaté profetanáimi bàaluité.

Báisícata níacata inúacaté nía, quéwa píacué iyúudàa namàni nacàliculèenámi iwicáulé icapèená.

49 Quéwa càicaté nacái Dios íimaca cáaliacáiri iyú: ‘Nubànùapinácué pirí profetanái, nía nacái itéeyéipináca nutàacái. Iná nèewíisepiná nanúa abénaméeyéi, áibanái nacái napiadáidapiná.’ **50** Iná yéewa cabáyawanáca píacué Dios ipíchalé, píacué judíonái iyéeyéica siùcade, nàwalíise níai profetanái nanuéyéicaté bàaluité, síisàata inùmámide Dios idàbacatáiseca wenàiwica. **51** Abel néeseta inùmámi yái idàbéericaté nanúaca, iwéréta yàanàaca sacerdote Zacarías néré, nanuéricaté íba íichawitaníiná imuchúalicu, Dios icapèe yáapicha. Iná núumaca pirí, Dios yùuwichàidapinácué pía nàwalíise, píacué iyéeyéica siùca èeride.

52 ¡Dios yùuwichàidapinácué pía, píacué yéewáidéeyéica níai leycá! Càmicáinácué pimàaca wenàiwicanái yáaliacawa Dios ìwali, éwitacué píacani, càmiíyéita yáaliawa Dios ìwali.”

53 Néese, yáte Jesús yàacawa náicha. Iná néese èerita, yáté fariseonái yùuwideca imànica Jesús, náapicha níai yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté. Yá nacái nadàbacaté nasutáca néemiawani càulenéeri wawàsi ìwali. **54** Nawàwacaté náalimáida

naicáwa Jesús yéewacaténá
nacháawàaca iináwaná itàacái
ìwaliiseta.

Jesús yéewáidaca fariseonái ichìwa ìwali

(Lc. 12.2-9; Mt. 10.26-33)

12 1 Idècunitàacá Jesús itàaníca
ìyaca, yá madécaná mil
wenàiwica ìwacácaté itéese-
bàa, càita nachiquìayacacawa. Yá
itàanícaté quéecha yéewáidacalénái
iríwa, íimacaté nalí:

“Piicácué píichawa yái náiwitáise
ìyáanáca níái fariseonáica, iyúwa
nacái náináidáanáwa. Caséeca
namànica namèniadaca. Càmita
namàni càide iyúwa náimáaná.

2 Iná macáita yái wawàsi
wenàiwicanái ibèerica áibanái
íicha, yá Dios yáasáidapinácani.

3 Macáita yái pitàaníricuécá ìwali
catéeri yàapiré, yá wenàiwicanái
yáaliápinácawa ìwali. Càita
nacái yái pitàaníricuécá ìwali
ibàacanéri iyú, yá wenàiwicanái
yáaliápinácawa ìwali.”

Iwàwacutá cáaluca waicáca Dios (Mt. 10.26-31)

4 “Píacué nùacawéeyéiná,
péemiacué: Picácué cáaluca pía
náicha níái yéewéeyéica inúaca
pía, quéwa càmita náalimá
namànica áiba wawàsi. 5 Quéwa
nuéwáidacuécá pía ìwali yái
iwàwacutéericuécá cáaluca pía
íicha. Cáalucué pía Dios íicha, yái
idènièrica ichàiniwa wacáuca ìwali,

yéewéerica nacái yùuwichàidaca
wía quichái iriculé.

Iná núumacuécá pirí: Yásí yée-
wéericué cáaluca pía íicha. 6 Macái
wenàiwicata yáaliáwa, yéewaca
wawèniaca mawènita cinco
màsibèenái, pucháiba palata ituíná
iyú. Quéwa càicáaníta, càmita
Dios yáalimá iimáichaca nía éwita
achúmáanapiná.

7 Iná picácué cáalu pía. Píacué
cawèniyéi Dios irí manùbéeyéi
màsibèenái pùubanaméeyéi íicha.
Càita nacái Dios yáaliácuécá
píiwita ibáináca imanùbaca.”

Níái càmiyéica ibàa Jesús iináwaná

8 Jesús íimaca nalí:

“Núumacué pirí: Cawinácaalí
íima wenàiwicanái irí, Jesús yée-
wáidacaléca núa, núa asiali Dios
néeséerica, nucàlidapináca nacái
iináwaná náacúalicu níái Dios
yàasu ángelnáica. 9 Quéwa yái ibèe-
rica iináwanáwa nuéwáidacalécani
wenàiwicanái yáacúalicu,
nubàapináta nacái iináwaná Dios
yàasu ángelnái yáacúalicu.

10 Càita nacái, áibacaalí itàaní
báawanama nùwali, núa asiali Dios
néeséerica, quéwa iwènúadacaalí
íiwitáise báawéeri íicha, yá
numàacapináca nuwàwawa
ibáyawaná íicha. Quéwa yái
itàanírica báawéeri tàacáisica Espí-
ritu Santo ìwali, yá càmiírita Dios
imàacapiná iwàwawa ibáyawaná
íicha.

11 Wenàiwica íbàacaalícué itéwa pía judíonái yéewáidacàalu irìculé nacháawàcaténácué pía, yá nacái natécuéca pía náiwacanánái yàataléwa, nalí, níái nacháawèeyéica irí wenàiwica, picácué achúma piwàwa ìwali yái pitàaníinápínácuéca nalí.
12 Yácáináta Espíritu Santo yái imàacapínácué pirí pitàacái yái iwàwacutéerica pitàanípínácuéca nalí.”

Jesús yéewáidaca ìwali yái càasuírca

13 Nèewíise níái manùbéeyéi wenàiwicaca, abéeri asíali íima Jesús irí:

“Pía yéewáidéerica, pichùulia nubèeri yàaca nùasu yééná yái wáaniri yàasumica imàaqueérica walípiná.”

14 Quéwa Jesús íimaca irí:

“Càmita nùasu wawàsi yái nuchùnìanápínáca pìasu wawàsicué píapichawáaca.”

15 Íimaca nacái nalí:

“¡Cayábacué píicha! Piicácué píináida pidèniaca piríwa madécaná yàasusi. Ewita abéeri wenàiwica idèniaca iríwa madécaná yàasusi, càmita yáalimá casíimáica imànicani.”

16 Néese, yá Jesús icàlidaca nalí abéeri càlisi, yéewáidacaténá nía iyú, íimaca nalí:

“Abéeri asíali ibànacalé yàaluná idèniacaté madécaná iyacanáwa.

17 Néese, yá asíali íimacaté íináidaca iríwa: ‘Càinásica

iwàwacutá numànica? Canácáiná nulí quirínama yàalusi numàacatalépiná yái nabànacalé iyacanácawa.’

18 Néese, yá íimaca iríwa: ‘Idé núalíacawa càinápinácaalí numàni: Iwàwacutápiná nucàlaliaca níái capíi púubanaméeyéi bānacalé yàaluca. Néese, yá numànica áibanái capíi manuínaméeyéi quiríta, nùwacáidatáipíná macáita yái nubànacalé iyacanácawa, nía nacái áibanái nùasu wawàsináica.

19 Néese, yá núumapínáca nulíwa: Idéca nudèniaca madécaná íiwitáaná nùasuwa, iyéeripíná nulí madécaná camuí. Iná siùcade, iwàwacutácáita nuyamáidacawa, nuyáacáita nuyáacaléwa, nuìracáita nacái nuìracaléwa, casíimáicáita nacái nuwàwa.’

20 Quéwa yá Dios íimaca irí: ‘Máiwitáiséeri asialica pía. Yáta catáquéi, yá numàaca péetácawa. Néese, yá áiba wenàiwicapínáta imàacawa yáapicha yái piasumi pìwacáidéerimica piríwa.’

21 Iná càica nàasu wawàsi ichàbaca níaí iwacáidéeyéica madécaná yàasusi cháí èeri irìcu, quéwa, canácata nalí wawàsi cawèníri Dios yáapicha.”

Iwàwacutá manuíca wawàwa Dios iwéré (Mt. 6.25-34)

22 Néese, yá Jesús íimacaté yéewáidacalénái iríwa:

“Iná yéewa núumacuéca pirí: Picácué achúma piwàwa

piwaliwa càinàpináacalícué piyáa,
càinàpináacalícué nacái bàlesica
yái pìwalipinácué. **23** Yái wacáu-
caca, máiníiri cawènica wayáacalé
íicha. Càita nacái yái waináca,
cawèníiri quiríta íicha yái bàlesi
wàwalíiripináca. **24** Pínáidacuéwa
nàwali níái màsibèenáica. Càmita
nabàna nabànacaléwa. Canáca
nacái nacapèe nàwacáidacatalépiná
nayáacaléwa. Quéwa càicáaníta,
Dios yàa nalí yái iwàwacutéerica
nayáaca. Quéwa píacué, ¡máiníiyéi
cawènica quiríta màsibèenáí
íicha! **25** Ewita máiní achúmaca
abéeri wenàiwica iwàwa,
càicáaníta, càmita yáalimá cáa-
laca imànica icáalacawa, éwita
abéeri metro iwaaliabàapiná.
26 Iná càmicáinácué yéewa
cáalaca pimànica picáuca qui-
ríta, néeni, ¿Cánácué achúmaca
piwàwa nàwali níái áibanái wawàsi
piwàwacutéeyéicuéca?

27 Péewáidacuéwa nàwali níái
ííwinásínái idàwinèeyéicawa
manacúalibàa. Piicacué
nadàwinàanàwa. Càmita náibaida.
Càmita nacái namàni nabàlewa.
Iná núumacué pirí: Ewitaté máiníca
càasuca yái rey Salomón, càicáaníta,
càmitaté yáalimá iwali ibàlewa
càide iyúwa níái ííwinásínái
cayábanaméeyéica iicácanàwa.
28 Càica ichùnica Dios imàacaca
masicái ííwiná manacúalibàa.

Ewita nàyaca malééná
 èerita, néese, yá nawichùaca nía
 neemácaténá nía quichái iriculé,

¡Máiní yáawanái Dios yàacuéca
pirí bàlesi yái piwàwacutéericuéca,
píacué càmiíyéica manuí iwàwa
Dios iwéré! **29** Iná picácué máiní
achúmaca piwàwa ìwali yái yàacàsi
piyéeripinácuéca, càinápinácaalí
nacái píirapinácué ínatabàa. Picá-
cué achúma piwàwa ìwali.

30 Níái èeri mìnánái cànmíyéica
yáalíawa Dios iwali, achúmaca
nawàwa nàwali níái wawàsínáica.
Quéwa yái Wáanirica iyéerica
chènuniré yáalíacawa iwali, yái
wawàsi pimáapuèricuéca macáita.

31 Quéwa quéecha, iwàwacutá-cué peebáida Dios icùacuéca pía càide iyúwa piasu rey, yá nacái imànínáca machacànita wawàsi càide iyúwa iwàwáaná. Yásí Dios yàapínacuéca pirí macáita níái wawàsi pimáapuèyéica.”

**Wadèniaca wàasu
cawèníriwa chènuniré
(Mt. 6.19-21)**

32 “Picácué quéwa cáalu pía,
éwitacué càmita manùba pía
iyúwa càmiyèi manùba ovejanáica.
Quéwa Wáaniri Dios idéca
imàacaca pìyacuéca yáapicha cháí
icùacatáica yàasunái wenàiwicawa.

33 Iwàwacutácué piwéndaca yái
pidènièricuéca wawàsica, pì-
caténácué catúulécaneéeyéi irí yái
iwèninámica, yéewacaténácué
pidèniaca cawèníiri wawàsica
càmíirica imáalàawa chènuniré,
càmíiripinaca yéewa báawaca,
càmicataléca yéewa cayéedèeri

iyéedùacani, càmicataléca nacái piriasinái iyáani. **34** Iná càica iyáaná, alénacaalíta pidèniacué piasu wawàsi cawèníriwa, yá nérécata píináidacuéwa mayamáaca èerita.”

Iwàwacutácué màulenáca pìyaca
(Mt. 25.1-13; Mr. 13.33-37)

35 “Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa idéeri màulenáca ìwalica ibàlewa, yá nacái idéca ipucúadaca yàasu lámparawa¹ **36** càide iyúwa níái nàasu wenàiwica icuèyéica íiwacali yàanàaca icásàacatáisewa. Iná yàanàacaalí, inúacaalí nacái nalí capíi inùma, yáta nàacùaca irí mesúnamáita. **37** Iná níái íiwacali yàanèeyéica ìwali, casíimáipináca nía, nacùacáiná nàyacani.

Báisítacué núumaca pirí: Yá iwatàaca ibàle cayábéeriwa, ichùuliàpináca náawinacawa mesa iwéré yàacaténá nayáa, **38** níái nàasu wenàiwica idée-yéica màulenáca nacùacaténá náiwacaliwa, éwita yàanàaca bamuchúami catáca, amalácaalí nacái yàacawa. Iná yàanàacaalí nàwali icawèeyéitawa yá horacani, nía casíimáiyéipiná yáapicha.

39 Iná iwàwacutácué píalíacawa ìwali yái: Abéeri capíi íiwacaliná, yáalíacaalí càiná catá idècuni yàanàa abéeri cayéedèeri, yá báisícata icùacatani, ipíchaná

iwàlùaca iyéedùaca yàasu icapèe iriculé. **40** Iná càita nacái píacué, iwàwacutácué màulenáca píà èeri imanùbacata, càmicáinacué píaliawa chácaalínápiná nàanàa núa asìali Dios néeséerica.”

Yái nàasu wenàiwica càníirica íibaida cayába íiwacali iríwa
(Mt. 24.45-51)

41 Néese, yá Pedro isutáca yéemíawa Jesús, íimaca irí:

“Wáiwacali, ¿Wíata abéerita yái càì picàlidaca ìwali cháì picàlisi irícuwa, nàwalita nacái macáita níái wenàiwicaca?”

42 Yá Wáiwacali íimaca:

“Yái nàasu wenàiwica machacàníirica íiwitáise, cáalíacáirica nacái. Yácata íiwacali ichùulièripiná icùaca icapèe, iwacùeripináca yàacàsi yàasu wenàiwica irí cayába yàasu èeri nayáaca. **43** Casíimáipináca yái nàasu wenàiwica, íiwacali íicacaalí imànica iyaca yái íibaidacalési ichùulièrica imànica.

44 Báisítacué núumaca pirí: Iiwacali imàacapináca icùaca macáita yái yàasu wawàsi cawèníirica. **45** Quéwa yái nàasu wenàiwica íimacaalí íináidacáwata: ‘Yái nuíwacalica idècunièripinátàacá néenibàa.’ Yá idàbaca inúadáidaca níái yàacawéeyéiná asianáica, inanái nacái,

¹ 12.35 Iwàwacutácué màulenáca pìyaca pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná èeri imanùbaca iwéréta yàanàaca.

iyáacaténá iyáacaléwa, iiracaténá nacái iwéréta icàmaca. **46** Quéwa, yá íiwacali yàanàaca iricu yái èeri, hora nacái, càmicatáica icùani, yá yùuwichàidapinàcani manuísíwata. Yá nacái yúucacani yùuwichàa-cáisi yàaluná iriculé, náapicha níái áibanái cà míiyéica iya machacàníiri Dios itàacái ìwali.

47 Iná yái íibaidéerica íiwacali iríwa yáaliacawa càinácaalí íiwacali iwàwa imànica. Càmicaalí imàni càide iyúwa íimáaná irí, yá iwàwacutápiná íiwacali icapèedacani, madécaná yàawiría.

48 Quéwa yái nàasu wenàiwica cà míirica yáaliawa ìwali yái íiwacali ichùulierica imànica, yá icapèedapinàcani achúmáanata.

Iná càicatáni, Dios imàacacaalí wenàiwica irí abéeri chàinisi, yá isutáca fícha manuí wawàsi íibaidáanápíná iyú cayába. Iná Dios imàacacaalí walí manuí wáaliacáipíná, yá nacái isutápináca wáicha manuí wawàsi wacùanápíná irí cayábani.”

Càmita abédanama wenàiwica íiwitáise Jesús yéewáidáaná ìwaliise
(Mt. 10.34-36)

49 “Idéca nùanàidaca yái Dios yàasu quichái, yùuwichàidéeripínáca iyú níái wenàiwica iyéeyéica cáli íinata. ¡Iná nuwàwata, yápináca Dios idàbaca yùuwichàidaca níata!

50 Iwàwacutápiná nùuwichàacawa cáiwíiri yùuwichàacáisi iyú,

nuétápináwa nacái. Iná máini achúmaca imànica nuwàwa, iwéréta nùanàaca iriculé. **51** Iwalíise yái nùanàanaca aléi, piyúunáidasicué matuíbanáipíná pìyacuéca. ¡Càmita! Càmita abédanamapínacué pìiwitáise píapichawáaca.

52 Iná siùcade, síisàata inùmámi idàbacawa. Níái cinco wenàiwica yéenáiquéeyéiwa, yá natàanípínáca náipunitawáaca chàinisíiri iyú, càmicáiná abédanama náiwitáise nùwali. Iná níái máisibaca, yá nabàlùacawa náipunita níái pucháibaca. Níái pucháibaca, yá nacái nabàlùacawa náipunita níái máisibaca. **53** Náaniri imànipíná yùuwidewa ìritawa, yá nacái ìiri yùuwidepináca imànica yáaniriwa. Náatúa, yùuwidepiná imànica íiduwa. Yá nacái, uídu imànipínáca yùuwidewa úa. Uyéeru imànipíná nacái ùuwidewa uinìruwa. Uinìru yùuwidepiná nacái imànica uyéeruwa.”

Iwàwacutá wáaliá waicáca càinácaalí yéenáiwánási íimáaná
(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)

54 Jesús íimaca nacái manùbéeyéi wenàiwica irí:

“Piicácanáamicué acalèe imichàacawa cúuliwaca, síisàade èeri iwàlùacatalécawa, yácué píimaca: ‘Unía yúuwàapínácawa.’ Yá càicata báisi ichàbacawa iyúwacué píimáaná. **55** Cáuli ipùacaalí nacái sur néese, yácué píimaca:

‘Uulepináca cáminá.’ Néese, yá báisíta ùuleca càide iyúwacué píimáaná. **56** ¡Píacué cachìwée-yéicué! Báisíta, píaliacué piicáca èeri ìwali wawàsi. Quéwa yái namàníirica pèewicué siù-cái, càmiirita píaliacué íimáaná. Càmita nacái píaliacuéwa nùwali.”

**Pichùnià pitàlima yáapicha
quéecha wawàsiwa**
(Mt. 5.25-26)

57 “Píatacué yéewa yáalíacawa ìwali yái cayábéerica Dios iicáca, néese, yácué iwàwacutá pimànicani. Quéwa càicáaníta, càmitacué pimànini. **58** Càide iyúwa abéeri icháawàacaalí pía, yá itéca pía yàatalé yái nacháawèerica irí wenàiwica. Iná idècunitàacá piacawa yáapicha àyapulicubàa, yá iwàwacutá pichùniaca piasu wawàsiwa yáapicha, ipíchaca yèepùadaca pía náiwitápu irí, néese, yá ichùuliaca úwinái íibàaca pía, náucacaténá pía presunái icapèe iriculé.

59 Iná núuma pirí: Càmicaalí pichùnià piuwide yáapichawa wawàsi ráunamáita, yá iwàwacutá pipáyaidaca macáita imanuícata isutáca píicha, yái nacháawèerica

pía irí. Càmicaalí, yá piyapináca càiripináta presunái icapèe iriculé.”^m

**Iwàwacutá wawènúadaca
wáiwitáisewa wabáyawaná íicha**

13 **1** Abénaméeyéi wenàiwica iyéeyéica Jesús yáapicha néenialí, nacàlidacaté irí càiná-caalíté nachàbacawa níai Galilea mìnanaíca. Uwinái romanonái nanúacaté nía idècunitàacá nèepùadaca nàyaca cuwèesinái sacerdotenái irí, neeméeyéipináca Dios irí.

2 Yá Jesús íimaca nalí:

“Níai Galilea mìnanaí, càiyéicaté nanúaca cayéinináwaca, picácué piyúunáida cabáyawanáca nía quiríta áibanái Galilea mìnanaí íicha. **3** Quéwa yéewacué nacái péetácawa càita iicácanáwa, càmicanáamicué piwènúada píiwi-táisewa pibáyawaná íichawa.”ⁿ

4 Nía nacái dieciocho wenàiwica Siloé^o iwáiná yúuwèeyéicatéwa íinatabàa, picácué piyúunáida cabáyawanéeyéica nía Jerusalén mìnanaí ichàbaníise.

5 Iná núumacué pirí: Càmicaalícué piwènúada píiwi-táisewa pibáyawaná íichawa,

m 12.59 Iná càica wàasu wawàsi iyaca Dios yáapicha. Iwàwacutá wachùniaca yáapicha wawàsi idècunitàacá wadèniaca iyaca walí èeri.

n 13.3 Iwàwáaná íimaca nacái, Dios yúuwichàidapinácuéca pía quichái iriculé, càmicaalícué piwènúada píiwi-táisewa irí.

o 13.4 La torre en Siloé: Íimáaná: Nachùulièri. Yái Siloé abéeri úni yàalu càide iyúwa abéechúa tanque manufichúa. (Jn. 9.7). La torre: Yáta úni yàalu iwáináca. Iyacaté Jerusalén iwáiná iwéréta.

péetápinácuéwa nacái iyúwa
néetáanáwa.”

**Jesús yéewáidaca ùwali, úái
àicu higuera màyacanéechúaca**

6 Néese Jesús yéewáidacaté nía
abéeri càlisi ìwali:

“Abéeri asiali ibànacaté yàasu
uwa yàaluná yèewiwa abéechúa
àicu higuera. Néese, yá yàacaté
icutáca ùyacaná, quéwa canácaté
yàanèeri ùyacanáca. 7 Yá íimacaté
uwa yàaluná icuèriná irí: ‘Siù-
cade, idéca nùanàaca máisiba
camuí, ùyacaná ìwaliná abéeri yàa-
wiríanama abéeri camuí irícu, yá
canácata nùanèeri ùyacanáca. Iná
piwichùacáita úa, canápinácáináta
uwàlùawa néeni úái canéechúaca
iyacaná.’

8 Yá bànacalé icuèriná íimaca
irí: ‘Nuíwacali, pimàacaca ubà-
lùawa néeni quiríta yá camuíquéi
iwéréta idéca nuicáca utéesebàa,
nùwacáidacaténá uàbàli iriculé
cùnunuì.^p 9 Iná càyacanácaalí úa,
yá cayábacani. Càmicaalí, yásí
yéewa pichùulia nuwichùaca úa.’ ”

**Jesús ichùniaca abéechúa inanái
dúlíichúa iwaalí sábadò irícu**

10 Aiba èeri irícu, yái judíonái
iyamáidéericawa irícu, yá
Jesús yéewáidacaté wenàiwica
judíonái yéewáidacàalu irícu.

11 Uyacaté néeni abéechúa inanái
cáuláiquéechúa, espíritu báawéeri
yùuwichàidéechúa dieciocho
camuí, dúlíichúa iwaalí. Iná
uèpunícawa cawaalíwaca, yá nacái,
càmita yéewa umachacàniacawa.

12 Iná Jesús iicacánáami úa, yá
imáidaca yàataléwa úa. Imaca ulí:

“Pía inanáica, siùcade, yá
nuchùnìa pía piuláica íichawa.”

13 Yá Jesús íibàaca ùwali, yáta
uwaalí umachacàniacawa, yá nacái
ùacaté cayábéeri Dios irí.

14 Quéwa, yá calúaca yái
judíonái yéewáidacàalu íiwa-
calináca, Jesús ichùniacáináte
wenàiwica irícu yái èeri judíonái
iyamáidacatáicawa. Yá íimaca
wenàiwicanái irí:

“Nàyaca walí seis èeri yée-
wéeyéi wáibaidaca irícu. Iná
néenialí yéewacué pìanàaca aléi,
pichùniacaténácuéwa. Quéwa
picácué pìanàa irícu, yái èeri
nayamáidéericawa irícu.”

15 Quéwa Jesús yeebáca nasàna,
yá íimaca nalí:

“¡Píacué cachìwéeyéi
wenàiwicaca! Píacué macáita
iwasèeyéi ipìranái, pacánái,
burronái íiyanáwa nàalu néesewa,
pitécaténácué nàira únì irícu nacái
yái èeri wayamáidacatáicawa.
Pimànicaalícué càì, yácué
píibaidacata.

^p 13.8 Abono: Yácata pacánái yúuquéeri íichawa, yéewéeri wèewiàdaca áiba wawàsi
yéewisá, yéewacaténá cayábaca wánica iyú cáli macái bànacalé irípiná, cayábacaténá
idàwinàacawa, yéewacaténá càyacanáca bànacalé.

16 Uái inanáica máiníichúa cawènica cuwèesi íicha, yá nacái Abraham itaquétúanámica úa. Iná càmita báawa nuchùnìaca uláicái íicha úa irìcu yái èeri wayamáidacatáicawa. Uái cáu-láiquéechúaca Camèniadacáiri imànica dieciocho camuí.”

17 Iná idécanáami càì Jesús íimaca nalí, yá nabáiniacawa macáita níái itàlimanáica. Quéwa níái áibanái wenàiwicaca, yá casíimáica macáita nía, nàwalíise níái Jesús imàníiyéicaté, càmíiyéica wenàiwica idé imànica.

**Jesús yéewáidaca àicu
mostaza íimi ìwali**

(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

18 Jesús íimaca nalí:

“¿Pìwàwacué pialíacawa càinápínacaalí iicácanáwa Dios icùaca yàasunái wenàiwicawa? Càicáaníde iyúwa: **19** Abéeri asìali ibànacaalí abéechúa mostaza íimi, ibànacalé yàaluná yèewiwa. Néese, yá idàwinàacawa iwé-réta manuícani. Càita màsibèenái yàanàaca imànica imùlubèwa yàanalicubàa.”

Jesús yéewáidaca levadura ìwali
(Mt. 13.33)

20 Jesús yèepùà íimaca nalí àniawa: “¿Pìwàwacué pialíacawa càinápínacaalí iicácanáwa Dios

icùaca yàasunái wenàiwicawa?

21 Càicáaníde iyúwa abéechúa inanái yèewiàdacaalí levadura^q manuíri íbesi yèewi, yáta yáalimá imulacàacáidacani, càamaca nacái imànicani.”

Capìi inùma achúmèeri
(Mt. 7.13-14, 21-23)

22 Néese idècunitàacá Jesús yàaca yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá yéewáida yàacawa yàcalé manuínaméeyéi irìcubàa, yàcalé púubanaméeyéi irìcubàa nacái. **23** Abéeri wenàiwica isutá yéemíawa Jesús:

“Nuíwacali, ¿Càmíiyéipináta manùba níái wenàiwica Dios ichúuliadéeyéipiná yùuwichàa-cáisi íicha?”

24 Yá Jesús íimaca irí:

“Iwàwacutácué pichàiniadacawa piwàlùacaténácuéwa irìculé yái Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa. Iná núumacué pirí: Madéca iwàwapiná iwàlùacawa, quéwa càmita náalimápiná nawàlùacawa.

25 Iná siúcade, yái capìi inùmaca yàacuèricáwawa, quéwa áiba èeri idécanáami capìi íiwacaliná ibàliaca inùma. Yá pimàacacuécawa bàachá-wáise, yácué pimáidapínaca nulí máadáini capìi inùma néeni, píimacuéca: ‘Wáiwacali,

^q **13.21** Levadura. Yácata nèewiàdéeri yèewisá harina yéewacaténá imùlucàacawa, manuícáténáni, yéewacaténá nacái càamacani.

pimàni walí cayábéeri, pimàaca wawàlùacawa.’

Yá íimacuéca pirí: ‘Càmitacué núaliáwa pìwali, càmita nacái núaliá síisàanácaalícué pìanàa.’

26 Néese, yá píimapínacuéca irí: ‘Wayáacaté wayáacaléwa píapicha, wàiraté nacái píapicha. Péewáidacaté nacái wía wàyacalé ibàacháwalená iricubàa.’

27 Yá íimapínacuéca pirí abéta àniawa: ‘Càmitacué núaliáwa pìwali. Càmita nacái núaliá síisàanácaalícué pìanàa. Iná piacuéwa nuícha, píacué imàníiyéica ibáyawanáwa èeri icáalacata.’

28 Iná piicácaalícué píawirinánáimi Abraham, Isaac, Jacob nacái, macáita níai profetanái cayábéeri yàalusi iriculé, aléde Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, quéwa píacué, Dios imàaquéeyéi bàacháwáiseta. Iná ìwaliise, yá pícháanípínacuéca píiwitáisewa, casànapínacué piyéi pilúawa, cáiwicáinácué nacái pìwali. **29** Madécaná wenàiwica íiwitáaná yàanàpiná macái cáli néeseta, càmiíyéica judiónái. Yá nàanàapínáca náawinacawa cháí nayáacatáipínáca nayáacaléwa cháí idécaalí Dios icùaca yàasunái wenàiwicawa macáita.

30 Iná níai mawèníiyéica wenàiwica ipíchalé siùcade, néenialípiná, yá cawènica Dios iicáca nía. Quéwa níai cawèníiyéica

iicáca yáawawa wenàiwica ipíchalé, néenialípiná, mawèni Dios iicáca nía.”

Jesús íichaaca Jerusalén mìnanái ìwali (Mt. 23.37-39)

31 Néese néenialí èerita, yá nàanàacaté Jesús yàatalé abénaméeyéi fariseonái, yá náimaca irí:

“Yá iwàwacutá piacawa síisài, áibaléta, rey Herodes Antipas^r iwàwacáiná inúaca píal!”

32 Yá Jesús íimaca nalí:

“Iwàwacutácué pèepùacawa picàlidacaténácué irí nutàacái, yái asiali camèniadacáirica, quéwa canápinéerita nupíchalé, càicué píimaca irí: ‘Quéwa núa, imusúadéeri espíritu báawéeyéi mamáalàacata wenàiwicanái íicha, nuchùniaca nacái cáuláiquéeyéi.

Siúcái, táwicha nacái, quéwa mawiénica numáalàidaca macáita yái nùanèerica numànica.’ **33** Iná, éwita càica wawàsi ichàbawawa, iwàwacutá nuíbaidaca mamáalàacata idècunitàacá nùanàapínáca Jerusalén ìyacàlená néré. Càicué núumaca pirí, càmicáiná cayába abéeri profeta yéetácawa méetàuculé Jerusalén ìyacàlená íicha, yácáináta israelnái inúacatalété níai profetanáimica. Iná nérépináta nacái iwàwacutá nuétácawa.”

^r 13.31 Herodes Antipas. Jesús ìyacaté cháí Herodes ichùulìacatáicaté cáli.

34 Néese, yá Jesús íimaca àniawa:

“Jerusalén mìnánái, Jerusalén mìnánái, inuéyéicaté íba iyú níái profetanái Dios ibànuèyéicaté piatalécué nacàlidacaténácué pírí tàacáisi! ¡Madécaná yàawiría nuwàwacué nuchúuliadaca pía yúuwichàacáisi íicha càide iyúwa cawámai ìwacáidáaná yéenibewa ubáiná yáapiréwa. Quéwa càmitacué piwàwa nucùaca pía!

35 Iná siùcade, yácué Dios imàacapínácuéca pía pirínámitawa, Dios icapèe nacái, yá nacái piyacàle-cuéca. Iná iwàwacutácué pialíacawa ìwali báisíta yái: Càmitacué piicápiná núa quirínama iwérépinátacué càica píimacade: ¡Wàacué irí cayábéeri, yái yèericawa wàatalé Wacuèriná Dios ìpidená ìwali!”

Jesús ichùnìaca asìali cáuláiquéeri

14 1 Abéeri èeri, yái judiónái iyamáidacatáicawa, yáté Jesús yàacaté iyáaca abéeri fari-seonái íiwiápú icapèe néré. Quéwa níái fariseonáica naicácaté Jesús ìwali càinápinácaalí wawàsica yái imàni méetàuculé náiwitáise íicha. **2** Yá néréca Jesús iicá abéeri asìali iríacawa yáalimábàa, icàwa yéenériwa, yàana nacái.

3 Néese, yá Jesús isutácaté yéemíawa níái yéewáidéeyéica níái Chùulìacanásica, fariseonái nacái.

Yá íimacaté nalí:

“¿Yéewasica wachùnìaca abéeri wenàiwica cáuláiquéeri irìcu yái èeri wayamáidéericawa irìcu?”

4 Quéwa masànata nía. Yá Jesús íibàaca asìali ìwali, yáté ichùnìacani. Néese, yá ichùulìacaté yàacawa.

5 Yá nacái íimacaté nalí:

“Càinácué pimàni, abéeri píiricaalícué yúuwàawa abéeri utàwi irìculé, pipìra burro ìiri nacái. ¿Càmitacué peedá néeseni ráunamáita éwita irìcuca yáni èeri wayamáidacatáicawa?”

6 Néese, yáté càita càmita náalimá neebáca isàna àniawa. Yá nacái càmita nawàwa nacàlidaca Jesús irí, yácata yái itàanírìca báisíta.

Jesús yéewáidaca nàwali níái namáidéeyéica iyáa icásèeyéiwa néré

7 Néese Jesús iicáca níái namáidéeyéica iyáa, yá nacái iicáca nacutáidaca níái yàalu-báisi yáawinéeyéicawa napíchale macáita, caináwanéeyéi irípinéeyéica namàacaca.

Iná icàlidaca nalí ìwali abéeri càlisi iyú, íimaca nalí:

8 “Iná áibanáicaalí imáida piyáa nacàsàatalécawa, picá piawinawa náinata níái yàalubáisi namàaquéeyéica caináwanéeyéi irípiná napíchale. Isicúacáicha idéca imáidaca áiba wenàiwica caináwanéeri píicha quiríta, **9** Iná yàacanáami, yá íimapínaca pírí yái imáidéerica pía: ‘Pimichàawa, pimàaca pialubáíwa irí yái áiba asìalica.’ Néese, yá iwàwacutá piaca piawinacawa báiwaca náinatawáise áiba yàalubáisi íinata.

10 Iná yéewa namáidacaalí pía, yá iwàwacutá píawinacawa íinata yái yàalubáisi yáawinéericawa náinatawáise. Yàanàacaalíténá pìatalé yái imáidéerica pía, yá yéewa íimaca pírí: ‘Nuicácalé, pimichàawa síisài. Pìá píawinacawa napíchale.’ Yási capìi íiwacali yàapináca píimíetacaná náacúalicu macáita níái imáidéeyéi iyáa néré.

11 Iná macáita níái cawèníyéica iicáca yáawawa áibanái íicha, Dios imàacapináca nàyaca mawènicatái áibanái iicáca nía. Quéwa Dios imàacapiná cawènica áibanái iicáca níái càmíiyéica cawèni iicácawa yáawawa áibanái íicha.”

12 Néese, yá Jesús íimaca nacái irí yái imáidéerica nayáa:

“Iná pimànicanáami yàacàsi cayábéeri, picá pimáida piicácalénáíwa, éwita péenánáipiná, éwita nacái péená wenàiwica, éwita nacái níái càsuíyéica iyéeyéica pírí mawiénita, namáidacáicha píá náipunináwa, yá idéca namànica pírí yái cayábéeri pimàníirica nalí. **13** Iná pimànicaalí yàacàsi abéta àniawa, yá iwàwacutá pimáidaca níái catúulécanéeyéica, nía càmíiyéica yéewa iwènúadáidaca yáawawa, màanéeyéimi, macàwéeyéimi nacái, nía nacái càmíiyéica yéewa iicáidaca. **14** Néese, yá canácata iyú náalía nèepùadaca pírí yái pimàníináca nalí cayábéeri. Quéwa casíimáipiná píá yàasu èeri Dios yàapináca piwèni, néenialí èeri

icáucàidacaalí níái imàníiyéica irí cayábéeri.”

Jesús yéewáidaca iwali yái namànicatáica yàacàsi manuírí
(Mt. 22.1-10)

15 Néese abéeri néená níái yáawinéeyéicawa Jesús yáapicha mesa iwéré, yéemíia yái tàacásica, yá íimaca:

“;Iná casíimáiripiná asialica yái iyéeripináca iyáacaléwa aléde Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa!”

16 Néese, yá Jesús íimaca irí:

“Abéeri asiali imànicaté manuírí yàacàsica. Yá imáidacaté madécaná wenàiwica. **17** Iná idécaalí maulénaca yái yàacàsica, yá ichùulica namáidaca níái idéeyéica namáidaca quéecha, náimacaténá nalí: ‘Aquialécué, idécáiná maulénaca macáita yái yàacàsica.’

18 Quéwa macáita nadèniaca wawàsi namàníiripiná. Yá íimaca yái abéerica: ‘Siùcatàacá, idé nuwèniaca abéeri bànacalé yàaluná. Iná iwàwacutá nua nuicácani. Iná càmitàacá núalimápiná nùacawa néré.’

19 Yá áiba íimaca: ‘Siùcata, idé nuwèniaca diez namanùbaca pacá asianái, nadacuèyèi iwéréwáacawa pucháibanama. Iná iwàwacutá nua núalimáida nuicáwa nía. Iná càmitàacá núalimápiná nùacawa néré.’

20 Yá nacái áibaca, yá íimaca: ‘Siùcasíwatàacá, idé nuedáca nùacawéetúawa. Iná càmitàacá núalimápiná nùacawa néré!’

21 Néese, yá nàasu wenàiwica yèepùacawa íiwacali néréwa icàlidacaténá irí yái nataacáica, níái wenàiwicaca. Néese, yá calúaca yái íiwacalica. Yá íimaca yàasu wenàiwica iríwa: ‘Íwàwacutá piacawa yàcalénái ibàacháwalená irìcubàa. Yá pitéca néese níái catúulécanéeyéica, macàwéeyéi, màanéeyéi nacái, nía nacái càmiíyéica asái iicáidaca.’ Yá yàacawa.

22 Néese yàanàacaalí, yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Núíwacali, idéca numànica càide iyúwa pichùulianá numànica, quéwa mamáalàacata yàalusi iyaca.’

23 Yá íiwacali íimaca yàasu wenàiwica iríwa: ‘Íwàwacutá nacái piacawa àyapu irìcubàa máisawaliré yàcalénái íicha, pichùuliacué nawàlùacawa néese chàinisíiri iyú napuniacaténá nucapèe.’

24 Iná núumacué pirí, canápináta yáaliméeri iwàlùacawa néenaca níái numáidéeyéicaté quéecha, éwita abéeripiná.”

**Iwàwacutá wàuwichàacawa
Jesús yéewáidacalécaalí wía**
(Mt. 10.37-38)

25 Madécaná wenàiwica ìipinacaté yàacawa Jesús yáapicha. Néese, yáté iwènúacawa napùalé, yá íimaca nalí:

26 “Yái iwàwéerica nuéwáidacaléca, iwàwacutá cáininá iicáca núa náicha quiríta

níái: Yáaniri, yáatúa, yàacawéetúa, yéenibe, yéenánái, icáuca nacái. Càmicaalí imàni càì, yá càmita yéewa nuéwáidacalécani.

27 Yái iwàwéerica núewáidacaléca, iwàwacutá idé màulenácani yùuwichàanápináwa, yéetáanápináwa nacái nùwaliná. Càmicaalí yáalimá imànica càì, càmita yéewa nuéwáidacalécani.

28 Abéeri péenácaalícué iwàwa imànica abéeri capíi manuíri, ¿Càiná iwàwacutá imànica? Quéecha, iwàwacutá iicáca càinácaalí ipalátani imanuíca, yáalimápinácaalí iwèniaca iyú macáita yái wawàsi iwàwacutéerica, imàniínápináca yái capíica.

29 Ipíchaná ibàlùadaca yáawami capíi icàwata, néese, yá càmita yáalimá imáalàidacani, canácáiná iyú yáalimá iwèniaca quirínama ipùalé. Néese, yá naicáaníca iquíniná macáita níái iiquéeyéica imànicani, càmicáiná yáalimá imànicani.

30 Yá náimapináca ìwali: ‘Piicácué yái asialica. Idàbacaté imànica abéeri capíi manuíri, quéwa càmita yáalimá imáalàidacani.’

31 Wáimacáita: Abéeri rey ipíchaca ipéliaca áiba rey ìipunita: Quéecha-cáwa, iwàwacutá iicáca namanùbaca níái áiba yàasu úwináica, yéewacaalí ipéliaca náipunita diez mil úwinái iyú, náipunita níái veinte mil úwinái yèeyéicawa náipunita yéewacaténá imawèniadaca nía.

32 Quéwa càmicaalípiná yáalimá

imawèniadacani, idècunitàacá dée-cuíseca yùuwidenái, yá ibànùaca yàatalé yàasu wenàiwicawa, natàanícáténá náapichawáacawa, namàacacáténá yái ùuwicáica, nàyacaténá náapichawáacawa matuíbanáita.

33 Iná càita nacái yái wenàiwica càmiirica idé màulenáca imàacacáténá macáita yái idènièrica yàasucawa, yá nacái càmita yéewa nuéwáidacalécucani."

Ìcàlidacatái iwidùma ìwali (Mt. 5.13; Mr. 9.50)

34 "Yái iwidùmaca cayábéeri imànica yàacàsi idècunitàacá puiwacani. Quéwa idécanáami casàbacani, yá báawacani. **35** Yá canápináca quirínama walíni, éwita bànacalé irípiná, yá iwàwacutáca wáucacani.

Iná macáita níái yáaliméeyéica yéemíaca, iwàwacutá nàináidacawa cayába náalíacáténá néemíaca iyúwa nucàlidáaná yái tàacáisica."

Jesús yéewáidaca oveja iméerèechúawa ìwali (Mt. 18.10-14)

15 **1** Néese abéeri èeri, yá nàwacácawa Jesús itéesebàa níái yeedéeyéicaté palata Roma irípiná, nía nacái báawéeyéica iináwaná nabáyawaná ìwalísewa, néemíacáténá itàacái. **2** Iná ìwalíise, yá fariseonái itàanica Jesús ìwali, náapicha níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, náimaca:

"Yá asialiquéi, cayábéeri iicáca níái cabáyawanéeyéica, yá nacái iyáaca iyáacaléwa náapicha. Iná càmita quirínama cayábaca Dios iicácani."

3 Néese, yá Jesús icàlidaca nalí abéeri càlisi yéewáidéeripiná nía iyú, íimaca nalí:

4 "Abéeri péenacaalícué idènià cien ovejanái, quéwa abéechúa néenacaalí iméerèacawa íicha. Yáta imàacaca manacúali irícu níái noventa y nueveca, yàacáténá icutáca úái yúuquéechúacawa íicha iwéréta yàanàaca úa.

5 Iná idécanáami yàanàaca úa, yá casíimáicani. Yáta imichàidaca úa iwáacutalículéwa, **6** yá yàanàidaca úa icapèe néréwa.

Néese, yá iwacáidaca níái yàacawéeyéinácawa, nía nacái iyaquewéeyéica, yá íimaca nalí: 'Casíimáícué pía núapicha, idécáiná nùanàaca úái nupíra oveja iméerèechúacatéwa nuícha.'

7 Iná núumacué pirí: Iná càipináta nacái, casíimáica níái iyéeyéica chènuniré ìwalíise yái wenàiwica iwènúadéerica ííwítáise-wa ibáyawaná íichawa, náicha níái noventa y nueve idéeyéica cayábéeyéica ííwítáise, càmiíyéica iwàwacutá iwènúadaca ííwítáise-wa ibáyawaná íichawa."

Jesús yéewáidaca palata ituíná ìwali

8 "Càita nacái, abéechúa inanái idèniacaalí diez palata ituíná,

quéwa abéechúa yúucacanáamiwa úicha, yá upucúada abéeri camalási, yá nacái utunúaca capli irìcuíse àta ùanàacataléta úa. **9** Iná ùanàacanáami úa, yá ùwacáidaca níái ùacawéeyéinácawa, nía nacái uyaquewéeyéi inanáica, yá úumaca nalí: ‘Casímaícué pía núapicha, idécáiná nùanàaca úái palata ituína yúuquéechúacawa nuícha.’

10 Iná núumacué pirí, càita nacái Dios iyanídacawa yàasu ángelnái yáapichawa, abéeri wenàiwica iwènúadacaalí íiwitáisewa ibáyawaná íichawa.”

Yái ùuculiiri yáaniri imàaquéerica iwàwawa ibáyawaná íicha

11 Jesús icàlidaca nacái nalí áiba càlisi àniawa, íimaca nalí:

“Abéeri asìali idènìacaté puchái-bawa yéenibewa. **12** Yái iméeréerica, yá íimacaté yáaniri iríwa: ‘Pápa, pía nulí iwèni yéená yái wàasuca macáita yái iwàwacutéeripiná pìaca nulí.’ Néese, yá iwacùacaté nàwalini náalimáwanama.

13 Néese maléená èeri idénáamita, yá iwéndaca macáita yái yáaniri yèericaté irí. Yá yàacatéwa déeculé áiba cāliré. Idècunitàacá ìyaca néré, yá imànica máiwitáiseeri iyú macáita càide iyúwa iwàwáaná, càita imáalàidaca ipalátaniwa macáita.

14 Néese idécanáamité imáalàidaca macáita yàasu palatawa, yáté máapicái yàanàaca néenibàa, yá idàbacaté máapicani.

15 Néese, yá yàacaté icutáca íibaidacalési abéeri asìali íicha ìyéerica yàcalé iricu. Yá yàacaté irí íibaidacalési, ichùuliacaté ùuculiiri yàaca marrano iyáa.^s

16 Néese, yáté máiníca máapicani, yá iwàwacaté iyáaca máadàini anái ìyacaná, nèeyéica marranonái iyáa. Quéwa canácata yèeri iyáa.

17 Néese, yáté àtata ùuculiiri íináidacawa ìwali yái wawàsi imànírica ìyaca, yá íimaca: ‘Manùba wenàiwica níái íibaida núaniri icapèe néeni idènìeyéi ichàbanama nayáapináwa. Quéwa núa ìirica, ¡Máapíiri èeri imanùbaca cháí!

18 Iná siùcade, yá nùacawa síisài. Iwàwacutá nuèpùacawa núaniri néréwa, yá núumapináca irí: Pápa, idéca numànica nubáyawanáwa Dios irí. Idéca nacái numànica pirí báawéeri. Pimàni nulí cayábéeri, pimàaca piwàwa nubáyawaná íicha.

19 Iná siùcade, càmita yéewa piicá núa quirínama càide iyúwa pìiri. Iwàwacutá piicáca núa càide iyúwa pìasu wenàiwica yéená.’

20 Néese, yá yàacatéwa yèepùacaténáwa yáaniri icapèe néréwa.

^s **15.15** Yái ùuculiirica abéeri judíosàiri. Níái judíonáica càmfíyèita ipìra marrano, càmita nacái nayáa nía, casaquèeyéi cuwèesicáiná nía nalí. Iná yái fìbaicalési abéeri càasuíri yèerica irí, maínfíirité báawaca fìbaidacalésica judíonái irí.

Iná déecuísecaalítàacá yàacawa, yá yáaniri yáalíaca iicácani. Yáté catúulécánaca iicácani. Yá ipíacawa ípunita itàidacaténáni. Yá íbàaca yàanalicuída ìiriwa, yá nacái isùsùacani.

21 Yá ìiri íimaca yáaniri iríwa: 'Pápa, idéca numànica nubáyawanáwa Dios irí. Idéca nacái numànica pírí báawéeri. Yá nacái càmita yéewa piicá núa quirínama càide iyúwa piiri.'

22 Quéwa yáaniri íimaca yàasu wenàiwica iríwa: 'Caquialécué, pimusúadacué néese ráunamáita yái bàlesi cayábéerica, píyàacué ìwalini. Peedácué irí abéechúa anillo, píyàacué úa icáapi ìwali, píyàacué nacái izapatuni.^t

23 Piacué peedáca yái pacá idéerica walíbàidaca. Pinúacuénì wamànicaténá cayábéeri yàacàsi wayáapínáwa. Yá wàwacáidacawa wachàbàidacaténá yái casíimáináca wawàwa. **24** Yácáiná ñuìrica idéerité yúucacawa nuícha, nuyúunáidéerité nacái yéetácawa. Quéwa siùcade, idéca yàanàaca àniawa.' Yáté nadàbaca nayanídacáwa casíimáica nía macáita.

25 Quéwa néenialí, yái ìiri béerica yèepùñíri íibaidaca manacúalibàa. Iná yàanàacaalí

néese, mawiénicaalí yàacawa capíi irí, yá yéemíaca wenàiwica isàna itucáca, nalabàa nacái casàna.

26 Néese, yá imáidaca abéeri nàasu wenàiwica. Yá isutáca yéemíawani, càinácaalí wawà-sica yái càì namànica capíi irícu.

27 Yá nàasu wenàiwica íimaca irí: 'Péenasàirica yái càì yàanàaca. Iná píaniri ichùulia nanúaca abéeri pacá ìiri walíibèeri. Casíimáicani, idécáiná piméeréeri yàanàaca. Cayábacata yàanàaca, canácata cáminá ichàlipùanáwa.'

28 Quéwa, yá calúaca yái ìiri béerica. Càmita iwàwa iwàlùacawa capíi irículé. Quéwa yái yáanirica, yá imusúacawa yàatalé isutáca nacái íicha wawàsi manuísíwata yéewacaténá iwàlùacawa capíi irículé. **29** Quéwa yeebáca yáaniri isànawa, yá íimaca irí:

'Madécaná camuí idé nuíbaida pírí càide iyúwa piasu wenàiwica. Canácatáita càmita nuebáida pírí. Numàni càitáde iyúwa pichùulianá núa. Quéwa canácatáita pía nulí abéeri cabra, achúméeriina, nuyéeripiná nùacawéeyéiná yáapichawata. **30** Quéwa, yá yàanàaquéi piirica imáalàidéerica pipalátanimi náapicha níái inanái iwéndéeyéica iináwa, yáta pichùuliacanánúaca irí abéeri pacá

^t 15.22 Yéewa yáaniri ichùuliaca náyàaca ìwali cayábéeri bàlesica, izapatuni nacái, yéewacaténá idéca yáaniri iicáca àniawani càide iyúwa ìirisíwa. Ewita waméeràacawa Dios íicha, quéwa mamáalàacata cáininá Dios iicáca wía. Càmita iwàwawa wáucacawa íicha.

walíibèeri piyanídacaténáwa náapichawa macáita.’

31 Yá yáaniri íimaca irí: ‘Nuìri, pía núapichéerita ìyaca èeri imanùbacata. Yá macáita yái nùasuca wawàsica, pìasunáita nacái nía macáita.

32 Quéwa siùcái, iwàwa-cutá wàwacácawa abécatáita, wasíimáidacaténáwa macáita. Yácaínái péenásàirica, càiri nulíde iyúwa idéeri yéetácawa, ínà siùcái, ìyaca càide iyúwa yèepuèri icáu-càacawa àniawa. Iyaca nacái càide iyúwa yúuquéerimiwa, quéwa idé wàanàacani.’ ”

Asìali cà míiri yáalimá icùaca íiwacali yàasuwa

16 **1** Néese, yá Jesús icàlidacaté abéeri tàacáisi yéewáida-calénái iríwa:

“Iyacaté abéeri asìali càasuíri. Yá nacái idèniacaté yàasu wenàiwicawa, abéeri asìali icuèri yàasu wawàsi, macáita ipalátani nacái. Quéwa nacháawàacaté iináwaná, báawáanáca icùaca íiwalicáli yàasu wawàsiwa, ipalátani nacái.

2 Néese, yá ichùulìaca namáidaca iríni. Yá íimaca irí: ‘Idéca nuémìaca piináwaná, piúcaca yái nùasu palátaca. Iná iwàwacutá pitànàaca cuyàluta ìwali, macáita yái pimànínáca yái nupalátanica.

Iná siùcade, yá càmita picùaquirínama nùasu wawàsi, nupalátani nacái.’

3 Néese, yá íimacaté íináidacawa yái icuèricaté íiwacali yàasuwa: ‘Càinápínásica wawàsi numàni siùcade. Nuíwacali yúucaca núa. Iná càmita nucùapíná yàasu quirínama. Quéwa núa, cà míirita yáalimá iicáca utàwi yéewáanápíná napáyaidaca núa. Yá nacái báica nusutáca palata áibanái íicha. **4** Quéwa idé nualíacawa càinápínacaalí numàni. Ipíchaca nuíwacali yúucaca núa, iwàwacutá numànica áiba wawàsi yéewacaténá áibanái yeedáca núa yàataléwa, nuíwacali yúucacaalí núa.’

5 Néese, yá imáidaca abéerinamata níai imawènièyéica íiwacali. Yá íimaca irí yái idàbée-rica yàanàaca yàatalé: ‘¿Càiná imanuíca pimawènià nuíwacali?’

6 Yá íimaca irí: ‘Numawèniàca íicha cien olivo iséená yàalu.’^u

Yá íimaca irí: ‘Uwé, iwàwacutá pitànàaca mesúnamáita áiba cuyàluta ìwali cincuentatá olivo iséená yàalu. Iná yácata imanuíca pimawèniàca píiwacali iríwa siùcade.’

7 Néese, yá íimaca áiba irí: ‘Néeni pía. ¿Càiná imanuíca pimawèniàca píiwacali iríwa?’

Yá íimaca irí: ‘Cien isàacuniná trigo ituíná.’^v Yá íimaca irí. ‘Siùcade,

^u 16.6 Cien (100) barriles idènià 800 galones aceite olivo iséená.

^v 16.7 Càmínáta 1.000 bulto sàacunáica nía trigo yàasu harina.

pitànàa mesúnamáita áiba cuyàluta ìwali, ochenta sàacuta trigo ituíná. Iná yácata imanuíca pimawènìaca píiwacali iríwa siùcade.’

8 Yá cayábacáita íiwacali yéemìaca yàasu wenàiwica iináwanáwa yái báawéerica íiwi-táise, yáaliácáiná imànica wawàsi cáaliácáiri iyú.

Iná níái èeri mìnanáica yáalié-yéi imànica wawàsi cáaliácáiri iyú náapichawáaca, nachàbaníisenama níái amaléeyéica íiwi-táise Dios itàacái iyú.”

9 Jesús íimaca nalí:

“Pimànicué cayábéeri áibanái irí iyú yái èeri yàasu palátaca, náaliácáténáwa Dios ìwali. Yái palátaca, éwita imáalàacawa, càmita iyúudàapíná wàacawa chènuniré. Quéwa nérépiná náipunitáida wía cayába weedácatalépináca wàasu cawèniyéiwa naliculé níái capìinái iyéeyéica càiripínáta.^w”

10 Yái imàníirica càide iyúwa íiwacali ichùulianá, imànica achúméeri íibaidacalési, imànipínáta nacái yái áiba íibaidacalésica éwita manuírìcani. Quéwa yái cà míirica imàni yái íibaidacalési achúméerica íiwa-cali ichùulìerica imànica, càipínáta

càmita imànica yái íibaidacalési manuírìca.

11 Iná càmicaalícué píibaida cáaliácáiri iyú yái piasu palátacawa, yá nacái yàasusi pidènièricuéca chái èeri iricu, yá càmita Dios yàapínacué pírí yái cayábéeri wawàsica chènuniré.

12 Iná càmicaalí pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, iyú yái wawàsi imàaquéericuéca pírí chái èeri iricu, yá càmita Dios yàapínacué pírí yái cawèníiri wawàsica iyéerica chènuniré, yái picáuca cà míiripínáca imáalàawa.

13 Canácata asialiquéi yáaliméeri íibaidaca abéericuíseta pucháiba íiwacanánái iríwa. Báawapínacáiná iicáca abéeri, yá cáininápináca iicáca yái áibaca. Iná càita, càmita yéewa cáininá piicáca Dios abédanamata yáapicha yái palata èeri irícuírìca.”

Yái wenàiwica iyúunáidéerica cawènica nalí, báawaca Dios iicácani

14 Iná abénaméeyéi fariseo iyacaté néeni, yá néemiacaté macáita yái Jesús yéewáidáanáca. Yá naicáanícáita iquíniná, máinícáinaté cáinináca naicáca palata. **15** Iná yéewa Jesús íimacaté nalí:

^w **16.9** Iwàwáaná íimaca: Yái palata weedéerica èeri imanùbaca, yéewa wamànica iyú cayábéeri áibanái irí, nàacaténá nacàlidaca Dios itàacái áibanái irí. Yá nacái wàaca nalí wawàsi namáapuèrica, yéewacaténá neebáidaca Dios itàacái. Aiba èeri, yá waicápináca néré nía. Yá nacái náipunitáidapínáca wía néré. Quéwa yái wapalátanica imáalèeripínáwa chái èeri iricu.

“Píacué caséeyéi yáasáidaca yáa-wawa wenàiwica iicá càide iyúwa cayábéeyéi íiwitáise. Quéwa Dios yáalíaca iicáca piwàwa báawéeri. Iná yái wawàsi wenàiwicanái iyúunáidéerica cawènica nalí, báa-waca Dios iicácani.

16 Dios iwàwacaté wenàiwica yeebáidaca ley itàacái irí, yá nacái profetanái yéewáidáanacaté,^x aléta inùmámi Juan Bautista néré. Néeseta inùmámi, yá idàbacaté nacàlidaca ìwali, yái Dios icùanaca yáasunái wenàiwicawa. Yá nacái iwàwacutáanaca nachàiniadacawa macáita nawàlùacaténáwa iriculé.

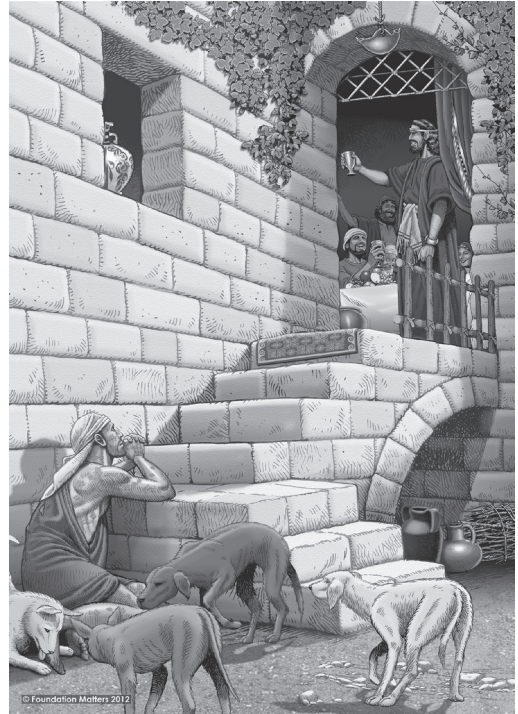
17 Yái èerica, cáli nacái yéewée-yéi imáalàacawa mesúnamáita, quéwa yái ley, cà míirita yéewa itàacái imáalàacawa, éwita letra achúméricani, iwéréta idé ichàbacawa macáita càide iyúwa náimáaná.”

18 Imaca nacái nalí:

“Cawinácaalí imàaca yàaca-wéetúawa, yá yeedáca áiba inanái, imànica ibáyawanáwa ulí. Iná yái asìali yeedéerica úái ùacawéeri imàaquéechúamica, imànica nacái ibáyawanáwa ulí.”^y

Asìali càasuíri, Lázaro nacái

19 “Iyacaté abéeri asìali càasuíri, ìwalíirité yáawami

bàlesi cayábéerita, quíiréeri cúulituníwaca. Eeri imanùbacaté ichùuliaca namànica yàacàsi cayábanaméeri iyáapiná.

20 Iyacaté nacái abéeri asìali catúulécaneéri íipidenéeri Lázaro, cacháunéeri ìwalíise macáita. Eeri imanùbaca nalìadacani càasuíri icapèe ibàacháwaléná inùma néeni, isutácaténá íicha iyáacalé imuluí, palata nacái, áibanái wenàiwica íicha nacái. **21** Yá iwàwacaté iyáaca cadénama yái yàacàsi icaléericawa

^x **16.16** La Ley y los Profetas: Iimáaná. La Ley, yáta Antiguo Testamento yéená. Níái cuyàlutanái Moisés itànèeyéicaté, cinco namanùbaca: Génesis, Exodo, Levítico, Número, Deuteronomio nacái. Los Profetas: Níái cuyàlutanái, profetanái itànèeyéicaté.

^y **16.18** Pilée nacái Mt 19.1-2 y 9; Mr 10.1-12.

càasuíri imesani íinatáise. Quéwa mayamáacata máapica imàacacawa. Yá nacái áulinái yàanàacaté ibè-rùaca icháuná.

22 Néese, yáté catúulécaneéri yéetácawa. Yá ángelnái itecaténi yàalusi cayábéeri iriculé iyacaténá néré Abraham yáapicha. Néese, yá nacái yéetácátéwa yái asiali càasuírimica, yáté wenàiwicanái ibàliacani.

23 Yá asiali càasuírimica yàacatéwa quichái iriculé. Yá idàbacaté yùuwichàacawa néré manuísíwata. Iná imichàidacaalíté íiwitawa, yá iicácaté déeculé Abraham iyacatái, Lázaro nacái. **24** Néese, yá asiali càasuírimi imáidacaté cachàini, íimacaté: ‘¡Nùawiri Abraham, pimàni nulí cayábéeri, piicá nupùalé! Pichùulia Lázaro yáapúadaca icáapi ipùatawa úni yáaculé yàacaténá isalínidaca nunène, máinícáiná nùuwichàacawa cháí quichái irìcu.’

25 Quéwa Abraham íimaca irí: ‘Pía nutaquérinámica. Piwàwali yái cáucaalíté pía, pidèniacaté madécaná piasuwa cayábéeri wawàsica. Quéwa néenialí, yái Lázaro, canácaté irí cayábéeri wawàsi, yáawami yùuwichàacáisita. Quéwa siücade, yá casíimáica iyaca cháí. Quéwa pía, yá iwàwacutá piùwichàacawa. **26** Yá nacái càmita yéewa nuicáca pipùalé, Dios idécáiná imàacaca abéeri utàwi depuíwéeri bamuchúami walí. Iná canácata yáaliméeri yàacawa síisài piatalécué, càitacué nacái pía síisàara.’

27 Néese, yá íimacaté: ‘Nusutá píicha wawàsi nùawiri Abraham. Pichùulia Lázaro yàacawa aléde nuénánái yàatalé, núaniri ica-pèe néré, **28** nudèniacáiná cinco nuénánáiwa, icàlidacaténá nalí nawènúadacaténá náiwitáisewa nabáyawaná ipíchaná nàacawa aléi yùuwichàacáisi iriculé.’

29 Yá Abraham íimaca irí: ‘Quéwa nadèniaca néré yái tàacáisi Moisés itànèericaté, yá nacái profetanái itànèericaté. Iná cawinácaalí ilée nalíni, yéewáidaca nacái nía iyú, yá nalícata iwàwacutá néemiaca.’

30 Yá càasuírimi íimaca àniawa: ‘Càmita nùawiri Abraham, càmita namànipiná nachùuliaca. Quéwa áiba idéerimi yéetácawa, yàacaalí icáucawa, yá yàaca icàlidaca nalí, yásí nawènúadapínaca náiwitáisewa nabáyawaná íichawa.’

31 Yá Abraham íimacaté irí: ‘Quéwa càmicaalí nawàwa neebáidaca ichùuliaca yái Moisés itànèericaté, yá nacái áibanái profetanái itànèericaté, càita nacái càmita namànipiná abéeri yéetáními ichùuliaca, éwita yèepùaca icáucàacawa yéetácáisi íicha.’”

**Waicácué wáichawa
wamànicáicha wabáyawanáwa**
(Mt. 18.6-7,21-22; Mr. 9.42)

17 **1** Néese, yá Jesús íimacaté yéewáidacalénái iríwa:
“Canácata yéewáaná wàyaca íicha yái wawàsi wenàiwica

imàníirica ibáyawanáwa ìwaliise.
;Quéwa Dios yúuwichàidapináca
yái namàníirica nabáyawanáwa
icùaléta! **2** Cayába cáminá
nadacùaca icanápi ìwali abéeri
íba manuíri, namuluérica iyú. Yá
náucacani lamá yáaculé ipíchaca
namànica nabáyawanáwa icù-
léta níái yèeyéicawa núapicha,
màulenéeyéica namànica irí
báawéeri.^z

3 Iná iwàwacutácué piicáca
píchawa cayába, áibanái imànicái-
cha ibáyawanáwa picùaléta.

Abéeri imànicaalí pirí báawéeri,
yá iwàwacutá pialàacani. Quéwa
iwènúadacaalí íiwitáiseewa íicha
yái báawéeri imàníirica, yá iwàwa-
cutá pimàacaca piwàwa ibáyawaná
íicha. **4** Iná siete yàawiríacaalí
imànica pirí báawéeri abéeri èeri
irìcu, néese siete yàawiríacaalí
èeri irìcu yàanàa pìatalé, yá íimaca
pirí: 'Siùcade, pimàaca piwàwa
nubáyawaná íicha', yá iwàwacutá
pimàacaca piwàwawa ibáyawaná
íicha."

Iwàwacutá manuíca wawàwa Dios iwéré

5 Néese, yáté Jesús yéewáida-
calénái íimaca irí:

"Piicá wapùalé, pimàaca
manuíca wawàwa Dios iwéré."

6 Yá Jesús íimaca nalí:

"Manuícaalícué piwàwa Dios
iwéréta, éwita mostaza^a íimi
nacáica umanuícata, yá yéewa-
cué píimaca àicu sicómoro irí:
'Pimusúa píawa síisài siùcade
lamá néré pidàwinàawa. Yácué
yeebáidaca piríta.' "

Càinacaalí iwàwacutá nàasu wenàiwica imànica

7 Jesús íimaca nalí:

"Abéeri péenacaalícué idènià
yàasu wenàiwicawa íibaidéeri
yèepunícawa irí, icuèri nacái
ipìranái oveja, iná yàanàacaalí néese,
;yásica íiwacali íimaca irí: 'Piwà-
lùawa, píawinacaténá piyáaca?'

8 Càmita càì íimaca irí. Càicáita
íimaca iríde: 'Piwatàa pibàle casa-
quéeriwa, pìwali áibata. Pimànica
nulí yàacàsi. Iná idécaalí pimànicani,
yá piaca nuyáa, nuíra nacái. Néese,
yá àtata piyáaca iyáacaléwa.' **9** Iná
éwita yàasu wenàiwica imànica
irí càide iyúwa ichùulianáni,
càicáaníta, càmita íiwacali yàa irí
cayábéeri. **10** Iná càitacué pía nacái,
idécanáamicué pimànica macáita
yái Dios ichùulièricuéca pimànica,
yácué iwàwacutá píimaca: 'Wía
nàasunái wenàiwica, canápinéeyéita.
Quéwa idéca wamànica yái iwàwa-
cutéerica wamànica.' "

z 17.2 Pequeñitos, iwàwáaná íimaca: a) Sùmanái. b) Níái càimíyéica yáalíawa báawéeri ìwali, càmicaalí machawàaquéeyéi nacái. c) Wàlisànéeyéi yeebáidaca Jesús ìwali.

a 17.6 Mostaza: Abéeri àicu achúméeri yái càì íipidená, iná níái iyacaná íimica púubanaméeyéi nacái.

Jesús ichùnìaca diez cacháunéeyéi íimami

11 Iná idècunitàacá Jesús yàaca yàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná, yá ichàbacatéwa Galilea yàasu cáli inùmámibàa, Samaria yàasu cáli yáapicha. **12** Quéwa mawiénicaalí iwàlùacawa abéeri yàcalé achúméeri irìculé, yá nàacatéwa íipunita diez asianái cacháunéeyéi íimami, yá nayamáacaté nabàlùacawa déecuìseta íícha.^b

13 Yá namáidaca cachàini Jesús irí: “¡Pía Jesús, yéewáidéerica, piicá wapùalé manuísíwata!”

14 Quéwa Jesús iicácaalí nía, yá íimaca nalí:

“Iwàwacutácué píaca píasáidaca píimamiwa sacerdotenái irí, náaliacaténá idéca cayábacuéca pía.”

Yá idècunitàacá nàacawa àyapulicubàa, yáté canáca náimami icháuná.

15 Néese yái abéeri néenaca, idécáiná cayábaca íimami, yá yèepùacawa Jesús yàatalé. Idècunitàacá yèepùacawa, yá yàaca cayábéeri Dios irí cachàiniíri iyú. **16** Quéwa yái asiali Samaria ìyacàlená néeséerica, yá yáawiacaté yáawawa cáli iwéré, Jesús yàabàli néré yàacaténá irí cayábéeri.

17 Yá Jesús íimaca:

“Idéca nuchùnìaca diez cacháunéeyéi. Néeni níai áibanái nueveca, jaléná nía?”

18 Quéwa càmita néená yèepùawa néese nàacaténá Dios irí cayábéeri. Abéerita yèepùawa néese, yái càmiírica Judío.

19 Yá Jesús íimaca irí:

“Pimichàa pibàlùacawa. Pía píasáidaca píawawa sacerdote irí. Idéca Dios ichùnìaca pía, manuícáiná piwàwa nuwéré.”

Dios yàanàaca icùaca yàasunái wenàiwicawa

(Mt. 24.23-28,36-41)

(Lc. 17.26-27; Mt. 24.37-39)

20 Yá fariseonái isutátaté yéemíawa Jesús, chácaalínápiná idàba Dios icùaca yàasunái wenàiwicawa. Yá íimacaté nalí:

“Càmita asáipiná piicácuéca yái Dios icùaca yàasunái wenàiwicawa.

21 Càmita wenàiwica íimapinácué pirí: ‘Piicácuéni, idéca yàanàaca chái.’ Aibanái íima nacái: ‘Idéca yàanàaca aléde.’ Báisíta idé Dios yàanàa icùaca yàasunái wenàiwicawa, quéwa nawàwalicu.”

22 Yá íimacaté yéewáidacalénái iríwa:

“Aiba èeri wapíchaléwa, càulenápiná wawàsi, yácué piwàwapináca piicáca núa asiali Dios néeséerica. Quéwa càmitacué piicápiná núa néenialí. **23** Iná náimapinácaalícué pirí: ‘Idéca yàanàaca chái yái asiali Dios néeséerica.’ Aibanái íima nacái,

^b 17.12 Níai judíonái càmita yéewa nabàlùacawa mawiénita cáuláiquéeri irí ipíchaná casacàaca nía. Iná yéewa nayamáaca nabàlùacawa déecuìseta.

‘idéca yàanàaca aléde.’ Piicácué piáwa néré. Piicácué nacái piáwa náami.

24 Quéwa núa, nùanàapinácaalí, núa asíali Dios néeséerica, càipiná iicácanáwade iyúwa énu icànacaalí melùmelùwaca, pucùnamáiwaca chènunibàa, síisàade èeri imusúacatáisecawa aléde èeri iwà-lùacatalécawa. **25** Quéwa quéecha, iwàwacutápiná nùuwichàacawa madécaná wawàsi iyú. Yá nacái náamàapináca núa níai wenàiwica iyéeyéica siùcade.

26 Iná càide iyúwaté matuíbanáiná níai wenàiwicaca Dios íicha Noé yàasu èerimité, càipináta nacái iicácanáwa nàyaca àniawa yàasu èeripiná nùanàaca núa, asíali Dios néeséerica. **27** Càicaté ichàbacawa bàaluité èeri, níai wenàiwicaca, nayáacaté nayáacaléwa matuíbanáita iyúwa náiwitáise iyáaná, nàiracaté nacái, needácaté nàacawéetúawa, nachùuliacaté áiba yeedáca yàacawéetúawa iwérétaté Noé iwà-lùacawa arca iriculé. Néese, yáté unía manuíri yúuwàacawa càitaté yéesacái yàanàaca nía, yáté isawíadaca nía macáita.

28 Càitaté nacái càmita wenàiwica íínáidawa Dios ìwali, Lot yàasu èerimité. Iná nayáacáitaté nayáacaléwa, nàiracaté nacái, nawèniacaté, nawéndacaté nacái, nabànacaté nabànacaléwa,

namànicaté nacái capíinái matuíbanáita. **29** Quéwa yàasu èerité Lot imusúacawa Sodoma iyacàlená íicha, yáté Dios imàacaca quichái yúuwàacawa chènuníise, íba icùníiyéi yèewisá. Yá inúacaté macáita níai Sodoma iyacàlená mìnanáimica.

30 Iná càipináta nacái iicácanáwa ichàbacawa yàasu èeri yàanàapináca yái asíali Dios néeséerica. **31** Néenialí èeri, yái iyéerica icapèe ipùata íinataléwa, éwita idèniaca yàasuwa icapèe iriculéwa, càmita iwàwacutá iricùacawa ìwaliná. Càita nacái yái yèepuníirica íibaidaca manacúalibàa, càmita iwàwacutá yèepùaca icapèe néréwa. Iwàwacutá ipiàcawa Jerusalén iyacàlená íicha. **32** Piwàwalicué úai Lot ‘yàacawéetúamica, máinícaté udècuniacawa, uwènúacaté nacái uicáidaca uámiriculéwa Sodoma iyacàlená néré, yáté Dios imàacaca uétácawa. **33** Yái iwàwéerica idèniaca iríwa wawàsi cháí èeri iricu, càmicáiná iwàwa imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, càmita idèniapiná icáucawa càmiiri imáalàawa. Quéwa yái idéerica imàacaca íiwitáise éwisèimiwa nùwalíisená, yásí idènièripiná icáuca càmiiri imáalàawa. **34** Iná péemiácué cayába: Néenialí catá nùanàapinácaalí, pucháiba wenàiwica íimapiná

iriacawa naimácàalu íinatawa.
Yá nutépináca abéeri iyacaténá
núapicha. Yá numàacapináca
yái áibaca nùuwichàidacaténáni.
35 Yá pucháiba inanái imànipiná
iyaca yàacàsi. Yá nutépináca
abéechúa cayábacatalé. Uái
áibaca, yá umàacapináca
ùuwichàacaténáwa. **36** Pucháiba
asianái yèepunípiná íibaidaca
manacúalibàa. Abéeripiná Dios ité
yáapichawa, yá imàacapináca
yái áibaca.”

37 Yá yéewáidacalénái íimaca irí:

“Wáiwacali. ¿Alénápiná cà
ichàbacawa yái wawàsica?”

Yá Jesús icàlidaca nalíni abéeri
tàacáisi iyú:

“Alénácaalíta abéeri
chèecáisimi iriawa, yá nérécata
nawàcawa macáita níai
wáchulináica. Iná càipináta
ichàbacawa nùanàacaalí àniawa,
macái èeri mìnánáipináta iicá
nùanàaca.”

**Jesús yéewáidaca ùwali úái
yàacawéerimi yéetéechúacawa**

18 **1** Néese Jesús icàlida-
caté yéewáidacalénái
iríwa abéeri càlisi iwali yái
iwàwacutáanáca watàanáca Dios
yáapicha èeri imanùbaca, ipíchaná
waméeyàacawa, éwita càmita yàa
walí yái wasutéeri íicha.

2 Jesús íimaca nalí:

“Iyacaté abéeri yàcalé irícu yái
asìali ichùnièrica wenàiwicanái
yàasu wawàsi. Quéwa càmiirita yàa

Dios icàaluíniná, càmiirita nacái
yàa wenàiwicanái íimiétacaná.

3 Uyacaté nacái yàcalé irícu
abéechúa inanái yàacawéerimi
yéetéechúawa. Néeninamataté
ùanàaca yàatalé yái asia-
lica, úumacaténá irí: ‘Pimàni
machacàníiri iyú wawàsi. Piyúudàa
núa ipíchaná nùuwidesàiri yeedáca
nuícha yái nùasu wawàsica.’

4 Quéwa càmita yeebáida ulí
déecu èeri. Néese idénáamité, yá
íimacaté iríwa: ‘Quéwa éwita
càmita núa Dios icàaluíniná, éwita
nacái càmita núa wenàiwicanái
íimiétacaná, **5** quéwa càicáaníta,
usèiwicaca nulí wawàsi èeri
imanùbaca. Yá iwàwacutá
numànica ulí càide iyúwa
uwàwáaná càmicaténá usèiwica
nulí wawàsi quirínama.’ ”

6 Yá Jesús íimaca nalí:

“Péewáidacuéwa iwali cayába
yái iyúwa asìali báawéerica íiwi-
táise íináidáaná imànica wawàsi.
7 Iná máini yáawanáipiná Dios
imànica nalí cayábéeri, níai
yàasunáica itàaníiyéica yáa-
picha èeri imanùbaca iwali yái
nawàwacutéerica íicha. Yá càmita
idècunìapiná iyúudàaca nía.

8 Iná núumacué pirí, Dios
imàacapináca namànicuéca
pirí pìasu wawàsi cayábéeri
iyú mesúnamáita. Quéwa
nùanàapinácaalí, núa asìali Dios
néeséerica, ¿nùanàapinásica
wenàiwica manuíyéi iwàwa
nuwéré?”

Jesús yéewáidaca fariseo ìwali, yá nacái iwacáidéerité palata Roma irí

9 Abénaméeyéi wenàiwica iyúunáidéeyéi iyaca machacàníiri iyú, íná yéewa mawènica naicáca áibanái. Càicaté Jesús icàlidaca nàwali abéeri càlisi:

10 “Pucháiba asianái yàacatéwa Dios icapèe iriculé nàacaténá natàanica Dios yáapicha. Abéeri asiali fariseonái yéená yái áiba asialica, néená níái yeedéeyéica palata Roma irípiná. **11** Yái fariseo iyamáacaté ibàlùacawa, yá íimacaté itàanica iríwa: ‘Pía Dios, núa pirí cayábéeri, cayábéericáiná núa náicha níái áibanái wenàiwicaca, cayéedèeyéica, báawéeyéica íiwi-táise, iiméeyéi áibanái yáapicha càmíiyéica nàacawéeyéi, càmíirita máiní báawacata càitáde iyúwa yái yeedéerica palata Roma irípiná. **12** Ewita càmita Dios itàacái ichùu-lia nuídacawa pucháiba yàawiría semana irícu, càicáaníta numànni pucháiba yàawiría. Yá nacái nùaca pirí diez yéená yái nucanèerica macáita.’

13 Quéwa yái asiali iwacáidéerica palata Roma irípina, cayábacatáita idècuni ibàlùawa fariseo íicha, máiníicáiná cabáyawanáca iicáca yáawawa. Yá nacái càmita iwàwa iicáidaca chènuniré, inúacáita yùucutawa yáasáidacaténá achúmaca iwàwa ìwaliise yái ibáyawaná imàníirica, yá íimaca: ‘Pía Dios, núa cabáyawanéeri

asialica. Piicá nupùalé, pimàaca piwàwawa nubáyawaná íicha.’

14 Iná núumacué pirí, idécaalí namáalàidaca natàanica Dios yáapicha, yá mabáyawanácaté Dios iicáca yái yeedéerica palata Roma irípiná, yá yèepùacaté icapèe néréwa matuíbanáita. Quéwa yái fariseoca, càmitaté Dios yéemà irí, canùmaséecáináni. Iná cawinácaalí yái cáimacáirica iicáca yáawawa, Dios imàacapiná báicani áibanái yáacúalícu. Quéwa yái càmíirica cáimacái iicáca yáawawa, yásí Dios imàaquéeripiná cawènica náacúalícu.”

Jesús imàacaca sùmanái ìwali cayábéeri

(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)

15 Néese, yáté nacái abénaméeyéi wenàiwica itéca Jesús yàatalé yéenibenáywa imàacacaténá nàwali cayábéeri. Quéwa yéewáidacalénái iicácacaalí nía, yá nàlàacaté nía, “¡Picácué pité néré nía!”, náimacaté nalí.

16 Quéwa Jesús imáidaca yàatalé níái sùmanáica, yá íimaca yéewáidacalénái iríwa:

“Pimàacacué nàacawa néese níái sùmanáica. Picácué pimáisanía nàacawa nùatalé. Dios iwàwaca icùaca nawicáu níái wenàiwica càmíiyéica cáimacái iicáca yáawawa, manuíyéica iwàwa iwéré iyúwa níái sùmanáica.

17 Iná báisítacué núumaca pirí: Canácata iwàluèripináwa

aléde Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, càmicaalí namàaca icùaca náiwitáise càide iyúwa abéeri sùmài yéemianá yáaniri yàalàanáwa."

Abéeri asìali càasuíri itàaní Jesús yáapicha

(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)

18 Abéeri Judío caináwanéeri isutácaté yéemiawa Jesús, íimaca irí:

"Pía yéewáidéeri, cayábéerica wenàiwicaca pía. ¿Cawiná iwàwacutá numànica yéewacaténá nudèniaca nucáuca càmfíri imáalàawa?"

19 Jesús íimaca irí:

"¿Cáná cayábéeri wenàiwica píima nulí? Abéerita Dios yái báisiiricata cayábaca canánama íicha.

20 Idé pialíacawa Dios itàacái ichùulianá iwali càinacaalí càmfíri yéewa wamànica, yéewéeri nacái wamànica càide iyúwa níai:

'Piyacué machacànita piaca-wéerinái yáapichawa. Picá pinúa wenàiwica, picá piyéedua, picá pitàaní pichìwawa áiba iwali. Pía píaniri íimiétacanáwa, píatúa nacái.' "

21 Yá íimaca Jesús irí:

"Macáita idé nuebáidaca níai Dios itàacái ichùulianáca, sùmàicatáisetaté núa càide iyúwa náimáaná."

22 Iná idécanáami Jesús yéemiaca icàlidaca yái asìalica, yá íimaca irí:

"Iyaca pirí áiba wawàsi iwàwacutéeri pimànica. Iwàwacutá piwèndaca macáita yái piasu wawàsi pidènièrica. Néese, yá piwacùaca yái iwèninámica catúulécanéeyéi iwali. Yásí pidèniapínaca chènuniré yái wawàsi cawènírica Dios iicáca. Iná idécanáami pimànica yái wawàsica, néese, yásí yéewa piacawa núapicha nuéwáidacalépiná."

23 Néese idécanáamité

asìali yéemiaca Jesús itàacái, yaté achúmaca máiní iwàwa, máinícáinaté manùbaca yàasu, càmicáinaté iwàwa yàaca yàasuwa macáita áibanái irí. **24** Iná achúmacáinaté Jesús iicáca iwàwa máiní, yá íimacaté:

"Iná càulenásíwata nawàlùapínacawa Dios icùacatalé yàasunái wenàiwicawa, níai càasuíyéica. **25** Iná càulenáca íichani càide iyúwa càulenáaná abéeri camello ichàbacawa siduwíapi ituí yáapi iricubàa. Càica càulenáca abéeri càasuíri íicha yái iwàlùanápínacawa aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa, máinícáiná cáinináca naicáca nàasu cawèníriwa, yá càmita namàni càide iyúwa Dios iwàwáaná namànica."

26 Néese níai yéemièyéica Jesús itàaníca, yá nacalùadacawa, yá náimaca irí:

"Iná càmicaalí náalimápiná nachúuliacawa níai càasuíyéica yùuwichàacáisi íicha, néeni,

¿Càinápíná yáalimá ichúuliacawa yùuwichàacáisi quichái íicha?"

27 Yá Jesús íimaca nalí:

"Càmita yéewa abéeri wenàiwica ichúuliadaca yáawawa yùuwichàacáisi íicha ichàini iyúwa. Abéerita Diosca, yái yáalimá ichúuliadacani."

28 Néese, yá Pedro íimaca Jesús irí:

"Quéwa wía, wadécaté wamàacaca macáita yái wàasu wawàsi wadènièrica, yá wàacatéwa píapicha."

29 Yá Jesús íimaca nalí:

"Càicué núumaca pirí: Yái cáininéerica iicáca núa, imàaquéerica icapèewa nùwalíná, isèenái, yéenánái, yàacawéetúa, yéenibenái nacái, **30** Dios yàapíná irí nachàbaníise quiríta idècunitàacá iyaca cháí èeri irícu. Néese yéetácaalíwa, yá idèniapínáca icáuca càmiiri imáalàawa Dios yáapicha chènuniré."

Jesús icàlidaca

yéetáanápínáwa àniawa

(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)

31 Jesús imáidacaté méetàuculéta áibanái íicha níái doce yéewáidacalécawa. Néese, yá íimaca nalí:

"Siúcade, wáiríaca wàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná. Iná wàanàacaalí néré, yá, ichàbapínáca nuli macáita càide

iyúwaté profetanái itànàaná nùwali, núa asiali Dios néeséerica. **32** Yá náibàapínáca núa nèepùadacaténá núa nalí níái càmiíyèi judíonái.

Néese, yá naicáanípíná nuquíniná, nabáiniadapíná núa, nàapìsáidapíná nacái núa. **33** Néese idécanáami nacapèedáidaca núa, yásí nanúaca núa. Quéwa máisiba èeri idénáami, yá nucáucaapínáca núa àniawa."

34 Quéwa càmita yéewáidacalé yáalimá yéemiacani, Dios imàacacacáiná itàacáiná ibàliacáináwa náicha, íná càmita náalimá néemíaca íimáaná.

Jesús ichùnìaca asìali matuíri

Jericó iyacàlená mìnali

(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

35 Néese mawiénicaalíté Jesús yàacawa yàacawéeyéiná yáapichawa Jericó iyacàlená irí, yá abéeri asiali matuíri yáawinacatéwa àyapu idùlepi isutéeri wenàiwicanái íicha palata. **36** Iná yéemíacaalí manùbéeyèi wenàiwica isàna ichàbacawa néenibàa, yá isutáca yéemíawa nía: "¿Cawiná wawàsi?"

37 Yá abénaméeyèi wenàiwica íimaca irí:

"Yácata Jesús, Nazaret mìnali, yái ichàbawa yàacawa chábài."

38 Yáta matuíri imáidaca, íimaca:

"¡Jesús, rey David itaquérinámi,^d piicá nupùalé, piyúudàa núa!"

d 18.38 Rey David itaquérinámi íimáaná: Yácata Cristo, Dios ichùulíerica, yá nacái David itaquénáinámica níái isèenáicaté (José y María).

39 Níái wenàiwica yèeyéicawa Jesús ipíchalé, yá nacuísacani masànacaténáni. Yá quéwanáta imáidaca cachàini:

“¡Pía Jesús, rey David itaquérinámi, piicá nupùalé, piyúudàa núa!”

40 Néese, yá Jesús iyamáaca ibàlùacawa, yá ichùuliaca natéca yàataléni. Iná yàanàacaalí yàatalé, yá isutáca yéemíawani.

41 Íimaca irí:

“¿Cawiná wawàsica yái piwàwa numànica pirí?”

Néese, yá íima yeebáca:

“Nuíwacali, nuwàwa pichùnìaca nutuí asáicaténá nuicáidaca.”

42 Yá Jesús íimaca matuíri irí:

“¡Uwé, asái piicáidaca! Idé pichùnìacawa, manuícáiná piwàwa nuwéré.”

43 Yáta asáica iicáidaca yái asìali càmíiricaté yéewa iicáidaca. Yá yàacatéwa Jesús yáapicha, yàaca nacái Dios irí cayábéeri idècunitàacá yàacawa. Iná macáita níái wenàiwica, naicáacaalíté iicáidaca yái matuírica, yáté nàaca cayábéeri Dios irí.

Jesús, Zaqueo yáapicha

19 **1** Néese idécanáamité Jesús iwàlùacawa Jericó iyacàlená iriculé, yá ichàbacáita yàacawa yèewibàa. **2** Iyacaté Jericó iyacàlená irícu abéeri asìali íipidenéeri Zaqueo, càasuíri náiwitápu, níái iwacáidéeyéica palata Roma iripíná. **3** Iwàwacaté iicáca Jesús, quéwa càmítaté

yáalimá iicácani, maléenácáináni. Yá nacái manùbacaté ipíchalé níái wenàiwicaca. **4** Quéwa, yá ipiàcawa napíchalé, yá íiríacawa abéeri àicu ìwali íipidenéeri sicómoro yéewacaténá iicáca Jesús, yáalíacáiná ichàbapínacawa néenibàa.

5 Iná Jesús yàanàacaalíté yàapiré, yá iicáidaca chènuniré. Iná iicacaalíni, yá íimaca irí:

“Zaqueo, piricùawa síisàara ráunamáita, iwàwacutácáiná nupáchiaca pía siúcái picapèe néréwa yá catáquéi.”

6 Yáta Zaqueo iricùacawa ráunamáita àicu yàanalícuíse. Yá imáidacaté casíimáiri iyú Jesús icapèe néréwa.

7 Iná macáita níái wenàiwica iiquéeyéica ichàbacawa yái wawàsica, yá natàaníca báawanama Jesús ìwali, náimaca:

“¿Cáná yéewa yàa iyamáacawa icapèe iriculé yái asìali cabáyawanéerica?”

8 Néese idécanáami nàanàaca Zaqueo icapèe néré, yá imichàaca ibàlùacawa, yá íimaca Jesús irí:

“Péemíacáwa Nuíwacali. Siùcade, nùapíná catúulécaneeyéi wenàiwica irí yéema macáita yái nùasucawa. Níái nuéduyéicaté íicha ichàbanamawa nuchìwa iyúwa, nuèpùadapíná nalíni báínúaca yàawiríanama.”

9 Jesús íimacaté irí:

“Siúcái, idéca yàanàaca picapèe iriculécué yái ichúuliadéerica yùuwichàacáisi

íicha, yácáiná asàliquúi
Abraham itaquérinámíta nacái.^e

10 Núcáiná asàli Dios
néeséerica, idéca nùanàaca irì-
culé èeriquúi nucutácaténá
níái cabáyawanéeyéica,
nuchúuliadacaténá nía yùuwi-
chàacáisi quichái íicha.”

Jesús yéewáidaca palata ìwali

11 Idècunitàacá wenàiwicanái
yàaca yàacawa Jesús yáapicha, yá
néemíaca nàacawa yéewáidáaná
nía. Iná idécaalíté mawiénica
nàacawa Jerusalén ìyacàlená irí,
yá icàlidacaté nálí abéeri càlisi.
Yá nacái nayúunáidaca Dios
idàbapínacaté icùaca yàasunái
wenàiwicawa mesúnamáita.

12 Jesús íimaca nalí:

“Abéeri asàli caináwanéeri yàa-
catéwa déeculé áiba cálire, reynái
íiwacali néré imichàidacaténáni
rey iyúpináta. Néese, yá
yèepùapínacawa àniawa yàasu cáli
néréwa ichùuliacaténá yàasunái
wenàiwica iwicáuwa. **13** Ipícha-
wáiseca yàacawa, yá imáidacaté
yàataléwa diez yàasunái
wenàiwicawa. Yá yàacaté nálí diez
palata ituíná náalímáwanama, yá
íimacaté nalí: ‘Píibaidacué nayú
idècunitàacá nùanàaca néese
àniawa.’^f

14 Quéwa níái ìyacàle mìnanaíca,
báawaca naicàcani. Iná yéewa
nabànùacaté yáami wenàiwica itée-
yéi tàacáisi reynái íiwacali irí, càiri
íimacade: ‘Càmita wawàwa ichùu-
liaca wawicáu yái asàlica.’

15 Quéwa càicáaníta, yá idécaté
namàacani rey iyú, yá yèepù-
caté yàasu cáli néréwa. Néese, yá
ichùuliacaté namáidaca irí níái diez
asíanái yàasu wenàiwicaca, yèeyéi-
caté irí ipalátaniwa, yáaliacaténá
càinacaalí wawàsica idé nawèníaca
ipalátani iyú.

16 Yá yàacawa yàatalé yái
idàbéerica imáidaca, yá íimaca irí:
‘Nuíwacali, níaca piasu diez palata
ituíná níái, idéca nuedá nayú
áibanái diez quiríta.’

17 Yá íimaca irí: ‘Cayábacani,
pía nùasu wenàiwica cayábéeri
íibaidaca. Iná píalimácáiná
píibaidaca machacàníiri iyú yái
achúméeri palátaca, siùcade, yá
numàaca picùaca nawicáu níái
wenàiwica ìyèeyéica diez yàcalénái
iricu.’

18 Néese, yá yàanàaca yái
áibaca, yá íimaca: ‘Nuíwacali, idéca
nuedáca napùalé áibanái cinco qui-
ríta pipalátani iyú.’

19 Yá íiwacali íimaca irí: ‘Pía
nacái cayábéerita íibaidaca. Iná
siùcade, numàaca picùaca nawicáu

^e **19.9** Hijo de Abraham íimáaná: Abraham itaquérinámíté. Iba íimáaná:
yeebáidacáináte Dios ìwali càide iyúwaté manuíná Abraham iwàwa Dios iwéré.

^f **19.13** Níái diez palata ituíná íiméeyéica ìwali cháí, cawèninaméeyéi. Iná náiwacali
yèepùadaté nalí manuí palata, náibaidacaténá nayú.

níái wenàiwica iyéeyéica cinco yàcalénái iricu.'

20 Néese, yá nacái yàanàaca yái áibaca, yá ímaca: 'Nuíwacali, yáca piasu palata yái. Yá nuèpùadacaté yái piasu palátaca. Yáté nudèniacani cayába. Iná yáquéi nuèpùada piri siùcade. **21** Cáalucaté nuwàwalica yái pimàníripináca nulí, núucacaalí níatái palata ituínáca. Núalíaca nacái càmita pimàni máiwitáiséeri iyú wawàsi pipalátani iyúwa. Yá nacái peedá piriwa chàinisíiri iyú yái áibanái íbaidacalé iwènica.'

22 Yá íiwacali ímaca irí: 'Pía, nùasu wenàiwica báawéeri íiwitáise, idéca picháawàaca piináwanáwa nulí pitàacái iyú-tawa. Iná píalíacáináta nuchùuliaca nùasunái wenàiwica íbaidaca chàinisíiri iyú, yá nacái píalíaca nuedáca nulíwa chàinisíiri iyú yái áibanái íbaidacalé iwènica. **23** Néeni, ¿Cánaté càmita pimàaca nupalátani ituíná aléi nacùacataléca palata, yéewacaténa nùanàaca nuedáca nupalátani yáapichawa yátái nacàanéerica néréta?'

24 Néese, yá rey ímaca nalí níái yàasu wenàiwica iyéeyéica néeni náapicha: '¿Peedacué íicha níái palata ituínáca. Yácué piaca irí nía yái asiali idènièrica diez palata ituíná, napùalé níái áibanái idènièyéica, icanèeyéica nupalátani iyú!'

25 Yá náimaca irí: 'Wáiwacali. Idéca idèniaca diez palata ituíná quiríta napùalé, níái áibanáica.'

26 Yá ímaca nalí: Yái íibaidée-rica cayába càide iyúwa íiwacali ichùulianáni, yá yàapiná irí ipùalé yái idènièrica. Quéwa yái càmiírica imàni càide iyúwa íiwacali íimáaná irí, yá needápináca íicha macáita yái idènièrica.

27 Càita nacái níái nùuwidenáica, nudèniaca nalí abéeri yùuwi-chàacáisi manuíri, níái càmiíyéica iwàwa núa iyúwa nàasu rey. ¿Pité-cué néese nía, pinúacaténacué nía núacúalícuta!''

Jesús iwàlùacatéwa Jerusalén iyacàlená iriculé

(Lc. 19.29-38; Mt. 21.1-9;
Mr. 11.1-10; Jn. 12.12-15)

28 Néese idécanáamité cài Jesús ímaca nalí, yáté yàacawa abémáidata Jerusalén iyacàlená nérépiná yéewáidacalénái yáapichawa. **29** Iná mawiénicaalíté Jesús yàacawa yéewáidacalénái yáapichawa Betfagé iya-càlená irí, Betania irí nacái, yá nayamáidacatéwa ibàlài ìwali yái dúli nèericaté ípidená Olivo, yá íimacaté pucháiba yéewáidacalénái iríwa:

30 "Piacuéwa aléde yàcalé néré iyéerica wáalimábàa. Iná pìanàacaalícué néré, yácué pìanàapináca abéeri burro ìiri nadacuèri ibàlùawa, càmiíritàacá wenàiwica yèepuníwa íinata. Piwa-sàacuèni, yácué pitéca néeseeni.

31 Quéwa áiba isutácaalícué yéemiawa pía: '¿Cánacué piwasàa

yái burroca?’ Yácué píimapináca nálí: ‘Wáiwacalica yái iwàwacutáni yàacaténáwa íinata.’ ”

32 Néese níái pucháiba asíanái, yá nàacatéwa yàcalé iriculé, yá càicataté ichàbacawa nálí macáita yái wawàsica càitáde iyúwaté Jesús íimáaná nálí. **33** Iná nàanàacaalíté néré, yá nawasàaca nàyaca yái burronaca, yá náiwacanánái iicáca nía, náimaca nálí:

“¿Cánácué piwasàa pìyaca yái burronaca?”

34 Yá náimaca nálí:

“Wáiwacali iwàwacutácani yàacaténáwa íinata.”

35 Yáté natécani Jesús irí.

Néese idécanáamité naliadaca nabàlewa burrona íinatabàa, yáté namichàidaca Jesús yáawinawa íinatalé. **36** Iná idècunitàacá yàacawa burro íinata Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá wenàiwicanái iriàdaca ibàlewa ipíchalé àyapu iricubàa.

37 Néese idéca idénáami mawiénica nàacawa aléi nalicùanácawa dúli Olivo íinatáise, Jerusalén iyacàlená nérépiná, ínái níái yèepuníyéicawa Jesús yáapicha, yá nadàbaca namáidaca macáita, casíimáicáiná nía. Yá nacái nàaca cayábéeri Dios irí nàwalíise macáita níái càimíyéica wenàiwica idé imànica, naiquéeyéica Jesús imànica.

38 Yá náimacaté macáita:

“Cayábéerica yái Rey càirica yàacawa wàatalé Wáiwacali íipidená ìwali.

¡Matuíbanáica nàyaca níái iyéeyéica Dios yáapicha chènuniré!

¡Yèeyéica nacái íimiétacaná, yái icuèrica wawicáu canánama!”

39 Néese abénaméeyéi fariseonái yèeyéicawa wenàiwica yèewi, náimaca Jesús irí:

“Pía, yéewáidéerica. Pichùulia masànaca níara péewáidacaléca.”

40 Yá Jesús íimaca nálí:

“Péemiacué cayába:

nuéwáidacalénái imàacacaalí yàaca nulí cayábéeri, yá íbanái idàbaca yàaca nulí cayábéeri.”

41 Néese idécaalí mawiénica Jesús yàacawa Jerusalén iyacàlená irí, yá yáalimáca iicácani. Yá íicháacaté ìwalíná, nía nacái yàcalé mìnánáica.

42 Yá íimaca:

“¡Ah, achúmasíwata nuwàwa pìwalicué, càmicáinácué píalíawa nàwali níái wawàsínái imàaqueeyéipiná piya-cuéca matuíbanáita! Siùcade, nabàacuécawa píicha. **43** Iná càipináta ichàbacawa áiba èeri, báawéeri yàanàapínácué pía. Pìu-widenái ibàlùadapiná pìyacalé iwáiná itéesebàa áiba iwáiná. Yá nàypináca pitéesebàa macáita, càmicaténácué píalimá pichúuliacawa náicha. **44** Yá nacái nasubèriapínáca pìyacàlená macáita, nanúapiná nacái macáita níái iyéeyéica pìyacàlená iricu. Iná canácata namàaqueeripiná

ibàlùawa, éwita abéeri íbapíná, càmicáinácué píaliáwa ìwali yái èeri Dios idécatáica yàanàaca pìatalécué ichùuliadacaténácué píayùuwichàacáisi íícha.”

**Jesús imusúadaca níai
iwéndéeyéica Dios icapèe irícu**

(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19;
Jn. 2.13-22)

45 Néese, yáté Jesús yàanàaca Jerusalén ìyacàlená irículé, yá nacái iwàlùacatéwa Dios icapèe ibàacháwalená irículé. Yá iicácaté abénaméeyéi iwéndaca yái wawàsi càmfíríca Dios iwàwa namànica néeni. Yá imusúadacaté nía macáita. **46** Yá íimaca nalí:

“Yái natànèericaté Dios itàacáica, càica íimaca: ‘Yái nucapèe, yácata yàalusi wenàiwicanái itàanícataípiná núapícha. Quéwa, yácué idéca piwènuadacani cayéedéeyéi icapèe iyú.’ ”

47 Néese èeri imanùbacaté Jesús yéewáidaca wenàiwicanái Dios icapèe ibàacháwalená irícu. Quéwa níai sacerdotenái íiwacanánáica, nía nacái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, náapícha níai judíonái íiwacanánáica, yá nacutácaté wawàsi yéewacaténá nanúaca Jesús. **48** Quéwa càmita náalimá nàanàaca wawàsi nanúanápináni, manùbacáiná wenàiwica iwàwa yéemíaca Jesús

yéewáidáaná. Iná nàyaca itéesebàa macáita.

Jesús idèniaca ichàiniwa

(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

20 **1** Abéeri èerité, idècunitàacá Jesús yéewáidaca wenàiwica Dios icapèe irícu, icàlidacaalíté nacái yái tàacáisi cayábéerica,^g yá nàanàacaté yàatalé níai sacerdotenái íiwacanánáica, nía nacái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, náapícha níai judíonái íiwacanánái béeyéica.

2 Yá náimacaté Jesús irí:

“Picàlida walí, ¿Cawiná ichàini iyú pimàni yái wawàsica? ¿Cawiná yàa pírí yái chàinisica?”

3 Yá Jesús íimaca nalí:

“Nusutácué nacái nuèmiàwa pía. Quéwa picàlidacué nulíni:

4 ¿Cawínaté yàa Juan Bautista irí chàinisi yéewacaténaté ibautizáca wenàiwica, Diosica, wenàiwicanáisica?”

5 Yá natàaníca nalíwáaca ìwali yái Jesús íiméerica nalí ìwali, náimaca:

“¿Càinásica wáimaca? Dioscaté ichùuliani, wáimacaalí irí, yá isutápináca yéemíawa wía. ‘¿Cáná càmita peebáidatécué yái icàlidéericatécué pírí?’ **6** Quéwa wáimacanáami: ‘Wenàiwicanáicaté ichùuliani,’ yá calúapínáca macáita níai wenàiwicaca, yá nanúapínáca

^g **20.1** Yái tàacáisi cayábéeri iwàwáaná íimaca: Yái “Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa.”

wíá íba iyú, macáicáináta neebáidaca Juan Bautistaca, profetacani.”

7 Néese, yá náimaca Jesús irí:

“Càmita wáaliawa síisàanácaalíté Juan Bautista yeedá ichàiniwa ibautizácaténá.”

8 Yá Jesús íimaca nalí:

“Càita nacái càmita nucàlidacué pírí ìwali síisàanácaalí ichàini iyú numàni níái wawàsináica.”

Dios yùuwichàidapínáca níái càmiyéica yeebáida itàacái
(Mt. 21.33-44; Mr. 12.1-11)

9 Néese, yáté Jesús icàlidaca nalí áiba càlisi yéewáidacaténá nía iyú, íimaca nalí:

“Iyacaté abéeri asìali ibànéerité abéeri uva yàaluná. Néese, yá imáidacaté abénaméeyéi asianái ichùuliacaténá nacùacani. Yá yàacatéwa déeculé áiba cálré déecu èeripiná.

10 Néese idécanáamité bànacalé íiwacaliná yáaliaca quíiraca uva iyacaná, yá ichùuliacaté nàatalé abéeri yàasu wenàiwicawa, iwàwacáináté nabànùaca irí uva iyacaná iwèni yééná. Quéwa níái icuèyéica bànacalé yàaluná, yá nanúadáidacani, yá nachùuliaca yèepùacawa mapalátanita.

11 Néese, yáté ibànùaca nàatalé áiba àniawa. Quéwa càita nacái nanúadáidacani, nacuísaca nacáini báawanama, yá nacái nachùuliaté yèepùacawa mapalátanita.

12 Néese, yáté yèepùa ibànùaca nàatalé áiba àniawa, máisibáaná

nía. Quéwa càita iicácanáwa, nanúadáidacani cacháunáwaca ìwaliise. Yá náucacaténí uva yàaluná íicha.

13 Néese, yá bànacalé íiwa-calíná íináidacatéwa, yá íimaca: “¿Càinásica iwàwacutá numànica wawàsica siùcade? Yáta nuchùulia nàatalé yái nuìricawa cáininéerica nuicáca. Isicúata càmita namàni irí báawéeri naicácaalíni, yá nàapínáca íimiétacaná.”

14 Yá ibànùacaté ìiriwa nàatalé. Quéwa naicácaalíni níái icuè-yéica uva ibànacaléná yàaluná, yá natàaníca nalíwáacawa ìwali càinápinácaalí wawàsica yái namàni irí. Yá náimaca: “Yátasí yàasuíripiná uva ibànacaléná yàaluná yái yáaniri yéetácaalípináwa. Iná iwàwacutá wanúacani. Néese, yá weedáca walíwa yái yàasupínámica.” 15 Yá náibàacani, namusúadacaté nacáini chàinisiíri iyú méetàuculé uva yàaluná íicha. Yá nérécaté nanúani.”

Yá Jesús íimacaté ìwaliise yái càirica namànica wawàsica:

“¿Càinápinásica imànica nía yái uva íiwacalináca? 16 Yàapínáca inúaca nía, imáalàidacaténá macáita níái íibaidéeyéicaté irí. Yá yàaca áibanái íríta yái uva yàalunáca.”

Iná wenàiwicanái yéemíaca idénáami yái tàacáisica, yá náimaca:

“¿Càmita wawàwa Dios imàacapínáca ichàbacawa walí yái càiri wawàsica!”

17 Yá Jesús iicáidaca nalí, yá íimacaté nalí:

“Quéwa, ¿càiná íimáanáquéi càicaalíté náimaca natànàaca nùwali:

‘Yái íba náamèericaté níái
imàniyéica capíi,
yácata íba máiníiri
iwàwacutácawa capíi írí
siùcade?’^h

18 Iná cawinácaalí íba yúuwàawa íinatabàa, yásí imáalàapinácani. Iná íba yúuwàacaalíwa áiba íinatabàa, yásí ibaquíapinácani piníwacani.”ⁱ

Nawàwa namèniadaca Jesús, náibàacaténáni

(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

19 Néese níái sacerdotenái íiwacanánái, náapicha níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, yáté nawàwaca náibàaca Jesús néenialíta, náucacaténáni presunái icapèe iriculé, náalíacáináté nawàwalicata yái càité icàlidaca nalí. Quéwa càmita náalimá náibàacani, cáalucáináté naicáca wenàiwicanái.

20 Néese nachùulíacaté áibanái iicáca Jesús ìwali iyúwa cayábée-yéi íiwitáise, náalimáidacaténá

naicáwani tàacáisi iyú. Nawàwaca néemiaca itàaníca báawéeri iyú náiwitápunái ìwali yéewacaténá nacháawàacani itàacái ìwalíisewa, nèepùadacaténáni nacuèrinánái romanonái íríwa. **21** Yá nasutácaté néemiawani, náimaca írí:

“Pía yéewáidéeri, wáalíaca pée-wáidaca machacànita Dios itàacái, pitàaníca nacái báisíiri iyú. Yá nacái abédanamata piicáca níái wenàiwicanáica. **22** Iná píima walí: Wía judíonáica, ¿yéewasica wapáyaidaca rey César írí iwèni wàyaca wàasu cáli íinatawa, càmicasí?”

23 Quéwa Jesús yáalíaca náináidáanáwa. Nawàwaca namèniadacani itàanícaténá báawanama César ìwali.

Yá íimaca nalí:

“¿Cánacué piwàwa píalimáida piicáwa núa? **24** Píasáidacué nuicá abéechúa palata ituíná. ¿Cawiná yéenáiwaná yái ìya ùwali? ¿Cawiná nacái íipidená yái itànàawa ùwali?”

Yá náimacaté írí:

“César yéenáiwaná quéera càìyaca ùwali, íipidená nacái.”

25 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Néeni, piacué César írítá yái ipalátanica. Yá nacái Dios yàasu wawàsica, piacué nacái íritani.”

h 20.17 Níái judíonái namànicaalí capíi, náawíadaca chènunfise capíi inùma. Iná bamuchúami inùma ìwali, yá namàacaca abéechúa íba uíbàacaténá pucháibanama níái capíi inùma yéetanáca, dàalacaténá ibàlùacawa.

i 20.18 Yái íba, yácata Jesús. Níái yáamèeyéica Jesús, càimíyéica iwàwa yeebáidacani, Dios yúuwichàidapináca nía. Iná càmicaalí neebáida Jesús ìwali iyúwa yái ichúuliadéeripináca wía yúuwichàacáisi fícha, yásí namànica nalíwata báawéeri nàasu wawàsitawa.

26 Yá càmitaté náalimá namèniadacani wenàiwicanái yáacuésemi, itàanicaténá nalí báawéeri tàacáisi iyúta. Yá masànacáita nía, nacalùadacáiná néemìaca yái yeebáanáca nasàna cáaliacáiri iyú.

Nasutáca néemìawa Jesús ìwali yái cáunápináca wía àniawa
(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

27 Néese, yá nàanàcaté Jesús yàatalé abénaméeyéi saduceonái, càmiíyéica yeebáida yái cáunápiná àniawa níai yéetéeyéicawa. Yá nasutácaté néemìawani.

28 Náimaca irí:

“Pía yéewáidéeri, càicaté Moisés itànàaca walí: ‘Abéeri néenácaalí yéetáwa méenibeta yàacawéetúá íichawa níai yéenáiyaquéeyéicawa, yá iwàwacutá yéenasàiri yeedáca úái yàacawéetúamica quéenibecaténá úapichani, natécaténá nàanirimi íipidenáwa níai yéenibeca uápicha.’

29 Nàyacaté siete asíanái yéenáiquéeyéiwa. Yái nabèerica yeedácaté yàacawéetúawa. Néese, yá yéetácatéwa úicha méenibeta. **30** Néese, yá iméeréeri yeedácaté úa. Yá nacái yéetácatéwa úicha méenibeta. **31** Néese, yáté yeedáca úa yái máisibáanáca nía.

Càita nàacawéetúaca úa macáita níai sieteca. Yá nacái néetácawa méenibeta. **32** Néese, yáté nacái úetácawa úái inanáica.

33 Iná báisícaalí cáuca níai yéetéeyéimicawa, ¿chánápinásica ùacawéeri úái inanáica, idécáináté nàyaca úapicha macáita níai siete asíanáica?”

34 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Níai wenàiwica iyéeyéica cháí èeri irícu needáca nàacawéetúawa, nàacawéeri nacái iyúwa náiwitáise iyáaná. **35** Quéwa níai Dios imàaquéeyéipináca icáucàacawa, áiba èeri iyéeyéipináca chènuniré, càmita needápiná quirínama nàacawéetúawa, nàacawéeri nacái.”^j

36 Aiba wawàsi iwàwacutée-ricué pialíacawa ìwali. Càmita néetápináwa quirínama. Nàyapináca càide iyúwa ángelnái iyáaná, idécáiná Dios yéenibeca nía. Iná Dios icáucàidapináca nía yéetácaisi íicha.

37 Yá nacái idécaté Moisés yéewáidaca nàwali cáunáca níai yéetéeyéimicawa, itànícaalíté Dios yáapicha àicu zarza quichái ipu-cuériwa yèewíise. Càicaté íimaca Dios ìwali: ‘Píata Abraham yàasu Dios, Isaac yàasu Dios, Jacob yàasu Dios nacái.’^k

38 Iná yái Dios, càmita yéetáními yàasu Diosni. Cáuyéi

j 20.35 Níai càmiíyéica yeebáida Dios itàacái nacáucàapináca nàacái, quéwa nàapináca yàuwichàacáisi quichái irículé.

k 20.37 Iwàwáaná íimaca: Quéwa éwita néetácawa nàyaca Dios yáapicha chènuniré, siùca nacáide, éwitaté idéca néetácawa.

yàasu Dioscani. Iná Dios irí cáuca nía macáita."

39 Néese abénaméeyéi yéewáidéeyéi yái Moisés itànèrica, náimacaté Jesús irí:

"Pía yéewáidéeri, cayábacata pee-báca wasàna."

40 Néese Jesús yeebácáináté nasàna cáalíacáiri iyú, yá cáalucaté Jesús íicha nía. Yá nacái canácata yáaliméeri isutáca yéemiawa quirínamani.

¿Cáná yéewa David ìiri náimaca Jesús ìwali?

(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

41 Néese, yá Jesús isutácaté yéemiawa níai yéemièyécáté icàlidáaná, íimacaté nalí:

"¿Càiná yéewáaná báisíca yái wenàiwicanái íimáanáca, David itaquérinámicasa yái Cristoca?

42 Càicaté rey David íimaca itànàaca Cristo ìwali Salmos irìcu:

‘Wacuèriná Dios íimacaté Nuíwacali irí:

Píawinawa nùwalibàa nuéwápu néesema,

43 iwéréta idéca numawèniadaca piùwidenái. Yá nacái iwàwacutáca neebáidaca càide iyúwa pichùulianá nía.’

44 Iná Nuíwacali, David íimacanáamité Cristo ìwali, néeni, ¿Càiná yéewáaná itaquérinámicani?"

Jesús icháawàaca níai yéewáidéeyéica Moisés itànèricaté

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40;

Lc. 11.37-54)

45 Idècunitàacá yàcalé mìnánái yéemiaca Jesús yéewáidéaná, yá íimacaté yéewáidacalénái iríwa:

46 "Piicácué pimàni càide iyúwa nàyáaná, níai yéewáidéeyéica yái Moisés itànèricaté. Caséeyéica ìwalica bàlesi cáaléeri, cawèniiri nacái. Nawàwaca nacái wenàiwicanái itàidaca nía cáimiétaquéeri iyú nawéndacatabàa. Caséeca nacái náawinacawa wenàiwicanái ipíchalé judíonái yéewáidacàalu irìcu. Nawàwaca nacái náawináidaca nía caináwanéeyéi yáawinacatáiwa nayáacaalí áibanái yáapicha. **47** Yá nacái nayéedùaca nachìwa iyúwa nàasu níai yàacawéerimi yéetèeyéicawa. Néese yéewacaténá nabàliaca nabáyawanáwa, yá náasáidaca natàaníca déecu Dios yáapicha. Iná Dios yùuwichàidapíná nía quiríta nachàbaníise níai áibanái cabáyawanéeyéica."

Yàacawéerimi yéetèechúawa yàaca pucháiba palata ituíná Dios irí

(Mr. 12.41-44)

21 1 Jesús ìyacaalíté Dios icapèe irìcu, yá iicácaté càasuíyéi iriadaca ipalátani yéenáwa irìculé yái yàalusì wenàiwica imàacacatáica palata Dios irí. **2** Yá nacái iicáca

abéechúa inanái yàacawéerimi yéetéechúawa catúulécanéechúa, uliadaca yàalusi iriculé pucháiba palata ituíná níái càmmiyeica cawèni cayába.

3 Yá Jesús íimaca nalí:

“Báisítacué núumaca pirí:

Uái inanái catúulécanéechúaca, yàacawéerimi yéetéechúacawa, udéca uliadaca manuísíwata nachàbaníise macáita níái áibanáica. **4** Iná éwita catúulécanáca úa, yá ùacaté macáita yái udènièrica uyáa-calé iwènipinámicata. Quéwa níái áibanáica, yáta naliadaca yái napalátani yéénacata yái càmmiirica nawàwacutá quirínama.”

Jesús icàlidaca ìwali yái nasubèrianápináca Dios icapèe
(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

5 Néese abénaméeyéi yéewáidacalénái itàanícaté iicáca níái íba cayábanaméeyéica iicácanáwa namàniíyecaté iyú Dios icapèe, áibanái napusuéyéi oro iyú ínatabàa quírameniwaca, wenàiwica yèeyéicaté Dios icapèe irípiná.

Yá ìwalíiseca, Jesús íimaté nalí:

6 “Quéwa achúma èeripináta iyaca yái càicué piicácade. Néese, yá wenàiwica isubèriapináca macáitani. Canácata irièripiná ínatabàawacawa íbaca quirínama. Namutúapinácani macáita wiúnamáiwaca.”

Madécaná yùuwichàacáisi ichàbapináwa ipíchawáiseca èeri imáalàacawa

(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23)

7 Néese, yá yéewáidacalénái isutácaté yéemíawani:

“Wáiwacali, ¿Chácaalínápiná ichàbawa yái càirica píimaca ìwali? ¿Càinápiná wawàsica yái iwàwacutá ichàbacawa ipíchaca yàanàaca yéénaiwaná iriculéwa?”

8 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Piicácué pimàaca áibanái ichìwáidacuéca pía. Iná càicué núumaca pirí, áiba èeripinácáiná, yá madécaná wenàiwica yàanàapináca nuípidená ìwali. Yá náimapináca nàwaliwa: ‘Núacata Cristo.’ Yá nacái náimapináca: ‘Mawiénica èeri imáalàacawa.’ Quéwa picácué píawa náamiwa.

9 Iná péemíacaalícué iináwaná namànica ùuwicái náipunitawáaca níái cáli icuèrinánáica, nía nacái iyéeyéica abéeri cáli íinata. Picácué cáalu pía. Yácata iwàwacutáaná-piná ichàbacawéera. Quéwa yái èerica, càmmíritàacá máiní imáalàapináca ráunamáita.”

10 Néese íimaca nacái nalí:

“Níái wenàiwica iyéeyéica abéeri cáli íinata napéliapináca áiba cáli néeséeyéi íipunita. Madécaná reynái nàasu wenàiwica yáapichawa, napéliapináca áibanái reynái yàasu wenàiwica yáapicha.

11 Yá nacái cachàinipiná cáli

icusúacawa madécaná yàawiría, cáanáipiná máapicái macái cárita, madécaná íiwitáaná uláicái wenàiwica yùuwichàapiná. Madécaná yéenáiwanasí caiyéininéeri ichàbapináwa chènunibàa.

12 Quéwa ipíchawáiseca ichàbacawa macáita yái wawàsica, yàacué náibàapináca pía, nàuwichàidapinácué pía. Natépinácué pía néewáidacàalu iriculéwa nacháawàacaténácué pía néré. Néese, yá náiyàpinácuéca pía presunái icapèe iriculé. Natépinácué pía nacái reynái yàatalé, áiba náiwitápunái yàatalé nacái nuípidená ìwalíisená.

13 Quéwa néenialí, picàlida-pinácué nalí nuináwaná ìwali.

14 Quéwa picácué achúma piwàwa ìwali yái càinápiná-caalí pitàanícuéca piwicáuwa.

15 Núacata yàapinácué pitàacái pitàanícaténácué cáalíacáiri iyú, càmicaténá náalimá nèepùadaca píipunitacué tàacáisi, neebáidacaténácué pitàaníca nalí báisíiri iyú.

16 Quéwa abénaméeyéi péená, pisèenáipinátacué nacái, yèepùadapinácué pía, péenánái, piicácalénái nacái piùwidenái iríwa, yácué nanúapináca nacái abénaméeyéi péenácué.

17 Báawapiná nacái naicácuéca

pía macáita níái èeri mìnanáica, nuéwáidacalécacáinácué pía.

18 Quéwa canácata yúuquéeripináwa píchacué, éwita abéeri píiwita ibáinápiná.¹

19 Manuícué piwàwa Dios iwéré abémáidata pidèniacaténácué picáuca càmfiri imáalàawa.

20 Quéwa piicácanáamicué manùbéeyéi úwinái yàanàaca Jerusalén iyacàlená itéesebàa, yácué pialíaca mesúnamáipináta namáalàidaca yái yàcaléca.

21 Néese níái iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, iwàwacutápiná napiacawa dúlinái íinatalé. Níái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená iricu, iwàwacutá namusúacawa yàcalé iricuise. Níái yèepuníiyéica íibaidaca manacúalibàa, càmita iwàwacutá nèepùacawa yàcalé iriculé.

22 Néenialípiná, Dios yàasu yùuwichàacáisi manuíri yàanàapiná israelnái yéewacaténá ichàbapinácawa macáita càide iyúwa íimáaná natànàaná Dios itàacái iricu.

23 ;Nàuwichàapinácawa manuísíwata níái inanái idéericuíyéica néenialí èeri, nía nacái inanái yèeyéica quírasii ìiraca ìinisi! Iná manuípíná yùuwichàacáisi Israel yàasu cáli mìnanáí irí, Dios yàasu yùuwichàacáisi yúuwàapinácáináwa nàwali. **24** Yá

¹ 21.18 Iwàwáaná íimaca: Canácata wawàsiquéi yáaliméerica iseríaca wía Dios íicha, idécáiná wadèniaca wacáuca càmfiri imáalàawa.

na cáí nanúapiná abénaméeyéi
machete iyú, abénaméeyéi
na cáí natépiná áibanái cáli néré.
Iná níái camíiyéica judiónái
nàuwichàidapiná báawéeri
iyú Jerusalén mìnánái iwé-
réta imáalàacawa yái èeri Dios
imàacacatáica nachùuliaca
nawicáu.”

**Yái asíali Dios néeséerica
yàanàapiná àniawa**

(Mt. 24.29-35,42-44; Mr. 13.24-37)

25 Jesús íimaca nacái nalí:

“Madécaná wawàsi cayéininéeri
wenàiwica iicápiná èeri iwali,
quéeri iwali, dùlupùtánái iwali
nacái, mawiénicáiná Dios
imáalàidaca yái èerica. Iná
macáita níái èeri mìnánáica, yá
achúmapináca nawàwa. Càmita
náaliápiná càinácaalí namànica
wawàsi, néemiápinácaalí lámá
imàladàcaná isàna ichàini
tiríriwaca. **26** Yá abénaméeyéi
wenàiwica iwàwa ichàbapináwa
nacàluniwa, náaliácáiná idàbaca
yùuwichàacáisi yàanàaca cáli
íinatalé. Yá nacái nacusúapináca
macáita níái iyéeyéica chènuniré.

27 Néese, yá asáipináca èeri
mìnánái iicáca nulicùacawa
chènuníise acalèe yèewi, núa
asíali Dios néeséerica, nucamaláná
ichàini yèewi.

28 Iná piácué nuéwáidacaléca,
piicácanáamicué càica
nachàbacawa macáita níái
wawàsica, yácué iwàwacutá

pichàiniadacawa, manuícué
piwàwa nuwéré, mawiénicáiná
Dios ichùuliadacuéca pía piya-
caténacué yáapicha càiripináta.”

29 Yá Jesús icàlidacaté abéeri
càlisi, íimacaté nalí:

“Piicácué yái àicu higueraca,
áibanái àicunái nacái, **30** piicáca-
náamicué nawàlisàidaca
nabáináwa, yá píaliácuéca mawié-
nica camuí. **31** Iná càita nacái
piicácanáamicué nachàbacawa
macáita níái wawàsínáica, yá pí-
aliácuéca báisícata, mawiénica
Dios yàanàaca icùaca yàasunái
wenàiwicawa.

32 Báisítacué núumaca pirí,
càmita néetápinácawa macáita
níái wenàiwicaca iyéeyéica siùcade,
ipíchawáiseca nachàbapináca
macáita níái wawàsica
núuméeyéica pirícué iwali.

33 Aiba èeri namáalàapináca
macáita níái icuéyécawa
chènunibàa, yá nacái cáliquéi.
Quéwa yái nutàacáica, càmita
imáalàapináwa, iyéeripiná
càiripináta.”

34 Piicácué píichawa cayába,
piwènúadacáichacué píiwi-
táisewa èeri yàasu wawàsi
iwali, piyáacáichacué piríwa
caséenama madécaná yàacàsi
íiwitáaná, picàmanicáichacué nacái.
Ipíchanacué matuíbanáica pía
nùanàacaalí.

35 Iná nùanàapinácaalí àniawa,
yá càmita idépiná màulenáca
madécaná wenàiwica càide

iyúwa íbàaná cuwèesi isicúata yái íyanási walièdéerica ipícha. **36** Iwàwacutácué idéca màulenáca pìyaca. Pitàanicué Dios yáapicha yéewacaténácué pichúuliacawa yèewíise yái yùuwichàacáisi yàanèeripináca, yéewacaténácué nacái pibàlùacawa nuípunita matuíbanáita nùanàacaalí, núa asiali Dios néeséerica.

37 Eeri imanùbacataté, Jesús yéewáidaca Dios icapèe irìcu. Quéwa catácaalínama, yá yàaca iimáca dúli Olivo íinatalénama. **38** Iná mapisái imanùbacata, yá wenàiwicanái yàanàaca macáita Dios icapèe néré néemiàcaténá itàacái.

Nàwacáidacatéwa Jesús itéchaná

(Mt. 26.1-5,14-16;

Mr. 14.1-2,10-11; Jn. 11.45-53)

22 **1** Idécaalíté mawiénica yái èeri nàwacáidacatáiwa nayáacaténá pan canéerica yèe-wisá levadura, íipidenéerica nacái Pascua, **2** níái sacerdotenái íiwacanánái, náapicha níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, nacutácaté wawàsi náibacaténá Jesús nanúacaténáni, cáalucáináté naicáca wenàiwica.

3 Néese, yáté Camèniadacáiri iwàlùacawa Judas íiwitáise irìculé, néenáca níái doceca yái nèericaté íipidená Iscariote. **4** Yá yàacaté itàaníca sacerdotenái íiwacanánái yáapicha, úwinái judiónái íiwitápunái yáapicha

nacái, níái icuèyéica Dios icapèe néeni, càinápinácaalí yéewáaná yèepùadaca nalí Jesús. **5** Yáté casíimáica néemiaca itàacái, yá nacái namàacacaté natàacáiwa irí napáyaidáanápínáni palata iyú. **6** Yá Judas yeebácaté nalí. Néese, yá idàbacaté icutáca wawàsi yèepùadacaténá nalí Jesús, quéwa canácatáipináta wenàiwica.

Yáta abéta Jesús iyáaca iyáacaléwa yéewáidacalénái yáapichawa

(Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25;

Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

7 Néese yàanàacaalíté yái èeri nàwacáidacatáicawa nanúacatáipináca oveja wàlisài Pascua iyáaninápiná, **8** yá Jesús ichùuliacaté Pedro Jerusalén néré Juan yáapicha, yá íimaca nalí:

“Piacué pimànica wapíchalé yàacàsi wayéeripiná Pascua yàasu èeri irìcu.”

9 Yá nasutáca néemiawani, náimaca irí:

“Alénásica piwàwa wachùnìaca yái yàalusica.”

10 Yá Jesús íimaca nalí:

“Pianàacaalícué yàcalé irìculé, yá abéeri asiali yàanàapínácuéca pía iwáacutéeri úni catúa-licu. Yácué piacawa yáami irìculé yái capii iwàlùacatalé-cawa. **11** Yácué píimaca capii íiwacalíná irí: ‘Yái yéewáidéerica wía iwàwaca yáalíacawa, žaléná ìya yái capii imàdàaná nuyáacatáipináca nuyáacaléwa

nuéwáidacalénái yáapichawa Pascua yaalí? **12** Yá yáasáidapínáca pirícué abéeri capíi imàdàaná chènunibàa, manuíri nacái, idéeri ichùuliaca nachùnìaca màulenáta. Pichùnìacué néeni yái wayéeripínáca yá catácani.”

13 Néese, yáté nàacawa néré, yá nàanàacaté macáita càide iyúwaté Jesús íimáaná nalí. Yá namànicaté néeni yàacàsi nayéeripíná Pascua yàasu èeri.

14 Néese idécanáamité yàanàaca yái hora nayáacatáica, yá Jesús yàanàaca, yá iyamáaca yáawinacawa apóstolnái yáapicha nayáacaténá.

15 Yá Jesús íimaca nalí:

“Nuwàwasíwaca nuyáaca píapichacué yái yàacàsi wayéerica Pascua yàasu èeri ipíchawáiseca nuétácawa, **16** càmicáiná nuèpùapíná nuyáacuéca píapicha quirínama yái Pascua yàasu yàacàsi iwéréta Dios idéca icùaca yàasunái wenàiwica macáita.”

17 Néese, yá Jesús yeedácaté icáapi irícuwa abéechúa bacàa idènièchúa uva ituní. Idécanáami yàaca Dios irí cayábéeri, yá íimaca nalí:

“Píibàacué úai uva ituní yàaluca, píiracué píalimáwanama ulicúise. **18** Càicué núumaca pirí, càmicáiná nuìrapíná quirínama yái uva ituníca iwéréta Dios idàbapínáca icùaca yàasunái wenàiwicawa macáita.”

19 Néese, yá Jesús yeedáca pan icáapi irícuwa. Idécanáami yàaca

Dios irí cayábéeri, yá isupáidacani, yá iwacùaca nalíni. Yá íimacaté nalí:

“Yácata nuiná yái yéetéeripínáca pibáyawaná ìwalíisecué. Piyáacuéni. Iwàwacutácué pimànicani abémáidata piwàwalicaténácué núa càinácaalíte nuétácawa píchawalíiná.”

20 Néese idécanáami nayáaca, yá Jesús yeedáca uva ituní yàalu àniawa càide iyúwa yeedáaná pan quéecha, yá íimacaté nalí:

“Yái uva ituní bacàalicu, yácata nuíraná Dios iwàlisàidéerica iyú wawàsi wenàiwicanái yáapicha siùcade, imusuéripínáca nuícha cruz ìwali piwalínácué. **21** Quéwa yái asíali yèepùadéeripínáca núa nùuwidenái iríwa, chácata iyáa iyáacaléwa núapicha. **22** Báisíta nuétápináca, núa asíali Dios néeséerica, càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¡Quéwa yái yèepùadéerica núa nùuwidenái iríwa yùuwichèeripínáwa manuísíwata!”

23 Néese, yá nadàbaca nasutáca néemíawa níawáacawa chánácaalí néenáca yái yèepùadéeripínáca Jesús yùuwidenái iríwa.

Waicáca áibanái ipùalé mawèníiri iyú

24 Néese, yá Jesús yéewáidacalénái itàanicaté yáapichawáaca chàinisíiri iyú chánápinácaalí néenáca yái máiníirica caináwanápináca nèewíise, Jesús ichùuliacaalí yàasuná wenàiwicawa iyúwa rey.

25 Yá Jesús íimaca nalí:

“Níái reynái iyéeyéica cháí èeri irícu, nachùuliaca nàasu cáli mìnánáíwa chàinisíiri iyú. Quéwa náimaca nàwaliwa: ‘Wíaquéi iiquéeyéi yàasunái wenàiwica ipùaléwa.’

26 Quéwa càmitacué iwàwa-cutá pimànica càì iyúwa nía. Yái iwàwéerica ichùuliaca pèewíise-cué iwàwacutá iicáca yáawawa càide iyúwa piméeréericué. Yái ichùulierica áibanái iwicáu iwàwa-cutá íibaidaca càide iyúwa nàasu wenàiwica. **27** ¿Chánásica yái cawèníiri wenàiwicaca? ¿Yásicái yáawinéericawa mesa iwéré iyáacaténá? Càmicaalí, ¿Yásí càì ibàluèricawa iwacúacaténá nalí yàacàsi? Yácata cawèníiri yái yáawinéericawa mesa iwéré iyáacaténá.

Quéwa núa, nuèpunícawa pèewicué càide iyúwa yái íibaidée-rica pirícué.

28 Quéwa píatacué yèepuníiyéiwa núapicha abémáidata idècunitàacá nùuwi-chàacawa. **29** Iná yéewa numàacapínácué picùaca wenàiwica càide iyúwa Núaniri imàacáaná nucùaca nía. **30** Yá nacái piyáapínácuéca núa-picha, piiracué nacái numesani iwéré aléde nucùacataléca nùasunái wenàiwicawa. Yá

nacái píawinapínácuécawa pialubái íinatawa núapicha picháawàacaténácué níái doce Israel itaquénáinámica, pidèniacaténácué nacái pichàiniwa nawicáu.”

Jesús icàlidaca Pedro

ibàanápíná iináwaná

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31;

Jn. 13.36-38)

31 Néese, yá Wáiwacali íimacaté Pedro irí:

“Simón, Simón, péemìa cayába. Camèniadacáiri idéca isutáca wawàsi yáalimáidacaténácué iicáwa pía càulenánaméeri wawàsi iyú. Iná idé Dios imàacaca irí wawàsi.

32 Quéwa pía, Pedro, idéca nutàaníca Dios yáapicha piwali manuicaténá piwàwa nuwéré abémáidata.

Néese idécanáami piwènúadaca píiwitáisewa nulí àniawa,^m yá pichàiniadaca nawàwa níái péenánáicawa manuicaténá nawàwa nuwéré mamáalàacata.”

33 Yá Pedro íimaca irí:

“Nuíwacali, idé màulenáca núa nùanápínáwa píapicha presunái icapèe iriculé. Iwàwacutácaalí nacái nuétácawa píapicha, yá nuétácawa.”

34 Yá Jesús íimacaté irí:

“Pedro, báisita núumaca pirí: Siùca catá, ipíchawáiseca

^m 22.32 Iwàwáaná íimaca: Idécanáamité Pedro ibàaca Jesús iináwaná máisiba yàawiría, yáté fícháaníca cáíwinama, yá yèepùacaté iwènúadaca íiwitáisewa àniawa Cristo iwéré.

cawámai itàaca, yá idépináca
pibàaca nuináwaná máisiba
yàawiría.”

**Mawiénica yái yùuwichàacáisi
yàanàacatáipináca**

35 Néese, yá Jesús isutácaté
yéemìa nía:

“Nuchùuliacaalíté piacuéca
picàlidaca nutàacái madèniacaléta,
mapalátanita, mayáacaléta,
mazapátunita nacái, néeni,
¿Pimáapùatécué néré wawàsi?”

Yá náimacaté irí:

“Canáca.”

36 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Quéwa siùcade, yá áibacata
wawàsi. Iná pidèniacaalícué
palata, pitécuéni. Pidèniacaalícué
piyáacaléwa, pitécué nacáini. Yái
canéerica imachétani, yá iwàwa-
cutá iwéndaca yèepùanáwa
iwèniacaténá iríwa abéeri machete.

37 Iná núumacué pirí,
iwàwacutápiná ichàbacawa
macáita càide iyúwaté profetanái
itànàaná nùwali, náimacaalíté:
‘Abédanamata yéetácawa
náapicha níai cabáyawanéeyéi
wenàiwicaca.’ Iná càide iyúwaté
natànàaná nùwali bàaluité, idéca
ichàbacawa iyaca.”

38 Yá náimaca irí:

“¿Wáiwacali, piicáca, idéca
wadèniaca pucháiba machete
cháí!”

Yá Jesús íimaca nalí:

“¿Yácatéera, yátacué watàaníca
ìwali!”ⁿ

**Jesús itàaníca Dios yáapicha
Getsemaní néeni**

(Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)

39 Néese, yá Jesús imusúacatéwa
Jerusalén iyacàlená íicha càide
iyúwa imàniínánama, yá
yàacatéwa dúli Olivo néré. Yée-
wáidacalénái yàacatéwa nacái
yáami. **40** Néese nàanàacaalíté néré,
yá Jesús íimaca nalí:

“Pitàanícué Dios yáapicha
manuicaténácué piwàwa iwéré,
càmicaténácué piwènúawa
nuícha, éwita Camèniadacáiri
yáalimáidacué iicáwa piacué.”

41 Néese, yá yàacawa náicha
méetàuculé càì idècunide iyúwa
abéeri asíali idècuni yúucaca íba.
Yá néréca, isiwía yáawinacawa
yùulùì ipùata iyúwa, yá itàaníca
Dios yáapicha.

42 Yá íimaca:

“Núaniri, piwàwacanámi, yá
pichúuliadaca núa yùuwichàacáisi
íicha. Quéwa pimàni càitáde iyúwa
piwàwáaná. Picá pimàni càide
iyúwa nuwàwáaná.”

43 [Néese, yáté abéeri ángel
Dios néeséeri yáasáidacawa Jesús
irí ichàiniadacaténáni. **44** Quéwa
máinícáináté achúmaca Jesús
iwàwa, itàanícáináté máini]

ⁿ 22.38 Jesús íimacaté nalí: “¿Yátacué watàaníca ìwali!”, càmicáináté náalía néemíaca
càinàcaalíté íimáanáca yái ejemplo Jesús icàlidéerica nalí.

cachàini yáaniri Dios yáapichawa. Yá isiabède imusúacawa íicha, idupíacawa nacái cáli iwéré càide iyúwa irái.]

45 Néese idécanáamité Jesús imáalàida itàaníca Dios yáapicha, yá imichàaca ibàlùacawa, yá yàacawa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá iicáca naimáca naliacawa, máinícáináté achúmaca nawàwa. Yáté máiní cadàpuleca nía.

46 Yá íimaca nalí:

“¡Píacué, càmmíyéita yéewapiná iimácata! Picawàacuéwa, pitàanícué Dios yáapicha pimànicáichacué pibáyawanáwa Camèniadacáiri yáalimáidacaalícué iicáwa pía.”

Náibàacaté natéwa Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50;
Jn. 18.2-11)

47 Idècunitàacá Jesús itàaníca iyaca, yá madécaná wenàiwicanái yàanàacaté nàatalé. Yáta quéwa ité náiwitápu yái Judas néenámícaté níái doce yéewáidacalénáica. Yá yàacatéwa Jesús yàatalé itàidacaténá isùsùawa inànii ìwali.

48 Yá Jesús íimaca irí:

“Judas, ¿Cána pitàida pisùsùawa núa iyúwa cáininéeri piicáca, yá quéwa pèepùadaca núa iyú, núa asiali Dios néeséerica?” °

49 Iná níái Jesús yéewáidacalénái iyéeyéica néeni yáapicha, naicácaalí

manùbéeyéi íibàapinácani, yá náimaca irí:

“Wáiwacali, ¿Piwàwasica wapéliaca náapicha machete iyú?”

50 Càicáaníta, yá abéeri néená iwichùaca sacerdotenái íiwacali yàasu wenàiwica yùuwi yéewápu néeséeméechúaca.

51 Quéwa Jesús íimaca nalí:

“¡Pimàacacuéni! ¡Yátacué pipéliaca!”

Yá Jesús íibàacaté asiali yùuwi ìwali, yá ichùnìacani.

52 Néese, yá íimacaté sacerdotenái íiwacanánái irí, nalí nacái níái úwinái íiwacanánái icuèyéica Dios icapèe, nía nacái judíonái íiwitápunái bée-yéica yàanèeyéicaté íibàacani:

“¿Cánacué pìanàa nùatalé pimachétani yáapichawa, àicu nacái càide iyúwa wàanàacaalí abéeri cayéedèeri yàatalé? **53** Eeri imanùbacataté, nùyacuéca píapicha Dios icapèe irícu, yáté càmitacué píibàa núa. Quéwa yácatacué piasu hora yái Camèniadacáiri ichùuliacatáicuéca píiwitáise catéeri iricuta.”

Pedro ibàaca Jesús iináwaná

(Mt. 26.57-58,69-75;
Mr. 14.53-54,66-72; Jn. 18.12-18,25-27)

54 Néese, yáte úwinái íibàaca Jesús, yá natécani sacerdotenái íiwacanánái icapèe iriculé. Quéwa Pedro yàacatéwa nacái yáami déecuíseta.

55 Néese nàanàacaalíté néré, yá napucúadacaté quichái bamuchúami bàacháwa, yá nayamáaca náawinacawa itéese-bàa. Yá nacái Pedro yàanàacaté yáawinacawa nèewíise.

56 Quéwa abéechúa inanái íibai-déechúa néeni, uicácaalí Pedro yáawinacawa náapicha quichái iwéré, yá uicáidasíwaca irí, yá úumaca:

“Yácata áiba Jesús yàaca-wéeriná asíaliquéi.”

57 Yá Pedro ibàaca iináwaná, yá íimaca:

“Inaná, càmita núalíawa ìwali.”

58 Néese déecunáami, yá áiba yèepùà iicáca àniawani, yá íimaca irí:

“Píata áiba néená níai yèepuníyécawa Jesús yáapicha.”

Yá Pedro íimaca irí:

“Càmita asíali, càmiiricata néená núaquéi.”

59 Néese idécanáami abéeri hora ichàbacawa, yá áiba asíali íimaca nalí àniawa báisíiri iyú:

“Báisíta cáminá, yáta áiba yèepuníiritéwa Jesús yáapicha, yái Galilea yàasu cáli minalicáináni.”

60 Yá Pedro íimaca irí:

“¿Pía asíalica, càmita núalíawa càinácaalí wawàsica yái càí píimaca nulí ìwali!”

Yá néeniwata, càica nacáita Pedro íimaca, yáta cawámai itàaca.

61 Yá Jesús iwènúaca iicáidaca Pedro irí. Yá àtata Pedro iwàwalica

yái Wáiwacali itàacáica íimacaalíté irí: “Yáta catáquéi, ipíchawáiseca cawámai itàaca, yá idéca pibàaca nuináwaná máisiba yàawiría.”

62 Yá Pedro imusúacatéwa néese, yá íicháanicaté cáíwinama.

Uwinái iicáanicaté Jesús iquíniná

(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)

63 Néese níai asíanáí icuèyéi-caté Jesús, yá naicáanicaté iquíniná, nanúadáidaca nacáini. **64** Yá nabàliacaté ituí, yá nanúaca inàni ìwali, yá náimaca irí:

“¿Báisícaalí iwicùlidéerica pía, picàlida walí càiná yái càí inúaca pía!”

65 Yá nacuísacani madécaná íiwitáaná tàacáisi báawéeri iyú.

Nacháawàaca Jesús Pilato irí, Herodes irí nacái

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Jn. 18.19-24)

66 Néese amalácanáamité, yaté úwinái itéca Jesús aléde nacháawàacatáica wenàiwica, nàwacáidacatáicawa níai judíonái íiwitápunái béeyéica, sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté. Yá nasutacaté néemiawani:

67 “Picàlida walí. ¿Píata yái Cristo?”

Yá íimaca nalí:

“Núacata Cristo, núumacaalí-cué pírí, yácué càmita peebáida nulítani. **68** Iná nusutácaalícué nacái nuémiawa pía càitáde,

¿Cánacué càmita peebáida Cristoca núa? Càita nacái, càmitacué peebá nusànata. Càmitacué nacái pimàaca nùawata.

69 Quéwa mesúnamáita núa asiali Dios néeseérica, núawinapinácawa yéewápu néeseema yái Dios cachàiníirica canánama íicha."

70 Yá macáita nasutáca néemiawani abéericuíseta:

"¿Iná píata Dios Iiri?"

Yá íimaca nalí:

"Càicatáni iyúwacué píimáaná."

71 Néese, yá náimacaté nalíwáacawa:

"¿Càmita wawàwacutá áiba icàlidaca walí ìwali quirínama wáalíacaténá cabáyawanácani. Idéca wéemiaca itàacái inùmalícuíseta!"

Natéca Jesús Pilato yàatalé

(Mt. 27.1-2,11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)

23 **1** Néese, yáté namichàaca nabàlùacawa macáita níái icháawèeyéica Jesús, yáté natécani nacuèriná romanosàiri Pilato yàatalé. **2** Yá nadàbacaté nacháawàacani, yá náimaca:

"Yá asìaliquéi, báawéeri yèepuníca imànica wenàiwicanái íiwitáise. Yá nacái imáisaníaca wapáyaidaca César iwèni wàyaca wàasu cáli íinatawa. Yá nacái íimaca ìwaliwa, 'núacata Cristo, abéeri rey.' "

3 Yá Pilato isutáca yéemiawani: "¿Píata yái judíonái yàasu rey?"

Jesús íimaca irí:

"Báisíta, càicatáni iyúwa píimáaná."

4 Néese, yá Pilato íimaca sacerdotenái íiwacanánái irí, wenàiwicanái irí nacái:

"Canácata nuicá ibáyawaná nucháawèeripiná ìwalíise yá asìaliquéi."

5 Quéwa mamáalàacata natàaníca Jesús ìwali, yá náimaca:

"Yèepuníca imànica báawéeri wenàiwicanái irí yéewáidáaná iyú, idàbacaté yéewáidaca Galilea yàasu cáli néese, càita yàanàaca Judea yàasu cáli íinatalé, chá nacái Jerusalén iyacàlená irícu."

Natécaté Jesús Herodes yàatalé

6 Iná Pilato yéemiacaalíté Jesús idàbacaté yéewáidaca Galilea néese, yá isutácaté yéemiawa nía Galilea mìnalicaaalíténi. **7** Iná yáalíacaalíté Galilea néeseéricani, yá nacái yáalíacaté síisèericani Herodes icùacatáisea cáli, íná yéewa ichùuliaca natéca Jesús Herodes yàatalé. Yá nacái Herodes yàanàacaté néenialíta Jerusalén iyacàlená irículé.

8 Iná Herodes iicácanáamité Jesús, yáté casíimáica iwàwa, idécáináté icùaca madécaná èeri iicáanápínáni iináwaná ìwalíise. Yá nacái iwàwacaté iicáca Jesús imànica abéeri yéenáíwanási.

9 Yá Herodes isutáca yéemiawani

madécaná yàawiría, quéwa càmitaté Jesús yeebá isàna. **10** Yá nacái nàyacaté néeni níái sacerdotenái íiwacanánáica, náapicha níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, càmiyyéitaté imàaca icháawàacani. **11** Néese yái Herodes yàasu úwinái yáapichawa, natàanícaté báawanama Jesús ìwali, naicáanícaté nacái iquíniná. Yá náiyàacaté ìwali cayábéeri bàlesica càiride iyúwa rey ibàle.

Néese, yá Herodes ichùuliaté natéca Jesús Pilato yàatalé àniawa. **12** Ipíchawáiseté yá èericani, yáté báawaca Pilato iicáyacacawa Herodes yáapicha. Quéwa yáta èericani, yáté cayábaca naicáyacacawa.

Judíonái imàacacaté nanúaca Jesús
(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15;
Jn. 18.38-19.16)

13 Néese, yáté Pilato ìwacáidacaté yàataléwa níái sacerdotenái íiwacanánáica, nía nacái judíonái íiuitápunáica, áibanái yàcalé mìnanaí nacái, **14** yá íimacaté nalí:

“Idécué pìanàidaca nùatalé yá asialiquéi, yácué píimaca, báawaca imànica wenàiwica íiuitáise yéewáidáaná iyú.

Quéwa idéca nusutáca núemiawani píacuéseemicué. Yá canácata nuicáca ibáyawaná yái picháawèericuéca ìwalíiseni.

15 Càita nacái Herodes, canácata nacái iicáca ibáyawaná. Iná yéewa ichùuliaca nèepùadaca néese àniawani. Iná canácata imàníiri

bayáwanásica yéetèeripináwa ìwalíiseta. **16** Iná idécaalí nuchùuliaca nacapèédáidacani, yá namàacapínaca yàawa.”

17 Càicaté náiwitáise iyáaná bàaluité. Camuí imanùbacata nàwacáidacawa Pascua yaalí, yá iwàwacutáca Pilato imàacaca judíonái irí abéeri presunái yéená.

18 Quéwa, yá namáidaca macáita abéericuíseta níái manùbéeyéica:

“¡Picácué piwasàa yá asialiquéi! ¡Yáta piwasàacué walí, yái Barrabás!”

19 Yái Barrabás, úwinái ìiyaacaténi presunái icapèe iriculé, ibàlùacáinátéwa náiwitápunái íipunita, yá nacái inúacaté wenàiwica.

20 Quéwa Pilato iwàwacáinaté imàacaca Jesús, yá itàanícaté wenàiwicanái irí àniawa. **21** Yá quéwanáta namáidaca cachàini:

“¡Pitàtàacuéni cruz ìwali!
¡Pitàtàacuéni cruz ìwali!”

22 Néese Pilato itàaníca nalí àniawa máisiba yàawiríanápiná, íimaca:

“Canácata ìwalíise yéewa nuchùulia nunúacani. Iná nuchùuliapínacáita úwinái icapèe-dáidacani. Néese, yá numàacaca yàawa.”

23 Yá quéwanáta namáidaca Pilato irí ichùuliacaténá natààaca Jesús cruz ìwali. Quéwa namáidacáinaté mamáalàacata cachàini, yá Pilato imàacacaté nalíni.

24 Néese, yá Pilato imànicaté nali càide iyúwaté nachùulianá imànica. **25** Yá Pilato imàacacaté nali Barrabás iyúwaté nasutáaná íicha, yái iyéericaté presunái ica-pèe iriculé, imànicáinaté ùuwicái náiwitápunái íipunitawa, yá nacái inúacaté wenàiwica. Yá Pilato yèepùadacaté Jesús úwinái irí natàtàacaténáni cruz ìwali càide iyúwa wenàiwica iwàwáaná.

Natàtàacaté Jesús cruz ìwali
(Mt. 27.32-56; Mr. 15.21-41;
Jn. 19.17-30)

26 Néese úwinái itécaalíté yàacawa Jesús, yá náibàacaté abéeri asialí íipidenéeri Simón, Cirene iyacàlená néeseéri, yàanèeri yàacawa manacúalíise. Yá namichàidacaté iwáacutaliculé yái àicu natàtèeripináca ìwali Jesús, yáté itécani Jesús yáami.

27 Yá manùbéeyéi wenàiwica yàacatéwa Jesús yáami, madécaná inanái nacái, íicháaniiyéi yàacawa, achúmacáinaté nawàwa naicáca Jesús yùuwichàacawa.

28 Quéwa Jesús iwènúacaté iicái-daca nali, yá íimacaté nali:

“Píacué inanái Jerusalén iyacàlená mìnanaí, picácué píicháaní nùwali. Píicháanícué píwaliwata, péenibenái ìwali nacái. **29** Yàanàapiná áiba èeri, wenàiwicanái íimacatáipináca:

‘¡Níái inanái mawéecuíyéica, nía nacái càmiíyéicáwaca idé quéenibeca, càmiíyéicáwaca idé yàaca quìrasìi ìira ìini ítuníwa. Casíimáipináca nía néenialí èeri, càmicáiná nàuwichàapináwa iyúwa níái quéenibéeyéica!’ ”^p

30 Néese, yá wenàiwicanái idàbapináca íimaca dúlinái irí:

“¡Píuwàacuéwa wáinatabàa wéetáténáwa!
Píacué dúli púubanaméeyéi:
¡Pibàliacué wía macáita!”

31 “Núa canéerica imàníiri báawéeri wawàsica, càicáaníta níái wenàiwicaca, yá namànica nulí báawéeri. Iná níái Jerusalén mìnanaíca iwàwacutápiná nàuwidenái imànica nali báawéeri, máini yáawanáipiná nuícha quiríta.”

32 Uwinái itécaté nacái Jesús yáapicha pucháiba asianái canúacáiyéi nanúacaténá nía yáapicha.

33 Néese, yáté nàanàaca aléde íipidenácateléca “íiwitasi yáapimi.” Yá nérécaté, natàtàa Jesús cruz ìwali, náapicha níái cabáyawanéeyéica, abéeri yéewápu néese, áiba apáu néeseema.

34 [Yá Jesús íimacaté: “Núaniri, pimàaca piwàwawa nabáyawaná íicha, níái itàtèeyéica núa cruz ìwali.

^p **23.29** Yái versículo iwàwáaná íimaca: Casíimáipináca níái inanái canéeyéica yéenibe yàasu èeri báawaca, canápinácáináta càulenéeri nali néenibecawa néenialí.

Càmita náalíá mabáyawanéerica núa càì yéetácawa náichawaliná.”]

Níái úwinái idècunitàacá nàyacaté néeni, yá náucacaté íbanái cáli iwéré náalimáwanama náaliacaténá càinápínacaalí imàacawa Jesús ibàlemi yáapicha.

35 Idècunitàacá wenàiwicanái ibàlùacaté iicáidaca Jesús irí, yáté judíonái íiwacanánái iicáaníca iquíniná, náimacaté:

“Ichúuliadacaté áibanáita yéetácáisi íicha, quéwa báisícaalí Cristocani, yá iwàwacutá ichúuliadaca yáawawa yéetácáisi íicha yáasáidacaténá yáawawa, báisíta yácata Dios iníwèerité walípiná.”

36 Càita nacái úwinái icáanícaté iquíniná nabáiniadacaténáni. Yá nacái namawiénidacatéwa irí nàacaténá ìira uva ituní càaméeri mawèníiri.^q

37 Yá náimacaté irí:

“¡Píacaalí báisíta judíonái yàasu rey, néeni pichúuliada píawawa yéetácáisi íicha!”

38 Yá nacái idécaté natàtàaca abéeri tàacáisi Jesús íiwita iwicáubàa máisiba tàacáisi íiwitáaná iyú, griegonái itàacái iyú, romanonái itàacái latín iyú, hebreo itàacái iyú nacái, càiri íimacade: “YACATA JUDIONAI YAASU REY YAI.”

39 Néese yái abéeri cabáyawanéeri natàtèerica nacái cruz ìwali Jesús inànacubàa, yá idàbaca icuísaca báawéeri tàacáisi iyú, íimaca:

“Báisícaalí Cristoca píá, néeni pichúuliada píawawa yéetácáisi íicha, yá pichúuliadaca nacái wía píapichawa!”

40 Quéwa yái áiba cabáyawanéerica icuísacaté yàacawéerináwa, íimacaté irí:

“Píá abédanaméerita natàtàaca yáapicha cruz ìwali, càicáaníta, càmita píalimá píaca Dios icàaluíniná.

41 Wíasí, cayábéeyéita yùuwichàacawa wabáyawaná ìwalíisewa. Quéwa yá asialiquéi, canéerita ibáyawaná.”

42 Yáté cabáyawanéeri íimaca Jesús irí:

“Jesús, piwàwali núa pìanàacanáami picùaca iyúwa rey.”

43 Yá Jesús íimaca irí:

“¡Báisíta núumaca píri: Siúcata, yá pìyaca núapicha chènuniré paraíso irìculé!”^r

Jesús yéetacatéwa

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41;

Jn. 19.28-30)

44 Iná machacàni èeri néeseta iwé-réta táicaca, yáté catáca macái èerita, cáminá máisiba horatái. **45** Yáté catáca èeri, yá nacái Dios icapèe

q **23.36** Yái vinagre, yácata ìiracalési mawèníiri, càaméeri nacái, catúulécanéeyéi ìirée-rica, càníirita reynái ìirata.

r **23.43** Quéechéeri Paraísoca ìyacaté Edén néeni. (Gn. 2.8-3.24). Iyacaté áiba paraíso íipidenéeri Abraham ìyacatái, nàyacatáicaté níái yeebáidéeyéica Dios ìwali A.T. iricu. Néese Jesús imichàacaalítéwa, yáté itéca nía chènuniré.

imàdàanáca iriculéwa wálumaca, icacanátéwa bamuchúamibàa chènuniise cáli iwérénama.

46 Néese, yá Jesús imáidaca cachàini, ímacaté:

“¡Núaniri, picáapi irìcuta numàaca núcáucawa!”

Idécanáamité càì íimaca, yáté yéetácawa.

47 Néese yái úwinái íiwacali romanosàiri iicácacaalíté ichàbacawa macáita yái wawàsica, yáté yàaca Dios irí cayábéeri, ímacaté:

“¡Siùcade, núaliacawa báisícata, canátaté ibáyawaná yá asàliquéi!”

48 Macáita níái wenàiwica ìwa-quéeyéicatéwa néeni naicácaténá níái natàtèyémica, naicácaalíté ichàbacawa néré macáita yái wawàsica, yáté nanúaca nàucutawa, máinícáináté achúmaca nawàwa. Yá nèepùacaté nacapèe néréwa. **49** Quéwa macáita níái yáaliéyéicatéwa Jesús iwali, nía nacái inanáica yèeyéicatéwa yáami Galílea néese, nabàlùacaté naicáidaca macáita déecuíseta càinacaalíté ichàbacawa yái wawàsica.

Nabàliacaté Jesús ichéecami

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

50 Iyacaté abéeri asàli íipidenéeri José, judiónái iyacàle Arimatea néeséeri, cayábéeri íiwitáise, iyéeri nacái càide iyúwa Dios iwàwáaná, néená níái judiónái íiwacanánái inuényéicaté Jesús.

51 Quéwa càmítaté abédanama José íiwitáise náapicha namàacacaalíté nacái nanúaca Jesús.

Yá nacái icùacaté Dios yàanàanápíná icùaca yàasunái wenàiwicawa. **52** Yá yàacatéwa Pilato yàatalé isutácaténá íicha wawàsi, yàacaténá irí yái Jesús ichéecamica. Yá Pilato ichùuliacaté nèepùadaca José iríni.

53 Néese idécanáamité nalicùadaca Jesús ichéecami áibanái yáapicha cruz ìwaliise, yáté yèepùacani wáluma cawèníiri iyú. Yá nacái iwàlùadacaténí abéeri càliculii wàlisài iriculé náiquéericaté dúli ibàlàì irìcu, càmícatáicáwaca naliada wenàiwica ichéecami.

54 Néenialí, yáté èericani nachùnìacatáica macáita wawàsi ipíchawáise idàbacawa yái èeri judiónái iyamáidacatáicawa.

55 Níái abénaméeyéi inanái yèeyéicatéwa Jesús yáapicha, Galílea yàasu cáli néese, nàacaté nacái naicáca José yáapicha càliculii néré càinacaalí naliadaca Jesús ichéecami.

56 Néese, yáté nèepùacawa capíi néré. Yá nacái nachùnìacaté pumèníyéi isàni napusúanáca chéecáisimi. Yáté nacái nayamáidacatéwa irìcu yái èeri judiónái iyamáidacatáicawa, namànicaténá càide iyúwa íimáaná yái Moisés itànéericaté.

Jesús icáucàacatéwa yéetácáisi íicha

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

24 **1** Néese domingo mapisáisiwata, yáté nàacawa càliculii néré níái inanáica. Natécaté pumèníyéi isàni idée-yéicaté nachùnìaca. **2** Néese

nàanàacaalíté néré, yá naicáca idéca íba ibàlùacawa méetàuculé càliculii inùma íicha. **3** Yá nawàlùacatéwa iriculé, quéwa canácata naiquéeri néré Wáiwacali Jesús iinámica.

4 Idècunitàacá natàaníca naliwáacawa ìwali yái wawàsica, yá isicúata naicáca pucháiba asianái ibàlùacawa nalí mawiénita, mèlumèluíyèi ibàle. **5** Yá nacalùadacatéwa, yá náawìadaca níawawa cáli iwéré.

Quéwa asianái íimaca nalí:

“¿Canácué picutáida yéetáními yèewibàa yái cáuri wenàiwicaca?

6 Canácata chá Jesús. ¡Idéca icáucàacawa àniawa! Piwàwalicué itàacái íiméericatécué piri ìwali iyacaalítécué píapichaca Galilea yàasu cáli néeni.

7 Imacaté: ‘Núa asiali Dios néeséerica iwàwacutápiná áiba yèepùadaca núa nacáapi iriculé, níái cabáyawanéeyéica natàtàacaténá núa cruz ìwali. Quéwa máisiba èeri iricu, yá nucáucàapinácawa àniawa.’ ”

8 Néese, yáté inanáinái iwàwàlica yái itàacáica iyúwaté Jesús íimáaná nalí quéecha.

9 Iná nèepùacaalítéwa càliculii néese, yá nacàlidacaté macáita yái wawàsica nalí níái once apóstolca, nalí nacái níái áibanái yéewáidacaléca. **10** Iná níaté inanái icàlidéeyéi tàacáisica níái: María Magdalena, Juana, María, úái Jacob yáatúaca, áibanái inanái nacái.

11 Quéwa apóstolnái iyúunáidacaté nachiwacani, ínátè càmita neebáida nalíni.

12 Quéwa, yáté Pedro ipìacawa càliculii néré. Iná yàanàacaalíté néré, yá yáawìacaté iicáca iriculé, yá iicacaté wálumamita iriawa néeni yái nèepùanáamicatèni.

Néese, yá yèepùacaté icapèe néréwa, quéwa íináidaníiriwa ìwali yái wawàsi ichàbéericatéwa néenialí.

Pucháiba asianái yàacatéwa Emaús yàasu àyapu irìcubàa (Mr. 16.12-13)

13 Néenialí èerita, yáté nàacawa àyapulìcubàa pucháiba yéewáidacalénái yéená yèeyéiwa abéeri yàcalé iriculé íipidenéeri Emaús, iyéerica once mil metro idècuni Jerusalén iyacàlená íicha. **14** Yá nacàlidáidacaté nàaca naliwáacawa ìwali yái iyúwaté wawàsi ichàbáanáwa macáita.

15 Idècunitàacá natàaníca nàacawa naliwáacawa, yáté Jesús imawiénidacáwa nalí, yá yàacawéeridacaté nacái nía. **16** Quéwa càmítaté Dios imàaca náalíaca naicáca Jesús, càicaté níade iyúwa ituí ibàlièyèiwa.

17 Yá Jesús isutácaté yéemìawa nía:

“¿Càiná ìwalicué pitàaní piacawa?”

Yá nayamáaca nabàlùacawa, yá cáalíacaná achúmaca nawàwa, yá náawìadaca náiwitawa cáaliuculé.

18 Yái íipidenéerica Cleofas, íimaca Jesús irí:

“¡Pía ipáchiérica Jerusalén iyacàlená, píata cáminá abéerita, càmita yáalíawa càinácaalí

wawàsiquéi ichàbéericawa yàcalé iricu yátaca èeriquéi!"

19 Yá isutácaté yéemàawa nía:

"¿Càiríná wawàsica yái càité ichàbacawa?"

Yá nàimaca irí:

"Jesús iináwaná ìwali, yái Nazaret néeseérica, iyú-waté nacái ichàbáanáwa irí. Profeta, cachàiníricaté yée-wáidaca, imàníiricaté nacái yái camíirica wenàiwica idé imànica. Yáasáidáanácaté Dios iyú-dàacani, yá nacái wenàiwicanái yàacaté íimiétacaná.

20 Quéwa níái sacerdotenái íiwacanánáica, náapicha níái yàcalé icuèrinánáica, nèepùadacaténi, nanúacaténi. Yáté natàtàacani cruz ìwali.

21 Quéwa wía, manuícaté wawàwa iwérétatá, wayúunáida-cáinaté yácata ichúuliadéeripinaté wía wàuwidenái íichawata.

Quéwa idéca máisiba èeri néese siùcade, ichàbaca idenáamiwa macáita yái wawàsica. **22** Quéwa abénaméeyéi inanái yèepuníyécawa wáapicha nacalùadaca wía. Bàwina mapisáisiwata, yá nàacawa càliculii néré. **23** Iná canácáiná nàanèeri néré Jesús iinámica, yá nèepùacatéwa néese. Yá nàimaca naicácasa pucháiba ángelnái, nàimacasa nacái nalí, idéca cáuca Jesús.

24 Néese abénaméeyéi asianái wáapichasanáca iyaca, yá nacái

nàacawa càliculii néré. Yá càicata naicáca néré wawàsi iyúwa inanái íimáaná nalí, quéwa càmitaté naicá Jesús."

25 Néese, yá Jesús íimacaté nalí:

"¡Máinítacué máiwitáiseica pía, càulenásíwatacué peebáidaca ìwali yái profetanái icàlidéericaté, **26** iwàwacutáanácaté Cristo yùuwichàacawa iyúwa Dios iwàwáaná. Néese, yá icáucàapinácawa àniawa ipíchaca yàanàaca ichàini icamaláaná yáapichawa chènuniré!"

27 Néese, yá Jesús icàlidacaté nalí ìwali macáita yái idéericaté natànàanáca ìwali quéechaté Dios itàacái iricu. Yá idàbacaté icàlidaca nalíni, nalicuise níái Moisés itànèeyéicaté cuyàlutaca, néese nalicubàa macáita níái cuyàlutanái profetanái itànèeyéicaté.

28 Néese nàanàacanáamité yàcalé iriculé yái nàacataléca nàacawa, yá càica Jesús imànica yáawawade iyúwa yái iwàwéerica ichàbacawa mamáalàacata áibaléta.

29 Quéwa, yá nasutácaté íicha wawàsi madécaná yàawiría iyamáacatéwá nàapicha néenita, nàimacaté irí:

"Piyamáawa wáapicha yá catá-quéi, máinícáiná idéca táicaca."

Yá Jesús iwàlùacatéwá nàapicha capíi iriculé iyamáacatéwá nàapicha néeni achúmata.

30 Néese idécanáamité iyamáaca yáawinacawa nàapicha nayáacatéwá, yá yeedáca pan, yá

yàaca Dios irí cayábéeri. Yá nacái isupáidacani, yá yàacaté nalíni.

31 Néese, yáté Dios imàacaca náaliacawa Jesús iwali. Quéwa yátaté ichaliacawa íicha.

32 Yá náimacaté naliwáacawa:

“Casíimáisiwata wéemiaca itàacái idècunitàacá icàlidaca yàacawa walí Dios itàacáica àyapulicubàa.”

33 Yáta nacái namichàacawa, yá nèepùacatéwa Jerusalén iyacàlená néréta àniawa. Yá nàanàacaté once apóstolnái,^s náapicha níai áibanái Jesús yéewáidacaléca, **34** yá náimacaté nalí:

“¡Báisisíta, idé icáucàacawa yái Wáiwacalica! Idéca nacái Simón Pedro iicàcani.”

35 Néese níai pucháibaca, yáté nacàlidaca càinácaalíté wawàsi ichàbacawa nalí idècunitatéca nàacawa àyapulicubàa Emaús iyacàlená nérépiná. Càinácaalíté nacái náaliaca naicáca yácata Jesús, isupáidaca idénáamité nalí pan.

Jesús yáasáidacawa yéewáidacalénái iríwa

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)

36 Idècunitàacá nacàlidaca naliwáaca nàwali níai wawàsináica, yáté Jesús yàanàaca ibàlùacawa nèewi.

Yá íimacaté nalí:

“¡Dios imàacacué pìyaca matuíbanáita!”

37 Néese, yáté nacalùadacawa manuísíwata. Nayúunáidacaté naicáca abéeri iwàwanásimi.

38 Quéwa Jesús íimacaté nalí:

“¿Cánacué cáalu pía? ¿Cánacué càmita peebáida idéca nucáucàacawa yéetácáisi íicha? **39** Piicácué nucáapi icháunámi, nùabàli nacái. ¡Núacatani! Píibàacué piicáwa nùwali. Abéeri iwàwanásimi, canéerita iiná, éwita nacái yáapi. Quéwa piicácué nudènìaca macáita.”*

40 Idécanáami càì íimaca nalí, yá yáasáidacaté naicá icáapiwa, yàabàli nacái útuwi yáaminámi.

41 Quéwa nía, máinícaté casíimáica nawàwa, nacalùadacatéwa nacái mamáalàacata, yáté càmita neebáida Jesúsca yái càì naicáca.

Yá íimacaté nalí:

“¿Pidèniacué yàacàsi cháì, piacué nùasu nuyáacaténá?”

42 Néese, yá nàacaté irí cubái imìdecaná yéená, máaba ituní yéená nacái. **43** Yá yeedàcani, yáté iyáacani nàacuésemita.

44 Néese, yá íimacaté nalí:

“Yái wawàsi càirica ichàbacawa nulí idéeritécué nucàlidaca pirí iwali ipíchawáisetéca nuétàcawa. Núumatécué pirí iwàwacutápiná ichàbacawa macáita càide iyúwaté Moisés itànàaná nùwali, iyúwaté profetanái itànàaná, iyúwaté nacái natànàaná nùwali Salmos irìcu.”

^s **24.33** Once apóstolnái íimáaná: Néenialí, yá canácáwaca náapicha Tomás càide iyúwa íimáaná nacái, Jn. 20.24 irìcu.

24.39 Fil. 3.21.

45 Néese, yáté Dios yàacùaca náiwitáise yéewacaténá náaliaca néemiaca íimáaná yái Dios itàacáica.

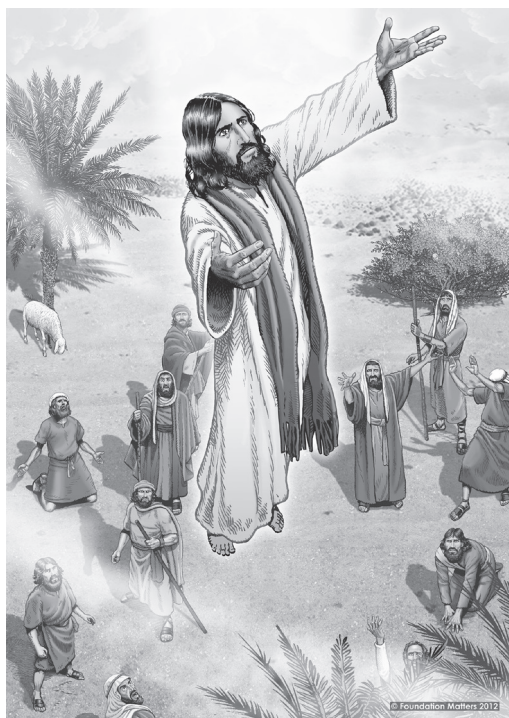
46 Yá íimacaté nalí:

“Càicaté natànàaca Dios itàacái irìcu, iwàwacutápináca Cristo yéetácawa. Yá nacái icáucàapinácawa àniawa máisiba èeri irìcu. **47** Yá Cristo íipidená ìwalipináca iwàwacutá nacàlidaca macái wenàiwica íiwitáaná irí yái nawènúadáanápínáca náiwitáisewa nabáyawaná íicha Dios irí, imàacacaténá iwàwawa nabáyawaná íicha. Pidàbacué picàlidacani Jerusalén ìyacàlená néeseta, **48** piacáinátacué idéeyéi iicáca ichàbáanáwa nulí macáita yái wawàsica.

49 Mesúnamáita nubànùapináca piwàwa irìculé Espíritu Santo, yái idéericaté Núaniri imàacaca itàacáiwa nulí ìwali. Quéwa iwàwacutácué piyamáacawa chátái Jerusalén ìyacàlená irìcu, picùacuéni àta Espíritu Santo yàanàacatalépináta iwàlùacawa piwàwalìculécué, yàacaténácué piri yái chàinisi chènuníiséerica.”

Jesús imichàacawa chènuniré
(Mr. 16.19-20)

50 Néese, yáté Jesús itéca nía méetàuculéta Jerusalén ìyacàlená íicha, yá nàanàacaté mawiénita

Betania ìyacàlená irí. Yá nérécaté, imichàida icáapiwa chènuniré, yá yàacaté Dios irí cayábéeri nàwali.

51 Quéwa idècunita yàaca Dios irí cayábéeri nàwali, yáté imichàacawa náicha, yá Dios itécaténi chènuniré. **52** Yá yéewáidacalénái yàacaté íimiétacaná.

Néese, yáté nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená néré casíimáiyéité iwàwa. **53** Yá nàyacaté èeri imànubàcata Dios icapèe néeni nàacaténá Dios irí cayábéeri. Càicawani.

JUAN

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Juan yáasáida Jesús, yácata Dios liri.

Yácata abéeri tàacáisi cayábéeri macái wenàiwica íiwitáaná írípíná cháí èeri irícu.

Yái Juan yàasu cuyàlutaca, yácata máiníiri cawènica madécaná wenàiwicanái irí, níái yeebáidéeyéica Jesús.

Itànèeri cuyàluta:

Yái wenàiwica Dios imàaquéericaté itànàaca yái cuyàlutaca, ípidenáté Juan, abéeri Judío Palestina yàasu cáli néeséerité. Mr. 3.17; Jn. 13.25; 18.16; 19.26; 20.2; Hch. 3.4; 4.7; Ap. 1.9.

Yácataté nacái discípulo máiníirité cáinináca Jesús iicáca. Jn. 21.20, 24.

Níái Juan isèenáimi: Zebedeo, Salomé yáapicha, Santiago iméeréerité nacái.

Itànàacaté nacái áibanái cuyàlutanái, 1 Juan, 2 Juan, 3 Juan, Apocalipsis nacái.

Yàasu èerité itànàacani:

Juan itànàacaté yái cuyàlutaca, chábade camuí 85-90 néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

Yái Juan, yácataté namáalàidáaná néetácawa níái apóstolnáicaté, camuí 100 néenibàaté, asáica idénáamité Cristo.

¿Cánápinaté itànàa yái cuyàlutaca?

Jn. 20.30-31.

Yéewacaténácué peebáidaca Cristoca, yái Jesús, yái Dios lírica. Iná peebáida-caalícué ìwali, yásí pidèniacuéca picáuca càníiri imáalàawa.

Juan itànàacaté yái tàacáisi cayábéerica macái wenàiwica írípínáta.

Yéewáidéeri wía ìwali:

Diosca yái Jesucristo, yácata abéerita Dios liri báisíiri. Jn. 1.14, 18.

Versículonái máiníyúi cawènica:

Jn. 20.30-31.

JUAN

**Dios itàacái imànicatéwa
wenàiwica iyú**
(Ap. 19.13; Gn. 1.1)

1 Ipíchawáiseté idàbacawa yá
èeriquéi, yá idécaté iyaca yái
Tàacáisica.^a

Yái Tàacáisica iyacaté Dios
yáapichata.

Yái Tàacáisica, yácata nacái
Dios.

2 Tàacáisi iyacaté Dios
yáapichata ipíchawáiseté
idàbaca yá èeriquéi.

3 Iná Tàacáisita imàni macáita
nái wawàsináica.

Canácata wawàsiquúi càmíirité
idàbáida, macáitaté imànica
nía.*

4 Tàacáisi ìwalita ìyaté yái
wacáucapináca,
yái wacáuca yèerica walí,
yácata imàaca wáalíacawa

wàyacaténá machacàníiri
iyú.^b

5 Yái yáalíacáisi yèerica walí
iyaca càide iyúwa camalási
icànáaná catéeri irícu.

Yá nacái càmita catéeri yáalimá
imawènìadaca icamalá
ichàini.

6 Iyacaté néenialí abéeri asìali
Dios ibànuèrité ípidenéeri Juan.^c

7 Yàanàacaté icàlidaca Camalásica
iináwaná ìwali, yéewacaténá
wenàiwicanái yeebáidaca ìwali
macáita. **8** Yái Juan, càmítaté
camalásini. Yàanàacáitaté icàli-
daca camalási iináwaná ìwali.

9 Yái camalási báisiírica yáasái-
déerica macáita wenàiwicanái irí
náiwitáise ìwali, idécaté yàanàaca
iriculé èeriquéi.

10 Yái Tàacáisica idécaté yàanàaca
iyaca chái èeri irícu. Yácataidé idàba

a 1.1 Yái Tàacáisi fíméerica ìwali chái, yácata Jesucristo, yái Dios yáasáidéerica yáa-
wawa irícuíse èeri mìnánai irí.

b 1.4 Yái cáucái idèniaca pucháiba fímáaná: a) Wenàiwica icáuca. b) Dios icáuca
yèeripiná wenàiwica irí.

c 1.6 Yái Juan, càirica náimaca ìwali chái, càmita yátái itànèerica cuyàluta, yáta càì
náimaca ìwali yái Juan Bautistaca. Mt. 3.1; Mr. 1.4; Lc. 3.1-2.

1.3 Col. 1.15-17; He. 1.2.

yái èerica. Càicáaníta càmítaté nàaliáwa ìwali níái wenàiwica èeri mìnánáica. **11** Yàanàacaté ìyaca iriculé yái èeri idàbéericaté iríwa, quéwa níái yééná wenàiwicaca, càmítaté neebáida ìwali. **12** Quéwa macáita níái íipunitáidéeyéicani, yee-báidéeyéica nacái ìwali, imàacaca Dios yéénibeca nía. **13** Quéwa càmíta namusúawa càide iyúwa asáicaalí wenàiwica yéénibe. Càmíta nacái càide iyúwa wenàiwica íiwitáise iyáaná, iyúwa nacái èeri íiwitáise iwàwáaná. Quéwa Dioscata imàaca nía yéénibe iyúwa càide iyúwa iwàwáaná, íiwitáise iyúwa nacái.

14 Yái Tàacáisica imànicaté yáawawa wenàiwica iyú, yá ìyacaté wáapicha^d achúma èerita (yá waicacaté ichàini, yái chàinisi Yáaniri yèericaté Iiri abéeri-sàiri iríwa), cáinináca iicáca wía mawènitá, yá nacái icàlidaca walí yái itàacáisi báisiirica.

15 Juan Bautista icàlidacaté nalí Jesús iináwaná ìwali, íimacaté nalí chàinisíiri iyú:

“Yácaté càiri núumacaté pirí-cué ìwali yái: ‘Yái yàanèeripínáca nudénáami, yásí cachàiníiri núícha, idécáínaté ìyaca nupíchale quéecha, ipíchawáiseté asáica núa.’ ”

16 Macáita wía wenàiwicaca, yácata Jesús yái imàaca walí madécaná wawàsi cayábéeri mawènitá báinatácanama. **17** Dios imàacacaté níái “Tàacáisi ichùu-lièyéica” Moisés irí, israelnái irípiná. Quéwa yái cáinináanaca Dios iicáca wía wawènitá, imàacáanacaté nacái walí yái itàacáisi báisiirica, yàanèerité walí Jesucristo ìwaliisenáta.^e **18** Càmíta abéeri wenàiwica idé iicáca Dios, canásíwata. Yáta iicá Dios, yái Dios Iiri abéerisàiricata, yáapichéericata ìyaca, íná yácata idé yáasáidaca nacái walíni.

Juan Bautista icàlidacaté

Jesús iináwaná ìwali

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

19 Néese níái judíonái íiwacanánái ìyèeyéicaté Jerusalén ìyacàlená irícu, nabànùacaté Juan yàatalé abénaméeyéi sacerdotenái, Levítanái^f nacái, nasutácáténaté néemíawani:

“¿Cawiná wenàiwicaca píaquéera?”

20 Yá icàlidacaté nalí machacànita wawàsi iyáaná. Càmítaté ibàa iináwanáwa náichata. Íimacaté nalí: “Càmíta Cristo núa.”

d 1.14 Yái wáapicha íimáanaca, Juan itàaníca ìwaliwata, nía nacái ìyèeyéicaté yáapicha néenialí èerité.

e 1.17 Yái versículo yáasáidaca walí yái náimáanaca Jesús ìwali: Yácata yái tàacáisi cáurica, yácata wenàiwica íiwitáise icamaláaná, yácata nacái yèeri walí wacáuca càmíiri imáalàawa.

f 1.19 Níái Levítanái, níacata iyúudèeyéi sacerdotenái Dios icapèe irícu.

21 Yá yèepùacaté nasutáca
néemiawa àniawani:

“Néeni, ¿Cawiná wenàiwicaca
pía? ¿Píatasica Elías?”^g

Yá íimacaté nalí:

“Càmita Elías núa.”

Yá náimacaté írí
mamáalàacata:

“¿Píata yái profeta
yàanèeripiná?”

Yá íimacaté nalí:

“Càmita.”

22 Néese, yá náimacaté írí:

“Néeni, ¿Cawiná wenàiwicaca
píaquéera? Yéewacaténá watéca
nalí tàacáisi, níái ichùulièyéica
wía piatalé. ¿Càiná píimaca
piwaliwa?”

23 Yá íimacaté nalí:

“Núacata yái imáidéerica
cachàini máisawaliri irìcu, càirica
íimaca: ‘Pichùnìacué píiwitáisewa
Wáiwacali irípiná,’ càide iyúwa
Isaías íimáanáté.”^{*}

24 Níái wenàiwica, càiyéicaté
nachùuliaca Juan Bautista yàatalé,
néenátaté níái fariseonáica. **25** Yá
nasutácaté néemiawani, náimacaté
írí:

“Néeni, càmicaalí Cristo pía,
Elías nacái, càmicaalí nacái áiba

profeta pía, ¿Cáná yéewa pibau-
tizáca wenàiwica?”

26 Yá Juan íimacaté nalí:

“Núa, ibautizéeri wenàiwica
úni yáaculé. Quéwa idéca iyaca
pèewicué abéeri yái cà míirica
píalíacuéwa ìwali. **27** Yácata
yàanàa yéewáidaca nudénáami,
idéericaté nacái iyaca ipícha-
wáisetéca nùyaca. Yá nacái càmita
núalimá nuíbaidaca írí iyúwa
yàasu wenàiwica, máinícáiná
cachàinica nuíchani.”

28 Càicaté ichàbacawa yái
wawàsica aléde Betábara néré,
abéemáise inanábàa Jordán, èeri
imusúacatáiseacawa, Juan ibautizá-
catáicaté iyaca wenàiwica.

Yái Jesús, yácata Cordero Dios néeséeri

29 Néese mapisáináami àniawa,
yá Juan íicácaté Jesús yàacawa yàa-
talé, yá íimacaté:

“¿Piicácué! Yái Jesús, yácata
Cordero^h Dios néeséeri, yái yee-
déeri wáicha wabáyawaná, wía
èeri mìnánáica. **30** Yácata càirité
núumaca ìwali yái núumacaalítécué
pirí: ‘Yàanàapiná nudénáami
abéeri asiali, yái idéericaté iyaca

g 1.21 Báisíta idécaté Elías yéetácawa bàaluité, canáca néenialí Elías. Quéwa
nayúunáidacáitaté Elíasca, yái Juan Bautistaca.

h 1.29 *Cordero Dios néeséeri*: Bàaluité, níái judíonái iwàwacutáté nàaca Dios írí abéeri
cordero nabáyawaná ìwalísewa, yéewacaténá imàacaca iwàwa nabáyawaná fícha.
Quéwa siúcade, Dios imàacapiná iwàwa wabáyawaná fícha weebáidacaalí yái Jesús
yéetánacatéwa wáichawalíiná cruz ìwali. Iná yéewa Jesús íipidenáca Cordero Dios
néeséeri.

1.23 Is. 40.3; Mt. 3.3.

nupíchawáise bàaluité, ipíchawáise-
téca asáica núa.’

31 Núa, càmitaté nualíawa ìwali
càinacaalí wenàiwicacani. Quéwa
yéewacaténaté náaliacawa ìwali
níái Israel itaquénáinámica, ínáté
yéewa nùanàaca nubautizáca nía
úni yáaculé.”

32 Juan icàlidacaté nacái
iináwaná ìwali àniawa, íimacaté:
“Nuicácaté Espíritu Santo iricúa-
cawa chènuníise càide iyúwa unùcu
iicácanáwa, yá iyamáacatéwa
ìwali. **33** Núa, càmitaté nualía ìwali
càinacaalí wenàiwicacani. Quéwa
Dios yái ichùulièricaté nubautizáca
wenàiwica úni yáaculé, íimacaté
nulí: ‘Piicácaalí Espíritu Santo
iricúacawa abéeri wenàiwica
ìwali, yá nacái iyamáacawa ìwali,
yácata ibànuèripiná Espíritu Santo
wenàiwica iwàwaliculé.’* ”

34 Càicaté nuicácani nutuí
iyúwa. Iná ìwaliise, yá nucàlidaca
iináwaná ìwali, yácata Dios Iiri.”

Níái idábéeyéicaté Jesús yeedáca yéewáidacalénáiwa

35 Néese mapisáináami, Juan Bau-
tista iyacaté néenita àniawa, pucháiba
yéewáidacalénái yáapichawa. **36** Juan
iicácaalíté Jesús ichàbaca yàacawa
néenibàa, yá íimacaté ìwali:

“¡Piicácué! ¡Yái Cordero, yácata
Dios néeséeri yàanàaca!”ⁱ

37 Néese níái pucháiba Juan yée-
wáidacalénáica, càicaalíté néemiaca
itàaníca, yáté nàacawa Jesús yáami.

38 Jesús iicácaalíté nàacawa yáami,
yá íimacaté nalí:

“¿Càinácué picutáida?”

Yá náimacaté irí:

“Rabí (Íimáaná yéewáidéeri)
¿Aléná piya?”

39 Yá íimacaté nalí:

“Aquialécué síisàara,
piicáanácué aléde nùyacataléca.”

Yá nàacaté naicáca aléde iya-
cataléca. Yá nacái nayamáacatéwa
yáapicha néré néenialí èeri,
idécáináté táicaca.

40 Níái pucháibaca, abéerité
íipidená Andrés, yái Simón Pedro
yéenasàirica, níái yéemièyéicaté Juan
Bautista icàlidaca Jesús iináwaná ìwali,
yáté nàacawa Jesús yáapicha. **41** Yá
Andrés idàbacaté icutáidaca yéenasàiri
Simón Pedro, yá íimacaté irí:

“Idéca wàanàaca yái Cristoca.”

42 Néese, yáté Andrés itéca Pedro
Jesús yàatalé.

Jesús iicácaalíténi, yá íimacaté irí:

“Píata yái Simón, Jonás ìirica.

Siùcade, yá píipidenáca Cefas.”
(Cefas íimáaná, “Pedro”).

Jesús imáidaca Felipe, Natanael nacái

43 Néese mapisáináami, yá Jesús
iwàwacaté yàacawa Galilea yàasu

ⁱ **1.36** Jesús yéetácatéwa èeri mìnánái ibáyawaná ìwaliise, quéwa níatái yeebáidéeyéica
ìwali báisiiri iyú.

1.33 Mt. 3.11,16-17; He. 1.5; 2.1-4; Is. 11.1-2; 42.1; 61.1.

cáli néré. Yá yàanàacaté Felipe, yá íimacaté irí:

“Aquialé, piacawéerida núa.”

44 Yái Felipeca, Betsaida ìya-càlená néeséerité nacái ìyaca, yái Andrés ìyacàleca nacái, Pedro yáapicha. **45** Néese, yá nacái Felipe icutáidacaté Natanael, yá íimacaté irí:

“Idéca wàanàaca yái Moisés itànèericaté ìwali tàacáisi ichùulièyéi iricu, profetanái itànèericaté nacái ìwali: Yái Jesús Nazaret ìya-càlená néeséerica, José ìirica.”

46 Yá Natanael íimacaté irí:

“¿Yéewacáinásica cayábéeri íiwitáise wenàiwica imusúacawa Nazaret ìyacàlená iricuise?”

Yá Felipe íimacaté irí:

“Aquialé síisàara, pìaná piicácani, péemianá nacái yéewáidáaná.”

47 Néese Jesús iicacaalíté mawiénica Natanael yàacawa yàatalé, yá íimacaté irí:

“Yásí báisíirita israelitaquéi, càmiirica yáalimá imèniada áibanái.”

48 Néese, yá Natanael íimacaté Jesús irí:

“Néeni. ¿Càiná yéewáaná píaliacawa nùwali?”

Yá Jesús íimacaté irí:

“Ipíchawáiseté Felipe imáidaca píá, yáté idéca nuicáca píá píawinacaalíwa àicu higuera yáawibàa.”

49 Yá Natanael íimacaté irí:

“Yéewáidéeri. ¡Píacata yái Dios Iri! ¡Píacata, nacái wàasu rey, wía israelnáica!”

50 Yá Jesús íimacaté irí:

“Yásí àtata peebáidaca nùwali, nuicáca píá higuera yáawibàa núumacáiná pirí. Máiní yáawanáipiná wawàsica níái piicápiná pipíchaléwa picaluadéeyéipiná piicáca.”

51 Iimacaté nacái irí àniawa:

“Báisíta, báisíta núumacué pirí: Siùcade, pipíchaléwa piicápinácué èeri yàacùacawa chènuniise. Yá piicápinácuéca Dios yàasu ángelenái iricùanicawa, náiríanicawa nacái nùwali, núa asìali Dios néeséerica.”*

Nacásàacawa Caná ìyacàlená iricu, Galilea yàasu cáli néeni

2 **1** Néese máisiba èeri idenáami, yáté abénaméeyéi icásàacawa¹ Galilea yàasu cáli íinata, Caná ìyacàlená iricu. Yá nacái Jesús yáatúa ìyacaté náapicha néeni. **2** Yá nacái namáidacaté Jesús, yéewáidacalénái yáapichawa, aléde nacásàacatalécawa. **3** Néese idécanáamité uva ituní imáalàacawa náicha, yáté Jesús yáatúa íimaca nalí:

“Idéca uva ituní imáalàacawa náicha.”

j 2.1 Abénaméeyéi Biblia íima: abéeri asìali icásàacawa.

1.51 Gn. 28.12.

4 Yá Jesús íimacaté ulí:

“Núatúa. Canáca nulí ìwali wawàsi. Càmitàacá idé yàanàaca nulí yái èeri núsáidacatáipináca núawawa càinácaalí wenàiwicaca núa.”

5 Yá Jesús yáatúa íimacaté nalí, níái iwacuèyéica ìyaca yàacàsi:

“Pimànicué macáita càide iyúwa-cué íimáaná pirí.”

6 Nadèniacaté néeni seis íba icatùalená manuínaméeyéi úni yàalupiná, níái judíonái idènièyéica iricu úni náibáanápínáca níawawa iyúwa náiwitáise ìyáaná. Uái abéechúa catùaca, úalimá upuníacawa veinte y cinco galón iyú.

7 Yá Jesús íimacaté nalí níái íibai-déeyéica néeni:

“Pipuníadacué úni iyú níái seis catùaca.”

Yáté napuníadaca nía.

8 Néese, yá Jesús íimacaté nalí:

“Siùcade, pìisàacué yéená. Pitè-cué náiwitápu iríni yái ichùulìerica yàacàsi ìwali.”

Yá càicaté namànica. **9** Yáté náiwitápu yáalimáidaca iicáwa yái úni iwènuericatéwa uva ituní iyú. Càmita quéwa yáalíawa sí-sàanácaalíté needáni. Quéwa nía yáaliéyèiwa, níái íibaidéeyéicaté néeni.

Néese, yáté imáidaca yái icàsèeripínáca, **10** yáté íimaca irí:

“Macáita níái wenàiwicaca, nàwacáidacaalíwa, yáta nadàbéeri nàiraca quéecha yái uva ituní cayábéerica. Néese idécanáami nacàmaca, yá nàaca nàira yái iwàsapeca. Quéwa pía, idé pimàacaca walí yái uva ituní cayábéerica ipùataléwa.”

11 Yácaté idàbanéeri Jesús imànica wenàiwicanái iicá yéenáiwanasiquéi Caná ìyacàlená iricu, Galilea yàasu cáli néeni. Càicaté yáasáidaca naicá ichàiniwa, yáté yéewáidacalénái yeebáidacaté ìwali.

12 Néese idénáami, yáté Jesús yàacawa Capernaúm* ìyacàlená néré, yáatúa, yéénánái, yéewáidacalénái nacái. Quéwa nayamáacatéwa néeni abénaméeyéi èerita.

Jesús imusúadaca Dios icapèe iricuise iwéndéeyéi

(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18;

Lc. 19.45-46)

13 Néese, yáté mawiénica yéenáiwana yàanàaca yái judíonái yàasu Pascua,^k yá nacái Jesús íiríacatéwa Jerusalén ìyacàlená néré.

14 Yàanàacaalíté néré, yáté iicáca Dios icapèe ibàacháwalená iriculé

k 2.13 Pascua: Judíonái iwàwalitáica yái napusúatáicaté oveja íiranámi nacapèe inùma ìwali báipunitácanama, Dios yàasu yùuwichàacáisi ichàbacaténáwa nawicáubàa, yáté namusúacawa Egipto yàasu cáli íicha.

2.12 Mt. 4.13.

níái iwéndéeyéica pacánái, ovejanái, unùcunái nacái. Níá nacái áibanái yáawinawa yàasu mesa iwéréwa níái icámbiéyéica palata áiba cáli néeséeri. **15** Yáté imànica iríwa abéeri cabèesi íiyanási yéená iyú, yá imusúadacaté nía Dios icapèe irìcuise macáita, ovejanái, pacánái nacái. Yá nacái icasáacaté nàasu palata ituíná níái icámbiéyéica palata, iwènúadacaté nacái yúucawa nàasu mesanái.

16 Yá íimacaté nalí níái iwéndéeyéica unùcu:

“¡Pimusúadacué piasuwa síisà! ¡Picácué pimàni piwèndacàalu iyúwa yái Núaniri icapèeca!”

17 Néese, yáté yéewáidacalénái iwàwalica yái Dios itàacái íimáanáca:

“Máinicáiná nuwàwaca wenàiwica yàaca píimiétacaná, yá báawaca máiní nuicáca yái namàníirica cháí picapèe irìcu. Iná iwàwacutápiná nuétácawa náichawaliná.”

18 Yá abénaméeyéi judíonái íiwi-tápu íimacaté irí:

“Yéewacaténá wáalíaca Dios néeséerica pía, yá iwàwacutá pimànica waicá yái càmfíríca wenàiwica idé imànica.”

19 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Picàlàliacué yái Dios icapèeca, quéwa máisiba èeri irìcu, yá yèepùapínaca numichàidaca àniawani.”

20 Néese abénaméeyéi judíonái íiwi-tápu íimacaté irí:

“Cuarenta y seis camuíté namànica yái Dios icapèeca. Quéwa pía, yá píimaca máisiba èeri irìcuta, yá numichàidapínaca àniawani.”

21 Quéwa Jesús itàanícaté iyaca iwaliwatawa iyúwa Dios icapèe. **22** Iná idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi íicha, yáté àtata yéewáidacalénái iwàwalica yái íimáanácaté nalí. Yá neebáidacaté quiríta quéwanáta yái Dios itàacáica, yá nacái tàacáisi Jesús icàlidéerica nalí.

Jesús yáalíacawa wenàiwica íiwi-táise iwali macáita

23 Idècunitàacá Jesús iyaca náapicha Jerusalén iyacàlená irìcu, yá judíonái iwacáidacatáicawa Pascua yàasu èeri, yáté madécaná wenàiwica yeebáidaca íipidená iwali, naicácáinaté yái imàníirica, yái càmfíríca wenàiwica idé imànica. **24** Quéwa càmita Jesús yeebáida náimáaná iwali, yáalíacáináwa náináidáanáwa iwali macáita. **25** Iná càmitaté iwàwacutá isutáca yéemíawawa áibanái, yáalíacáinaté càinácaalí abéeri wenàiwica íináidacawa.

Jesús itàaníca Nicodemo yáapicha

3 **1** Iyacaté abéeri asíali íipidenéeri Nicodemo, fari-seonái yéená, máiníirité caináwanáca judíonái yèewi. **2** Yái asíalica yàacatéwa Jesús yàatalé táiyápi, yá íimacaté irí:

“Pía yéewáidéeri, wáa-
líacawa Dios ichùulíaca pía
péewáidacaténá wía, yácáiná
wawàsi pimànfíríca, càmita
áiba wenàiwíca idé imànicani
càmícaalí Dios ìya yáapícha.”

3 Yá Jesús íimaca írí:

“Báisi, báisícata núumaca
pirí: Yái càmfíríca asái wàlisài
iyú, càmita ìyapíná náapícha
aléde Dios icùacataléca yàasunái
wenàiwíca.”

4 Yá Nicodemo íimaca írí:

“Néeni, ¿Cawíná yéewáaná
yèepùà asáica abéeri asàli àniawa

idécanáami béericani? ¿Yéewa
càinásica iwàlùacawa abéta
àniawa yáatúa idéerìculéwa, yèe-
pùacaténá asáica àniawani?”

5 Yá Jesús íimacaté írí:

“Báisi, báisícata núumaca pirí:
Yái càmfíríca asái úni iyú, espíritu
iyú nacái, càmita yéewa iwà-
lùacawa aléde Dios icùacatáica
yàasunái wenàiwíca. **6** Yái
asáiríca yáatúa ííchawa idèniaca
iináwa. Yái imusuéricawa Espíritu
iyú, idèniaca icáuca wàlisàiwa
Dios yáapícha.

7 Iná picá picalùadawa
núumacaalí pirí, iwàwacutá
yèepùà asáica pía abéta àniawa,
pimusúacaténáwa wàlisài iyú.

8 Yái cáulíca ipùaca alénácaalíta
iwàwa ipùaca, yá nacái péemíaca
isàna. Quéwa càmita pialíawa
sísàanácaalí yàanàa, alénácaalí
nacái yàawa. Càica macáita níái
wàlisèiyéica Espíritu imànica
íiwitáise.”¹

9 Yá Nicodemo isutáca
yéemíawa Jesús:

“Néeni, ¿càiná yéewáaná càica
ichàbacawa yái wawàsica?”

10 Yá Jesús íimaca írí:

“Quéwa píata yái yéewáidéerica
israelnái, quéwa ¿cáná càmita pía-
líawa ìwali yái nucàlidéerica pirí?

11 Báisi, báisícata núumaca pirí: Yái
wáaliéricawa ìwali, yáta watàaní
ìwali. Yáta nacái wacàlidaca ìwali

13.8 Càmita wáalía càinácaalí Espíritu Santo íibaidaca wenàiwícanái iwàwalícu.
Quéwa yéewa waicáca íiwitáise yái wenàiwíca Espíritu Santo ìyéerica iwàwalícu.

yái waiquéerica. Quéwa càmita peedácué piwàwalìculéwa yái wacàlidéericuéca pirí. **12** Idé-cué nucàlidaca pirí nàwali níái wawàsinái iyéeyéica èeri irìcu. Quéwa càita, càmitacué peebáidaca nàwali. ¡Máiní yáawanáitasí càmita peebáidacué nulítani nucàlidacaalícué pirí nàwali, níatái wawàsinái iyéeyéica chènuniré! **13** Canácata áiba imichèeriwa chènuniré. Núcata yái iricuèrica-téwa chènuniise. Núcata yái asìali Dios néeséerica, chènuníiséerica iyaca.

14 Iná càide iyúwa Moisés imichàidáanáté àapi yéenáiwaná àicu ìwali máisawalíiri irìcu,^m càicata nacái iwàwacutápiná namichàidaca núa àicu ìwali, núa asìali Dios néeséerica. **15** Iná macáita níái yeebáidéeyéica nùwali, càmita néetápináwa quirínama, nadèniàpináicáiná nacáuca càmfíiri imáalàawa.”

Cáinináca Dios iicáca níái èeri mìnanáica

16 “Cáinináca máiní Dios iicáca níái èeri mìnanáica. Iná yéewa imàacacaté nàwalíná yái liri abéerisàiricawa, macáita níái yeebáidéeyéica Jesús ìwali, càmita náucapínáwa Dios íicha càiripináta,

nadèniàpináicáita nacáuca càmfíiri imáalàawa. **17** Càmitaté Dios ibànùa liriwa èeri iriculé yùuwichàidacaténá níái èeri mìnanáica. Ibànùacatèni ichúuliadacaténá nía yùuwichàacáisi íicha. **18** Yái yeebáidéerica Dios liri ìwali, càmita Dios yùuwichàidapínáni. Quéwa yái càmfíirica yeebáida ìwali, yásí yùuwichèeripínáwa, càmicáiná yeebáida Dios liri abéerisàiri ìwali. **19** Dios yùuwichàidapínáca níái èeri mìnanáica, idécáináté yàanàaca èeri iriculé yái íipidenéerica camalási. Quéwa níái wenàiwicaca, yáté cáinináca naicáca máiní yái èeri íiwi-táise catéerica camalási íicha, namànicáináté yáawami báawéerita. **20** Iná macáita níái imàníiyéica báawéeri, báawaca naicáca yái íipidenéerica camalási. Yá nacái càmita nawàwa nàacawa yàatalé ipíchaná yàalàaca nía ìwalíise yái báawéeri namàníirica. **21** Yái imàníirica cayábéeri áibanái irí càide iyúwa Dios iwàwáaná, áibanái iicáca nacái macáita yái imàníirica, yá nacái yáasáidaca Dios néeséerica yái imàníirica.”

Juan Bautista itàaníca Jesús ìwali

22 Néese idécanáamité itàaníca Nicodemo yáapicha, yáté Jesús

^m 3.14 Jesús iwàwalica yái wawàsi ichàbéericatéwa israelnái irí máisawalíiri irìcu, àapi yaamíacaalíté nía, càmicáináté manuí nawàwa Dios iwéré. Iná yái iicáidéericaté àapi yéenáiwaná irí, yáté càmita yéetáwa, éwita idéca yaamíacani. Waléeca ìwali cháì: Nm. 21.9

yàacawa yéewáidacalénái yáa-pichawa Judea yàasu cáli néré. Yá iyamáacatéwa náapicha néenita, yá nacái ibautizácate néré nía.

23 Néenialíta nacái, yáté Juan ibautizáca iyaca Enón iyacàlená néeni, mawiénita Salim iyacàlená irí, nérécáináté manuí nali úni. Yá wenàiwicanái yàanàacaté néré, yáté Juan ibautizáca nía.

24 Néenialí èeri, càmitatéca idé nàiyaaca presunái icapèe iriculé yái Juan Bautista. **25** Iná néenialíta nacái, yáté natàanica chàinisíiri iyú áibanái judíonái íipunita níái Juan Bautista yéewáidacalénáica, ìwàlìise yái náibáanaca níawawa úni iyú masacàacaténá nía.ⁿ

26 Yá nàacatéwa Juan yàatalé, náimacaté irí:

“Pía yéewáidéeri, yái asiali iyéericaté píapicha abéemàalé inanábàa Jordán, yái picàlì-déericaté iináwaná ìwali, siùcade ibautizáca nacái. Quéwa madécaná wenàiwica yàacawa yàatalé.”

27 Yá Juan íimacaté nali:

“Càmita yéewa abéeri wenàiwica idèniaca íibaidacaléwa càmicaalí Dios chènuníiseéri yàa iríni. **28** Quéechaté píata-cué yái yéemièyéi càì nùumaca:

‘Càmita Cristo núa. Quéwa Dios ibànùacaté núa Cristo ipíchalé.’

29 Abéeri asiali icàsàacaalíwa, yá idéca yàasuca úái inanáica. Yái yàacawéerináca ibàluèricawa ùwalita úái inanáica, yéemìacaalí ùacawéeripiná isàna yàacawa néese, yá casíimáica yéemiàcani. Iná càica casíimáica nuwàwa siùcade, idécáiná Cristo yàanàaca aléi.^o **30** Iná siùcade, iwàwacutá caináwanáca quéwanáta Jesús. Quéwa núa, yá iwàwacutáca nuináwaná imáalàaca yàacawa.”

Yái yàanèerica chènuníise

31 “Jesús yàanàaca chènuníise, iná yácata icuèri canánama iwi-cáu. Yái iyéerica èeri irícu, yá nacái èeri minalita, yá nacái itàanica èeri mìnánái yàasu wawàsi ìwalita. Yái yàanèerica chènuníise, yácata icuèri canánama iwicáu. **32** Iná yácata icàlida nali ìwali yái iiquée-rica, yéemièrica nacái. Quéwa càicáaníta, abénaméeyéita yee-báida ìwali yái tàacáisi icàlidéerica nali. **33** Iná cawinácaalí yeebáida yái Jesús itàacáica, yá yásáidaca báisiiricata yái Diosca. **34** Yái Dios ibànùericaté, itàanica Dios itàacái ìwalita, idécáináté Dios yàaca irí yàasu Espíritu Santo ichàiniwa

ⁿ 3.25 Pilée nacái Jn. 2.6. Níái áibanái judíonái yái Juan ibautizáanaca wenàiwica, nayúunáidacaté càicáaníde iyúwaté náiwitáise iyáaná, nadènàacaté úni náibacaténá nàabàliwa, nacáapi, náibacaténá nacái nàwalíisewa macáita.

^o 3.29 Yái ùacawéeri: Yácata Cristo. Uái yàacawéetúaca: macáita níái yeebáidéeyéica Jesús ìwali. Yái Juan, yácata Jesús yàacawéeriná.

macáita. **35** Cáinináca Wáaniri Dios íicáca Iiriwa, íná idé imàacaca ícáapi irícu chàinisi, icùacaténá macáita yái wawàsi ìyéerica cháì èeri irícu. **36** Yái yeebáidéerica Dios Iiri ìwali, idèniaca ícáuca càmiiri imáalàawa. Quéwa yái càmiirica yeebáidaca Dios Iiri ìwali, càmita idèniapíná ícáucawa, yá Dios ilúa ìyaca ìwali càiripínáta."

Jesús itàaníca Samaria mìnalú yáapícha

4 **1** Néese Wáiwacali yéemiacaalíté fariseonái íináwaná íimaca ìwali:
"Jesús idèniaca madécaná yéewáidacalénáíwa. Yá nacái ibautizáca madécaná wenàiwica Juan íícha quiríta", **2** (Báisíta càmitaté Jesús ibautizá wenàiwica. Níataté ibautizéeyéi, níái yéewáidacalénáíca).

3 Iná ìwaliise, yá Jesús yàacatéwa Judea yàasu cáli íícha, Galilea yàasu cáli néré àniawa.

4 Quéwa iwàwacutácaté Jesús ichàbacawa Samaria yàasu cáli íinatabàa. **5** Yá yàanàacaté abéeri yàcalé irículé íipidenéeri Sicar, ìyéerica mawiénita Jacob yàasu cálimi irí, yái yèericaté ìiri José irííwa.

6 Yá néenicaté nacái ìya abéeri utàwi, yái nàawirimi Jacob yàasumica nàisàacatáise nàirawa úni. Iná máinícaínaté chamàleca Jesús yàacawa àyapu irícubàa, yá ìyamáacaté yáawinacawa utàwi

inùma ìwali, machacànicaalíté cáminá èeri.

7 Néenialíta, yaté abéechúa inanái Samaria mìnalú yàanàacaté ìisàaca úni.

Yá Jesús íimacaté ulí:

"Pía nùasu achúméeri únina nuiracaténáni."

8 Yá nacái idécaté yéewáidacalénái yàacawa yàcalé irículé nawèniacaténá yàacàsi.

9 Yá inanái Samaria mìnalú íimacaté Jesús irí:

"Néeni ¿Cáná pisutá píirawa nuícha úni pía judíosàirica, nuícha núa inanái Samaria mìnaluca?"

Néenialí èeri, níái judíonái, Samaria mìnanái yáapícha,

càmitaté nadènia náapichawáaca cayábèeri wawàsica.

10 Yá Jesús íimacaté ulí:

“Píalíacaalíwa ìwali yátái Dios iwàwéerica yàaca pirí mawènitá, píalíacaalíwa nacái ìwali yátái càirica íimaca pirí, ‘pía nùasu úni nùiracaténáni’, yá pisutáca íicha yátái pimáapuèrica, yá nùapináca pirí yátái úni cáurica.”

11 Yá inanái íimaca irí:

“Núiwacali, canácata pirí yàalusi piisèeripiná iyú úni, depuúwacáiná yái utàwica. Néeni, ¿Sísàanápíná peedá nulí yái úni cáurica? **12** ¿Píacáínásica máiniiri cawènica quiríta wàawirimi Jacob íicha, imàaquéericaté walí yái utàwica, ìiracatáiseocaté úni yéenibenái yáapichawa, ipìranái pacá nacái?”

13 Jesús íimacaté ulí:

“Cawinácaalí ìira yéená yá úniquéi, yèepùapináta macàlaca iwàwa abéta àniawa.

14 Quéwa yái ìiréerica yéená yái úni nuèripináca irí, càmita macàlapiná iwàwa quirínama. Yái úni nuèrica irí iyapináca iwàwalicu càide iyúwa abéeri únibàa iwatáanáwa abémáidata, yàacaténá irí ícauca càmiiri imáalàawa.”

15 Yá inanái íimacaté irí:

“Núiwacali, pía nulí yéená yái úni càirica píimaca nulí ìwali ipíchaná macàlaca nuwàwa quirínama, càmicaténá nacái nùaná nuìsàaca úni quirínama cháí.”

16 Yá Jesús íimacaté ulí:

“Pía pimáidaca piacawée-riwa. Yá pìanàidaca píapichawa néesenì.”

17 Yá inanái íimacaté irí:

“Canáca nùacawéeri.”

Jesús íimacaté ulí:

“Báisíta píimaca. Canáca piacawéeri càide iyúwa píimáaná,

18 idécáinaté pimàacaca cinco asíanái piyéeyéicaté yáapicha quéecha. Yái piyéerica yáapicha siùcade, càmiirita nacái piacawéerita. Iná báisíta càì píimaca.”

19 Yá inanái íimacaté irí:

“Núiwacali, cámináta profetaca pía. **20** Níái wàawirináimica nàacaté Dios íimiétacaná cháí ìinata dúliquéi. Quéwa píacué judíonáica, yácué píimaca Jerusalén iyacàlená néréta, iwàwacutá wàaca Dios íimiétacaná.”

21 Yá Jesús íimacaté ulí:

“Inaná, peebáida nulí càicaalí núumaca pirí, mawiénica yàanàaca yái èeri càmicaténácué pía quirínama Dios íimiétacaná ìinata dúliquéi, éwita Jerusalén iyacàlená nérépiná.

22 Quéwa píacué yèeyéi íimiétacaná yái càmiiricuéca píalíawa ìwali. Wíasí, yèeyéi íimiétacaná yái wáliéricawa ìwali cayába. Yái ichúuliadéerica wenàiwica yùuwichàacáisi íicha, asáicaténi judíonái yèewita.

23 Quéwa mawiénica yéenáiwaná yàanàaca. Siùcade, yá idéca yéenáiwaná yàanàaca, yái

nàacatáipináca Wáaniri íimiétacaná báisíta. Níái báisiyéica yàaca íimiétacaná nawàwalicúisewa càide iyúwa Wáaniri Dios iwàwáaná nàaca íimiétacaná, níái icutéeyéicani. **24** Espírituca yái Dios. Iná níái yèeyéica íimiétacaná iwàwacutá nàaca íimiétacaná báisíta nawàwalicúisewa.”

25 Yá inanái íimaca irí:

“Núalíaca yàanàapináca yái Mesías íipidenéerica Cristo. Iná yàanàacaalí, yá icàlidapináca walí ìwali macáita yái wawàsica.”

26 Yá Jesús íimacaté ulí:

“Núacata yái Mesías càì itàaníca píapicha.”

27 Néeniwata, yáta yéewáidacalénái yàanàaca. Yáté nacalùadaca naicácani, itàanícáiná ìyaca abéechúa inanái yáapicha. Càicáaníta, yá canácata néenáca yái isutá yéemíawatani:

“¿Cawiná piwàwa uícha?
¿Cawiná ìwali pitàaní úapicha?”

28 Néese úái inanáica, yá umàacacaté ùasu catùawa, yá ùacawa yàcalé irìculé. Yá úumaca wenàiwicanái irí:

29 “Aquialécué, piàcué piicáca abéeri asíali yái icàlidaca nulí ìwali macáita yái numàníiri wawàsica. ¡Yácata cáminá Cristo!”

30 Néese, yá wenàiwica imusúacatéwa yàcalé irìcuíse, yá nàacatéwa Jesús yàatalé.

31 Idècunitàacá ichàbacawa yái wawàsica, yá yéewáidacalénái isutá íicha wawàsi, náimacaté irí:

“Yéewáidéeri, piyáa piyáacaléwa.”

32 Yá íimacaté nalí:

“Nudèniaca yàacàsi nuyéeripiná càníiricué píalíawa ìwali.”

33 Yá yéewáidacalénái íimaca iríwáacawa:

“Idéca cáminá áibanái yàanàidaca iyáapiná.”

34 Yá Jesús íimaca nalí:

“Yáta nuyáacalé yái, numàníinaca càide iyúwa Núaniri iwàwáaná, yái ichùulìerica núa aléi. Yá nacái iwàwacutá numáalàidaca yái íibaidacalési ichùulìerica numànica. ^p **35** Idécaalícué pibànaca trigo, yácué píimaca piríwáaca: ‘Ìwàwacutá wacùaca báinúaca quéeri quiríta yéewacaténá weedáca ìyacaná.’ Quéwa núumacué pirí siùcade: Píicáidacué nalí níái wenàiwica yèeyéicawa néese nùatalé. Càica níade iyúwa trigo yàaluná ìyacaná idécaalíwa yái yéewacatáica wàwacáidaca ìyacaná. **36** Níái ìwacáidéeyéica bànacalé ìyacaná, náiwacali ipáyaidapináca nía. Níái bànacalé ìyacaná nàwacáidéeyéica, níacata wenàiwica idènièyèipináca icáuca càníiri imáalàawa. Yá casíimáipináca manuísíwata yái

p 4.34 Iwàwáaná íimaca yái versículo: Càide iyúwa iwàwacutáaná nuyáaca nuyáacaléwa, càita nacái iwàwacutá numànica càide iyúwa Dios iwàwáaná.

ìwacáidéerica nía, yáapicha yái ibànéerica nía. **37** Iná báisícata yái càináca áibanái íimacade: ‘Aibata ibàna bànacalé, néese áibata ìwacáida ìyacaná idécanáamiwa.’

38 Iná nubànùacué pía pìwacáida-caténacué ìyacaná yái càmiiricaté píibaidacué. Aibanáitaté níai íibaidani. Siùcade, yácué piaca ìwacáida ìyacaná yái áibanái ibànéericaté.”

39 Néese, yáté madécaná Sicar ìyacàlená mìnanaí yeebáidacaté Jesús, Samaria yàasu cáli íinata, ìwaliise yái utàacáica úai inanáica, úumacáináté nalí:

“Ìcàlidaca nulí ìwali macáita yái numàníirica.”

40 Néese, yáté nàanàaca Jesús yàatalé níai Samaria mìnanaíca, yá nachùuliacaté iyamáacawa náapicha. Yá iyamáacatéwa néeni pucháiba èeri. **41** Yáté madécaná áibanái wenàiwica yeebáidaca Jesús, néemiàcáináté icàlidaca nalí yáawáisewata.

42 Yá náimacaté ulí úai inanáica:

“Siùcade, yá càmita weebáida abéerita pitàacái ìwaliise. Idéca wéemiàca itàacái wíawáisewata. Yá nacái wáalíaca báisícata, yácata yái ichúuliadéerica èeri mìnanaí yùuwichàacáisi íicha.”

**Jesús ichùnìaca ìiri yái rey
yàasu úwinái íiwacalica**
(Mt. 8.5-13; Lc. 7.1-10)

43 Néese nadénáami níai pucháiba èerica, yáté Jesús

imusúacawa Samaria yàasu cáli íicha, yá yàacatéwa Galilea yàasu cáli néré.

44 Càicaté Jesús íimaca nalí quéecha, abéeri profeta icàlida-caalí Dios itàacái áibàalé, yá néréca, nàa íimiétacaná. Quéwa níai yàasu cáli mìnanaíca, càmiiyéita yàa íimiétacaná. **45** Quéwa Jesús yàanàacaalíté Galilea yàasu cáli néré, yá galileonái íipunitáidacaté cayábani, idécáináté naicáca macáita yái wawàsi imàníirica Jerusalén ìyacàlená ìricu, nàwacáidacaalítéwa Pascua yaalí, nàacáinátéwa nacái néré.

46 Néese, yáté Jesús yàacawa àniawa Caná ìyacàlená néré, quéwa Galilea yàasu cáli íinatata, aléde iwènùadacatáicaté úni uva ituní iyú. Iyacaté Capernaúm ìyacàlená ìricu abéeri asiali íibai-déerité rey írí, cáuláiquéerité ìiri. **47** Iná yéemiàcanáamité Jesús iináwaná yàanàaca Judea yàasu cáli néese, yàcalé Caná néré, Galilea yàasu cáli íinata, yá yàacatéwa yàatalé imáidacaténá icapèe néréwani, ichùnìacaténá yái ìirica, mawiénicáináté ipícha yéetácawa ìyaca.

48 Yá Jesús íimaca írí:

“Càmicaalícué piicá yái càmiirica wenàiwica idé imànica, yácué càmita peebáida nùwali.”

49 Yá íimaca yái asiali íibaidéerica rey yáapicha:

“Nuíwacali, piacatéwa nucapèe néré ipíchaca nuìri yéetácawa.”

50 Jesús íimacaté irí:

“Pèepùà picapèe néréwa. Idéca cayábaca yái piirica.”

Yá asìali yeebáidaca càide iyúwa Jesús íimáaná irí. Yá nacái yàacaté icapèe néréwa. **51** Idècunitàacá yèepùaca icapèe néréwa, yá yàasu wenàiwicanái imusúaca íipunitái-dacani, yá náimaca irí:

“¿Idéca cayábaca yàacawa yái piirica!”

52 Néese, yá isutáca yéemíawa nía càinácaalí hora yái idàba cayá-bacani. Yá náimaca irí:

“Táwicha, idàbacaalí èeri iwènúacawa táicalé, yá mecuní ichàbacawa íicha.”

53 Néese, yá sùmàì yáaniri iwàwalica yái hora càicatáica Jesús íimaca irí quéecha:

“Idéca cayábaca yàacawa yái piirica.”

Yá yeebáidacaté Jesús, yácata nacái Cristo. Yá nacái neebáidacaté ìwali macáita níái iyéeyéicaté yáa-picha icapèe irícu.

54 Yácaté pucháibáaná Jesús imànica yái cànmíirica wenàiwica idé imànica, yàanàacanámíté Judea yàasu cáli néese àniawa Galilea yàasu cáli néré.

Jesús ichùnìaca máapinéeri icàwa Betesda néeni

5 **1** Néese idécanáamité ichàbaca yái wawàsica, yáté judíonái ìwacáidacawa àniawa, yá nacái Jesús íiríacatéwa Jerusalén iyacàlená néré. **2** Iyacaté Jerusalén

iyacàlená néeni abéeri úni yàalu manuíri íipidenéeri Betesda hebreo iyú, idènièrité cinco inùmabàlewa itéesewa mawiénita ovejanái yàalu inùmabàle irí. **3** Yá nalicubàacaté nalìawa madécaná wenàiwica cáuláiquéeyéi, matuíyéi, éeru-íyéi icàwa, máapinéeyéi nacái iiná. Macáita nacùaca úni icusúacawa. **4** Néenialícaínaté déecu idénáaminama, abéeri ángel iricùacatéwa chènuníise, yá icusúaca yái única. Iná yátái idàbéerica iricùacawa úni yáaculé, yáta ichùnìawa uláicái íicha càinácaalíta uláicáica yái idènià. **5** Iyacaté nèewi abéeri asìali idènièrité treinta y ocho camuí cáuláicacani.

6 Iná Jesús iicácaalíté iriàcawa, yáaliacáínaté nacái idéca cáuláicacani madécaná camuí, yá íimacaté irí:

“¿Piwàwa cayábaca pía?”

7 Yá cáuláiquéeri íimaca irí:

“Nuíwacalí, canácata yáaliéri iricùadaca núa úni yáaculé icusúacaalíwa yái única. Iná idècunitàacá nuwatàidacawa néré, yáta áiba idéca iricùacawa nupíchalé.”

8 Yá Jesús íimaca irí:

“Pimichàa pibàlùacawa. Peedá pialubáíwa, piipina.”

9 Yátaté cayábaca yái asiàlica. Yá yeedáca yàalubáíwa, yá ìpìnanícaté iricuté yái èeri judíonái iyamáidacatáicawa.

10 Néese, yáté judíonái íiwacanánái íimaca irí yái idéerícaté cayábaca uláicái íicha:

“Càmita yéewa pèepunída pìalubáíwa irícu yái èeri wayamáidacatáicawa.”

11 Yá íimaca nalí:

“Yái ichùnièrica núa, yáta càì íimaca nulí: ‘Peedá pìalubáíwa, yá piacawa.’ ”

12 Néese, yá nasutáca néemiawani:

“¿Cawiná yái ichùulia peedáca pìalubáíwa piacaténáwa?”

13 Quéwa yái asàlica càmita yáaliáwa cawinácaalí yái ichùnièricatèni, idécáináté Jesús yàacawa méetàuculéta náicha níái wenàiwica iyéeyéicaté néeni.

14 Néese idénáami, yáté Jesús yàanàacani Dios icapèe iriculé, yá íimaca irí:

“Péemìa cayába. Idéca cayá-baca pía. Siùcade, yáta pimànica pibáyawanáwa quirínama ipíchaná yàanàaca pía máiníiri yáawanái báawaca wawàsica.”

15 Yá asàli yàacatéwa judíonái íiwacanánái néré icàlidacaténá nalí, Jesúscata yái ichùnièricatèni uláicái íicha.

16 Iná ìwalíise, yáté nàacawéerida naicáwa Jesús abémáidata. Yá nacái nawàwacaté nanúacani, imànicáináté madécaná wawàsinái irícu yái èeri judíonái íiwacanánái iyamáidéericawa irícu.

17 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Yái Núanirica, càmita iyamáa íibaidaca siùcalénamade. Iná núa, càita nacái nuíibaidaca.”

18 Iná càicáináté íimaca, yá ìwalíisecaté, judíonái íiwacanánái

iwàwacaté inúacani quéwanáta. Yá nacái báawacaté naicácani, ichùniacáináté wenàiwica irícu yái èeri judíonái iyamáidéericawa irícu. Yá nacái báawasícata néemiaca yái “Núanirica Dios”, íimacáináté ìwawàliwa, abédanamacáináté imànica yáawawa Dios yáapicha.

Yái Dios Iiri cachàiniiri

19 Néese, yá Jesús yeebácaté nasàna, íimacaté nalí:

“Báisíta, báisítacué núumaca pirí: Càmita yéewa numànica wawàsi nùasu wawàsitawa. Yáta numàni, yái nuiquéerica Núaniri imànica. Iná macáita yái Núaniri imàníirica, yáta nacái numàni núa Iirica.

20 Cáinináca Núaniri Dios iicáca núa, iná yéewa yáasáidaca nulí macáita níái wawàsi imàníiyéica. Ewita níacani manuínaméeyéi wawàsica yáasáidapiná núa nulí numàníiyéipináca, picaluàdeeyéipinácuéca piicáca.

21 Iná càide iyúwa Núaniri Dios imichàidáaná níái yéetée-yéimicawa, yá yàaca nalí nacáuca càmiiri imáalàawa, càita nacái nùaca nacáuca níái nuwàwéeyéica idèniaca icáucawa. **22** Càmita Núaniri yùuwichàida wenàiwica, idécáiná imàacaca nulí macáita yái chàinisica núacaténá yùuwichàida núa. **23** Càicaté Núaniri imànica yéewacaténá nàaca nuímiétacaná, núa Dios Iirica, càide iyúwa nàaná Núaniri íimiétacaná. Iná yái càmiirica yàa nuímiétacaná, càmita

naćái yàata Núaniri íimiétacaná, yái ibànuèrica núa aléi.

24 Báisíta, báisítacué núumaca pirí: Yái yéemièrica nutàacái, yeebáidéerica naćái ìwali yái ibànuèrica núa aléi, yá idèniaca icáuca càmíiri imáalàawa. Càmita yùuwichàapínáwa quirínama, idécáiná ichàbacawa yéetácáisi íicha wàlisài icáuca iriculéwa.

25 Báisíta, báisítacué núumaca pirí: Yéenáiwana yàanàapínáca, quéwa siùcade, idéca yàanàaca yái néemiàtáipínáca Dios Iiri itàacái, níái íiwitáise yéetéeyéicawa. Cawinácaalí níái yeebáidéeyéi itàacái, yá nadèniapíná naćáucawa càmíiri imáalàawa. **26** Iná càide iyúwa Núaniri idèniáná icáuca ìwaliwata yàasu wawàsitawa, càita naćái idé imàacaca cáucái ìyaca nùwali, núa Iirica, yéewacaténá naćái nùaca áibanái irí naćáuca. **27** Càita naćái imàacaca nulí chàinisi nùuwichàidacaténá wenàiwica, núa asiali Dios néeséerica.

28 Quéwa picácué picalùada péemiaca máiní yái tàacásica, yàanàapínácainá áiba èeri, yái néemiàcatáipínáca nusàna macáita níái yéetéeyéimicawa, irièyécawa càliculí iricubàa. **29** Iná níái imàníiyéicaté cayábéeri, naćáucàapínácaawa yéetácáisi íicha nadèniacaténá naćáuca

càmíiri imáalàawa. Quéwa níái imàníiyéicaté báawéeri, naćáucàapínácaawa, quéwa yùuwichàacáisi iriculépiná càiripínáta.”

Jesús yáasáidaca wenàiwica irí cachàiníiricani

30 “Canácata yéewéeri numànica nùasu wawàsitawa. Iná Núaniri ichùuliacaalí nùuwichàidaca, yá numànica machacànita yái wawàsica. Càmita numàni càide iyúwa nuwàwáaná. Numànica càide iyúwa Núaniri iwàwáaná, yái ibànuèrica núa aléi. **31** Nucàlidacaalí pirícué nuináwaná ìwalitawa, yá càmita báisícué pirí yái nucàlidáanáca nuináwaná ìwalitawa. **32** Quéwa ìyaca áiba yái icàlidéerica nuináwaná ìwali. Yá naćái núalíaca báisiiricata yái icàlidéerica nuináwaná ìwali.

33 Pibànùacatécué quéecha Juan Bautista yàatalé wenàiwica isutéeyéipínaté yéemiawani. Yaté icàlidaca nalí báisíta nuináwaná ìwali. **34** Quéwa càmita nuwàwacutá áiba wenàiwica icàlidaca nuináwaná ìwali áibanái irí. Quéwa peebáidacaalícué báisíta yái Juan íimáanácaté nùwali, yá yéewacacuéca pichùuliacawa yùuwichàacáisi íicha. **35** Yái Juan ìyacaté càide iyúwa abéeri lámpara icànéericaté cayába. ^q Yá

^q 5.35 Iwàwáaná íimaca: Macáita yái tàacáisi Juan icàlidéericaté Jesús iináwaná ìwali, càicáaníde iyúwa abéeri camalási.

casíimáicatécué pía yáapicha achúma èerita, icàlidacaalítécué pírí nuináwaná ìwali.

36 Quéwa máini cawènica nuináwaná Juan íicha, nàwalíise níái càmíiyéica wenàiwica idé imànica, numàníiyéicaté. Núaniri ichùulièyéicaté numànica, yái ibànuèrica núa aléi. **37** Yái Núaniri ibànuèrica núa, yácata icàlida nuináwaná ìwali. Quéwa canácatáitacué péemà isàna. Càmitacué nacái idécué piicáca iicácanáwa. **38** Càmitacué pidènia itàacái piwàwalicuwa. Càita nacái càmitacué pee-báida Núaniri ibànùaca núa aléi. **39** Píacué yéewáidéeyéiwa cayába éerénamata ìwali yái Dios itàacáica, piyúunáidacáinacué yácata yèeripinacué pírí picáuca càmíiri imáalàawa. Quéwa yái Dios itàacáica, nuináwaná ìwalicata itàaní macáita. **40** Quéwa càmitacué piwàwa piacawa nùatalé nùacaténacué pírí picáuca càmíirica imáalàawa.

41 Càmita nucutá wenàiwica natàanícáténá nuináwaná ìwali cayába. **42** Idéca nualíacawa piwalicué, càmitacué cáininá piicáca Dios báisita. **43** Nùanàacaté aléi, Núaniri yàacáiná nulí chàinisi. Yácué càmita piwàwa píipunitáidaca núa. Quéwa áibacanáami yàanàacué icàlidaca pírí iináwaná ìwaliwa, yási píipunitáidéericué. **44** Càmita yéewa peebáidacuéca nùwali piacaalícuépiná càiyéi

wenàiwica íimiétacanátawa nuícha. Yá càmitacué pía íimiétacaná yái yàanèrica Dios abéerisàiri néese.

45 Picácué piyúunáida nucháawàapináca piináwaná Núaniri Dios iríwa. Yáta Moisés yái icháawàapinacué piináwaná, manuícáinacué piwàwa iwéré yái itànèericaté. **46** Quéwa pee-báidacaalícué ìwali yái Moisés itànèericaté, yá nacái peebáidacuéca nùwalita, nuináwaná ìwalicáinátaté yái càité itànàaca. **47** Quéwa càmicaalícué peebáida ìwali yái tàacáisi Moisés itànèericaté nuináwaná ìwali, yá nacái càicata càmita pee-báidacué nutàacái ìwali."

Jesús yàaca cinco mil asianái iyáa

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44;

Lc. 9.10-17)

6 **1** Néese idénáami, yáté Jesús yàacawa Galilea calisa abéemàalé íipidenéerica nacái Tiberias. **2** Yá madécaná wenàiwica yàacatéwa yáami, naicáicáináté ichùnìaca cáuláiquéeyéi, yái càmíirica wenàiwica idé imànica. **3** Néese, yá Jesús íiríacatéwa abéeri dúli íinatalé, yá nérécaté iyamáa yáawinacawa yéewáidacalénái yáapichawa.

4 Néenialí, yáté mawiénica yái Pascua, judíonái iwàwalitáica yái namusúacaalítéwa Egipto yàasu cáli íicha. **5** Iná Jesús iicácaalíté manùbéeyéi wenàiwica yàacawa yàatalé, yá íimaca Felipe irí:

“¿Sìisàanápíná wawènià càì imanùbaca pan nayáapíná níái càì-yéica imanùbaca wenàiwicacade?”

6 Quéwa íimaca càì Felipe irí, yáalimáidacaténá iicáwani. Jesús yáaliacatéwa càinácaalí wawàsica yái iwàwacutá imànica.

7 Yá Felipe íimaca irí:

“Ewita wawèniaca docientos denarios^r iyú pan, càmita wáalimápiná wàaca nayáa canánama, éwita iwaalénamapíná càmita náalimátani.”

8 Abéeri yéewáidacalénái yééná, yái Andrés, Simón Pedro yéénásàiri, íimaca:

9 “Iyaca cháì abéeri sùmài idènièri cinco paninái cebada^s yùulená, pucháiba nacái cubái imìdecaná. Quéwa càimíiyéita yáalimá càì imanùbaca wenàiwica.”

10 Néese, yá Jesús íimaca:

“Pichùuliacué náawinacawa cáli iwéré macáita níái wenàiwicaca.”

Cháì nàanàacatáica, iyacaté néeni manùbaca masicái. Yá nayamáacaté náawinacawa, níawami asianái cáminaté namanùbaca cinco mil. **11** Yá Jesús yeedácaté níái panináica, yá yàacaté nàwali cayábéeri Dios irí. Néese, yá iwacùacaté nía yéewáidacalénái iwaliwa. Yá nacái nawacùaca nía nàwali níái

yáawinéeyéicawa cáli iwali, càita nacái níái cubáináica iyúwa nawàwáaná nayáaca.

12 Iná idécanáamité nayáaca cadénama, yá Jesús íimaca yée-wáidacalénái iríwa:

“Pìwacáidacué macáita yái yéénáimi imàaquéericawa canácaténáta yúuquériwa.”

13 Néese, yáté nàwacáidacani, yá napuníadacaté doce mapìri néenáimi níái cinco paninái nayéeyéica.

14 Iná níái wenàiwicaca naicácaalíté yái Jesús imàníirica càimíirica wenàiwica idé imànica, yá náimacaté:

“Yácata báisiiri profetaca yái áibanái profetanái itànèericaté iwali, yàanèeripinácaté iriculé èeriquéi.”

15 Quéwa Jesús yáaliacaté iwali yái nawàwáanácaté natécani chàinisíiri iyú namànicaténá rey iyúni. Iná iwaliíse, yáté yàacawa náicha dúli íinatalé irínámitawa.

Jesús ìipinaca úni inàniacubàa
(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

16 Iná idécaalíté catáca yàacawa, yá yéewáidacalénái iricùacatéwa calisa idùlepiré. **17** Yá idécaté catáca, yá nacái canácataté Jesús yàanàaca nàatalé. Yáté nalicùacawa ída iriculé, yá nachàbacatéwa abéemàalé

r 6.7 Docientos denarios. Docientos èericatái abéeri asìali íibaidaca. Abéeri èeri napáyaidaté abéeri denario.

s 6.9 Cebada: Avena nacáiri iicacánáwa. Iná níái panináica namàníiyéi cebada iyú.

Capernaúm iyacàlená nérépiná. **18** Yá cáuli cachàiniiri yàanàaca nía càita manuínamaca màladàca imichàacawa calisa yáacu. **19** Iná idécanáamité nàacawa cáminá cinco mil metro, càmicaalí seis mil metro, yá naicácaté Jesús ìipìnaca úni inàniacubàa, yá yàacawa nàatalé. Yáté cáaluca naicàcani.

20 Quéwa yá íimaca nalí:

“¡Núacata Jesús, yátacué cáaluca pía!”

21 Néese, yáté needáca nàataléwa Jesús casíimáiri iyú ída iriculé, yá nàanàacaté mesúnamáita aléde nàacatalécawa.

Wenàiwica icutáidaca Jesús

22 Néese mapisáináami, níai wenàiwica imàaquéeyéicatéwa abéemáise, náalíacaalíté Jesús

yéewáidacalénái yàacawa ulìcuta, úai abéechúasàatúa ída íirié-chúacatéwa néeni, yá náalíacaté càmita Jesús idé yàacawa náapicha.

23 Quéwa áibanái wenàiwica nàanàacaté abénaméeyéi ídalìcu Tiberias iyacàlená néese, mawiénita irí yái Jesús yàacatáicaté cayábéeri Dios irí ipíchatéca nayáaca pan.

24 Néese canácanáamité wenàiwica íicáca Jesús néeni, yéewáidacalénái nacái, yáté nalicùacawa ídanái irìculé, yá nàacatéwa Capernaúm iyacàlená néré icutáidéeyéi yèepunicawa Jesús.

Jesús iyaca càide iyúwa pan yèerica wacáuca

25 Néese idécanáamité nàanàaca Jesús abéemàalé calisa, yá nasutácaté néemiawani:

“Pía yéewáidéerica.

¿Chácaalíná pìanàa aléi?”

26 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Báisíta, báisítacué núumaca pírì: Càmitàacá pialíacué péemìaca càinàcaalí íimáaná yái piquéericuéca numànica, cànírica wenàiwica idé imànica. Yátacué picutáidaca núa ìwaliise yái pan piyéericuéca cadéwaca.

27 Picácué píibaida ìwalíná yái yàacàsi imáalèericawa. Yásí yéewéericué píibaidaca ìwalíná yái yàacàsi càníripináca yéewa ibadácawa, yái yèerica wacáuca càníiri imáalàawa, nuèripinácuéca pírì, núa asìali Dios néeséerica. Idécáiná

Núaniri Dios imàacaca nùwali cáaliacanáwaca ichàiniwa numànicaténá càide iyúwa iwàwáaná."

28 Yá nasutácaté néemiawa Jesús, náimacaté irí:

"¿Càiná iwàwacutá wamànica wamànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná wáibaidaca irí?"

29 Yá Jesús íimacaté nalí:

"Yátacué Dios iwàwéeri pimànicuéca yái: 'Peebáidacué nùwali, núa Dios ibànuèricaté aléi.' "

30 Néese, yá náimacaté irí:

"Iwàwacutá pimànica waicá yái cà míirica wenàiwica idé imànica, waicácaténáni, weebáidacaténá nacái pìwali. ¿Càinásica wawàsica yái píalimá pimànica?"

31 Bàaluité, níái

wàawirináimica nayáacaté maná^t máisawalíiri yùucubàa càide iyúwaté natànàaná Dios itàacái irícu: 'Moisés imàacacaté pani nacáiri yúuwàacawa chènuníise èeri imanùbaca nayáacalépinaté.' "

32 Yá Jesús íimacaté nalí:

"Báisíta, báisítacué núumaca pirí: Càmitaté Moisés yái yàacué piyáa pan chènuníiséeri. Yáta yéewéeri yàacuéca piyáa báisiiri pan chènuníiséeri yái, Núaniri Dios.

33 Núacata yái pan Dios yèerica pirícué irícuèricatéwa chènuníise,

yèerica nacáuca cà míiri imáalàawa, níái èeri mìnanaíca."

34 Yá náimacaté irí:

"Wáiwacali, íná pía wayáa yéená yái pan càirica píimaca ìwali, siùcái, càiripináta nacái."

35 Yá Jesús íimacaté nalí:

"Núacata yái pan yèerica wenàiwica ícauca. Yái yeebáidéerica nùwali càmita máapipiná quirínamani. Càmita nacái macàlapiná iwàwa quirínama.

36 Quéwa idécué nucàlidaca piríni, éwitacué idéca piicáca núa, càicáaníta, càmitacué peebáida nùwali. **37** Macáita níái Núaniri Dios yèeyéica nulí nàapínacawa nùatalé. Iná macáita níái yèeyéicawa nùatalé, yá nuípunitáidapináca cayába nía.

38 Càmita nùanàa chènuníise numànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná. Nùanàaca aléi numànicaténá càide iyúwa iwàwáaná, yái Núaniri ibànuèrica núa aléi.

39 Yái Núaniri ibànuèrica núa aléi, yá iwàwéeri numànica yái: Càmita iwàwacutá néená yúucacawa, níái idéeyéica yàaca nulí. Iwàwacutápiná nucáucàidaca nía yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalíwa. **40** Yáca Núaniri iwàwéeri píichacué yái: Macáita níái iiquéeyéica

^t 6.31 Maná: Yàacàsi pani nacáiri iicácanáwa, iyáacawa nacái Dios yèerité israelnáí iyáapiná, nèepunícaalítéwa máisawaliri irícubàa. Cà míirita quéwa càì iicácanáwatáde iyúwa níái panináí waiquéeyéica siùcade. Ex 16.4, 15; Sal 78.24.

núa, yeebáidéeyéica Dios Iirica núa, nadèniapínáca nacáuca cànmíiri imáalàawa. Yá nacái nucáucaìdapínáca nía yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalíwa.”

41 Néese Jesús itàacái ìwa-líise, yá judíonái idàbaca itàaníca báawanama ìwali, íimacáiná nalí báisíiri iyú:

“Núacata yái pan iricuèricawa chènuníise.”

42 Yá náimacaté irí:

“¿Yái Jesús, yácata José ìiri yáara! Wáalíaca waicáca isèenái. Néeni, ¿cáná yéewa ‘nulicùacawa chènuníise’, íimaca?”

43 Yá Jesús íimaca nalí:

“Yátacué pisèsésáidaca pitàaníca nùwali báawanama píapicha-wáacawa. **44** Canácata yéewéeri yàacawa nùatalé, càmicanáami Núaniri ité nùataléni, yái ibànuèrica núa aléi. Néese, yá numichàidapínácani èeri imáalàacaalíwa. **45** Càité natànàaca níái profetanáica: ‘Dios yéewáidapínáca nía macáita.’ Iná macáita níái yéemièyéica Núaniri itàacái, yéewáidéeyéicawa nacái ìwali, nàapínáca nùatalé.

46 Núacata abéerita yèericawa Dios yáatanáise, canácata áiba. Iná yéewa núacata yái iiquéeri Yáaniriwa.

47 Báisíta, báisítacué núumaca pirí: Yái yeebáidéerica nùwali, idèniaca ícaucawa cànmíiri imáalàawa. **48** Núacata yái pan yèerica wenàiwica ícauca. **49** Níái

piawirináimica nayáacaté maná máisawaliri yùucubàa. Quéwa càicáaníta, yáté nacái néetácawa.

50 Quéwa núacata yái pan iricuèricawa chènuníise. Iná yái iyéericani cànmíirita yéetápináwa.

51 Núacata yái pan cáuri iricuèricawa chènuníise. Cawinácaalí iyáa yéená yái panica, yá iyapínáca càiripináta. Iná yái pan nuèripínáca wenàiwicanái ìwalíná, yácata nuíná, yéewacaténá nadèniaca nacáuca cànmíiri imáalàawa, níái èeri mìnánáica.”

52 Iwalíise, yá judíonái itàaníca yáapichawáaca ùulenama, náimaca:

“¿Càiná yéewáaná yàaca wayáa iiná yéenáwa yái asialica!”

53 Yá Jesús íimaca nalí:

“Báisíta, báisítacué núumaca pirí: Càmicaalícué piyáa nuíná, núa asiali Dios néeséerica, càmicaalícué nacái píira nuíraná, càmitacué pidèniapíná picáucawa cànmíiri imáalàawa.

54 Yái iyéerica nuíná, ìirée-rica nacái nuíraná, idèniaca ícauca cànmíiri imáalàawa. Yá nacái numichàidapínácani èeri imáalàacaalíwa. **55** Yái nuínáca, yácata báisíiri yàacàsica. Càita nacái yái nuíranáca, yácata báisíiri ìiracalésica. **56** Yái iyéerica nuíná, ìiréerica nacái nuíraná, iyaca abédanamata núapicha. Yá nacái nùyaca yáapicha abédanamata. **57** Yái Núaniri ibànuèrica núa aléi iyaca

càiripináta. Iná yéewa nùyaca nacái càiripináta ìwalíisená. Iná càita nacái, yái iyéerica nuiná, ìyapináca núapicha càiripináta.

58 Núacata yái pan iricuè-ricatéwa chènuníise. Quéwa càmiirita càitáde iyúwa maná yái wàawirináimi iyéericaté, néese, yáté néetácawa. Quéwa yái iyéerica yéená yái pan, idèniapináca icáuca càmiiri imáalàawa.”

59 Càicaté Jesús íimaca nalí, yéewáidacaalíté judíonái yéewáida-càalu irícu Capernaúm ìyacàlená néeni.

Tàacáisi yèeri walí wacáuca càmiiri imáalàawa

60 Iná idécanáami néemiaca Jesús itàacái, yá madécaná yéewáidacalénái íimaca:

“Máiníca càulenáca yái itàacáica. Càmita wáalía wéemiacanani. Iná càmita wawàwa wéemiaca quirínama itàacái.”

61 Quéwa Jesús yáalíacawa ìwali yái yéewáidacalénái itàaníináca náapichawáaca, yá íimaca nalí:

“Iná nutàacái ìwalíise, ¿yácué càmita piwàwa piacawa núapicha quirínama? **62** Néeni, ¿càinásicué píimacata, piicácanáamicué numichàacawa chènuniréta nùyacatalécaté quéechacáwa, núa asíali Dios néeséerica?

63 Yái Espirituca, yácata yéewéeri yàaca wacáuca. Yái waináca, canéerita iwèni. Níái tàacáisi nucàlidéeyéicuéca pirí, espírituca nía, níacata nacái yéewéeyéi yàaca wacáuca càmiiri imáalàawa.”

64 Quéwa càicáaníta, nàyaca abénaméeyéi péenácué càmiiyéi yeebáida nùwali.”

Cài Jesús íimaca nalí, idécáináté yáalíacawa nàwali èeri ipíchawáisetá, càinácaalí níái càmiiyéica yeebáida ìwali, yá nacái icháawèeripinácani.

65 Íimaca nacái nalí:

“Idéca càicuéca núumaca pirí, canácata yáaliméeri yàacawa nùatalé càmicanáami Núaniri imàaca yàaca nùatalé.”

66 Néese idénáami, yáté madécaná yéewáidacalénái càmitaté nèepunícawa yáapicha quirínama.

67 Yá Jesús isutáca yéemiawa níái doce yéewáidacalécawa:

“Néenicué pía, ¿Piwàwacué nacái pimàacaca núa abéerita?”

68 Yá Simón Pedro yeebáca isàna:

“Núiwacali, canácata wáalía wàacawa yáami quirínama. Píacata yái icàlidéeri yái tàacáisi yéerica wacáuca càmiiri imáalàawa. **69** Iná wía, idéca weebáidaca piwali, yá nacái wáalíaca

u 6.63 Yái Espíritu Santo, yácata yéewéeri yàaca wacáuca. Càmita áiba wenàiwica yéewa yàaca áiba icáuca càmiiri imáalàawa. Quéwa níái yeebáidéeyéica nutàacái, níata idènièyéi Espíritu Santo, yèeripináca nalí nacáuca càmiiri imáalàawa.

píacata Cristo, lírica yái Dios iyéerica càiripinàta.”

70 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Núa, idécué nuníwàaca pía, píacué doceca. Quéwa abéeri péenácué idéeri càica íiwitáisede iyúwa Camèniadacáiri.”

71 Jesús itàanícaté iyaca Judas Iscariote ìwali, yái Simón ìirícaté, néenácata níái doce yéewáidacalénáica.

Càmita neebáida Jesús ìwali níái yéenánáica

7 **1** Néese abénaméeyéi èeri idénáami, yáté Jesús yèepunícawa Galilea yàasu cáli néenibàata. Càmitaté ìwàwa yèepunícawa Judea yàasu cáli íinatabàa, judíonái íiwacanánái ìwàwacáináté inúaca néréni.

2 Néenialí, yáté mawiénica yái judíonái ìwacáidacatáicawa, nayáacaténáté capíimanái irìcubàa,^v **3** yáté Jesús yéenánái íimaca irí:

“Ìwàwacutá piacawa síisài Judea yàasu cáli nérépiná, naicácaténá nacái yái wawàsi pimàníirica, níái péewáidacalénái iyéeyéica néré.

4 Aiba ìwàwacaalí wenàiwica yáalíacawa ìwali, càmita ìwàwacutá imànica wawàsi ibàacanéeri iyú. Iná pimànicáiná madécaná wawàsi, yá ìwàwacutá wenàiwicanái iicáca

pimànica macáita yái wawàsica.

5 Càitaté nacái níái yéenánáica, càníiyéitaté yeebáida ìwali.”

6 Iná yéewa Jesús íimaca nalí:

“Càmitàacá nuénáiwana yàanàa, nùanápínáwa piapichacué aléde nàwacáidatalécawa. Quéwa píacué, idènièyèi yàasu èeriwa alénacaalícué piwàwa piacawa, piwàwéerícué nacái pimànica. **7** Càmitacué yéewa báawaca èeri mìnanaí iicácuéca pía. Quéwa núa, báawéeri èeri mìnanaí iicáca, nucàlidacáiná ìwali yái báawéeri namàníirica.

8 Iná piacuéwa náapicha aléde nàwacáidacatalécawa. Quéwa núa, càníirita yàawa néré, càmicáináca nùasu èeri idé yàanàaca.”

9 Néese idécanáamité càì íimaca nalí, yáté iyamáacawa Galilea yàasu cáli néenita.

Jesús iyacaté náapicha, capíimanái yàasu èeri irícu

10 Quéwa idécanáamité yéenánái yàacawa aléde nàwacáidacatalécawa, yáté Jesús yàacawa náami déecunámíta, quéwa ibàacanéeri iyúta wenàiwicanái íicha. **11** Néese, yáté máadáini judíonái íiwacanánái iicáidacani, yá náimacaté:

“¿Alénásica yàawa asialiquéera?”

12 Néese, yáté natàaníca Jesús ìwali níái wenàiwicaca, yá áibanái íimaca:

^v **7.2** Judíonái ìwacáidacatéwa, imáalàacanáamitéwa yái nàwacáidacatáica nabànacalé iyacanáwa. Yá namànicaté capíimanái nawàwalicatená nàawirináimi yèepuníinacatéwa máisawalíiri irìcubàa, namusúacaalítéwa Egipto yàasu cáli íicha.

“Cayábéeri íiwitáise asìaliquéera.”

Quéwa áibanái íimaca:

“Càmita, yá asìaliquéera ichì-wáidéericáita wenàiwicanái.”

13 Quéwa, cáalucáináté naicáca judíonái íiwacanánái, yáté natàaníca Jesús ìwali ibàacanéeri iyúta.

14 Quéwa idécanáamité bamuchúamiréca nía ìwali, yái nàwacáidéericawa ìwaliná, yáté Jesús iwàlùacawa Dios icapèe irìculé, yá idàbacaté yéewáidaca nía. **15** Néese, yá judíonái íiwacanánái icalùadaca yéemíaca yéewáidáaná, yá náimaca:

“¿Càiná yéewáaná yáaliacawa madécaná Dios itàacái ìwali yái, éwita càmita yéewáidawa?”

16 Yá Jesús íimaca nalí:

“Yái càirica nuéwáidaca, càmiírita nudàbáida nulíwata. Dios ibànùaca núa aléi, íná yáta icàlida nulí yái iwàwacutéerica nuéwáidaca. **17** Yái iwàwéerica imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yá yáaliápináca Dios néeséerica yái nuéwáidéerica, nutàanícaalí nacái nùasu wawàsitawa. **18** Yái itàaníirica yàasu wawàsitawa, yá iríwacata icutá cayábéeri wawàsica. Quéwa yái iwàwéerica yàaca Dios irí cayábéeri, yáta báisiiri, càmita nacái imàni báawéeri áibanái irí. **19** Moisés imàacacatécué pirí Dios itàacái ichùulianáca, quéwa càmitacué pimàni càide iyúwa íimáaná. Néeni, ¿Càinácué ìwaliise piwàwa pinúaca núa?”

20 Yá náimaca níai manùbéeyéi wenàiwicaca:

“Máaliawáiseca espíritu báawéeri imànica íiwitáise. ¿Canáca iwàwéeri inúaca pía!”

21 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Abéeri wenàiwicata idé nuchùniaca, yá ìwaliisecata, picalùadacuéwa macáita. **22** Báisíta Moisés ichùuliacaté píiríaca piwalíisesài ipùata íimamiwa, éwita càmita Moisés idàbáidatèni, piawirináimité níai idàbáidatèni. Píacué íiriéyèi asìali ìwaliisesài íimami ipùata, éwita irìcu yái èeri piyamáidéericuécawa irìcu.

23 Iná yéewacaténácué pimànica càide iyúwa íimáaná yái Moisés itànèericaté, yácué píiríaca asìali ìwaliisesài íimami ipùata, éwita irìcu yái èeri piyamáidéericuécawa irìcu.

Néeni, ¿Cánácué calúa piicáca núa ìwaliise yái nuchùnìanáca macái iiná yái abéeri asìalica irìcu yái èeri wayamáidéericawa irìcu?

24 Picácué picháawàa áibanái iináwaná ìwali isicúata, càmicaaalícué pialíawa ìwali yái namàníirica. Picháawàacué nía idécaalítacué pialíacawa ìwali cayába yái namàníirica.”

Jesús, yácata Cristo

25 Néese, yá náimaca níai abénaméeyéi Jerusalén mìnanáica:

“¿Càmicáiná yáta nacutáidéeri nanúawa yái? **26** Picácuéni, yácata yái càì itàaníca wenàiwicanái

yáacúalicu, yá canácata náimaca irí. ¿Idécáinásica náiwitápunái yee-báidaca yácata Cristo? **27** Quéwa yá asíaliquéi, wáaliéri ìwali, sí-sàanácaalí yàanàa. Quéwa Cristo yàanàapinácaalí, canápináta yáaliériwa síisàanápinácaalí yàanàa.”

28 Quéwa idècunitàacá Jesús yéewáidaca Dios icapèe irícu, yá itàaníca cachàini, íimacaté nalí:

“Píacué iyúunáidéeyéi yáalíacawa nùwali, síisàanácaalí nacái nùanàa. Càmita nùanàa nùasu wawàsitawa aléi. Quéwa yái ibànùèrica núa, yácata báisiiri yái cà míiricuéca pialíawa ìwali.

29 Quéwa núsí yáaliériwa ìwali, yáatanáise cáiná nùawa. Yáta nacái yái ibànù núa aléi.”

30 Néese, yá nawàwacaté náibàaca Jesús, quéwa canácataté íibèerini, càmicáinátéca yéenáiwana yàanàaca irí yéetácatáipinácawa. **31** Yáté madécaná yeebáidacaté Jesús ìwali nèewíise níái manùbéeyéi wenàiwicaca, yá náimacaté:

“Yái Cristo, yàanèeripináca, ¿Imànìpinásica quiríta yái cà míiri wenàiwica idé imànica, íicha yái imàníirica asíaliquéi?”

Fariseonái iwàwaca íibàaca Jesús

32 Néese fariseonái yéemíacaté wenàiwica itàaníca Jesús iináwana ìwali mabàacanéeri iyú. Yáté sacerdotenái íiwacanánái ibànùaca yàatalé úwinái náibàacaténátani.

33 Néese, yá Jesús íimacaté nalí:

“Achúma èeritàacá nùyacué píapicha. Néese, yá nùepùapinácawa yàatalé yái ibànùèrica núa aléi.

34 Ewitacué picutáidapináca núa, quéwa càmitacué pìanàapiná núa. Alécáinái núacataléca nùyaca, càmitacué yéewapiná pìanàaca néré.”

35 Néese, yá náimacaté nalíwáacawa níái judíonái íiwacanánáica:

“¿Alénápinási yàawa asíaliquéi càmicatalépináca yéewa wàanàaca quirínamani? ¿Yàapinásicawa nèewiré níái judíonái iyéeyéica áiba cálibàa, yéewáidacaténá nacái níái griegonáica?” **36** Yá wenàiwicanái íimacaté:

“¿Càinásica íimáanaca yái càinaca íimacade? ‘Picutáidacaalí-cué núa, yá càmitacué pìanàapiná núa. Aléde nùyacataléca, càmicataléta pialímá pìanàaca pichàini iyúwa.’ ”

Uni yèeri wacáuca

37 Namáalàidacaalíte nàwacáidacawa capìimanái irícu-bàa, yáté èericani máiníiricaté cawènica, yá Jesús imichàacaté ibà-lùacawa, yá íimacaté nalí chàinisíiri iyú:

“Cawinácaalí macàléeri iwàwa, yá yàacawa nùatalé íiracaténá úní cáuri. **38** Yái yeebáidéerica nùwali idènàipináca iwàwalicuwa úní cáuri, yácata icáuca wàlisài. Iná iyaca iwàwalicu càide iyúwa abéeri inanábàa yúunidená imusúanáwa

abémáidata. Càica Dios itàacái íimaca.”

39 Càicaté Jesús íimaca Espíritu Santo ìwali, yèeripinacaté nálí níái yeebáidéeyéipináca nùwali. Quéwa càmítaté Espíritu Santo idéca yàanàaca èeri iriculé néenialité, càmícaínátéca Jesús iiná idé imichàacawa chènuniré yéetácáisi íicha.^w

Wenàiwicanái yàaca íipunitawáaca

40 Néese abénaméeyéi wenàiwica nèewíise níái manùbéeyéicai néemíaca idénáami Jesús itàacái, yá náimaca:

“Yácata báisiiri profetaca yái áibanái profetanái itànèericaté ìwali.”*

41 Aibanái íima nacái:

“Yácata Cristo yái.”

Quéwa áibanái íimaca:

“¿Galilea yàasu cáli néesePINACÁINÁSICA Cristo imusúawa?”

42 Dios itàacái íimaca:

“Yái Cristoca, rey David

itaquérinámipináta, Belén iyacàlená néesePINÁTA nacái imusúacawa, yái David iyacàlemicaté.”

43 Yá nánáidanícawa níái wenàiwica. Yá càmíta abédanama nawàwa náapichawáaca Jesús ìwali.

44 Yá abénaméeyéi néená iwàwaté íibàacani, quéwa canácataté íibèerini.

Càmíta abéeri wenàiwica idé itàaníca càì

45 Néese, yá úwinái yèepùacatéwa sacerdotenái íiwacanánái yàatalé, fariseonái yàatalé nacái. Yá nasutácaté néemíawa úwinái:

“¿Cánácué càmíta píibàa pitéwa néese yái Jesús?”

46 Yá úwinái íimaca nalí:

“¿Canácatáita wadé wéemíaca abéeri asíali idé itàaníca càide iyúwa itàaníiná asíaliquéi!”

47 Yá fariseonái íimaca nalí:

“Báisíta cámíná idécué pimàacaca imèniadaca pía. **48** Wía fariseonái, nía nacái áibanái wáiwacanánáica, canácata yeebáidéerica ìwali. **49** ¿Quéwa níái wenàiwica, càmíiyéica yáalíawa ìwali yái tàacáisi Moisés itànèericaté! Dios yùuwichàidapináca nía.”

50 Yái Nicodemo yèericaté itàaníca Jesús yáapicha táiyápi, néenácata, yá íimaca nalí:

51 “Càide iyúwa íimáaná yái Dios itàacái ichùulíanáca. Càmíta yéewa wacháawàacawa abéeri asíali càmícaalíca wadé wéemíaca itàacái, càmícaalíca nacái wáalíawa cayába cànácaalí wawàsica yái imàníirica.”

^w 7.39 Espíritu Santo yàanàacaté nàwali níái yeebáidéeyéica Dios itàacái Quéechéeri Testamento irícu, Wàlisài Testamento irícu nacái. Quéwa càmítatéca yàanàa iyaca nawàwalículé càide iyúwa níái yeebáidéeyéipináca Jesús ìwali.

7.40 Dt. 18.15-19.

52 Yá náimaca neebáca isàna:

“Iná Galilea yàasu cáli néeséerita nacái píaquéera. Péewáidawa Dios itàacái ìwali cayába, piicáténá canácatáita abéeri profeta imusúawa Galilea yàasu cáli néese.”

53 Néese, yáté nèepùacawa nacapèe néréwa náalimáwanama níái judíonáica.

Inanái imàníchúa iiná iyúwa báawéeri

8 **1** Yá nacái Jesús yàacatéwa dúli Olivonái néré. **2** Iná mapisáita, yá yàanàacaté Dios icapèe néré àniawa. Yáta madécaná yàcalé mìnánái yàacatéwa yàatalé macáita. Yá iyamáacaté yáawinacawa, yá yéewáidacaté nía. **3** Néese níái yéewáidéeyéi yái Moisés itànèericaté, náapicha níái fariseonáica, natécaté Jesús yàatalé abéechúa inanái imàníchúa báawéeri iiná iyúwa áiba asiali yáapicha càmfírica ùacawéeri. Yáté nabàlùadaca úa bamuchúami naliwa. **4** Yá wenàiwicanái íimacaté irí:

“Pía yéewáidéerica. Uái inanáica, wàanàaca úa imàníchúa báawéeri iiná iyúwa áiba asiali yáapicha càmfírica ùacawéeri. **5** Nalicu níái Dios itàacái ichùulièyèica, Moisés ichùuliacaté wanúaca íba iyú níái càiyéi inanáica. Néeni pía, ¿Càiná píimaca?”

6 Quéwa càì náimaca irí yéewacatéwá nacháawàacani. Yá Jesús yáawíadaca yáawawa, yá itànàaca icáapi iducúaná ipùata

iyúwa cáli ìwali. **7** Quéwa mamáalàacata nasutáca néemíawa Jesús. Yá imichàaca ibàlùacawa, yá íimaca nalí:

“Cawinácaalí canéeri ibáyawaná pèewíisecué, yá idàba yúucaca ùwali íba.” **8** Yá Jesús yáawíadaca yáawawa, yá itànàaca cáli ìwali àniawa.

9 Quéwa néemíaca idénáami Jesús itàacái, yá nabáyawanácata icháawàa nía nawàwalicúisewa. Yá nadàbacaté nàacawa níái béeyéica abéerinamata, càita namáalàaca nàacawa macáita. Yá abéericata Jesús imàacacawa néeni, úa nacái inanáica ibàlùèchúacawa néeni.

10 Yá imichàaca ibàlùacawa, yá canácaté iicáca níái wenàiwicaca. Uata ibàlùawa néeni abéechúata úái inanáica, yá íimacaté ulí:

“Inanái. ¿Aléná nàawa níái icháawèeyéica pía? Iná canáta inuéri pía néenáca.”

11 Yá úumaca irí:

“Nuíwacali, canácata inuéri núa.”

Yá Jesús íimaca ulí:

“Càita nacái, càmita nùuwichàida pía. Iná pìawa. Quéwa siùcade, yáta pimànica pibáyawanáwa.”

Jesús, yácata èeri mìnánái icamaláaná

12 Néese, yáté Jesús yèepùaca itàaníca àniawa, yá íimacaté:

“Núacata yái camalási icànéerica nàwali macáita níái

ìyéeyéica èeri irìcu. Yái iwàwée-rica nuéwáidacaléca idèniàpiná icáuca amaléeriwa, yá càmita yèepunípináwa catéeri yéetácáisi irìcu.”

13 Néese, yá fariseonái íimaca irí:

“Quéwa pitàaní pìyaca piináwaná ìwalitawa. Iná càmita báisi yái pitàaníirica ìwali.”

14 Yá Jesús íimaca nalí:

“Yái nucàlidáanáca nuináwaná ìwalitawa, yá báisiirita. Núalíacáiná síisàanácaalí nùawa, alénácaalí nacái nùapináwa. Quéwa píacué, càmíiyéita yáalíawa síisàanácaalí nùanàa, alénácaalí nacái nùawa.

15 Píacué, icháawèeyéi núa càide iyúwa nacháawàaná macái wenàiwica. Quéwa núa, càmitàacá nucháawàa nùyaca pía siùcade.

16 Quéwa nucháawàacaalícué píata, yá báisícata, càmicáiná nùya nulínamanitawa, nùyaca Núaniri yáapichawa, yái ibànuèrica núa aléi. **17** Irìcu yái ichùulièrica wawàsi tàacáisica Moisés itànèericate, íimaca: ‘Abédanamacaalí nacàlidaca tàacáisi níai pucháiba wenàiwicaca, yá báisícata yái natàacáica.’ **18** Iná núata icàlida iináwaná ìwaliwa. Càita nacái yái Núaniri ibànuèrica núa aléi.”

19 Yá náimacaté irí:

“¿Aléná iya yái píanirica?”

Yá Jesús íimacaté nalí:

“Càmítacué píalíawa nùwali. Iná càita nacái, càmítacué píalíawa Núaniri ìwali. Quéwa píalíacaalícué nùwalita, yácué nacái píalíacawa Núaniri ìwalita.”

20 Càicaté Jesús íimaca nalí Dios icapèe irìcu idècunitàacá yéewáidaca yáalimabàa yái nàwacáidacatáica palata. Quéwa càmítaté náibàani, càmicáináitéca yéenaiwaná yàanàa irí yéetacatáipináwa.

“Yái núacatalécawa, càmicataléta yéewacué piacawa”

21 Néese Jesús íimacaté nalí àniawa:

“Yá nùacawéera, yácué picutápináca núa, quéwa yácué pèetápinácawa pibáyawaná iwalíisewa. Aléde núacatalécawa, càmicatalétacué yéewa pìanàaca.”

22 Néese, yá judíonái íiwacanánái íimacaté:

“Íináidacáinásica inúaca yáawawa, íná yéewa càì íimaca: ‘aléde núacatalécawa, càmicatalétacué yéewa pìanàaca.’ ”

23 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Píacué ìyéeyéi cháì cáalia-cubàa, quéwa núa chènuníiséeri iyaca. Píacué ìyéeyéi cháì èeri irìcu, quéwa núa càmíirita èeri mìnálita. **24** Iná idécué càì núumaca pírí, càmicaalícué pee-báida iyúwa núumáanacué pírí cawinácaalí núaquéi,^x yácué

^x 8.24 Núaquéi o núacata yái ìyèerica càiripináta. Yéewa nacái piléecani, Jn. 8.28, 58; Jn. 13.19

péetápinácawa, càmiíyéita
idé Dios imàacaca iwàwawa
ibáyawaná íicha.”

25 Néese, yá náimacaté irí:

“Néeni, ¿Càiná píaquéera?”

Yá Jesús íimacaté nalí:

“Càitáde iyúwaté idéenácué
núumaca pirí quéechacáwa.

26 Madécaná wawàsi iwàwa-
cutácué nucàlidaca pirí ìwali
nacái yái báawéeri pimàníri-
cuéca. Quéwa yái ibànuèrica
núa aléi, báisíirita itàaníca.
Iná yátái nuémièrica itàaníca
ìwali, yáta nacái nucàlida ìwali
wenàiwicanái irí.”

27 Quéwa càmita náalía
néemiaca itàacái yái itàaníinaca
Yáaniri Dios ìwaliwa.

28 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Piicácanáamicué
namichàidaca núa àicu ìwali,
núa asìali Dios néeséerica,
yácué píaliápinácawa nùwali
àtata, núacata yái càiricaté
íimaca pirícué. Yá nacái píalía-
pinácuéca càmita numàni
càide iyúwa nuwàwáaná. Yáta
nucàlida yái Núaniri yéewái-
déerica núa ìwali. **29** Yácáiná
ibànuèrica núa aléi, yácata
ìya núapichata. Canácatáita
Núaniri imàaca núa abée-
rita, numànicáiná càide iyúwa
iwàwáaná.”

30 Idècunitàacá Jesús
itàaníca ìwali yái wawàsica, yá
madécaná wenàiwica yeebáida-
caté ìwali.

Píaliacaalícué nùwali, yá nuchúuliadacuéca pía yùuwichàacáisi íicha

31 Néese, yá Jesús íimacaté nalí
nái judíonái yeebáidéeyéica ìwali:

“Piyacanáamicué càide iyúwa
nutàacái íimáaná, yá báisiíy-
cata nuéwáidacalécuéca pía. **32** Yá
nacái píaliápinácuéca nùwali bá-
síta, núa asìali Dios néeséerica. Yá
nacái nuchúuliadapínácuéca pía
yùuwichàacáisi íicha.”

33 Yá náimacaté irí:

“Wíaquéi Abraham
itaquénáinámita, yá nacái
canácatáita wenàiwica yàasu
wenàiwicaca wía. Néeni,
¿Cána yéewa píimaca walí:
‘Pichúuliadapíná wía yùuwichà-
cáisi íicha?’ ”

34 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Báisíta, báisítacué núumaca
pirí: Yái imàníirica ibáyawanáwa
abémáidata ìyaca déeculé
Dios íicha. **35** Yái íibaidéerica
íiwacanánái irííwa, càmita ìyapíná
náapicha nacapèe irìcu
càiripináta. Quéwa yái nàirica,
yásí ìyéeri náapicha càiripináta.

36 Iná núa Dios lirica,
imàacacaalí nuwàwawa
pibáyawaná íichacué, yá báisí-
cata pidèniaca pichàiniwa
càmicaténácué pimàni
pibáyawanáwa quirínama.

37 Núalíaca Abraham
itaquénáinámicuéca píaquéera.
Quéwa piwàwacué pinúaca núa,

càmicáinácué ìya piwàwaliculé
yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí.

38 Quéwa núa, yátacué
nucàlida pirí ìwali yái Núaniri
yáasáidéericaté nulí. Càide iyúwa
pimàníinácué nacái, yátacué picà-
lida ìwali yái píaniri itàacáicawa.”^y

39 Néese, yá náimacaté irí:

“Yácataté wàawirimi yái
Abraham.”

Yá Jesús íimacaté nalí:

“Báisiíyéicaalícué Abraham
itaquénáinámica píata, yácué
pimànica càitáde iyúwaté
Abraham imàníiná. **40** Quéwa
pimànicaalícué càitáde iyúwa
Abraham imàníináaté, càmitacué
piwàwa pinúaca núata ìwa-
líise yátái tàacáisi báisiiri
nucàlidéericuéca pirí, yái Dios
icàlidéerica nulí. **41** Quéwa pí-
acué imàníiyéi báisíta càide iyúwa
píaniri imàníiná.”

Néese, yá náimacaté Jesús irí:

“Càmíiyéita wáatúa yéenibe
úalani yáapichawa wíaquéi.
Abéerita Wáaniri, yátái Diosca.”

42 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Báisiíyéicaalícué Dios
yéenibeca píata, cáininásícué
nacái piicáca núata, núacáiná
Dios néeséerita yàanàaca. Iná
càmita nùanàa nùasu wawàsi-
tawa, yácataté ibànua núa
aléi. **43** ¿Cánácué càmita pialía
péemíaca yái nucàlidéericuéca

pirí? Càmicáinácué pía yùuwiná
yái nutàacáica. **44** Yátacué píaniri
yái Camèniadacáirica. Iná casée-
cué pimànica bayáwanási, yái
Camèniadacáiri iwàwéerica
pimànicuéca.

Bàaluité èeri idàbacatáise-
tawa, yáté idàbaca inúaca
wenàiwica àta siùca nacáide.
Yá nacái càmita itàaní báisíta,
cachìwéericáináni. Iná itàanícaalí
chìwái, yá ichìwa ìwalicata itàaní,
cachìwéericáináni, yácáináta
nacái chìwái yáaniri.

45 Quéwa núa,
nutàanicáinácué pirí báisiiri
tàacáisica, yácué càmita pee-
báida nùwali. **46** ¿Yéewacué
abéeri péená icháawàaca núa
machìwanánama numànicaalí
báawéeri? Yái tàacáisi
nucàlidacuéca pirí, báisiirita.
Néeni, ¿Cánácué càmita pee-
báida nùwali? **47** Yái idéerica Dios
yàasuca yéemíaca Dios itàacái.
Quéwa píacué, càmíiyéita imàni
càide iyúwa itàacái íimáaná,
càmicáinácué Dios yéenibe pía.”

Cristo idécaté ìyaca Abraham ipíchawáiseté

48 Néese, yá judíonái
íiwacanánái íimaca Jesús irí:
“¿Càmíiricáiná báisi yátái
Samaria mìnalica wáimáanáca
pìwali, málíawáiseca espíritu

^y 8.38 Píaniri. Jesús íimacaté ìwali nalí yái Camèniadacáiri. Quéwa nayúunáidacaté itàaníca ìyaca nalí Abraham ìwali.

báawéeri imànica píiwitáise,
wáimáanáca nacái píwali!"

49 Yá Jesús íimacaté nali:

"Càmita máaliawáise espíritu
báawéeyéi imànica núiwitáise.
Núa yèeri Yáaniri íimiétacanáwa.
Quéwa píacué, càmiyéita yàa
núimiétacaná. **50** Càmita nucutá
nulíwa wawàsi wenàiwica
itàanícáténá nuináwaná ìwali
cayába. Quéwa iyaca yái iwà-
wéerica itàanica nuináwanáca
ìwali cayába, yátái Dios icháa-
wèerica cawinácaalí níai
cabáyawanéeyéica.

51 Báisíta, báisítacué
núumacuéca pirí: Yái imàníirica
càide iyúwa nutàacái íimáaná,
càmita yéetápináwa quirínama."

52 Néese, yá judíonái
íiwacanánái íimaca irí:

"Siùcáisede, idé weebáidaca,
báisícata máaliawáiseca espí-
ritu báawéeri imànica píiwitáise.
Bàaluité idéca Abraham yéetá-
cawa, nía nacái profetanáicaté.
Néese, yá píimaca: 'Yái
imàníirica càide iyúwa nutàa-
cái íimáaná, yá idèniaca icáuca
càmiiri imáalàawa. **53** Iná pía,
iyúunáidéeri máini cawènica
quiríta wàawirimi Abraham
íicha yái idéericaté yéetácawa
bàaluité. Náicha nacái, níai
profetanáimi idéeyéicaté nacái
yéetácawa. ¿Cáná yéewa máini

cawènica piicáca píawawa
náicha?' "

54 Jesús íimacaté nali:

"Càmita. Nucutácaalí
caináwanácáténá núa, yá
canácata nuwèni. Yái Núaniri
Dios, yácata caináwanéeri
imànica núa, yái Wáaniri
píiméericuéca ìwali. **55** Quéwa
càmitácué píaliawa ìwali.
Núasí yáaliériwa ìwali, yá
nacái numànica càide iyúwa
íimáaná nulí. Càmita núaliawa
ìwali, núumacaalícué piríta,
yá numànica nuchìwawata
iyúwacué pía. **56** Yái piawirimi
Abraham, casíimáicaté iwàwa,
iwàwacáinaté iicáca nùanàaca
irìculé èeriquéi. Quéwa ipícha-
wáisetéca nùanàaca, yaté idéca
iicácani, yá nacái casíimáicaté
iwàwa manuísíwata."

57 Néese, yaté judíonái
íiwacanánái íimacaté irí:

"Pía, càmiiritàacá idènià
cincuenta camuí, yá píimaca
idécatésa piicáca wàawirimi
Abraham." ^z

58 Jesús íimacaté nali:

"Báisíta, báisítacué núumaca
pirí: Ipíchawáiseté asáica
Abraham, yá idécaté nùyaca."

59 Yaté judíonái íiwacanánái
yeedáca íba nanúacáténáni. Quéwa,
yaté nabàaca náicha Jesús, yá nacái
imusúacatéwa Dios icapèe irìcuíse,

^z 8.57 Iwàwáaná íimaca: Yái Jesús Dioscani, iná iyacaté bàaluité Abraham ipíchawái-
seté. Quéwa níai judíonái, càmita neebáida Dios liricani.

yá ichàbacatéwa nèewibàata, yá yàacatéwa.

Jesús ichùniaca abéeri asìali matuíri

9 1 Néese idècunitàacá Jesús yèepunícawa áibabàa, yá iicácaté abéeri asìali matuíri asáica idénáamitani.

2 Yáté yéewáidacalénái isutáca yéemìawani, náimaca irí:

“Pía yéewáidéerica, ¿Càinásica imàni ibáyawanáwa, yátasica isèenáisica nacái, yéewacaténá matuíca imusúacawa?”

3 Yá Jesús íimaca nalí:

“Càmita ibáyawaná ìwalíiseni, càmita nacái isèenái ibáyawaná ìwalíiseta, yéewacaténáta Dios yáasáidaca ichàiniwa ìwali.

4 Iná idècunitàacá amaláca wawicáu èeríapi, yá iwàwacutá numànica càide iyúwa íimáaná nulí yái ichùulièrica núa aléi, idécanáamicáiná catáca, yá canácata yáaliméeri íibaidaca.

5 Iná idècunitàacá nùyaca cháì èeri irìcu, yá núacata èeri mìnánái icamalá.”

6 Néese idécanáamité càì Jesús íimaca, yá yàapìsaca cáli iwéré, yá imànica achúméeri casacàali yáawiruni yèewisáwa, yá ipusúaca iyú matuíri ituí.

7 Yá íimaca irí:

“Píà píibaca pituíwa úni yàalu irìculé yái íipidenéerica Siloé.”

(Siloé íimáaná, nabànuèri.)

Néese, yáté yàaca íibaca ituíwa. Iná yèepùacaalítéwa néese, yá asáicaté iicáidaca.

8 Néese níái iyaquewéeyéica, yáaliyéicaté nacái matuícani, yá náimacaté:

“¿Càmíiricáiná yáta asìali yáawinéeriwa isutáca wenàiwica íicha palata yái?”

9 Yá abénaméeyéi íimacaté:

“Yácatani.”

Aibanái íimaté:

“Càmita yáni. Càita quéwa iicácanáwa.”

Yá matuírimi íimacaté nalí:

“Núacatéera.”

10 Yá náimacaté irí:

“¿Càiná yéewáaná asáica píicáidaca?”

11 Yá íimacaté nalí:

“Yái asìali íipidenéerica Jesús, imànicaté achúméeri casacàali, yá ipusúaca iyú nutuí, yá íimaca nulí: ‘Píawa úni yàalu Siloé néré, píiba pituíwa yáaculé.’ Yá nùacatéwa néré, yá nuíbacaté nutuíwa, yáté asáica nuicáidaca.”

12 Yá nasutáca néemìawani:

“Néeni. ¿Aléná iya yái asialica?”

Yá íimaca nalí:

“Càmita núalíawa.”

Fariseonái isutáca yéemìawa yái matuíricaté

13 Néese, yáté natéca yái matuírimicaté quéecha fariseonái yàatalé. **14** Yái èeri judíonái iyamáidacatáicawa, néenialíté Jesús imàni achúméeri casacàali

yáawiruni yèewiwa. Yáté ichùnìaca ituí yái matuírimica quéechaté.

15 Yáté yèepùaca fariseonái isutáca yéemìawani, cawinácaalí yéewáaná asáica iicáidaca.

Yá íimaca nalí:

“Ipúsúaca nutuí ìwali achúméeri casacàali iyú. Néese, yáté nuíbaca nuíchawani, yá asáica nuicáidaca siùcade.”

16 Néese abénaméeyéi fariseonái íimacaté Jesús ìwali:

“Yá asàli càirica imànica wawàsi, càmíirita Dios néese yàanàa, càmíicáiná yàa íimiétacaná yái èeri wayamáidéericawa irícu.”

Aibanái fariseonái íimacaté nacái:

“¿Càiná yéewáaná abéeri asàli cabáyawanéeri imànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica?”

Yáté càmita abédanama náiwitáise náapichawáaca ìwali.

17 Néese, yá yèepùacaté nasutáca néemìawa àniawa yái matuírimicaté quéecha, náimacaté irí:

“¿Néeni pía? ¿Càiná píimaca ìwali yái càirica ichùnìaca pituí?”

Yá íimacaté nalí:

“Yácata profeta.”

18 Quéwa níai judíonái íiwacanánáica, càmita neebáida matuícaténi. Càmita nacái neebáidaté ituí ichùnìacawa àniawa, iwéréta nachùuliaca namáidacaté níai isèenáica. **19** Yá nasutacaté néemìawa nía, náimacaté nalí:

“¿Iná, yácué piiri yái matuírica asáica, píiméericuéca ìwali?”

Néeni, ¿cawiná yéewáaná asáica iicáidaca siùcade?”

20 Yá isèenái íimacaté nalí:

“Wáalíaca, yácata wàiri yái. Báisíta matuícaté asáicani. **21** Quéwa yái asáináca iicáidaca siùcade, càmita wáalíawa ìwali, cànínacaalí nacái ichùnìaca ituí. Càita nacái, càmita wáalíawa ìwali. Yátacué pisutá péemìawa, idéerica béeriquéera. Iná, yáta icàlidapínacué pirí iináwaná ìwaliwa.”

22 Yéewaté càica isèenái íimaca nalí, cáalucáinaté naicáca judíonái íiwacanánái, idécáinaté abédanamaca judíonái iwàwa namusúadánápiná néewáidacàalu irícuísewa níai íiméeyéica, yácata Cristo yái Jesús. **23** Iná yéewa isèenái íimacaté:

“Yátacué pisutá péemìawa, idéerica béeriquéera.”

24 Néese, yá judíonái íiwacanánái yèepùaca imáidaca yàataléwa àniawa yái matuírimicaté quéecha, yá náimacaté irí:

“Picàlida walí báisíta Dios yáacúalícu. Yái Jesús, wáalíaca cabáyawanéeri asialicani.”

25 Yá íimaca nalí:

“Càmita núalíawa cabáyawanácaalíni. Abéeri wawà-sita yái núalíawa ìwali. Yátái matuínacaté asáica núa, quéwa siùcade, yá asáica nuicáidaca.”

26 Yá náimaca irí àniawa:

“¿Cawiná imànica pirí wawàsi? ¿Cawiná iicacánáwa yàacùaca pituí?”

27 Yá íimaca nalí:

“Idécué nucàlidaca piríni.

Quéwa càmítacué piwàwa péemìaca nulí. ¿Cánacué piwàwa nucàlidaca piríni abéta àniawa? ¿Piwàwasicué nacái yéewáida-calénáica pía?”

28 Yá nacuísacani, náimaca irí:

“¡Píata yái yéewáidacaléca.

Quéwa wíaquéi Moisés yéewáidacalénáita! **29** Wáalíaca Dios itàanicaté Moisés yáapicha. Quéwa yá asàliquéi, càmita wáalíawa ìwali, síisàanácaalí nacái yàanà.”

30 Yá íimacaté nalí yái asàlica:

“¡Yái wawàsi càirica ichàbawawá nulí, nucalùadéeri nuicáca! Píacué, càmíiyéita yáalíawa ìwali síisàanácaalí yàanà. Quéwa yái asàlica, idéca ichùnìaca nutuí.

31 Wáalíaca càmita Dios yéemìaca nalí níai cabáyawanéeyéica. Quéwa cawinácaalí yàa Dios íimíetacaná, imàni nacái càide iyúwa íimáaná, yá irícata yéemìaca.

32 Bàaluité èeri idàbacatáise-téwa, canácatáita wéemìaca áiba idé ichùnìaca abéeri asàli ituí matuíricaté asáica.

33 Càmíiricaalí yàanà Dios néesetani, yá canácata yáaliméeri imànicata.”

34 Yá náimacaté irí:

“¿Cáná péewáida pìyaca wía, pía cáanáirica ibáyawaná?”

Néese, yáté namusúadacani néewáidacàalu iricúisewa.

Matuíyéi íiwitáise

35 Yáté Jesús yéemìaca iináwaná, namusúadaca néewáidacàalu íichawa yái asàlica. Néese yàanàacaalíté àniawani, yá íimacaté irí:

“¿Peebáida ìwali yái asàli Dios néeséerica?”

36 Yá íimacaté Jesús irí:

“Nuíwacali, píasáida nulí yái asàlica nuebáidacaténá ìwali.”

37 Jesús íimaca irí:

“Idécaté piicácani. Yácata yái càì itàanáica píapicha.”

38 Yá íimaca Jesús irí:

“Nuíwacali, nuebáidaca pìwali.” Yáté yàaca íimíetacaná.

39 Yá Jesús íimacaté:

“Nùanàacaté iriculé èeriquéi nucháawàcaténá wenàiwica nabáyawaná ìwalíisewa, manuicaténá nawàwa nùwali, níai yáaliyéyéica cabáyawanáca. Néese níai iyúunáidéeyéica mabáyawanáca, yá càica níade iyúwa matuíyéi.”

40 Néese níai abénaméeyéi fari-seonái iyéeyéicaté yáapicha néeni, néemìacanáamité càica íimaca, yá náimacaté irí:

“Iná wía, ¿piyúunáidéeyéita nacái càicade iyúwa níai matuíyéica?”

41 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Càmicaalícué píalíawa Dios itàacái ìwalita, càmítacué cabáyawaná Dios iicáca píata. Quéwa piyúunáidacáinácué

píaliacawa Dios itàacái iwali, yá iwaliiseca, càmita Dios imàaca iwàwawa pibáyawaná íichacué.”

Ovejanái icuèriná

10 ¹ Néese Jesús íimacaté nali: “Báisíta, báisítacué núumaca pirí: Yái càmiirica iwàlùawa ovejanái icuráruni inùmalìcubàa, íiriéricawa áibabàata, yácata cayéedèeri, iyéeduèrica nacái wenàiwica yàasu àyapulicubàa. ² Quéwa yái iwàlùericawa curáru inùmalìcubàa, yácata nacuèriná níai ovejanáica. ³ Yá írìcata, yàacua curáru inùma yái áiba wenàiwica icuèrica nàalu inùma.

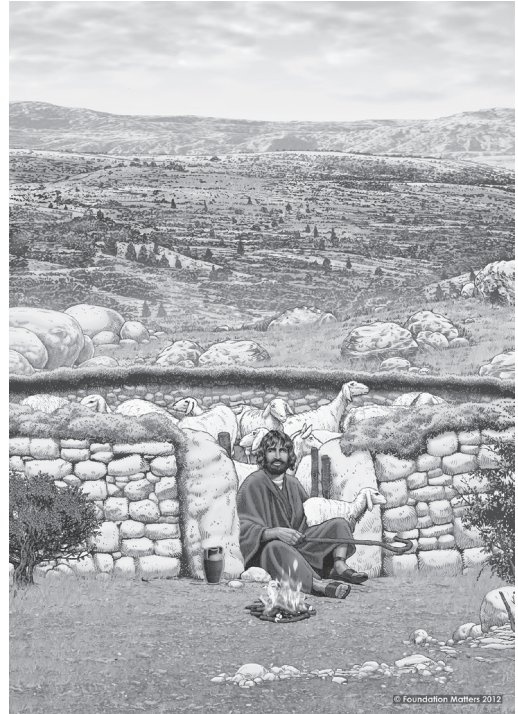
Yái ovejanái icuèrináca, náaliéri néemiaca isàna itàaníca, imáidacaalí nía náipidená iyúwa imusúadacaténá nía. ⁴ Iná idécanáami imusúadaca macáita níai yàasunái ovejacawa, yá yàacawa napíchalé. Yá nacái nàacawa yáami, náaliácainá néemiaca isàna itàaníca.

⁵ Quéwa yái càmiirica náaliawa iwali, càmiirita nàawa yáami, napièricáitawa íicha, càmicáiná náalía néemiaca áibanái isàna.”

⁶ Càicaté Jesús yéewáidaca nía iwali yái wawàsi náaliéricawa iwali. Quéwa càmitaté náalía néemiaca yái itàaníri nali iwali.

Yái Jesús, yácata ovejanái icuèriná cayábéeri

⁷ Néese Jesús íimaca nali àniawa:

“Báisítacué núumaca pirí: Núacata yái curáru inùma ovejanái iyacatáica. ⁸ Iná macáita níai yàanèeyéicaté nupíchalé, iwàwée-yéicaté imànica yáawawa ovejanái icuèrinánái iyú, cayéedèeyéica nía, níacata iyéeduèyèi nacái wenàiwica yàasu àyapulicubàa. Quéwa càmitaté ovejanái yéemìa nali.

⁹ Núacata càiride iyúwa capii inùma. Iná yái iwàlùericawa iricubàa, nuchúuliapinàcani yùuwichàacáisi íicha. Yá iwàlùapinàcawa, imusúapinàwa nacái, yá nacái yàanàapinàca iyacàlewa.

¹⁰ Yái cayéedèerica yàanàaca iyéedùacaténá, inúacaténá

nacái, imànicaténá nalí báawéeri, imáalàidacaténá nía macáita.

Quéwa núa, nùanàa aléi pidèniacaténácué picáuca càmiiri imáalàawa, pidèniacaténácué picáuca cayábéeriwa.

11 Càica núade iyúwa yái icuèrica cayába ipìranái ovejanáwa. Iná nucùacáiná nía cayába, yá idéca màulenáca núa nuétáanápínáwa náichawaliná.

12 Quéwa yái napáyaidéerica, càmita icùa nía cayába, càmicáiná pirái íiwacalitani. Iná iicácanáami cháwi yàacawa nàatalé, yá ipìacawa náicha, yèechaca nacái nía. Iná cháwi inúacaalí néená, yá nacàlàlacawa. **13** Yái asìalica ipìacawa náicha, íibaidacáinácaíta palata ìwalínáta. Iná càmita achúma iwàwa ovejanái ìwalita, càmiíyéicáiná yàasunái níata.

14 Núacata yái pìrái icuèriná cayábéeri. Iná núaliacawa nàwali níái nùasunái ovejaca. Yá nacái náaliacawa nùwali níái nùasunáica. **15** Iná càide iyúwa Núaniri yáalíanáwa nùwali, càita nacái nùasu ovejanái yáaliacawa ìwali, yá nacái idéca màulenáca núa nuétáanápínáwa náichawaliná.

16 Nudèniaca nacái áibanái ovejanái, càmiíyéica chásanáta irìcu curáruquéi, iwàwacutéeyéipiná

nùanàidaca aléi. Níasí yáaliéyéipiná yéemíaca nusàna, yá nàypínáca náapichawáaca abécatáita, abéeripínácata nacái nacuèriná.^a

17 Iná ìwalíisená, yá cáinináca Núaniri iicáca núa, numàapíná nanúaca núa nàwalíná. Quéwa nucáuacàapínácaawa àniawa.

18 Canácata yáaliméeri yeedáca nuícha nucáuca. Núacata yái imàaca nanúaca núa. Nudèniaca nuchàiniwa nuétáanápínáwa áibanái ìwalíná, nucáuacàanápínáwa nacái àniawa. Iná, yácata Núaniri ichùulièri numànica.”

19 Néese, yá càmita abédanama judiónái iwàwa yáapichawáaca Jesús itàacái ìwali. **20** Madécaná néená náimacaté:

“Idèniaca espíritu báawéeri, íná máaliawáiseni. ¿Cánácué péemíà irí?”

21 Aibanái íimaté nacái:

“Máaliawáisecaalí espíritu báawéeyéi imànica íiwitáisetá, càmita itàaní cáaliacáiri iyúta. Càmita yéewa máaliawáiséeri ichùnìaca matuíyéi ituí.”

Báawaca judiónái iicáca Jesús

22 Néese uniabéepi àniawa, nawàwalitáica yái nadàbacaalíté náibaidaca Dios icapèe irìcu,

a 10.16 Pilée nacái, Ef. 3.1-6, áiba Ap 5.9-11. Iwàwáaná íimaca: idàbáaná Jesús itàaníca ìyaca judiónái ìwalita, quéwa itàanícata nacái ìyaca nàwali níái càmiíyéica judiónái iyúwa wía, yeebáidéeyéica ìwali siùcade. Quéwa áiba èeri, yá wàypínáca náapicha abécatáita Dios ìyacàle irìculé.

Jerusalén ìyacàlená irìcu, **23** néenialí Jesús ìyacadé Dios icapèe néeni, ìpìnánica yèepunícawa irìcubàa yái ìpidenéerica Salomón ibàacháwaléná.

24 Néese, yá judíonái ìiwacanánái nàwacácawa itéesebàa, yá náimaca irí:

“¿Càinápíná idècuni máaliácáanaca pimànica wáiwitáise mamáalàacata? Báisícaalí píacata Cristo, yá iwàwacutá picàlida walí amalánamani.”

25 Jesús ìimacaté nalí:

“Idécué nucàlidaca piríni, quéwa càmítacué piwàwa peebáidaca nùwali. Níái ìibaidacalésica, numànica nía Núaniri Dios ìpidená ìwaliwa, níacata icàlidée-yéi nuináwaná ìwali nacái.

26 Quéwa píacué càmíiyéita yeebáida nùwali, càmíicáinácué nùasu ovejanái pía.

27 Nùasunái oveja yáaliaca yéemiaca nusàna. Nùaliaca nacái nàwali, yá nacái nàacawa núami. **28** Nùaca nalí nacáuca càmíiri imáalàawa. Iná càmita néetápináwa quirínama. Canácata nacái yáaliméeripíná yeedáca nía nucáapi irìcuíse.

29 Yái Núanirica, yácata cachàiníiri canánama íicha, yái yèerica nulí nía. Yá nacái canácata yáaliméeri yeedáca nía Núaniri icáapi irìcuíse. **30** Abéericata núa Núaniri yáapichawa.”

31 Néese, yá Judío ìiwacanánái yeedáca íba àniawa, nanúacaténáni. **32** Quéwa Jesús ìimacaté nalí:

“Madécaná wawàsi cayá-béeyéi idé nùasáidaca pirícué, numàníiyéi Núaniri ichàini iyú. Néeni, ¿Cháná yái piwàwéericuécá pinúaca núa ìwalíise íba iyú?”

33 Yá Judío ìiwacanánái ìimaca irí:

“Càmita wanúa pía ìwalíise yái cayábéeri wawàsica pimàníirica. Iwalíiseta yái pimàníníinaca píawawa Dios iyú, pía abéeri asíalica.”

34 Jesús ìimaca nalí:

“Iricu yái píasu tàacáisicuécá, yái Moisés itànèericaté, Dios ìimacaté: ‘Càica núumaca, càicuéca píade iyúwa diosnái.’ ”

35 Yá Dios yàacaté náipidená diosnái, níái Dios itàacái yàanèeyéicaté irí. Iná iwàwacutá wamànica càide iyúwa Dios itàacái ìimáaná. **36** Quéwa núa, Dios iseriéerica, nuíbaidacaténá irí, yá nacái ibànùaca núa iriculé èeriquéi. Néese, yácué píimaca: “Pitàaníca báawanama Dios ìwali.” Núumacáiná: “Dios lírica núaquéi.” **37** “Càmicaalí numàni càide iyúwa Núaniri Dios imàníníiná, piicácué peebáida nùwali. **38** Quéwa éwitacué càmita peebáida nùwali, peebáidacué nàwali níái wawàsinái numàníiyéica, píaliacaténácué, peebáidacaténácué nacái Núaniri iyaca núapicha, yá nacái nùyaca Núaniri yáapichawa.”

39 Yáté nawàwaca náibàaca àniawani, quéwa yáté ichúuliacawa náicha.

40 Néese, yáté Jesús yèepùacawa abéemàalé inanábàa Jordán, aléde Juan idàbacatalécaté ibautizáca quéecha, yá nérécaté iyamáawa. **41** Madécaná wenàiwica yàanàacaté yàatalé, yá náimacaté:

“Ewitaté càmita Juan imàni yái càmiirica wenàiwica idé imànica, quéwa macáita yái Juan icàlidáanacaté Jesús iináwaná ìwali, báisíirita macáita.”

42 Yáté madécaná wenàiwica yeebáidacaté Jesús ìwali néeni.

Lázaro yéetácawa

11 **1** Iyacaté abéeri asìali cáuláiquéeri Betania ìyacàlená irícu íipidenéeri Lázaro. Nàyacatáicaté nacái yáapicha níái pucháiba yéénánái inanáica, María, Marta nacái. **2** Iná úái María, cáuláiquéechúaca yéénàsàiri Lázaro, úacataté yái ipusuéchúacaté Wáiwacali yàabàli pumèníiri iyú, yá nacái uchuídacaténi uíwita ibáiná iyúwa. **3** Iná níái Lázaro yéénánáica, yáté nabànùaca Jesús irí tàacáisi: “Wáiwacali, yái cáininéerica piicáca, cáuláicacani.”

4 Jesús idécanáamité yéemiaca yái natàacáica, yá íimacaté:

“Yái uláicái càirica idèniaca, càmita yéetápináwa iyú, yéewacaténáta yáasáidaca Dios ichàini iináwaná ìwali, iináwaná ìwali nacái yái nuchàini nudènièrica, núa Dios Iirica.”

5 Ewita cáininácaté Jesús iicáca Marta, uénàsàatúa María, yá nacái

néénàsàiri Lázaro, **6** iná éwita idéca yéemiacaté iináwaná cáuláicacani, yá iyamáacatéwa quéwanáta pucháiba èeri quiríta aléde ìyacatáica iyaca náapicha.

7 Néese idénáami, yáté íimaca yéewáidacalénái iríwa:

“Wàacuéwa Judea yàasu cáli néré àniawa.”

8 Yá yéewáidacalénái íimaca irí:

“Yéewáidéeri. Càmitàacá déecuta néese Judío íiwacanánái, iwàwacaalíté inúaca pía íba iyú. ¿Yáta piwàwacata piacawa néré àniawa?”

9 Yá Jesús íimaca:

“Abéeri èeri idènièri doce hora idècuni amaláca. Yái yèepuníiricawa èeriapi càmita yúuwàa iriacawa, amalácáiná iicáidaca èeri icamalá iyú. **10** Quéwa yái yèepuníiricawa táiyápi yúuwèeri iriacawa, canácáiná irí camalási.”

11 Iná idécanáami càì íimaca, yá yèepù itàaní ipùalé àniawa:

“Yái wàacawéeriná Lázaro, càmiirita yéetáwata, iiméericáita. Quéwa nùacawa néré nucawáidacaténáni.”

12 Yá yéewáidacalénái íimaca irí:

“Wáiwacali. Iná iimácaalícáita, yá ichùnìapinácawa.”

13 Quéwa Jesús itàaníca nalí ìwali yái idéénacaté Lázaro yéetácawa. Càicáaníta, yá nayúunáidaca itàaníca nalí idàpule ìwali.

14 Néese, yá Jesús icàlidaca nalíni amalánama:

“Idéca Lázaro yéetácawa, **15** quéwa casíimáica núa piwáíise-cué, canácáináté néré núa néenialí. Quéwa siúcade, yácué manuípínaca piwàwa nuwéré quiríta. Iná wàa-cuéwa néré yàatalé.”

16 Néese yái Tomás, ípidenéerica nacái Dídimó,^b íimaca yàacawéeyéiná iríwa: “Wàacuéwa nacái yáapicha néré wéetácáténáwa nacái yáapicha.”

Jesús yàaca walí wacáuca càmíiri imáalàawa

17 Néese Jesús yàanàacaalíté néré, yáté Lázaro idéca idèniaca báinúaca èeri nabàliaca idénáamini càliculii iriculé. **18** Yái Betania ìyacàlená ìyaca mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí, máisiba mil metro. **19** Madécaná judíonái yàanàacaté María yàatalé, Marta nacái, nachàiniadacáténá nawàwa, néenàsàirimi yéetácáinátéwa náicha.

20 Néese Marta yéemíaca-náamité nacàlidaca Jesús iináwaná yàacawa nàatalé, yáté umusúaca uípunitáidacani. Quéwa María ìyamáacatéwa capíi iricuta.

21 Yá Marta íimacaté Jesús irí:

“Nuíwacali, piyacanáamité wáapicha chátái, càmitaté nuénàsàiri yéetáwata. **22** Quéwa

núaliacawa, éwita siúcáanide, macáita yái pisutéerica Dios íicha yàapínaca piríni.”

23 Jesús íimaca ulí:

“Yái péenàsàirica yèepuèripiná cáuca àniawa.”

24 Marta íimaca irí:

“Báisíta. Núaliaca icáucàapínacawa àniawa, quéwa nacáucàapínacaalíwa macáita níái yéetéeyéimicawa, èeri imáalàacaalíwa macáita.”

25 Jesús íimaca ulí:

“Núacata yái imichàidéerica níái yéetéeyéimicawa, yèerica nacái nacáuca. Yái yeebáidéerica nùwali, éwita yéetácawa, ìyapínaca càiripináta. **26** Iná macáita níái cáuyéica siúcade, yeebáidéeyéica nùwali, càmita néetápináwa, nàypapínaca càiripináta.^c ¿Peebáida yái núuméerica pirí ìwali?”

27 Yá úumacaté irí:

“Báisíta, Nuíwacali. Idéca nuebáidaca píacata Cristo, Dios Íirica, yái yàanèeripinácaté irìculé èeriquéi.”

Jesús íicháaca Lázaro icàliculèená iwéré

28 Iná idécanáamité càica Marta íimaca, yáté ùaca umáidaca uénàsàatúa María ibàacanéri iyú, úumacaté ulí:

b 11.16 Tomás, hebreo iyú. Dídimó, griego iyú, wawáimi iyú, gemelo o mellizo. Quéwa iwàwáaná íimaca pucháibéeyéi asáica.

c 11.26 Níái yeebáidéeyéica Jesús ìwali siúcade, éwita néetápinácawa cháí iricu èeriquéi, nacáucàapínacawa àniawa, nàyacaténá paraíso irìculé Dios yáapicha càiripináta.

“Yái yéewáidéerica wía, idéca yàanàaca cháí, ínà ichùulia numáidaca pía.”

29 Iná uémìaca nacáita utàa-cái, yáta umichàacawa ráunamáita, yáté ùacawa yàatalé. **30** Quéwa càmítaté Jesús idéca iwàlùacawa yàcalé irìculé, chátàacá ibàlùawa, Marta íipunitáidatáicani.

31 Níái judíonái iyéeyéica úapicha capíi irìcu, ichàiniadée-yéica uwàwa, naicácanáami María imichàacawa ráunamáita, yá nacái umusúacawa, yá nàacatéwa úami, yá náimacaté:

“Uaca uícháaca cáminá càliculii nérépiná.”

32 Néese María yàanàacanáami aléde Jesús iyacataléca, uicácaalíni, yá ubàlùacawa ùului ipùata iyúwa mawiénita yàabàli irí, yá úumaca irí:

“Núiwacali, pìyacaalíté wáapicha chátái, yáté càmita nuénásàiri yéetáwata.”

33 Yá María íicháaca. Iná Jesús iicácáiná uícháaníca, nía nacái judíonái yàacawéeridéeyéica úa, yá inúacaté iwàwa báawanama, catúulécanácaté iicáca nía.

34 Yá íimaca nalí:

“¿Alénácué pibàliani?”

Yá náimacaté irí:

“Wáiwacali, aléi, aquialé pía piicáca néréni.”

35 Yá Jesús íicháacaté.

36 Yá judíonái íimacaté iríwáacawa:

“¿Piicácuéca, cáininásíwataté cáminá iicácani!”

37 Yá abénaméeyéi néená íimaca:

“Yái Jesús yáalimácaté catuíca imànica abéeri matuírimi. Càmíináté yáalimáca imànica wawàsita ipíchanáté Lázaro yéetáacawata.”

Lázaro icáucàacawa àniawa

38 Yá yèepùacaté achúmaca Jesús iwàwa. Yá yàacatéwa càliculii néré, abéeri utàwi nabàlièri inùma íba iyú.

39 Yá Jesús ichùuliacaté nía:

“¿Peedácué néese yái íbaca!”

Yá Marta yeebáca isàna, yéenásàatúaca yái yéetéerimicawa, úumacaté irí:

“Núiwacali, idéca yáasacani, idécáiná idèniaca báinúaca èeri yéetáca idénáamiwa.”

40 Yá Jesús íimacaté ulí:

“Idéca núumaca pirí, peeabáida-caalí nùwali, yásí piicápináca Dios íiwitáise ichàini.”

41 Néese, yá needácaté néese yái íba càliculii inùma ibàlianáca, naliadacataléca yái yéetéerimicawa. Yá Jesús iicáidaca chènuniré, yá íimaca:

“Núaniri, nùa pirí cayábéeri, peémìacáiná nulí iyúwa nusutáaná píicha. **42** Núalíaca peémìaca nulí mayamáacata. Quéwa yéewa càí núumaca pirí nàwaliise níái manùbéeyéi wenàiwica ibàlùè-yéicawa nutéesebàa, yéewacaténa neebáidaca piacata yái ibànuèrica núa aléi.”

43 Iná idécanáami càì íimaca, yá imáidaca cachàini:

“¡Lázaro, pimusúawa síisàara!”

44 Yá imusúacawa néese yái yéetéerimicatéwa, icáapi idacuè-riwa, yàabàli nacái wáluma cáaléeri iyú, inànii yèepuèriwa nacái cáu-cuíri wáluma iyú.

Yá Jesús íimaca nalí:

“Piwasàacué ìwaliise yá wálumaca. Néese, yácué pimàacaca ìpìnaca.”

Judíonái ìwacáidacawa, nanúacaténá Jesús

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

45 Néese madécaná judíonái yàanèeyéicaté yàacawéeri-daca María, neebáidacaté Jesús ìwali idécanáamité naicáca yái imàníirica.

46 Quéwa abénaméeyéi judíonái yéená, yáté nàacawa fariseonái yàatalé nacàlidacaténá nalí ìwali yái Jesús imàníirica.

47 Néese, yáté sacerdotenái íiwacanánái ìwacáidacawa fari-seonái yáapicha, natàanícaténá náapichawáacawa Jesús ìwali, yá náimaca:

“¿Càinápiná wawàsiquéi ìwàwacutácué wamànica? Yácáiná asialiquéi imàníirica madécaná wawàsi yái càníirica wenàiwica idé imànica. **48** Báisíta wamàacacaalí imànica mamáalàacata wawàsi, yá neebáidapínaca ìwali macáita. Néese, yá romanonái yàanàapínaca

imáalàidaca yái wàasu Dios ica-pèeca, madécaná wéená nacái, wía judíonáica.”

49 Néese yái Caifás, abéeri néená níái sacerdotenái, náiwitápucaté nacái néenialí, yáté camuícani, íimacaté nalí:

“Píacué càníiyéita yáalía íináidacawa, **50** cayábacata abéeri asàlicata yéetácawa wenàiwica íichawaliná, ipíchaná nacái namáalàidaca wía macáita, wía judíonáica.”

51 Càmitaté Caifás icàlida yàasu wawàsitawa yái tàacáisica, quéwa yácáinaté sacerdotenái íiwitápu, néenialí yá camuícani, ínáté yéewa Dios imàacaca icàlidacaté ìwali yái Jesús yéetáanápínacatéwa judíonái íichawaliná. **52** Quéwa càníirita abéeri judíonái ìwalínacata, ìwacáidacaténáta nacái náapicha abecatáipínáta níái Dios yéenibenái ìyéeyéica áibanái cálibàa.

53 Iná néenialí èerité, yáté abédanamaca nawàwa níái judíonái íiwacanánáica nanúacaténáté Jesús.

54 Iná ìwaliise, yá Jesús yèepunícatéwa ibàacanéeri iyú judíonái yèewibàa. Yá nacái imusúacatéwa Judea yàasu cáli íicha. Yá yàacatéwa mawiénita másawaliri írí, abéeri yàcalé néré ípidenéerica Efraín. Yá nérécaté iyamáawa yéewáidacalénái yáapichawa.

55 Yáté nacái mawiénica yàacawa yái judíonái

iwacáidacatáicawa Pascua yàasu èeri. Yá madécaná wenàiwica íiriatéwa ìyacàlenáì iricuíséwa Jerusalén ìyacàlená nérépiná, idécaténá masacàaca namànica náiwitáiséwa Dios ipíchalé Pascua ipícha. **56** Yá wenàiwica yèepunícaté icutáidaca Jesús. Iná idécaalitè nàanàacani Dios icapèe iriculé, yáté náimaca nalíwáacawa:

“¿Càinacué píimaca?
¿Càmitasica yàanàapiná cháì
wàwacáidatáicawa?”

57 Níái sacerdote íiwacanánáica, fariseonáì yáapícha, nadécaté nachùuliaca wenàiwicanáì icàlidaca nalíni, alénàcaalí naicá Jesús náibàacaténáni.

**Abéechúa inanáì yùucùaca
pumèníiri Jesús yàabàli ìwali**
(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

12 **1** Seis èeri ipíchaca judíonáì iwacáidacatéwa Pascua yáalípiná, yáté Jesús yàacawa Betania néré aléde Lázaro ìyacataléca, yáì yéetèerimicatéwa, Jesús imichàidéericaté yéetácáisi íícha. **2** Yá nérécaté namàni Jesús iyáa catácanáamité. Iná Marta, úái iisàaté nayáa, yáì Lázaro yáawinéeri iyáaca náapícha níái yáawinéeyéica yáapícha néeni.

3 Néese, yáté María yeedáca abéeri pumèníiri cà míirita idé abéeri litroca, àicu nardo^d iséená yáawamita máiniirité cawènica, yá ùucùacatèni Jesús yàabàli ìwali. Yá nacáì uchuidacatèni uíwita ibáiná iyúwa. Yá nacáì isàni yáalimáca macáita capíi iricubàa.

4 Yáì Simón ìiri íipidenéeri Judas Iscariote, yèepùadéeripinacaté Jesús yùuwidenáì iríwa, abéeri néená níái Jesús yéewáidacalénáica, íimacaté:

5 “Yáì pumèníirica, máiniiri cawènica, yéewéeripiná wawéndaca trescientos denariota.^e Néese, yá wàaca catúulécaneeyéì irí yátái iwèninámica.” **6** Quéwa càité Judas íimaca, càmita achúmacáiná iwàwa iicáca catúulécaneeyéita, càì íimaca cayéedèericáinátèni. Yácataté yèepunída yáì palata yàaluca, ínáté yéewa yeedáca yéénánama yáì nàwacáidéerica iriculé.

7 Yá Jesús íimacaté irí:

“Pimàaca umànicani. Yáì pumèníiri càirica upusúaca nùwali, udèniacaté ùyacani yàasu èeripiná nabàliaca núa. **8** Quéwa níái catúulécaneeyéica, abédanamapinátacué nàyaca píapícha èeri imanùbacata. Quéwa núa, cà míirita ìyapínacué píapícha càiripináta cháì èeri irícu.”

d 12.3 Nardo: Abéeri àicu achúméeri, pumèníiri isàni, cabalèeri íiwiná.

e 12.5 Néenialíté: Abéeri denario íimáaná, iwènitè napáyaidaca abéeri wenàiwica íibaidacalé abéeri èeri. Iná trescientos denarios, manuú palata, abéeri camuícataí wáidaca iwèni.

Judíonái íiwitápu iwàwaca inúaca Lázaro

9 Madécaná judíonái yáalíacaté Jesús iináwaná yàanàaca néeni, ínáté yéewa nàacawa yàatalé. Quéwa càmita abéeri Jesús ìwalíisenácata, naicácaténáta nacái Lázaro, yái imichàidéericaté yéetácáisi íicha. **10** Quéwa níai sacerdote íiwacanánáica, yáté idéca abédanamaca nawàwa náapichawáaca nanúanápínaté Lázaro, **11** ìwalíisenácáináté, yá madécaná judíonái iwènúacatéwa sacerdotenái íiwitápu íicha, yá neebáidacaté Jesús ìwali.

Jesús iwàlùacatéwa Jerusalén iyacàlená irìculé

12 Néese mapisáináami, madécaná wenàiwica yàanàacaté iicáca náapicha Pascua. Iná néemíacanáamité Jesús iináwaná yàanàapínacaté Jerusalén iyacàlená irìculé, **13** yá nawichùacaté wisiri nacáiri ibáiná, yá namusúacaté náipunitáidacani. Yá náimacaté namáidaca:

“¡Pichùuliada wía siùcade!
¡Cayábéerica yái yèericawa
wàatalé
Wáiwacali íipidená ìwali, yái
wàasu rey!”

14 Yá nàanàidacaté Jesús irí abéeri burro achúméeri, yá imichàacaté yáawinacawa íinata

càide iyúwa profetanái itànàanaté ìwali, náimacaalíté:

15 “Piicácué cáalu pía, píacué
Jerusalén mìnanáica.
Piicácué piasu rey yàacawa
pìatalé
abéeri burro achúméeri íinata.”

16 Quéwa idàbáanátéwa, càmítaté Jesús yéewáidacalénái yáalía yéemíaca yái wawàsi càirica ichàbacawa. Idécanáamítaté Jesús imichàacawa yéetácáisi íicha, yáté àtata náalíacawa ìwalicaté yái càì profetanái itànàaca.

17 Madécaná wenàiwica ìyacaté Jesús yáapicha néenialí, imáidacaalíté Lázaro càliculíi iricuise, icáucàidacaalíténi yéetácáisi íicha. Iná càicaté nacàlidaca iináwaná ìwali áibanái irí iyúwaté imàníiná. **18** Ináté ìwalíise, yáté manùbéeyéi wenàiwica yàanàaca íipunitáidacani, idécáináté néemíaca iináwaná imànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica.

19 Quéwa níai fariseonáica náimacaté nalíwáacawa:

“Píalíacuéwa càmita imusúatawa walí càide iyúwa wáináidáaná wamànica báawéeri Jesús irí. ¡Piicácué, macáita wenàiwica yàacawa yáami!”

Abénaméeyéi griegonái icutá Jesús

20 Nàyacaté abénaméeyéi griegonái nèewi, náapicha níai íiriéyéicatéwa nacái Jerusalén

iyacàlená néré, nàacaténá Dios íimiétacaná. **21** Yáté nàaca natàaníca Felipe yáapicha, yái Betsaida iyacàlená néeseérica, iyée-rica Galilea yàasu cáli íinata. Yá nasutáca íicha abéeri wawàsi, náimaca irí:

“¡Néeni! Pimàni walí cayá-béeri. Pité wía Jesús yàatalé wataànicaténá yáapicha.”

22 Yá Felipe yàacaté icàlidacani Andrés irí. Néese, yá nacàlidacani Jesús irí.

23 Yá Jesús íimaca nalí:

“Idéca nuénáiwana yàanàaca caináwanacaténá Núaniri Dios imànica núa, núa asìali Dios néeseérica.

24 Báisíta, báisítacué núumaca pirí: Càmicaalí trigo ituíná yúu-wàawa cáli yèewiré, yá canácata yéewáaná càyacanáca úa. Quéwa úuwàacaalíwa cáli yèewiré, uiná ibadácaalí nacáíwa néré, yá ùdulu imusúawa, néese, yá madécanáca ùyacaná.^f **25** Yái cáininéerica iicáca icáucawa cháí èeri irícu, yúucapínáca íichawa yái icáucawa càmiíri imáalàawa. Quéwa yái càmiíríca cáininá iicáca icáucawa cháí èeri irícu, idèniapínáca icáuca càmiíri imáalàawa. **26** Cawinácaalí iwàwa íibaidaca núapicha, yá iwàwacutá yàacawa núapicha alénacaalíta nuèpuníwa. Yá Núaniri yàapínáca nacáí íimiétacaná.”

Jesús icàlidaca ìwali yái yéetápinácaalíwa

27 “¡Siùcade, nùuwichàasíwata cáiwina! Càmita cáaliacáaná nuínáidacawa. Núaniri, pichúuliada núa íicha yái càiri yùuwichàacáisica. Quéwa yácáináta nùanèeri ìwalíná aléi, yá iwàwacutá nùuwichàacawa. **28** Núaniri, pimàni càide iyúwa piwàwáaná, yéewacaténá èeri mìnanaí yàaca píimiétaná.”

Néese, yá Dios íimacaté chènuniise:

“Idécaté núsáidaca naicá nuchàiniwa. Quéwa yéewa nuèpua numànica àniawani.”

29 Iná níai wenàiwica ibàluè-yéicawa néeni, yéemièyéica isàna, yá nayúunáidaca énu isànacani. Quéwa áibanái íimaca:

“Abéeri ángel yái càì itàaníca irí.”

30 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Yái tàacáisi càiricuéca péemiaca, càmiíríta yàanàaca nùwalíisenáta. Itàaníca nulí, píaliacaténácué yee-báca nulí càide iyúwa nusutáaná íicha.

31 Siùcade, idéca yàanàaca yái èeri Dios yùuwichàidatáipínáca macáita níai wenàiwica cabáyawanéeyéica. Dios yúucacatáipínáca yái Camèniadacáirica ichùulièrica cháí èeri irícu.

^f **12.24** Càica núade iyúwa trigo ituíná íimi. Iwàwacutá nuétácawa yéewacaténá madécaná wenàiwica nadèniaca nacáucawa càmiíri imáalàawa.

32 Quéwa idécanáami natatáca núa àicu ìwali, yá namichàidaca núa cáli íicha. Yá manùba wenàiwica macái íiwitáaná yè-wíise neebáidapínaca nùwali.”

33 Càité Jesús icàlidaca nalí ìwali-wata, yéewacaténá náalíacawa càinápínacaalí iicácanáwa yéetápinácawa.

34 Yá wenàiwicanái íimacaté irí:

“Quéwa càica wéemiaca Dios itàacái ichùulianá irícu, yái Cristoca iyéeri càiripináta. Quéwa, yá píimaca, núa asíali Dios néeséerica, iwàwacutápiná nanúaca núa cruz ìwali. ¿Cawiná yái asíali Dios néeséerica?”

35 Néese Jesús íimacaté nalí:

“Achúma èerita nùyacué píapicha, núa camalásica. Iná iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná idècunitàacá nùyacuéca píapicha, ipíchanácué catéeri ibàliaca píiwitáise cayá-béeri. Yácáináí yèepuníiricawa catéeri yàapiré, càmita yáalíawa alénápinácaalí yáawa.

36 Idècunitàacá pìyacuéca Camalási yáapicha, peebáidacué ìwali, yéewacaténácué pìyaca machacàníiri iyú.”

Iná idécanáamité Jesús icàlidaca nalí, yá yàcatéwa náicha aléde càmicatalépináca náalimá nàanàacani.

Càmita judíonái yeebáida Jesús itàacái

37 Ewitaté Jesús imànica náacúalicu madécaná náái

càmíiyéica wenàiwica idé imànica, càicáaníta, càmitaté neebáida ìwali, **38** yéewacaténá ichàbacawa càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáaná, íimacaalíté:

“Wáiwacali, canácata yeebáidéeri ìwali yái tàacáisi wacàlidéerica nalí.

Ewita naicácaté níái Wáiwacali imàníiyéicaté ichàini iyúwa càimíiyéica wenàiwica idé imànica, càicáaníta, yáté náamàacani.”

39 Iná ìwalíise, yá càmitaté náalimá neebáidaca ìwali. Càicaté nacái profeta Isaías íimaca:

40 “Dios imàacacaté matuíca náiwitáise, dàalacaté nacái imànica nawàwa, ipíchaná asáica naicáidaca natuí iyúwa, ipíchaná nacái náalíaca néemiaca itàacái. Càmicaténá nawènúadaca náiwitáise nábáyawaná íichawa, ipíchaná nuchúuliadaca nía yùuwichàacáisi íicha.”

41 Càicaté Isaías iicáca ipíchaléwa Jesús ichàini. Iná yéewa càicaté icàlidaca iináwaná ìwali.

42 Quéwa càicáaníta, yáté madécaná yeebáida Jesús ìwali, abénaméeyéi náiwacanánái nacái. Quéwa ibàacanéri

iyúta, cáalucáináté naicáca fari-seonái ipíchaná náucaca nía neéwáidacàalu iricuísewa.

43 Nawàwacáináté máiní asìanái itàaníca nàwali cayába, ínà càmìta nawàwa nàaca Dios ímìétacaná.

Jesús itàacái yùuwichàidapínáca wenàiwica

44 Yá Jesús imáidacaté cachàini, íimacaté:

“Cawinácaalí yeebáida nùwali, càmìta yeebáida nùwali abée-rita, yeebáidacata nacái ìwali yái ibànuèricaté núa aléi. **45** Iná yái iiquéerica núa, yá nacái iicácata yái ibànuèrica núa. **46** Núa camalásica, nùanàaca irìculé èeriquéi ipíchaná catáca íiwitáise yái yeebáidéerica nùwali.

47 Yái yéemièrica nutàacái, càmicaalí nacái imàni càide iyúwa íimáaná, càmìta nùuwichàidani, càmícaíná nùanàa nùuwichàidaca èeri mìnanaí. Nùanàaca nuchúuliadacaténá nía yùuwichàa-cáisi íicha.

48 Yái yáamèerica núa, càmíirica yeedá iwàwaliculéwa nutàacái, iyaca yái yùuwichàidéeripinácani. Iná yátái tàacáisi idéerica yéemiàca, yápináta yùuwichàidani èeri imáalàacaalíwa. **49** Càmicáiná nutàaní nùasu wawàsitawa. Yái Núaniri ibànuèrica núa aléi, yácata ichùulì núa càinápinácaalí nutàaní ìwali, nuéwáida nacái.

50 Núalíaca itàacái ichùulianá ìwali. Yácata yèeripiná wacáuca càmíiri imáalàawa. Iná yái nucàlidéerica, nucàlidacani càitáde iyúwa Núaniri íimáaná nulí.”

Jesús íibaca nàabàli, níai yéewáidacalécawa

13 **1** Abéeri èeri, ipíchawái-seté judíonái iwacáidacawa Pascua iricu, yá idécaté Jesús yáalíaca yàasu èeri yàanàaca irí, imàacáanápíná yá èeriquéi, yèepùacaténáwa Yáaniri yàataléwa. Iná idècunitàacá iyacaté èeri iricu, yá cáinináté iicáca níai yéewáidacalénáicawa àta yéetácatalétawa.

2 Iná idècunitàacá nayáaca, yá Camèniadacáiri idécaté imàacaca Simón ìiri, Judas Iscariote iwàwalicu yái íináidáanápínacaté yèepùadaca Jesús yùuwidenái iríwa. **3** Yá nacái Jesús yáalíacaté Yáaniri idéca yèepùadaca icáapi iricu macáita wawàsi. Yáalíacaté nacái yàanàaca Dios néese, ínà yèepùapínácawa nacái Dios néréta àniawa. **4** Yá Jesús imichàacaté ibàlùacawa cháí nayáacatáica, yá iwatàaca ìwalísewa yái ibàle íinatabèerica,^s yá iriadacani méetàuculé, yá idacùacaté iwaaliabàawa abéeri wáluma. **5** Yaté yeedáca abéechúa yàalusi, yá yùucùaca uliculé úni, yá idàbacaté íibaca yéewáidacalénái yàabàliwa. Yá ichuídaca yàacawacani uyú úai wáluma idacuèchúaca iwaaliabàawa.

g 13.4 Íimáaná: Yái yúuquéerica íinatabàawa, yèepùanáca.

6 Iná yàanàacaalí Simón Pedro yàatalé ìibacaténá nacái yàabàli, yá Pedro ìimaca irí:

“Nuíwacali. ¿Càmita cáminá cayába píibaca nùabàli!”

7 Yá Jesús ìimaca irí:

“Yái wawàsi càirica numànica, càmiiritàacá pialía péemiaca ìimáaná siùcái. Quéwa pialíapiná ìimáaná abénaméeyéi èeri idénáami.”

8 Yá Pedro ìimaca irí:

“¿Càmita numàacapiná píibaca nùabàli, canásíwata!”

Yá Jesús ìimaca irí:

“Càmicaalí nuíba piabàli, yá càmita náapichéerica pía, níai nuéwáidacaléca.”

9 Néese Simón Pedro ìimaca irí:

“Nuíwacali, cayábacani. Néeni, picá píibaca nùabàli abéerita, píibaca nacái nucáapi, nuíwita nacái.”

10 Jesús ìimacaté irí:

“Yái wenàiwica idéerica yàapì-daca íichawa, càmita iwàwacutá ìibaca yáawawa quirínama. Yàabàlita iwàwacutá ìibaca, idécáiná masacàaca iinánáiná macáita. Iná píacué idéeyéi masacàaca. Quéwa abéeri péenacué yái casaquèeri ìiwitáise mamáalàacata.”

11 Càicaté Jesús ìimaca, idécáináaté yáalíaca ìwali yái yèepuàdéericani yùuwidenái iríwa. Iná yéewa ìimacaté:

“Càmitacué idé masacàaca píiwi-táise macáita.”

12 Néese idécanáamité ìibaca nàabàli, yá Jesús yeedacaté yái ibàle yúuquéerica ìwalíisewa, yá yèepuàcawa mesa néré àniawa. Yá ìimaca nalí:

“¿Pialíacué péemiaca ìimáaná yái nuíbáanacuéca piabàli? 13 Píacué, càiyéi ìimaca nulí, Yéewáidéeri, Wáiwacali nacái. Yá cayábacata càicuéca píimaca nulí, báisícáináta núacani. 14 Báisíta núacata Píiwacalícué, Yéewáidéeri nacáicué pía. Càicáanáta, yácué idéca nuíbacuéca piabàli, càita nacái, iwàwacutácué pimànica. Iwàwacutácué píibaca piabàliwàacawa. 15 Idéca numànicuéca piicá yái abéeri yéewáidáaná, càicaténacué pimànica áibanái yáapicha càide iyúwa numàniínacué pirí.^h

16 Báisíta, báisítacué núumaca pirí: Yái ìibaidéerica, càmita manuí iicáca yáawawa ìiwacali íichawa. Càita nacái yái nabànuèrica yàawa, càmita manuí iicáca yáawawa íicha yái ibànuèricani. 17 Iná píalíacaalícué péemiacani, pimànicué cà. Néenialíta, yácué casíimáiyéi wenàiwicaca pía.

18 Quéwa càmita nutàanicué pìwali macáita. Núalíaca nàwali níai idéeyéica nuníwàaca pèewíisecué. Quéwa iwàwacutá ichàbacawa càide

^h 13.15 Iwàwáaná ìimaca, càmiirita abéeri náibacaténá nàabàliwàacawa, iwàwacutá namànica cayábéeri áibanái irí macáita. Càmita nacái iwàwacutá cachàinica naicáca níawawa áibanái íicha.

iyúwa Dios itàacái íimáaná, càica íimaca: ‘Yái iyéerica iyáacaléwa núa-picha, yácata yùuwide imànica núa.’

19 Iná siùcade, nucàlidacué pirí ìwali ipíchawáiseica ichàbacawa. Iná piicácaalícué càica ichàbacawa, yácué peebáidaca Núcatani.

20 Báisíta, báisítacué núumaca pirí: Cawinácaalí yeedá yàataléwa yái nubànuèrica pìatalécué, yá núacata yái yeedá yàataléwa. Yá nacái yeedéerica núa yàataléwa, yá idéca yeedáca yàataléwa Dios, yái ibànuèricaté núa aléi.”

Jesús icàlidaca Judas ìwali, yái yèepùadéericatèni

21 Jesús itàaníca idénáami, yá máinícaté achúmaca iwàwa báawanama. Yá icàlidacaté nali wawàsi amalánama, íimacaté nali:

“Báisíta, báisítacué núumaca pirí: Abéeri péenácué yèepùadapíná núa nali níai báawéeyéica iicáca núa.”

22 Néese, yá yéewáidacalénai idàbaca iicáidaca iríwáacawa, càmicáiná náalíawa càinácaalí ìwali yái càì íimaca nali. **23** Abéeri néená níai Jesús yéewáidacaléca, cáininéerica nacái iicáca, yáawia-daca yáawawa mawiénita Jesús irí. **24** Yá iríquéi Simón Pedro yúuca íiwitawa isutácaténá yéemíawa Jesús càinácaalí ìwali yái càì íimaca.

25 Iná yái yáawiadéerica yáawawa mawiénita Jesús irí, yá íimaca Jesús irí:

“Nuíwacali, ¿Cawiná yái càirica píimaca ìwali?”

26 Yá Jesús íimaca irí:

“Yátái nuèrica irí yái pan núapúadéerica, yácata yèepùadéeripíná núa.”

Yáta yáapúadaca pan, yá yàacani Judas Iscariote irí, yái Simón iirica. **27** Iná Judas yeedáca nacáita yái pan isàbéerica, yáta Camèniadacáiri ichùuliaca íiwitáise.

Yá Jesús íimaca irí:

“Pia, pimànica ráunamáita yái wawàsi iwàwacutéerica pimànica.”

28 Quéwa níai yáawinéeyéicawa néeni, càmitaté náalía néemiaca cáná yéewa càì Jesús íimaca irí. **29** Yái Judas, yácata nalièri icáapica palata. Iná níai abénaméeyéica, nayúunáidaca Jesús ichùuliaca iwèniaca yàacàsi Pascua irípiná. Nayúunáidaca nacái yàapínaca itéca palata catúulécanéeyéi irí.

30 Iná idéca nacáita Judas iyáacaté yái pan, yáté imusúacawa náicha. Yá nacái idécaté catáca.

Wàlisài tàacáisi

31 Néese idécanáamité Judas imusúacawa, yá Jesús íimacaté:

“Siùcade, yá wenàiwica iicápináca nuchàini, núa asàli Dios néeséerica. Yá nacái naicápináca Dios ichàini nùwaliisená. **32** Iná núsáidacáiná Dios ichàini, yá nacái Dios yáasáidapínaca naicá nuchàini. Yá imànipínacani mesúnamáita.

33 Píacué cáininéeyéi nuicáca, siùcade nùyapínacuéca píapicha

achúmáanata. Picutáidapinácué núa, quéwa càide iyúwa núumáanaté nali, níai wáiwitápunáica: 'Yái nùacatalépinácawa, càmítacatalétacué píalimá piácawa.'

34 Numàacacué pirí abéeri tàacáisi wàlisài, pimànicatécué càide iyúwa íimáaná: Iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa càide iyúwa cáinináanácué nuicáca pía. Càita nacái, iwàwacutácué cáinináca piicáca áibanái. **35** Iná cáininácaalícué piicáyacacawa, yásí macái èeri mìnánái yáaliaca nuéwáidacalécuéca pía."

Pedro ibàapináca Jesús iináwaná

36 Yá Simón Pedro íimacaté Jesús irí:

"Núiwacali, ¿alénápiná piàwa?"

Yá Jesús íimacaté irí:

"Aléde nùacatalépinácawa. Càmitàacá yéewa piácawa núapicha siùcái. Quéwa néese, yásí yéewapináca piápinácawa núapicha."

37 Yá Pedro íimaca irí:

"¡Núiwacali! ¿Cáná càmita yéewa nùacawa piápicha siùcái? Idéca màulenáca núa nuétácawa píchawalíiná."

38 Yá Jesús íimaca irí:

"¿Iná báisíta, idé màulenáca pía péetáanápináwa nuíchawalíiná?

Báisíta, báisíta núumaca pirí: Ipíchawáisea cawámai itàaca, yá idéca pibàaca nuináwaná máisiba yàawiría."

Yácata àyapu yái Jesús chènuniré

14 **1** "Piicácué achúma piwàwa píináidacawa. Peebáidacué Dios ìwali, peebáidacué nacái nùwali. **2** Aléde Núaniri ìyacàleré, nàyaca madécaná capìinái piyacatáipinácué. Càmicaalí báisítani, càmítacué càì núumaca piríta. Iná nùacawa, nùacaténá numànica pirícué capìinái piyéeyéipinácué irícu.

3 Néese idécanáami nùaca nuchùnìacuéca pirí pialupiná, yá nuèpùacawa néese àniawa nutécaténácué núapichawa pía, piyacaténácué núapicha aléde nùyacataléca. **4** Píaliácué alénápinácaalí nùawa, píaliácué nacái ìwali yái àyapuca."

5 Yá Tomás íimacaté irí:

"Wáiwacali, càmita wáaliáwa alénápinácaalí piàwa. ¿Cawiná yéewa wáaliácawa ìwali yái àyapuca, càmicaalí píasáida walíni?"

6 Jesús íimacaté irí:

"Núacata yái àyapu. Núacata yái tàacáisi báisíirica. Núacata nacái yái yèerica pirícué picáuca càmiiri imáalàawa. Nùwalíiseta abéerita, yéewa wenàiwica yàanàaca Núaniri yàatalé. **7** Iná píaliacaalícué nùwalita, yá nacái píaliácuéca Núaniri ìwalita. Quéwa siùcade, idécáinácué piicáca núa, yá nacái idécatacué piicáca Núaniri."

8 Yá Felipe íimacaté irí:

“Wáiwacali, píasáida waicá Píaniriwa. Yásí càmita wasèiwica pírí wawàsi quirínama.”

9 Jesús íimaca irí:

“Felipe, madécaná èeri idécué nùyaca píapicha. ¿Mamáalàacata càmita píaliawa nùwali? Yái idée-rica iicáca núa, idéca nacái iicáca Núaniri. Néeni, ¿cáná yéewa píimaca mamáalàacata nulí, ‘píasáida waicá Píaniriwa’?”

10 Núa, iyéeri Núaniri iwaliwa, yá nacái Núaniri iyaca nùwali. Yái tàacáisi nucàlidéericuéca pírí, càmita nucàlida nùasu wawàsi-tawani. Yátái Núaniri iyéerica nùwali, yáta imàni wawàsi càide iyúwa iwàwáaná. 11 Peebáidacué nùyaca Núaniri yáapichawa. Yá nacái Núaniri iyaca núapicha. Càmicaalí, peebáidacué nacái nùwali quiríta, nàwalíise níái wawàsinái numàniyéica.

12 Báisíta, báisítacué núumaca pírí: Yái yeebáidéerica nùwali, imànipináca nacái níái íibaidacalési numàniyéica, càmiyéica wenàiwica idé imànica, namànipináca nacái madécaná wawàsica núicha quiríta Espíritu Santo ichàini iyú, núacáiná yèpuèriwa Núaniri yàataléwa.

13 Iná macáita yái wawàsi pisutéericuéca Núaniri íicha nuípidená iwali, numàapinácani, nùasáidacaténá Núaniri ichàini nùwalitawa. 14 Iná macáita yái pisutéericuéca nuípidená iwali, numànipinácuéca píríwani.”

Jesús imàacaca nalí itàacáywa ibànùanápíná nalí Espíritu Santo

15 “Báisícaalicué cáinináca piicáca núa, iwàwacutácué pimànica càide iyúwa nutàacái íimáaná. 16 Yá nacái nusutápiná Núaniri íichawa, yàacaténacué pírí yái ichàiniadéeripinácué pía, iyéeripinácuéca píapicha càiripináta.

17 Yái Espírituca, yácata yéewáidapinácué pía macáita Dios iwali báisíta, yái càmiírica èeri mìnanáca yéewa yeedáca nawàwa iriculéwa, càmicáiná náalimá naicácani, càmita nacái náaliawa iwali. Quéwa piacué yáliyéyiwa iwali, iyacáinacué píapicha, yá nacái iyapinácuéca piwàwalicu.

18 Càmita numàacapinácué pía pirínámitawa càide iyúwa sùutinái. Nùanàapináca àniawa nùya-caténacué píapicha.

19 Achúma èerita, yá càmita èeri mìnaná iicá núa quirínama. Quéwa piacué iiqueeyéipiná núa. Iná cáucáiná núa àniawa, yá nacái cáupinácatacué pía àniawa yéetá-cáisi íicha.

20 Iná néenialí, yácué píaliaca àtata nùyaca Núaniri yáapichawa iyúwa pìyáanacué nacái núapicha, iyúwa nacái nùyáaná piwàwalicu. 21 Yái yáliéricawa nutàacái iwali, imànica nacái càide iyúwa íimáaná, yácata cáininéeri iicáca núa. Yái cáininéerica iicáca núa, cáininápínáta nacái Núaniri

iicácani. Cáinináta nacái nuicácani. Yá nacái núasáidapínacawa irí cainácaalí núiwitáise iyáaná.”

22 Yá Judas, (yái càmíirica Judas Iscariote) íimaca Jesús irí:

“Wáiwacali, ¿cáná yéewa píasáidapínaca walíta píiwi-táisewa? Néeni, ¿cáná càmita píasáida nacái píiuitáisewa nalí níai èeri mìnanaíca?”

23 Yá Jesús íimacaté irí:

“Yái cáininéerica iicáca núa, imànipínaca càide iyúwa nutàacái íimáaná. Yá nacái cáininápináca Núaniri iicácani, yá nacái wàanàapínaca wàyaca yáapicha.

24 Yái càmíirica cáininá iicáca núa, càmita imàni càide iyúwa nutàacái íimáaná. Yái tàacáisi càiricuéca péemíaca, càmíirita nutàacáita, Núaniri itàacáita, yái ibànuèrica núa aléi.

25 Iná yéewa càì núumaca pirícué idècunitàacá nùyaca piápichacué.

26 Quéwa yái ichàiniadéeripínaca piwàwacué, yái Espíritu Santoca, Núaniri ibànuèripínaca pirícué nùalumíiseca. Yácata yéewáidapínacué pía macái wawàsi ìwalita, piwàwalicaténacué macáita yái tàacáisi idéericuéca nucàlidaca pirí ìwali.

27 Numàacacué pìyaca matuíbanáita càide iyúwa matuíbanáiná nuwàwa. Quéwa càmítacué núa piríni càide iyúwa èeri mìnanaí iyáaná. Iná picácué awìsi piwàwa, picácué nacái cáalu pía.

28 Idécué càì núumaca péemíaca: Nùapínacawa. Quéwa, yá nùanáca nùyacuéca piápicha àniawa. Báisícaalí cáininácuéca piicáca núata, yácué casímaíca piwàwata, pialíacáinacué nùaca Núaniri yàataléwa, yái Núanirica, yácata cachàiníiri nuícha.

29 Iná idécué nucàlidaca pirí ìwali ipíchawáiseca ichàbacawa. Iná càicaalícué piicáca ichàbacawa, yácué peebáidapínaca báisíta yái nucàlidéericuéca pirí ìwali.

30 Iná càmita nutàanipínacué piápicha déecu quirínama, mawiénicáiná yàacawa néese yái ichùulièrica cháì èeri irícu. Quéwa canáca irí chàinisi ichùulianápiná núa. **31** Quéwa níai èeri mìnanaíca, iwàwacutá náalíacawa cáinináanáca nuicáca Núaniriwa, yá nacái numànica macáita càide iyúwa ichùulianá núa.

Pimichàacué pibàlùacawa, wàanàcuéwa síisài.”

Yái Jesús, yácata báisíiri camuíru yéetanáca

15 **1** “Núacata yái càiride iyúwa camuíru yéetaná báisíirica. Yái Núanirica, yácata càiride iyúwa yái icuèricani. **2** Macáita níai camuíru yàana canéeyéica iyacaná, yá Núanirica imáalàapínaca nía néetáaná ìwalíisewa. Quéwa níai càyacanéeyéica, yá ichùnìapínaca nàwalíise yéewacaténá manùba nàyacaná quiríta.

3 Iná piácué idéeyéi masacàaca íiuitáise nutàacái iyú, yái idéerica

nucàlidaca pirícué càide iyúwa níái camuíru yàana idéeyéica ichùniacawa. **4** Piyacaalícué núapicha abémáidata, yá nacái nùyacuéca piápicha. Càmita yéewa càyacanáca abéeri camuíru yàana càmicaalí ichanàawa yéetaná iwaliwa. Càita nacái piacué, càmicaalícué piya núapicha abémáidata, càmítacué pialimá pimànica cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná.

5 Núacata càiride iyúwa yái camuíru yéetanáca. Píacué càiyéide iyúwa níái yàanaca. Yái iyéerica núapicha abémáidata, nùyaca nacái yáapicha. Yásí madécaná cayábéeri imusúapínacawa áibanái irí càide iyúwa iyacaná.

Quéwa piyacaalícué nuícha méetàuculé, yá canácata pialiméericué pimànica cayábéeri wawàsica. **6** Yái càmíirica ìya núapicha, náucapínacani càide iyúwa nàucacaalí camuíru yàana. Néese idécaalí míisicani, yá nàwacáidacani náucacaténáni quichái iriculé yeemácaténáwa.

7 Iná piyacaalícué núapicha báisíta, yá nacái nutàacái iyacuéca piápicha, yá yéewacué pisutáca nuícha macáita yái piwàwacutée-rica, yácué nùaca piríni. **8** Iná pimànicaalícué madécaná cayábéeri wawàsica càide iyúwa Dios iwàwáaná,* yá áibanái yàaca Núaniri íimiétacaná. Yá

nacái píasáidacuéca báisíiyéica nuéwáidacaléca pía.

9 Iná càide iyúwa cáinináaná Núaniri iicáca núa, càita nacái cáinináca nuicácuéca pía. Iná iwàwacutá cáinináca piicácuéca núa abémáidata. **10** Pimànicaalícué càide iyúwa nutàacái íimáaná, yácué piyaca càide iyúwa cáinináaná nuicácuéca pía, iyúwa numàníiná Núaniri ichùuliacawa, iyúwa nacái cáinináaná nuicácani.

11 Yái tàacáisi càirica idé nucàlidacuéca pirí iwali, nucàlidacué piríni yéewacaténácué casíimáica pía núapicha, casíimáicaténácué nacái pía càide iyúwa núa. **12** Iná yáca nutàacái yái iwàwacutéeericué pimànica: Cáininácué piicáyacacawa càide iyúwa cáinináanácué nuicáca pía. **13** Cawinácaalí imàaca yáawawa nanúacani yàacawée-yéiná íichawalínáwa, yáasáidaca cáininásíwaca iicáca nía.

14 Píacué, nuiquéeyéi nùacawéeyéiná iyúwa pimànicaalícué càide iyúwa nuchùulianácúe pía. **15** Siúcade, càmita nùasu wenàiwica núumacué pirí quirínama, càmicáiná nàasu wenàiwica yáaliawa cawinácaalí wawàsica yái íiwacali imàni.

Iná siúcade, nùacawéeyéiná núumacué piwali, idécáinácué nucàlidaca pirí macáita yái tàacáisi Núaniri Dios icàlidéerica nulí.

16 Càmitaté piníwàacué núa piriwa. Núacata yái iníwàacué pía nulípináwa. Iná nuwàwa pìyacuéca càide iyúwa bànacalé idènièrica iyacanáwa càiripináta. Iná cawinácaalí pisutácué Núaniri íicha nuípidená ìwali, yácué yàapináca piríni macáita.

17Iná, yácué nuchùulièri pimànica yái: Iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa.”

Báawacaté èeri mìnánái iicáca Jesús

18 “Báawacaalí èeri mìnánái iicáca píacué, yá idéca pialíacuéca báawacata nacái naicáca núa pipí-chalécué. **19** Eeri mìnánáicaalícué píata, cáininácué naicáca píata. Quéwa píacué càmíiyéita èeri mìnánái quirínama, idécáinaté nuníwàacuéca pía nèewíise. Iná yéewa báawacué naicáca pía.

20 Pìwàwalícué yái nutàacái iyúwa núumáanaté pirícué quéecha: ‘Yái íibaidéerica, càmita manuí yàasu wawàsi íiwacali íichawa.’ Iná nàuwídecáiná namànica núa, yá nacái càipinácata namànicuéca pía. Iná pimànicaalícué càide iyúwa nutàacái íimáaná, yá nacái càipinácata namànica níái picàlidéeyéipiná irí nutàacái. **21** Iná càipináta nacái namànipinácuéca pirí báawéeri wawàsi nùwalíisená, càmíicáiná náalíawa ìwali yái ibànuerica núa aléi. **22** Càmicaalíté nùanàa nucàlidaca wenàiwica irí nutàacáiwata, yá càmita cabáyawaná nía ìwalíiseta. Quéwa

siùcade, yá náalíaca cabáyawanáca nía. **23** Yái báawéerica iicáca núa, báawata nacái iicáca yái Núanirica.

24 Càmicaalíté numàni naicá yátái càmíirica wenàiwica idé imànica, yá mabáyawanáca níata. Quéwa siùcade, idéca naicácani. Càicáaníta, yá báawaca naicáca núa, yá nacái báawacata naicáca Núaniri. **25** Quéwa yéewa càicani, yéewacaténá ichàbacawa càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná: ‘Báawaca naicáca núa canéeri wawàsi ìwalíiseta.’

26 Iná yàanàacanáami yái ichàiniadéeripináca piwàwacué, yái Espíritu itàaníríca báisita Dios iináwaná ìwali, nubànueripináca pirícué Núaniri íipidená ìwaliwa, Núaniri néeséerica yàacawa. Yácata icàlidapiná nuináwaná ìwali pirícué. **27** Píatacué nacái, áibanái icàlidéeyéipiná nuináwaná ìwali, piacáinatácué idéeyéité iyaca núa-pícha idàbáanátaté nuéwáidaca.”

16 ¹ “Iná idé nucàlidaca pirícué yái tàacáisica ipíchaná áibanái iwènúadaca píiwitáise. Manuícaté piwàwacué nuwéré abémáidata.

2 Iná náucapinácué pía judíonái yéewáidacàalu íicha. Yàanàapiná èeri áiba inúacaalícué pía, yá iyúunáidapináca imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná. **3** Càipinácué namànica pía, càmíicáiná náalíawa ìwali yái Núaniri Dios, nùwali nacái. **4** Quéwa idécué nucàlidaca pirí ìwali yái wawàsica. Iná yàasu èericué

yàanàaca pía, yácué piwàwalica yái idéericuéca nucàlidaca pirí ìwali quéecha."

Espíritu Santo íibaidacalé

"Quéwa càmitaté nucàlidacué pirí ìwali quéecha wadàbáidacaalí-téni, nùyacáinátéca píapichacué.

5 Quéwa siúcade, yá nuèpùacawa yàatalé yái ibànuèrica núa aléi. Yá canácata péenáca yái isutéerica yéemíawa núa: '¿Alénápinácaalí nùawa?' **6** Iná idécáináté càica núumaca pirícué quéecha, yácué máiníca awìsica piwàwa. **7** Iná báisíta núumacuéca pirí. Iwàwacutáta nùacawa yéewacaténá cayába-cuéca pìyaca. Càmicaalícáiná nùawa, yá càmita yàanàa néese yái ichàiniadéeripináca piwàwa-cué. Quéwa nùacaalíwa, yási nubànùapináca néesenì pìatalécué.

8 Iná Espíritu Santo yàanàacaalí, yá yáasáidapináca wenàiwica irí cabáyawanéeyéica nía, imàacapiná náalíaca nùyaca machacàníiri iyú, imàacapiná nacái náalíaca Dios yùuwichàidapináca níái wenàiwica cabáyawanéeyéica. **9** Yá nacái asáidapiná cabáyawanáca nía, càmicáiná neebáida nùwali.

10 Núacata yái iyéerica machaníiri iyú. Iná núacata yèeripináwa Núaniri yàataléwa, yácué càmita piicá núa quirínama.

11 ¿Càinápiná Dios yùuwichàida? Yátái Camèniadacáirica, ichùulie-rica cháí irícu èeriquéi, éwitàacá càmita idé yùuwichàidacani.

12 Madécaná wawàsi iwàwacutá nucàlidacuéca piritatá. Quéwa siù-cái, yátaca imanùbaca, càmicáiná píalimápinácué péemíacani.

13 Quéwa yàanàacaalí yái Espíritu itàaníirica báisíta Dios iináwaná ìwali, yá imàacapináca píalíacué-cawa ìwali macáita, càmicáiná itàanípiná yàasu wawàsitawa.

Yápináta icàlida ìwali macáita yái nucàlidéerica irí. Imàacapiná nacái píalíacuécawa ìwali yái wawàsi ichàbèeripinácawa wapí-chaléwa. **14** Yá yáasáidapináca caináwanéerica núa, yácáináta icàlidapiná ìwali yái nucàlidéerica irí. Néese, yá icàlidacani pirícué.

15 Macáita yái Núaniri idènièrica, nùasucata nacáini. Iná yéewa núumacuéca pirí, icàlidapináca ìwali yái nucàlidéerica irí. Néese, yá icàlidacani pirícué.

16 Achúma èerita, yácué càmita piicácué núa quirínama. Quéwa achúma èeri idénáamita, yácué yèepùaca piicáca núa àniawa, nùapinácáiná Núaniri néréwa."

Yái báawáanáca wawàwa iwènúapinácawa casíimáiri iyú

17 Néese, yá abénaméeyéi yéewáidacalénái íimacaté iríwáacawa:

"¿Càinástica íimáanáca yái?

'Achúma èerita, yácué càmita piicácué núa quirínama. Quéwa achúma èeri idénáamita, yácué yèepùaca piicáca núa àniawa, nùapinácáiná nacái Núaniri néréwa.' "

18 Yá náimaca:

“¿Càinásica ímáanáca yái?
‘achúma èerita.’ Càmita wáaliawa
wéemíaca càinácaalí wawàsica yái
cài ímaca ìwali.”

19 Iná Jesús yáaliacáiná
nawàwaca nasutáca néemíawani,
yá ímacaté nali:

“¿Pisutácué péemíawa píawáa-
cawa ìwalíise yái núumacáiná
pirícué: ‘achúma èerita, yácué
càmita piicácué núa quirínama.
Quéwa achúma èeri idénáamita,
yácué yèepùaca piicáca núa
àniawa?’

20 Báisíta, báisítacué núumaca
pirí: Píacué ícháaníiyéipíná,
achúméeyéipíná nacái iwàwa.
Quéwa níái èeri mìnanáica, yá
casíimáipínáca nawàwa. Quéwa
éwita achúmacuéca piwàwa, néese,
yácué casíimáipínáca pía àniawa.

21 Uái inanáica idáiwàa-
caalí ùyaca, yá cáiwica ùwali
idécaíná uquéri yàanàa ulí.
Quéwa idécanáami asáica uícha
yái sùmàica, yá càmita uwà-
wali quirínama yái cáiwíirica,
máinícáiná casíimáica uwàwa
ìwalíise yái asáináca abéeri asìali
iriculé èeriquéi.

22 Càitacué nacái achúmaca
piwàwa siùcade. Quéwa
nùepùapínácué nuicáca pía
àniawa, yácué casíimáica piwàwa.
Yá canácata yáaliméeripíná

yeedácuéca píicha yái
casíimáinácuéca piwàwa. **23** Yá
néenialíca, yá càmitacué iwàwacutá
pisutáca péemíawa núa.

Báisíta, báisítacué núumaca pirí:
Macáita yái pisutéericuéca Núaniri
íicha nuípidená ìwali, yàapínácuéca
piríni. ⁱ **24** Quéwa siùcatàacáwa,
canácatacué pisutéerica Núaniri
íicha nuípidená ìwali. Pisutácué
íichani, yácué yàapínáca piríni
yéewacaténá casíimáisiwaca
piwàwacué.”

Jesucristo imawèniadacaté èeri íiwitáise ichàini

25 “Iná idécué nucàlidaca
pirí yái wawàsica, quéwa tàa-
cáisi ibàacanéeri iyú. Quéwa
yàanàapíná èeri càmicatáipínáca
nutàaní quirínama ibàacanéeri iyú
pirícué. Néenialí, yásí nucàlidaca
pirícué Núaniri iináwaná ìwali
amalánama.

26 Néenialí èeri, yá càmita
iwàwacutá nusutáca quirínama
pìwalicué Núaniri íichawa. Yásí
píacatacué iwàwacutá isutáca
íicha pìwaliwa. **27** Núaniricáináta
yái cáininácué iicáca pía. Yá
nacái cáininácuéca piicáca núa,
yá nacái idécuéca peebáidaca
nùanàacaté Dios yáatanáise.

28 Idécaté numusúacawa Núaniri
yáatanáisewa, yá nùanàacaté aléi
èeri iriculé. Quéwa siùcade, yá

ⁱ 16.23 Iwàwáaná ímaca: Càmita wasutácaténá walíwa machàbaquéri wawàsicata,
yátái abénaméerica Dios iwàwa ìwali wáapicha, wía yeebáidéeyéica itàacái.

numàacaca yái èerica àniawa
nùcaténáwa Núaniri Dios
yàataléwa.”

29 Yá yéewáidacalénái íimacaté
irí:

“Siùcade, yásí pitàaníca walí
amaléeri iyú. Càmita pitàaníca
walí quirínama ibàacanéri
tàacáisi iyú. **30** Siùcade, idéca
wáalíaca pialíacawa macái
wawàsi ìwalita, yá nacái picàli-
daca íimáaná ipíchawáiseca
wasutáca wéemíawa pía. Iná
yéewa weebáidaca pìanàacaté
Dios néese.”

31 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Iná, àtata peebáidacuéca
nùwali siùcade? **32** Siùcade, idéca
yàanàaca yái nùasu horaca,
yái picàlàliatáipínácuécawa
píalimáwanamawa. Yácué
pimàacapínaca núa abéerita.
Quéwa càmita nùya nulínámitawa,
Núaniricáiná ìya núapicha.

33 Nucàlidacué pírí yái wawà-
sica, matuíbanáicaténácué pía
núapicha. Piùwichàapínácuéwa
cháí iricu èeriquéi. Quéwa
manuícué piwàwa nuwéré,
idéca numawènìadaca yái èeri
íiwitáiseca.”

**Jesús itàaníca Dios yáapicha
yéewáidacalénái ìwaliwa**

17 **1** Néese idécanáamité Jesús
imáalàida itàaníca, yá iicái-
daca chènuniré, yá íimacaté:

“Núaniri, idéca nùasu èeri
yàanàaca píasáidacaténái

wenàiwicanái iicá caináwanéerica
núa, yéewacaténái nacái, Núa
Pìirica, núasáidaca naicá
cachàiníirica pía. **2** Idéca piaca
nulí chàinisi nawicáuwa macáita
náií wenàiwicaca, núa Pìirica,
nùcaténái nalí nacáuca càmiiri
imáalàawa, macáita náií idéeyéi-
caté piaca nulí. **3** Iná nadènìacaalí
nacáuca càmiiri imáalàawa
náalíacaténáwa pìwali, pía
Dios báisiirica, núa Jesucristoca
nacái pibànuèricaté aléi. **4** Idéca
núasáidaca píiwitáise ichàini
nalí cháí èeri iricu. Idéca nacái
numáalàidaca yái íibaidacalési
pichùulièricaté numànica.

5 Núaniri, siùcade pimàaca nulí
nuchàinica pinànacubàawa àniawa
càide iyúwaté nuchàini ìyáaná
píapicha quéecha, ipíchawáiseté
wadàbaca yá èeriquéi. **6** Idéca
numàacaca náalíacawa piináwaná
ìwali, náií wenàiwica peedéeyéicaté
èeri mìnánái yèewíise, piacaténái
nulí nía. Piasunáicaté nía quéecha,
yá piacaté nulí nía, náií idéeyéi-
caté imànica càide iyúwa pitàacái
íimáaná, siùcalénama nacáide.

7 Siùcade, náalíacawa ìwali
macáita yái numàníirica, yá
nacái tàacáisi nuéwáidéerica iyú
nía numànicaní pichàini iyú
pimàaquéericaté nulí. **8** Yái tàacáisi
pièrica nulí, idéca nucàlidaca nalí
ìwali macáita. Náalíacawa nacái
nùanàaca píatanáise. Idéca nacái
neebáidaca piacata yái ibànuèricaté
núa aléi.

9 Iná nusutáca pícha nàwali. Càmita nusutá nàwali níái èeri yàasunáica, níatái pimàaqueeyéica nulí, piasunáicáináta nía. **10** Iná macáita níái nùasunáica, piasucata nacái nía. Nía nacái piasunáica, nùasucata nacái nía. Iná nuéwáidacalénái iyú, yá nùasáida mamáalàacata nuchàiniwa.

11 Siùcáade, càmita nuyamáapináwa quirínama cháí èeri irìcu. Quéwa níái nuéwáidacaléca, iyaméeyéipináwa cháí èeri irìcu. Quéwa núa, yá nùacawa pìatalé. Pía Núaniri Mabáyawanéerica, níái piè-yéica nulí, picùa nía pichàini iyúwa abéericaténáta náiwitáise abémáidata càide iyúwa wía.

12 Idècunitàacá nùyaca náapicha cháí èeri irìcu, yátéca nucùaca nía pichàini iyú. Quéwa níatái pièyèicaté nulí, nucùacaté nía. Canácata yúuquéeriwa nuícha néenáca. Yáta yúucawa nèewíise yái yúuquéeripinácawa càiripináta, ichàbacaténáwa càide iyúwaté Dios pitàacái íimáaná:

13 Siùcáade, yá nùacawa pìatalé. Quéwa nusutáca pícha nàwali idècunitàacá nùyaca cháí èeri irìcu, yéewacaténá casiimáica nawàwa càide iyúwa núa. **14** Idéca nucàlidaca nalí pitàacái. Quéwa báawacaté èeri mìnánái iicáca nía, càmíicáiná èeri mìnánái yàasu nía càide iyúwa càmíiná èeri yàasu núa.

15 Càmita nusutá pícha nàwali peedácaténá nía èeri

íicha. Nusutáca pícha nàwali picùacaténá nía èeri báawéeri íiwi-táise íicha. **16** Càmita èeri mìnánái yàasu nía càide iyúwa càmíiná èeri yàasu núa. **17** Iná pisería nía èeri íiwi-táise íicha pitàacái báisiiri iyúwa, yái pitàacái báisiirica.

18 Càide iyúwa pibànùanáté núa irìculé èeriquéi, càita nacái nubànùaca nuéwáidacalécawa nàatalé níái càmíiyéica yeebáida pitàacái. **19** Idéca numàacacaté núawawa numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná, yéewacaténá nacái namàacaca níawawa namànica pirí càide iyúwa piwàwáaná, pitàacái báisiiri iyú.

20 Quéwa càmita nusutá pícha nàwali abéerita, níái nàwali nacái áiba, níái yeebáidéeyéipináca nùwali nacàlidapinácaalí nalí nutàacái, **21** abédanamacaténá náiwitáise càide iyúwa wía, càicaténá nacái abédanamacata náiwitáise wáapicha, èeri mìnánái yáalíacaténá piacata yái ibànùaté núa aléi.

22 Yái chàinisi pièricaté nulí, nùapináca nacái nalíni, abédanamacaténá náiwitáise náapichawáacawa càide iyúwa abédanamáaná wáiwitáise píapicha. **23** Nùyaca náapicha càide iyúwa pìyáaná nùapicha yéewacaténá abéericata wáiwitáise wáapichawáaca macáita, èeri mìnánái yáalíacaténá piacata yái ibànùà núa aléi, náalíacaténá nacái cáinináca piicáca nía càide iyúwa cáinináaná piicáca núa.

24 Núaniri, níái pièyéica nulí, nuwàwaca nàyaca núapicha aléde nùyacatalépináca naicácaténá nuchàini, yái pièrica nulí, idécáináté cáinináca piicáca núa ipíchawáiseté pidàbaca macáita yái èerica.

25 Núaniri Mabáyawanéeri, níái èeri mìnanáica, càmita náalíawa piwali. Quéwa núa yáaliériwa piwali. Níái nùasunáica náalíata nacái pibànùacaté núa aléi. **26** Idéca numàacaca náalíacawa piináwaná ìwali. Quéwa nucàlidapináca piináwaná ìwali nalí mamáalàacata, yéewáanápíná cáinináca naicáyacacawa càide iyúwa cáinináanà piicáca núa, nùyacaténá nacái náapicha."

Náibàacaté Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50;
Lc. 22.47-53)

18 **1** Néese idécanáamité Jesús itàanáica Dios yáapicha, yáté yàacawa yéewáidacalénái yáapichawa aléde únibàa Cedrón^j abéemàalé, abéeri bànacalé inàlimaná ìyacatáicaté. Yá nérécaté, Jesús iwàlùawa yéewáidacalénái yáapichawa.

2 Yái Judas yèepùadéerica ìyaca Jesús yùuwidenái iríwa, yáaliacawa nacái ìwali yái bànacalé yàalunáca, madécaná yàawiríacáináté Jesús

ìwacáidacawa néré yéewáida-calénái yáapichawa. **3** Iná yéewa Judas yàanàacaté bànacalé inàlimaná néré, yàanàidéeri yáapichawa madécaná úwi romanonái, nía nacái úwinái icuèyéicaté Dios icapèe, sacerdote íiwacanánái ibànuèyéica fariseonái yáapicha, cacáapisèeyéi, itéeyéi lámpara, bèeríasi nacái.

4 Quéwa Jesús yáaliacawa ìwali macáita yái wawàsi ichàbéeri-pinácawa irí. Iná yéewa ìipínaca náipunita, yá íimaca nalí:

"¿Cawínacué picutáida?"

5 Yá náimacaté irí:

"Yái Jesús Nazaret minalica."

Jesús íimacaté nalí:

"Núacata yái Jesús."^k

Yá nacái Judas yàanàacaté náapicha, yái yèepùadéericaté nalíni. **6** Iná Jesús íimacaalí nalí: "Núacata yái Jesús pitàanícué yáapicha."

Yá nèepùaca náamirìcubàawa, yá nacái náuwàaca naliacawa cáli iwéré.

7 Yá yèepùaca isutá yéemiawa nía àniawa:

"¿Càinacué yái picutáidaca?"

Yá náimaca irí:

"Wacutáidaca Jesús, Nazaret néeseérica."

8 Yá Jesús íimaca nalí:

"Núacata yái Jesús idécué núumaca pirí. Iná núacaalícué

^j **18.1** Cedrón: Abéeri únibàa ìyéerica Jerusalén ìyacàlená imuchúalìcu, dúli Olivos yáapicha.

^k **18.5** Núacata yái Jesús, yéewa waléecani, Jn. 8.24 irìcu.

picutáida, iwàwacutácué pimàaca nàacawa níái áibanáica.”

9 Càicaté íimaca néenialí, yéewacaténá ichàbacawa càide iyúwataté Jesús íimáaná:

“Canácata yúuquéeriwa nuícha néenáca níái pièyéicaté nulí.”

10 Néese yái Simón Pedro idènièricaté abéeri machete, yá iwatáacani yàalu iricúisewa. Yáta iwichùaca sacerdotenái íiwacali yàasu wenàiwica yùuwi yéewápu néeseema, yái nàasu wenàiwica íipidenéerité Malco.

11 Néese, yá Jesús íimaca Pedro irí:

“Píiyàa pimachétani yàalu iriculéwa. Yái yùuwichàacáisi Núaniri imàaquéerica nulí, iwàwacutápiná nuuwichàacani.”

Jesús ibàlùacawa Anás íipunita
(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

12 Néese níái úwi romanonái, náiwacali yáapichawa, nía nacái úwinái Dios icapèe néeseéyéica, náibàacaté Jesús, yá nadacùacaté icáapi. **13** Yá natécaté quéechani Anás yàatalé. Yái Anás, yácataté Caifás iyáawiri, sacerdotenái íiwacalica néenialí camuí.¹ **14** Yái Caifás, yácataté càiri íimacaté quéecha judíonái íiwacananái irí:

“Abéeri asìalita cayába yéetácawa náichawaliná níái manùbéeyéi wenàiwicaca, ipíchaná namáalàidaca wía, wía judíonáica.”*

Pedro ibàaca Jesús iináwaná

(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68;
Lc. 22.55-57)

15 Yá nàacatéwa Jesús yáami dée-cuta, níái Simón Pedro, yàacawéeriná yáapicha. Yái áibaca, sacerdotenái íiwacali yáaliérité ìwali, íná yéewa iwàlùacatéwa Jesús yáami, sacerdotenái íiwacali icapèe ibàacháwalená iriculé. **16** Quéwa Pedro iyamáacaté ibàlùacawa bàacháwáisetá, inùma ibàle manuíri íinatawáise.

Néese, yá imusúacatéwa àniawa yái sacerdotenái íiwacali yáaliéricatéwa ìwali. Yá itàanáca úapicha, úái inanái icuèchúaca capíi inùma bàacháwáise, yá umàacaca Pedro iwàlùacawa.

17 Néese úái inanái, nàasu wenàiwicaca, icuèchúaca capíi inùma, yá úumacaté Pedro irí:

“Píata cáminá néená níái yéewáidacalénáica yá asìaliquéi.”

Yá Pedro íimacaté:

“;Càmita! Càmita núani.”

18 Macáita níái nàasu wenàiwicaca, úwinái nacái, idécaté

1 18.13 Ewitaté romanonái iricùadaca Anás ichàini, càmicaténá sumo sacerdote quirínamani, càicáaníta, yáté idèniaca ichàiniwa mamáalàacata judíonái yèewi. Sacerdotenái íiwacalicaténi camuí 6-15, Cristo idénáamité. Yái Caifás, yácataté Anás íisimale, sacerdotenái íiwacalicaté nacáini, camuí 18-36 nacái, Cristo idénáamité. Yéewa waléecani Lc. 3.2; Hch. 4.6 nacái.

18.14 Jn. 11.49-51.

napucúadaca quichái casalínicaína, íná yéewa nàanabaca. Yá macáita nàanabaca nabàlùacawa néeni. Càita Pedro yàanabaca nacái ibà-lùacawa náapicha néeni.

Anás isutáca yéemiawa Jesús

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64;

Lc. 22.66-71)

19 Yái sacerdotenái íiwacalica isutácaté yéemiawa Jesús yéewáidacalénái ìwali, yéewáidáaná ìwali nacái.

20 Yá Jesús yeebáca isàna, íimaca irí:

“Nuéwáidaca macái wenàiwica yáacúalicutu. Eeri imanùbaca nuéwáidaca judiónái yéewáidacàalu irìcubàa, Dios icapèe irìcu nacái, judiónái ìwacáidacatáicawa macáita. Iná canácatáita nuéwáida nía ibàacanéri iyú.

21 Néeni, ¿Cáná yéewa pisutáca péemiawa núa? Pisutá péemiawa níatái, yéemièyécáté nucàlidáaná, níacaténáta icàlida ìwali càinácaalí nuéwáida nía ìwali. Iná níata yáalíawa ìwali yái nucàlidéerica nalí ìwali.”

22 Iná idécanáamité càica Jesús íimaca nalí, yá abéeri úwi ibà-luèricawa néeni icapèedaca inànni, íimaca irí:

“¿Cáná yéewa càì pisàna pee-báca yái sacerdotenái íiwacalica?”

23 Yá Jesús íimaca irí:

“Nutàanícaalí báawéeri tàacáisica, yá iwàwacutá picàlidaca nulí, ¿Cháná yái báawéeri tàacáisi

nutàaníirica? Quéwa nutàanícaalí cayábéeri tàacáisica, néeni, ¿cawiná ìwalíise picapèeda nunànni?”

24 Néese, yá Anás ibànùacaté Jesús icáapi idacuèriwa Caifás yàatalé, yái sacerdotenái íiwacalica.

Pedro ibàaca Jesús iináwaná

(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72;

Lc. 22.58-62)

25 Idècunitàacá Pedro ibàlùaca yàanabaca néeni, yá nasutácaté néemiawani:

“¿Píata cáminá áiba néená níái Jesús yéewáidacalénáica?”

Yá ibàaca iináwawa, íimacaté:

“Càmita núani.”

26 Quéwa ìyacaté néeni abéeri asìali, sacerdotenái íiwacali yàasu wenàiwica, yéená wenàiwica yái Pedro iwichuèricaté yùuwi, yáté icháawàacani, íimacaté irí:

“Píata áiba nuiquéeri yáapicha aléde bànacalé inàlimaná néré.”

27 Yá yèepùacaté Pedro ibàaca iináwawa àniawa. Yá néeniwata, yáté cawámai itàaca.

Natéca Jesús Pilato yàatalé

(Mt. 27.1-2,11-31; Mr. 15.1-20;

Lc. 23.1-5,13-25)

28 Néese mapisáisiwata, yáté natéca Jesús Caifás icapèe néese, aléde gobernador romano icapèe manuíri néré. Quéwa níái judiónái, càmitaté nawàlùawa icapèe irìculé, ipíchanása casacàacaté nía yéewacaténá nayáaca Pascua iyáaniná.

29 Néese, yá Pilato^m imusúacatéwa náipunita bàacháwalé, yá íimacaté nali:

“¿Cawiná ìwalíise picháawà-cué nulí yá asíaliquéi?”

30 Yá náimaca írí:

“Canéericaalí íbáyawanátani, càmita wàanàida pirítani.”

31 Yá Pilato íimaca nali:

“Píatacué yùuwichàidani càide iyúwacué piawirináimi íiwitáise íimáaná.”

Yá náimacaté níái judíonáica:

“Yái gobierno romanoca, càmita imàaca walí wawàsi wanúacaténá abéeri wenàiwica.”ⁿ

32 Yá càicataté ichàbacawa iyúwaté Jesús íimáaná nali quéecha, icà-lidacaalíté nali ìwaliwa càinácaalíté iicácanáwapiná yéetácawa.

33 Néese, yá Pilato yèepùacaté iwàlùacawa icapèe iriculéwa àniawa, yá imáidacaté yàataléwa Jesús, íimacaté írí:

“¿Píata yái judíonái yàasu rey?”

34 Yá Jesús íimacaté írí:

“¿Yáta, càiná píináidáanáwa nùwali yáara? ¿Aibacaalíta càì icà-lida pirí nuináwaná ìwali?”

35 Yá Pilato íimacaté írí:

“¿Càmíiricata Judío núaquéi! Péená wenàiwicata níái yèepùada píá nulí, sacerdotenái íiwacanánái yáapicha. ¿Cawiná báawéeri wawàsica yái càì pimànica?”

36 Jesús íimacaté írí:

“Càmita nuchùulia càide iyúwa níái reynái iyéeyéica cháì iricu èeriquéi. Nuchùuliacaalí càì-táde iyúwa nachùulianáta, yá nùasunái wenàiwica imànica ùuwicáita ipíchaná nèepùadaca núa judíonái íiwacanánái íríta. Quéwa yái nuchùuliacatáica nùasunái wenàiwicawa, càmita ìya cháì iricu èeriquéi.”

37 Néese, yá Pilato isutácaté yéemiawa Jesús:

“¿Iná rey píaquéera?”

Yá Jesús íimaca írí:

“Báisíta reyca núa càide iyúwa píimáaná. Ináté yéewa asáica núa. Nùanàa nacái aléi iriculé èeriquéi nucàlidacaténá iináwaná yái tàacáisi báisiirica. Iná macáita níái iwàwéeyéica yáalíacawa báisiiri tàacáisi ìwali néemiaca nutàacái.”

38 Pilato íimaca írí:

“¿Càiná yái tàacáisi báisiirica?”

Néese idécanáami Pilato isutáca yéemiawa Jesús, yá imusúacatéwa àniawa judíonái yàatalé, yá íimacaté nali:

“Canácata nùanèeri ìwali bayáwanásica nùuwichàidéeripiná ìwalíiseni. **39** Quéwa idécáinácué càica píiwitáise ìyáánacani, iwàwacutáanáca nuwasàacuéca pirí abéeri presuíri Pascua yaalí camuí imanùbaca. Iná, yátacué piwàwa

^m 18.29 Poncio Pilato, gobernador romanosàiri, ichùulièri Judea yàasu cáli íinata.

ⁿ 18.31 Níái judíonáica, càmita nadènia wawàsi nanúanápíná abéeri wenàiwica. Níata idènia wawàsi, níái romanonáica.

numàacaca piri yái piasu reycá,
piacué judíonái?"

40 Néese, yá namáidacaté
macáita cachàini, náimacaté:

"¡Càmita! ¡Picá piwasàa yáara!
¡Yátasí piwasàa yái Barrabás!"

Yái Barrabás, abéeri asìali cayée-
dèerité, ínáté yéewa presocani.

19 ¹ Néese, yá Pilato ichùu-
liacaté yàasu úwinái
icapèedáidaca Jesús. ² Yá úwinái
icàlipiacaté culèpi icoronaniná,
yá nayàacaténi Jesús íiwita ìwali.
Nayàaca nacái ìwali abéeri bàlesi
cáaléeri quíréeri wálumaca.°

3 Yá náimacaté irí:

"¡Pìya déecu èeri, pía judíonái
yàasu rey!"

Yá nacapèedáidacaté Jesús inàni
ìwali.

4 Néese, yá Pilato imusúacawa
àniawa nàatalé, yá íimaca nalí:

"Piicacué yái asìalica,
canácata ibáyawaná. Iná yéewa
numusúadacuéca piicáni
píalíacaténcuéwa."

5 Iná úwinái imusúadacaalíte
Jesús capíi iricuise, yá idecaté
itéca íiwita ìwaliwa culèpi ìyacaná,
bàlesi quíréeri nacái cùlitunìwaca.

Yá Pilato íimacaté nalí:

"¡Yáca asìali yái!"

6 Iná sacerdote íiwacanánái,
iicácaalí Jesús, náapicha níai

úwinái icuèyéica Dios icapèe, yá
namáidaca cachàini, náimaca:

"¡Pitàtàacuéni cruz ìwali!

¡Pitàtàacuéni cruz ìwali!"

Yá Pilato íimaca nalí:

"Píatacué iténi, yácué pinúacani.
Canácata nùanèeri ibáyawanáca
nunuéripiná ìwalíisetani."

7 Yá judíonái íimacaté irí:

"Wadèniaca wàasu tàa-
cáisináíwa wachùulianáca
wíawawa. Iná càide iyúwa
wáiwitáise ìyáaná, yá iwàwacutá
yéetácawa, yèepunícáiná imànica
yáawawa Dios liri iyú."

8 Iná càicaalíte Pilato yéemiaca
nasàna, yáté cáalusíwacani. ^p **9** Yá
yèepùacaté iwàlùacawa àniawa ica-
pèe irìculéwa, yá íimacaté Jesús irí:

"¿Sísàanéeri píaquéera?"

Yá quéwa càmita Jesús yeebá
isàna. **10** Néese, yá Pilato íimacaté
irí:

"¿Cáná càmita peebá nusàna?
Píalíawa nudèniaca nuchàiniwa
nuchùulianápiná natàtàaca pía
cruz ìwali, nuchùulianápiná nacái
namàacaca píawa."

11 Yá Jesús íimacaté irí:

"Canácata piri chàinisi
nuwicáu, càmicaalí Dios yàa
pirí chènuníisetani. Quéwa yái
yèepùadéerica núa piri, máiní
yáawanái cabáyawanáca píicha
quiríta."

o **19.2** Corona: Reynái idènièrica íiwita ìwaliwa. Manto, yái bàlesi reynái ìwalíirica.

p **19.8** Yá cáalucaté Pilato, iyúunáidacáináté áiba dios íiwitáanácani, yái càité
ichacamàacawa wenàiwica iyú.

12 Néese idénáami, yáté Pilato icutáca wawàsi iwasàcaténá Jesús. Quéwa níái judiónáica, yá namáidaca irí cachàini, náimaca:

“¡Piwasàacaalí Jesús, yá càmita César yàacawéeriná pía. Cawinácaalí imàni yáawawa rey iyú, yá yàacawa César ípunita!”

13 Néese idécanáamité Pilato yéemíaca nasàna, yá ichùuliacaté úwinái imusúadaca Jesús bàacháwalé. Yá iyamáacaté yáawinacawa íinata yái nacháawèerica íinatáise wenàiwica, namàníirica íba mèlumèluíyéi iyú, ípidenéerica “Gabata”, hebreo iyú.

14 Néenialí èeri, nachùnìacaalíte nàyaca Pascua ipíchawáise wawàsi, idécanáamité machacànica èeri yàacawa, yá Pilato íimacaté judiónái irí:

“¡Yácué pìasu rey yái!”

15 Quéwa, yá náimacaté néemíanícawa irí:

“¡Pimusúadacuéni!

¡Pimusúadacuéni! Pitàtàacuéni cruz ìwali!”

Yá Pilato íimacaté nalí:

“Càmita cayába nutàtàaca cruz ìwali yái pìasu reyca.”

Yá náimacaté níái sacerdotenái íiwacanánáica:

“¡Canácata wadènièri áiba reyca, yáta abéerita wàasu rey, yái César!”

16 Néese, yáté Pilato yèepùadacani sacerdotenái íiwacanánái irí. Yáté úwinái itéca Jesús yéewacaténaté natàtàacani cruz ìwali.

Natàtàacaté Jesús cruz ìwali

(Mt. 27.32-50; Mr. 15.21-37;

Lc. 23.26-49)

17 Néese, yáté natéca Jesús yàcalé irícuíse, iwáacutéeri yàasu cruzwa aléde dúli néré ípidenéerica “íiwitasi yáapimi.” Hebreo iyú nacái ípidená Gólgota.

18 Yá néenicaté natàtàani cruz ìwali. Natàtàacaté nacái Jesús yáapicha pucháiba asianái. Abéeri yéewápu néese, áiba nacái apáu néesema.

19 Pilato ichùuliacaté natànàaca tàacáisinái, yáté nachanàidaca nía cruz ìwali, càiyéité íimacade: “JESUS NAZARET NEESEERI, JUDIONAI YAASU REY.”

20 Inaté madécaná judiónái ilée níái tàacáisináica, yácáinái natàtàacatáicaté Jesús iyacaté mawiénita yàcalé irí. Iná níái tàacáisináica, natànàacaté nía hebreo^q iyú, griego^r iyú, latín^s iyú nacái. **21** Yá náimacaté Pilato irí níái sacerdotenái, judiónái íiwacanánáica:

“Picá pitànàa: ‘Judiónái yàasu rey.’ Iimacaté ìwaliwata: ‘Núacata judiónái yàasu rey.’ ”

q 19.20 Hebreo, yácata israelnái itàacái.

r 19.20 Griego, yácata griegonái itàacái.

s 19.20 Yácata romanonái itàacáité.

22 Yá Pilato íimacaté nali:

“Yá idéerica nutànàaca. Yá iwàwacutá imàacacawa càita iyúwa idéená nuchùuliaca natànàacani.”

23 Néese idécanáamité úwinái itàtàaca Jesús cruz iwali, yáté needáca níái ibàlenáimica. Yá naseríacaté nàwaliwáaca nía abéerinamata, níái báinúaca ibàlenáimica, abéerinama abéeri úwi irí. Néese needáca úái ibàle cáaléechúaca, cà míichúaca nasucúa iwali, chènuníise cáaliaculénama.

24 Yá náimacaté naliwáaca úwali:

“Picácué wacacanáidani. Wasèi-wicacáita iwali wáaliacaténá càinápinácaalí imàacawa yáapicha.”

Yá càicataté ichàbacawa iyúwaté Dios itàacái íimáaná:

“Nawacùacaté nàwaliwa nuèpùanámi,
Nasèiwicacaté nacái nubàlemi iwali.”

Yá càité namànica níái úwináica. **25** Mawiénita cruz irí, ubàlùatéwa úái Jesús yáatúaca, uénásàatúa nacái, úa nacái María, Cleofas yàacawéetúaca, María Magdalena nacái.^t **26** Iná Jesús iicácaalíté yáatúawa, yá nacái yéewáidacalé cáininéerica iicáca ibàluèricawa néeni, yá íimacaté yáatúa iríwa:

“Núatúa, siùcade, yá pìiri yáara, peedá pìataléwani.”

27 Néese, yá íimaca yéewáidacalé iríwa:

“Siùcade, úaca píatúa úái.”

Iná néenialíta, yáté yéewáidacalé yeedáca úa icapèe iriculéwa.^u

Jesús yéetácátéwa

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41;

Lc. 23.44-49)

28 Néese idénáami, yáté Jesús yáalíaca idéca imáalàidaca macáita yái yàanèerica imànica càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, yá íimacaté:

“¡Macàlaca nuwàwa!”

29 Yá nadèniacaté néeni abéechúa yàalusi ipuniéchéuawa uva ituní càaméeri iyú, úwinái ìiracalé. Yá náisapiaca iyú sàlusàluíri wawàsica nadacùaca nacáini àicu cáaléeri ipùata iwali. Yáté namichàidacani mawiénita Jesús inùma irí. **30** Jesús yáalimáidaca idénáami iicáwa yái càaméerica ipisiwaca, yá íimaca:

“¡Siùcade, idéca numáalàidaca macáita yái Dios ichùulìerica numànica!”

Néese, yá yáawìadaca íiuitawa, yá yéetácawa.

Nasutàacaté Jesús ibàlài iwali bálánamáiwaca

31 Yáté èerica viernes, ipíchawáiseté judiónái iyamáidacawa Pascua yàasu èeri yaalí, níái judiónái

^t 19.25 María Magdalena, íimáaná: María Magdala ìyacàlená néeséechúa.

^u 19.27 Iicáca úa càide iyúwa yáatúasiwa

íiwacanánái, càmitaté nawàwa chéecáisimi ichanàacawa cruz ìwali irìcu yái èeri nayamáidéericawa irìcu. Ináté yéewa nasutáca Pilato íicha wawàsi ichùulìacaténá úwinái inúaca imáalàawa nacàwa yáapi, níái ichanèeyéicawa cruz ìwali, néetácaténáwa ráunamáita, yéewacaténá áibanái iricùadaca nachéecami.

32 Néese, yáté úwinái yàacawa néré, yá namáalàacaté nacàwa níái pucháiba natàtèeyéicaté Jesús yáapicha. **33** Quéwa nàanàacanámíté Jesús iwéré, yá naicácaté idéca yéetácawa. Yáté càmita namáalàa icàwa yáapi.

34 Quéwa abéeri néená níái úwináica, yáté isutàaca Jesús ibàlài iriculé ùlibàna iyú, yá irái imusúacatéwa néese, úni nacái.

35 Iná yái iiquéerité ichàbacawa yái wawàsica, yáta yái icàlida iináwaná ìwali báisíta. Yá nacái yáalíaca báisíiricata yái càirica icàlidaca ìwali, yéewacaténácué nacái peebáidaca Jesús ìwali.

36 Yái wawàsi càiricaté ichàbacawa, ichàbacatéwa càitáde iyúwaté Dios itàacái íimáaná:

“Càmita namáalàapiná yáapi, éwita abéeripiná.”

37 Càicata nacái áiba cuyàluta íimaca Dios itàacái irìcu:

“Wenàiwicanái iicáidapiná irí yái nasutéerica bálánamáiwaca.”

Nabàliacaté Jesús ichéecami

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

38 Néese idécanáamité ichàbacawa macáita yái wawàsica, yái José Arimatea iyacàlená néeséerica, Jesús yéewáidacalécaté nacái, quéwa ibàacanéeri iyú, cáalucáináté iicáca níái áibanái judíonái íiwacanánáica. Yáté isutáca wawàsi Pilato íicha imàacacaténá itéca Jesús ichéemi. Yáté Pilato imàacaca itécani. Néese, yáté yàaca yeedáca Jesús ichéecami.

39 Càita nacái Nicodemo, yái yèericaté ipáchiaca Jesús táiyápi, yàanàidacaté nacái icáapi irìcuwa 30 kilo pumèníiri, íipidenéeyéi mirra, áiba pumèníiri yèewisá.

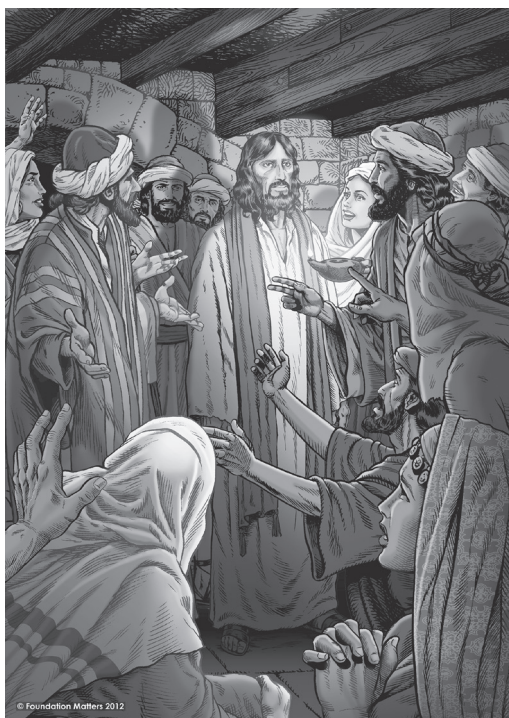
40 Yá needácaté Jesús ichéecami, yá nacái, náiwawanácani wáluma pumèníiri yèewi càide iyúwa judíonái íiwitáise iyáaná, nabàliacaalí abéeri yéetéerimiwa.

41 Aléde natàtàacatáicaté Jesús, iyaca néré abéeri bànacalé yàaluná. Yá nacái yèewica, iyaté abéeri càliculíi wàlisàita canácatáitàacá nabàlièri yéetéerimicawa. **42** Iná nachùniacáináté wawàsi ipícha-wáise yái èeri judíonái yàasu Pascua, yá nacái, abéeri càliculíi iyacaté nalí mawiénita, yá nérécaté nalíada Jesús ichéecami.

Jesús icáucàacawa yéetácáisi íicha

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

20 **1** Néese mapisáisiwata irìcu yái domingo èerica, yá María Magdalena yàacatéwa

càliculii néré catácaalítàacá quiríta. Iná ùanàacaalíté néré, yá uicácaté íba manuíri ibàlùacawa méetàucuta càliculii inùma íicha.

2 Néese, yáté uèpùaca upiá-cawa Simón Pedro yàatalé, yàatalé nacái yái Jesús yéewáidacaléca cáininéericaté iicáca, yá úumaca nali:

“Natéca cáminá càliculii irìcuíse yái Wáiwacali iinámica. Iná càmita wáalía alénácaalí naliadani.”

3 Yáta Pedro yàacawa yáapicha yái áiba Jesús yéewáidacaléca, yá napiacawa càliculii néré. 4 Yá napiacatéwa pucháibanamata. Quéwa yái áiba Jesús yéewáidacaléca, ipiacatéwa cachàini quiríta

Pedro íicha. Yá idàbaté yàanàaca ipíchalé càliculii néré. 5 Yáté yàawàda yáawawa iicáidacaténá càliculii irìculé. Yá iicácaté naliacawa niatái wálumanáica néepùanácaté Jesús iinámi. Quéwa càmitaté iwàlùawa néré.

6 Néese, yá Simón Pedro yàanàacaté yáami, yá iwàlùacatéwa càliculii irìculé. Yá nacái iicácaté naliacawa niatái wálumanái néepùanácaté Jesús iinámi. 7 Yái wáluma néepuèricaté iyú Jesús íiwita, iriacatéwa nacái méetàucuta. Yá nacái wáluma néepuèricaté iyú Jesús iinámi, icàlipieri iriacawa áibaléta íicha.

8 Néese, yá nacái iwàlùacatéwa yái áiba Jesús yéewáidacaléca idàbéericaté yàanàaca càliculii néré. Iná iicácaalíté macáita yái wawàsica, yáté yeebáidaca Jesús imichàacawa, 9 camicáiná-téca náalía néemíaca cayába yái Dios itàacáica, iwali yái iwàwacutáanácaté Jesús imichàacawa yéetánimi yèewíise.

10 Néese, yáté Jesús yéewáidacalénái yèepùacawa yàacawéeyéiná yàataléwa aléde nàyacataléca nàyaca.

**Jesús yáasáidacawa
María Magdalena iri**
(Mr. 16.9-11)

11 Néese úái María Magdalena uyamáacatéwa bàacháwáiseta càliculii idaníta. Idècunitàacá uícháanáica, yá úawiacaté uicáidaca

càliculii iriculé. **12** Yá uicácaté néré pucháiba ángelnái cabalée-yéi ibàle, yáawinéeyéiwa cháí naliadacatáicaté Jesús iinámi. Abéeri yáawinawa íiwitami iriá-catalécatéwa, áiba yáawinawa yàabàlimi iriá-catalécatéwa.

13 Yá náimacaté ulí:

“Inanáí, ¿cáná yéewa píicháanica?”

Uumaca nalí:

“Natécáiná cáminá yái Núiwacali iinámi, íná càmita núalíawa alénacaalí namàacani.”

14 Idécanáami càì úumaca, yá uwènúaca uicáidaca uínataléwa. Yá uicáca Jesús ibàlùacawa, quéwa càmiirita úalía Jesúsca.

15 Yá Jesús íimacaté ulí:

“Inanáí, ¿cáná yéewa píicháanica? ¿Cawiná yái càì picutáida?”

Quéwa, uyúunáidacáiná yácani icuèrica bànacalé yàaluná, yá úumacaté irí:

“Pía asialí, píacanámi yái itée-rica Jesús iinámica, picàlida nulí alénacaalí pimàacani nuchùulia-caténá natécani.”

16 Yá Jesús íimacaté ulí:

“¿María!”

Yá uwènúaca uicáidaca irí, yá úumacaté:

“¿Raboni!” (íimáaná: Yéewáidéeri)

17 Jesús íimaca ulí:

“Yáta píibàaca núa, càmicáinátàacá idé nuíríacawa Núaniri yàataléwa. Quéwa piawa nàatalé níái nuénánáica. Píimaca nalí: ‘Nùapínaca Núaniri néréwa, yái Píaniricuéca nacái, nùasu Dios, piasu Dioscué nacái.’ ”

18 Néese, yá María Magdalena yàacaté icàlidaca yéewáidacalénái irí yái uicáanaca Wáiwacali, yá nacái wawàsi icàlidéericaté ulí.

Jesús yáasáidacawa yéewáidacalénái iríwa

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

19 Néese idécaalíté catáca yàacawa domingo èerita, irícu yái èeri semana idàbéericawa irícu, yá idécaté nàwacáidacawa níái Jesús yéewáidacaléca, nabàliacaté nacái capíi inùmawa dàalawaca, cáalucáináté nía Judío íiwacanánái íicha. Yá Jesús yàanàacaté nàatalé, yá ibàlùacatéwa nalí bamuchúami, íimacaté nalí:

“¿Matuíbanáitacué pía!”

20 Idécanáamité càì íimaca nalí, yá yáasáidacaté naicá icáapiwa^v útuwi yáaminá, ibàlài icháuná yáaminá nacái. Yáté casíimáica níái yéewáidacalénáica naicácaalíté Náiwacaliwa.

^v **20.20** Icóapi íimáaná, griego itàacái iyú: áibaalí icáapi yùucuta, áibaalí icáapi itùcule, áibaalí icáapi yàanàa yáapichawa. Iná yéewa náimaca níái yáaliyéicawa, natàtacatésa Jesús icáapi itùcule ìwali. Càmitasa icáapi yùucuta ìwalita.

21 Yá Jesús íimaca nalí àniawa:
 “¡Matuíbanáicué pía! Càide
 iyúwa Núaniri ibànùanáté núa aléi,
 càita nacái nubànùapínácuéca pía.”

22 Idéca nacáita càica íimaca
 nalí, yá ipùaca icalésawa napùalé,
 íimaca nalí:

“Pimàacacué Espíritu Santo iyaca
 píapicha.

23 Iná níái pimàaqueeyéicuéca
 piwàwawa ibáyawaná íicha,
 Dios imàacapínáca iwàwawa
 nabáyawaná íicha. Níái cà míi-
 yéica pimàacacué piwàwawa
 ibáyawaná íicha, càmita nacái Dios
 imàacapíná iwàwawa nabáyawaná
 íicha.”

Càmita Tomás yeebáida Jesús icáucàcawa

24 Quéwa yái Tomás abéeri
 néená níái doceca, íipidenéerica
 nacái Dídimó, canácaté náapicha
 néenini Jesús yáasáidacaalítéwa
 nalí. **25** Néese níái áibanái Jesús
 yéewáidacaléca, náimacaté Tomás
 irí:

“Idéca waicáca yái
 Wáiwacalica.”

Yá íimaca nalí:

“Càmita nuebáidata ìwali,
 càmicaalí nuicá icáapi icháuná
 útuwi yáamináca, càmicaalí
 nacái nùiyaa núcáapi ipùatawa
 yáaminá irícu, càmicaalí nacái
 nùiyaa núcáapiwa ibàlài icháuná
 irículé.”

26 Néese abéeri semana
 idénáami, yaté nàwacáidacawa

àniawa níái Jesús yéewáida-
 calénáica capíi irícu. Yá néenialíca,
 Tomás iyaté náapicha néeni. Iná
 éwita nabàliacaté capíi inùma
 dàalawaca, càicáaníta, yaté
 Jesús yàanàaca ibàlùacawa nalí
 bamuchúami, yá íimaca nalí:

“¡Matuíbanáicué pía!”

27 Néese, yá Jesús íimaca Tomás
 irí:

“Piicá núcáapi, píiyaa picáapi
 ipùatawa cháí útuwi yáaminá
 irícu. Píiyaa nacái picáa-
 piwa nubàlài icháuná irícu. Pía
 cà míirica yeebáida cáuca núa, siù-
 cade, peebáidacáita nùwali.”

28 Yá Tomás íimaca:

“¡Núiwacali, nùasu Dios!”

29 Jesús íimaca irí:

“Tomás, piicácaíná núa. Yá àtata
 peebáida cáuca núa. Casíimáiyéi
 níái yeebáidéeyéica nùwali, éwita
 càmita naicá núa.”

¿Càinápiná natànàa yá cuyàlutaquéi?

30 Jesús imànicaté madécaná
 níái cà míiyéica wenàiwica idé
 imànica, quéwa imànicaté nacái
 áibanái quiríta yéewáidacalénái
 yáacúalícuta, quéwa càmita
 natànàa nía cháí irícu cuyàluta-
 quéi. **31** Quéwa níái càiyéica
 watàaníca ìwali cháí, nutànàacaté
 nía yéewacaténácué peebáidaca
 Cristoca yái Jesús, yái Dios lírica.
 Iná peebáidacaalícué ìwali, yásí
 pidèniacuéca picáuca cà míiri
 imáalàawa ìwalíisená.

Jesús yáasáidacatéwa siete yéewáidacalénái iríwa

21 1 Néese idénáami, yáté Jesús yáasáidacawa àniawa yéewáidacalénái iríwa aléde Tiberias^w icalisaniná idùlepiré.

Iná càicaté naináwaná idàba-cáwade: 2 Nàyacaté abecatáita níai: Simón Pedro, Tomás, ípidenéerica nacái Dídimos.^x Natanael yái yàcalé Caná mìnali, Galilea yàasu cáli néeséeri. Nía nacái Zebedeo yéenibeca, áibanái pucháiba quiríta Jesús yéewáidacalénái nacái.

3 Yá Simón Pedro íimacaté nalí:

“Yá nùaca nubaláquéera.”

Yá náimacaté irí:

“Wàata nacáíwa píapicha.”

Yá nalicùacatéwa yáapicha ída irìculé. Quéwa néenialí, yáté catàcani canásíwataté nabaléeri.

4 Iná amalácaalí yàacawa, yá Jesús yáasáidacatéwa nalí càina íinata, quéwa càmita yéewáidacalénái yáalía iicàcani.

5 Yá íimaca nalí:

“¡Néenicué, nùacawéeyéiná! ¿Idécué picamáaca cubái wayáapiná?”

Yá náimacaté irí:

“Canácaca.”

6 Yá íimacaté nalí:

“Piúcacué piasu máyawa péewápu néesema ída íicha, yácué piibàaca cubái.”

Néese, yá nàaca náucaca nàasu máyawa úni yáaculé. Yá càmita náalimá namichàidaca néeseni, ipuniacáináwa manùba cubái iyú.

7 Néese yái cáininéericaté Jesús iicàca yéewáidacalécawa, íimacaté Pedro irí:

“¡Yácata Wáiwacali yáara!”

Iná Simón Pedro

yéemìacanáamité càica íimaca,

“Yácata Wáiwacali yáara.”

Yáta ìwalicaté ibàlewa

iwatáacáináté ibàle yéenáwa íibaidacaténá, yá yúuwàacatéwa úni yáaculé. 8 Quéwa níai áibanái Jesús yéewáidacaléca nàanàacaté ída irìcuta càina íinatalé, iwatáidée-yéi maya irìcu cubái, cawàwanáta nàyaca noventa metro càina íicha. 9 Iná namichàacaalíwa ída irìcuíse cáli íinatalé, yá naicàca abéeri quichái ipucúacawa, abéeri cubái nacái iriawa íinata, pan nacái.

10 Yá Jesús íimaca nalí:

“Pitécué néese néená níai cubái idéeyéicuéca picamáaca.”

11 Yá Simón Pedro iricùacatéwa ída irìculé, yá nacái iwatáidacaté maya càina íinatalé ipuniéericawa cubái manuínaméeyéi iyú 153 namanùbaca. Càicàaníta, càmitaté maya icacanáwa, éwita manùbaca níai cubáica.

12 Yá Jesús íimacaté nalí:

“Aquialécué, píacué piyáaca piyáacaléwa.”

^w 21.1 Tiberias: Yácata Galilea icalìsani. Aibaalí ípidená Tiberias, quéwa úata calisaca.

^x 21.2 Tomás íimáaná, pucháibéeyéi asáica. Dídimos, càita nacái íimáanáca.

Quéwa càicáaníta, yá canácata yéewáidacaléca yái yáaliméerica isutáca yéemíawani, cawinácaalíni wenàiwicacani. Quéwa náalíacawa yácata Náiwacali.

13 Néese, yá Jesús yeedáca pan, yá iwacùaca nàwalini, càita nacái iwacùaca nàwali cubái.

14 Iná, yáté másiba yàawiríaná Jesús yáasáidacawa yéewáidacalénái iríwa yái idécanáamité imichàacawa yéetácáisi íicha.

Jesús itàaníca Simón Pedro yáapicha

15 Néese idécanáamité nayáaca, yá Jesús íimacaté Simón Pedro irí:

“Simón, Jonás ìiri, ¿cáininá piicáca núa quiríta náicha náái áibanáica?”

Pedro íimaca irí:

“Báisíta Nuíwacali, pialíaca cáinináca nuicáca pía.”

Jesús íimaca irí:

“Picúa náái nùasunái wenàiwica càide iyúwa wacùaná oveja púubanaméeyéi cáininéeri iyú.”

16 Néese Jesús isutáca yéemíawa Pedro àniawa pucháiba yàawiríapiná:

“Simón, Jonás ìiri, ¿Cáininá piicáca núa?”

Yá Pedro íimaca irí:

“Báisíta Nuíwacali, pialíaca cáinináca nuicáca pía.”

Jesús íimaca irí:

“Picúa náái nùasunái wenàiwicaca càide iyúwa wacùaná oveja púubanaméeyéi cáininéeri iyú.”

17 Néese yèepúa Jesús isu-táca yéemíawani másiba yàawiríanápiná:

“Simón, Jonás ìiri, ¿Cáininá piicáca núa?”

Yáté achúmaca Pedro iwàwa, Jesús isutácáinaté yéemíawani másiba yàawiría:

“¿Cáininá piicáca núa?”

Yá íimacaté Jesús irí:

“Nuíwacali, pialíacawa ìwali macáita. Pialíaca cáinináca nuicáca pía.”

Yá Jesús íimacaté irí:

“Picúa nùasunái wenàiwicaca càide iyúwa wacùaná oveja púubanaméeyéi cáininéeri iyú.

18 Báisíta, báisíta núumaca pirí: Uuculiiricaalíté pía quiríta, yáté piwalica pibàlewa piasu wawàsitawa. Yá nacái piacatéwa alénacaalíta piwàwa piacawa. Quéwa idécaalí béerica pía, yá piducúacáita picáapiwa áibanáicaténáta íiyàa piwali pibàle. Yá nacái natépináca pía aléde càmicataléca piwàwa piacawa.”

19 Càicaté Jesús íimaca, icàlidacaté ìwali yái càinápinácaalíté iicácanáwa Pedro yéetácawa, yáasáidacaténá áibanái irí cayábéerica yái Dios.

Yá Jesús íimacaté Pedro irí:

“¡Iná piawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé!”

Yái Jesús yéewáidacalé cáininéerica iicáca

20 Néese Pedro iwènúa iicái-daca ichàbaléwa. Yá iicáca yàacawa

yáami yái cáininéerica Jesús iicáca, yái yàanàidéericaté yáawawa Jesús iwéré, idècunitatéca nayáaca yái isutéericaté yéemíawa Jesús:

“Nuíwacali, ¿Cháná yái yèèpùadéeripináca pía?”

21 Iná Pedro iicácaalíni, yá íimaca Jesús irí:

“Nuíwacali, ¿Néeni yái càinápiná yàasu wawàsi ichàbacawa?”

22 Yá Jesús íimacaté irí:

“Yái nuwàwacaalí cáucani iwéréta nùanàaca àniawa, yá numànicani. Quéwa nùasu wawàsita, càimíirita iwàwacutá pìiyacáwa ìwalita. Quéwa pía, iwàwacutéeri yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé.”

23 Yái tàacáisica, yáté icàlà-
liacawa macáita nèewibàa níái wéenánáica Jesús ìwalíise.

Càmitasa yéetápináwa yái Jesús yéewáidacaléca. Quéwa càmita càì Jesús íimaca, íimacáitaté:

“Nuwàwacanámi cáucani iwé-
réta nùanàaca àniawa, yá cáucani,
yá nùasu wawàsicatani, quéwa
càmita iwàwacutá pìiyacáwa
ìwalita.”

24 Iná núacata yái Juan Jesús yéewáidacaléca, nucàlidaca naináwaná ìwali níái wawàsináica. Yá nacái nutànàaca nàwalita yéewacaténá pialíacuéca báisíiri-cata yái càiricaté nucàlidaca ìwali.

25 Nàyaca nacái madécaná áibanái wawàsi quiríta Jesús imàníiyéité. Quéwa nutànàacaalíté nía abée-chúanamata, nuyúunáida càmita náalimápiná èeri irìcu níatái cuyàlutanáica nutànàacaalí nàwali macáitatá. Càicawani.

HECHOS

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Hechos: Icàlidaca ìwali yái íbaidacalési Espíritu Santo imàníiricaté nalìcuíse níái apóstónáica.

Yá nacái macáita íbaidacalési Jesús imàníiricaté, yéewáidáanacaté nacái mamáalàacata apóstolnái yáapicha Espíritu Santo ichàini iyú.

Cuyàluta ípidená:

Hechos íimáaná, “namàníirité.” Quéwa, yá ípidenásiwa yái: “Espíritu Santo imàníiricaté apóstolnái irìcubàa.” Itàaníca 50 ichàbaníise Espíritu Santo ìwali.

Itànèerité cuyàluta:

Lucas, yái itànàaténi, yái idèpièricaté wenàiwica, apóstol Pablo iicácalé, yàacawéerinacaté nacái imànica àyapu icàlidacaalíté yèepunícawa Dios itàacái. Col. 4.14; Fil. 24; 2 Ti. 4.11. Piicá nacái níái áibanái versículonái “wía” íimacatáica. Hch. 16.10-17; 20.5-15; 21.1-18; 27.1-28.16.

Camuí itànèerité irìcu yái cuyàlutaca:

Lucas itànàacaténi chábade camuí 61-63 néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

Namanùbaca níái camuínái ìwacáidéeyéica irìcu tàacáisinái càiyéica itànàaca:

Namanùbaca 33 camuí. Camuí (30 néese àta 63 néré) inùmámi.

¿Cánápinaté itànàa yái cuyàlutaca?

“Wáalífacaténá cachàiniírica yái Dios, ìwalíise yái imàníirica nalí níái yeebái-déeyéica Jesús ìwali.”

“Wáalíacaténá Jesús íbaidaca, yéewáidaca nacái mamáalàacata nalícuíse níái apóstolnái, Espíritu Santo ichàini iyú, yái iyéerica nawàwalicu.” Lc. 1.1-4 y Hch. 1.1-3.

Versículo máiniiri cawènica:

Hch. 1.8.

HECHOS

Jesús ibànùapinacaté nalí Espíritu Santo

1 1 Pía Teófilo,^a nuèrica íimiétacaná, yái cuyàluta^b idàbéericaté nutànàaca pirí irícu nucàlida nàwali, macáita níái wawàsinái idàbéeyéicaté Jesús imànica, yéewáidáanacaté nacái, **2** iwéréta yàanàacaté yái èeri imichàacatáicatéwa chènuniré. Ipíchawáiseté Jesús yàacawa, yá icàlidacaté apóstolnái irí cainápinácaalíté iicácanáwa náibaidaca càide iyúwa Espíritu Santo ichùulianá nía ichàini iyúwa, níái idéeyéicaté iníwàaca iríwa. **3** Iná idécanáamité yéetácawa, yáté yáasáidacawa nalí madécaná yàawiría neebáidacaténá cáucani. Yá nacái iyacaté náapicha cuarenta

èeri, itàanícaté nacái nalí ìwali yái Dios icùanápínaca yàasunái wenàiwicawa.

4 Idècunitàacá Jesús iyáacaté yéewáidacalénái yáapichawa, yá íimacaté nalí:

“Piyamáacuéwa chátái Jerusalén iyacàlená irícu picùacaténácué yái Núaniri idéericaté imàacaca itàacáiná, péemièricuéca nacái, nucàlidaca ìwali pirícué. **5** Báisíta Juan ibautizacaté wenàiwica úni yáaculé. Quéwa píacué abénaméeyéi èeri idénáamipináta, yá Espíritu Santo iwàlùapínacawa piwàwaliculé* yàacawéeridacaténácué pía.”

Jesús imichàacatéwa chènuniré

6 Néese idècunitàacá nàwacáidacatéwa Jesús yáapicha àniawa, yáté nasutáca néemiawani:

a 1.1 Teófilo: íimáaná griegonái itàacái iyú, yái cáininéerica iicáca Dios. Néenacaté níái caináwanéeyéica, nàacawéerinánáica nacái, imàníiricaté nacái càide iyúwa Dios itàacái íimáaná.

b 1.1 Idàbéericaté nutànàaca pirí cuyàlutaca. Yáta càì íima ìwali yái cuyàluta Evangelio San Lucas. Ináté Lucas yái itànàaté pucháibanama níái cuyàlutaca: Evangelio San Lucas, yá nacái Hechos yàasu cuyàlutaca.

1.5 Mt. 3.11; Mr. 1.8; Lc. 3.16; Jn. 1.33.

“Wáiwacali, ¿siùcáisePINÁta
pimúsúada wía wàuwidenái
ichàini íicha, wía israelnáica,
wachùuliacaténá wàasu cáli
iwicáuwa?”

7 Yá Jesús íimacaté nali:

“Càmita iwàwacutácué
píaliacawa iwali yái èeri
ichàbatáipinácawa yái wawàsica,
yái Wáaniri idéerica ichanàidaca
yéenáiwana ichàbatáipinácawa
càide iyúwa iwàwáaná.

8 Iná idécaalicué Espíritu
Santo iwàlùacawa piwàwaliculé,^c
yá pidèniapinácuéca pichàiniwa
picàlidacaténácué nuináwaná
iwali Jerusalén iyacàlená iricu,
macáita Judea yàasu cáli íinata,
Samaria yàasu cáli íinata nacái,
déeculé nacái, alénácaalíta
inùmámi wenàiwicanái iyaca.”

9 Iná idéca nacáita càl íimaca
nali, idècunitàacá naicáidaca irí,
yá imichàacatéwa nàacuésemita
chènuniré. Yáté abéechúa acalèe
ibàliacani, yá càmita naicá
quirínamani.

10 Idècunitàacá nabàlù
naicáidaca yàacawa chènuniré,
yáta pucháiba asíanái cabalèeyei
ibàle yàanàaca ibàlùacatéwa nali
mawiénita.

11 Yá náimacaté nali:

“Píacué asíanái, Galilea yàasu
cáli mìnánái, ¿cánácué pibà-
lù piicáidaca chènuniré? Yái

Jesús càicué piicá imichàacawa
píatanáise chènuniré, càipináta
íicácanáwa yàanàaca àniawa iyú-
watacué piicáaná imichàacawa
chènuniré.”

Nacutácaté Judas yàalumíiseca

12 Néese, yá nèepùacatéwa
dúli Olivos íinatáise níái Jesús
yéewáidacalénáica, Jerusalén
iyacàlená néré, iyéerica batéwa
mil metro idècuni Jerusalén iya-
càlená íicha, iyúwata idècuni
iwàwacutá nàipìnaca iricu yái èeri
nayamáidacatáicawa.

13 Iná nàanàacaalíte Jerusalén
iyacàlená iriculé, yá náiriacatéwa
abéeri capíi imàdàaná iriculé iyée-
rica chènunibàa. Nàyacatáicata
nàyaca níái: Pedro, Jacobo, Juan,
Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé,
Mateo, Jacobo yái Alfeo ìirica,
Simón Zelote, Judas nacái, yái
Jacobo yéenásàirica. **14** Macáita
nía abédanamata nawàwa
náapichawáaca natàanícáténá Dios
yáapicha. Yáté nasutáca Dios íicha
namanùbaca iyúwa, inanáiná
nacái náapicha, María nacái, úái
Jesús yáatúaca, yéenánái nacái.

15 Yá néenialícaté nàwacáidawa
ciento veinte namanùbaca níái
ìwaquéeyéícatéwa néeni yeebáidé-
yéica Jesús. Yá Pedro imichàacaté
ibàlùacawa nali bamuchúami, yá
íimacaté nali:

^c 1.8 Idécanáamité Espíritu Santo iricùacawa nàwali, yá nacàlidacaté Jesús iináwaná
iwali macàaluínináta.

16 “Nuénánái Cristo ípidená ìwali, iwàwacutá ichàbacawa macáita càide iyúwaté Espíritu Santo íimáaná Dios itàacái irìcu, imàacacaalíté rey David icàlidaca Judas ìwali, yái itéericaté náiwitápu níái íibèeyéicaté Jesús. **17** Yái Judas wàacawéerinácaténi, íibaidéericaté nacái wáapichaté”.^d **18** Iyú yái palata nèericaté irí ìwalíise yái imàníinácaté ibáyawanáwa, iwènàcaté iyú abéeri cáli.

Néese, yá idacùacaté icanápi ìwaliwa ííyanási, yá ipisiacaté ipùatawa cáli iwéré. Yá imàdácaté ìwaliabàawa balánamáí, ínà ìyapicúami imusúacaté icùacawa canánama.

19 Néese Jerusalén ìyacàlená mìnánái, yáalíacaalíté iináwaná ìwali macáita, yáté nàaca ípidená Acéldama, yái cálica natàacái iyúwa íimáaná “Íráibàa.” **20** Pedro íimacaté àniawa:

“Càicaté rey David itànàaca Salmos irìcu:

‘Máisapináta icapèemi
imàacacawa.

Canápináta nacái ìyéeri irìcu
quirínama.’

Yá nacái, ‘áibapínacata íibaida
yàalumíiseca.’ *

21 Iná siùcái, iwàwa-cutá waníwàaca abéeri yàalumíiseicapiná, nèewíiseta níái asíanái yèepuníiyéicatéwa wáapichata èeri imanùbaca, idècunitatéca Wáiwacali Jesús yèepunicawa wáapicha, **22** siisàata inùmámide Juan ibautizácaalíté wenàiwica, iwérétaté Jesús imichàacawa chènuniré.

Iná abéeri néenà iwàwacutá iwà-lùacawa wáapicha, yái iiquéericaté Jesús icáuacàacawa yéetácáisi íicha icàlidacaténá iináwaná ìwali.”

23 Yáté naníwàaca nèewíisewa pucháiba asíanái: José, ípidenéerica nacái Barsabás, nèericaté nacái ípidená “Justo”, Matías nacái áiba. **24** Yá natàanícaté Dios yáapicha nàwali, náimacaté:

“Pía Wáiwacali, pía yáaliérica iicáca wawàwa canánama, pía-sáida walí chánácaalí yái idéerica piníwàaca nèewíise níái pucháiba asíanáica, **25** yeedácaténá yái íibaidacalésica apóstolnái íibaidacaléca, yái Judas imàaquéericaté íichawa ibáyawaná ichùuliacawa, yèericatéwa ìwalíisená yùuwichàacáisi iriculé.”

26 Yá náucacaté íbanái cáli iwéré^e Dios yáasáidacaténá nalí yái iníwèerica. Yá yúuwàacatéwa

^d **1.17** Níái versículonái, **18**, **19** nacái, Lucas itàacáica nía, Pedro itàacái imuchúalicu.

^e **1.26** Suerte íimáaná: Idécanáamité natàaníca Dios yáapicha, yáté natànàaca íbanái ìwali náipidená níái wenàiwicaca, yá náiyàaca nía abéeri yàalusi irìcu, yá nacusúaca nía iwéréta abéechúa imusúacawa néese.

1.20 Sal. 69.25.

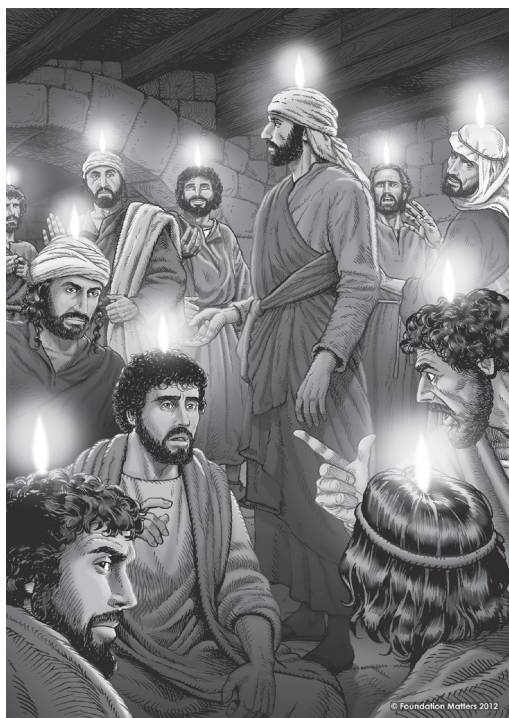
Matías iwali. Yáté néenialícata, iwàlùawa náapicha níái once apóstolnáica.

Espíritu Santo yàanàacaté

2 1 Iná yàanàacaalíte yái Pentecostés^f yàasu èerica, yá nàwacáidacatéwa macáita abécatáita níái yeebáidéeyéica Jesús iwali. **2** Yá isicúata, casànaca nalí tiríriwaca chènuníise càiri isànade iyúwa cáuli ipùacaalí cachàini. Yá ipuníada capíi irícu macáita yái náawinacatáicawa nàyaca. **3** Yá náuwàaca nacùacawa náiwita iwicáubàa náalimáwanama qui-chái ipèrù, wanène nacáiyéi iicacánáwa.^g **4** Yá Espíritu Santo iwàlùacatéwa nawàwalícu macáita yàacaténa nachàini. Yáté nadàbaca nacàlidaca Dios itàacái áibanái itàacái iyú, yái cà míirica natàacái iyúwa Espíritu Santo imàacáanaté natàaníca.

5 Néenialí èeri, nàanàacaté Jerusalén iyacàlená irículé achúma èerita, níái judíonái imàníiyéicaté càide iyúwa Dios iwàwáaná, yàanèeyéité áibanái cáli néese.

6 Iná idécanaámíté wenàiwicanái yéemíaca isàna tiríriwaca, yá nàwacácatéwa madécana. Yá nacái máalíacáanacaté náiwitáise, néemíacáinaté nasàna natàaníca nalí natàacái iyúta.

7 Máinícáinaté nacalùadacawa níái wenàiwicaca, yáté náimaca:

“Piicácué nía: ¿Cà míiyéicáiná Galilea yàasu cáli mìnanaí, níatái càì isàna itàanícade? **8** Néeni, ¿càiná yéewáaná natàaníca watàacái iyú náalimáwanama, yá nacái wáalíaca wéemíacani wáalimáwanama?

9 Wía, Partia yàasu cáli néeséeyéi, Media yàasu cáli mìnanaí, Elam yàasu cáli mìnanaí, macáita wía iyéeyéica Mesopotamia yàasu cáli íinata,

^f 2.1 Iimáaná: Cincuenta èeri Pascua idénáami, yáté nàwacáidaca néenialí yái idàbanéerica nabànacalé iyacanáca.

^g 2.3 Ilustración: lenguas como de fuego.

Judea yàasu cáli mìnánái nacái, Capadocia nééséeyéi, Ponto nééséeyéi nacái, Asia yàasu cáli mìnánái nacái, **10** Frigia cáli nééséeyéi, Panfilia nacái, Egipto yàasu cáli nééséeyéi, nía nacái Africa yàasu cáli nééséeyéica, iyéeyéica yàcalé Cirene itéesebàa. Nía nacái judíonái Roma iyacàlená nééséeyéi, iyéeyéica cháí judíonáisiwa nacái, níái nacái iwènuéyécawa judíonái íiwi-táise iriculé,^h **11** iwàwata Creta mìnánái, Arabia mìnánái nacái. ¡Macáita wémìaca nacàlidaca walí iináwaná Dios imànica cayábanama wawàsi wataacái iyúta!”

12 Yá macáicataté nactaluadacawa níái wenàiwicaca, máalíacáanacaté nacái nawàwa náináidacawa, yá náimacaté naliwáacawa:

“¿Càinásica íimáanáquéi càì natàanica wataacái iyú?”

13 Quéwa áibanái wenàiwica iicáanícáitaté naquíniná, náimacaté: “¡Cáanáita nacàmaca níara!”

Pedro idàbacatái itàanica wenàiwica irí

14 Néese, yáté Pedro imichàaca ibàlucacawa náapicha níái áibanái onceca. Yáté itàanica nalí chàinisi, íimacaté:

“Píacué asíanái judíonái, macáitacué pía nacái iyéeyéica cháí

Jerusalén iyacàlená irícu, pimàacacué nucàlidaca pirí ìwali yái wawàsica. Iná péemìacué nulí cayába.

15 Wía, càicué piicácade, càmiyéita icàma iyúwacué píináidáaná piicáca wía. Mapisáicatàacáwa la nueve néenibàa. **16** Yá wawàsiquéi càicué piicácade, yácata profeta Joel icàlitéerité ìwali, íimacaalíte:

17 ‘Dios íimacaté: Mawiénicaalí èeri imáalàacawa, Numàacapíná nùasu Espíritu yàanàaca wenàiwicanái ìwali macáita,

yá natàanípínaca nuípidená ìwali níái péenibenáica.

Iná níái ùuculiyéica, naicápináca yéenáiwanási náamacani irícuísewa.

Nía nacái béeyéináica, nubànùapínaca nalí tàacáisi náamacani irícuísewa.

18 Yá báisípínacata numàacaca Espíritu Santo nàwali níái nùasunái wenàiwicaca. Iná nacàlidapínaca nutàacái.

19 Núasáidapíná madécaná wawàsi ichàbacawa chènunibàa nactaluadéeripíná naicáca. Càita nacái íinata cáliquéi, numànipíná naicá yái càmiírca wenàiwica idé imànica.

^h **2.10** Càmiyéicaté judíonáisiwa, níacata griegonái. Quéwa idaluéyéité ìwalíisesàì ipùata íimamiwa yéewacaténá judíonáica nía.

Naicápiná irái, quichái,
madécaná ísa nacái.

20 Yá càmita èeri icànapiná
quirínama.

Uái quéerica, yá quíirapináca
úa càide iyúwa irái,
ipíchawáiseca Wáiwacali
yàanàaca yùuwichàidaca
chàinisíiri iyú wenàiwica
cháí cáli íinata.

Yá yáasáidapináca naicá
ichàiniwa.ⁱ

21 Quéwa macáita níái
isutéeyéica Wáiwacali íicha
wawàsi iicáanápíná napùalé,
níacata ichúuliadéeyéipíná
yùuwichàacáisi íicha.’

22 Píacué israelnái macáita,
pémíacué yái nutàacáica: Yái Jesús
Nazaret néeséerica, idéca Dios
yáasáidacaté piicá ichàini pèewi-
cué iyúwacué pialíanáwa. **23** Yá
nèepùadacaténi càide iyúwaté Dios
iwàwáaná, idécáinaté yáalíacawa
càinápínacaalí wawàsi ichàbacawa.

Néese, yaté pichùuliacuéca
wenàiwica cabáyawanéeyéi
inúacani cruz iwali. **24** Iná yùuwi-
chàacatéwa cáiwínama iwérétaté
yéetácawa. Quéwa, yaté Dios
icáucàidacani yéetácáisi íicha,
càmicáinaté yéewa yéetácáisi
imawèniadaca Jesús. **25** Càicaté rey
David íimaca iwali:

‘Núalíaca càmita Nuíwacali
yáalímá imàacaca núa.

Iná piyacáiná núapicha, yá
canácata yáaliméeri imànica
nulí báawéeri.

26 Iná yéewa casímáica
nuwàwa,
yá nacái nucántàaca casíimáiri
iyú.

Iná éwita nuétácawa, yá
nucáucàapínacawa àniawa,

27 càmicáiná imàacapíná
nucáuca iyaca càliculíi iriculé.

Càmita nacái pimàacapíná
nuiná ibadácawa, núa, píasu
wenàiwica imàníríica càide
iyúwa piwàwáaná.

28 Pimàacacaté nùyaca càide
iyúwa piwàwáaná.

Iná piyacáiná núapicha, yá
casíimáipínaca nùyaca.’*

29 Iná píacué nuénánáica,
yéewacué wacàlidaca pirí
amalánama iwali yái wàawirimi
rey David yéetéericatéwa, yaté
nacái nabàliacani. Yá nacái wáa-
líacawa alénácaalí icàliculèenámi
iriawa siùcalénamade.

30 Quéwa profetacaté nacái
yái rey David, yá nacái yáalíacaté
Dios idéca imàacaca itàacáíwa
irí, itaquénáinámi iricuísepinaté,
asáipíná yái Cristoca, yái
ichùulìeripínaca yàalumíiseca

ⁱ 2.20 Wáiwacali yàasu èeri íimáaná, yái yàanàacatáipínaca yùuwichàidaca níái
càmíiyéica yeebáida iwali, mil camuí yaalí.

2.28 Sal. 16.8-11.

iyúwa rey. **31** Iná idécáináté iicáca quéechani, yá icàlidacaté ìwali yái Cristo icáucàanápínacatéwa yéetácáisi íicha, ìwali nacái yái càmíinápínacaté imàacani yéetáními yèewiré, càmíinápínacaté nacái iiná ibadáwa.

32 Yái Jesús, Dios icáucàidacaténí yéetácáisi íicha. Iná wía, waicátaténí macáita idécanáamité icáucàacawa.

33 Siùcade, yáawinacawa Dios yéewápu néeseema. Yá nacái idécaté Yáaniri iimàacaca irí Espíritu Santo itàacáiná ibànùanápínacani wawàwalìculé yái càicué piicácade, péemiacuéca nacái.

34 Yái David, càmitaté imichàawa chènuniré, quéwa càicaté íimaca:

‘Wacuèriná íimacaté Nuíwacali irí:

Píawinawa nuéwápu néeseema

35 iwéréta idéca numawèniadaca macáita níai piùwidenáica.’

36 Iná macáita píacué israelnáica, iwàwacutacué píalíacawa báisíta yái Jesús pichùulièricatécué natàtàaca cruz ìwali, siùcade, Dios imàacaca Wáiwacalicaní, yái Cristoca.”

37 Iná idécanáamité néemiaca yái tàacáisica, yáté achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwalíisewa. Yá nasutácaté néemiawa Pedro, nía nacái áibanái apóstolnái:

“Píacué wéenánáica, ¿Càiná wawàsica yái iwàwacutá wamànica?”

38 Yá Pedro íimacaté nalí:

“Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irí, íicha yái iicacánáwa nacái pìyaca, yácué wabautizáca pía Jesucristo íipidená ìwali, Dios imàacacaténácué iwàwawa pibáyawaná íicha, yàacaténácué pírí mawènitá Espíritu Santo.

39 Iná píripínatacué yái càité Dios imàacaca itàacáíwa, yàanàapínacaté píricué yái Espíritu Santoca, pitaquénái íripíná, nalípiná nacái macáita níai iyéeyéica déeculé, cawinácaalíta níai Wáiwacali Dios imáidéeyéica yàasunáipínáwa.”

40 Càicaté Pedro icàlidaca nalí, yàalàacaté nacái nía, íimacaté nalí:

“Pichúuliacuéwa íicha yái náiwitáise báawéerica, níai èeri mìnánáica iyéeyéica siùcade.”

41 Néese níai yeebáidéeyéica ìwali yái Pedro icàlidéerica, yáté nabautizáca nía. Yáta èericani, nàwacátéwa napùalé càmíná tres mil wenàiwica. **42** Yáté néewáidacawa ìwali yái apóstolnái yéewáidáanáca abémáidata, napáchiaca nacái níawáacawa, nayáacaténá nacái nayáacaléwa náapichawáaca, natàanícaté Dios yáapicha nacái.

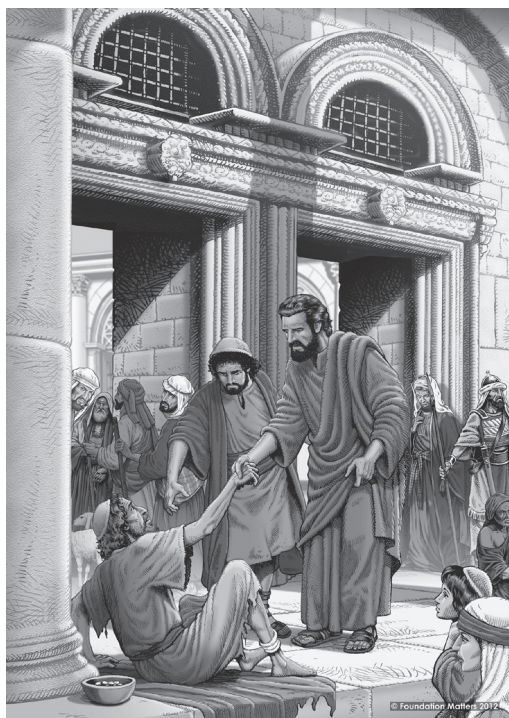
Abédanamacaté náiwitáise níai yeebáidéeyéicaté Jesús ìwali

43 Néese níai apóstolnáica, namànicaté madécaná wawàsi yái càmíirica wenàiwica idé imànica. Yáté wenàiwica yàaca máiní náimiétacaná. **44** Iná macáita níai

idéeyéicaté yeebáidaca Jesús ìwali, abédanamacaté náiwitáise. Yá nacái nàasucaté nalímáwanama macáita yái nadènièri wawàsica. **45** Aibanái iwéndacaté nàasu wawàsiwa càinacaalíta nadènièri, yá nawacùacaté iwèninámi nàwali níai catúulécanéeyéica nèewíise. **46** Yá nàwacáidacatéwa Dios icapèe irìcu èeri imanùbaca, nayáacaté nacái nayáacaléwa náapichawáaca nacapèe imanùbacatawa casíimáiri iyú nawàwalicuísewa. **47** Nàacaté cayábèeri Dios irí, yá nacái cayábacaté Jerusalén iyacàlená mìnanaí iicáca náiwitáise. Iná èeri imanùbacaté, Wáiwacali yàanàidaca Jesús ìwacáidéeyéi ipùalé níai yeebáidéeyéipináca yàacawa Jesús ìwali.

Pedro ichùnìaca abèeri asìali càmíiri yéewa ìpìnaca

3 **1** Aiba èerité, Pedro, Juan yáapicha, nàacawa pucháibanamata Dios icapèe néré natàanícáténá Dios yáapicha táicalé, idécaalí èeri iwènúacawa. **2** Aléde Dios icapèe inùma néeni ìpidenácatáica “Cayábéechúa”ⁱ, nàanàidacaté néré èeri imanùbaca abèeri asìali càmíiri yéewa ìpìnaca imusúanátawa, isutácáténá náicha palata, níai iwàluèyécawa Dios icapèe irìculé. **3** Iná yái càmíirica yéewa ìpìnaca, iicacaalíté Pedro iwàlùaca yàacawa Juan yáapicha

Dios icapèe irìculé, yá isutáca náicha wawàsi nàacáténaté irí palata.

4 Yá Pedro iicáidacaté irí Juan yáapicha, yá náimacaté irí: “Piicáida walí.”

5 Yá iicáidasíwacata nalí, icùacáiná nàaca irí abèeri wawàsi.

6 Quéwa Pedro íimacaté irí: “Canáca nulí palata, oro nacái, quéwa yáta nua pirí yái nudènièrica: Jesucristo ìpidená ìwali Nazaret néeséerica, núuma pirí: ¡Pimichàa pibàlùacawa, piipìna!”

7 Yá íibàaca icáapi ìwali yéewápu néesema, yá imichàidaca ibàlùawa.

j 3.2 Hermosa: Cayábéechúa. Capìi inùma ìpidenácatái Cayábéechúa.

Idècunitàacá imichàacawa, yá yàabàli itùculenái ichùniacawa. **8** Yá ipisiàca ibàlùacawa ráunamáita, yá ìpìnánicaté. Yá iwàlùacatéwa náapicha Dios icapèe iriculé, ìpìnáníiri, ipisíaníiri nacáíwa, yàaca nacáí Dios irí cayábéeri.

9 Iná macáita níái wenàiwica naicácaté ìpìnaca, naicácaté nacáí yàaca Dios irí cayábéeri. **10** Iná níái yáaliyéicaté ìwali, yácatani yáí yáawinéericaté isutáca palata Dios icapèe inùma néeni, ìpidenácátáica “Cayábéechúa.” Yá nacalùadacatéwa manuísíwata ìwalíise yáí càinacaté naicáca wawàsi ichàbacawa.

Pedro itàanícaté àniawa wenàiwicanái irí

11 Yáí càmíiricaté yéewa ìpìnaca, idéericaté ichùniacawa, càmita iwàwa imàacaca Pedro, Juan nacáí. Níái wenàiwicaca, yá nacalùadacawa macáita. Iná nàwacáidacawa macáita abéeri imàdáná irícu ìpidenéerica “Salomón ibàacháwalé.”

12 Iná Pedro iicácaalí nía, yá ìimacaté nalí:

“Nuénánái israelnái, picácué picalùadawa. Picácué nacáí piyúunáida wachàini iyúcani. Càmita nacáí ìwalíise yátái wàyáanáca càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càmita ìwalíise yáí càì ìpìnaca yá asialiquéi. **13** Dioscata yáí càì imànicani. Yáí Abraham yàasu Dios, Isaac, Jacob nacáí, nàasu Diosca, macáita níái áibanái

wàawirináimica, caináwanácáténá imànica yáí Iiri Jesús, yáí pèepuadéericatécué nanúacáténáni, píamèericatécué nacáí Pilato yáacúalícu iwàwacaalíté iwasàacani.

14 Quéwa píamàacatécué yáí mabáyawanéerica, imàníirica nacáí càide iyúwa Dios ìimáaná. Yáté pisutácuéca Pilato íicha iwasàanápínáté pirícué yáí abéeri inuéricaté wenàiwica.

15 Yáté pinúacuéca yáí yèerica walí wacáuca. Quéwa Dios icáucàidacaténi yéetácáisi íicha. Wía nacáí, wadécaté nacáí waicáca cáucàacani.

16 Yá asialiquéi càicué piicacade, píaliéricuéca ìwali, idéca ichùniacawa manuícáiná iwàwa Jesús iwéré. Iná yéewa ichùniacawa uláicái íicha píacúalicutacué macáita.

17 Siúcade nuénánái, nualíaca pinúacatécué náapicha Jesús, níái píiwitápunáicawa, quéwa càmíicáinátécué píaliawa ìwali yáí càirícuéca pinúaca. **18** Quéwa Dios idéca imànica càide iyúwaté ichùulianá profetanái icàlidaca ìwali bàaluité. Yáí Cristo iwàwacutéeripínáté yéetácawa.

19 Iná piwènuadacué píiwitáise-wa, iicácanáwa nacáí pìyacuéca, Dios imàacacáténá iwàwawa pibáyawaná íicha. Iná Wáiwacali ìyacáinácué píapicha, yá yàacuéca píri èeri piyamáidacáténácué píiwitáise-wa báyanási íicha, **20** ibànùacáténácué píri Jesucristo,

yái idéericaté icàlidaca ìwali pirícué quéechaté.

21 Quéwa iwàwacutá Jesús iyamáacáwaca chènuniréta idècunitàacá Dios ichùniaca macáita yái wawàsica, yái Dios imàaquéericaté yàasu profetanái mabáyawanéeyéi icàlidaca ìwali bàaluité.

22 Càicaté Moisés íimaca wàawirináimi irí: 'Yái Wáiwacali wàasu Dios, imichàidapínacué piri abéeri profeta càiride iyúwa núa péenánái yèewíiseta. Pimànicué ichùuliaca macáita càide iyúwacué íimáaná pirí. **23** Macáita níái wenàiwica càmíiyéica yeebáida profeta itàacái, Dios imáalàidapíná nía wiúnamáiwaca yàasunái wenàiwica yèewíisewa.'

24 Iná macáita níái profetanái Samuel néeseta inùmámi, macáita nacàlidacaté ìwali yá èeriquéi iyúwa ichàbáanáwa siúcade.

25 Iná siúcade, idéca yàanàaca walí macáita yái profetanái icàlidéericaté ìwali, Dios imàaquéericaté nacái itàacáiwa ìwali wàawirináimi irí bàaluité. Dios íimacaalíté Abraham irí: 'Macáita numànipínaca nalí cayábéeri, níái èeri mìnánáica pitaquénáinámi ìwalíisená.*'

26 Iná pèewitacué Dios imichàidaté Iiriwa quéecha, ibànùacaté pìatalécuéni

imànicaténacué pirí cayábéeri, piwènúadacaténacué píiwi-táisewa pibáyawaná íichawa píalimáwanama."

Sacerdotenái icháawàaca Pedro, Juan nacái

4 **1** Idècunitàacá Pedro itàaníca wenàiwicanái irí, Juan yáapicha, yá sacerdotenái yàanàcaté nàatalé úwinái íiwacali yáapicha, níái icuèyéica Dios icapèe, saduceonái nacái, **2** caluèyéité ìwalíise yái, néewáidacáinaté wenàiwica ìwali yái Jesús icáucàanacatéwa yéetácáisi íicha. **3** Yá náibàacaté Pedro, Juan nacái. Iná idécáinaté máiní táicaca, yá natécaté nía presunái icapèe irí-culé mapisáináamipínáta.

4 Ewitaté càica namànica nía, càicáaníta, yá idécaté madécaná wenàiwica yéemíaca yái tàacáisi nacàlidéericaté nalí, yá madécaná yeebáidacaté Jesús ìwali. Iná níái asíanáica, cáminaté cinco mil namanùbaca.

5 Iná mapisáináami, yáté nàwacáidacawa níái judíonái íiwacanánáica náapicha níái béeyéica, nía nacái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté, Jerusalén ìyacàlená iri-cuta nàyacatáicata nàyaca.

6 Nía nacái sacerdotenái íiwacanánáica Anás,^k Caifás

k 4.6 Anás: Yái Anás, càmíirita quirínama náiwitápusíwaca, éwita ìyaca náapicha néeni. Yáta náiwitápusíwa, yái Caifás néenialí. Quéwa Anás idènàcáita ichàiniwa mamáalàacata imàacaca idénáamité sacerdotenái íiwitápuca Caifás.

3.25 Gn. 12.3; 22.18.

yáapicha, Juan, Alejandro nacái, macáita nacái níái sacerdotenái íiwacanánái yéená wenàiwicaca. **7**Yáté nabàlùadaca nalíwa bamuchúami Pedro, Juan yáapicha, yá nasutácaté néemiawa nía:

“¿Cawiná ichàini iyú, íipidená ìwali nacái, càicué pimànica yái càirica wawàsica?”

8 Néese, yá Espíritu Santo yàacaté Pedro ichàini, yá íimacaté nalí:

“Píacué béeyéi judíonái íiwi-tápunáica nacái: **9**Siúcade, pisutácué péemiawa wía ìwalíise yái ichùnìanácawa yái asiali cáuláiquéerica, càinácaalí yéewáaná ichùnìacawa. **10** Cayábacani. Siúcade, wacàlidacué pírí ìwali píalíacaténácuéwa macáita, píacué israelnáica. Yá asialiquéi, càì ibàlùacawa cháì, ichùnìeriwa Jesucristo Nazaret néeséri íipidená ìwali, yái pimàaquéericatécué nanúaca cruz ìwali, Dios icáucàidéericaté nacái yéetácáisi íicha. **11** Yái Jesús, càicáaníde:

‘Iyúwa abéeri íba yái píamèericatécué píchawa, píacué capíi imàníirináca, piyúunáidacáinácué canácaté iwènita.

Quéwa siúcade, yácata íba nachanàidéeri bamuchúami capíi inùma yéetaná ìwali, yéewacaténá áibanái íba íbacawa iwéré dàalanama.’*

12 Canácata áiba wenàiwica yáaliméeri ichúuliadaca wía yùuwichàacáisi íicha cháì èeri irícu. Abéerita Jesús, yái Dios imàacaté yéewéeripiná ichúuliadaca wenàiwica yùuwichàacáisi íicha.”

13 Néese náiwitápunái yéemiacanáamité Pedro itàaníca nalí macàaluínináta, Juan yáapicha, yá nacalùadacaté néemiaca nasàna, náalíacáináté cà míiyéica yéewáidawa nía. Quéwa náalíacaté Jesús yéewáidacalénáica nía.

14 Yá naicácaté nacái ibàlùacawa náapicha yái asiali ichùnìericatéwa. Yá canácataté yéewáaná natàaníca nàwali quirínama.

15 Néese, yáté nachùuliaca namusúacawa náicha síisài nàwacáidatáicawa yéewacaténá natàaníca náapichawáaca nàwali.

16 Yá náimacaté:

“¿Càinásica wamànica nalí wawàsi níái asianáica? Macáita Jerusalén mìnánái idé yáalíacawa ìwali yái namàníirica, cà míirica wenàiwica idé imànica. Yá nacái canácata yéewáaná wáimaca, càmita namàni càiri wawàsica. **17** Quéwa ipíchaná icàlìliacawa mamáalàacata wenàiwica ìwali yái tàacáisica, yá iwàwacutá wabáuliaca nía nacàlidacáicha áibanái irí íipidená ìwali mamáalàacata yá asialiquéi.”

18 Néese, yá namáidacaté nía nàalàacaténá nía ipíchaná natàaníca

quirínama Jesús iináwaná ìwali, càmicaténá nacái néewáida mamáalàacata wenàiwicanái.

19 Yá Pedro íimaca nalí Juan yáapicha:

“¿Càinacué píimaca? ¿Cayábasica weebáidaca pitàacáicué quéecha Dios itàacái íicha? **20** Wía, càmita yéewa wamàaca wacàlidaca ìwali yái waiquéerica, wéemièrica nacái.”

21 Néese, yá nabáuliacaté nía àniawa. Yá quéwa namàacacaté nàawa, canácáiná yéewáaná nàuwichàidaca nía wenàiwicanái ìwaliise, macáicáináta nàaca cayábéeri Dios irí ìwalíise yái imàníirica asíali irí. **22** Yácáináí asíali ichùnìericatéwa Dios ichàini iyú idènìèrité cuarenta camuí ichàbaníise.

Natàaníca Dios yáapicha níái yeebáidéeyéica Jesús ìwali

23 Néese idécanáamité nawasàaca nía, yáté nàacawa nàacawéeyéiná yàataléwa. Yá nérécaté nacàlida nalí macáita yái sacerdotenái íiwacanánái íimáanáca nalí, náapicha níái béeyéináí náiwitápunáica. **24** Iná idécanáamité néemiaca nalí, yáté natàaníca Dios yáapicha namanùbaca iyúwa, náimacaté:

“Pía Wáiwacali icuèrica macái iwicáu, píata yái Dios imàníiricaté canánama chènuniré, cáli, lamá nacái, macáita níái iyéeyéica

néenibàa. **25** Pía Dios, càicaté píimaca piasu wenàiwica David inùmalicuíse Espíritu Santo iyú:

‘¿Cáná calúa isicúata níái wenàiwicaca, yá nacái náináidaca namànica ùuwicái Dios íipunita?

26 Macáita nàwacáidacawa níái reynáica, néenibenái yáapichawa, ichùulièyéica náapicha, nàwacáidacawa abecatáita Wáiwacali Cristo íipunita, yái pibànuèricaté aléi.’*

27 Báisíta chátái irìcuta yàcalé-quéi, yáté nàwacáidacawa níái: Herodes, Poncio Pilato, náapicha níái càmiíyéica israelnáí, israelnáí nacái, pìiri Jesús mabáyawanéeri íipunita, yái Cristo pichùulièricaté aléi. **28** Yá càicataté namànica càide iyúwaté idéená píináidaca pimànica, yá càicataté ichàbacawa.

29 Iná siùcade, Wáiwacali, péemia yái nabáulianáca nàuwichàidaca wía. Pimàaca wacàlidaca pitàacái macàaluínináta wía piasu wenàiwicaca. **30** Píasáida nacái pichàiniwa nàwali níái cáuláiqueeyéica. Pimàaca nacái wamànica yái càmiírica wenàiwica idé imànica, Pìiri mabáyawanéeri Jesús íipidená ìwali.”

31 Néese idécanáamité namáalàidaca natàaníca Dios yáapicha, yáté icusúacawa yái capíi nàyacatáica.

Yá Espíritu Santo yàacaté nachàini macáita, yá nacái nacàlidacaté macàaluínináta yái Dios itàacáica.

Yái yàasusi nadènièrica, macáita nàasucani

32 Macáita níái yeebáidéeyéicaté Jesús ìwali, abédanamacaté nawàwa, náiwitáise nacái náapichawáaca. Canácataté iiquéeri yàasu iyúwa yái wawàsi nadènièrica. Macáita naicácani nàasu iyúwa. **33** Yá cachàinicaté apóstolnái icàlidaca, quéwanáta chàinisiiri iyú Wáiwacali Jesús iináwaná icáucàanacatéwa yéetácáisi íicha. Yá nacái Dios yàacaté nalí macáita manùbasíwata yái wawàsi namáapuèrica. **34** Iná canácataté nèewi áiba imáapuèri wawàsi, macáicáináta níái idènièyéicaté yàasu cáliwa, capiináí nacái, nawéndacaténi. Yá nacái nàanàidacaté iwèninámi, **35** yá nèepùadacaténi apóstolnái irí, nawacùacaténi náalimáwanama cainácaalíta yái imáapuèrica wawàsi.

36 Néese yái José, Leví itaquérinámi, iwàwata Chipre neeséerica, apóstolnái yèericaté nacái íipidená Bernabé, (íimáaná: yái ichàiniadéerica wawàwa), **37** idèniacaté abéeri cáli, yá iwéndacaténi. Yá nacái yèepùadacaté apóstolnái irí yái iwèninámica.

Ananías, Safira nacái

5 **1** Iyacaté abéeri asiali íipidenéeri Ananías, yàacawéetúa Safira yáapichawa, nawéndaca

abéeri cáli nadènièricaté. **2** Quéwa nèepùadacaté iwèni yéenáta apóstolnái irí, idécáináté namàacaca nalíwa yéená, abédanamacáináté nacái yàacawéetúa iwàwa yáapicha ìwali.

3 Yá Pedro íimacaté irí:

“Ananías, ¿cáná pimàaca Camèniadacáiri imèniadaca piwàwa pichìwáidacaténi Espíritu Santo idécanáami peedáca yéená yái palata, piasu cáli iwèninámica? **4** Yái cálica, piasutaté ipíchatéca piwéndacani. Iná yéewaté pimànica pipalátani iyúwa càitáde iyúwa piwàwáanáta. ¿Cánaté yéewa pimànica yái càiri wawàsica? Siùcade, idéca pichìwáidaca Dios. Càmita abéeri wenàiwicanáica, níatái càì pichìwáidaca.”

5 Iná idécanáamité Ananías yéemiaca yái tàacáisica, yáta yúuwàacawa cáli iwéré, yáté yéetácawa. Yá cáalucaté macáita níái yéemièyéicaté iináwaná. **6** Yá abénaméeyéi ùuculiyéi yàacaté yéepùaca ichéecami wáluma iyú. Yáté natécani nàacaténi nabàliacani.

7 Néese máisiba hora idénáami, yá uwàlùacawa úái yàacawéetúaca, càímíchúata quéwa yáaliawa ìwali yái wawàsi ichàbéericawa néeni.

8 Yá Pedro íimacaté ulí:

“Picàlida nulí, ¿yátacué báisíta iwèni piwéndaca yái piasu cálimica, iyúwacué imanuíca piaca nulí?”

Yá úumacaté irí:

“Báisíta, yácata iwèni yáara.”

9 Yá Pedro íimacaté ulí:

“¿Cánacué yéewa abédanamaca pimànica píiwitáisewa píalimáidacaténacué piicáwa yái Wáiwacali yàasu Espírituca? Mawiénica nàanàaca capii inùma irí níái itéeyéica ibàliawa piaca-wéerimi. Siùcade, yá natépináca nacái pía àniawa.”

10 Yáta úuwàaca uliacawa Pedro yàabàli néré, yá uétácawa. Iná nawàlùacanáamiwa níái ùuculiyéica, yá naicáca uchéecami iriacawa. Yáté namusúadaca úa, yá nacái natécaté nabàliawa úa ùacawéerimi idaníbàatawa. **11** Yá cáalucaté manuísíwata macáita níái iwaquéeyéicawa Cristo ìwali, nía nacái áibanái yéemièyécaté iináwaná ichàbacawa yái wawàsica.

Apóstolnái ichùnìacaté madécaná wenàiwica

12 Iná Dios ichàini iyú apóstolnái imànicaté madécaná níái càmiyéica wenàiwica idé imànica. Yá nacái abédanamacaté náiwitáise nàwacáidacaalítewa macáita Dios icapèe imàdàaná málisawaliri irìculé ípidenéerica Salomón. **13** Níái áibanái wenàiwicaca, càmita nawàwa nàanàacaté nawéré. Quéwa yàcalé mìnanaí itàanícaté nàwali cayábanáwa. **14** Yá manùbacaté nàacawa, quéwanáta níái yeebáidéeyéica Wáiwacali ìwali, asìanái, inanái nacái. **15** Yá

namusúadacaté cáuláiquéeyéi bàacháwalé nàalubái íinatawa, Pedro ichàbacaalíténáwa néenibàa, éwita càmita idé íibàaca nàwali, yéewacaténá itànàa yàanàaca abénaméeyéi. **16** Níái yàcalé mìnanaí iyéeyéica mawiénibàa Jerusalén irí, nàanàidacaté nacái náapichawa cáuláiquéeyéi, máaliawáiséeyéi nacái espíritu báawéeyéi imànica íiwitáise. Yáté nachùnìacawa macáita.

Napiadáidacaté Pedro, Juan yáapicha

17 Néese, yáté cáudenica yái sacerdotenái íiwacali, náapicha macáita níái yáapichasaná saduceonáica. **18** Yá nachùulìacaté úwinái íibàaca apóstolnái, nàiyàacaté nía presunái icapèe irìculé yàcalé mìnanaí yàasuca.

19 Quéwa táiyápi, yá abéeri Wáiwacali yàasu ángel yàanàacaté yàacùaca presunái icapèe inùma. Yá imusúadacaté néese nía, íimacaté nalí:

20 “Pìacuéwa aléde Dios icapèe irìculé, picàlidacué nalí néré ìwali macáita yái tàacáisi yèerica wacáuca càmiirica imáalàawa.”

21 Iná idécanáamité néemìaca yái tàacáisica, yá nawàlùacatéwa mapisáináami Dios icapèe irìculé, yáté néewáidaca.

Yá sacerdotenái íiwacali imáidacaté yàacawéeyéiná yáapichawa, níái béeyéi israelnái íiwitápunáica, nàwacáidacaténáwa aléde nacháawàacatáica wenàiwica.

Yá nachùuliacaté nàanàidaca apóstolnái presunái icapèe néese.

22 Quéwa úwinái yàanàacaalíté néré, canácataté nàanàaca néré nía. Yá nèepùacatéwa néese.

23 Náimacaté:

“Wàanàacaalí néré, waicáca presunái icapèe inùma ibàliacawa cayába, úwinái nacái ibàluèyéiwa inùmalìcu. Quéwa wàacùacaalíni, yá canácata iyéeri irìculé.”

24 Iná sacerdotenái íiwacali yéemìacaalí yái tàacáisica, náapicha níái áibanái sacerdotenáica, yá nacái úwinái íiwacali icuèrica Dios icapèe, yáté máalíacanáca náiwitáise. Càmitaté náalíawa càinápinácaalí ichàbacawa yái wawàsica.

25 Quéwa néeniwata, yá áiba yàanàaca, íimaca nalí:

“Níái asíanái pìiyèyèicuéca presunái icapèe irìculé, níacata yái yéewáida wenàiwica Dios icapèe irìculé.”

26 Néese, yá úwinái yàaca icutáca nía náiwacali yáapichawa. Yá nàanàidacaté néese nía cayábéeri iyúta, cáalucáínaté naicáca wenàiwica ipíchaná nanúaca nía íba iyú. **27** Iná nàanàidacaalíté nía aléde náiwitápunái ìwacáidacatalécawa, yá sacerdotenái íiwacali isutácaté yéemíawa nía:

28 “Idécué wàalàaca pía càmicaténácué picàlida quirínama Jesús iináwaná ìwali. Siùcade, idécué péewáidaca Jerusalén iyacàlená mìnánái canánama. Yá nacái

piwàwacuéca píucaca wáinatalé yái Jesús yéetáanácatéwa.”

29 Yá Pedro íimacaté nalí, náapicha níái áibanái apóstolnáica:

“Ìwàwacutá weebáidaca Dios itàacái quéecha, wenàiwicanái itàacái íicha. **30** Yái wàawirináimi yàasu Dios, yácata icáucàidaté Jesús yéetácáisi íicha, yái pinuéricatécué cruz ìwali. **31** Yái idéerica Dios yáawináidaca siùcade yéewápu néesemáwa wáiwitápu iyú, imàaquéerica israelnái iwènúadaca íiwitáisewa ichúuliadacaténá nía yùuwichàacáisi íicha, imàacacaténá nacái iwàwawa nabáyawaná íicha.

32 Iná wíacata, yái icàlidée-yéi iináwaná ìwali, ichàbáanáwa macáita yái wawàsica, Espírtu Santo nacái, yái Dios yèerica nalí níái yeebáidéeyéica itàacái.”

33 Iná idécanáami néemíaca natàacái, yá calúasíwacata naicáca nía, yá nacái nawàwaca nanúaca nía.

34 Néese, yáté imichàaca ibàlùacawa nèewi abéeri fariseonái yéená íipidenéericaté Gamaliel, yáaliéricatéwa macáita ìwali yái ley Moisés itànèericaté, wenàiwicanái yèerité nacái íimiétacaná. Yá ichùuliacaté namusúadaca achúmáanata níái apóstolnáica.

35 Yá íimacaté nalí:

“Píacué israelnáica macáita, piicácué píichawa cayába yái wawàsi piwàwéericuéca pimànica nalí níái asíanáica.

36 Piwàwalicué yái Teudas cáimacáiricaté iicáca yáawawa,

idécate iwacáidaca yáapichawa cuatrocientos asianái. Quéwa nanúacaalíténi, yáté nacàlàlàcawa macáita níái yàasunái wenàiwicaca. Yáté nacái canácata namàníiri quirínama wawàsica.

37 Néese, yáté Judas imichàacawa, yái Galilea yàasu cáli néeséerica, yaalíté yái natànàacaalíté wenàiwicanái, yá idécate iwacáidaca nacái yáamiwa madécaná wenàiwicanái. Quéwa càitaté nacái, nanúacani. Iná macáita níái yeebáidéeyéicaté itàacái, yáté naseríacawa macáita.

38 Iná siùcade, nùalàacuéca pía: Pimàacacué nèepunícawa matuíbanáita níara asíanáica. Asianái íiwitáiseacaalí yái càirica namànica, yá imáalàapinácawa.

39 Quéwa Dios íiwitáiseacaalíni, càníiritacué píalimápiná pimáalàidaca. ¡Cayábacué píicha, isicuácáicha pimànicuéca piríwa ùuwicái Dios íipunita!"

40 Yáté neebáidaca irí iyúwa yàalàná nía. Néese, yáté namáidaca apóstolnái. Iná idécanáamité nacapèedaca nía, yá nàalàacaté nía ipíchaná nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali. Yáté namàacaca nàawa.

41 Iná namusúacanáamitéwa síisài, judíonái íiwacanánái ìwacáidacatáicawa, casíimáiyéi quéwa iwàwa, idécáiná nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali nalí éwita nàuwichàacawa.

42 Iná èeri imanùbacata, yáté néewáidaca Dios icapèe irícu,

wenàiwicanái icapèe irìcubàa nacái, yái tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali, yácata Cristo.

Naníwàacaté siete diácononái

6 **1** Néenialí èeri, yáté manùbaca nàacawa abémáidata níái yèeyéicawa Jesús yáapicha. Yáté níái judíonái itàaníyéica griegonái itàacái iyú, nadàbacaté natàaníca nàwali níái judíonái itàaníyéica hebreo iyú, càmicáínátésa nawacùa nàasu yàacàsi cayába níái yàacawéerimi yéetèeyéicawa griegonái yéenaca, nawacùacaalí yàacàsi èeri imanùbaca.

2 Néese níái doce apóstolnáica, yá nàwacáidacaté macáita níái yèeyéicawa Jesús yáapicha, yá náimacaté nalí:

"Càmita cayába wayamáidaca wacàlidaca Dios itàacái wawacùacaténá yàacàsi wenàiwicanái irí. **3** Iná píacué wéenánáica, picutáidacué wèewi siete asianái cayábéeyéi iináwaná, imàníyeyéi càide iyúwa Espíritu Santo íimáaná, cáalíacáiyéi nacái, wamàacacaténá nacáapi irícu yái íibaidacalésica **4** yéewacaténá watàaníca Dios yáapicha mamáalàacata, wacàlidacaténá nacái itàacái abémáidata."

5 Yá cayábacaté wenàiwicanái yéemíaca macáita yái tàacáisica. Yá naníwàacaté Esteban, abéeri asíali manuíri iwàwa Dios iwéré, imàníiri càide iyúwa Espíritu Santo íimáaná, Felipe nacái, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas,

Nicolás nacái yái idéericaté iwènúadaca íiwitáisewa judíonái íiwitáise irìculé, Antioquía ìya-càlená nééséerica. **6** Yá natécaté níái siete asíanáica apóstolnái yàatalé, yá namàacacaté nacáapiwa nàwali,¹ natàanícaté nacái Dios yáapicha nàwali.

7 Yá nacàlidaté Dios itàa-cái abémáidata, yá nacái càicata nanísàacawa níái yèeyéicawa Jesús yáapicha Jerusalén ìyacàlená iricu. Càita nacái madécaná sacerdotenái yeebáidacaté Jesús ìwali.

Náibàacaté Esteban

8 Yái Esteban ipuníacatéwa Dios ichàini iyú, yèericaté irí mawènitá, yá imànicaté madécaná wawàsi yái càmiíríca wenàiwica idé imànica wenàiwicanái yèewi.

9 Quéwa abénaméeyéi wenàiwica imichàacatéwa íipunita, níái néewáidacàalu Libertos^m nééséeyéica, nía nacái yàcalé Cirene nééséeyéica, yàcalé Alejandría nééséeyéi, Cilicia yàasu cáli nééséeyéi, Asia yàasu cáli nééséeyéi nacái. Natàanícaté Esteban íipunita chàinisíiri iyú.

10 Quéwa càmitaté náalimá nèepùadaca itàacái, itàanícáiná nalí cáalíacáiri iyú Espíritu Santo yèerica irí.

11 Néese, yá napáyaidaca abénaméeyéi wenàiwica náimacaténá nachìwa iyúwa:

“Wéemiaca Esteban itàaníná báawanama Moisés ìwali, Dios íipidená ìwali nacái.”

12 Yá càicaté calúaca namànica níái israelnái íiwitápu béeyéica, nía nacái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèericaté. Yá náibàacaté chàinisíiri iyú Esteban. Yá nacái natécaténi aléde nacháawàacataléca wenàiwica. **13** Yá nàanàidacaté néré níái imàníyéipínáca ichìwawa Esteban ìwali, yá náimacaté:

“Yá asialiquéi, càmiíríca imàaca itàaníca báawanama Dios ica-pèeca ìwali, Dios itàacái ìwali nacái, yái Moisés itànèericaté.

14 Wéemíca íimaca, Jesús Nazaret mìnali imutúapínása yái Dios ica-pèeca. Néese, yá iwènúadapínásaca wáiwitáise íícha yái Moisés yéewáidéericaté wía ìwali.”

15 Néese macáita níái yáawinéeyéicawa cháí nacháawàacatáica wenàiwica, yá naicáidasíwa Esteban irí, yá càica naicáca inàniide iyúwa abéeri ángel.

Esteban itàaníca iwicáuwa

7 **1** Yá sacerdotenái íiwacalí isutacaté yéemíawa Esteban, íimacaté irí:

¹ 6.6 Yái namàacáanáca nacáapiwa nàwali, càmita nachàbáida nalí chàinisi. Dioscata yái yàa nachàini náibaidáanápíná.

^m 6.9 Libertos íimáaná: níái nàasu wenàiwica presuýéimicaté. Quéwa càmiíyéi presuquirínama, itàaníyéi griegonái itàacái iyú.

“Iná, ¿Báisíta yái càináca
náimaca pìwali?”

2 Yá íimacaté:

“Píacué nuénánái béeyéica, wèe-
yéica nacái íimiétacaná, péemiacué
nulí: Yái Dios cacamaléerica yáa-
sáidacatéwa wàawirimi Abraham
irí ìyacaalítéca Mesopotamia yàasu
cáli néeni, ipíchawáisetéca ìyaca
Harán yàasu cáli néré.

3 Íimacaté irí: ‘Pimusúa pìasu
cáli íichawa. Pimàaca nacái níai
péenánáicawa, yá piacawa íinatalé
yái cáli núasáidéeripináca pírí.’

4 Néese, yáté Abraham
imusúacawa Caldeonái yàasu cáli
íicha, yá yàacaté ìyaca Harán yàasu
cáli néré. Néese idécanáamité
yàanirimi yéetácawa, yáté Dios
yàanàidaca Abraham aléi, íinatalé
cálíquéi, càicatáica wàyaca siùcade.

5 Quéwa càmitaté Dios yàa
irí yéená yái cálica ìyacatáipiná,
éwita ibàlùadacatáipiná yàa-
bàliwa. Quéwa càicáaníta, yáté
idéca imàacaca irí itàacáiná,
yàanàapináté iríni, nalí nacái
níai itaquénáinámica yéetáca
idénáamipináwa.

Càicaté Dios íimaca Abraham
irí, canácaalítéca yéenibe néenialí.*

6 Càicaté Dios íimaca irí: ‘Níai
pitaquénáinámica, nàypináca
áibanái yàasu cálica íinatalé. Yá

nàasu wenàiwicapináca néré
nía, nàuwichàidapiná nacái nía
báawanama cuatrocientos camuí.’

7 Dios íimacaté nacái:

‘Nùuwichàidapináca níai
wenàiwica imàníiyéica yàasu
wenàiwicawa, níai nùasu
wenàiwicaca. Néese idénáami, yá
namusúapináca, nàacaténá
núimiétacaná cháí wàyacatáica
siùcade.’ **8** Yá nacái Dios imànicaté
Abraham yáapicha wawàsi. Iná
yàacaté wawàsi yái; ichùulia-
caté náiríaca asíanái ìwalíisesài
ipùata íimami. Iná asáicanáamité
Abraham ìiri Isaac, yá íiríacaté
ìwalíisesài ipùata íimami nacái,
idèniacanáamité ocho èeri asáica
idénáamiténi. Càitaté nacái Isaac
imànica ìiri Jacob iríwa. Néese,
càita nacái Jacob imànicaté nalí
níai yéenibenái doceca, israelnái
yàawirináimipinácaté.ⁿ

9 Quéwa níai

wàawirináimipinácaté, cáudenicaté
naicáca naméeréeri José. Yá
nawéndacaténi nalí níai itée-
yéicaténi Egipto yàasu cáli néré.
Quéwa Dios ìyacaté yáapicha, **10** yá
nacái ichùuliadacaténi madécaná
yùuwichàacáisi íicha. Yá Dios
imàacacaté cayábaca Faraón iicáca
José, yái Egipto yàasu reyca. Néese
idénáami, yá imàacacaté icùaca

n 7.8 Pacto íimáaná: Abédamanacaalí wenàiwicanái iwàwawa náapichawáaca abéeri
wawàsi ìwali. Quéwa iwàwacutá namànica càide iyúwa náimáaná ìwali yái wawàsi
wamàníirica náapichawáaca.

7.5 He. 11.9,10; Gn. 12.7; 13.15; 15.18; 17.8.

yáapicha Egipto yàasu cáli, icapèe nacái macáita.*

11 Néese, yá máapicái yàanàacaté Egipto yàasu cáli ìwali macáita, Canaán yàasu cáli nacái. Yá nàuwichàacaté máapicái manuísíwata níai wàarináimica, canácáináté nalí yàacàsi quirínama. **12** Quéwa Jacob, yéemiacaalíté Egipto yàasu cáli mìnánái iináwaná ìwacáidacaté yàacàsi, yá ichùuliacaté néré yéenibenáíwa, níai wàawirináimica nawèniacaténá yàacàsi. Yáté idà-baca ibànùaca néré nía. **13** Néese, ibànùacaalíté néré nía pucháibáaná yàawiría, yá José yáasáidacaté yáawawa yéenánái iríwa. Yá nacái faraón yáalíacaté càinácaalí ìiwitáaná wenàiwicaca yái José.

14 Néese, yáté José ichùuliaca natécaté yàatalé yáaniri Jacob, nía nacái yéená wenàiwicaca macáita Egipto yàasu cáli néré, ínáté setenta y cinco namanùbaca macáita.

15 Càicaté Jacob yàanàaca ìyaca Egipto yàasu cáli íinatalé. Iná Jacob ìyacaté néré náapicha níai wàawirináimica ìwérétaté néetácawa.

16 Néese déecu idénáami, yáté natéca nachéecami Siquem néré. Yá nérécaté nabàlia nía càliculii iriculé, yái Abraham ìwènièricaté Hamor yéenibenái íicha palata iyú.

17 Quéwa idécanáamité manùbaca níai israelnáica Egipto

yàasu cáli íinata, yá mawiénicaté ichàbacawa càide iyúwaté Dios íimáaná Abraham irí.

18 Néese, yáté áiba faraón imichàacawa Egipto yàasu cáli íinata, càmiiritaté yáalíacawa José ìwali. **19** Yái wàlisài rey, yáté imèniadaca nía wéenánáimica. Imànicaté nacái nalí manuí báa-wéeri. Ichùuliacaté náucaca néenibe quìrasiináíwa néetácáténáwa, ipíchanáté manùbaca nía mamáalàacata.

20 Yá néenialícaté, asái Moisés yái sùmàica cayábéerité iicacánáwa. Ináté máisiba quéeritaté yáalimá isèenái icùacani nacapèe iricuwa. **21** Iná namàacacaalíté irínáamitawani, yáté Faraón íidu yàanàaca yái sùmàica, yáté uedàcani udàwinàacaténáni iyúwa uìrisíwa. **22** Yá càicaté Moisés yéewáidacawa iyúwaté Egipto mìnánái yáalíacái ìwali. Iná cawènicaté yái itàacáica, nía nacái wawàsi imàníyéicaté.

23 Néese idécanáamité Moisés idèniaca cuarenta camuí, yá iwàwacaté ipáchiaca níai yéenánái Israel itaquénáinámica. **24** Iná iicacaalíté abéeri Egipto mìnali icapèedáidaca abéeri israelnáí yéená, yáté inúaca íipuínani. **25** Quéwa Moisés iyúunáidacaté yéenánái israelnáí yáalíacawa ìwali, yácata imusúadáanápínaté nía yùuwichàacáisi íicha Dios ichàini iyú.

Quéwa càmitaté càì nàináidacawa ìwali. **26** Iná mapisáináami, yáté iicáca pucháiba israelnáì ipéliaca àniawa. Iná yàacaté ichùniaca nalí wawàsi, yá íimacaté nalí: ‘Píacué yéenáiquéeyéicawa, ¿cánacué pinúayacawa?’

27 Néese yái inuéricaté ìyaca yéenasàiriwa, yá iwesíacaté Moisés, íimacaté írí: ‘Pía, càmiirita wacuèriná! ¿Cáná piwàwa pichùniaca wàasu wawàsi? **28** ¿Piwàwasica nacái pinúaca núa càide iyúwa pinúaná táwicha yái Egipto minalica?’

29 Iná Moisés yéemiacaalíté yái càiri tàacáisica, yáté ichùuliacawa Madián* yàasu cáli néré. Yá ìyacaté néré càide iyúwa áiba cáli néeséeri. Néese, yáté yeedáca yàacawéetúawa, yá idèniacaté uápicha pucháiba yéenibewa.^o

30 Néese idécanáamité ichàbacawa cuarenta camuí, yáté abéeri ángel yáasáidacawa írí abéeri àicu zarza^p yèewíise, quichái ipèrùà yèewi, aléde máisawaliré, mawiénita dúli Sinaí írí.

31 Yá Moisés icalùadacaté iicáca yái wawàsi iiquéerica.^q Yá imawiénidacatéwa írí iicacaténa cayábani. Yá yéemiacaté

Wáiwacali isàna itàaníca, íimacaté írí: **32** ‘Núacata piawirináimi yàasu Dios, Abraham yàasu Dios, Isaac, Jacob nacái.’ Yá Moisés itatácaté icalùniwa, yá càmita iicáidaca quirínama írí.

33 Yá Wáiwacali íimacaté írí: ‘Piwatàa, níai pizapatunicawa, yácáináì cáli càicatáica pibàlùacawa mabáyawanácani idècunitàacá nùyaca cháì. **34** Báisíta idéca nuicáca nàuwichàacawa níai nùasu wenàiwica, ìyèeyéica Egipto yàasu cáli néré. Nuémiaca nacái nasàna nàuwichàacawa cáiwina. Iná yéewa nulicùacawa numusúadacaténa nía nàuwidenái íichawa. Iná siùcade, iwàwacutá màulenáca pía, nubànùapinácáiná pía Egipto yàasu cáli néré.’

35 Iná yái Moisés mawèniiricaté naicáca quéecha níai israelnáica náimacaalíté írí: ‘Pía càmiirita wacuèriná! ¿Cáná piwàwa pichùniaca wàasu wawàsi?’

Càicáaníta, yáté Dios ibànùacani nacuèrinápiná imusúadéeripiná nía ángel ichàini iyú, yái yáasáidéericatéwa írí àicu zarza yèewi.

36 Néese, yá Moisés imusúadacaté nía Egipto yàasu cáli íicha imànicanáamité madécaná

o 7.29 Yá Moisés yáalíacaté wenàiwicanái yáalíacawa ìwali yái inúanacaté abéeri egipciami. Iná ipíchaná nanúacani, yáté ipíacawa náicha Madián yàasu cáli néré.

p 7.30 Zarza: Abéeri àicu catuíréeri yéetaná ìwalíisewa, quéwa càmiirita máiní chènúnica.

q 7.31 Yái Moisés iiquéerica quichái ipucuéricawa àicu zarza yèewíise, càmiirita yéewa ichàacawa, càmiirita nacái yéewa uyáacawa macáita úái àicuca.

7.29 Ex. 2.11-15.

yái cà míirica wenàiwica idé imànica, Lamá quíiréeri néeni nacái, máisawalíiri yùucubàa nacái, cuarenta camuí. **37** Yái Moisés, yácata càiri íimacaté israelnái irí: ‘Dios imichàidapinacué pirí abéeri profeta péenánái yèewíiseta càiride iyúwa núa.’ **38** Yái Moisés, yácataté yái yèepuníiricatéwa manùbéeyéi wenàiwica yáapicha máisawalíiri yùucubàa, yéemièricaté ángel isàna itàaníca yáapicha, wàawirináimi íichawalíná dúli Sinaí néeni. Dios yèericaté nacái irí níái tàacáisi yèeyéica wacáuca, yá nacái ichà-báidacaté nía walí.

39 Quéwa càmitaté wàawirináimi iwàwa yeebáidaca irí, náamàacáitaténi. Yaté náináidacáita nèepùacawa Egipto yàasu cáli néréta. **40** Iná yéewa náimacaté Aarón irí: ‘Pimàni walí wàasu diosnái itéeyéipiná wáiwitápu, càmicáiná wáa-líawa càinácaalí íisa yái Moisés imusúadéericaté wía Egipto yàasu cáli néese.’

41 Néese, yaté namànica abéeri pacá ìiri nacáiri yéenáiwana náasu diospiná, yá nanúacaté cuwèsinái neemácáténá irí nía. Yá casíimáicaté níái wenàiwicaca ìwaliise yái namàníiricaté nacáapi iyúwa.* **42** Quéwa Dios iwènúacatéwa náicha. Yá

imàacacaté nía nàacáténá náimiétacaná macáita níái icué-yéicawa chènuníise, càide iyúwaté profetanái itànàaná nàwali.*

‘Píacué israelnái, càmitaté pìanàidacué nulí cuwèsinái. Càmitaté nacái peemácué nía nulípiná idècunitaté pèepunícuécawa máisawalibàa cuarenta camuí.

43 Quéwa pèepunídacatécué piasu dios Moloc icapèemawa, dùlupùta Refán yéenáiwana nacái, úái áiba piasu dioscuéca.^r

Yéenáiwana si pimàníiyéicuéca piríwa pìacáténácué náimiétacaná.

Iná ìwaliise, yá numàacapináca natécuéca pía déeculé piasu cáli íichawa, déeculé quiríta Babilonia iyacàlená íicha.’

44 Níái wàawirináimica nadèniacaté máisawaliri néenibàa yái Dios icapèema idènièricaté pucháiba imàdàaná, yàa-lusi mabáyawanéeri, yàalusi mabáyawanásiwéeri, náalíacáténaté Dios iyaca náapicha, yái Dios ichùulièricaté Moisés imànica càide iyúwataté iicacánáwa yáasáidaca iicáni.* **45** Yái capíima wasèenáimi

^r **7.43** Itàaníca nàwali níái dùlupùtanái namàníiyéicaté náasu diosnáiwa, nàacáténá náimiétacaná iyúwa piapoconái yàasu cuwáisàiri.

7.41 Ex. 32.2-6. **7.42** Am. 5.25-27. **7.44** Ap. 15.5.

yedéericaté wàawirináimi íicha, yá nawàlùadacatèni Josué yáa-picha, namawèniadacaalíte Canaán yàasu cáli mìnánái, níái Dios imusúadéeyéicaté wasèenáimi íicha iwérétaté rey David yàasu èeri yàanàaca.

46 Néese, yá cayábacaté Dios iicáca David íiwitáise. Yáté nacái isutáca Dios íicha wawàsi, iwàwacáináté imànica Dios icapèe nalípiná níái Jacob itaquénáinámica. **47** Quéwa Dios imàacacaté Salomón imànica yái Dios icapèe manuírca. **48** Ewita càmita Dios Chènuníiséeri iya irìcu yái capii wenàiwicanái imàníirica icáapi iyúwa, iyúwaté profeta íimáaná:

49 ‘Wáiwacali íimaca: Nùyaca macáita chènuniré.

Yái cálica, yácata nùabàli yàalubáiná.

Iná canácata áiba yàalusi yéewéericué pimànica nulí nuyamáidacatáipiná núawawa.

50 Núacataté imàníiri macáita yái èerica.’

51 ;Quéwa càita mamáalàacata píamàacué Dios itàacái!
;Mamáalàacatacué pibàlùacawa Espíritu Santo íipunita! ;Càicatacué píade iyúwaté piawirináimi!

52 Níái piawirináimicuéca, macáita namànicaté báawéeri profetanái irí. Nanúacaté níái

icàlidéeyéicaté iináwaná iwali yái Mabáyawanéeri asialica, yái pèepùadéericatécué nalí nanúacaténáni.

53 Bàaluité Dios imàacacaté ángelnái yèepùadaca piawirináimi irí yái Dios itàacái ichùulianáca. Quéwa càicáaníta, càmitacué pimàni càide iyúwa íimáaná.”

Nanúacaté Esteban

54 Iná idécanáamité néemíaca Esteban itàacái, yá máinícaté calúaca nía. Yá naamíacaté nayéiwa quiríquirínama nalúawa. **55** Quéwa, yáté Espíritu Santo yàaca Esteban ichàini. Iicáidacaté chènuniré, yá iicacaté néré Dios icamaláná. Iicacaté nacái Jesús ibàlùacawa Dios yéewápu néesema.

56 Yá íimacaté:

“Siùcade, nuicáca yàacùacawa chènuniré. Nuicáca nacái yái asiali Dios néeséerica ibàlùèriwa Dios yéewápu néesema.”

57 Néese, yá néemíanicatéwa cachàini, yá nabàlìacaté nàuwíwa íicha, yá nacái napiacatéwa yàatalé náibàacaténáni. **58** Yáté nawesíaca namusúadawani bàacháwalé yàcalé íicha. Yá nérécaté nanúani íba iyú. Níái icháawèeyéicaté iináwaná nachíwa iyúwa, namàacacaté nabàlewa abéeri ùuculíiri yáataná íipidenéerica Saulo.

59 Iná idècunitàacá nanúaca mamáalàacata Esteban íba iyú, yá itàanicaté Dios yáapicha, íimacaté:

“Pía Nuíwacali Jesús, peedá yái nucáucaca.”

60 Yá yúuwàaca yáawinacawa yùulùì ipùata iyúwa, yá íimacaté cachàini:

“¡Nuíwacali, pimàaca piwàwawa nabáyawaná íicha yái namàníirica nulí!”

Iná idécanáamité càica íimaca, yá yéetacatéwa.

Saulo icutáca níái yeebáidéeyéica Jesús iwali

8 **1** Yá nacái abédanamacaté Saulo iwàwa náapicha níái inuéyéicaté Esteban. Néenialí èeri, yáté idàbaca napiadáidaca níái iwaquéeyéicawa Cristo iwali Jerusalén iyacàlená irìcu. Yá nacàlàliacatéwa macáita áibanái yàcalé iricubàa iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, Samaria yàasu cáli íinata nacái. Quéwa níái apóstolnáica, càmiíyéitaté ipiawa. **2** Néese idécanáamité nanúaca Esteban, yá abénaméeyéi asíanái imàníiyéica càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, natécaté nabàliawa ichéecami, yáté náicháanica ìininá manuísíwata. **3** Néese, yáté Saulo icutáidaca níái Cristo iwacáidéeyéica, iwàlùacatéwa nacái capíi imanúbacata iwatáidacatená itéwa asíanái, inanái nacái, presunái icapèe irìculé.

Felipe icàlidaca cayábéeri tàacáisi abéeri yàcalé irìcu, Samaria yàasu cáli íinata

4 Quéwa níái ipièyéitécawa alénacaalíta napiawa, yáté nacàlida

wenàiwicanái irí néenibàa yái tàacáisi cayábéerica. **5** Néese yái Felipe yàacatéwa nacái abéeri yàcalé néré Samaria yàasu cáli íinata, icàlidacatená nalí Cristo iináwaná iwali.

6 Yá madécaná wenàiwica yàacaté yúuwiná cayába yái Felipe yéewáidáanacaté nía. Néemiacaté irí cayába, naicacaté nacái imànica yái càmiirica wenàiwica idé imànica. **7** Ichùnìacaté madécaná níái idènièyéica espíritu báawée-yéi, néemíanicaté namusúacawa náicha, nía nacái icàwa ituwiè-yéiwa, càmiíyéica nacái yéewa ìipinaca. **8** Yá casíimáicaté níái yàcalé minanáica.

9 Iyacaté abéeri asíali íipidenéeri Simón, imàliéríté wenàiwica quéecha yàcalé irìcu. Yá cayábacaté wenàiwicanái iicáca yái imàníirica. Iná iwálíise, yáté cawènica iicáca yáawawa. **10** Yá wenàiwicanái yéemiacaté irí macáita púubanaméeyéi néeseta, béeyéi nacái macáita. Yá náimacaté iwali: “Yá asíaliquéi, idènièri cáminá Dios ichàini manuírí.”

11 Iná madécaná camuíté néemiaca irí, nacalùadacáinaté naicáca yái imàliacaca. **12** Iná Felipe icàlidacaalíté nalí iwali yái tàacáisi cayábéerica, Dios icùanáca yàasunái wenàiwicawa, Jesucristo iináwaná iwali nacái, yáté neebáidacani. Yá nacái nabautizacatéwa asíanái, inanái nacái. **13** Yá nacái Simón yeebáidacaté Jesús iwali. Iná idécanáamité

nabautizácani, yá yèepunícatéwa Felipe yáapichata. Yá icalüada-caté iicáca yái yéenáiwánási Felipe imàníirica, yái cà míirica wenàiwica idé imànica.

**Nabànùacaté Pedro, Juan
nacái, Samaria yàasu cáli néré
nayúudàacaténá Felipe**

14 Néese níái apóstolnái iyéeyéicaté Jerusalén iyacàlená irícu, néemiacaalíté Samaria mìnánái iináwaná yeebáida-caté Dios itàacái ìwali, yáté nabànùaca néré Pedro, Juan yáapicha. **15** Iná nàanàacaalíté Samaria néré, yá natàanícaté Dios yáapicha nàwali imàacacaténá Espíritu Santo iwàlùacawa nawàwalicu. **16** Càmicáinátéca Espíritu Santo idé yàanàa iyaca nawàwaliculé, éwita abéeri néenápíná, nabautizácaínáté nía Jesús íipidená ìwalita abéerita. **17** Iná náibàacaalíté nàwali nacáapi iyúwa, yá Espíritu Santo iwàlùacatéwa nawàwaliculé.

18 Iná Simón iicácaalíté náibàaca nàwali, yá Espíritu Santo iwàlùacatéwa nawàwaliculé, yá iwàwacaté nacái iwèniaca náicha yái chàinisica palata iyú. **19** Iimacaté nalí:

“Piacué nulí nacái yái chàinisica Espíritu Santo iwàlùacaténáwa nacái nawàwaliculé, níái

numàaquéeyéipináca nucáapiwa ìwali.” **20** Yá Pedro íimaca irí:

“Pimáalàawa pipalátani yáapichawa, piyúunáidacáiná wawènièrica yái Dios yèerica walí mawènitá.^s **21** Iná pía canéerita irí wawàsi wáapicha, wáibaidacalé ìwali nacái, Dios yáalíacáiná báawaca píináidacawa. **22** Iná iwàwacutá pimàacaca píichawa yái píináidáanácawa báawanama. Yá nacái pisutáca cachàini Dios íicha. Isicúata yéewa imàacaca iwàwawa íicha yái càináca píináidacawa. **23** Núalíaca báawaca piwàwa, cáudenicáiná pía, yá nacái bayáwanási idacùaca píiwitáise.”

24 Yá Simón camàliquéeri íimacaté nalí:

“Pisutácué Dios íicha nùwali ipíchaná yàanàaca núa yái càiri-cuéca píimaca nulí ìwali.”

25 Néese idécanáamité apóstolnái icàlidaca nalí Jesús iináwaná ìwali, idécaalíté nacái néewáidacaté nía Dios itàacái ìwali, yá nèepùacatéwa Jerusalén iyacàlená néré. Idècunitàacá nèepùacawa àyapu irícubàa, yá nacàlidacaté nàacawa yái tàacáisi cayábéerica madécaná yàcalé púubanaméeyéi irícubàa, Samaria yàasu cáli íinata.

Felipe etiope yáapicha

26 Néese, yá abéeri ángel Wáiwacali néeséeri itàaníca Felipe

^s 8.20 Càmita Pedro itàaní irí ìwali yái yàasu palata imáalàanápínacawa. Yáca íima irí ìwali yái yéetáanápínacawa, yàanàapínacawa yùuwichàacáisi quichái irículé.

yáapicha, íimacaté irí: “Pichùnià píawawa, piacaténáwa sur néré irìcubàa àyapuquéi irìcuéricawa Jerusalén iyacàlená néese, Gaza iyacàlená nérépiná, yái àyapu ichàbéericawa máisawaliri iwaaliabàa.” **27** Néese, yá Felipe yàacatéwa. Iná yàacaalítéwa àyapulicubàa, yá iicáté abéeri eunuco,* cáli Etiopía^t néeséeri, Candace^u yàasu wenàiwica, úái nàasu reynáca, níái Etiopía yàasu cáli mìnanáica, icuèricaté macáita yái ùasu cawènírica. Yèepunícatéwa Jerusalén iyacàlená néré yàacaténá Dios íimiétacaná. **28** Iná yèepuacaté yàacawa yàasu carru irìcuwa, iléecaté nacái yàacawa yái cuyàluta profeta Isaías itànèericaté.

29 Yá Espíritu Santo íimacaté Felipe irí: “Piawa yàatalé mawiénita, pìanàa iwéré yái carruca.” **30** Iná Felipe yàanàacaalí iwéré mawiénita, yá yéemiaca isàna iléeca yái profeta Isaías itànèericaté cuyàlutaca. Yá isutáca yéemiawani:

“¿Píalía péemiaca íimáaná yái càirica píléeca?” **31** Yá Etiopía néeséeri íimaca irí:

“¿Cawiná yéewáaná nualía nuémíacani canácaalí yéewáidéeri núa ìwali?” Yá isutáté wawàsi Felipe íicha íiríacaténá yáawinacawa yáapicha yàasu carru iriculé. **32** Yái Dios itàacái iléericaté yàacawa, càicaté íimaca:

“Natécani càide iyúwa natécaalí abéeri oveja nanúacaténáni, aléde nanúacataléca cuwèesináí.

Yá masànacata ibàlùacawa càide iyúwa abéeri cordero, éwita nadalúaca ichùna.”^v

Yáté masànacata náichani.

33 Iná nàuwichàidacaalíténi, canácataté iiquéeri ipùalé.

Iná canácata itaquénái icàlidéeyéipiná iináwaná, namáalàidacáinaté icáuca íicha yá èeriquéi.”

34 Néese, yá eunuco isutáca yéemiawa Felipe, íimacaté irí:

“Nusutá píicha wawàsi manuísíwata, picàlida nulíni: ¿Cawiná ìwali yái càì profeta itàaníca? ¿Iwalitawa yái càì íimaca? ¿Aiba ìwalicaalíta yái càì itàaníca?”

35 Néese, yá Felipe idàbacaté icàlidaca irí ìwali yái tàacáisi

^t 8.27 Etiopía: Abéeri cáli íipidená, iyéerica Africa yàasu cáli íinata, mawiénita Egipto yàasu cáli irí.

^u 8.27 Candace: íimáaná, càiride iyúwa presidente wáimacaalí, quéwa càmfírira náipidenásíwata.

^v 8.32 Oveja ichùna o Cordero ichùna: Níái cuwèesináí, cáanáica nachùna cachùtéeri. Iná camuí yàapiré, yá nadalúaca náicha nachùna ùuléecáicha máiní nalí. Quéwa uniabéepiré, yá nèepunícawa nachùna yáapichatawa, casalínicáiná néenialí. Quéwa càmita néemíaniwa càide iyúwa marrano, masànéeyéita.

8.27 Mt. 19.12; 1 Co. 7.7,32-35.

cayábéerica, irìcuíseta yái tàacáisi iléerica, icàlida irí Jesús iináwaná ìwali. **36** Iná idècunitàacá nàacawa àyapulicubàa, yá nàanàaca abéeri úni néré. Yá eunuco íimacaté: “Piicáca, yáca única yái. ¿Iyasica áiba wawàsi càmiiri yéewa pibautizáca núa ìwaliise?” **37** Yá Felipe íimacaté irí:

“Peebáidacaalí Jesús ìwali báisíta, yá yéewaca nubautizáca pía.” Yá eunuco íimacaté:

“Nuebáidaca Dios Iirica yái Jesucristo.”

38 Yá eunuco ichùuliaca nabàlùadaca yàasu carru, yá nalicùacawa úni yáaculé pucháibanamata, yáté Felipe ibautizácani. **39** Iná idécanáami namichàacawa úni yáacuise, yá Wáiwacali yàasu Espíritu Santo itéca Felipe, yá càmita quirínama eunuco iicácani. Quéwa, yáté casíimáica yèepùacawa. **40** Néese, yáté Felipe yàanàaca mesúnamáita Azoto iyacàlená néré. Yá icàlidacaté yàacawa yái tàacáisi cayábéerica nalicubàa macáita níái yàcalénáica, càitaté yàanàaca Cesarea iyacàlená néré.

Saulo yeebáidacaté Jesús ìwali

9 **1** Yá Saulo ibáuliacaté inúaca mamáalàacata níái yèeyéicawa Jesús yáapicha. Néese, yá yàacatéwa sacerdotenái íiwacali yàatalé. **2** Yá isutácaté íicha cuyàluta itéeripiná nalí níái judíonái idènièyéica yéewáidacàalunáwa

Damasco yàasu cáli íinata, yàanàacaalíténá néré asianái, inanái nacái, yèeyéicawa iricubàa yái áiba Ayapuca, idacùacaténá itéwa néese nía macáita Jerusalén iyacàlená nérépiná. **3** Yá yàacatéwa àyapulicubàa, ínà mawiénicanáamité yàacawa Damasco iyacàlená irí, yá isicúata abéeri camalási mèlumèluíri icànacaté chènuníise Saulo itéesebàa macáita. **4** Iná icaláacaalíwa cáli íinatalé, yá yéemiaca abéeri tàacáisi càirité íimaca irí: “Saulo, Saulo, ¿cáná pipiàdáida núa?” **5** Yá Saulo íimacaté irí: “¿Cawiná píaquéera, Nuíwacali?” Yá íimacaté irí: “Núacata Jesús, càirica

pipiadáidaca. [Càulenéeri wawàsica yái càì pimànica, càicáaníde iyúwa abéeri cuwèesi ibáawacaalí cáiréeri ipùatalìcu yáamiriculéwa.]”

6 Yá itàtàaca icalùniwa, yá íimacaté:

“Nuíwacali, ¿càiríná wawàsica yái piwàwa numànica?” Yá Wáiwacali íimacaté irí: “Pimichàawa pibàlùacawa, piwàlùawa yàcalé iriculé. Yá nérécata nacàlida pirí yái iwàwacutéeripináca pimànica.”

7 Níái áibanái asíanái Saulo yàacawéeyéináca, cáaluíyái ibàlùacawa, néemíacáiná isàna itàaníca, quéwa canácata niquéeri wenàiwicaca.

8 Néese, yá Saulo imichàaca ibàlùacawa. Yá yàacùaca ituíwa, yá càmita asái iicáidaca quirínama. Yá natécáitaté icáapi ìwali Damasco iyacàlená iriculé. **9** Yá nérécaté ìya máisiba èeri càmíirita asái iicáidaca, càmíirita iyáa iyáacaléwa, càmíirita nacái ìira úni.

10 Iyacaté Damasco iyacàlená irìcu abéeri yèericawa Jesús yáapicha íipidenéeri Ananías. Yá irícaté Wáiwacali yáasáidawa yéenáiwánási nacáiri iyú, íimacaté irí: “¡Ananías!”

Yá Ananías íimaca: “Nuíwacali. Chácata núa.” **11** Yá Wáiwacali íimacaté irí: “Piawa mesúnamáita yàcalé yàapunáná irìcubàa yái íipidenéerica ‘Machacàníirí’, yá piwàlùawa Judas icapèe iriculé. Yá néenica pisutá péemiawa ìwali yái íipidenéerica Saulo, Tarso néeséerica. Siúcade, itàaníca ìyaca Dios yáapicha. **12** Iná idé iicáca

yéenáiwánási nacáiri iyú, abéeri asíali íipidenéeri Ananías iwàlùacawa yàatalé, íibàacaténá ìwali yéewacaténá asáica iicáidaca.”

13 Néese, yá Ananías íimaca irí: “Nuíwacali, madécaná wenàiwica idé icàlidaca nulí iináwaná ìwali yá asíaliquéi, imàníníaca nalí manuí báawéeri, níái piasunái wenàiwica, piseriéyéica pirípináwa Jerusalén iyacàlená irìcu. **14** Núalíaca nacái idéca sacerdotenái íiwacali imàacaca irí wawàsi idacùacaténá itéwa wía macáita, wía yeebáidéeyéica píipidená ìwali.” **15** Yá Wáiwacali íimacaté irí: “Piawa néré, idécáiná nuedáca yái asíalica icàlidacaténá nuináwaná ìwali áibanái wenàiwica íiuitáaná irí, reynái irí, israelnái itaquénáinámi irí nacái. **16** Núasáidapináca irí càinácaalí iicácanáwa iwàwacutápiná yùuwichàacawa nuípidená ìwali.” **17** Néese, yaté Ananías yàacawa Judas icapèe néré. Yá íibàacaté Saulo ìwali, yá íimacaté irí:

“Nuénásàiri Saulo, yái Wáiwacali Jesús yáasáidéericatéwa pirí piacaalítéwa néese àyapulìcubàa, yáquéi càì ibànùaca núa piatalé yéewacaténá asáica piicáidaca àniawa, yéewáanápíná nacái Espíritu Santo itéca píiuitáise íiuitápu.” **18** Yá néeniawata, yáta nacaláacawa ituí irìcuíse cubái íimami nacáiyéi, yáta asáica iicáidaca. Néese idécanáamité imichàacawa, yaté nabautizácani. **19** Néese

idécanaámité iyáaca iyáacaléwa, yáté cachàinicanì. Yá iyamáacatéwa néenita abénaméeyéi èeri, náapicha níái yèeyéicawa Jesús yáapicha, iyéeyéica Damasco iyacàlená irìcu.

Saulo icàlidaca nalí Dios itàacái Damasco iyacàlená irìcu

20 Néese, yátaté Saulo idàbaca icàlidaca nalí Cristo iináwaná ìwali yácata Dios Iiri, judíonái yéewáida-càalunái irìcubàa. **21** Iná macáita níái yéemièyéica Saulo icàlidaca Dios itàacái, yá nacalùadacatéwa, yá náimacaté:

“Yácata icutáidéeri Jerusalén iyacàlená irìcu níái yèeyéica Jesús íimiétacaná. Iná nàwalínáta yái càì yàanàaca nacái aléi, idacùacaténa itéwa nía Jerusalén iyacàlená nérépiná sacerdotenái íiwacali yàatalé.” **22** Quéwa yái Saulo, quéwanátaté cachàinica icàlidaca Dios itàacái, càita máalíacanácaté imànica náiwitáise níái judíonái càmíiyéica yeebáida Jesús ìwali, iyéeyéica Damasco iyacàlená irìcu, yáasáidacáináté nalí Cristoca, yái Jesús.

Saulo ichúuliacawa yùuwidenái judíonái íicha

23 Néese madécaná èeri idénáami, yáté nàwacáidacawa níái judíonái íiwacanánáica natàanícaténá náapichawáaca íibàacáanáta, abédanamacaténa nawàwa ìwali yái nanúanápínaca Saulo. **24** Quéwa, yáté

Saulo yáaliacawa ìwali yái nacuèridáanacaté nèepunícawani. Iná nachùuliacaté nàasu wenàiwica icùaca yàcalé inùma èeríapinama, táiyápinama nacái nanúacaténatani. **25** Néese níái yèeyéicawa Jesús yáapicha, yáté náiyàaca Saulo abée-chúa mapíiri irìculé táiyápi, yá nalicùadacaténi yéenuólusi ìwali yàcalé iwáiná ìwalibàa.

Saulo yàanàacaté Jerusalén iyacàlená irìculé

26 Néese Saulo yàanàacaalíté Jerusalén iyacàlená irìculé, yá iwàwacaté yàanàaca nawéré níái yèeyéicawa Jesús yáapicha. Quéwa cáalucaté naicàcani, càmíicáináté neebáida yàcani yèepuníirícatéwa Cristo yáapicha. **27** Néese, yá Bernabé yeedáca yàataléwani. Yáté yáasáidacani Jesús yéewáidacalénái irí. Yá nacái Bernabé icàlidacaté nalí càinácaalíté iicáca Wáiwacali àyapulicu, càinácaalíté nacái icàlidaca nalí macàaluínínáta Jesús iináwaná ìwali Damasco iyacàlená irìcu. **28** Yá càicaté Saulo iyamáacawa náapicha Jerusalén iyacàlená irìcuta níái Jesús yéewáidacaléca, yá nacái yèepunícatéwa náapichata alénacaalíta nèepuníwa. **29** Yá icàlidacaté nalí chàinisíiri iyú macàaluínínáta Wáiwacali íipidená ìwali, níái judíonái itàaníiyéícaté griegonái itàacái iyú. Quéwa, yá nawàwacáitaté nanúacani. **30** Iná níái wéénánáica Jesús ìwalíisená, náalíacaalíté áibanái iwàwaca

inúacani, yáté natécani Cesa-
rea iyacàlená néré. Néese, yáté
nabànùacani Tarso iyacàlená
nérépiná. **31** Néese níái ìwa-
quéeyéicawa Cristo ìwali, yáté
matuíbanáica àtata macáita iyée-
yéica Judea yàasu cáli íinata,
macáita Galilea yàasu cáli íinata,
Samaria yàasu cáli íinata nacái. Yá
nacái náasáidacaté nèepunícawa
cáimiétacanéri iyú Dios yáapicha,
yá Espíritu Santo ichàiniadacaté
nawàwa abémáidata.

Pedro ichùnìacaté Eneas Dios ichàini iyú

32 Abéeri èeri, yáté Pedro
yèepuníca ipáchiacaté macáita nía
nacái yeebáidéeyéica Jesús ìwali iyée-
yéicaté Lida iyacàlená iricu. **33** Yá
iyacaté néeni abéeri asíali íipidenéri
Eneas, irianíiriwa yàalubái íinatawa
ocho camuí, máapínacáiná icàwa.
34 Yá Pedro íimacaté irí:

“Eneas, siùca Jesucristo ichùnìa pía.
Pimichàawa, yá nacái pìwacáidaca
pialubáíwa.” Yáta Eneas imichàacaté
ibàlùacawa. **35** Iná madécaná Lida
iyacàlená minanái, Sarón iyacàlená
minanái nacái, naicácaalíté Eneas
ichùnìacawa, yáté nawènùadaca
náíwitàisewa Wáiwacali irí.

Dorcas icáucàacatéwa yéetácáisi íicha

36 Uyacaté Jope iyacàlená iricu
abéechúa inanái yèechúawa Jesús

yáapicha íipidenéechúa Tabita,
ímáaná griegonái itàacái iyú,
Dorcas.^w Umànicaté madécaná
cayábéeri wawàsica, uyúudàa-
caté nacái madéca wenàiwica
catúulécaneéeyéi. **37** Quéwa
néenialí èerita, yáté cáuláicaca
Dorcas, yá nacái uétácatéwa. Iná
idécanáamité náibàaca uchéecami
ìwaliise, yá naliadacaté úa abéeri
capíi imàdàaná iriculé iyéerica
chènunibàa. **38** Quéwa yái yàcalé
Jope, iyacaté mawiénita Lida ìya-
càlená irí. Iná níái yèeyéicatéwa
Jesús yáapicha, néemiacaalíté
Pedro iináwaná iyaca néré, yá
nabànùacaté yàatalé pucháiba
asíaná nasutácaténá íicha wawàsi,
náimacaténá irí: “Iwàwacutá pì-
cawa ráunamáisiwata wàatalé Jope
iyacàlená néré.”

39 Iná nacàlidaca nacáita
Pedro irí yái tàacáisica, yáta yàa-
catéwa náapicha ráunamáita. Iná
yàanàacaalíté néré, yáté natécani
capíi imàdàaná iriculé iyéerica
chènunibàa Dorcas ichéecami iria-
catalécawa. Yá nérécaté, nàwacáwa
Pedro itéesebàa macáita níái yàaca-
wéerimi yéetéeyéicawa. Náicháanica,
yá nacái náasáidáidacaté irí níái
bàlesiná umàníiyéimicaté cáucaalí-
téca úa. **40** Néese, yá Pedro ichùulíaca
namusúacawa macáita. Yá ibàlù-
caté yùulúi ipùata iyúwa itàanícaté
Dios yáapicha. Néese, yá iicáidaca
uchéecami irí, yá íimacaté ulí:

^w 9.36 Tabita íimáaná griego itàacái iyú: Dorcas. Quéwa Dorcas íimáaná: Nèeri suídu.

“¡Tabita, pimichàawa!” Yá ùacùaca utuíwa. Iná uicácaalí Pedro, yá umichàaca uáwinacawa. **41** Yá Pedro íbàaca ucáapi ìwali, yá imichàidaca ubàluawa. Néese, yá imáidaca níai mabáyawanéeyéica Jesús ìwalísená, nía nacái yàacawéerimi yéetéeyéicawa. Yá yáasáidacaté nalí Tabita, idéechúaté icáucàacawa. **42** Néese, yáté náaliacawa uináwaná ìwali macáita níai Jope ìyacàlená mìnánáica, yá madécaná wenàiwica yeebáidacaté Wáiwacali ìwali. **43** Néese, yá Pedro iyamáacatéwa madécaná èeri Jope ìyacàlená néenita Simón icapèe iricu, yái ichùnièricaté cuwèesináí íimami.

Cornelio ichùulia namáidaca Pedro

10 **1** Iyacaté Cesarea ìyacàlená iricu abéeri asàli íipidenéeri Cornelio, yái ichùulièricaté abéeri úwináí yàaluná íipidenéerica “Italiana.”^x **2** Yái Cornelio iiquée-rité áibanáí itúulécaná, yèerité nacái Dios íimiétacaná yéénánáí yáapichawa macáita, yèerité nacái judíonáí catúulécanéeyéí irí wawàsi, yái namáapuèrica, itàaníirité nacái Dios yáapicha èeri imanùbacata. **3** Abéeri táica, yá iicácaté amalá-nama abéeri yéénáíwanási nacáiri. Iicácaté Dios yàasu ángel iwà-luacawa yàatalé ìyacatáica ìyaca,

yá íimacaté irí: “Cornelio.” **4** Yá iicáidasíwaca ángel irí, quéwa icalùadéeriwa, yá íimacaté: “¿Càiná piwàwa núiwacali?” Yá ángel íimacaté irí: “Idéca Dios yéemíaca pirí yái pitàaníináca yáapicha. Idéca nacái iicáca yái piicáanáca napùalé níai catúulécanéeyéica.

5 Iná iwàwacutá pibànùaca piasunáí wenàiwicawa Jope ìyacàlená néré natécaténá néese Simón, yái nèerica nacái íipidená Pedro. **6** Yái Pedro ìyacaté áiba Simón icapèe iricu, yái ichùnièrica cuwèesináí íimami, idènièrica icapèewa lamá idùlepi. Yáta icàlida pirí ìwali yái wawàsi pimàníiripináca.”

7 Iná idécanáami yàacawa yái ángel itàaníirica Cornelio yáapicha, yáta imáidaca pucháiba yàasunáí wenàiwicawa néená níai ìyee-yéica yáapicha icapèe iricu, abéeri nacái úwi yèeri Dios íimiétacaná. **8** Iná idéca idénáami icàlidaca nalí macáita yái wawàsica ichàbéerica irí, yá ibànùacaté nía Jope ìyacàlená néré.

9 Iná mapisáináami, idécanáamité nàacawa àyapu iricubàa, mawiénicaalíte nacái nàacawa yàcalé irí, cawàwanáta machacànicaalíte èeri, yáta horacani, yáté Pedro íiríacawa capíi ipùata íinatalé^y itàanícáténá Dios

^x **10.1** La Italiana: Abénaméeyéí úwináí íiwitápu, nàyacatái manùbaca úwináí Italia yàasu cáli néeséeyéí úwináica, quéwa Roma ichàini yáawibàa, nàyacatáica 400 úwináí, càmicaalí 600 úwináí nacái.

^y **10.9** Ilustración

yáapicha. **10** Néese, yáté máiníca máapicani, yá iwàwacaté iyáaca. Quéwa idècunitàacá namànica iyáapiná, yá Pedro iicáca abéeri yéénaiwanási. **11** Licácaté yàacùacawa chènuniré. Yá nacái iicáca iricùawa néese abéeri sáwana nacáiri cáucuiri nadacuèri ipùata báinúacanama. Yá iricùacawa cáli iwéré. **12** Nàyaca sáwana iricu madécaná cuwèesinái íiwitáaná báinúaqueeyéica yàabàli, nía nacái yàacanéeyéicawa cáli ìwali, cuipìranái yáaláaníyeyéiwa nacái. **13** Yá yéemíaca abéeri tàacáisi, íimaca irí: “Pedro, pimichàa pibàlùacawa, pinúa piyáawa.” **14** Yá Pedro íimacaté irí: “¡Nuíwacali, núa cà míirita imàni càiri wawàsica! Canácatáita idé nuyáaca yái cà míirica yéewa wayáaca, casaquèeyéica Dios irí.” **15** Néese, yá yèepùaca yéemíaca isàna àniawa, íimacaté irí pucháiba yàawiríapiná: “Yái masaquèeri Dios iicáca, picá casaquèeri píima ìwali.” **16** Iná máisiba yàawiría càì ichàbacawa yái wawàsica. Néese, yáté sáwana yèepùaca imichàacawa chènuniréta àniawa.

17 Idècunitàacá càmita Pedro yáaliíawa càinácaalí íimáanáca yái yéénaiwanási iiquéerica, yáté nàanàaca capíi inùma néeni níái asianái Cornelio ibànuèyéica yàatalé, isutéeyéi yéemiíawa alénacaalí Simón icapèe iya. **18** Yá namáidaca cachàini nasutácaténá néemiíawa iyacaalí néeni yái

asiali íipidenéerica Simón, nèerica nacái íipidená Pedro. **19** Iná idècunitàacá Pedro íináidacawa ìwali yái yéénaiwanási iiquéerica, yá Espíritu Santo íimaca irí: “Máisiba asianái icutáida pía. **20** Iná pimichàawa, piricùawa nàatalé piàcaténáwa náapicha matuíbanáita, núacáináta ibànua nía piàtalé.” **21** Néese, yá Pedro iricùacawa nàatalé níái asianái Cornelio ibànuèyéica yàatalé, yá íimacaté nalí:

“Néenicué, núacata yái càiri-cuéca picutáidaca. ¿Càiná ìwaliná piànàacué nùatalé?” **22** Yá náimacaté irí:

“Yái Cornelio úwinái íiwitápuca, yácata ibànua wía piàtalé, iyéerica machacàníiri iyú Dios ipíchale, yèerica nacái íimiétacaná. Yái cayábéerica nacái iináwaná náacúalícu macáita níái judíonáica. Abéeri ángel Dios néeséerica, yái ichùulíia imáidaca pía piàcaténáwa icapèe néré yéewáanápíná yéemíaca yái tàacáisi picàlidéeripínaca irí.” **23** Néese, yá Pedro ichùulíacaté nawàlùacawa. Quéwa idécáináte táicaca, yá naimácaté néenita yáataná yá catácani. Iná mapisáináami, yá yàacatéwa náapicha. Yá nacái abénaméeyéi wéénánái Jesús ìwalíise yàacawéeridacaténi Jope iyacàlená mìnánáica.

24 Néese mapisáináami àniawa, yá nàanácaté nàacawa àtata Cesarea iyacàlená iriculé. Yá Cornelio icùacaté iyaca nía,

idécáiná té iwacáidaca madécaná yéénáná iwa, yàacawéeyéiná nacái níái cáininéeyéica iicáca. **25** Iná Pedro yàanàacanáami capíi néré, yáta Cornelio imusúaca ípunitáidacani. Yá nacái ibàlùacawa írí yùulù ipùata iyúwa yàacaténá ímíétacaná. **26** Yá Pedro íimaca írí:

“Pimichàa pibàlùacawa. Asiali-cata nacái núaquéi càitáde iyúwata pía.” **27** Iná idècunitàacá natàaníca náapichawáaca, yá nawàlùacawa capíi iriculé. Yá iicáca néré madécaná wenàiwica iwacácawa néeni. **28** Yá Pedro íimacaté nalí:

“Macáitacué pía yáaliéyíwa wáiwitáise iwali. Càmita yéewa abéeri Judío yèepunícawa yáapicha yái càmiíríca Judío. Càmita nacái yéewa imawiénidacawa írí casàacáicha imànicani. Quéwa idé Dios yáasáidaca nulí iwali wawàsi. Càmita yéewa casaquèeri núumaca áibanái wenàiwica iwali. **29** Iná nàanàacáiná namáidaca núa, yá nùacawa náapicha néese masànata. Iná nusutácué nuémíawa pía. ¿Càiná iwaliná pichùuliacué nàaca namáidaca núa?”

30 Yá Cornelio íimacaté írí:

“Idéca báinúaca èeri ichà-bawa néese siùcade, càicaalíta èeri ichènuníca ichànàacawade táicalémi, nutàanícaalí nùyaca Dios yáapicha nucapèe iricuwa. Yá isicúata nuicáca abéeri asiali ibàlùacawa nuípunita mèlumèluíri ibàle. **31** Yá íimacaté nulí: ‘Cornelio, yái pitàaníináca

Dios yáapicha, idéca yéemíacani. Càita nacái yái piyúudàanáca níái catúulécaneéeyéica, càmita nacái iimáichani. **32** Iná pibànùa piasunái wenàiwicawa Jope iya-càlená néré, pichùuliacaténá natéca néese Simón, yái nèerica nacái ípídená Pedro. Iyaca néeni áiba Simón icapèe irícu, yái ichùnìerica cuwèesiná íimamimi lamá idùlepi. Iná yàanàacanáami, yá icàlidaca pírí yái iwàwacutéerica píaliacawa iwali.’ **33** Yá càicaté nubànùaca nía píwalíná. Iná cayábacani, idécáiná pìanàaca néese wàatalé. Iná idéca wàwacácawa macáita cháí Dios yáacúalicu wéemíacaténá yái tàacáisi Dios ichùulierica picàlidaca walí.”

Pedro itàaníca Cornelio icapèe irícu

34 Néese, yáté Pedro idàbaca icàlidaca, íimacaté nalí:

“Siùcade, núaliacawa báisíta yái Dios càmita cayába iicáca abéeri wenàiwica íiwitáanáta. **35** Iná càmita cáininá Dios iicáca abénaméeyéita wèewíise. Cayábaca iicáca macáita níái yèeyéica Dios ímíétacaná, imàníiyéica nacái càide iyúwa iwàwáaná. **36** Dios ibànùacaté nalí tàacáisi níái israelná itaquénáinámica, yái tàacáisi imàaquéerica wàyaca matuíbanáita. Yátaté Jesucristo, yái càicàlida nalí iwali, yái Wáiwacalica canánama wía iyéeyéica cháí èeri irícu. **37** Píacué idéeyéi yáaliacawa cayába, càinácaalíté nacàlida iináwaná iwali Judea yàasu cáli

imanuícata. Macáitaté idàbacawa Galilea yàasu cáli néenita, idécanáamité Juan Bautista icàlidaca ìwali yái iwàwacutáanacaté wabautizácawa: **38** Càináaalíté Dios imàacaca Jesús, Nazaret mìnali irí chàinisi Espíritu Santo iyú, càináaalíté nacái yèepuníca imànica cayábéeri, Dios ìyacáináté yáapicha. **39** Iná wíacata ìiquéeyéité Jesús imànica macáita yái wawàsica, Judea yàasu cáli ìinata, Jerusalén ìyacàlená ìyacatáica. Néese, yá nanúacaténi, natàtàacaté ichanàawa cruz ìwali. **40** Quéwa Dios icáucàidacaténi máisiba èeri idénáami. Yá nacái imàacacaté yáasáidacawa madécaná wenàiwicanái irí. **41** Quéwa càmita macái wenàiwica iríta, walíta wía idéeyéicaté Dios iníwàaca wacàlidacaténá itàacái, wíata iyéeyéicaté iyáacaléwa yáapicha idécanáamité icáucàacawa yéetácáisi íicha. **42** Yá ichùuliacaté wacàlidaca itàacái wenàiwicanái irí, wacàlidacaténá nalí ìwali yácata Jesús, yái Dios imàaquéerica yùuwichàidaca níai cáuyéicáwaca, nía nacái idéeyéicaté yéetácawa. **43** Iná macáita profetanái nacàlidacaté ìwali bàalutité báiscatani, macáita níai yeebáidéeyéica Jesús ìwali, Dios imàacapínaca iwàwawa nabáyawaná íicha Jesús ípidená ìwali.”

**Espíritu Santo iricùacawa
nawàwaliculé níai
càmíiyéica judíonái**

44 Iná idècunitàacá Pedro itàaníca iyaca, yá Espíritu Santo iricùacatéwa nawàwaliculé,

macáita níai yéemièyéicaté icàlidaca Dios itàacái. **45** Iná níai judíonái yeebáidéeyéica Jesús ìwali, yàacawéeridéeyéica Pedro, nacalùadacatéwa Dios yàacaalíté nacái Espíritu Santo mawèenita nalí níai áibanái càmíiyéica judíonái. **46** Néemiacaánaté nacái nasàna natàaníca áiba tàacáisi íiwitáana iyú, nàacaté nacái cayábéeri Dios irí. **47** Yá Pedro íimacaté nalí:

“Iná idécáiná Dios yàaca nalí Espíritu Santo càide iyú-waté wía, yá canácata yéewáana wamáisaníaca nabautizácawa.”

48 Yá Pedro ichùuliacaté nabautizáca nía Wáiwacali Jesús ípidená ìwali. Néese, yáté nasutáca Pedro íicha wawàsi iyamáacaténáwa náapicha abénaméeyéi èeri quiríta.

**Pedro icàlidacaté naináwaná
ìwali níai càmíiyéica judíonái**

11 **1** Níai apóstolnái, nía nacái wéenánáica Jesús ìwaliise iyéeyéicaté Judea yàasu cáli ìinata, néemiacaté càmíiyéi judíonái ìináwaná íibàaca nacái Dios itàacái. **2** Iná Pedro yàanàacaalíté Jerusalén ìyacàlená néré, yáté natàaníca yáapicha ùulenama níai judíonái yeebáidéeyéica mamáalàacata ìwali yái nadalúanaca ìwaliisesàì ipùata íimami, yái càmíirica Judío yeebáidéerica Jesús ìwali. **3** Náimacaté irí:

“¿Cána yéewa piwàlùacatéwa nacapèe iriculé níai càmíiyéica

nadalúa ìwalfíisesàì ìimami ipùata? Yá nacái piyáacaté piyáacaléwa náapicha.” **4** Néese, yá Pedro idàbacaté icàlidaca nalí ìwali càinácaalíté ichàbacawa irí yái wawàsica. Ìimaca nalí: **5** “Nùyacaalíté nùyaca Jope ìyacàlená irìcu idècunitàacá nutàaníca Dios yáapicha, yá nuicácaté abéeri yéenáiwánási nacáiri càiri iicácanáwade iyúwa abéeri sáwana manuíri nadacuèri ipùatanái báinúacanamata, iricùèriwa chènuníise. Yá yàacawa nùatalé. **6** Iná nuicáidacaalíté irí cayába, yá nuicácaté irìcu cuwèesinái ìiwitáaná, cháwinái, nía nacái yàacanéeyéicawa cáli ìinatabàa, cuipìranái nacái. **7** Yá nuémíaca nacái abéeri tàacáisi càiri ìimaca nulí: ‘Pedro, pimichàawa, pinúa piyáawa néená.’ **8** Yá núumacaté irí: ‘Nuíwacali, càmita numàni càiri wawàsica. Canácatáita idé nuyáaca casaquèeri wawàsica.’ **9** Quéwa, yáté itàaníca nulí chènuníise àniawa, pucháiba yàawiríanápíná, ìimacaté nulí: ‘Yái masaquèeri Dios iicáca, picá casaquèeri píima ìwali.’ **10** Iná máisiba yàawiríaté Dios itàaníca núapicha, càita nacái nuicácaté iricùacawa yái sáwana nacáirica, yá nacái imichàacatéwa àniawa chènuniré. **11** Iná néeniwata, yáta máisiba asíanái yàanàaca capíi néré, yái nùyacatáica nùyaca nabànuèyéica Cesarea ìyacàlená

néese nùwalíná. **12** Yá Espíritu Santo ichùuliacaté nùacawa náapicha matuíbanáita. Yá nacái nàacatéwa núapicha seis wéenánái. Yá wawàlùacatéwa abéeri asiali ìipidenéeri Cornelio icapèe iriculé. **13** Yá icàlidacaté walí ìwali yái abéeri ángel yáasáidáanacatéwa irí icapèe irìcu. Yá ìimacaté irí: ‘Pibànua abénaméeyéi asíanái Jope ìyacàlená néré nàanàidacaténá néese Simón, yái ìipidenéerica nacái Pedro. **14** Yá icàlidapínáca pírí yái tàacáisi ichùuliadéeripínáca pía yùuwichàacáisi íicha, macáita nacái níai ìyèeyéica píapicha pìcapèe irìcu.’ **15** Iná idàbacaalíté nucàlidaca nalí, yá Espíritu Santo iricùacatéwa nawàwaliculé càide iyúwaté wía quéecha. **16** Néese, yá nuwàwalica yái Wáiwacali itàacáica ìimacaalíté: ‘Báisíta Juan Bautista ibautizácaté wenàiwica úni yáaculé. Quéwa píacué, ibautizéeyéipínáwa Espíritu Santo iyú.’* **17** Iná Dios yàacaalí nalí Espíritu Santo mawènitá càide iyúwa wía, wía yeebáidéeyéica Wáiwacali Jesucristo itàacái, yá canácata yéewáaná numáisaníaca Dios íicha yái iwàwawéerica imànica nalí. **18** Néese idécanáamité néemíaca yái tàacáisica, yá masànacaté nía. Yá nadàbacaté nàaca cayábéeri Dios irí, náimacaté:

‘ÌIná Dios imàacata nacái càmíiyéi Judío iwènúadaca

fiwitáisewa irípiná nabáyawaná
íichawa, yéewacaténá nadèniaca
nacáuca cànmíiri imáalàawa! ”

Yeebáidéeyéi Jesús ìwali Antioquía ìyacàlená irìcu

19 Néese idécanáamité nanúaca
Esteban, níái yeebáidéeyéica
Jesús ìwali, yáté nacàlaliacawa
nauwidenái íichawa. Abénaméeyéi
yàanàacaté Fenicia yàasu cáli néré,
iwàwata Chipre néré, Antioquía
ìyacàlená néré nacái. Quéwa
càmitaté nacàlida Jesucristo
iináwaná ìwali áibanái wenàiwica
fiwitáaná irí, nalíta níái judiónáica.
20 Quéwa nàyacaté nèewi
abénaméeyéi asianái itàaníiyéi
griego itàacái iyú, iwàwata Chipre
néeséeyéi, Cirene ìyacàlená
néeséeyéi nacái. Iná nàanàacaalíte
Antioquía ìyacàlená néré, yáté
nacàlidaca griegonái irí yái tàa-
cáisi cayábéerica Wáiwacali Jesús
iináwanáca ìwali. **21** Yá Wáiwacali
ichàini iyúudàacaté nía, ínáté
madécanásiwata níái yeebáidaté
Jesús ìwali, nawènúadacaté nacái
náiwitáisewa Wáiwacali irí.

22 Néese níái ìwaquéeyéica
Jesús ìwali iyéeyéica Jerusalén ìya-
càlená irìcu, néemiacaté naináwaná.
Yá nabànùacaté Bernabé Antioquía
ìyacàlená néré. **23** Iná yàanàacaalíte
néré, yá iicácaté yái Dios yèerica
nalí mawènitá, yáté casíimáica
náapichani. Yá nacái yàalàa-
caté nía macáita nàyacaténá
dàalanama Wáiwacali itàacái

ìwali, manuícáténá nacái nawàwa
Dios iwéré. **24** Yái Bernabé cayá-
béerité fiwitáise asialica, Espíritu
Santo ichàini iyéerité iwàwalicu,
manuirité máini iwàwa Dios iwéré.
Iná càicaté madécaná wenàiwica
yàanàaca napùalé quéwanáta
Wáiwacali irípiná.

25 Néese, yáté Bernabé yàacawa
Tarso ìyacàlená néré icutáidacaténá
néré Saulo. Iná idécanáamité
yàanàacani, yáté itéca yáa-
pichawani Antioquía ìyacàlená
néré. **26** Yáté néewáida néeni abéeri
camuí madécaná níái ìwaquée-
yéicawa Cristo ìwali. Yá nérécaté
nacái nadàba nàaca náipidená
“cristianonái”, níái yèeyéicawa Jesús
yáapicha.

27 Néese néenialí èeritaté nacái,
yáté abénaméeyéi profetanái
yàanàaca Jerusalén ìyacàlená
néese, napáchiacaténá Antioquía
ìyacàlená mìnanaí. **28** Yá abéeri
néená imichàacaté ibàlùacawa
ípidenéerica Agabo. Yá icàlidacaté
Espíritu Santo iyú yàanàanápina
abéeri máapicái manuiri macái
cálita. Néese, yá máapicái
yàanàacaté Claudio yàasu èerité,
yái Roma yàasu rey. **29** Néese
níái yèeyéicawa Jesús yáapicha,
nàacaté náalimáwanama palata
iyúwaté nacái nadènianáni. Yáté
nabànùacani nayúudàacaténá níái
wéenánáica Cristo ìwaliise, iyéeyéi-
caté Judea yàasu cáli iinata. **30** Yá
càicaté namànica nabànùacaté yái
wawàsica Bernabé yáapicha, Saulo

yáapicha nacái, nalí níái ancianonái náiwitápunái iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata.

Nanúacaté Jacobo. Yá nacái nàiyàacaté Pedro presunái icapèe iriculé

12 **1** Iná néenialí èerita, yáté nacái rey Herodes Agripa ichùuliacaté náibàaca abénaméeyéi néená níái iwaquéeyéicawa Cristo ìwali imànicaténá nalí báawéeri. **2** Yá ichùuliacaté nanúaca Jacobo machete iyú, yái Juan yéenàsàiricaté. **3** Yá Herodes yáaliacaté cayábaca nawàwa níái judíonáica ìwalíise yái inúanácaté Jacobo. Yá nacái ichùuliacaté úwinái íbàaca Pedro yàasu èeri yái nayáacatáica pan canéerica írí levadura. **4** Néese idécanáamité náibàaca Pedro, yá nàiyàacaténi presunái icapèe iriculé, yá ichùuliacaté dieciséis úwinái icùacani, Herodes íináidacáinaté imusúadacani wenàiwicanái yáacúalicu icháawàacaténáni, idécanáami ichàbacawa yái nayáacatáica pan canéerica yèewisá levadura. **5** Yá càicaté úwinái icùaca Pedro presunái icapèe iriculé. Quéwa níái iwaquéeyéicawa Cristo ìwali natàanícaté Dios yáapicha Pedro ìwali.

Dios imusúadaca Pedro presunái icapèe iricuise

6 Iná yàanàacaalíté yái èeri Herodes imusúadacatáipináca

Pedro, yáté catácani. Yáté Pedro ìimáca iriàcawa pucháiba úwinái imuchúalicu, nadacuèyèi iwéré cadena iyú pucháibanama, áibanái úwinái ibàlùawa nacái icùaca presunái icapèe inùma. **7** Yá isicúata Wáiwacali yàasu ángel yàanàaca. Yá amaláca cháí imàdàaná irìcu, yá idunùaca Pedro ibàlài ìwali. Yá icawàidacani, ìimacaté írí: “¡Pimichàawa ráunamáita!” Yáta cadenanái icálacawa icáapi ìwalíise. **8** Yá ángel ìimacaté írí: “Pìwali pibàlewa, pida-cua nacái pizapatuniwa.” Yá càicata Pedro imànica. Angel ìimacaté nacái írí àniawa: “Pèepua píawawa iyú yái pèepùanáca, yá piàcawa núami.” **9** Yá Pedro imusúaca yàacawa ángel yáami. Quéwa càmita iyúunáida báisíca yái ángel imàníirica írí. Iyúunáidacáita yáamacanicani yái càì iicáca. **10** Yá nachàbacaté níái idàbàanéeyéi úwináica, càita nacái níái pucháiba yàalunánáca. Néese, yá nàanàaca iwéré yái inùmabàle sièruíríca namusúanáca yàcalé iriculé. Yá yàacùacawa yàasu wawàsitawa. Iná idécanáami namusúacawa bàacháwalé, yá ángel yàacawa íicha. **11** Néese, yá àtata Pedro íiwitáise icawàacawa, yá ìimacaté: “Siùcade, nualíaca báisícata Wacuèriná ibànùaca yàasu ángelwa nùatalé imusúadacaténá núa Herodes ichàini íicha, náicha nacái macáita níái judíonái íiwitápunái iwàwéeyéica imànica nulí báawéeri.”

12 Iná idècunitàacá íináidacawa ìwali, yá yàanàacaté María ica-pèe néré, úái Juan yáatúaca, yái nèericaté nacái íipidená Marcos, madécaná wenàiwica itàanícátáica iyaca Dios yáa-picha. **13** Iná Pedro imáidacaalí nalí capíi inùma bàacháwáise, yá abéechúa mànacàu yàaca iicáca néré úái íipidenéechúaca Rode. **14** Iná úalíacaalí uémíaca Pedro isàna, íná casíimáicáiná úa, yá càmita ùacùà irí capíi inùma. Yá upiàcáitawa capíi iriculé àniawa ucàlidacaténá nalí Pedroca yái càì ibàlùanáwa bàacháwáise capíi inùma íicha. **15** Yá náimacaté ulí: “Máalíawáiseca pía.” Quéwa, yá úumaca nalí mamáalàacata: “Báí-síta, yácata Pedro.” Néese, yá náimacaté: “¡Cawàwanáta Pedro yàasu ángelcani” yái càì péemíaca isàna!” **16** Quéwa, yá Pedro imáidaca mamáalàacata. Iná nàacùacanáami capíi inùma, yá naicácani, yáté nacalùadacawa. **17** Yá Pedro itàaníca nalí icáapi iyúwa masànacaténá nía. Néese, yá icàlidaca nalí càinácaalíté Wacuèriná imusúadacani presunái icapèe iricuíse. Yá íimaca nalí: “Picàlidacué Jacobo iríni, nalí nacái níái wéenánáica Cristo ìwalíisená.” Néese, yá yàacatéwa áibaléta.

18 Néese idécanáamité amaláca, yá cáanáicaté napianícawa níái úwináica, càmicáínaté náalíawa alénácaalíté Pedro yàawa. **19** Yá Herodes ichùuliacaté nacutácani, quéwa càmitaté náalimá nàanàacani. Néese idécanáamité isutáca yéemíawa níái úwináica, yá ichùuliacaté nanúaca nía. Néese, yáté Herodes imusúacawa Judea yàasu cáli íicha, yáté yàacawa Cesarea iyacàlená iriculé. Yá nérécaté iyamáawa abénaméeyéi èeri.

Herodes yéetacatéwa

20 Yá néenialí èericaté, calúaca rey Herodes náapicha níái Tiro iyacàle mìnanáica, Sidón iya-càlená mìnanáí nacái. Quéwa idécaté abédanamaca nawàwa náapichawáaca natàanínápinaté yáapicha. Yá nacái idécaté napáyaidaca náichawa Blasto, yái yàasu wenàiwica cachàiniírica itàanícáténá nawicáu Herodes yáapicha, yéewacaténá nàyaca matuíbanáita yáapicha. Yácaínái cáli Herodes icuèrica, yácata needácatáise nalíwa yàacàsi nàasu cáli mìnanáí iyáapináwa. **21** Iná abéeri èeri, yáté Herodes ìwacáidacatéwa náapicha. Yá ìwalicaté yái bàlesi reynái ìwalíirica, yá iyamáacaté yáawinacawa

z **12.15** Pedro yàasu ángel: Abénaméeyéi judíonái yeebáidaca wenàiwicanái idèniaca yàasu ángelwa náalimáwanama, yái icuèrica nía. Cáucaalíca nía éwita nacái idéca néetacawa.

yàalubái ìinatawa, yá itàanícáté wenàiwicanái irí. **22** Yá nadàbacaté namáidáidaca níái wenàiwicaca, náimaca: “Yáí càirica itàaníca walí càmíirita asialita. Yáta dios yáí càì itàaníca walí!” **23** Quéwa, càmícaínáté Herodes yàa cayá-béeri Dios irí, ínáté yéewa abéeri ángel Wáiwacali néeséeri, imàacacaté uláicái yúuwàacawa ìwali. Yáté yéetácawa enìsinái iyáacáináténi.

24 Quéwa níái yèyeyícawa Jesús yáapicha nacàlidacaté mamáalàacata Wáiwacali itàacái áibanái irí, càitaté manùbasíwaca níái ìibèeyéica itàacái.

25 Néese idécanáamité Bernabé yèpùadaca palata Saulo yáapicha, ancianonái irí Jerusalén iyacàlená irícu, yáté nèepùacawa Antioquía iyacàlená néré. Yá nacái natécaté náapichawa Juan, yáí nèericaté nacái íipidená Marcos.

Idàbacaté Bernabé yàaca icàlidaca Dios itàacái Saulo yáapicha (13.1-14.28)

13 **1** Nàyacaté Antioquía iya-càlená irícu, náapicha níái ìwaquéeyéicawa Cristo ìwali, abénaméeyéi profetanái, áibanái yéewáidéeyéi iyúwa níái: Bernabé, Simón íipidenéerica nacái Cúulidái, Lucio, Cirene yàasu cáli néeséeri, Manaén nacái idàwinèericatéwa rey Herodes Antipas yáapicha, Saulo nacái. **2** Iná abéeri èeri,

idècunitàacá namànica culto Wáiwacali irí, quéwa ìidéeyéiwa nacái, yáté Espíritu Santo íimaca nalí: “Piseríacué nulí pèewíisewa Bernabé, Saulo yáapicha, irípiná yáí ìibaidacalési nuedéerica nía ìwalíná.” **3** Néese idécanáamité náidacawa, idécanáami nacái natàaníca Dios yáapicha, yáté náibàaca nàwali, néese, yáté nachùuliaca nàacawa.

Nacàlidacaté Dios itàacái iwàwata Chipre ìinata

4 Néese, yá Espíritu Santo ibànùacaté Bernabé, Saulo yáapicha aléde Seleucia iyacàlená néré. Néese, yá nàacatéwa lámá yáacubàa ída manuírí irícu nàanàacaténá iwàwata Chipre ìinatalé. **5** Iná idécanáamité nàanàaca Salamina iyacàlená néré, yá nadàbaca nacàlidaca Dios itàacái judíonái yéewáidacàalu irícu. Natécaté nacái nàacawéerináwa Juan iyúudèeripináté nacái nía.

6 Iná idécanáamité nàacawa iwàwata ìwalibàa udùlepibàa macáita, yá nàanàacaté Pafos iya-càlená néré, yá nérécaté nàanàa abéeri Judío camàliquéeri, profeta cachìwéeri íipidenéeri Barjesús, **7** ìibaidéerité náiwitápu Sergio Paulo yáapicha, abéeri asíali cáalíacáiri. Yá ichùuliacaté namáidaca irí Bernabé, Saulo nacái, napáchiacaténáni, iwàwacáináté yéemiaca Dios itàacái. **8** Quéwa yáí camàliquéeri íipidenéerica

Elimas griego iyú, càmitaté ibatàa nachàbacawa yàatalé, càmicáinaté iwàwa náiwitápu yeebáidaca Jesús ìwali. **9** Néese yái Saulo ìpidenéerica nacái Pablo, yá Espí-ritu Santo yàacaté ichàini, yáté iicáidasíwaca camàliqueeri irí, **10** yá ìimacaté irí:

“¡Pía Camèniadacáiri ìiri ipunièricawa macái ìiwitáaná chìwái iyú, báawéeri ìiwitáisesi iyú nacái! Càmita casée pimànica cayábéeri wawàsica. Yáta pimànica pichìwawa ìwali yái péewáidáanácasa Dios itàacái. **11** Iná siùcade, yá Wáiwacali yùuwichàidaca pía, matuípináca pía. Càmita asáipiná piicáca èeri icamalá quirínama abénaméeyéi èeri.” Yátaté càmita asái iicáidaca quirínama. Yá yèepunícáitawa natéesebàa icutáidacaté yèepunícawa níái itéeyéipiná icáapi ìwali. **12** Néese proconsul iicácaalíté ichàbacawa yái wawàsica, yáté yeebáidaca Jesús ìwali, icalùadacáináwa ìwali yái yéewáidáanáca Wáiwacali ìwali.

Pablo yàanàacaté Antioquía ìyacàlená irìculé Bernabé yáapicha, Pisidia yàasu cáli néré

13 Néese, yáté Pablo iricùacawa yàacawéeyéiná yáapichawa ídalìculé Pafos ídalutaléná néeni nàacaténáwa lamá yáacubàa, Perge ìyacàlená nérépiná, Panfilia yàasu cáli íinatalé. Yá néenicaté Juan iyamáawa náicha càita yèepùacawa Jerusalén ìyacàlená néré. **14** Néese, yá nàacatéwa àniawa Perge

ìyacàlená íicha càita nàanàacaté Antioquía ìyacàlená néré iyéerica Pisidia yàasu cáli íinata. Iná abéeri èeri yái judíonái iyamáidéericawa iricu, yá nawàlùacatéwa néewáidacàalu irìculé, yá nayamáacaté náawinacawa. **15** Iná idécanáamité naléeca yái Moisés itànèericaté, profetanái yàasu cuyàluta nacái, yá néewáidacàalu ìiwacanánái ichùuliacaté náimaca nalí:

“Wéénánái judíonái, pidèniacaalícué tàacáisi ichàiniadéeripiná nawàwa níái wenàiwicaca, yàacué picàlidaca walíni.” **16** Néese, yá Pablo imichàacaté ibàlùacawa, yá ichùuliacaté masànaca nía icáapi iyúwa, ìimacaté nalí:

“Píacué israelnái, càmiíyéi nacái judíonái yèeyéica Dios íimiétacaná, péemiàcué nulí: **17** Yái israelnái yàasu Dios, iníwàacaté bàaluité níái wàawirináimica irípináwa. Imàacacaté madécanáca nía idècunitàacá nàyaca Egipto yàasu cáli íinata càmiiricaté nàasu cáli. Néese, yáté Dios imusúadaca nía ichàini iyúwa. **18** Néese éwitaté nawènúadaca náiwitáisewa Dios íicha, càicáaníta, yáté ìideniaca náichani cuarenta camuí aléde máisawaliré. **19** Iná idécanáamité imàacaca israelnái inúaca imáalàidawa níái siete ìiwitáaná wenàiwica, iyéeyéicaté Canaán yàasu cáli íinata, néese,

yáté yàaca wàawirináimi irí yái nàasu cálimica. **20** Néese, yáté Dios imàacaca jueznái icùaca nía cuatrocientos cincuenta camuí iwérétaté profeta Samuel yàanàaca ichùuliaca nawicáuwa. **21** Néese, yáté nasutáca naliwa abéeri rey. Yá Dios imàacacaté nali Saúl, Cis ìirité, Benjamín itaquérinámi. Yá icùacaté nía cuarenta camuí. **22** Néese, yáté càmita Dios ibatàa quirínama Saúl icùaca israelnái iyúwa rey. Yá yeedácaté náichani. Yá imàacacaté yàalumíiseca David iyúwa rey yái càiricaté íimaca ìwali: ‘Yái David Isaí ìirica, cáininéeri nuicáca, nualíacáiná imànipináca macáita càide iyúwa nuwàwáaná.’ **23** Iná rey David itaquénáinámi irìcuíseta, yáté Dios imichàidaca Jesús, yái ichùuliadéeripináca judíonái yùuwichàacáisi íicha càide iyúwaté Dios imàacáaná itàacáíwa bàaluité. **24** Quéwa ipíchawáiseté Jesús yàanàaca, yáté Juan Bautista icàlidaca macáita judíonái irí ìwali yái nawènúadáanápínaca náiwitáisewa nabáyawaná íichawa yéewacaténá ibautizáca nía. **25** Iná idécanáamité mawiénica Juan imáalàidaca ìibaidacaléwa, yáté íimaca nali: ‘Càinácué piyúunáidaca núa. Càmita Cristo núa yái picuèri-cuéca. Quéwa yàanàapíná nudénáami áiba máiniiri cachàinica nuícha. Iná càmita

yéewa yàasu wenàiwicaca núa, máinícáiná cachàinica nuíchani.’

26 ‘Píacué nuénánái, Abraham itaquénáinámica, nía nacái càmiíyéica judíonái yèeyéica Dios íimiétacaná, walícaté ibànúa yái tàacáisi ichùuliadéeripináca wía yùuwichàacáisi íicha. **27** Iná níai Jerusalén ìyacàlená mìnánáica, náiwitápunái yáapichawa, càmitaté náalía Cristoca yái Jesús. Iná càitaté càmita náalía ìwalica yái càité profetanái itànàaca Cristo, éwita naléecani néewáidacàalu irìcubàawa irìcu yái èeri nayamáidacatáicawa. Iná nachùuliacaalíté úwinái inúacani, yáté namànica càide iyúwaté profetanái itànàaná ìwali. **28** Iná éwitaté canáca nàanèeri ibáyawanáca nanuéripináté ìwaliisetani, càicáaníta, yáté nasutáca Pilato íicha wawàsi ichùuliacaténaté úwinái inúacani. **29** Néese idécanáamité ichàbacawa macáita càide iyúwaté natànàaná ìwali, yáté nalicùadaca ichéecami cruz ìwalíise, yá nabàliacaténáténi càliculíi irìculé. **30** Quéwa Dios icáucàidacaténi yéetáními yèewíise. **31** Néese, yáté Jesús yáasáidacawa nali madéca èeri nali níai yèeyéicatéwa yáapicha Galilea yàasu cáli néese Jerusalén ìyacàlená néré. Iná siùcade, níacata icàlidéeyéi ináwaná ìwali wenàiwicanái irí.’

32 Wía nacái wacàlidaca nacái pirícué yái tàacáisi cayábéerica

Dios idéericaté imàacaca itàa-
cáiwa ìwali wàawirináimi írí
bàaluité. **33** Iná idéca Dios imànica
càide iyúwaté íimáaná walí, wía
nataquénáinámica. Idéca icáucàì-
daca Jesús yéetácáisi íicha càitáde
iyúwa íimáaná Salmo pucháibáaná
capítulo iricu, íimacaalíté:

‘Píacata Nuìri.

Numàacaca èeri mìnánái
yáaliacawa núacata Píaniri.’

34 Dios imichàidacaté Jesús
yéetácáisi íicha ipíchánaté iinámi
ibadácawa càliculìi iriculé. Càicaté
Dios íimaca:

‘Numàacapínacué pírí yái
nutàacái báisíirica,
yái nutàacái numàaquéericaté
David írí.*

35 Iná càicata nacái íimaca áiba
Salmo iricu:

‘Càmita pimàacapíná iiná
ibadácawa yái Píiri
mabáyawanéerica.’

36 Iná yái David, báisí-
taté idéca icùaca yàasunái
wenàiwicawa iyúwa Dios
iwàwáaná. Quéwa yéetacaalítéwa,
yáté nabàliacani yàawirináimi
yàasu càliculìi iriculétawa. Yaté
iinámi ibadácawa. **37** Quéwa
yái Jesús, Dios icáucàidéerité
yéetácáisi íicha. Càmitaté iiná
ibadáwa. **38** Píacué yèeyéica
Dios íimiétacaná iwàwacutá-
cué pialíacawa wacàlidacué pírí
yái tàacáisica. Dios imàacaca

iwàwawa wenàiwica ibáyawaná
íicha Jesús ìwalíiseta. **39** Bàaluité
yái tàacáisi Dios ichùulièri-
caté Moisés itànàaca, càmitaté
yáalimá wabáyawaná imànica
wía macáita Dios ipíchalé. Quéwa
cawinácaalí yeebáida Jesús
ìwali, yásí Dios imàacaca iwà-
wawa ibáyawaná íicha. **40** Quéwa
cayábacué píicha, yùuwichàacáisi
yàanàacáichacué pía càide iyú-
waté profetanái itànàaná, Dios
íimacaalíté:

41 Péemíacué cayába, píacué
iicáaníyéica nuquíniná.

Picalùadacuéwa, néese, yácué
péetácawa nacái.

Numàacapíná abéeri wawàsi
manuíri piasu èericué,
yái càmiiripínacuéca piwàwa
peebáidaca, éwita áibanái
icàlidacuéca pírí ìwali.”

42 Néese idécanáamité
namusúacawa judíonái yéewáida-
càalu iricuise níai càmiíyéica
judíonái, yáté nasutáca Pablo íicha
wawàsi manuísíwata yèepùacaténá
icàlidaca nalí tàacáisi àniawa iricu
yái áiba èeri nayamáidacatáicawa.
43 Néese idécanáamité nèepù-
cawa níai wenàiwicaca, yá
madécaná judíonái càmiíyéica
nacái Judío yèeyéica Dios
íimiétacaná, nàacatéwa Pablo
yáapicha, Bernabé yáapicha
nacái natàanícaténá náapicha. Yá
nachàiniadacaté nía manuícáténá

nawàwa mamáalàacata Dios iwéré, yái cáininéerica iicáca wía mawènitá.

44 Néese mapisáináami, irícu yái èeri judiónái iyamáidacatáicawa, yá nàwacáidacawa batéwa macáita níái wenàiwica iyéeyéica yàcalé irícu, nàacaténá néemíaca Pablonái icàlidáaná nálí Dios itàacái. **45** Quéwa níái judiónái íiwacanánáica naicácanáamité madécaná wenàiwica, yáté cándenica nía. Yá natàanicaté báawanama Pablo iwali, iwali nacái yái icàlidéerica nálí iwali. **46** Quéwa càicáanáita, yá Pablo itàanicaté Judío íiwacanánái irí, Bernabé yáapicha macàaluínináta, náimacaté nálí:

“Iwàwacutá wacàlidaca quée-chacáwa yái Dios itàacáica pirícué píacué judiónáica. Quéwa, yá píamàacuécani, càmicáinácué piwàwa pidèniacuéca yái picáuca càmíiri imáalàawa. Iná siùcade, yá wàapínaca nàatalé níái càmíiyéica judiónái.” **47** Iná yácata Wáiwacali ichùulièri wamànica yái profeta Isaías íimacaalíté:

“Idéca numàacaca pía péewáidacaténá níái càmíiyéi judiónái, picàlidacaténácué nálí yái tàacáisi ichùulidéeripínaca nía yùuwichàacáisi íicha macái cálita.”

48 Inaté níái càmíiyéica judiónái néemíacaalíté yái tàacáisica, yáté

casíimáica nawàwa, nàacaté nacái cayábéeri Dios irí Wáiwacali itàacái iwalíise. Yá neebáidacaté Jesús iwali macáita níái idéeyéicaté Dios iníwàaca yàanápínaté nálí nacáuca càmíiri imáalàawa.

49 Yáté nacàlidaca Wáiwacali itàacái nalícubàa macáita níái yàcalénái iyéeyéica Antioquía iyacàlená itéesebàa. **50** Quéwa níái judiónái íiwacanánáica, yá natàanicaté abénaméeyéi inanái caináwanéeyéi yáapicha, nèeyéica nacái íimiétacaná, nía nacái asianái caináwanéeyéica yàcalé irícu nachùuliacaténá napiadáidaca Pablo, Bernabé nacái. Yáté namusúadaca nía nàasu yàcalé íichawa. **51** Néese, yáté nachùpiaca nàabàli iwalíisewa cáli ichùmalé,* báawacáináté naicáca nía, yá nàacatéwa náicha Iconio iyacàlená néré. **52** Quéwa níái Jesús yéewáidacalénáimica casíimáicaté nía, Espíritu Santo itécáináté náiwitáise íiwitápu.

Pablo yàanàacaté Bernabé yáapicha Iconio iyacàlená néré

14 **1** Néese nàanàacaalíté Iconio iyacàlená irículé, yáté nawàlùacawa judiónái yéewáidacàlu irículé. Yáté nacàlidaca nálí Jesús iináwaná iwali. Càicaté madécaná judiónái yeebáidacaté Jesús iwali, griegonái nacái. **2** Quéwa níái judiónái càmíiyéica yeebáida

Jesús ìwali, báawacaté namànica náiwitáise níái càmiíyéica judíonái, yéewacaté ná báawaca naicáca níái wéénánáica Jesús ìwaliise. **3** Quéwa, càicáaníta, yáté nayamáacawa néenita abénaméeyéi quéeri, nacàlidacaté nali macàaluínináta Jesús iináwaná ìwali, manuícáinaté nawàwa Wáiwacali icùapiná nía. Yá iyúudàacaté nacàlidaca nali yái cáinináanáca Dios iicáca nía mawènitá. Imàacacaté nacái namànica yái càmiírica wenàiwica idé imànica. **4** Iná níái wenàiwica iyéeyéica yàcalé irìcu, yáté naseríacawa pucháiba íiwitáaná iyú, càmicáiná abédanama náiwitáise náapichawáaca. Aibanái yàatéwa judíonái yáapicha, áibanái yàatéwa nacái apóstolnái yáapicha. **5** Quéwa abénaméeyéi judíonái, nía nacái càmiíyéi judíonái, náiwitápunái yáapichawa, abédanamacaté nawàwa náapichawáaca, namànicaténá nali báawéeri, nanúacaté ná nacái nía íba iyú. **6** Quéwa, yáté idéca Pablo yáaliacawa Bernabé yáapicha, iná yéewa napiacatéwa Litra iyacàlená néré, Derbe néré nacái, yàcalénái iyéeyéica Licaonia yàasu cáli íinata. Yá nàacatéwa yàcalé imanùbacata iyéeyéica nali mawiénibàa. **7** Yá

néenibàacaté, nacàlidaca nali yái tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali.

Nanúacaté Pablo íba iyú, Litra iyacàlená irìcu

8 Iyacaté Litra iyacàlená irìcu abéeri asiali càmiírita yéewa ìpìnáanica. Iná yáawinánicáitawa, yácáináta imusúanáwa yáatúa íichawa. Iná canácatáita idé ìpìnáanica. **9** Iná yái asiali càmiírica yéewa ìpìnáanica, yéemiacaté Pablo icàlidaca Dios itàacái. Yáté Pablo iicáidasíwaca irí, yáaliacáinaté manuica iwàwa Dios iwéré ichùnìanápínáni. **10** Yá Pablo íimacaté irí cachàini:

“Pimichàa pibàlùacawa machànita piabàli iyúwa.”

Yáta imichàaca ibàlùacawa ráunamáita, yá idàbacaté ìpìnaca. **11** Néese, yá wenàiwica iicacánáamité yái Pablo imàníirica, yá nadàbacaté néemíanicawa cachàini nataacái Licaonia iyú, náimacaté:

“Diosnáica, níái càì iricùacawa wàatalé chènuniise wenàiwica iyú.”

12 Yá nàacaté Bernabé íipidená Zeus^a, yái Pablo nàacaté nacái íipidená Hermes^b, yácáinaté itéeri

a 14.12 Romanonái irí íipidená Júpiter, quéwa griegonái irí íipidená Zeus. Yácataté nàasu dios cadàbacáiri. Iná yái Zeus, yácataté nàasu dios níái Litra iyacàlená mìnánáica.

b 14.12 Romanonái irí íipidená Mercurio. Quéwa griegonái irí, Hermes, yácata Zeus ìiri. Iná yácata nachùuliacalé, níái diosnáica, icàlidéerica tàacáisi áibanái diosnái irí. Iná íibaidacaté Zeus yáapicha.

tàacáisi áibanái irí. **13** Yái dios Zeus icapèe, ìyacaté mawiénita yàcalé inùma irí. Ináté yáta yàasu sacer-dote yàanàidacaté mesúnamáita toronái, íiwinásínái nacái. Iná manùba wenàiwicanái yáapicha, yáté iwàwaca inúaca nalí cuwèesínái, neemácaténá nía nalí. **14** Quéwa níái apóstolnái, Bernabé, Pablo nacái, náaliacanáamité ìwali yái wawàsica, yáté nacacanáidaca nabàlewa.^c Yáté nawàlùacawa wenàiwicanái yèewiré, yá náimacaté néemíanícawa nalí:

15 “Piacué wenàiwicanái, picácué pimàni càiri wawàsica. Wenàiwicanáita nacái wíaquéi, càiyéitáde iyúwacué pía. Càicáinácué píiwitáise, yá wàanàaca wacàlida-cuéca pirí yái tàacáisi cayábéerica, pimàacacaténácué píichawa yái píiwitáise éwisèimi canéerica iwèni, piwènúadacaténácué píiwi-táisewa Dios cáuri irí, imàniirica yá èeriquéi, cáli nacái, lamá nacái, macáita níái iyéeyéica nalìcubàa.

16 Bàaluité idé Dios imàacaca wenàiwicanái ìyaca càide iyúwa nawàwáaná nàyaca. **17** Quéwa càicáaníta, yá yáasáidaca yáa-wawa pirícué mamáalàacata, imànicuéca pirí cayábéeri wawàsica. Imàacaca unía yúuwàacawa walí, bànacalé idàwinàacaténáwa cayába, yéewacaténá yàacàsi ìyaca, casíimáicaténá wawàwa.”

18 Iná éwita càica náimaca nalí achúmasíwata, càmita nadé

namáisanìaca neemáca nalí cuwèesita.

19 Quéwa càicáaníta, yáté abénaméeyéi judíonái yàanàaca Antioquía ìyacàlená néese, Iconio néese nacái. Yá nawènúadacaté wenàiwicanái íiwitáise, nanúacaténá Pablo íba iyú. Yáté nanúacani. Iná idécanáamité nanúacani, yá nawatàidacatèni yàcalé irícuíse méetàuculéta, nayúunáidacáináté idéca yéetácawa. **20** Quéwa níái yèeyéicawa Jesús yáapicha, yá nàwacáidacatéwa Pablo itéesebàa. Néese, yá imichàacaté ibàlùacawa, yá nacái iwàlùacatéwa yàcalé iri-culé àniawa. Iná mapisáináami, yáté yàacawa Derbe ìyacàlená néré Bernabé yáapicha.

21 Néese idécanáamité nacàlidaca yái tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali, idécaalíté nacái manùbaca níái wenàiwica yèeyéicawa Jesús yáapicha néré, yáté nèepùacawa pucháibanamata Listra ìyacàlená néré, Iconio ìyacàlená néré nacái, càita nàanàaca Antioquía ìyacàlená néré, Pisidia yàasu cáli íinatalé. **22** Yá nachàiniadacaté nawàwa níái yèeyéicawa Jesús yáapicha, nàyacaténá dàalanama ìwali yái neebáidéerica. Náimacaté nacái nalí: “Ipícha-wáiseca wawàlùapínácawa aléde Dios icùacataléca yàasunái

^c **14.14** Nacacanáidaca nabàlewa: judío íiwitáise ìyáaná máinícaalí achúmaca nawàwa.

wenàiwicawa, yá iwàwacutápiná wachàbaca madécaná yùuwichàa-cáisi.” **23** Yá nacái namàacacaté ancianonái nacùacaténá níái ìwa-quéeyéicawa Jesús ìwali yàcalé imanùbaca. Iná idécanáamité náidacawa nayáacalé íchawa, natàanícáténá Dios yáapicha nàwali, yáté namàacaca nía Wáiwacali icáapi iricu, yái neebáidéerica ìwali.

Pablo yèepùacatéwa Bernabé yáapicha Antioquía ìyacàlená néré, Siria yàasu cáli néeni

24 Néese idécanáamité nachàbacawa Pisidia yàasu cáli néenibàa, yá nàanàcaté Panfilia yàasu cáli néré. **25** Néese idécanáamité nacàlidaca yái tàa-cáisi cayábéerica Perge ìyacàlená iricu, yá nàacatéwa Atalia ìyacàlená néré. **26** Yá Atalia ìyacàlená néesecaté, nalicùawa ída manuiri iriculé. Yá nàacatéwa lamá yáacubàa, càita nàanàaca Antioquía ìyacàlená néré. Nabànùatáisecaté nía Dios icáapi iriculé, nàacaténaté namànica yái ìibaidacalési càirica idéca namànica. **27** Iná idécanáamité nàanàaca, yá nàwacáidacaté níái iwaquéeyéicawa Jesús ìwali. Yá nacàlidacaté nalí càinácaalíté Dios iyúudàaca nía manuísíwata, càinácaalíté nacái Wáiwacali yàacùaca náiwitáise níái càmiyéica judíonái, neebáidacaténá Jesús ìwali. **28** Yáté nayamáacawa néenita madécaná

quéeri Jesús yéewáidacalénáimi yáapicha.

Apóstolnái ìwacáidacatéwa ancianonái yáapicha Jerusalén iricu

15 **1** Néese abénaméeyéi asíanái yàanàcaté Judea yàasu cáli néese, náimacaté néewáidaca níái wéenánáica: “Càmicaalícué pida-lúa pìwaliisesài ipùata ìimami càide iyúwaté Moisés ichùulianá wamànica, yácué càmita yéewa pichúuliacawa yùuwichàa-cáisi íicha.” **2** Iná càmicáináté abédanama Pablo iwàwa, Bernabé nacái, ìwali yái néewáidáanáca, yá natàanícáté ìwali náapichawáaca chàinisiiri iyú. Quéwa càmicáináté náalimá nachùnìaca yái wawàsica, yá nachùuliacaté Pablo yàacawa Bernabé yáapicha Jerusalén ìyacàlená néré, áibanái nàacawéeyéiná yáapichawa, nàacaténá natàaníca apóstolnái yáapicha, ancianonái yáapicha nacái, ìwali yái wawàsica nachùnìacaténáni.

3 Iná idécanáamité Jesús ìwacáidéeyéi ibànùacaté nía, yáté nachàbacawa Fenicia yàasu cáli néenibàa, Samaria néenibàa nacái. Yá nacàlidacaté nalí néenibàa, càinácaalíté càmiyéi judíonái yeebáidaca Jesús ìwali. Yá nacái casíimáicaté nawàwa manuísíwata níái wéenánáica Cristo ìwali.

4 Iná nàanàacaalíté Jerusalén ìyacàlená néré, níái iwaquéeyéicawa Jesús ìwali, náipunitáidacaté

nía apóstolnái yáapicha, ancianonái nacái. Yá Pablo, Bernabé yáapicha, nacàlidacaté nálí ìwali yái madécaná wawàsi Dios imàniiricaté náapicha.

5 Quéwa abénaméeyéi fariseonái yeebáidéeyéi Jesús ìwali, namichàacaté nabàlùacawa, yá náimacaté nálí:

“Iwàwacutá wadalúaca nàwalíisesài ipùata íimami wachùuliacaténá nacái namànica càide iyúwa íimáaná yái tàacáisi Moisés itànèericaté.”

6 Yáté nàwacáidacawa níai apóstolnáica, náapicha níai ancianonáica natàanícáténá ìwali yái wawàsica.

7 Néese idécanáamité natàaníca ìwali déecu, yá Pedro imichàaca ibàlùacawa, yá íimacaté nálí:

“Píacué nuénánáica, idécué pialíacawa, siúcade madécanáca èeri néese, Dios yeedáca idénáami núa nucàlidacaténá yái tàacáisi cayábéerica nálí níai càmiyéica judíonái, yéewacaténá neebáidaca Jesús ìwali. **8** Yái Dios yáaliéricawa wenàiwica íiuitáise ìwali canánama, náináidáaná ìwali nacái, yácata yeedáté yàataléwa níai càmiyéica judíonái. Yáasáidacaté cáinináca iicáca nía. Iná yàacaté nálí Espíritu Santo càide iyúwaté yàanàa nacái walíni. **9** Iná càmita Dios iicá nía áiba wenàiwica íiuitáaná iyú wáicha, yá nacái yeedacaté náicha nabáyawaná manuícàalíté nawàwa Dios iwéré.

10 Néeni, ¿Cánácué piwàwa pialímáidaca piicáwa Dios? ¿Cánácué

piwàwa pichùuliaca namànica càulenéeri wawàsica, níai yèeyéicawa Jesús yáapicha, yái càmiiricaté wàawirináimi yáalimá imànica, wía nacái? **11** Càmita yéewawa càicani. Wía, weebáidaca cáinináca Wáiwacali Jesús iicáca wía mawènitá. Iná ìwalíise, yá nacái wachùuliapinácawa yùuwichàacáisi íicha càitáde iyúwa nía.”

12 Néese, yá masànaca macáita níai manùbéeyéi wenàiwicaca. Yá néemiacáita càinácaalíté Bernabé icàlidáaná nálí Pablo yáapicha, yái Dios iyúudàanacaté namànica yái càmiirica wenàiwica idé imànica, nálí níai càmiyéica judíonái.

13 Idécanáami namáalàidaca natàaníca, yá Jacobo íimacaté nálí:

“Nuénánái, péemiacué nulí.

14 Idéca Simón Pedro icàlidaca walí càinácaalíté Dios yáasáidaca cáininacaté iicáca níai càmiyéica judíonái, yeedacaté nacái nía napùalépiná, níai yàasunái wenàiwicacawa. **15** Yá càicatáni iyúwaté profetanái itànàaná ìwali, náimacaalíté:

16 ‘Néese, yá nùanàapináca àniawa,

yái rey David ichùulianacaté, càicáaníde iyúwa abéeri capiima yúuwèeriwa.

Quéwa nuchùniapináca àniawani, yá numichàidapináca yái yèepuèripináca reycà àniawa,^d

d 15.16 Iwàwáaná íimaca: Dios imichàidapináca yéetácáisi íicha Jesús, yái yèepuèripináca ichùuliaca iyúwa rey, rey David yàalumíseca.

17 yéewacaténá macái wenàiwica icutáca Wáiwacali, yéewacaténá nacái namáidaca nuípidená ìwali macáita níai càmíiyéica judíonái.

18 Càica íimaca yái Wáiwacalica, imàaquéericaté wáaliacawa ìwali bàaluité.’

19 Iná cài nuínáidacawa.

Càmita iwàwacutá wasèiwicaca nalí wawàsica níai càmíiyéica judíonái iwàwéeyéica yèepunicawa Dios yáapicha. **20** Iwàwacutá caita watànàaca nalí cuyàluta wàalàacaténá nía ipíchaná nayáaca cuwèesi iiná nanuérica ídolonái irí, càmícaténá namàni nainá iyúwa báawéeri náapicha níai càmíiyéica nàacawéeyéi, ipíchaná nayáaca iiná yái cuwèesi nasiduèrica icanápi, íiraná nacái. **21** Iná yái tàacáisi Moisés itànèericaté naléecatèni, néewáidaca nacáini, bàaluité èerita judíonái yéewáidacàalu irìcubàa yàcalé imanùbacata, irìcu yái èeri nayamáidacatáicawa.”

Cuyàluta nalípiná, níai càmíiyéica judíonái

22 Néese, yá cayábacaté apóstolnái yéemiaca yái tàacáisica, ancianonái nacái, macáita nacái níai ìwaquéeyéicawa Jesús ìwali, naníwàanápínaté abénaméeyéi asianái, nabànùeyéipíná Pablo yáapicha, Bernabé yáapicha nacái Antioquía néré. Yá naníwàacaté: Judas, íipidenéerica nacái Barsabás, Silas nacái, nèeyéicaté íimiétacaná

níai wéenánáica Jesús ìwali. **23** Yá náapichaquéi nabànùaté yái cuyàluta càirica íimacade:

“Wía apóstolnái, ancianonái, wéenánái nacái Jesús ìwaliise, wabànùacué pirí cuyàluta, píacué wéenánáica Jesucristo ìwalíisená, càmíiyéica judíonái ìyéeyéica Antioquía ìyacàlená irìcu, Siria yàasu cáli íinata, Cilicia yàasu cáli íinata nacái. Wawàwalicué pía. **24** Idéca wéemiaca abénaméeyéi iináwaná yéewáidacuéca pía wáatanáiséeyéi yàacawa, quéwa càmíiyéita wachùuliacué píataléta. Yácué nèewíadaca píiwitáise néewáidáaná iyúwa, báawacuéca nacái namànica píiwitáise, nachùuliacáinacué pidalúaca pìwaliísesàì ipùata íimamiwa, pimànicaténacué càide iyúwa íimáaná yái Moisés itànèericaté. **25** Iná idécanáamité watàaníca ìwali macáita yái wawàsica, yá abédanamacaté wawàwa wáapichawáaca. Yá waníwàacaté abénaméeyéi asianái. Yá wabànùacaté nía píatalécué, náapicha níai wéenánái cáininéeyéica waicáca Pablo, Bernabé nacái, **26** níai asianái idéeyéica yèepùadaca icáucawa náibaidacaténá Wáiwacali Jesucristo irí. **27** Iná náapicha wabànùacué píatalé Judas, Silas nacái, icàlidéeyéipínacué pirí ìwali cayába yáta tàacáisiquéi watànèericuéca pirí. **28** Yái

Espíritu Santo abédanamacata iwàwa wáapicha, ipíchaná wachùuliacuéca pimànica áiba wawàsi càulenéri náicha níai: **29** Càmita yéewacué piyáaca yái cuwèesi iiná nanuérica ídolonái irí, íiraná nacái, nasiduèrica nacái icanápi. Picácué nacái pimàni báawéeri piiná iyúwa. Iná picùacaalícué píawawa náicha, yá pimànicuéca cayábéeri. Cayába-cué piyaca.”

30 Iná níai asìanái nabànuèyéica, yá nàacatéwa Antioquía iyacàlená néré. Nàanàaca nacáita néré, yáta nàwacáidaca níai manùbéeyéi ìwaquéeyéicawa Jesús íipidená ìwali. Yáté nèepùadaca nalí yái cuyàlutaca. **31** Iná idécanáamité naléeca yái cuyàlutaca, yáté casíimáica nawàwa manuísíwata, ichàiniadacáináté nawàwa. **32** Judas, Silas yáapicha, profeta-caté nía, íná nachàiniadacaté nawàwa madécaná tàacáisi cayábéeri iyú, nàalàacaté nacái nía nàyacaténá dàalanama Dios itàacái ìwali. **33** Néese idécanáamité nàyaca náapicha néeni madécaná èeri níai wéenánáica Jesús ìwalíise, yáté namàacaca nèepùacawa matuíbanáita nàatalé níai ibànuèyéicaté nía. **34** Yá Silas iwàwacaté iyamáacawa náapicha néenita. **35** Quéwa Pablo, Bernabé yáapicha, nayamáacatéwa Antioquía iyacàlená néenita néewáidacaténá Wáiwacali

itàacái nalí. Nacàlidacaté nacái yái tàacáisi cayábéerica áibanái manùbéeyéi yáapicha.

Pablo iwènúacawa Bernabé íicha, yá imànica pucháibáanápíná àyapu (15.36-18.22)

36 Néese abénaméeyéi èeri idénáami, yáté Pablo íimaca Bernabé irí:

“Iwàwacutá wèepùa wapáchiaca níai wéenánáicawa nalicubàa macáita níai yàcalénái wadécata-bàaca wacàlidaca nalí Wáiwacali itàacái, waicácaténá càinácaalí nàyaca.”

37 Quéwa Bernabé iwàwacaté Juan yàacawéeridaca nía, yái íipidenéerica nacái Marcos. **38** Quéwa càmita Pablo iwàwa natéca náapichawa Juan Marcos, yèepùacáinátéwa náicha Panfilia yàasu cáli néese quéecha. Yáté càmita yàa íibaidaca náapicha. **39** Yáté càmita abédanama nawàwa náapichawáaca ìwali yái wawàsica, yá naseríacaté náichawáacawa. Yá Bernabé itécaté yáapichawa Marcos, yá nàacatéwa ída manuíri irícu iwàwata Chipre néré. **40** Yá nacái Pablo iníwàacaté Silas, itécaténá yáapichawani. Iná wéenánái Jesús ìwalíise, idécanáamité imàacaca nía Dios icáapi irícu icùacaténá nía, yáté nàacawa. **41** Yá nachàbacatéwa Siria yàasu cáli néenibàa, Cilicia yàasu cáli néenibàa nacái. Yá

ichàiniadacaté nawàwa néenibàa níái iwaquéeyéicawa Jesús iwali.

**Timoteo yàacawéeridacaté
Pablo, Silas nacái**

16 ¹ Néese, yáté Pablo yàanàacaté Derbe ìyacàlená néré, Listra ìyacàlená néré nacái. Yá Listra ìyacàlená néenicaté, ìya abéeri asìali yèepuníiriwa Jesús yáapicha ìpidenéeri Timoteo, abéechúa judíasàatúa ìiri yeebái-déechúa Jesús iwali. Quéwa yái yáanirimica, abéeri griegosàiri. ² Iná níái wéenánáica Jesús iwalíise, ìyéeyéica Listra ìyacàlená irícu, Iconio ìyacàlená minanáí yáapicha, nacàlidacaté cayá-baca Timoteo iináwaná iwali. ³ Yá Pablo iwàwacaté itéca yáapichawa Timoteo. Quéwa ipíchaná idèniaca báawéeri wawàsica náapicha níái judíonái ìyéeyéica néenibàa, yáté Pablo ichùuliaca nadalúaca Timoteo ìwalíisesài ipùata ìimami, náaliacáináté griegosàirica yáaniri.^e ⁴ Iná imanùbacata nachàbacawa yàcalénái irícu-bàa, yá nacàlidacaté nalí iwali yái tàacáisi càmíiripináca yéewa namànica, iyúwaté náimáaná níái apóstolnáica, nía nacái ancianonái ìyéeyéicaté Jerusalén ìyacàlená

irícu, namànicaténá càide iyúwa ìimáaná yái tàacáisica. ⁵ Yá càicaté cachàinica náiwitáise níái Jesús ìwacáidéeyéica, yá nacái manuicaté nawàwa Dios iwéré. Yáté manùbaca nàacawa èeri imanùbacata.

**Pablo iicacaté abéeri asìali
Macedonia néeséeri**

⁶ Iná nachàbacatéwa Frigia yàasu cáli ìinatabàa, Galacia yàasu cáli néenibàa nacái. Quéwa càmíicáináté Espíritu Santo ibatàa nacàlidaca Dios itàacái Asia yàasu cáli néré, ⁷ yá nàanàacaté Misia yàasu cáli néré. Yáté náalimáidaca nàacawa Bitinia yàasu cáli néré. Quéwa càita, càmita Espíritu Santo ibatàa nàacawa néré. ⁸ Yá nachàbacatéwa machacànita Misia yàasu cáli ìinatabàa, càitaté nalicùacawa Troas ìyacàlená néré. ⁹ Yá néenicaté Dios yáasáida Pablo iicá abéeri wawàsi táiyápi yáamacani nacáiri. Iicacaté abéeri asìali ibàlùacawa Macedonia yàasu cáli néeséeri, isutéeri ìicha wawàsi manuísíwata, ìimacaté irí: “Pichàbawa ídalícu wàatalé Macedonia yàasu cáli néré piyúudàacaténá wía.” ¹⁰ Iná idécanáamité Pablo iicáca yái yéenáíwanásica, yátaté wachùnìaca wàasuwa,^f wàacaténáwa Macedonia

^e 16.3 Macáita níái judíonáica, nadaluyéyi ìwalíisesài ìimami ipùata achúmatáiseta nía càide iyúwa Dios imànínáté wawàsi Abraham yáapicha bàaluité.

^f 16.10 Wachùnìaca wàasuwa: Iwàwáaná ìimaca, yái Lucas, yácataté itànèeri cuyàluta Hechos. Iná yèepunícáinátéwa náapicha néenialí, ínáté yéewa càì ìimaca: “wachùnìacué wàasuwa.”

yàasu cáli néré, wáaliacáináté Dios iwàwaca wàacawa néré wacàlida-caténá nali yái tàacáisi cayábéerica.

Pablo, Silas, Timoteo nacái, nàanàacaté Filipos iyacàlená néré

11 Néese, yá walicùacatéwa ída manuíri iriculé Troas ídalutalená néeni. Yá wàacatéwa machacànita iwàwata Samotracia néré. Yá néenicata, waimá. Iná mapisáináami, yá wàacatéwa àniawa Neápolis iyacàlená néré.

12 Yá néesecaté wàawa àniawa Filipos iyacàlená néré, abéeri yàcalé caináwanéeri canánama Macedonia yàasu cáli íinata, nàyacatái manùba romanonái. Yá néenicaté, wayamáawa abénaméeyéi èeri irìcu yái yàcaléca. **13** Yá abéeri èeri, judíonái iyamáidéericawa irìcu, yá wamusúacatéwa yàcalé irìcuíse. Yá wàanàacaté abéeri inanábàa idùlepiré, aléde natàanícataíca Dios yáapichanama. Yá wayamáaca wáawinacawa, watàaníca nacái náapicha níái inanái ìwaquéeyéicawa néeni. **14** Néese abéechúa inanái íipidenéechúa Lidia, néená níái inanái Tiatira iyacàlená mìnanáica, iwéndéechúa cawèníiri wálumaca, quíréeri cùlitunìwaca. Uái inanáica yèechúa Dios íimiétacaná. Yá uáwináacaté uémíaca. Yá Wáiwacali yàacùacaté ùuwi uedácaténá uwàwaliculéwa yái tàacáisi Pablo icàlidéerica. **15** Iná idécanáamité ubautizácawa,

úenánái nacái, yáté usutáca wáicha wawàsi manuísíwata, úumacaté:

“Idécaalícué peebáidaca báisí-cata idéca nuebáidaca Wáiwacali ìwali, yácué iwàwacutáca piacawa núapicha nucapèe néré piyamáacaténácuéwa wáapicha néeni.” Yá càicaté uchùulíaca wayamáacawa úataná chàinisíiri iyú.

16 Néese áiba èeri wàacanáamitéwa àniawa aléde watàanícataléca Dios yáapicha, yá wàanàacaté abéechúa mànacàu espíritu báawéeri imàaquéechúa iwicùlidaca. Yá nacái ucànaca manuí palata uíwacanánái iríwa uwicùlidacái iyúwa. **17** Uái mànacàuca, yá uàcatéwa Pablo yáami, wáami nacái macáita, yá úumacaté umáidaca cachàini:

“Níái asíanáica, níái íibaidéeyéi Dios cachàiníiri chènuníiséeri irí, íná nacàlidacué pirí ìwali yái ichúuliadéeripínácuéca pía yùuwichàacáisi íicha.”

18 Yá càicaté umànica nali wawàsi madécaná èeri, càita íinucaté Pablo yéemiaca usàna. Yá iwènúacatéwa uípunita, yá íimacaté espíritu báawéeri irí:

“¡Jesucristo íipidená ìwali, nuchùulia pimusúacawa uícha úái inanáica!” Yáté imusúacawa uícha yáta horacani.

19 Néese níái mànacàu íiwacanánáica, náalíacaalíté càmita yéewapíná nacànaca palata quirínama, yá náibàacaté

Pablo, Silas yáapicha. Yá natécaté nía náiwacanánái yàataléwa, yàcalé manuíri ibàacháwalená iriculé. **20** Yá nàanàidacaté nía náiwitápunái yàataléwa, yá náimacaté nalí:

“Níái asíanáica, judíonáica níái, quéwa càicáaníta, yá nàanàaca nawènúadaca wàyacalé mìnánái íiwitáise. **21** Yá néewáidaca wía náiwitáise ìwaliwa yái càmíiripináca yéewa weebáidaca, wamànica nacái wía romanonáica.”

22 Yá yàcalé mìnánái idà-baca ìwacácawa canánama Pablo íipunita, Silas nacái. Yá náiwitápunái ichùuliaca nawatàaca náicha nabàle chàinisiiri iyú. Yá nachùuliacaté nacapèedáidaca nía àicu iyú. **23** Néese idécanáamité nacapèedaca nía madécaná yàawiría, yáté nàaca namàacaca nía presunái icapèe iriculé, icáapi irìcu yái icuèrica presunái icapèe, icùasíwacaténá nía cayába. **24** Iná idécanáamité yéemíaca yái imàníiripináca, yá iwàlùadacaté nía aléde imàdàaná imáalàidáaná iriculé, yá icàwadàaca nacàwa àicunái iyú idènièri nacàwa yàalu.

25 Quéwa bamuchúami catá, yá Pablo itàaníca Dios yáapicha, Silas nacái, nacántàaca nacái. Yá nacái áibanái presunái yéemíacaté nasàna. **26** Néese, yáté isicúata cáli icusúacawa cachàini, càita presunái icapèe yàabàliná icusúacawa macáita. Yá nacái capii inùmabàlenái yàacùacawa macáita,

cadenanái nacái icaláacawa nàwalíise macáita níái presunáica. **27** Néese, yáté icawàacawa yái icuèrica presunái. Iná iicácaalíté capii inùma yàacùacawa macáita, yáté iwatàaca imachetaniwa inúacaténá yáawawata, iyúunáidacáináté idéca presunái ichùuliacawa. **28** Quéwa, yáté Pablo imáidaca irí cachàini:

“¡Picá pinúa píawawa! ¡Chácata wía macáita!”

29 Yáté ichùuliaca natéca irí abéeri camalási. Yá iwàlùacatéwa ráunamáita capii iriculé. Iná itatáca icalùniwa, yá yúuwàaca yáawinacawa yùului ipùata iyúwa Pablo irí, Silas irí nacái. **30** Iná idécanáami imusúadaca néese nía, yá isutáca yéemíawa nía:

“Píacué asíanáica, ¿càiná iwàwacutá numànica yéewacaténá nuchùuliacawa yùuwichàacáisi íicha?” **31** Yá náimacaté irí:

“Peebáida Wáiwacali Jesu-cristo ìwali, yá pichùuliapinácawa yùuwichàacáisi íicha, péenibenái yáapichawa, péenánái nacái.”

32 Yá nacàlidacaté irí Wáiwacali itàacái, nalí nacái macáita níái ìyéeyéica icapèe irìcu.

33 Iná néenialíta, yáta horacani bamuchúami catá, yáté presunái icuèriná itéca nía icapèe néréwa, yá íibacaté náicha nacháuná. Néese, yáté nabautizácani, macáita níái yéenibecawa, yéenánái nacái.

34 Néese, yáté itéca nía icapèe néréwa, yá yàacaté nayáa. Yá casíimáicaténi, náapicha macáita

níái iyéeyéica icapèe irìcu,
neebáidacáináté Dios iwali.

35 Néese idécaalíté amaláca,
yáté yàcalé íiwacanánái ichùulia
abénaméeyéi úwinái náimacaténá
irí yái icuèrica presunái: “Pimàaca
níara asíanáica, pichùulia nàacawa.”

36 Iná yái icuèrica presunái, yáté
íimaca Pablo irí:

“Níái yàcalé íiwacanánáica
nachùuliaca numaàcacuéca pía.
Iná pimusúacuéwa, piacuéwa
matuíbanáita.” **37** Quéwa Pablo
íimacaté úwinái irí:

“Idéca idénáami nacapèedaca
wía wenàiwicanái yáacúa-
licu, éwita canáca nàanèeri
wabáyawanáca, wía nacái
romanonáita, càicáaníta, yá
nàiyàacaté wía presunái icapèe
irìculé. Néeni, ¿cáná nawàwa
namàaca wamusúacawa
ibàacanèeri iyú? Càmita. Níata
iwàwacutá yàacawa néese,
níacaténáta imusúadaca wía!”

38 Néese, yá úwinái yàaca
icàlidaca yàcalé íiwacanánái
irí yái tàacáisi Pablo íimáanáca
nalí. Iná néemíacanáamité
naináwaná romanonáica nía, yáté
nacalùadacawa. **39** Néese, yáté
nàacawa presunái icapèe néré. Yá
nasutácaté náicha wawàsi, náimaca
nalí: “Pimàacacué piwàwa íicha
yái báawéeri wamàníiricuéca
pirí.” Yá namusúadacaté nía.
Yá nachùuliacaté nàacawa
méetàuculéta yàcalé íicha. **40** Iná
idécanáamité namusúacawa

presunái icapèe íicha, yá
nàacatéwa Lidia icapèe néré.
Néese idécanáamité naicáca
níái wéenánáica Jesús iwaliise,
idécanáamité nacái nachàiniada
nawàwa, yáté nàacawa.

Cáanáica wenàiwica isàna Tsalónica iyacàlená irìcu

17 **1** Néese idécanáamité
nachàbacawa Anfípolis
iyacàlená néenibàa, Apolonia
néenibàa nacái, yá nàanàacaté
Tsalónica iyacàlená néré, iyacatái-
caté abéeri judiónái yéewáidacàalu.
2 Néese, yáté Pablo iwàlùacawa
néewáidacàalu irìculé iyúwata
íiwitáise iyáaná. Iná máisiba èeri
nayamáidéericawa irìcu, yáté
icàlidaca nalí càinácaalí Dios itàa-
cái íimaca. **3** Yáasáidacaté nacái
nalí Dios itàacái irìcuíse, yái
iwàwacutáanacaté Cristo yéetá-
cawa. Yá nacái iwàwacutácaté
icáucàacawa yéetácáisi íicha. Yá
íimacaté nalí:

“Iná yái Jesús càì nucàlidacuéca
pirí iináwaná iwali, yácata Cristo.”

4 Yá abénaméeyéi judiónái
yéená yeebáidacaté Jesús iwali, yá
nàacatéwa Pablo yàatalé, Silas
yàatalé nacái, napùalépiná níái
madécaná griegonái yèeyéicaté
Dios imiétacaná, madécaná inanái
caináwanéeyéi nacái. **5** Néese
níái judiónáica, yáté cáudenica
nía. Yá nàwacáidacaté náapichawa
abénaméeyéi canéeyéi íibaidacalé,
asíanái imàníiyéi báawéeri. Càita

nàwacáidacaté manùba wenàiwica. Yá namáidáidacaté yàcalé irìcubàa, yá nacái nawesíacaté Jasón icapèe inùma namusúadacaténá néese Pablo, Silas nacái yàcalé minanáí irípiná. **6** Quéwa càmicáináté nàanàa nía, yá natécaté Jasón, abénaméeyéi wéenánái Cristo ìwalíise yàcalé ìiwacanánái yàatalé, yá náimacaté néemíanicawa:

“Níái asianáica yèepuníiyéi imànica báawéeri wawàsica macái cálita siùcade, yá nacái idéca nàanàaca aléi, **7** níái càiyéica Jasón yeedáca yàataléwa, macáita níái yèepuníiyéicawa náapicha. Nabàlùacawa ìipunita yái ‘César’^g ichùulianá wamànica. Iná náimaca, ìyacasa áiba rey ìipidenéri Jesús.”

8 Iná yàcalé minanáí yéemíacanáamité yái tàacáisica, nía nacái yàcalé ìiwacanánáica, yá calúacaté nía. **9** Quéwa Jasón ipáyaidacaté nawicáu áibanái yáapicha, yá nawasàacaté nía.

Pablo, Silas yàanàacaté Berea ìyacàlená néré

10 Néese, yáta catácani, yáté nabànùaca Pablo, Silas nacái, níái wéenánáica Cristo ìwalíise Berea ìyacàlená néré. Iná idécanáamité nàanàaca néré, yáté nawàlùacawa judíonái yéewáidacàalu irìculé.

11 Quéwa níái judíonái ìyèeyéica Berea ìyacàlená irìcu, cayábée-yéi ìiwitáise náicha quiríta níái ìyèeyéica Tesalónica minanáica, nàacáináté yùuwíná cayába yái Dios itàacáica. Iná èeri imanùbacaté, néewáidacawa Dios itàacái ìwali náalíacaténá báisiiricata yái càirica nacàlidaca nalí. **12** Yá càicaté madécaná judíonái yeebáidaca Jesús ìwali, inanái griegonái nacái, níái caináwanéeyéica, madécaná asianái nacái. **13** Néese níái judíonái Tesalónica minanáica, néemiacaalíté Pablo iináwaná icàlidaca Dios itàacái Berea ìyacàlená irìcu, yáté nàacawa néré. Yá nacái nàacatéwa néré natàanicaté Pablo ìwali báawanama wenàiwicanái irí calúacaténá nía yáapicha. **14** Quéwa níái wéenánáica Jesús ìwalíise, nachùulíacaté natéca ráunamáita Pablo lámá idùlepiré. Quéwa níái Silas, Timoteo yáapicha, yáté nayamáacawa Berea ìyacàlená irìcuta. **15** Níái itéeyéicaté Pablo, yáté nàanàidacani Atenas ìyacàlená néré. Iná nèepùacaalítéwa, yá Pablo ibànùacaté tàacáisi Silas irí yàanàacaténá néese mesúnamáita Timoteo yáapicha.

Pablo ìyacaté Atenas ìyacàlená irìcu

16 Iná idècunitàacá Pablo icùaca nía Atenas ìyacàlená irìcu, yá

^g **17.7** César: Idàbàanáté nachùulíaca nàasu cáliwa, níái romanonái, càmitaté náipidená César. Néese, yáté ìyaca abéeri César cachàiníiríté, caináwanéeríté nacái náicha macáita. Néese, yáté náipidenáca macáita César, níái reynái icuèyéicaté Roma yàasu cáli. Iná yái waléeri ìwali, ichùulíèricaté néenialí ìipidenáté Claudio.

achúmacaté iwàwa iicáca níái yàcalé mìnanaíca, iicácáináté ipuníacáináwa yéenáíwanási iyú yái yàcaléca. **17** Iná èeri imanùbaca, yá itàanícaté judíonái yáapicha néewáidacàalu irìcu-bàa, níái nacái griegonái yèeyéica Dios ímíétacaná. Itàanícaté nacái náapicha níái iwaquéeyéi-cawa manuíri bàacháwa irìcu. **18** Nàyacaté néeni abénaméeyéi asianái cáaliacáiyéi, yeebáidéeyéica Epicuro yéewáidáaná, nía nacái yeebáidéeyéica estoico yéewáidáaná. Yaté natàaníca Pablo ípunita chàinisíiri wawàsi iyú. Yá áibanái íimacaté:

“¿Càinásica wawàsiquéi càì itàaníca ìwali mamáalàacata, yá canùmaputáiniquéi?” Aibanái íimaca nacái:

“Cámináta icàlidaca wàlisàna diosnái ìwali, áibacatáiséeyéi.” Càìcaté náimaca, icàlidacáináté nalí yái tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali, yá nacái icáucàanápínacatéwa yéetácáisi íicha. **19** Néese, yá natécaté Pablo abéeri nàwacáidacàalu néréwa ípidenéeri Areópago^h, yá náimacaté írí:

“¿Yéewasica picàlidaca walí ìwali yái wàlisàì tàacáisi càirica péewáidaca wía iyú? **20** Yái tàacáisi càì picàlidaca walí ìwali, càímíritàacá wéemíaca ìwali. Iná wawàwa wáa-líacawa càinácaalí íimáanáca.”

21 (Macáicáináta níái Atenas ìyacàle mìnanaíca, nía nacái áiba cáli néeséeyéica, caséeca néemíaca, natàaníca nacái yáawami wàlisàì tàacáisi ìwalita.)

22 Néese, yaté Pablo imichàaca ibàlùacawa bamuchúami Areópago, yá íimacaté nalí:

“Píacué, Atenas mìnanaíca, idé nùaliacawa pìwalicué, máinícué madécanáca piasu diosnái, yácué nacái pìaca náimíétacaná. **23** Iná nuchàbacaalí nùacawa yàcalé irìcubàa, nàyacatabàaca níái piasu diosnái yéenáíwanáca, yá nuicáca abéeri tàacáisi abéeri íba ìwali càiri íimacade:

‘YAI DIOS CAMIIRICA WAALIWA IWALI.’ Yái Dios pìericuéca ímíétacaná, éwitacué càmita píaliáwa ìwali, yáquéi càì nucàlidacuéca pírì iináwaná ìwali.

24 Yái Dios imàníiricaté yá èeriquéi, macáita yái ìyéerica irìcu, íná yácata yái íiwacaliná macáita yái ìyéerica chènuniré, cáli íinata nacái. Quéwa càmita ìya irìcu yái capíi wenàiwica imàníirica icáapi iyúwa. **25** Càmita nacái iwàwa-cutá áiba wenàiwica iyúudàacani, canácáináta iwàwacutéeriwa írí, yácáináta yái yèerica walí wacáuca canánama, macái wawàsi nacái wawàwacutéerica.

26 Imànicaté abéeri asialita. Yá ìwaliisecata, nanísàawa macáita níái

^h **17.19** Abéeri yàalusì nàwacáidacatái níái yàcalé íiwacanánái cáaliacáiyéica, néewáidacatái, nachùnìacatái nacái nàasu wawàsi níái yàcalé mìnanaíca.

wenàiwicaca yéewacaténá nàya macái cáli imanuícata. Yá nacái imàacaca nalí èeri alénápinácaalí nàya, càinápinácaalí idècuni nàya, **27** yéewacaténácué picutáca Dios, yéewacaténá nacái pìanàacani, éwita càmita déeculé ìya wáicha. **28** Càicaté abénaméeyéi péená cáaliacáiyéi itànàacaté: 'Yácata imàaquéri cáuca wía yéewacaténá wàya, wèepunícawa nacái, yá nacái Dios yéenibecata wía macáita.' **29** Iná Dios yéenibecaalí wía, yá càmita iwàwacutá wayúunáidaca Diosca níai yéenáiwánasi namàniíyéica oro iyú, palata iyú, íba iyú nacái, yá nacái asíanái imàniírca wenàiwica yéenáiwánaca iyúwa nàináidáanáwa. **30** Bàaluité èeri, éwitaté wenàiwica iméeràacawa Dios ícha, quéwa càicáaníta, yá imàacacaté iwàwawa ícha yái báawéeri namàniíricaté. Quéwa siúcade, ichùulà macáita wenàiwicanái iwènúadaca íwi-táisewa iicacánáwaca nàya Dios irí, **31** idécáiná Dios imàacaca abéeri èeri yùuwichàidacatáipiná machacànita macáita níai wenàiwicaca. Yái asiali Dios idéericaté iníwàaca imàniínápináni, idéericaté nacái imichàidaca yéetá-cáisi ícha náaliacaténá báisiiricani."

32 Néese idécanáamité néemíaca ìwali yái icáucàanácátéwa

yéetácáisi ícha, yaté náicáaníca Pablo iquíniná, áibanái íimacaté nacái:

"Yèepùatàacá wéemíaca pitàacái àniawa, quéwa áiba èeritàacáwa."

33 Yá càicaté Pablo imusúacawa nèewíise. **34** Quéwa abénaméeyéi wenàiwica íibàacatéwa Pablo iwéré, yá neebáidacaté Jesús ìwali. Iná nèewi ìyacaté abéeri asiali íipidenéri Dionisio, abéeri néená níai icuèyéica Areópago, abéechúa nacái inanái íipidenéechúa Dámaris, áibanái nacái quiríta náapicha.

Pablo ìyaca Corinto ìyacàlená irìcu

18 **1** Néese idénáamité yái wawàsica, yaté Pablo yàacawa Atenas ìyacàlená ícha, yá yàacatéwa Corinto ìyacàlená néré. **2** Yá nérécaté, yàanàa abéeri Judío íipidenéri Aquila, Ponto yàasu cáli néeséri, wàlisàitàacá yàanàaca Italia yàasu cáli néese, yàacawéetúa Priscila yáapichawa, rey Claudioⁱ ichùuliacáináté namusúacawa macáita níai judiónáica Roma ìyacàlená irìcuíse. Yá Pablo yàacaté ipáchiaca nía. **3** Yá ìyamáacaté íibaidaca náapicha, náibaidacáináta nacái yái Pablo yáliéricaté íibaidaca, namànicaté nacái capiima cuwèesi íimami

ⁱ **18.2** Yái Claudio, abéeri emperador, abéeri rey, imànicaté abéeri cuyàluta, ichùuliacaténáté namusúacawa macáita níai judiónáica, ìyacàle irìcuíse, yàasu ícha nacái. Néenialité, yaté camuícái 49 asáica idénáamité Cristo. Pilée ìwali Hch. 11.28.

iyú, yá náibaidacaté abé-cataíta. **4** Iná imanübacata judiónái iyamáidacawa, yá icàlidacaté nalí Jesús iináwaná ìwali néewáidacàalu iricubàa nawènúadacaténá náiwitáisewa níái judiónái, griegonái nacái.

5 Iná Silas yàanàacaalíté Macedonia néese Timoteo yáapicha, yáté Pablo imàacaca íbaidacaléwa imàacacaténá yáawawa icàlidaca abéerita yái tàacáisi cayábée-rica, yáasáidacaté judiónái irí Dios itàacái iricu Jesúscata yái Cristo. **6** Quéwa níái judiónáica, yá nabàlùacawa ípunita, nacuísaca nacáini báawanama. Yá Pablo ichupìacaté ibàlewa napùalé, yá íimacaté nalí:

“Iná Dios yùuwichàidacaalícué pía, yá càmita nucùalépináni. Iná siücade, yá nùapínaca nucàlidaca Dios itàacái nalí níái càmiíyéica judiónái.”

7 Iná Pablo imusúacanáami-téwa néewáidacàalu iricuise, yá yàacatéwa abéeri asìali icapèe irì-culé ípidenéeri Ticio Justo, yèeri Dios íimiétacaná, idènièricaté icapèewa judiónái yéewáida-càalu idaníbàata. **8** Yái Crispo, néewáidacàalu íiwacalinácani, yá yeebáidacaté Wáiwacali Jesús ìwali, yéenibenái yáapichawa, yéenánái nacái macáita. Yá nacái madécaná Corinto ìyacàlená mìnánái yeebáidacaté Jesús ìwali, yá nabautizácatéwa. **9** Néese, yáté abéeri catá idècunitàacá Pablo

iimáca, yá Wáiwacali íimacaté irí: “Picá cáalu pía. Pitàaní nalí mamáalàacata. Picá píalimá masànaca pía, **10** núacáináta ìya píapicha. Iná canápináta yáaliméeri imànica pirí báa-wéeri, nudèniàcáiná madécaná wenàiwica iricu yàcaléquéi.”

11 Yáté Pablo iyamáacawa néeni abéeri camuí, seis quéerinái íinatabàa quiríta, yéewáidacaté nía Dios itàacái iyú.

12 Quéwa néenialí èerité, yáté nacuèriná Galión ichùuliacaté Acaya yàasu cáli. Iná abénaméeyéi judiónái ìwacáidatéwa Pablo ípunita. Yáté natécani Galión yàa-talé ichùnìacaténá nalí wawàsi.

13 Yá náimacaté irí:

“Yá asìaliquéi, yèepuníiri iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise nàacaténá Dios íimiétacaná, quéwa yèeriwa ípunita yái wáiwitáise ìyáanáca.”

14 Iná Pablo idàbacaalíté itàaníca, yá Galión íimacaté judiónái irí:

“Píacué judiónái, picháawàacaalí-cué yá asìaliquéi, abéeri báawéeri wawàsi ìwalíiseta, inúacaalí nacái wenàiwicata, yácué nuémìaca pirí yátái picháawàanácani.

15 Quéwa tàacáisi ìwalíisecaalíni, ípidenási ìwalíise nacái, iyúwa-cué píiwitáise ìyáaná, yá càmita nuwàwa nuíyaacawa piasu wawàsi ìwalíicué.”

16 Yá ichùuliacaté namusúadaca nía Galión yáatanáise. **17** Néese, yá griegonái íibàacaté Sóstenes, yái

néewáidacàalu íiwacalináca, yá inúadáidacaténì mawiénita Galión irí. Quéwa matuíbanái iicáca yái namàníirica.

Pablo yèepùacatéwa Antioquíá néré

18 Yá Pablo iyamáacatéwa Corinto néenita madécaná èeri. Néese, yá icàlidacaté iináwawa nalí níái wéenánái Jesús ìwaliíse. Yá yàacatéwa ída manuírì iricu Siria yàasu cáli néré, náapicha níái Priscila, Aquila nacái. Néese nàanàacaalíté Cencrea iyacàlená néré, yáté Pablo iisaca íiwi-tawa, idécáináté imáalàidaca imànica yái íibaidacalésica iyú-watè idééná imàacaca itàacáiwa Dios irí. **19** Néese, yáté nàacawa àniawa, yá nàanàacaté Efeso iyacàlená néré. Yáté Pablo imàacaca níái yàacawéeyéinácawa. Néese, yáté iwàlùacawa judíonái yéewáidacàalu iriculé. Yá néréca, itàaní judíonái yáapicha Jesús iináwaná ìwali. **20** Yá nasutácaté íicha wawàsi manuísíwata iyamáacaténáwa náapicha déecu quiríta. Quéwa càmita yeebá nalí. **21** Yá yàacáitawa náicha, íimacaté nalí: “Máiní iwàwacutá nùanàaca ráunamáita Jerusalén iyacàlená néré, numànicaténá náapicha néré yái namàníiripináca. Quéwa Dios iwàwacanámi, yá nùanàaca píatalécué àniawa.” Yá iricùacatéwa ída manuírì iriculé, yáté yàacawa Efeso iyacàlená íicha.

Pablo yèepùacawa Antioquíá néré. Yá nacái yàaca icàlidaca Dios itàacái máisiba yàawiríapiná (18.23-20.38)

22 Néese idécanáamité yàanàaca Cesarea iyacàlená ídalutalená néré, yáté yàacawa cáli íinatabàa Jerusalén iyacàlená néré, itàidacaténá níái iwaquéeyéicawa Cristo ípidená ìwali. Néese idénáami, yá yàacatéwa Antioquíá iyacàlená néré. **23** Néese idécanáamité iyamáacawa néré abénaméeyéi èerita, yá yàacatéwa àniawa yàacaténá ipáchiaca níái yeebáidéeyéica Jesús, iyéeyéica Galacia yàasu cáli íinata, Frigia yàasu cáli íinata nacái, ichàiniadacaté yàacawa nawàwa macáita níái yèeyéicawa Jesús yáapicha.

Apolos icàlidaca Dios itàacái Efeso néré

24 Néese, yáté èericani, yàanàacaté Efeso iyacàlená néré abéeri Judío ípidenéeri Apolos, Alejandría iyacàlená néeseeri. Yái asialica, icàlidéeri cayába Dios itàacái, yáaliériwa nacái cayába Dios itàacái ìwali, **25** idéerité néewáidaca cayába Wáiwacali itàacái ìwali. Iná cachàinicaté icàlidaca Jesús iináwaná ìwali. Quéwaté yáaliacatéwa abéerita ìwali yái Juan Bautista ibautizáanáté wenàiwica iwènúadàanacaté íiuitáisewa Dios irípiná. **26** Yá Apolos idàbacaté yéewáidaca macàaluínináta Judío

yéewáidacàalu irìcu. Quéwa Priscila, idécanáamité yéemiaca isàna, Aquila yáapicha, yáté natécani méetàuculéta. Yá nacàlidacaté irí cayába amaláwaca Wáiwacali iináwaná ìwali. **27**Néese, yáté Apolos iwàwaca yàacawa Acaya yàasu cáli néré. Yáté nachàiniadaca iwàwa níai wéenanáica Jesús ìwalíise. Yá nacái natànàacaté cuyàluta nalípiná, níai yèeyéicawa Jesús yáapicha, iyéeyéicaté néré needácaténá nàataléwa cayábani. Iná yàanàacanáamité néré, yáté iyúudàaca manuísíwata níai yeebáidéeyéicaté Jesús ìwali. **28** Yá Apolos icàlidacaté macái wenàiwica yáacuésesemi cachàiniíri iyú nacái, imawèniadaca nataacái níai judiónái íiwacanánáica. Icàlidacaté nalí machacàníri iyú càinácaalíté íimaca yái tàacáisi Dios ichùulièricaté profetanái itànàaca. Yáasáidacaté nacái nalí Dios itàacái irìcu Jesús ìwali, yácata Cristo.

Pablo Efeso néré

19 **1** Néese idècunitàacá Apolos iyaca Corinto iyacàlená irìcu, yáté Pablo yèepuníca ipáchiaca macáita níai iyéeyéicaté chuítalibàa. Néese, yá yàanàacaté Efeso iya-càlená néré. Yá néenicaté, yàanàa abénaméeyéi yèeyéicawa Jesús yáapicha. **2** Yá isutácaté yéemiawa nía: “¿Idécué Dios ibànùaca piri Espíritu Santo, peebáidacaalítécué Jesús ìwali?” Yá náimacaté irí:

“Càmita. ¿Canácatáitàacá idé wéemiaca Espíritu Santo iináwaná ìwali!” **3** Néese, yá Pablo isutácaté yéemiawa nía:

Néeni, “¿Cawináté néewáidacué pía ìwali, yéewacaténacué nabautizáca pía?” Yá náimacaté irí:

“Yái Juan Bautista yéewáidéericaté ìwali, wawènúadánacaté wáiwitáisewa Dios irí wabáyawaná íicha.”

4 Pablo íimacaté nalí:

“Juan ibautizácaté níai wenàiwica idéeyéica iwènúadaca íiwitáisewa ibáyawaná íichawa. Imacaté nalí, peebáidacué ìwali yái, yàanèripináca nudénáami, ìwalité càì íimaca, yái Jesús, Cristoca.”^j

5 Iná idécanáamité néemiaca Pablo itàacái, yá nabautizácaté nía Wáiwacali Jesús íipidená ìwali. **6** Néese idécanáamité Pablo imàacaca icáapiwa nàwali, yáté Espíritu Santo iricùacawa nawàwaliculé, yá natàanícaté áiba tàacáisi íiuitáaná iyú, yá nacái nacàlidacaté Dios itàacái. **7** Níai asianái ibautiséeyéicawa, docecaté cáminá namanùbaca.

8 Yá Pablo iyamáacatéwa Efeso iyacàlená irìcu máisiba quéeri. Càita nacái yéewáidacaté judiónái yéewáidacàalu irìcu macàaluínináta, iwàwacáináté náalíacawa ìwali yái Dios icùanáca yàasunái wenàiwicawa. **9** Quéwa dàalacaté abénaméeyéi iwàwa,

j 19.4 Mt. 3.11; Mr. 1.4, 7-8; Lc. 3.4, 16; Jn. 1.26-27.

iná càmítaté nawàwa neebáidaca Jesús ìwali. Natàanícáitaté báawanama nàwali níái yée-wáidéeyéica wàlisàì àyapu ìwali wenàiwicanái yáacuesemita. Iná yéewa Pablo ìwacáidacaté méetàuculéta níái yèeyéicawa Jesús yáapicha. Yá itàanícaté nàapicha èeri imanùbacata, Tirano yéewáidacàalu iricu. **10** Càicaté Pablo imànica iwéréta ichàbacawa pucháiba camuí. Iná madécaná judíonái, griegonái nacái, iyéeyéica Asia yàasu cáli íinata, néemíacaté Wáiwacali Jesús itàacái. **11** Iná Pablo imànicaté yái càmíirica wenàiwica idé imànica Dios ichàini iyú. **12** Càitaté áibanái itéca pañuelonái, bàlesi nacái, Pablo idunuèyéicaté ìwali, nachanàidacaténá nía cáuláiquéyéi ìwali. Yá nachùnìacatéwa uláicái íicha, espíritu báawéeyéi imusúatéwa nacái náicha.

13 Quéwa nàyacaté abénaméeyéi judíonái yèepuníiyéi yúucaca espíritu báawéeyéi wenàiwica íicha. Iná nawàwacaté nacái náucaca espíritu báawéeyéi wenàiwica íicha Jesús íipidená ìwali. Yá náimacaté: “Jesús íipidená ìwali, yái Pablo icàlidéerica iináwaná ìwali, wachùuliacué pimusúacawa.”

14 Níái asíanái càiyéicaté imànica yái wawàsica, sieteté namanùbaca, Esceva yéenibe, abéeri judíosàiri, sacerdotenái íiwalica. **15** Quéwa espíritu báawéeri

íimacaté nalí: “Núalíaca nuicáca Jesús, núalíata nacái Pablo ìwali. Quéwa piàcué, càmíiyéita núalíawa ìwali.”

16 Iná yái asíali idènièricaté espíritu báawéeri, yáté ipisia-cawa nàatalé, yá inúadáidacaté nía. Càita nacái imawèniadaca nía. Càitaté napíacawa mabàleta capíi iricuise, cacháunéeyéi nacái iwalíise. **17** Néese, yáté Efeso iyacàlená mìnánái yáalíacawa iináwaná ìwali macáita, judíonái, griegonái nacái. Yáté cáalucaté nía macáita, yá idàbacaté nàaca Wáiwacali Jesús íipidená íimiétacaná.

18 Néese madécaná níái yee-báidéeyéicaté Jesús itàacái, yá nàanàacaté nacàlidaca yái báawéeri namàníiricaté. **19** Càita nacái nàanàaca madécaná níái camàliquéeyéica, nàanàidacaté nacái nàasu cuyàlutawa, maliacáisi itànèericawa ìwali. Yáté neemáca nía macáita, macái wenàiwicanái yáacúalícuta. Iná namànicaalíte nawèni, níái cuyàlutanái neeméeyéica, yá nawènicaté cincuenta mil palata ituíná. **20** Yá càicaté Wáiwacali itàacái idàwinàacawa quéwanáta, càita nacái, níái yéemièyéicani, yeebáidéeyéica nacáini.

21 Néese idécanáamité ichàbacawa yái wawàsica, yá Pablo íináidacaté yàacawa Jerusalén néré, quéwa idécanáamipináté ipáchiaca Macedonia yàasu cáli, Acaya nacái. Yá íimacaté nalí: “Idécanáami

nùanáca Jerusalén ìyacàlená néré, néese, yá iwàwacutápiná nùacawa Roma ìyacàlená néré.” **22** Yá Pablo ibànùacaté Macedonia yàasu cáli néré pucháiba iyúudèeyéicani, Timoteo, Erasto nacái. Quéwa Pablo iyamáacatéwa déecuta Asia yàasu cáli néenita.

Namáidáidaca napianícawa Efeso ìyacàlená irìcu

23 Néenialí èerité, yáté máiníca báawaca nalí wawàsi níai yee-báidéeyéica Jesús, wàlisàì àyapu náiméeyéicaté ìwali. **24** Iwalíise yái asíali íipidenéerica Demetrio, imàníiricaté palata iyú uca-pèe yéenáiwana, úai nàasu dios Diana, náapicha níai áibanáica nacànacaté manuí palata nàwaliise níai yéenáiwana si namàníiyéica. **25** Iná Demetrio ìwacáidacaté níai íibaidéeyéicaté yáapicha, nía nacái áibanái íibaidéeyéica càirica íicàcanáwa íibaidacalésica, yá íimacaté nalí: “Píacué asíanáica, idécué píalíawa ìwaliise yái íibaidacalési càirica wamànica iyú, wacàna walíwa manuí palata. **26** Quéwa càide iyúwacué piicàaná wawàsi, iyúwacué nacái péemianá íináwaná, yái Pablo idéca iwènúadaca madécaná wenàiwicanái íiwiitáise, cà míirita abéeri chácataí Efeso ìyacàlená irìcu, batéwa macáita Asia yàasu

cáli íinata. Yá íimaca nalí, càmita diosnái níai wenàiwica imàníiyéica ícáapi iyúwa. **27** Iná cà míirita abéeri wáibaidacalé írìca, namàni báawéeri. Càmita nacái wenàiwica yàapíná quirínama uímiétacaná úai wàasu dios Diana ícapèeca. Yá canápiná quirínama uináwaná úai wenàiwica yèechùaca íimiétacaná Asia yàasu cáli íinata macáita, macái èeri irìcu nacái.”

28 Iná idécanáami néemíaca yái tàacáisica, yáté máiníca calúaca nía. Yá nacái néemíanicawa, yá náimacaté: “¡Cachàiníichúaca úai Diana, Efeso mìnanaí yàasu diosca!”

29 Néese, yáté máalíacáanaca náiwitáise níai manùbéeyéi wenàiwica yàcalé minanáica. Yá nàacatéwa ráunamáita aléde nàwacáidacàalu irìculéwa,^k yá náibàacaté natéwa néré Gayo, Aristarco yáapicha, níai Pablo yàacawéeyéinaca, Macedonia yàasu cáli néeséeyéica. **30** Néese, yáté Pablo iwàwaca itàanica wenàiwicanái yáapicha, quéwa níai yeebáidéeyéica Jesús, yá càmita nabatàa yàacawa nàatalé. **31** Abénaméeyéi nacuèrinánái nacái, Asia yàasu cáli néeséeyéi, Pablo yàacawéeyéinaca, yáté nabànùaca írì tàacáisi ípíchaná yàaca itàanica wenàiwicanái yáapicha, aléde nàwacátalécawa. **32** Iná

^k 19.29 Teatro: Nàwacáidacatáicawa níai yàcalé íiwacanánáica, nachùnìacaténá wenàiwicanái írì wawàsi, naicácaténá nacái isèiwiquéeyéica.

abénaméeyéi imáidaca áiba wawàsi ìwali, áibanái imáida nacái áiba wawàsita, yá máalíacáanacaté náiwitáise. Iná càmita náalíawa càinacaalí wawàsiquéi càì nàwacáidacawa ìwalíná. **33** Yá judíonái imusúadacaté manùbéeyéi wenàiwica yèewíise yái Alejandro. Néese, yá ichùuliacaté masànaca níái wenàiwicaca icáapi iyúwa, iwàwacáináté itàaníca iwi-cáuwa wenàiwicanái yáacúalícu. **34** Quéwa náalíacaalíté judíocani, yáté namáidaca quéwanáta cachàini, batéwa pucháiba hora: “¡Uái Diana, Efeso mìnanaí yàasu dios, cachàiníichúa!”

35 Néese yái catànàacáiri náiwitápuca nacái, idécanáamité yáalimáca masànaca imànica níái manùbéeyéi wenàiwicaca. Yá íimacaté nalí: “Píacué Efeso mìnanaí, wíata yái icuèyéica yái dios Diana icapèeca, yá nacái, uénáíwaná icaléericatéwa chènuníise. **36** Iná macáita wáalíacawa ìwali cayába yái wawàsica. Iná iwàwacutácué piyamáacawa, matuíbanáicué pía. Càmita iwàwacutácué pimànica ráunamáiri iyú yái wawàsica. **37** Níái asíanái càiyéicuéca pianàidaca aléi, càmíiyéita itàaní báawanama ùwali, úatái píasu dios Dianaca. Càmita nacái namàni ulí báawéerita. **38** Iná Demetrio idèniacaalí báawéeri wawàsica áiba wenàiwica yáapicha, yàacawéeyéiná yáapichawa, wadèniaca níái yàcalé

íiwacanánáica, cáli icuèrinánái nacái, yéewacué picháawàayacacawa nalíta. **39** Iná pidèniacaalícué áiba wawàsi picháawèeripinácué ìwalíise nía, yá iwàwacutá pía-cuécawa aléi yàcalé mìnanaí iwacáidacatáicawa, yéewacaténá pichùnìacuéca náapicha píasu wawàsi. **40** Iwalíise yái pipianíinácuéca pimáidáidaca yàcalé iricubàa, yá cáanáica romanonái icháawàaca wía iyúwa iwàwawéeyéi imànica náipunita ùuwicái. Yá canápinácata yéewa wáimaca nalí ìwali yái wawàsi càirica ichàbacawa.” **41** Yá idécanáamité càì íimaca nalí, yáté ichùuliaca nàacawa.

Pablo yàacatéwa Macedonia yàasu cáli néré, Grecia néré nacái

20 **1** Néese idécanáamité ichàbacawa yái wenàiwicanái ipianíinaca imáidáidaca, yá Pablo ichùuliacaté namáidaca irí níái yeebáidéeyéica Jesús. Iná idécanáamité yàalàaca nía, idécanáamité nacái íibàaca nía iwéréwa, yá icàlidacaté iináwawa nalí. Yá yàacatéwa náicha Macedonia yàasu cáli néré. **2** Iná idécanáamité yèepunícawa Macedonia yàasu cáli néenibàa, idécanáamité nacái ichàiniadaca nawàwa madécaná tàacáisi iyú, níái yeebáidéeyéica Jesús, yá yàanàacaté Grecia yàasu cáli néré. **3** Yá néenicaté, iya máisiba quéeri. Quéwa, yá nacàlidacaté irí

ìwali yái judíonái iwàwáanácáté inúacani, iricùapínácaalíwa ída iriculéta yèepùapínácaalíwa Siria yàasu cáli néréta. Iná ìwalíise, yá yèepùacátéwa cáli íinatabàata Macedonia yàasu cáli néenibàa.

4 Iná nàacawéeridacaté Pablo níái: Sópater, Berea ìyacàlená néeséerica; Aristarco, Segundo nacái, Tesalónica ìyacàlená néeséeyéi, Gayo, Derbe ìyacàlená néeséeri, Tíquico, Trófimo nacái, Asia yàasu cáli néeséeyéi, Timoteo nacái. **5** Quéwa macáita nía, yá nadécáté nàacawa wapíchalé. Iná yéewa nacùacaté wía Troas ìyacàlená néenita. **6** Quéwa wía, idécanáamité ichàbacawa yái èeri nayáacatáica, níái paninái mèewíiséeyéica, yá wàacatéwa Filipos ìyacàlená íicha lamá yáacubàa. Iná cinco èeri idénáami, yá wàwacáidacatéwa náapicha Troas ìyacàlená néeni. Yá néenicaté wayamáawa siete èeri.

Pablo ipáchiacaté Troas ìyacàle minanái

7 Néese domingo èeri iricu, yá nàwacáidacatéwa níái yeebáidéeyéica Jesús, wayáacaténa pan Santa Cena iricu. Iná Pablo yàapínacáináwa mapisáináami, yáté yéewáidaca nía déecu càita bamuchúaléca catá. **8** Iná madécaná lámpananái ìya iricu yái capii imàdàaná wàwacátáicawa chènunibàa. **9** Yá abéeri ùuculiiri yáawinacawa ventana

iricu ìpidenéeri Eutico. Yá cadàpuleca báawanamani, déecucáiná Pablo itàaníca nalí. Yá iimáca yáawinacawa. Yá icaláacawa chènuníise máisiba capiicatái ichènunica. Iná namichàidacaalí Eutico, yá idéca yéetácawa. **10** Yá Pablo iricùacatéwa yàatalé, yá yáawiadaca yáawawa iwicáulé. Yá íibàaca yàanaliculéwani, yá iimaca nalí:

“Picácué picalùadawa. Càmita yéetáwa.”

11 Néese idécanáamité Pablo íiríacawa àniawa, yá iwacùacaté nàwali paninái Santa Cena iricu. Iná idécanáamité iyáaca, yá itàaníca nalí àniawa càita amalácaté nàwali. Yá yàacatéwa náicha. **12** Yá nèepùadacaté cáuta yái ùuculiirica icapèe néréwa. Yá nachàiniadacaté nawàwawa manuísíwata níái wenàiwicaca.

Pablo yàacatéwa Mileto ìyacàlená néré

13 Néese wía, yá walicùacatéwa wàacaténáwa lamá yáacubàa Asón ìyacàlená néré, walicùadacaténa néré Pablo càide iyúwa íimáanaté walí, yàacáinátéwa cáli íinatabàata. **14** Iná wàanàacaalíté Asón íidalutalená néré, yáté Pablo iricùacawa wáapicha ídaliculé. Yáté wàacawa Mitilene ìyacàlená néré. **15** Néese mapisáináami, yá wàacatéwa àniawa. Yá wachàbacatéwa machacànita iwàwata Quío íicha. Iná mapisáináami, yá wàanàacaté

iwàwata Samos ídalutalená néré. [Néese abéeri èeri idénáami, yá wayamáacatéwa mawiénita Troguilio irí.] Iná mapisáináami, yáté wàanàaca Mileto ìyacàlená néré. **16** Quéwa càmicáináté Pablo iwàwa yàacawa Efeso ìyacàlená néré ipíchaná idècuníacawa déecu Asia yàasu cáli íinata, yá wachàbacatéwa machacànita, iwàwacáináté yàanàaca caquialéta Jerusalén ìyacàlená néré, Pentecostés yàasu èeripiná.

**Pablo itàanica náapicha
níái ancianonái Efeso
ìyacàlená néeseeyéica**

17Iná Pablo yàanàacaalíté Mileto ìyacàlená néeni, yá ichùuliacaté namáidaca irí níái ancianonái icuèyéica níái yeebáidéeyéica Jesús, Efeso ìyacàlená iricu. **18**Iná idècanáamité nàanàaca yàatalé, yá íimacaté nalí:

“Idécué pialíacawa càinácaalíté iicácanáwa nùyacuéca pèewi èeri imanùbaca, nùanàaca idénáamitaté Asia yàasu cáli íinatalé. **19**Iná nuíbaidacaté Wáiwacali irí. Càmitaté numàni càide iyúwa nuwàwáaná. Quéwa áibaalíté, achúmaca nuwàwa, nuícháaníté nacái manuísíwata. Yá nacái nùuwichàaca madécaná yàawiría báawéeri wawàsi, yái namàníiricaté nulí níái judíonái càmiíyéica yeebáida Jesús. **20** Càicáaníta, mayamáacata numànica yái cayábéeripinácuéca

imànica pirícué wawàsi. Càmita nacái numàaca nucàlidaca pirícué Jesús iináwaná ìwali, wenàiwica yéewáidacàalu irìcubàa, picapèenái irìcubàacué nacái, **21** judíonái irí, càmiíyéi judíonái irí nacái, ìwali yái nawènúadàanápínaca náiwitáisewa Dios irí, manuícáténá nacái nawàwa Wáiwacali Jesús iwéré. **22** Quéwa siùcade, iwàwacutá numànica càide iyúwa Espíritu Santo ichùulianá núa. Iná iwàwacutá nùacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Quéwa càmita nùalíawa càinápinácaalí wawàsica yái ichàbawa nulí néré. **23** Quéwa macáita chábái yàcalénái nuèpunítàbàacawa, Espíritu Santo icàlidaca nulí ìwali yái iwàwacutáanápínaca nùuwichàacawa manuí, presunápínaca nacái namànica núa. **24** Quéwa càmita achúma imànica nuwàwa. Càmita nacái máini cawènica nuicáca nucáucawa. Yá máini iwàwacutá numáalàidaca casíimáiri iyú yái íibaidacalési Wáiwacali Jesús yèericaté nulí, nucàlidáanácáténá yái tàacáisi cayábéerica, cáinináanáca Dios iicáca wía mawènita.

25 Iná siùcade, nùalíacawa càmitacué piicápiná núa quirínama, píacué nucàlidéeyéica irí yái tàacáisi Dios icùanápínaca yàasunái wenàiwicawa. **26** Iná núumacué pirí siùcái, péetácaalícué pibáyawaná yáapichawa, yá canápinácata nubáyawaná pìwailísecué, idécáináté nùalàacuéca

pía macáita. **27** Càmitacué nubàa píicha yái Dios iwàwéericuéca pimànica. **28** Iná iwàwacutá-cué picùaca píawawa, picùacué nacái macáita níái Dios yàasunái wenàiwicaca. Píacué, Espíritu Santo imàaquéeyéica ancianonái¹ iyú picùacaténacué níái yeebáidéeyéica Wáiwacali Jesús iwali, níái iwènièyèicaté íiraná iyúwa. **29** Iná nùaliacawa idécanáami nùacawa píichacué, yá nàanàapínaca pèewirécué áibanái wenàiwica cuwèesi caluéyéi nacáiyéi íiwi-táise, imàniyéipíná nálí báawéeri macáita níái yeebáidéeyéica Jesús. **30** Càita nacái namichàapínacawa abénaméeyéi péenátacué nachíwa iyú, namèniadapíná níái yeebáidéeyéica Jesús. **31** Iná picùacué píawawa cayába. Piwàwalicué yái nùalàanácuéca pía áibaalí nuícháanínama, èeríapi, táiyápi nacái píalimáwanama, máisiba camuí.

32 Iná siùcade nuénánái, numàacacué pía Dios icáapi irícu, yáapicha nacái yái itàacái cáinináanaca iicáca wía mawènita, yái idènièrica ichàiniwa, idàwinàidacaténacué píiwi-táise, yèeripínaca nacái pirícué yái Dios idéericaté imàacaca itàacáiwa iwali nálí, macáita níái idéeyéicaté iseríaca yàasunáiwa. **33** Canácatáita nuwàwa nùasuca áibanái ipalátani, oro, nabàle nacái. **34** Píacué

yáaliéyéiwa, núa íibaidéeri icáapi iyúwa, yéewacaténá nuedáca nulíwa macáita yái numáapuèrica, nalí nacái níái nùacawéeyéinaca. **35** Iná macái wawàsi iwalita nuéwáidacué pía, iwàwacutá wáibaidaca, yéewacaténá wayúu-dàaca níái imáapuèyéica wawàsi. Iwàwacutá nacái wawàwalica yái Wáiwacali Jesús itàacáica, íimacaalíté: ‘Wàacanáami áibanái irí, yái namáapuèrica, yá casíimáica Dios imànica wawàwa, íicha quiríta yái áiba yàanàaca wàasu.’”

36 Néese idécanáamité còi Pablo íimaca, yá ibàlùacatéwa yùulù ipùata iyúwa, yá itàanícaté Dios yáapicha, náapicha macáita. **37** Néese, yá cáanáícaté náicháaca macáita, yá náibàacaté nawéréwa Pablo, yá nacái, nasùsùacatèni. **38** Yá máinícaté achúmaca nawàwa, íimacáináté nálí: “càmitacué piicápiná núa quirínama.” Néese, yáté nàacawéeridacani ída manuírí nérépiná.

Pablo yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré

21 Néese idécanáamité wacàlì-daca waináwawa nálí níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá walicùacawa ídalìculé. Yáté wàacawa machacànita iwàwata Cos néré. Iná mapisáináami, yá wàacatéwa àniawa iwàwata Rodas néré. Néese, yá wàanàacaté Pátara

¹ 20.28 Anciano íimáaná, níatái pastornáica.

ídalutalená néré. **2** Yá néenicaté, wàanàa abéeri ída manuíri yèeriwa Fenicia yàasu cáli nérépiná, yá wàacatéwa irícu. **3** Iná wàacanáamitéwa lamá yáacubàa, yá waicacaté iwàwata Chipre wáalimábàawa, apáu néese ma wáicha. Yá wàacaté wàacawa Siria yàasu cáli nérépiná. Néese, yá wàanàacaté Tiro ídalutalená néré, iwàwacutácáinaté namichàida néeni íisasi. **4** Quéwa wàanàacáinaté néeni níai yeebáidéeyéica Jesús, yá wayamáacatéwa náapicha siete èeri. Yá Espíritu Santo icàlidacaté nalí ìwali yái wawàsi ichàbéerinápinácawa Pablo irí. Iná yéewa càmítaté nawàwa yàacawa Jerusalén néré. **5** Néese idécanáamité nachàbacawa níai siete èerica, yá wàacatéwa àniawa. Iná nàacawéeridacaté wía méetàuculé yàcalé íicha níai yeebáidéeyéica Jesús, nàacawéetúanái yáapichawa, néenibenái yáapichawa nacái. Iná càina íinatata, yá wayamáacaté wabàlùacawa wàului ipùata iyúwa watàanícaté Dios yáapicha. **6** Néese, yáté watàidayacacawa, yá walicùacawa ída irículé. Yá nacái nèepùacaté nacapèe néréwa.

7 Yá wamusúacatéwa Tiro ídalutalená néese, yá wàacawa. Néese, yá wàanàacaté Tolemaida iyacàlená néré. Yá néenicaté, watàida níai yeebáidéeyéica Jesús, yá nacái wayamáacatéwa náapicha

abéeri èeri. **8** Iná mapisáináami, yá wàacatéwa Pablo yáapicha, yá wàanàacaté Cesarea iyacàlená néré. Yá wayamáacatéwa Felipe icapèe irícu, icàlidéerica yái tàacáisi cayábéeri ichúuliadéerica yùuwichàacáisi íicha, néenacaté níai siete iyúudéeyéicaté apóstolnái.

9 Idèniacaté báinúaca yéenibewa mànacanái macawéeriyéita, profetanáica nacái nía. **10** Iná idècunitàacá wàyaca néeni abénaméeyéi èeri, yá yàanàacaté Judea yàasu cáli néese abéeri profeta íipidenéeri Agabo.^m **11** Iná yàanàacaalíté íicáca wía, yá iwasàacaté Pablo íicha yái idacuèrica iwaaliabàawa, yá idacùaca iyú yàabàliwa, icáapi nacái, yá íimacaté:

“Càica Espíritu Santo íimaca:

‘Càipináca judíonái idacùaca yái yàasuírica, yái nawaalí íbápica. Néese, yá nèepùadapinácani nalí níai càmíiyéica judíonái.”

12 Iná idécanáamité wéemíaca yái tàacáisica, náapicha níai néenisànaca, yá wasutáca Pablo íicha wawàsi manuísíwata ípíchaná yàacawa Jerusalén iyacàlená néré.

13 Quéwa Pablo íimacaté walí:

“¡Picácué píicháaní!

¡Achúmacuéca pimànica nuwàwa! Idéca màulenáca núa, càmíta abéeri ìwalíiseca, yái nadacùanápináca núa, màulenáca nacái núa nuétápinácawa Wáiwacali Jesús ìwalíisená Jerusalén iyacàlená néré.”

14 Néese càmicáináaté wáalimá wawènúadaca íiwitáise, yá wáimacaté irí:

“¿Càinácaalíta Wáiwacali iwàwa imànica píapicha, yá imànica càide iyúwa iwàwáaná!”

15 Néese abénaméeyéi èeri idenáami, yá wachùniacaté wàasuwa, yá wàacatéwa Jerusalén ìyacàlená néré. **16** Yá nacái nàacatéwa wáapicha abénaméeyéi yeebáidéeyéi Jesús, Cesarea ìyacàlená néeseéeyéi. Natécaté nacái nàapichawa yái íipidenéerica Mnasón, iwàwata Chipre néeseéri, déecuíricaté idé yeebáidaca Jesús, yái wayaméeripinacatéwa cáminá icapèe irìcu.

Pablo ipáchiaca Jacobo

17 Néese wàanàacanámíté Jerusalén ìyacàlená néré, yá needácaté nàataléwa wía casíimáiri iyú níai yeebáidéeyéica Jesús.

18 Iná mapisáináami, yá wàacaté wapáchiaca Pablo yáapicha Jacobo, yá nacái nàyacaté néeni macáita níai ancianonáica. **19** Néese idécanámíté watáidaca nía, yá Pablo icàlidacaté nalí ìwali abée-chúanamata yái Dios imàníiricaté nalí níai cànmíiyéica judiónái, icàlidatabàaca nalí Dios itàacái.

20 Iná néemìacanáamíté yái tàacáisica, yá nàacaté cayábéeri Dios irí, náimacaté Pablo irí:

“Wéenásàiri, péemìa cayába. Idéca píalíacawa madécaná milca níai judiónái yeebáidéeyéica Jesús.

Yá macáita nawàwa wamànica càide iyúwa íimáaná yái Moisés itànèericaté. **21** Yá nacái nacàlidaca walí piináwaná péewáidaca níai judiónái yeebáidéeyéica Jesús, ìyéeyéica áiba cálré, péewáidacasa nía, càmicaténása namànica càide iyúwa íimáaná yái Moisés itànèericaté. Píalàacasa nacái nía càmicaténása nadalúa néenibe ìwalíisesài ipùata íimamiwa, éwitasata namàníinápíná càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná. **22** Iná iwàwacutá wamànica abéeri wawàsica náalíacaténá càmita báisi yái áibanái itàníináca pìwali. Idécáiná náalíaca piináwaná pìanàaná aléi, yá báisícata nàwacáidapínacawa píatalé. **23** Iná iwàwacutápiná pimànica càide iyúwa wáimáaná pirí. Nàyaca wáapicha cháí báinúaca asíanái iwàwacutéeyéi imànica càide iyúwaté namàacáaná natàacáíwa Dios irí. **24** Pité píapichawa nía Dios icapèe néré, masacàacaténácué pimànica píawawa Dios ipíchalé, pipáyaidaca píapichawa nalí iwèni macáita yái nawàwacutéerica. Yá nacái nadalúanápínáca náiwita ibáináwa náalíacaténá macáita càmita báisi yái càináca wenáiwica imànica ichìwawa pìwali, pimànicáiná nacái càide iyúwa íimáaná yái Moisés itànèericaté. **25** Quéwa wía, idéca watànàaca nalí cuyàluta níai cànmíiyéica judiónái yeebáidéeyéica Jesús. Iná idé abédanamaca wawàwa ìwali yái

wawàsica, càmicaténá iwàwacutá nayáaca cuwèesi iiná neeméerica ídolonái irí, íiraná nacái, yá nacái nasiduèrica icanápi. Càmita nacái iwàwacutá namànica báawéeri nainá iyúwa.”

Uwinái íibàacaté itéwa Pablo Templo iricúise

26 Néese mapisáináami, yáté Pablo itéca yáapichawa níái asianáica. Yá namànicaté nalí wawàsi, masacàacaténá nía Dios ipíchalé, judíonái ipíchalé nacái. Néese, yá nawàlùacatéwa Dios icapèe iriculé, nacàlidacaténá chācaalínápiná nāanāida yái nèeripināca Dios irí.

27 Iná mawiénicanáamité namāalāacawa níái siete èrica, yá abénaméeyéi judíonái iicacaté Pablo Dios icapèe iricu, Asia yàasu cālī néeséeyéi. Yá namáidáidaca báawanama Pablo iináwaná ìwali wenàiwicanái irí, yáté náibàacani.

28 Náimacaté namáidáidaca: “¡Píacué israelnái, piyúdàacué wía! Yá asialiquéi, yèepuníiri yéewáidaca macái cālita ipíchaná namànica càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, íipunita nacái yái Moisés itànèericaté, Dios icapèe íipunita nacái. Siùcade, yá iwàlùadaca yáapichawa Dios icapèe iriculé níái cāmíiyéica judíonái. Iná càmita yàa íimiétacaná cháí wàacatáica Dios íimiétacaná.”

29 Yéewa càì náimaca, idécáinaté naicáca Pablo, Trófimo

yáapicha, yái Efeso mìnalica. Iná nayúunáidacaté Pablo iwàlùadaca yáapichawa Trófimo Dios icapèe iriculé.

30 Yá càicaté madécaná wenàiwica imáidáidacaté macáita yàcalé iricu, yá nàwacácawa abé-cataléta. Yáté napiaca náibàaca Pablo, yá nawatàidacani bàacháwalé Dos icapèe íicha, yáta nabàliaca inùmabàlenái macáita.

31 Iná nawàwacáinaté nanúacani. Yáté nacàlidaca úwinái íiwacali irí ìwali yái wawàsica, macáicáináta Jerusalén mìnánái yéemíaníacawa máiwitáisewaca.

32 Yáté úwinái íiwitápu ìwacáidaca yàasu úwináiwa náiwitápunái yáapichawaca nacái. Yáta napiacawa wenàiwicanái yàatalé. Iná naicácanáamité úwinái íiwi-tápu yàasu úwinái yáapichawa, yá namàacacaté nanúadáidaca Pablo. **33** Néese úwinái íiwacali yàacawa yàatalé, yá ichùuliaca nadacùacani pucháiba cadena iyú. Néese, yá isutáca yéemíawani cainácaalí asialicani, cainácaalí nacái báawéeri wawàsica yái càì imànica. **34** Quéwa nèewíise níái manùbéeyéi wenàiwicaca, yá abénaméeyéi imáidaca abéeri wawàsi ìwali, áibanái imáida áiba wawàsi ìwali nacái. Iná càmíicáinaté úwinái íiwitápu yáalimá yéemíaca yái náimáanāca irí wenàiwicanái isàna iyú, yá ichùuliacaté natécani úwinái icapèe iriculé. **35** Iná nāanāacanāami úwinái icapèe

yàasu caléra néré, yá namichàidaca natéwa Pablo chènunibàa náicha níái manùbéeyéi calué-yéi wenàiwicaca ipíchaná nanúacani, **36** nàacáinátéwa náami mamáalàacata níái manùbéeyéi wenàiwica, náimacaté namáidaca: “¡Pinúacuéni!”

Pablo itàaníca iwicáuwa wenàiwicanái yáacúalìcu

37 Iná nawàlùadacaalí nàya Pablo úwinái icapèe iriculé, yá íimaca úwinái íiwitápu irí:

“Pimàaca nutàaníca píapicha abéeri wawàsi achúmasíwata.”

Yá úwinái íiwitápu íimaca irí:

“Iná pitàaní griegonái itàacái.

38 Iná càmita Egipto yàasu cáli mìnali pía, yái yèericawa wáipunita yátaca èericái, itéericaté yáapichawa báinúaca mil asíanái máisawaliré, macáita wenàiwica inuérinánáica nía.” **39** Néese, yá Pablo íimacaté irí:

“Báisíta Judíoca núaquéi, asáicaté núa Tarso iyacàlená irícu, yái yàcalé máiníirica caináwanáca áibanái íicha, Cilicia yàasu cáli íinata. Iná pimàni nulí cayábéeri, pimàaca nutàaníca wenàiwicanái irí.”

40 Iná úwinái íiwacali imàacacaalíté itàaníca, yá Pablo ibàlùacawa úwinái icapèe icalérani irícu, yá ichùuliacaté masànaca nía icáapi iyúwa. Iná idécanáami masànaca nía, yá itàanícaté nalí hebreonái itàacái iyú, yá íimacaté nalí:

22 **1** “Piacué nuénánái, píacué nacái wáiwitápunáica, péemiacué nulí. Pimàacacué nutàaníca nuiwicáuwa.”

2 Iná wenàiwica yéemiacaalíté itàaníca nalí hebreo iyú, yáté masànasíwaca nía. Yá íimacaté nalí:

3 “Báisíta Judíoca núa, asáicaté núa Tarso iyacàlená irícu, Cilicia yàasu cáli íinata. Quéwa nudàwinàacatéwa chátái Jerusalén iyacàlená irícu, nuéwáidacatéwa nacái Gamaliel yáapicha, yéewáidaté numànica càitáde iyúwaté wàawirináimi íiwitáise ichùulianá. Yá nacái nuwàwacaté numànica máiní càide iyúwa Dios iwàwáaná, iyúwacué pía siùcade. **4** Nupiadáidacaté nunúawa níái yeebáidéeyéica yái Wàlisài Ayapuca. Iná nuíbàacaté nía, yá nacái nuèpùadacaté nía, natécaténá nía presunái icapèe iriculé, asíanái, inanái nacái. **5** Quéwa yáta sacerdotenái íiwitápu yái yàaté nulí cuyàluta, náapicha macáita níái israelnái íiwitápunái béeyéica, nutéeripináté nalí níái judíonái iyéeyéica Damasco iyacàlená irícu, nuíbàacaténáté nutéwa néese nía iyéeyéica néeni, nutécaténáté nía Jerusalén iyacàlená iriculé, nàuwichàidacaténáté néré nía.”

Pablo icàlidaca iwali yái iwènúadàanacaté íiwitáisewa Dios irí
(Hch. 9.1-19; 26.12-18)

6 Quéwa idècunitàacá nùacawa àyapulìcubàa, mawiénicanáamité nùacawa Damasco iyacàlená irí,

machacànicaalí èeri cáminá, yá isicúata abéeri camalási cachàiníiri icànacaté núa chènuníise. **7** Yá núuwàacaté nucaláacawa cáli íinatalé, yá nuémiacaté abéeri tàacáisi chènuníise, íimacaté nulí: “Saulo, Saulo, ¿cáná pipiadáida núa?”

8 Yá nuebácaté isàna: “Nuíwacali, ¿cawiná píaquéera?”

Yá íimacaté nulí: “Núacata Jesús, Nazaret néeséerica, yái càirica pipiadáidaca.”

9 Quéwa níai nùacawéeyéináca nùacawa, báisíta naicácaté yái camalásica. Yáté cáaluca nía, quéwa càmitaté néemia isàna yái itàaníirica núapicha. **10** Yá núumacaté irí: “¿Cawiná wawàsica yái iwàwacutá numànica?”

Yá Wáiwacali íimacaté nulí: “Pimichàawa, piawa Damasco ìyacàlená iriculé, yá nérécata, nacàlida pirí ìwali macáita yái wawàsi iwàwacutéeripináca pimànica.” **11** Iná càmicáináté asái nuicáidaca icamaláná, idénáami yái camalási cachàiníirica, yáté natéca nucáapi ìwali níai nùacawéeyéináca, yéewacaténá nùanàaca Damasco ìyacàlená iriculé.

12 Yá néenicaté, ìyaca abéeri asiali íipidenéeri Ananías, yèericaté Dios itàacái íimiétacaná yái Moisés itànèericaté, cayábéerité nacái iináwaná nèewi macáita níai judíonái ìyeyéica Damasco ìyacàlená iricu. **13** Yáté yàanàaca nùatalé iicácaténá núa. Yá

íimacaté nulí: “Nuénàsàiri Saulo, piicáidaca àniawa.” Yáta asáica nuicáidaca, yáté asáica nuicáca Ananías. **14** Yá íimacaté nulí: “Yái wàawirináimi yàasu Dios idéca yeedáca pía, píalíacaténá íiwitáise ìwali iwàwéerica píalíacawa ìwali, piicácaténá yái mabáyawanéerica, péemiácaténá inùma iricuíseta itàacái. **15** Iná picàlidapiná macái èeri mìnánái irí iináwaná ìwali, yái piiquéeerica, yá nacái, péemièrica. **16** Iná siùcade, canácata iwàwacutéeri picùaca quirínama. Pimichàawa, pibautizáanáwa, pisutá Wáiwacali íicha imàacacaténá iwàwawa pibáyawaná íicha.”

Pablo icàlidaca nalí càinácaalíté nabànùacani nàatalé níai càmiyéica judíonái

17 Iná nuèpùacaalítéwa aléi Jerusalén ìyacàlená iriculé, yá abéeri wawàsi ichàbacatéwa nulí. Idècunitàacá nutàaníca Dios yáapicha, yá nuicácaté abéeri yéenáiwánási. **18** Yá nuicácaté Wáiwacali, yá íimacaté nulí: “Piawa mesúnamáita Jerusalén ìyacàlená iricuíse, càmicáináta neebáidapiná pirí chá yái picàlidéerica nalí nuináwaná ìwali.” **19** Yá núumacaté irí: “Nuíwacali, náalíacawa nùwali, nùanácaté néewáidacàalu imanùbacata, yá nutécaté nía presunái icapèe iriculé, úwinái icapèedáidacaténá, níai yeebáidéeyéicaté pitàacái.

20 Iná nanúacaalíté Esteban íba iyú, icàlidéericaté piináwaná ìwali, núataté áiba ìya náapicha néeni, abédanamacaté nuwàwa náapicha, nanúacaténáni. Yá nacái, nubàlùacaté nucùaca nabàle níái inuéyéicaténi.” **21** Quéwa, yá Wáiwacali íimacaté nulí: “Iwàwa-cutá piacawa, nubànùapinácáiná pia déeculé nàatalé níái càmíiyéica judíonái.”

Uwinái íiwacali íibàacaté Pablo

22 Iná càicaalíté Pablo íimaca, yá néenicata inùmámi néemiacaté irí, yá nadàbacaté namáidáidaca, náimacaté: “¿Yá asíaliquéera, càmita iwàwacutá ìyaca quirínama íinata cáliquéi! ¿Pinúacuéni!” **23** Iná namáidáidacáiná mamáalàacata, náucáidacacáiná nacái nabàlewa, yá nacái nacasáacá cáli ichùmalé chènuniré. **24** Yá úwinái íiwacali ichùuliacaté nawàlùadaca Pablo úwinái icapèe iriculé, ichùuliaca nacái nacapèedáidacani icàlida-caténá cawiná ìwalíise yái càì namáidáidaca íipunita. **25** Iná nadacùacanámíté nàyacani correa iyú, yá Pablo isutácaté yéemíawa yái úwinái íiwacali ibàlùericawa néeni:

“¿Yéewacáiná picapèedaca abéeri romanosàiri, éwita canáca imàníiri báawéeri wawàsica?”

26 Iná úwinái íiwacali yéemíacaalí yái tàacásica, yá yàaca icàlidacani áiba náiwacali iríwa, yá íimacaté irí:

“Piicá cayába, picá pimàni irí báa-wéeri, romanosàiricáiná asíaliquéi.”

27 Yá úwinái íiwacali yàacawa Pablo yàatalé, yá isutácaté yéemíawani:

“¿Báisíta romanosàirica píaquéera?”

Yá, Pablo íimacaté irí:

“¿Báisíta!”

28 Yá úwinái íiwacali íimacaté irí: “Núa, yéewacaténá

romanosàirica núa, yáté iwàwa-cutáca nupáyaidaca manuí palata.”

Yá Pablo íimacaté irí:

“Quéwa núa, romanosàiri asái-catáiseta núa.”

29 Yá nasirùacawa íicha níái icapèedéeyéipináca Pablo. Càita nacái úwinái íiwacalica, yáa-líacanámíté romanosàiricani. Yá nacái cáalucani, idécáináaté ichùuliaca nadacùacani.

Pablo ibàlùacatéwa aléde nacháawàacataléca wenàiwica

30 Iná mapisáináami, yá úwinái íiwacali iwàwacaté yáalíacawa cayába cawiná ìwalíise yái càì judíonái icháawàaca Pablo. Yá iwasàacaté íicha cadena, yá ichùuliacaté namáidaca irí macáita níái sacerdotenái íiwacanánáica, macáita níái yàcalé íiwacanánái béeyéica. Néese, yá imusúadacaté Pablo náacúaliculé.

23 **1** Néese, yáté Pablo iicáidaca nalí níái icháawèeyéicani, yá íimacaté nalí:

“Nuénánái, nuebáidaca idénáami Dios itàacái, yá nùyacata ipíchalé machacàníiri iyú siùcalénamade. Iná canácata ìwaliise yéewa nubáiniacawata.”

2 Yá Ananías,ⁿ sacerdotenái íiwacali, ichùulìacaté nacapèeda Pablo inùma níái ibàluèyécawa irí mawiénita. **3** Yá Pablo íimacaté irí:

“¡Quéwa nacái, càipináta Dios yùuwichàidaca pía, pía cachì-wéerica! Píawinawa cháara picháawàcaténá núa càide iyúwa íimáaná yái Moisés itànèricaté. Quéwa pichùuliacáiná nacapèedaca núa, yá nacái càmita peebáidata iyúwa íimáaná.”

4 Iná níái iyéeyéica néeni náapicha, yá náimacaté Pablo irí:

“¡Caná picuísá yái náiwacalica, níái Dios yàasu sacerdotenáica!”

5 Yá Pablo íimacaté nalí:

Nuénánái, càmita núalía sacerdotenái íiwacalicaní. Quéwa núalíaca Dios itàacái íimaca: “Picá picuísá ìwali báawanama yái pìyacalé íiwitápuca.”*

6 Néese, yá Pablo yáalíacaté pucháiba íiwitáanáca níái wenàiwicaca. Néemàanáté saduceonái yéená, níái áibanáica fariseonái yéená, yá íimacaté nalí cachàini:

“Nuénánái, núa abéeri fariseo, níái nùawirináimica fariseonái

nacái. Siùcade, nacháawàa núa, nuebáidacáiná nacáucàapinácawa níái yéetéeyéimicawa.”

7 Iná idéca nacáita càì Pablo íimaca, yá fariseonái idàbaca itàaníca cachàini náipunita níái saduceonáica. Yá naseríaca náichawáaca níái iwaquéeyécawa abecatáita. **8** Níái saduceonáica, càmita neebáida ìwali yái cáunáca níái yéetéeyéimicawa. Càmita nacái neebáida ángelnái iyaca, càita nacái càmita neebáida wawàwanásiminái iyaca. Quéwa níái fariseonáica, níasí yeebáidéeyéi macáita ìwali yái wawàsica. **9** Yá cáanáicaté nasàna namáidáidaca. Iná yéewa namichàacatéwa níái yéewáidéeyéica yái Moisés itànèricaté, fariseonái yéenáca, yá náimacaté nalí:

“Yá asialiquéi, canéerita imàníiri báawéeri wawàsica. Cámináta espírituca, yái càì itàaníca yáapicha, càmicaalí ángel nacái.”

10 Iná máinícáiná cachàinica yàacawa yái napélianáca náipunitawáacawa. Yá cáaluca yái úwinái íiwacalica. Iná ipíchaná napiníidaca Pablo, yá ichùulìacaté abénaméeyéi úwinái itéca nèewíise Pablo. Yá nawàlùadacani úwinái icapèe iriculé.

11 Iná yáta catácani, yáté Wáiwacali yáasáidacawa irí, yá

ⁿ **23.2** Ananías: Càmfíríta yátái itàanfíríca Pablo ìwali Dios yáapicha Damasco ìyacàlená irícu.

23.5 Ex. 22.28.

íimacaté irí: “Pablo, picá cáalu pía. Iná càide iyúwa idéená picàlidaca nuináwaná ìwali Jerusalén ìyacàlená irícu, càipináta nacái iwàwacutá picàlidaca nuináwaná ìwali Roma ìyacàlená néré.”

Nawàwacaté nanúaca Pablo

12 Iná idécanáamité amaláca, yá abénaméeyéi judíonái ìwacáidacatéwa, abédanamacaténá nawàwa náapichawáacawa ìwali yái nanúanápináca Pablo. Yá natàanícaté báawanama ìwali. Náimacatésa, càmita nayáapíná nayáacaléwa, càmita nacái nàirapíná úni iwéréta nadépináca nanúaca Pablo. **13** Ináté cuarenta ichàbaníise níái asíanái càiyéicaté íimaca. **14** Yá nàacatéwa sacerdotenái íiwacanánái yàatalé, nàatalé nacái níái israelnái íiuitápu béeyéica, yá náimacaté nalí:

“Ídéca watàaníca wamànicaténá báawéeri. Iná càmita wayáapíná wayáacaléwa iwéréta idéca wanúaca Pablo. **15** Iná, yácué wawàwéeri pimànica náapicha níái áibanái wéenáca: ‘Pichùu-liacué abéeri péenáwa úwinái yàatalé isutácaténá íiwacali íichawa wawàsi táwicha, itécaténacué pìataléni. Piwàwacáinacué pisutáca péemiawa quirítani. Yáta idéca wacùaca Pablo àyapulìcu, wanúacaténáni.’

16 Quéwa yái Pablo yéenasàatúa ìirica, yá yéemiacaté nasàna natàaníca yái nanúanápinácani.

Ináté yéewa yàaca iwàlùacawa úwinái icapèe iriculé, Pablo ìyacataléca, icàlidacaténá iríni. **17** Néese, yá Pablo imáidacaté abéeri úwinái íiwacali yéená, yá íimacaté irí:

Yái ùuculiirica idèniaca abéeri tàacáisi icàlidéeripíná píiwacali irí. Iná pité yàataléni.

18 Yá úwinái íiwacali itéca ùuculiiri íiwacali yàataléwa, yá íimaca irí:

Yái Pablo, presuírica, imáidaca núa. Isutáca nacái nuícha wawàsi nutécaténá pìatalé yái ùuculiirica, idèniacáiná abéeri tàacáisi icàlidéeripíná pirí.”

19 Yá náiwacali itéca ùuculiiri icáapi ìwali méetàuculé, yá isutáca yéemiawani:

“¿Cawiná wawàsica yái càipi wàwa picàlidaca nulí?”

20 Yá ùuculiiri íimacaté irí:

“Níái judíonái idéca abédanamaca nawàwa náapichawáaca, nasutácaténá píicha wawàsi, pitécaténá Pablo táwicha, aléde nacháawàacataléca wenàiwica, iyúwa isutéeyéipíná yéemiawa Pablo iináwaná ìwali quiríta. **21** Quéwa picá peebáida nalí, idécáiná nàyaca cuarenta ichàbaníise asíanái, icuèridéeyéini, idéeyéi itàaníca báawanama ìwali, càmiínápiná nayáa nayáacaléwa, càmita nacái nàirapíná úni iwéréta idéca nanúaca Pablo. Iná siúcade, idéca màulenáca nía, nacùacáita pimàacapínáca nalí wawàsi.”

22 Néese, yá náiwacali ichùu-liacaté ùuculiiri yàacawa. Yá

nacái yàlàacaténi ipíchaná icà-
lida áibanái irí yái icàlidáanáca
naináwaná.

**Nabànùacaté Pablo
gobernador Félix yàatalé**

23 Néese, yá náiwacali
imáidacaté pucháiba úwinái
íiwitápu. Yá ichùuliacaté
nachùniaca docientos úwinái
ìpìnéeyéipiná, sesenta nacái
cawayu íinatéeyéipiná yàacawa,
áibanái docientos úwinái icáapíiyéi
ùlibànawa, natécáténá Pablo Cesa-
rea iyacàlená nérépiná la nueve
catá idècuni. **24** Yá nacái ichùu-
liaca nachùniaca cawayunái Pablo
yèeyéipináwa íinata, natécáténá
cayábani àta nàanàidacatalétani
gobernador Félix yàatalé. **25** Iná
itànàacaté abéeri cuyàluta, yá
ibànùacaté náapichani. Càiri
íimacade:

26 “Núa, Claudio Lisias, nuèrica
íimiétacaná nuwàwali pía, Félix,
gobernador. **27** Yá asàliquéi idéerité
judionái íibàaca, nawàwéerité nacái
nanúaca. Yá nùanàacaté nùasu
úwinái yáapichawa, yáté nuedáca
náichani. Idécáináaté nuémíaca
iináwaná romanosàiricani. **28** Iná
nuwàwacáináaté nualíacawa
cawiná ìwalíise nacháawàani. Yáté
nutécani, aléde judionái icháa-
wàacataléca. **29** Yá nualíacaté
nacháawàacani, ìwalíise yái nàasu
tàacáisi Moisés itànèericaté. Quéwa
canácata ibáyawaná yéewéeripiná
napresúaca ìwalíisetani,

yéewéeripiná nacái nanúaca ìwa-
líisetani. **30** Quéwa nacàlidacáiná
nulí ìwali yái judionái iwàwáanáca
inúacani, iná yéewa nubànùaca
pìataléni. Iná níái icháawèeyéicani,
iwàwacutápiná nàaca natàaníca
pápicha ìwali yái nacháawèerica
ìwalíiseni.”

31 Néese, yáté úwinái yeedácani
càide iyúwa náiwacali ichùulianá
namànica. Yáté natéca Pablo tái-
yápi Antípatriis iyacàlená néré.

32 Iná mapisáináami, níái úwinái
yèeyéicawa yàabàli iyúwa, yáté
nèepùacawa úwinái icapèe néré.
Quéwa níái yèeyéicawa cawayu
íinata, yáté nàacawa Pablo yáa-
picha. **33** Iná nàanàacaalíte Cesarea
iyacàlená néré, yá nèepùadacaté
cuyàluta gobernador irí, yá nacái
nachàbáidacaté irí Pablo. **34** Iná
idécanaáamité gobernador iléeca yái
cuyàlutaca, yá isutácaté yéemíawa
Pablo, càiná cáli néeséericaalíni.
Néese idécanaáamité gobernador
yáalíaca Cilicia yàasu cáli
néeséericani, **35** yá íimacaté irí:

“Iwéréta nàanàaca níái icháa-
wèeyéica pía, yá nuémíaca pitàacái
àtata.”

Yá ichùuliacaté úwinái icùacani
icapèemi irícu, yái Herodes
manuíri náiméericaté ìwali.

**Pablo itàaníca iwicáuwa
Félix yáacúalicu**

24 **1** Néese cinco èeri idénáami,
yáté sacerdotenái íiwa-
cali Ananías yàanàaca Cesarea

iyacàlená néré, náapicha níái abénaméeyéi israelnáí íiwitápu béeyéica, abéeri yái itàanírira wenàiwica iwicáu, ípidenéerica Tértulo. Yá nàanàacaté gobernador yàatalé nacháawàacaténá Pablo.

2 Iná namáidacaalíté Pablo, yáta Tértulo idàbacaté icháawàacani, íimacaté ìwali:

“Pía, gobernador, wàa pirí cayábéeri piwalíisecáináta, yá wàyaca matuíbanáita, madécaná wawàsi pichùulièyéica namànica wàasu cáli íinata, iyúudéeyéi wía manuísíwata, pialíacáiná pimànica wawàsi. **3** Pía Félix, nuèri íimiétacaná manuísíwata. Iná macái èerita wáipunitáida pía cayába, alénácaalíta pìaná wàatalé. **4** Quéwa ipíchaná wadècuniaca píicha wawàsi, yá wasutáca píicha abéeri wawàsi péemiacaténá walí achúmáanata iyúwa píiwitáise cayábéeri iyáaná. **5** Yá asìaliquéi, báawéeri yèepuníca imànica macái judíonái íiwitáise náipunitawáacawa alénácaalíta yèepuníwa. Yáta náíwítápu, níái yéewáidéeyéica méetàuculé Dios itàacái íicha, nazarenonáica. ^o **6** Iwàwacaté nacái imànica báawéeri Dios icapèe iricu. Inaté ìwalíise wáibàani wacháawàacaténáni càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise ichùulianá. **7** Quéwa, yáté náiwacali Lisias ìyacawa wèewiré báawéeri iyú, yá

yeedácaté wáichani. **8** Yá ichùuliacaté wàacawa pìatalé, wíacáiná néená níái icháawèyeyéicani. Iná pisutácaalí péemíawani, yá pialíaca báisícata yái càináca wacháawàacani.”

9 Yá nacái càicata náimaca níái áibanái judíonái ibàluèyécawa néeni. **10** Yá gobernador yúucaca icáapiwa Pablo irí, ichùulíaca itàaníca, yá íimacaté:

“Núalíaca pidèniaca madécaná camuí pichùnìaca nalí wawàsi níái wenàiwicaca. Iná casíimái nuwàwa nutàaníca nuíwicáuwa píacúalícu.

11 Càide iyúwa idéená pialíacawa nuínáwaná ìwali, doce èeritàacá idé ichàbacáwa, nùacaalíté Dios icapèe néré, nùacaténá Dios íimiétacaná Jerusalén iyacàlená néré. **12** Iná canácata iiquéeri nucúisáyacacawa áibanái yáapichata. Càmita

nacái nuchùulíaca wenàiwicanái imáidáidaca Dios icapèe iricuta, éwita néewáidacàalu irícu, yàcalé irícu nacái. **13** Yái càì nacháawàaca núa ìwalíise pirí, càimíirita naicá numànicata. Iná càmita báisítani.

14 Quéwa càicáaníta, yá nucàlidaca pirí abéeri wawàsi: ‘Núa, nuíbaida Dios irí yái nùawirináimi yee-báideéricaté iyúwa íimáaná yái Wàlisài Ayapuca. Yái càimíirícasá báisí wawàsica iyúwa náimáaná pirí. Nuebáidaca macáita càide iyúwa íimáaná yái Moisés itànèericaté, yá nacái profetanái itànèericaté.’

15 Iná càitáde iyúwa neebáidáaná, nuebáidata nacái Dios icáucàidapináca níái yéetéeyéimicawa, mabáyawanéeyéi, cabáyawanéeyéi nacái. **16** Iná èeri imanùbaca, núalimáida nùyaca machacànita Dios ipíchalé, wenàiwicanái ipíchalé nacái.

17 Iná abénaméeyéi camuí idé ichàbacawa, nuèpuníca idénáamiwa áibanái cáli néenibàa. Quéwa, yá wàlisàitàacá nùanáca aléi nùasu cáli íinataléwa. Yá nùanàidacaté palata nuénánái catúulécanéeyéi iríwa, yá nacái nuèripinácaté Dios irí.

18 Iná idécanáamité numáalàidaca nùyaca yái masacàanáca Dios iicáca núa, yá abénaméeyéi judíonái iicácaté núa Dios icapèe irícu, Asia yàasu cáli néeséeyéi. Quéwa càmitaté manùba néeni wenàiwicata, càmitaté nacái nuchùulìa wenàiwicanái imáidáidaca ipisìanicawata. **19** Iná níái judíonái iiqueeyéicaté núa néré, níasí yéewéeyéi yàanàaca icháawàaca núa pirí chátái, càinácaalí nubáyawaná nallíta. **20** Càmicaalí níái càiyéica yàanàaca cháí, iwàwacutá icàlidaca pirí iwali yái báawéeri numàníirica, natécaalíté núa aléde nacháawàacataléca wenàiwica Jerusalén iyacàlená néeni, **21** yácaalí nacái nacháawàa núa iwàlìise yái nutàaníníacaté nèewi cachàini, núumacaalíté nallí: 'Siùcái, picháawàacué núa, nuebáidacáiná nacáucàacawa níái yéetéeyéimicawa.' "

22 Iná idécanáamité Félix yéemiaca yái tàacáisica, yá ichùuliacaté namàacacani áibaalípináta. Quéwa, càí íimaca, idécáináté nacàlidaca irí cayába Wàlisài Ayapu iináwanáca iwali, íimacaté nallí:

"Iná tribuno Lisias yàanàacanáami, yá yèepùaca nuémíaca iwali àniawa yái piasu wawàsicuéca."

23 Yá ichùuliacaté úwinái íiwa-cali icùacani. Quéwa imàacacaté Pablo imànica yàasu wawàsiwa matuíbanáita, yéewacaténá iicácalénái yàanàidaca irí wawàsi imáapuèrica.

24 Néese abénaméeyéi èeri idénáamité, yáté Félix yàanàaca yàacawéetúa Drusila yáapichawa, abéechúa judíasàatúa. Yá ichùuliacaté namáidaca irí Pablo. Yá Félix yéemiacaaté iwali yái manuínácaté Pablo iwàwa Jesucristo iwéré.

25 Quéwa Pablo icàlidacaalíté iwali yái Dios iwàwáanáca wàyaca iyúwa iwàwáaná, càmita càide iyúwa wawàwáaná, yái nacái Dios yùuwichàidapinácaalí níái càimíiyéica yeebáida Jesús, yáté Félix icalùadacawa, yá íimacaté irí:

"Yácatéera, piawa. Quéwa nudèniacatái wawàsi, yá yèepùaca numáidaca pía àniawa."

26 Yá nacái Félix icùacaté Pablo yàaca irí palata, imàacacaténá yàawa. Ináté yéewa imáidacani madécaná yàawiría, itàanícaténá yáapicha. **27** Néese idécanáamité

pucháiba camuí ichàbacawa, yáté Poncio Festo yàanàcaté Félix yáalumíiseca. Quéwa Félix iwàwacáináté imàacacawa cayábata judíonái yáapicha, yáté imàacaca presunái icapèe irìculéta Pablo.

Nàanàidacaté Pablo Festo yàatalé

25 1 Néese, yáté Festo yàanàaca Cesarea ìya-càlená néré. Iná máisiba èerita ìyacaté néeni yàanàaca idénáami, yáté yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. 2 Yàanàacaalíté néré, yáta nàanàacaté ìipunita níái sacerdotenái ìiwacanánáica, náapicha níái judíonái máiniíyéica caináwanáca, nacháawàacaténá irí Pablo. Yá nasutácaté íicha cayábéeri 3 ichùuliacaténá nàanàidaca Pablo Jerusalén ìya-càlená néré. Quéwa càì náimacaté irí, idécáináté abédanamaca nawàwa nanúanápínáni àyapu irìcubàata. 4 Yá Festo íimacaté nalí: ¡Càmita! Yái Pabloca, presuíri Cesarea ìyacàlená néenita. Quéwa abénaméeyéi èeri idénáamipináta, yá nuèpùawa néré. 5 Yá íimacaté nalí:

“Cawinácaalí iwàwa yàacawa núapicha néenialí, yácué piàcawa núapicha. Yá nérécata, yéewacué picháawàacani, cabáyawanácaalí yái asialica.”

6 Néese, yáté Festo iyamáacawa Jerusalén ìyacàlená néeni ocho èeri,

càmicaalí diez èerité. Néese, yáté yèepùacawa Cesarea ìyacàlená néré. Iná mapisáináamita, yáté yáawinacawa íinata yái yàalubáisi nacháawàacatáica, yá ichùuliacaté namáidaca Pablo. 7 Iná yàanàacanáami, yá nàwacácatéwa itéesebàa níái judíonái yàanèeyéica Jerusalén ìyacàlená néese. Yáta nacháawàacani, imànicáinása madécaná báawéeri wawàsica. Quéwa càicáaníta, càmita náalimá náasáidaca báisícataní yái náiméerica ìwali. 8 Yá Pablo itàanícaté iwicáuwa, íimacaté:

“Canácata numàníiri báawéerica. Càmita numàni áiba wawàsi judíonái ìiuitáise íicha. Càmita nutàaní báawanama Dios icapèe ìwali. Càmita nacái numàni ùuwi-cái rey romano César* ìipunita.”

9 Quéwa yái Festo iwàwacaté cayábacani judíonái yáapicha, iná yéewa isutácaté yéemíawa Pablo:

“¿Piwàwa piàcawa Jerusalén ìya-càlená néré, nérécaténá nucháawàa pía ìwalíise yái pimàníirica?” 10 Yá Pablo íimacaté irí:

“Siúcade, idéca nùanàaca cháí romanosáiri yàasu gobierno ichùuliacatáica wawàsi. Iná cháta iwàwacutá nacháawàaca nùu. Yá nacái idéca píalíacawa nuináwaná ìwali cayába. Canácata numàníiri báawéeri wawàsica judíonái irí.

11 Numànicaalí nubáyawanáwata, càmita cáalu nuétácawa

ìwalíisenáta. Quéwa càmicanámi báisi yái nacháawèerica núa ìwalíise, yá canácata yéewéeri pèepùadaca núa judíonái irí. Yá, yácata nuwàwéeri ichùniaca nùasu wawàsi, yái romanonái yàasu rey César.”

12 Néese idécanáamité Festo itàaníca náapicha níái yàalèyeyéicani, yá íimacaté Pablo irí: “Cayábacani. Idécáiná pisutáca César ichùniaca piasu wawàsi, yá pìapínacawa César yàatalé.”

Nàanàidacaté Pablo Rey Agripa yàatalé

13 Néese abénaméeyéi èeri idénáami, yáté rey Agripa,^p yàanàaca Berenice yáapicha, Cesa-rea iyacàlená néré, natàidacaténá Festo. **14** Iná nàyacáináté néeni madécaná èeri, yá Festo icàlidacaté rey irí Pablo iináwaná ìwali, yá íimacaté irí:

“Abéeri asiali yái presuté Félix imàacaca cháí. **15** Iná nùacaalítéwa Jerusalén iyacàlená néré, yáté sacerdotenái íiwacanánái yàanàaca icháawàacani, náapicha níái judíonái íiwacanánáica. Yá nawàwacaté nucháawàacani nunúacaténáni. **16** Yá núumacaté nalí, wía romanonáica, càmita wachùulìia nanúaca abéeri wenàiwica isicúata, càmicaalí

nàanàa níái icháawèeyéicani, iwàwacutácáiná nacái itàaníca iwicáuwa yái nacháawèerica.

17 Néese, yáté nàanàaca aléi, yá numànica ráunamáita wawàsica. Iná mapisáináamita, yáté núawinacawa cháí nacháawàacatáica, yáté nuchùulìaca nàanàidaca yái asialica. **18** Yá nàanàacaté níái icháawèeyéicani, yá nacháawàacani báawanama. Quéwa càmita nacàlida ìwali yái wawàsica yái imàníirica nuwàwèerica nuémìaca. **19** Yá natàanícáitaté ìwali yátái nàawirináimi íiwitáise iyáanáca, ìwali nacái yái Jesús idéericaté yéetácawa, cáucani Pablo íiméerica nalí ìwali. **20** Iná càmicáiná núalíawa càinápinácaalí numànica wawàsi, yáté nusu-táca nuémìawani, iwàwacanáami nachùniaca yàasu wawàsi Jerusalén iyacàlená néré. **21** Quéwa Pablo isutácaté nuícha wawàsi, rey Augusto^a yùuwichàidáanápínáni. Iná yéewa nudèniaca chátani iwé-réta nubànùapínacani César néré.”

22 Néese, yá rey Agripa íimacaté Festo irí:

“Núa nacái iwàwéerita yéemìaca icàlidáaná yá asialiquéera.”

Yá Festo íimacaté irí:

“¡Yá! Táwicha, yá péemìaca itàacái.”

23 Iná mapisáináami, yá Agripa yàanàacaté Berenice yáapicha,

^p 25.13 Agripa: Yá Agripaquéi, cà míirita yátái itàaníirica ìwali 12.1 néeni.

^q 25.21 Augusto: Náipidená, níái reynái icuèyéica Roma yàasu cáli. Iná yácata Emperador áibaalí yáta César.

nawàlùacatéwa cáimiétaquéri
iyú úwinái íiwacanánái yáapicha,
nía nacái yàcalé íiuitapunáica.
Yá Festo ichùuliacaté nàanàidaca
nàatalé Pablo. **24** Yá Festo íimacaté:

“Pía Rey Agripa, macáitacué
pía yàacawéeridéeyéica wía
cháí, piicácué yái Pablo. Níái
judiónái, nía nacái iyéeyéica cháí
Jerusalén iyacàlená irícu, nadéca
namáidáidaca macáita nasutáca
nuícha wawàsi nuchùulia-
caténá nanúacani. **25** Quéwa núa,
canácata nùanèri ibáyawanáca
yéewéeripiná yéetácawa ìwaliiseta.
Quéwa isutácáiná nuícha wawàsi,
Augusto yùuwicháidáanápínani,
yá nubànùapínacani yàatalé.
26 Quéwa càmicáiná nùanàa
ìwali ibáyawaná nutànèripináca
nuíwacali irí ìwali, íná yéewa
nutéca néesenì pìatalécué, pía
rey Agripa. Iná idécanáami pisu-
táca péemíawani, yásí yéewa
núaliácawa càinápinácaalí ìwali
nutànàa cuyàluta, **27** càmicáiná
yéewa nubànùaca abéeri presu
càmicaalí nucàlida cawiná ìwalíise
nacháawàani.”

**Pablo itàaníca iwicáuwa
rey Agripa yáacúalicu**

26 1 Néese, yá Agripa íimacaté
Pablo irí:

“Yéewa pitàaníca piwicáuwa.”

Yá Pablo imichàidacaté icáapiwa,
yá idàbacaté itàaníca iwicáuwa:

2 “Siúcái, casímái nuwàwa,
yéewacáiná nutàaníca nuiwicáuwa

cháí piacúalicu, pía Rey Agripa,
ìwali macáita yái nacháawèerica
núa ìwaliise níái judiónáica. **3** Iná
casímáica nuwàwa nutàaníca pía-
cúalicu, pía yáaliéricawa judiónái
íiuitáise iyáaná, yá nacái wapélié-
rica ìwaliise bàaluité. Iná nuwàwa
péemíaca nutàacái quirítàacáwa.”

**Pablo íiuitáise iyáaná
ipíchawáiseca yeebáidaca Jesús**

4 “Macáita níái judiónáica
náaliácawa nùwali càinácaalíté
íicacánáwa nùyaca sùmàicatáiseta
núa nùasu cáli néeniwa,
nùyacaalíté Jerusalén iya-
càlená irícu. **5** Iná náaliaca
nùwali sùmàicatáiseta núa, idà-
bacanáamité nuebáidaca nùyacaté
càide iyúwa wàawirináimi íiwi-
táise iyáaná. Iná canácata áibanái
judiónái íiuitáaná yeebáidéeyéi
wáicha cachàini quiríta. Yá nùya-
caté càide iyúwa fariseo íiuitáise
iyáaná. **6** Quéwa siúcade, yá
nacháawàaca núa, nuebáidacáiná
yái Dios imàaquéricaté itàacáíwa
ìwali wàawirináimi irí bàaluité,
icáucàidáanápíná níái yéetée-
yéimiwa. **7** Yái nacuèrica naicáwa
níái Israel itaquénáinámica, doce
íiuitáanáca. Iná yéewa nàaca Dios
irí cayábéeri èeri imanùbacata,
èeríapi, táiyápi nacái. Yá ìwa-
líiseta yái, nacháawàa núa níái
judiónáica, pía rey Agripa.
8 Néeni, ¿cánácué càulená peebái-
daca Dios icáucàidacapínáca níái
yéetéeyéimicawa?”

**Pablo ipiàdàidacaté níái
yeebáidéeyéica Jesús**

9 Báisíta núináidacaté numànica madécaná wawàsi yéewacaténaté numáalàidaca níái yeebáidéeyéicaté ìwali yái Jesús Nazaret néeséerica. **10** Iná càicaté numànica níái iyéeyéica Jerusalén ìya-càlená irìcu. Quéwa níataté imàaquéeyéi nulí wawàsi níái sacerdote íiwacanánáica, yá càicaté nuchùuliaca nàiyàaca presunái icapèe irìculé níái yeebáidéeyéica Jesús. Iná nanúacaalíté áibanái, yáté abédanamacata nuwàwa náapicha. **11** Madécaná yàawiría nùuwichàida nía néewáidacàalunái irìcubàawa, yéewacaténaté nacuísaca báawanama Jesús íipidená ìwali. Iná máinicáinaté calúaca nuicáca nía báawanama, yáté nupiadáidaca nía áiba calirénama.

Pablo yeebáidacaalíté Jesús
(Hch. 9.1-19; 22.6-16)

12 Càicaté numànica. Iná idécáinaté sacerdotenái íiwacanánái imàacaca nulí chàinisi, yá nachùuliacaté nùacawa Damasco ìyacàlená néré. **13** Iná machacàni èeri, pía rey Agripa, nùacaalítéwa àyapulicubàa, yá nuicácaté abéeri camalási chènuníise, cachàiníiri èeri icamalá íicha. Yá icànacaté nutéesebàa macáita, nía nacái yèeyéicawa núapicha. **14** Iná idécaalíté

wacaláacawa cáli íinatalé macáita, yá nuémíacaté abéeri isàna itàanica nulí hebreo iyú: “Saulo, Saulo, ¿Cáná pipiàdáida núa? Picá píalimáida pimànica nuípunita ùuwicái, pimànipinácáiná báawéeri piríwata.” **15** Yá núumaca irí: “¿Cawiná píaquéera Nuíwacali?”

Yá Wáiwacali íimaca nulí: “Núacata yái Jesús càirica pipiàdàidaca. **16** Pimichàa pibàlùacawa. Siùcade, nùasáidacawa pirí, píibaidacaténá nulí, picàlidacaténá ìwali yái càirica idé píicáca, yá nacái nùasáidéerpináca pirí. **17** Iná nuchùuliadapiná pía náicha níái judíonáica, náicha nacái níái càmiíyéica judíonái, nubànuèyéipináca pía yàatalé, **18** picàlidacaténá nalí nutàacái, ipíchaná nàyaca catéeri irìcu mamáalàacata, namusúacaténáwa Camèniadacáiri ichàini íicha Dios ichàini irìculé, manuícáténá nawàwa nuwéré, yéewacaténá numàacaca nuwàwa nabáyawaná íicha, yéewacaténá nacái nadèniaca nàasuwa náapicha níái Dios yàasunái wenàiwicaca.”

**Pablo imànica càide
iyúwaté íimáaná irí**

19 Iná yéewa núa, rey Agripa, numànica càitáde iyúwaté nuicáaná yái yéenáíwanási chènuníiseerica. **20** Iná Damasco ìyacàlená irìcuta, idàbacaté nucàlidaca nalí Dios itàacái, Jerusalén ìyacàlená mìnanaí irí nacái, nalí

nacái macáita níai iyéeyéica
Judea yàasu cáli íinata, nalí
nacái níai cà míiyéica judíonái,
nawènúadacaténá náiwitáisewa
Dios irí. Néese, yá iwàwacutá
namànica cayábéeri áibanái irí,
náasáidacaténá neebáidaca báisíta. **21** ¡Iná iwalíiseta, yá judíonái
íibàacaté núa, yá nacái nawàwaté
nanúaca núa! **22** Quéwa Dios
ichúuliadacaté núa náicha. Iná
yéewa nuèpuníca nucàlidaca
iináwaná iwali mamáalàacata
siùcalénamade, càasuíyéi irí,
catúulécanéeyéi irí nacái. Quéwa
càmíta nutàaní méetàuculé íicha
yátái profetanái icàlidéericaté,
Moisés nacái, náimacacaalíte:
23 “Yái Cristo iwàwacutéeripiná
yéetácawa. Quéwa yápináta nacái
yái idàbéeripináca icáucàacawa
yéetáními yèewíise. Yá iyapináca
càide iyúwa camalási judíonái irí,
nalí nacái níai cà míiyéica judíonái.”

Pablo iwàwacaté rey Agripa yeebáidaca Dios itàacái

24 Iná càicaté Pablo itàaníca iwi-
cáuwa. Néese, yá Festo imáidacaté
irí cachàini:

“¡Máaliawáiseca pía Pablo,
máinicáiná péewáidáanácawa!
Iná yéewa máaliawáiseca imànica
píiwitáise.” **25** Yá Pablo íimacaté irí:

“Pía Festo, nuèri íimiétacaná,
càmíta máaliawáise núa. Báisírita
wawàsica yái cà nutàaníca iwali.
¡Càmíirita chìwáita! **26** Pía rey, yái
wawàsica càirica nutàaníca iwali

píaliéri iwali. Iná yéewa nutàaníca
piacúalicu matuíbanáita. Caná yéewa
núaliaca yáaliacawa iwali, yácáiná
wawàsiquéi, cà míirita wataàní iwali
ibàacanéri iyúta. **27** Pía rey Agripa,
¿Peebáida yái natànèericaté iwali níai
profetaníca? Núaliaca peebáidacani.”

28 Yá Agripa íimacaté Pablo irí:

“Achúmasíwata pimàaca
nuebáidaca Cristo itàacáita.” **29** Yá
Pablo íimacaté irí:

“Quéwa Dios iwàwacanámi, yá
iwènúadaca píiwitáise ráunamáita,
càmicaalí éeréeri iyú nacái. Quéwa
càmíta abéeri piacata, macáita nacái
níai yéemièyéica nutàacái cháí, cà-
caténá níade iyúwa núa, quéwa
càmíiyéita nadacua cadena iyúwa núa.”

30 Néese idécanáami cà
íimaca, yá rey imichàaca ibàlúa-
cawa, gobernador, Berenice nacái,
macáita níai yáawinéeyéicawa
náapicha néeni. **31** Iná idécanáamité
méetàuculéca nía, yá natàanícaté
nalíwáacawa iwali, yá náimacaté:

“Yá asíaliquéi, canéerita imàníiri
báawéeri wawàsica, yéewéeripiná
yéetácawa iwalíiseta, yéewéeripiná
nacái presuca iwalíisetani.” **32** Yá
Agripa íimacaté Festo irí:

“Yá asíaliquéi, yéewéeri wawa-
sàacata càmicaalí isutá César
ichùnìapináca yàasu wawàsita.”

Nabànùaca Pablo Roma iyacàlená néré

27 **1** Néese idécanáamité
yàanàaca yái èeri
wàacatáipinácawa lamá yáacubàa

ída manuíri irìcu, Italia yàasu cáli nérépiná, yá nèepùadacaté Pablo, áibanái presunái nacái, Julio irí, abéeri úwinái íiwacali, náiwitápu níai rey yàasu úwinái íipidenéeyéica Augusta. **2** Yá wali-cùacatéwa abéeri ída manuíri Adramitio irìculé, iyaméeripinacaté yàacawa Asia íidalutalená néenibàa. Yá wàacatéwa, yá nacái, Aristarco yàacatéwa wáapicha, yái Tesalónica ìyacàlená mìnalica, Macedonia yàasu cáli néeséerica. **3** Iná mapisáináami, yá wàanàacaté Sidón ìyacàlená néré. Quéwa Julio imànicaté cayábéeri Pablo irí, ínà imàacacaté ipáchiaca iicácalénáiwa nàacaténá nacái irí wawàsi imáapuèri. **4** Yá namichàidacaté wèela, wamusúacaténáwa Sidón ìyacàlená néese. Quéwa wàacatéwa iwàwata Chipre ìwalibàata, cáuli ipùacáináté wáipunita. **5** Néese idécanáamité wachàbacawa Cilicia yàasu cáli yáalimábàa, Panfilia yáalimábàa nacái, yá wàanàacaté Mira íidalutalená néré, Licia yàasu cáli néré.

6 Yá néenicaté úwinái íiwa-cali yàanàa abéeri ída manuíri Alejandría ìyacàlená néeséeri, yèeripinátéwa Italia yàasu cáli néré. Yá walicùacatéwa irìculé. **7** Yá wàacaté wàacawa madécaná èeri, quéwa éeréta. Iná càulenéeri wawàsi iyú wàanàaté Gnido ìyacàlená yáalimábàa, cáuli ipùacáináté wáipunita. Yáté wàacawa Salmón yáalimábàa, iwàwata

Creta ìwalibàa. **8** Yá wàacatéwa éeréeri iyú mawiénibàata iwàwata idùlepi irí. Néese, yá wàanàacaté abéeri íidaluta néré íipidenéerica “Íidalutanái Cayábéeyéi”, iyéerica mawiénita yàcalé Lasea irí.

9 Yá idécaté ichàbacawa madécaná èeri, yá nacái, caiyéininacaté yái àyapuca. Iná idécáináté ichàbacawa yái èeri náidacatáica nayáacalé íichawa, yá mawiénicaté unìabe yàanàaca. Iná yéewa Pablo yàalàacaté nía.

10 Yá íimacaté nalí:

“Píacué asìanáica, máiníca caiyéinináca nuicáca yái àyapuca. Iná wàacanáamiwa mamáalàacata, yá cáanáipináca wáidani yúuca-cawa, wàasu nacái. Càmita abéeri wàasupinácata, cáanái nacái wéetápinácawa.”

11 Quéwa càmita úwinái íiwacali yeebáida Pablo irí, yeebáidacáiná máiní irí yái itée-rica ída íiwitápu, irí nacái yái ída íiwacalináca. **12** Iná càmicáináté cayába yái íidalutaca néeni, wachàbáidáanápíná néeni unìabe cáuli íicha, yá abédanamacaté nawàwa madécaná, wàanàapínáwa yàcalé Fenice íidalutaléná néré, wachàbáidacaténá néeni unìabe yái asáicatáiseca waicáca èeri imusúacawa.

Cáuli ipùaca cachàini lamá yáacubàa

13 Néese, yáté cáuli ipùaca síi-sàade cuculíawa èeri ìwali, yá

nayúunáidacaté cayábapináca wàacawa. Yá namichàidacaté yái ída yàabáidáanáca úni yáaculé, yá wàacatéwa iwàwata iwali-bàata. **14** Quéwa càmicaalítàacá idé wàacawa déecu, yáta cáuli cachàiníiri ipuèrica depúawáise alépináde èeri imusúacatáisecewa. **15** Iná cáuli iwesiáacáináté yái ídaca mamáalàacata, càmicáináté wáalimá wamachacàniaca íida-cua cáuli íipunita, yá wamàacacaté itéca wía. **16** Yá cáuli itécaté wía, càita wàanàaca abéechúa iwàwata Claudia yáalimábàa, càmicatáica máini cáuli ipùaca cachàini. Yá néenicaté, wamichàida càulenéri wawàsi iyú, úái ída achúméechúaca nadacuèchúacaté wáamiwáisewa. **17** Iná idécanáami nalicùadaca úa, yá nadacùacaté ída manuíri iwéré úa dàalawaca, ipíchaná ída manuíri isubèriacawa. Yáté cáaluca nía macáita, ipíchaná nàabácawa càina mètèeri iwéré ípidenéerica Sirte. Yá nalicùadacaté yái wèelaca, yá namàacacaté cáuli iwesiá yái ídaca alénacaalíta yàawa. **18** Quéwa mapisáináami, yá quéwanáta cáuli cachàiníiri ipùaca wía mamáalàacata. Yá idàbacaté náucaca ída manuíri yàasu íisasimi úni yáaculé, misàacaténá quirítani. **19** Iná máisiba èeri idénáami, yáté wáucaca úni yáaculé macáita níái ída manuíri yàasumi imíanaméerica. **20** Iná madécaná èerité, càmita waicá èeri quirínama, dùlupùtanái nacái. Quéwa yái

cáuli cachàiníirica, quéwanéerita ipùaca wía. Yá wayúunáidaca càmita wadépiná wachúuliacawa quirínama.

21 Iná canácáináté wayéeri madécaná èeri, yá Pablo imichàacaté ibàlùacawa wèewi, yá íimacaté:

Píacué asianáica, peebáida-caalítécué nutàacáita, càmitaté wamusúawa iwàwata Creta néeseta. Yá càmita wàuwichàawata. Càmita nacái wàasu wawàsi yúucawata. **22** Quéwa núumacué pirí siùcade, picácué achúma piwàwa, canáta yéetèeripináwa wéenaca. Quéwa yái ída manuírica, yásí yúuquèeripináwa. **23** Càì nualíacawa, bàwina catácáiná Dios yàasu ángel ìya núapicha, yái nuíbaidéerica irí, yàasuírica nacái núa. **24** Iná càì íimacaté nulí: “Pablo, picá cáalu pía, iwàwacutácáiná pìanàapináca César yàatalé. Iná pìwalíisená, yá Dios imàacapináca cáuca macáita, níái yèeyéicawa píapicha. **25** Iná pichàiniadacuéwa. Núa, manuíri iwàwa Dios iwéré, íná nualía báisípinácata yái íimáanáca nulí.” **26** Quéwa iwàwacutápináta wàanàaca wàabácawa abéechúa iwàwata iwéré.

27 Iná idécanáamité wadèniaca catorce èeri wàacawa lámá Adriático yáacubàa, abéeri táiyápi bamuchúami catá, níái íibai-déeyéica ída manuíri iricu, yáté náalíaca mawiénica wía cáli irí.

28 Yá náalimáidacaté naicáwa

úni idepuíwaca, yá treinta y seis metroca idepuíwaca. Néese wapíchalé quiríta, yá yèepùacaté náalimáidaca àniawa. Yá veintisiete metroca idepuíwaca.

29 Yá cáalucaté níái íibaidéeyéica ída irícu, ipíchaná wàanàaca íba iwéré tàunamáí, yá nacaláidacaté úni yáaculé báinúaca ída íibàaná yàapùa néese. Yá nacái nacùacaté amaláca máadáini mesúnamáita. **30** Néese níái íibaidéeyéica ídalìcu, yá nawàwacaté nachúuliacawa. Yá nalicùadacaté nàyaca úni yáaculé úái ída achúméechúaca. Quéwa càica namànica níawade iyúwa iwàwéeyéi icaláidaca ída íibàaná idacua néré. **31** Yá Pablo yáalíacatéwa nàwali, yá íimacaté úwinái irí, náiwacali irí nacái:

“Nàacanáamiwa wáicha, níái íibaidéeyéica cháí ídalìcu, yácué càmita yéewapíná pichúuliacawa.” **32** Néese, yáté úwinái idalúaca ída achúméeri íiyaná, yá namàacacaté ucaláacawa úni yáaculé, yá uwatácatéwa.

33 Iná amalácanáamité yàacawa, yá Pablo ichàiniadacaté wawàwa, wayáacaténá wayáacaléwa macáita, yá íimacaté walí:

“Siùcade, idéca wadèniaca catorce èeri càmiíyéita idé iimáca cayába, wacùacáiná wíawawa càinápinácaalí wàasu wawàsi ichàbacawa, càmiíyéita nacái idé iyáa iyáacaléwa. **34** Iná nusutácué pícha wawàsi manuísíwata, iwàwacutácué piyáaca piyáacaléwa

pichàinipinácué quiríta. Quéwa canácata yéetéeripináwa péenácuéca, éwitacué abéeri píiwita íbáinápiná yúucawa.”

35 Iná idécanáamité càica íimaca, yáté yeedáca pan, yá yàacaté cayábéeri Dios irí wáacúalícuta macáita. Néese, yá isupáca yéená, yá iyáacaténi. **36** Néese, yá wachàiniadacawa macáita, yá nacái nayáacaté nayáacaléwa.

37 Iná docientos setenta y seis wenàiwicaté wía càì yàacatéwa ída manuíri irícu. **38** Idécanáamité nayáaca cadénama, yá náucacaté trigo isàcuniná úni yáaculé, misàacaténá yái ídaca.

Ida isawíacatéwa

39 Néese idécaalíté amaláca, yáté càmita náalía naicáca alénacaalíté cáliquei càité wàanàaca. Yá naicácaté abéeri isupá càina iyacatalé. Yá nérécaté náalimáida nawàlùadaca naicáwa yái ídaca, náalimácaalí quéwata. **40** Yáté nadalúaca íibàaná íiyaná úni yáaculéta. Yá nacái nawasàacaté téna íiyaná, yái nacáwadáanáca ída yàapùa. Yá nacái namichàidacaté abéeri wèela ída íidacua néesema, iwesíacaténáwa yàacawa càina nérépiná. **41** Quéwa, yáté íidacua yàabá-cawa càina iwéré dàalanama, yá néenicata yàabáwa. Yá càmita mùlimùli quirínamani. Yá nacái yàapùa ibacácawa màladàca ichàini iyú.

42 Yá úwinái iwàwa-caté inúaca níái presunáica, ipíchanaté nachúuliacawa náicha, namàlacaaliwa cáli iwéré.

43 Quéwa úwinái íiwitápu iwàwa-caté icùaca náicha Pablo. Inaté càmita ibatàa úwinái inúaca nía. Yá úwinái íiwacali ichùulia-caté namàlacawa níái yáaliyéica imàlacawa, níacatená idàba ipisia-cawa ídalicuise, namàlacaténawa cáli iwérépiná. **44** Níái áibanái càmiyéica yáalía imàlacawa, yá nàapinácawa tabla íinata, ída yéemanámi íinata nacái. Iná càicaté wàanàaca macáita cáli iwéré.

Pablo iyacaté iwàwata Malta íinata

28 **1** Iná idécanáamité wàanàaca macáita cáli iwéré, yá wáaliacaté íipidenáca Malta yái iwàwataca. **2** Iná níái néenisànaca, yaté náipunitáidaca wía casimáiri iyú. Iná casalínicáinaté máini wàwali, unía yúuwàacáinatéwa mamáalàacata. Yá napucúadacaté walí quichái manuiri, yá namáidacaté wàanabàa. **3** Néese, yaté Pablo iwacáidaca abénaméeyéi àcaai míisíiyéi. Iná yúucacanáamité nía quichái iriculé, yá abéeri àapi ipiàcatéwa quichái iricuise, yá yaamíacaté icáapi iwali. **4** Iná níái néenisànaca, naicácaalíté àapi ichanàacawa icáapi iwali, yá náimacaté nalíwáaca: “Yá asíaliquéi

inuérité cáminá wenàiwica. Iná éwita ichùuliacawa manuiri úni yáacuise, quéwa úái yùuwichàidéechúaca níái imàníyéica báawéeri, càmita umàacapiná cáucani.”^r

5 Quéwa, yá Pablo icusúacaté icáapi iwaliisewa yái àapica quichái iriculé, yá càmita imàníiri irí báawéeri. **6** Iná macáita nacùacaté Pablo icáapi yéenacawa, nacùacaté nacái yúuwàaca yéetácawa. Quéwa idécanáami déecuca, yá nacái canácata ichàbéeriwa irí báawéeri wawàsica, yá áibacata náináidacawa, yaté nayúunáidaca dioscani.

7 Iyacaté iwàwata íinata abéeri asáli íipidenéeri Publio, náiwitápu macáita níái iyéeyéica néeni, idènièrité yàasu calináwa néenibàa. Yá yeedacaté yàataléwa wía casimáiri iyú máisiba èeri. **8** Yá néenialica, Publio yáaniri iculúa iriacawa, íisudéerite nacái, iráitalimi iyú. Yá Pablo yàcaté íicácani, iná íibàacaté iwali. Yá idécanáamité itaaníca Dios yáapicha iwali, yá ichùnìacatéwa uláicái íicha. **9** Iná níái áibanái cáuláiquéeyéi iwàwata mìnánáica, náalíacaalíté iwali yái wawàsi Pablo imàníirica, yaté nàanàaca yàatalé, yá nacái ichùnìacaté nía. **10** Yá iwaliiseca, yaté nàaca walí madécaná wawàsi. Iná wàacaalítéwa náicha, yá nàacaté

^r **28.4** Justicia: úái abéechúa diosa íipidenéechúa justicia, yùuwichàidéechúaca níái imàníyéica báawéeri. Càicaté náináidacawa níái iyéeyéica iwàwata íinata.

walí madécaná wawàsi yái
wamáapuèrica.

Pablo yàanàacaté Roma iyacàlená néré

11 Néese idéca idénáamité wàyaca iwàwata íinata máisiba quéeri, yá wàacatéwa abéeri ída manuíri irícu, Alejandría yàasu cáli néeseéri yàacawa, ichàbáidéerité néeni uníabe, yái ída idèniacaté ìwaliwa nàasu diosnái yéénaiwaná Cástor, Pólux nacái. **12** Yá wàanàacaté Siracusa iyacàlená néré, yá nacái wayamáacatéwa néeni máisiba èeri. **13** Yá wàacatéwa néese àniawa cáli ìwalibàata, yá wàanàacaté Regio iyacàlená néré. Iná mapisáináami, yá cáuli ipùacaté bápiwáise. Iná pucháiba èeri idénáami, yá wàanàacaté Puteoli iyacàlená néré. **14** Yá néenicaté, wàanàa abénaméeyéi wéénánái yeebáidéeyéi Jesús. Yá nachùuliacaté wayamáacawa náapicha siete èeri. Néese, yáté wàapínacawa àtata Roma iyacàlená néré. **15** Iná néemiàcanáamité waináwaná wàacawa, yá nàanàacaté náipunitáidaca wía níái wéénánáica, áibanái Foro de Apio iyacàlená irícu, áibanái máisiba Taberna iyacàlená néré nacái. Iná Pablo iicácanáamité nía, yá yàacaté Dios irí cayábéeri, yá nacái ichàiniadacatéwa. **16** Néese wàanàacaalíté Roma iyacàlená néré, yá úwinái íiwacali yèèpùadacaté níái presunáica áiba úwinái

íiwacali irí. Quéwa yái Pabloca, yá namàacacaté iyaca méetàucuta irínámitawa abéeri úwisàiri yáapicha, yái iiquéerica ìwali.

Pablo iyacaté Roma iyacàlená irícu

17 Néese idécanáamité wàyaca néeni máisiba èeri, yá Pablo ichùuliacaté namáidaca irí níái judíonái íiwacanánái iyéeyéica Roma iyacàlená irícu. Iná idécanáamité nàwacáca wàatalé, yá íimacaté nalí:

“Píacué nuénánáica, canácata numàníiri bayáwanásica judíonái irí, éwita numàníinápíná áiba wawàsi íicha, yátái wàawirináimi íiwitáise ichùulianáca. Quéwa càicáaníta, yá napresucaté núa

Jerusalén iyacàlená néeseta. Yá nacái nèepùadacaté núa romanonái irí. **18** Quéwa idécanaámité nasutáca néemíawa núa, yá nawàwacaté nawasàaca núa, canácáináté nàanèeri nubáyawanáca yái nanuérípináca núa ìwalíiseta. **19** Quéwa níái judíonáica, quéwanátaté nacháawàaca núa. Ináté yéewa nusutáca náicha wawàsi César, ichùniacaténáté nùasu wawàsi. Quéwa càicáaníta, càmita nuwàwa nucháawàaca nía ìwalíise yái báawéeri namàníirica nulí, níái nuénánái judíonáica. **20** Iná ìwalíisená, yácué numáidaca pía, nuicácaténácué pía, nutàanícáténá nacái píapichacué yái weebáidéerica, wacuèrica nacái, canánama wía israelnáica. Iwalíiseta yái, càì nadacùaca núa cadena iyú.”

21 Néese, yá náimacaté irí:

“Canácata yàanèeri walí cuyàlutaca Judea yàasu cáli néese, icàlidéeri walí piináwaná ìwali. Canácata nacái yàanèeri néenáca níái wéenánái icháawèeyéica pía, itàaníiyéica nacái báawanama píwalita. **22** Quéwa wawàwaca wéemíaca càinácaalí piináidacawa, macái cálicáináta natàaníca ìwali báawanama yái Wàlisài Ayapu péewáidéerica.” **23** Yá Pablo imàacacaté nalí abéeri èeri judíonái irí, nàanàacatáipiná yàatalé. Néese, yáté nàanàaca madécaná wenàiwicaléde iyacataléca. Iná mapísái ìwalíiseta, càita táicacáde, yá icàlidacaté

nalí ìwali yái Dios icùanápináca yàasunái wenàiwicawa, itàaníca nalí ìwali yái Moisés itànèericaté. Yá nacái natànèericaté níái profetanáica yéewacaténá neebáidaca Jesús ìwali.

24 Iná abénaméeyéité yeebáida ìwali yái Pablo icàlidéerica nalí. Quéwa níái áibanáica, càmita neebáidani.

25 Yá càmitaté abédanama nawàwa náapichawáacawa. Iná namusúacaalí nàacawa, yá Pablo íimacaté nalí:

Báisítaté Espíritu Santo icàlidaca profeta Isaías irí, wàawirináimi írité, íimacaalíté nalí:

26 “Piawa israelnáì yàatalé, càì píimaca nalí:

Ewitacué péemíaca nutàacái, càicáaníta, càmitacué pimàni càide iyúwa íimáaná.

Ewitacué piicáca madécaná wawàsi yái numàníirica, càicáaníta, càmitácué peebáidapiná ìwali.

27 Idécáiná dàalaca nawàwa níái wenàiwicaca, yái nabàliaca nàuwíwa ipíchaná asáica néemíaca. Yá nacái ibàliaca natuíwa ipíchaná asáica naicáidaca, ipíchaná nacái náalíaca néemíacani, ipíchaná nacái neebáidaca nutàacái, ipíchaná nacái nuchùnìaca nía.”

28 “Iná siùcade, péemíacué cayába. Dios ibànùaca nalí tàacáisi níái càimíiyéica judíonái, ichúulíadacaténá nía yùuwichàacáisi íicha. Yá nacái neebáidapináca itàacái.”

29 Iná idécanáamité càica íimaca nali, yáté namusúacawa íicha níái judiónáica. Quéwa, yáté natàaníca náapichawáacawa ìwali chàinisíiri iyú.

30 Iná Pablo ìyacaté pucháiba camuí abéechúa capíi irícu, ipáyaidéechúa iríwa. Yá

néenicaté, yeedá yàataléwa macáita níái yàanèeyéicaté ipá-chiacani. **31** Yá nacái néenicaté, icàlida macàaluínináta ìwali yái Dios icùanáca yàasunái wenàiwicawa, yéewáidaca nacái nía Wáiwacali Jesucristo iináwaná ìwali.

ROMANOS

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali: Romanos yàasu cuyàluta yáasáida walí:

“Jesús ichúuliadaca yùuwichàacáisi íicha níái cabáyawanéeyéica, yeebáidéeyéica Jesús ìwali.”

“Níái idéeyéica Dios yeedáca yéenibe iyúwa, manuícáiná nawàwa iwéré, yá nàypináca càiripináta ìwalíise yái neebáidáanáca ìwali.”

Yái Romanos yàasu cuyàlutaca, yácata yáasáidéeri walí yái cáinináanáca Dios iicáca wía mawènitá. Yá nacái áiba yái mabáyawanáanáca Dios iicáca níái manuíyéica iwàwa Jesús iwéré, yái tàacáisi máiníiricaté casímáica apóstol Pablo iicáca.

Itànèerité cuyàluta:

Yácata apóstol Pablo. Ro. 1.1; Hch. 26.4-11.

Yái íipidenéericaté Saulo, hebreo itàacái iyú, Pablo, romanonái itàacái iyú, yàcalé Tarso néeséericaté ìyaca, Cilicia yàasu cáli néese. Hch. 9.11.

Camuí itànèerité irícu yái cuyàlutaca, síisàanácaalíté nacái itànàani:

Apóstol Pablo itànàacaté yái Romanos yàasu cuyàlutaca, síisàade Corinto ìyacàlená néese, Grecia yàasu cáli íinata, ìyaca idénáamité néeni másiba quéri, ipíchawáisetéca imáalàidaca yái imànínácaté másiba àyapu. Hch. 20.2; Ro. 16.1-2; 15.23,25.

Apóstol Pablo itànàacaté yái cuyàlutaca, chábade camuí 58 o 57 néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

Cáminátaté Pablo ichùuliaca wéenásàatúa Febe itécaté yáapichawa yái cuyàlutaca Roma ìyacàlená néré. Uái yeebáidéechúaca Jesús, ìyéchúacaté Cencrea ìyacàlená irícu, mawiénita Corinto ìyacàlená irí. Ro. 16.1-2.

¿Càináté irí itànàa yái cuyàlutaca?

Apóstol Pablo itànàacaté yái cuyàluta Romanos, nalípináté níai judíonái, romanonái yáapicha, níai ìyéeyéicaté Roma ìyacàlená irícu. Ro. 1.13; 11.13; 15.15-16.

¿Càináté ìwali iwàwa náaliacawa?

Apóstol Pablo iwàwaca yáasáidacawa nalí níai yeebáidéeyéica Jesús, ìyéeyéica Roma ìyacàlená irícu, ipíchaca yànàacaté nàatalé, yéewacaténá náaliacawa ìwali yái yeebáidéerica ìwali, yéewáidéericaté nacái. Hch. 19.21; Ro. 1.14-17.

¿Càiná ìwali yéewáida wía yái cuyàlutaca?

Yéewáidaca wía: “Yái idéerica Dios yeedáca ìiri iyúwa, manuícáiná iwàwa iwéré, yá ìyapínaca càiripínata ìwalíise yái yeebáidáanáca ìwali.” Ro. 1.17.

Versículonái máiníyéi cawènica:

Ro. 1.16-17.

ROMANOS

Nuwàwalicué pía

1 1 Núa Pablo, íbaidéeri Jesucristo irí, Dios imáidéerité yàasu apóstolpináwa, iseríacaté nacái núa nucàlidacaténá wenàiwica irí yái tàacáisi cayábéerica Dios iináwaná ìwali, **2** yái idéericaté Dios imàacaca itàacáiwa ìwali bàaluité, yàasu profetanái irícuísewa, cháí Dios itàacái irícu.

3 Yái tàacáisi cayábéerica icàlidaca walí Dios ìiri ìwali, yái Wáiwacali Jesucristoca. Càide iyúwa wenàiwica íiwitáise ìyáaná, asáicaténi rey David itaquénáinámi

irícuíse. **4** Quéwa yàasu èerité Dios icáucàidaca Jesucristo yéetáními yéewíise Espíritu Santo ichàini iyú, yáté Dios yàaca irí chàinisi ichùuliacaténá càide iyúwa rey, iyúwa nacái Dios ìiri.

5 Jesucristo ìwalíiseta, Dios imànicaté nulí cayábéeri mawènita, yá nacái imàacacaté núa apóstol iyú yéewacaténá nucàlidaca itàacái macái wenàiwica íiwitáaná irí, manuícáténá nawàwa Jesús iwéré, namànicaténá nacái càide iyúwa itàacái íimáaná. Iná numànica yái íbaidacalésica, cáininácáiná nuicáca Cristo.

6 Píacué áibanái wenàiwica íiwitáanáca, Dios imáidatacué pía nacái pìyacaténácué nacái Jesucristo yáapicha. 7 Nutànàacué pírí macáita píacué ìyéeyéica Roma ìyacàlená irìcu, cáininéeyéica Dios iicáca, imáidéeyéicaté iseríacaténá nacái yàasunái wenàiwicapináwa:

Nuwàwa Wáaniri Dios imànica pirícué cayábéeri Wáiwacali Jesucristo yáapicha, matuíbanáicaténácué piwàwa.

Pablo iwàwa ipáchiaca Roma ìyacàlená néré

8 Macái wawàsi ipíchale nùca cayábéeri Dios irí piwalíisecué macáita Jesucristo ìwaliisená. Madécaná wenàiwica icàlidacué piináwaná macái cárita, ìwalíise yái manuícuéca piwàwa Jesucristo iwéré. 9 Yái Diosca yáaliéri nùwali nuwàwalínácué pía imanùbacata nutàaníca yáapicha pìwalicué. Yái nuíbaidéerica irí nuwàwa yáapichawa macáita, nucàlidaca iináwaná yái liri yàasu tàacái cayábéerica. 10 Mayamáacata nusu-táca Dios íicha wawàsi yéewacaalí imàacaca nùacawa pìatalécué nupáchiacaténácué pía, quéwa Dios iwàwacaalíta.

11 Nuwàwacué nuicáca pía nuyúudàacaténácué pía, cachàinícaténácué píiwitáise. 12 Nuwàwáaná núumaca, nuwàwaca nùyaca piápichacué

aléera yéewacaténá wachàiniadaca wawàwa wáapichawáaca, ìwali yái manuínáca wawàwa Jesús iwéré, yái weebáidéerica ìwali. 13 Nuénánái, nuwàwacué píaliacawa madécaná yàawiría nuwàwa nùacawa pìatalécué nucàlidacaténácué pírí yái tàacáisi cayábéerica, yéewacaténá neebáidaca Dios itàacái níai ìyéeyéica pèewicué, càide iyúwaté neebáidáaná Dios itàacái níai áibanái càmiíyéica judíonái. Quéwa mayamáacata iyaca áiba wawàsi càmiíri ibatàa nùacawa.*

14 Nudèniaca manuí numawèniacálewa Dios yáapicha, iwàwacutácáiná nucàlidaca nalí tàacáisi cayábéeri níai: Cáimiétacanéeyéica, càmiíyéica cáimiétacaná nacái, cáaliacáiyéi irí, nalí nacái níai càmiíyéica cáaliacái. 15 Iná ìwalíise, yá máiníca nuwàwa nùacawa pìatalécué nucàlidacaténácué pírí yái tàacáisi cayábéerica, píacué ìyéeyéica Roma ìyacàlená irìcu.

Máiní cachàinica yái tàacáisi cayábéerica

16 Càmita báí nucàlidaca yái tàacáisi cayábéerica, yácáináta Dios ichàini ichúuliadéeri iyú macáita níai yeebáidéeyéica ìwali. Judíonái iríté idàba icàlidacawa quéecha. Quéwa siùcade, yá nacái icàlidacawa nalí níai càmiíyéica

judíonái. **17** Yáí tàacáisi cayábée-rica yáasáidéeri walí ìwali yáí mabáyawanáanaca Dios iicáca wía, manuicaalí wawàwa Jesús iwéré. Iná yéewacaténá mabáyawanaca Dios iicáca wía iwàwacutá manuica wawàwa Jesús iwéré. Càica Dios itàacái íimaca: “Níái idéeyéica Dios yeedáca yéenibe iyúwa, manuicáiná nawàwa Jesús iwéré, nàypínáca càiripínáta ìwalíise yáí neebáidáanaca ìwali.”*

Cabáyawanáca macáita níái wenàiwicaca

18 Yáí Dios idécate yáasáidaca nalí madécaná yàawiría ilúawa chènuníise ìwalíise macáita yáí bayáwanásica, yá nacái báawéeri wenàiwicanái imàníirica iríwáacawa, nabàliacáiná nabáyawaná iyúwa yáí tàacáisi báisiirica, éwita náaliacawa ìwali. **19** Macáita níái wenàiwicaca, yáí iwàwacutáanaca náaliacawa Dios ìwali, idéca náaliacawa ìwali cayába, yácáínátaté idé yáasáidaca nalíni amalánama. **20** Càmita wáalimá waicáca Dios, càita nacái áibanái yàasu wawàsinái càmiyeyí wáalimá waicáca, iyúwa yáí ichàini iyéerica càiripínáta, íiuitáise nacái iyúwa Dios. Quéwa wáalimá waicáca nía amalánama nayú níái wawàsi imàníiyéicaté cháí èeri irícu, idàbacaalíté yá èeriquéi. Iná siùcade, canácata yéewaná wáimaca,

“càmita wáaliawa Dios ìwali, càmita nacái wáalía cabáyawanáca wía.” **21** Quéwa éwitaté idéca náaliacawa Dios ìwali, càicáaníta, càmitaté nàa íimiétacaná càide iyúwa iwàwacutáanaca wamànica irí. Càmita nacái nàaté irí cayábéeri. Yaté nàináidacáitawa ìwalita yáí canéerica iwèni wawàsica, yá nacái náiwitáise ipuníacatéwa catéeri iyú. **22** Yaté nayúunáidaca cáaliacáica nía macái wawàsi ìwalita, quéwa canácata náaliánawa wawàsi ìwali. **23** Yá nacái nawènúacatéwa íicha yáí Dios cachàiníirica iyéerica càiripínáta, nàacaténá wenàiwica yéenáiwana íimiétacaná, níái yéewéeyéica yéetácawa, cuipiranái yéenáiwana, cuwèsinái báinúaquéeyéica yàabàli yéenáiwana, àapinái yéenáiwana nacái.

24 Iná ìwalíise, yá Dios imàacacaté nía càide iyúwa náiwitáise báawéeri iwàwáanaca imànica, càita namànica mabáiniacáiséeri wawàsica náapichawáaca nainá iyúwa. **25** Yá nacámbiacaté yáí Dios itàacái báisiirica iyú yáí dios cachìwéerica. Yá nàacaté náimiétacaná, náibaidaté nacái nalí níái wawàsinái Dios idàbéeyéicaté. Yaté càmita nàa Dios Cadàbacáirica íimiétacaná, yáí yéewéericasí wàaca íimiétacaná càiripínáta. Càicawani.

26 Iná ìwalíise, yá Dios imàacacaté nía namànicaténá

càide iyúwa nawàwáaná namànica nàapichawáaca mabáiniacáiséeri wawàsica nainá iyúwa. Níái inanáica càmita nawàwa naimáca quirínama asíanái yáapicha càide iyúwa iwàwacutáaná namànica machacànita asíanái yáapicha. Néese, yá naimáca nànacáichúa inanái yáapichatawa. Yá nàacatéwa ípunita yái Dios imàacáanáté wenàiwica imànica yáapichawáaca machacànita wawàsi. **27** Càita asíanái, namàacacaté nacái naimáca inanái yáapicha càide iyúwa iwàwacutáaná namànica machacànita inanái yáapicha. Yá nadàbacaté cáinináca naicáyacacawa. Níái asíanáica, yá namànicaté mabáininéeri wawàsica nànacáiyéi asíanái yáapichatawa. Iná ìwaliise, yá Dios yùuwichàidaca nía nainá iyúwata, nabáyawanáta ichùulia nalí yái yùuwichàacáisi íiwitáanáca.

28 Iná càmicáinaté cawèni naicáca Dios, yáté imàacaca namànica macáita yái báawéerica càide iyúwa náiwitáise casaquèeri iwàwáaná, yéewacaténá namànica yái wawàsi càmíiripináca iwàwacutá namànica. **29** Níái wenàiwicaca máinícaté namànica èeri imanùbacata macái íiwitáaná báawéeri áibanái irí. Namàni báawéeri nainá iyúwa, nachàbáida namànica báawéeri nainá iyúwa, nawàwaca nadèniaca madécaná nàasuwa, namàni báawéeri wawàsica áibanái irí, cáudenica

naicáca áibanái, nanúa wenàiwica, capéliacái nía, namèniada áibanái, yá nacái náináidaca namànica yáawami báawéerita. **30** Natàani báawanama áibanái ìwali, nàuwide namànica Dios, càmita nàa áibanái íimiétacaná, canùmaséeyéi, cachàiníyéi iicá-cawa áibanái íicha, idàbáidéeyéi madécaná íiwitáaná báawéeri, càmíyeyéi nacái yeebáida isèenái itàacáíwa. **31** Càmita neebáida Dios ìwali, càmita namàni càide iyúwa náimáaná áibanái irí, càmita cáininá naicáca néenánáíwa, càmita nacái catúulecaná naicáca áibanái. **32** Ewita náalíacawa ìwali yái Dios yàasu ley càirica íimacade, níái imàníyeyéi càiri bayáwanásica iwàwacutéeyéi yéetá-cawa nabáyawaná ichùuliacawa, càicáaníta, yá canácata iwèni nalí. Yá mamáalàacata namànicani, yá nacái cayábacáita naicáca níái imàníyeyéi báawéeri.

**Dios yùuwichàidacaalí
cabáyawanéeyéi, yá
cayábacata imànicani**

2 **1** Iná pía, cawinácaalíta wenàiwica íiwitáanáca pía, pía icháawèerica áibanái ìwaliise yái nabáyawaná namàníirica, càmita pimàni wawàsi machacànita. Picháawàacaalí áibanái, yá nacái picháawàacata píawawa, pimànicáináta nacái yái bayáwanási namàníirica. **2** Idé wáalíacawa

Dios yùuwichàidapináca níái imàníiyéica ibáyawanáwa. Yá nacái cayábacata yùuwichàidaca nía, báisicáináta namànica nabáyawanáwa. **3** Pía icháawèeri áibanái nabáyawaná ìwalíisewa, quéwa yá pimànicata nacái yái bayáwanási namàníríca, yá càita nacái càmíta píalimápiná pichúuliacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. **4** Iwàwacutá píaliacawa madécaná yàawiría Dios ìidenìlaca píicha macáita yái báawéeri pimàníríca, cayábéericáiná íiwitáise yái Diosca. Yá nacái icùaca piwènúadaca píiwitáisewa báawéeri íicha írípiná. Quéwa picá piyúunáida ìidenìapináca píichani càiripináta, yái Dios cayába íiwitáise píapícha, iwàwacáiná piwènúadaca píiwitáisewa.

5 Quéwa dàalacáiná máini piwàwa, càmíicáiná nacái piwàwa piwènúadaca píiwitáisewa Dios írí, yá quéwanáta pìwacáidaca píríwa ipùalé yái yùuwichàacáisica, yái Dios yùuwichàidéeripináca ìwalíise macáita níái wenàiwicaca. Yá néenialípináca yáasáida nalí càiná ìwalíise yùuwichàida nía, quéwa cabáyawanácáiná yá cayábacata yùuwichàidaca nía. **6** Yá nacái Dios ipáyaidapináca nía náalimáwanama, càinácaalíta wawàsica yái namànírícaté.* **7** Níái càmíiyéica iméyàa imànica cayábéeri wawàsica ábanái írí,

caináwanápináca Dios imànica nía, wenàiwica yàapiná nacái náimiétacaná, yá nacái Dios yàapináca nalí nacáuca càmíiri imáalàawa.

8 Quéwa Dios

yùuwichàidapináca nía ilúa iyúwa macáita níái máiníiyéica cáinináca íicáca yáawawa, càmíiyéica iwàwa yái tàacáisi báisíríca namànicaténá càide iyúwa náiwitáise báawéeri iwàwáaná. **9** Iná Dios yùuwichàidapiná manuírí yùuwichàacáisi iyú macáita níái imàníiyéica báawéeri, níapiná quéecha níái judíonáica, néese níái càmíiyéica judíonái.

10 Quéwa macáita níái

wenàiwica imàníiyéica cayábéeri, yèeyéica Dios íimiétacaná, caináwanápiná imànica nía, matuíbanáipiná nacái imànica nawàwa, níapiná quéecha níái judíonáica, néese níái càmíiyéica judíonái. **11** Càmita cawèni Dios íicáca áiba wenàiwica íiwitáanáta iyúwa cayábéeyéi áibanái íicha. Abédanamata wía ipíchalé macáita.

12 Macáita níái wenàiwica

càmíiyéicaté yáalíawa Dios yàasu ley ìwali, namànicáináte nacái nabáyawanáwa, yá nacái néetápinácawa màasu leyta méetàuculé Dios íicha càiripináta. Níái yáaliéyéicatéwa Dios yàasu ley ìwali, namànicaté nacái nabáyawanáwa. Iná Dios

yùuwichàidapináca nacái nía càide iyúwa yàasu ley íimáaná. **13** Càmita mabáyawaná Dios iicáca níái wenàiwica yéemièyéicáita yàasu ley ìwali. Níái imàníiyéica irí càide iyúwa yàasu ley íimáaná, níatasí mabáyawanéeyéi Dios iicáca. **14** Níái cà míiyéica judíonái, càmita náalíawa Dios yàasu ley ìwali. Quéwa náiwitáisetá ichùulia namàni càide iyúwa Dios yàasu ley íimáaná. Iná éwita càmita náalíawa Dios yàasu ley ìwali, yá náalíacatawa ìwali yái cayábéerica, càinácaalí nacái yái báawéerica, yá níacata ichùulia yáawawa càinácaalí iwàwacutá namànica. **15** Iná ìwaliise níái wenàiwicaca náasáidaca iyaca náiwita irícu yái cayábéeri wawàsica, càinácaalí nacái yái báawéeri wawàsica càide iyúwa Dios yàasu ley íimáaná. Yá náiwitáisecata iicá nàwali càinácaalí wawàsica yái namàni. Yá náiwitáisecata nacái icháawàa nía achúmacaténá nawàwa namànicaalí báawéeri. Namànicaalí nacái cayábéeri, yá náalíaca namànica cayábéeri, yá càmita cabáyawaná naicáca níawawa. **16** Càipiná ichàbawawa macáita néenialí èeri Dios imàacapinácaalí Jesucristo yùuwichàidaca macáita níái wenàiwicaca, ìwalíise yái namàníiricaté, yá nacái nàináidáanácátéwa báawanama ibàacanéeri iyú càide iyúwa íimáaná yái tàacáisi cayábéeri nucàlidéericuécá pirí.

Níái judíonái, nía nacái Dios yàasu ley

17 Siùcade, pía íipidenéerica judío, manuica piwàwa Dios yàasu ley iwéré, canùmaséeca nacái pía piasu Dios ìwalíisewa. **18** Píalíacawa nacái ìwali yái Dios iwàwéerica pimànica. Píalíata nacái piníwàaca càinácaalí wawàsica yái máiníríca cawènica áiba wawàsi íicha, néewáidéericáiná cayába pía Dios yàasu ley ìwali. **19** Yá nacái piyúunáidaca píacata yái itéerica náiwitápu níái matuíyéica íiwi-táise. Piyúunáida nacái píacata yái camalásica nalí níái catéeyéica íiwi-táise. **20** Piyúunáida nacái píacata yái yéewáidéerica níái cà míiyéicáwaca yáalíawa Dios ìwalí. Píacata nacái yái yéewáidéerica níái wàlisànéeyéica yéewáidacawa. Iná píalíacáináwa cayába Dios yàasu ley ìwali, yá ìwalíiseca piyúunáida píalíacawa macái wawàsi ìwalita, yá nacái báisíiri yéewáidáanáca.

21 Pía, yéewáidéerica áibanái wenàiwica, ¿Cáná càmita péewáida píawawa quéecha? Pía, yàalèerica áibanái ipíchaná nayéedùaca, yá píacata yái iyéedùa mamáalàacata.

22 Pía yàalèerica áibanái ipíchaná namànica báawéeri nainá iyúwa áiba yàacawéetúa yáapicha, yá píacata yái imàni báawéeri piiná iyúwa áiba yàacawéetúa yáapicha. Pía báawéerica iicáca yéenáiwánásiná, yá píacata

iwàlùawa yéenáíwanásínáí ica-
pèená iriculé piyéedùacaténá néese
nía.

23 Pía máiníríca canùmaséeca
ìwaliíse yái píalíánácawa Dios
yàasu ley ìwali, quéwa càmita
pía Dios ímíétacaná, càmicáiná
pimàni càide iyúwa yàasu ley
ímáaná. **24** Iná yéewa càica Dios
itàacái ímaca: “Níái cà míiyéica
judíonái, natàaníca báawanama
Dios ípídená ìwali, piasu wawàsi
icùaléta piacué judíonáica.”

25 Báisíta, pimànicaalí càide
iyúwa Dios yàasu ley ímáaná, yá
cawènica pirí yái nadalúanáca
piwalíisesàí ímami yéená. Quéwa
càmicaalí pimàni càide iyúwa
Dios yàasu ley ímáaná, yá càicata
piade iyúwa yái cà míiricáwaca idé
náiríaca ìwalíisesàí ímami yéená.
26 Níái cà míiyéica judíonái, càmita
nadalúa nàwalíisesàí ímami
yéenáwa, quéwa namànicaalí càide
iyúwa ley ímáaná, yá Dios yee-
dáca nía càide iyúwa yàasunái
wenàiwica. **27** Yái cà míiríca
náiríca ìwalíisesàí ímami yéená,
quéwa imànicaalí machacànita
càide iyúwa ley ímáaná, yácué
icháawàaca pía, píacáinácué
idènièyéi ley cuyàluta ìwali, piacué
judíonáica. Yá nacái náiríacuéca
pìwalíisesàí ímami yéená. Quéwa
càmita pimànicué càitáde iyúwa
ímáaná.

28 Càmita yéewa judíoca wía
éwita náiríaca wàwalíisesàí ipùata
ímami yái asáiríca ichanàacawa

wainá ìwali. **29** Yéewacaténá
judíosàiríca wía, iwàwacutá
weebáidaca báisíta Dios wawàwalì-
cuísewa. Wawàwalícuíseta Espíritu
idalúa wáicha yái wáiwitáise báa-
wéeri, càmita ley iyúta. Iná yái
imàaquéeríca Espíritu idalúa ícha
yái íiwitáise báawéeríca, yásí cayá-
béeri Dios iicáca íiwitáise, càmita
wenàiwicanáita.

Mayamáacata Dios imànica càide iyúwa ímáaná

3 **1** Quéwa isicúata píimaca:
“Wía judíonáica, canápináta
Dios yèeri walí ìwalíise, éwita
judíonáica wía, éwita nacái náiríaca
wàwalíisesàí ímami yéená.” **2** Báí-
síta judíonái idèniaca madécaná
cayábanaméeyéi wawàsica. Yáté
máiníiri cawènica yái Dios
imàacáanácáté nacàlidaca itàacái.

3 Quéwa, éwita Dios imàacacaté
nalí itàacáiwa, càicáaníta
abénaméeyéi judíonái càmitaté
neebáida Dios. Quéwa ìwalíise
yái cà míinácáté neebáida Dios,
¿Dios imàacapínásica imànica
càide iyúwaté idéénaté imàacaca
nalí itàacáiwa? **4** ¿Canásíwata!
Éwita macái wenàiwica imànica
ichíwawa, quéwa yái Diosca,
mayamáacata imànica càide iyúwa
ímáaná. Càica Dios itàacái ímaca:

“Pía Dios macáita nalípináca
pitàaníca báisíta,
yá nacái pimànica wawàsi
machacànita.

Iná éwita nacháawàaca
pía, mayamáacata
pimawèniadapínáca nía.”*

5 Iwalíise yái wabáyawaná
wamàníirica, yá yáasáidaca
walí mabáyawanéerica yái Dios.
Iná wabáyawaná ìwalíisecaalí
yùuwichàidaca wía, yéewasica
wáimaca: “Yái Dios, báawéeri
íiwitáise, yùuwichàidacáiná
wía wabáyawaná ìwalíise.”
(Nutàanicáita càide iyúwa
abénaméeyéi wenàiwica
íináidáanáwa.) 6 ¡Canásíwata!
Càmicaalí Dios yùuwichàidapíná
judíonái, éwita càmita wamàni
càide iyúwa yàasu ley íimáaná, yá
nacái càipínacata càmita yéewa
yùuwichàidaca níai èeri mìnánai
cabáyawanéeyéica. 7 Quéwa
yéewa áibanái íimaca: “Nuchiwa
ìwalíisecaalí, máiní amaláca
wenàiwica yéemìaca yái Dios itàa-
cái báisíirica, yá nacái quéwanáta
nàaca Dios íimiétacaná. Néeni,
¿cáná yéewa Dios icháawàaca
núa mamáalàacata càide iyúwa
cabáyawanéeri?” 8 Yéewa áibanái
íináidacawa: “Wamànicué yái
báawéerica yéewacaténá nàaca
Dios íimiétacaná quéwanáta.”
Madécaná cài itàanica wàwali, cài-
risa wawàsica yái cài wéewáidaca
iyú wenàiwica, quéwa nachìwata.
Iná càicáiná nía, yá cayábacata Dios
yùuwichàidáanápínáca nía.

Macáita cabáyawanáca wía wenàiwicaca

9 Néeni, ¿Càiná imàacacawa
yái wawàsica? Wía judíonáica,
¿wíasica máiníiyéi cayábaca qui-
ríta áibanái wenàiwica íiwitáaná
íicha? ¡Canásíwata! Idéca wacháa-
wàaca judíonái, cabáyawanáaná
nía macáita, nía nacái càmíiyéica
judíonái. Macáita cabáyawanáca
nía. 10 Càica Dios itàacái íimaca:

“Canácata wenàiwicaquéi
càmíirica imàni ibáyawanáwa.
¡Ewita abéeripíná!

11 Canácata yáaliériwa Dios
íiwitáise ìwali.

Canácata nacái iwàwéeri
yáaliacawa báisíta Dios ìwali.

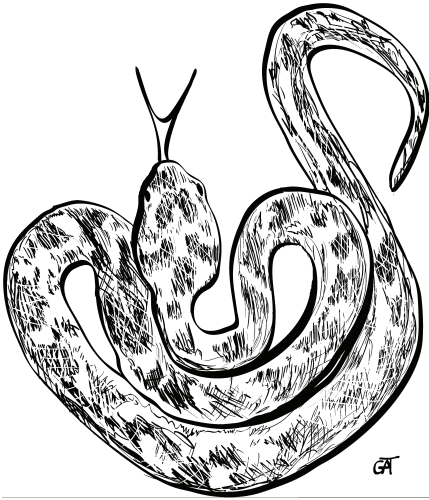
12 Macáita nawènúacawa Dios
íicha,
idéca báawaca náiwitáise macáita.
Canácata iwàwéeri imànica
cayábéeri wawàsica.
¡Ewita abéeripíná!*

13 Yái nanùmaca, càicáanide
iyúwa inùma yàacùacaalíwa
yái càliculiica,

Náalíaca namànica nachìwawa
needácaténá áibanái yàasu.*

Natàacái imànica máiní
báawéeri áibanái irí, càide
iyúwa àapi iculále.*

14 Caséeca nasuadaca lúasi iyú
áibanái báawéeri wawàsi
yàanàacaténá nía,

natàaníca nacái áibanái irí
yáawami lúasi iyúta.*

- 15** Màulenáca nàyaca èeri
imanùbacata nàacaténá
nanúaca wenàiwica.
- 16** Alénácaalíta nèepuníwa, yáta
namànica báawéeri áibanái
irí, nàuwichàidaca nacái nía.
- 17** Canácata namàníiri áibéeri
wawàsica yéewacaténá
nàyaca matuíbanáita áibanái
yáapichata.*
- 18** Càmita náináida nàaca Dios
íimiétacaná."*

19 Siùcade, idé wáalíacawa
càinácaalí íimaca yái ley Moisés
itànèericaté. Quéwa nalíta càì
íimaca, níái yáalimáidéeyéica
imànica càide iyúwa ley
íimáaná, yéewacaténá masànaca
wanùma macáita wía èeri

mìnanáica, yéewacaténá weebái-
daca cabáyawaná wía, yái Dios
yùuwichàidéeripináca wía ìwa-
líise macáita. **20** Iná canácata
wenàiwicaquéi yáaliméeri
mabáyawanáca Dios ipíchalé,
éwita imànica càide iyúwa Dios
yàasu ley ichùulianáni. Yái Dios
yàasu leyca, yáasáidéericáita walí
cabáyawanáca wía.*

Mabáyawanáca Dios iicáca wía Jesucristo ìwaliisená

21 Quéwa siùcade, méetàucuta
Dios yàasu ley íicha, idéca Dios
yáasáidaca walí wàlisàì wawà-
sita, yái mabáyawanéeripináca
Dios iicáca wía ìwalíise. Yái ley
icàlidéericaté ìwali bàaluité, nía
nacái profetanáicaté. **22** Iná ìwa-
líisená yái manuínáca wawàwa
Jesucristo iwéré, yá mabáyawanáca
Dios iicáca wía, nalípiná macáita
níái yeebáidéeyéica ìwali.
Canácata wenàiwicaquéi cayá-
béeri Dios iicáca áibanái yèewíise,*
23 canánamacáináta idé wamànica
wabáyawanáwa. Yá nacái ìwalíise-
cata, iwàwacutá wàyaca déeculé
Dios icamalá mabáyawanéeri íicha.
24 Quéwa Dios cáininácaínaté
iicáca wía, yá iicácaté wapùalé
mawènitá. Yá mabáyawanácaté
Dios imànica wía, ìwalíise yái
Jesucristo iwènianácaté wía
íiraná iyúwa, yéewacaténá iwa-
sàaca wía bayáwanási ichàini

íicha. **25** Dios imàacacaté Jesús yéetácawa wáichawaliíná iwènìacaténá wía íiraná iyúwa, yéewacaténá imàacaca iwàwa nabáyawaná íicha, níái manuíyéica iwàwa iwéré. Càicaté Dios imànica yáasáidacaténá walí mabáyawanéericani, idécáináté ìidenìaca wáicha madécaná yàawiría yái wabáyawaná wamàníricaté bàaluité. **26** Quéwa siùca èeride, Dios imàacacaté Jesús yéetácawa wáichawaliíná, yáasáidacaté imànica walí cayábéeri. Mayamáacata Dios imànica càide iyúwa íimáaná. Iná yùuwichàidacaalí wía wabáyawaná ìwaliise, imànicáita càide iyúwa idééná íimaca. Yá nacái yácata mabáyawanéeri imànica níái manuíyéica iwàwa Jesús iwéré.

27 Iná, ¿Càiná ìwaliise iwàwa-cutá canùmaséeca wía Dios ipíchalé? Cáná ìwaliiseta. ¿Iwalíisesica yái wamàníináca ley ichùuliaca? ¿Iwalíisesica nacái yái wamàníináca cayábéeri áibanái irí? Càmita. Iwaliiseta yái manuínáca wawàwa Jesucristo iwéré. **28** Iná imáalàidáaná, yá wáimaca mabáyawaná Dios iicáca abéeri wenàiwica manuícaalíta iwàwa Jesús iwéré. Càmita ìwaliise yátái imàníináca càide iyúwa ley íimáaná. **29** Yái

Dios càmita judíonái yàasu Dios irínámitawani. Báisíta macái wenàiwica yàasu Dioscani, éwita judíonáica nía, càmíiyéi nacái judíonái. **30** Abéericata yái Dios, yácata mabáyawanápiná iicáca níái judíonáica, nadaluéyéica ìwalíisesài íimami yééná, manuícaalí nawàwa Jesús iwéré. Yácata nacái mabáyawanápiná iicáca níái càmíiyéica judíonái, manuícaalí nacái nawàwa Jesús iwéré. **31** Iná, ¿Manuícáiná wawàwa Jesucristo iwéré, yásica mawènica wamànica yái leyca? ¿Canásíwata! Manuícaalí wawàwa Jesús iwéré, yá wáasáidacáita báisícata yái ley yéewáidéerica ìwali.^a

Cayába wamànica càide iyúwa Abraham imàníináté

4 **1** Néese, ¿Càiná wáimaca Abraham ìwali, yái nàawirimica níái israelnáica? ¿Càináté wawàsica yái ichàbátéwa irí, manuícáináté iwàwa Dios iwéré? **2** Báisícaalíté mabáyawanáca Dios iicáca yái Abraham ìwaliise yái cayábéeri wawàsi imàníricaté, yáté yéewa canùmaséeca ìwaliiseni, quéwa càmita Dios ipíchaléta. **3** Càica Dios itàacái íimaca: “Abraham yeebáidacáináté Dios ìwali, yá

^a **3.31** Càmita báawa waicáca ley, càmicáita yáalimá yúucaca wáicha wabáyawaná. Iná ìwaliise, yáté wawàwacutáca abéeri mabáyawanéeri yéetéeripinátéwa wabáyawaná íichawaliíná.

ìwalíisecata mabáyawanáté Dios iicácani.”*

4 Abéeri wenàiwica íibaida-caalí, yá napáyaidaca irí íibaidacalé iwèni. Càmita nàa irí palata mawènitátá, íibaidacalé iwèni yái càì napáyaidaca irí. **5** Quéwa yái cà míirica imàni wawàsi, yeebáidacáita Dios ìwali, yái mabáyawanéerica imànica yái cabáyawanéerica. Iwalíiseta yái manuínáca iwàwa Dios iwéré, yá Dios iicácani càide iyúwa mabáyawanéeri. **6** Càita nacái abédanamacata rey David iwàwawa wáapicha, càicaalíté íimaca, casíimáica iwàwa yái asiali mabáyawanéerica Dios iicáca, manuícáiná iwàwa Dios iwéré. Quéwa càmita ìwalíise yátái cayábéeri wawàsi imàníirica. **7** David íimacaté:

“Casíimáiyéi wenàiwicaca níái Dios imàaquéeyéica iwàwawa ibáyawaná íicha, idécáiná Dios íimáichaca náicha yái nabáyawaná namàníiricaté.

8 Casíimáiri asialica yái cà míirica cabáyawaná Wáiwacali iicáca quirínama.”*

9 Quéwa yái cayábéeri wawàsica, ¿Nalípinátasica abéerita níái judíonáica? ¿Càmitasica nacái

nalípiná níatái cà míiyéica judíonái? Idéca wáimaca, manuícáináté Abraham iwàwa Dios iwéré, yáté ìwalíisecata, mabáyawaná Dios iicácani.* **10** ¿Chácaalínáté mabáyawaná Dios iicáca Abraham? ¿Ipíchawáiseté náiríaca ìwalíisesài íimami yéená, idécanáamitésica náiríaca íichani? Càmita. Ipíchatàacá náiríacaté íichani, càmitaté idénáamita. **11** Iná ipíchataacá náiríacaté Abraham ìwalíisesài yéená, yáté idéca mabáyawanáca Dios iicácani, manuícáináté iwàwa iwéré. Yái náiríánáté ìwalíisesài yéená, yéenáíwanásipinátaté ìwali yái manuínacaté iwàwa Dios iwéré. Iná yái Abraham, yácata nániri macáita níái yeebáidéeyéica Jesús ìwali, éwita cà míiyéica náiría ìwalíisesài yéená nía, càicáaníta mabáyawanáta nacái Dios iicáca nía. **12** Iná yái Abraham nàawiríata nacái níái judíonái náiríeyéicaté ìwalíisesài yéená, quéwa manuícaalíta nawàwa càide iyúwaté manuíná iwàwa Dios iwéré, ipíchawáisetéca náiríaca ìwalíisesài yéená.

Dios imàacacaté itàacáíwa Abraham itaquénáinámi irípiná

13 Dios imàacaté itàacáíwa Abraham irí, itaquénáinámi irípiná nacái, yàanàapináté nalí macáita yái cáli iyéerica cháí èeri irícu. Quéwa, càmita namànicáináté

ley itàacái ichùuliacata, ìwalíiseta yái manuínacaté nawàwa Dios iwéré, yá mabáyawanacaté iicáca nía.* **14** Iná níacaalíté Dios imàaca irí itàacáiwa níatái imàníiyéicaté càide iyúwaté ley íimáaná, yá nàasunápinacaté macáita yátái cálica, yá canápináca iwèni yátái manuínáca wawàwa Dios iwéré. Yá nacái canácata cawèni quirínama yátái Dios itàacái imàaquéericaté nalí quéechaté. **15** Dios yuuwichàidapínáca lúasi iyú níái càmíiyéica imàni càide iyúwa ley íimáaná. Quéwa cháí canácatáica ley, yá canácata yáalía icháawàaca naináwaná cabáyawanáca nía.

16 Iná yéewacaténá cawènica yái tàacáisi Dios idéericaté imàacaca itàacáiwa ìwali, yáté yàaca walíni mawènitá, quéwa manuícáalíta wawàwa iwéré. Iwàwáaná íimaca, yái tàacáisi Dios imàaquéericaté itàacáiwa ìwali nalípináta níái judíonái imàníiyéica càide iyúwa ley íimáaná, quéwa yeebáidéeyéica Dios ìwali càide iyúwaté Abraham. Càita nacái níái càmíiyéica judíonái yeebáidéeyéica Dios ìwali càide iyúwa Abraham, nàasupínáta nacái yái wálisài wawàsi Dios idéericaté imàacaca itàacáiwa ìwali. **17** Càica Dios itàacái íimaca: “Idéca numàacaca pía madécaná wenàiwica íiwitáaná yàawirica pía.”* Dios ipíchalé, yái Abraham yeebáidéericaté ìwali, yá nacái

yèerica nacáuca níái yéetée-yéimicawa, yái yáaliméerica nacái idàbáidaca wawàsi canéeri wawàsi iyúta.

18 Ewitaté máini bée-rica Abraham, càmíirica yéewa quéenibeca quirínama. Càicáaníta, yáté yeebáidaca Dios irí, yàanápináté irí abéeri iiri, yéewacaténá madécaná wenàiwica íiwitáaná yàawiricani. Càide iyúwaté idéená Dios íimaca irí: “Pidèniápináca manùbasíwata pitaquénáináwa.”* **19** Abraham idèniacaté batéwa cien camuí. Yáalíacaté nacái càmíta yáalimá idèniaca yéenibewa quirínama, càicáaníde iyúwa iiná idéeri yéetá-cawa. Càita nacái úái yàacawéetúa Saraca mawéecuíchúaté, càicáaníta càmítaté iméyàa manuíca iwàwa Dios iwéré. **20** Càmitaté nacái íináidawa íicha méetàuculé imàacacaténá yeebáidaca ìwalita yátái Dios imàaquéericaté itàacáiwa irí ìwali. Quéwaná càitaté yeebáidaca ìwali dàalanama, yái manuínacaté iwàwa Dios iwéré, yá yàacaté cayábéeri Dios irí. **21** Abraham yeebáidacaté nacái iwàwa yáapichawa, cachàiníirica yái Dios imàníinápináté macáita càide iyúwaté idéená imàacaca nalí itàacáiwa. **22** “Iná ìwalíise yái manuínacaté Abraham iwàwa Dios iwéré, yáté mabáyawanáca Dios iicácani.”

23 Càicaalí Dios itàacái íimaca: “Manuícáinaté Abraham iwàwa Dios iwéré, yáté mabáyawanáca Dios iicácani. Quéwa càmita abéeri Abraham ìwalica yátái càité íimaca, **24** wàwalita nacái áiba, yái càité Dios itàacái íimaca, wía yeebáidéeyéica ìwali, yái Wáiwacali Jesús, Dios imichàidéericaté yéetácáisi íicha, **25** yái Dios imàaquéericaté nanúaca wáichawalíiná wabáyawaná ìwalíise, Dios icáu-càidéericaté nacái yéetácáisi íicha yéewacaténaté mabáyawanáca Dios iicáca wía ìwalíise.”

Mabáyawanáca Dios iicáca wía, weebáidacáiná Jesucristo ìwali

5 **1** Siúcade, idécáiná mabáyawanáca Dios iicáca wía ìwalíise yái manuínáca wawàwa Wáiwacali Jesucristo iwéré, yá wàyaca Dios yáapicha matuíbanáita. **2** Yá nacái Jesucristo ìwalíise cata, manuícáiná wawàwa iwéré, yá cáinináca Dios iicáca wía mawènitá siúcade. Yá nacái casíimáica wacùaca wàyaca yái èeri wàasucatáipináca yáapicha macáita níai cawèníiyéi wawàsica, cayábanaméeyéica nacái yàasu èeri wàanàaca yàatalé. **3** Quéwa ìya áiba wawàsi quiríta yéewacata nacái casíimáica wawàwa. Ewita wàuwichàacawa wáalíacáiná idécaalí wachàbacawa yùuwichàacáisi yéewibàa, yásí wáalímápináca wàideniaca madécaná wawàsi. **4** Idécanáami wàideniaca

wàuwichàanáwa, yá idéca bée-yéica wáiwitáise. Idécaalí béeyéica wáiwitáise, yá wachàiniadacawa quéwanáta wacùacaténá yàanàaca wàwalíná. **5** Yái wacùanáca yàanàaca wàwalíná, báisíiripináta càica ichàbacawa. Iná càmita báí wía ìwalíiseta, idécáiná Dios yàaca walí Espíritu Santo, yái imàaquéerica cáinináanáca Dios iicáca wía.

6 Báisita, càmitaté wáalimá wachúuliadaca wíawawa, quéwa idécaalíté yàanàaca yái èeri Dios ibànùacatáipináté Cristo, yáté yàanàaca yéetácawa wáichawalíiná, wía báawéeyéica. **7** Báisita, càulenásíwata abéeri wenàiwica yéetácawa áiba íichawalíiná, éwita imàníirica cayábéeri áibanái iríni. Càmita wáalíawa, isicuáta ìyaca abéeri wenàiwica iwàwéeri yéetácawa íichawalíiná, yái cayábéerica íiwitáise. **8** Quéwa yái Dios yáasáidacaté walí cáinináca iicáca wía, éwitaté cabáyawanáca wía mamáalàacata, càicáaníta, yáté imàacaca Cristo yéetácawa wáichawalíiná.

9 Siúcade, idécáiná mabáyawanáca Dios iicáca wía ìwalíise yái Cristo ííraná yùu-quéericaté wáichawalíiná, yá nacái ìwalíise cata, wachúuliapináwa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. **10** Bàaluité, wàuwidecaalítéca wamànica Dios, yáté ichùnìaca wàasu wawàsi yáapichawa, càmicaténá wàuwide quirínamani,

ìwalíise yái imàacáanácáté liri
yéetácawa wáichawaliíná. Siúcade,
idécáiná cayábaca wàasu wawàsi
yáapicha, máinípiná ichúuliadaca
wía liri Jesucristo cáuca ìwalíise.

11 Quéwa ìyaca nacái áiba wawàsi.
Siúcade, casíimáica wía Dios
yáapicha Wáiwacali Jesucristo ìwa-
líisená, yái ichùnièricaté wàasu
wawàsi Dios yáapicha.

Adán, Cristo nacái

12 Bàaluité, bayáwanási
yàanàacaté iriculé èeriquéi Adán
ìwalíiseta, càmicáináté imàni càide
iyúwaté Dios ichùulianá imànica.
Ìwalíisená yái bayáwanásica, yá
iwàwacutá wéetácawa macáita.
Càicaté yéetácáisi ichàbacawa walí
macáita wía wenàiwicaca, idécáiná
wamànica wabáyawanáwa macáita.
13 Ipíchawáisetéca Dios imàacaca
yàasu leywa wenàiwica irí, yá
idécaté wenàiwicanái imànica
ìyaca ibáyawanáwa chái èeri iricu.
Quéwa canácaalí ley, càmita Dios
icháawàa wenàiwica nabáyawaná
ìwalíisewa. Yácata ley yái yáasái-
déeri cabáyawanáca nía. **14** Quéwa
càicáaníta níai wenàiwica iyéeyéi-
caté síisàa inùmámide Adán néese,
àta Moisés néréte, iwàwacutaté
nacái néetácátéwa macáita, éwi-
taté càmita namàni yái bayáwanási
Adán imàniiricaté, yái càmiínacaté
yeebáida Dios itàacái.

Càicata nacái batéwa iicácanáwa
Jesús imànicaté yàanàacaalíté.
Quéwa yàanàacaté yéetácawa

wáichawaliíná, ichúuliadacaténá
wía yùuwichàacáisi íicha, yàa-
caténá walí wacáuca càmiirica
imáalàawa.

15 Quéwa yái Adán
ibáyawanáca, càmita yéewa wai-
cáca abédanamata yáapicha
yái Dios iicáanácáté wapùalé
mawènitá. Abéeri asiali ibáyawaná
ìwalíisecaalí, yái càì madécaná
wenàiwica yéetácawa Dios íicha
méetàuculé. Máiní yáawanái
cawènica yái Dios iicáanáca
wapùalé mawènitá, madécaná
wenàiwica idèniàpinácáiná icáu-
cawa càmiiri imáalàawa abéeri
asiali ìwalíiseta, yái Jesucristoca.

16 Yái Dios iicáanáca wapùalé
mawènitá, càmita abédanamani
yáapicha yái Adán ibáyawanáca
imàniiricaté walí. Báisíta, abéeri
bayáwanási ìwalíiseca, iwàwacutá
Dios yùuwichàidaca wía. Quéwa
ìwalíise yái Dios imàniiricaté walí
mawènitá, wía manùbéeyéicaté
ibáyawaná, yá mabáyawanáca Dios
iicáca wía. **17** Iná Adán ibáyawaná
ìwalíisecaalíté, yéetácáisi ichùu-
liaté madécaná wenàiwica iwicáu
càide iyúwa abéeri rey. Máiní
yáawanáipiná wía, Dios iiquéeyéi-
caté ipùalé mawènitá, idènièyéica
icáuca càmiiri imáalàawa, idéeyéi-
caté nacái mabáyawanáca iicáca,
wíapináta ichùulìa càide iyúwa
reynái abéeri asiali ìwalíiseta, yái
Jesucristoca.

18 Iná càide iyúwa abéeri
asiali ibáyawaná ìwalíisenáté,

bayáwanási yàanàaté macái wenàiwica ìwali. Yá ìwalíiseca, iwàwacutápiná wéetácawa macáita. Càita nacái, ìwalíiseta abéerita yái Jesucristo mabáyawanéerica imàníiricaté walí cayábéerica mawènitá, yá Dios iicáca wía càide iyúwa mabáyawanéeyéi, yéewacaténá macái wenàiwica idèniaca icáuca càmíiri imáalàawa.

19 Iná càide iyúwa càmíináté abéeri asíali imàni càide iyúwa Dios iwàwáaná, yáté ìwalíiseca, cabáyawaná macáita níái wenàiwicaca. Yá càicata nacái abéeri asíali ìwalíisecata, quéwa yái imàníiricaté càide iyúwa Yáaniri iwàwáaná, yá mabáyawanácaté Dios iica madécaná wenàiwica.

20 Quéwa Dios imàacacaalíté nalí yàasu leywa, yáté quéwanáta cachàinica yái bayáwanásica. Quéwa máinícaalíté cachàinica yái bayáwanásica, yá nacái máinícaté cáinináanáca Dios iicáca wía mawènitá bayáwanási ichàbaníisenama. **21** Iná càide iyúwaté bayáwanási ichùulianáté wawicáu càide iyúwa rey yéetácáisi iyú, càita nacái ichùuliaca wacáuca irìcu, yái cáinináanáca Dios iicáca wía mawènitá, yéewacaténá mabáyawanáca Dios iicáca wía, yàacaténá nacái walí wacáuca càmíiri imáalàawa Jesucristo ìwalíisená, yái Wáiwacalica.

Wéetácawa bayáwanási ichàini ìicha cáucaténá wía Cristo irí

6 **1** Néeni, ¿càinácué wáima ìwali yái tàacáisica? ¿Wamànisica wabáyawanáwa mamáalàacata, Dios iicácaténá wapùalé ichàbaníisenama, yái idéenaca iicáca wapùalé? **2** ¡Canásíwata! Idéca wéetácawa bayáwanási ichàini irí. Iná càmita iwàwacutá wamànica wabáyawanáwa mamáalàacata. **3** Píaliacuéwa Cristo idécaté yéetácawa wàwaliná, yá nacái wabautizácawa Cristo ípidená ìwali yáasáidacaténá walí yéenáiwanasí iyú, idécaté wéetácawa yáapicha abédanamata. **4** Wabautizácaalítéwa, yá nacái idécaté nabàliaca wía abédanamata Cristo yáapicha càliculíi irìculé yéetácaalítéwa. Iná Cristo icáucàacaalítéwa yéetáními yèewíise, Yáaniri Dios ichàini manuírí iyúwa, siùcade, yá nacái càipinácata iwàwacutá wàyaca wacáuca wàlisài yáapichawa.*

5 Iná idécaalíté wéetácawa abédanamata Cristo yáapicha càì iicácanáwade iyúwaté yéetácaalíwa, yá nacái càipinácata wacáucaacawa yáapicha abédanamata càide iyúwaté icáucàacaalíwa.

6 Yá nacái wáaliacawa yái wáiwitáise éwisèimi ichàinica, idécaté nacái yéetácawa abédanamata Cristo yáapicha cruz ìwali,

yéewacaténá ichàini yéetácawa wainá íicha, yái iwàwéerica wamànica wabáyawanácawa cháí wainá irícu, càmicaténá wamàni wabáyawanáwa quirínama. **7** Càide iyúwa abéeri wenàiwica idécaalí yéetácawa, yá càmita imànica quirínama ibáyawanáwa, idécáiná imusúacawa bayáwanási ichàini íicha.

8 Iná idécáínaté wéetácawa Cristo yáapicha, yá nacái wee-báidacata wàypínáca yáapicha abédanamata. **9** Yá nacái idéca wáalíacawa, idécáínaté Cristo icáu-càacawa yéetácáisi íicha, yá càmita yéetápináwa quirínama. Iná càmita yéetácáisi idènià ichàiniwa ìwali quirínama. **10** Néese Cristo yéetá-caalítéwa, yáté yéetácawa abéeri yàawiríata náichawalíiná macáita níái cabáyawanéeyéica. Yá càmita yèepùapíná yéetácawa quirínama. Siùcade, ìyaca wàlisài icáuca yáapichawa imànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

11 Iná càita píacué nacái, iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa níái idéeyéica bayáwanási ichàini yéetácawa íicha, quéwa idènièyèi icáuca wàlisàiwà píibaidacaténácué Dios irí Jesucristo ìwalíisená, yái Wáiwacalica. **12** Iná ìwalíise, picácué pimàaca bayáwanási ichùuliaca piiná ìwali, yái piiná yéewéerica yéetácawa. Picácué nacái pimàni ichùuliaca yái píiwitáise báawéerica, yái iwàwéerica pimànicuéca càide iyúwa piiná iwàwáaná.

13 Picácué nacái pimàaca piiná yéenáwa bayáwanási irí pimànicaténácué iyú báawéeri. Cayábacué pimàacaca píawawa Dios irí càide iyúwa níái wenàiwica idéeyéicaté yéetácawa, idéeyéica nacái icáu-càacawa yéetácáisi íicha, píacaténácué piináwa Dios irí macáita, pimànicaténácué nayú cayábéeri. **14** Yái bayáwanásica, càmita idènià ichàiniwa quirínama pìwalicué ichùulianápinácué pía mamáalàacata, càmicáiná pimànicué quirínama ley ichùuliaca. Siùcade, pìyacuéca irícu yái Dios iicácatáica pipùalécué mawèniata, cáininácáinácué iicáca pía.

Yái nàasu wenàiwica íibaidéerica nalí mawèniata

15 Quéwa yéewa áiba íimaca: “Siùcade, cáininácáiná Dios iicáca wía, yá iicáca wapùalé mawèniata, yásí iwàwacutá-cáita wamànica wabáyawanáwa quéwanáta, càmicáiná wàya quirínama càide iyúwa ley íimáaná.” Quéwa núumacué pirí: ¡Canásíwata! **16** Cámináta idécué píalíacawa cawinácaalíta pimànicué píiwacaliwa, yácué iwàwacutá peebáidaca ichùuliaca càide iyúwa yàasunái wenàiwica. Iná wamàacacaalí bayáwanási ichùuliaca wía, yá itépináca wía yéetácáisi iriculé. Quéwa weebáida-caalí Dios itàacái ichùuliaca wía, yásí wàypínáca machacànita càide

iyúwa Dios yàasunái wenàiwica. **17** Quéwa nùa Dios irí cayábéeri, éwicáináta pimànicatécué càide iyúwaté bayáwanási iwàwáaná, quéwa siùcade, idécué peebái-daca piwàwa yáapichawa macáita yái Dios itàacái néewáidéericuéca iyú pía. **18** Yá nacái idécaté Dios iwasàacuéca pía bayáwanási íicha, yái ichùulièricatécué pía. Siùcade, yácué Dios yàasunái wenàiwicaca pía pimànicaténácué yái machacàníiri wawàsica.

19 Nucàlidatécué pirí ìwali yái iicacánawacaté nàyaca níai nàasunái wenàiwica íibaidéeyéi-caté nalí mawènitawenàiwica íiwitáise irìcubàa, yéewacaténácué píalíaca péemiàcani. Càide iyúwaté pimàacáanácué piináwa báawéeri irí quéechaté pimànicaténácué iyú báawéeri, càita nacái pimànicuéca siùcade, pèepùadacué piináwa macáita Dios irí, píalimáidacué pìyaca mabáyawanéeri iyú, pimànicaténácué nacái Dios irí yáawami cayábéerita. **20** Iná pimànicaalítécué càide iyú-waté pibáyawaná ichùulianácué pía, yáté càmítacué píináida pimànica machacàníiri wawàsica. **21** Quéwa, ¿càináté wawàsi cayábéerica yái peedácué bayáwanási iyú? Yátacué pimàni yái wawàsi pibáinièricuécawa ìwalíise siùcade, yái itéericuéca pía yùuwichàacáisi quichái irìculé.

22 Quéwa siùcade, idéca Dios iwasàacuéca pía bayáwanási

ichàini íicha, yá nacái idéca yàasunái wenàiwicuéca pía. Yá iwàwacutáca pìyacuéca irípináta méetàucuta, yéewacaténácué pidèniàpináca picáuca càmíirica imáalàawa. **23** Iná cawinácaalí imàni ibáyawanáwa, yá iwàwacutá ipáyaidacani ícauca iyúwa yùuwichàacáisi quichái irìculé. Quéwa Dios yàaca walí mawènitawái yái wacáuca càmíirica imáalàawa, Wáiwacali Jesucristo ìwalíisená.

Yéewáidaca nàwali níai icàsèeyéicawa

7 **1** Nuénánái, nutàanicué pirí càide iyúwa níai yáaliéyéicawa ley ìwali, yái ley idèniaca ichàiniwa wenàiwica ìwali idècunitàacá cáucani. **2** Péemiàcué, ley íimaca abéechúa inanái icàsàacaalíwa, yá iwàwacutáca ùyaca ùacawéeri yáapichawa idècunitàacá cáucani. Quéwa ùacawéeri yéetácaalíwa úicha, yá imusúacawa ley ichàini íicha, yái íibèericaté úa ùacawéerimi iwéré cáucaalítécawani. **3** Iná uimácaalí áiba asìali yáapicha idècunitàacá cáuca ùacawéeri, yá umànica ubáyawanáwa. Quéwa ùacawéeri yéetácaalíwa, yá càmíta íibàa úa quirínama yái ucàsàanacatéwa yáapicha. Iná éwita ucàsàacawa áiba asìali yáapicha àniawa, càmíta umàni ubáyawanáwa.

4 Iná càita nacái ichàbacawa pirícué nuénánái. Idécué péetá-cawa ley ichàini íicha abédanamata

Cristo yáapicha, iiná yéetácaalí-téwa wáichawalíiná cruz ìwali, yéewacaténácué áiba yàasunaíca wía, yái Cristoca, Dios icáucàì-déericaté yéetáními yèewíise, pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná.

5 Bàaluité, wàyacaalítéca wamànica càide iyúwaté wainá iwàwáaná, yáté ley icawàì-daca wainá irí quéwanáta yái wawàwáanáca wamànica báawéeri wainá iyúwa. Yá nacái itécaté yàacawa wía abémáidata yéetácáisi irìculé.

6 Quéwa siùcade, idéca wamusúacawa ley ichàini íicha, idécáiná wéetácawa íicha yái ichùulièricaté wía. Siùcade, wáibaidaca Dios irí wàlisài chàinisi iyú, yái Espíritu Santo yèerica walí. Càmita ichàini iyú quirínama yái éwisèimi ley natànèericaté bàaluité.

Bayáwanási iyéerica nùwali

7 Néeni. ¿Càiná wáima, wamáalàidaca ìwali tàacáisi yái leyca? ¿Yátásica bayáwanási yái leyca? ¡Canásíwata! Quéwa canácaalíté leyta, yá nacái càmita nùaliápináwa càinácaalíté yátái bayáwanásica. Càita nacái, càmita nùaliápináwa ìwali yátái canàináanáca waicáca áiba yàasu, càmicaalíté càì ley íimacatáde:

“Picá canàiná piicáca áiba yàasu.”*

8 Quéwa ley ìwaliise, yáté

quéwanáta bayáwanási icawàidaca nulí yái nuwàwáanáca nudèniaca madécaná wawàsi áibanái idènièrica. Iná canácaalí leyta, yá canácata bayáwanási ichàinita.

9 Bàaluité, nùyacaté matuíbanáita, càmicaalítéca nùaliáwa ley ìwali. Quéwa yàasu èerité nùaliacawa ley ìwali, yá nacái imáisanièricaté numànica macáita, yáté quéwanáta nuwàwaca numànica yái báawéeri wawàsica, yá imàacacaté nuétácawa. **10** Néese, yá nùaliacawa, yátái ley yèeripináté nucáucata, yáta nacái itéca núa yéetácáisi irìculé Dios íicha. **11** Iná yái ley imànicaté cayábéeri bayáwanási irí yéewacaténá imèniadaca núa. Yá nacái ley ìwaliisecata, yáté inúaca núa.

12 Quéwa yéewa wáimaca, yái leyca Dios néeséerita yàacawa, machacàníiyéita itàaníca, mabáyawanéeyéi, cayábéeyéi nacái. **13** Iná yái cayábéeri wawàsica, ¿yátaté yàanàida nulí yéetácáisi? ¡Canásíwata! Yáta yàanàida nulí yéetácáisi, yái bayáwanásica, yáasáidacaténá yáawawa bayánásicani. Yá íibàacatéwa cayábéeri wawàsi ìwaliise yéewacaténá imàacaca nuétácawa. Iná ley ìwaliise, yáté bayáwanási yáasáidaca yáawawa máinísíwaca báawacani.

14 Wáaliacawa Dios néeséerica yái ley. Quéwa núa, wenàiwica

cabáyawanéeri, bayáwanási ichùulièri íiwitáise. Iná nùyaca càide iyúwa bayáwanási yàasu wenàiwica. **15** Càmita nùaliáwa càinacaalí isa núa. Càmita numàni yái cayábéeri wawàsi nuwàwéerica numànica. Yáta ulíamaca numàni, yái báawéeri wawàsi càmfírira nuwàwa numànica.* **16** Iná numànicáiná yái báawéeri wawàsi càmfírira nuwàwa numànica, yá nùaliáca cayábéerica yái ley. **17** Quéwa, báisíta càmita núa yái càì imànica yái báawéeri wawàsica. Yáta càì imànica yáni, bayáwanási iyéerica nùwali.

18 Siùcade, idé nùaliácawa càmita cayábéeri wawàsi iya cháí nuíwítáise cabáyawanéeri irícu. Báisíta iyaca nùwali yái nuwàwáanáca numànica yái cayábéeri wawàsica, quéwa càmita nùalimá numànicani. **19** Iná càmita numàni yái cayábéeri wawàsi nuwàwéerica numànica. Yáta ulíamaca numàni, yái báawéeri wawàsi càmfírira nuwàwa numànica. **20** Iná numànicaalí yái wawàsi càmfírira nuwàwa numànica, yá càmita núa yái càì imànicani, yáta imàni yáni nubáyawaná iyéerica nùwali.

21 Iná idé nùaliácawa abéeri wawàsi iwali ichùulièrica nuíwítáise. Ewita nuwàwa numànica cayábéeri, mayamáacata báawéeri iyaca nùwali. **22** Quéwa

cháí nuíwítáise irícuwa, yá nusíimáidacawa nayú níái Dios yàasu leyca. **23** Quéwa nuicá iyaca áiba wawàsi ichùulièri cháí nuiná irícu, yácata ichùulièri nuiná yái bayáwanási iyéeri nùwali. Iná yácata ipélia yáapicha yái nuíwítáiseca, yá idacùaca núa macáita. **24** ¡Catúulécanásíwata nuicáca núawawa! ¿Càinápinásica ichúuliada núa íicha yái nuiná yéetéeripinácawa? **25** ¡Quéwa nua cayábéeri Dios irí, nùaliácáiná ichúuliadapináca núa yéetá-cáisi íicha, Wáiwacali Jesucristo iwálíisená!

Iná nua, nuíwítáise iyú, yá numànica càide iyúwa Dios yàasu ley ichùulianá. Quéwa nuiná iyú, iyúwa wenàiwica íiwitáise iyáaná, yá numànica mamáalàacata càide iyúwa bayáwanási ichùulianá.

Iwàwacutá wàyaca càide iyúwa Dios yàasu Espíritu iwàwáaná

8 **1** Iná siùcade, càmita Dios yùuwichàidapiná níái idéeyéica iyaca Jesucristo yáapicha, níái càmfíyéica iya quirínama càide iyúwa nainá iwàwáaná, iyéeyéica càide iyúwa Espíritu iwàwáaná. **2** Yácáiná Espíritu Santo imàaquéericuécá pìyaca báisíta Jesucristo yáapicha, idécué iwasàaca pía yéetácáisi ichàini íicha. **3** Yái càmfíricaté ley yáalimá imànica, càmicáínaté

yáalimá ibàlùadaca yái wenàiwica iwàwáanáca imànica càide iyúwa nainá iwàwáaná, abéerita Diosca yái yáalimáté imànicani, ibànùacaalíté walí Iiriwa, wanacáiri iicácanáwa wía wenàiwicaca, wía èeri mìnanaí imàníiyéica ibáyawanáwa, yéewacaténá yéetá-cawa wabáyawaná íchawalíiná, itécaténá iiná ìwaliwa wáicha yái bayáwanási ichàinica, **4** yéewacaténá mabáyawanáca Dios iicáca wía, càmicáiná wàya quirínama càide iyúwa wainá iwàwáaná. Siùcade, wàyaca càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná.

5 Níái iyéeyéica càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, náináidaca namànica yáawami báawéerita nainá iyúwa. Quéwa níái iyéeyéica càide iyúwa Espíritu iwàwáaná, náináidaca namànica càide iyúwa Espíritu iwàwáaná. **6** Yácaalíta wàya wáináidacawa ìwali abémáidata yái wainá iwàwéerica imànica bayáwanásica, yá wéetápinácawa. Quéwa yái íináidéericawa ìwalita yái Espíritu iwàwéerica wamànica, yásí idènièripiná ícauca cà míiri imáalàawa, yá nacái iyápináca matuíbanáita. **7** Cawinácaalí íináidawa yáawami bayáwanási ìwalita, yá yùuwideca imànica Dios, càmicáiná imàni càide iyúwa Dios itàacái íimáaná. Yá nacái càmita yáalimá imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná. **8** Iná níái iyéeyéica imànica càide iyúwa

nainá iwàwáaná, càmita yéewa nasíimáidaca Dios iwàwa.

9 Quéwa píacué, cà míiyéita iya càitáde iyúwa piiná iwàwáaná, píacué iyéeyéi càide iyúwa Espíritu iwàwáaná, Dios yàasu Espíritu iyacáinácué piwàwalicu. Quéwa cawinácaalí càmita idènia yái Espíritu Cristo ibànùericaté, yá càmita Cristo yàasu wenàiwicani.

10 Quéwa ìwaliisená yái Cristo ìyanácuéca piwàwalicu, yá mabáyawanácuéca Dios iicáca pía. Yá nacái pidèniacuéca picáucawa Espíritu ichàini iyú, éwita canáca piiná ícauca Dios irí, cabáyawanácáináni. **11** Quéwa Dios yàasu Espíritu iyacaalícué piwàwalicu, yái ícaucàidéericaté Jesús yéetácáisi íicha, yáta nacái yàapínácuéca piiná ícauca yàasu Espíritu iyúwa.

12 Iná ìwalíise nuénánái, wadènia wamawèniacálewa, quéwa càmita wainá yáapichata, Dios yáapichata, càmita wàyacaténá wamànica càitáde iyúwa wainá iwàwáaná.

13 Quéwa piyacaalícué càide iyúwa wáiwitáise báawéeri iwàwáaná, yácué péetápinácawa càiripináta Dios íicha. Quéwa pimàacacaalícué Espíritu ichàini iyúudàaca pía, péetáidacaténácué yái piiná cabáyawanéeri imàníirica, yácué pidèniápináca picáucawa.

14 Macáita níái imàaqueeyéica Espíritu yèepunídaca íiwitáise íiwitápu, níacata Dios yéenibe.

15 Yáí Espíritu càirica Dios yàacuéca pírí siùcade, càmita imànipinácué pía yàasunái wenàiwica iyúwa, cáalucaténácué pía Dios íichata. Dios yàacué pírí yàasu Espírituwa, imàacacaténácué Dios yéenibesíwaca pía. Iná yéewa wáimaca Dios irí: “¡Pápa!” **16** Yáí Espíritu Dios yèerica walí, yácata icàlida wàasu espíritu irí ìwali yái idéenáca Dios yéenibesíwaca wía. **17** Iná Dios yéenibesíwacaalí wía, yá imàacapínaca caináwanáca wía Cristo yáapicha, wàuwichàacaalíwa yáapicha abédanamata siùca cháí.

Aiba èeripiná cachàini wàasu wawàsi

18 Báisíta núalíacawa níái yùuwichàacáisi iwàwacutéeyéica wàuwichàaca siùca cháí èeri irícu, cà míiyéita abédanama iicácanáwa yáapicha, yái wacáuca cachùniquèeri Dios yèeripínaca walí yàasu èeripiná wàyaca yáapicha chènuniré. **19** Macáita níái wawàsinái Dios idàbéeyéicaté cháí èeri irícu, natuíyàasíwata nàyaca yéenáiwana yàanàaca yái èeri Dios yáasáidacatáipínaca èeri mìnanaí irí, chánacaalí níái yéenibenáicawa. **20** Iná yái Dios imànicaléca cháí èeri irícu, náuwàacatéwa macáita báawéeri wawàsi irículé. Quéwa càmita nàasu wawàsiwata, yácáinátaté Dios iwàwàaná ichàbacawa. Quéwa càicáaníta mamáalàacata nacùaca naicáwa yái **21** wàlisài èeri Dios iwasàacatáipínaca nía macáita

báawéeri ichàini íicha, càide iyúwa Dios iwasàaná níái yéenibenáicawa.

22 Iná macáita wáalíacawa níái Dios idàbacaléca, siùcalénamade macáita nacái nàuwichàacawa cáiwina mamáalàacata càide iyúwa abéechúa inanái yùuwichàacaalíwa uìri icáichawa. **23** Quéwa càmita abéeri wawàsináica níái càì yùuwichàacawa, wía nacái idéeyéica idèniaca Espíritu Santo, yéenáca yái Dios yèeripínaca walí wapíchaléwa, wàuwichàaca nacáiwa cáiwina wawàwali-cuìsewa, idècunita wacùaca yái èeri Dios yeedácatáipínaca wía yéenibenáisiwa iyúwa, yeedácatáipínaca wainá íicha macáita yái bayáwanásica. **24** Iná càicáináté wacùaca Dios yàasu èeri, yáté ichúuliadaca wía yùuwichàacáisi íicha. Yá càicataté ichàbacawa walí, éwitàacá càmitaté waicáni. Asáicaalí waicáca yái wacuèrica wàyaca, yá canácata yéewaná wacùacani. ¿Cáná iwàwacutá wacùaca yái asáirica waicáca? **25** Quéwa wía, wacùaca wàyaca yái cà míiricáwa idé waicáca. Iná càmita iwàwacutá waméyàaca wacùacani.

26 Yá nacái càicata Espíritu Santo iyúudàaca wía ichàiniadacaténá wáiwitáise. Aibaalí, càmita wáalía wasutáca Dios íicha watàanícaalí yáapicha, quéwa Espíritu Santo yái isutáca Dios íicha wáichawaliíná iyú yái tàacáisi cà míirica wáalía

wacàlidaca tàacáisi iyú. **27** Quéwa yáta yáaliéri wáiwitáise ìwali cayába macáita, yái Diosca. Yáaliáta nacái ìwali yái Espíritu Santo iwà-wéerica icàlidaca walí, yácáináta Espíritu yái isutéerica wàwali Dios íícha, wía yàasunái wenàiwicaca càide iyúwa Dios iwàwáaná.

**Jesucristo yáapicha
wamawèniàda wàuwidenáíwa**

28 Siùcade, idé wáaliacawa Dioscata yái imàaca nachàbacawa walí macáita níái wawàsináica iyúudàacaténá wáiwitáise nayú, wía cáininéeyéica iicácani. Wía idéeyéicaté imáidaca yéewacaténá íibaidaca wáapicha càide iyúwa íináidáaná imànica. **29** Yái Dios, bàaluitésíwata ipíchawáise-téca idàbaca yá èeriquéi, yáté idéca yáaliacawa nàwali níái iníwèeyéipinacaté. Yá nacái idécaté imàacaca nàypináca càì iicácanáwade iyúwa liri ìyáaná, yéewacaténá yácata nabèeri canánama níái yéénánái manùbéeyéica. **30** Níái Dios idéeyéicaté imàaca ìypináca càì iicácanáwade iyúwa liri ìyáaná. Yá nacái idécaté imáidapináca nía. Níái idéeyéicaté imáidaca, yá nacái idécaté mabáyawanáca iicáca nía. Níái idéeyéicaté mabáyawanáca iicáca, yá nacái idécaté imàacaca caináwanápináca nía yáapicha ìya-càle iriculé.

31 ¡Yá iwàwacutá càita wáimaca! ¡Dioscáiná ìya wáapicha,

yá canácata yáaliméeripiná imawèniadaca wía quirínama, éwita càinácaalíta yàawa wáipunita! **32** Càmitaté Dios imáisanía wáicha yái liricawa, imàacacáitáté yéetácawa wàwaliná macáita. Iná càipináta nacái yàaca walí ìiri yáapichawa macáita níái wawàsinái idènièyéica. **33** ¡Iná canácata yáaliméeripiná icháa-wàaca wía wabáyawaná ìwalíisewa Dios irí! Idécáiná mabáyawanáca Dios imànica wía.

34 Yá nacái, ¡canácata yáaliméeripiná yúucaca wía yùuwichàacáisi quichái iriculé wabáyawanámi ìwalíisewa! Cristo idécáináte yéetácawa wáichawalíiná, idéericaté nacái icáucàacawa yéetá-cáisi íícha. Siùcade, yáawinacawa Dios yéewápu néeseema itàanícaténá wáichawalíiná Dios yáapicha.

35 Iná, ¡canácata wawàsiquéi yáaliméeripiná yeedáca wía Cristo íícha, yái cáininéerica iicáca wía! Éwita yùuwichàacáisipiná, éwita achúmaca áiba wawàsi imànica wawàwa, éwita nàuwichàidaca wía Wáiwacali ìwalíise, éwita máapica wía, éwita canáca wabàle, éwita cáalucáipiná, éwita nacái yéetácáisipiná. ¡Canásíwata!

36 Càica Dios itàacái íimaca:

“Piasunái wenàiwicacáiná wía,
yá nawàwaca nanúaca wía
èeri imanùbaca.

Naicáca nacái wía càide
iyúwa ovejanái natéeyéica

aléde nanúacàalu néréwa
nanúacaténá wía.”*

37 Quéwa éwita wàuwichàa-
cawa madécaná wawàsi
ìwaliise, càicáaníta mayamáacata
wamawèniadaca wáichawa macái
báawéeri wawàsi íiwitáaná Jesu-
cristo ìwaliise, yái cáininéericaté
iicáca wía. **38** Iná ìwaliise, yá
nuébaidasiwaca canácata
yáaliméeri iwènúadaca wía Dios
íicha. Ewita yéetácáisipiná, éwita
wawàsi ichàbapínacawa walí
idècunitàacá cáuca wía, éwita
ángelnáica nía, éwita espíritu báa-
wéeyéi cachàiníiyéica nía, éwita
yácani báawéeri wawàsi iyée-
rica siúcade, éwita nacái yácani
wawàsi iyéeripínaca wapíchaléwa,
39 éwita chàinisi chènuníiséericani,
éwita yùuwichàacáisi quichái
ichàini iyéerica cáli depuúwalé,
éwita áiba wawàsi yái Dios
imàníiricaté chái èeri irícu. Càmita
yáalimápiná iwènúadaca wía íicha
yái cáinináanaca Dios iicáca wía,
Wáiwacali Jesucristo ìwaliise.

**Israelnái yáamàacaté Dios,
càmicáináté neebáida ìwali**

9 1 Núa Pablo, yeebáidéeri
Cristo, nutàanícué pirí báisí-
síta. Càmitacué nuchìwáida pía. Yá
nacái Espíritu Santo icùaca núwi-
táise iyúudàacaténá báisíca yái
càirica nutàaníca ìwali: **2** Máiníca

achúmaca nuwàwa báawanama.
Eeri imanùbacata, nunúaca
nuwàwa nàwali cáiwínama níái
nuénánái judiónáica yáamèeyéica
Dios. **3** Aibaalí nuwàwa Dios
yùuwichàidaca núa, iseríaca nacái
núa Cristo íicha nàwalíisená
níái nuénánái, cáininéeyéica
nuicáca, nuíraná yéewéeyéica,
càicaalí yéewa nuyúudàaca
namawiénidacawa Dios irí,
4 níacata Israel itaquénáinámi.
Níacata nacái Dios iníwèeyéité
yéenibenáipínáwa. Nalítaté
Dios yáasáida ichàini icamaláná
manuúriwa. Náapichata nacái
imànipíná cayábéeri wawà-
sica neebáidacaalí itàacái. Nalíta
nacái Dios imàacaté yàasu
leywa. Níata nacái Dios yéewái-
daté iicácanáwapínaté nàaca
íimiétacaná báisíta. Nalíta nacái
imàacaté itàacáiwa ìwali yái
imàníinápinácaté nalí cayá-
béeri. **5** Níacata nacái israelnái
yàawirináimi itaquénáinámi. Yá
nacái nataquénáinámi irícuísecata
imusúatéwa wenàiwica iyú yái
Cristoca, yái Dios icuèrica macái
wawàsi iwícau chái èeri irícu. ¡Wàa-
cué Dios irí cayábéeri càiripínáta!
Càicawani.

6 Péemiàcué cayába. Càmita
báisíta Israel itaquénáinámica
macáita níái israelnáica. Quéwa
càmita mawènicáiná yátái Dios
imàacáanáté itàacáiwa israelnái

irí quéechaté. **7** Càita nacái, càmita Abraham itaquénáinámi macáita níái israelnáica, éwita itaquénáinámica níatatá. Càicaté Dios itàacái íimaca: “Níacata báisiyépíná pitaquénáica, níái Isaac itaquénáica.”* **8** Iwàwáaná íimaca, càmita Dios yéenibe macáita níái Abraham itaquénáinámica. Níacata báisíyí Dios yéenibeca níái Isaac itaquénáinámica, idéeyéicaté Dios imàacaca itàacáiwa ìwali. **9** Yácaté tàacáisi Dios imàaquéerité Abraham irí yái: “Abéeri camuí idénáami, yá nùanàapínaca àniawa, quéwa néenialí, yá idéca piacawéetúa Sara idèniaca ìiriwa.”*

10 Quéwa iyaca áiba wawàsi quiríta. Càita nacái ichàba-catéwa Rebeca irí, udéericucaalíté pucháiba sùmanái. Abéerita yái náanirica, quéwa yáta nàawirimi pucháinama yái Isaac.* **11** Quéwa, càmicaalítàacá idé asáica níái uénibeca, cà míyèitàacá idé imàni cayábéeri, báawéeri nacái, quéwa yéewacaténá wáalíaca wéemíaca yái Dios imàníinaca càide iyúwa iwàwáaná, iníwàanáca yái iwàwéerica. Càmita Dios iníwàa wenàiwica ìwalíise yái cayábéeri wawàsi namàníirica. Dios imáidaca wía yàasu wawàsitawa. **12** Yá Dios íimacaté ulí: “Yái pìiri idàbéerica asáica yàapíná ìibaida iméeréeri

iríwa.” **13** Càica Dios itàacái íimaca: “Yácataté cáininéeri nuicáca yái Jacob, ináté yéewa nuníwàacani itaquénáinámi nacái. Quéwaté núamàaca Esaú, ináté càmita nuníwàani itaquénáinámi nacái.”*

14 Néeni càiná wáimaca. ¿Báawasica Dios íiwitáise, iná càmita imàni cayába wawàsi? ¿Canásíwata! **15** Dios íimacaté Moisés irí:

“Nuicápinaca ipùalé yái
nuwàwéericata nuicáca
ipùalé.
Càita nacái catúulécanápiná
nuicáca yái nuwàwéerica
nuicáca itúulécaná.”*

16 Dioscata yái iníwàa yái iwàwéerica iicá ipùalé. Yái Dios íináidáanáca imànica wawàsi, càmita càitáde iyúwa wáináidáanáwa, wía wenàiwica. Càmita nacái ìwalíise yátái wachàiniadáanáca wá mádáini yéewacaténá Dios yeedáca wíata. **17** Càide iyúwa Dios itàacái íimáanaté Faraón irí: “Numàacaté pía rey iyú, quéwa yéewacaténáta núsáidacaté wenàiwica irí pìri-cuíse, cachàiníirica núa canánama íicha, nayú níái yùuwichàacáisica, yéewacaténá nacái wenàiwica icàlidaca nuínáwaná macái cálista.”*

18 Iná idé wáalíacawa, yácata Dios

yái iicá itúulécaná yái iwàwéerica iicáca itúulécaná. Yácata nacái yái dàala imànica iwàwa yái iwàwéerica dàalaca imànica iwàwa.

19 Iná yéewa áiba íimapináca nulí: “Néeni canácaalí yáaliméeri ibàlùacawa íipunita yái Dios iwàwéerica imànica. ¿Cáná Dios icháawàa wía mamáalàacata?”

20 Yá núumaca pirí: Pía wenàiwicaca canéerita irí chàinisi yéewacaténá pitàaníca Dios irí iwali yái wawàsi Dios iwàwacutéerica imànica. Uái catùaca càmita yéewa úumaca irí yái imàníirica úa: “¿Cáná pimàni núa càì iicácanáwade?” **21** Yái asìali imàníirica catùanái, yácata idènià wawàsi càinápínácaalí imàni ibái iyú. Ibái yéená iyúta yéewa imànica abéechúa catùa cayábéechúa, càmicaalí, yá imànica abéechúa iwàsape.

22 Iná yàsàirita wawàsica yái ichàbawatéwa, Dios idàbacaa-líté macáita yái wawàsica. Dios iwàwacaté yáasáidaca walí abéeri wawàsi yùuwichàacáisi iwali, yéewacaténá macái èeri mìnanaí yáalíacawa cachàiníiricani. Yaté ìideniàca éeréeri iyú náicha yái yùuwichàidáanápínacaté, níatái iwàwacutéeyéipínacaté yùuwichàidaca wiúnamáiwacata.

23 Càicaté imànica quéwa yáasáidacaténá walí cáinináca iicáca wía, yá nacái idèniàca ichàiniwa

ichúuliadáanápíná wía yùuwichàacáisi íicha. Iná bàaluitésíwata, yaté idéca cáinináca iicáca wía, yaté nacái idéca iníwàaca wía wàyacaténá yáapicha. **24** Iná wíacata yái Dios idéeyéicaté imáidaca yàasunái wenàiwicapínáwa, quéwa càmitaté abéeri judíonái yèewíise-cata. Imáidacaté nacái abénaméeyéi càmiyéi judíonái yèewíise.

25 Càica Dios íimacaté Oseas yàasu cuyàluta iricu:

“Nùasunái wenàiwica, núumapíná nàwali níái càmiyéicaté nùasunái wenàiwica, cáininéechúa nuicáca, núumapíná nacái ùwali úái càmiíchúacaté cáininá nuicáca.*

26 Iná aléde núumatalécaté nalí: ‘Píacué càmiyéita nùasunái wenàiwica.’

Yá néenipínacata càì núumaca nalí àniawa: ‘Píacatacué yéeniibe yái Dios cáurica.’ ”

27 Iná càita nacái Isaías íimacaté israelnái iwali:

“Ewita manùbéeyéica níái Israel itaquénáinámica càide iyúwa càina imuluíná, càicáaníta, càmita manùbapíná níái ichúuliéyéipínacawa yùuwichàacáisi íicha.

28 Yácaínái Wáiwacalica
imànipináca càide iyúwaté
íimáaná,
íná ráunamáipináta
yùuwichàidaca macáita níái
èeri mìnánái càmiíyéica
yeebáida ìwali."*

29 Càita nacái Isaías íimacaté
quéecha:

"Yái Wáiwacali Cachàiníirica
Canánama Iicha,
càmicanáamité imàaca
cáuca abénaméeyéi
wataquénáinámíta,
yá càica wíatáde iyúwaté
Sodoma iyacàlená
mìnánáimi imáalàanátéwa
wiúnamáica,
iyúwaté nacái Gomorra
mìnánáimi."*

**Israelnái icutáidacaté Dios iyú
yái íibaidacalési namàníiricaté**

30 Néeni, ¿càinacué wáimaca
ìwali? Níái càmiíyéica judíonái,
càmitaté nacutáida Dios
mabáyawanácaténaté iicáca
níata. Mabáyawanaté Dios iicáca
nía ìwalíiseta yái manuícáinaté
nawàwa Jesucristo iwéré. **31** Quéwa
níái israelnáica, iwàwéeyéi-
caté imànica càide iyúwaté
ley íimáaná, yéewacaténása
mabáyawanáca Dios iicáca
nía ìwalíiseta, yáté càmita

mabáyawaná iicá nía. **32** Néeni,
¿cánaté càmita mabáyawaná
Dios iicá nía? Namànicáinaté
càitáde iyúwaté ley íimáaná,
quéwa càmitaté manuí nawàwa
iwéré, yái Dios yàanàapinacaté
nalí, yái ichúuliadéeripinacaté
nía ìwalíise yùuwichàacáisi íicha.
Yáté nàináidacáita nàwalitawa,
namàníinapinaté càide iyúwa ley
íimáaná. Yáté nadùdùacawa Cristo
ìwalíise càide iyúwa wadùdù-
caalíwa íba ìwalíise. **33** Càica Dios
itàacái íimacaté:

"Péemiàcué. Chái Jerusalén
iyacàlená irìcu numàaca
abéeri íba,
yái madécaná wenàiwica
idùduèripinácawa ìwalíise.
Quéwa cawinácaalí yeebáida
íba ìwali,
càmita Dios ibáiniapináni."*

10 **1** Nuénánái, yá máiníiri
nuwàwa numànica nuwàwa
yáapichawa yái, nutàaníináca Dios
yáapicha nàwali níái israelnáica,
yéewacaténá nachúuliacawa macáita
yùuwichàacáisi íicha. **2** Núaliacawa
israelnái ìwali, nawàwaca namànica
máini càide iyúwa Dios iwàwáaná.
Quéwa càmita náalíawa báisíta Dios
íiwitáise ìwali. **3** Càmita náalíawa
ìwali yái iwàwacutáanáca manuíca
wawàwa Dios iwéré, yéewacaténá
mabáyawanáca iicáca wía. Iná

nawàwacáináté namànica càide iyúwa náiwitáise iyáaná. Yáté càmita manuí nawàwa Dios iwéré yéewacaténá mabáyawanáca iicáca níata. **4** Iná yéewacaténá mabáyawanáca Dios iicáca wía, iwàwacutá weebáidaca Cristo ìwali. Cristocáináta yái yáaliméerité imànica macáita càide iyúwaté ley ichùulianá wamànica.

5 Níái iwàwéeyéica mabáyawanáca Dios iicáca ìwalíise yái namànínáca càide iyúwa ley íimáaná, càicaté Moisés itànàaca nàwali: “Yái wenàiwica imàníirica càide iyúwa ley íimáaná, idèniapíná icáucawa, yáalimápinácaalí imànica càide iyúwa náimáaná.”*

6 Quéwa càì íimaca nàwali níái manuíyéica iwàwa Dios iwéré, mabáyawanéeyéica Dios iicáca: Càmita yéewa píimacuéca píináidaca piríwa: “¿Càinásica íiríapínáwa chènuniré?” Càicaalí-cué píimaca, yá càicáaníde iyúwa wáiríacaalíwa chènuniré Cristo yàatalé, wachùuliacaténá iricùacawa néese.

7 Picá nacái càì píináidacawa: “Canácata yáaliméeripíná iricùacawa yéetáními yèewiré.” Càicaalí píimaca, yá càicáaníde iyúwa iwàwacutácaalí weedáca Cristo yéetácáisi íicha iicácaténá wapùalé. Càmita iwàwacutá wamàni càulenéri wawàsica,

yéewacaténá mabáyawanáca Dios iicáca wía. **8** Càica Dios itàacái íimaca: “Mawiénicata ìya pirí yái Dios itàacáica, ìyaca pinùmalicuta, ìyaca nacái piwàwalicu.” Yái tàacáisi iwàwacutéericué manuíca piwàwa iwéré, yái càì wacàlidaca pirícué: **9** Picàlidacaalí pinùma iyúwa yácata Wáiwacali yái Jesús, peebáidacaalí nacái báisíta piwàwalicuísewa Dios imichàidacatèni yéetáními yèewíise, yásí ichúuliadapínáca pía yùuwichàacáisi íicha. **10** Yéewacaténá mabáyawanáca Dios iicáca wía, iwàwacutá weebáidaca ìwali wawàwa yáapichawa. Quéwa yéewacaténá ichúuliadaca wía yùuwichàacáisi íicha, iwàwacutá wacàlidaca wanùma iyúwa weebáidaca ìwali. **11** Càica Dios itàacái íimaca: “Níái yeebáidéeyéica Jesús ìwali, càmita Dios ibáiniapíná nía.”*

12 Càmita máiní cawènica Dios iicáca judíonái náicha níái càmíiyéica judíonái, yácáináta Náiwacali canánama, yácata cayábéeri náapicha macáita níái isutéeyéica íicha yái wawàsi namáapuèrica. **13** Iná macáita níái yeebáidéeyéica Wáiwacali Jesús ìwali, ichúuliadapínáca nía yùuwichàacáisi íicha.*

14 Péemiacué. ¿Càinápiná yéewaná neebáidaca ìwali yái càmíiricáwa idé náaliacawa ìwali?

¿Càinápíná yéewaná neebáidaca ìwali yái càmíiricáwa idé néemíaca iináwaná ìwalí? ¿Càiná yéewanápíná néemíacani, canácaalí yàa icàlidaca nalí iináwaná ìwalí?

15 Néeni, ¿Càinápíná yéewa icàlidacawa yái Dios itàacáica áibanái irí, càmicanámi Dios ibànùa nía? Càica Dios itàacái íimaca nàwali níai itéeyéica Dios itàacái: “¿Cayábasiwata nàacawa wàatalé níai yàanèeyéica icàlidaca walí yái tàacáisi cayábéerica!”*

16 Quéwa càicáaníta, madécaná israelnái càmítatè neebáida ìwali macáita yái tàacáisi cayábéerica. Càicaté Isaías íimaca: “Wáiwacali, ¿canácata iwàwéeri yeebáidaca ìwali yái wacàlidéerica nalí!”*

17 Iná yéewacaténá manuíca wawàwa Jesús iwéré, iwàwacutá wéemíaca quéecha yái tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali. Yái tàacáisi càirica wéemíaca, yácata Cristo itàacái.

18 Quéwa, yá nusutáca nuémíawa: ¿Báisítasica càmíta idé israelnái yéemíacaté yái tàacáisi wacàlidéericaté? ¿Báisíta idécaté néemíacani! Càica Dios itàacái íimaca:

“Macái èeri mìnánái iríta
nacàlida nàacawa yái
tàacáisica.

Yá nacái tàacáisi idéca yàanàaca
macái èeri mìnánái irí,

alénacaalíta inùmámi nàyaca
cháí èeri irícu.”*

19 Quéwa yèepùa nusutáca nuémíawa àniawa: ¿Càmítatésica israelnái yáalíatéwa ìwalí? Báisíta náalíacatéwa ìwali. Càicaté Dios imàacaca Moisés íimacaté quéecha:

“Píacué israelnái, piicápinácué
numànica nalí cayábéeri,
níai wenàiwica íiwitáaná
càmíiyéica cawènicué piicáca,
cáudenicáténácué piicáca nía,
Calúacáténácué nacái
piicáca níai wenàiwica
piyúunáidéeyéicuéca
máiwitáiseca.”*

20 Néese, yá Dios imàacacaté Isaías íimacaté àniawa macàaluínináta:

“Numàacaté nàanàaca núa níai
wenàiwica càmíiyéicaté
icutáida núa.
Numàacaté nacái náalíacawa
núiwitáise ìwali níai
càmíiyéicaté isutá yéemíawa
nuináwaná ìwali.”

21 Quéwa càicaté Dios íimaca israelnái ìwali:

“Eeri imanùbacaté, nuwàwa
nuicáca napùalé,
níai israelnái càmíiyéica
yeebáidaca nutàacái,

càmíiyéica nacái iwàwa
nucùaca, yá nabàlùacáitawa
nuípunita.”*

Càmita Dios iimáicha yàasunái wenàiwicawa

11 1 Néese, yá nusutáca
nuémíawa: ¿Idésica
Dios yáamàaca níái yàasunái
wenàiwicacawa? ¿Canásíwata!
Núacata nacái áiba israelàiri,
Abraham itaquérinámi, Benjamín
yàawiría yéénaca núa nacái.*
2 Càmitàacá idé Dios yáamàaca
yàasunái wenàiwicawa, níái idée-
yéicaté iníwàaca yàasupináwa
ipíchawáisetéca imànica yá èeri-
quéi. Piwàwalicué yái Dios itàacái,
icàlidacatáica Elías iináwaná ìwali,
icháawàacaalíté israelnái Dios irí,
íimacaalíté:

3 “Nuíwacali, idéca nanúaca
níái piasu profetanáica, yá nacái
idéca nasubèriadaca níái piasunái
íba ichàwitaníináca neemácatáica
pirí cuwèesinái, nàacatáica
píimiétacaná. Abéericata núaquéi
imàacawa siùcade, quéwa
nawàwéerita nacái nanúaca.”*

4 Quéwa Dios íimacaté Elías
irí: “Nudèniaca mamáalàacata siete
mil asíanái, cà mìiyéica idé ibàlù-
cawa yùulù ipùata iyúwa Baal
yéénáiwana irí.”*

5 Càita nacái ichàbacawa siù-
cade, nàyaca abénaméeyéi judiónái
yééná, níái Dios idéeyéicaté

iníwàaca cáininácáiná iicáca nía
mawènitá. 6 Iná cáininácaalí Dios
iicáca nía mawènitá, yá càmita ìwa-
liseni yái namàníirica irí nachàini
iyúwa. Quéwa cáininácaalí iicáca
nía ìwalíise yái namàníirica
irí nachàini iyúwa, yá càmita
cawèni, yái cáinináanáca iicáca nía
mawènitá.

7 Iná càiná wáimaca ìwali
yái wawàsica. Níái israelnáica
càmitaté náalimá nàanàaca
yái nawàwáanacaté nàyaca
matuíbanáita Dios yáapicha.
Quéwa níataté yàanàa iríwa níani
Dios iníwèeyéicaté, níái áibanáica,
yáté máiníca dàalaca Dios imànica
nawàwa.

8 Càica Dios itàacái íimaca:

“Dios yàacaté nalí abéeri
espíritu,
càmicaténá náalía néemíaca
tàacáisi báisiiri íimáaná.
Ewita nadèniaca natuíwa,
càicáaníta, càmita náalimá
naicáca iyú yái cayábéeri
wawàsica.

Ewita nadèniaca nàuwíwa,
càicáaníta, càmita náalimá
néemíaca iyú yái Dios
imáidáanáca nía.

Yá càicata nàyaca
siùcalénamade.”

9 Nuínáidacaalíwa nàwali, yá
nuwàwalica yái rey David

isutáanacaté yùuwidenái ìwaliwa
Dios íicha, íimacaalíte:

“Yái nàasu yàacàsi
nàwacáidéericawa ìwalíná,
ìwàwacutápiná ìwènúacawa
iyú,
yái náuwèeripínacawa ìwalíise
báawacatalé.

Náuwàacaténáwa ìwalíise,
piuwichàidacaténá nacái nía
nabáyawaná ìwalíisewa.

10 Samànacaténá natuí,
càmicaténá asái naicáidaca.
Pimàacacaténá báawéeri
yúuwàacawa nàwali,
nàuwichàacaténáwa èeri
imanùbaca.”*

**Dios, pichúuliada yùuwichàacáisi
íicha níái càmiyéica judíonái**

11 Iná nusutá nuèmiawa
siùcade: ¿Idétésica Dios yúu-
caca íichawa càiripináta níái
judíonáica nabáyawaná ìwalíisewa?
¿Canásíwata! Quéwa ìwalíise yái
bayáwanási namàníiricaté, yáté
nachúuliacawa yùuwichàacáisi
íicha, níái càmiyéicaté judíonái,
yéewacaténá judíonái ìwènúadaca
íiwitáisewa neebáidacaténá Cristo
ìwali. **12** Ìwalíise yái bayáwanási
judíonái imàníiricaté, yá ìwalíise-
cawa yàanàaté yái cayábéeri wawà-
sica macái èeri mìnánái irí. Máini
yáawanáipiná Dios imànica cayá-
béeri macái èeri mìnánái irí, yàasu

èeri judíonái ìwènúadaca íiwitái-
sewa Dios irí àniawa.

13 Iná siùcái, nutàanícué
pirí, piacué càmiyéica judíonái.
Dios idécáinaté ibànùaca núa
apóstol iyú pìatalécué, piacué
càmiyéica judíonái. Iná ìwa-
líise yái nuíbaidacaléca pèewicué,
máini cawènica nuicáca, **14** càicaalí
yéewa cáudenica numànica níái
nuénánái judíonái piwalíisecué,
naicácaalícué pìyaca casíimáiri
iyú Dios yáapicha, yéewacaténá
Dios ichúuliadaca abénaméeyéi
néená yùuwichàacáisi íicha. **15** Iná
Dios yáamàacaalíté níái judíonáica,
yáté yàacùaca nalí àyapu níái
càmiyéicaté judíonái, yéewacaténá
nadèniaca Dios yáapicha wawàsi.
Iná yèepùacaalí Dios imáidaca
judíonái àniawa, ¿yá càipínacanide
iyú wenàiwica yèepùacaalí icáu-
càacawa àniawa yéetácáisi íicha!
16 Péemiacué: Waseríacaalí abée-
chúa pan Dios irí, abéeri íbesi
yéénaca, yá nacái idécata iserí-
cawa macáita Dios irí yái íbesica.
Càita nacái, waseríacaalí Dios
irí abéeri àicu ipìchu, yá nacái
Dios yàasucata macáita níái àicu
yàanàaca canánama.

17 Péemiacué: Báisita idé-
caté naiwichùaca abénaméeyéi
àicu Olivo yàanami. Yá
nachanàidacatécué pía náamirìcu,
piacué áiba Olivo íiwitáaná
yàanaca, ànalímáiséeyéica. Siùcade,

yácué àicu Olivo yéenáca pía, yá nacái piiracuéca yái úni íriéricawa ipìchu irìcubàa. **18** Quéwa picácué cawèni piicáca píawawa náicha máiní níái yàana nawichuèyémica. Càicaalícué piicáca píawawa náicha, yá iwàwacutá píalíacuéca abéeri wawàsi ìwali. Càmitacué pía yái yèyèica àicu ipìchu icáuca. Píatasícué yái àicu ipìchu yèyèi icáuca. **19** Isicuáta píimaca piríwa: “Quéwa idécaté nawichùamica níái abénaméeyéi àicu yàanamica, yéewacaténá nachanàidaca núa náaminá irìcu.” **20** Báisíta càicani. Níái àicu yàanamica, yéewaté nawichùamica nía, quéwa càmicáináté manuì nawàwa Jesucristo iwéré. Quéwa pía, pichanàawa nàalumi irìcu dàalanama, manuícáiná piwàwa Jesús iwéré. Iná càmita iwàwacutá canùmaséeca pía ìwalíiseta. Iwàwacutácaíta piaca Dios icàaluíniná. **21** Càmicaalícaínáté Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha níái Olivo yàanasíwamica, càita nacái càmita imàacapíná iwàwawa pibáyawaná íichacué, píacué ichanèeyéicawa ìwali.^b

22 Iná iwàwacutá píalíacawa ìwali yái cayábáanáca Dios íiwitáise píapicha. Yá nacái iwàwacutáanáca Dios yùuwichàidaca wía wamànicaalí wabáyawanáwa. Báisíta Dios yùuwichàidaca níái

imàníiyéica ibáyawanáwa, quéwa imànicaté pirícué cayábéeri. Iná iwàwacutácué piyaca pimànica càide iyúwa iwàwáaná. Càmicaalí pimàni càì, yá nacái iwichùapínáca pía yéetaná íicha àniawa. **23** Iná níái judiónái manuícáalí nawàwa Cristo iwéré àniawa, yái Diosca idènièri ichàiniwa, yeedáanápíná nía yéenibenái iyúwa àniawa. **24** Iná càide iyúwaté nawichùanáté pía sísàade àicu Olivo yàana ànalimáiséeri íicha, éwitaté càmita yásíwaná pía, càicáaníta, yáté nachanàidaca pía cayábéeri àicu Olivo yéetaná ìwali, yái càmiiricaté péetáanásíwata. Máiní yáawanáipíná màulenáca ichanàidaca yàabàliná iwéréwa yái Olivo yàanasíwaca.

Aiba èeri Dios ichúuliadapíná yùuwichàacáisi íicha níái israelnáica

25 Nuénánái, nuwàwacué píalíacawa ìwali yái Dios idènièricaté ibàacanéeri iyú bàaluité, ipíchanácué canùmaséeca pía israelnáí íicha. Dàalacaté abénaméeyéi judiónái iwàwa iwéréta madécaná càmiíyèi judiónái idéca yeebáidaca níái Dios idéeyéicaté yáalíaca yeebáidapínáca Jesucristo ìwali. **26** Néese, yá Dios ichúuliadapínáca macáita níái israelnáica yùuwichàacáisi íicha. Càide iyúwa Dios itàacái íimáaná:

^b 11.21 Níái Olivo yàanasíwaca, níacata judiónái. Níái yàana ichanèeyéicawa náami irìcu, níacata càmiíyèi judiónái, wíata yái càì náimaca ìwali.

“Yái ichúuliadéeripináca wía
yúuwichàacáisi íicha
yàanàapináca Jerusalén
iyacàlená néese,
yái iwènúadéeripináca Jacob
itaquénáinámi íiwitáise íicha
báawéeri.

27 Iná numànipináca náapicha
wawàsi,
numàacapináca nuwàwa
nabáyawaná íicha.

28 Quéwa siùcade, báawaca
israelnáí iicáca yái tàacáisi cayá-
béerica. Yá nacái namànica
nàuwidewa Dios ìwalíise yái
imàníinácaté pirícué cayábéeri.
Quéwa níacataté Dios iníwèeyéi
bàaluité, cáinináca nacái iicáca
nía mamáalàacata nàawirináimi
ìwalíisewa. **29** Iná Dios yàacaalí
walí níái chàinisica, yàaca walí nía
mawènitá, càmita yèepùadapiná
wáicha nía quirínama. Càita
nacái càmita Dios yeedápiná
wáicha quirínama yái idéénacaté
imáidaca wía. **30** Iná càita nacái
pìyacatécué bàaluité, càmitaté
piwàwacué peebáidaca Dios itàa-
cái. Quéwa siùcade, idécué Dios
iicáca pitúulécaná, quéwa ìwa-
líise yái càníinácaté judíonái
iwàwa yeebáidaca Dios itàacái
quirínama. **31** Iná càita nacái níái
judíonáica, càmiíyécaté iwàwa
yeebáidaca Dios itàacái siù-
cade, càipináta nacái Dios iicáca
natúulécaná càide iyúwacué
iicáanaté pitúulécaná. **32** Iná Dios

idécaté imàacaca macái wenàiwica
namànica càide iyúwa náiwitáise
báawéeri íimáaná, yéewacaténa
iicáca natúulécaná abédanamata
macáita.

33 ¡Máiní cawènica manuísíwata
yái Dios yáaliacáica, máiní yáalía-
cawa macái wawàsi ìwalita!

Canácata yáaliméeri icàlidaca
ìwali yái Dios íináidáanácawa,
canácata nacái yáaliéri
icàlidaca nàwali níái wawàsi
imàníiyéica.

34 Canácata yáaliériwa
càinácaalí Wáiwacali
íináidacawa.

Canácata nacái yáalimá
yàalàaca Dios.

35 Canácata nacái yáaliméeri
yàaca Dios irí áiba wawàsi
íicha yái idéerica Dios idèniaca.

36 Iná Dioscata imàni macáita
níái iyéeyéica chái èeri iricu,
yá nacái nàyaca ichàini iyúta
macáita.

Yàasunáica nía nacái macáita.

Iná Dios iríta yéewa wàaca
cayábéeri càiripináta.”
Càicawani.

**Iwàwacutá wèepùadaca
waináwa Dios irí**

12 **1** Iná nuénánái, ìwaliise yái
Dios iicáanacaté wapùalé
mawènitá, nusutácué píicha
wawàsi manuísíwata. Pèepùadacué
piináwa macáita Dios irí picáuca
yáapicha, càide iyúwa yái cuwèesi

nanuéricaté irí canéerita ibáyawaná, yéewacaténá isíimáidaca Dios iwàwa. Càì iicácanáwa iwàwa-cutácué pìaca Dios íimiétacaná.

2 Yátacué pìyaca càì iicácanáwade iyúwa èeri mìnánáì íiuitáise ìyáaná siùca èeride. Pimàacacué Dios iwènúadaca píiuitáise ulíamaca, iwàlisàidacaténácué yàacawa yáì píiuitáiseaca, yéewacaténácué píalíacawa iwàli yáì cayábéeri wawàsi Dios iwàwéerica imànica píapichacué, yáì isíimáidéerica iwàwa, machacàníiri nacáì wawàsica.

3 Iwàlìise yáì Dios iicáanaca nupùalé mawènitá, núumacué pìrì macáita: Canácata iwàwacutéeri cawènica iicáca yáawawa áibanáì íicha. Píináidacué pìwaliwáaca cayába machacàníiri iyú, càinacaalí imanuíca Dios yàacuéca pìrì píalimáwanama, yáì manuínácuéca piwàwa Dios iwéré.

4 Iná càide iyúwa wadèniáná wainánáiná wáalimáwanama, wía wenàiwicaca, yá iwàlìiseaca nachanàawa madécaná wawàsi, quéwa càmita macáita namànica abéeri wawàsita namanùbaca iyúwa. **5** Càita nacáì wía yeebáidéeyéica Jesús, éwita manùbaca wía, quéwa macáita abéeri wenàiwica iinanáinácata wía Cristo yáapicha. Yá nacáì wachanàacata wawéré-wáacawa macáita wáalimáwanama. **6** Quéwa Dios yàaca walí wáalimáwanama chàinisi áibanaméeyéita íiuitáaná. Yàaca walí nía mawènitá càide iyúwa

iwàwáaná. Aiba irí yàa chàinisi iyúwa profeta, yá iwàwacutá icàlidaca tàacáisi càitáde iyúwa imanuíca, manuíca iwàwa Dios iwéré. **7** Yáì Dios yèerica irí chàinisi iicácaténá áibanáì ipùalé, iwàwacutá imànica cayábéeri áibanáì irí. Yáì yèerica irí chàinisi yéewáidacaténá wenàiwica, yá iwàwacutá yéewáidaca nía cayába. **8** Yáì yèerica irí chàinisi yàalàacaténá wenàiwica, iwàwacutá yàalàaca cayába níaì áibanáica. Yáì Dios yèerica irí chàinisi yàacaténá áibanáì irí yáì áiba wawàsi namáapuèrica, iwàwacutá yàaca nalíni iwàwa yáapichawa. Yáì Dios yèerica irí chàinisi íibaidacaténá cayába wenàiwicanáì yáapicha, yá iwàwacutá ichàiniadacawa imànicaténá cayába yáì íibaidacalécawa. Yáì yèerica irí chàinisi iicácaténá áibanáì ipùalé, yá iwàwacutá imànicani casímáiri iyú.

Iicácanáwa iwàwacutá wàyaca wía yeebáidéeyéica Jesús

9 Cáininácaalícué piicáyacacawa, iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa machìwáinánamata. Pimàacacué píchawa yáì íiuitáisesi báawéerica. Yátacué iwàwacutá pimànica yáì cayábéeri wawàsica.

10 Iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa càide iyúwa cáininácaalícué piicáca péenánáisiwawa. Piicácué píimiétacanáwa, cawènicué nacáì piicáca áibanáì.

11 Iwàwacutáaalícué píibaidaca pimànicué cayábani mesúnamáita, picácué ínu pía, camènetacué piwàwa píibaidacaalícué Wáiwacali irí.

12 Casímáitacué piwàwa idècunitàacá picùacuéca Wáiwacali yàanàaca. Píideniácué yùuwichàacáisi Wáiwacali ìwalíná. Picácué piméyàa pitàaníca Dios yáapicha.

13 Piicácué napüalé níai wéénánáica Cristo ìwalíisená, imáapuèyéica wawàsi. Péewáida-cué peedáca pìataléwa cayába níai ipáchiéyéicuéca pía.

14 Pisutácué Dios íicha cayábéeri nali níai imàníyéicuéca pirí báawéeri. Pimàacacué Dios imànica nali cayábéeri. Picácué pimàaca báawéeri yàanàaca nía.

15 Casímáicué piwàwa náapicha níai casímáiyéica iwàwa. Píicháanícué nacái náapicha, níai íicháaníyéica, achúméeyéica nacái iwàwa.

16 Abédanamatacué píiwitáise piyaca píapichawáaca. Picácué canùmasée pía. Abédanamatacué piicáca píawawa náapicha níai catúulécanéeyéica. Picácué nacái piyúunáida cáaliacáica pía nachàbaníise níai áibanáica.

17 Picácué pèepùada irí ípuinási báawéeri iyú, yái imàníiricuéca pirí báawéeri. Iwàwacutácué píalimáida pimànica yáawami cayábéerita macái wenàiwica ipíchalé.

18 Yéewacaalícué pimànica áiba wawàsi, yácué pimànicani, yéewacaténácué piyaca matuíbanáita macái wenàiwica yáapichata.

19 Nuénánái cáininéeyéi nuicáca, picácué pèepùada ípuinási áibanái irí. Pimàacacué Dios yùuwichàidaca nía. Càica Dios itàacái íimaca:

“Núacata yái yùuwichàidéerica níai cabáyawanéeyéica, núacata yàapíná nali nawèni náalimáwanama, càide iyúwa iwàwacutáanà napáyaidacani.

Imaca yái Wáiwacalica.”*

20 Càita nacái íimaca àniawa:

“Máapicanámi yái yùuwidéerica imànica pía, pía iyáa.

Macàlacaalí iwàwa, pía ìira úni.

Iná càicaalí pimànica irí, yási báipinácani ìwalíise yái báawéeri imàníirica pirí.”*

21 Picácué pimàaca báawéeri imawèniadaca píiwitáise. Iwàwacutácué pimawèniadaca píichawa yái báawéeri wawàsica cayábéeri íiwitáisesi iyú.

Iwàwacutá wàaca náimiétacaná níai icuèyéica yàcalénái

13 1 Macáitacué pía wenàiwicaca, iwàwacutácué pimànica nachùulíaca níai icuèyéicuéca piwicáu cáli, yácáinái

chàinisi càirica nadèniaca, Dios néeséerita yàacawa. Iná níai ichùu-lièyèica siùcade, Diosta yái imàaca nachùuliaca. **2** Iná macáita níai càmíiyèica yeebáida nachùuliaca níai Dios imàaquéeyèica ichùu-liaca, yá nàacawa ípunita, yácáináta imàaquéeri nachùuliaca. Iná níai càmíiyèica yeebáida nachùuliaca, yá Dios yùuwichàidapínáca nía. **3** Mayamáacata iwàwacutá nàyaca níai náiwitápunáica, nachùnìacaténá wenàiwicanái yàasu wawàsi, càmìta cáalucaténá namànica níatái imàníiyèica cayábéeri, níacaténá nacalùada níai imàníiyèica báawéeri áibanái irí. Iná càmicaalí piwàwa cáalu piicáca nía, yá iwàwacutá pimànica yáawami cayábéerita wawàsica napíchalé, cayábacaténá naicáca píiwitáise, **4** níacáináí icuèyèica wawicáu cáli, íibaidéeyéi Dios iríta, yéewacaténácué wàyaca cayába. Quéwa pimànicaalícué báawéeri wawàsica, yácué cáaluca pía náicha, càmicaíná meedápináta nadèniaca nacáapisàíwa, nadèniacani náibaidacaténá iyú Dios irí, nàuwichàidacaténá áibanái íipuíná níai imàníiyèica báawéeri nalí. **5** Iná iwàwacutá wamànica nachùuliaca níai icuèyèica wawicáu cáli. Iwalíise yái cáalunáca waicáca Dios yùuwichàidaca wía, iwálíise nacái áiba, yái iwàwacutáanáca wamànica machacànita wawàsi wawàwalícuísewa.

6 Iná iwálíise, iwàwacutá nacái wapáyaidaca wamawèniacálewa nalí níai icuèyèica yàcalé iwi-cáu, náibaidacáiná Dios irí, yácáináta iwàwacutéeri namànica èeri imanùbaca. **7** Iná iwálíise, iwàwacutácué pipáyaidaca náalimáwanama níai pimawènièyèicuéca. Yái pee-déericuéca yàasu mawènitàacáwa, iwènicué piyaca yàcalé irícu, pipáyaidacué nía. Cawinácaalí yàa píimiétacaná, piacué nacái íimiétacaná. Aibacaalí itàanícué piináwaná iwali cayába, pitàanícué nacái iináwaná iwali cayába.

8 Picácué pidènià pimawèniacálewa áibanái yáapicha, iwàwacutá càitacué cáinináca piicáyacacawa áibanái yáapicha, yácáináí cáininéerica iicáca áibanái, yácata idéeri imànica càide iyúwa ley íimáaná. **9** Càica leynái íimaca: “Picácué pimàni báawéeri piinà iyúwa náapicha níai càmíiyèicuéca piacawéeyéináí. Picá pinúa wenàiwica. Picá piyéedua. Picá pimàni pichìwawa báawanama áibanái iwali. Picá canàiná piicáca áibanái yàasu.” Macáita níai áibanái leynáica, nàwacácawa abéeri tàacáisi irícuta: “Cáininá piicáca áibanái càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa.”* **10** Cáininácaalí waicáca áibanái, càmìta wamàni nalí báawéeri. Cáininácaalí waicáca nía,

yási idéca wamànica càide iyúwa ley íimáaná.

11 Iná iwàwacutácué pimànica macáita yái idéericuéca nutàanica pirí ìwali. Iwàwacutácué nacái píalíacawa càinácaalí wawàsica yái ichàba yàacawa irìcu yái èeri càirica wàyaca irìcu siùcade, máinica báawacani. Iwàwacutácué picawàacawa pidàpule íichawa, piyacáinácué càide iyúwa níái cadàpuléeyéica. Bàaluité, idàba-caalíté weebáidaca Wáiwacali ìwali, déecutéca wía íicha, yái yéenáiwana yàanàcatáipináca. Quéwa siùcade, yási idéca mawiénicani wía irí.

12 Mawiénica nacái wamusúacawa bayáwanási íicha, mawiénicáiná yàanàaca yái èeri wàyacaténá cayábacatalé. Iná iwàwacutá wamàaca wamànica yái bayáwanásica càiricade iyúwa wàya-caalí catéeri irìcu, wamànicaténá yáawami cayábeerita càide iyúwa níái iyéeyéica amaléeri irìcu.

13 Wàyacué machacàníiri iyú càide iyúwa níái wenàiwica iyéeyéica èeríapi: Yátacué wamànica machàbacanaméeyéi wawàsica càide iyúwa náiwitáise iwàwáaná, yátacué wacàmaca, wamàacacué wamànica báawéeri wainá iyúwa. Picácué wataání báawéeri tàacáisi iyú, yátacué wapéliaca wèepunícawa, yáta nacái canàináca waicáca áibanái yàasu.

14 Wamàacacué Jesucristo icùaca wáiwitáise ulámaca.

Yátacué wacutáida yái wawàsi wasíimáidéeripináca iyú waináwa.

Picácué pitàaní báawanama péenàsàiri ìwaliwa

14 **1** Peedácué pìataléwa cayába níái wéenánái càmíiyéicáwaca idé yáalíacawa cayába càinácaalí yái Dios iwàwéerica wamànica. Quéwa éwita càmita abédanamacué piwàwa náapicha abéeri wawàsi ìwali, picácué pitàaní náipunita chàinisíiri iyú.

2 Nucàlidacué pirí abénaméeyéi wawàsi ìwali. Aibanái íináidawa yéewasa nayáaca matuíbanáita macái yàacàsi íiwitáaná. Quéwa níái càmíiyéicáwaca yáalíawa cayába càinácaalí yái Dios iwàwéerica wamànica, yá níaca iyáa yáawami bànacalé iyacanáta, nabànacalé ibáináta nacái. **3** Quéwa yái iyéerica macái yàacàsi íiwitáaná, càmita iwàwacutá yáamàidaca yái càmíirica yéewa iyáaca macái yàacàsi íiwitáaná. Yái càmíirica yéewa iyáaca macái yàacàsi íiwitáaná, càmita iwàwacutá itàanica ìwali yái iyéerica macái yàacàsi íiwitáaná. Càita nacái Dios yeedáca yàasu wenàiwica iyúwani.

4 Càmita yéewa pitàanica báawanama áiba yàasu wenàiwica ìwali. Abéerita íiwacalica yái yéewéeri íimaca, cayábacaalí yàasu wenàiwica íibaidaca, báawacaalí nacái íibaidaca. Iná càita abéerita Diosca yái cachàiníiri iiquéerica

wapùalé wáalimáwanama,
yéewacaténá wáalimáca
wamáalàidaca yái íibaidacaléca.

5 Aiba wawàsi. Abénaméeyéi
iyúunáida cayábaca abénaméeyéi
èeri áibanái èeri íicha. Aibanái
íima nacái, níái èerica
abédanaméeyéita iicácanáwa.
Wáalimáwanamata iwàwacutá
wáináidacawa machacànita
ìwali yái wáináidéericawa
ìwali. **6** Yái cawèníirica iicáca
abéeri èeri áiba íicha, yá Wáiwacali
irípinácata càì imànica. Yái
càmíirica cawèni iicáca abéeri
èeri áiba íicha, imànica nacáini
Wáiwacali irípináta. Yái iyéerica
macái yàacàsi íiwitáaná Wáiwacali
íipidená ìwalita iyáani, yá
nacái yàaca Dios irí cayábéeri
ìwaliise. Yái càmíirica iyáa macái
yàacàsi íiwitáaná, imànica nacáini
Wáiwacali irípináta, yá nacái
yàaca Dios irí cayábéeri ìwaliise.
7 Canácata wenàiwicaquéi yéewéeri
imànica yáawawa íiwacali iyúwa,
canácata nacái yéewéeri yéetácawa
irípinátawa.

8 Iná cáucaalíca wía cháì
èeri irìcu, wàyaca Wáiwacali
irípinátawa, wéetácaalíwa nacái, yá
wéetácawa Wáiwacali irípináta. Iná
cáucaalíca wía, wéetácaalíwa nacái,
yá Wáiwacali yàasunáicata wía
macáita. **9** Iná càiri wawàsi ìwa-
lìisená yái càité Cristo yéetácawa,
icáucàacatéwa nacái yéetácáisi

íicha yéewacaténá Wáiwacalicanì,
wía cáuyéicáwaca, nía nacái idée-
yéicaté yéetácawa.

10 Iná píá, càmita yéewa
pitàaníca nàwali báawanama níái
wéenánáica Cristo ìwalíisená.
Càmita nacái iwàwacutá cawènica
waicácawa náicha. Aiba èeri
macáipináta iwàwacutá **11** Càica
Dios itàacái íimaca:

“Wáiwacali íimacaté: ‘Numàaca
nutàacáíwa báisíta nuípidená
ìwaliwa.

Macái wenàiwica
ibàlùapínáwa Nulí nàului
ipùata iyúwa.

Macái wenàiwica íiwitáaná
íimapíná nulí madécaná
yáacúalícu, píacata yái
Dios idènièrica wawàsi
piuwichàidáanápíná wía.’ ”*

12 Iná macáita wía iwàwacutápiná
wacàlidaca Dios irí ìwali yái
wamàníirica wáalimáwanama.

**Picá pimàaca péenàsàiri
yúuwàacawa báawacatalé**

13 Iná ìwalíise, càmita
iwàwacutá watàaníca wàwali-
wáaca quirínama. Iwàwacutá
wáináidacawa cayába, ipíchaná
wacùaléca wéenàsàiri yúuwàawa
báawéeri irìculé.

14 Núa, yeebáidéerica Wáiwacali
Jesús ìwali, canácata yàacàsiquéi

casaquèrica yàasu wawàsi-tawa. Yái íináidéerica casacàaca yái yàacàsica, yá irícata casa-càani. **15** Iná ìwalíisecaalí achúma péenàsàiri iwàwa, yái yàacàsi piyéerica, yá píasáidaca irí càmìta cáiníná piicàcani. Iná picá pimàaca piyáacalé ìwalíiseca, yúucawa yái péenàsàiri Cristo yéetéericatéwa ìwalíná.

16 Píacué yeebáidéeyéica Jesús, picácué pimàaca càmíiyéi yeebáida Jesús itàaníca ìwali báawanama yái cayábéeri wawàsi pimàníiricuéca. **17** Nalí níai Dios yàasunái wenàiwicaca, càmìta máiní cawènica nalí, yái cànínacaalí yàacàsica yái iwàwacutá nayáaca, yá nacái nàiréeripináca. Yá máiní iwàwacutácawa yái wàyáanáca machacàníiri iyú, wàyáanáca matuíbanáita wáapichawáaca, yá nacái casíimáináca Espíritu Santo imànica wawàwa. **18** Iná yái càirica iicàcanáwa ílbaidaca Cristo irí, isíimáidaca Dios iwàwa, yá nacái cayábaca wenàiwica iicáca íiwitáise.

19 Iná, yátacué wachàiniadawa ìwali macáita yái wawàsi yéewéeripináca imàaca wàyaca wáapichawáaca matuíbanáita, imàaquéerica nacái wadàwinàacawa abédanamata.

20 Picácué pimàaca imáalàacawa píicha yái cayábéeri wawàsi Dios imàaquéericuéca piwàwaliculé, yàacàsi ìwalíise. Báisíta masacàaca macáita níai yàacàsica. Yátasí báawéeri,

yái wacùalécaalí áibanái yúu-wàawa báawéeri irìculé, ìwalíise yái yàacàsi wayéerica. **21** Iná càicanámi wawàsi, yásica càmìta yéewa wayáaca iinási quirínama, càmìta nacái yéewa wàiraca ìiracalési ipuíri, áiba wawàsi nacái, yái yéewéerica wéenàsàiri imànica ibáyawanáwa ìwalíise, càmíiricáwaca idé béeri íiwitáise Dios itàacái ìwali.

22 Iná manuícaalí piwàwa iwéré yái peebáidéerica ìwali, yá piasu wawàsicatani Dios yáapicha. Yái wenàiwica càmíirica íiwitáise icháawà ìwalíise yái wawàsi imàníirica, yáalíacáiná càmìta imàni ibáyawanáwa ìwalíise, yásí casíimáiripiná. **23** Quéwa yái íináidéerica báawapináca yàacàsi imànica irí, yá idéca imànica iríwa báawéeri, càmíicáiná yeebáida ìwali cayábéerica yái yàacàsica. Iná macáita yái wawàsi wamàníirica, càmicaalí weebáida ìwali cayábéericani, yá idéca wamànica wabáyawanáwa.

Iwàwacutá wamànica cayábéeri áibanái irí, càmìta abéeri walícata

15 **1** Iná wía idéeyéica cachàinica íiwitáise Dios itàacái ìwali, yá iwàwacutáca wai-cáca napuàlé níai càmíiyéicáwaca yáalíawa ìwali yái Dios iwàwéerica wamànica. Càmìta walíwata wacutáidaca wawàsita cayábaténá waicáca wíawawa ìwalíiseta. **2** Iná wáalimáwanama iwàwacutá

wamànica áibanái irí cayábéeri, yái yéewéerica isíimáidaca nawàwa, yéewacaténá nadàwinàacawa abédanamata wáapicha Dios itàacái ìwali. **3** Càitaté Cristo, càmitaté nacái íináida ìwali abéerita yátái isíimáidéeripináca iwàwa. Imànicaté càide iyúwaté Dios itàacái íimáanaté ìwali: “Wenàiwica icuísacaalí pía báawéeri tàacáisi iyú, yá nacái yúuwàacatawa nuwéré.”*

4 Iná macáita níai tàacáisi natànèeyéicaté bàaluité, cháí Dios itàacái iricu, nàyaca néeni yéewacaténá néewáidaca wía, nachàiniadacaténá wawàwa, wáalíacaténá wàideniaca yúuwichàacáisi, càmicaténá waméyàa wacùaca yái èeri Dios imànicatáipináca walí macáita yái wawàsi imànìiripináca walí.

5 Quéwa nusutácué pìwali íicha yái Dios éeréericata imànica wawàsi, ichàiniadéerica nacái wawàwa, yéewacaténá imàacaca piyacuéca abédanamata píwi-táise píapichawáaca càide iyúwa Cristo Jesús yéewáidáanaté wàyaca, **6** yéewacaténá abéericata wáiwitáise wàaca cayábéeri Dios irí macáita, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica.

Tàacáisi cayábéeri icàlidacawa nalí níai cà míiyéica judíonái

7 Iná pìacué judíonáica iwàwa-cutácué cayábaca piicáyacacawa

náapicha níai cà míiyéica judíonái, càide iyúwaté Cristo yeedáanácué pía yàasunái wenàiwicawa iyúwa, yéewacaténá wàaca Dios íimiétacaná macáita. **8** Quéwa núumacué pirí, Jesucristo yàanàacaté imànica yáawawa judíonái yàasu wenàiwica iyú, yàasáidacaténá báisícata Dios imànica walí càide iyúwa íimáaná, yàasáidacaténá nacái nalí mayamáacata Dios imànica càide iyúwaté idéená imàacaca itàacáíwa nàawirináimi irí. **9** Yéewacaténá nacái nàaca cayábéeri Dios irí níai cà míiyéica judíonái, ìwalíise yái iicáanacaté napùalé manuísíwata. Càide iyúwa Dios itàacái íimáaná:

“Iná pía Dios nùapiná pirí cayábéeri nèewi macáita níai cà míiyéica judíonái, yá nacái nulabàidapiná píipidená ìwali.”*

10 Yá Dios itàacái íimaca àniawa:

“Casíimáicué pía, piacué cà míiyéica judíonái, náapicha macáita níai Dios yàasunái wenàiwicaca.”*

11 Yèepùà càí íimaca àniawa:

“Pìacué Dios irí cayábéeri macáita piacué cà míiyéica judíonái,

macáitacué pía Dios yàasunái
wenàiwicaca, pilabàidacué
irí."*

12 Yá nacái càicata Isaías itànàacaté:

"Yàanàapínaca abéeri Isai
itaquérinami,
yái ichùulìeripínaca nawicáu
macáita níái càmíiyéica
judíonái.
Yá nacái neebáidapínaca ìwali
macáita."*

13 Yái Dios wacuèrica
wàanàaca yàatalé áiba èeri,
nuwàwa isíimáidacuéca piwàwa
manuísíwata, matuíbanáicaténacué
imànica piwàwa, píacué yeebái-
déeyéica ìwali, yéewacaténá nacái
picúacani èeri imanùbaca Espíritu
Santo ichàini iyú.

**Pablo itàaní íibaidacalé ìwaliwa
nèewiré níái càmíiyéica judíonái**

14 Píacué nuénánáica, idéca
núaliaca píiwitáise ìwalicué cayába,
máinicuéca cayába píiwitáise,
máinicué nacái cáaliacáica pía.
Idécué píaliacawa macái wawàsi
ìwalita, yéewacué píalimáca píalàa-
cuéca píawáacawa.

15 Nuénánái, quéwa càicáaníta
nutànàacué pirí amalánama
abénaméeyéi wawàsi ìwali
ipíchanácué piimáicha nía. Cà-
icaté nutànàaca pirícué ìwaliise yái

Dios imànínacaté nulí cayábéeri
mawènitá, **16** yéewacaténá Jesu-
cristo yàasu wenàiwicaca núa, nalí
níái càmíiyéi judíonái, nucàlida-
caténaté nalí yái Dios yàasu tàacáisi
cayábéerica, càicaténá níade iyúwa
yái sacerdotenái yèerica Dios irí
cayábéerica isàni, idéeyéicaté Espí-
ritu Santo iseríaca Dios irípiná.

17 Yá ìwalíiseca, canùmasée
nuicácawa Jesucristo íipidená ìwali,
ìwalíise nacái yái íibaidacalési
numàníirica Dios irí. **18** Yá nacái
càmita nuwàwa nutàaníca pirícué
ìwali yái wawàsi numàníiricaté,
ìwalita yái Cristo imàníiricaté nalí
níái càmíiyéi judíonái nùwalíisená,
yéewacaténá namànica càide
iyúwa Dios iwàwáaná. Báisíta
idéca namànicaní nutàacái ìwalíise,
nuíibaidacalé ìwalíise nacái, **19** ìwa-
líiseté nacái áiba yái naicáanacaté
níái yéenáiwánási cachàiníiyéicaté,
nía nacái càmíiyéica wenàiwica
idé imànica, numàníiyéicaté
Dios yàasu Espíritu ichàini iyú.
Jerusalén mìnánái néese inùmámi
numáalàida nucàlidaca yái tàa-
cáisi cayábéerica Cristo iináwaná
ìwali, itéesebàa nacái, iwéréta
nùanáca Iliria yàasu cáli néré.
20 Iná càicaté nuchàiniadacawa
nucàlidacaténá yái tàacáisi cayá-
béerica aléde càmicaléca áibanái
idéca yéemíaca Cristo iináwaná
ìwali, ipíchaná nùanáca nuíibaidaca
áibanái íibaidacalé íinatabàa yái

idéerica nadàbaca. **21** Càide iyúwa Dios itàacái íimáaná:

“Níái cà míiyéicáwaca idé
yéemíaca iináwaná ìwali,
náalíapínácawa ìwali.
Níá nacái cà míiyéicaté
yéemíaca piináwaná ìwali,
náalíapínáca néemíaca
itàacái.”*

**Pablo íináidaca yàacawa
Roma iyacàlená néré**

22 Iná ìwalíise macáita yái íibai-
dacadésica, yá càmita núalimá
nùaca nupáchiacuéca pía.

23 Quéwa siúcade, idécáiná
numáalàida nuíbaidacaléwa
íinatabàa cáliqueí, yá nacái
madécaná camuí idéca ichàba-
cawa néese, yái nuwàwáanáciuca
nuicáca pía, **24** íná nuínáidacué
nupáchiaca pía nùapínacaalíwa
España yàasu cáli néré, Roma
yàasu cáli ichàbaníise. Iná
idécanáami nùyaca píapicha-
cué abénaméeyéi èeri, néese, yá
nuwàwaca piyúudàacuéca núa
numáalàidacaténá nùasu àyapuwa.

25 Quéwaca siúcata, yá nùacawa
Jerusalén iyacàlená néré nùacaténá
nutéca nalí palata níái wéenánáica
Cristo ìwalíisená iyéeyéica néré.

26 Níacáináí wéenánái Macedonia
yàasu cáli mìnánáica, Acaya
néeséeyéi yáapicha, nadécaté
nàwacáidaca nàasu wawàsitawa

palata, naicácaténá napùalé níái
wéenánái catúulécanéeyéi iyée-
yéica Jerusalén iyacàlená irícu.*
27 Nawàwacaté nàwacáida nalí
yái palátaca nàasu wawàsitawa.
Báisíta iwàwacutaté namànica
nalíni namawèniacáiná níá, níái
cà míiyéica judíonái neebáidaca
Jesús ìwali siúcade, quéwa judíonái
icàlidacáináaté nalí yái tàacáisi cayá-
béerica Jesús iináwaná ìwali. Iná
ìwalíise iwàwacutá nayúudàaca
náipuináwa judíonái iyú yái
wawàsi nadènièrica cháí èeri irícu.

28 Iná idécanáami numáalàidaca
numànica yái wawàsica, idécaalí
nacái nuèpùadaca nalí yái palátaca,
yáta nùapínácawa España yàasu
cáli néré. Iná nuchàbapínacaalíwa
mawiénibàacué pirí, yácué
nupáchiapínáca pía nùwaliwata.
29 Yá nacái idéca núalíacawa yàasu
èeripíná nupáchiacuéca pía, yá
nutépináca pirícué manùba níái
tàacáisi cayábéeyéica Cristo idée-
yéicaté imàacaca walí.

30 Quéwa nusutáciu píicha
wawàsi manuísíwata, píacué
nuénánáica Wáiwacali Jesucristo
ìwalíisená, ìwalíise nacái yái
cáinináanáca waicáyacacawa
Espíritu Santo ìwalíisená, piyúu-
dàacué nutàanáica Dios yáapicha
nùwaliwa, **31** yéewacaténá Dios
icùaca núa náicha níái cà míiyéica
yeebáida Jesús, iyéeyéica Judea
yàasu cáli íinata, yéewacaténá níái

Dios yàasunái wenàiwica iyée-yéica Jerusalén iyacaléná irícu, needáca cayába yái palata nutéerica nùacawa nalí, **32** yéewacaténá nùanàaca piatalécué casíimáiwaca, Dios iwàwacanámi càì, yéewacaténá nacái nuyamáidacawa píatanácué abénaméeyéi èeri.

33 Yá nacái nuwàwaca yái Dios matuíbanáirica íiwitáise, ìya-cuéca píapicha èeri imanùbaca. Càicawani.

**Pablo iwàwali nái
iicácalénáicawa**

16 ¹ Nucàlidacué pírí wéenásàatúa Febe iináwaná ìwali, úacata núalíachúa cayábaca máiní íiwitáise úara, uíbaidaca càide iyúwa díacono, náapicha nái yeebáidéeyéica Jesús, Cencrea ìyacaléná irícu.

² Nusutácué píicha wawàsi. Peedácué piataléwa cayába úa Wáiwacali íipidená ìwali, càide iyúwa iwàwacutáaná wamànica wía Dios yàasunái wenàiwicaca. Piicácué upùalé ìwali macáita yái umáapuèri wawàsica, idécáiná uicáca madécaná wenàiwica ipùalé, núa nacái áiba.

³ Nuwàwali úai Priscilaca, Aquila nacái, nái nùacawéeyéinacaté íibaidaca Jesucristo irí.* ⁴ Achúméeyéicaté yéetácawa nucùaléta, nachúuliadacaalíté nucáuca yéetácáisi íicha. Iná

ìwalíise, nua nalí cayábéeri manuísíwata, quéwa càmita abéeri núacata, nía nacái macáita núapicha càmiíyéica judiónái yeebáidéeyéica Jesús, nua Dios irí cayábéeri nàwalíise.

⁵ Nuwàwali nacái nái yeebáidéeyéica Jesús ìwaquéeyéicawa, Priscila, Aquila icapèe irícu. Nuwàwalita nacái wéenásàiri Epeneto, cáininéerica nuicáca, yái idàbéericaté yeebáidaca Jesús, Asia yàasu cáli néeni.

⁶ Nuwàwali nacái María, úai idéechúacaté íibaidaca manuísíwata pèewicué.

⁷ Nuwàwali Andrónico, Junias nacái, nái nùnacíiyéi judíoca, nùacawéeyéinacaté ìyaca presunái icapèe irícu, cawèníyéicaté máiní apóstolnái iicáca, idàbéeyéicaté nacái yeebáidaca Jesús nupíchalé.

⁸ Nuwàwali Amplias, yái cáininéerica nuicáca Wáiwacali íipidená ìwali.

⁹ Nuwàwali Urbano, yái wàacawéerináca wáibaidaca Cristo Jesús íipidená ìwali, Estaquis nacái, cáininéerica nacái nuicáca.

¹⁰ Nuwàwali Apeles, yái yáasáidéericaté madécaná yáawiría manuíca iwàwa Cristo iwéré, éwita manùba yùuwichàacáisi yàanàacani. Nuwàwali nacái Aristóbulo, macáita nacái nái iyéeyéica yáapicha icapèe irícu.

11 Nuwàwali nacái Herodiòn, yái judíosàirica càide iyúwa núa. Nuwàwali nacái Narciso macáita nacái níái yéénánái yeebáidéeyéica Wáiwacali ìwali iyéeyéica icapèe irìcu.

12 Nuwàwali Trifena, Trifosa nacái, níái íbaidéeyéica Wáiwacali yáapicha yàasu íbaidacalési. Nuwàwali nacái Pérsida, úái wéénásàatúa cáininéechúaca nuicáca, íbaidéechúaca manuísíwata Wáiwacali irí.

13 Nuwàwali Rufo, yái Dios iníwèerica Cristo ìwalíisená, yáatúa nacái, úái nuiquéechúaca nacái núatúasiwa iyúwa.

14 Nuwàwali nacái Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes, nía nacái wéénánái iyéeyéica náapicha.

15 Nuwàwali Filólogo, Julia, Nereo, yéénásàatúa nacái, Olimpás nacái, macáita nacái níái wéénánái yeebáidéeyéica Jesús iyéeyéica náapicha néeni.

16 Pitàidacué píawáacawa cáininéeri iyú, písùsùacué pinànii ìwaliwa cáimiétanéeri iyú. Macáita níái yeebáidéeyéica Cristo, nawàwalicué pía.

17 Nuénánái, nusutacué píicha wawàsi manuísíwata. Picùacué píawawa cayába náicha, níái iwènúadéeyéica yèepunicawa wenàiwica íiwitáise. Nawàwacué namànica pírí càulenéeri wawàsica, yá nacái nabàlùacawa íipunita yái tàacáisi wéewáidéericuéca pía ìwali.

Iná déecutacué piicáca pìwaliwa náicha. **18** Níái càiyéica íiwitáise wenàiwicaca, càmita náibaida Wáiwacali Jesucristo irí, namànica càide iyúwa nainá iwàwáaná. Yá nacái natàanica cayábanaméeyéi tàacáisica wenàiwica irí, caséerica nacái néemiaca, namèniadacaténá níái bàsabàséeyéica íiwitáise, càmiyyéica yáaliawa cayába báisíiri tàacáisi ìwali. **19** Macáita níái yeebáidéeyéica Jesús, idé náalíacawa macáita pimànicuéca càide iyúwa Dios iwàwáaná. Iná yéewa casíimáica nuwàwa manuísíwata pìwalíisecué. Nuwàwacué cáaliacáica pía, pimànicaténacué cayábéeri wawàsica, quéwa, càmita báawéeri wawàsi irípináta.

20 Quéwa yái Dios matuíbanáirica íiwitáise, mesúnamáipináta imawèniadaca Camèniadacáiri, imàacacaténáni wachàini yàapiré. Nuwàwaca Wáiwacali Jesucristo yàacuéca pírí ichàbanama yái pimáapuèricuéca.

21 Timoteo iwàwalicué pía, yái nùacawéerináca nuíbaidaca. Càita nacái nawàwalicué pía níái, Lucio, Jasón, Sosípater nacái, níái judíonáica càide iyúwa núa.

22 Núa, Tercio, Pabloca yái càì icàlidaca nulí ìwali, yái càirica nutànàaca cuyàlutaca, nuwàwalicué pía Wáiwacali íipidená ìwali.

23 Gayo iwàwalicué pía nacái, yái nuyaméericawa icapèe irìcunama, macáita nacái níái

yeebáidéeyéica Jesús. Erasto nacái iwàwalicué pía, yái icuèrica yàcalé mìnánái yàasu palata, yá nacái áiba yái wéenásàiri Cuartoca.

24 Nuwàwa Wáiwacali Jesucristo imànicué pirí cayábéeri macáita. Càicawani.

**Pablo imáalàida yàaca
cayábéeri Dios irí**

25 Iná yái Dios imàaquéerica wàyaca dàalanama ìwali yái tàa-cáisi cayábéerica, yá icàlidéerica Jesús iináwaná ìwali, yáasáidéerica nacái walí siùcade, idènièricaté

ibàacanéeri iyú bàaluitésíwata wenàiwica íicha, **26** quéwa siùcade, imàacaca wáalíacawa ìwali, nalìcu níái cuyàlutanái profetanái itànèeyéicaté càide iyúwa ichùulianáté namànica, yái Dios iyéerica càiripináta. Siùcade, idéca náalíacawa ìwali macáita níái èeri mìnánáica yéewacaténá neebáidaca ìwali, namànicaténá nacái càide iyúwa Dios iwàwáaná.

27 Iná abéericata yái Dios cáalíacáirica, yái iwàwacutéerica wàaca íimiétacaná Jesucristo ìwalíisená càiripináta. Càicawani.

1 CORINTIOS

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Itànèerité cuyàluta:

Pablo, yàcalé Tarso néeséeri, ípidenéericaté quéecha Saulo, hebreonái itàacái iyú, Pablo nacái romanonái itàacái iyú. Dios imáidacaténi yàasu apóstolpináwa, icàlidacaténá tàacáisi cayábéeri Jesús iináwaná ìwali nalí níai càmíiyéicaté judíonái.

Camuí itànèerité irícu yái cuyàlutaca, síisàanácaalíté nacái itànàani:

Pablo itànàacaté 1 Corintios, Efeso ìyacàlená néese, camuí 55-54 néenibàa, asáica idenáamité Cristo.

¿Cánaté itànàa yái cuyàlutaca?

Máinícaté càmíta cayába nàasu wawàsi náapichawáaca, níai yeebáidéeyéica Jesús ìwali. Càmitaté abédanama náináidaca náapichawáaca, naseríacaté nacái náichawáaca, níai náiwitápunáica néenialíté, ìwalíiseté nacái áiba yái iicácanáwacaté namànica Santa Cena, nadèniacaté nacái báawéeri wawàsi náapichawáaca níai icásèeyéicawa.

¿Càiná ìwalíiseté itànàa nalí yái cuyàlutaca?

Piléecué 1 Co. 1.10.

Versículonái máiniíyéi cawènica:

1 Co. 15.57-58.

1 CORINTIOS

Pablo iwàwalica Corinto minaná

1 1 Núa Pablo, Dios imáidaca núa Jesucristo yàasu apóstolcaténá núa càide iyúwa Dios iwàwáaná, nuwàwalicué pía, wéénàsàiri Sóstenes yáapicha.

2 Nutànàacué pirí cuyàluta píacué yeebáidéeyéica Jesús, iyéeyéica Corinto iyacàlená irícu, idéeyéicaté mabáyawanáca Dios imànica Jesucristo ìwalíisená, idéeyéica nacái Dios imáidaca nàyacaténá mabáyawanáta, píacué yàasunái wenàiwicaca, náapicha macáita níái manuíyéica iwàwa Wáiwacali Jesucristo iwéré áibanái cálibàa, yái Náiwacalica, Wáiwacali nacái náapicha.

3 Nuwàwa Wáaniri Dios yàacuéca pirí cayábéeri mawènitá, Wáiwacali Jesucristo yáapicha, pìyacaténácué matuíbanáita.

**Wàacué cayábéeri ìwalíise
yái chàinisi Espíritu
Santo yèerica walí**

4 Mayamáacata núaca cayábéeri Dios irí pìwalíisecué, imànicáinácué pirí cayábéeri mawènitá Jesucristo ìwalíisená. 5 Piyacáinácué Cristo yáapicha, yá Dios yàacuéca pirí macái íiwitáisesi cawèniyéi níái Espíritu Santo

yèeyéica walí, yéewacaténácué píalíaca pitàaníca, yéewacaténá nacái cáalíacáicuéca pía, 6 càide iyúwa idéenácué píasáidaca pìyáaná iyúwa, yái peebáidáanácuéca Cristo ìwali. 7 Yá ìwalíiseca, canácata pimáapuèricué chàinisi Dios néeséerica, idècunitàaca picùacuéca Wáiwacali Jesucristo yàanàaca àniawa. 8 Yá nacái, yácata ichàiniadapínácué piwàwa àta èeri imaalàacatalétawa, canácaténáta yáaliméeri icháawàacuéca piináwaná pimànica báawéeri yàasu èeripíná Wáiwacali Jesucristo yàanàaca àniawa. 9 Yái Dios mayamáacata imànica càide iyúwa íimáaná, yái imáidéericatécué pía, yéewacaténácué pidèniaca piasu wawàsiwa liri Jesucristo yáapicha, yái Wáiwacalica.

**Naseríaca náichawáaca níái
yeebáidéeyéica Jesús**

10 Nuénánái, nusutácué pícha wawàsi manuísíwata Wáiwacali Jesucristo ípidená ìwali. Iwàwacutácué abéericata piasu wawàsi píapichawáaca, ípíchanácué piseríaca píichawáaca. Abéeritacué píiwitáise píapichawáaca, abéeri wawàsitá nacái píináidacué pimànica. 11 Nuénánái, càicué núumaca pirí, idécáiná

abénaméeyéi Cloé yéénánái
icàlidaca nulí pínáwanácué
picuísayacáca wá píapichawáaca.
12 Càica abénaméeyéi péená
íimacade: “Wíasí Pablo yéewáida-
caléta.” Aibanái íima: “Wíasí
Apolos yéewáidacaléta.” Aibanái
íimasa: “Wíasí Pedro yéewáida-
caléta.” Aibanái íimasa nacái:
“Wíasí Cristo yáamíyéita yàacawa.”

13 Abéericata Cristo, éwita
píimacuéca, càicáaníta, yácué
pitàanica càide iyúwa idèniyèi
madécaná íiwacanánáiwa.
Núa Pablo, càmítatè nuétáwa
píichawalínácué cruz ìwali. Càmita
nacái nubautizácué píá nuípidená
ìwali. **14** Núa cayábéeri Dios irí,
càmicáinátè nubautizá macáitacué
píá. Pucháibata níái nubautizá,
yátái Crispoca, Gayo yáapicha,
15 càmicaténá yéewa áibanái
íimaca, píacué nabautizéeyéi Pablo
ípíidená ìwali. **16** Nía nacái áibanái
nubautizéeyéité, níái Estéfanas
yéénánáica. Quéwa càmita núalimá
nuwàwalica nubautizácaalítè
áibanái quiríta.

17 Càmitatè Cristo ichùulia
nubautizáca wenàiwica. Ibànùacaté
núa nucàlidacaténá yái tàacáisi
cayábéerica, ichùuliadéerica wía
yùuwichàacáisi íicha. Quéwa càmita
wenàiwica cáaliacáiyéi itàacái iyúta,
ípíchaná wenàiwica íináidacawa
nùwalita, yá mawènica yái Cristo
yéetáanacatéwa cruz ìwali.

Yácata chàinisi yái Cristoca, ìwalíiseta Dios ichúuliada wenàiwica

18 Yái tàacáisi wacàlidáanaca
ìwali, yái Cristo yéetáanacatéwa
wáichawalíná cruz ìwali, naicáanica
iquíniná níái yúuquéeyéipínacawa
quichái iriculé, nayúunáidacáiná
máiwitáiséeyéi itàacáicani. Quéwa
walí, wía idéeyéica ichúuliacawa
yùuwichàacáisi íicha, yácata Dios
ichàini. **19** Càica Dios itàacái íimaca:

“Numáalàidapíná náaliacái níái
cáiwitáiséeyéica iicácawa,
nuèwiadapíná nacái náiwitáise
níái yáaliyéicawa máiní èeri
íiwitáise ìwali.”*

20 Néeni, ¿Càiná wáimaca? ¿Càiná
wawàsica yái yéewáidaca wía nàwali
níái wenàiwica iyúunáidéeyéica
cáaliacáica? Ewita cáaliacáica wía,
càicáaníta, càmita iicá wapùalé
wachúulianápináwa yùuwichàa-
cáisi íicha. Idéca mawènica Dios
imànica yái yáaliacáisica cháí èeri
iricu.* **21** Níái wenàiwicaca, càmita
Dios yáaliacái iyú nàanàa náaliacawa
ìwali, éwitatè idé yáasáidaca nalí íiwi-
táise cáaliacáiriwa. Yátè máiní cayába
iicáca yái ichúuliadánápinacaté
yùuwichàacáisi íicha níái yeebái-
déeyéica Cristo, iyú yái tàacáisi
nayúunáidéericatè máiwitáiséeyéi
itàacáica yái wacàlidéerica.

22 Madécaná judíonái, yéewacaténá neebáidaca Jesús ìwali, yá nawàwaca naicáca yái cà míirica wenàiwica idé imànica. Níái cà míiyéica judíonái, nawàwaca néemìaca tàacáisi yái nayúunáidéerica cáalíacáiri íiwitáisesica.

23 Quéwa wía, wacàlidaca ìwali yái Cristo yéetéricatéwa cruz ìwali. Yái càiri tàacáisica, báawaca néemìacani níái judíonáica. Nalí níái cà míiyéica judíonái, càicáaníde iyúwa malèequéeyéi itàacái.

24 Quéwa nalí níái Dios imáidéeyéica, judíonái, cà míiyéica nacái judíonái, Cristo ìwalíiseta, Dios yáasáidaté walí yái ichàinica. Iwalíiseta nacái, yá wáalíacaté cáalíacáiricani. **25** Yái Dios íiwitáiseica, malèequéeyéi itàacái náiméerica ìwali, yácata máiníiri cáalíacáica wenàiwicanái íiwitáise íicha. Isicúata áibanái iyúunáida machawàaquéerica yái Dios. Quéwa báisíta, máiníca cachàinicaní asianái ichàini íicha.

26 Nuénánái, piwàwalicué yái Dios imáidacaalítécué pía: Càide iyúwa wenàiwica íiwitáise iyáaná, càmita máiní manùbaca pèewicué níái cáalíacáiyéica, nía nacái ichùulièyéica cáli iwicáu, nía nacái caináwanéeyéi wenàiwica yéenaca. **27** Quéwa Dios iníwàacaté níái máiwitáiséeyéica èeri mìnánái ipíchalé, mawènicaténá Dios imànica náiwitáise níái iyúunáidéeyéica

cáalíacáica. Dios yeedácatécué pía, piacué machawàaquéeyéica èeri mìnánái ipíchalé, ibáiniadacaténá níái cachàiníiyéica iicáca yáawawa áibanái íicha. **28** Càita nacái Dios iníwàacaté níái mawènisíwéeyéica wenàiwica iicáca cháí èeri iricu, náamèeyéica, canéeyéica nacái yáa-liériwa ìwali, Dios yáasáidacaténá mawènica irí níái cachàiníiyéica iicácawa áibanái íicha. **29** Càica Dios imànica canácaténáta yáaliméeri canùmaséeca iicácawa Dios yáacúalicu.

30 Quéwa wàa Dios irí cayá-béeri, idécáinacué piyaca Jesucristo yáapicha siúcade, yái cáalíacáirica Dios imànica wía ìwalíise, mabáyawanéerica nacái iicáca wía ìwalíise, masacàaquéerica imànica wáiwitáise, ichúuliadéerica nacái wía yùuwichàacáisi íicha, **31** yéewacaténá ichàbacawa càide iyúwa Dios itàacái íimáaná: “Cawinácaalí iwàwa canùmaséeca asáiri wawàsi ìwalíisede, yá iwàwacutá canùmaséecani, ìwalíiseta yái Wáiwacali imànicaléca.”*

Wacàlidaca Cristo iináwaná yéetácawa cruz ìwali

2 1 Nuénánái, nùacaalítéwa pìatalé-cué nucàlidacaténacué pìrí Dios iináwaná ìwali, càmitaté nutàanicué pìrí càulenéri tàacáisi iyú, càmita nacái èeri mìnánái íiwitáise cáalíacáiri iyúta. **2** Idécaalíté nùyacuéca

piápicha, càmitaté nuwàwa nutàaníca áiba wawàsi ìwalita. Yátaté máiníiri nuwàwa nucàlidacuéca pírí iináwaná ìwali, yái Jesucristo yéetáanacátéwa wáichawalíiná cruz ìwali.

3 Nùanàacaalíté pìatalécué, càmitaté idé màulenáca núa nutàaníinápínacué piápicha ibaniéri tàacáisi iyú nucàlidáanápínacué pírí yái tàacáisica. Iwalíise, yáté nutatáca nucalùniwa.*

4 Yái nutàacáica, càita nacái yái Dios itàacái nucàlidéericuécá pírí. Càmitaté nutàanícué pírí cayábanaméeyéi tàacáisi iyú. Càmita nacái wenàiwica cáalíacáiyéi íiwitáise iyúta. Espíritu Santo ichàiníta yái imàacacué peebáidaca báisírica, yái càì nucàlidacuéca pírí ìwali **5** yéewacaténacué peebáidaca Dios ìwalita, càmicaténá manuícué piwàwa wenàiwica cáalíacáiyéi itàacái iwéré, manuícáténacué piwàwa Dios ichàini iwéréta.

Dios yáasáidaca yáawawa walí Espíritu Santo ìwalíise

6 Quéwa càicáaníta, níai idéeyéica béeyéica íiwitáise Dios itàacái ìwali, yá watàaníca náapicha cáalíacáiri tàacáisi iyú. Quéwa càmita èeri mìnanaí íiwitáise iyúta. Càmita nacái náiwitáise iyú níatái icuèyéica yá èeriquéi, yái imáalèeyéipínáca yàacawa.

7 Yácata wéewáida, yái yáalíacáisi Dios néeséerica, idènièricaté ibàacanéri iyú bàaluité, ipíchawáisetéca idàbaca yá èeriquéi,

idéericaté nacái iníwàaca wía ìwalíise ipíchawáisetéca asáica wía wáalíacaténáwa ìwali, yéewacaténá wàyaca yáapicha ìyacàle irìculé càiripínáta. **8** Yái yáalíacáisi, càmíiricaté náalíawa ìwali níai ichùulièyéica cháì èeri iricu. Náalíacaalícáinátéwa ìwalita, yáté càmita nanúa cruz ìwalitani, yái Wáiwacali idènièrica wacáuca càmíirica imáalàawa. **9** Càide iyúwa Dios itàacái íimáaná:

“Níai wawàsinái càmíiyéicáwaca wenàiwica idé iicáca ituí iyúwa,
càmíiyéicáwaca nadé néemiaca,
càmíiyéicáwaca nacái nadé nàináidacawa ìwali,
níaquéi càì idé màulenáca Dios idèniaca nalípiná níai cáininéeyéica iicáca Dios.”*

10 Quéwa idéca Dios imàaca Espíritu Santo yéewáidaca wía nàwali, Espíritucáiná yáalíawa ìwali macáita, éwita yácani Dios íiwitáise ibaniérica, càmíirica imàaca wáalíacawa ìwali.

11 Càide iyúwa wía wenàiwicaca. Càmita yéewa áiba yáalíacawa áiba íiwitáise ìwali. Yáta yáalíawa íiwi-táise ìwaliwa, yái yàasu espíritu ìyéerica iwàwalìcu. Iná càita nacái, canácata yáaliméeri yáalíacawa Dios íiwitáise ìwali, yáta abéerita yáalíacawa íiwitáise ìwali, yái Espíritu Santoca, ìyéerica yáapicha. **12** Wía,

càmita wadènia èeri mìnanaí ííwi-táise. Yácata wadènia, yái Espíritu Dios imàaquéerica wawàwalicu yéewacaténá wáaliacawa ìwali, yái Dios yèerica walí mawènitá. **13** Iná wataànicaalí, yácata yái càì wataànica ìwali. Càmita wataàní wenàiwica yáaliacái ìwalita. Yáta wataàní ìwali, yái Espíritu yéewáidéerica wía ìwali. Iná wataànicaalí, yá wacàlida yátái tàacáisi báisíiri Espíritu yéewáidéerica wía ìwali pialíacaténacué péemiacani, piacué Espíritu iyéeyéica iwàwalicu.

14 Níái wenàiwica canéeyéica iwàwalicu Dios yàasu Espíritu, càmita neebáida yái Espíritu yéewáidéerica wía ìwali, néemiacáináni càide iyúwa malèequéeyéi itàacái. Càmita nacái náalía néemiacani, canácáiná nálí Dios yàasu Espíritu.

15 Quéwa níái idènièyéica Espíritu Santo nawàwalicuwa, náalíaca naicáca macáita càinacaalí yái cayábéeri wawàsica, báawéerica nacái. Quéwa càmita yéewa áibanái icháawàaca iináwaná imànica báawéeri. **16** Càica Dios itàacái íimaca:

“Canácata wenàiwicaquéi
yáaliéricawa Wáiwacali
íináidáanáwa.
Canácata nacái yáaliméeri
yéewáidacani.”*

Quéwa wíasí, idènièyéi Dios yàasu Espíritu, iná yéewa wáináidacawa càide iyúwa Cristo íináidáanáwa.

Níái íibaidéeyéica Dios yáapicha

3 **1** Nuénánái, quéecha càmitaté yéewa nutàanicuéca pirí càide iyúwa níái idéeyéica béeyéica ííwi-táise Cristo ìwali. Nutàanicaté pirícué càide iyúwa níái àtéeyéicáwaca yeebáidaca Cristo, iyéeyéicáwaca càide iyúwa èeri ííwitáise iwàwáaná. **2** Iná ìwaliise nuéwáidatécué pía màulenéeri tàacáisi iyúta. Càmita càulenéeri tàacáisi iyúta, càicáinatécué píade iyúwa quirasiinái, ìiréeyéicáwaca ìinisi ituní, càimíyéicáwaca yáalimá iyáaca dàaléeri yàacàsica.* Càmitaté píalimácué péemíaca càulenéeri tàacáisica. Càitacué pìyaca siùcalénamade, **3** pimànicuéca pibáyawanáwa mamáalàacata, píináidacuécawa càide iyúwa èeri mìnanaí iyáaná. Iná càmicáinacué yéewa béeyéica píiuitáise Dios itàacái ìwali, yácué cáudenica piicáyacacawa, picuí-sayacacuéwa nacái, pimànicuéca pibáyawanáwa mamáalàacata càide iyúwa èeri mìnanaí iyáaná càimíyéica yeebáida Wáiwacali Jesucristo. **4** Iná càicaalí abéeri péená íimacade: “Núa Pablo yéewáidacaléta.” Aiba íima nacái: “Núasí Apolos* yáapichéerita.” Yácué pimànica càide iyúwa èeri mìnanaí ííwitáise iyáaná.

5 Càmita yéewacué píináidacawa càì. Càmita máiní

cawèni Apolos, càita Pablo nacái. Abédanamata wáibaidaca Dios yáapicha yéewacaténacué peebáidaca Jesús càide iyúwa Wáiwacali ichùulianá wamànica wáibaidacaléwa wáalimáwanama. **6** Núa Pablo, núacaté idàba icàlidacatécué pírí yái tàacáisi cayábéerica Jesucristo iináwaná ìwali càide iyúwa yái ibànéerica. Néese, yáté Apolos yéewáidacuéca pía manuicaténacué piwàwa Jesús iwéré càide iyúwa yái yùucuèrica bànacalé ìnatàbàa úni, idàwinàacaténáwa. Quéwa Diosta yái imàacacué píiwitáise idàwinàacawa Cristo ìwali. **7** Iná càmìta máiní cawènica yái icàlidéerica tàacáisi cayábéeri, càita nacái yái yéewáidéerica. Yáta máiní cawènica, yái Diosca, imàaquéeri wáiwitáise idàwinàacawa itàacái ìwali. **8** Yái icàlidéerica tàacáisi cayábéeri Jesús iináwaná ìwali, yá nacái yéewáidéerica Dios itàacái, abédanamata nàasu wawàsi. Quéwa Diosta yái ipáyaidéeripiná nía náalimáwanama càinácaalí iicácanáwa náibaidaca yái íibaidacalési ichùulierica namànica. **9** Iná núa Pablo, Apolos nacái, wáibaidaca wáapichawáaca Dios irí. Píacué càiyéide iyúwa Dios ibànacalé yàaluná, iyúwa nacái abéeri capíi, Dios yàasu capíica.

10 Quéwa Dios iicácaté nupùalé manuísíwata. Yáté iicáca núa càide iyúwa capíi imàníiriná, yá imàacacaté nuliadaca capíi iwáiná yàabàliná. Néese, yá áibanáicata ichanàidapiná iwáiná yàabàliná ìnatáise. Quéwa iwàwacutá naicáca cayába càinácaalí iicácanáwa nachanàidaca iwáiná yái capíica.^a **11** Iná càmìta yéewa áiba iriadaca quirínama áiba yàabàliná íicha yái idéerica ìyaca. Yái capíi yàabàlináca, yácata Jesucristo. **12** Iná cawinácaalí ichanàida capíi iwáiná ìwalíise, áiba wawàsi íicha yái idéericaté Jesús ibàlùadaca icàwa yéetaná càide iyúwa, oro, palata, áibanái íiuitáaná íba cawèniyeyí nacái, àicu yéemaná, iwàwi ibaquiácaaná, masicái míisíiri iyú nacái. **13** Quéwa yái náibaidacaléca náalimáwanama áiba èeripiná, Dios yáasáidapiná naicá amaláwacani càinácaalíté wawàsica iyú namànité iyú Dios íibaidacalé. Yá yáalimáidapináca iicáwa nía quichái iyú, níái wawàsinái namàníiyéica iyú Dios íibaidacalé, náalíacaténáwa cawènicaalí yái náibaidacaléca, mawènicaalí nacáini.^b **14** Iná yái càmírica íibaidacalé yeemáwa, yásí Dios yèeripiná irí íibaidacalé iwèni. **15** Quéwa

a 3.10 Iwàwáaná íimaca: Núa Pablo, núacaté yái idàbéerité icàlidacuéca pírí yái tàacáisi cayábéerica Jesucristo iináwaná ìwali.

b 3.13 Iwàwáaná íimaca: Dios yáalimáidapiná iicáwa yái wáibaidacaléca càinácaalí wawàsica yái càí wéewáidaca.

yái ìibaidacalé yeeméericawa, yúucapinácawa íicha macáita yái ìibaidacalé iwènica. Càicáaníta, yá ichúuliapinácawa yùuwichàacáisi íicha càide iyúwa yái ichúuliéri-cawa quichái yèewíise.

16 Píacué iwàwacutéeyéi yáalíacawa, píacatacué Dios icapèe, yá nacái Dios yàasu Espíritu iyacuéca piwàwalìcu. **17** Iná cawinácaalí báawa imànica píiwitáisecué cachìwéeri yéewáidáaná iyú, píacué Dios icapèeca, yá nacái Dios imáalàidapinácani wiúnamáiwaca. Yácáináí Dios icapèeca idéeri iseríaca irípináwa, yá píacatacué yái icapèe, idéeyéica iseríaca iríwa.

18 Picácué pimèniada píawawa. Cawinácaalí iyúunáida cáalíacáica pèewicué càide iyúwa èeri mìnánái ìiwitáise iyáaná siùcade, iwàwacutá imànica yáawawa càide iyúwa yái càmíiri cáalíacái, yéewacaténásí cáalíacáicani báisíta. **19** Yái èeri mìnánái yáalíacáica, canáca iwèni Dios ipíchalé. Càica Dios itàacái íimaca:

“Níái iyúunáidéeyéica cáalíacáica,
báawaca Dios imànica náicha yái náináidéerica namànica, càmíicáiná náalía namànica wawàsi.”*

20 Càita nacái íimaca àniawa:

“Wáiwacali yáalíaca náináidáaná ìwali níái cáalíacáiyéica,

yáalíaca nacái canáca náalíacái iwèni.”*

21 Iná pimàacacué canùmaséeca pía ìwalíise yái cayábáanáca ìiwitáise, yái abéeri píiwitápu-cuéca. Macáita wía, wàyaca càide iyúwacué píiwitápunái, quéwa wayúudàacaténátacué pía: **22** Ewita Pablo, Apolos, Pedro, yá nacái èerica, wacáuca, yéetácáisi, yá nacái èeri wàyéerica irìcu siùcái, wàyéeripináca nacái irìcu wapíchaléwa. Macáita Dios imàacacuéca pírí nía cayábéeri wawàsipiná.

23 Iná píacué iwàwacutéeyéi canùmaséeca Cristo ìwalíiseta, yàasunái wenàiwicáinácué pía yái Cristoca, yá nacái Dios yàasuta.

Yái apóstolnái ìibaidacaléca

4 **1** Iná ìwalíise, píacué wenàiwicaca iwàwacutá-cué piicáca wía macáita càide iyúwa níái ìibaidéeyéica Cristo irí, Dios imàaqueeyéica nacái icàlidaca yái tàacáisi ibèericaté wenàiwica íicha bàaluité. **2** Aiba wawàsi, níái namàaqueeyéica icáapi irìcu abéeri ìibaidacalési, iwàwacutá náibaidaca cayába náasáidacaténá namànica macáita càide iyúwa Wáiwacali ichùulianá nía. **3** Quéwa núca, càmíita achúma nuwàwa, éwitacué picháawàca nuináwaná càmínacasa numàni cayába nuíibaidacaléwa,

éwita nacái picháawàacuéca núa èeri mìnánái íiwitápu irí. Ewita nacái núacani, càmita núuma nùwaliwata, núsí íibaidéeri cayába Dios irí. **4** Càmita nùaliáwa numànicaalí báawéeri wawàsica. Quéwa Diosta yái icháawàapíná núa ìwalíise yái numàníricaté. Quéwa, càicáita núumaca, càmita máiní canácáiná numàníiri báawéericata. Quéwa Wáiwacalita yái icháawàanápíná núa ìwalíise. **5** Iná ìwalíise nùlàacué pía. Picácué picháawàa áibanái iináwaná ìwalíise yái càmicáinása náibaida cayába Dios irí. Picuacué Wáiwacali yàanàaca. Yásí yápinácata yáasáida amalánama yái wamàníirica ibàacanéeri iyú, wáináidáanácawa nacái wawàwalicuísewa walimáwanama. Néese, yásí Dios icàlidapínáca waináwaná wamànicaté cayábéeri.

6 Nuénánái, mayamáacata nucàlidacué pirí Apolos ìwali, nùwaliwata nacái áiba, cáininácáinácué waicáca pía, pìyacaténácué càì iicácanáwade iyúwacué piicácaná wàyaca, càmicaténácué píináidawa Dios itàacái ichàbaníise. Càicaalícué pimànica, yácué càmita canùmasée pía ìwalíiseta yái píiwitápu yéewáidéericuécá pía, idècunitàacá píamàacuécá áibanái. **7** Iná canácata yéewa cawènica piicá-cawa áibanái íichata. Macáita yái wawàsi pidènièrica, Diosta yái yàa piríni. Iná Dioscaalí yàa pirí

macáitani, néeni, ¿Cáná yéewa cachànicuécá piicáca píawawa càide iyúwa píacaalítacué yeedá iríwa yái wawàsica pichàini iyúwa?

8 Máiní báawaca yái piyúunáidáanácuécá pidèniaca macáita Dios íiwitáise yái pimáapuèricuécá. Piyúunáidacué nacái idé pidèniaca macáita Dios ichàini. Càicué pìyacade iyúwa reynái idéeyéica ichùuliaca wenàiwica Cristo yáapicha. ¿Cayábasítani! ¿Báisícaalícué pichùuliaca wenàiwica Cristo yáapichata, yéewacaténá nacái wachùuliacuécá píapicha wenàiwicata, wía apóstolnáica! **9** Càì nuicáca wawàsi, wía apóstolnáica. Cáminá idé Dios imàacaca wía náamíisewata macáita iyúwa níái idéeyéica namàacaca nanúapínáwa. Idéca nacái wàyaca èeri mìnánái irí càide iyúwa níái naicáníiyéipínáca iquíniná, nàuwichàidacáiná wía, càita ángelnái iicáca wàuwichàacawa manuísíwata, wenàiwicanái nacái. **10** Ìwalíise yái cáinináanáca waicáca Cristo, yá càica wíade iyúwa máiwitáiseeyéi. Quéwa pirícué níái iyéeyéica Cristo yáapicha, níacata cáaliacáiyéi. Madécaná wenàiwica iicá wía càide iyúwa mawèníyeyi itàacái. Quéwa píacué iyúunáidéeyeyi cachàinica iicáca yáawawa. Píacué nèeyeyi íimiétacaná, quéwa wía báawéeyeyi naicáca. **11** Ewita siùcalénamade, wía máapíiyeyi, macàléeyeyi iwàwa, wawàwacutáca wabàlepináwa.

Aibaalí nacapèedáida wía, canácata nacái wacapèesíwa wàyacatáipíná. **12** Iwàwacutá wáibaidaca cachàini wacáapi iyúwa yéewacaténá wayáaca wayáacaléwa.* Aibanái icuísacaalí wía báawanama, yá watàaníca nàwali cayába. Namànicaalí nàuwidewa wía, yá wàideníaca náicha yái báawéeri namànírica walí. **13** Natàanícaalí báawanama wàwali, yá watàidaca nía cayábéeri tàacáisi iyúta. Ata siùcalénamade, naicá wía càide iyúwa mulúisi canásíwéerica iwèni cháí èeri irícu iyúwa nacái yái wenàiwicanái yúuquéerica íchawa, báawacáináni.

14 Nutànàacué pirí ìwali yái wawàsica. Càmita nubáiniacaténácué píata, nùlàacaténátacué pía càide iyúwa níái nuénibe cáininéeyéica nuicáca. **15** Núa, Cristo yàasu apóstol, núacata yái idàbéerité icàlidacuéca pirí yái tàacáisi cayábéerica. Núacata nacái yái yéewáidéericué pía tàacáisi cayábéeyéi ìwali. Yá ìwalíseca, pidèniacué picáuca càmíiri imáalàawa. Néese yéewa nàyaca madécaná mil yeebáidéeyéi Jesús, yéewáidéeyéicué pía, quéwa núata abéerita ìyacué pirí càide iyúwacué píaniri. **16** Iná yéewa nusutácuéca píicha wawàsi manuísíwata. Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Cristo iwàwáaná, càide iyúwa

numàníiná. **17** Iná ìwalíseta nacái, yái nubànùacué pìatalé Timoteo, yái nuiquéerica nuìri iyúwa, cáininéerica nacái nuicáca, imànírica càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. Yápináta iwàwalicué pirí macáita yái nùyáanáca Cristo ìwali, càinácaalí nuéwáidaca macáita aléde nuèpunítàbàacawa, nalí nacái macáita níái yeebáidéeyéica Jesús.

18 Quéwa nàyaca nacái abénaméeyéi péenácué cachàiniyeyéi íicácawa, nayúunáidacáiná càmita nùapíná nupáchiacuéca pía quirínama. **19** Quéwa nùapínacawa pìatalécué mesúnamáita, Wáiwacali iwàwacanámi. Nùanàacaalícué pìatalé, càmita nuèmiapíná abéerita càinácaalí náimaca níái canùmaséeyéica. Nuwàwa nacái nuicáca càinácaalí náasáidaca Espíritu Santo iyúudàaca nía. **20** Níacáináí Dios icuèyéica, náasáidaca nadèniaca Dios ichàini nàyáaná iyúwa náibaidáanápíná irí, càmita nacàlidáidacaténá naináwaná ìwaliwata. **21** Néeni, ¿Càinásica piwàwa numànica pirícué? ¿Piwàwasicué nùanàaca nùalàacuéca pía chàinisíiri iyú, píináidacáinácué mamáalàacata càide iyúwa èeri mìnánái? Piwàwacaalícué, nùanàaca pìatalé càide iyúwa yái casímáirica píapichacué, idécáinácué pimànica càide iyúwacué núumáaná pirí.

Aiba imànicasa báawéeri iiná iyúwa pèewicué

5 **1** Báisíta madécaná wenàiwica idé yáalíacawa abéeri iináwaná imànica báawéeri iiná iyúwa pèewicué, yái càiri bayáwanásica càimírira namàni níai càimíyéica yeebáida Dios. Náimaca abéeri péenásacué ìya yáatúaná yáapichawa, úai yáaniri yàacawéetúaca.* **2** Càicáaníta, yácué canùmaséeca pía mamáalàacata. Iwàwacutápinácué achúmaca piwàwa ìwaliise yátái càiri wawàsica, yéewacaténácué pimusúadaca pèewísewa yátái asìali càirica imànica ibáyawanáwa. **3** Núa, éwita càmita nùyacué píapicha néré núawáisewa, càicáaníta nuicá núawawa càide iyúwa yái iyéericuéca píapichata. Yá nacái idéca nuínáidacawa ìwali càinápinácaalí iicácanáwa piuwichàidacuéca yái asìalica. **4** Pìwacáidacuéwa Wáiwacali Jesucristo ípidená ìwali, ichàini ìyacaténácué píapicha. Yá nacái píináidacuéca núata, yái áiba ìyacué píapicha néeni. **5** Iwàwacutácué pimàacaca Camèniadacáiri icáapi iricu yái asìalica. Néese, yá Camèniadacáiri yéewa

yùuwichàidaca iiná yéewacaténá imàacaca íchawa yái íiwitáise báawéerica. Quéwa, yá icáuca ichúuliapínacawa yùuwichàacáisi íicha yàasu èeri Wáiwacali Jesús yàanàapínaca àniawa.

6 Iná càmita cayába canùmaséecuéca pía ìwaliise yái cachàiníinácuéca piicácawa. Pìwàwalicué yái tàacáisi càirica íimacade: “Càide iyúwa achúméeri levadura yáalimáaná imùlucáidaca macáita íbesi.” Càita abéeri asìali imàníiri báawéeri iiná iyúwa yéewa báawaca imànica náiwitáise níai yáapichéeyéica, yéewa nacái namànica báawéeri nainá iyúwa icùaléta. **7** Iwàwacutácué peedáca pèewísewa yái levadura éwisèimica, wàlisài íbesicaténácué pía canéeyéi yèewisá levadura càicaténácué Dios iicáca pía.^c Yái Cristoca, yácata wàasu oveja^d idécaté yéetácawa Pascua yaalí wáichawaliiná yéewacaténaté imàacaca iwàwa wabáyawaná íicha. **8** Iná wamànicué yái Pascua, quéwa càmita yáapicha yái pan idènièrica éwisèimi levadura, yácáináta càiride iyúwa bayáwanási, wáiwitáise éwisèimi nacái. Iwàwacutácué wamànica

c 5.7 Pan canéeri yèewisá levadura: Yácata pan judíonái iyéeri Pascua yaalí. Pablo íimaca, níai yeebáidéeyéica Jesús, idéca canáca náicha nabáyawaná càide iyúwa yái pan nayéerica Pascua yaalí, canáca yèewisá levadura.

d 5.7 Pascua yàasu oveja: Yái Jesús nanúacatèni wáichawaliiná, càide iyúwaté nanúaná abéeri oveja nayéeripiná táicalémi, Pascua yaalí.

5.1 Dt. 22.30; Lv. 18.8.

cayábani yáapicha yái pan canéerica irí levadura. Yái pan canéerica irí levadura, yácata yái càmicatáica wamèniadayacawa, watàanícataíca nacái yáawami tàa-cáisi báiríirita.

9 Irícu yái áiba cuyàluta idà-béericatè nutànàacuéca pirí, idécué núumaca pirí irícu càmicaténácué piacawéerida níái imàníiyéica yáawami báawéerita nainá iyúwa.

10 Quéwa càmita máiní, pìya-caténácué méetàucuta náicha níatái wenàiwica imàníiyéica càide iyúwa nainá iwàwáaná cháí èeri irícu, níái iwàwéeyéica idèniaca yàasuwa madécanáwaca, cayéedèeyéica, nía nacái yèeyéica yéenáiwánásinái íimiétacaná. Càicaalí wawàsitá, yácué iwàwacutá pimusúacawa síisàatái íinatáise cáliquéi.

11 Núumacáitacué nutànàaca pirí, càmitacué iwàwacutá piacawéeridaca níái, “weebáidaca Jesús”, íiméeyéica ìwaliwa, quéwa imàníiyéi báawéeri iiná iyúwa, iwàwéeyéi yàasuwa manùba, yèeyéi yéenáiwánási íimiétacaná, itàaníiyéi báawanama áibanái ìwali, icàméeyéi mamáalàacata, cayéedèeyéi nacái. Níái càiyéi wenàiwicaca, piicácué pialimá piacawéeridaca nía, éwita piyáanápínácué piyáacaléwa náapicha.

12 Quéwa núa, canáca nulí wawàsi nucháawàanápíná níái càmiíyéica yeebáida Jesús. Dioscata

yái yùuwichàidéeripiná nía. Quéwa níái yeebáidéeyéica Jesús, níasí iwàwacutéeyéicué picháawàaca iináwaná piríwáacawa pialàacaténácué nía chàinisíiri iyú. **13** Dioscata yùuwichàidapíná níái càmiíyéica yàasunái wenàiwica. Càica Dios itàacái íimaca: “Piúacué pèewíisewa yái imàníirica ibáyawanáwa.”*

Yeebáidéeyéi Jesús ipéliaca nàacuéseimi níái càmiíyéica yeebáida Jesús

6 **1** Abénaméeyéi péená ipéliacaalí áiba yáapicha abéeri wawàsi ìwaliise, càmita iwàwacutácué pì picháawàayacacawa máiwíiríacata nalí níái càmiíyéica yáaliawa Dios ìwali, ichùnìacaténácué pìasu wawàsi. Picutáidacué níatái Dios yàasunái wenàiwicaca nachùnìacaténácué pìasu wawàsi. **2** Càmínatacué idé pialíacawa áiba èeripiná Dios yùuwichàidacaalí níái èeri mìnanáica. Wía Dios yàasunái wenàiwicaca, walípináta Dios imàaca chàinisi wacháawàacaténá níái èeri mìnanáica nabáyawaná ìwalíisewa. Iná wíapínacaalí idènià chàinisi wacàlidacaténá nalí, nabáyawaná ìwalíiseca nàuwichàapínáwa càiripináta. Néeni, ¿Cáná càmita wáalimá wachùnìaca wáapichawáaca yái achúméeri wawàsináca?

3 Iná walípinácaalí Dios imàaca chàinisi wacháawàcaténá níái ángelnái cayábéeyéica, báisi-caalí náibaidaca cayába, máiní yáawanái màulenáca yái wàasu wawàsi èeri irìcuírìca, wáalimáta nacái wachùniacani.* **4** Néese wáalimácaalí wachùniaca wàasu wawàsiwa èeri imanùbaca, yá càmita iwàwacutá wamáidaca èeri mìnánái íiwitápu, nachùniacaténá wàasu wawàsi, canéeyéica irí wawàsi náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús. **5** Càicué núumaca pirí báicaténácué péemiacani, piwènúadacaténácué píiwitáise-sewa íicha yái càiri íiwitáisesica. Cámináta nàyaca pèewicué abénaméeyéi péenácué cáalíacáiyéi yáaliméeyéipiná ichùniaca nàasu wawàsi, níái yeebáidéeyéica Jesús. **6** Quéwa càmitacué càì piasu wawàsita. Abéeri yeebáidéeri Jesús ipéliacaalí áiba yáapicha, yáta nacháawàayacacawa irí yái càmfírìca yeebáida Jesús ichùniacaténá yàasu wawàsi.

7 Iná ìwalíise yái pipélianácuéca píapichawáaca, yácué píasáidaca idéca báawéeri imawèniadacuéca pía. Máiní cayábacatani, áibacaalíta imànicué pirí báawéerita, iyéedüacué nacái piasuta. **8** Quéwa píatacué ulíamaca, yái imàni báawéeri áibanái irí. Píatacué nacái iyéedüa nàasu, péenánái yeebáidéeyéita Jesús, níái càicué pimànica.

9 Idécué cáminá píaliacawa níái imàniíyéica báawéeri, càmita nawàlùapináwa aléde Dios icùacatáica yàasunái wenàiwicawa. Picácué pichìwáida píawawa: Níái imàniíyéica báawéeri iiná iyúwa, yèeyéica yéenáiwanásinái íimiétacaná, imàniíyéica báawéeri nainá iyúwa áibanái yàacawéeyéi yáapicha, níái asíanái imàaquéeyéica yáawawa áibanái asíanái imànicaténá náapicha báawéeri nainá iyúwa, nía nacái asíanái imàniíyéica inacáiyéi asíanái yáapichawa báawéeri nainá iyúwa, **10** cayéedèeyéi nacái, iwàwéeyéica idèniaca yàasuwa manùba, icàméeyéi, itàaníiyéi báawanama áibanái ìwali, iyéeduèeyéica ichiwa iyúwa áibanái yàasu, càmita nawàlùapináwa aléde Dos icùacatáica yàasunái wenàiwicawa. **11** Càicaté abénaméeyéi péená imànicaté quéecha. Quéwa siúcade, idécué Dios íibaca píicha pibáyawaná, imàacacaalíte iwàwawa pibáyawaná íichacué, idécué nacái iseríacuéca pía irípináwa, yá nacái idéca mabáyawanáca Dios iicácuéca pía Wáiwacali Jesús íipidená ìwali, wàasu Dios yàasu Espíritu ichàini iyú.

Píacué cayábéeri Dios irí piiná iyúwa macáita

12 Píacué yeebáidéeyéica Jesús abénaméeyéi péená íimasa càide: “Macái wawàsi ìwalita nudènia wawàsi, yéewa numànica

nuwàwéerita numànica." Quéwa níái wawàsi nuwàwéeyéica numànica, càmita macáita namàni nulí cayábéeri. "Macái wawàsi ìwalita nudènìaca wawàsi, yéewa numànica nuwàwéerita numànica." Ewita nudènìaca wawàsi numànìinápíná macáita níái nuwàwéeyéica numànica, quéwa càmita iwàwacutá numàacaca nachùuliaca nuíwitàise éwita abéeripíná. **13** Càita nacái píimacuéca yàacàsi ìwali: "Níái yàacàsica watúra irípinéeyéita iyaca, yá nacái watúraca yàacàsinái irípinéerita iyaca." ¡Báisita! Quéwa Dios imáalàidapíná nía pucháibanamata, watúra, wayáacalé nacái. Wadènia waináwa, quéwa càmita máiní wamànicaténási iyú yáawami báawéerita, wáibaidacaténá iyú Wáiwacali irí, yàacáináta yái yèerica walí yái wainá iwàwacutéerica. **14** Iná càide iyúwaté Dios imichàidáaná ichàini iyúwa Wáiwacali yéetácaisi íicha, càipináta nacái imichàidaca wía. **15** Idécuécáminá pialíacawa wía walimáwanama, wíacata Cristo iinánáiná yéená. Iná càmita cayába Cristo iinánáiná yéená imànica báawéeri uápicha úái inanái iwéndéechúaca iináwa asianái irí. ¡Canásíwata! **16** Càminátacué idé pialíacawa ìwali, abéeri asiali imànicaalí báawéeri iiná iyúwa úapicha úái inanái iwéndéechúaca iináwa, yá

abéericata iiná uápicha. Càica Dios itàacái íimaca: "Níái pucháiba wenàiwica iiméeyéica yáapichawáaca, nawènúapínácawa càide iyúwa abéeri wenàiwica iinánáiná."*

17 Iná yái wenàiwica iyéerica Wáiwacali yáapicha, yá nacái abéeri Espíritucata iwènúacawa yáapicha.

18 Iná cawinácaalíta imáida pimànica yáapicha báawéeri piiná iyúwa, piacuéwa náicha ráunamáita. Yácué nacái píimaca: "Macái bayáwanási íiwitáaná wamàníirica wainá iyúwa, càmita imàni báawéeri wainá irí." Quéwa càicáaníta núumacué pirí, yái imàníirica báawéeri iiná iyúwa, yái camíirica Dios iwàwa wamànica, imànica ibáyawanáwa iiná iríwata. **19** Càminátacué idé pialíacawa ìwali, yái piinacuéca, yácata Espiritu Santo icapèe. Dios idécaté yàacuéca pirí yàasu Espiritu Santowa, yái iyacué piwàwalicu. Iná camítacué piasu quirínama yái piináca, Dios yàasucani, **20** idécáináaté Dios iwèniacuéca pía abéeri iwèlisi cawèníiri iyú. Iná iwàwacutácué pèepùadaca piináwa Dios irí, yàasucáiná yái piinacuéca.

Dios itàacái yàalàaca níái icasèeyéicawa

7 **1** Siùcade, nucàlidacué pirí ìwali yái tàacáisi pitànèericuéca nulí ìwali cuyàluta iricu. Càirica íimacade: "Cayába cáminá, càmita

asianái imànica quirínama wawàsi nainá iyúwa inanái yáapicha.”

2 Quéwa máinícáiná manùbaca níái imàníyéica báawéeri iiná iyúwa áibanái yáapicha, yá ìwalí-seca, núumacué pirí:

Iwàwacutá asianái idèniaca yàacawéetúawa náalimáwanama, càita nacái inanái, iwàwacutá nacái nadèniaca nàacawéeriwa náalimáwanama.

3 Yái asialica, iwàwacutá isíimáidaca yàacawéetúwa iwàwawa macái wawàsi ìwalita, yái uwàwacutéerica íicha càide iyúwa yàacawéetúwa. Càita nacái iwàwacutá umànica ùacawéeri iríwa úái inanáica.

4 Uái inanáica, yá càmita uchùulia ìwali quirínama yái uinácawa. Yáta idènia ìwali wawàsi yái ùacawéerica yàasucáináni. Càita nacái yái ùacawéerica, càmita ichùulia ìwali quirínama yái iinácawa, yàacawéetúata idènia ìwali wawàsi, ùasucáináni.

5 Picacué pimáisanía piináwa píchawáaca. Quéwa piwàwacaalícué pitàanica Dios yáapicha abénaméeyéi èeri, yácué pitàanica píapichawáaca ìwali. Abédanamacaalícué piwàwa, yácué piyamáidacáwaca pimànicani. Néese, yáta iwàwacutá piyacuéca píapichawáaca àniawa, ipíchaná Camèniadacáiri yáalimáidaca iicáwa piacué

áiba yáapicha, isicúata càmita píalimácué piideniaca píawawa. **6** Quéwa nùalàacáita piacué. Càmita nuchùuliacué pimànicani chàinisíiri iyú. **7** Nùasu wawàsi, nuwàwasíwata macái wenàiwica iyaca càitáde iyúwa nùyáaná màacawéetúata. Quéwa wáalimáwanama, Dios imàaca walí chàinisi wáibaidáanápíná irí. Aiba irí, áiba chàinisi íiwitáanáta, càita nacái níái áibanáica.

8 Nuwàwa nùalàaca níái canéeyéicáwaca yàacawéeyéi, nía nacái yàacawéerimi yéetéeyéicawa. Cayábacué piyaca màacawéeyéita càide iyúwa núa. **9** Quéwa càmicaalícué píalimá píibaca píawawa inanáiná íicha, yácué iwàwacutáca picásàacawa. Máiní cayábacani picásàacaalícuéwa, máinícáichacué piùwichàaca pèepunícawa ináiná èeri imanùbaca.

10 Quéwa níái idéeyéica icásàacawa, nuchùuliacué pimànica abéeri wawàsi, càmita quéwa máiní nùasu wawàsicata, Wáiwacali itàacáita: Uái idéechúaca icásàacawa, càmita iwàwacutá umàacaca ùacawéeriwa. **11** Quéwa isicúacaalíta umàacaca ùacawéeriwa, yá càmita iwàwacutá ucásàacawa quirínama. Càmicaalí, yá iwàwacutá uchùnìaca ùasu wawàsiwa yáapicha uèpùacaténáwa yàatalé àniawa. Càita nacái yái asialica, càmita iwàwacutá imàacaca yàacawéetúawa.*

12 Nalí nái áibanáica, còi núumaca, quéwa núata, yái còi íimaca, càmita Wáiwacalita: Abéeri wéenásàiricaalí idènia yàaca-wéetúawa càmíichúa yeebáida Jesús, quéwa uwàwacaalí ùyaca yáapicha, yá càmita iwàwacutá imàacaca úa. **13** Càita nacái abéechúa wéenásàatúacaalí, idènia yàacawéeri abéeri asiali càmíiri yeebáida Jesús, quéwa iwàwacaalí ìyaca úapicha, yá càmita iwàwacutá umàacacani. **14** Yái asiali càmíirica yeebáida Jesús, idéca Dios iicácani iyúwa yàasu wenàiwicapináwa yàacawéetúwa ìwalísewa, úái yeebáidéechúaca. Càita nacái úái inanái càmíichúaca yeebáida Jesús, idécata nacái Dios iicáca úa yàasu wenàiwica iyúpináwa, ùacawéeri ìwalísewa. Càmicaalí báisítani, yá cabáyawanáca mamáalàacata níatái péenibecuéca. Quéwa siúcade, idéca Dios iicáca nía càide iyúwa yàasunái wenàiwicawa.

15 Quéwa iwàwacaalí yàacawa yái càmíirica yeebáida Jesús, úa nacái càmíichúaca yeebáida, yá pimàacacué nàacawa. Yái wéenásàirica, úa nacái wéenásàatúaca, canácata ichùulièri nàyaca náapichawáaca chàinisíiri iyú. Dios imáidacaté wía wàyacaténá wáapichawáaca matuíbanáita. **16** Píacué nàacawéeyéi inanáica, càmítacué pialía pipíchaléwa. Isicúata, ìwalíise yái iicácanáwaca pìyaca piacawéeri yáapichawa, yá yéewa

pitéca íiwitápuwa ichúuliacaténáwa yùuwichàacáisi íicha. Píacué nacái nàacawéeyéi asianáica, ìwalíise yái iicácanáwaca pìyaca piacawéetúwa yáapichawa, yá yéewaca pitéca íiwitápuwa uchúuliacaténáwa yùuwichàacáisi íicha.

17 Quéwa iwàwacutácué pìyaca pialimáwanama càitáde iyúwa Wáiwacali imàacáanacué pìyaca, càita nacáide iyúwacué Dios imáidacaalítécué pía. Càì iicácanáwa numàaca nalí wawàsi, nàyáanápíná macáita nái yeebáidéeyéica Jesús. **18** Dios imáidacaalí abéeri asiali idéeri náiríaca ìwalíisesàì ipùata íimami, yá iwàwacutá ìyaca càita. Dios imáidacaalí yái càmíiricáwaca idé náiríaca ìwalíisesàì ipùata íimami, càmita iwàwacutá ibáiniacawa ìwalíise yátái càmínáca náiríaca íichani. **19** Báisítacué núumaca pirí, càmita máiní cawènica yái náiríacaalí wàwalíisesàì ipùata íimami, càmicaalí nacái náiría wáichani. Yáta iwàwacutá wamànica, yái Jesús íiméericata walí ìwali, yátái Dios ichùulíerica wamànica. **20** Iná wáalimáwanamata iwàwacutá wàyaca càita iicácanáwade iyúwataté Dios imáidacaalíté wía.

21 Nàasu wenàiwicacaalíté pía, càité Dios imáidaca, picá achúma piwàwa ìwalíise. Quéwa yéewacaalí pimusúadaca piawawa píiwacali íichawa, yá pimànicani mesúnamáita.

22 Nàasu wenàiwicacaalí pía,

càité Wáiwacali imáidaca, siùcade, canácata idacuèri píiwitáise quirínama, idécáiná Wáiwacali yàasuca pía. Quéwa cà míiricaalíte nàasu wenàiwica pía, càité Wáiwacali imáidaca, siùcade, yá Wáiwacali yàasu wenàiwicaca pía. **23** Idécáinácué Dios iwèniaca pía, cawèníiri iwèlisi iyú, liri íiraná iyúwa, íná càmita iwàwacutá áiba wenàiwica ichùulíaca pimànica quirínama yái èeri yàasu wawàsica.^e **24** Iná píacué nuénánáica, piyacué píalimáwanama càita iicácanáwade iyúwa-taté iicácanáwacué piyaca Dios imáidacaalítécué pía.

25 Nalí níái cà míiyéicáwaca idé icásàawa, canácata Wáiwacali imàaquéeri nulí tàacáisica nàwali ichùulìèripiná namànicata. Quéwa nucàlida nalí ìwali yái nuínáidáanácawa càide iyúwa yái idéerica Dios iicáca ipùalé manuísíwata, peebáidacaténácué yái nucàlidéerica ìwali. **26** Iwalíise yái yùuwichàacáisi càiricáwaca yàanàaca wía siùcade, cayába càmíná càmitàacá nacásàawa. **27** Iná pidèniacaalí piacawéetúawa, picá píináida pimàacacá úa. Canácaalíca piacawéetúá, picá picutáida piacawéetúapináwa. **28** Quéwa idécaalí píináida peedá piacawéetúawa, càmita pimàni pibáyawanáwa. Abéechúa mànacàu

càmíichúaca idé iimá asíali yáapicha, ucásàacaalíwa, càita nacái càmita umàni ubáyawanáwa. Quéwa níái icásèeyéicawa nadèniapináca madécaná íiwitáaná yùuwichàacáisi, yácata yái càmita nuwàwa nachàbacáwa iricubàa.

29 Nuénánái, yácué nuwàwéeri núumaca pírí ìwali yái: Máiníca maléénaca yàacawa wapíchalé yái èerica imáalàacaténáwa. Iná siùcade, níái idènièyéica yàacawéetúawa, iwàwacutá nàyaca càide iyúwa níái canéeyéica yàacawéetúá. **30** Níái íicháaníyéica, iwàwacutá nàyaca càide iyúwa cà míiyéi íicháaní. Níái achúmèeyéica iwàwa, iwàwacutá nàyaca càide iyúwa casíimáiyéi iwàwa. Níái casíimáiyéica, iwàwacutá nàyaca càide iyúwa cà míiyéi casíimái. Níái iwènièyéica yàasuwa, càmita iwàwacutá nàyá náináidacawa ìwali yái èeri yàasuca. **31** Níái casíimáiyéica iwàwa nadèniacáiná madécaná yàasusi cháí èeri iricu, iwàwacutá nàyaca càide iyúwa cà míiyéi casíimái iwàwa ìwalíise. Yácáináí èeri càirica waicáca iicácanáwa siùcade, imáalèèripináwa mesúnamáita.

32 Càmita nuwàwa achúmacuéca piwàwa ìwali yái èeri yàasu wawàsica. Yái asíali cà míiricáwaca icásàawa, achúmaca iwàwa íibaidacaténá Wáiwacali

^e 7.23 Iwàwáaná íimaca: càmita iwàwacutá wamàacaca wíawawa wàasu patrón ichùulíaca wamànica quirínama yái èeri yàasu wawàsica, itàanáca wáiwitáise ìwali.

irí, imànicaténá nacái càide iyúwa iwàwáaná. **33** Quéwa yái icàsèerica, achúmaca iwàwa ìwali yái èeri irìcuíri wawàsica. Yá nacái iwàwacutá imànica càide iyúwa yàacawéetúa iwàwáaná. **34** Yá áibacata nàináidaca náichawáacawa. Uái inanái icàsèechúacawa, áibata uínáidacawa uícha úái càmíichúacáwaca iimá asíali yáapicha, canéechúaca yàacawéeri. Uái canéechúaca yàacawéeri achúmaca uwàwa uíbaidacaténá Wáiwacali irí, ucùacaténá uináwa, uíwítáise nacái. Quéwa úái icàsèechúacawa, achúmaca uwàwa ìwali yái wawàsi èeri irìcuíríca, càinápinácaalí iicácanáwa usímáidaca uàcawéeriwa.

35 Càicué núumaca pirí nuyúudàacaténácué cayába piasu wawàsi. Càmita numáisaníacaténácué picàsàacawata piyacaténácué machacànita, cayába nacái wenàiwicanái ipíchalé, canácaténáta nacái íibèericué pía pimàacacaténácué píawawa macáita Wáiwacali irí.

36 Abéeri asiali íináidacaalí càmita cayába iicáca íidu ìyaca màacawéerita béeruwaca, càmíichúaca iimá asíali yáapicha, iwàwacaalí ucàsàacawa, yá imànica ulí càide iyúwa iwàwáaná, càmita imàni ibáyawanáwa. Cayábacata ucàsàacawa. **37** Quéwa yái càmíirica iwàwa íidu icàsàacawa, yá nacái càmita íidu iwàwa icàsàacawa, càmicaalí nacái

uiná imawèniapiná uíwítáise, uálimápinácaalí uìdeniaca úawawa íicha càide iyúwa uwàwáaná, yá nacái úaniri imànicata ulí cayábéeri. **38** Nèese yái imàaquéerica íidu icàsàacawa imànica cayábéeri. Yái càmíirica imàaca íidu icàsàawa imànica cayábéeri quiríta íicha yái áibaca.

39 Uái inanái icàsèechúacawa càica úade iyúwa idacuéchúawa Dios yàasu ley ìwalíise, idècunitàacá cáuca yái ùacawéerica. Quéwa ùacawéeri yéetácaalíwa, yásí idéca uchadàacawa ìwalíise, yá nacái yéewaca ucàsàacawa càinácaalíta yáapicha uwàwa ucàsàacawa àniawa, quéwa yáapichata yái yeebáidéerica Jesús. **40** Quéwa càì nuínáidacawade, máiní yáawanáipiná casíimáica úata, càmicaalí yèepúa ucàsàacawa àniawata. Càì nuínáidacawa nuebáidacáiná nudènìaca Dios yàasu Espíritu nuwàwalicuwa.

Níái yàacàsi nèeyéica yéenáiwánásináí irí

8 **1** Siùcade, nucàlidacué pirí ìwali yái pisutéericuéca péemíawa núa ìwali cuyàluta irìcu, nàwali níái yàacàsi nanuéyéica yéenáiwánásináí irí. Báisíta idécué píimaca cáalíacáica wía macáita. Máinícaalí cáalíacáica wenàiwica iicácawa, yá canùmaséeca nía. Quéwa cáininácaalí wai-cáca áibanái, yásí ichàiniadaca náiwítáise. **2** Yái iyúunáidéerica

yáaliacawa madécaná wawàsi ìwali, báisíta càmitàacá idé yáaliacawa càide iyúwa iwàwacutáaná yáaliacawa. **3** Quéwa càinácaalí cáiníná iicáca Dios, yá idécáináta Dios yáaliacawa nacái ìwali.

4 Néese ìwali yái yàacàsi piyéericuéca iinásica nanuérica yéenáiwánásinái irí, báisíta idé wáaliacawa canácata nawèni níái yéenáiwánásináica cháí èeri irícu. Yá nacái abéericata Dios báisíirica yái iya. **5** Ewita nàyaca madécaná wawàsinái wenàiwicanái yèeyéica íipidená diosnái ìyèeyéica chènuniré, chá nacái cáli iinata, (báisíta nàyaca madécaná wawàsi níái wenàiwicanái yèeyéica íipidená diosnái, náiwacanánái nacái.) **6** quéwa walí, wía yeebáidéeyéica, wáaliaca ìyaca abéerita Dios, yái Wáaniri idàbáidéericaté macáita yái wawàsica, yái yàasuírica nacái wía. Abéerita nacái Wáiwacali Jesucristoca, yái Dios imàníiricaté ìwalíisená macáita yái wawàsi ìyéerica cháí èeri irícu, yá nacái wadènièrica wacáucawa ìwalíisená.

7 Quéwa càmita macáita náaliacawa ìwali níái wenàiwicaca. Ipíchawáiseté peebáidacuéca Jesús, abénaméeyéi péenacué yèeyéité yéenáiwánásinái íimiétacaná. Siùcade, mamáalàacata peebáidacuéca nadèniaca nacáucawa. Iná ìwalíise, piyáacaalícué yái iinási nanuérica yéenáiwánásinái irí, yácué piwàwalica yái pimàníiricatécué

quéecha, yácué cabáyawanáca piicáca piawawa. **8** Báisíta càmita wadènià wàasu wawàsiwa Dios yáapicha, yàacàsinái ìwalíise. Càmita nacái máiní cayába wía nàwalíise, éwita wayáaca nía. Càita nacái càmita báawa wía nàwalíise, éwita càmita wayáa nía.

9 Quéwa cayábacué píicha. Ewita yéewacuéca piyáaca canánama íiwitáaná yàacàsi, áibanái imànicáichacué ibáyawanáwa picùaléta, naicácalícué piyáaca iinási, níái càmíiyéicáwaca idé ìyaca dàalanama Dios itàacái ìwali. **10** Wáimacáita: Pía idéerica yáaliacawa ìwali yái wawàsica, iicácaalí piawina piyáaca piyáacaléwa yéenáiwánásinái icapèe iriculé, yái càmíirica idé ìyaca dàalanama Dios itàacái ìwali, yá iyúunáida báawéerica yái còi pimànica. **11** Néese yái wéénàsàiri càmíiricáwaca idé béerica íiwitáise Dios itàacái ìwali, iicácaalí wía yéenáiwánási icapèe néré, wía idéeyéica béeyéica íiwitáise Dios itàacái ìwali, yá iyúunáida cayábaca wàaca yéenáiwánási íimiétacaná, yá ìwalíise, yá imànipináca ibáyawanáwa wacùaléta yái Cristo yéetéericatéwa nacái ìwaliná. **12** Iná picùalécaalí péenàsàiri imàni ibáyawanáwa, yá nacái báawaca pimànica íiwitáise, càmicáináca idé ìyaca dàalanama Dios itàacái ìwali, yá nacái pimànica pibáyawanáwa Cristo

irí. **13** Iná yàcàsi ìwàlìisecaalí nuénàsàiri imàni ibáyawanáwa, yá càmita nuyáapíná quirínama iinási, ipíchaná nuénàsàiri imànica ibáyawanáwa nucùaléta.

**Apóstolnái idèniaca
wawàsi macái ìwalita**

9 **1** Núa canéerita íiwacali cháí èeri irícu, Dios yáapichata nùya. Dios imàacacaté núa apóstol iyú. Nuicácaté nacái Jesús yái Wáiwacalica. Iwalíise yái íibaidacalési numàníirica Wáiwacali irí, yácué piwènúadaca píiwitáisewa irípiná. **2** Quéwa éwita càmita áibanái iicá núa càide iyúwa apóstol, quéwa pirícué núacata apóstol. Píatacué yái yáasáidéeyéi núacata yái Wáiwacali yàasu apóstol.

3 Iná yàaca nuebáaná nasàna níái itàaníyéica báawanama nùwali: **4** Wía apóstolnáica, cámináta wadèniaca wawàsi pìanápínacué wayáa, wàiranápíná nacái iinatabàa asáiri wawàsica, ìwàlìise yái wáibaidáanáca Cristo irí. **5** Wadèniata nacái wawàsi watéénápíná wáapicha wàacawéetúawa yeebáidéechúaca Jesús, wamànicaalí àyapu càide iyúwa namàníiná níái áibanái apóstolnáica, iyúwa Pedro, iyúwa nacái níái Wáiwacali Jesucristo yéénanáica. **6** Cámináta wíacata yái iwàwacutéeyéi íibaidaca áiba íiwitáaná íibaidacalési Bernabé

yáapicha yéewacaténá wayáaca wayáacaléwa.

7 Péemíacué: Abéeri wenàiwica idècunitàacá iyaca úwi iyú, càmita ipáyaida yáawawa, iwèniacaténá iríwa yái wawàsi iwàwacutéerica. Níái ibànéeyéica uva yàasu èeri nàwacáidaca iyacaná, nadèniaca wawàsi nayáanápíná iyacaná yééná. Níái pìráináí icuèrinánáica, nadèniaca wawàsi nàiráanápíná nàini ituní yééná níái pìráí nacuéyéica. **8** Yái càináca núumacuéca pìrí, cà míirita máiní nuíwítáisecata. Càicata nacái Dios yàasu ley íimaca. **9** Càica Dios yàasu ley íimaca: “Píca pibàlìà pacá inùma idècunitàacá ucàpucùadaca úamiwáisewa íba àicu ìwali, ubaquíacaténá pìrí ituínási, uyáacaténá yái icaléericawa.”* Yái càináca íimaca, ¿achúmasica Dios iwàwa nàwalita abéerita níái pacánáica, **10** wawàwali-caalí nacái yái càì íimaca? Báisíta wawàwalita yái càì íimaca. Càica iyáaná yái wawàsica, yái icunuérica cáli bànacalé yàalupíná, yá nacái ibaquiérica ituínisi, náibaidaca, nacùacáiná needápínáca nawèniwa iyacaná yéénáta. **11** Càita íicácanáwa wamànica. Idéca wabànaca piwàwa iriculécué Dios itàacái. Iná iwèni yái íibaidacalési wamàníiricuéca píapicha, yá wadèniaca wawàsi pìacaténacué walí yái wamáapuerica. **12** Iná

áibanái wenàiwica idèniacaalí wawàsi needácáténacué pícha nàasupináwa, máini yáawanái wadèniaca wawàsi wía. Quéwa càicáaníta, càmita weedácué pícha wàasupináwata. Wàideniàcáita macáita yái wawàsica, ipíchaná nayúunáida ìwalíiseca yái wacàlida tàacáisi cayábéerica Cristo iináwaná ìwali.

13 Càide iyúwa idéenacué píalíacawa, níai íibaidéeyéica Dios icapèe irícu nayáaca yéená yái yàacàsi iyéerica Dios icapèe irícu. Níai inuéyéica cuwèesi, yeeméeyéica cuwèesi chàwita íinata, iwàwacutá nayáaca yéenáta yái cuwèesi neeméerica Dios irí. **14** Iná càita nacái Wáiwacali íimacaté, níai icàlídéeyéica yái tàacáisi cayábéerica iwàwacutá nacái nàyaca iyúta yái nacàlidáanáca yái Dios itàacáica.

15 Quéwa núa, càmita nusutácué pícha nùasupináwata, éwita nudèniaca ìwali wawàsi. Nutànàacué pirí, quéwa càmita pìacáténacué nùasupináta. Iná abéeri wenàiwica yàacaalí nùasupiná abéeri wawàsi, yá idéca imàlùdaca nuícha yái nuíbaidáanáca mawèniita iyúwa apóstol. Iná ipíchaca ichàbawacawa nulí yái càiri wawàsica, yá cayába cáminá nuétácawata.

16 Iná éwita nucàlidaca yái tàacáisi cayábéerica, càicáaníta, càmita cawèni nuicáca núawawa ìwalíiseta. Iwàwacutácáináta nucàlidani, Dios ichùuliacáiná

numànicani. Càmicaalí nucàlida yái tàacáisi cayábéerica, yá Dios yùuwichàidapináca núa.

17 Iná numànicaalí nùasu wawàsitawa yátái íibaidacalésica, yá yéewa nucàaca nuedáca nuwèniwa Dios íichata. Quéwa càmita nùasu wawàsi yátái càinucàlidacani, Diosta yái ichùulíacani, yá iwàwacutácáita numànicani. **18** Néeni, ¿Càinápiná yàa nuwèni? Yácata nuwèni yái, nucàlidáanáca mawèniita yái tàacáisi cayábéerica, éwita nudèniaca wawàsi napáyaidáanápiná núa ìwalíiseta.

19 Iná éwita canáca yàasu wenàiwiquéeri núa quirínama, càicáaníta, yá numànica núawawa càide iyúwa macái yàasu wenàiwica, yéewacáténá nuyúudàaca madécaná wenàiwica ichùuliacawa yùuwichàacáisi íicha.

20 Nùyacaalí judiónái yèewi, yá iwàwacutá nùyaca càide iyúwa judiónái íináidáanáwa, iyúwa nacái nàyáaná, nuyúudàacáténá nachùuliacawa yùuwichàacáisi íicha. Níai imàníiyéica càide iyúwa ley íimáaná, nùyacaalí náapicha, yá nùyaca càide iyúwa iicácanáwa nàyaca, éwita nudèniaca wawàsi càmicaténá numàni càide iyúwa ley íimáaná, nuyúudàacáténá nachùuliacawa yùuwichàacáisi íicha. **21** Nùyacaalíté nèewiré níai càimíiyéica yáaliawa ley íimáaná, yá nùyacaté càide iyúwa náináidáanáwa, iyúwa

iwàwacutáaná wàyaca. Càicaté numànica nuyúudàacaténá nacái nachúuliacawa yùuwichàacáisi íicha. Ewita báisíta núa, nùyaca abémáidata Dios yàasu ley ichàini yáawibàa, siùcade, yá nacái nùyaca càide iyúwa Cristo ichùulianá numànica. **22** Nùyacaalí nacái nèewi, níái àtèeyéicáwaca yeebáidaca Cristo, yá numànica càide iyúwa náináidáanáwa, yái iwàwacutáanáca wenàiwica imànica nuyúudàacaténá nía. Iná macái wenàiwica íiwitáaná yèewi idé núalimáida nùyaca yéewacaténá nuchúuliadaca abénaméeyéi yùuwichàacáisi quichái íicha nèewíise. **23** Càica numànica macáita tàacáisi cayábéeri ìwalíise, nuwàwacáiná nuedápináca nulíwa náapicha níái cawèníyeyi wawàsi Cristo yèeyéipináca nalí áiba èeri.

24 Cámináta idécué pialíacawa ìwali yái. Níái ipièyécawa, macáita náináidaca needáca nawèniwa, quéwa abéeripináta yái yeedá iwèniwa nèewíise. Càica wacáuca iyaca. Iná iwàwacutá wàyaca machacànita càide iyúwa Dios iwàwáaná yéewacaténá weedáca wawèniwa. **25** Macáita níái iwàwéeyéica isèiwicaca abéeri sèiwicái íiwitáaná, iwàwacutá namàaca namànica macáita yái báawéeripináca imànica nalí. Ewita needápináca nawèniwa yái

ibadéeripinácawa mesúnamáita. Quéwa wía, weedápináca wawèniwa yái iyéeripináca walí càiripináta. **26** Iná núa, càmita nupíawa càide iyúwa yái cànírica yáalíawa alénápinácaalí yàanàa, cà nupíacawa. Càmita nacái nunúadáida isicúata càide iyúwa yái ipéliérica irínámitawa. **27** Iná ìwalíise, nuidenia chàinisíiri iyú nuináwa báawéeri íicha, numànicáicha áiba wawàsi báawéeripiná imànica nulí. Nucàlidaca idenáami tàacáisi cayábéerica áibanái irí, ipíchaná mawènica Dios iicáca yái nuíbaidacaléca.

**Yàalàacáisi yéenáiwanási
íicha, íicha nacái yái máinírica
cáinináca waicáca**

10 **1** Nuénánái, càmita nuwàwa piimáichacuéca yái Dios imàacáanácaté wàawirináimi yàacawa macáita manuíri acalèe* itáaná yáawibàa. Yá nacái Dios ichàbáidáanácaté nía macáita lamá Quíréeri* ìwalìabàa chuìtabàata. **2** Macáita nacái nèepunícátéwa acalèe yáawibàa. Macáita nacái nachàbacatéwa lamá ìwaliabàa, yá càicaté níade iyúwa idéeyéité ibautizácawa macáita yéewacaténá abéericata nía Moisés yáapicha, nàacaalítéwa yáami. **3** Macáita nacái nayáacaté yái yàacàsi chènuníiséerica Dios yèericaté nalí, yái pani nacáirica

ípidenéericaté maná.* **4** Macáita nacái nàiracaté yái úni Dios yèericaté nali imusuéricatéwa íba manuiri yèewíise Dios ichàini iyú. Yái íba manuírca, yácataté càiride iyúwaté Cristo yèepuníiricatéwa náapicha. **5** Iná càicaté Dios iyúudàaca macáita níai wenàiwicaca madécaná wawàsi iyú nacái. Quéwa càmitaté cayába Dios iwàwa náapicha níai manùbéeyéi néenaca. Iná ìwalíise, yáté imàacaca néetácawa, yá nacái nachéecami iriacatéwa máisawalíiri néenibàata.

6 Càicaté wawàsi ichàbacawa nali yéewacaténá yàalàaca wía càiri wawàsi íicha, ipíchaná wawàwaca wamànica walíwa máini yái báawéerica càide iyúwaté israelnái iwàwáaná máini yái báawéerica.* **7** Càimicaténá wàa yéenáiwánásinái íimíetacaná càide iyúwaté abénaméeyéi néená imàníiná. Càica Dios itàacái íimaca nàwali: “Yáté nàwacáca náawinacawa nayáacaténá nayáacaléwa, nàiracaténá nacái. Néese, yáté namichàacawa namáidáidanama nawáilaca yéenáiwánási irí.”*

8 Càmita nacái iwàwacutá wamànica báawéeri wainá iyúwata, iyúwaté abénaméeyéi néená imàníiná. Iwalíise, yáté néetácawa abéeri èeri iricuta veintitrés mil nabáyawaná ìwalíisewa.* **9** Càmita nacái iwàwacutá wamànica

wabáyawanáwa alénacaalí inùmámi càmita Wáiwacali yùuwichàida wía ìwalíise càide iyúwaté abénaméeyéi imàníiná. Yá àapinái yaamíacaté nía, yáté néetácawa naculále iyú.* **10** Càmita nacái iwàwacutá watàanica báawanama Dios ípidená ìwalita càide iyúwaté namàníiná abénaméeyéi néená. Iwalíise, yáté Dios ibànùaca yàasu Angel inúaca nía, yái idènièrica wawàsi inúanapíná.

11 Càicaté nachàbacawa. Dios yùuwichàidacaté nía, yéewáidacaténá wía. Natànàacaté nacáini yàalàacaténá wía iyú ipíchaná wamànica càì, walípiná wía iyéeyéica siùcade, èeri imàalàacaalíwa iyaca. **12** Iná cawinácaalí iyúunáida iyaca báisíta dàalanama Dios itàacái ìwali, iwàwacutá icùaca yáawawa ipíchaná icaláacawa imànicaalí ibáyawanáwa. **13** Yátacué Camèniàdacáiri yáalimáidacué iicáwa pía iyú yái macái wenàiwica idéerica ichàbacawa yèewibàa. Quéwa yái Dios mayamáacata imànica càide iyúwa íimáaná. Iná càmita imàacapíná wáuwwàacawa irìculé yái càimíiripínaca wáalimá wàideniaca. Yàasu èeripíná yàanàaca wía, yá nacái Dios yàapínacata walí wachàini wáalimácaténá wàideniacani.

14 Iná piacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, picácué

píalimá pìaca yéenáíwanásinái íimiétacaná. **15** Nutàanícué pírí càide iyúwa níái wenàiwica cáalíacáiyéica. Píatacué yáa-lía íináidacawa ìwali yái càirica núumacuéca pírí ìwali. **16** Wamànicaalí Santa Cena, wàira-caalí bacàa irícuíse uva ituní, yá wawàwalica yái cayábéeri Cristo imàníiricaté walí cruz ìwali, yái wàaca Dios irí cayábéeri ìwalíise yái íiraná yúuquéericaté wáichawalíiná, wáasáidéerica iyú abédanamaca wáiwitáise Cristo yáapicha. Yái pan wasubèriadée-rica, càicáaníde iyúwa Cristo íiná yùuwichèericatéwa wáichawalíiná cruz ìwali, yéewacaténá abédanamata wáiwitáise yáapicha.* **17** Iyaca abéerita pan yái wayéerica yéená wamanùbaca iyúwa. Iná éwita manùbaca wía, quéwa abéeri íiwitáaná wenàiwicata wía iyúwa abéeri wenàiwica íinánáiná.

18 Piicácué náiwitáise iyáaná níái israelnáí nanúacaalí cuwèesi, yái nèericaté Dios irí, yá neemácani chàwita íinata. Néese, yá nayáacani namanùbaca iyúwa, abédanamacáiná náiwitáise náapichawáaca, Dios yáapicha nacái. **19** ¿Càiná nuwàwáaná núumaca? Càmita cawèni nuicáca níái cuwèesínái nanuéyéica yéenáíwanásinái irí, canácáiná yéenáíwanási iwèni, canáca nacái

nacáuca. **20** Nuwàwáaná núumaca. Níái càmfíyéica judíonái nanúaca cuwèesínái espíritu báawéeyéi irípináta, càmita Dios iríta.* Núa, càmita nuwàwa pidèniacuéca piasu wawàsiwa espíritu báawéeyéi yáapicha. **21** Píacué idènièyéica yàasu wawàsiwa Wáiwacali yáapicha, càmita nacái yéewa abédanamaca piasu wawàsi espíritu báawéeyéi yáapicha. Píacué nacái idéeyéica yáasáidaca yáawawa abédanamaca íiwitáise Wáiwacali yáapicha. Càmita yéewa abédanamaca píiwitáise cué Camèniadacáiri yáapicha, pìacaténácué íimiétacaná, pimànicaténácué càide iyúwa espíritu báawéeyéi imàníiná.

22 Iwàwacutá cáalu wamànica wabáyawanáwa calúacáicha ìwalíise yái Wáiwacalica. Càmita iwàwacutá wamànica wabáyawanáwa alénacaalíta inùmámi càmita Dios yùuwichàida wía ìwalíise

Màasucanáta wàyaca èeri íiwitáise íicha Dios irípiná

23 Píacué yeebáidéeyéica Jesús abénaméeyéi péená íimasa càide: “Macái wawàsi ìwalita nudènia wawàsi, yéewa numànica nuwàwéerita numànica.” Quéwa níái wawàsi nuwàwéeyéica numànica, càmita macáita namànica nulí cayábéeri. “Macái wawàsi ìwalita nudèniaca wawàsi,

numànicaténá nuwàwéerita numànica.” Ewita nudènìaca wawàsi numàníinápíná macáita níái nuwàwéeyéica numànica, quéwa càmita macáita namàaca wáiwitáise idàwinàacawa Dios ìwali.* **24** Càmita cayába wáináidacawa wàasu wawàsi ìwalitawa. Iwàwacutá nacái wáináidaca wamànica nalí cayábéeri níái áibanáica.

25 Yéewacué piwènìaca piyáawa macái iinásita aléde nawéndacatalécani. Quéwa picácué pisutá péemìawa nía yéewacaalí wayáacani, càmicaalí nacái yéewa wayáacani, achúmacáichacué imànica piwàwa. **26** Yácaínái yàacàsi càirica nàaca yéenáiwánásinái irí, Wáiwacali yàasuta, càmiirita yéenáiwánásinái yàasuta. Iná yéewacué piyáacani matuíbanáita.*

27 Abéeri wenàiwica càmiiri yeebáida Jesús imáidacaalí piyáa, piwàwacaalícué piacawa yáapicha, yácué iwàwacutá piyáaca macáita yái yàacàsi íiwitáaná yèericuéca pirí. Quéwa picácué pisutá péemìawa nía yéewacaalícué piyáacani, càmicaalí nacái, ipíchanácué achúmaca imànica piwàwa. **28** Quéwa áiba íimacaalícué pirí: “Yá iinásiquéi nanuéri yéenáiwánásinái irípiná.” Yá càmita yéewacué piyáacani ìwalíise yái wenàiwica icàlidéericuéca pirí iináwaná ìwali, achúmacáicha

nacái imànica iwàwa. Yácaínái yàacàsi càirica nàaca yéenáiwánásinái irí, Wáiwacali yàasuta, càmita yéenáiwánásinái yàasuta, íná yéewacué piyáacani matuíbanáita.

29 Quéwa ìwalita càì núumaca, yái áiba wenàiwica íináidáanácawa, càmitacué piwalita. Càmita yéewa áibanái itàanica nùwali báawanama yàacàsi ìwalíise.

30 Nuyáacaalí yàacàsi, yá nùaca cayábéeri Dios irí ìwalíise. Yá canácata yéewáaná áibanái itàanica nùwali báawanama, idécáiná nùaca Dios irí cayábéeri ìwalíise.

31 Iná piyáacaalícué piyáacaléwa, pìiricaalícué nacái piyáacalé íinatabàawa, pimànicaalícué nacái áiba wawàsi, pimànicuénì piacaténácué Dios irí cayábéeri, macái wawàsi ìwalita. **32** Picácué pimàni wawàsi yái báawéeripináca imànica judíonái íiwitáise, nía nacái càmiíyéica judíonái, càita nacái nalí níái yeebáidéeyéica Jesús. **33** Pimànicué càide iyúwa numàníiná, macái èerita. Nuwàwa numànica cayábéeri wawàsica áibanái iríta. Càmita nucutáida nulípinátawa wawàsita, nucutáidaca wawàsi áibanái irípináta yéewacaténá nachúuliacawa yùuwichàacáisi íicha.

11 **1** Iwàwacutácué píalimáida piyaca càì iicácanáwade iyúwa nùyáaná, càide iyúwa

núalimáidáaná nùyaca, càì
iicácanáwade iyúwaté Cristo
iicácanáwa iyaca.*

**Iicácanáwa nàwalica nabàlewa
níái inanái yeebáidéeyéica Jesús**

2 Nùacué pirí cayábéeri iwa-
líise yái piwàwalinácuéca núa
èeri imanùbaca macái wawàsi
ìwalita, pìyacáinácué nacái
ìwali mamáalàacata yái tàacáisi
nuéwáidéericatécué pía ìwali.

3 Quéwa nuwàwacué píalíacawa:
Yái Dios, yácata Cristo íiwitápu, yái
Cristoca yácata náiwitápu macáita
níái asíanáica, yái nacái asíalica,
yácata uíwítápu úái inanáica. 4 Iná
ìwalíise abéeri asíali yèepùacaalí
íiwitawa wáluma iyú idècunitàacá
itàanáica Dios yáapicha, icàlidacaalí
nacái Dios itàacái, yá càmita yàa
Cristo íimiétacaná, yái íiwitápuca.

5 Quéwa úái inanái càmíichúaca
ibàlìà íiwitawa idècunitàacá
utàanáica Dios yáapicha, ucàlida-
caalí nacái itàacái, yá càmita uàa
ùacawéeri íimiétacanáwa, yái
uíwítápuca. Yá càica úade iyúwa
úái inanái náiwiséechúaca íiwita
ibáiná macáita. 6 Iná càmicaalí
inanái iwàwa yéepùaca uíwítawa,
yá cayábaca udalúaca uíchawa
yái uíwita ibáináca. Quéwa bá-
icaalí udalúaca uíwita ibáináwa,
càmicaalí nacái uwàwa nàiwisàaca
machùnawaca yái uíwita ibáináca,
yá iwàwacutá uépùaca uíwítawa.

7 Yái asíalica, càmita iwàwacutá
yéepùaca íiwítawa, batéwacáinaté
Dios imànicani càide iyúwa íiwi-
táise iyáaná, yá nacái yáasáidaca
ìwaliwa Dios ichàini. Quéwa úái
inanáica, iwàwacutá uásáidaca yái
uàanáca asíali íimiétacaná.* 8 Yái
idàbéericaté iyaca asíalica, Dios-
taté idàbani. Càmitaté imusúawa
inanái íichata, úái inanáica, úasí
Dios imusúadéechúaté asíali
íicha. 9 Càmitaté nacái Dios idàba
yátái asíalica inanái ìwalíisenáta.
Uái inanáica, úasí Dios idàbée-
chúaté asíali ìwalíisená, asíali
iwàwacutácáinaté úa uyúudàa-
caténáni.* 10 Iná asíali ìwalíisená,
nàwalíisená nacái níái ángelnáica,
yá iwàwacutá inanái itéca íiwita
ìwaliwa, abéeri yéenáiwánási
uásáidacaténá iyú uàaca
náimiétacaná.

11 Quéwa walí, wía yeebáidé-
yéica Jesús, yái asíalica, càmita
yéewa iyaca isicúata canácaalí
inanái. Càita nacái úái inanáica,
càmita yéewa ùyaca isicúata
canácaalí asíali. 12 Iná càide iyú-
waté Dios imusúadáaná asíali
ibàlài yáapi imànicaténá uyú idà-
béechúa inanáica, càita nacái asáica
inanái íicha níái asianáica siùcade.
Quéwasí Dios néeseta imusúawa
macáita yái wawàsica iyéerica cháì
èeri irìcu.

13 Iná píináidacuéwa ìwali
yái wawàsica iicácanáwapinácué

pimànica. Cayábatasica inanái itàaníca Dios yáapicha, éwita càmita uépùaca íiwitawa. **14** Càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, yáta yée-wáida wía iicacánáwapiná wàyaca. Càmita cayába waicá cáalaca asíali íiwita ibáiná. **15** Quéwa úái inanáica, cáalacaalí uíwita ibáiná idàwinàacawa, yásí casíimáica uicácani. Dios yàacaté inanái irí uíwita ibáiná yéewacaténá uépùaca uíwitawa iyú. **16** Iná abénaméeyéi iwàwacanámi itàaníca ìwali abémáidata, càmicáiná nawàwa namànica càide iyúwa núumáaná nalí. Píatacué yáalía imànica wawàsi. Quéwa càmita càì wáiwitáise macáita, wía yeebáidéeyéica Jesús.

Namànica Santa Cena càide iyúwa náiwitáise iyáaná
(1 Co. 11.23-25; Mt. 26.26-28;
Mr. 14.22-24; Lc. 22.17-20)

17 Iná ìwalíise, yái càiripináca nucàlidaca pirícué ìwali siùcái, yá càmita yéewa nùaca pirícué cayábéeri. Imanùbacacáináta piwacáidacuécawa, càmita pimànicué piríwáaca cayábée-rita, pimànicáitacué piríwa báawéeri wawàsica. **18** Idàbáanáwa, nuémiacué piináwaná piseríacuéca píichawáaca, píacué yeebáidéeyéica Jesús, imanùbacatacué piwacáidayacacawa. Yá núumaca nuliwa, báisíta cámíná yái càináca náimaca. **19** Báisíta iwàwacutáca nàyaca abénaméeyéi pèewicué,

níai càmíiyéica abédanama íiwi-táise píapichacué yéewacaténá cáaliacanáca níai idéeyéica ìyaca báisíta càide iyúwa Dios iwàwáaná. **20** Piwacáidacaalí-cuéwa, yácué piyáaca piyáacaléwa yái píiméericuéca ìwali, yácata wawàwalíná yái Wáiwacali Jesús yéetáanacatéwa wáichawaliiná. Quéwa báisíta càmítacué piwàwalitani. **21** Idècunitacué piyáaca, yácué piyáaca ráunamáita píalimáwanama yái yàacàsi pìanàidéericuéca napíchalé níai áibanáica, yácué càmita picúa níata. Yá máapica níai catúulécaneeyéica, canéeyéica irí yàacàsi. Quéwa abénaméeyéi càasuíyéi, yá nàiraca iwéréta nacàmaca. **22** Iná píacué idènièyéica icapèewa piyáacué piyáacaléwa, pìira-cué nacái picapèe irícutawa. Càmita cayába pibáiniadacuéca níai yeebáidéeyéica Jesús, Dios yàasunái wenàiwicaca. Yá nacái mawènicuéca piicáca níai canéeyéica irí yàacàsi. Iná ìwalíise càmítacué nuyanída pía quirínama.

Wáiwacali yàasu yàacàsi
(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25;
Lc. 22.14-20)

23 Yái yéewáidáaná càiri-cué nuéwáidaca pía ìwali, yátái Wáiwacali yéewáidéerica nacái núa ìwali: Yái Wáiwacali Jesús, yáta catàcani ipíchawáisetéca Judas yèepùadacani yùuwidenái iríwa, yáté yeedáca pan. **24** Néese

idécanaámité yàaca cayábéeri Dios irí, yáté isupáidacani, yá íimacaté: “Yái pan, càirica nùaca pirícué, càicáaníde iyúwa nuiná yái numàaquéeripináca yéetá-cawa pìwalínacué. Peedácuéni, piyáacuéni. Néese imanùbacata pìwacáidacuécawa nuípidená ìwali, yácué piwàwalica núa.”

25 Néese idécanaámité iyáaca, càita iicácanáwa yeedácaté úái bacàa uva ituní yàaluca, yá íimacaté: “Yái uva ituní iyéerica bacàa irícu, càicáaníde iyúwa nuíraná. Iwalí-seta yái nuíranáca, yá Dios imànica píapichacué wàlisài wawàsi pìyacaténacué càide iyúwa iwàwáaná, píacué yàasunái wenàiwicaca. Iná imanùbacata pìwacáidacuécawa nuípidená ìwali pìiracaténacué yái uva ituníca, yácué piwàwalica núa.”* **26** Iná imanùbacata piyáacuéca yái pan, pìiracuéca nacái yái uva ituníca bacàa irícuíse, yácué càica iicácanáwa pimànicade iyúwa picàlidacaalícué iináwaná ìwali, yái Wáiwacali yéetánácatéwa wáichawalíiná cruz ìwali, iwéréta yàanàapínáca àniawa.

Iicácanáwa iwàwacutá wàiraca Santa Cena

27 Néese abéeri péenacaalícué iyáa pan, ìiracaalí nacái Wáiwacali ibacàale irícuíse, yái càmfíríca yàa íimiétacaná càmicáiná cawèni iicáca íimáaná, yá imànica

ibáyawanáwa Wáiwacali iiná irí, íiraná irí nacái. **28** Iná ipícha-wáiseca wayáaca pan, wàiraca nacái uva ituní Wáiwacali ibacàale irícuíse, yá iwàwacutá waicáca wáiwitáisewa quée-chacáwa wáalimáwanama, wamànicaalí cayábéeri wawàsica, báawéeri nacái. **29** Iná yái iyéerica pan, ìiréerica nacái uva ituní, càmfíríca yàa íimiétacaná càmicáiná cawèni iicáca íimáaná yái Wáiwacali iiná yéetánácatéwa wawàwalíná, iyúwa nacái íiraná imusúanátéwa íícha cruz ìwali. Càmicaalí íináidawa nàwali càì, yá Dios yùuwichàidapínáca yái iyéerica pan, ìiréerica nacái uva ituní. **30** Iná ìwaliíse nàya madécaná cáuláiquéeyéi pèewicué, machawàaquéeyéi nacái iiná. Abénaméeyéi nacái idé yéetácawa. **31** Quéwa waicácaalí wáiwitáisewa wáalimáwanama quéechata, wamànicaalí cayábéeri, báawéeri nacái, yá càmita Wáiwacali yùuwichàidapíná wíata. **32** Quéwa Wáiwacali iicácaná yái wamàníríca, yá iwàwacutá yùuwichàidaca wía, yàasáidacaténá walí yái àyapu machacàníríca, ipíchaná yùuwichàidaca wía náapicha níái èeri mìnanaíca.

33 Iná càì numáalàidaca yái wawàsica. Nuénánái, pìwacáidacaalícuéwa piyáacaténacué píapichawáaca, iwàwacutápinácué

picùaca nàanàaca níái áibanáica.
34 Quéwa máinícaalí máapica áiba, yá iwàwacutá iyáaca icapèe irìcutawa ipíchaná Dios yùuwichàì-dacani ìwalíise.

Níái áibanái wawàsica, nucàlidapinacué pirí nàwali nùacaalítacué nupáchiaca pía.

Níái chàinisi Espíritu Santo yèeyéica walí

12 **1** Píacué nuénánái, nuwàwacué pialíacawa nàwali cayába càinácaalí wawàsica níái chàinisi Espíritu Santo yèeyéica walí.

2 Píacué yáaliéyéiwa càmicaalítéca peebáidacué Jesús, yáté pibatàcuéca píiwitáise itéca pía yéenáíwanásinái yàatalé, níái càmíiyéica yéewa itàaníca.
3 Iná nuwàwacué pialíacawa yái itàaníirica Dios yàasu Espíritu ichàini iyú, càmita yáalimá icuí-saca báawéeri tàacáisi iyú Jesús. Càita nacái càmita yéewa abéeri wenàiwica íimaca: “Yái Jesús, yácata Nuíwacalí”, càmicaalí itàaní Espíritu Santo ichàini iyú.

4 Péemíacué, nàyaca madécaná íiwitáaná chàinisinái yéewéeyéica Dios yàaca walí, quéwa abéericata Espíritu Santo, yái nàacatáiseacawa macáita. **5** Nàyacata nacái madécaná íiwitáaná wáibaidáanápíná Jesús irí, quéwa abéerita yái Wáíwacalica. **6** Nàyacata nacái madécaná

íiwitáaná íibaidacalési, quéwa abéerita Dios yái íibaidéerica wáapicha macáita yái íibaidacalési wamàníirica.

7 Quéwa áibata iicácanáwa Espíritu ichàini íibaidaca wáapicha wáalimáwanama yéewacaténá wayúudàayacacawa. **8** Abénaméeyéi irí Espíritu Santo yàa chàinisi màulenácaténá natàaníca cáalíacáiri iyú. Aibanái irí, yáta Espírituca, yàa nalí chàinisi natàanícaténá madécaná yáalíacáisi íiwitáaná ìwali cáiwitáiseeri iyú nacái. **9** Aibanái irí yàa manuícáténá nawàwa Dios iwéré, yáta Espíritu Santoca. Aibanái irí yàa chàinisi nachùnìacaténá cáuláiquéeyéi. **10** Aibanái irí yàa chàinisi namànicaténá yái càmíirica wenàiwica idé imànica. Aibanái irí yàa chàinisi, Dios yàacaténá nalí tàacáisi nachàbáidacaténá nacáini áibanái irí. Aibanái irí yàa chàinisi náalíacaténá naicáca yái itàaníirica báisíta Dios yàasu espíritu iyú, itàaníirica nacái espíritu cachìwéeri iyú. Aibanái irí yàa chàinisi náalíacaténá natàaníca madécaná tàacáisi íiwitáaná iyú. Aibanái irí yàa chàinisi náalíacaténá nacàlidaca madécaná wenàiwica itàacái íiwitáaná íimáaná. **11** Quéwa abéerita Espíritu Santoca, yái imàni macáita níái wawàsica. Yá nacái, yácata yàa walí wáalimáwanama níái chàinísica càide iyúwa iwàwáaná.*

Macáita Cristo iinánáiná wía

12 Càica iicacánáwa iyacade iyúwa wainá, éwita abéericata yái wainánáiná, quéwa idènièri ìwalíisewa madécaná wawàsi. Ewita manùbaca nía, quéwa abéeri wainánáiná ìwalita nachanàawa macáita. Iná càita nacái abéericata yái Cristoca.* **13** Càita nacái abéericata Espirituca yái ibautizá wía macáita yéewacaténá abéericata wainánáiná Cristo yáapicha, éwita judíonáica nía, càmmíyéi nacái judíonái, nàasu wenàiwicanái, càmmíyéi nacái nàasu wenàiwica. Yá nacái abéericata Espiritu Santo, yái iya macáita wawàwalicu.

14 Péemíacué. Yái abéeri wenàiwicaca, càmita yáawami iinánáínásitani. Nàyaca nacái madécaná wawàsi ichanèeyéiwa ìwalíise. **15** Iná wàabàli íimacaalíta: “Núa càmmírita nacáapi, iná càmita nainá yééná núa.” Ewita wàabàlicani, mayamáacata wainá yéénacani. **16** Uái wàuwica, úumacaalíta: “Núa càmmíchúata ituísita, iná càmita nuinánáiná yééná núa.” Ewita wàuwicani, mayamáacata wainá yéénacani. **17** Yáawami watuícacalíta macáita yátái wainánáiná, yá canáca yéewáaná wéemíacata. Wàuwicaalí nacái macáita yátái wainánáiná, yá canáca yéewáaná wamíaca asáiri isànita. **18** Quéwa Dios

ichanàidacaté wainánáiná ìwali macáita níái iwàwacutéeyéica ichanàacawa néenibàa càide iyúwa iwàwáaná. **19** Abéeri íiwitáaná wawàsicaalíta yátái ichanàawa wainá ìwali macáitatá, yá càmita abéeri wenàiwica iinánáínátani. **20** Siúcade, báisita madécaná níái ichanèeyéicawa wàwalíise, quéwa càicáanáta abéerita yái wainánáináca.

21 Yái watuíca, càmita yéewa íimaca wacáapi irí: “Càmita nuwàwacutá pía.” Càita nacái càmita yéewa wáiwita íimaca wàabàlinái irí: “Càmitacué nuwàwacutá pía.” **22** Càmita càì iyaná. Macáita níái wainá yéénáca, éwita níacani, canápinéeyéica waicáca, níatasí máiníiyéi iwàwacutácawa. **23** Nía nacái wainá yééná máiníiyéica mawènica waicáca, níasí máiníiyéi wáiyàaca ibàle cayába. Càita nacái níái áibanái wainá yééná wabáiniéyéica, níasí máiníiyéi wáiyàaca ibàlená quiríta áibanái íicha. **24** Quéwa níái áibanái wainá yééná asáiyéica ichanàacawa wàwalíise, càmita máiní wachùnìadaca nía. Quéwa Diosta imàni yái waináca, yá nacái yácata ichanàidaca wainá iwéré macáita níái ichanèeyéicawa wàwalíise, yéewacaténá cawènica waicáca níái mawèniíyéica waicáca. **25** Càicaté Dios imànica wainá ipíchaná wainá iyaca íichawáaca

méetàucunamata, achúmacaténá nawàwa nàwaliwáaca macáita níái ichanèeyéicawa wainá ìwalíise. **26** Iná abéeri wainá yéénacaalí cáíwi ìwali, yá càicáaníde iyúwa cáiwicaalí wàwali macáita. Càita nacái abéeri wainá yàanàacaalí cayába yàasu wawàsi ichàbawawa, yá nacái càicáaníde iyúwa casímáicaalí wainá macáita.

27 Iná péemiacué, càita nacái wía macáita, wía yeebáidéeyéica Jesús. Wíacata Cristo iinánáiná, yá nacái wàyaca irí wáalimáwanama càide iyúwa iiná yééná. **28** Càita nacái Dios imàacaca yeebáidéeyéica Jesús yèewi. Nía idàbéeyéi imàacaca níái apóstolnáica, pucháibáaná profetanái, máisibáaná níái yéewáidéeyéica wenàiwica.* Néese níái imàníyéica yái càmíríca wenàiwicanái idé imànica. Néese níái ichùunièyéica cáuláiquéyèi, iiquéeyéi áibanái ipùalé, nía nacái yáaliéyéica ichùuliaca níái íibaidéeyéica Wáiwacali yáapicha, yáaliéyèi nacái itàaníca áiba tàacáisi íiwitáaná iyú. **29** Iná càmita apóstolnáí nía macáita. Càmita nacái profeta nía macáita. Càmita néewáida wenàiwica macáita. Càmita nacái namàni macáita yái càmíríca wenàiwica idé imànica. **30** Càmita nacái nadènia chàinisi macáita nachùniacaténá wenàiwica. Càmita macái natàaníca áiba

tàacáisi íiwitáaná iyú. Càmita macáita náalía nacàlidaca íimáaná yái áibanái wenàiwica íiwitáaná itàacáica. **31** Iná iwàwacutácué pisutáca píríwa Dios íicha níái Espíritu ichàini iyúudèeyéipináca cayába wéénánái. Siúcade, nuwàwa núasáidaca pírícué abéeri àyapu, máiniiri cayábaca quiríta áiba wawàsi íicha.

Báisícaalí cáinináca waicáyacacawa

13 **1** Núalimácaalí nutàaníca madécaná wenàiwica itàacái íiwitáaná iyúta, ángelnái itàacái iyú nacáita, quéwa càmicaalí cáininá nuicáca áibanái, yá càica núade iyúwa abéeri sièru yéemáaná nanúacaalí ìwali. Yá canácata isàna càmicaalí càide iyúwa abéeri campana canéechúaca isàna quirínama. **2** Nudèniacaalí nacái yátái chàinisi nucàlidáanápínaca wenàiwica irí yátái wawàsi ichàbéeripinácawa wapíchaléwa, núalíacaalíwa nacái ìwali macáita yátái yáaliacáisi Dios idènièrica íbàacanéri iyú wenàiwica íicha, núalíacaalí nacái macái yáaliacáisi íiwitáaná ìwalita, manuícaalí nacái nuwàwa Dios iwéréta, yái yáaliméerica ichùuliaca dúli ichacá-cawa áibaléta, quéwa càmicaalí cáininá nuicáca áibanái, yá canácata nuwèni. **3** Nuwacùacaalí nacái nùasumiwa macáitatá, nùacaténá catúulécanéeyéi irítani,

numàacacaalí nacái neemáca núata, quéwa càmicaalí cáininá nuicáca áibanái wenàiwica, yá canápinácata iwèni nulí.

4 Cáininácaalí waicáca áibanái iwàwacutá:

Wàideniaca náicha madécaná wawàsi, cayába wáiwitáise náapicha.

Càmita cáudeni waicáca nía nàasu wawàsi ìwalísewa.

Càmita cawèni waicácawa náicha, càmita nacái canùmasée wía.

5 Càmita wataání nali báawéeri tàacáisi iyúta, càmita nacái wacutá walíwata wawàsi náicha.

Càmita calúa wía ráunamáita náapicha.

Càmita nacái wawàwali mamáalàacata yátái báawéeri namàníricaté walí.

6 Càmita casímái wawàwa waicáca níatái imàníiyéica báawéeri áibanái irí. Níata casímái wawàwa yáapicha, níái itàaníiyéica báisiiri tàacáisica.

7 Macái wawàsita wáalimá wàideniaca náicha.

Weebáida cayábaca náiwitáise macáita.

Wacùa nacái nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha.

Wàideniaca nacái náicha macái wawàsita.

8 Iná cáininácaalí waicáyacacawa, yá càmita waimáichapiná nía quirínama. Quéwa yái tàacáisi Dios imàaquéericaté áibanái icàlidaca

wenàiwica irí, imáalèeripinácawa. Imáalàapinátawa nacái yái natàanínáca áiba tàacáisi íiwitáaná iyú. Càita yái yáaliacáisica, imáalèeripinátawa nacái. **9** Siùcade, wáaliacawa Dios íiwitáise yéená ìwalita, yá nacái imàacaca wacàlidaca itàacái yéená ìwalita.

10 Quéwa yàanàacaalí yái cayábasíwéerica canánama íichata, yái wáaliánácawa yéená ìwalita yái Dios yàasu wawàsica siùcade, imáalèeripináwa.

11 Sùmàicaalíté núa, yáte nutàaníca càide iyúwa sùmài itàaníná, núináidatéwa nacái càide iyúwa sùmài íináidáanáwa. Aibata nacái iicacánáwa núináida nuicáca yái wawàsica. Quéwa idécanáamité béeerica núa, yáte numàacaca nuíchawa yái sùmài íiwitáiseca.

12 Siùcade, wáaliacawa báawatatá Dios íiwitáise ìwali càide iyúwa waicácaalí wanàniwa báawatatá chapúa samànéechúa iriculé. Quéwa áiba èeri, yá waicápináca wanàniwáaca Dios yáapicha. Siùcade, wáaliacawa íiwitáise yéená ìwalita. Quéwa néenialí, yásí wáaliápinácawa ìwali macáita càide iyúwa yáaliánáwa wawàwali.

13 Siùcade, nàyacáwaca níái máisiba wawàsica: Yái manuínáca wawàwa Dios iwéré, yái wacùanáca Jesús yàanàaca wàwaliná àniawa, yá nacái cáinináanáca waicáyacacawa. Quéwa yái máiníríca cawènica nèewíise níái máisiba wawàsica, yátái cáinináanáca waicáyacacawa.

**Watàanícaalí áiba tàacáisi
íiwitáaná iyú**

14 1 Iná pichàiniadacuéwa abémáidata cáininácaténácué piicáyacacawa. Pisutácué nacái piríwa Dios íicha níai chàinisica. Quéwa yáta máini iwàwacutá pisutácuéca piríwa Dios íicha, yái yàanápínaca pirícué itàacáíwa picàlidacaténácué wenàiwica iríni. 2 Yái itàaníríca áiba tàacáisi íiwitáaná iyú, báisíta càmíta itàaní wenàiwica irí, itàaníca Dios iríta. Canácáináta yáaliéri yéemiaca itàacái íimáaná, éwita itàaníca Espíritu Santo ichàini iyú yái tàacáisi càmíríca wáalía ìwali. 3 Quéwa yái Dios imàaquéerica irí itàacáíwa, yá icàlidacani amalánama wenàiwica irí, yéewacaténá nadàwinàacawa Dios itàacái ìwali, yàalàacaténá nía, ichàiniadacaténá nacái nawàwa. 4 Iná yái itàaníríca áiba tàacáisi íiwitáaná iyú, càmíríca wáalía wéemiaca íimáaná, idàwinàidaca yáawatawa Dios itàacái ìwali. Quéwa yái Dios imàaquéerica irí itàacáíwa icàlidacaténá wenàiwica iríni natàacái iyútawa, yásí idàwinàidéeri wenàiwica Dios itàacái ìwali.

5 Nuwàwata quéwa pitàanícuéca macáita áiba tàacáisi íiwitáaná iyúta. Quéwa, yá máini nuwàwa pimànicuécá, yái Dios imàacáanáca pirícué itàacáíwa picàlidacaténácué wenàiwica iríni, yácáiná máini cawènica íicha yái itàaníríca áiba

tàacáisi íiwitáaná iyú. Quéwa, yácaalíta icàlidaca íimáaná yái itàacáicawa, yásí yéewaca idàwinàidaca náiwitáise Dios itàacái ìwali, níai yeebáidéeyéica Jesús.

6 Nuénánái, siúcacaalíta nupáchiacué píata, yá nudàbaca nutàaníca pirícué áiba tàacáisi íiwitáaná iyúta, yácué càmíta píalía péemiaca nulítani. Yéewacaténácué yáasáidéerica nulí nucàlidacaténácué pirí yái càmírícuécá píalíawa ìwali, abéeri yáalíacáisi nacái, yá nacái abéeri tàacáisi Dios imàaquéeri nucàlidaca pirícué, càmícaalí abéeri yéewáidáaná íiwitáaná ìwali nacái.

7 Càirita nacái wawàsica, yái ichàbawa nalí níai sanàsica: úai íwa napuèchúaca, yá nacái arpa nasànadéerica, canácaalí yáaliéri imànica nasàna amalánama, yá càmíta yéewa wáalíacawa càinácaalí canciónica yái càí nasànadaca nayú. 8 Yái icáapíirica trompeta imàníiripínaca isàna úwinái irí, nachùnìacaténá níawawa, càmícaalí yáalía napùliaca cayába isàna úwinái irí, yá canácata yéewáaná nachùnìaca níawawa nàacaténá namànica ùuwicái. 9 Càita nacái ichàbacawa pirícué, pitàanícaalícué áiba tàacáisi íiwitáaná iyú, yái càmíríca wáalía wéemiaca, yá canácata yáaliériwa càinácaalí wawàwasiquéi càicué picàlidaca ìwali. Yá càicáaníde iyúwa watàanícaalí cáuli iríta.

10 Báisíta nàyaca madécaná íiwitáaná tàacáisica cháí èeri iricu, quéwa macáita náalíaca néemiaca nalíwáaca níái itàaníyéica iyú. **11** Quéwa càmicaalí nualía nuemiaca íimáaná yái abéeri wenàiwica icàlidéerica nulí, yá càica núa iríde iyúwa áiba cáli néeséeri, yá nacái càicata áiba cáli néeséericata nulíni. **12** Iná càita nacái ichàbacawa piricué, máinícaalícué achúmaca piwàwa nàwali níái chàinisínái Espíritu yèeyéica walí. Quéwa níatacué máiní iwàwacutá picutáida, níái chàinisínái imàaquéeyéica nadàwinàacawa Dios itàacái ìwali, níái yeebáidéeyéica Jesús.

13 Iná yái itàaníríca áiba tàacáisi íiwitáaná iyú, iwàwacutá itàaníca Dios yáapicha yéewacaténá yáalía icàlidaca íimáaná wenàiwica irí.

14 Nutàanícaalí Dios yáapicha áiba tàacáisi íiwitáaná iyú, yá nuíwítáisecata itàaní Dios yáapicha, quéwa càmita nualía nuemiaca yái càí núumaca ìwali.

15 Iná imáalàidáaná, yá iwàwacutéeri numànica yái. Nutàanícaalí Dios yáapicha áiba tàacáisi íiwitáaná iyú, yá nutàaníca yáapicha nulímanítawa. Iná nucántàacaalí irí áiba tàacáisi íiwitáaná iyú, yá nacái iwàwacutá nucántàaca irí áibanái yáacúalicu natàacái iyúta.

16 Píacaalí cayábéeri Dios irí píiwítáise iyúwa áiba tàacáisi íiwitáaná iyú, quéwa yéemiacaalí

pisàna yái cà míirica yáalíawa càide iyúwa pía, yá canácata yéewáaná “càicawani” íimaca, càmicáiná yáalía yéemiaca yái càirica picàlidaca ìwali. **17** Báisíta cayábacata píaca cayábéeri Dios irí, quéwa càmita idàwinàida áiba íiwítáise Dios itàacái ìwali. **18** Nùaca cayábéeri Dios irí, nutàanícáiná madécaná tàacáisi íiwitáaná iyú pichàbaníisecué macáita.

19 Quéwa nùwacáidacaalíwa náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús, yá nuwàwaca nutàaníca cinco tàacáisita, quéwa níái tàacáisi náaliyéyéica néemiaca, nía nacái idàwinèeyéipínaca náiwítáise, náicha níái diez mil tàacáisi cà míiyéica wenàiwica yáalía yéemiaca íimáaná.

20 Píacué nuénánáica Cristo ìwali, picácué píináidawa càide iyúwa sùmanái íináidáanáwa. Iwàwacutácué sùmanái nacáica píiwítáise, quéwa bayáwanási iríta. Quéwa iwàwacutácué píináidawa càide iyúwa béeyéi wenàiwica íináidáanáwa, idéeyéica béeyéica íiwítáise. **21** Càica Dios itàacái íimaca:

“Aiba tàacáisi íiwitáaná iyúpiná,
nutàaní nali níái wenàiwicaca,
Aibanái cáli néeséeyéi
inùmalícuísepináta nucàlida
nalíni.

Quéwa càicáanáita, càmita
namànipíná càide iyúwa
nuwàwáaná.”

22 Iná waicá pucháiba wawàsi: Dios imàaca áibanái itàaní áiba tàacáisi íiwitáaná iyú, Dios yáasáidacaténá ichàiniwa nalí níái càmíiyéica yeebáida Jesús. Càmita nalí, níatái yeebáidéeyéica Jesús. Quéwa Dios imàacaalí walí itàacáíwa wacàlidacaténátani wenàiwica írí, yásí nalípiná níái yeebáidéeyéica Jesús. **23** Iná wáima abéeri wawàsi ìwali. Nàwacáidacaalíwa abécátáita macáita níái yeebáidéeyéica Jesús, yá nacái natàaníca macáita áiba tàacáisi íiwitáaná iyúta, néese nawàlùacaalíwa nàatalé níái áibanái càmíiyéica yeebáida Jesús, yá náimapináca nàwali, malíawáiseca níái wenàiwicaca. **24** Quéwa macáicaalíta nacàlidaca yái tàacáisi Dios imàaqueérica nacàlidaca amalánama, yá iwàlùacawa nàatalé yái càmíirica yeebáida Jesús, càmíiri nacái yáaliawa Dios ìwali, yéemiacaalí amalánama yái càirica nacàlidaca, yá achúmapináca iwàwa ibáyawaná ìwalísewa. Yá nacái yàapinácata icháawàa yáni picàlidéericuéca ìwali. **25** Yá yáaliápináca Dios yáaliacawa ìwali yái ibáyawaná imàníirica, càmíirica wenàiwica yáaliawa ìwali. Yásí yàapináca Dios íimiétacaná, yá nacái íimapináca: “Báisíta Dios iyaca náapicha.”

Pimànicué culto cáimiétacanéeri iyú

26 Néese nuénánái, nucàlidacué pírí ìwali, yá iwàwacutéeripináca

pimànicuéca pìyaca pìwacáida-caalícuéwa, abéeri péenacué yéewa icántàaca, áiba yéewa yéewáidaca Dios itàacái, càmicaalí icàlidaca nacái ìwali yái Dios yáasáidéerica írí. Aibacaalí itàaní áiba tàacáisi íiwitáaná iyú, yá quéwa iwàwacutá áiba icàlidaca íimáaná. Iná macáita iwàwacutá imànicawa yái íibaidacalésica, yéewacaténá bée-yéica náiwitáise Dios itàacái ìwali níái yeebáidéeyéica Jesús. **27** Iná abénaméeyéi péenacaalícué itàaní áiba tàacáisi íiwitáaná iyú, iwàwacutá pucháibata itàaní, càmicaalí máisiba nacái. Quéwa iwàwacutá natàaníca abéerinamata náalimáwanama. Yá abéeri iwàwacutá icàlidaca natàacái íimáaná. **28** Quéwa canácaalí yáalía icàlidaca itàacái íimáaná yái itàaníirica áiba tàacáisi íiwitáaná iyú, yá iwàwacutá masànaca yáawinacawa, yá iwàwacutá itàaníca yáapichatawa Dios yáapicha nacái.

29 Càita nacái profetanái itàanícaalí, iwàwacutá nacái pucháibacata nía, càmicaalí máisibata níái yéemièyéicani. Iwàwacutá náináidacawa ìwali cayába càinácaalí yái càì nacàlidaca ìwali. **30** Quéwa írícaalí Dios imàaca itàacáíwa yái abéeri néená yáawinéericawa iyaca, yá iwàwacutá masànaca yái itàaníirica iyaca imàacaténá itàaníca.

31 Macáita yéewa natàaníca níái Dios imàaqueeyéica írí itàacáíwa. Quéwa iwàwacutá natàaníca

abéerinamata náalimáwanama, wenàiwica yáalíacaténá yéemiaca macáita yái nacàlidéerica, nachàiniadacaténá nacái nawàwa macáita. **32** Yái chàinisi Dios imàaquéerica profetanái irí, nacàlidacaténá itàacái wenàiwica irí, yéewa nacàlidacani, Dios imàacacaalí nacàlidacani, càmicaalí, yá nacái càmita imàaca namànicani. **33** Yái wàasu Diosca, càmita yátái Dios íiwitáise yèewiàníiricawa imànicaalí wawàsi, yátái matuíbanáirica íiwitáise íibaidacaalí.

Iná càì iwàwa nàyaca macáita níai yeebáidéeyéica itàacái yàasunái wenàiwicaca. **34** Pìwacáidacaalícuéwa, níai inanáica iwàwacutá masànacata néemiaca irí yái yéewáidéerica Dios itàacái, càmicáiná yéewa inanái yéewáidaca néewáidacàalu irícu. Iwàwacutá namànica càide iyúwa nachùulianá nía, iyúwa nacái ley íimáaná. **35** Abéechúa inanái iwàwacaalí yáalíacawa áiba wawàsi ìwali, iwàwacutá usutáca uémíawa uàcawéeriwa capii néréta. Càmita cayába abéechúa inanái itàanica cháì nàwacáidacatáicawa Jesús íipidená ìwali.

36 Piwàwalícué yái Dios itàacáica, càmita idàbatéwa píapichacué, càmita nacái abéerita píacuéca yái idàbaté yeebáidacani.

37 Iná cawinácaalí iyúunáida profetaca, iyúunáidacaalí nacái

Dios yàaca irí chàinisi cáalíacáicaténáni, yá iwàwacutá yeebáidaca Wáiwacalicata, yái càì ichùulia nutànàacuéca pírí. **38** Quéwa càmicaalí iwàwa yeebáidacani, yá nacái càmita iwàwacutá péemiacuéca irí.

39 Iná imáalàidáaná nuénánái, iwàwacutácué pisutáca Dios íicha yái imàacáanápínaca picàlidacuéca itàacái wenàiwica irí. Picácué nacái pimáisanía áibanái itàanica áiba tàacáisi íiwitáaná iyú. **40** Quéwa iwàwacutácué pimànica cáimiétacanéri iyú macáita yái wawàsica. Picácué pèewiada pimànica yái Dios yàasu wawàsica.

Cristo ícáucàacatéwa yéetáními yèewíise

15 **1** Nuénánái siùcade, nuwàwa nuwàwalícuéca pírí yái tàacáisi cayábéeri ichúuliadéerica wía yùuwichàacáisi íicha. Yái nucàlidéericatécué pírí quéechaté, idéerica nacái peebáidacuéca, pìyéericuéca nacái ìwali dàalanama siùcade. **2** Yái tàacáisi cayábéerica nucàlidéericatécué pírí, yácata ichúuliadéericué pía yùuwichàacáisi íicha, báisícaalíta manuícuéca piwàwa iwéré, quéwa báisícaalíta peebáidacuéca ìwali. Càmicaalícué peebáida ìwali báisíta, yá canácata iwèni pírícué.

3 Yái tàacáisi càiricuéca nuéwáidaca pía ìwali, yátái Cristo yéewáidéericaté nacái núa ìwali, càirica íimacade: Cristo

yéetácatéwa wabáyawaná ìwa-
lisená, càitáde iyúwa Dios itàacái
íimáaná.* **4** Yátésa nabàliacani
càliculii iriculé. Quéwa máisiba
èeri idénáami, yátésa Dios icáucà-
dacani yéetácáisi íicha càide iyúwa
Dios itàacái íimáaná.* **5** Néese,
yátésa yáasáidacawa Pedro irí.
Néese, yá nacái yáasáidacatéwa
nalí níái doce yéewáidacalénáicawa.
6 Néese, yáté yáasáidacawa
áibanái wéenánái irí, quinientos
ichàbaníisèeyéi imanùbaca abéeri-
cuíseta. Néená níái iiquéeyéicaténi
madécanáca cáu siùcade, quéwa
áibanái idé yéetácawa. **7** Néese,
yáté yáasáidacawa Santiago^f irí.
Néese, yáté yèepùaca yáasáida-
cawa nalí abéta àniawa macáita
níái yéewáidacalénáicawa. **8** Néese
namáalàidáanáté macáita, yáté yáa-
sáidacawa nulí áibaalíta. Quéwa
áibata iicácanáwa náicha càide
iyúwa yái sùmàì asáirica yáa-
túa íichawa, cà míiricáwaca idé
iquére iriculéwa.* **9** Iná núa, máini
mawènica nuicáca núawawa
náicha quiríta níái apóstolnáica.
Càmita yéewapiná apóstolca núata,
numànicáináté nùuwidewa níái
Dios yáasunái wenàiwicaca.

10 Quéwa ìwaliise yái
cáinináanáca Dios iicáca núa,
yá imànicaté nulí cayábéeri
mawènica, yéewacaténá após-
tolca núa. Càmita quéwa núalimá

yái cayábéeri imàníiricaté nulí
mawènica. Yá nacái nuíbaidaca
quiríta nachàbaníise níái áibanái
apóstolnáica. Quéwa càmita
nuchàini iyúta, ichàini iyúta
yái Dios cáininéerica iicáca núa
mawènica, yái iyéerica núapicha.
11 Iná siùcade, canácata íimáaná
nulí cawinácaalí icàlida yái tàacáisi
cayábéerica. Núacaalíni, áibanái
apóstolnáicaalí nía, quéwa macáita
wacàlidaca yáta tàacáisica, yái
idéericuécaca peebáidaca.

Nacáucàapinácawa yéetácáisi íicha níái yéetéeyéimicawa

12 Péemiacué cayába. Macáita
wía idécué wacàlidaca pirí ìwali
yái Cristo imichàanacatéwa
yéetáními yèewíise. Néeni, ¿cáná
yéewa abénaméeyéi péena íimaca
càmitasa nacáucàapináwa níái yé-
téeyéimicawa? **13** Iná càmicaalí
nacáucàawa yéetácáisi íicha níái
yéetéeyéimicawa, yá nacái càmitaté
Cristo imichàatawa yéetácáisi
íicha. **14** Iná càmicaalíté Cristo
imichàacawa yéetácáisi íicha, yá
canácata iwèni yái tàacáisi wacàli-
déericuécaca pirí. Yá nacái càicata,
canáca iwènica yái manuínácuéca
piwàwa Cristo iwéré.

15 Yá nacái cabáyawanáca wía,
wamànicáiná wachìwawa Dios
iináwaná ìwali, idécáiná wacàli-
daca macái wenàiwica iríta Dios

^f 15.7 Yácataté nacái áiba apóstol, Jesús yéenasàiricaté, áibaalí íipidená Jacobo.

15.3 Is. 53.5-12. 15.4 Sal. 16.8-10; Os. 6.2. 15.8 He. 9.3-6.

imichàidacaté Cristo yéetácáisi íicha. Yái càmiíricatésica icáucàawa, báisícaalí càmita namichàawa níái yéetéeyéimicawa.

16 Iná báisícaalí càmita nacáucàawa yéetácáisi íicha níái yéetéeyéimicawa, yá nacái càmita Cristo icáucàatawa yéetácáisi íicha. **17** Càmicaalíca idé Cristo icáucàacawa yéetácáisi íicha, yá canácata iwèni yái manuínácuéca piwàwa Cristo iwéré. Yá nacái pìyacuéca mamáalàacata pibáyawaná irì-cutawa. **18** Iná càicaalí wawàsi iyúwacué píimáaná, níái yee-báidéeyéicaté Jesús idéeyéicaté yéetácawa, yá nacái càicata nàacawa quichái irìculé. **19** Iná chápínacaalíta wacúa Cristo yàanàa iyúudàapínaca wía irì-cuta èeriquéi idècunitàacá cáuca wía, yá wíacata máiníiyéipíná catúulécanáca wenàiwicanái ichàbaníise.

20 Quéwa siùcade, báisíta idé-caté Cristo icáucàacawa yéetáními yèewíise. Yácata nacái yái idà-béericaté icáucàacawa napíchalé macáita níái yéetéeyéimicatéwa. **21** Iná càide iyúwaté yéetácáisi iwàlùanátéwa walí irìculé èeriquéi abéeri asiali iwàlìiseta, càita nacái abéeri asiali iwàlìisecata yàanàa walí yái icáucàidéeripínaca wía yéetáními yèewíise. **22** Iná càide iyúwa Adán ibáyawaná iwalíisená yàanàa walí macáita yái

yéetácáisica, càita nacái Cristo yàanàidaca walí macáita yái wacáuca càmiíripínaca imáalàawa, weebáidacaalíni.

23 Quéwa macáipínata wamichàacawa wéenaiwaná yàanàacaalíta walí. Cristo yái idà-béerité imichàacawa wapíchalé, néese, yá namichàapínacawa níái Cristo yàasunáica wenàiwicaca, yàanàapínacaalí àniawa. **24** Néese, yásí èeri imáalàapínacawa, idépínacaalí Cristo imawèniadaca macáita níái èeri mìnánái íiwi-tápunái icuèyéica cáli iwícaú, ichùulièyéica nacái cháí, nía nacái espíritu báawéeyéi íiwacanánáica, néese, yásí Cristo yèepùadapínaca Yáaniri Dios iríwa macáita yái icuà-catáica yàasunái wenàiwicawa, Dios icuàcaténáni macáita.

25 Iwàwacutápiná Cristo ichùuliaca macái èeri mìnánái iwícaú iyúwa rey, idécanáami imawèniadaca macáita níái wenàiwica imàníiyéica yùuwidewani, nía nacái espíritu báawéeyéica.* **26** Yácata namáalàidáanápíná Cristo inúaca wiúnamáiwaca yái wàuwide yéetácáisica. **27** Càica Dios itàacái íimaca: “Dios idéca imàacaca Cristo icuàca macáita.”* Ewita Dios itàacái íimaca macáita, càicáaníta, càmita Dios ìya yáawawa wáapicha, yácáináta Dios yái imàacaté Cristo icuàca macáita yái wawàsica.*

28 Néese idécanáami Jesús icùaca macáita níái wawàsináica, néese, yá nacái imàacapínaca yáawawa Yáaniri Dios ichàini yáawibàa, yéewacaténá Dios-cata yái icuèrica macáisiwata yái wawàsica.

29 Abénaméeyéi ibautizá-téwa yéetéeyéimi íipidená ìwali, nayúunáidacáiná nachúuliadapínaca nía yùuwi-chàacáisi íícha. Quéwa báisícaalí càmita yèepùapíná nacáucàacawa níái yéetéeyéimicawa, yá canápinácata nabautizáwa yéetéeyéimi íipidená ìwali. **30** Iná càmicaalí wacáucàapínáwa yéetá-cáisi íícha, wía yeebáidéeyéica Jesús, yá canácata yéewáaná máini máiwitáiseca wía, nía nacái áibanái apóstolnáica, wabasiadáanápíná wacáucawa néeninamata nalí, níái inuéyéipínaca wía ìwali, ìwalíise yái wacàlidáanáca nalí Dios yàasu tàacáisi cayábéeri.

31 Nuénánái, píacué yáaliéyéiwa báisíta, èeri imanùbacata áibanái iwàwaca inúaca núa. Yá báisiirita yái càicué núumaca pírí ìwali, càide iyúwa báisiínáta yái casimáináca nuwàwa píwalíisecué, píacué idéeyéica yeebáidaca Wáiwacali Jesucristo ìwali.

32 Aléde Efeso ìyacàlená irìcu, nutàanité chàinisíiri iyú náipunita níái asíanái cuwèesi caluéyéi nacáiyéica íiuitáise.

Quéwa báisícaalí càmita yèepùa nacáucàacawa níái yéetéeyéimicawa, yá canácata iwèni yái càiricaté numànica néré nuchàini iyúwa. Yá iwàwacutácáita wamànica càide iyúwa áibanái íimáaná: “Wayáacué wayáacaléwa, wàiracué nacái, mesúnamáicáináta wéetápinácawa.”*

33 Quéwa picácué pimàaca píawawa áibanái wenàiwica imèniadaca pía, càicaté áibanái íimáanáte: “Wèepunícaalíwa náapícha níái wàacawéeyéiná báawéeyéica íiuitáise, yá báawapínaca namànica yái wáiwitáise cayábéerimica.”

34 Picácué matuíbanái píyaca. Píwènúadacué píiwitáiseewa báawéeri íícha. Pimàacacué nacái pimànica píbáyawanáwa. Núalíaca nàyacuéca pèewi níái càmíiyéica yáaliáwa Dios ìwali. Càicué núumaca pírí báicaténácué pía.

Iicácanáwapíná yái wainá icáuquèeripínacawa yéetácáisi íícha

35 Isicúata abénaméeyéi péená isutáca yéemíawa: ¿Càinápiná yéewáaná nacáucàacawa níái yéetéeyéimicawa? ¿Càinápiná nainá iicácanáwa nàanàaca?

36 ¿Pisutácaalícué péemíawa núa ìwali, yácué pitàanica píyaca càide iyúwa níái máiwitáiseeyéica! Péemíacué bànacalé ìwali: Wabànacaalí abéechúa bànacalé íimi cáli yèewiré, iwàwacutá uiná

ubadácawa néré yéewacaténá ùdulu imusúacawa, úái cáuchúapínáca àniawa. **37** Iná úái bànacalé ituíná pibànéechúaca, càmita umusúapínáwa quirínama. Uata imusúawa úái ùdulu canéechúaca iiná, éwita trigo ituínácani, áiba bànacalé ituíná nacái. **38** Quéwa Diosta yái yàa bànacalé íimi iiná càide iyúwa iwàwáaná. Càita nacái náiwitáaná imanùbaca náalimáwanama níái bànacalé íimica.

39 Càmita abéeri íiwitáaná yái iinásica. Aibata wenàiwica iiná iicácanáwa náicha níái cuwèsinái yèepuníiyéicawa cáli íinatabàa. Aibata nacái nainá, níái cuìpiraca, áibata nacái nainá níái cubáica.

40 Càita nacái áibacata nanánáiná iicácanáwa níái iyéeyéica chènuniré náicha níái iyéeyéica cháí cáli íinata. Quéwa níái iyéeyéica chènuniré cayábanaméeyéi, níái iyéeyéica cháí cáli íinata, nadèniata nacái naináwa cayábéerita nacái. **41** Uái èrica áibéechúata icamalá iicácanáwa quéeri íicha, áibata nacái nacamalá iicácanáwa níái dùlupùtanáica. Càita nacái níái dùlupùtanáica, áibata nacái nacamalá iicácanáwa náichawáaca.

42 Iná càipináta nacái ichàba-cawa nalí níái icáuquèeyéipínácawa

yéetácáisi íicha. Yái wainá wabàlièrica cáli yèewiré ibadéeripínáwa. Quéwa yái wainá icáuquèeripínácawa, cà míirita ibadápínáwa quirínama. **43** Yái wainá wachéecamica wabàlièrica wéetácaalíwa, yá báawapínácani, yá nacái canápinácani. Quéwa icáucaapínácaalíwa àniawa, yá cayábapínáca iicácanáwa. Yái wainá machawàaquèerica wabàlièrica, icáucaapínácaalíwa yéetácáisi íicha, yá cachàinipínácani. **44** Iná càita nacái abéeri wenàiwica yéetácaalíwa. Yá wabàliaca yátái iinámica, quéwa yá icáucami imichàacawa iinánáiná wàlisài yáapichawa.

Iná càide iyúwa wadèniáná waináwa cháí, yái asáirica waicáca. Càita nacái wadèniapínáca wainá wàlisàiwa, yái yéewéeripínáca wàyaca iyú Dios yáapicha càiripináta. **45** Càica Dios itàacái íimaca: “Dios imànicaté quéechéeri asàli, yái Adán, idàbéericaté nacái Dios yàaca irí icáuca, yá cáucaté yèepunícawa.”* Néese, yá áiba Adán yàanàacaté, yái Cristoca, máiniíricaté cawènica Adán íicha, yàacáiná wenàiwica icáuca cà míiri imáalàawa yéewacaténá wàyaca Dios yáapicha càiripináta.^g **46** Quéwa idàbáanáté Dios imànica yái asàlica, yáté idàbéeri imànica

^g **15.45** Adán íimáaná: “Asàli.” Yái Dios imàníiricaté cáli yéená iyúta. Yái áiba Adán Cristoca, yácata asàli yàanèerité chènuníise.

15.45 Gn. 2.7.

yái iiná. Néese, yáté Dios yàaca irí icáuca yéewacaténá icáuca iyaca. **47** Yái quéechéericaté asìalica, Dios imànicatèni cáli yééná iyúta. Yái áibaca, pucháibáanáca nía, yái Wáiwacalica, chènuníisèerita yàanàaca. **48** Iná níái iyéeyéica cháí cáli íinata, càica níade iyúwaté Adán, yái Dios imàníiricaté cáli yééná iyú. Quéwa níái yeebáidéeyéica Cristo nàypináca chènuniré, nadèniàpináca naináwa càide iyúwa Cristo iiná, yái yàanèericaté chènuníise.

49 Iná càide iyúwa wadèniáná iicácanáwa yái asìali Dios imàníiricaté cáli ichùmalé yééná iyú siùcade. Quéwa néese, yá càipinácata nacái waicácanáwade iyúwa yái asìali yàanèericaté chènuníise.

50 Nuénánái, nucàlidacué pírí abéeri wawàsi: Yái wananáiná idènièrica íiranáwa, yáapi nacáiwa, càmita yéewapiná iwàlùacawa aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa. Yái wawàsi yéewéerica ibadácawa. Càmita yéewa iyaca yáapicha yái càmiiripináca yéewa ibadácawa.

51 Péemiàcué, nucàlidacué pírí ìwali yái Dios idènièricaté ibàacanéri iyú wenàiwica íicha: Wía yeebáidéeyéica Jesús, càmita wéetápináwa macáita. Dios iwènúadapináca nainá iicácanáwa macáita níái cáuyéicáwaca,

52 ráunamáipináta quéwa ichàbacawa càide iyúwa chìmi iimácaalí watuí, namáalàidacaalí napùliaca trompeta, yáta nacáucàapinácawa níái yéetéeyéimicawa, càmicaténá nainá ibadáwa quirínama. Yá wíacani cáuyéicáwaca, Dios iwènúadapináca waicácanáwa macáita.* **53** Iwàwacutápiná Dios iwàlisàidaca yái wainá yéewéerica ibadácawa iyú, yái càmiiripináca ibadáwa quirínama. Yái wainá yéewéerica yéetácawa, iwàwacutéeripiná Dios iwàlisàidaca iyú yái wainá càmiiripináca yéewa yéetácawa quirínama. **54** Iná idécanáami iwàlisàidaca wainá iyú yái càmiiripináca ibadáwa quirínama, idécanáami nacái wàlisàica wainá càmicaténá yéetáwa quirínama, yá idéca ichàbacawa càide iyúwa Dios itàacái íimáaná:

“Idéca yéetácáisica imáalàacawa, idécáiná Jesús imawèniadaca ichàini.*

55 Pía yéetácáisica, càmita yéewa pimawèniadaca wía quirínama.

Pía yéetácáisica, canáca píiwi ichàini quirínama, yái pichùulianácaté wamànica wabáyawanáwa.”*

56 Yácata yéetácáisica idènièri ichàiniwa ìwalíise inúanápiná wía, yái bayáwanásica, imàacacaténá

wéetácawa. Yái bayáwanásica, ley ìwaliiseta nacái, idènià ichàiniwa, leycáiná yáasáida cabáyawanáca wía.^h

57 Quéwa yéewa wàaca Dios irí cayábéeri, idécáináte imawèniadaca yái wàuwideca Wáiwacali Jesucristo ìwaliisená.

58 Iná siùcade nuénánái, cáininéeyéi nuicáca, iwàwacutá-cué piyaca dàalanama. Picácué pimàaca áibanái iwènúadaca píiwitáise. Pimàacacué píawawa píibaidáanápínacué Wáiwacali Jesús irípináta. Píacué idéeyéi yáa-líacawa càmita mawènipiná yái píibaidacalécuéca, Dios yàapínáca píricué iwèni.

Nàwacáida ofrenda nalípiná níái yeebáidéeyéica Jesús

16 **1** Iwali yái piwacáidáanácuéca palata nalípiná níái yeebáidéeyéica Jesús, pimànicué càitáde iyúwaté nuchùulianá namànica níái yeebáidéeyéica Jesús, aléde Galacia yàasu cáli néeni. **2** Domingo imanùbaca, píalimáwanama piseríacué yéena yái napáyaidáanácuéca pía semana irícu, yácué pidèniacani, ipíchanácué piwacáidaca palata yàasu èeri nùanàacuéca pìatalé. **3** Néese nùanàacaalí nupáchiacuéca pía, yá nubànùapínáca Jerusalén iyacàlená néré níái asíanái

idéeyéicuéca piníwàaca, natécaténá yái palata piwàwéericuéca pibànùaca. Yá nacái nubànùapínáca nía cuyàluta yáapicha yéewacaténá wéenanái yeedáca néré nía.

4 Quéwa píináidacaalícué cayábaca nùacawa náapicha, yá nùacawa náapicha.

Pablo íináida imànica àyapu áiba yàcalénái néenibàa

5 Iná nùapínáca pìatalécué, quéwa idécanáami nuchàbacawa Macedonia yàasu cáli néenibàa, iwàwacutápinácáiná nuchàbacawa néenibàa quéecha. Néese, yá nùanàapínáca pìatalécué Corinto iyacàlená néré. **6** Iwàwacutápiná nuyamáacawa cáminá píatanácué abénaméeyéi èeri, càmicaalí, yá iwàwacutápiná nuchàbáidacuéca píapicha uníabe néenita, yéewacaténá piyúudàacuéca núa àyapu ìwali, yái iwàwacutée-rica numànica. **7** Iwali àyapuquéi, càmita nuwàwa nuchàbacawa pitanàbacué ráunamáita, nuwàwacáináca nùyacuéca píapicha madécaná èeri quiríta, quéwa Wáiwacali iwàwacaalíta càì.

8 Quéwa chapínátàacá nuyamáawa Efeso iyacàlená irícuta, idècunitàacá Pentecostés yàasu èeri idéca ichàbacawa.* **9** Chapínátàacá Wáiwacali iwàwa nuíbaidaca irí, nàyacáiná madécaná wenàiwica

^h **15.56** Níái tàacáisi ichùulièyéica, náasáidaca walí cabáyawanáca wía.

16.8 Lv. 23.15-21; Dt. 16.9-11.

chái iwàwéeyéica yéemíaca Jesu-cristo iináwaná iwali. Ewita nàyaca madécaná wàuwíde, cànmíyéica iwàwa nuéwáidaca wenàiwica Dios itàacái iwali.*

10 Timoteo yàanàacaalícué pìatalé, yàawacué peedáca pìataléwa cayábani, matuíbanáicaténá iicáca yáawawa píapichacué, idècunitàacá iyaca píapichacué, íibaidéericáiná cayába Wáiwacali irí yáara càitáde iyúwata nuíbaidáaná. **11** Iná picácué píamàida piicáca Timoteo. Piyúudàacuéni, cayábacaténá itùculiàdaca yàasu àyapuwa matuíbanáita, yéewacaténá nacái yàanàaca cayábata nùatalé, nucùacáiná yàanàaca náapicha níái áibanái wéenánáica.

12 Yái wéenásàiri Apolos, máadáini nusutáca íicha wawàsi manuísíwata, yàacaténácué ipáchiaca píata, náapicha níatái áibanái wéenánáica. Quéwa siùcái, càmitàacá iwàwa yàacawa aléera. Quéwa yàapínacawa iyacatáita irí èeri, yá yàacawa.

Imáalàidáaná Pablo iwàwalica nía

13 Picácué piya matuíbanáita. Piyacué iwali dàalanama yái idéericuéca manuíca piwàwa iwéré. Picácué cáalu píá áibanái íicha, pichàiniadacuéwa nacái. **14** Macáita yái wawàsi pimàníricuéca, pimànicué

cayábani, cáininácáinácué piicáca áibanái.

15 Nuénánái, píacué idéeyéi yáa-líacawa yái Estéfanas yéenibenái yáapichawa, níacataté idàbéeyéi yeebáidacaté Jesús Corinto iya-càlená iricu, Acaya yàasu cáli íinata. Yá nacái nayúudàacaté níái Dios yàasunái wenàiwicaca.

16 Nusutácué píicha wawàsi manuísíwata, peeabáidacaténácué nachùuliaca níái càiyéica iicacánáwa íibaidaca, macáita nacái níái áibanái wéenánái íibaidéeyéica cachàini Wáiwacali irí.

17 Casíimáicaté máiní nuwàwa nàanàacaalíté nùatalé, níái nuénánái: Estéfanas, Fortunato, Acaico nacái. Càica nuicáca núawawade iyúwa píacanácáitacué yái càì iyaca núapicha cháì. **18** Yá nacái nadécaté nachàiniadaca nuwàwa, píacué nacái. Iná yéewa-cué pimànicuéca nalí cayábéeri níái wenàiwica càiyéica iicacánáwa iyaca iyúwa nía.

19 Níái yeebáidéeyéica Jesús iyéeyéica Asia yàasu cáli íinata, nawàwalicué píá macáita. Aquila, Priscila yáapicha, nawàwalicué píá manuísíwata Wáiwacali íipidená iwali, nía nacái yeebáidéeyéica Jesús iwacáidéeyéicawa nacapèe iricu. **20** Níái wéenánáica Cristo iwaliisená, nawàwalicuéca píá macáita. Pitàidacué píawáacawa, písùsùacué pinànii iwaliwa càide

iyúwa iwàwacutáaná namànica níái yeebáidéeyéica Cristo.*

21 Núa Pablo, yái nuwàwalínacuéca pía, núacata itànàani núcáapi iyúta. Iná núcáapiamita yái càì ichànàacawa cháì cuyàlutaca imáalàidáaná irìcu.

22 Cawinácaalí càmita cáininá iicáca Wáiwacali Jesucristo, yá

iwàwacutá Dios yàasu yùuwichàa-cáisi yúuwàacawa ìwali. Wáiwacali, píawa néese caquialéta.ⁱ

23 Nuwàwaca Wáiwacali Jesu-cristo iicácuéca pipùalé mawènitá.

24 Cáininacué nuicáca pía macáita, píacué iyéeyéica Jesucristo yáa-picha. Càicawani.

ⁱ 16.22 Wáiwacali píawa síisàara caquialéta. Arameo iyú: Maranáta.
16.20 Ro. 16.16; 2 Co. 13.12; 1 Ts. 5.26.

2 CORINTIOS

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Itànèerité cuyàluta:

Pablo, yàcalé Tarso nééséericaté yái itànàaté àniawani.

**Camuí itànèerité irìcu yái cuyàlutaca,
síisàanàcaalíté nacái itànàani:**

Pablo itànàacatèni chábade camuí 56-57, asáica idénáamité Cristo. Máisiba yàawiríacaalíté imànica àyapu, icàlidacaalíté yèepunícawa Dios itàacái. Abéeri camuí idécanáamité nacái ichàbacawa, itànàaca idénáamité 1 Corintio, Macedonia yàasu cáli néeseté itànàani.

**¿Cánaté yèepùà itànàaca yái pucháibáanaca
cuyàluta Corinto mìnánái irí?**

Abénaméeyéi cachìwéeyéi idécáináté iwàlùacawa nèewiré ibàacanéri iyú níái yeebáidéeyéica Jesús Corinto iyacàlená irìcu, iwàwéeyéicaté mawènica imànica Pablo íibaidacalé càide iyúwa apóstol.

Pablo itàanícaté iwicáuwa yàasu wawàsi ìwaliwa:

1. Pablo itànàacaté Corinto iyacàlená mìnánái irí màulenácaténá nàyaca yànàapinàcaalí ipáchiaca nía, yáalíacaténá nacái idéca cayábaca nàasu wawàsi yáapicha. Capítulo 1-7.
2. Itànàacaté nacái nalí níái yeebáidéeyéica Jesús iwàwalícaténá nalí yái iwàwacutáanaca nàwacáidaca palata, nayúudàacaténá níái catúulecanéeyéica iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irìcu. Capítulo 8-9.
3. Pablo itàanícaté iwicáuwa apóstolnàcani. Capítulo 10-13.

2 CORINTIOS

Nuwàwalicué pía

1 1 Núa Pablo, Jesucristo yàasu apóstol càide iyúwa Dios iwàwáaná, wéenàsàiri Timoteo yáapicha nacái, wawàwalicué pía, píacué iwaquéeyéicawa Dios ípidená ìwali iyéeyéica Corinto iyacàlená iricu, macáita nacái náapicha níai Dios yàasunái wenàiwica iyéeyéica macáita Acaya yàasu cáli íinata:

2 Nuwàwa Wáaniri Dios imànicuéca piri cayábéeri, Wáiwacali Jesucristo yáapicha, matuíbanáicaténácué piwàwa.

Achúmaca Pablo iwàwa íináidacawa

3 Wàacué Dios irí cayábéeri yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica. Yácata Wáaniri iiquéeri watúulécaná, ichàiniadéerica nacái wawàwa.

4 Yái ichàiniadéerica wawàwa ícha macáita yái achúméerica imànica wawàwa, yéewacaténá nacái wachàiniadaca áibanái iwàwa, níai achúméeyéica iwàwa íináidacawa càide iyúwaté Dios ichàiniadánaté wawàwa càulenácaalíté walí wawàsi. **5** Iná càide iyúwaté Cristo yùuwichàanáwa manuísíwata wáichawalíiná, yá nacái càicata wàuwichàacawa manuísíwata

ìwaliisená. Iná càita nacái Cristo ìwaliisenácata, yéewa wachàiniadaca áibanái iwàwa manuísíwata.

6 Iná wàuwichàacaalíwa, quéwa yéewacaténáta wachàiniadacuéca piwàwa, yéewacaténá nacái pichúuliacuécawa yùuwichàacáisi íicha. Yá nacái Dios ichàiniadacaalí wawàwa, quéwa nacái yéewacaténáta wachàiniadacuéca piwàwa, yéewacaténá nacái pìideniacuéca yái yùuwichàacáisi wàuwichèrica macáita. **7** Báisita weebáidaca pìyacuéca dàalanama Dios itàacái ìwali, íná càide iyúwacué pìideniáná wáapicha yái yùuwichàacáisica, yá nacái wáalíaca càipinácata Dios ichàiniadaca piwàwacué wáapicha.

8 Wéenánái, wawàwaca píalíacuécawa ìwali yái càulenéeri wawàsi ichàbéericawa walí, yá nacái wàuwichàanacatéwa Asia yàasu cáli néré. Máinícaté cachàinica walí yái yùuwichàacáisica. Batéwaté càmita wáalimá wàideniàcani. Yáté wayúunáidaca càmita cáupiná wamusúacatéwa néese.

9 Yá càicaté wáináidacawa wàwaliwa manuísíwata càide iyúwa níai idéeyéica namàacaca nanúapináwa. Quéwa yéewaté càica ichàbacawa walí ipichánaté càminá manuica wawàwa wawérétawa, manuicaténá wawàwa Dios iwéréta, yái

icáucàidéerica níái yéetéeyéimicawa. **10** Yái ichúuliadéericaté wía néenialí, ichúuliadéeripiná nací wía wapí-chaléwa cayéininéeri yéetácáisica íicha. Iná manuica wawàwa iwéré icùanápíná wía mamáalàacata íicha yái cayéininéerica yéetácáisica. **11** Quéwa piyúudàacaalícué wía iyú yái pitàanínácuéca Dios yáapicha wàwali, iná madécaná wenàiwica itàanícaalí Dios yáapicha wàwali, yá nací madécaná wenàiwica yàapínacata cayábéeri Dios irí ìwalíise yái cayábéeri wawàsi Dios yèerica walí.

¿Cána càmita Pablo iwàwa yàaca ipáchiaca Corinto ìyacàlená néré?

12 Iná casíimáica wawàwa wáalíacáiná idécate wàyacuéca pèewi machacàníiri iyú, yá nací amalácata wàasu wawàsi macái wenàiwica yáapichata, píapichacué nací. Iná càmitaté wàya asianái íiwitáise iyú wamànicaténí Dios ichùuliacata, ìwalíise yái cayábéeri imàníirica walí mawènitá.

13 Càmitacué watànàa pirí càulenéeyéi tàacáisica càmiíyéicuéca pialía piléeca, càmiíyéicuéca nací pialía íimáaná. Iná imáalàidáaná, nuwàwacué pialíaca péemiaca íimáaná cayába macáita **14** càide iyú-watè idéénacué pialíaca péemiaca walí achúmáanata yéená. Yá casíimáipínácuéca piwàwa wàwalíise, yá nací càipínacata casíimáica wawàwa piwalíiseacué yàasu èeri Wáiwacali Jesús yàanàapínáca àniawa.

15 Iná idécáináté manuica nuwàwa Dios iwéré, yá nuwàwaca nùaca nupáchiacuéca quée-cha, yéewacaténácué pialíaca péemiaca yái Dios itàacáica ìwalíise yái nupáchianácuéca pía pucháiba yàawiría. **16** Càicaté nuínáidacawa, nùacaalípínáwa Macedonia yàasu cáli néré, yácué nuwàwa nupáchiacuéca pía quéechacáwa nupíchawata. Iná nùepùacanáamiwa néese, yá yèepùapínáca nupáchiacuéca pía àniawa, yéewacaténácué piyúudàaca nùacawa Judea yàasu cáli néré.

17 Picácué piyúunáida, nuínáidaca numànica yái àyapuca mesúnamáita, càmita. Càmita càì nuíwitàisede iyúwa èeri mìnánái íiwitáise, áibaalí, yá náimaca isicuáta, “báisíta”, néese, yáta náimaca àniawa, “càmita.”

18 Yái Dios imàníiri càide iyúwa íimáaná, càita nací yái watàacáica pirícué, càmita watàaní pucháiba tàacáisi íiwitáaná iyú, càmita wáimata “báisítasica”, càmita nací wáimaca àniawata, “càmita.” **19** Yái Jesucristo Dios Iirica, wacàlidéericuéca pirí iináwaná ìwali Silvano yáapicha, Timoteo áiba, núa nací, càmitaté wáimacué pirí, “báisícatéera”. Càmita nací yèepùà wáimaca pirícué àniawa, “càmita báisi” yáara. Macái yàawiría watàaníca báisíta Jesucristo ìwalíisená. **20** Macáita níái tàacáisi Dios imàaqueeyéicaté itàacáíwa ìwali, nàanàapínáca walí báisíta Jesucristo

ìwalíisená. Iná yéewa wàacanámi Dios irí cayábéeri Jesucristo ìwalíisená, yéewa wáimaca: “Báisíta càipínacata ichàbacawa walí.”

21 Iná yácata Dios yái imàaquéerica wàyaca dàalanama Cristo ìwali, píacué nacái, yácáinátaté iníwàa wía irípináwa wáibaidacaténá yáapicha. **22** Iná idécaténá cáaliácáanáca Dios yàasunái wenàiwicaca wía, yá imàacacaté wawàwalicu yàasu Espíritu Santowa, idéerica iseríaca wía iyú, idécáiná yàasunáica wía.

23 Iná numàaca nucáucawa Dios icáapi irícu, càmicaalí báisi nutàanica. Yáacúalicu, nucàlidacué piríni: Càmitàacá idé nua nupáchiacuéca pía Corinto ìya-càlená néré, quéwa càmicáináca nuwàwa nùuwichàidacuéca pía chàinisíiri iyú pibáyawaná ìwalíisewa, achúmacáichacué nacái numànica piwàwa. **24** Iná càmita nacái wawàwa wachùuliacuéca pía chàinisíiri iyú, ìwali yái peebáidéeripínacuéca, wáaliácáiná idécuéca pìyaca ìwali dàalanama. Wawàwacáita wayúudàacuéca pía yéewacaténacué casíimáica piwàwa.

2 **1** Iná ipíchanácué achúmaca numànica piwàwa píináidacawa ìwalíise, yá càmitaté núa nupáchiacuéca pía àniawa. **2** Iná achúmacaalí-cué numànica piwàwata, néeni ¿Càinápíná isíimáida nuwàwa, néese idénáami? Canácata

áibanái. Píatacué ìya, píacué achúméeyéica numànica iwàwa. **3** Iná ipíchaná càica wawàsi, yáté idéca nutànàacuéca pirí yái tàa-cáisica, ínáté càmita nupáchiacué píata. Nùanàacaalíténacué pìatalé, yá casíimáicuéca piwàwa núapicha, càmicaténacué achúma pimànica nuwàwa. Nuebáidaca báisícata casíimáipínaca piwàwacué núa-picha. **4** Nutànàacaalítécué pirí yái cuyàlutaca, máiníté báawaca nulí wawàsi, achúmaté máiní nuwàwa, àta nuícháanícataléta. Quéwa càmita achúmacaténacué piwàwata, píaliacaténátacué máinica cáinináca nuicácuéca pía.

Pablo imàaca iwàwawa ibáyawaná íicha yái imàníiricaté irí báawéeri

5 Quéwa áibacaalí achúma imànica nuwàwa, càmita achúma imànica nuwàwa abéerita, achúmacuéca imànica piwàwa macáita (Quéwa càicáita núumaca, isicuáta abénaméeyéita máiní achúma iwàwa nèewíise). **6** Cayábacata pìuwichàidacuéca pimanùbaca iyúwa yái wenàiwicaca. Iná càmita iwàwacutá pìuwichàidacuéca quirínamani. **7** Siùcade, iwàwacutácué pimàacaca piwàwawa ibáyawaná íicha, pichàiniadacué nacái iwàwa ipíchaná máiní achúmaca iwàwa íináidáanica iríwa.

8 Nusutácué píicha wawàsi manuísíwata, píasáidacaténacué irí cáinináca piicácuécani, peedácué

naçái pìataléwani. **9** Iná ìwalíise, càité nutànàacuéca pírí cuyàluta núalimáidacaténácué nuicáwa pía, báisícaalícué pimànica macáita càide iyúwa núumáaná pírí-cué. **10** Yái pimàaqueéricuéca piwàwa ibáyawaná íicha, yá naçái numàacacata nuwàwa ibáyawaná íicha. Iná iwàwacutácaalí numàacaca nuwàwa ibáyawaná íicha, yá idécaté numànicani pìwalíisenátacué, Cristo yáacúalicu naçái, **11** càmícaténá wamàaca Camèniadacáiri irí yàalusi ipíchaná imawèniadaca wía, idécáiná wáa-líacawa íiwitáise ìwali, íínáidaca imànica yáawami báawéerita wawàsica.

Achúmacaté Pablo iwàwa yàanàacaalíté Troas iyacàlená néré

12 Néese nùanàacaalíté Troas iyacàlená néré, yéewacaténá nucàlidaca yái tàacáisi cayábée-rica Cristo iináwaná ìwali, quéwa éwita Wáiwacali imàacacaté nulí wawàsi nuíbáidacaténá irí néeni, **13** càicáanáita, càmítaté yáalimá matuíbanáica nuwàwa, càmícaínáté idé nùanàacáwaca yái núenásàiri Tituca. Yá nucàlidacáitaté nuináwawa nalí, yá nùacatéwa náicha Macedonia yàasu cáli néré.

Wamawèniadaca wàuwidenáíwa Cristo ìwalíisená

14 Quéwa wàacué cayá-béeri Dios irí yái imàaqueérica

wamawèniadaca wàuwidenáíwa Cristo ìwalíisená. Yá naçái wàwa-líisecca imàaca wenàiwicanái yáalíacawa íiwitáise ìwali macái cálita càide iyúwa caséeri isàni. **15** Wíacata yái càiyéica caséeca isàni Dios irí Cristo ìwalíisená, nalípiná naçái níai ichúuliéyéi-cawa yùuwichàacáisi íicha, nía naçái yúuquéeyéicawa Dios íicha méetàuculé. **16** Níacata yéetáními isàníiyéi, nàapínacáináwa yéetácáisi iriculé. Quéwa níai ichúuliéyéi-cawa yùuwichàacáisi íicha, caséeca nasàni, cáupínacáiná nàyaca. Quéwa canácata yáaliméeri imànica yái càiri íibaidacalésica càmicaalí Dios iyúudàani. **17** Quéwa càmínata Dios iicáca wía càide iyúwa níai yáaliméeyéica imànica yái íibai-dacalésica, càmícaíná càì wíade iyúwa madécaná wenàiwica icàlídéeyéica Dios itàacái yéewacaténá needáca naliwa iyú nàasupínáwa. Wacàlidaca Dios itàacái báisíiri iyú càide iyúwa Dios ibànuèyéi icàlidaca itàacái. Yá naçái yáacuálicuta wacàlida Cristo iináwaná ìwali càide iyúwa yàasu wenàiwica.

Icàlidéeyéi ìwali yái wàlisài tàacáisi Dios imàníirica wenàiwica yáapicha

3 **1** Iná idécué wacàlidaca pírí madécaná wawàsi, quéwa càmita wataánícaténá waináwaná ìwaliwa cayábata. Càmita naçái wawàcutácáiná wáasáidaca pírí-cué abéeri cuyàluta itàaníiri

waináwaná ìwali cayábata. Càmita nacái wasutacué pícha abéeri cuyàluta wáasáidéeripiná áibanái iríta càide iyúwa abénaméeyéi imàníiná. Quéwa wía, càmita wawàcutáni. **2** Píacatacué càiyéide iyúwa wàasu cuyàluta cáininéeyéi waicáca, càiyéide iyúwa Dios itànèeyéi ípidená wawàwa-licu. Iwalíisená yái pìyáanácuéca machacànita, yácué píasáidaca wenàiwica irí báisícata yái wacàl-idéerica ìwali. **3** Iná píacatacué yáasáidéeyéi Cristo yàasunái cuyàluta pía. Wía apóstolnáica, wíacata yàanàidéeyéi yái tàacáisica, quéwa càmita watànàa lápiz ituníná iyúta, Dios Cáuri yàasu Espíritu iyúta. Càmita càitáde iyúwaté ichùulianá Moisés itànàacani íba sàabadéeyéi ìwali. Siùcade, idéca ibànùacuéca pírí Espíritu Santo piwàwa cáuri iriculé.

4 Iná Cristo ìwalíisená, yá Dios idéca yáasáidaca walí báisícata yái càirica watàaníca ìwali. **5** Quéwa wía, càmita wáalimá wamànica asáiri wawàsica wàasu wawàsi-tawa, yácata Dios, yái yàa walí chàinisi yéewacaténá wamànicani. **6** Yácata Dios yái yéewáida wía màulenácaténá wía, wacàlidacaténá wàlisài wawàsi ìwali, yái Dios imàaquéerica yàasunái wenàiwica iwàwa cáuri iriculé. Quéwa càmita nayú níatái tàacáisi ichùulièyéica, yàasu Espíritu iyútawa. Níacáináì tàacáisi ichùulièyéica, icháawèeyéi wía wabáyawaná ìwalíise

wéetáanápínáwa, càmicáiná wáalimá wamànica macáita càide iyúwa náimáaná. Quéwa yái Espírituca yèerica walí wacáuca càníirica imáalàawa.

7 Idàbacaalíté yàanàaca imànica wawàsi, yái idàbéericaté Dios imànica náapícha ìwalíise wawàsi, yái yàanàidéericaté yéetácáisi, yái ley natànèericaté íba sàaba-déeyéi ìwali, cachàiníiríté máiní icamaláaná yàanàaca, càitaté càmita israelnáì yáalimá iicáidaca Moisés inàniaculé, máiníicáinaté inànìi icànaca. Quéwa càicáaníta, yáté ichàini imáalàapínáca yàacawa. **8** Iná càicaalíté icamaláaná ichàini íibaidaca néenialí, yái tàacáisi inuérípinácaté wía, máiní yáawanáipíná cachàinica Espíritu Santo íibaidaca wawàwa-licu. **9** Atasi cachàinicaalíté yàanàaca ichùuliaca yái itéerípinácaté wía yéetácáisi iriculé, máiní yáawanáipíná cachàinica ichùuliaca quiríta yái mabáyawanéerípináca Dios iicáca ìwalíise níai cabáyawanéeyéica, manuícaalí nawàwa iwéré. **10** Iná yái máiníirícaté cachàinica yàasu wawàsi quéechacáwa, siùcade, yá canáca quirínama ichàini, yácaíná máiní cachàinica yàasu wawàsi íicha yái wàlisàirica yàanàaca. **11** Iná yàacaalíté máiní cachàinica yàasu wawàsi yàanàaca, yái quée-chéericaté Dios imànica náapícha wawàsica yái imáalèericatéwa, máiní yáawanáì cachàinica yàasu

wawàsi quiríta yái wàlisàirica
Dios imànica wáapicha wawàsica,
yái iyaméeripinácawa wáapicha
càiripináta.

12 Iná idécáiná wáalíaca
cachàinica yái wàlisài wawàsica,
yá nacái iyamáanápínáwa wáa-
picha càiripináta, yá watàaníca
macàaluínináta ìwali. **13** Iná
càmita wamàni càide iyúwa
Moisés imàníináté, ibàliacaalíté
inàniíwa wáluma iyú ipíchanáté
israelnái iicáca camalá ichacàca
yàacawa inànií ìwalíise, yái ichàini
imáalèeripinácawa.^a

14 Quéwa càicáaníta, yáté càmita
náalía néemíaca íimáaná yái
càiricaté naicáca. Ewitaté níacani
nataquénáinámica níai iyéeyéicaté
Moisés yàasu èerité, naléecaalíté ley,
càmitaté náalía néemíaca íimáaná.
Mamáalàacata càica níade iyúwa
íiwita ibàlièyèiwa wáluma iyú.
Quéwa weebáidacaalí Cristo ìwali,
yá imàacaca wáalíaca wéemíaca
íimáaná.

15 Iná càita mamáalàacata
siùcalénamade, naléecaalí níai
cuyàluta Moisés itànèeyéicaté,
yá càmita náalía néemíaca
íimáaná. Càica níade iyúwa
wáluma idéeyéi ibàliaca íiwitáise.
16 Quéwa nawènúadacanáami
náiwitáisewa Wáiwacali irípiná,
yásí Dios yeedápináca náicha yái
wálumasíami ibàlièrica náiwitáise.

17 Yái Wáiwacalica, Espí-
ritucani. Iná cháí Wáiwacali yàasu
Espíritu iyacatáica, yá wàyaca
néeni matuíbanáita càide iyúwa
wawàwáaná. **18** Iná macáita wía,
canáca wanànií ibàlená. Càica
wíade iyúwa chapúa íibàacaali
èeri icamaláaná, yá icànaca. Cà-
cata nacái wáasáidaca wayúwata
yái Wáiwacali íiwitáise ichàini
imanuícaca. Iná èeri imanúbaca, yá
iwènúadaca yàacawa wáiwitáise,
càicaténá wáiwitáisede iyúwa íiwi-
táise iyáaná càide iyúwa Wáiwacali
yàasu Espíritu.

4 **1** Iwalíise yái Dios iicáanácaté
wapùalé manuísíwata, yá
imàacacaté walí yái íibaidacalésica.
Iná ìwalíise, yá càmita waméyàa
wamànicani. **2** Yá nacái idécaté
wawènúacawa íicha yái íiwi-
táisesi iwàwéericaté wamànica
ibàacanéri iyú, yái mabáinicáiséri
wawàsica. Càmita wèepuní
wamèniadaca wenàiwicata, càmita
nacái wawènúada Dios itàacáita.
Wéewáidacáita amalánama yái tàa-
cáisi báisíirica, yá nacái wamàacaca
wíawawa càinácaalíta wenàiwica
íináida iicáca wía Dios yáacúalicu.
3 Quéwa càmicaalí abénaméeyéi
yáalía yéemíaca yái tàacáisi cayá-
béeri wacàlidéerica nalí Jesús
iináwaná ìwali, níata quéwa
yúuquéeyéipínáwa méetàuculé

^a **3.13** Yái icamalá imáalèeripináca yàacawa, yácata càì fimaca ìwali yái Leyca ichàini
imáalàapinátéwa. Siùcade, canáca quirínama ichàini. Ex. 34.33.

Dios íicha càiripináta, **4** idécáiná èeri yàasu dios ibàliaca náiwitáise, ipíchaná náaliacawa ìwali yái tà-cáisi cayábéerica icàlidéerica Cristo iináwaná ìwali, yái abédaméerica íiwitáise Dios yáapicha.*^b

5 Iná wíacani, càmìta wacàlida waináwaná ìwaliwata. Yáta wacàlìdaca iináwaná ìwali yái Jesucristoca càide iyúwa Wáiwacali. Yá wíacani, càica wíade iyúwa níái íibaidéeyéica pirícué ìwalíise yái cáinináanaca waicáca Jesús. **6** Iná yái Dios ichùulìericaté camalási icànaca catéeri irícu, yáta yái idé imàacaca icamalá icànaca wawàwaliculé amalácaténá wáiwitáise, yéewacaténá wáaliacawa Dios cachàiníiri íiwitáise cayábéeri ìwali, yái Jesucristo yáasáidéericaté walí íiwitáise iyúwa.

Manuicaté nawàwa nàyaca Jesús iwéré

7 Quéwa Dios imàacacaté wainá machawàaquéeri irícu yái cawèníiri wawàsica tàacáisi cayábéerica, yái wainá imàníiricaté cáli ichùmalé iyú càide iyúwa wadèniacaalí cawèníiri wawàsica ibái icatùalená irícu, yéewacaténá wáasáidaca Dios néeséerica yái chàinisi iyéerica wawàwalìcu, càmíirita wachàinìta. **8** Ewita càulenéri wawàsi yàanàaca wía macáita, quéwa càmìta waméyàawa

ìwalíiseta. Ewita achúmaca wawàwa wáináidáanícawa, càicáaníta, càmìta wamàaca wáináidacawa Dios ìwali. **9** Ewita wenàiwica imànica walí báawéeri, quéwa càmìta Dios imàaca wía abéerita. Ewitaca náucaca wáaliawa cáli iwéré, quéwa càmíiyéita náalimá namáalàidaca wiúnamáiwaca.

10 Iná alénacaalíta wèepuníwa, yá yéewa naicáca wàuwichàacawa càide iyúwaté Cristo yùuwichàanátéwa, yéewacaténá nacái wáasáidaca Jesús íiwitáise iyaca wàwali.

11 Iná idècunitàacá cáuca wía, yá èeri imanùbacata wèepùadaca wacáucawa yéetácáisi irí Jesús ìwalíisená, yéewacaténá nacái wáasáidaca Jesús íiwitáise iyaca wainá ìwali, yái wainá yéewéerica yéetácawa. **12** Iná càì wabàlùacawa yéetácáisi íipunita yéewacaténá pidèniacuéca picáuca yái càmíirica imáalàawa.

13 Càica Dios itàacái íimaca: “Manuicáiná nuwàwa Dios iwéré, íná yéewa nutàanica ìwali.”* Iná wadèniacáiná yàasu espíritu, yái manuírìca imànica wawàwa Dios iwéré, yá nacái yéewaca wacàlìdaca yái tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali.

14 Idéca wáaliacawa, Dios idécaté imichàidaca Wáiwacali Jesús yéetácáisi íicha. Iná wéetácanáamiwa, yá

^b 4.4 Eeri yàasu dios, yácata càì íimaca ìwali yái Camèniadacáirica, (Satanás) icuèrica cháì èeri irícu achúma èerita.

4.4 Gn. 1.26-27. 4.13 Sal. 116.10.

naçái Dios imichàidapináca wía yéetácáisi íicha càide iyúwaté Jesús. Néese, yá itépináca wía yàataléwa, píatacué naçái áibanái wáapicha.

15 Iná wía wàuwichàaca macáita níai wawàsináica, cáininácáinacué waicáca pía yéewacaténá madécaná wenàiwica yáaliacawa ìwali yái cayábéeri imàníirica walí mawèníiri iyú, nàacaténá irí cayábéeri, náaliacaténá naçái cachàiníirica yái Dios.

16 Iná wía, càmita waméyaa wacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. Báisita béerica wainá yàacawa, quéwa yái wàasu espírituca iwàlisàidéeriwa abémáidata èeri imanùbaca. **17** Iná éwita wàuwichàacawa cháí èeri irícu, quéwa càmita manuíta ichàbéeripináwa yàacawa mesúnamáita. Quéwa yái Dios yèeripináca walí chènuniré máiní yáawanái manuíta, cawèníiri naçái wadènièripiná càiripináta. **18** Iná càmita máiní achúmaca wawàwa nàwali níai wawàsi wai-quéeyéica watuí iyúwa. Yáta máiní wacutáidaca yái cawèníiri wawàsica, càmiyéicáwaca idé waicáca watuí iyúwa. Níacáinái wawàsinái waiquéeyéica watuí iyúwa, imáalèeyéipináwa mesúnamáita. Quéwa níai wawàsinái càmiyéicáwaca waicá watuí iyúwa, níasí iyéeyéipiná càiripináta.

5 **1** Idé wáaliacawa yái waináca wáyéericáwaca irícu cháí èeri irícu, càicáaníde iyúwa

wacapèema, yàasu èeri wéetácawa, yá imáalàapinácawa càide iyúwa abéeri capíima imutúacaalíwa. Quéwa Dios idèniaca walí áiba wainá chènuniré, yái càmiirica imáalàapináwa, càmiirica naçái wenàiwicanái imàni icáapi iyúwata. **2** Idècunitàacá wàyaca cháí, yá weedáca wacalésawa manuísíwata, achúmácáiná wawàwa, wawàwacáiná máiní Dios íiyàaca wàwali yái wainá wàlisà chènuníiséerica, **3** idé-caalíténá íiyàaca wàwali yái wainá chènuníiséerica, yásí cabà-leca wía, yá càmita mabàle wía quirínama. **4** Quéwa idècunitàacá wàyaca wainá irícuwa cháí èeri irícu, càmita achúma wawàwa ìwali yái wamàacáanápínáca, yái wainá èeri irícuírica. Achúmaca wawàwa, wawàwacáiná wadèniaca mesúnamáita yái wainá chènuníiséerica, icàmbiacaténáwa yái wainá yéewéerica yéetácawa iyú yái wainá iyéeripináca càiripináta.

5 Quéwa Diosta yái càí idé màulenáca imànica wía ipíchaca icàmbiaca wía. Yá naçái yàaté walí yàasu Espírituwa idécaténá yàasuca wía ipíchaca yàanàaca yeedáca wía, wáaliacaténá imànipináca càide iyúwa idéená imàacaca itàacáíwa.

6 Iná ìwalíise, yá manuíta wawàwa abémáidata Dios iwéré. Yá naçái wáaliacawa idècunitàacá wàyaca wainá irícuwa cháí èeri irícu, yáca wàyacáwaca

déeculé fícha yái wainá Wáiwacali yèeripiná walí. **7** Idècunitàacá wàyaca cháí èeri irìcu, éwitaca càmita waicá watuí iyúwa yái Wáiwacali, yá casíimáica imànica wawàwa yái itàacái íiméericaté walí.

8 Quéwa manuíca wawàwa Dios iwéré, yá nacái wawàwaca wamusúacawa fícha yái wainácawa, wàacaténá wàyaca Wáiwacali yáapichawa. **9** Iná iwàlìise, idècunita wàyaca cháí èeri irìcu, wawàwa wamànica Dios irí yái íibaidacalési isíimáidéerica iwàwa, éwita nacái càmita wàya quirínama wainá irìcuwa, yái èeri irìcuírica. **10** Aiba èericáiná, wía macáita, iwàwacutápiná wàanàaca wabàlùacawa Cristo íipunita, yáawinacatáicawa yàalubái íinatawa, yàacaténá wawèni wáalimáwanama càinácaalíta wawàsica yái wamànité idècunitàacá wàyacaté wainá irìcuwa, wamànicaalíté cayábéeri wawàsica, báawéeri nacái.

Jesucristo yàanàacaté imànica walí cayábéeri wadèniacaténá wàasu wawàsiwa Dios yáapicha

11 Wáaliacawa ìwali yái wàanáca Wáiwacali íimíétacanáwa. Iná ìwaliise wáalimáida wacàlida macái wenàiwica irí yái tàacáisi báisiirica neebáidacaténá ìwali. Quéwa yái Dios yáaliériwa wáiwitáise ìwali cayába. Iná càita nacái wawàwa píaliacuécawa wàwali

cayába, càinácaalí nacái wáiwitáise iicácanáwa iyaca. **12** Quéwa càmita wawàwacáiná wacutáida píichacué wawàsita yéewacaténá pitàanica waináwaná ìwaliwa cayábata. Wawàwacáita wamàacacuéca pírí wawàsi yéewacaténácué canùmaséeca pía wàwaliise, yéewacaténá nacái pidèniacuéca wawàsi píalimácaténácué peebáca nasàna níái canùmaséeyéica iicácawa naicácanáwa ìwaliise, quéwa càmita ìwaliise yátái iyéerica nawàwalìcu.

13 Iná báisicaalí maliawáiseca wía iyúwa áibanái íimáaná wàwali, quéwa wawàwacáináta wáibaidaca Dios irípiná. Quéwa càmicaalí càiwía, yá cayábacáináta wáibaidaca píapichacué. **14** Yái cáinináanáca Cristo iicáca wía ipuníadaca wáiwitáise. Yá nacái wáaliaca abéericata Cristoca, yái yéetátéwa wàwaliná macáita, iná yéewa wéetácatéwa nacái macáita nabáyawaná ichùuliacawa. **15** Cristo yéetácatéwa wàwaliná macáita, iná càmita yéewa wàyaca quirínama wàasu wawàsitawa. Iwàwacutá wàyaca irí yái yéetéericatéwa wàwaliná, yá nacái icáuquèericatéwa yéetácáisi fícha.

16 Iná siùcade wapíchaléwa, càmita iwàwacutá waicáca áibanái càide iyúwa èeri minaná iicáaná wenàiwica. Báisíta quéechaté waicácaté Cristo wenàiwica íiwitáise iyú. Quéwa siùcade, càmita waicápiná quirínamani

càide iyúwa abéeri wenàiwica.
17 Idécanáami abéeri wenàiwica
 iyaca Cristo yáapicha, yá wàli-
 sàica íiwitáise. Yái íiwitáise
 bàaluisàimica imàacaca íichawani.
 Iná siùcade, wàlisàica íiwitáise
 macáita.

18 Iná macáita yái wàlisài
 wawàsica, Dios néeséerita yàa-
 cawa yái ichùnièricaté walí wawàsi
 yáapichawa Cristo ìwalíisená,
 yéewacaténá yàasunái wenàiwicaca
 wía. Yá nacái imàacacaté walí
 yái íibaidacalésica yéewacaténá
 nacái wachùniàca iyú wenàiwica
 yàasu wawàsi Dios yáapicha.

19 Nuwàwáaná núumaca, Cristo
 ìwalíisená, yá Dios ichùniacaté
 wàasu wawàsi macáita wía
 wenàiwica iyéeyéica cháí èeri
 irìcu, yá nacái imàacacaté iwàwa
 wabáyawaná íicha. Néese, yáté
 imàacaca walí yái íibaidacalésica
 yéewacaténá nacái wachùniàca iyú
 wenàiwica yàasu wawàsi Dios yáa-
 picha. **20** Iná yéewa Cristo ibànùaca
 wía watàanícáténá íipidená ìwali.
 Yá Dioscata yái isutácué pícha
 wawàsi yéewacaténácué péemíaca
 walí yái tàacáisi wacàlidéerica.
 Iná yéewa Cristo íipidená ìwali
 wáimacué piri: Pichùniacué piasu
 wawàsiwa Dios yáapicha. **21** Yái
 Cristo, canácaté ibáyawaná. Quéwa
 wàwaliná, yáté Dios imàacaca
 Cristo yéetácawa càide iyúwa
 cabáyawanéeri yéewacaténá

mabáyawanáca Dios iicáca wía
 ìwalíisená.

6 **1** Iná wía, wáibaidaca Dios
 irípiná. Iná ìwalíisená,
 yácué wasutáca pícha wawàsi
 manuísíwata, ipíchanácué
 píamàaca píchawa yái idéenácuéca
 cáinináanáca Dios iicáca pía
 mawènitá. **2** Càica Dios íimacaté
 itàacái irìcuwa:

“Nuémíacaté pisàna picutáidaca
 núa, cháí máinítáicaté
 piwàwacutáca núa.

Iná yàanàacaalípiná yái èerica
 picutáidacatáipináca núa,
 yá nuicápináca pipùalé,
 nuchúuliadacuéca pía
 yùuwichàacáisi íicha.”*

¡Iná péemíacué! Siùcade, idéca
 yàanàaca walí yái yéenáiwánásica.
 Idéca nacái yàanàaca walí yái èeri
 ichúuliadacatáipináca wía yùuwi-
 chàacáisi íicha.

Náalimáida naicáwa Pablo
íibaidacalé càide iyúwa apóstol

3 Càmita wamàni áiba wawàsi
 wenàiwicanái ipíchalé, ipíchaná
 natàaníca wàwali báawanama
 wáibaidacalé ìwali. Wàyaca
 machacàníiri iyú ipíchaná nacái
 báawaca naicáca Dios itàacái, yái
 wacàlidéerica nalí. **4** Iyú yái wawàsi
 wamàníirica wáalimáida wáasáida

macái iríta, wáibaidaca Dios irí: Wàidenìa madécaná yùuwichàa-cáisi, wamáapùà nacái madécaná wawàsi, áiba càulenéeri wawàsi nacái. **5** Aibaalí, nacapèedáida wía, náiyà wía nacái presunái icapèe irì-culé. Aibaalí, wàanàa wenàiwica cáaluéyéi, ipianíiyéi ìwacáidacawa namànicaténá walí báawéeri. Idé wáibaidaca manuísíwata. Aibaalí, càmita wáalimá waimáca, càmita nacái wáalimá wayáa wayáa-caléwa cayába. **6** Wáasáidaca nalí wáibaidaca Dios irí, wáiwitáise masaquèeri yáapichawa, cáalíacáiri iyú, wàidenìa nacái madécaná wawàsi, wamàni nacái cayábéeri áibanái irí. Wamànicani Espíritu Santo ichàini iyú, cáininácáiná nacái waicáca áibanái báisísíwata wawàwa yáapichawa. **7** Iyú yái tàacáisi báisiiri wacàlidéerica nalí Dios ichàini iyú nacái. Iná wàyacáiná machacàníiri iyú, yá wadèniaca wacáapisàíwa wapéliacaténá wàuwidesàiri ípunitawa, wacùacaténá nacái wíawawa wàuwidesàiri íicha. **8** Aibaalí, nàa wáimiétacaná, áibaalí nacái náamàida wía. Aibaalí, cayába namànica waináwaná, áibaalí nacái, báawa namànica waináwaná. Aibaalí, cachiwéeyéi náima wàwali, quéwa wía itàaníiyéi báisiiri iyú. **9** Aibanái iicá wía càide iyúwa níái cànmíiyéica náalíawa naicáca. Quéwa áibanái iicá wía càide iyúwa wenàiwica cawèniiyéi. Aibanái iicá wía càide iyúwa yéetéeyéi yàacawa. Quéwa picácué wía,

mamáalàacata cáuca wía. Ewita nàuwichàidaca wía báawanama, càicáaníta, càmitàacá idé nanúaca wía. **10** Wàuwidenái iicá wía càide iyúwa achúméeyéi iwàwa. Báisíta báawaca wawàwa abénaméeyéi yàawiría, quéwa cànmíirita wáasáida nalíta. Yáta wáasáida yái casíimáináca wía èeri imanùbacata. Naicáca nacái wía càide iyúwa canéeyéi irí wawàsi, quéwa wée-wáida madécaná wenàiwica iyú, yái tàacáisi báisiirica. Wàyaca nacái càide iyúwa canásíwéeyéi yàasu, quéwa báisíta wadèniaca macái wawàsita Dios yáapicha.

11 Píacué wéénánái Corinto ìyacàlená mìnánáica, idécué wataánáica pírí matuíbanái wawàsita, idécáiná nacái cáinináca waicácuéca pía báisíta. **12** Canácatáita càmita cáininácué waicáca pía. Quéwa píatasícué cànmíiyéi cáininá iicáca wía quirínama. **13** Iná yéewacaténá nacái cáininácuéca piicáca wía, yá nutàanícuéca pírí càide iyúwa nuénibenái, cáininácaténácué nacái piicáca wía càide iyúwa cáinináaná waicácuéca pía.

Dios cáuri icapèeca wía

14 Píacué cànmíiyéica abédanama iwàwa báawéeri wawàsi ìwali, náapicha níái cànmíiyéica yeebáida Jesús. Càmita yéewacué peedá pìacawéeyéiwa nía. Càmita yéewa báawéeri wawàsi ìyaca cayábéeri yáapicha, càide iyúwa cànmíiná yéewa camalási yéewiàdaca

yèewisáwa catéeri. **15** Càmita yéewa Cristo idèniaca yàasu wawàsiwa Camèniadacáiri yáapicha. Càita nacái yái yeebáidéerica Jesús, càmita yéewa abédanamaca yàasu wawàsi yáapicha yái càníirica yeebáida Jesús. **16** Wía wenàiwicaca wíacata Dios cáuri ica-pèe. Iná ìwalíise càmita yéewa wàaca yéenáiwánásínái íimiétacaná. Càica Dios itàacái íimaca:

“Nùyapínaca náapicha,
nuèpunípinácawa nacái
náapicha.
Iná núapinácata nàasu Dios,
yá nacái níapinácata nùasunái
wenàiwica.”

17 Iná yéewa càì Wáiwacali íimaca:

“Pimusúacuéwa nèewíise níái
càiyéi wenàiwicaca.
Picácué pimàni pibáyawanáwa
náapicha níái casaquèeyéica
íiwitáise.
Yásí nuedácuéca pía nùasu
wenàiwica iyúwa.
18 Yá núapinácata Píaniricué,
yá nacái píacatacué
nuénibénáipiná.
Càica íimaca yái Wáiwacali
cachàiníirica canánama
íicha.”

7 **1** Iná píacué nuénánái
cáininéeyéi nuicáca, idécáiná
wadèniaca níái tàacáisi Dios
imàaquéeyéicaté itàacáíwa
walí ìwali. Iwàwacutá wacùaca

wíawawa íicha yái yéewée-
rica imànica wainá irí báawéeri,
wáiwitáise irí nacái, yéewacaténá
béeyéica wáiwitáise ìwali yái
wàyáanaca mabáyawanéeri iyú,
wáasáidacaténá nacái wàaca Dios
íimiétacaná.

Casíimáica Pablo iwàwa Corinto minanái iwènúadacáiná íiwitáisewa Dios irí

2 Cáininácué piicáca wía. Caná
iríta wamàni báawéeri wawàsica,
canáta nacái báawéeri wamànica
íiwitáise. Canácata nacái idéeri
wamèniada weedáca yàasu wawàsi.
3 Báisíta idé càì abénaméeyéi
péená íimaca wàwali. Quéwa wía,
càmita wamàni càiri wawàsica.
Idécué wáimaca pirícué quée-
chaté, cáinináaná waicácuéca pía
manuísíwata. Càmita yéewa wase-
ríaca wáichawáaca quirínama
idècunitàacá wàyaca cháì, éwita
nacái wéetápinácawa.

4 Núalíacawa, nutàanica nùyaca
píapichacué báisíta, idécáiná
núalíacawa pìasu wawàsi ìwali-
cué amalánama. Iná yéewa máiní
canùmaséeca núa pìwalíiseecué. Yá
nacái nuchàiniadaca nuwàwawa
éwita madécaná yùuwichàa-
cáisi yàanàaca núa, càicáaníta, yá
casíimáica nuwàwa manuísíwata.

5 Báisíta wàanàaca idénáamita
Macedonia yàasu cáli íinatalé,
yá canácata wayamáidáanáwa
quirínama, quéwanáta wàuwichàa-
cawa madécaná yùuwichàacáisi

iyú. Madécaná yàawiría wàu-widenái ibàlùacawa wáipunita, achúméri imànica wawàwa, cáaluca wía nacái. **6** Quéwa yái Dios ichàiniadéerica nawàwa níái achúméeyéica iwàwa, yáté ichàiniadaca wawàwa Tito yàanàacaalíté nacái wàatalé. **7** Quéwa càmita abéri ìwalíise casímái wawàwa yátái Tito yàanàanácáté wàatalé, ìwalíiseta áiba yái pichàiniadàanácátécué nacái iwàwa. Icàlidacaté nacái walí piináwaná ìwali, yái piwàwáanacasacué piicáca wía, achúmáanacuéca piwàwa ìwalíise yái wawàsi ichàbéerica nùwalíná nacái. Iná nuémíacaalíté yái càiri tàacáisica, yáté máiníca casímáica nuwàwa quéwanáta. **8** Ewita achúmacaté imànicuéca piwàwa yái cuyàluta nutànèericatécué pirí, quéwa càmitaté achúma imànica nuwàwa yái nutànàanácuéca pirí, yái cuyàlutaca. Quéwa idàbáanásí achúmaté imànica nuwàwatatá, núalíacaalíté achúmacuéca imànicuéca piwàwa déecu èerité.

9 Siúcade, yá casímáica nuwàwa, quéwa càmita ìwalíise yátái achúmáanacatécué numànica piwàwa, ìwalíiseta yái piwènúadàanácuéca píwi-táise-wa báawéeri ícha Dios irí. Achúmatécué imànica piwàwa, quéwa cáminá càitáde iyúwaté Dios iwàwáaná. Iná canácata wamàníiricué pirí báawéeri

wawàsica. **10** Achúmacaalí Dios imànica wawàwa wabáyawaná ìwalíisewa, yásí ichúuliadéeri wía yùuwichàacáisi ícha. Yá càmita iwàwacutá báawaca wawàwa ìwalíiseta. Quéwa èeri íiwitáise-caalí achúma imànica wawàwa, yá quéwanáta imàaca wabàaca yái wabáyawaná wamàníirica, yá imàacapínaca wéetácawa méetàuculé Dios ícha càiripínata. **11** Piicácué imàníiri pirí yái achúmáanacuéca Dios imànica piwàwa. Siúcade, yá pimànicuéca, yái iwàwacutéericuéca pimànica. Piwàwacué píasáidaca nulí canácata pibáyawanácué. Báawacué nacái piicáca yái ibáyawanási namàníiricaté pèewicué. Achúmacué nacái piwàwa ìwali yái wawàsi càiricaté ichàbaca. Piwàwacué nacái piicáca núa, achúmacué nacái piwàwa nùwali, idécué nacái maulenáca pía píuwichàidacaténácué yái imàníiricaté yái báawéerica. Iná macái wawàsi ìwalita idécué píasáidaca mabáyawanácuéca pía.

12 Iná nutànàacué pirí cuyàluta, quéwa càmita ìwalíiseta yátái imàníiricaté ibáyawanáwa. Càmita nacái ìwalíná yátái imàníiricaté irí báawéeri. Píalíacaténátacué ìwali Dios yáacúalícu, yái cáinináanácuéca piicáca wía.

13 Iná ìwalíise yái cáinináanácuéca piicáca wía, yá ichàiniadaca wawàwa. Yá nacái máiníca casímáica wawàwa,

casíimáicáiná Tito iwàwa, pichàiniadacáinácué iwàwa pimanùbaca iyúwa. **14** Yá nacái idécaté nucàlidaca Tito irí iwali canùmaséénácué núa pìwalíisecué, càmicáinácué báawa pimàacaca nuináwaná ipíchalé, càide iyúwa wacàlidéericué pirí báisiirita tàacáisica. Càita nacái Tito idéca yáaliaca báisiiricata yái wacàlidáanáca irí piináwaná iwalicué. **15** Yá nacái máiníca cáininácuéca Tito iicácuéca pía, iwàwalicaalí macáita yái peebáidáanácatécué ichùuliaca. Yá nacái peedácaalitécué pìataléwani cáimiétacanéeri iyú manuísíwata. **16** Casíimáisiwata nuwàwa, idécáiná nùaliacawa cayába píiwitáise iwalicué, pimàníinápinácué càide iyúwacué nuéwáidáaná pía.

Nàwacáidacaté palata nalípiná níai yeebáidéeyéica Jesús

8 **1** Nuénánái, siùcade wawàwacué píaliacawa iwali yái Dios imàaquéerica nawàwalicu níai yeebáidéeyéica Jesús, Macedonia yàasu cáli íinata, cáininácaténá naicáca mawènitá áibanái. **2** Ewita nachàbacatéwa madécaná yùuwichàacáisi yèewibàa, càicáaníta casíimái nawàwa manuísíwata. Ewita catúulécanáca nía, càicáaníta náalimá nàwacáidaca palata càide iyúwa càasuíyéi naicácaténá áibanái ipùalé. **3** Báisíta núumacué pirí, nuicácaté nàaca palata Dios irípiná nàasu wawàsitawa, nawàwa casíimáiri yáapichawa

náalimáanáta nacái nàaca. Yá nacái nàacaté ichàbaníise quiríta yái inùmámica náalimáca nàaca. **4** Yá nacái nasutácaté wáicha wawàsi madécaná yàawiría wamàacacaténá nayúudàaca níai Dios yàasunái wenàiwica iyéeyéica Jerusalén iyacàlená iricu. **5** Wayúunáidaca nàapinácáita yéénápináta meedá yátái nàasu palátacawa, quéwa namànicaté ichàbaníisenama quiríta. Idábaté, náimacaté Wáiwacali Jesús irí nawàwacaté namànica yái isíimáidéerica iwàwa. Néese idénáami, yá náimaca walí nawàwaca namànica yái wayúunáidéerica cayábaca nalí, idécáiná neebáidaca yácata Dios iwàwéeri namànica.

6 Iná iwalíise, yáté wasutáca manuísíwata wawàsi Tito íicha, imáalàidacaténá iwacáidaca píatanábàacué yái palátaca, yácáinataté idàbéerité iwacáidaca píchacué yái wayúudàanápínaca mawèníiri iyú áibanái. **7** Iná càide iyúwa caináwanáanácué pía macái iwali, yái wawàsi pimàníiricuéca iyúwa: Manuínácué piwàwa Jesús iwéré, píaliánácué picàlidaca Dios itàacái cayába, píaliánácué nacái cayába Dios íiuitáise iwali, caséecué pimànica cayábéeri áibanái irí, cáininácué nacái piicáca wía. Iwaliise, wacua waicáwa píchacué yái iwàwacutáanáca piicácuéca áibanái ipùalé mawènitá, máinícáiná cayába yái pimànicuéca.

8 Quéwa càmita nutàanícué pírí càide iyúwa yái ichùulièricuéca pía. Nuwàwacáita nùalíacawa báisícaalícué cáinináca piicáca áibanái càide iyúwa níai ìwacáidéeyéica palata nayúudàacaténá áibanái. 9 Idécué nacái píalíacawa ìwali yái Wáiwacali Jesucristo imàníiricaté walí mawènitá. Ewitaté càasuírícani, quéwa cáininácaínaté máníni iicáca wía, yáté catúulécanáca imànica yáawawa yéewacaténá càasuca wía ìwalíisená yái catúulécanáanacaté imànica yáawawa wàwalíná.

10 Iná nùalàacuéca pía ìwali yái wawàsica: Aiba camuí ichàbéerimicawa, píatatécué idàbée-yéi yàaca palata, quéwa càmita abéeri piwàwacáitacué píacatani, piwàwacaté nacái piwacáidacuécani. 11 Iná siùcade, iwàwacutácué pimáalàidaca piwacáidaca yái palátaca idéericatécué pidàba. Càicaalícué pimànica, yá macáita náalíaca casíimáicuéca pía, pimáalàidáanápínácué piwacáidaca yái palátaca, iyúwatatécué pía pidàbacaalítécué piwacáidacani. Yéewa nàaca macáita càide iyúwata náalimáaná nàaca.

12 Iná báisícaalí wawàwa waicáca áibanái ipùalé wàasu wawàsítawa, yásí cayábéeri Dios iicáca, càinácaalíta wawàsica yái wadènièrica, yá wàacani. Càmita iwàwa wàaca yái canéerica walí.

13 Càica núumaca, quéwa càmita wàacaténá wáichawa

macáita áibanái irí yátái wadènièrica, néese, yá wàuwichàacawa idénáamita, canácáiná walí quirínamani. Iwàwacutácaíta wadèniaca wáalimáwanama macáita yái wawàsi wamáapuèrica.

14 Càì nuínáidacawa, siùcade, idècunitàacá pidèniacuéca ichàbanamawa, yácué piicáca áibanái ipùalé níai canéeyéica iríni. Aibaalí, níacaalí idèniá yái canéericuéca pírí, yá yéewapíná naicácuéca pipùalé nacái yéewacaténácué pidèniaca abédanamata yái pimáapuèricuéca.

15 Càica Dios itàacái íimaca:

“Yái ìwacáidéerica manùba, càmita idèniá ichàbanama, càita nacái yái ìwacáidéerica achúmáanata, canácata nacái iwàwacutéeriwa irí.” *

16 Quéwa nùa cayábéeri Dios irí, imàacacáiná achúmaca Tito iwàwa piwalícué càide iyúwa achúmáana nacái nuwàwa piwalícué. 17 Iná nusutácaalíte nuémíawa Tito yàanápínácué piatalé, yá yeebácaté yàacawa, iwàwacáínaté nacái yàacawa piatalécué yàasu wawàsítawa.

18 Tito yáapicha wabànùacué piatalé áiba wéenásàiri, yái cayábéerica iináwaná íibaidaca yèepunícawa tàacáisi cayábéerica, náacúalícu macáita níai yeebáidéeyéica Jesús ìwali. 19 Yá

naçái wéenanái yeebáidéeyéi Jesús iníwàacaténí, yàacawéeridacaténá wía, watépinácaalí yái palata. Yái wacuèripiná cayába, wàacaténá iyú Wáiwacali íimiétacanáwa, wáasáidacaténá naçái wawà-waca wayúudàa áibanái wàasu wawàsítawa. **20** Yá naçái wacúa wíawawa ipíchaná áibanái itàaníca wàwali, ìwalíise yái palata manuírí áibanái yèerica, íicacánáwaca naçái wacùacani. **21** Wáalimáidaca wamànica machanírí iyú macáita wawàsi, càmita abéeri Wáiwacali ipí-chalécata, napíchalé naçái macáita níái wenàiwicaca.

22 Wabànùata naçái náapicha áiba wéenasàiri, yái idéeri yáasáidaca yáawawa màulenáca madécaná yàawiría iyúudàacaténá. Siùcade, yá iwàwaca iyúudàaca quiríta manuíca iwàwa piwérécué. **23** Tito ìwalica yái càicué núumaca pirí. Yácata nùacawéeriná nuíbaidaca, íibaidéericué naçái píapicha iyúudàacaténácué pía. Níái áibanái wéenanáica, núumacué pirí níacata naçái áibanái nabànuèyèi níái yeebáidéeyéica Jesús, yèeyéica naçái Cristo íimiétacaná. **24** Iwàwacutácué píasáidaca nalí cáininácué piicáca nía báisíiri iyú, yéewacaténá naçái casímáica wía pìwalíisecué, náaliácaténáwa macáita níái yeebáidéeyéica Jesús.

9 **1** Càmita iwàwacutá nutànàacuéca pirí ìwali àniawa yái palata wayúudèripináca iyú níái Dios yàasunái wenàiwicaca,

2 núaliácaíná piwàwacuéca piyúudàaca nía piasu wawàsítawa. Iná ìwalíise písímáidacáinácué nuwàwa, yá núumaca nalí níái Macedonia yàasu cáli néeséeyéica. Níái Acaya yàasu cáli mìnánáica, idécate màulenáca nía áiba camuímité nayúudàacaténá naçái. Iná Macedonia mìnánái yéemìacaalíté yái tàacáisica, yá nawàwacaté nayúudàaca naçái macáita.

3 Nubànùata pìatalécué Tito, pucháiba yàacawéeyéiná yáapichawa, yéewacaténá báisícata yái watàanínáca pìwalicué cayába, nuwàwacáiná idécuéca màulenáca pía càide iyúwa idéenácué nucàlidaca piináwaná nalí, **4** isicúacáiná nàacawa nùapicha abénaméeyéi Macedonia yàasu cáli néeséeyéi, iná wàanàacaalícué pía càmiyèitàacá idé ìwacáidaca palata, yásí báipináca wía ìwalíise. Quéwa báipinácué pía quiríta, píacué càmiyéica idé imáalàida ìwacáida yái palátaca, yá naçái càmita manuípíná nawàwa wawéré quirínama.

5 Iná ìwalíisená, yáté nusu-táca náicha wawàsi manuísíwata níái wéenanáica, nàacaténácué napáchiaca pía wapíchaléca quéecha, nayúudàacaténácué pìwacáidaca yái palata idéericaté pìmàacacuéca pìtàacáíwa ìwali pìwacáidapínácuéni. Néese, yá idéca màulenácani, yái pìwacáidéericuéca,

quéwa càmita yátái wèerica
wamáisani yèewibàawa.

6 Quéwa núumacué pirí:

“Yái ibànéerica achúmáanata,
achúmáanata nacái yeedápináca
iyacaná. Yái ibànéerica manùba,
manùbapináta nacái iwacáidaca
iyacaná.” **7** Wàapinácaalí palata,
iwàwacutá wàacani càitáde iyúwa
idééná wáináidaca wawàwalicú-
sewa. Càmita báawéeri wawàsi
iyúta. Càmita nacái càide iyúwa
nachùulièri. Cáinináca Dios iicáca
níái yèeyéica irí palata casíimáiri
iyú.

8 Yái Dios cachàiníiri canánama
íicha. Yácata yáalimá yàacuéca
pirí macái íiwitáaná yái cayábée-
rica, yéewacaténacué pidèniaca
macáita wawàsi canácaténáta
pimáapuèricué, yéewacaténá nacái
piyúudàacuéca áibanái quiríta.

9 Càica Dios itàacái íimaca:

“Yái iyéerica machacàníiri
iyú, Dios imàacaca
irí madécaná wawàsi
yéewacaténá iyúudàaca iyú
catúulécanéeyéi.

Yá nacái càiripinácata imànica
cayábéeri áibanái irí.”

10 Yái Dios, yácata yèerica bànacalé
íimi irí yái ibànéerica ibànacaléwa.
Yácata nacái yèeri nalí yaa-
càsi níái canéeyéica iyáapiná.
Iná càipináta nacái yàaca walí
macáita yái wamáapuèrica, yá
nacái imàacapináca wadèniaca

quéwanáta madécaná wawàsi
yéewacaténá wayúudàaca áibanái.

11 Iná pidèniapinacué macái
íiwitáaná piasu cawèníiriwa yée-
waténacué piaca catúulécanéeyéi
yàasupiná nacái. Iná yái palata
pibànuèripinacuéca wáapicha,
ìwaliisepiná madécaná yàa Dios
irí cayábéeri. **12** Iná iyú, yái palata
cài watépináca siùcade, yá wayúu-
dàanápináca níái Dios yàasunái
wenàiwicaca, càmita abéeri
ìwaliiseca yátái namáapuèrica,
yéewacaténá nacái madécaná
wenàiwica yàaca Dios irí cayábéeri.

13 Iná ìwaliise yái piyúu-
dàanacuéca áibanái, yá madécaná
yàapiná Dios irí cayábéeri,
náalíacáiná peebáidacuéca yái tàa-
cáisi cayábéeri, picàlidéericuéca
Cristo iináwaná ìwali. Yá nacái
naicápináca yái piyúudàanacuéca
manuísíwata nía, áibanái nacái.

14 Yá nacái natàanípináca Dios yaa-
picha pìwalicué, cáininácáinácué
naicáca pía manuísíwata, ìwaliise
nacái yái Dios imàníiricuéca pirí
cayábéerica. **15** ¡Wàacué cayábéeri
Dios irí, cáininácáiná iicáca wía,
imànicáiná walí cayábéeri mawènitá.
Máiní cayábacani, íná càmita
wáalimá wacàlidacani tàacáisi iyú!

**Pablo itàaníca iwícaúwa
càide iyúwa Apóstol**

10 **1** Núa Pablo, nusutacué píicha
wawàsi casíimáiri iyú, cayá-
béeri wawàsi iyúta nacái càide
iyúwa Cristo iyáaná. Abénaméeyéi

péenacué náimacasa nùwali, báicasa núa, nuicácaalisacué pía, quéwa dée-culécaalísa núa, yásasí nùalàacuéca pía chàinisíiri iyú.

2 Iná nusutacué píicha wawàsi. Picacué píalimáida piicáwa núa, nùalàacáichacué pía chàinisíiri iyú càide iyúwa idéená nuínáidaca nùalàapináca nía chàinisíiri iyú, níái abénaméeyéi péenacué yèepuníiyéica imànica ichìwawa nùwali, iyúunáidéeyéica wàyaca càide iyúwa èeri mìnánái íiwitáise iyáaná.

3 Báisíta wàyaca cháí èeri irícu, quéwa càmita wamàni ùuwicái náipunita níái wenàiwica iyéeyéica cháí èeri irícu. **4** Yái wacáapisàì càirica wamànica iyú ùuwicái, cà míirita càitáde iyúwa yái èeri mìnánái icáapisàica. Yácata wadènia yái Dios yáaliacáica yéewéerica wamáalàidaca iyú ichàini yái wàuwidesàiricawa, natàacái nacái níái yèeyéicawa wáipunita. **5** Wamáalàida nacái iyú yái tàacáisi namàníirica nachìwa iyúwa, yá nacái canùmaséená nía yái cà míirica ibàta náaliacawa Dios iwali. Iná Dios ichàini iyú, yá wawènúadaca náiwitáise níái wenàiwicaca neebáidacaténá Cristo itàacái. **6** Iná idé màulenáca wía, wàuwichàidacaténá Dios ichàini iyú càinácaalí yái cà míirica iwàwa yeebáidaca Cristo itàacái. Iná píapichacué wadàbani iwéréta yàanàaca yái èeri peebáidatáipinacuéca macáitani.

7 Nuwàwacué píalíaca péemiaca yái ichàbéericawa iyaca pèewicué.

Iná cawinácaalí yeebáida Cristo yàasucani, yá nacái iwàwacutá núumaca irí, càita nacái Cristo yàasuca núa. **8** Quéwa éwita nuchàbáidaca nuchùuliaca qui-ríta iyú yái chàinisi Dios yèerica nulí, càicáaníta, càmita báí núa ìwaliíse. Wáiwacali yàacáiná walíni, yéewacaténá wayúudàaca pidàwinàacuécawa itàacái iwali, càmita wamáalàidacaténacué píata. **9** Quéwa càmita nuwàwa píináidacuéca nuwàwaca nucalùadacuéca pía nùasunái cuyàluta iyúwa. **10** Aibanái íimacáiná: Máiníca Pablo yàalàaca wía chàinisíiri iyú yàasu cuyàlutaca irícuwa. Quéwasa nutàanícanáami náapicha núawáisewata, yása machawàacaca nuwéré, càmitasa nacái nùalía nutàaníca, yá nacái canácatasa cayábéeri yéemiaca yái nutàacáica. **11** Níái càiyéi wenàiwicaca, iwàwacutá náaliacawa càipinácata iicácanáwa nùalàaca nía chàinisíiri iyú, nuicácaalí nía càitáde iyúwata nutànàanà nalí cuyàluta irícu déecuíse.

12 Iná càmita iwàwacutá abédanamaca wamàni wíawawa náapicha níái cayábéeyéica iicáca yáawawa. Quéwa náalimáidacaalí níawawa càide iyúwa náiwitáise iyáaná, yá náasáidaca canácata náalíanáwa wawàsi iwali.

13 Quéwa wía, càmita iwàwacutápiná canùmaséeca wía ichàbaníisenama. Wáibaidapiná càitáde iyúwa Dios ichùulianá

wáibaidaca, yéewacaténacué wàanàaca piatalé, piacué Corinto ìyacàlená mìnanaíca. **14** Càmicaalíté wàanàacué piatalé quéechata, yási wamusúacawa Dios yàasu wawàsi íichata. Quéwa wíacataté yái idà-béeyéi yàanàaca, icàlidacuéca pirí yái tàacáisi cayábéerica Cristo iináwaná ìwali. **15** Quéwa càmita canùmasée wía ìwalíise yái áibanái idéerica imànica íibaidacalésica. Wacùacáita càide iyúwata imanuíca idàwinàaca yàacawa yái manuínaca piwàwacué Jesús iwéré, yá nacái wáibaidacalé idàwinàacawa manuí pèewicué, **16** yéewacaténá wacàlidaca yái tàacáisi cayábéerica áibanái yàcalé iricubàa, déeculé yáawanái piyacalé íicha, ipíchaná canùmaséeca wía ìwalíise yái idécatabàaca áibanái íibaidaca. **17** Càica Dios itàacái íimaca: “Yái iwàwéerica canùmaséeca asáiri wawàsi ìwalíise, iwàwacutá canùmaséecani ìwalíise yái Wáiwacali Jesús imàníiricaté”*, **18** càmicáiná cayába naicáca yái itàaníirica iináwaná ìwaliwa cayába, yáta ulíamaca yái Wáiwacali itàaníirica ìwali cayába.

Pablo yàalàaca níai cachiwéeyéi apóstolnáica íicha

11 1 ¡Nuwàwacué piideniàca nuícha wawàsi quiríta, éwita nutàaníca máiwitáiséeri iyú! ¡Báisíta núumacué pirí! Piideniàcué nuícha wawàsi quiríta.

2 Achúmaca nuwàwa piwali-cué càide iyúwa Dios imàníná. Nuwàwaca piyacuéca abéerita Cristo irípináta càide iyúwa abée-chúa mànacàu camíichúaca iimá asíali yáapicha, udécaalí uebáca asíali itàacái uyáanápiná yáapicha, yá nacái ucùaca úawawa irípináta. **3** Quéwa achúmaca nuwàwa piwalicué. Nuínáidacawa càide iyúwaté àapi yáalíanaté imèniadaca Eva* yáaliacái iyúwa, càì càmita nuwàwa imèniadacuéca pía ipíchanacué iwènúadaca píiwitáise íicha yái idéenaca piyacuéca báisíta Cristo yáapicha, peebáidáanacuéca nacái ìwali. **4** Madécaná yàawiríia peedacué piataléwa, níai yàanèeyéica icàlidaca pirícué áiba Jesús ìwalita, càmita ìwali yátái Jesús wacàlidéericuéca pirí iináwaná ìwali. Aibaalícué peedá áiba wawàsi espíritu ìwali, camíirica abédanama yáapicha yái idéerica wéewáidacuéca pía ìwali.

5 Quéwa nuínáidacawa, núa, caná ìwalita máini mawènica nuicáca núawawa náicha níai yàanèeyéica nudénáami, níai iyúunáidéeyéica apóstolnáisíwaca. **6** Isicúata càmita nualía nutàaníca cayába càide iyúwa nía. Quéwa núa, yáaliériwa madécaná yáaliacáisi ìwali, yá nacái idéca núasáidacuéca piríni madécaná yàawiríia.

7 Nucàlidacué pirí, yái Dios yàasu tàacáisi cayábérica mawènitá. Canácata nusutáanácué píicha iwènitá. Numàacacaté núawawa piwalinácué yéewacaténá numichàidaca píiwi-táise. Yá nacái nuíbaidacaté núcáapi iyúwa, yéewacaténá nuwèniaca nuyáapináwa. Néeni ¿Càiná ìwalité numàni nubáyawanáwa?

8 Abénaméeyéi wenàiwica yéewa íimaca nùwali idéca nuyéedùaca áibanái yeebáidéeyei Jesús, nuedácáiná náicha palata yéewacaténá nuyúudàacuéca pía. 9 Iná nùyacaalítécué pèewibàa, numáapùacaalíté wawàsi, càmitaté nusutácué píicha wawàsita piyúudàacaténácué núata. Níataté iyúudàa núa palata iyú, níái áibanái wéenanái yàanèeyéicaté Macedonia yàasu cáli néese, ìwali macáita yái numáapuèrica. Iná càipináta nùyaca mamáalàacata. Càmita nuwàwa càulenácuéca numànica pirícué wawàsi ìwali yái numáapuèrica.

10 Iná càide iyúwa nùalíanáwa ìwali báisíta yái tàacáisi báisiírica, icàlidéerica walí Cristo iináwaná ìwali, càita nacái nùalíaca càipináta canáca yáaliméeripiná yeedáca nuícha yái casíimáinápínaca nuwàwa, Acaya yàasu cáli néré. 11 Néeni ¿Cánácué càì núumaca pirícué? Cáininácáinácué nuicáca pía, yái Diosca yáaliériwa ìwali yái cáinináanácuéca nuicáca pía manuísíwata. 12 Iná càipináta

nùasu wawàsi iyaca mamáalàacata, càmita nuedápiná píichacué palata, ipíchaná cawènica naicácawa níái iwàwéeyéica canùmaséeca, ipíchaná nacái naicáca níawawa càide iyúwa wía.

13 Níacata apóstolnái cachì-wéeyéi, íibaidéeyéi yèepunícawa. Quéwa cayéedèeyéica nía, namànica níawawa càide iyúwa Cristo ichùulièyéi icàlidaca itàacái. 14 Quéwa càmita icalùada wía yái càiri wawàsica, yácáináí Camèniadacáirica imànírita nacái yáawawa càide iyúwa ángel cacamaléeri mèlumèluwaca. 15 Iná càmita yéewa wacalùadacawa, waicácaalí Camèniadacáiri yàasunái wenàiwica imànica yáawawa càide iyúwa níái imàníiyéica cayábéeri áibanái irí. Quéwa ìwalíise yái wawàsi càirica namànica, yá nàuwichàapínacawa ìwalíise.

Pablo yùuwichàacatéwa

16 Yèepùà càì núumacuéca pirí àniawa: Càmitacué nuwàwa piyúunáidaca máalíawáiséeri núa. Quéwa éwita isicúata piyúunáidacuéca máalíawáiseca núa, càicáaníta peedácué núa pìataléwa yéewacaténá nacái canùmaséeca núa achúmáanata. 17 Iná nucàlidacué pirí abéeri wawàsi, quéwa càmita Dios néeséeri tàacáisicata. Nùalíacawa nutàanícaalí nuináwaná ìwaliwa cayába, yá càicáaníde iyúwa yái itàaníirica máiwitáiséeri iyú.

18 Siùcade, nàyaça madécaná wenàiwica canùmaséeyéi iicácawa càide iyúwa náiwitáise iyáaná cháì èeri irìcu. Iná càita nacái canùmaséeca núa. **19** Píacué cáiwitáiséeyéi wenàiwicaca, íná ìwalíise píalimácué píideniaca náicha wawàsi níái máiwitáiséeyéica. **20** Yá nacái píideniácuéca yái ichùulièricuéca píibaidaca irí chàinisíiri iyú, yái iyéedèericuéca píasu ichìwa iyúwa, nía nacái canùmaséeyéica, nía nacái icapèedéeyéicuéca pinàni ìwali. **21** Iná báita càica núumacatatá. Quéwa càmita wamànicué pirí càiwaca iyúwa namàníínacué pirí. Iná yéewa píicácuéca wía càide iyúwa machawàaquéeyéi.

Iná càinácaalí iwàwa canùmaséeca asáiri wawàsi ìwalíise, yá nacái canùmaséecata núa, éwita càica núumaca máiwitáiséeri itàacái iyú. **22** Iná hebreocaalí níái cachiwéeyéi apóstolnáica, càita nacái núa. Israelnáí nía, càita nacái núa. Abraham itaquénáinámi nía, càita nacái núa. **23** Náibaidasa Cristo yáapicha. Núasí íibaidéeri nachàbaníise, quéwa càì núumaca máiwitáiséeri itàacái iyú, núa íibaidéeri nachàbaníise quiríta. Nacapèeda núa madécaná yàawiría, nàiyaa núa presunái icapèe madécaná yàawiría. Madécaná yàawiría achúma nanúaca nuétáwa. **24** Cinco yàawiriaté judíonái icapèedáidaca núa cabèesi iyú, treinta y nueve yàawiría

imanùbacata nacapèedacaté núa. **25** Máisiba yàawiría nacapèedaca núa àicu ìisiná iyú. Abé yàawiría achúmaté nanúaca núa íba iyú. Máisiba yàawiriaté nacái nutamàacawa náapicha, yáté batéwaca nuìsicùmacawa. Nucùacatéwa àicu íinata abéeri catá, abéeri èeri nacái lámá yáacu. **26** Madécaná yàawiría numànica àyapu áibàalé, canácatáita nuyamáa nubàlùacawa. Madécaná yàawiría nuchàbacawa inanábàa caiyéininéeri ìwalíabàa. Batéwanama cayéedéeyéi imalùdaca nùasu. Batéwanama nacái nanúaca núa níái nuéná wenàiwica judíonái. Nía nacái áibanái íiwitáaná wenàiwicaca, batéwanama nanúaca núa yàcalé irìcu, chábàa nacái nuèpunítàacawa máisawalibàa. Caiyéininá nacái nuèpunícawa lámá yáacubàa, caiyéininá nacái nuícha níái wéénánái cachiwéeyéica. **27** Idé nuíibaidaca càulenéeri íibaidacalésica, chamàlenama núa idénáami, madécaná yàawiría càmita núalimá nuimáca cayába. Aibaalí máapi núa, macàla nacái nuwàwa, madécaná yàawiría numàaca nuyáaca nuyáacaléwa, nùuwichàa casalíníiri, canácaté nacái nubàle cayába. **28** Nuchàbacatéwa nacái áibanái wawàsinái yèewibàa quiríta, quéwasí níata máiníiyéi achúmaca imànica nuwàwa èeri imanùbaca, macáita níái ìwaquéeyéica Jesús íipidená ìwali. **29** Iná áibacaalí icaláawa Dios íicha, yá nacái machawàacacata nuicáca núawawa.

Iná áibacaalí imàni ibáyawanáwa áibanái ichùulìaca, yá nacái báawa-síwacata nuwàwa nuínáidacawa.

30 Iná iwàwacutácaalí canùmaséeca núa, yá canùmaséeca núa ìwalíiseta yái machawàacanáca núa.

31 Yái Dios, Wáiwacali Jesu-cristo Yáanirica, yái wèerica iri cayábèeri càiripináta, yáalíacawa, báisíta càmita numàni nuchìwawa. **32** Nùanàacaalíté Damasco ìyacàlená iriculé, yái gobernador ìibaidéericaté rey Aretas yáapicha, imàacacaté

úwinái ibàlùacawa yàcalé inùmalicu náibàacaténaté núata.

33 Quéwa nàyacaté áibanái, yá nalicùadacaté núa mapíiri irìcu yéenúlusi ìwali yàcalé iwáiná yàasu ventana irìcubàa, yáté nuchúuliacawa náicha.*

Uláicái ìyèeri Pablo iiná ìwali

12 **1** Báisíta, canácata yèeri nulí wawàsica éwita canùmaséeca núa. Quéwa iwàwacutá numànicani. Iná siùcade, nucàlidacué pirí nàwali

níái yéénáiwánási nacáiyéica nuíquéeyéica, níái Wáiwacali yáasáidéeyéica nulí. **2** Núaliácawa abéeri asiali ìwali yeebáidéeri Cristo, catorce camuí néese siùcade, Dios itéericaté aléde chènuniré máisibáanacataléca èeri imanùbaca, (càmita quéwa núaliáwa natécaalíténi iiná yáapichawa, càmicaalí icáucata, abéerita Diosca yái yáaliáwa).^c **3** Yá nacái núaliácawa ìwali yái asialica, (càmita núaliáwa natécaalíténi iiná yáapichawa, càmicaalí icáucata, abéerita Diosca, yái yáaliáwa). **4** Natécaténi paraíso néré. Yá nérécaté yéemia tàacáisinái yái càmíirica yéewa wacàlidaca wataacái iyúwa, wía wenàiwicaca. **5** Yásí yéewéeri canùmaséeca núa ìwalíise yátái càiri asialicata. Quéwa càmita canùmasée núa nùwaliwata, yácata nucàlida ìwali yái machawàacáanáca nuiná cháí irícu èeriquéi. **6** Iná canùmaséecaalí núa, quéwa càmita máiwitáisección núa, báisicáináta yái càì nùumaca. Quéwa càmita nuwàwa numànicani ipíchaná áibanái íináidaca máiní cawènica núa náicha, isicúacaalí càmita càì núa.

7 Iná ipíchanaté máiní canùmaséeca núa ìwalíise yái yéénáiwánási yáasáidéericaté nuicá, cáanáiricaté ichùnica, yáté Dios imàacaca nuiná ìwali abéeri uláicái càiride

iyúwa abéeri tuíri iyacaalí wainálícu cáiwínama. Yá iyúca Camèniadacáiri yùuwichàidaca núa mamáalàacata. **8** Iná máisiba yàawiriaté nusutáca Wáiwacali íicha yeedáanápínaté nuícha yátái uláicáica. **9** Yáté Wáiwacali íimacáita nulí: “Yácata máiníiri piwàwacutáca yái cáinináanáca nuicáca pía. Iná machawàacacaalí pía, yásí wenàiwica iicápiná nuchàini pìwali, naicácaalí pimànica cachàini yái píibaidacalécawa.” Iná ìwalíise yái, machawàacanáca núa, yá canùmaséeca núa, yéewacaténá Cristo ichàini iyaca nùwali. **10** Iná cáininácáiná nuicáca Cristo, yá casímáica núa, éwita machawàacaca núa, éwita nacuísaca núa báawanama, éwita numáapùaca madécaná wawàsi, namànicaalí nacái nàuwidewa núa Cristo ìwalíisená. Iná yéewa machawàacacaalí nuicáca núawawa, yásí quéwanáta cachàinica núa.

11 Idéca nucàlidaca nùwaliwa canùmaséeca núa càide iyúwa máiwitáiséeri, quéwa picùalétacué yái càì numànicani. Píapínacáinácué yátái càì canùmaséeca nùwaliiseta. Iná éwita canápinéerica núa, quéwa càicáaníta, càmita nadé nàapiréca nùasu wawàsi níái cawèniyéica iicáca yáawawa càide iyúwa apóstolnáisiwa. **12** Iná macáita níái càmíiyéica wenàiwica idé imànica, piiquéeyéicatécué numànica

^c 12.2 Pablo itàanica ìwaliwata, Dios itécaalíténi chènuniré.

Dios ichàini iyú, náasáidacué pirí nuíbaidaca pìwaliná éeréeri iyú càide iyúwa Jesucristo yàasu apóstol. **13** Abéeri wawàsi cayábée-rita yái iwàwacutácuéwa pirí, yái namàníirica níái áibanái iwacái-déeyéicawa Jesús íipidená ìwali. Càmitacué piyúudàa núa palata iyú. Iná pimàacacué piwàwa nubáyawaná íicha ìwalíise. Quéwa cáminá nucùaléta, càmicáinácué nusutá píicha yátái piyúu-dàanápínacuéca núa.

Pablo icàlidaca nalí ipáchianápiná nía máisiba yàawiría

14 Siùcade, idéca màulenáca núa nupáchianápinácué pía máisiba yàawiriápiná. Quéwa càipináta, càmita nuwàwa càulenácuéca numànica pirí wawàsi. Càmita nuwàwa nucutáca pìasu palata. Nuwàwacáitacué cáinináca piicáca núa, càmicáiná wéenibe níái iwàwacutéeyéica iwacáidaca isèenái iríwa palata. Wíata, nasèenáica iwàwacutá iwacáidaca palata wéenibenái irípináwa. Iná píacué nuénibenái. **15** Iná casíimáiri iyúpiná numáalàidacué pìwali macáita yái nudènièrica palátaca. Núa nacái numànica yái núaliméerica numànica nuyúudàacaténácué pía. Quéwa éwita máini cáininácuéca nuicáca pía, càicáaníta píacué camíiyéita cáininá iicáca núa cayába. **16** Iná idécué pialíacawa càmita nuwàwa càulenáca numànicuécá pirí wawàsi. Quéwa abénaméeyéi

iyúunáida numènìadacuéca pía yéewacaténá nuedáca píichacué palata maliacanéri iyú. **17** Quéwa càmita nuchìwáidacué pía nayú níái wenàiwica nubànuèyéicaté pìatalécué. **18** Nusutácaté wawàsi manuísíwata Tito íicha, yàacaténácué ipáchiaca pía, áiba wéenásàiri yáapicha, yái píaliéricuécawa ìwali. ¿Tito imèniadatésicué pía yeedácaténácué píicha pìasu palata nulípiná? Píacué yáaliéyèiwa, yái Tito, núa nacái, abédanamata wáibaidaca, abédanamata nacái wáiwitáise wáapichawáaca ìwali yái wáibaidacaléca.

19 Piyúunáidasicué watàaníca wawicáuwa píicha ipíchanácué picháawàaca waináwaná ìwali. Càmita càini. Watàaníca amalánama Dios yáacúalicu càide iyúwa yeebáidéeyéi Cristo. Píacué wéenánái macáita cáininéeyéica waicáca, íná macáita yái wawàsi wamàníirica, wamànicani yéewacaténácué píiwitáise idàwinàacawa. **20** Achúmaca nuwàwa pìwalicué, núacaalícué nupáchiaca pía, isicúata càmita nùanàacuéca pía càide iyúwa nuwàwáanácué pìyaca. Píacué nacái, càmitacué piicá núa càide iyúwa piwàwáanácué piicáca núata. Achúmaca nuwàwa, isicúata abénaméeyéi péená icuísayacácawa, cáudeníiyéi iicáyacacawa, caluéyéi áibanái yáapicha, iseriéyéi íichawáaca, abénaméeyéi

icuíséeyéi áibanái báawéeri tàa-
cáisi iyú, itàaníyeyéi áibanái ìwali,
canùmaséeyéi, máaliacanéeyéi
nacái imànica wenàiwica ííwitàise.

21 Iná achúmaca nuwàwa,
nùacaalícué nupáchiaca pía, isi-
cúata Dios ibáiniapínaca núa
piacúalícu, yá nuícháanípináca
cáiwínama pìwalícué, piacué
imàníyeyéicaté ibáyawanáwa. Yá
nacái càmita nawènúada náiwitàise
casaquèeri íichawa, namànica nacái
báawéeri nainá iyúwa, áiba báa-
wéeri wawàsi caséerica namànica.

**Pablo yàalàaca nía, yá
nacái iwàwalica nía**

13 **1** Iná yácata máisiba yàa-
wiríanápiná nupáchiacuéca
pía. Piwàwalícué yái Dios itàacái
íimáanáca: “Picháawàacaalícué
áiba wenàiwica, iwàwacutápinácué
pianàidaca piápichawa pucháiba,
càmicaalí máisiba wenàiwica.”*
2 Nùanàacaalíté pìatalécué pucháiba
yàawiría, yá idécaté nùalàacuéca
pía. Quéwa yèepùacué càì nùumaca
pirí àniawa iyúwa núacaalí nacáita
iyacué piápicha. Iná éwita déeculéca
núa píichacué, càicáaníta yèepùacué
nutànàaca pirí abéta àniawa, piacué
imàníyeyéicaté ibáyawanáwa bà-
luité, nía nacái macáita áibanáica.
Iná macáita níái cà míiyéica
imàaca imànica ibáyawanáwa
namàníiricaté quéecha, canápináta
nuiquèeri ipùalé. **3** Iná numànicani,

piwàwacáinácué núasáidaca pirí
Cristo itàaníca nunùmálicubàa.
Quéwa yái Cristoca, yàalèeripínácué
pía chàinisíiri iyú yáasáida-
caténácué piicá ichàiniwa. **4** Báisítatè
machawàacaca imànica yáawawa,
natàtàacaalítèni cruz ìwali. Quéwa
siùcade, iyaca Dios ichàini iyú. Iná
càita nacái machawàacaca wía siù-
cade, càide iyúwatèni, quéwa wàyaca
nacái Cristo yáapicha Dios ichàini
iyú wáibaidacaténácué piápicha.

5 Iná piicácué piawawa quée-
cha, báisícaalícué manuíca piwàwa
Cristo iwéré. Píalimáidacué
piawawa báisíta. Iná báisícaalí
manuíca piwàwacué Jesucristo
iwéré, yá iyacáinátacué piwàwa-
licu. **6** Nuwàwacué píaliacawa,
wíasí idéeyéi iicáca càinácaalí
wáiwitàise iyaca, idéca manuíca
wawàwa Cristo iwéré báisíta. **7** Yá
nacái watàaníca Dios yáapicha
pìwalícué ipíchanácué pimànica
pibáyawanáwa. Quéwa càmita
wáasáidacaténá wenàiwica iicá
yátái idéenáca wachàbaca, yái
manuínáca wawàwa Jesús iwéré,
yéewacaténátacué pimànica cayá-
béeri wawàsica, éwita càica naicáca
wíade iyúwa níái cà míiyéica
idé manuíca iwàwa Jesús iwéré.
8 Wía, canácata wawàsiquéi yée-
wéeri wamànica tàacáisi báisiirica
ípunita. Iwàwacutácáita wamànica
càide iyúwa tàacáisi báisiiri
íimáaná.

9 Iná píacaalícué cachàini wáicha, wíacaalí machawàanáquéeyéi, càicáaníta, yá casíimáica wía ìwaliíse. Yá nacái watàaníca Dios yáapicha pìwalicué yéewacaténá béeyéicuéca píiwiitáise itàacái ìwali. **10** Iná nutànàacué pirí nàwali níái wawàsináica cuyàluta irìcu, idècunitàacá nùyaca píichacué déeculé, ipíchaná nùalàacuéca pía chàinisíiri iyú, yàasu èeri nùanàaca pìatalé-cué, iyú yái Wáiwacali ichàini yèerica nulí, yéewacaténá píiwiitáise idàwinàacuécawa, càmita wamáalàidacaténácué pía iyúta.

Imáalàidáaná nuwàwalicuéca pía

11 Nuénánái, yácata imanùbaquéera. Iwàwacutá-cué pìyaca casíimáiri iyú, pidàwinàacuéwa Dios itàacái

ìwali, pichàiniadacué píiwiitáisewáaca báawéeri íicha. Iwàwacutácué abédanamacata píiwiitáise píapichawáaca, pìyacué nacái píapichawáaca matuíbanáita, yéewacaténá ìyacuéca píapicha yái Dios imàaquéerica wàyaca matuíbanáita, cáininéerica nacái iicáca wía.

12 Pitàidayacacuéwa píapichawáaca, písùsùacué pinànìi ìwaliwáaca cáimiétacanéri iyú.

13 Macáita níái Dios yàasunái wenàiwicaca, nawàwalicué pía macáita.

14 Nuwàwaca Wáiwacali Jesu-cristo imànicuéca pirí cayábéeri mawènitá, cáininácué nacái Dios iicáca pía, Espíritu Santo ìyacaténácué nacái píapicha macáita. Càicawani.

GALATAS

Icàlidacatái cuyàluta ìwali:

Itànèerité cuyàluta:

Pablo, yácata icàlidaté iináwaná ìwaliwa, yácataté itànàa yái cuyàlutaca. Gá. 1.1; 5.2.

¿Cánápinaté itànàa yái cuyàlutaca?

Tàacáisi yàanàacaté Pablo irí, níái yeebáidéeyéica Jesús Galacia ìyacàlená irìcu, nawènúadacatéa náiwitáisewa mesúnamáita íicha yái cayábéeri tàacáisica, idéericaté Pablo yéewáidaca nía ìwali, máalíacáanácáinátésa abénaméeyéi imànica náiwitáise cachìwéeri yéewáidáaná iyú, áibéerita iicacánáwa íicha yái idéericaté Pablo yéewáidaca nía ìwali.

Yàalàacaténaté nía pucháiba wawàsi íicha, níái máalíacanéeyéicaté imànica náiwitáise:

1) Iwàwacutá judíoca pía quéecha, yéewacaténá pichúuliacawa yùuwichàacáisi íicha.

2) Idécáiná Cristo iwasàaca wía wabáyawaná íicha, yásí yéewa wàyaca càide iyúwa cayábáaná waicáca wíawawa wàyaca Pilée. Gá. 5.1,13.

Càmita càì wawàsi iyaná: Iwàwacutá manuíca wawàwa Jesús iwéré, yéewacaténá wachúuliacawa yùuwichàacáisi íicha. Hch. 16. 31.

Iwàwéeri yéewáidaca wía ìwali:

Yái wachúulianácawa yùuwichàacáisi íicha, Dios yèeri walí mawènta, iwàwacutá càita manuíca wawàwa Jesucristo iwéré.

Yái Gálata yàasu cuyàlutaca yáasáidaca walí, níái yeebáidéeyéica Jesús, càmita ley ichùulia nía quirínama. Siùcade, nàyaca Jesús yáapicha casíimáiri iyú.

Versículonái máiníyéi cawènica:

Gá. 5.1,13; Ro. 8.3-9; 2 Co. 3.17; Jn. 8.36.

Camuí itànèerité irìcuni, síisàanàcaalíté nacái itànàa yái cuyálutaca:

Pablo itànàacaténí Antioquía ìyacàlená néese, chábade camuí 48-50, asáica idénáamité Jesucristo.

GALATAS

Nuwàwalicué pía

1 1 Núa Pablo, apóstol, (càmita quéwa asianái ichùuliacata, càmita nacái asianái yàasu wawà-sita. Yácata Jesucristo, yái ibànù núa, Wáaniri Dios yáapicha, yái icáucàidéericaté Jesús yéetácáisi íicha). **2** Macáita níai wéenánáica Cristo ìwalíisená, ìyéeyéica núa-picha cháí, nawàwalicué pía, píacué yeebáidéeyéica Jesús, ìyee-yéica Galacia yàasu cáli íinata, **3** Wasutá Wáaniri Dios íicha, Wáiwacali Jesucristo íicha nacái, naicáténácué pipùalé mawènitá, piyacaténácué nacái matuíbanáita. **4** Yái Jesucristo imàacacaté icáucawa wabáyawaná ìwalíisená, yéewacaténá ichùuliadaca wía íicha yái èeri íiwi-táise báawéeri wàyéerica irìcu siùcade, càide iyúwaté Wáaniri Dios iwàwáaná. **5** Yái Dios iwàwacutéerica wàaca irí cayábéeri càiripináta. Càicawani.

Canácata áiba tàacáisi cayábéeri báisiiri

6 Batéwa càmita núalimá nue-báidaca yái piwènúadánácuéca

píiwitáisewa mesúnamáita Dios íicha, imáidéericuéca pía, cáininéericuéca íicáca pía mawènitá Cristo ìwalíisená. Yácué peebáidaca áiba tàacáisica, yái cachìwéeyéi yéewáidéerica ìwali. **7** Báisita canácata áiba tàacáisi cayábéeri íicha yái wacàlidée-rica. Quéwa nàyaca abénaméeyéi, níai iwàwéeyéica málíacáanáca imànicuéca píiwitáise íicha yái tàa-cáisi cayábéerica icàlidéerica Cristo íináwaná ìwali.

8 Iná núumacué pirí: Abéeri wéenácaalí, càmicaalí abéeri ángel chènuníiséeri, yéewáidacué pía áiba tàacáisi cayábéeri ìwali, áiba íiwitáanáta íicha yái idéericuéca wacàlidaca pirí ìwali, yá iwàwacutá Dios yùuwichàidacani quichái irì-culé càiripináta. **9** Iná càide iyúwa wacàlidáanácué pirí ìwali quéecha, siùcade, yèepùà nucàlidaca pirícué ìwali àniawa: Aibacaalí yéewáida-cué pía áiba tàacáisi cayábéeri ìwali, quéwa áiba íiwitáanáta íicha yái idéericuéca wacàlidaca pirí, iwàwacutá Dios yùuwichàidacani quichái iriculé càiripináta.

10 Iyú yái càirica núumaca ìwali pirícué, càmita nucutáida iyú wawàsi cayábacaténá wenàiwicanái iicáca núa. Càmita. Yáta nuwàwéeri cayábaca iicáca nuíbaidacalé, yái Dios. ¡Nucutáidacaalí wawà-sita cayábacaténá wenàiwicanái iicáca núa, yá càmita Cristo yàasu wenàiwica núata!

Càinacaalíté yéewaná apóstolca yái Pabloca

11 Píacué nuénánái, nuwàwacué pialíacawa yái tàacáisi cayábéerica nucàlidéericuéca pirí ìwali, càmita asianái íiwitáiseni. **12** Càmitaté asianái yàa nulí tàacáisi, càmita nacái asianái yéewáidaté núa ìwali. Yácata Jesucristo yái yéewáidaté núa ìwali.

13 Píacué idéeyéi yéemíaca nuináwaná ìwali, càinacaalíté núiwitáise iicácanáwa bà-luité, nùyacaalítéca numànica càide iyúwa tàacáisi ichùuliè-yéi íimáaná, nupíadáidacaalíté báawéeri iyú níái ìwacáidée-yéicawa Jesús íipidená ìwali, nuwàwacaalíté nacái numáalàidaca nía.* **14** Nùyacaalítéca càide iyúwa judíonái íiwitáise iyáaná, máinícaté nuchàbaca náiwitáise níái nunacáiyéica ibèeca, nùasu cáli mìnanáica. Máinícaté nuwàwaca numànica càide iyú-watè wàawirináimi íiwitáise iyáaná.* **15** Quéwa Dios iwàwacaté

iníwàaca núa núatúa idéericuise-tawa, yá nacái imáidacaté núa, cáininácáináté iicáca núa. Inaté yéewa iicáca nupùalé mawènitá nuíbaidacaténá írípiná. **16** Iná yéewa imàacacaté núalíacawa Iiri Jesucristo ìwali, nucàlidacaténá íináwaná ìwali nalí níái cànmíiyéica judíonái. Quéwa càicaalíté ichàbaca nuli néenialí yái wawàsica. Càmitaté nusutá núemíawa áiba wenàiwicata. **17** Càmitaté nacái nùawa Jerusalén iyacàlená néréta, nutàanícaténá náapicha níatái idéeyéicaté apóstolnáica nupíchalé. Yáté nùacáitawa mesúnamáita Arabia yàasu cáli máisawaliri néré. Yá néesecaté nùepùawa àniawa Damasco iyacàlená néré.

18 Néese máisiba camuí idénáami, yá nùacatéwa àtata Jerusalén iyacàlená néré, nùacaténá nuicáca Pedro. Yá nuyamáacatéwa idaní pucháiba semana. **19** Quéwa càmitaté nuicá níái áibanái apóstolnáica. Yátaté nuiquéeri néré, yái Jacobo, Wáiwacali yéenásàirica. **20** Iná yái càì nutànàacuéca pirí ìwali, báisiírita, Dios yáalíaca nacái càmita numàni nuchìwawa.

21 Néese idénáami, yáté nùacawa Siria yàasu cáli néré, Cilicia yàasu cáli néré nacái.

22 Quéwa níái ìwacáidéeyéicawa Jesús íipidená ìwali, iyéeyéicaté Judea yàasu cáli íinata, càmitaté náalía naicáca nuicácanáwa.

23 Néemiàcáitaté nuináwaná ìwali, náimacaalíté nùwali: “Yái ipià-dáidéericaté wía quéecha, siùcade, icàlidaca yái tàacáisi cayábéerica wéewáidáaná Jesucristo ìwali, yái iwàwéericaté imáalàidaca bàaluité.”

24 Yá nàacaté Dios irí cayábéeri ìwaliise yái cayábéeri imàníirica nulí.

Aibanái apóstolnái yeedácaté yàataléwa Pablo

2 **1** Néese, idécanáamité ichàba-cawa catorce camuí, yáté nùacawa àniawa Jerusalén ìya-càlená néré,* Bernabé yáapicha, Tito nacái áiba nuèpunídaté núapichawa. **2** Quéwaté nùacawa Jerusalén néré, Dioscáináta yáa-sáídaté nulí iwàwacutáanáté nuèpùacawa néré. Iná idècunitàacá nùyaca néré, yáté nùwacáidacawa náapicha níái náiwitápunái caináwanéeyéica, yá nucàlidacaté nalí ìwali yái tàacáisi cayábéeri nucàlidéerica nuèpunícawa nalí, níái cà míiyéica judíonái, ipíchaná mawènica yái íibaidacalési numàníirica. **3** Quéwa Tito yèepunícatéwa núapicha. Iná éwitaté griegocani, càicáaníta, càmitaté nachùulia íiríaca iwálíise-sàì íimami ipùatawa. **4** Càicáaníta, yáté idéca báawéeri wawàsica ìyaca, idécáínaté abénaméeyéi cachìwéeyéi iwàlùacawa wè-wiré ibàacanéeri iyú, naicácaténá

íicácanáwa wàyaca Jesucristo yáapicha, wía cà míiyéica imàni quirínama càide iyúwa tàacáisi ichùulièyéi íimáaná.

Nawàwacáínaté nachùuliaca wàyaca mamáalàacata càide iyúwa judíonái íiwitáise ìyáaná. **5** Quéwa càmitaté wamàni nalí càide iyúwa nawàwáaná nachùuliaca wía, éwita achúmáanapíná, wawàwacáínaté peebáidacuéca mamáalàacata yái tàacáisi cayábéerica.

6 Níái náiwitápunáica caináwanéeyéica Jerusalén néeni, càmitaté nachùulia nucàlida wàlisàì wawàsica ipùalé yái nuéwáidéerica nuèpunícawa ìwali. (Níái náiwitápunáica, caináwanéeyéicaalí nía, càmita máiní iwàwacutáwa nulí, abédanamacáínáta wía macáita Dios ipíchalé). **7** Níái náiwitápunáica, náalíacaté Diosca yái iníwàaté núa nucàlidacaténá yái tàacáisi cayábéerica nalí níái cà míiyéica judíonái, càide iyúwa iníwàanáté Pedro icàlidacaténá judíonái irí. **8** Náalíacaté Dioscata yái yàaté Pedro irí chàinisi yéewacaténaté íibaidaca càide iyúwa apóstol judíonái irí. Yá nacái yácataté yàa nulí chàinisi nuíbáidacaténá nacái apóstol iyú, nalípiná níái cà míiyéica judíonái.

9 Níái náiwitápunái, Jacobo, Pedro, Juan nacái, níacataté wenàiwicanái iiqueeyéi càide

iyúwa níái ibàluèyécawa Dios itàacái iwali dàalanama, yá nacái neebáidacaté Dios imànica nulí cayábéeri manuísíwata. Néese, yá náibàacaté wacáapi, Bernabé yáapicha, naicácaténá wía nàacawéeyéiná iyúwa yéewacaténá wàacawa nàatalé níái cà míiyéi judíonái, yá nacái nàapinácawa judíonái yàatalé. **10** Quéwaté abéerita wawàsica yái nasutácaté wáicha. Iwàwacutápiná wai-cáca napùalé mayamáacata níái wéenánái catúulecanéeyéi iyéeyéica Jerusalén iricu. Yái numàníiricataté abémáidata, siùcalénama nacáide, nuwàwa yáapichawa.

**Pablo yàalàacaté Pedro
Antioquía néeni**

11 Néese áiba èeri, Pedro yàanàacaalíté Antioquía ìyacàlená néré, yáté nùalàacani núawáise wata, imànicáináté báawéeri wawàsica, yái cà míiripinácaté yéewa imànicata. **12** Ipíchawáiseté nàanàaca Antioquía ìyacàlená néré, níái Jacobo ibànuèyécaté néré, yáté Pedro iyáaca iyáacaléwa matuìbanáita náapicha níái cà míiyéica judíonái. Quéwa nàanàacaalíté yàatalé níái abénaméeyéi judíonái yeebáidéeyéica Jesús, yáté Pedro iwènúacawa cà míiyéica judíonái íicha, cáalucáináté iicáca níái idaluéyéica ìwalíisesàì ipùata íimamiwa. **13** Iná níái, áibanái judíonái

yeebáidéeyéica Jesús, yá nacái càicataté namànica càide iyúwa Pedro imàníná. Yáté namèniadaca níawawa càitaté nawènúadaca Bernabé íiwitáise, yá nacái càicata imànicaté náapicha.

14 Iná nuicácaalíté càmita namàni càide iyúwa íimáaná yái tàacáisi cayábéeri báisiirica, yáté núumaca Pedro irí wenàiwicanái yáacúalicu: “Ewita judíosàirica pía, ¿cáná pìya càide iyúwa cà míiri Judío? Néeni ¿Cáná pichùulia chàinisiiri iyú níái cà míiyéica judíonái, nàyacaténá càide iyúwa judíonái iyáaná?”

**Níái judíonái, cà míiyéi
judíonái neebáidacaalí
Jesús, yá nachúuliacawa
yúuwichàacáisi íicha**

15 Quéwa wía judíonáisiwata asáicatáiseta wía, iná càmita asái wía bayáwanási yáapicha càide iyúwa níái cà míiyéica judíonái. **16** Báisíta wáalíaca càmita mabáyawaná Dios iicáca wenàiwica tàacáisi ichùulièyéi ìwalíise. Mabáyawaná iicáca wía weebáida-caalíta Jesús. Iná wía idé weebáidaca Jesús, yéewacaténá mabáyawanáca Dios iicáca wía Cristo ìwalíisená, càmita ìwalíise yátái wamànínáca nachùuliaca níái tàacáisi ichùulièyéica. Canácáináta wenàiwicaquéi mabáyawanéeripiná Dios iicáca tàacáisi ichùulièyéi ìwalíise.

17 Ewita judíonáica wía, iwàwacutá weebáidaca Jesús yéewacaténá

mabáyawanáca Dios iicáca wía. Iná cabáyawanáta nacái wía càitáde iyúwa níái áibanái wenàiwica íiwitáanaca. Néese, càiná wáimaca. ¿Yátásica Cristo, yái càì imàaca cabáyawanáca wía? ¿Canásíwata! **18** Yá máiní báawaca yái yèepùacaalí nuéwáidaca ìwali àniawa yái idéericaté numàacaca. Yásí cabáyawaná núa báisíta.

19 Quéwa núa, idécaté tàacáisi ichùulièyéì imàacaca nuétácawa. Iná idéca càica núade iyúwa yái idéerica yéetácawa nalí, quéwa yéewacaténá cáuca núa Dios irípináta. **20** Idéca núíwitàise báawéeri yéetácawa abédanamata Cristo yáapicha cruz ìwali. Iná càmita quirínama nucáucaca yái càì nudèniaca. Cristo yái ìya nuwàwalìcu siùcade. Iná idècunitàacá nùyaca nuinálicuwa, yá manuíca nuwàwa iwéré yái Dios liri cáininéericaté iicáca núa, yéetéericatéwa nacái nùwalíná. **21** Iná càmita núamàa yái cáinináanaca Dios iicáca núa mawèniita. Quéwa mabáyawanápinácaalíté Dios iicáca wía tàacáisinái ichùulièyéì ìwalíiseta, yáté canácata iwèni yátái Cristo yéetáanacatéwa wàwalíná.

¿Cayábasica weebáidaca tàacáisi ichùulièyéì ichùuliaca, yácaalí weebáida ìwali yái Jesús?

3 **1** ¿Píacué Galacia mìnánái! ¿Cánácué càmita cáiwitàise pía? ¿Cawinácué máalíacáaná imànica píiwitàise càmicaténácué

pimàni càide iyúwa tàacáisi báisíiri íimáaná? Píacué idéeyéicaté nucàlidaca irí amalánama ìwali yái càinácaalíté Jesucristo yéetácawa cruz ìwali. **2** Nuwàwacué picàlidaca nulí abéeri wawàsi: Dios yàatécué pírì yàasu Espírituwa piwàwalìculé, càmita ìwalíise yátái pimàníinácuéca càide iyúwa tàacáisi ichùulièyéì íimáaná. Yàatécué pírì yàasu Espírituwa, péemiacáinatécué yái tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali, yáté peebáidacuécani.

3 ¿Cánásicué máiní máiwitàiseca píaca? Idàbáanaté wàlisàicuéca píiwitàise, yáté piwàwacuéca Dios yàasu Espíritu iyúudàaca pía. Néeni, ¿Cánácué piwàwa pìyaca machacàníiri iyú pichàini iyúwa?

4 Iná meedápináta pìuwichàacuécawa manuí Jesús ìwalíisená. Quéwa nuyúunáida càmita máiní pìuwichàacuécawa meedápináta ìwalíisená. **5** Yái Dios, càmita yàacué pírì yàasu Espírituwa, càmita nacái imàni pèewicué yái càmíirica wenàiwica idé imànica, ìwalíise yái peebáidacáinácué nachùuliaca níái tàacáisi ichùulièyéica. Ìwalíiseta yái péemianácuéca yái tàacáisi cayábéerica ichùuliadéerica wía yùuwichàacáisica íicha, yácué peebáidacaté ìwali.

Mabáyawanáca Dios iicáca Abraham yeebáidacáiná ìwali

6 Iná càicaté Abraham imànica: “Abraham yeebáidacaté Dios, yá

ìwalíisecaté Dios iicáni càide iyúwa mabáyawanéeri."* **7**Iná iwàwacutácué pialíacawa níái wenàiwica manuíyéica iwàwa Dios iwéré, níacata báisiyéi Abraham itaquénáinámica. **8**Bàaluité idé Dios itàacái icàlidaca walí ìwali, mabáyawanápiná Dios iicáca níái càmíiyéica judiónái yeebáidéeyéica ìwali. Idécáináté Dios icàlidaca Abraham irí yái tàacáisi cayábée-rica quéechatàacáwa, íimacaalíté irí: "Pìwaliisepináta, numàni nalí cayábéeri macáita níái wenàiwica íiwitáanáca yeebáidéeyéica nùwali."* **9**Iná macáita níái yeebáidéeyéica Jesús, níacata Dios yèeyéi irí mawènta madécaná wawàsi yái namáapuèrica, càita iicácanáwade iyúwaté Abraham, yeebáidasí-wéericaté Dios bàaluité.

10Iná macáita níái achúméeyéica iwàwa imànica càide iyúwa tàacáisi ichùulièyéi íimáaná, mayamáacata nàuwichàapínaca nabáyawaná ìwalísewa. Càica Dios itàacái íimaca: "Yái càmíirica yáalimá imànica macáita càide iyúwa tàacáisi ichùulièyéi íimáaná, iwàwacutá yéetácawa ibáyawaná ìwalísewa."*

11Iná idé amaláca yái wawàsica. Canácata wenàiwicaquéi yáaliméeri mabáyawanáca Dios iicáca tàacáisi ichùulièyéi ìwalíise. Càica Dios itàacái íimaca: "Yátái yeebáidéerica Dios, yácata mabáyawanéeri Dios iicáca,

yácata nacái iyéeripiná càiripináta."*

12Níái tàacáisinái ichùulièyéica wenàiwica, càmita namàaca wenàiwica yeebáidaca Dios. Càica Dios itàacái íimaca nàwali: "Yái wenàiwica imàníirica càide iyúwa tàacáisinái ichùulièyéi íimáaná, iwàwacutápiná imànica nachùuliaca macáita càide iyúwa náimáaná."*

13Quéwa Cristo ipáyaidacaté wawèni yéewacaténá yeedáca wía yùuwichàacáisi íicha, yái yùuwichàidéeripínaca wíata, càmíicáináté wamàni càide iyúwaté tàacáisinái ichùulièyéi íimáaná. Yaté imàacaca yáawawa yùuwichàacáisi yúuwàacawa ìwali wáichawalíná. Càica Dios itàacái íimaca:

"Cawinácaalí natàtáa ichanàawa àicu ìwali, yácata idéeri Dios yùuwichàidaca manuísíwata."* **14**Iná càicaté Jesús yéetácawa, ìwalíisecaténá Dios imàni nalí cayábéeri níái càmíiyéica judiónái, càide iyúwaté idéená Dios imàacaca itàacáiwa Abraham irí bàaluité.* Neebáidacaalí Jesús, yá imàacaca nawàwalìcu Espíritu Santo, yái idéericaté Dios imàacaca itàacáiwa ìwali yàanàapínaté nalíni.

**Níái tàacáisi ichùulièyéica,
yái áiba Dios imàaqueéricaté
itàacáiwa ìwali
yàanàapínaté walíni**

15Nuénánái, nucàlidacué piri abéeri wawàsi ìwali càide iyúwa

wenàiwica iyáaná cháí èeri irìcu: “Idécaalí abédanamaca pucháiba wenàiwica iwàwa yáapichawáaca abéeri wawàsi ìwali, yá canáca yéewaná mawènica namànica quirínamani. Càmita nacái yéewa áiba imànica ipùalé quiríta.” **16** Piicácué abéeri wawàsi Dios imàacacaté itàacáíwa Abraham iríta, “itaquerínámi irípiná nacái.” Càmitaté íimata: “pitaquénáinámi irípiná.” Càmita itàaní manùba wenàiwica ìwali. Itàaníca abéeri wenàiwica ìwali, íimaca, “pitaquerínámi irípiná.”* Iná yácata Cristo yái, càité íimaca ìwali. **17** Nuwàwáaná núumaca pirícué: Yái wawàsi idéericaté Dios imànica Abraham yáapicha, yèepuèricaté itàaníca ìwali àniawa Cristo yàanàanápínacaté, idécaté iyaca ipíchawáiseté ley yàanàaca, yàanèericaté 430 camuí idénáami.* Iná ìwalíise, càmita yéewa ley imáalàidaca yái idéericaté Dios imàacaca itàacáíwa ìwali quéechaté. Càmita nacái yéewa mawènica imànicani. **18** Càmita Dios imàni walí cayábéeri ìwalíise yái wamàníníinaca tàacáisi ichùuliè-yéi ichùuliaca. Càicaalítani, yaté càmita imàaca itàacáíwa ìwali quéechata. Quéwa idécaté Dios imàacaca itàacáíwa Abraham irí imàníníinápínaté walí cayábéeri mawènitá.

Càinácaalí nàasu wawàsi iyaca níái tàacáisi ichùulièyéica

19 Néeni. ¿Càinápíná Dios imàaca níái tàacáisinái ichùuliè-yéica wenàiwica? Dios imàacacaté nía, náasáidacaténá wenàiwicanái irí yái bayáwanási namàníirica, iwérépináta yàanàacaté yái Abraham itaquerínámi idéericaté Dios imàacaca itàacáíwa ìwali quéechaté. Níái tàacáisi ichùuliè-yéica, ángelnái yèepuàdacaté nía irí, yái itàaníiricaté Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu. **20** Quéwa Dios imàacacaalíté itàacáíwa Abraham irí, càmitaté ibànua ángelnái natàanícáténá yáapicha. Yácataté Dios yái itàaníté yáapicha yáawáisewata.

21 Iná càicaalí yái wawà-sica, ¿Níái tàacáisi ichùulièyéica, nàasicawa íipunita yái idéericaté Dios imàacaca itàacáíwa ìwali Abraham irí? ¿Canásíwata! Dios imàacaalíté tàacáisi ichùulièyéi yáaliméeyéité yàaca wenàiwica icáuca càníiri imáalàawata, yásí mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwica nàwalíiseta. **22** Quéwa Dios itàacái yáasáida walí macáita wenàiwica iyaca bayáwanási ichàini yáawibàa, yéewacaténá Dios yàaca nalí mawènitá yái idéericaté imàacaca nalí itàacáiná, yá iwàwacutá neebáidaca Jesucristo ìwali.

23 Quéwa ipíchawáiseté yàanàaca yái weebáidéeripinácaté ìwali, yátéca tàacáisinái ichùulièyéi ichùuliaca wawicáu càide iyúwa presocaalí wàyaca. Iná càicaté ibàliaca wawicáu, iwérétaté Cristo yàanàaca yáasáidacawa walí weebáidéeripinácaté ìwali.

24 Iná càicaté tàacáisinái ichùulièyéi yàanàaca walí, càide iyúwa yái yèepunídéeripináca wáiwitápu iwéréta yàanàidapináca wía Cristo yàatalé, yéewacaténá mabáyawanáca Dios iicáca wía weebáidacaalí Cristo ìwali.^a

25 Quéwa siùcade, idéca Cristo yàanàaca, yái weebáidéerica ìwali. Yá càmita wawàwacutá quirínama tàacáisi ichùulièyéi yèepunídaca wáiwitápu.

26 Siùcade, yácué Dios yéenibeca pía macáita, idécáinacué peebáidaca Cristo Jesús ìwali. **27** Iná macáita níai idéeyéica ibautizacawa Cristo ípidená ìwali, yá idéca Cristo íiwitáise iyaca nawàwalicu abédanamata yáapicha. **28** Iná siùcade, abéericatacué pía Cristo yáapicha macáita, éwita judiónáica níai, càmíiyéi nacái judiónái, éwita nàasu wenàiwica, càmíiyéi nacái nàasu wenàiwica, canácata nacái asíanái, inanái

nacái. **29** Iná idécaalícué Cristo yàasunái wenàiwicaca pía, yá nacái Abraham itaquénáinamicuéca pía, yá nacái piasunápinácuéca náapicha, yái idéericaté Dios imàacaca itàacáiwa ìwali.*

Càmita quirínama tàacáisi ichùulièyéi yàasu wenàiwicaca wía. Siùcade, Dios yéenibeca wía

4 **1** Iná nucàlidacué nacái pirí abéeri wawàsi: Idècunitàacá sùmáica yái yeedéeripináca yáaniri yàasumiwa, yá abédanamacatani náapicha níai nàasunái wenàiwicaca, éwita yàaca yàasuíri macáita yái iyéerica néeni. **2** Iná idècunitàacá sùmáicani, yáca iwàwacutáca áibanái icùacani, yéewáidaca nacáini iwéréta yàanàaca yái èeri yáaniri yèepùadacatáipináca irí macáita yái yàasumicawa. **3** Iná càita nacái wawàsi ichàbacawa walí. Bàaluité càmicaalítéca wáalíawa Cristo ìwali, wàyacaté wamànica càide iyúwa èeri íiwitáise ichùulianá cháí èeri irícu. **4** Quéwa idécaalíte yéenáiwana yàanàaca yái Dios ibànùacatáipináca walí liriwa, yáté asáicani abéechúa inanái íicha. Iná asáicaténi tàacáisinái ichùulièyéi ichàini yáawibàa, **5** yéewacaténaté

^a **3.24** Abéeri comparación: Bàaluité níai càasuíyéi yéenibeca, sùmanáicaalíca níai, nàasunái wenàiwicaca icùacaté níai. Níata ité níai escuela néré, èeri imanùbacata nàyaca náapicha, nacùacaté níai báawéeri íicha ipíchana áibanái yéewáidaca níai báawéeri íiwitáisesi iyú. Càicaté ley imànica wenàiwica irí ipíchawáisetéca Cristo yàanàaca.

3.29 Ro. 4.13.

iwèniaca níái iyéeyéicaté tàa-
cáisi ichùulièyéi ichàini yáawibàa,
yéewacaténá nacái yeedácaté
wía iripínáwa càide iyúwa
yéenibenáisiwa.

6 Iná siùcade, idécué Dios
yéenibeca pía, idécáiná imàacaca
wawàwa iriculé yái Iiri yàasu
Espiritucawa. Yái ichùulièrica càì
wáimaca: “¡Pápa, pía cáininéeri
nuicáca!” **7** Iná siùcade, càmita
quirínama áiba yàasu wenàiwicaca
pía. Siùcade, Dios yéenibecuéca
pía. Iná Dios yéenibecáinácué pía,
yá imàacapínáca pìasupínácuéca
náapicha macáita yái yàasusica
Cristo ìwalíisená.

**Cáininá Pablo iicáca níái
yeebáidéeyéica Jesús
Galacia mìnanáica**

8 Bàaluité, càmicaalítéca
píaliacuéwa Dios ìwali. Yáté pìya-
catécué pimànica nachùuliaca níái
càmíiyéicaté báisi diosnáica.

9 Quéwa siùcade, idécué
píaliacawa Dios báisiiri ìwali.
Wáimasicasí machacànita, idéca
Dios yáaliacawa pìwalicué càide
iyúwa yàasunái. Néeni, ¿cáná
iwàwacutá pèepùacuéca pìyaca
abéta àniawa càide iyúwa diosnáì
cachìwéeyéica iwàwáaná, iyúwa
nacái píiwitáise bàaluisàimi
iwàwáaná, canéeyéica ichàini,
canéeyéica nacái iwèni? **10** ¿Cáná
yéewa mamáalàacata caináwanáca
pìwacáidacuécawa àniawa, pì-
caténácué abénaméeyéi èeri

íimiétacaná, quéri, uníabe,
camuí nacái? **11** ¡Iná achúma
nuwàwa pìwalicué, nuínáidaca
canácata iwèni pírícué yái
nuéwáidéericatécué pía ìwali!

12 Nuénánái, nusutácué píicha
wawàsi: Càide iyúwa numàacáaná
núawawa nùyaca càide iyúwa-
cué iicácanáwa pìyaca, càita nacái
iwàwacutácué pimàacaca píawawa
pìyaca càide iyúwa iicácanáwa
nùyaca. Canácataté pimàníiricué
nulí báawéeri wawàsica, nùyacaalíte
pèewibàa. **13** Càide iyúwa-
cué píalíánáwa, cáuláicacaalíte
núa néenialíte, idàbacué nucàli-
daca pírí yái tàacáisi cayábéerica
Jesús iináwaná ìwali. **14** Yá nacái
càmitaté píamàacué núa, éwitaté
càulenáca numànicuécaca pírí nuláica
ìwalíisewa, càicáaníta, càmitaté
pichùuliacué núacawa píichata.
Yácué peedácaté núa quéwanáta
pìataléwa càide iyúwa abéeri
ángel Dios néeséeri, iyúwa nacái
núacaalíta yái Cristo Jesús. **15** Iná
néenialíte, máinícué casíimáica
piwàwa, idàbacaalíte peebáidacuéca
yái tàacáisi cayábéerica. Néeni,
¿Aléná yàawa yái casíimáinátécué
piwàwa? Núalíaca piwàwa-
cuéca pimànica nulí càinácaalíta
wawàsicani. Iná éwitaté
nusutácuéca píicha níatái pituíca,
píaliméeyéipínácué pimusúadacata
pìacaténácué nulí níata. **16** Quéwa
siùcade, nucàlidacáinácué pírí
yái báisiiri tàacáisica, yácué
pimànicuécaca piùwidewa núa.

17 Abénaméeyéi asíanái cachì-weéyéi máinícué achúmaca nawàwa pìwalícué. Namànica nacái madécaná wawàsi cayábacaténácué piicáca nía. Quéwa càmita namànicaténácué pìrì cayábéeri wawàsìcata. Nawàwaca nawènúadacuéca pía wáicha yéewacaténácué piacawa náapichata. **18** Cayábaca achúmaca áibanái wenàiwica iwàwa pìwalícué. Quéwa namànipinácalícué pìrì cayábéeri. Quéwa càmita abéeri yàawiríata, èeri imanùbacata. Càmita abéeri yaalíca, yátái nùanàacaalícué pìatalé. **19** Píacué nuénibenái cáininéeyéi nuicáca, siùcade, máiníca achúmaca nuwàwa pìwalíná abéta àniawa, càide iyúwa achúmacaalí inanái iwàwa cáiwicaalí úa udáiwàcaténá uìriwa. Iná nùuwichàacawa pìwalínácué iwé-réta idécuéca pìyaca càide iyúwa Cristo iyáaná. **20** Nuwàwasíwata nùyacuéca píapícha siùca èeritàta, nutàanicaténácué píapícha áiba iicácanáwa iyúta. Yácáiná wawàsi càirícuéca pìmaníca pìyaca siùcade, achúmaca imànica nuwàwa.

Yáasáidaca walí Agar yàasu wawàsi, Sara yáapícha

21 Picàlidacué nulí abéeri wawàsi, píacué iwàwéeyéica

imànica nachùuliaca mamáalàacata níái tàacáisi ichùulièyéica. ¿Píalíacué náimáaná níatái tàacáisi ichùulièyéica? **22** Dios itàacái íimaca, Abraham idèniacaté pucháiba yéenibewa: Abéeri ìiri Agar^b yáapícha úái nàasu wenàiwicaca;* yái áibaca ìiri Sara^c yáapícha, úái yàacawéetúasíwaca, cà míichúaca nàasu wenàiwicata.* **23** Yái uìrica, úái nàasu wenàiwicaca, asáicaténi wenàiwica íiwitáise iyú. Quéwa yái uìrica, úái yàacawéetúasíwaca, cà míichúacaté nàasu wenàiwica, asáicaténi càide iyúwaté idéená Dios imàacaca itàacáiwa nalí.*

24 Yá wawàsiquéi yéewáidéeri wía ìwali yái waiquéerica watuí iyúwa, wáalícaténáwa ìwali yái cà míirica yéewa waicáca watuí iyúwa. Níái pucháiba inanáica, níacata pucháiba tàacáisi Dios imàníyéité yàasunái wenàiwica yáapícha.

Abéerité imàni náapícha dúli Sinaí néeni, úái dúlica, ùyaca càide iyúwa Agar. Iná níái utaquénáinámi asáiyéicaté néese idénámi, macáita namànica càide iyúwaté tàacáisi ichùulièyéi íimáaná. **25** Uái Agar ùyaca

b 4.22 Agar íimáaná: Uacata dúli Sinaí, úái dúli Dios imàacacatáicaté Moisés itànàaca níái tàacáisi ichùulièyéica (ley). Iná macáita níái judíonáica néenialí, namànicaté càide iyúwa ley íimáaná.

c 4.22 Sara íimáaná: Uyaca càide iyúwa níái yeebáidéeyéica Jesús. Iná càmita umàni nachùuliaca níái tàacáisi ichùulièyéica (ley). Càita nacái wía yeebáidéeyéica Jesús, càmita weebáida (ley) ichùuliaca.

4.22 Gn. 16.15. **4.22** Gn. 21.2. **4.23** Gn. 12.2; 15.4; 18.10.

càide iyúwa dúli Sinaí, iyéechúaca Arabia yàasu cáli íinata, uásáidaca walí Agar íiwitáise ìwali. Uacata nacái yái ìya càide iyúwa Jerusalén ìyacàlená siùcade, níái ùyacàlená mìnánáica, macáita namànica càide iyúwa tàacáisi ichùulièyèi íimáaná.

26 Quéwa úái Jerusalén ìya-calénáca chènuniréechúaca ìyaca, úacata Sara, càmfíichúaca iwàwacutá áiba ichùuliaca, úacata nacái wáatúa **27** Càica Dios itàacái íimaca:

“¡Pía inanái càmfíichúacaté idéca asáica íicha sùmài;

pimáida cachàini,
casíimáicáiná pía!

¡Pía, càmfíichúacaté yáalíawa ìwali yái cáiwínaca abéeri sùmài;

pimáidáida cachàini,
casíimáicáiná pía!

Uái inanái yàacawéeri imàaqueechúaca,
manùbasíwapiná uénibe,
uícha quiríta úái idènièchúaca yàacawéeriwa.”*^d

28 Iná píacué nuénánái yeebáidéeyéica Jesús, càica wíade iyúwa Isaac, yái asáiricaté càide iyúwaté idéená Dios imàacaca itàacáiwa

Abraham irí.* **29** Néenialíté, yái Ismael, Abraham ìiricaté Agar yáapicha, asáicaténi càide iyúwa wenàiwica íiwitáise ìyáaná. Yá nacái imànicaté báawéeri Isaac irí, yái asáiricaté Espíritu ichàini iyú.* Iná càita nacái ichàbacawa walí siùcade.^e

30 Quéwa Dios íimacaté Abraham irí néenialíté: “Pichùulia umusúacawa píicha úái piasu wenàiwicaca, ùiri yáapichawa. Càmita ùiri Ismael yàasupiná Isaac yáapicha, yái náanirimi yàasucawa. Abéerita Isaac yái yàasupiná macáita yái yáanirimi yàasucawa, uirica úái càmfíichúaca nàasu wenàiwica.” **31** Iná nuénánái, càmita nàasu wenàiwica yéenibe wía, imàníyeyéicaté càide iyúwa tàacáisi ichùulièyèi íimáaná. Siùcade, uénibeca wía, úái càmfíichúaca nàasu wenàiwica.

Càmita iwàwacutá pimànicuéca nachùuliaca quirínama níái tàacáisi ichùulièyéica

5 **1** Cristo idécaté iwasàaca wía íicha yái ichùulièricaté wáiwitáise, wàyacaténá càide iyúwa Cristo iwàwáaná. Iná iwàwacutácué piyaca ìwali dàalanama. Picácué pèepùà pimànica ichùuliaca abéta àniawa yái tàacáisi

^d 4.27 Manùbéechúapiná yéenibe: wíacata yeebáidéeyéi Jesús, càì íimaca ìwali.

^e 4.29 Níái iwàwéeyéica imànica càide iyúwa tàacáisi ichùulianá, báawaca naicáca wía, Dios yeedéeyéica yéenibewa càide iyúwaté idéená imàacaca itàacáiwa.

4.27 Is. 54.1. 4.28 Gn. 2.4. 4.29 Gn. 21.9.

iwàwéerica imànicuéca pía yàasu wenàiwicaca iyúwa.

2 Núa Pablo, péemiacué nuli cayába. Ewitaqué pimàacaca náiríaca pìwalíisesài ipùata íimami, càicáaníta, càmita yéewa Cristo ichúuliadacuéca pía yùuwichàacáisi íícha ìwalíise. **3** Iná nucàlidacué pirí ìwali abéta àniawa: Macáita níái asíanái imàaquéeyéica náiríaca ìwalíisesài ipùata íimami cayábacaténása Dios iicáca níata, iwàwacutá namànica macáita càide iyúwa tàacáisi ichùulièyéi íimáaná. **4** Iná píacué iwàwéeyéica mabáyawanáca Dios iicáca tàacáisi ichùulièyéi ìwalíise, idécué piwènuacawa Cristo íícha, idécué nacái déeculéca pía íícha yái cáinináanacuéca Dios iicáca pía mawènitá.

5 Quéwa wía, manuícáiná wawàwa Jesús iwéré, Dios yàasu Espíritu iyacáiná nacái wawàwalicu, yá wacùapínaca Dios iicáca wía càide iyúwa níái iyéeyéica machacàníiri iyú ipíchalé. **6** Iná idécaalí wàyaca Jesucristo yáapicha, yá càmita iwàwacutáwa walí quirínama yái náiríanáca wàwalíisesài ipùata íimami, éwita nacái càmita namàni walíni. Yáta máiníiri cawènica, yái weebáidáanáca Jesús, yái

imàaquéerica nacái wamànica cayábéeri áibanái irí, cáininácáiná waicáca nía.

7 Píacué cayábéeyéité íiwitáise quéecha. Néeni, ¿Càinácué itàsa pía ipíchanácué peebáidaca yái tàacáisi báisiirica? **8** Yái càiri wawàsica, càmfírira yàawa Dios néeseta, Dioscáináta yái imáidatécué pía.

9 Cayábacué píícha. Yái cachìwéeyéi yéewáidáanáca, càicáaníide iyúwa achúméeri levadura.^f Yácata yáalimá càamaca imànica abéeri íbesi, yá nacái imùlúcáidacani.**

10 Núa quéwa manuíri iwàwa Wáiwacali iwéré, éwitacué píináidacawa méetàuculé íícha. Quéwa yái càirica máalíacáanáca imànicuéca píiwitáise, cawinácaalíta wenàiwicacani, Dios yùuwichàidapínacani.

11 Nuénánái, báisicaalí nuéwáidaca mamáalàacata yátái, iwàwacutáanáca asíanái íiríaca ìwalíisesài íimami ipùatawa, néeni ¿Cáná judíonái imànica yùuwidewa núa mamáalàacata? Càicaalí nuéwáidacata, yá càmita iwàwacutá calúaca nía ìwalíise yátái nucàlidáanáca Cristo iináwaná yéetácatéwa cruz ìwali. **12** Yá càica nuínáidacawa, níái càiyéica yèepuníca imèniadacuéca pía, cayábasítani náiríacaalí náichawa macáita yátái nàwalíisesàicawa.

^f **5.9** Levadura: Abéeri àicu yùuwi finaná imùlúcáidéeri pan, càaméeri nacái imànicani. Iná càita nacái, cawinácaalí yéewáida abéeri tàacáisi áibàalé Dios itàacái íícha, éwita achúméericani yáalimápiná báawaca imànica madécaná wenàiwica íiwitáise.

5.9 ¹ Co. 5.6.

13 Nuénánái, càicué nutàaníca pírí, píacáinácué Dios imáidéeyéi, piyacaténácué càide iyúwa iwàwáaná. Iná picácué píima píríwa, siùcade, canácáiná quirínama ichùulièri wía, yásí iwàwacutá wamànica càide iyúwa wáiwitáise báawéeri iwàwáaná. Quéwa piyúudàayacacuéwa ulíamaca, cáininácáinácué piicáyacacawa.

14 Iná macáita níái tàacáisinái ichùulièyéica wenàiwica, macáita nàwacáidacawa abéeri tàacáisi ìwàlita, càirica íimacade: “Cáininácué piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináanácué piicáca píawawa.”* **15** Quéwa cayábacué píicha. Picúisayacaalícuéwa abémáidata, pimànicaalícué nacái píríwáaca báawéeri, yá càmíta péenánái ìwacáidapínáwa quirínama píapichacué, càita canáca níái yeebáidéeyéica Jesús ìwali.

Piyacué càide iyúwa Espíritu yèepunídáanácué píiwitáise

16 Núumacué pírí: Pimàacacué píawawa Espíritu Santo yèepunídaca píiwitáise, yá càmíta pimànipinácué quirínama càide iyúwa píiwitáise báawéeri ichùulianácué píá. **17** Yái wáiwitáise báawéerica iwàwaca wamànica yái càmíirica Espíritu Santo iwàwa wamànica. Yái Espíritu Santoca càmíta iwàwa wamànica yái wáiwitáise báawéeri iwàwéerica

wamànica. Iná níái pucháibaca namànica náipunitawáaca ùuwicái, ipíchanácué pimàni yái piwàwéericuéca pimànica.* **18** Quéwa pimàacacaalícué Espíritu Santo yèepunídaca píiwitáise, yá càmíta iwàwacutá pimànicuéca quirínama càide iyúwa ley íimáaná.

19 Báisíta wáalíacawa nàwali amalánama níái wáiwitáise báawéeri imàníiyéica: Wamànica báawéeri wainá iyúwa náapicha, níái càmíiyéica wàacawéeyéi. Namànica nacái báawéeri nainá iyúwa níái càmíiyéicáwaca ìya yáapichawáaca, namànica nacái madécaná casaquèeri wawàsica, namànica nacái néeninamata báawéeri nainá iyúwa madécaná yáapicha, **20** nàaca yéenáiwanasí íimiétacaná, namàliaca, báawaca naicáyacacawa, nàuwideca namàniyacacawa, cáudenica naicáyacacawa yàasusi cawèníiri ìwalíise, calúaca nía ráunamáita, namànica náipunitawáaca wawàsi càmícaténá abédanama náiwitáise, nàwacáidacawa náapichata níái abédanaméeyéica íiwitáise náapicha. **21** Cáudenica naicáyacacawa, nanúaca wenàiwica, nacàmaca, camùnica máiní nía wawàsi ìwali, manuíca nayáaca nayáacaléwa, namànica nacái áibanái wawàsi càiyéita íicacánáwa. Càiyéi wawàsi íichacué nùalàa píá siùcade, càide iyúwaté núumáanácué pírí quéecha.

Níái càiyéica imànica wawàsi, càmita nawàlùapináwa aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa.

22 Quéwa yái Espíritu Santo imàníirica walí, càicáaníde iyúwa madécaná iyacanási imusúacaalíwa abéeri yéetanáná irícuíse yéewacaténá: cáinináca waicáca áibanái, casíimái wawàwa, wàya matuíbanáita, wàidenia yùuwichàacáisi, cayába wáiwitáise, wamàni cayábéeri áibanái irí, wàya machacàníiri iyú, manuí wawàwa Dios iwéré abémáidata, **23** càmita cawèni waicácawa áibanái íicha, wáibàa nacái wíawawa báawéeri íicha. Iná canácata áiba tàacáisiquéi yáaliméeripiná icháawàaca wía nàwalíise, wamànicaalí níái cayábéeyéi wawàsica.

24 Quéwa macáita wía Jesucristo yàasunái wenàiwicaca, idéca watàtaca cruz iwali abédanamata Cristo yáapicha yái wáiwitáise báawéerica, iwàwéerica wamànica càide iyúwa wainá iwàwáaná. **25** Iná idécaalí Espíritu Santo yàaca walí wacáuca, yá iwàwacutá wamàacaca Espíritu yèepunídaca wáiwitáise.

26 Càmita iwàwacutá canumaséeca wía. Càmita iwàwacutá wapéliaca wáapichawáaca. Càmita nacái iwàwacutá báawaca wawàwa áibanái yàasu iwálíise.

Piicácué áibanái ipùalé

6 1 Nuénánái, pialíacaalí-cué abéeri péená imànica ibáyawanáwa, piacué idéeyéica

béeyéica íiwitáise Dios itàacái iwali, piicácué ipùalé, picàlidacué irí iwali éeréeri iyú yái imàníirica, pèepùadacaténacué pìataléwani. Quéwa picuacué píawawa pialimáwanama, yéewacáiná nacái Camèniadacáiri yáalimáidaca iicáwacué pía pimànicaténacué báawéeri. **2** Iná abéeri péenacaalícué achúma iwàwa iwálíise yái imàníirica, iwàwacutácué piicáca ipùalé. Càicaalícué pimànica, yásí pimànicuéca càide iyúwa Cristo iwàwáaná wamànica.

3 Cawinácaalí máiní canumaséeca iicáca yáawawa, iyúunáidacáiná yáalíawa máiní áibanái íicha, quéwa báisíta, càmita yáalíacawa, yá imèniadacáita yáawawa. **4** Iná iwàwacutá waicáca wáiwitáise wáalimáwanama càinácaalí iicácanáwa wàyaca. Cayábacaalíni, yá casíimáica pía iwálíise. Quéwa wàasu wawàsi iwálíisetawa, càmita cayábacaténá waicáca wíawawa wàyaca áibanái idaníbàata. **5** Iná wáalimáwanama iwàwacutá wàyaca cáalíacáiri iyú, ipíchale yái icàlidéeripináca waináwaná áiba èeri.

6 Cawinácaalí yéewáidacué pía Dios itàacái iwali, piacué nacái yàasupiná yéená macáita yái wawàsi cayábéeri pidènièricuéca iwènipiná.

7 Picácué pichìwáida píawawa. Canácata wenàiwicaquéi yáaliméeri iicáaníca Dios iquíniná. Macáita yái wawàsi wamàníirica

wáalimáwanama cháí irícu èeri-quéi, ìwalíisepináta Dios yàa wawèni. **8** Níái imàníiyéica càide iyúwa náiwitáise báawéeri iwàwáaná nasíimáidacaténá naináwa, yá ìwalíisepinácata néetáwa càiripináta. Quéwa níái imàníiyéica càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yá Espíritu yàapináca nalí nacáuca càmíiri imáalàawa. **9** Iná càmíta iwàwacutá waméyàaca wamànica cayábée-rita. Càmicaalí waméyàawa, yá Dios yàapináca walí wawèni yàasu èeripiná yàaca walíni. **10** Iná iwàwacutá wamànica cayábée-ri wawàsica, èeri imanùbacata áibanái irí. Níá máini iwàwacutá waicáca ipùalé cachàini, níái yee-báidéeyéica Jesús.

Pablo yèepùà yàalàaca níá aniawa, yá nacái iwàwalica níá

11 ¡Piicácué namanuícana náií cuyàluta itànàa nutànèericuécá pirí, nucáapíamicata, níái càì ichanàacawa cháí!

12 Níái iwàwéeyéica ichùuliaca píiríacuéca pìwalíisesàì ipùata íimamiwa, nawàwaca namànicani, quéwa cayába-caténáta áibanái judíonái iicáca níá, ipíchaná namànica nàuwidewa níá, nacàlidacaalí ìwali yái iináwanácaté Cristo yéetácawa cruz ìwali. **13** Ewita idéca náiríaca nàwalíisesàì ipùata íimamiwa, quéwa càicáaníta, càmíta namàni càide iyúwa tàacáisi ichùulièyéi

íimáaná. Nawàwacáita píiríacuéca pìwalíisesàì íimami ipùatawa, canùmaséecaténá níá pìwalíisecué, idécaalícué pidèniaca piiná ìwaliwa yái yéenáiwanasica.

14 Quéwa núa, canácata wawàsica yái canùmaséeri núa ìwaliise. Yáta canùmaséeri núa ìwaliise, yái Wáiwacali Jesucristo yéetáanacátéwa nùwalíná cruz ìwali, yéetáidéericaté núicha yái èeri íiwitáiseca. Yá nacái idécaté núíwi-táise yéetácawa èeri íiwitáise irí.

15 Iná éwita náiríaca wàwalíise-sàì ipùatawa íimami, càmicaalí nacái namàni walíni, yá canácata iwèni walí quirínama. Yáta máiniiri cawènica yái wàlisàináca Dios imànica wáiwitáise. **16** Iná macáita níái idéeyéica iyaca càì iicácanáwa, nuwàwa Dios imàacaca nàyaca matuíbanáica, iicáca nacái napùalé mawènita, níá nacái Dios yàasunái wenàiwicaca macáita.

17 Iná siùcade, càmíta nuwàwa áibanái icháawàaca nuínáwaná ìwali mamáalàacata, nudèniacáiná nùwaliwa cabèesínái yáaminá, nùuwichàanacátéwa ìwaliise madécaná yáawiría, yáasáidéeyéica Jesucristo yàasu wenàiwicaca núa.

Cuyàluta imáalàidáaná, Dios yàacué pirí cayábéeri

18 Nuénánái, nuwàwaca Wáiwacali Jesucristo yàacuéca pirí mawènita yái pímaapuèricuécá, ìyacaténácué nacái píapicha píalimáwanama. Càicawani.

EFESIOS

Icàlidacatái cuyàluta ìwali:

Efesios yàasu cuyàluta yáasáida walí yái máiníirica cayába itàaníca Jesucristo ìwali, nèewíise macáita níái áibanái cuyàluta Pablo itànèeyéicaté.

Yéewáidaca nacái, “Wía yeebáidéeyéica Jesús, wíacata Jesús iinánáiná iyúwa abéeri wenàiwica.”

Itànèerité yái cuyàlutaca:

Pablo Tarso néeséeri, Jesucristo yàasu apóstolca. (1.1)

¿Sísàanacaalíté itànàa yái cuyàlutaca?

Roma ìyacàlená néeseté Pablo itànàa yái cuyàluta Efesios, áibanái cuyàlutanái nacái néenialí èerité, presunái icapèe irìcuíse.

Tíquico, yái itéericaté yái cuyàluta Efesios. Ef. 6.21.

Yáta nacái ité níái áibanái cuyàlutaca: Colosenses. Col. 4.7; Filemón nacái. (10-12).

Camuí itànèerité irìcu yái cuyàlutaca:

Itànàacaténi chábade camuí 61-62 néenibàa, asáica idénáamité Jesucristo. Hch. 28.30; Col. 4.7-9.

Itànèeri ìwali cuyàluta irìcu:

Yéewáidaca wía ìwali yái idéericaté Dios íináidaca ibàlùadaca yàabàliná bàaluítésíwata, imáalàidáanápínaté nacái imànica Jesús iinánáiná wayú, wía yeebáidéeyéica ìwali.

EFESIOS

Nuwàwalicué pía

1 1 Núa Pablo, Jesucristo yàasu apóstol càide iyúwa Dios iwàwáaná, nuwàwali níái Dios yàasunái wenàiwica mabáyawanéeyéica, imàníiyéica nacái càide iyúwa Jesucristo iwàwáaná, iyéeyéica Efeso* iyacàlená iricu.

2 Nusutá Wáaniri Dios íicha pìwalicué, Wáiwacali Jesucristo íicha nacái, iicácaténácué pipùalé mawènitá, matuíbanáicaténácué nacái namànica piwàwa.

Dios yàaca walí cawèníiyéi wawàsica Cristo ìwalíisená

3 Nùaca cayábéeri Dios irí, Wáiwacali Jesucristo Yáanirica, idécáiná yàaca walí madécaná íiwitáaná cayábanaméeyéi wawàsica aléde chènuniré, Cristo ìwalíisená.

4 Idécáináaté Dios iníwàaca wía Cristo ìwalíisená ipíchawáisetéca idàbaca yá èeriquéi, yéewacaténá yàasunái wenàiwica mabáyawanéeyéica wía, masaquèeyéi nacái iyaca yáacúalicu.

5 Iná cáininácáináaté Dios iicáca wía ipíchawáisetéca wàyaca, yá idécaté yeedáca wía yéenibenáisiwa iyúwa Jesucristo ìwalíisená. Càicaté idé Dios íináida imànica walí cayábéeri

càide iyúwa iwàwáaná, **6** càicaté Dios imànica yéewacaténaté wàaca irí cayábéeri, imànicáináaté walí cayábéeri manuísíwata, mawènitá. Yá nacái yeedácaté wía yàasunái wenàiwica iyúwa, ìwalíise yái liri cáininéerica iicáca. **7** Yá nacái iwèniacaté wía liri íiraná iyúwa, yéetácaalítéwa wáichawalíiná cruz ìwali, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha,* máiníicáiná manuíca yái Dios iicáanácaté wapùalé mawènitá, **8** yái yèericaté walí ichàbanamawa, macái yáalíacáisi íiwitáaná wáa-líacaténá nacái wéemíaca íimáaná. **9** Dios imàacacaté wáalíacawa ìwali yái íináidéericaté imànica, idènièricaté ibàacanéeri iyú, càicaté íináida imànica walí cayábéeri Cristo ìwalíisená, yàasu wawàsi-tawa, **10** ìwacáidacatáipináca macáita níái wawàsináica yàasu èericaténá yéenáiwana yàanàaca irí, iyúwaté idéená Dios íináida imànica. Yá imàacapináca Cristo icùaca macáita níái idàbacaléca iyéeyéica chènuniré, macáita nacái níái iyéeyéica cháí cáli íinata.*

11 Cristo ìwalíisenáta nacái Dios imàaca wadèniaca wàasu wawàsi cawèníiyéiwa, idécáináaté

yeedáca wía wàyáanápíná yáapicha, ipíchawáisetéca èeri iyaca càide iyúwa íináidáaná imànica, yái imàníiricaté canánama wawàsica imusúacaténáwa irí macáita càide iyúwa iwàwáaná, **12** yéewacaténá wàaca Dios irí cayábéeri ichàini ìwaliise, wía judíonái idàbéeyéicaté icùaca Cristo yàanàaca bàaluté.

13 Càita nacái ichàbacatéwa pirícué Cristo ìwaliisená, piacué càmíiyéica judíonái. Péemiacaalítécué tàacáisi báisiiri, yái tàacáisi cayábéerica ichúuliadéerica wía yùuwichàacáisi íicha, idécaalíté nacái peebáidacuéca Cristo, yáté Dios imàacacuéca piwàwa iriculé Espíritu Santo, yàasunácuéca pía càide iyúwaté idéená imàacaca itàacáíwa.

14 Yái Espíritu Santoca, yácatata Dios imàaquéerica walí cháí, idècunitàacá yàapínaca walí níái yàasusi cawèníiyéi yèeyéipínaca walí wapíchaléwa, iwéréta idé imáalàidapínaca iwasàaca wía macáita, wía yàasunái wenàiwicaca, yéewacaténá wàaca Dios irí cayábéeri ichàini ìwaliise.

Pablo itàaníca Dios yáapicha nàwali níái yeebáidéeyéica Jesús

15 Iná ìwaliise, nuémíaca idénáamita piináwanácué manuíca piwàwa Wáiwacali Jesús iwéré, cáinináanácuéca nacái piicáca macáita níái Dios yàasunái wenàiwicaca. **16** Yá càmita nuyamáida nùaca cayábéeri Dios

irí imanùbacata nacái nutàaníca yáapicha, yàacué nacái nuwàwalica pía, **17** yéewacaténá Wáiwacali Jesucristo Yáaniri, yái Wáaniri cachàiníirica íiwitáise, yàacaténácué pirí yàasu Espíritu yáalíacáíwa, pialíacaténácué íiwitáise ìwali, yéewacaténácué nacái pialíacawa ìwali cayába.

18 Nusutá nacái Dios íicha yàacàacaténácué píiwitáise, pialíacaténácué ìwali amalánama yái pìyacatalépinácuéca imáidéericuéca pía ìwaliná. Chánácaalí nacái níái yàasunái wenàiwica cawèníiyéica irí, yeedéeyéicaté ichàini iyúwa.

19 Chánácaalí nacái yái Dios ichàini manuírica canánama íicha, icuèrica iyú wía, wía yeebáidéeyéica ìwali. Yái ichàini cachàiníirica canánama íicha, yácata **20** yái imichàidéericaté iyú Cristo yéetácáisi íicha. Néese, yáté Dios imàacaca yáawinacawa inànacubàa yéewápu néesema aléde chènuniré, **21** nawicàubàa macáita níái espíritu cachàiníiyéica, nía nacái ichùulièyéica cháí irìcu èeriquéi, irìcu nacái yái wàlisàì èeri wayéeripínaca irìcu wapíchaléwa. **22** Càicaté Dios imàacaca macáita níái wawàsináica Cristo icáapi irìcu icùacaténá nía. Yá nacái Dios imàacacaténí wáiwitápupíná macáita wía yeebáidéeyéica Jesús, **23** wíacáináta macáita yái iinánáiná. Yái Cristo, yácata ìya wáapicha èeri imanùbaca, iyaca nacái wáapicha yáawáisewata wía yeebáidéeyéica Jesús.

**Wachúuliawa yùuwichàacáisi
íicha, Dios iicácáiná
wapùalé mawènitá**

2 1 Píacué Jesucristo yèeyéité irí icáuca, píiwitáise iyacaa-líté càide iyúwaté yéetèeyéimiwa Dios ipíchale, càmicáínaté pee-báidacué itàacái, pimànicáínatécué nacái pibáyawanáwa. **2** Càicaté pimànicuéca quéechaté, iyúwaté èeri mìnánái íiwitáise iyáaná, iyúwaté iwàwáaná yái náiwitápuca níái espíritu báawéyéica ichùulìerica cháí cáuli irícu, yái espíritu báawéeri ichùulìerica siùca níái càmíiyéica yeebáida Dios itàacái. **3** Càicaté nacái wàyaca náapicha macáita bàaluité. Wamànicaté càide iyúwaté wáiwitáise báawéeri iwàwáaná, iyúwaté wáiwitáise ichùulianá wamànica. Yá ìwalíise, iwàwacutápiná Dios yùuwichàidaca wía càitáde iyúwa níái áibanáica.

4 Quéwa éwitaté càica wía, càicáaníta, yaté Dios iicáca wapùalé manuísíwata, máinicáínaté cáinináca iicáca wía, **5** éwitaté wéetácawa ipíchale wabáyawaná ìwalísewa, yá yàcaté walí wacáuca wàlisài abédanamata Cristo* yáapicha. (Dios ichúuliadacaté wía mawènitá yùuwichàacáisi íicha, cáinináicáínaté iicáca wía.) **6** Yá nacái imichàidacaté wía abédanamata Cristo yáapicha yéetá-cáisi íicha. Yá nacái yáawináidacaté wía abédanamata Jesucristo yáapicha

aléde chènuniré, **7** yáasáidacaténá naicá áiba èeri, máinicaté cáinináca iicáca wía mawènitá, yá imànicaté walí cayábéeri manuísíwata Jesucristo ìwalíisená.

8 Cáinináicáínacué Dios iicáca pía, yacué iicáca pipùalé yàasu wawàsitawa, yá nacái ichúuliadacatécué pía yùuwichàacáisi íicha, manuícáínacué piwàwa Jesús iwéré. Quéwa càmíta ichúuliadacué pía ìwalíise yái cayábéeri wawàsi pimàníricuéca. Dios ichúuliadacué pía yùuwichàacáisi íicha mawèníri iyú. **9** Càmíta nacái ìwalíise yátái íibaidacalési pimàníricuéca, ipíchanacué canùmaséeca pía ìwalíise, áibanái íicha.

10 Iná Dios imànicaléta wía, wàyacáiná Cristo yáapicha, yá idàbaca wía Cristo Jesús ìwali, wamànicaténá cayábéeyéi wawàsica áibanái irí, níái idéeyéicaté Dios íináidacawa ìwali wapíchaléwa yéewacaténá wamànipiná càì.

**Abéeri íiwitáaná wenàiwicaca
wía Cristo ìwalíisená**

11 Iná idécué pialíacawa, píacué càmíiyéica judiónái. Píacué judiónái íiméeyéica ìwali, càmíiyéi nàiría ìwalíisesài ipùata íimami. Quéwa yái càì nadèniaca nainá ìwaliwa, niéríta imànica wenàiwica icáapi iyúta.

12 Quéwa néenialíté càmítaté pialíacuéwa Cristo ìwali. Iná càmítaté pidèniacué israelnái yáapicha

wawàsi iyúwa néená wenàiwica. Càmitaté nacái pialíacuéwa ìwali yái wawàsi Dios imàníiricaté náapicha, imàacáanacaté nacái nalí itàacáíwa, yàanàapinacaté nalí yái namáapuèrica. Piyacáitécué cháí èeri irícu. Càmitacué picúa áiba yàanàa iicáca pipùaléta, càmicáínaté pialíacuéwa Dios ìwalita.

13 Quéwa siúcade, idécué pìyaca Cristo Jesús yáapicha, piacué iyéeyéicaté déeculé íicha bàaluité, siúcade, idécué pidèniaca Dios yáapicha wawàsi, ìwalíise yái Cristo ííraná imusuéricatéwa íicha cruz ìwali.

14 Yái Cristoca, yácata matuíbanáiri imànica wawàwa. Ìwalíise yái yéetáanacatéwa wáichawalíiná, wayú wía pucháiba wenàiwica ííwitáanáca, yáté imànica abéeri wenàiwica ííwitáanáta. Càicaté imáalàidaca wáicha yái iyéericaté walí càide iyúwa abéeri iwáínási, itàséericaté wía wáichawáacawa.^a

15 Càita nacái Cristo imáalàidacaté nachàini níai tàacáisi ichùulièyéica, ichùulièyéicaté wamànica madécaná wawàsi, imànicaténá íríwa abéeri wenàiwica ííwitáanáta nayú, níai pucháiba wenàiwica ííwitáanáca, wàlisàiyéica ííwitáise, yéewacaténá wàyaca wáapichawáaca matuíbanáita, **16** ichùniacaténá nacái nàasu

wawàsi Dios yáapicha, níai pucháiba wenàiwica ííwitáanáca, abéericaténáta nía, iyú yái yéetáanacatéwa wáichawalíiná cruz ìwali,* imáalàidéericaté nacái iyú yái báawanacaté naicáyacacawa níai pucháiba wenàiwica ííwitáanáca.

17 Iná Cristo yàanàacaalíté iriculé èeriquéi, yáté icàlidaca yái tàacáisi cayábéerica yéewacaténá nàyaca náapichawáaca matuíbanáita níai càmiyyéica judíonái, iyéeyéicaté déeculé Dios íicha, wía nacái judíonáica idènièyéicaté Dios yáapicha wawàsi.* **18** Iná Cristo ìwalíisenáta, níai judíonáica, nía nacái càmiyyéica judíonái, yá yéewaca wadèniaca Dios yáapicha wawàsi, abéericáináta Espírituca yái imàaca wawàwalicu wáalimáwanama.

19 Siúcade, piacué càmiyyéica judíonái, càmita quirínama pìyacuéca càide iyúwa áiba cáli néeséeyéi, yèepuníyyéica yàasu cáli íichawa. Siúcade, abéeri wenàiwica ííwitáanácata wía càide iyúwa abéeri cáli mìnánái Dios idéeyéicaté iseríaca méetàucuta írípináwa, yàasunái wenàiwicacaténá nía, yéenibenái nacái, **20** níai idéeyéica iyaca ìwali dàalanama yái tàacáisi idàbéericaté apóstolnái yéewáidaca nía iyú, profetanái nacái. Iná macáita níai yeebáidéeyéica

a 2.14 Pucháiba wenàiwica ííwitáaná: Níacata judíonái, báawéeyéicaté iicáca níai càmiyyéicaté judíonái, (wawáimi itàacái iyú, gentiles).

2.16 Col. 2.14. **2.17** Col. 1.20; Is. 57.19.

Jesús, càica níade iyúwa capii icàwa ibàluèricawa íba íinata. Quéwa, yácata Cristo Jesús, yái íba máiníirica iwàwacutácawa capii yéetaná irí, yéewéerica nachanàacawa iwéré dàalanama níái áibanái íbaca. **21** Iná Cristo ìwalita, yá nachanàacawa dàala-waca macáita níái capii iwáináca, yéewacaténá nachanàidaca nàacawa níái iwáináca, càita idécawa yái Wáiwacali icapèe mabáyawanéerica. **22** Iná Cristo ìwalíisenáta nacái, yácué pìyaca yáapicha abédanamata píacué cà míiyéica judíonái, judíonái nacái, yéewacaténá píacatacué Dios ica-pèe manuúri yàasu Espíritu ìyéerica irícu.

**Dios ichùuliaca Pablo
icàlidaca tàacáisi cayábéeri
cà míiyéi judíonái irí**

3 **1** Iná ìwalíise, núa Pablo, yá presuca núa nucàlidacáiná pirícué yái tàacáisi cayábéerica pirícué, píacué cà míiyéica judíonái. **2** Càmínáta idécué péemíaca nuináwaná, Dios ichùuliacaté nucàlidaca yái iicáanáciuéca pipùalé mawènitá, píacué cà míiyéica judíonái. **3** Yá càì núumaca ìwali yái Dios íináidéericaté imànica, cà míirité imàaca áibanái yáa-líacawa ìwali, yáté imàacaca núalíacawa ìwali yái idéericaté nutànàaca pirícué ìwali achúmana.

4 Iná piléecaalícué yái cuyàluta nutànèericuécá pirí, yácué píalíacawa càinácaalíté iicácanáwa núalíacawa ìwali yái Dios ibèericaté wenàiwica íicha, yáa-sáidéericaté nulí Cristo ìwalíisená. **5** Yái cà míiricaté Dios imàaca náalíacawa ìwali, níái áibanái wenàiwica ìyèeyéicaté wapí-chalé, siúcade, Espíritu Santo yáasáidacani apóstolnái irí, níái idéeyéicaté iseríaca méetàucuta nalí nacái, níái Dios yàasu profetanáica.

6 Yacaté Dios ibèeri wenàiwica íicha yái: Níái cà míiyéica judíonái, nàasupináta judíonái yáapicha abédanamata yái idéericaté Dios imàacaca itàacáiná judíonái irí, idécáiná abéeri wenàiwica íiwitáanáca nía. Yá nacái abédanamacata Cristo Jesús ichùuliadapináca nía yùuwichàacáisi íicha, iyúwaté idéená Dios imàacaca itàacáiwa neebáidacaalí yái tàacáisi cayábéerica.*

7 Iná idécaalíté núalíacawa tàacáisi cayábéeri ìwali, yáté Dios iicáca nupùalé mawènitá, nucàlidacaténá itàacái càide iyúwa iwàwáaná ichàini ìyaca nùwali. **8** Ewita núaca yái máiníirica mawènica nèewíise canánama níái Dios yàasunái wenàiwicaca, càicáaníta, yáté imànité nulí cayábéeri mawènitá. Yá nacái ichùuliacaté nucàlidaca yái tàacáisi cayábéerica nalí níái cà míiyéica

judiónái, Cristo yàacaténá nálí níái cawèníyíei wawàsica namáapuèyéica, cànmíiyéica wáalimá waputàaca. **9** Yá nacái imàacaca nucàlidaca amalánama wenàiwica irí macáita yái iicácanáwapináca imànica, yái idènièricaté ibàacanéeri iyú náicha bàaluitésíwata, yái Dios idàbáidéericaté macáita wawàsi cháí èeri irícu.

10 Càicaté ichàbacawa, Dios yáasáidacaténá yàasunái wenàiwica irícuísewa nálí níái espíritunái íiwacanánáica, nía nacái idènièyéica ichàiniwa chènuniré, náalíacaténá cáalíacáirica canánama wawàsi ìwalita yái Dios. **11** Càicaté Dios íináida imànica walí cayábéeri bàaluitésíwata, èeri ipíchawáiseté Wáiwacali Cristo Jesús ìwalíisená. **12** Iná weebáidacáiná Cristo, manuícáiná nacái wawàwa iwéré, yá wataánica matuíbanáita Dios yáapicha macàaluínináta.

13 Iná nusutácué píicha wawàsi manuísíwata. Picácué piméyàawa ìwalíisená yái nùuwichàanácawa pìwalínácué. Canùmasée càitacué pía nùwalíisená, numànicáinácué pírí cayábéeri.

Pablo itàaníca Dios yáapicha nàwali abéta àniawa, níái yeebáidéeyéica Jesús

14 Iná ìwalíise, yá nubàlùaca nùuluì ipùata iyúwa Wáanirí Dios irí, nutàanícaténá yáapicha

pìwalicué. **15** Yái Dios yàasuíríca macáita níái madécaná íiwitáaná wenàiwica iyéeyéica chènuniré, nía nacái iyéeyéica cháí cáli íinata.

16 Nusutá Dios íicha pìwalicué, yái manuíríca ichàini canánama íicha, yàacaténá nacái píiwitáise ichàinícué yàasu Espíritu iyúwa. **17** Nusutá Dios íicha, Cristo ìyacaténácué piwàwalicu, manuícáinácué piwàwa iwéré, pìyacué nacái ìwali dàalanama yái cáinináanácuéca píicáca Dios, nía nacái áibanái wenàiwicaca, **18** píalimácaténácué péemíaca Dios yàasunái wenàiwica yáapicha, càinácaalí yùucu, icáalaca, idepuíwaca, ichènuníca nacái. **19** Yái cáinináanáca Cristo iicáca wía, cànmíiríca wáalía imanuíca, ichàbéeríca macái íiwitáisesi ichàbaníise, yéewacaténácué pipuníadaca píiwitáise Dios íiwitáise iyú càide iyúwa íiwitáise cayábéeri iyáaná.

20 Yái Dios yáaliméeríca imànica madécaná wawàsi quiríta íicha yái wáináidacawa ìwali, wasutéeríca nacái íicha, iyú yái ichàini iyéeríca wawàwalicu. **21** Iná Dios iríta, wàacué cayábéeri macáita wía Jesús yàasunái wenàiwicaca, càiripináta. Càicawani.

Níái yeebáidéeyéica Jesús, abéeri wenàiwica íiwitáanáca nía

4 **1** Núa Pablo, presuca núa Wáiwacali Jesús ìwalíisená, íiná nusutácué píicha wawàsi.

Iwàwacutácué pìyaca càitáde iyúwa Dios iwàwáaná, yácáináta idécué imáidaca pía yàasunái wenàiwicapináwa. **2** Yá nacái càmita iwàwacutá cawènica piicácawa áibanái íicha. Cayába-cué píiwitáise áibanái yáapicha, piideniácué yùuwichàacáisi áibanái íicha, péemiácué áibanái irí éwita natàaníca méetàuculé, cáininácué piicáca nía.* **3** Pichàiniadacué pía-wawa píalimácáténácué abéericata pimànica píiwitáisewa Espíritu iyú, abédanamacáténácué piasu wawàsi, pìyacaténácué matuíbanáita píapichawáacawa.

4 Iná càide iyúwa abéeri wenàiwica íiwitáanáta wía Jesús iwali, càita nacái abéericata yái Espíritu iyéerica wawàwalicu. Abédanamata nacái wacùaca Dios imáidaca wía iwasàacaténá wía yùuwichàacáisi íicha.

5 Abéerita Wáiwacali, abéeri wawàsita weebáida iwali,^b abéerita bautismo íiwitáaná, yái ibautizéerica wía iyú. **6** Abéerita Dios báisiiri, Wáanirica nacái macáita, icuèrica wawicáu macáita, íibaidéerica wáapicha macáita, iyéerica nacái wawàwalicu macáita wía yeebáidéeyéicani.

7 Quéwa wía idéca Cristo yàaca walí abéeri chàinisi

wáalimáwanama mawènita càide iyúwa iwàwáaná, wáibaidacaténá yáapicha. **8** Iná càicaté Dios itàacái íimaca:

“Idécanáamité imawèniadaca yùuwidenáíwa, yáté íiríacawa abéeri chènuníiri íinatalé, yáté ichùuliaca nàacawa yáamiwáisewa níái presoíyéicaté imànica. Yá nacái yàacaté wenàiwica irí mawènita níái cayábéeyéi chàinisica.”*

9 Quéwa, ¿càiná íimáanáca yái tàacáisi, íiríanácátéwa abéeri chènuníiri íinatalé? Iwàwáaná íimaca, idécaté iricùacawa máiní cáliuculé quéecha, íinatalé cáliquéi.*

10 Yái Cristo idéericaté iricùacawa chènuníise, yácata nacái yái imichèericatéwa chènuniré macái iwicáubàa, yéewacaténá iyaca wáapicha macái èeri irícu abéericuíseta.

11 Iná yácata Cristo yái yàaté abénaméeyéi irí chàinisi. Yátaté ibàluadaca apóstolnái, profetanái, nía nacái icàlidéeyéica cachàini tàacáisi cayábéeri, pastornái,^c áibanái nacái yéewáidéeyéica níái yeebáidéeyéica Jesús. **12** Yàacaté

b 4.5 Fe íimáaná: Weebáidaca Jesús yéetácátéwa wáichawalíná, néese, yá icáu-càacatéwa yéetácáisi íicha. Iná yácata Wáiwacali, yácata nacái ichùuliadéeri wía yùuwichàacáisi íicha.

c 4.11 Pastor: Yái icuèrica níái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús.

4.2 Col. 3.12-13. **4.8** Sal. 68.18. **4.9** Fil. 2.10-11.

nalí chàinisi néewáidacaténá Dios yàasunái wenàiwica, màulenácaténá nía yàasu íibai-dacalési irípiná, náiwitáise idàwinàacaténáwa nacái macáita níái Cristo ìwacáidéeyéica íipidená ìwaliwa, iyéeyéica irí càide iyúwa iinánáiná. **13** Yéewacaténá nacái abédanamaca wáiwitáise ìwali macáita yái weebáidéerica, wáa-líacaténáwa nacái ìwali cayába yái Dios Iirica. Yéewacaténá nacái béeyéica wáiwitáise Dios itàacái ìwali, wàyacaténá càì iicácanáwade iyúwa Cristo iyáaná, canéericaté ìwali báawéeri wawàsica. **14** Càmicaténá sùmanái nacái wáiwitáise quirínama. Càmicaténá nacái càì wáiwitáisede iyúwa ída achúméeri, màladàca iwesiérica alénácaalíta yàawa. Càmicaténá asianái cachìwéeyéi iwènúada wáiwitáise mesúnamáita áiba yéewáidáaná iyú, níái asianái yáa-liéyéica imèniadaca cachìwéeri íiwitáisesi iyú.

15 Iná ipíchaná càiri wawàsi ichàbacawa walí, yá iwàwacutá wàyaca càide iyúwa tàacáisi báisiiri íimáaná, cáininá waicáyacacawa. Yásí wadàwinàapínacawa iwé-réta càica wáiwitáise macáitáde iyúwa yái wáiwitápuca, yái Cristoca. **16** Yái wachanèericawa ìwali macáita wía iinanáináca, wàwaliwáaca nacái cáinináináca waicáyacacawa. Càide iyúwa wapìchunái ichanàidáaná watùcule iwéréwáacawa, nayúudàacaténá

níawáacawa, yéewacaténá namànica wawàsi càide iyúwa iwàwacutáaná náibaidaca.

**Iicácanáwaca iwàwacutá
wàyaca, wía wàlisàiyéica
íiwitáise Cristo yáapicha**

17 Iná nuwàwacué núumaca piri abéeri tàacáisi Wáiwacali íipidená ìwali: Yátacué pìyaca càide iyúwa níái càimíiyéica yáaliáwa Dios ìwali, iyéeyéica càide iyúwa náiwitáise mawèniiri iyáaná. **18** Níái càiyéi wenàiwicaca idéca catáca bayáwanási imànica náiwitáise. Iná máiwitáise cáiná nía, dàalacáiná nacái nawàwa, yá nàyaca déeculé íicha yái íiwitáisesi cayábéerica Dios néeséerica. **19** Iná càmicáiná cayába náiwitáise quirínama, yá mabáinicáise nía, yá nacái namàacaca níawawa namànica càide iyúwa nainá iwàwáaná, yá namànica abémáidata madécaná íiwitáaná casaquèeri wawàsica nainá iyúwa.

20 Quéwa yái càiri íiwitáisesica, càmita néewáidacué pía ìwalita, néewáidacaalítécué pía Cristo iináwaná ìwali. **21** Báisicaalícué péemìaca Jesús iináwaná ìwali, néewáidacaalícué pía nacái tàacáisi báisiiri ìwali, càide iyúwa Jesucristo íiwitáise iyáaná, **22** Iná ìwali yái iyúwaté piyáanácué quéecha, idécué néewáidaca pía pimàacacaténácué píchawa yái píiwitáise éwisèimica, yái idéerica báawaca iyú yái íiwitáisesi cachìwéerica.

23 Iwàwacutácué pimàaca Dios iwàlisàidaca piíwitàise tàa-cáisi cayábéeri iyú piwàwalìcu, **24** piyacaténácué nacái piíwitàise wàlisài yáapichawa, yái Dios íiwi-táise idàbéericatécué piwàwalìcu, pimànicaténácué cayábéeri báisíta áibanái irí, piyacaténácué nacái mabayawanáta.

25 Iná iwàwacutácué pimàacaca píichawa píalimáwanama chìwái, pitàanicué píapichawáaca yáawami tàacáisi báisiírita, abéeri wenàiwica íiwi-tàanácáináta wía macáita.*

26 Calúacaalícué pía ìwa-líise yái bayáwanási báawéerica Dios ipíchalé, càmita pimànicué pibáyawanáwa. Quéwa calúacaalícué pía áiba yáapicha, yásí pimànicuéca pibáyawanáwa. Iná ipíchaca èeri iwàlùacawa, yá iwàwacutá idé pichùnìacuéca piasu wawàsiwa áibanái yáapicha.*

27 Picácué nacái pimàaca Camèniadacáiri irí yàalusì, imawèniadacáichacué pía.

28 Yái cayéedéerica, càmita iwàwacutá iyéedùaca quirínama. Iwàwacutá íibaidaca, imànicaténá cayábéeri wawàsica icáapi iyúwa, idènìacaténá wawàsi iyúudàanápíná áibanái níái imáapuèyéica wawàsi.

29 Picácué pitàaní báawéeri tàacáisica. Yátacué pitàaní yái tàacáisi iyúudèerica wáiwitàise idàwinàacawa, cayábéerica imànica

áibanái iwàwa, níái yéemièyéicuéca pitàanica.

30 Picácué achúma pimànica iwàwa yái Dios yàasu Espíritu Santo iyéericuéca piwàwalìcu, yái idéenáca Dios yàasunáica wía, idècunitàacá wàyaca cháì iwéréta wéenáiwana yàanàaca yeedacatáipínáca wía càiripínáta bayáwanási íicha.

31 Pimàacacué píichawa macáita yái íiwi-táisesi ipìsì-rica, lúasi nacái. Picácué calúa pinànìacubàa. Picácué péemianíwa áibanái irí. Picácué picuísá tàa-cáisi báawéeri iyú áibanái. Picácué nacái pimàni macái báawéeri íiwi-tàaná. **32** Iwàwacutácué pimànica piríwáaca cayábéeri wawàsica. Piicácué áibanái ipùalé. Pimàacacué piwàwa áibanái ibáyawaná íicha càide iyúwa Dios imàacáanáté iwàwawa pibáyawaná íichacué, Cristo ìwalíisená.*

Piyacué càide iyúwa Dios yéenibenái

5 **1** Iná iwàwacutácué pichàiniadacawa piyacaténácué càì iicácanáwade iyúwa Dios iyáaná, píacué Dios yéenibe cáininéeyéica iicáca. **2** Cáininácué piicáyacawa càide iyúwaté cáinináaná Cristo iicáca wía. Yá nacái imàacacaté yáawawa nanúacani wáichawalíná, càide iyúwaté nanúacaalíté abéeri

cuwèesi, néese, yáté neemácani cadàiniwaca isàni Dios irí.*

3 Píacué Dios yàasunái wenàiwica méetàucuta. Iná yái wamàníináca báawéeri wainá iyúwa, càmita iwàwacutá pitàanícuéca iwali, éwita achúmáanapíná, áiba bayáwanási casaquèeri nacái, picácué pimàni nía. Picácué nacái piwàwa pidèniaca piasuwa ichàbanamawa. **4** Picácué nacái pitàaní báawéeri tàacáisi. Picácué pitàaní càide iyúwa máiwitáiséeyéi. Picácué pimàni piquíniwa báawanama wenàiwica ìwalíisesàì iwali. Càmita cayába pitàanícuéca càiri wawàsica. Iwàwacutácáita piacuéca cayábéeri Dios irí pinùma iyúwa. **5** Idécué pialíacawa yái imàníirica báawéeri iiná iyúwa, càmita yàasupíná náapicha níái Dios yèeyéipínáca nalí aléde, Cristo icùacataléca yàasunái wenàiwicawa Dios yáapicha. Càita nacái yái imàníirica casaquèeri wawàsica iiná iyúwa, yá nacái iwàwéerica idèniaca madécaná yàasuwa, càicáaníde iyúwa yái yèerica yéenáiwánási íimíétacaná. **6** Picácué pimàaca áibanái imèniadaca pía tàacáisi mawèníyéi iyú. Càiri wawàsi ìwalíise yái Dios yùuwichàidapíná níái càimíiyéica yeebáida iwali. **7** Iná picácué piacawéerida pimànica níái càiyéica íiwitáise wenàiwicaca.

8 Bàaluité, càmicaalíté pialíacuéwa Dios iwali, piyatécué càide

iyúwa catéeyéi íiwitáise. Quéwa siùcade, idécué pialíacawa Wáiwacali iwali, yá amaláca imànicuéca píiwitáise. Iwàwacutácué piyaca càide iyúwa Dios yéenibe. **9** (Idécaalí wáalíacawa Jesús iwali, yá iwàwacutá cayábaca wáiwitáise áibanái yáapicha, wamàni nacái yáawami cayábéerita áibanái irí. Yá nacái wàyaca càide iyúwa tàacáisi báisiiri íimáaná.) **10** Iwàwacutácué péewáida pimànica yái casíimáirica Wáiwacali iicaca pimànicuéca. **11** Picácué piacawéerida namànica báawéeri wawàsi, níái càimíiyéica yáalíawa Dios iwali. Pialàacué nía ulíamaca ìwalíise, náalíacaténá báawéerica yái càirica namànica. **12** Báisíta báica watàanica iwali yái bayáwanási namàníirica ibàacanéri iyú. **13** Quéwa pialàacaalícué nía Dios itàacái iyú, yásí náalíaca báawéerica yái càirica namànica ibàacanéri iyú, Dios itàacáicáiná yái yáasáida asáiwaca yái namàníirica. **14** Càicaté natànàaca iwali:

“Picawàida píiwitáisewa càica piade iyúwa íiméeri, íná càmita pialía cabáyawanáca pía. Càica nacái piade iyúwa yéetéerimiwa, iwàwacutá picutáidaca Dios, yásí Cristo icáucàidaca píiwitáise.”

15 Iná iwàwacutácué picùaca piawawa cayába cànácaalícué iicácanáwa piyaca. Picácué piya càide iyúwa níai máiwitáiseeyéica, piyacué cáalíacáiri iyú. **16** Iná imanùbacata ibasiadacawa èeri pimànicatáipináca cayábéeri wawàsica, yá pimànicani. Yácáinái èeri càirica wàyaca irìcu siùcade, máiníca wenàiwica imànica ibáyawanáwa irìcu. **17** Iná picácué máiwitáise pía. Iwàwacutácué píináidawa cayába chánacaalí yái Wáiwacali iwàwée-rica pimànicuéca, yácué pimànicani. **18** Picácué picàma ìiracalési ipuíri iyú, báawacáichacué pimànica píiwitáise cayábéeriwa. Pimàacacué Espíritu Santo itéca píiwitáise íiwi-tápu ulíamaca. **19** Pichàiniadacué píiwitáisewáaca David yàasu cancioninái iyú, áibanái cancioninái itàaníyéica Dios íiwiitáise ìwali. Picántàacué, piacué nacái cayábéeri Wáiwacali irí piwàwa yáapichawa. **20** Píacué nacái cayábéeri Dios irí èeri imanùbacata macái wawàsi ìwalíiseta, yái Wáanirica macáita, Wáiwacali Jesucristo íipidená ìwali.*

**Pablo yàalàaca nàacawéerinái,
nàacawéetúanái nacái**

21 Iná iwàwacutácué màulenáca pía piyúdàacaténácué áibanái imànica yàasunái wawàsiwa, piacáinácué Cristo íimiétacaná.

22 Píacué inanái càacawéeríi-yéica, iwàwacutácué nacái

màulenáca pía piyúdàacaténácué piacawéerináiwa nàasu wawàsinái ìwaliwa,* càide iyúwa piyáanácué Wáiwacali irí. **23** Yácáinái ùaca-wéerica úai inanáica, yácata úiwiitápu, càide iyúwa wáiwitápuná Cristo, yái ichúuliadéerica wía, wía yàasunái wenàiwicaca, iinánáináca nacái. **24** Iná càide iyúwa wamàacáaná wíawawa Cristo ichàini yáawibàa iyúwa wáiwitápu, càita nacái iwàwacutá inanái càacawéeríiyéi namàacaca níawawa nàacawéerinái ichàini yáawibàa iyúwa náiwitápu.

25 Píacué asianái càacawéetuéyí, iwàwacutácué cáinináca piicáca piacawéetúanáiwa, càide iyúwa cáinináaná Cristo iicáca wía, yá yèepùadacaté icáucawa wáichawalíiná, **26** yéewacaténá iseríacaté wía méetàucuta irípináwa iyúwa yàasunái wenàiwica mabáyawanéeyéi, íibacaténá nacái wáiwitáise itàacái iyúwa. **27** Cristo iwàwacaté imáidaca irípinátawa wía, icànéeyéica ichùnìcawa, idéeyéicaté iseríaca méetàucuta báawéeri íicha, canéeyéica ìwali quirínama báawéeri wawàsica éwita achúmèeripiná. **28** Iná càita nacái yái asiali càacawéetuérica, iwàwacutá cáinináca iicáca yàacawéetúawa càide iyúwa cáinináaná iicáca yáawawa. Yái cáininéerica iicáca yàacawéetúawa, yásí cáininéeri iicá yáawawa, **29** canácáináta

wenàiwicaquéi báawéerica iicáca yáawawa. Icutáidacáita iríwa yàacàsi iiná ichàinipináwa, icùa nacái yáawawa báawéeri íicha càide iyúwa Cristo icùaná wía, wía yàasunái wenàiwicaca. **30** Wíacáináta iínánáiná, iiná yéená, yàapínái nacái. **31** Càica Dios itàacái íimaca:

“Iná abéeri asìali yeedácaalí yàacawéetúawa, yá iwàwacutá imàacaca isèenái icapèewa yàacaténá iyaca yàacawéetúwa yáapichawa. Iná níái pucháiba wenàiwicaca, yá càica níade iyúwa abéeri wenàiwica.”*

32 Máiní càmíta wáalía wéemíaca íimáaná yái tàacáisica. Quéwa iwàwa icàlidaca walí Cristo yàasu wawàsi iwali, náapicha nacái níái yeebáidéeyéica itàacái. **33** Quéwa càicáanáta, iwàwacutá cáinínaca asíanái iicáca yàacawéetúawa náalimáwanama càide iyúwa cáinínáaná naicáca níawawa. Píacué, nàacawéetúanáica, iwàwacutácué piaca piacawéeri íimiétacanáwa.

Pablo yàalàaca sùmanái, nasèenái nacái

6 **1** Píacué sùmanáica, peebáidacué pisèenái itàacáiwa càica Wáiwacali iwàwaca peebáidacuéca nalí, yácáináta machacàníiri

wawàsica.* **2** Càica Dios itàacái íimaca: “Pia píaniri íimiétacanáwa, píatúa íimiétacanáwa nacái.* Yácata ley idàbéerité Dios imàacaca itàacáiwa iwali nalí, imàíinápíná cayábéeri nalí níái yèeyéica isèenái íimiétacanáwa. **3** Càicáalícué pimànica, yásí cayábapínácuéca píasu wawàsi yàacawa macái wawàsi iwálita, yá nacái pìyapínácuéca dèecu èeri chái cáli íinata.”*

4 Píacué nasèenáica, picácué pimàni nalúa níái péenibecawa. Pidàwinàacué nía cayába. Píalàacué nía, péewáidacué nacái nía Wáiwacali itàacái iwali.

Pablo yàalàaca nàasunái wenàiwica, nía nacái náiwacanánáica

5 Píacué nacái nàasunái wenàiwicaca, núumacué pirí: Níái píiwacanánáica chái èeri iricu, peebáidacué nachùulíaca cáimiétacanéeri iyú, piacué nacàaluíníná piwàwa yáapichawa càide iyúwa peebáidacaalícué pìyaca Cristo iríta. **6** Píicácué píibaida cayába píiwacanánái iicáidacaalítacué pirí iyúwa níái iwàwéeyéica casímáica wenàiwica iicáca ííwítáise. Píibaidacué càide iyúwa Cristo yàasunái wenàiwica, pimànicué piwàwa yáapichawa càide iyúwa Dios iwàwáaná. **7** Pimànicué

píibaidacaléwa casíimáiri iyú càide iyúwa Wáiwacalicaalíta ichùu-liacué pimànicani. **8** Píaliacuéwa wamànicaalí cayábéeri wawàsica, yá Wáiwacali yàapináca walí wawèni, ìwaliise yái wamàníirica wáalimáwanama, éwita nàasu wenàiwicaca wía, éwita nacái camíirica nàasu wenàiwicani.*

9 Píacué náiwacanánái, pimànicué cayábéeri nalí níái píasunái wenàiwicacawa. Picacué pibáulia piuwichàidaca nía. Píaliacuéwa yái Píiwacalicuéca, yácata nacái Náiwacali piápichacué iyéerica chènuniré, yái cáininéerica iicáca macái wenàiwicata.

Iicácanáwapiná wamànica ùuwicái Camèniadacáiri íipunita

10 Iná yácata numáalàidáaná nutàanica yái: Pichàiniadacué piwàwa iyú yái Wáiwacali ichàini yèericuéca pírí, yácáináta cachàiníiri canánama íicha.

11 Pitàsacué piawawa nayú macáita níái tàacáisinái Dios imàaquéeyéicuéca pírí itàacái irí-cuwa, yéewacaténacué pibàluacawa dàalanama Camèniadacáiri ichìwa íipunita. **12** Wamànica ùuwicái, quéwa càmita wenàiwicanái íipunita. Wamànica ùuwicái náipunita níái camíiyéica waicá watuí iyúwa, ichùulièyéica chái èeri irícu, cachàiníiyéica nacái. Níái catéeri íiwacanánáica. Náipunita

macáita níái espíritu báawée-yéi icuèyéica chènunibàa. **13** Iná ìwaliise, iwàwacutácué manuíca piwàwa Dios ichàini iwéré yàasu èericaténá wàuwidesàiri imànica pírícué báawéeri, yácué pibà-luacawa íipunita dàalanama. Idécanáamicué pimànica íipunita ùuwicái, yácué pìyaca itàacái ìwali dàalanama abémáidata.

14 Iná iwàwacutácué pibàluacawa dàalanama piùwidesàiri íipunitawa. Pitàanicaalícué yáawami tàacáisi báisiirita, càicáaníde iyúwa úwisàiri idacùacaalí ìwaliabàawa, ipíchaná ibàle dàaléeri icaláacawa íicha. Pimànicaalícué cayábéeri áibanái irí, càicáaníde iyúwa úwisàiri idacùacaalí yùucuta ibàlewa dàaléeri wawàsi iyú, ipíchaná yùuwidenái isutàacani. **15** Iyúwa nacái úwisàiri ìwalicaalí izapatoníwa màulenácáténáni ùuwicái irí, càita nacái iwàwacutácué màulenáca pía, piacaténacué picàlidaca yái tàacáisi cayábéerica imàaquéeripináca pìyacuéca matuíbanáita Dios yáapicha. **16** Quéwa macái wawàsi íicha, iwàwacutácué manuíca piwàwa Jesús iwéré. Yái yéewéerica pichàcáidacuéca iyú macáita níái Camèniadacáiri ichucùluni fíre ipucuéyéicawa ichàwidéeyéica pìatalécué. Càicáaníde iyúwa úwisàiri icáapicaalí itàsanáwa. **17** Yái

Dios ichúuliadáanáciuéca pía
yùuwichàacáisi íicha, yápinátacué
icuèri pía báawéeri wawàsi íicha
càide iyúwa sièru icàyuwaniná
icùaná úwisàiri íiwita. Yái

Dios itàacáica, yácata machete
caserùníiri Espíritu Santo yèericué
pirí picùanápináciué píawawa.*

18 Picáciué píimáicha
pitàaníca Dios yáapicha,

pisutácué íicha Espíritu Santo iyúudàacaténácué pía ìwali yái achúmèericuéca imànica piwàwa. Picácué píalimá matuíbanáica piyaca. Picácué pimàaca pitàaníca Dios yáapicha nàwali níái yàasunái wenàiwicaca.

19 Pitàanícué nacái nùwali Dios yáapicha, nutàanícaalícatená áibanái irí, yá Dios imàacaca nulí níái tàacáisi iwàwacutéeyéicawa nucàlidaca ìwali, nutàanícatená nacái macàaluínináta tàacáisi cayábèeri, yái Dios ibèericaté wenàiwica íicha bàaluité. **20** Yái Jesús imáidéericaté núa ìwaliná nucàlidacaténá itàacái, presuírca nacái núa ìwalíisená siùcade. Pitàanícué Dios yáapicha nùwali yéewacaténá nucàlidaca itàacái macàaluínináta càide iyúwa iwàwacutáaná nutàaníca.

Pablo imáalàida itàaníca nalí

21 Yái wéenasàiri Tíquico,* cáininéerica waicáca, íibaidéerica nacái cayába Wáiwacali yáapicha, yápináta icàlidacué pirí càinácaalí iicácanáwa nùyaca, càinácaalí nacái numàni pialíacaténácuéwa. **22** Iná yácata nubànùapiná pìatalécué pialíacaténácué càinácaalí iicácanáwa wàyaca, ichàiniadacaténácué nacái piwàwa.*

23 Nuénánái, nuwàwaca Wáaniri Dios, Wáiwacali Jesucristo nacái, namàacacaténácué pìyaca matuíbanáita, píacué cáininéeyéica iicáyacácawa, manuíyéica nacái iwàwa Wáiwacali Jesucristo iwéré. **24** Yá nacái nuwàwaca Dios yàaca nalí mawènitá macáita yái namáapuèrica, níái cáininéeyéica iicáca Wáiwacali Jesucristo càiripináta. Càicawani.

FILIPENSES

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Filipenses, yáasáidaca walí, “Casíimáica Pablo iwàwa Jesucristo ìwalíisená.”

Máinícaté cáinináca naicáca Pablo níái yeebáidéeyéica Jesús, abédanamacáináté nawàwa yáapicha madécaná wawàsi ìwali, níái ìyéeyéicaté Filipo ìyacàlená ìricu, canácataté áibanái càiyéi ìiwitáise iicácanáwa iyúwaté nía.

Iicácanáwa itànàacawa yái cuyàlutaca:

Yái cuyàluta Filipenses, càité Apóstol Pablo itànàaca, yácataté yáasáidacatái nalí ìiwitáise cayábéeriwa, icàlidacatái nacái nalí yàasu wawàsiwa matuíbanáita, iyúwaté nacái ìínáidáanáwa.

Níái tàacáisinái, casíimái, casíimái, yèepùacué casíimáica pía abéta àniawa, wàanàaca nía madécaná yàawiría, wàanàaca nía 104 yàawiría cháí cuyàluta ìricu.

Itànèerité cuyàluta:

Yácata apóstol Pablo yái itànàaténí.

Filipenses 1.1.

Itànàacatáise cuyàluta:

Yái cuyàluta Filipenses, Pablo itànàacaténí presocaalíte namànicani Roma ìyacàlená ìricu. Fil. 1.7, 13; 4.22.

Iná presocaalíte Pablo, ìyacadé abéechúa capíi ìricu napáyaidacadé iwèni. Iyaca néeni pucháiba camuí Roma ìyacàlená ìricu. Idècunitàacá ìyacadé néeni, yáté icùaca rey César ichùniaca yàasu wawàsi.

Camuí itànèerité ìricu yái cuyàlutaca:

Pablo itànàacaté yái cuyàluta Filipenses, chábade camuí 62 o 63 néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

Cuyàluta icàlidéeri ìwali:

Casiímáicaté Pablo iwàwa Roma ìyacàlená néeni, éwitaté càmita yéewa imusúanícawa capii ícha.

Versículo máiníri cawènica:

Fil. 1.21 “Quéwa nulí, idècunitàacá cáuca núa, yá nuíbaidaca Cristo irí. Nanúacaalí nacái núa, yá quéwanáta cayábacani, nùanàapinácáiná Cristo yàatalé, yá nacái yàapináca néré nuwèni.”

FILIPENSES

Pablo iwàwalica Filipo mìnanaí

1 1 Núa Pablo, Timoteo nacái, wíacata íbaidéeyéi Jesucristo irí. Watànàacué pirí cuyàluta, macáitacué pía ìyéeyéica Jesucristo yáapicha Filipo^{*} ìyacàlená irícu,

ancianonái yáapicha, nía nacái diác ononáica.^a

2 Nuwàwa Wáaniri Dios, Wáiwacali Jesucristo yáapicha, namànicuéca pirí cayábéeri mawènitá, nayúudàacaténacué pìyaca matuíbanáita.

a 1.1 Diácononái: Níacata iyúudèeyéi iglesia irícu.
1.1 Hch. 16.12.

**Pablo yàa cayábéeri Dios irí,
nàwalíise níái Filipo mìnánái
yeebáidéeyéica Jesús**

3 Imanùbacata nuwàwalicuéca pía, yá nùaca cayábéeri Dios irí.

4 Imanùbacata nacái nutàaníca Dios yáapicha, yá nusutáca íicha casíimáiri iyú pìwalicué macáita, **5** piyúudàacáinácué nucàlidaca yái tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali. Idàbaca nacáitaté peebáidacuéca Jesús, àta siùcalénamata pimànicuécani. **6** Siùcade, idé nùaliacawa báisíta yái Dios idàbéericaté imànicuéca íibaidacalé cayábéeriwa piwàwalicu, abémáidapináta imànicani àta béeyéicataléta píiwitáiseué Dios itàacái ìwali, iwéréta nacái Jesucristo yàanàpináca àniawa. Yá néenialípináca àtata, imáalàida íibaidaca wawàwalicu.

**Cáinináca Pablo iicáca
níái Filipo mìnánáica**

7 Quéwa cayábacata nuínáidacawa càì pìwalicué, cáininácáinácué nuicáca pía macáita. Ewita nùyaca cháì presunái icapèe irìcu, imanùbacata iwàwacutá nùasáidaca, nucàlidaca nacái nacuèrinánái irí báisiirica yái tàacáisi cayábéerica. Macáitacué picàlidaca núapicha yái cáinináanáca Dios iicáca wía mawènitá. **8** Dios yái yáaliériwa

báisíta, càmita nuchìwata ìwali yái cáinináanácuéca nuicáca pía macáita, càide iyúwa nacái cáinináanácué Jesucristo iicáca pía.

9 Iná, yá nusutéeri Dios íicha yái nutàanícaalí yáapicha: Cáininácáténácué piicáyacacawa abémáidata cáaliacáiri iyú, píaliacáténácué nacái piicáca yái càmiirica báisi wawàsica, **10** píaliacáténácué piníwàaca yái cayábasíwéerica, íicha yái càmiirica cayába, yéewacáténácué masacàaca píiwitáise, canácáténáta yáaliméeri icháawàacuéca piináwaná yàasu èeri Cristo yàanàaca àniawa, **11** idécáténácué pimànica madécaná wawàsi cayábéeri Jesucristo ichàini ìwaliisená, yéewacáténá áibanái yàaca Dios íimiétacaná, nàacáténá nacái irí cayábéeri.

Nulí, yái Cristoca, yácata nucáuca

12 Nuénánái cáininéeyéi nuicáca, nuwàwacué píaliacawa níái báawéeyéi wawàsi ichàbéeyéicawa nulí nàwalíise, yá quéwanáta madécaná wenàiwica yáaliacawa tàacáisi cayábéeri ìwali. **13** Càita macáita níái úwinái icuèyéica rey icapèe manuíri, nía nacái áibanái iyéeyéica néeni, macáita náaliaca presuca núa, nuíbaidacáiná Cristo irí.*

14 Iwaliisená yái presonáca núa, yá quéwanáta nachàiniadaca

nawàwa Wáiwacali iwéré níái madécaná nuénánáica Cristo ìwalíisená. Yá nacái quéwanáta nacàlidaca macàaluínináta yái Dios itàacáica.

15 Núumacué pirí báisíta, abénaméeyéi icàlidaca Cristo iináwaná ìwali, quéwa cáudenicáiná naicáca yái wawàsi Dios imàníirica nùwalíisená, nawàwacáiná wenàiwica yàacawa náami, càmita núamita. Aibanái nawàwa namawèniadaca núa manùbacaténá néewáidacalé nuícha. Quéwa áibanái icàlida Jesús iináwaná ìwali náiwitáise cayábéeri yáapichawa, iyúwa nacái nawàwáaná. **16** Abénaméeyéi icàlida Cristo iináwaná ìwali, quéwa napéliacaténáta nuípunita, càmita báisíta, nawàwacáináta wenàiwica yàaca náimiétacaná, nayúunáidacáiná ìwalíisepináca namànisa nulí báawéerita, ipùalépiná yái presonáca núa cháí. **17** Quéwa níái áibanáica, nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali, cáininácáiná naicáca núa, náalíacáiná Dios imàacaca núa cháí nucùacaténá báawéeri íicha yái tàacáisi cayábéerica.

18 Quéwa càmita achúma nuwàwa ìwalíise. Iná éwita náináidaca namànica cayábéeri, báawéeri nacái, càinácaalíta náináida namànica, càicáanáta, yá nacàlidaca mayamáacata Cristo iináwaná ìwali. Yá ìwalíise, casíimái nuwàwa. Yá

nacái casíimáipináca nuwàwa abémáidata.

19 Núalíacawa ìwalíise yái pitàaníináciuca Dios yáapicha nùwali, yá nacái iyúudàanáca núa yái Jesucristo yàasu Espírituca, yá numusúapináca mesúnamáita síisài. **20** Quéwa, yá máiniiri nuwàwa imusúacawa cayába, yái nuíbaidáanáca Cristo irí, ipíchaná nubáiniapináca ipíchalé. Nuwàwa nùaca nupíchaléwa abémáidata iyúwata quéecha, nutàanícáténá macàaluínináta, wenàiwica yàacaténá Cristo íimiétacaná ìwalíise yái iicácanáwaca nùyaca, idècunitàacá cáuca núa, éwita nacái nuétácawa. **21** Quéwa nulí, idècunitàacá cáuca núa, yá nuíbaidaca Cristo irí. Nanúacaalí nacái núa, yá quéwanáta cayábacani, nùanàapinácainá Cristo yàatalé, yàacatalépináca nacái nuwèni. **22** Quéwa nùyacaalíca nuiná irícuwa mamáalàacata, yáca nuíbaidapináca Cristo irí. Quéwa càmita núalíawa chánácaalí yái iwàwacutéeripináca nuníwàaca. **23** Máini càulenáca nuníwàaca yái nùyáanápináca cháí, nuétápinácaalíwa nacái. Aibaalí, yá nuwàwacáita nuétácawa idècaténá nùyaca Cristo yáapicha, yásí máiniiri cayába íicha yái nùyáanáca cháí. **24** Quéwa nùyacaalíca cháí èeri irícu, yá nacái cayábacatani, yéewacaténáca nuyúudàacuéca pía mamáalàacata.

25 Quéwa idé nuínáidacawa ìwali báisíta, iwàwacutápináca nuyamáacawa píapichacué, piwàwacutácáinácué núa yéewacaténá nuyúudàacuéca pía, casíimáicaténácué piwàwa, manuícáinácué piwàwa mamáalàacata Cristo iwéré,
26 yéewacaténácué pìaca cayábéeri manuísíwata Jesucristo irí nùwalíisená, piicácaalícué yèepùadaca núa pìatalécué àniawa.

Manuícué piwàwa pìyaca Cristo iwéré

27 Abéeri wawàsi nusutácué píicha. Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa Cristo yàasu tàacáisi cayábéeri yéewáidáanácué pía. Nùacaalíténácué nuicáca pía, éwita nacái nùyaca píichacué déeculé, yá núalíaca pìyacuéca dàalanama ìwali, abéerita nacái píiwitáisequé píapichawáaca, abédanamata nacái píiwitáisequé pimànica ùuwicái, yéewanápiná áibanái yeebáidaca ìwali yái tàacáisi cayábéerica.

28 Picácué pimàaca píawawa nacalùadáidaca pía, níai yèeyéicawa píipunitacué Dios itàacái ìwalíise, iyúpinácáináta píasáidapínacué nalí Dios yùuwichàidapínaca nía. Quéwa píacué, ichúuliadéeyéipíná yùuwichàacáisi íicha, Dioscáináta imàacapínacué pimawèniadaca nía. **29** Iná ìwalíise, Dios imàacacué pírí wawàsi peebáidacaténácué

Cristo ìwali. Quéwa càmita abéeri peebáidacaténácué ìwalita, pìuwichàacaténácuéwa nacái ìwalíná. **30** Yá nacái càipínacata namànicuéca píipunita ùuwicái, iyúwaté piiquéericué namànica nulí, siùca nacáide, mamáalàacata càica namànica núa.*

Iwàwacutá abédanamaca wáiwitáise, càmita iwàwacutá canùmaséeca wía

2 **1** Iná idécaalí Cristo ichàiniadacuéca piwàwa, idécaalícué pichàiniadaca áibanái iwàwa cáininácáinácué piicáca nía, idécaalícué abédanamaca Espíritu Santo imànica píiwitáise, idécaalícué cáinináca piicáyacawa, idécaalícué nacái piicáca napùalé níai imáapuèyéica wawàsi, **2** yácué nusutáca píicha wawàsi, yái casíimáiripínaca imànica nuwàwa: Iwàwacutácué abéericata píiwitáise pìyaca, cáininácué piicáyacacawa abédanamata, abéeritacué pìasu wawàsi píapichawáacawa, abéeri wawàsita nacái píináidacué pimànica. **3** Picácué pimàni wawàsi pipélicaténácué ìwalíise, canùmaséecaténácué pía nacái ìwalíise. Pimànicaalícué wawàsi, picácué cachàini piicáca áibanái íicha, piicácué áibanái náalimáwanama càide iyúwa cawèníyécué píicha. **4** Picácué máini picutáidaca pírípínátawa

wawàsi, píináidacuéwa nacái
nàwali níái áibanáica.

5 Iwàwacutácué píináidacawa
càitáde iyúwaté Cristo Jesús
íináidáanáwa.

6 Ewitaté Diosca yái Cristoca
abédanaméerita Dios
yáapicha,
càicáaníta, càmítaté íibàawa
ìwalíise yátái Diosnàcani.

7 Yá imàacacatéca yàasu
wawàsitawa, yái iyáanácaté
iyúwa Dios,
yá imànicaté yáawawa càide
iyúwa nàasu wenàiwica,
yá nacái asáicaténi
abédanamata càide iyúwa
abéeri wenàiwica.

8 Néese idécanáamité
ìyaca càide iyúwa abéeri
wenàiwica,
yá imànicaté yáawawa càide
iyúwa mawèníiri canánama
íicha,
yá yeebáidacaté Yáaniri
ichùuliàcawa, càitaté
yéetácawa
nanúacaalíténi cruz ìwali.

9 Yá ìwalíisecaté, Dios imàaca
irí chàinisi canánama
iwicáubàa,
yái chàinisi ìyéerica canánama
chàinisinái iwicáubàa,
yàacaté nacái irí íipidená
cawèníiri macái íipidená íicha,

10 yéewacaténá macái
wenàiwica ìbàlùapinácawa
yùulù ipùata iyúwa irí,

yái Jesús íipidená Dios
yèeripináca irí,
macáita níái ìyéeyéica
chènuniré, nía nacái
ìyéeyéica cáli íinata,
macáita nacái níái idéeyéicaté
yéetámicawa.

11 Macái wenàiwica íiwitáaná
icàlidacaténá inùma iyúwa,
“yái Jesucristo, yácata
Wáiwacali canánama”,
wàacaténá nacái cayábéeri
Wáaniri Dios iríwa.

**Níái yeebáidéeyéica Jesús
iwàwacutá nàyaca càide
iyúwa camalási**

12 Nuénánái cáininéeyéi nuicáca.
Càide iyúwaté peebáidáanácué
yái nuéwáidéericatécué pía ìwali,
nùyacaalítécué píapicha bàaluité,
càita nacái siùcade, nuwàwacué
peebáidaca ìwali abémáidata,
cachàini yáawanái quiríta,
éwita nùyaca píichacué déeculé.
Pichàiniadacuéwa, píasáidacué
pìyaca áibanái ipíchale càide iyúwa,
níái idéeyéica Dios ichúuliadaca
yùuwichàacáisi íicha. Píacué Dios
iyéininá, píacué nacái íimiétacaná.

13 Yácata Dios yái camènecué
imànica piwàwa yéewacaténá nacái
imànicawa yái íibaidacaléca càide
iyúwa iwàwáaná.

14 Acaalícué pimàníiri íibai-
dacalésica, picácué pitàaní
pìwaliwáaca ìwalíise. Picácué
nacái pitàaní piríwáaca chàinisíiri

iyú ìwaliise. **15** Ipíchanácué áibanái itàaníca piináwaná ìwali báawanama, pìyacué mabáyawanáta càide iyúwa Dios yéenibe, nèewi níai wenàiwica íináidéeyéica imànica yáawami báawéerita siùcade, ichàbanaméeyéica nacái imànica báawéeri. Níai iwàwacutéeyéica pìyacuéca yèewi càide iyúwa dùlupùtanái icànéeyéica catéeri èeri irìcu. **16** Iná càicaalíni, picá-cué pimàaca peebáidaca ìwali yái tàacáisi yèerica wacáuca, yàasu èericaténá Cristo yàanàaca àniawa, yá casíimáica nuwàwa pìwaliise-cué. Yá nacái núaliaca càmita máiní mawènica yái ùuwicái numàníirica, yá nacái nuíbaidacaléca. **17** Báisíta nucùapínáca casíimáica nuwàwa pìwaliisecué. Iná iwàwacutápinácaalí nùaca nucáucawa ipùalépiná yái pìuwichàanácuécawa, manuicáinácué piwàwa Jesús iwéré, yá numànicani casíimáiri iyú. Yá nacái nuwàwaca casíimáicuéca piwàwa núapicha macáita. **18** Iná càita piácué nacái, casíimáicué piwàwa núapicha abédanamata.

Pablo ibànùaca Timoteo, néese ibànùaca nacái Epafrodito

19 Iná Wáiwacali Jesús iwàwacaalí còi, yá nubànùaca pìatalécué Timoteo mesúnamáita, nuwàwacáiná icàlidaca nulí piináwaná ìwali yàanàacaalí néese àniawa, yéewacaténá nacái

casíimáica nuwàwa. **20** Canácata áiba núapicha cháí, achúméeri iwàwa pìwalicué càide iyúwa Timoteo, báisiirita achúmaca iwàwa pìwalicué càinàcaalícué pìasu wawàsi yàacawa. **21** Níai áibanáica, macáita achúmaca nawàwa nàasu wawàsi ìwalitawa, càmita nacái achúma nawàwa ìwali yátái wawàsi cawèníirica Jesucristo irí. **22** Quéwa piácué idéeyéi yáaliacawa Timoteo íiuitáise ìwali, càinàcaalíté iicácanáwa iyúudàaca nucàlidaca yái tàacáisi cayábéerica càide iyúwa abéeri sùmàì iyúudàacaalí yáaniriwa.

23 Iná, yápiná yái nubànùacué pìatalé mesúnamáita, idéca nacáita núaliacawa càinápinácaalí wawàsica yái ichàbawa nulí cháí presunái icapèe irìcu. **24** Quéwa manuica nuwàwa Wáiwacali iwéré, isicúata nacái núalimápináca nùacawa mesúnamáita pìatalécué.

25 Quéwa cayába cáminá nubànùacuéca pìatalé nacái yái nuénásàiri Epafrodito, iyúudèerica nacái núa, nùaca-wéerináca numànica ùuwicái, yái pibànùericatécué nùatalé icàlidacaténáté nulí piináwaná ìwalicué, yái icutéerica nulí yái wawàsi nuwàwacutéerica. **26** Nubànùacué piríni, iwàwacáinácué iicáca pía macáita abéta àniawa. Yá nacái achúmacaté máiní iwàwa yáaliacaalíté péemiácuéca íináwaná cáuláicacani. **27** Báisítaté cáuláicacatèni, achúmaté

yéetácawa. Quéwa Dios iicácaté ipùalé, càmitaté abéeri yácata, iicácaté nacái nupùalé áiba, ipíchanaté máiní awìsica nuwàwa ipùalé yái máiniínácaté achúmaca nuwàwa. **28** Iná ìwalíise, yèepùacué nubànùaca pìatalé àniawani mesúnamáita, piicácaalíténácuéni, yácué casímáica piwàwa càmicaténá máiní achúmaca nuwàwa.

29 Iná peedácué pìataléwani casímáiri iyú càide iyúwa Wáiwacali iwàwáanácué pimànica irí. Iwàwacutácué piaca náimiétacaná níai càiyéica íiwitáise wenàiwicaca iyúwa Epafrodito, **30** achúmacáináté yéetácawa ìwalíise yái íibaidáanaca Cristo irí. Càita nacái achúmacaté yéetácawa nùwalíisená, iyúdàacaalíté núa ìwali yái càmirícuéca yéewa pimànica nulí.

**Yéewacaténá mabáyawanáca
Dios iicáca wía, iwàwacutá
weebáidaca Cristo**

3 **1** Aiba wawàsi quiríta nuénánái, iwàwacutácué casímáica piwàwa Wáiwacali íipidená ìwali. Càmita isèiwica nulí wawàsi yái nutànàanácué pírí ìwali abéta àniawa, yái idéericaté nutànàacuéca pírí quéechaté. Yá nacái iyúdàacuéca pía

ipíchanácué peebáida nalí níai cachìwéeyéica.

2 Piicácué píichawa cayába níai áuli nacáiyéica íiwitáise, náicha nacái níai íináidéeyéica imànica yáawami báawéerita. Nía nacái ichùulièyéica nadalúaca nàwalíisesàì yéénáwa.^b

3 Wíasí báisiíyéita Dios yàasunái wenàiwicaca, wía yèeyéica Dios íimiétacaná Espíritu iyú, casímáica nacái wàyaca Cristo ìwali. Iná càmita manuí wawàwa wachàini iwéréwa.

4 Núasí, yéewéeripiná manuíca iwàwa ìwalíise yátái nùawirináimi íiwitáiseca, núacáinásí yáalié-riwa ìwali macáita, quéwa càmita numànitani. Iná cawinácaalí manuíyéi iwàwa wenàiwica íiwitáise iwéré, núasí yéewéeri manuíca iwàwa iwéré náicha quiríta. **5** Núacáináté nadaluéri ìwalíisesàì yééná idécanáamité nudèniaca ocho èeri asáica idénáamité núa, israelnái yéénaca núa, Benjamín itaquérinámi.* Hebreosàiri mèewiséeri nacái núa, hebreonáimicáináté níai nusèenáimica. Níai tàacáisi ichùulièyéica, nuebáidacaté nàwali macáita, fariseocáináté* núa. **6** Numànicaté máiní càide iyúwa tàacáisi ichùulièyéi íimáaná, iyúwa nacái judíonái íiwitáise iyáanáté.

^b 3.2 Nadalúacaalí nàwalíisesàì ipùata íimami yéénáwa, yá nayúunáidaca Dios yàasunái wenàiwicaca níata, quéwa càmita báisíni.

3.5 Ro. 11.1. 3.5 Hch. 8.3; 22.4; 26.9-11.

Iná ìwalíise, yáté numànica nalí báawéeri níái Cristo yàasunái wenàiwicaca.* Nùyacaté machacànita càide iyúwaté tàacáisi ichùulièyéi íimáaná. Ináté canácata yáaliméeri icháawàaca núa, càmita numàni càide iyúwaté tàacáisi ichùulièyéi íimáaná.

7 Bàaluité néenialité, nuyúunáidéeyéicaté cawènica macáita níái càiyéi wawà-sica. Quéwa siùcade, càmita cawèni nuicáca nía, ìwalíise yái cáinináanáca Cristo iicáca núa. **8** Yá nacái núumaca ipùalé abéta àniawa. Yái cawèníricaté nuicáca siùcade, yá mawènica nuicácani, yácáiná máini cawènica íicha yái núalíacacawa Cristo Jesús ìwali, yái Nuíwacalica. Iná Cristo ìwalíisená, yáté numàacaca nuíchawani macáita. Siùcade, yá mawènica nuicácani iyúwa yái wáuquéerica wáichawa idéerica ibadácawa, yéewacaténá idéca nùyaca Cristo yáapicha. **9** Yá nacái nuwàwaca Dios yeedáca núa. Núalíaca càmita mabáyawaná Dios iicáca núa, éwita numànica càide iyúwa tàacáisi ichùulièyéi íimáaná. Ìwalíiseta yái manuícáalíta wawàwa Cristo iwéré, yásí mabáyawanáca Dios iicáca wía.

10 Yácata nuwàwéeri núalíacawa íiwitáise ìwali, yái Cristoca. Nuwàwaca nacái nùyaca Dios ichàini iyú, yái icáucàidéericaté

iyú Cristo yéetácáisi íicha, nùuwichàacaténáwa nacái ìwalíná, càide iyúwaté yùuwichàanáwa, nuétacaténáwa nacái càitáde iyú-waté yéetáanáwa. **11** Iná càita nacái nuwàwa Dios imàacaca nucáucàacawa àniawa yéetáními yèewíise.

Pichàiniadacuéwa pìyacaténacué càide iyúwa Dios iwàwáaná wàyaca

12 Quéwa càmitàacá idéca núalíacawa Cristo íiwitáise ìwali macáita. Càmitàacá nacái idé Dios imáalàidaca imachacàniaca nuíwitaíse càide iyúwa iwàwáaná. Quéwa nuchàiniadawa mamáalàacata nudécaténá numànica macáita càide iyúwa Jesucristo iwàwáaná nùyaca, yeedá-caalíté núa yàasu wenàiwicapináwa.

13 Nuénánái, càmitàacá idé nùyaca macáita càide iyúwa Cristo iyáaná. Quéwa abéeri wawàsi idé numànica: Càmita quirínama nuínáidacawa ìwali yái numàníricaté quéecha. Yá nacái nuchàiniadacawa ìwali abémáidata yái iwàwacutéerica núalíacawa ìwali nupíchaléwa. **14** Iná núa yèeri ipíchaléwa abémáidata, iwé-réta nùanáca aléde chènuniré, Dios yàacatalépináca nuwèni, yái imáidéericaté núa ìwalíná Jesu-cristo ìwalíisená.

15 Iná macáita wía idéeyéica bée-yéica íiwitáise Dios itàacái ìwali,

iwàwacutá abédanamaca wáiwitáise wáapichawáaca. Quéwa áibacaalítacué píináidacawa nuícha, yá nacái Dios yáasáidapínacata pirícuéni.

16 Quéwa yáta máiní cawènica, yái iwàwacutáanáca wàyaca macáita càide iyúwa tàacáisi báisiiri íimáaná, yá nacái wáináidacawa abéeri wawàsi ìwalita.

17 Nuénánái, píalimáidacué pimànica càide iyúwa numàníiná cayábéeri áibanái irí. Piicacué picáuwa níái áibanái imàniyéica càide iyúwaté naicáaná wamànica.

18 Madécaná wenàiwica níái yèepuníwa chábàara, idéeyéicaté nucàlidacuéca pirí iináwaná ìwali madécaná yàawiría. Siùcade, nucàlidacué pirí nàwali abéta àniawa, quéwa íicháaníiri, achúmacáiná namànica nuwàwa. Càmita nàya càide Dios iwàwáaná, canáca iwèni nalí yái Cristo yéetáanácatéwa wáichawalíiná cruz ìwali. **19** Quéwa Dios yùuwichàidapíná nía ìwalíise, máinícaíná náináidacawa ìwalita yái nainá iwàwéerica namànica. Canùmaséeca nacái nía ìwalíise yái báiripínaca namànicata. Yácata máiní náináidacawa ìwali yái èeri irícuíri wawàsica.

20 Quéwa wía, yeebáidéeyéica Jesús, idéca wadèniaca wàyacaléwa yái iyéerica chènuniré, wacùacatáiseca Wáiwacali Jesucristo yàanàaca wàwaliná, yái ichúuliadéerica wía

yùuwichàacáisi íicha. **21** Iná yàasu èeri yàanàaca, yá iwènúadapínaca yái wainá yéewéerica yéetácawa, yéewacaténá wadèniaca yái wainá cacamaléerica càide iyúwaté iiná imichàacaalítéwa yéetácáisi íicha. Yái ichàini icuèrica iyú nacái macáita yái wawàsi iyéerica macáita cháì èeri irícu.

Casímáicué pía Wáiwacali íipidená ìwali abémáidata

4 **1** Iná píacué nuénánái cáininéeyéi nuicáca, nuwàwéeyéi nacái nuicáca, píacatacué isíimáidéeyéi nuwàwa, píacatacué nacái nuíbaidacalé iwèni, iwàwacutácué pìyaca dàalanama Wáiwacali itàacái ìwali.

2 Píacué, Evodia, Síntique nacái, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata. Iwàwacutácué pichùnìaca piasu wawàsiwa píapichawáacawa, abédanamacaténácué píiwitáise Wáiwacali íipidená ìwali. **3** Càita nacái nusutáca píicha wawàsi, pía nùacawéerínaca nuíbaidaca cayába, piyúudàacaténá níái inanái nùacawéeyéinacaté numànica ùuwicái, wacàlidacaalíté yái tàacáisi cayábéerica, Clemente yáapicha nacái, nía nacái áibanái nùacawéeyéinacaté, idéeyéica Dios itànàaca íipidená irícu yái cuyàluta, náipidená iyacatáica níái idènièyéica icáuca camíirica imáalàawa.*

4 ;Casíimáicué pìyaca èeri imanùbaca Wáiwacali íipidená ìwali! Yèepùà càì núumaca pìrí-cué àniawa, ;casíimáicué pìyaca!

5 Macái wenàiwica yáalíacaténá cayábéeyéica íiwitáise pía, casíimáiyéi nacái náicha. Picácué píimáicha yái Wáiwacali Jesús yàanàanápínaca mesúnamáita.

6 Càmitacué iwàwacutá achúmaca piwàwa. Pitàanícué Dios yáapicha, pisutácué íicha yái píimápuèricuécá, yá nacái píacuécá írí cayábéeri ìwalíise. **7** Yásí Dios imàacaca matuíbanáicuécá piwàwa yái cáiwitáiséeri macái ichàbaníise, icùacaténácué píiwi-táise achúmacáichacué piwàwa, yá nacái píináidáanácucawa Jesu-cristo ìwali.

Yátacué píináidawa ìwali yái cayábéerica

8 Iná imáalàidáaná ìwali. Nuénánái, píináidacuéwa báisíiri wawàsi ìwalita, wàacué wenàiwica íimiétacaná, wamànicué cayábéeri áibanái írí, wàyacué mabáyawanéeri iyú, cayábacué waicáca áibanái, wamànicué yái cayábéerica iináwaná wenàiwicanái ipíchalé. Wamànicué cayábéeri wawàsi wenàiwicanái iicá, yá nacái cayábéeripínaca natàanica iináwaná ìwali. Yáta iwàwacutá wáináidacawa ìwali.

9 Pimànicué càide iyúwaté nuéwáidáanácué pía, iyúwaté péemianácué nuéwáidaca, iyúwaté

nacái piicáanácué numànica, yátacué pimàni. Yásí Dios yàacawéeridacuécá pía, yái imàaquéerica matuíbanáica wawàwa.

Pablo yàaca cayábéeri Filipino mìnánái írí ìwalíise yái nèericaté írí

10 Máini casíimáica nuwàwa Wáiwacali íipidená ìwali, yèepùacáiná achúmacuécá piwàwa nùwali abéta àniawa, ìwali nacái yái wawàsi numáapuèrica. Núalíaca achúmacuécá piwàwa nùwalinama, càmicáitacué píalimáca pimànicani.

11 Càì núumaca, quéwa càmita numáapuàcáiná máini wawàsita, quéwa idéca nacái nuéwanáca nùyaca càì iicácanáwa càinácaalíta iicácanáwa nùyaca, yá casíimáicata nuwàwa. **12** Núalíacawa ìwali càinácaalí iicácanáwa wàyaca catúulécanéeri iyú, wamáapùacaalí madécaná wawàsi, wadèniacaalí nacái ichàbanamawa. Idéca Dios imàacaca nuéwanáca macáita yái wawàsica càinácaalíta iicácanáwa nùyaca, nudèniacaalí nuyáapínáwa, canácaalí nacái nuyáapíná, nudèniacaalí nacái ichàbanamawa, éwita nacái canáca nulíni.

13 Núalimáca nuípunitáidaca macái wawàsita, Cristocáiná yàa nulí chàinisi numàníinápínáni.

14 Quéwa càicáaníta, idécué pimànica nulí cayábéeri, piyúdàacáinácué núa ìwali yái wawàsi numáapuèricaté.

15 Quéwa píacué Filipino mìnánáica, píatacué yái

yáaliyéyiwa idàbacaalíté
nucàlidacuéca pirí yái tàacáisi
cayábéerica. Iná numusúacaalítéwa
Macedonia yàasu cáli íicha,
canátaté áibanái yeebáidée-
yéi Jesús iicá nupùalé, ìwali
yátái iwàwacutéericawa nulí.
Píatacué abéerita iiquéeyéi
nupùalé. **16** Càita nacái idécaalíté
nùanàaca Tesalónica* iyacàlená
irìculé, píatacué nacái ibànùaté
nulí palata pucháiba yàawiría
yéewacaténá nudèniaca yái wawàsi
numáapuèrica.* **17** Càì núumaca,
quéwa càmita piàcaténácué nulí
áiba palata àniawata. Nuwàwaca
Dios yàacuéca pirí macái wawà-
sita ìwalíise yái piicáanácuéca
nupùalé. **18** Iná nuwàwa píaliácué-
cawa, idécaté nuedáca macáita yái
pibànuèricuécá nulí Epafrodito
yáapicha, yáalimácata macáita
càide iyúwa iwàwacutáanáwa
nulí. Iná nudèniaca ichàbanamawa
yái pibànuèricatécué nulí. Yái
piyúudàanácuéca núa, càicáaníde
iyúwa pumèníiri isàni cayába-
waca,* iyúwa nacái neemácaalíté

cadàiniwaca cuwèesi isàni Dios
irípiná, yái cayábéerica Dios iicáca.

19 Yái Dios, nuíbaidéerica
irí, yàapínácué pirí macáita
yái wawàsi pimáapuèricuécá,
idèniacáiná ichàbanama yái yàa-
susi cachùniquéerica yàapínácué
piríni, ìwaliisenái yái Cristo Jesús
imàniiricatécué pirí.

20 Iná Wàaniri Dios iríta,
wàacué cayábéeri càiripináta.
Càicawani.

Pablo imáalàida iwàwalica nía macáita

21 Nuwàwali macáita níai yee-
báidéeyéica Cristo Jesús. Nía
nacái nuénánái iyéeyéica cháì,
nawàwalicué pía nacái macáita.

22 Macáita nacái níai yeebáidée-
yéica Jesús, nawàwalicué pía.
Quéwa nía máini iwàwalicuécá pía
níai íibaidéeyéica cháì rey César
icapèe iricu.*

23 Iná nusutá Wáíwa-
cali Jesucristo íicha piwalicué,
imànicaténácué pirí cayábéeri
macáita. Càicawani.

COLOSENSES

Icàlidacatái cuyàluta ìwali:

Colosenses: Yáasáidaca walí, “yácata Cristo yái máiníiri cawènica canánama íicha.”

Colosas ìyacàlená ìyacaté 1.750 metros idècuni Efeso ìyacàlená íicha, Asia yàasu cáli íinata, síisiamade èeri imusúacatáisecewa. Yái cálica siùcade íipidená Turquía.

Epafra yái icàlidaté néré nalí Jesús iináwaná ìwali. Càmitaté apóstol Pablota.

Itànèeri cuyàluta:

Yácata apóstol Pablo. Col. 1.1.

Camuí itànèerité irìcu yái cuyàlutaca:

Apóstol Pablo itànàacaténi camuí 63 néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

¿Cánápinaté itànàa yái cuyàlutaca?

Apóstol Pablo itànàacaté Colosas mìnanaí irí yái cuyàlutaca, níacáinái yeebáidéeyéica Jesús, neebáidacaté áibanái cachìwéeyéi yéewáidáaná.

Níái càiyéicaté ííwítáisede iyúwaté níái áuli cáaluéyái ànalima mìnánaica. Natécaté báawéeri àyapu iricubàa níái yeebáidéeyéica Jesús.

COLOSENSES

Nuwàwalicué pía

1 1 Núa Pablo, Jesucristo yàasu apóstol càide iyúwa Dios iwàwáaná, wéenásàiri Timoteo yáapicha nacái, **2** nutànàacué pirí

cuyàluta, píacué Dios yàasunái wenàiwicaca, cà míiyéica nacái imàaca yeebáidaca Jesús, iyéeyéica Colosas ìyacàlená irìcu:

Nuwàwa Wáaniri Dios, Wáiwacalì Jesucristo yáapicha, namànica

pirícué cayábéeri mawènitá
matuíbanáicaténácué piwàwa.

**Pablo itàaníca Dios yáapicha
nàwali níái yeebáidéeyéica Jesús**

3 Imanùbacata watàaníca Dios yáapicha, yá wàaca cayábéeri Dios irí pìwalicué, yái Wáiwacali Jesu-cristo Yáanirica. 4 Idéca wéemíaca piináwaná manuícuéca piwàwa Jesu-cristo iwéré, yá nacái cáininácasacué piicáca macáita níái Dios yàasunái wenàiwicaca, 5 iwálíise yái picùanácuéca Dios yàapináca pirícué yái wawàsi idènièricuéca pirí aléde chènuniré, yái idéeritécué pialíacuécawa iwali, péemíacaalítécué yái tàacáisi cayábéerica ichùuliadéerica wía yùuwichàacáisi íicha, 6 yái càiricaté nàanàidaca pirícué. Yái tàacáisi nacàlidéerica nacái èeri mìnánái irí macáita, manùba wenàiwica yeebáidéerica nacái iwali siùcade, càita nacái idàwinàacawa pèewicué. Síisàata inùmámi idàbacaalítécué nacái báisíta yái Dios iicáanaca wapùalé mawènitá. 7 Càide iyúwaté Epafras yéewáidáanácué pía, yái íibaidéerica wáapicha, cáininéerica waicáca, imàníirica càide iyúwa Cristo iwàwáaná yéewacaténácué iyúudàaca pía. 8 Yácata nacái yái icàlidaté nacái walí iwali yái cáinináanácuéca piicáyacacawa càide iyúwa Espíritu Santo ichàiniadacuéca pía.

9 Iná iwálíisená, wía idàbaca nacáitaté wéemíacuéca piináwaná

iwali, yá càmita wayamáida watàaníca Dios yáapicha pìwalicué. Wasutáca nacái íicha yéewacaténácué:

Dios imàacaca pialíacawa íiwitáise iwali manuí, yá nacái íínáidéerica imànica, imàacacaténácué cáalíacáica pía Espíritu Santo iyú,
10 piyacaténácué càide iyúwa iwàwacutáaná Wáiwacali yàasu wenàiwica iyaca, pimànicaténácué macái íiwitáaná cayábéeri áibanái irí,
píiwitáise idàwinàacaténácuéwa nacái abémáidata Dios íiwitáise iwali,
11 Dios ichàiniadacaténácué píiwitáise ichàini iyúwa, yái idéerica yáasáidaca wenàiwica irí, yéewacaténácué piideniaca macái wawàsita éeréeri iyú.

12 Casíimáicaténácué piwàwa piaca cayábéeri abémáidata Wáaniri Dios irí, imàacacáiná wàasupináca yàasunái wenàiwica yáapicha yái yàasusi yèeripináca nalí macáita, níái iyéeyéica càide iyúwa Dios iwàwáaná.

13 Yái Dios idéericaté iwasàaca wía Camèniadacáiri ichàini íicha, íiwi-táisesi catéeri wàyéericaté irícu, yá yàacaté imàacaca wía Iiri Jesús ichàini yáawibàa, yái cáininéerica iicáca icùacaténá wía. 14 Yái Iiri

ipáyaidéericaté wawèni ííraná iyúwa,
yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa
wabáyawaná íícha.

**Yái Dios Iiri, cachàiníiri
canánama íícha**

15 Canácata yáaliméeri iicáca
Dios.

Quéwa yái Cristo, yácata Dios,
yácata idènià iicacánáwa yái Dios
càmíirica wáalimá waicáca.

Yácata idàbéerité iyaca
napíchale macáita,
níái idàbéeyéicaté ichàini
iyúwa cháí èeri irícu.

16 Iná ichàini iyúwa idàbaté
macáita níái iyéeyéica
chènuniré,
nía nacái iyéeyéica cháí cáli
íinata,
níái waiquéeyéica watuí iyúwa,
càmíiyéi nacái wáalimá
waicáca.

Ewita níacani espíritu
cachàiníiyéica, nía nacái
wenàiwica cachàiníiyéica
ichùulièyéica cháí èeri irícu.

Macáitaté Cristo idàbáidaca
nía, irípináwa nacái.

17 Cristo idécaté iyaca
napíchawáise macáita níái
wawàsináica,
ìwaliíisenáta nàya
mamáalàacata macáita níái
wawàsináica cháí èeri irícu.

18 Yácata wáiwitápu, wía
yeebáidéeyéica ìwali,*

wàyaca nacái irí càide iyúwa
iinánáiná.

Yácata idàbáidéeri macáita níái
wawàsináica,

Yácata nacái idàbéerité
imichàacawa yéetácáisi
íícha, càmicaténá yèepùà
yéetácawa quirínama,
yéewacaténá yácata máiníiri
cawènica macái ííchata.

19 Cayábaté Dios iicáca yái
iyáanacaté Cristo yáapicha,
macái íiwitáise yáapichawa.

20 Yá nacái Cristo ìwaliíisenácata,
Dios ichùnìatè nálí wawàsi
náapichawáaca macáita níái
imànicaléca,

níái iyéeyéica chènuniré,
iyéeyéica nacái cáli íinata.

Imàacacaté nàyaca

náapichawáaca

matuíbanáica,

ìwaliíisená yái Iiri ííraná

yúuquéericaté wáichawalíiná
cruz ìwali.

21 Píacué nacái, bàaluité pìya-
catécué càide iyúwa níái canéeyéi
yàasu cáli. Yá nacái pimànicatécué
piùwidewa Dios píiwitáise iyúwa,
pimànicáinatécué yáawami
bayáwanásita. **22** Quéwa siù-
cade, idéca Dios ichùnìacuéca
píapicha wawàsi, ìwalíise yái
Iiri yàanèericaté wenàiwica
iyú yéewacaténáté yéetácawa
wáichawalíiná, yéewacaténá

wabàlùacawa mabáyawanáta Dios ípunita yàasu èeri yàanàca wàwalíná, càmicaténá yéewa áibanái icháawàaca waináwaná wamànica báawéeri. **23** Càipiná Cristo imànica pirícué, quéwa manuícacálicué piwàwa abémáidata ìwali yái tàacáisi cayábéerica. Pibà-lùacuéwa ìwali dàalanama càide iyúwa abéeri capii, cayábacáiná icàwa. Picácué piméyàa picùaca yái Dios yèeripinácuéca pirí iyúwaté péemìacaalícué yái tàacáisi cayábéerica. Yái wacàlidéerica madécaná wenàiwica irí chái èeri irícu, yái Dios imáidéericaté núa ìwalíná, núa Pabloca, nuyúu-dàacaténá nacàlidaca yái tàacáisi cayábéerica.

Pablo icàlidacaté Dios itàacáinalí níai càmiíyéica judiónái

24 Siùcade, casíimáica nuwàwa, nuuwichàacáiná nuíbaidaca pìwalínacué, yéewacaténá nuuwichàacawa quiríta nuinálicuwa càide iyúwa Cristo iwàwáaná, nàwalíná níai yeebáidéeyéica Cristo, níai iinanáináca. **25** Càicaté Dios imànica yàasu wenàiwica iyúwa núa, càide iyúwaté Dios íináidáanátéwa nùwali, yá ichùuliacaté nucàlidaca yái Dios itàacáica macáita,* **26** yái Dios ibèericaté wenàiwica íicha bàaluité. Siùcade, idéca Dios imàacaca yàasunái wenàiwica yáalíacawa ìwali,

27 níata Dios iwàwéeyéi yáalíacawa ìwali yái cawènírica, cayábéerica nacái canánama íicha. Yái ibèericaté wenàiwica íicha bàaluité, nalípiná macáita níai càmiíyéica judiónái, yácata yái: Cristo iyanáca wawàwalicu. Yácata wacuèri iyú yái ichùnìacapínáca wàyaca Dios yáapicha chènuniré.

28 Yái Cristo wacàlidéerica iináwaná ìwali, waléerica iyú macái wenàiwica, wéewáidéerica nacái iyú nía cáalíacáiri iyú, wawàwacáiná béeyéica náiwitáise Cristo Jesús ìwali, macáita níai yeebáidéeyéica ìwali, Dios irípiná. **29** Iná yàapíná yái càì nuíbaidaca cachàini iyú, yái Cristo ichàini iyéerica nùwali, yèerica nacái nuchàini.

2 **1** Nuwàwacué pialíacawa, manuísíwata nusutáca Dios íicha pìwalícué, píacué iyéeyéica Colosas iyacàlená irícu, nía nacái iyéeyéica Laodicea iyacàlená irícu. Càita nacái nàwali macáita níai yeebáidéeyéica Jesús, càmiíyécáwaca idé íicáca núa núawáisewa.

2 Nucàlidacué pirí ìwali, nuwàwacáiná pichàiniadacuéca piwàwawa, cáininácáténacué piicáyacacawa abédanamata iwéréta pialíacuéca péemíaca báisísíwata yái Wáaniri Dios ibèericaté wenàiwica íicha bàaluité. Yái Cristoca, **3** yái Cristo idènièrica ìwaliwa macáita

níái yáalíacáisi cawèníiyéica
canánama íicha, yá nacái ííwítáisesi
Dios imàaquéerica wáalíacawa ìwali.

4 Càì núumaca pirícué
ipíchanácué áibanái wenàiwica
ichìwáidaca pía tàacáisi
cayábanaméeyéi iyú, quéwa
nachìwáidaténátacué pía.

5 Iná éwita càmita nùyacué
piápicha núawáisewa aléera,
quéwa nuwàwalicué pía èeri
imanùbaca. Yá nacái casíimáica
nuwàwa nuémíacáiná piináwaná
ìwali, abédanamacuéca píiwi-
táise piápichawáaca piyacaténácué
machacàníiri iyú Dios ipíchalé. Yá
nacái iwàwacutáca manuícuéca
piwàwa Cristo iwéré abémáidata.

Wacáuca wàlisài Cristo yáapicha

6 Iná idécáinácué peedáca
Píiwacaliwa yái Jesucristoca,
yá iwàwacutá piyacuéca èeri
imanùbaca càide iyúwa iwàwáaná.
7 Piyacué dàalanama Cristo itàacái
ìwali càide iyúwa àicu ibàlùanáwa
dàalanama, depuíwalécáiná ipichu
iya. Peebáidacué abémáidata itàacái
ìwali càide iyúwacué néewáidáaná
pía ìwali. Yá nacái piacuéca cayá-
béeri Dios irí èeri imanùbaca.

8 Cayábacué píicha. Picácué
pimàaca áibanái imawèniadaca
piíwítáise aslanái ííwítáise iyú, níái
iyéeyéica càide iyúwa èeri minaná
ííwítáise iyáaná, cà míirica yátái
Cristo itàacái báisíirica.

9 Macáitaté Dios ííwítáise iyaca
Cristo iiná ìwali macáita, éwitaté
iyaca wenàiwica iyú cháí èeri irícu.

10 Píacué nacái, piyacáinácué
Cristo yáapicha, yá canácata
iwàwacutéeriwa pirícué quirínama,
yácáináta náiwita canánama
níái ichùulièyéica cháí èeri irícu,
cachàiníiyéica nacái. **11** Iná
peebáidacaalítécué Cristo, yáté
idéca piyacuéca càide iyúwa níái
idéeyéica nadalúaca ìwalíisesài
ipùata yéená, yá yúucacaté píicha
yái piiná cabáyawanéerica. Quéwa
càmita wenàiwica imàni icáapi
iyúwata. Yáta Cristo yái iserí-
cué píicha yái piíwítáise báawéeri
ichàinica.

12 Inaté nabautizácaalícue
pía, yá càicáaníde iyúwaté
nabàlièyéi Cristo yáapicha. Néese
pimichàacaalícuéwa úni yáa-
cuíse, yá càicáaníde iyúwa
pimichàacaalícuéwa Cristo yáa-
picha càliculíi irícuíse yéetácáisi
íicha, wàlisàicaténácué piíwítáise
yáapicha. Quéwa manuícaalítacué
piwàwa iwéré, yái Dios ichàini
icàucàidéericaté iyú Cristo càliculíi
irícuíse yéetácáisi íicha.*

13 Quéechaté, piyacatécué
càide iyúwa yéetéeyéimiwa Dios
ipíchalé pibáyawaná ìwalíisewa.
Piyacatécué càide iyúwa nàyáaná
níái cà míiyéicaté nadalúaca ìwa-
líisesài yéená. Quéwa càicáaníta,
Dios yàacué pirí picáuca wàlisài

Cristo yáapicha, imàacacué iwàwa pibáyawaná íicha macáita. **14** Yá nacái Cristo itunúacaté wáicha wamawèniacále Dios yáa-picha, càmicáináté wamàni càide iyúwa Tàacáisi ichùuliè-yéi íimáaná. Yá Dios itunúacaté wáicha nía macáita, imáalàidacaté nacái nía wiúnamáiwaca cruz ìwali yéetácaalítéwa. **15** Yá nacái imawèniadacaté níai espíritu báawéeyéica ichùulièyéica cháí, cachàiníyéica nacái, yá ichùulia-caté nàipìnaca abécátáita càide iyúwa presuíyéimi, ibáiniacaté nacái nía macái wenàiwica yáa-cúalicu, yáasáidacaténá idécaté imawèniadaca nía Cristo yéetá-caalítéwa cruz ìwali.

**Picutáidacué níai wawàsi
cawèníyéica chènuníiséeyéica**

16 Iná núumacué pirí: Picá-cué pimàni áibanái ichùuliaca càinácaalí yàacàsica yái iwàwa-cutácué piyáaca, piiréeripinácué nacái. Càita nacái picácué pimàaca nachùuliaca pìwacáidawa camuí imanùbaca, wàlisài quéri imanùbaca, sábadò èeri nacái, judíonái iyamáidéericawa irìcu.* **17** Macáita níai càiyéi wawàsica idéca nachàbacawa, náasáidacaté yéenáiwana ipíchalé, yái nacuèricaté yàanàaca. Quéwa siù-cade, idéca Cristo yàanàaca, yásí idéca báisícani yái Dios íiméericaté

ìwali, yá càmita wawàwacutá quirínama níai càiyéi wawàsica.

18 Picácué pimàaca naméeràidaca pía íicha yái piwèni Dios yèeripinácuéca pirí. Níai mawèníyéica imànica yáa-wawa wenàiwica ipíchalé, quéwa yèeyéi ángelnái íimiétacaná. Wai-cáca yéenáiwana íiméeyéica yèepunícawa, yáta canùmaséeri nía ìwalíise yái wenàiwica íiwitái-seca. **19** Níai càiyéi wenàiwicaca, càmita namàaca níawawa nàyaca Cristo yáapicha, yái wáiwitápuca, wachanèericawa ìwali, macáita wía yeebáidéeyéica ìwali iyúwa íinánáiná. Yái yèerica walí macáita yái wawàcutéerica, ìwacáidéerica nacái wía wawéréwáaca, abédanamacaténá wáiwitáise càide iyúwa wainá ichanàaná iwéréwáaca watùculenái iyú, wapichu iyú nacái, yéewacaténá wadàwinàacawa càide iyúwa Dios iwàwáaná.

20 Iná idécáináté péetácué-cawa Cristo yáapicha, yá nacái idécaté yeedácuéca pía èeri íiwi-táise báawéeri ichàini íicha. Néeni, ¿Cánácué pìya mamáalàacata càide iyúwa èeri mìnanaí íiwitáise iyáaná? ¿Cánácué peebáida ichùuliaca mamáalàacata yái íiwitáisesi càirica íimacade? **21** “Picácué píibàa ìwali yáara càiri wawàsica. Picácué piyáa yái càiri yàacàsica. Picácué pialimá pidunùaca ìwali

yá wawàsiquéi.” **22** Níái càiyéi tàacáisica, càmfíyéita Dios itàacáita. Iná idècuni ìwali, yá nachàini imáalàapináca yàacawa. Càmita nàypiná déecu èeri, wenàiwica íiwitáiseiná nía. **23** Quéwa níái càiyéi tàacáisica batéwata cáalíacáica níata, néewáidacáiná wàyaca Dios itàacái ìwali. Níái wenàiwicaca náasáidaca níawawa wenàiwica iicá càide iyúwa càmfíyéi cawèni, nàuwichàida nacái naináwa. Quéwa càmita iyúudàa wía íicha yái wainá iwàwáanáca imànica macái báawéeri íiwitáaná.

Iwàwacutá Colosa mìnánái iyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná

3 **1** Iná idécáináte pimichàacuécawa abédanamata Cristo yáapicha yéetácáisi íicha, peebáidacáinácué ìwali, iwàwacutácué picutáidaca piriwa abémáidata níái wawàsínái iyéeyéica chènuniré, aléde Cristo ichùuliacatáiseca Dios yéewápu néesema.* **2** Aiba tàacáisi iyú, píináidacuéwa abémáidata nàwali, níái wawàsínái iyéeyéica Dios yáapicha chènuniré. Picácué píináidawa báawéeyéi wawàsi ìwali, namàníiyéica níái càmfíyéica yáalíawa Dios ìwali, **3** idécáinácué píiwitáise báawéeri yéetácawa Cristo yáapicha. Siúcade, pidèniacuéca

picáuca wàlisàiwà Cristo yáapicha, càmfírica èeri mìnánái yáalímá iicáca pìwalicué, Dios idènièrica nacái yáapichawa. **4** Iná yàasu èeripiná Cristo yáasáidapináca naicá macáita níái èeri mìnánáica, yái yèericatécué picáuca, yá nacái asáipináca naicácuéca pía yáapicha abédanamata ichàini icamalá mèlumèlúri yèewi.

Wacáuca éwiséimi, wàlisài nacái

5 Iná ìwalíise, iwàwacutácué pimàaca píináidacawa nàwali níái íiwitáisesi báawéeyéica ichùulièyéica wainá imànica báawéeri wawàsi iyúwa níái: Wamàníináca báawéeri wainá iyúwa, áiba báawéeri casaquèeri wawàsica, wáináidáanáwa madécanánama báawéeri ìwali. Wáináidáaná wamànica madécaná íiwitáaná báawéeri, wáináidáaná wadèniaca madécaná wàasuwa, càicáaníde iyúwa wàacaalí yéenáiwánásínái íimiétacaná. **6** Nàwalíise níái càiyéi bayáwanásica, yá Dios yùuwichàidapináca cáiwina nía níái imàníiyéica càiyéi bayáwanásica.

7 Càitaté nacái pìyacuéca bàaluité, ipíchawáiseté peebáidacuéca Wáiwacali, pìyacaalítécué pimànica pibáyawanáwa càide iyúwa nía. **8** Quéwa siúcade, pimàacacué nacái píichawa níái: Lúasi, picácué calúa pía ráunamáita, picácué pimàni báawéeri wawàsica áibanái irí, picácué

piwàwa báawéeri wawàsica áiba irí, picá nacái pitàanícué báawéeri tàacáisica. **9** Picácué pimèniadayacawa, idécáinácué pimàacaca píchawa yái éwisèimi íiwitáisesi báawéerica, iyúwaté pimàníinácué quéecha.

10 Siùcade, peebáidacáinácué Jesús, yácué wàlisàica píiwitáise. Dios idéca iwàlisàidaca píiwitáise, iwéréta abédanamaca imànicuéca píiwitáise yáapichawa,* yéewacaténá píalíacuécawa íiwitáise iwali báisita. **11** Iná iwálíise, yá canáca judíonái iwèni quirínama, éwita nadaluéyéica iwálíisesài yéená nía, càmfíiyéi judíonái nacái, càmfíiyéica nadalúa iwálíisesài yéená. Ewita níacani yéewáidéeyéicawa, càmfíiyéica yéewáidawa. Ewita nàasu wenàiwicacani, càmfíiri nacái nàasu wenàiwica. Yáta cawèníiri canánama íicha yái Cristoca, iyéerica wáapicha macáita wía yàasunái wenàiwica.

12 Píacué cáininéeyéi Dios iicáca, iníwèyeyéité nacái méetàucuta yàasunái wenàiwicapináwa, íná iwàwacutácué pìyaca piicáca wenàiwica itúulécaná, piicácué napùalé iwali yái namáapuèrica. Picácué canùmasée pía. Picácué nacái cawèni piicácawa áibanái íicha, píideniácué náicha macái wawàsita. **13** Píideniácué nacái píichawáaca báawéeri wawàsi. Pimàacacué piwàwawa báawéeri íicha, yái áibanái imàníiricuéca pírí càide iyúwaté

Cristo imàacáanaté iwàwawa pibáyawaná íichaté. **14** Iná macái wawàsi íicha, cáininácué piicáyacacawa, yácáináta yáaliméeripiná abédanamaca imànica píiwitáise, píapichawáaca.

15 Pimàacacué nacái píawawa Cristo irí matuíbanáicaténácué imànica píiwitáise, idécáinácué Dios imáidaca pía yàasunái wenàiwicapináwa, abéeri wenàiwica íiwitáanácáinácué pía. Yá nacái iwàwacutácué píaca irí cayábéeri.

16 Nuwàwa camèneca Cristo itàacái imànicuéca pía iwali macáita yái wawàsi pimànicuéca: Péewáidayacuéwa iyú, píalàayacuéwa iyú nacái cáalíacáiri iyú yái Dios yèerica pírícué. Picántàacué níai David yàasu cancióniná Salmonáica Wáiwacali irí, áibanái cancióniná nacái yèeyéica Dios íimiétacaná. Picántàacué nía piwàwa yáapichawa píacaténácué Dios irí cayábéeri, iwálíise macáita yái iicáanácuéca pípùalé. **17** Iná macáita yái wawàsi pimàníiricuéca, pitàaníiricuéca nacái, pimànicuèni càide iyúwa Wáiwacali Jesús yàasunái wenàiwica. Yá píacuéca cayábéeri Wáaniri Dios irí Wáiwacali Jesús iwálíisená.

**Níai wawàsinái
iwàwacutéeyéica namànica
níai yeebáidéeyéica Jesús**

18 Píacué inanái càacawéeríyeyéi, iwàwacutácué

màulenáca pía pimànicaténácué càide iyúwa piacawéerinái isutáanácué píicha wawàsi,* càide iyúwa màulenáanácué pía pimànicaténácué càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná.

19 Píacué asíanái càacawéetuéyéi, cáinínácué piicáca piacawéetúanáíwa* píalimáwanama. Picácué pitàaní ulí báawéeri tàacáisi iyú. Picácué nacái piùwichàida úa.

20 Píacué sùmanáica, pee-báidacué pisèenái itàacáíwa macái wawàsi iwalita, yácáiná Wáiwacali iwàwéericué pimànica.*

21 Píacué nánirínáica, picácué pimàni nalúa níai péenibenáicawa,* ipíchana naméyàaca yái càináca pimànicuéca nía.

22 Píacué íibaidéeyéica íiwacanánái iríwa, peebáidacué píiwacanánái ichùuliacawa macái wawàsi iwalita cháí èeri iricu. Càmita abéeri nàacuésemicata, natàanícáténácué piwali cayábata. Píibaidacué cayába piwàwa yáapichawa, piacáinácué Wáiwacali íimiétacaná. **23** Iná càinácaalíta íibaidacalésica yái pimànicué, pimànicuéni macái piwàwa yáapichawa. Píacué íibaidéeyéica cayába, píibaidacué càide iyúwa íibaidéeyéi Wáiwacali irípiná, cà míirita wenàiwicanái irípináta, **24** píaliacáinácué Wáiwacali

yàapinácuéca piwèni cawèníiyéi wawàsica, níai idéeyéicaté icàlidaca iináwaná iwali, yàanàapiná nía yàasunái wenàiwica iríwa, píibaidacáinácué Wáiwacali Cristo yáapicha.

25 Quéwa abéeri péenacaalícué imàni báawéeri, yá Dios yùuwichàidapinácani,* yái Wáiwacalica càmita yùuwichàida abénaméeyéita wèewíise, yùuwichàidaca abédanamata wía.*

4 **1** Píacué náiwacanánáica, iwàwacutácué picùaca cayába níai íibaidéeyéicuéca pirí, pipáyaidacué nacái nalí machacànita náibaidacalé iwèni náalimáwanama, idécáinácué píaliacawa càita nacái píibaidacuéca abéeri Píiwacali iyéerica aléde chènuniré.*

2 Picácué piméyàa pitàaníca Dios yáapicha. Màulenácué pìyaca píipunitáidacáténácué càinácaalíta wawàsicani. Picácué nacái piimáicha piaca cayábéeri Dios irí. **3** Pitàanícué nacái wàwali Dios yáapicha yéewacaténá Wáiwacali imàacaca wacàlidaca nalí itàacái, wacàlidacaténá nalí Cristo iináwaná iwali, yái Dios idènièricaté náicha ibàacanéeri iyú bàaluité, presuírica núa iwaliíise, nucàlidacáiná yái tàacáisica. **4** Pitàanícué Dios yáapicha

nùwali yéewacaténá nucàlidaca amalánama yái tàacáisica.

5 Piyacué cáaliácáiri iyú napíchalé níái cànmíiyéica yeebáida Jesús. Picacué píuca wawàsi nabasiadacaalíwa pirícué, piyúudàacué neebáidacani.*

6 Càiripinátacué pitàaníca náapicha cayábéeri iyú, cáaliácáiri iyú nacái, yéewacaténá peebáca nasàna cayába náalimáwanama níái isutée-yéicuéca yéemíawa pía.

Imáalàidáaná nuwàwalicuéca pía

7 Yái Tíquico, nuénásàiri cáininéerica nuicáca, cànmíirica imàaca yeebáidaca Jesús ìwali, íibaidéerica nacái núapicha Wáiwacali írí, yàapínáta icàlidacué pirí ìwali yái wawàsi ichàbéericawa nulí. **8** Iná yàapínáta nubànùacué pìatalé ipáchiacaténácué pía, yéewacaténá píalíacuéca càinácaalí wàyaca, yéewacaténá nacái ichàiniadacuéca piwàwa. **9** Nubànùaca pìatalécué Tíquico, Onésimo yáapicha, cáininéerica nacái nuicáca, cànmíirica nacái imàaca yeebáidaca Jesús ìwali, pìyacalé mìnalica nacái. Níapínáta icàlidacué pirí ìwali macáita yái wawàsi ichàbéericawa walí cháí.

10 Yái Aristarco nùacawéerináca presuca cháí, iwàwalicué pía nacái. Marcos iwàwalicué pía nacái, yái Bernabé yéénásàirináca. Yái Marcos, idéericaté nucàlidacuéca

pirí ìwali, áiba èericaalí yàanàacué pìatalé. Peedacué pìataléwa cayábani. **11** Yá nacái áiba iwàwali-cué pía, yái Jesús, íipidenéerica nacái Justo. Níacata abénaméeyéi judiónái yeebáidéeyéi Jesús, íibaidéeyéica nacái núapicha wacàlidacaténá iináwaná ìwali, yái Dios icuèrica yàasunái wenàiwicawa. Yá nacái níacata ichàiniadéeyéi nuwàwa. **12** Yá nacái áiba iwàwalicué pía, yái Epafra, abéeri pìyacalé néeséericata, íibaidéerica nacái Cristo yáapicha, yái itàanírira Dios yáapicha pìwalicué èeri imanùbaca yéewacaténácué pìyaca dàalanama itàacái ìwali, béeyéicaténácué nacái píiuitáise Dios itàacái ìwali, pìmànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. **13** Núalíacawa ìwali yái wéénásàiri Epafra, itàanícuéca ìyaca pìwali Dios yáapicha manuísíwata, nàwali nacái níái ìyeyéica Laodicea ìyacàlená ìricu, Hierápolis ìyacàlená ìricu nacái. **14** Yá nacái áiba iwàwalicué pía, yái Lucas* idèpièrica wenàiwica, cáininéerica waicáca, Demas* nacái.

15 Nuwàwali macáita níái wéénánái ìyeyéica Laodicea ìyacàlená ìricu. Nuwàwali nacái úái Ninfaca, macáita nacái níái ìwaquéeyéicawa Jesús íipidená ìwali ucapèe ìricu.

16 Iná idécanáamicué piléeca piríwáaca yái cuyàlutaca, yácué pichùulíaca áiba itécani Laodicea

iyacàlená mìnánái irí, naléecaténá nacái néréni, nalí níái yeebáidéeyéica Jesús. Yá nacái áiba piléecué nalí yái cuyàluta nubànuèrica nalípináta.

17Iwàwacutácué píimaca Arquipo irí: “Iwàwacutá pimànica cayába yái íibaidacalési Wáiwacali ichùulièricaté pimànica.”

18Núa Pablo, níái tàacáisi nuwàwalinácuéca pía cháí cuyàluta imáalàidáaná irìcu, núacata itànàa nía nucáapi iyúwa, íná nucáapíamicata nía. Picácué piimáicha yái nùyáanáca cháí presunái icapèe irìcu. Nuwàwaca Wáiwacali Jesús imànicué pirí cayábéeri, yàacáténácué pirí yái pimáapuèricuéca. Càicawani.

1 TESALONICENSES

Ìcàlìdacadatái walí cuyàluta ìwali:

1 Tesalonicenses: Yáasáidaca walí, “Jesucristo yàanàapínáca àniawa.”

Yái nadàbáanacátéwa níái yeebáidéeyéica Jesús Tesalónica irìcu, wàanàacani, Hch. 16. 6-10; 17.1-10. Pablo imànicanáamité pucháiba yàawiría àyapu néenibàa.

Nadàbacaté nabàlùadaca yái yàcalé Tesalónica, camuí 315, ipíchawáisetéca asáica Jesucristo.

Itànèerité cuyàluta:

Apóstol Pablo yái itànàaténi. 1.1; 2.18.

Pablo yàacawéeyéiná icàlìdaca Dios itàacái:

Silas, áibaalí ípidená Silvano, abéeri judíosàiri. Hch. 16.20.

Yácataté náiwitápu Jerusalén ìyacàlená irìcu níái wéenánái yeebáidéeyéica Jesús. Hch. 15.22,32,40; 1 P. 5.12.

Yá áiba yái Timoteoca, abéeri asàli ùuculìiri, uìrité úái abéechúa inanái judíosàatúa yeebáidéechúacaté Jesús. Quéwa yái yáaniricaté, càníiritaté judíosàirita, griegosàirité. Hch. 16.1.

Camuí itànàacatái yái cuyàlutaca:

Apóstol Pablo itànàacaténi chábade camuí, 50-51 néenibàa, asáica idénáamité Cristo, Corinto ìyacàlená néeseté.

¿Cánaté itànàa yái cuyàlutaca?

Pablo itànàacaté yái cuyàlutaca ichùnìacaténá yái nawènúadánacaté áiba iicácanáwa iyú, yái yéewáidáanacaté nía ìwali Jesucristo yàanàapínáca àniawa.

Timoteo, Silas yáapicha, nàanàacaté nacàlìdaca Pablo irí yái càiri tàacáisica.

Cuyàluta icàlìdéeri ìwali:

“Jesucristo yàanàapínáca àniawa.” 1 Ts 1.10; 2.19-20; 3.11-13; 4.13-18; 5.23,24.

Versículonái máiníyí cawènica:

1 Ts. 5. 23-24

1 TESALONICENSES

Nuwàwalicué pía

1 1 Núa Pablo, Silvano^a nacái, Timoteo yáapicha nacái, watànàacué pirí cuyàluta, píacué yeebáidéeyéica Jesús, Tesalónica* mìnanáica, iyéeyéica Wáaniri Dios yáapicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha nacái: Nuwàwaca Wáaniri Dios, Wáiwacali Jesucristo yáapicha, namànicuéca pirí cayábéeri mawèníta matuíbanáicaténacué nacái piwàwa.

Waicácué wawicáuwa Tesalónica mìnanáí manuíyéicaté iwàwa Dios iwéré

2 Imanùbacata watàaníca Dios yáapicha, yácué wawàwalica pía, yá nacái wàaca irí cayábéeri pìwalíisecué macáita. **3** Néeninamata wawàwalicuéca pía Wáaniri Dios yáacúalicu, manuícáinacué piwàwa Jesús iwéré, yácué pimànica yái íibaidacalésica, cáininácáinacué piicáca áibanái. Yá nacái càmitacué piméyàawa, abémáidata picùacuéca Wáiwacali Jesucristo yàanàanápínaca àniawa.

4 Wéénánái, wáalíaca cáinináca Dios iicácuéca pía, wáalíaca nacái yácataté iníwàacué pía irípináwa, yàasunái wenàiwipináwa. **5** Wacàlidacaalítécué pirí yái tàacáisi cayábéerica, càmitaté wàanàidacué pirí yáawami tàacáisita. Wáasáidatécué nacái piicá chàinisi, yái Espíritu Santo ichàinica weebáidéerica ìwali báisita. Iná píacué yáaliyéyiwa wáiwitáise ìwali wàya-caalíté píapichacué, wamànicaté cayábéeri wawàsi pirípinácué, cáininácáináté waicácuéca pía.

6 Néese, yácué pimànica càide iyúwacué piicáaná wàyaca, iyúwa nacái Wáiwacali íiwitáise iyáaná. Ewitacué peebáidaca Dios itàacái manuí yùuwichàacáisi yèewi, càicáaníta, yácué casímáica Espíritu Santo imànica piwàwa. **7** Idécáinacué naicáca naiwicáuwa pía, macáita níai yeebáidéeyéica Jesús iyéeyéica Macedonia yàasu cáli íinata, nía nacái iyéeyéica cháí Acaya yàasu cáli íinata. **8** Iná piináwaná ìwalíisecué, yá piyúdàacuéca áibanái icàlidaca

^a 1.1 Aibaalí íipidená Silas.

1.1 Hch. 17.1.

Wáiwacali itàacái áibanái irí, càmita abéeri Macedonia yàasu cáli íinatata, Acaya yàasu cáli néeni nacái. Macái yàcalé imanùbacata wenàiwica yáalía manuínacuéca piwàwa Dios iwéré, yá càmita iwàwacutá wíacata icàlidaca nalíni.

9 Iná wenàiwicata níái icàlidatè walí piináwaná iwali, cànínacalítè peedácuéca wía pìata-léwa cayába, cànínacalítè nacái iicácanáwa piwènúadacuéca píiwitáisewa yéénaiwanásinái íícha Dios irí, píibaidacaténacué Dios irí nacái, yái cáurica, báisiirica nacái, **10** picùacaténacué yàanàaca chènuníise yái Dios íirica, Dios icáucàidéericatè yéetácáisi íícha, yái Jesús ichúuliadéeripináca wía Dios ilúa íícha, yèeripinácawa néese.

Pablo íibaidacaté Tesalónica iyacàlená irìcu

2 **1** Nuénánái, píatacué yáaliéyèi wàasu wawàsi iwali wapáchiacaalítécué pía, cayábaté wàasu wawàsi ichàbacawa píapichacué. **2** Quéwa càide iyúwacué píalíánáwa waináwaná iwali, wàuwichàacatéwa manuísíwata ipíchawáisetéca wàanàaca pìatalécué. Nacuísacaté wía báawanama níái Filipos iyacàlè mìnánáica. Quéwa, yátè wàasu Dios yàaca wachàini wacàlidacaténacué pírí yái tàacáisi cayábéeri Dios néeséerica, nèewi níái yèeyéicawa wáipunita. **3** Yácáinái tàacáisi wéewáidéericuécá pía iyú, càmíirita

éeru íiwitáisesicata. Càmíirita nacái casacàa tàacáisicata. Càmita nacái wàanàacué wachìwáidaca píata, **4** yéewa cà wáimaca, idécáinàta Dios yáalimáidacaté iicáwa wía wáibaidáaná irí. Iná yéewa imàacaca wacàlidaca yái tàacáisi cayábéerica. Càmita wasíimáidacaténá wenàiwicata, quéwa wasíimáidacaténá Dios, yái yáaliéerica iicáca wawàwa, cayà-bacanámini, báawacanámi nacáini. **5** Píalíacuéwa nacái càmítatè watàaní pírícué cayábanaméeyèi tàacáisi iyú peebáidacaténacué walí. Càmita nacái wachìwáidacué pía weedácaténá walíwa píichacué palata. Dios yái yáaliériwa báisícata iwali yái wawàsica. **6** Càmita nacái wacutá wawàsi caináwanácaténá wía pipíchalécué, áibanái ipíchalé nacái. Quéwa apóstolnàicáiná wía, yá yéewapínáca wasutácuéca píicha wawàsita, quéwa càmita wamànini. **7** Iná wàyacaalítécué píapicha, wéewáidatécué pía cayába cáininéeri iyú, càide iyúwa cáinináaná abéechúa inanái icùaca yéenibe púubanaméeyéiwa. **8** Iná máinícáinacué cáinináca waicácuéca pía, yá casíimáisiwaca wacàlidacaté pírícué yái tàacáisi cayábéerica. Yá nacái wáalimácata wèepùadaca wacáucawa pìwalínacué wáibaidacaténacué píapicha. Iná cà imanuíca cáininacué waicáca pía.

9 Wéénánái, cawàwanáta piwàwalicuécá yái wáibaidáanáca

chàinisíiri iyú pèewibàacué èeríapinama, táiyápinama nacái, ipíchaná wasutáca píicha-cué iwèni yái wacàlidáanáca pirícué yái Dios itàacái cayábée-rica. **10** Iná piácué yáaliéyéiwa wàwali, Dios nacái, wàyacaalíté píapichacué, piácué yeebáidéeyéica Jesús iwali, wèepunícátéwa mabáyawanéeri iyú, machaníiri iyú nacái, canácatáita áibanái icháawàa waináwaná báawanama. **11** Iná píaliácuécawa nacái càinácaalíté wàalàacuéca pía càide iyúwa abéeri asíali yàalàacaalí yéenibewa, wachàiniadatécué nacái piwàwa píalimáwanama. **12** Yá nacái wachùuliacuéca pìyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná pìyacuéca, yái imáidéericuécá pía aléde icuacataléca yàasunái wenàiwicawa, icamaláná mèlumèluíri yèewiré.

13 Iná èeri imanùbacata wàaca cayábéeri Dios irí iwálíise yái peebáidáanacátécué Dios itàacái. Péemíacaalítécué wacàlidaca píriní, yáté peebáidacuécani. Càmita càitáde iyúwa asíanái itàacái, càitáde iyúwa Dios itàacái báisíiri iyáaná, yái íibaidéerica wawàwalicu cachàini, wía yeebáidaca Jesús iwali.

14 Nuénánái, idécué piicáca picáuwa níai Dios iwacáidéeyéica Jesucristo iwálíisená, iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, níai judíonái cà míiyéica yeebáida Jesús, yùuwichàidéeyéicaté manuísíwata Cristo iwálíisená. Càitáde

iyúwacué pía Tesalónica mìnánáica, péená judíonáitacué yùuwichàida pía nacái níai cà míiyéica yeebáida Jesús. **15** Níatái judíonái inuényéicaté Wáiwacali Jesús, càitáde iyúwaté nàawirináimi inúanáté profetanáimi bàaluité. Wía nacái nachùuliéyéi imusúacawa nàyacàlenái íicha. Iná càmita cayába Dios iicáca yái namàníirica. Yá nacái nabàlùacawa wenàiwica íipunita macáita. **16** Yá nacái càmita namàaca wacàlidaca Dios itàacái nalí níai cà míiyéica judíonái, nachùuliacaténáwa yùuwichàacáisi íichata. Iná iwálíise, yá máiníca namànica nabáyawanáwa manuísíwata. Quéwa Dios ilúa yúuwàapínacawa nàwali cáiwina.

Pablo iwàwa ipáchiaca àniawa Tesalónica mìnánái

17 Wéénánái, wàyacuéca píicha áibàalé, quéwa achúma èerita. Iná éwita càmita waicácué pía watuí iyúwa, càicáaníta wadèniacué pía wawàwalicuwa mamáalàacata. Iná máadàini wamànica wawàsi wàacaténácué waicáca píata. **18** Iná báisíta wawàwacaté wàaca waicácuéwa píatátá. Núa Pablo, nuwàwacaté nùaca nupáchiacuéca pía núawáisewata pucháiba yàawiría. Quéwa càulenácaté Camèniadacáiri imànica wáicha wawàsi, ipíchaná wàacawa píatalécué. **19** Quéwa wáaliacawa piacatacué níai

ibàluèyéicawa dàalanama Cristo ìwali. Casíimáica wawàwa pìwalíisenácué. Píatacué nacái wawènipiná, canùmaséepináca nacái wía pìwalíisenácué, Wáiwacali Jesús yàanàpinácaalí àniawa. **20** Iná báisíta pìwalíisenácué, yá yéewa wayanídacawa. Iná pìwalíisenátacué, yá wàaca cayábéeri Wáiwacali Jesús irí.

3 **1** Iná càmíicáináté wáalimá wàideniaca quirínama yái wawàwáanácuéca waicáca pía, yáté abédanamaca wawàwa wáapicha-wáaca ìwali yái wayamáanápínacawa walínáamitawa Atenas* ìyacàlená néenita. **2** Yá nacái wabànùacaté pìatalécué yái wéenásàiri Timoteo, íibaidéerica Dios yáapicha, iyú-dèerica wacàlidaca yái tàacáisi cayábéerica Cristo iináwaná ìwali, ichàiniadacaténácué piwàwa, iyú-dàacaténácué manuíca piwàwa nacái Dios iwéré, **3** ipíchanácué piméyàacawa ìwalíise yái yùuwichàacáisica. Iná idécué píalíacawa macáita wía yeebáidéeyéica Jesús ìwali, iwàwacutá wàuwichàapínacawa. **4** Iná wàyacaalítécué píapicha, yáté idéca wacàlidacuéca pírí ìwali yái wàuwichàanápínacawa macáita. Siùcade, yá ichàbacawa macáita càide iyúwaté wáimáanácué pírí.

5 Iná càmíicáináté nùalimá nuìdeniaca quirínama yái nuwàwáanáca nuicácuéca

pía, yá nubànùacaté pìatalécué Timoteo isutácaténácué yéemiawa pía, manuícaalícué piwàwa mamáalàacata Wáiwacali Jesucristo iwéré, achúmacáináté nuwàwa pìwalícué, isicúacáichaté idéca Camèniadacáiri yáalimáidaca iicáwa pía, pimànicaténácué pibáyawanáwa. Yásí mawènica yái wáibaidacalé wamàníiricaté píapichacué. **6** Quéwa idéca Timoteo yàanàaca wàatalé pìatanáiseuécé wàlisàitàacáwa. Yá icàlidacaté walí cayábéeri tàacáisi, manuícuéca piwàwa Jesucristo iwéré abémáidata, cáininácué nacái piicáca wía. Yá nacái piwàwalícuéca wía mayamáacata cáininéeri iyú, yá piwàwacuéca piicáca wía càitáde iyúwa wía nacái.

7 Iná ìwalíise wéenánái, éwita wàuwichàacawa manuí, yácué pichàiniadaca wawàwa, manuícáinácué nacái piwàwa Cristo iwéré. **8** Iná siùcade, idécáiná wáalíaca piyacuéca dàalanama Wáiwacali Jesús ìwali, yásí ichàiniadaca wawàwa manuísíwata.

9 Iná càmíita wayamáidapíná wàaca Dios irí cayábéeri piináwaná ìwalíiseuécé, máinícáinácué pisímáidaca wawàwa manuísíwata Dios yáacúalícu. **10** Iná èeri imanùbaca watàaníca Dios yáapicha pìwalícué, yéewacaténá wàacuéca waicáca pía,

wéewáidacaténácué pía ìwali yái iwàwacutéericawa pirícué qui-ríta, manuícáténácué piwàwa Dios iwéré mamáalàacata.

11 Iná siùcade, wasutáca Wáaniri Dios íicha, Wáiwacali Jesu-cristo íicha nacái, yéewanápiná imàacaca walí àyapu wàacaténá wapáchiacuéca pía mesúnamáita. **12** Wasutáca nacái Wáiwacali íicha idàwinàidacaténá wawàwalícu mamáalàacata yái cáinináanácuéca piicáyacacawa canánama Cristo ìwaliísená, áibanái nacái, càide iyúwa cáinináanácué waicáca pía. **13** Iná càì wasutáca macáita piwalícué yéewacaténá Wáiwacali Jesús ichàiniadacuéca piwàwa, càmicaténácué nacái pimàni báawéeri Wáaniri Dios ipíchalé, idécaténácué màulenáca pía yàasu èeri Wáiwacali Jesús yàanàapínacaalí náapicha macáita níái yàasunái wenàiwica idéeyéica iseriaca irípináwa.

Iwàwacutá wàyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná

4 **1** Wéenánái, wasutácué pícha wawàsi Wáiwacali íipidená ìwali, wàalàacué pía nacái. Iwàwacutácué pìyaca abémáidata càide iyúwa Dios iwàwáaná, càide iyúwaté wéewáidáanácué pía, iyúwa nacái pìyáanácué siùcade. **2** Iná idécué pialíacawa nàwali níái tàacáisica wéewáidéeyéicuéca pía iyú, càide iyúwa Wáiwacali ichùulianá wamànica.

3 Dios iwàwaca pìyacuéca mabáyawanáta. Iná iwàwacutácué piicáca píichawa déecuta yái namànínáca nainá iyúwa báawéeri náapicha níái càimíyéica nàacawéerinái. **4** Iwàwacutácué pialíaca pìyaca piacawéetúta yáapichawa cáimiétacanéri iyú pialimáwanama, cáalíacáiri iyú nacái càide iyúwa Dios iwàwáaná wàyaca úapicha. **5** Picácué pibatàa máiní piiná iináiná imawèniadaca pìiwitáise càide iyúwa namàníná, níái càimíyéica yáaliawa Dios ìwali. **6** Càmita iwàwacutá áiba imànica báawéeri iiná iyúwa uápicha, úái yàacawéetúaca, yái yéenasàiricawa Cristo ìwaliísená. Càmita nacái iwàwacutá ichiwáidacani. Níái imàníyéica càiri bayáwanásica, Wáiwacali yùuwichàidapíná nía macáita càide iyúwaté wacàlidáanácué pirí ìwali quéecha. **7** Càmita Dios imáida wía wamànicaténá wabáyawanáwa. Imáida wía wàyacaténá mabáyawanéeri iyú. **8** Iná yái yáamèrica yái tàacáisi wacàlidéerica, càmita yáamàa wía, yáamàaca Dios yái yèericuéca pirí yàasu Espíritu Santowa.

9 Quéwa ìwali yái cáinináanácuéca piicáca péenánáiwa, càmita iwàwacutá watànàacuéca pirí ìwali, idécáinácué Dios yéewáidaca pía nàwali, cáininácaténácué piicáyacacawa. **10** Báisíta cáininácuéca piicáca macáita níái wéenánái

Cristo ìwalíisená ìyéeyéica Macedonia yàasu cáli íinata. Quéwa càicáaníta, wasutácué píicha wawàsi manuísíwata, cáininácaténácué piicáca nía quéwanáta. **11** Píalimáidacué pìyaca matuíbanáita píapicha-wáacawa, píibaidacué piasu íibaidacalésitawa, pidèniacaténácué yái pimáapuèrica càide iyúwaté wachùulianácué pía quéecha, **12** pìyacaténácué machacànita macái ipíchaléta yéewacaténácué nàaca píimiétacaná, níái càmiíyéica yeebáida Jesús, ìwalíise yái iicácanáwacuéca pìyaca, ipíchanácué pisutáca áibanái íicha yái pimáapuèrica.

Wáiwacali yàanàapínáca àniawa

13 Wéénánái, wawàwacué píalíacawa càinácaalí wawàsica yái ichàbapínáwa nalí níái idéeyéicaté yéetácawa, quéwa iiméeyéica Jesús ìwali, ipíchanácué achúmaca piwàwa càide iyúwa áibanái, níái càmiíyéica icúa icáuca càmiírica imáalàawa. **14** Iná càide iyúwa weebáidáaná Jesús yéetácatéwa, yá nacái Dios icáucàidacatèni yéetácáisi íicha. Càipínácata nacái Dios icáucàidaca níái idéeyéicaté iimáca Jesús ìwali.

15 Iná yái tàacáisi càirica wacàlidaca pirícué, yácata Wáiwacali yéewáidáaná wía. Càì íimacade:

Wíasa cáuyéicáwaca mamáalàacata cháì èeri iricu, iwéréta Wáiwacali yàanàapínáca wàwali, càmitàacá wàapínáwa napíchalé níái idéeyéicaté yéetácawa. **16** Wáiwacalita yái iricùapínáwa chènuníise cachàiniwaca isàna càide iyúwa Arcángel^b isàna, iyúwa nacái Dios yàasu trompeta isàna. Yá nacáucaapínáca yéetácáisi íicha níái yéetéeyéimicawa, yeebáidéeyéicaté Cristo ìwali quéecha. **17** Néese wía cáuyéicáwaca néenialí, yeedápináca nacái wía ráunamáita itécaténá wía acalèenái yèewiré abédanamata náapicha níái idéeyéica icáucaacawa, yéetéeyéicatéwa Cristo ìwali, wáipunitáidacaténá Wáiwacaliwa cáuli iricuta. Yásì wàypínáca Wáiwacali yáapichawa càiripínáta.* **18** Iná pichàiniadacué piwàwawa nayú níái tàacáisináica, ipíchanácué achúmaca máiní piwàwa péenánái yéetácaalícuéwa píicha.

5 **1** Wéénánái, quéwa ìwali yái èeri Wáiwacali Jesús yéénáiwana yàanàacatáipínáca, càmita iwàwacutá nutànàacuéca pírí ìwali. **2** Idé-cué píalíacawa cayába ìwali yái Wáiwacali yàanàapínácaalí àniawa, yàanàapínáca càmicatáita èeri mìnánái icúa yàanàaca càide iyúwa abéeri cayéedéeri yàanàacaalí

^b 4.16 Abéeri ángel cachàiníiri, cáalíacáiri nacái ángelnái íiwitápu.
4.15-17 1 Co. 15.51-52.

táiyápi.* **3** Néenialí, càicaalí wenàiwicanáí íimaca iríwa: “Idé-casí matuíbanáica wàyaca siùcade, canáca quirínama ùuwicái.” Yásí yùuwichàacáisi yúuwàapinácawa nàwali isicúata, imáalàidacaténá náicha yái matuíbanáináca nàyaca. Càide iyúwa cáiwicaalí ùiri isicúata úái inanái idéericuí-chúaca, matuíbanáichúaca iyaca. Iná càipináta càmita náalimá nachùuliacawa níái èeri mìnánáica.

4 Quéwa píacué wéenánáica, càmíiyéita iya catéeri irícu quirínama, ipíchanácué icalùadaca pía yái Wáiwacali yàasu èeripináca yàanàaca, càide iyú cayéedéeri yàanàacaalí iyéedùaca isicúata.

5 Píacué idéeyéi cayába íiwitáise macáita, íná yéewa pimànicuéca cayábéeri wawàsita càide iyúwa wàyacaalí amaléeri irícu, iyúwa nacái wàyacaalí èeríapi. Iná wía yeebáidéeyéica Jesús, càmita báawa wáiwitáise quirínama càide iyúwa níái wenàiwica iyéeyéica mamáalàacata catéeri irícu. **6** Iná càmita iwàwacutá máiwitáiseca wàyaca, càide iyúwa níái càmíiyéica yeebáida Jesús, iyéeyéica càide iyúwa iiméeyéi. Càmita iwàwacutá matuíbanáica wàyaca. Iwàwacutá wacùaca Wáiwacali yàanàaca wàwalíná. Yá nacái iwàwacutá wàyaca cáaliacáiri iyú. **7** Níái iiméeyéica, táiyápiiyéita

iimáca, càita nacái níái icàméeyéica, táiyápiiyéita nacái icàmaca.

8 Quéwa wía amaléeyéica íiwi-táise, iwàwacutá wàyaca cáaliacáiri iyú, idécáiná weebáidaca Jesús, yá nacái cáinináca waicáca áibanái, càide iyúwa wáyàacaalí wàwaliwa yái wàucuta ibàlianáca. Wacùaca nacái wàyaca wachúuliapinácawa yùuwichàacáisi íicha càide iyúwa wáyàacaalí wáiwita iwaliwa sìeru icàyuwaníná.*

9 Càmitaté Dios iníwàa wía yùuwichàidacaténá yàasu yùuwichàacáisi irículéwa. Iníwàacaté wía ichúuliadacaténá wía yùuwichàacáisi íicha, Wáiwacali Jesucristo iwálíisená, **10** yái yéetéericatéwa wàwalíná, yéewacaténá wàyaca yáapicha. Iná canácata wawàsi, éwitaca cáuca wía, idécaalí nacái wéetácawa. Mayamáacata wàyapináca yáapicha yàasu èeri yàanàaca wàwalíná. **11** Iná pichàiniadacué piwàwawa, pichàiniadacaténácué áibanái iwàwa. Piyúdàacué nacái áibanái idàwinàacawa Cristo iwali càide iyúwacué pimàníiná pìyaca siùcade.

Wía yeebáidéeyéica Jesús iwali, iwàwacutá wàyaca càide iyúwa yèeyéi Dios íimiétacaná

12 Píacué wéenánáica, wasutácué pìcha wawàsi. Iwàwacutácué pìaca náimiétacaná níái íibaidéeyéica

pèewibàacué, itéeyéicuéca píiwi-tápu Wáiwacali itàacái ìwali, yàalèeyéicuéca pía nacái. **13** Piacué náimiétacaná manuísíwata, cáininácué nacái piicáca nía ìwalíise yái íibaidacalési namàníiricuéca pèewibàa. Piyacué nacái matuíbanáita píapichawáacawa.

14 Wéenánái, wasutácué nacái píicha áiba wawàsi quiríta. Píalàacué níái ínuíyéica íibaidaca. Pichàiniadacué nawàwa níái achúmèeyéica iwàwa. Piyúudàacué níái machawàaquéeyéica ííwítáise, macáitacué píideniaca píichawáaca macái wawàsi éeréeri iyú.

15 Cayábacué píicha, ipíchanácué pèepùadaca piríwáaca íipuinási báawéeri iyú. Pimànicáitacué piríwáaca yáawami cayábéerita macái wenàiwica iríta nacái.

16 Casíimáicué pìyaca mayamáacata èeri imanùbaca. **17** Picácué pimàaca pitàanáica Dios yáapicha. **18** Piacué cayábéeri Dios irí, càinácaalíta wawàsica yái ichàbacuéwa pirí, yácáináta Dios iwàwéericué píicha, piacué ìyèeyéica Cristo Jesús yáapicha.

19 Picácué pimáisanía Espíritu Santo íibaidaca piwàwalicu.^c **20** Picácué píamàa yái tàacáisi Espíritu Santo yáasáidéerica nalí níái icàlidéeyéicani. **21** Píalimáidacué

piicáwa macáita yái tàacáisi nacàlidéerica, piacué yùuwíná cayába, néese, yácué peedáca yèewíise yátái cayábéerica.

22 Píibàacué píawawa macái báawéeri ííwítáaná íicha.

23 Watàanáica Dios yáapicha imàacacaténácué pìyaca matuíbanáita, pimànicaténácué nacái abémáidata càide iyúwa Dios iwàwáaná pìyaca picáuca iyúwa, píiwítáise iyúwa, piiná iyúwa nacái macáita. Iná pìyacué abémáidata mabáyawanéeri iyú iwéréta Wáiwacali Jesucristo yàanàapínaca àniawa. **24** Yái Dios imáidéericuéca pía, imànipínaca càide iyúwacué íimáaná pirí. Iná báisita imànipínaca càide iyúwa íimáaná.

Nuwàwalicué pía, Dios imànicué nacái pirí cayábéeri

25 Wéenánái, pitàanicué nacái Dios yáapicha wàwali. **26** Pitàidacué macáita níái wéenánáica Cristo ìwalíisená. Pisùsùacué nanànii ìwali cáimiétacanéeri iyú.^d

27 Iná nuchùuliacué pía Wáiwacali íipidená ìwali, piléecué wéenánái irí macáita yái cuyàlutaca.

28 Nuwàwaca Wáiwacali Jesucristo yàacuéca pirí cayábéeri macáita. Càicawani.

^c **5.19** Iwàwáaná íimaca, càmicaalí wamàaca Espíritu Santo íibaidaca wáapicha, yá càicáaníde iyúwa wachàcáidacaalí quichái ipèrùu.

^d **5.26** Níái judíonái, griegonái nacái, nía nacái wawáimináica nasùsùaca nanànii ìwaliwáacawa, natàidacaalí néenánáiwa náasáidacaténá cáinináca naicáca nía.

2 TESALONICENSES

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

2 Tesalonicenses yáasáida walí, “Càmitàacá idé néréca èeri, Wáiwacali Jesu-cristo yéenáiwana yàanàacatáipináca.”

Tesalonica: Yái yàcalé Tesalónica, yácataté náiwitápu macáita níai yàcalénáica Macedonia yàasu cáli néeni. Máiniirité nacái càasuca canánama ícha.

Pablo yàanàacaté yàcalé Tesalónica iriculé, imànicaalíté pucháiba yàawiría àyapu, icàlidacaalíté yèepunícawa yái Tàacáisi cayábéerica.

Itànèeri cuyàluta:

Yácata apóstol Pablo yái itànàaténì. 2 Ts. 1.1; 3.17.

Camuí itànèerité iricu cuyàluta:

Apóstol Pablo itànàacaténì, chábade camuí 50-51 néenibàa, asáica idénáamité Cristo. Yái pucháibáanaca cuyàluta tesalonicensenái irí, itànàacaténì abénaméeyéi quéri idénáami, idécanáamité itànàaca yái idàbáanéericaté itànàaca cuyàlutaca, Corinto ìyacàlená néeseté.

Níai pucháiba cuyàlutaca, níacataté idàbéeyéité Pablo itànàaca cháí Wàlisài Testamento iricu.

¿Cánápinaté itànàa yái pucháibáanaca cuyàluta tesalonicensenái irí?

Ichùnìacaténaté yái camíiricaté náalía néemiaca iricu yái idàbéericaté itànàaca cuyàlutaca. Iwali yái Cristo yàanàapináca àniawa.

Cuyàluta icàlidéeri ìwali:

Càmitàacá Wáiwacali yéenáiwana yàanàa, iwéréta idépináca yàanàaca yái asíali Cristo yùuwideca cháí èeri iricu.

Irìcu cuyàlutaquéi wàanàa tàacáisinái ichàiniadéeyéi wawàwa, icàlidacatái amaláwaca yái Cristo yàanàanápínáca àniawa. Yàalàaca nacái nía ìwali yái áibanái imànínáca yùuwidewa nía.

2 TESALONICENSES

**Pablo iwàwalica níai
yeebáidéeyéica Jesús,
Tesalónica mìnanaíca**

1 1 Núa Pablo, Silvano^a yáapicha, Timoteo nacái, watànàacué pirí cuyàluta, piacué yeebáidéeyéica Jesús ìwali Tesalónica ìyacàlená irìcu, iyéeyéica Wáaniri Dios yáapicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha nacái.

2 Nusutá Wáaniri Dios íicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha, yàacaténacué pirí cayábéeri mawènitá, imàacacaténacué nacái pìyaca matuíbanáita.

**Pablo yàaca Dios irí
cayábéeri nàwali**

3 Nuénánái, iwàwacutá wàaca Dios irí cayábéeri èeri imanùbaca pìwalicué, yácáináta iwàwacutáaná wamànica manuícáténacué piwàwa Jesús iwéré abémáidata, cáininácaténacué nacái piicáyacacawa macáita. 4 Iná ìwalíise, yá casíimáica wawàwa pìwáliise, náapicha níai áibanái

Jesucristo yàasunái wenàiwicaca, pìideniàcáinacué yái báawéeri namàníricuéca pirí, manuícáinacué nacái piwàwa Jesús iwéré, éwitacué namànica pirí báawéeri, áibanái yùuwichàacáisi nacái. 5 Iná ìwalíise, yacué píasáidaca Dios imànipinacuéca pirí machacànita wawàsi cayábéeri iyú nacái, yéewacaténacué iicáca pía càide iyúwa níai yéewéeyéipináca iwàlùacawa aléde icùacataléca yàasunái wenàiwicawa, yái piuwichèericuécawa ìwalíná siùcade.

6 Yái Dios imànica wawàsi machacànita, íná cayábacata yùuwichàidapínáca níai imàaquéeyéicuéca piùwichàacawa siùcade.

7 Quéwa piacué yùuwichèeyéicawa siùcade, Dios imàacacué piyamáidacawa wáapicha Wáiwacali Jesús yàanàapínacaalí àniawa chènuníise, yàasu ángelnái cachàiníiyéi yáapichawa. 8 Yàanàapínáca chènuníise, yùuwichàidacaténá macáita níai càníiyéica iwàwa yáalíacawa

^a 1.1 Silvano: Aibaalí nàa íipidená Silas.

Dios ìwali, càmmíyéica nacái iwàwa yeebáida yái tàacáisi cayábéerica Wáiwacali Jesucristo iináwaná ìwali. **9** Yái yùuwichàacáisi yùuwichàidéeripiná iyú nía, iyapiná nálì càiripináta. Yá nàypiná déeculé Jesucristo íicha càmicaténá naicá ichàini manuírì quirínama. **10** Càipiná ichàbacawa yàasu èeri Jesús yàanàaca. Yá yàasunái wenàiwica mabáyawanéeyéi yàapiná irí cayábéeri, nacalùadapiná nacái naicàcani, macáita níái yeebáidéeyéica Jesucristo. Píapinátaqué áibanái náapicha, idécáinácué pee-báidaca ìwali yái tàacáisi cayábéeri wacàlidéericuéca pírì.

11 Iná ìwalíise, yá watàaníca Dios yáapicha èeri imanùbaca pìwalicué, wàasu Dios iyúudàacaténácué pìyaca càide iyúwa iwàwáaná, píacué imáidéeyéica, pìmanícaténácué macái cayábéeri wawàsica yái piwàwéericuéca pìmaníca. Yá nacái íibaidacalési pìmaníricuéca pìyaca, manuícáinácué piwàwa Jesucristo iwéré. **12** Watàaníca Dios yáapicha pìwalicué, yéewacaténá áibanái yàaca cayábéeri Wáiwacali Jesucristo íipidená ìwali pìwalíisecué, nàacaténá nacái píimiétacanácué ìwalíise, càide iyúwa imanuíca cáinináca wàasu Dios iicáca wía Wáiwacali Jesucristo yáapicha.

Pablo ichùnà icàlidaca ìwali yái Cristo yàanàanápínaca àniawa

2 **1** Nuénánái, wawàwacué wacàlidaca pírì ìwali yái Wáiwacali Jesucristo yàanàanápínaca àniawa, yá nacái wàwacáidàanápínacawa yáapicha.* Iná wasutácué píicha wawàsi manuísíwata, **2** càmicaténácué pibatàa cachìwéeyéi iwènúadaca píiwitáise mesúnamáita. Picácué nacái pibatàa nacalùadaca pía, éwita náimacuéca péemia espírituca yái icàlida walíni. Aiba tàacáisi iyú nacái, náimacaalícué pírì apóstolnáica níái itànàa walí cuyàluta, Wáiwacali idéenácasa yàanàaca, picácué pee-báida nálì. **3** Picácué pìràaca áibanái imèniadaca pía, canásíwata. Wáiwacali ipíchaca yàanàaca, iwàwacutápiná madécaná wenàiwica yàacawa Dios íipunita. Yá nacái yàanàapínaca yái asìali máiníirica báawaca ichàbanamawa Dios yùuwichàidéeripináca càiripináta.

4 Yái asìalica, yàapínacawa náipunita macáita níái idènièyéica Dios íipidená, nía nacái yèeyéica íimiétacaná. Càita imàlùdapináca Dios icapèe, yá nacái iwàwapínaca imànica yáawawa càide iyúwa Dios.

5 Iná piwàwalicué yái nùyacaalítécué píapicha, càicaté núumacuéca pírì ìwali ichàbàanápínáwa yái càiri

wawàsica. **6** Iná píacué idéeyéi yáa-
lìacawa càinàcaalí yái càmiirica
ibatàa yáasáidacawa siùcade,
ipíchanáca yáasáidacawa ipícha-
wáise yái èeri Dios imàacatáica irí
wawàsi.

7 Quéwa yái íiwitáise ichàini báa-
wéerica iyúwa íináidáaná imànica,
idéca idàbacáwa ibàacanéeri iyú,
cháí èeri irícu. Quéwa iyaca abéeri
yái càmiiricáwaca ibatàa yáasáida-
cawa siùcade. Yàasu èeri yeedácawa
síisài, yásí imànica càide iyúwa
iwàwáaná.

8 Néese, yásí yáasáidapínacawa
yái báawéeri asialica, yái Wáiwacali
Jesús imàaquéeripínaca
yùuwichàacawa càiripináta èeri
imáalàacaalíwa, màulenéeri
wawàsi iyúta, iyúwa wapùacanámi
achúméeri wawàsi, yàanàapínacaalí
àniawa ichàini icamaláná iyúwa.

9 Yái asiali cabáyawanéerica,
yàanàapínaca Camèniadacáiri
ichàini iyú. Iná ichàini manuíri
iyúpiná imàni yái càmiirica
wenàiwica idé imànica,
ichìwáidacaténá iyú wenàiwica.

10 Yá nacái ichìwáidapínaca nía
madécaná bayáwanási íiwitáaná
iyú, ichìwáidacaténá níai yúu-
quéeyéicawa, càmicáináté
nawàwa yái Dios itàacái báisiirica,
nachúuliéripínacatéwa iyú yùuwi-
chàacáisi íichata. **11** Iná iwálíse, yá
Dios ibànùapínaca nalí abéeri íiwitái-
sesi cachàiniíri, imèniadacaténá nía
yéewacaténá neebáidaca ichìwa iwali,
12 yéewacaténá Dios yùuwichàidaca

macáita níai càmiíyéica yeebáida yái
tàacáisi báisiirica, casíimáiyéicaté
imànica ibáyawanáwa.

**Pablo yéewáidaca càinàcaalí
náiwitáise iicácanáwa nàyaca,
níai yeebáidéeyéica Jesús**

13 Quéwa wía, mayamáacata
iwàwacutá wàaca Dios irí cayábéeri
pìwalíisecué, píacué wéenánái
cáininéeyéica waicáca. Píacué
idéeyéicaté Dios iníwàaca èeri
ipíchawáiseté ichúuliadacaténacué
pía yùuwichàacáisi íicha. Yá nacái
Espíritu imàacacuéca pìyaca càide
iyúwa Dios iwàwáaná, idécáinacué
peebáidaca iwali yái tàacáisi báí-
síirica. **14** Yáté imáidacuéca pía iyú
yái tàacáisi cayábéeri wacàlidéeri-
cuéca pirí, yéewacaténacué nàaca
píimiétacaná abédanamata Wáiwacali
Jesucristo yáapicha.

15 Iná píacué wéenánáica, pìya-
cué dàalanama Dios itàacái iwali
abémáidata. Picácué piimáicha níai
yéewáidáaná wéewáidéeyéicuéca
pía iyú núawáisewata, nía nacái
nutànèeyéica pirícué cuyàluta irícu.

16 Iná yátái Wáiwacali
Jesucristoca, Wáaniri Dios yáa-
picha, cáininéericaté iicáca wía,
ichàiniadéerica nacái wawàwa
càiripináta, wacuèrica nacái
yàanàaca wàwalíná, ichúulia-
dacaténá wía yùuwichàacáisi íicha,
17 yéewacaténá ichàiniadacuéca
piwàwa, imàacacaténá imusúaca
cayábaca macáita yái picàlidéeri-
cuéca, píibaidéericuéca nacái.

Pitàanícué Dios yáapicha wàwali

3 1 Imáalàidáaná, píacué wéenánáica, pitàanícué Dios yáapicha wàwali yéewacaténá wamàacaca Wáiwacali itàa-cái yàanàaca áibanái irí caquialénamata, yéewacaténá nacái needácani cáimiétaquéri iyú càide iyúwaté pimàníinácué. 2 Pitàanícué Dios yáapicha wàwali yéewacaténá icùaca wía náicha níái báawéeyéica íiwitáise wenàiwica, iwàwéeyéica imànica walí báawéeri, càmicáiná macái wenàiwica iwàwa yeebáida Jesucristo ìwali.

3 Quéwa Wáiwacali imànipináca macáita càide iyúwa íimáaná pirí-cué. Iná yácata ichàiniadapínácué piwàwa, yá nacái icùapínácuéca pía báawéeri íicha.

4 Yá nacái wàaca cayábéeri Wáiwacali irí, idécáiná wáa-líaca pimànicuéca pìyaca càide iyúwaté wáimáanácué pirí, iyúwa nacái pimàníinápinácué mamáalàacata pipíchaléwa. 5 Iná wawàwa Wáiwacali iyúudàa-cuéca pía, píalíacaténácué ìwali yái cáininánáca Dios iicáca macáita, ichàiniadacaténácué nacái piwàwa, píideníacaténácué yùuwichàacáisi càide iyúwaté Cristo ìidenianáni.

Macáita iwàwacutá wáibaidaca

6 Píacué wéenánáica, wachùu-licué pía Wáiwacali Jesucristo íipidená ìwali, càmicaténácué píacawéerida níái wéenánái

càmíiyéica iwàwa íibaidaca, nía nacái càimíiyéica iwàwa iyaca càide iyúwa wéewáidáanácué pía. 7 Iná idécué píalíacawa wàwali cayába, càinácaalí iicácanáwa iwàwacutácué pìyaca. Pìya-cué càide iyúwa wàyáaná. Wía, càmitaté wàya pèewibàacué càide iyúwa níái ínuíyéica. 8 Càmitaté nacái wayáacué píicha yàacàsi mawènitá. Wáibaidacaté walíwa cachàini èeriápi, táiyápi nacái, ipíchaná càulenácaté wía pirí-cué. 9 Ewitaté wadèniaca wawàsi wasutácaténácué píicha yái wamáapuèrica, càicáaníta, yáté wáibaidacáita wáasáidacaténácué pirí iicácanáwa iwàwacutá wàaca, pimànicaténácué càì. 10 Wàya-caalítécué píapicha, yáté idéca càica wáimacuéca pirí: Yái càimíirica iwàwa íibaidaca, yá nacái càmita iwàwacutá iyáaca iyáacaléwa.

11 Idécáiná wéemíacuéca piináwaná, nàyacuéca pèewi abénaméeyéi péená càimíiyéita iwàwa íibaidaca, éwita achúméeri íibaidacalésipiná. Caséeca nèepuníca náiyàacawa áibanái yàasu wawàsi ìwali, nasèiwicaca nalí wawàsi. 12 Iná níái ínuíyéica iwàwacutá wàalàaca nía wachùulíacaténá náibaidaca Wáiwacali Jesucristo íipidená ìwali, namàacacaténá nasèiwicaca áibanái irí wawàsi, nàacaténá náibaidaca nalíwa yéewacaténá needáca nayáapínáwa.

13 Quéwa píacué wéenánáica, picácué piméyàa pimànica cayábéeri. **14** Iná cawinácaalí càmita yeebáida iyúwa wachùulianácué pimànica irícu yái cuyàlutaca, yácué picàlidaca iináwaná ìwali macái wenàiwicanái yáacúalìcu. Picácué nacái piàcawéeridani, yéewacaténá báicani ibáyawaná ìwalísewa. **15** Quéwa picácué pimàni piùwide iyúwani, piàlàacáitacuéni càide iyúwa wàlàacaalí abéeri wéenàsàiriwa.

Yácata imanùbaca

16 Yái Wáiwacali, matuíbanáirica imànica

wenàiwica iwàwa, nuwàwaca imàacacuéca piyaca matuíbanáita èeri imanùbaca, éwita madécaná wawàsi ichàbacuécawa pirí. Iná Wáiwacalita yàacawéeridacué pía macái èerita.

17 Núa Pablo, nucáapiamicata níai tàacáisinái nuwàwalinácuéca pía. Yácata iicácanáwa nutànàaca nía macái cuyàlutanái iricubàa, níai nuchùulièyéica natànàaca nulí, píalíacaténácué nùasucata yái cuyàlutaca.

18 Nuwàwaca Wáiwacali Jesu-cristo imànicuécaca pirí cayábéeri mawènita macáita. Càicawani.

1 TIMOTEO

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

1 Timoteo: “Yáasáida walí ìwali, yái Icuèrica níái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús.”

Wéemìa Timoteo iináwaná ìwali:

Yái Timoteo abéeri ùuculiiri, apóstol Pablo icuèrité yáapichawa, yéewáidéerité nacái, yácáínaté idéeri yáaliacawa íicha madécaná wawàsi ìwali.

Timoteo, yàacatéwa Pablo yáapicha, yàacaalíté imànica pucháibáaná àyapu, ìyacaalítéca Litra ìyacàlená ìricu, Galacia yàasu cáli néeni. Hch. 16.1-4.

Uái yáatúa uípidenaté Eunice, yeebáidéechúaté Jesús, Abéechúa judíosàatúa. Yáanirité abéeri griegosàiri. Cáminaté Pablo icàlidaca Tàacáisi cayábéeri Timoteo ìrí, yéewacaténaté yeebáidaca Jesús ìwali. 1 Ti. 1.2; 2 Ti. 1.2; 1 Co. 4.17.

Níái cuyàlutanái, 1 Timoteo, 2 Timoteo, Tito nacái, Pablo itànàacaté níái cuyàlutanáica nalípiná níái icuèyéica níái yeebáidéeyéica Jesús.

Itànèerité cuyàluta:

Apóstol Pablo itànàacaténi. 1 Ti. 1.1; 2 Ti 1.1; Tit 1.1.

Camuí itànèerité ìricu yái cuyàlutaca:

Pablo itànàacaténi chábade camuí 62, néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

¿Sísàanaté itànàa cuyàluta?

Cáminaté Pablo itànàacani, Macedonia yàasu cáli néese.

Cuyàluta icàlidéeri ìwali:

Yái Jesucristo yàasu úwica, iwàwacutá imànica ùuwicái cayába yùuwidenái ìpunitawa. 1 Ti. 1.18.

Versículo máiníiri cawènica:

1 Timoteo 6.20.

1 TIMOTEO

Pablo iwàwalica Timoteo

1 1 Núa Pablo, Jesucristo yàasu apóstol,^a ichùuliaca yái wàasu Dios ichùuliadéerica wía yùuwichàacáisi íicha, Jesucristo yáapicha, yái wacuèrica yàanàaca wàwalíná.

2 Timoteo, pirí nutànàa yái cuyàlutaca, pía nuiquéerica báisíta càide iyúwa nuìrisíwa, peebáidacáiná ìwali yái nuebáidéericaté: Nuwàwa Wáaniri Dios, Wáiwacali Jesucristo yáapicha, naicáca pipùalé mawènitá ìwali yái pimáapuèrica, matuíbanáicaténá piwàwa.*

Picùà yái tàacáisi báisíirica náicha níái yéewáidéeyéica áiba yéewáidáaná

3 Nùacaalítéwa nùyaca Macedonia yàasu cáli néré, yáté nusutáca píicha wawàsi piyamáacaténátéwa Efeso iyacàlená néenita, pialàacaténaté chàinisíiri iyú níái asíanái càmiíyéica yéewáida machacànita, càmicaténá néewáida quirínama ìwali,
4 píimacaténá nalí, picácué piùca èeri péemíaca béeyéimi itàacái, síisàanacaalíté nadàbawa, càmiírica

wáalimá wamáalàida wáalíacawa ìwali. Càiri wawàsi ìwalíise wenàiwicanái icuísayacácawa. Yá càmita wáalíawa ìwali yái Dios yàasu íibaidacalésica, namàníirica níái manuíyéica iwàwa iwéré. Iná siùcade, càita nuchùulia pimànica àniawa.

5 Càì nuchùulia picàlidaca nalí yéewacaténá cáinináca naicáyacacawa báisíta, quéwa yái imusuéricawa síisài nawàwa masaquèeri irìcuíse, náiwitáise masaquèeri yáapichawa, báisícaalí manuíca nawàwa Dios iwéré.

6 Abénaméeyéi idé iméeràacawa déeculé tàacáisi báisíiri íicha. Siùcade, yá nacàlidáidaca ìwali yái tàacáisi mawèníirica. **7** Nawàwaca wenàiwica iicáidaca nalí càide iyúwa níái yáaliyéica yéewáidaca Dios yàasu ley. Quéwa càmita náalía ìwali yái néewáidéerica, càmita nacái náalía néemíaca íimáaná yái nawàwéerica néewáidaca.

8 Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesús, wáalíaca cayábaca níái Dios itàacái ichùulièyéica wéewáidacaalí nayú machacànita càide iyúwa

a 1.1 Apóstol: Imáaná, yái Jesucristo ichùullerica íibaidaca, yá ibànùaca yàawa yàacaténá icàlidaca itàacái.

1.2 1 Co. 4.15; Gá. 4.19.

náimáaná. **9** Wáaliácawa nacái càmítatè Dios imàaca níái Tàacáisi Ichùulièyéica nàalàacaténá níái iyéyéica machacàníiri iyú. Nàyacatè nàalàacaténá níái yáamèeyéica Dios, càmíiyéica nacái yeebáida itàacái, càmíiyéica imàni áibanái ichùuliaca, càmíiyéica yàa Dios ímíétacaná, imàníiyéica ibáyawanáwa abémáidata, càmíiyéica yàa ímíétacaná yái áibanái imàníirica Dios irí, càmíiyéica nacái cayába iicáca Dios íbaidacale, níái inùeyéica isèenáiwa, macáita níái inùeyéica wenàiwica. **10** Dios itàacái yàalàaca nacái níái imàníiyéica báawéeri íná iyúwa. Nalí nacái níái iiméeyéica inacáiri asiali yáapichawa, nía nacái iwéndéeyéica wenàiwica áibanái irí nàasu wenàiwicacaténá nía, cachìwéeyéi irí nacái. Nalí nacái níái “¡báisita Dios!” ímíeyéica, quéwa nachìwata. Nalí macáita níái yèeyéicawa ípunita yái Dios itàacái yéewáidéerica wía machacànita, **11** càide iyúwa ímáaná yái tàacáisi cayábéeri cachàiníirica, Dios mabáyawanéeri itàacáica, yái càiri ichùuliaca nucàlidaca áibanái irí.

Pablo yàaca cayábéeri Jesús irí, iicácáiná ipùalé

12 Nùaca cayábéeri Jesucristo irí, yái Wáiwacalica, ichàiniadéericatè nuwàwa, iicácáinaté núa càide

iyúwa yái yáaliméeripinacaté imànica irí yái íbaidacalésica càide iyúwa iwàwáaná.

13 Quéechaté nutàani báawanama Cristo ípidená ìwali, nupìadáidatè nacái níái yeebáidéeyéica ìwali, nucuísacaté nía báawéeri tàacáisi iyú. Càicáaníta, yáté Dios iicáca nupùalé manuísíwata, numànitè yái wawàsica néenialí, càmíicáinaté nualía báawéericani, càmíicáinaté nacái nuebáida Jesús.* **14** Quéwaté máini cáinináaná Wáiwacalica iicáca núa, yáté imànica nulí cayábéeri mawènitá. Yáté imàacaca nuebáidaca itàacái yéewacaténá nacái cáinináca nuicáca áibanái Jesucristo ìwalíisená.

15 Yácata tàacáisi báisiiri, yái yéewéeri weebáidaca macáita: Jesucristo yàanàacaté irìculé èeriquéi ichùuliadacaténá yùuwichàacáisi íicha wía cabáyawanéeyéica. Quéwasí, núacata yái máiniiri cabáyawanáca nèewiise. **16** Quéwa éwitatè càica núa, yáté Dios iicáca nupùalé manuísíwata yéewacaténá Jesucristo yáasáidaca nùwalíisená wenàiwica irí, càmíita iméyàa icùaca níái yeebáidéeyéipináca ìwali, nadèniacaténá nacáuca càmíiri imáalàawa. **17** Wàacué ímíétacaná yái Rey iyéerica càiripináta, càmíiricáwaca waicá. Yácata abéerita Dios báisiiri, cáaliacáiri nacái, wàacué ímíétacaná macái èerita càiripináta. Càicatáni.

**Pablo ichàiniadaca Timoteo
iwàwa ipíchaná iméyàacawa**

18 Timoteo, pía nuiquéerica nuìri iyúwa, yái wawàsi càirica nuchùu-
liaca pimànica abédanaméerita
Dios itàacái yáapicha, iyúwaté
icàlidáaná piináwaná ìwali quée-
chaté, píibaidáanápínaté irí
cáaliacáiri iyú. Iná càide iyúwa tàa-
cáisi íimáaná piwali, yá nuwàwaca
pimànica cayába ùuwicái, piùwide
íipunitawa. **19** Manuí piwàwa
Dios iwéré. Pimàni càide iyúwa
píiwitáise cayábéeri íimáaná pirí.
Càmicáínaté abénaméeyéi iwàwa
imàni yái cayábéeri náaliéricatéwa
ìwali, yáté nawènúacawa íicha
yái manuínacaté nawàwa Dios
iwéré. **20** Níacaté náapichéeyéi
níái: Himeneo, Alejandro nacái,
numàaquéeyéicaté Camèniadacáiri
icáapi írìcu yàasu èericaténá
yùuwichàidaca nía, yá nàalàaca
nawàwa, namàacacaténá nacuísaca
báawanama Dios.

**Iicácanáwa watàanica
Dios yáapicha, wía
yeebáidéeyéica Jesús**

2 **1** Quéechacáwa, nùalàacué pía
pitàanícáténácué Dios yáapicha
nàwali macáita níái wenàiwicaca.
Pisutácué íicha yái namáapuèrica,
yàacaténá nalíni, imànicaténá nacái
nalí cayábéeri. Pitàanícué nacái
Dios yáapicha piàcaténácué irí

cayábéeri ìwaliise yái yèericuéca
pirí. **2** Pitàanícué Dios yáapicha
nàwali níái cáli icuèrinánái,
macáita níái yàcalénái icuèrinánái,
yéewacaténá wàyaca matuíbanáita,
wíuta nacái, wamànicaténá càide
iyúwa Dios itàacái íimáaná, wàya-
caténá nacái machacànita áibanái
yáapicha. **3** Watàanícaalí Dios yáa-
picha macái wenàiwica ìwali, yá
cayábéeri iicáca, isíimáidéeri nacái
iwàwa yái wàasu Dios ichúu-
liadéerica wía yùuwichàacáisi
íicha. **4** Yácáináta iwàwéeri macái
wenàiwica ichúuliacawa yùuwi-
chàacáisi íicha, náaliacaténáwa
nacái ìwali yái itàacái báisírica.

5 Iyaca abéerita Dios báisíiri.
Abéericata nacái yái yáaliméerica
itàanica wawicáu Dios yáapicha,
yéewacaténá matuíbanáica iicáca
wía. Yácata Jesucristo, yái asiali
Dios néeséerica, **6** yái yéetéri-
catéwa wàwalíná ipáyaidacaténá
wenàiwica ibáyawaná iwèni macáita.
Yáté néenialícata Jesús yàanàa,
Dios yáasáidacaténá walí iwàwaca
ichúuliadacaté wía yùuwichàacáisi
íicha. **7** Yéewacaténá nucàlidaca
iináwaná ìwali, yáté Dios imàacaca
núa apóstol iyú. Báisíta càì núumaca,
càmita nuchìwata. Imàacacaté nacái
nuéwáidaca níái càmiíyéica judiónái,
neebáidacaténá Dios, náaliacaténáwa
nacái tàacáisi báisíiri ìwali.*

8 Nuwàwaca asíanái itàanica
Dios yáapicha alénacaalíta

nàwacáidawa. Quéwa náiwitáise masaquèrica yáapichawa, càmiyéica calúa áibanái yáapicha, càmiyéica nacái ipélia ùulenaméeri tàacáisi iyú áibanái íipunita.

9 Càita nacái nuwàwaca inanái ìwalica bàlesi cayába, ibàlièrica nía cáimiétacanéri iyú áibanái ipíchale, ipíchaná asianái íináida iicáidaca nalí ìwalíise. Càmita nacái máini iwàwacutá nachanàidaca náiwita ichílináwa oro, perla nacái.^b Càmita máini iwàwacutá nàwalica bàlesi cawènírica.* **10** Yási iwàwacutéeri namànica yái wawàsi iyúudèrica áibanái càide iyúwa iwàwacutáaná namànica níai inanái yèeyéica báisíta Dios íimiétacaná.

11 Uái inanáica, iwàwacutá uéwáidacawa masànata, uèmiàcaténá cayába itàacái yái yéewáidéerica, uàcáiná íimiétacaná, uebáicáiná nacái. **12** Càmita numàaca inanái yéewáidaca asianái yeebáidéeyéi Dios itàacái. Càmita nacái iwàwacutá uchùuliaca asianái. Iwàwacutá ùyaca matuíbanáita. **13** Yácáinaté idàba Dios imànica quéecha yái Adán,* idàbanéericaté asialica. Néese, yaté imànica Eva,* úai inanáica. **14** Yá nacái càmitaté Camèniadacáiri imèniada Adán.

Uataté imèniadéechúa, úai inanáica. Idécanáamité imèniadaca úa, yaté umànica ubáyawanáwa.* **15** Quéwa níai inanáica nachúuliapinácawa quéenibecaalí nàacawa, nacùacaalí cayába néenibewa, neebáidacaalí nacái Jesús, cáininácaalí naicáca áibanái, nacùacaalí nacái níawawa báawéeri íicha, nàyacaténá mabayawanéeri iyú.

Náiwitáise iicacánáwa níai iwàwawéeyéica ancianonáica

3 **1** Yá báisiirita tàacáisi quei: Cawinácaalí iwàwa ancianoca, cayábéerica íibaidacalésica yái càì iwàwa imànica. **2** Quéwa càì iicacánáwa iwàwacutá anciano ìyaca: Yái càmiirica nacháawàa íináwaná imànica báawéeri, abéechúata yàacawéetúa, yálièrica icùaca yáawawa báawéeri íicha, íináidéeriwa cayába ipíchaca imànica wawàsi, yèeri wenàiwica íimiétacaná, yeedéeri icapèe iriculéwa wenàiwica matuíbanáita, idéerica maulenáca yéewáidacaténá áibanái Dios itàacái ìwali. **3** Càmita iwàwacutá anciano icàmaca, càmiiri ipélia, cáininéeri iicáca wenàiwica, càmiiri báawa iwàwa áibanái yáapicha, càmiiri nacái íináida idèniaca iríwa manuí palata. **4** Iwàwacutá icùaca cayába níai iyéeyéica yáapicha icapèe

^b 2.9 Iba cawèniyéi: Oro: íba cawèníri éewéeri iicacánáwa. Perla: íba imàníichúawa iwálunái íimami iricubàa, quírameníri, cawèníri nacái.

2.9 1 P. 3.3. **2.13** Gn. 2.7. **2.13** Gn. 2.21-22. **2.14** Gn. 3.1-6.

irìcu, yéewáidéeri yéenibewa neebáidacaténá itàacái, nàacaténá nacái íimiétacaná.

5 Yái asìali càmíirica yáalía icùaca cayába níai iyéeyéica ica-pèe irìcu, càita càmìta yáalíapíná icùaca níai yeebáidéeyéica Jesús, Dios yàasunái wenàiwicaca.

6 Càmìta yéewa ancianoca yái wàlisàirica yeebáidaca Jesús, ipíchaná canùmaséecani, ipíchaná nacái Dios ibáiniadacani iwalíise càide iyúwaté ibáiniadáaná Camèniadacáiri. **7** Iwàwacutá nacái cayábaca iináwaná èeri mìnánái irí nàacaténá íimiétacaná, ipíchaná natàanica báawanama iináwaná ìwali, ipíchaná nacái yúuwàcawa irìculé yái Camèniadacáiri iwàwéeripínáca yúuwàcawa irìculé.*

Náiwitáise iicácanáwa níai yéewéeyéica diáconoca

8 Càita iicácanáwa iwàwacutá nàyaca níai diácononáica. Iwàwacutá nàyaca machacànita wenàiwicanái ipíchalé, càmíiyéi itàaní chìwái, càmíiyéi icàma mamáalàacata, càmíiyéi nacái yeedá iríwa palata mènìadacáisi iyú. **9** Iwàwacutá nacái namànica càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, yái neebáidéerica ìwali náiwitáise masaquèeri yáapichawa, idéerica yáasáidaca walí siùcade, ibèericaté áibanái íicha bàaluité.

10 Quéechacáwa, ipíchaca wamàacaca nía diácono iyú, iwàwacutáca wasutá wéemíawa naináwaná ìwali. Néese canácaalí icháawèeri naináwaná namànica báawéeri, yásí yéewa náibaidaca àtata càide iyúwa diácononái.

11 Càita nacái níai inanáica: iwàwacutá nàyaca machacànita wenàiwicanái ipíchalé, càmíiyéi itàaní báawanama áibanái ìwali, yáaliyéi icùaca yáawawa cayába, ipíchaná namànica báawéeri, imàníiyéi macáita càide iyúwa náimáaná nalí.

12 Níai diácononáica, iwàwacutá abéechúacata nàacawétúa náalimáwanama, icuèyèi yàacawétúawa cayába, néenibenái, macáita nacái níai wawàsinái iyéeyéica nacapèe irìcu. **13** Níai diácononái íibaidéeyéica cayába, wenàiwica yàapínáca náimiétacaná manuísíwata. Yá manuípínáca nawàwa quéwanáta iwéré yái neebáidéerica ìwali yái Jesucristoca.

Pablo icàlidaca càinácaalí ìwalíise itànàa yái cuyàluta Timoteo irí

14 Iná éwita nùapínáca nupáchiaca pía mesúnamáita, càicáaníta, yá nutànàaca pírí níai tàacáisináica iwàwacutéeyéipínáca pimànica. **15** Quéwa isicúacaalíta nudècuniacawa, yá idéca pía-líacawa cawínácaalí iicácanáwa iwàwacutá wàyaca náapicha níai

yeebáidéeyéica Jesús, níai Dios cáuri yàasunái wenàiwicaca, ibà-luèyécawa càide iyúwa capìi yéetaná, yàabàlináca nacái, irí yái tàacáisi báisiirica. **16** Báisíta máiníca cachàiníca yái tàacáisi báisiirica, weebáidéerica ìwali, Dios ibèericaté wenàiwica íicha bàaluité. Imàaquéerica wáaliacawa ìwali àtata siùcade:

Cristo yàanàacaté èeri iriculé
càide iyúwa abéeri
wenàiwica,
Espíritu Santo
icàlidacaté Cristo ìwali
mabayawanéericani,
àngelnái yáaliacatéwa nacái
ìwali,
yéewáidacalénái icàlidacaté
iináwaná ìwali èeri mìnánái
irí,
madécaná wenàiwica íiwitáaná
yeebáidacaté ìwali macáita.
Néese yáté Dios itécani
iyacàtaléwa chènuniré.

**Yàalàaca wía náicha níai
yéewáidéeyéica méetàuculé
Dios itàacái íicha**

4 1 Quéwa siùcade, Espí-ritu Santo icàlidaca walí amalánama áibanái èeri wapíchalé, abénaméeyéi cachìwéeyéi wèewi nawènúapínacawa Cristo íicha, namànicaténá espíritu cachìwéeyéi

ichùuliaca, neebáidacaténá nacái yái íiwitáisesi báawéeri néewáidéerica ìwali.^c **2** Níai càiyéi yéewáidáanáca, cachìwéeyéi asianái néeseeyéi imusúacawa. Càmita náaliawa càinácaalí yái cayábéerica, báawéerica nacái. Idécáiná càica níade iyúwa íiwitáise idéeyéi yeemácawa ùuléeri sièru iyú, idéca náiwitáise cayábéeri yúucacawa náicha. **3** Yá nacái càmita nabatàapíná wenàiwica icàsàacawa. Nachùulìapíná nacái wenàiwica íidacawa abénaméeyéi yàacàsi íicha, níai Dios idàbéeyéi-caté yéewacaténá wayáaca nía, wía yeebáidéeyéica Jesús, idéeyéica nacái yáaliacawa tàacáisi báisiiri ìwali, idécanáami wàaca irí cayábéeri nàwalíise. **4** Macáita níai Dios idàbéeyéicaté, cayábaca nía macáita yàacàsipíná. Iná càmita yéewa wamàaca wáichawa nía. Yéewaca wayáaca nía, wàacacáita cayábéeri Dios irí nàwalíise. **5** Iná macáita níai Dios idàbéeyéicaté, idécaté masacàaca nía bàaluité itàacái iyúwa, iyú nacái áiba yái wàacaalí irí cayábéeri nàwalíise.

**Iicácanáwa iyaca yái íibaidéerica
cayába Jesucristo yáapicha**

6 Iná péewáidacaalí macáita níai tàacáisica wéenánái irí, néenialíta, yásí íibaidéeripínáca cayába pía Jesucristo irí. Iná idècunitàacá péewáidaca áibanái, yá nacái

c 4.1 Apóstatanái: Níai íiméeyéica weebáidaca Jesús, quéwa áiba èeripíná, yásí nawènúapínacawa íicha natàanicaténá báawéeri tàacáisi iyú ìwali.

péewáidaca píawawa iyú yái tàacáisi idéerica peebáidaca.

7 Quéwa pimàaca píichawa níái béeyéimi itàacáica canéeyéica iwèni. Péewáidacáita píawawa èeri imanùbaca pìyacaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. **8** Wéewáidacaalí wapianícawa èeri imanùbaca, yá cachàinica wainálicubàa quiríta. Quéwa wàyacaalí càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí yéewée-riwa macái wawàsi iríta, iyúwa Dios itàacái íimáaná wàyanápiná déecu èeri, càmita abéeri irìcu èeriquéi, wàypinácaalí nacái yáapicha chènuniré. **9** Iná níái tàacáisi càiyéica idé nucàlidaca pirí iwali, níata tàacáisi báisiyeyéi níara, yéewéeyéi weebáidaca iwali macáita. **10** Iná iwaliise, yá wáibaidaca chàinisíiri iyú, wàuwichàa nacái yái wenàiwica icuísáaná wía báawanama, idécáiná wacùaca Dios cáuri yeedápináca wía, yái ichúuliadéeripináca macái wenàiwica yùuwichàacáisi íicha, quéwa neebáidacaalíta Jesús.

**Iicácanáwa wacàlidaca áibanái
irí, éwita ùuculiirica wía,
naicácaténá nawicáuwa wía**

11 Péewáida macáita níái tàacáisi nutànèeyéica pirí. Pichùulia nacái namànica macáita càide iyúwa íimáaná. **12** Picá pimàaca áibanái yáamàidaca pía, ùuculiiricáiná pía. Piya machacànita napíchale naicácaténá naiwicáuwa pía, níái yeebáidéeyéica Jesús. Pitàaní

yáawami tàacáisi cayábéerita. Piyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná. Cáininá piicáca áibanái. Manuí piwàwa Dios iwéré. Picúa píawawa báawéeri íicha. **13** Idècunitàacá nùanàaca, yá iwàwacutá piléeca nalí cachàini yái Dios itàacáica nàwacáidacaalíwa. Pìalàa nía, péewáida nacái nía Dios itàacái iwali. **14** Picá piimáicha píibaidaca iyú yái chàinisí Dios yèericaté pirí, yái idéericaté icàlidaca iwali, yàanápinaté piríni, anciononái imàacacaalíte icáapiwa pìwali.

15 Pimàni càitáde iyúwa núumáaná pirí. Picá pimàni áiba wawàsi yéewacaténá asái wenàiwica iicáca yái manuínáca piwàwa Dios iwéré. **16** Picúa píawawa manuísíwata iicácanáwa pìyaca, càinácaalí nacái iicácanáwa péewáidaca. Picá piméyàawa. Iná pimànicaalí càì, néenialíta, yá piyúudàaca píawawa, nía nacái péewáidéeyéica yéewacaténá nachúuliacawa yùuwichàacáisi íicha.

**Iicácanáwa wáibaidaca
náiwitáaná yáapicha níái
yeebáidéeyéica Jesús**

5 **1** Picá pitàaní chàinisíiri iyú béeri asáli irí pìalàacaalíni. Iwàwacutá pìalàacani éeréeri iyú càide iyúwa pìalàacaalí pìaniriwa. Níái ùuculiyeica, pìalàa nía càide iyúwa péenánái. **2** Níái béeyéi inanáica, pìalàa nía càide iyúwa pìalàacaalí pìatúawa. Níái

mànacanáica, pìà náimiétacaná càide iyúwa pìaná péenánái inanái íimiétacanáwa.

Picùacué píapichawa nía yàacawéerimi yéetéeyéimicawa

3 Picàcué napùalé níái inanái báisiyéica yàacawéerimi yéetá-cawa, canéeyéica yéénánái icuèyéipiná nía. Picùacué nacái nía. **4** Quéwa udèniacaalí uénibewa, utaquénái nacái, yá iwàwa-cutá néewáidaca nayúudàaca úái néená wenàiwicacawa, nèepùadacaténá ulí cayábéeri iyúwa nasèenáimi icùanáté nía quéecha, yácáiná cayábéeri Dios iicáca namànica. **5** Quéwa úái báisiíchúacata màacawéerimica, imàaquéechúaca irínámitawa, iwàwacutá manuíca uwàwa Dios iwéré, yá nacái, utàaníca yáapicha èeri imanùbaca, usutácaténá íicha yái wawàsi uwàwacutérica. **6** Quéwa úái imàniíchúaca càide iyúwa uwàwáaná usimáidacaténá úawawa càica úade iyúwa idéechúami yéetácawa, éwita cáuca ùyaca.

7 Iná picàlida yái tàacáisica nalí macáita níái wéénánáica Cristo ìwalíisená, namànicaténá macáita machacànita càide iyúwa núumáaná pirí, ipíchaná áibanái icháawàaca naináwaná, càmicaalí nayúudàa néenánáiwa. **8** Iná cawinácaalí càmita icùa cayába

yéénánáiwa níái iyéeyéica yáapicha icapèe iricu, yá idéca iwènúacawa Dios íicha. Yá nacái idéca imànica ichàbaníisenama yái càmíirica yee-báida Jesús.

9 Níái inanái yàacawéerimi yéetéeyéimicawa, pitànàa cuyàluta iricu, níatái idéeyéica idèniaca sesenta camuí ichàbaníise, úái abéerichúacaté yàacawéerimi, **10** caináwanéechúaté imànica cayábéeri áibanái irí, udàwinàacaalíté cayába uénibenáiwa, uedácaalíté cayába áibanái wenàiwica ucapèe iriculéwa, uíbacaalíté nàabàli, níái yeebáidéeyéica Jesús,^d uchàiniadacaalíté nawàwa níái achúméeyéica iwàwa, umànicaalíté nacái macái íiwitáaná cayábéeri wawàsica áibanái irí.

11 Quéwa níái mànacaná yàacawéerimi yéetéeyéicawa, càmita iwàwacutá pitànàaca náipidená cuyàluta iricu. Càmita nacái iwàwacutá piicácuéca napùalé, nawàwacaalícáiná namànica càide iyúwa nawàwáaná, yá nawènúapinácawa íicha yái nawàwáanacaté náibaidaca Cristo yáapicha. Néese, yá nawàwaca needáca nàacawéeriwa abéta àniawa. **12** Iná namànicaalí càì, yá cabáyawanápináca nía, càmicáiná namàni càide iyúwa náimáaná Cristo irí quéecha.

13 Abénaméeyéi inanái, ínucanía. Yá nawàwacáita nàyaca máibaidacaléta, yá caséepinácáita

^d 5.10 Néenialí èerité, namàni yái càiri wawàsica nalí níái wenàiwica ipáchiéyéica nía.

nèepunícawa áibanái icapèe imanùbacata namànicaténá nèepuníca nachìwawa, náiyàacawa nacái áibanái yàasu wawàsi ìwali, yái càmiirica nàasu wawà-sita. **14** Iná níái yàacawéerimi yéetéeyéicawa mànacanáicáwaca, cayábaca needáca nàacawéeriwa nadàwinàacaténá néenibewa, nacùacaténá cayába níái nacapèe irìcuíyéica iyaca, càmicaténá yéewa wàuwide itàaníca nàwali báawanama. **15** Càì núumaca, idécáiná abénaméeyéi íiwitáise iwènúacawa Dios íicha. Siúcade, idéca namànica càide iyúwa Camèniadacáiri iwàwáaná.

16 Abéechúa inanái yeebái-déechúa Jesús, uénacaalí úái càì yàacawéerimi yéetácawa, yá iwàwacutá ucùaca náapichawa úa, ipíchaná imiaca nalí wawàsi níái yeebáidéeyéica Jesús, yéewacaténá nayúudàaca áibanái níái báisiíyéica imáapùaca wawàsi.

**Níái ancianonái íibaidéeyéica
cayába, iwàwacutá wàaca
náimiétacaná, wapáyaida
nacái nía cayába**

17 Níái ancianonái íibaidéeyéica cayába náapicha níái Cristo ìwacáidéeyéica, iwàwacutá nàaca náimiétacaná manuísíwata, wapáyaida nacái nía iwèni náibaidaca, níái icàlidéeyéica Jesús iináwaná ìwali, yéewáidéeyéica nacái Dios

itàacái. **18** Càica Dios itàacái íimaca: “Picácué pidacúa pacá inùma, uyáacaténá trigo ituíná icáaléeriwa, idècunitàacá ucàpucúadaca íba, ibaquíacaténá trigo ituíná.”* Càita nacái íimaca àniawa: “Yái íibaidéerica, iwàwacutéeri napáyaidaca irí, íibaidacalé iwèni.”*

19 Aiba wawàsi. Picá pimàaca nacháawàaca abéeri anciano càmicaalí pucháiba nía, máisiba nacái, níái icháawèyeyéicani, iiquéeyéica imànica báawéeri.*

20 Níái ancianonái imàníiyéica ibáyawanáwa mamáalàacata, pìalàaca nía chàinisiiri iyú náacúalìcu níái Cristo ìwacáidéeyéica, cáalucaténá níái áibanáica, ipíchaná nacái namànica càì.

21 Iná nuchùulia pía Dios yáacúalìcu, Jesucristo yáacúalìcu, ángelnái yáacúalìcu nacái, níái iníwèeyéicaté iríwa pimànicaténá macáita yái wawàsica. Quéwa iwàwacutá pìalàaca nía abédanamata. Càmita yéewa pìalàaca abénaméeyéita nèewíise.

22 Càita nacái, picá pimàaca picáapiwa mesúnamáita abéeri wenàiwica ìwali, pimàacacaténáni náiwitápu iyú, ipíchaná nacái cabáyawanáca pía yáapicha. Picúa píawawa báawéeri íicha.

23 Iwalíise yái càulecanáca pidèe èeri imanùbaca, yáta píiraca yáawami únita, iwàwacutá nacái píiraca píubanama uva ituní dabépiná pírí.

24 Yáí núuméeérica pirí ìwali quéecha, ipíchawáiseca pibàlùadaca abéeri anciano náiwitápupiná, píináidawa ìwali quéecha cáalíacáiri iyú. Abénaméeeyéi wenàiwica cáalíacáanáca namànica nabáyawanáwa, ipíchawáiseca nacháawàaca naináwaná. Quéwa áibanái, càmmíyéita wáalíawa ibáyawaná ìwali déecu idénáamipináta àtata wáalíacawa ìwali. **25** Càita nacái asáica wai-cáca mesúnamáita yái cayábéeri wawàsi áibanái imàníirica. Quéwa éwitàacá càmita wáalía nàwali amalánama, níái áibanái wawàsica, quéwa, càicáaníta áiba èeripiná, yá wenàiwica yáalíapinácawa ìwali.

**Níái nàasu wenàiwica
yeebáidéeyéica Jesús ìwali,
náiwacanánái nacái**

6 **1** Macáita níái yeebáidéeyéica Jesús ìwali, íibaidéeyéica íiwacanánái iríwa, iwàwacutá nàaca náimiétacaná ipíchaná wenàiwica itàaníca báawanama Dios ìwali, ipíchaná nacái náamàaca yái tàacáisi wéewáidéerica. **2** Níia nacái idènièyéica íiwacanánáiwa yeebáidéeyéi Jesús ìwali, iwàwacutá nacái nàaca náiwacanánái íimiétacanáwa, éwita néenánáica nía Cristo ìwalíisená. Quéwanátasi iwàwacutá náibaidaca nalí cayába quiríta, náibaidacáiná náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús ìwali, cáiníneeyéica nacái Jesús iicáca. Iná

cài iwàwacutá péewáidaca nía, piàlàaca nacái nía.

**Cayábacué píicha píacué
iwàwéeyéica càasuca**

3 Aibacaalí yéewáida áiba wawàsita íicha yái Wáiwacali Jesucristo itàacái báisiirica, yéewáidéerica wàyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná wàyaca itàacái ìwali. **4** Yái càirica yéewáidaca canúmaséecani ìwalíise, iyúunáidacáiná yáalíacawa, quéwa báisita càmita yáalíawa, càicáaníde iyúwa cáuláiquéeri íiwitáise, caséeca icuísayacácawa tàacáisi mawèníiri ìwalíise. Yá càiri ìwalíiseca cáudeni naicáyacacawa, napélia nacái, naciúsayacácawa báawanama, yá nacái nayúunáidayacácawa, **5** napéliaca nacái náapichawáaca èeri imanùbacata níái asianái báawéeyéica íiwitáise, càmmíyéica yáalíawa tàacáisi báisiiri ìwali. Nayúunáidaca weedáca walíwa manuú palata wàyacaalí càide iyúwa Dios iwàwáaná. Piwènúawa náicha níái càiyéica íiwitáise wenàiwicaca. **6** Báisita wàyacaalí càide iyúwa Dios iwàwáaná, yá wadèniaca madécaná wawàsi cayábéeri idècunita wàyaca, quéwa casíimáicaalíta wawàwa yáapicha yái wàasu wawàsi wadènièrica.

7 Asáicaalíte wía cháí irìcu èeriquéi, canácataté wàanàidéeri wáapichawa wawàsica. Yàasu èeri wéetácawa, yá nacái canácata wáaliméeripiná watéca wáapichawa.

8 Iná wadèniacaalí wayáapináwa, wabàle nacái, yá iwàwacutáca casíimáica wawàwa ìwalíise. 9 Níái iwàwéeyéica càa-suca, nacaláacawa iriculé yái Camèniadacáiri iwàwéerica namànica, yá nacái idacùapináca náiwitáise. Madécaná áibanái wawàsi wawàwéeyéica wadèniaca máiwitáisewaca, báawéeyéipináca nacái imànica wáiwitáise, níái itéeyéica wenàiwica yéetácáisi irì-culé, náucacaténáwa nacái. 10 Iná cawinácaalí cáininá iicáca palata, yá yápináta iwacáida irí macái báawéeri íiwitáaná. Abénaméeyéi iwàwacáináté idèniaca manùba palata, yáté nawènúacawa íicha yái manuíricaté nawàwa iwéré, yá namànicaté naliwa manuí yùuwichàacáisi.

**Pablo imàacaca abénaméeyéi
íibaidacalési Timoteo
irí imàníyéipiná**

11 Quéwa pía Dios yàasu wenàiwicaca, iwàwacutá picùaca píawawa báawéeri wawàsi íicha. Piyacáita machacàníiri iyú, pimàni càide iyúwa Dios iwàwáaná. Manuí piwàwa Dios iwéré, cáininá piicáca áibanái. Pìidenia yái yùuwichàa-cáisica. Picá canùmasée pía áibanái íicha. 12 Píalimáida pimànica macái pichàini iyúwa yái íibaidacalé-sica Dios irípiná. Manuí piwàwa iwéré yéewacaténá pidèniaca yái

picáuca càmiirica imáalàawa, Dios imáidéericaté pía ìwaliná, picà-lidacaalíté madécaná wenàiwica yáacúalicu yái peebáidáanacaté ìwali.

13 Siùcade, nuchùulia Dios yáa-cúalicu pía, yái yèerica wacáuca macáita wía iyéeyéica cháí èeri iricu, Jesucristo yáacúalicu nacái, yái icàlidéericaté iináwanáwa machacànita Poncio Pilato irí.*

14 Iwàwacutá pimànica macáita càide iyúwa nuchùulianá pía. Picá piwènúawa íichawa, ipíchaná nacháawàaca piináwaná, iwéréta Wáiwacali Jesucristo yàanàaca, 15 yái Dios imàaquéeripináca yàanàaca quéwa yàasu èeri irìcuta.

Yái Dios icuèrica wawicáu canánama cháí èeri irìcu, nàasu Reyca macáita níái reynáica.

Náiwacalica macáita níái ìwacáiyéica.*

16 Yái Dios, yácata abéerita iyéeri càiripináta, iyéerica icamaláaná irìcuwa, càmiiricáwaca yáalimá wenàiwica iicáca.

Yái Dios, càmiiricáwaca wenàiwica idé iicáca, canácáináta yéewáaná naicácani.

¡Iná yácata wèeri íimiétacaná, yácáináta cachàiníiri canánama íicha càiripináta! Càicawani.

17 Níái càasuíyéica cháí èeri irícu, pialàa nía ipíchaná cachàinica naicáca níawawa áibanái íicha, manuícáicha nawàwa napalátani iwéréwa, yái imáalèericawa mesúnamáita. Píima nalí manuícáténá nawàwa iwéré yái Dios iyéerica càiripináta, yèerica walí wawàsi ichàbanamawa, yéewacáténá wasíimáidacawa nayú. **18** Pichùulia namànica cayábéeri nàacáténá áibanái irí manùba wawàsi casíimáiri iyú, màulenacáténá nacái nía naicáanápíná áibanái ipùalé napalátani iyúwa. **19** Iná càicaalí namànica, yásí nàwacáidaca nalíwa cawèníiri wawàsica áiba èeripiná

chènuniré, yá nàyacasí báisíta, nacáuca báisíiri irícuwa.

Pablo ichùulia Timoteo imànica áibanái wawàsi

20 Pía Timoteo, picùu cayába yái tàacáisi Dios imàaquéericaté picáapi irícu pimànicaténáni. Piwènúawa náicha níái itàaníiyéica mawèníiri tàacáisica, yái asíanái íiwitáise nayúunáidéerica báisica yáalíacáisica, **21** yái abénaméeyéi idéericaté yeebáidaca iwali. Yá nawènúacatéwa íicha yái manuínacaté nawàwa Dios iwéré. Iná nuwàwa Dios yàacuéca pirí cayábéeri macáita. Càicawani.

2 TIMOTEO

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Timoteo, “iwàwacutá pàlimáida pimànica macáita wawàsi, pàlimácaténá pìanàaca ipíchawáisea unìabe iwàlùacawa.”

Yái 2 Timoteo, yácata namáalàidáaná níái cuyàlutanái, apóstol Pablo itànèeyéicaté. Icàlidacatái nacái yàasu wawàsi ìwaliwa macáita, ipíchawáisea yéetácawa.

Itànèerité cuyàluta

Yácata apóstol Pablo yái itànàaté yái cuyàlutaca. 2 Ti. 1.1.

¿Càinaté irípiná itànàa cuyàluta?

Apóstol Pablo itànàacaté Timoteo irí yái cuyàlutaca, yái yèepuníricatéwa yáapicha imanùbacata imànicaté àyapu, yèepunícaalíté icàlidaca yái Tàacáisi cayábéerica, Jesucristo iináwaná ìwali. 2 Ti. 1.2.

Camuí itànèerité irìcuni, síisàanácaalíté nacái itànàa yái cuyàlutaca:

Apóstol Pablo itànàacaténi chábade camuí 66 o 67 néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

Roma ìyacàlená néeseté, mawiénicaalíté ipícha nanúacani.

Cuyàluta icàlidéeri walí ìwali:

Idéca apóstol Pablo yéenáíwaná yàanàaca yéetácatáipinácawa.

Yàanàacaté Pablo irí yái inùmámicaté imáalàidaca íbaidacaléwa. 2 Ti. 4.6-8.

Versículonái máiníiyéi cawènica:

2 Ti. 4.17-18.

¿Càináté ìwalíise itànàa yái cuyàlutaca?

Pablo itànàaté nálí yái cuyàlutaca ichàiniadacaténá nawàwa, icàlidacaténá nacái nálí ìwali yái báawéeri wawàsi iwàwacutéeripináca naicáca náichawa.

Itànàacaté nacái Timoteo irí ichàiniadacaténá iwàwa, yàacaténátéwa yàatalé mesúnamáita ipíchatéca uniabe iwàlùacawa.

2 TIMOTEO

Nuwàwalica pía Timoteo

1 1 Núa Pablo, Jesucristo yàasu apóstol càide iyúwa Dios iwàwáaná, nucàlidacaténá ìwali yái Dios yèeripináca nálí nacáuca càmíirica imáalàawa, Jesucristo ìwalíisená.

2 Iná pirí Timoteo, nutànàa yái cuyàlutaca, pía nuiquéerica càide iyúwa nuìri, cáininéerica nuicáca. Nuwàwaca Wáaniri Dios imànica pirí cayábéeri mawènitá mamáalàacata Wáiwacali Jesucristo yáapicha, matuíbanáicaténá piwàwa.

Wacàlida Cristo iináwaná ìwali

3 Nutàanica imanùbacata Dios yáapicha èeríapi, táiyápi nacái, yá nùaca irí cayábéeri piwali. Iná càide iyúwaté níái nùawirináimica, nuíbaidaca Dios irí. Nùyaca nacái ipíchalé machacàníiri iyú siùcalénamade. **4** Iná imanùbacata nuwàwalicaalí yái pícháaniínacaté nùwaliná namànicaalíté nulí báawéeri, yá nuwàwaca nuicáca

pía, písíimáidacaténá nuwàwa manuísíwata.

5 Yá nacái nuwàwalica yái manuínacaté piwàwa Jesucristo iwéré báisíta, iyúwaté píirumi Loida iyáanáté, píatúami Eunice iyáanámíté nacái. Yá nacái núalíacawa manuica piwàwa báisíta Jesucristo iwéré.

6 Iná ìwalíise, nùalàa pía càide iyúwa wapùacaalí qui-chái ipucúacaténáwa. Càita nacái iwàwacutá picáucàidaca yái chàinisi iyéerica piwali Dios yèericaté pirí, numàacacaalíté nucáapiwa piwali. **7** Càmicáiná Dios imàaca walí espíritu machàiníiri, cáalucaténá wía. Yàaca walí espíritu cachàiníiri, cáininacaténá waicáca áibanái, wáibàacaténá wíawawa báawéeri íicha ipíchaná wamànicani.

8 Iná càmita iwàwacutá báica picàlidaca Wáiwacali Jesucristo iináwaná ìwali. Càita nacái càmita iwàwacutá pibáiniacawa nùwalíise, ìwalíisecáináta nacái yái càì presuca núa. Càita nacái pía,

iwàwacutá pìideniaca yái yùuwichàacáisica ìwaliise yái tàacáisi cayábéerica Dios ichàini iyú, **9**ichúuliadéerica wía yùuwichàacáisi íicha, imáidéericaté nacái wía wàyacaténá mabáyawanéeri iyú. Quéwa càmita ìwaliise yátái cayábéeri wawàsi wamàníirica áibanái irí. Càitáde iyúwa Dios iwàwáaná, yèericaté walí mawènta Jesucristo ìwalíisená bàaluité, ipíchawáiseté idàbaca canánama yái wawàsica. **10** Quéwa siùcade, yá idéca yáasáidacawa walí idècunitaté Wáiwacali Jesucristo ìyaca cháí cáli íinata, yái imawèniadéericaté yéetá-cáisi ichàini. Yá nacái yáasáidacaté walí càinácaalí wadèniaca wacáuca càmiiri imáalàawa, weebáida-caalí ìwali yái tàacáisi cayábéerica, **11** yái tàacáisi Dios imàaquéericaté nucàlidaca, núa yàasu apóstol, nuéwáidacaténá nacái níai càmiiyéica judíonái.* **12** Iná ìwalíseta nacái yái càì nùuwichàacawa. Quéwa càmita nubáinia nucàlidaca yái tàacáisi cayábéerica, nùaliacáiná ìwali yái manuírica nuwàwa iwéré. Nùaliaca nacái idèniaca ichàiniwa icùanápíná yái íibaidacalési ichùulierica numànica iwéréta yàanàpináca àniawa.

13 Siùcade, pìya càitáde iyúwataté nuéwáidáaná pía, péemièricaté nuéwáidaca iyú áibanái. Manuí piwàwa Jesucristo iwéré, cáininá nacái piicáca áibanái Jesucristo

ìwalíisená. **14** Iná iwàwacutá pidèniaca cayába yái tàacáisi cayábéeri wéewáidéerica, ìyéerica wawàwalicu Espíritu Santo ichàini iyú, yái Dios imàaquéericaté pirí.

15 Yá nacái idéca pialíacawa namàacáanacaté núa abéerita, níai abénaméeyéi Asia yàasu cáli néeséeyéica, pucháiba néená níai, Figelo, Hermógenes nacái.

16 Quéwa nutàaní Dios yáapicha Onesíforo ìwali, icapèe iricuíyéi nacái, iicátaténá napùalé, madécaná yàawiriácáinaté ichàiniada nuwàwa. Yá nacái càmitaté báí ipáchiaca núa éwitaté presuca núa. **17** Iná yàanàacaalíté Roma ìyacàlená iricu, yátaté yèepuníca icutáidaca núa madécanátabàa, achúmacáinaté iwàwa nùwali càita yàanàacaté núa.

18 Nuwàwa Wáiwacali iicáca Onesíforo ipùalé yàasu èeripiná Dios yáalimáidaca iicáwa macáita wía yeebáidéeyéica ìwali. Yá nacái idéca pialíacawa càinácaalíté iyúudàaca wía, wàyacaalíté Efeso ìyacàlená iricu.

Jesucristo yàasu úwi íibaidéeri cayába

2 **1** Pía Timoteo, nuiquéerica càide iyúwa nuìri, pichàiniadawa ìwali yái Cristo Jesús yèerica walí mawèníiri iyú. **2** Yái tàacáisi péemièrica nuéwáidaca madécaná yàawiría

wenàiwica yáacúalicu, yáta pichù-
lia néewáidaca níái imàníyéica
càide iyúwa wachùulianá nía.
Quéwa níatái idéeyéica yée-
wáidacawa Dios itàacái ìwali
yéewacaténá náalíaca néewáidaca
áibanái.

3 Iná pía, iwàwa-
cutá idé màulenáca pía,
piuwichàanápínáwa wáapicha
iyúwa Jesucristo yàasu úwi íbai-
déeri cayába. **4** Yái úwi imàníirica
càide iyúwa íiwacali ichùulianáni,
cayábacaténá iicáca íiwitáise.
Càmita íináidawa quirínama áiba
íibaicalési ìwali. **5** Càita nacái yái
ipìericawa náapicha níái ipiè-
yéicawa nasèiwicacaalí. Càmita
nàa iwèni, càmicaalí napiawa
machacànita càide iyúwa náimáaná
nalí níái ichùulièyéica napiacawa.
6 Yá nacái asiali ibànèrica
ibànacaléwa yéewacaténá iyáaca
ibànacalé iyacaná yéenáwa,
quéecha iwàwacutá yùuwichàa
íibaidaca. **7** Píináidawa nàwali
níái tàacáisinái nuéwáidéeyéica
pía ìwali. Yá nacái Wáiwacali
iyúdàapínáca pía, píalíacaténá
péemiacani canánama.

8 Picá píalimá piimáichaca
càinácaalit é yái Jesucristo, yái
rey David itaquérinámica, icáu-
quèericatéwa yéetácáisi íicha càide
iyúwa íimáaná yái tàacáisi cayá-
béerica. **9** Yái nàuwichàidéerica
núa ìwalíise, nadacúa nacái núa
cadena iyú presunái icapèe iricu
càide iyúwa abéeri cabáyawanéeri

wenàiwicaca. Quéwa yái Dios itàa-
cáica, càmita náalimá nadacùaca
cadena iyú. **10** Iná ìwalíisená, yá
nuideniaca macáita yái yùuwi-
chàacáisica, cáininácáiná nuicáca
níái Dios iníwèeyéica yàasunái
wenàiwicapínáwa, yéewacaténá
nacái nachúuliapínáwa yùuwi-
chàacáisi íicha Jesucristo ìwalíisená,
nàyacaténá Dios ichàini mèlumèluíri
iricu càiripínata.

11 Yácata tàacáisi báisiiri yái yée-
wéerica weebáida càì íimaca:

Weebáidacáiná Jesús ìwali,
yá idéca wéetácawa
wabáyawanámi íichawa,
yá nacái wàypínáca yáapicha.

12 Wàideniacaalí nacái
wàuwichàanáwa
áiba èeri, yá wacùapínáca
yáapicha níái yàasunái
wenàiwicaca.

Quéwa wabàacanáami iináwaná
áibanái íicha,
yá nacái ibàapínacata waináwaná.

13 Càmicaalí wamàni càide
iyúwa Jesús iwàwáaná,
càicáaníta, yá imànica
abémáidata càide iyúwa
iwàwáaná,
càmicáiná yéewa ibàaca
iináwanáwa.

**Yái íibaidéerica càide
iyúwa Dios iwàwáaná**

14 Piwàwali abémáidata
wéenánái írí níái tàacáisi

nuéwáidéeyéicaté píá iyú, píà-làaca nía Wáiwacali yáacúalicu ipíchana nacuísayácacawa tàacáisi mawèníiyéi ìwalíise, níái tàacáisi báawéeyéica imànica náiwitáise níái yéemièyéica nasàna wacuísayácacawa.

15 Pichàiniada, píibai-daca abémáidata Dios irípiná cayábacaténá Dios iicáca yái píibaidacaléca càide iyúwa yái asíali íibaidéerica, càmiirica íbáiniawa íibaidacale ìwalíisewa, yáaliérica yéewáidaca machacànita yái tàacáisi báisiirica.

16 Picá pitàani tàacáisi mawèníiyéica áibanái yáapicha. Iná wamànicaalí càì, yá wawènúacawa quéwanáta déeculé íicha yái wáiwitáise cayábéerica. **17** Yái néewáidéerica iyú, báawaca imànica wenàiwica íiwitáise, càicáaníde iyúwa cháunási ibadáidacaalí wainá. Iná càicaté namànica níái Himeneo, Fileto nacái, **18** iméerèeyéicatéwa tàacáisi báisiiri íicha. Náimacaté idécáinátésa ichàbacawa yái nacáucàacatáicawa níái yéetéeyéicawa. Iná ìwalíise, yá nawènúadacaté abénaméeyéi íiwitáise íicha yái neebáidáanacaté Jesucristo ìwali. **19** Quéwa éwita càicani, yá idéca Dios imàacaca yàasunái wenàiwica yeebáidaca dàalanama yái tàacáisi cayábéerica. Iná càica íimaca nàwali: “Wáiwacali yáaliacawa nàwali níái yàasunái wenàiwicaca.” Iimaca

nacái àniawa: “Macáita níái Cristo yàasuca núa íiméeyéica, iwàwacutá namàaca namànica báawéeri.”

20 Abéeri capíi manuúri irícu, càmita nadènià yàalusinái níawami oro imànicanáta, plata nacái. Nadèniaca nacái áibanái àicu imànicanáca, íbái imànicaná nacái. Iná abénaméeyéi irícuta namàni cayábéeri wawàsica. Aibanái irícu, yá namànica báawéeri wawàsica. **21** Càita nacái ichàbacawa walí. Cawinácaalí idé masacàa imànica íiwitáisewa báawéeri wawàsi íicha, yá Dios imàacaca irí íibaidacalési cayábéeri, íibaidacaténá nacái irípináta. Yá nacái idéca màulenácani íibaidáanápina Wáiwacali irí, càita nacái màulenácani imànicaténá macái cayábéeri wawàsica.

22 Picá nacái pimàaca itéca píiwitáise yái báawéeri wawàsi isíimáidéerica ùuculíiyéi iwàwa. Pichàiniadawa, pìyacaténá machacàníiri iyú. Manuú piwàwa Dios iwéré. Cáininá piicáca áibanái, pìya nacái matuúbanáita náapicha níái icutáidéeyéica íiwitáise masaquèeri yáapichawa Wáiwacali. **23** Quéwa picá píyàawa nàasu wawàsi ìwali, níái iwàwéeyéica itàanica mawèníiri wawàsi ìwali, càide iyúwa níái máiwitáiséeyéica, píaliacáiná natéca wenàiwica péliacáisi irículé. **24** Yái Wáiwacali yàasu wenàiwicaca, càmita cayába yèepuní ipéliaca áibanái yáapicha tàacáisi ìwalíise. Iwàwacutá

cayábaca íiwitáise macái yáa-pichata, yáaliéri nacái yéewáidaca cayába Dios itàacái, ìidenièri éeréta yùuwichàacáisi éwita áiba ibàlùacawa íipunita, **25** yáa-liéri nacái yàalàaca éeréeri iyú, càmíiri cáimacái iicácawa náicha níai ibàlùeyéicawa íipunita. Isicúata Dios imàacaca nawènúadaca náiwitáisewa irí, yéewacaténá náaliacawa itàacái báisiiri iwali, **26** yéewacaténá nachúuliacawa Camèniadacáiri iyanái íicha, yái ichìwáidéerica iyú nía yéewacaténá namànica càide iyúwa iwàwáaná.

Wenàiwica íiwitáise iyáaná ipíchawáise èeri imáalàacawa

3 **1** Yá nacái áiba wawàsi iwàwacutéeri píaliacawa iwali yái: Ipíchawáiseca èeri imáalàacawa, yá cayéininéeri yùuwichàacáisi yàanàapínáca èeri iriculé.

2 Néenialípiná níai wenàiwicaca, máinípiná cáinináca naicáca níawawa áibanái íicha. Nawàwapíná nadèniaca nalíwa manuí palata, canùmaséeyéi, iyúunáidéeyéi cayába áibanái íicha, itàaníyéipíná báawanama Dios iwali, càmíiyéita yeebáidapíná isèenái yàalàanáwa. Càmita nacái nàapíná nalí cayábéeri. Yá nacái báawapínáca namànica áibanái irí. **3** Càmita cáininápiná naicáca áibanái. Càmita namàacapíná nawàwa áibanái ibáyawaná

íicha, itàaníyéi áibanái iwali náinatawáisewa. Càmita nabàa namànica báawéeri áibanái irí. Càmita catúulécana naicáca áibanái yùuwichàacawa. Báawaca naicáca níai imàníyeyéica cayábéeri. **4** Nacháawàaca naicácalénáíwa nàuwidenái iríwa. Càmita náináidawa ipíchaca namànica wawàsi, canùmaséeyéi iwalíise náaliéricawa iwali. Cáinináca naicáca yái nasíimáidáanáca níawawa èeri íiwitáise iyú Dios íicha. **5** Quéwa càipíná naicácanáwade iyúwa níai yèeyéica Dios íimiétacaná. Quéwa nàyáaná iyú, yá náasáidaca càmita nàa Dios íimiétacaná. Iná picá píchawa níai càiyéi wenàiwicaca.

6 Càica náiwitáise níai abénaméeyéi néenáca, iwà-luèyéicawa capíi imanùbacata, namèniadacaténá níai inanái càmíiyéica imàaca imànica ibáyawanáwa, imàníyeyéica nacái càide iyúwa náiwitáise báawéeri iwàwáaná.

7 Níai càiyéi inanáica, èeri imanùbaquéiyéi yéewáidacawa. Quéwa càicáanáita, càmíiyéita yéewa yáaliacawa iwali yái tàacáisi báisiirica.

8 Yá nacái càicata níade iyúwaté Janes, Jambres nacái, ibàlùeyéicatéwa Moisés íipunita.* Níai càiyéica wenàiwicaca idéca éeruca náiwitáise, càmíicáiná

náalimá neebáida báisíta Dios itàacái iwali. **9** Quéwa càmita náalimápiná namèniadaca wenàiwica quirínama. Macái wenàiwica yáalíapinácáiná nàwali, máiwitáiséeyéica nía càide iyúwaté ichàbáanáwa nalí níái pucháiba asianáica.

Pablo imáalàidaca ichùuliaca Timoteo iwali yái imàniiripináca

10 Quéwa pía, idéeri yáaliacawa nùwali cayába. Píaliacawa iwali yái nuéwáidáanáca. Píaliacawa nacái iwali yái iicácanáwa nùyaca. Píaliacawa nacái iwali yái nuwàwéerica numànica, manuínáca nuwàwa Jesucristo iwéré, cáinináanáca nuicáca áibanái, nùidenianáca éeréeri iyú madécaná wawàsi. **11** Píaliaca nacái càmita numéyàawa éwita napiadáidaca núa, éwita nacái nùuwichàacawa càide iyúwaté ichàbáanáwa nulí Antioquía* iyacàlená irìcu, Iconio* néeni, Lистра* iyacàlená irìcu nacái. Nùuwichàacatéwa manuí napiadáidacaalíté núa. Quéwa Wáiwacali ichùuliadaté núa náicha macáita. **12** Báisíta wáaliacawa macáita níái iwàwéeyéica iyaca càide iyúwa Cristo Jesús iwàwáaná, iwàwacutápiná nàuwidenái ipiàdáidaca nía iwalíise.

13 Quéwa níái báawée-yéica íiwitáise wenàiwicaca, níái imèniadéeyéica áibanái,

báawapináca nàasu wawàsi yàacawa abémáidata. Iná namèniadacáiná áibanái, yá nacái áibanái imèniadapináca nía.

14 Quéwa pía, yáta piya iwali mamáalàacata, yái idéericaté pée-wáidacawa iwali, píaliérica nacái báisica. Yá nacái píaliacawa nàwali cayába níái yéewáidéeyéicaté pía.

15 Yá nacái sùmàicatáisetá idé píaliacatéwa Dios itàacái iwali, yái yéewéerica cáaliacáica imànica pía yéewacaténá peebáidaca Jesucristo iwali, yá pichùuliacawa yùuwichàacáisi fícha.

16 Macáita yái Dios itàacáica, Dios yàasu Espíritucani, yái càité imàacaca náiwita irìculé níái itànèeyéicani. Iná yéewa wéewáidaca iyú, yéewa yáasáidaca walí yái báawéeri wawàsi wamàníirica, yéewa wamachacàníaca wáiwitáise-wa iyú, yéewáida nacái wàyaca machacàníiri iyú, **17** idécaténá bée-yéica náiwitáise níái Dios yàasunái wenàiwicaca, idécaténá nacái náaliacawa macái wawàsi iwali, náalíanápiná namànica madécaná wawàsi cayábéeyéi.

Picàlida yái Dios itàacáica

4 **1** Iná siùcái, nuchùulia pía Dios yáacúalicu, Wáiwacali Jesucristo yáacúalicu nacái, yái icháawèeripináca níái cáuyéicáwaca, nía nacái idéeyéica yéetácawa macáita,

yàanàapinàcaalí iyúwa cáli icuèriná macáita. **2** Iná iwàwa-cutá picàlidaca yái Dios itàacáica. Picàlidani èeri imanùbacata, néemiacaténá piríni, éwita càmita nawàwa néemiacani. Pimachacània náiwitáise níái wenàiwicaca. Pia-làa nía namànicaalí báawéeri, pichàiniada nawàwa, péewáida nacái nía éeréeri iyú. **3** Yàanàapiná áiba èeri, yái càmicatáipináca wenàiwica iwàwa yéemíaca quirínama yái tàacáisi báisíirica. Yá nawàwacáita néemíaca yái tàacáisi caséerica néemíaca isànaná. Yá nàwacáidapináca nalíwa níái icàlidéeyéipináca nalí yái nawàwéerica néemíaca. **4** Nawènúadapiná wenàiwica íiwitáise tàacáisi báisíiri íicha, néemiacaténá yáawami béeyéimi icàlise mawèníyéi.

5 Quéwa pía, picá píalimá matuíbanáica pía náicha níái wawàsináica. Píidenia níái yùuwichàacáisica. Picàlida yái tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali. Pimáalàida pimànica macáita yái íibaidacalési Dios imàaquéericaté pirí.

6 Mawiénica yàacawa yái nuétacatáipináca, nèepùadacatáipináca nucáuca càide iyúwa nanúacaalí abéeri cuwèesi Dios irí. **7** Idéca nuíbaidaca cachàiníiri iyú, idéca numáalàidaca yái nuíbaidacalécawa. Idéca nacái nucùaca cayába yái nuebáidáanaca Jesucristo ìwali. **8** Iná càide

iyúwa nàaná iwèni yái ipièricawa cachàini áibanái íicha, yái Wáiwacali yùuwichàidéerica machacàníiri iyú wenàiwica, yàapináca nuwèni, nùyacáiná numànica càide iyúwa Dios iwàwáaná numànica. Quéwa càmita abéeri núapináca yàa iwèni, nalípiná nacái macáita níái casíimáiyéica icùaca yàanàaca àniawa.

Pablo imáidaca Timoteo

9 Iná iwàwacutá pimàacaca abénaméeyéi èeri piàcaténá piicáca núa mesúnamáita, **10** idécáiná Demas imàacaca núa abéerita, cáininácáiná máiní iicáca yái èeri yàasu wawàsica. Yá yàacatéwa nuícha Tesalónica iyacàlená néré. Yá nacái Crescente yàacatéwa Galacia yàasu cáli néré, Tito nacái yàatéwa Dalmacia yàasu cáli néré. **11** Iná abéerita Lucas yái iyamáawa núapicha. Pité píapichawa néese Marcos, yácáináta yéewéeripiná iyúudàaca núa Dios íibaidacalé ìwali. **12** Yái Tíquico, nubànùacaténí Efeso iyacàlená néré piyacataléca.

13 Iná piacanáamiwa néese, yá pitéca nulí yái nuèpùanáca núuquéeri nùwaliisewa, numàaquéericaté Troas iya-càlená néeni Carpo icapèe irícu, nía nacái nùasu cuyàlutanáica. Quéwa nía máiní nuwàwacutáca, níái natànèeyéica cuwèesi íimami ìwali.

14 Yái Alejandro imàníirica wawàsinái sìeru iyú, idéca imànica

nulí madécaná báawéeri wawà-sica. Quéwa Wáiwacalita yái ipáyaidapiná irí iwèni yái báawéeri imàníirica nulí. **15** Iná picùà píawawa íicha, madécaná yàawiríacáiná ibàlùacawa wataàcái ìipunita wéewáidacaalí.

16 Iná idàbacaalíté nutàanica nuwicáuwa, yáté namàacaca núa nulíwanáamitawa, macáitaté nàacawa nuícha. Quéwa càicáaníta, càmita nuwàwa Dios yùuwichàida nía ìwalíise. **17** Quéwa Wáiwacalita yái yàacawéeridaté núa, ichàiniadaté nacái núa, yéewacaténá nucàlidaca nalí yái tàacáisi cayábéerica, néemíacaténá nacái itàacái níái càmíiyéica judíonái. Yá càicaté Dios ichúuliadaca núa yéetácáisi íicha. **18** Iná càipináta nacái Dios ichúuliadaca núa àniawa macái báawéeri wawàsi íicha, icùapináca núa iwéréta nùanàaca ìyacàle irìculé chènuniré. Iná irípináta

wàa cayábéeri èeri icáalacata càiripináta. Càicawani.

Pablo imáalàida iwàwalica níái yeebáidéeyéica Jesucristo ìwali

19 Nuwàwali Priscila, Aquila nacái, macáita nacái níái ìyée-yéica Onesíforo icapèe irìcu.

20 Yái Erasto iyamáacatéwa Corinto ìyacàlená néenita. Yá nacái Trófimoca, numàaquéerité Mileto ìyacàlená néenita, cáuláicacáinaténi.

21 Caquialénamata pimànica wawàsi, pìacaténá néese mesúnamáita ipíchawáisea unìabe yàanàaca. Eúbulo iwàwali pía, Pudente, Lino, Claudia, macáita níái wéenánái yeebáidéeyéica Jesús ìwali.

22 Nusutá Wáiwacali Jesucristo íicha pìwali, ìyacaténá píapicha. Nusutá nacái Dios íicha iicácaténá pipùalé mawènita cáininéeri iyú nacái. Càicawani.

TITO

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Tito, “yáasáidaca walí nàwali níái yeebáidéeyéica Jesús, cayábéeyéica íwi-táise ìyaca yáapichawaca.”

Itànèerité cuyàluta:

Yácataté apóstol Pablo yái itànàni. Tit. 1.1.

Yáté cáminá yèepuadéeri cuyàluta Tito irí yái Apolos, Zena yáapicha. Tit. 3.13.

¿Càináté irí itànàa cuyàluta?

Apóstol Pablo itànàacaté yái cuyàlutaca Tito irí, abéeri wenàiwica càmfiri judío, yeebáidéerité Jesús, néese yáté icàlidaca yèepunícawa yái Tàacáisi cayá-béerica Jesús iináwaná ìwali, máiníirité nacái yáalíacawa Dios itàacái ìwali. Apóstol Pablo yàacawéerináté nacái íbaidaca. Gá. 2.3; 1 Ti. 1.2; Tit. 1.4.

Itànàacatáiseté cuyàluta:

Pablo itànàacaté Tito irí yái cuyàlutaca, síisàade Macedonia yàasu cáli néese, chábade camuí 65 néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

¿Cánápináté itànàa yái cuyàlutaca?

Pablo itànàacaté Tito iríni yéewáidacaténáni nàasu wawàsi ìwali níái icuè-yéica níái yeebáidéeyéica Jesús.

1. Icàlidacaténáté ancianonái irí wawàsi càinápinácaalí iicácanáwa iwàwacutá náibaidaca náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús.

2. Pablo ichàiniadacaté Tito iwàwa ìwali yái íbaidacalési càulenéerica, ìwali nacái yái iwàwacutáanáca Creta mìnánái ìyaca càide iyúwa níái yeebáidéeyéica Dios itàacái.

3. Pablo iwàwacaté yàanàa iicáyacacawa Tito yáapicha, Nicópolis néeni, Pablo íináidacatáica iyamáacatéwa unìabe íicha idècunitàacá nachàbacawa níái quéri unìabecatáica. Tit. 3.12.

Versículonái máiníyúi cawènica:

Tit. 3. 3-5.

TITO

Pablo iwàwalica Tito

1 1 Núa Pablo, íibaidéeri Dios yáapicha, Jesucristo yàasu apóstol. Imáidacaté núa nuyúu-dàacaténá níái Dios yàasunái wenàiwica iníwèeyéicaté, yéewacaténá manuíca nawàwa Cristo iwéré abémáidata, náaliacaténáwa ìwali yái tàacáisi báisiirica yéewáidéerica wàyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná.

2 Wacùacaténá wàyapínáca yáapicha càiripínáta. Yái Dios idéericaté imàacaca itàacáíwa ìwali, yàanàapínáté walíni, ipíchawái-seté idàbaca yái èerica, yái Dios càmiirica ichìwáida. **3** Iná siùcade, idéca yéenáíwaná yàanàaca, yái íiméericaté ìwali ichùulierica nucàlidaca siùcade, yái Dios ichúu-liadéerica wía yùuwichàacáisi íícha.

4 Pirí, pía Tito, nutànàa yái cuyàlutaca. Pía nuiquéerica nuìrisíwa iyúwa, peebáidacáiná Jesucristo ìwali.

Nuwàwaca Wáaniri Dios imànica pirí cayábéeri mawènitamamàalàacata, Wáiwacali Jesucristo yáapicha, matuíbanáicaténá nacái piwàwa.

Pablo ichùulia Tito ibàlùadaca ancianonái, yàcalé imanùbaca

5 Numàacaté pía iwàwata Creta íinata, pimàalàidacaténá pimànica yái íibaidacalési càmiiricaté idé numànica, pibàlùadacaténá ancianonái yàcalé imanùbaca càide iyúwaté nuchùulianá pimànica.

6 Quéwa yái ancianopináca, yátái càmiirica caináwaná imànica ibáyawanáwa, abéechuéricata yàacawéetúa, yéenibenái yeebáidéerica Jesús ìwali, càmiíyéica nacái caináwaná imànica càide iyúwa nawàwáaná, yeebáidéeyéi isèenái itàacáíwa. **7** Yái ancianoca iwàwacutéeri canáca iináwaná imànica ibáyawanáwa, icuèripínáca Dios yàasu íibaidacalési, càmiirita canùmasée, càmiiri calúa mesúnamáita, càmiiri nacái icàma, càmiiri ipélia wenàiwica yáapicha, càmiiri nacái yeedáca iríwa palata chìwái iyú. **8** Yásí iwàwacutéeri imànica ulíamaca yái: casíimáiri íipunitáidaca níái ipáchiéyéicani, caséerica imànica cayábéeri wawàsica áibanái irí, imàníiri wawàsica cáaliacáiri iyú, imàníirica càide iyúwa Dios iwàwáaná, icuèri nacái

yáawawa báawéeri ícha. **9** Iwàwacutá yeebáidaca báisíta yái tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali càide iyúwa wéewáidáanáni, yáalimácaténá yàalàaca wenàiwica iyú yái machacàníiri yéewáidáanaca, yáalimácaténá nacái imawèniadaca níái yèeyéi-cawa ípunita.

10 Càì núumaca pirí, manùbacáiná níái càmiíyéica yéemìà yàalàanáwa, yéewáidéeyéica mawèníiri tàacáisica, ichìwáidéeyéica nacái wenàiwica. Quéwa níata máiní càica íwi-táise, níái judiónái iwàwéeyéica “nadalúaca nàwalíisesàì ipùata íimamiwa” níái yeebáidéeyéi Jesús ìwali. **11** Iná picá pibatàa néewáidaca quirínama níái càiyéi wenàiwicaca, nacùalecáiná madécaná capìinái íisa iméeràawa canánama tàacáisi báisiíri ícha, néewáidacáiná namèniadawa nía yéewacaténá needáca náicha palata. **12** Iná abéeri nàasu profetaté, càì íimacaté nàwali:

“Níái Creta mìnanáica,
mayamáaca èerita cachìwaca
nía,
cuwèesi caluéyéi nacáiyéi
íiwitáise, ínuyéi íibaidaca,
quéwa iwàwéeyéi iyáaca
iyáacaléwa manuínama
néeninamata.”

13 Iná báisícata, càicaté íimaca nàwali. Iná yéewa iwàwacutá

pìalàaca nía chàinisi yéewacaténá neebáidaca yátái tàacáisi báisiírica Jesús iináwaná ìwali, **14** ipíchaná neebáida mamáalàacata judiónái icàlise mawèníiri ìwali, yá nacái asìanái íiwitáise nachùulièrica iyú, níái iwènúadéeyéica wenàiwica íiwitáise méetàuculé tàacáisi báisiíri ícha.

15 Nalí, níái wenàiwica cayábéeyéica íiwitáise, macáita cayábaca nalí, yái wawàsi namàníirica. Quéwa níái báawéeyéica íwi-táise, càmiíyéica yeebáida Jesús ìwali, canácata wawàsiquéi cayábéerica naicáca, idécáiná báawaca náiwitáise macáita. Yá nayúunáidaca báawaca macáita yái cayábéeri wawàsica. **16** Yá náimaca wenàiwica írì, wáaliacawa Dios ìwali. Quéwa nàyáaná iyú, càmita náasáida náaliacawa Dios ìwali. Namànica báawéeri wawàsica, báawéerica waicáca wía yeebáidéeyéica Jesús ìwali. Càmita nacái neebáida Dios itàacái, yá nacái càmita náalimá namànica cayábéeri wawàsica.

Yái yéewáidáaná báisiírica

2 **1** Quéwa yáta iwàwacutá péewáidaca yái yèericawa abédanamata yáapicha yái tàacáisi báisiírica, imàaquéerica wàyaca machacànita.

2 Níái béeyéi asìanáica, péewáidaca nía nacùacaténá níawawa báawéeri ícha, namànicáicha nabáyawanáwa, wenàiwica

yàacaténá náimiétacaná. Càmita nacái iwàwacutá nàira iiracalési, neebáidacaténá báisíta Dios ìwali yéewacaténá cáinináca naicáca báisíta áibanái, nàideniacaténá nacái báawéeri wawàsi yàanàacaalí nía.

3 Càita nacái níái béeyéi inanáica. Péewáida nía nàyacaténá càide iyúwa níái yeebáidéeyéica Jesús ìwali, càmicaténá natàaní báawanama áibanái ìwali, càmiíyèi iira iiracalési. Iwàwacutá néewáidaca áibanái imànica cayábéeri wawàsica. **4** Iwàwacutá néewáidaca mànacanái níái cacàwéeriíyéica, cáininácaténá naicáca nàacawéerináíwa náalimáwanama, néenibenái nacái, **5** nàyacaténá cáaliácáiri iyú, namànicáicha báawéeri nainá iyúwa, nacùacaténá cayába níái iyéeyéica nacapèe irícu, cayábacaténá náiwitáise, neebáidacaténá nàacawéeri itàacáíwa, áibanái itàanícáicha báawanama Dios itàacái ìwali.

6 Càita nacái iwàwacutá piàlaca níái ùuculiíyéica nacùacaténá níawawa bayáwanási íicha cáaliácáiri iyú. **7** Píata, iwàwacutá imànica cayábéeri áibanái irí macái wawàsi ìwalita naicácaténá nawicáuwa pía. Iná péewáida-caalí, péewáida nía cáaliácáiri iyú píiwitáise masaquèeri yáapichawa, machacàníiri iyú nacái, nàacaténá píimiétacaná. **8** Pitàaní nali yáawami cayábéeri tàacáisita, báisíiri nacái, áibanái itàanícáicha píwali báicaténá níái ibàluèyécawa

píipunita, canácaténá yéewa natàanica píwali báawanama.

9 Níái íibaidéeyéica íiwacanánai iríwa, péewáida nía neebáidacaténá náiwacanánái itàacáíwa càide iyúwa nachùulianá nía, namànicaténá nali càide iyúwa nawàwáaná macái wawàsi ìwalita, neebácáicha náiwacanánái isànwawa lúasi iyú. **10** Píalàa nía nayéedùacáicha náiwacanánái yàasuwa, náasáidacaténá cayábéeyéica íiwitáise nía macái wawàsi ìwalita, wenàiwicanái yàacaténá Dios itàacái íimiétacaná, yái wéewáidéerica iyú nía, yái ichúuliadéerica wía yùuwichàacáisi íicha.

11 Iná idéca yàanàaca walí yái tàacáisi yáasáidéerica cáinináca Dios iicáca wía mawènitá, yéewacaténá wachúuliacawa macáita yùuwichàacáisi íicha. **12** Iná cáininácáiná Dios iicáca wía mawènitá, yá yéewáidaca wía wamàacaténá yái wáiwitáisesi báawéerica, yái èeri íiwitáisecca, wàyacaténá cáaliácáiri iyú, machaníiri iyú nacái, cháí èeri irícu càide iyúwa Dios iwàwáaná wàyaca.

13 Idècunitàacá wàyaca, yá wacùaca casiímáiwaca yái èeri waicácatáipináca icamalá yái wàasu Dios ichàinírira, yá nacái Wáiwacali Jesucristo ichúuliadéeripináca wía. **14** Yái imàaquéericaté yáawawa nanúaca wàwaliná, yéewacaténá yee-dáca wía bayáwanási ichàini

íicha, masacàacaténá nacái imànica wáiwitáise, wía yàasunái wenàiwicaca, wía iwàwéeyéica imànica irí yáawami cayábéerita wawàsica.

15 Iná yái càì nucàlidaca pirí, yáta iwàwacutá péewáidaca, pìà-làa nacái nía iyú, pimachacània nacái náiwitáise, pidènìacáiná yái chàinisica, pimànínápiná yái wawàsica. Picá nacái pimàaca nàamàidaca pitàacái yái péewáidéerica iyú nía.

**Iicácanáwa nàyaca níái
yeebáidéeyéica Jesús ìwali,
nèewi níái èeri mìnánáica**

3 **1** Níái wéenánáica Cristo ìwaliise, piwàwali nalí yái iwàwacutáanáca wàaca náimiétacaná níái icuèyéica wawicáu cáli, weebáidacaténá natàacái, nía nacái ichùulièyéica áibanái yàcalénái iwicáu. Iwàwacutá màulenáca nía namànicaténá yáawami cayábéeri wawàsita.

2 Càmita iwàwacutá natàaníca báawanama áibanái ìwali. Càmita nacái iwàwacutá napéliaca wenàiwica yáapicha. Iwàwacutá cáinináca naicáyacacawa, náasáidacaténá cawèníyeyéica nalí macáita níái wenàiwicanáica.

3 Wía máiwitáiséeyéité bàaluité, càmitaté weebáida wáiwitápunái ichùuliacawa, Dios itàacái nacái. Waméeràacatéacawa nacái íicha. Wamànicaté càide iyúwaté wáiwitáise báawéeri iwàwáaná,

madécaná báawéeri íiwitáaná nacái. Wàyacaté wamànica yáawami báawéerita, wacàmìacaté áibanái yàasu. Yá nacái báawacaté waicáyacacawa náapicha. **4** Quéwa càicáaníta, yáté Wáiwacali Dios iwàwaca iicáca wapùalé, yái ichúuliadéerica wía yùuwichàacáisi íicha, yáasáidacaté cáinináca iicáca níái èeri mìnánáica. **5** Inaté yéewa ichúuliadaca wía yùuwichàacáisi íicha. Quéwa càmita ìwalíise yátái cayábéeri wamàníiri áibanái irí. Iwalíiseta yái catúulécanánáca iicáca wía. Yáté yèepùaca ichùniaca wía wabáyawaná íichawa. Yá nacái iwàlisàidacaté wáiwitáise Espíritu Santo iyú, **6** yái Dios imàaquéericaté wawàwalicu, Jesucristo ìwalíisená, yái ichúuliadéerica wía yùuwichàacáisi íicha. **7** Ilicáté wapùalé mawènitá yéewacaténá mabáyawanáca iicáca wía, yéewacaténá nacái imànica wía yéenibe iyúwa, wacùacaténá nacái matuíbanáita yái wacáuca càmfíirica imáalàawa.

8 Yácata tàacáisi báisiiri yái yéewéeri weebáidaca ìwali. Iná nuwàwa picàlidaca nalí ìwali abémáidata, namànicaténá cayábéeri áibanái irí níái idéeyéica yeebáidaca Dios ìwali. Iná namànicaalí càì, yá cayábacani. Yá nacái cayábapínáca imànica walí macáita.

9 Quéwa picúa píawawa náicha níái caséeyéica itàaníca mawèníiri tàacáisi ìwali, icàlidéeyéica nacái

béeyéimi icàlise ìwali, níái ipé-
liyéica píapicha ìwalíise yái
Dios tàacái ichùulièricaté Moisés
itànàaca. Canácata iwèni walí
wapéliacaalí ìwalíise, yá nacái
càmita iyúudàa wía.

10 Yái caséerica iseríaca
wenàiwica náichawáacawa tàa-
cáisi mawèníiri iyú, iwàwacutá
pialàacani pucháiba yáawiría.
Càmicaalí yeebáida pirí, yá càmita
pibatàa quirínama iwàlùacawa
náapicha níái yeebáidéeyéica Jesu-
cristo ìwali. **11** Iná idé pialíacawa
yái càirica éeruca íiwitáise, idé-
rica iméeràacawa báisiiri tàacáisi
íicha, idéca imànica ibáyawanáwa.
Iná ibáyawanápináta icháawàani,
imàníiricata iríwa.

Níái wawàsinái iwàwacutéeyéica Tito imànica

12 Iná idéca nacáita Artemas
yàanàaca pìatalé, càmicaalí Tíquico
nacái, yái nubànuèripináca pìatalé.
Yáta iwàwacutá pimàni chàinisi

pìacaténáwa síisàara Nicópolis
ìyacàlená néré, nùatalépinácawa,
nérepinácáiná nuyamáawa
idècunitàacá uniabe ichàba-
cawa. **13** Piyúudàa nacái yáara
abogado Zenas, Apolos nacái. Pìà
nalí yái wawàsi namáapuèrica
ipíchaná iwàwacutácawa nalí
àypulìcubàa. **14** Iná níái wàa-
cawéeyéináca, iwàwacutá néewáida
namànica cayábéeri áibanái irí,
nayúudàacaténá níái máiníiyéica
imáapùaca wawàsi, càicaténá
néewacawa áibanái irí ipíchaná
nàyaca càide iyúwa níái canéeyéica
yáaliéri imànica.

Nucàlidaca nuináwawa pirícué, Dios yàacué pirí cayábéeri

15 Macáita níái ìyéeyéica
núapicha cháí, nawàwalica pía.
Nuwàwali níái cáininéeyéica iicáca
wía, manuíyéica iwàwa Jesús iwéré.

Wasutá Dios íicha pìwalicué,
ibànùacaténácué pirí cayábéeri
wawàsica. Càicatáni.

FILEMON

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Filemón: “Yáasáidaca walí ìwali, yái iwàwacutáanáca wamàacaca wawàwa áiba ibáyawaná ícha.”

Yái cuyàluta Filemón, yácata máiníiri màulenáca nèewíise níái áibanái cuyàluta apóstol Pablo itànèeyéicaté. Idèniaca 334 tàacáisi, griego itàacái irìcu.

Itànèerité cuyàluta:

Yácata apóstol Pablo yái itànàaténí, yáasáidacatái nacái íiwitáisewa amalánama yàacawéeyéiná iríwa (Flm. versículonái 1, 9, 19).

Néese, yáté Onésimo itécani, yèpùadaca nacáini Tíquico yáapicha, Filemón irí. Nèepùadacaté nacái áibanái cuyàluta iyúwa, Efesios, Colosenses nacái, nalí níái yeebáidéeyéica Jesús.

Camuí itànèerité irìcuni, síisàanácaalíté nacái itànàani:

Apóstol Pablo itànàacaténí, Roma ìyacàlená néese, chábade camuí 61 néenibàa, asáica idenáamité Cristo. versículonái 1, 9, 10, 13, 23.

Yái cuyàluta Filemón, yácataté idàbéeri Pablo itànàaca, idàbacaalíté nacái namàacacani Abéechúa capii irìcu, càmicatáiseca yéewa imusúanicawa, Roma ìyacàlená irìcu.

Iná yácata nacái idàbéerité itànàaca náicha canánama níái áibanái cuyàlutanái Pablo itànèeyéicaté.

Néese, yáté itànàaca nacái, Efesios, Filipenses, Colosenses nacái.

¿Cánápinaté itànàa yái cuyàlutaca?

Pablo itànàacaté yái cuyàlutaca Filemón irí, iicácaténá Onésimo càide iyúwa yéenàsàiri Cristo ìwalíisená, yèpùadacaténá nacáini icapèe irìculéwa, síisài ichúuliacatáiseocatéwa.

Cuyàluta yéewáidéeri wía ìwali:

Abéeri wéenàsàiri yeebáidéeri Jesús icàlida áiba irí ìwali yái báawéeri imànírica irí iimáichacaténá íchani, yèepùadacaténá nacái báawéeri ícha yái yéenàsàiricawa.

Versículo máiníri cawènica:

Filemón 18.

Iicácanáwapiná wàyaca:

Yái cuyàlutaca yáasáidaca walí iicácanáwapiná iwàwacutá wàyaca, wàacaténá wenàiwica ímiétacaná, wataànicaténá nacái cáalíacáiri iyú. Yáasáida walí cáinináté naicáca yái abéeri nàasu wenàiwica ichúuliéricatéwa ícha yái wéenàsàirica Cristo ìwalíisená. Yái idènièricaté chàinisi imànínapínaté irí cayábéeri, báawéeri nacái.

Yái cuyàluta, icàlida walí cáalíacáiri íiwitáisesi ìwali, yáasáidaca nacái walí Pablo íiwitáise ìwali, iyúwa wacuèriná, iicácanáwapiná nacái wachùnìaca yái càulenéeri wawàsica.

Namànicaté nàasu wenàiwicawa, áiba wenàiwica, Pablo yàasu èerité:

Bàaluité, Pablo yàasu èerité, máinícaté báawaca yái càasuíyéi imànínacaté yàasu wenàiwica áiba wenàiwica, íbaidacaténá irí mawènitá. Yéewaté nacái nawènìaca abéeri wenàiwica nàasu wenàiwicacaténáni, imàníripinácáita nalí wawàsi mawènitá. Yáté càmìta yéewa ichúuliaca yáawawa, canácaté nacái itàacái iwèni. Yéewaté nacái íiwacali inúacani ichúuliacaalíwa ícha, iyéedùacaalí nacái yàasu.

FILEMÓN

Nuwàwalicué pía

1 1 Núa Pablo, presúiri nuíbaidacáiná Jesucristo irí, nuwàwalicué pía, nuénàsàiri Timoteo yáapichawa, pía Filemón, cáininéerica waicáca,

wàacawéerináca wáibaidaca.

2 Wawàwali nacái úái wéenàsàatúa Apia, cáininéechúaca nuicáca, Arquipo nacái, wàacawéerináca wáibaidaca cachàini, macáita níái Jesús ìwacáidéeyéica, ìwaquéeyéicawa picapèe irìcu.

3 Nusutá Wáaniri Dios íicha, Wáiwacali Jesucristo íicha nacái, nàacaténácué pirí cayábéeri mawènitá, yéewacaténácué nacái piyaca matuíbanáita.

Pablo yàaca cayábéeri Dios irí Filemón ìwalíise

4 Imanùbacata nutàaníca nùasu Dios yáapichawa, yá nùaca irí cayábéeri piwalíise, 5 idécáiná nuémíaca piináwaná peebáidaca Wáiwacali Jesucristo ìwali abémáidata. Yá nacái cáinináca piicáca macáita níái yeebáidéeyéica Jesucristo ìwali. 6 Nusutáca Dios íicha pìwalíná, pía Filemón, yeebáidéerica abédanamata wáapicha, yéewáanápíná pialíacawa machacànita ìwali macáita yái cayábéerica wadènièrica weebáidacáiná Cristo ìwali. 7 Nuénásàiri, casíimáisiwata pimànica nuwàwa, cáininácáiná piicáca áibanái, pichàiniadacáiná nawàwa, níái Dios yàasunái wenàiwicaca.

Pablo itàaníca Onésimo iwicáu, Filemón yeedácaténá yàataléwani

8 Ewita nudèniaca nuchàiniwa iyúwa apóstol, nuchùlianápiná pimànica nulí wawàsi, 9 càicáaníta, càmita numàni yái wawàsica. Nusutácaíta píicha wawàsi cáininéeri iyú. Núa Pablo, idéca béerica núa, presuca nacái núa, nuíbaidacáiná Jesucristo irí. 10 Nusutá píicha abéeri wawàsi

peedácaténá pìataléwa Onésimo, yái càirica nuicácade iyúwa nuìri, nucàlidacaté irí tàacáisi cayábéeri Jesús iináwaná ìwali, idècunitàacá presucaté núa. 11 Yái canéericaté iwèni pirí quéecha, ipiacaalítéwa píicha. Quéwa siùcade, yá yéewapínáca iyúudàaca píá, núa nacái.

12 Iná yápinatá nubànua pìatalé àniawa. Peedá pìataléwani càide iyúwa núacaalíta yái càì peedáca pìataléwa. 13 Quéwa nuwàwata iyamáacawa núapicha pìalumíiseca chátái, presunái icapèe irícu, iyúudàacaténá nucàlidaca tàacáisi cayábéeri Jesucristo iináwaná ìwalita. 14 Quéwa càmita nuwàwa nuchùuliaca pimànica chàinisiiri iyú yái wawàsica, càmicaalí abédanama piwàwa núapicha ìwali, nuwàwacáiná pimànica nulí cayábéeri, quéwa piasu wawàsita. 15 Inaté cáminá ìwalíise, yái càité Onésimo yàacawa píicha abénaméeyéi èerité, yéewacaténási peedáca pìataléwani càiripínáta. 16 Iná siùcade, yá càmita ìwàwacutá pidèniaca quirínamani càide iyúwa piasu wenàiwica. Siùcade, cawènipíná piicáca quiríta piasunái wenàiwica ichàbaníisewani, cáininápiná piicácani iyúwa péenásàirisíwa, càide iyúwa cáinináaná nuicácani. Quéwa píá, cáininápiná piicácani núícha quiríta, piasu wenàiwicani, yá nacái péenásàiricani Wáiwacali Cristo ìwalíisená.

17Iná piacawéerinácaalí piicáca núa Wáiwacali íbaidacalé ìwàlìisená, yá peedápináca piataléwa Onésimo càide iyúwa peedácaalí núa piataléwa. **18** Imànicaalí pirí báawéeri quéechaté, imawènìacaalí nacái píicha palata, yá pimàacaca nulíni, núacaténáta ipáyaida piríni. **19** Núa Pablo, nutànàa pirí yái cuyàlutaca nucáapi iyúwa. Yá nacái núacata ipáyaidapíná pirí yái Onésimo imawènìacaléca. Quéwa picá piimáicha yái pimawènìanáca nacái núa, nùwalíisenácáiná yái càì pidèniaca picáuca wàlisàì càmíirica imáalàawa, nuyúudàacáinaté pee-báidaca Jesús iwali. **20** Iná pía nuénàsàirica, pimàni nulí cayábéeri Wáiwacali ípidená ìwali, pisíimáidacaténá nuwàwa iyúwa nuicácalé, nuénàsàiri nacái Cristo ìwali.

21 Iná nutànàa pirí yái cuyàlutaca, núalíapinácáiná pimànica yái wawàsica càide

iyúwa nusutáaná píicha. Yá nacái pimànipináca quiríta ichàbaníisenama.

22 Aiba wawàsi, pichùnà nacái nulí abéeri yàalusi nùanàacatáipiná nùyaca píapichacué àniawa, nuwàwacáiná nùacawa piatalécué càide iyúwa pisutáanácué pìyaca Dios íicha nùwali.

Pablo iwàwali áibanái, yá nacái icàlida iináwawa nalí

23 Iná nawàwali pía, níai Epafra, yái nùacawéerináca presuca cháì, wacàlidacáiná Cristo Jesús iináwaná ìwali, **24** Marcos nacái, Aristarco, Demas, Lucas nacái áiba, níai iyúudèeyéica núa Dios íbaidacalé ìwali.

25 Nusutáca Wáiwacali Jesu-cristo íicha, imànicaténácué pirí cayábéeri mawènita, ìyacaténácué imànicawa pirí càide iyúwa iwàwáaná. Càicawani.

HEBREOS

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Hebreos, “yáasáida walí Jesucristo yácata Sacerdotenái íiwitápu canánama, máiníiri cachàinica canánama íicha macái wawàsi iwicáubàa.”

Itànèerité cuyàluta:

Yái cuyàluta Hebreos, càmitaté náalíawa cayába càinácaalíté yái itànàaténí. Abéerita Diosca yái yáalíawa càinácaalíté asialiquéi ichùulièricaté itànàacani.

¿Càináté irípiná itànàawa?

Itànàacatéwa nalípiná níái judíonái, iwàwéeyéicaté imànica mamáalàacata càide iyúwaté Leví itaquénáinámi imàníináté culto Dios irí. He. 13.24

Níái càiyéicaté itànàaca irí yeebáidéeyéi Jesús ìwali macáitaté. He. 3.1

Nalípiná nacái níái iwàwéeyéité iwènúacawa íicha yái neebáidáanacaté Jesús ìwali namànicaténá càide iyúwaté judíonái íiwitáise ìyáaná. He. 13.22

¿Cánápináté itànàa yái cuyàlutaca?

Itànàacatéwa ipíchanáté nawènúacawa tàacáisi báisiiri íicha níái judíonái iwàwéeyéicaté imàacaca yái neebáidéeyéicaté Jesús ìwali, máinicáináté áibanái imànica yùuwidewa nía. Yá nacái nawàwacaté namànica càide iyúwaté judíonái íiwitáise ìyáaná.

Cuyàluta icàlidéeri walí ìwali:

Yái Cristoca, yácata cachàiníiri canánama íicha, profetanái íicha, ángelenái íicha, Moisés íicha, sacerdote Aarón íicha nacái.

Yái manuínáca wawàwa Dios iwéré, wacúanáca Jesús yàanàaca wàwalíná àniawa. Yá nacái cáinináanáca Cristo iicáca wía, yá máiníiri cawènica íicha yái judíonái íiwitáiseca.

Abéerita Cristoca yái máiníirica iwàwacutácawa walí canánama wawàsi íicha.

Tàacáisinái máiníyúi cawènica:

“Cayábéeyéi áibanái íicha.” “Cayábasíwéeri.” “Chènuníséeri.”

Versículonái máiníyúi cawènica:

Hebreos 10.19-23.

Camuí itànèerité irícu cuyàluta:

Cáminaté natànàacani chábade camuí 65-69 néenibàa, asáica idenáamité Cristo.

HEBREOS

Dios itàaníca walí Iiri irícuísewa

1 1 Bàaluté èeri, Dios idécaté itàaníca wàawirináimi irí madécaná yàawiría, madécaná wawàsi iyú nacái profetanái irícuíse. **2** Quéwa siùcade, mawiénicaalí èeri imáalàaca yàacawa, yá yèepùaca Dios itàaníca walí àniawa, quéwa Iiri itàacái irícuísewa, yái Dios imàaquéericaté èeri íiwacalináca macáita, ichùulièricaté nacái imànica macáita yái wawàsi iyéerica cháí èeri irícu. **3** Yái Dios Iirica, yácata yáasáidéeri walí càinàcaalí Yáaniri ichàini imanuíca. Yáasáidaca nacái walí càinàcaalí Dios íiwitáise, íiwitáise iicácanáwa iyúwa. Yáasáidaca nacái walí iicácanáwa icùaca macáita yái èerica itàacái ichàini iyúwa. Néese idécanáamité masacàaca imànica

wáiwitáise wabáyawaná íicha yéetácaalítéwa wáichawalíiná, yá iyamáacaté yáawinacawa Yáaniri yàalubái yéewápu néesemáwa, aléde chènuniré, ichùuliacaténá Yáaniri Dios yáapichawa macáita càide iyúwa rey.* **4** Yá nacái máinícaté cachàinicaní ángelnái ichàbaníise, càita nacái máiníca chènunibàaca íipidená yái Dios yéerica irí, ángelnái íipidená íicha.

Yái Dios Iirica idèniaca ichàiniwa ángelnái iwicáubàa

5 Iná canácatáita Dios íimaté abéeri ángel irí:

“Píacata Nuiri,
Núacata yái píaniri siùcade.”*

Càita nacái íimaca áiba cuyàluta irícu:

“Núapinácata Píaniri,
yá nacái píapinácata Nuiri.”

6 Iná yàasu èerité Dios ibànùaca Iiri
abéerisàiriwa iriculé èeriquéi, yá
íimacaté:

“Iwàwacutá nàaca íimiétacaná
macáita níái Dios yàasu
ángelnáica.”*

7 Càicaté Dios íimaca ángelnái
ìwali:

“Espírituca numànica níái nùasu
ángelnáica,
níái íibaidéeyéica nulí càica
níade iyúwa quichái ipèrù.”*

8 Quéwa Iiri ìwaliwa, yá càicaté
Dios íimacade:

“Yái pichùulianáca càide iyúwa
rey, pía Diosca, iyacapináca
càiripináta.

Yái chàinisi pidènièrica
pichùulìa iyú machacànita
nawicáu níái wenàiwicaca.

9 Bàaluitésíwata pimàni
cayábéeri áibanái irí,
íná càmita cayába piicáca yái
báawéerica.

Iwaliíise, yáté Dios iníwàaca
pía, yái piasu Diosca, rey iyú,
casíimáicaténá pía.

Nachàbaníisenama macáita níái
piacawéeyéináca.”*

10 Iimacaté nacái:

“Pía Nuíwacali, bàaluité
pidàbáidaté úái cálica,
níái iyéeyéica chènuniré,
picáapíamicata nía macáita.

11 Aiba èeripiná nachalíawa,
macáita isíamipináca nía càide
iyúwa bàlesi.

Quéwa pía iyéeripiná
càiripináta.

12 Néese, yá pituwìapináca nía
càide iyúwa watuwìacaalí
wèepùanáwa,
yá pimàacapináca
nàalumíiseca wàlisàita càide
iyúwa wàwalicaalí áiba
bàlesita.

Quéwa pía càipináta
iicacánáwa pìyaca
mamáalàacata,
càiripináta pìyaca.”*

13 Yá nacái canácatáita Dios íimaté
abéeri ángel irí:

“Píawinawa núapicha nuéwápu
néesema,
iwéréta idéca numawèniadaca
níái piùwidenáica.”*

14 Níái ángelnáica, macáita
espírituca nía íibaidéeyéi Dios
yáapicha, ibànuyéi nacái aléi èeri
iriculé naicácaténá wapùalé wía
ichúuliéyipinácawa yùuwichàa-
cáisi íicha.

**Máiní cawènica yái
wachúulianápinácawa
yùuwichàacáisi íícha**

2 1 Iná idécáiná Dios itàanica walí liri itàacái irìcuísewa, yái cachàiníirica canánama ángelnái íícha, iwálíise, yá iwàwacutá wàaca yùuwiná cayába yái tàacáisi idéericaté wéemiàca ipíchaná wawènúacawa íícha méetàuculé.

2 Níái ley Dios ibànuèyéicaté Moisés irí ángelnái yáapicha, nadèniacaté nachàiniwa israelnái iyacaténaté nachùuliaca machacànita.

Níái imàniiyéicaté ibáyawanáwa, camíiyéicaté yeebáida natàacái ichùuliaca, yáté nàuwichàidaca nía machacànita càide iyúwaté natàacáiná íimáaná.

3 Máiní yáawanáipiná yùuwichàidaca wía quirita, càmicaalí cawèni waicáca yái tàacáisi cayábéeri ichùuliadéeripiná wía iwàwéerica yàaca walí. Yái tàacáisi Wáiwacali idàbéericaté icàlidaca iwali, néese, yáté yèepùaca nacàlidaca walí iwali níái yéemièyéicaté icàlidacani. **4** Diosta áiba yèepùaté icàlidaca iwali madécaná yéenáiwánasinái iyú, níái camíiyéicaté wenàiwica idé imànica. Yá nacái Dios yàacaté nalí Espíritu Santo níái iwàwéeyéicaté yàaca iríni càide iyúwa iwàwáaná.

**Abédanamataté Jesús imànica
yáawawa yéénánái yáapichawa**

5 Càmita Dios imàacapiná ángelnái ichùuliaca yái èeri wàyéeripináca irìcu wapíchaléwa, yái càirica watàanica wàyaca iwali.

6 Càicaté áiba wenàiwica íimaca itànàacaté Dios itàacái irìcu:

“Dios, ¿Cáná máiní píináidacawa nàwali níái wenàiwicaca?

¿Cáná máiní cawènica pírí níái wenàiwicaca, íná yéewa càí máiní achúmaca piwàwa nàwali?

7 Yái pimàaquéericaté machàinica achúma èerita ángelnái íícha.

Quéwa siúcade, idéca rey cachàinisíwéericani macái iwicáubàa.

Dios idéca nacái iiyaca íiwita iwali abéeri corona, yái cáimiétacanásíwéerica iwálíiseni.

8 Macáitaté pimàaca wachùuliaca iwicáu yái wawàsica.”*

Iná Dios imàacacaalíté ichùuliaca iwicáu macáita yái wawàsica, yá canácata áiba wawàsiquéi camíiripiná ichùulia iwicáu. Quéwa càicáaníta, càmitàacá idé waicá ichùuliaca macái wawàsi iwicáu siúcade.

9 Quéwa waicáca yái Jesús machàiníiricaté Dios imàacaca

achúma èerita ángelnái íicha, siù-
cade, idéca rey cachàinisíwéericani
macái iwicáubàa. Dios ìiyaca
íiwita ìwali abéeri corona, yái
cáimiétacanásíwéerica ìwa-
líiseni, idécanáamité yéetácawa
wáichawalíiná. Iná cáininácáináté
Dios íicáca wía mawènitá, yá
ìwàwacutácaté Jesús yùuwi-
chàacawa, yéetácatéwa nacái
yéewacaténá imànica cayábéeri
macái wenàiwica íríta.

10 Dios ìwalíiseta, nàya
macáita níai wawàsináica,
yácáinátaté idàbáidéeri nía, yá
nacái nàyaca mamáalàacata
càita íicacánáwade iyú-
wata imànicaalíté nía. Iná
ìwàwacáináté caináwanáca
macáita yáapicha níai yéenibeca
ìyacàle írìculé, yá ìwàwacutá-
caté Dios imàacaca Jesucristo
ichàbacawa yùuwichàacáisi írìcu-
bàa, yéetácáisi írìcubàa nacái,
yácáináta ichúuliadéeripináca nía
yùuwichàacáisi íicha.

11 Iná yái Jesús
mabáyawanéerica, nía nacái
mabáyawanéeyéica imànica,
manuíyéica ìwàwa iwéré abéericata
yái Wáanirica. Iná ìwalíise, càmita
bái nuénánái Jesús íimaca wàwali.
12 Càicaté Jesús íimaca Yáaniri
íríwa wàwali:

“Nucàlidapiná piináwaná ìwali
nalí níai nuénánáica,

nàwacáidacaalíwa píipidená
ìwali, yá nùapináca pirí
cayábéeri nèewi.”*

13 Càita nacái íimaca áiba írìcu:

“Manuípiná nuwàwa Dios
iwéré.”*

Ìimaca nacái ipùalé àniawa:

“Chácata nía núapicha níai
nuénibe Dios yèeyéicaté
nulí.”*

14 Iná càide iyúwa abémisàna
wenàiwica idènianá iináwa,
náiranáwa nacái, càicaté nacái
Jesús imànica yáawawa iyúwa
abéeri wenàiwica, yéewacaténá
imawèniadaca yéetácái iyúwa yái
Camèniadacáirica, idènièricaté
ichàiniwa yéetácáisica ìwali,
15 iwasàcaténá nacái yéetácáisi
ichàini íicha níai wenàiwica, cáalu-
sívéeyéicaté íicáca yéetácáisi
idècunitàacá cáuca nía.

16 Quéwa báisíta, càmitaté Jesús
yàanàa íicáca ángelnái ipùalé.
Níataté yàanàaca íicáca ipùalé,
níai Abraham itaquénáinámica.
17 Iná ìwalíise, ìwàwacutáté Jesús
imànicawa abédanamata náapicha
níai yéenánáicawa macái wawàsi
ìwalita, yéewacaténá sacer-
dotenái íiwacalicaní iiquéerica
áibanái itúulécana, imàníirica

naçái càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwa wenàiwica ibáyawaná ícha, macáita níái yàasunái wenàiwicaca.

18 Yái Jesús yùuwichàa-catéwa naçái, Camèniadacáiri yáalimáidaté naçái iicáwani madécaná yáawiría. Siùcade, idènia ichàiniwa yéewacaténá iyúudàaca níái Camèniadacáiri yáalimáidéeyéica iicáwa.

Jesús cachàiniiri quiríta Moisés ichàbaníise

3 **1** Iná piacué nuénánái, Dios iníwèyèité yàasunái wenàiwicawa, piacué Dios imáidéeyéicaté naçái náapicha chènuniise, píináidacuéwa cayába Cristo Jesús ìwali, yái Dios yàasu apóstol, wáiwitápu sacerdoteca wía weebáidéeyéica ìwali. **2** Yái imàníirica macáita càide iyúwaté Dios ichùulianá imànica, càide iyúwaté naçái Moisés icùanáté cayába níái Dios yàasunái wenàiwicaca.*

3 Quéwa, yá máiniiri cawènica Dios imànica yái Jesús, Moisés ícha, càide iyúwa yái imàníirica capíi, yácata caináwanáca yái imàníirica capíi. **4** Yéewa capíinái iyaca, nàyacáináta níái imàníiyéica nía. Quéwa macáita níái wawàsinái iyéeyéica cháí èeri iricu, Diosta yái imànité nía.*

5 Yái Moisés, báisítaté imànica macáita càide iyúwaté Dios

ichùulianá imànica, iyúudàa-caté cayába níái Dios yàasunái wenàiwicaca. Yá naçái idécaté icàlidaca wenàiwicanái irí ìwali yái tàacáisi icàlidéeripinácawa áiba èeri.

6 Quéwa Cristo imànica macáita càide iyúwa Yáaniri iwàwáaná. Icùaca cayába níái Dios yàasunái wenàiwicaca. Wawàwalicata yái càí íimaca, quéwa wàyacaalíta ìwali dàalanama abémáidata, yái manuínaca wawàwa iwéré, casíimáinaca naçái wawàwa iwéré yái Dios ichúuliadánápináca wía yùuwichàacáisi ícha.

Dios yàasunái wenàiwica iyamáidacawa

7 Iná càide iyúwa Espíritu Santo íimáaná:

“Siùcade, péemiacaalícué Dios itàacái,

8 picacué dàala pimànica piwàwawa

càide iyúwaté nachàbáanáwa níái camíiyéicaté iwàwa yeebáidaca Dios itàacái, yàasu èerité náalimáidaca naicáwa núa máisawaliiri yùucubàa.

9 Iná yéewa, yá Dios íimacaté: Néenialí níái piàwirináimica náalimáidacaté naicáwa núa, éwitaté naicáca numànica wawàsi nuchàini iyúwa cuarenta camuí.

10 Iná ìwalfiise, yáté calúaca núa náapicha, níái wenàiwica ìyéeyéicaté néenialí, yá núumacaté: 'Mayamáacata nawàwa iméeràacawa nuícha, yá nacái càmita nadé náalíacawa nùasu àyapu ìwali.'

11 Iná, calúacáináté núa, yáté núumaca: 'Níái càiyéi wenàiwicaca, càmiyéita iwàlùapináwa quirínama aléde nùasunái wenàiwica ìyamáidacatalécawa.' ""

12 Nuénánái, cayábacué píicha ìyacáichacué piwàwalicu báa-wéeri ìiwitáisesica yái càmiirica imàaca manuíca piwàwa Dios iwéré, iwènúadacáichacué pía Dios cáuri íicha. **13** Pichàiniadayacacuéwa èeri imanùbaca, idècunitàacá pìyacuéca siùcái, ipíchaná dàala bayáwanási imànicuéca piwàwa ichìwa iyúwa.

14 Iná idécáiná wadèniaca wàasu wawàsiwa Cristo yáapicha, yá iwàwacutá wàyaca ìwali dàalanama abémáidata iwéréta wàasu èeri imáalàawa, càitáde iyúwaté manuícaalí wawàwa iwéré idàbacaalíté weebáidacani. **15** Iná càide iyúwa Dios itàacái íimáaná:

"Siùcatái, péemíacaalícué Dios itàacái,

picácué dàala pimànica piwàwawa càide iyúwaté israelnái imànicaalíté yùuwidewa Dios máisawali irìcu."*

16 Iná, ¿Càináté níái yéemièyéicaté Dios itàacái, néese, yáté namànica nàuwidewani? Macáita níái Moisés imusúadéeyéicaté Egipto yàasu cáli néese. **17** Iná, ¿Càináté yáapicha calúa Dios cuarenta camuí? Náapichaté níái israelnái imàníyéicaté ibáyawanáwa, ìwalfiisená, yáté néetácawa, yá nacái nabàliacaté nachéecami máisawaliri yùucu-bàata. **18** Néeni, ¿Càiyéináté níái Dios imàaquéeyéicaté itàacáíwa irí, càmiínápináté nawàlùawa irìculé yái nayamáidacatalépinácawa? Níatái israelnái càmiyéicaté yeebáida itàacái.* **19** Iná báisíta wáalíacawa naináwaná ìwali, càmitaté nawàlùawa néré, càmicáináté neebáida Dios ìwali.

Dios iwàwa wawàlùacawa aléde wayamáidacatalépinácawa wía yàasunái wenàiwicaca

4 **1** Iná ìwalfiise, idècunitàacá ìyaca mamáalàacata yái Dios itàacái, idéericaté imàacaca walí itàacáiná wawàlùanápínácawa aléde wayamáidacatáipínácawa Dios idaní, iwàwacutá waicáca

wáichawa cayába, isicúacáicha càmita abénaméeyéi péená iwà-lùacawa néré. **2** Càita nacàlidacaté walí yái tàacáisi cayábéerica, càide iyúwaté nacái nacàlidáaná nalí Dios itàacái. Quéwa éwitaté néemíaca yái tàacáisica, càmitaté iyúudàaca nía, càmícáináté manuí nawàwa iwéré náapicha níai yee-báidéeyéicaté ìwali. **3** Quéwa wía idéeyéicaté yeebáidaca Jesús ìwali, wawàlùapínacawa néré aléde wayamáidacatalépinácawa càide iyúwa idéenáté Dios íimaca:

“Iná càicaté numàacaca
nutàacáíwa, calúacaalíté núa:
‘Càmita israelnái iwàlùapínáwa
quirínama, aléde
nayamáidacatalépinácawa
nudaníta.’ ”*

Ewita báisícata Dios idé-caté ichùnìaca macáita yái nayamáidacatáipínacawata idàba-caalíté yá èeriquéi, **4** càica Dios itàacái íimaca ìwali yái sietenáca èeri: Sietená èeri irícu, yáté Dios iyamáidacawa, idécaalíté imáalàida imànica macáita yái íibaidacalécawa.* **5** Yèepùacaté nacái íimaca àniawa: “Càmita numàacapíná nawàlùawa quirínama aléde numàacatalépináca nayamáidacawa níai nùasunái wenàiwicaca.”

6 Quéwa càicáaníta
mamáalàacata, iwàwacutá

wenàiwicanái iwàlùacawa irìculé, yá nayamáidacatáipínacawa Dios idaní. Níacáinái idàbéeyéicaté nacàlidaca irí yái Dios itàacáica, càmitaté náalimá nawàlùawa néré, càmícáináté namàni càide iyúwaté Dios íimáaná nalí.

7 Iná ìwalíise, yá Dios imàacacaté walí áiba èeri àniawa, yái èeri wàyéerica irícu siùcade. Yái èeri Dios imàaquéericaté rey David icàlidaca walí ìwali madécana camuí idénáami, íimacaalíté:

“Iná péemíacaalícué Dios itàacái
siùcade,
picácué dàala pimànica
piwàwawa íicha.”*

8 Quéwa báisícaalíté idé Josué imàacaca israelnái iyamáidacawa matuíbanáitatá,* yá càmita yèepù Dios itàaníca áiba èeri ìwali àniawata.

9 Iná siùcade, iyaca abéeri èeri àniawa, yái nayamáidacatáipínacawa níai Dios yàasunái wenàiwicaca. **10** Iná càide iyúwaté Dios iyamáidáanáwa yàasu íibaidacalé íichawa, càita nacái nayamáidacawa náibaidacalé íichawa níai iwàluè-yéicawa néré.* **11** Iná iwàwacutá wachàiniadacawa quiríta wawàlùacaténáwa irìculé yái wayamáidacatalépinácawa Dios idaní, ipíchaná abéeri wéená

yúuwàacawa càide iyúwaté israelnáí imànííná máisawaliri irìcu, càmicáináté namàni càide iyúwaté Dios íimáaná nali.

12 Cáurica yái Dios itàacáica, cachàiníiri nacái, caserùníiri náicha quiríta níai machete caserùníiyéica báipunitácanama. Yá nacái yáalimáca iwàlùacawa wáiwitáise irìculé, wawàwa irìculé, watùcule irìcubàa, wabèracu irìcubàa nacái, yáalimá iicáca càinácaalí wáiwitáise iicánanáwa iyaca, càinácaalí nacái wáináidaca wawàwalicuí-sewa.^a **13** Iná canácata wawàsiquéi yáaliméeri ibàacawa Dios íicha, yéénaca yái idàbéericaté cháí èeri irìcu. Canácata nabàlená irí macáita níai wawàsináica, yá nacái yáacúalìcuta ichàbawa amalánama yái wawàsi wamàníirica, yái Dios iwàwacutéeripináca wacàlidaca waináwanáwa irí áiba èeri.

Jesús yácata náiwacali canánama níai sacerdotenáica

14 Iná yái Jesús, Dios Iirica, yácata wàasu Sacerdote cachàiníiri, náiwitápuca canánama níai sacerdotenáica, yái imichèericatéwa chènuniré, iwàwacutá manuíca wawàwa iwéré mamáalàacata, iyúwa weebáidáaná ìwali. **15** Iná wadèniaca yái Sacerdotenái Iiwacalica canánama, yácata yáaliméeri iicáca wapùalé, machawàacacaalí

èeri íiwitáise imànica wáiwitáise. Yáaliacawa nacái nàwali, Camèniadacáiri yáalimáidacáináté iicáwani macái wawàsi ìwalita càide iyúwa wía, quéwa càmitaté imàni ibáyawanáwa Dios irí.

16 Iná iwàwacutácué wadèniaca wàasu wawàsiwa Dios yáapicha watàanícáténá macàaluínináta yáacúalìcu, yái iiquéericaté wapùalé mawèniita, iicáténá wapùalé ìwali yái wamáapuèrica, iyúudàacáténá nacái wía cháí èeri irìcu yàasu èeri wawàwacutácani.

5 **1** Macáita níai sacerdotenái íiwacanánáica iwàwacutée-yéité Dios iníwàaca nèewíise macáita níai sacerdotenáica, Dios imàacaté náiwitápuca itàanícáténá wenàiwicanái iwícaú Dios yáacúalìcu, yéewacáténá yàanàidaca Dios irí wawàsinái, inúacáténá nacái cuwèesinái wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise. **2** Iná wenàiwicacáiná nacái yái sacerdoteca, yéewéeri nacái machawàaca èeri íiwitáise imànica íiwitáise càide iyúwa canánama wía, yá iwàwacutá yàalàaca éerénamata níai càníiyéicáwaca yáaliáwa Dios ìwali cayába, nía nacái iméerèeyéicawa Dios íicha. **3** Iná ìwalíise, iwàwacutá nacái inúaca cuwèesinái ibáyawaná ìwalíisewa, néese nabáyawaná ìwalíise nacái níai wenàiwicanáica.*

^a **4.12** Yái watùcule, wabèracu nacái, yácata càí íimaca ìwali yái wáiwitáiseaca.
5.3 Lv. 9.7; He. 7.27.

4 Quéwa canácata yéewéeri yeedáca yáawawa yáasu wawàsi-tawa, yéewacaténá íibaidaca càide iyúwa sacerdotenái íiwacali. Yácata íibaida yái Dios imáidéerica càide iyúwaté imàacáaná Aarón.* **5** Càita nacái, càmitaté Cristo imàaca yáawawa sacerdotenái íiwacali iyú càide iyúwa iwàwáaná. Diosta yái íimaté irí:

“Píacata yái Nuìri.
Siùcade, núacata yái Píaniri.”*

6 Càita nacái íimaca áiba irícu:

“Píacata yái sacerdote càiripináta,
cài iicacánáwade iyúwaté
Melquisedec iyáaná.”*

7 Idècunitàacá Cristo iyacaté iiná irícuwa cháí èeri irícu, yaté itàaníca Dios yáapicha cachàiniiri iyú, íicháanínamaté isutáca íicha yái yáaliméeripinacaté ichúuliadacatani yéetácáisi* íicha, ipíchanaté yéetácawa cruz ìwalita. Yaté Dios yéemíaca Cristo isutáaná, yàacáinaté Dios íimiétacaná, yeebáidaté nacái itàacái. **8** Iná éwitaté Iiricani, yaté yéewáidaca yeebáidacaté Yáaniri Dios itàacáiwa ìwalíise yái yùuwichàanacatéwa. **9** Iná idécanáamité imáalàida imànica macáita càide iyúwaté iwàwacutáaná imànica, yaté

yácata yái yéewéerica ichúulia-daca wenàiwica yùuwichàacáisi íicha càiripináta, macáita nacái níai yeebáidéeyéicani. **10** Néese, yaté Dios imáidacani sacerdotenái íiwalicáli iyú càide iyúwaté sacerdote Melquisedec iyáaná.

**Cayábacué píicha
piwènúacáichacuéwa íicha yái
manuínaca piwàwa Jesús iwéré**

11 Iyaca madécaná wawàsi nuwàwéericué nucàlidaca pirí sacerdotenái íibaidacalé ìwali, quéwa càulenáca wacàlidacuéca pirí ìwali, ínucáinácué péemíacani. **12** Báisíta madécaná camuí idé ichàbacawa peebáida idénáamicué Jesús, idécatáipinacué pialíaca péewáidaca áibanáita. Piwàwacué néewáidaca pía mamáalàacata iyú yái Dios itàacái màulenéerica iyúwaté quéechacáwa. Yá càicuéca píade iyúwa yái quìrasii iwàwée-rica ìiraca ìinisi ituní mamáalàacata, yá nacái càmitacué pialimáca piyáaca yái yàacàsi dàaléerica. **13** Iná yái ìiréerica mamáalàacata ìinisi ituní, càicáaníde iyúwa quìrasii, càníicáwaca yáalía imànica cayábéeri wawàsica áibanái irí, càinácaalí yái báawéerica, cayábéerica nacái, sùmàicáináni.* **14** Quéwa yái yàacàsi dàaléerica, nalípináta níai idéeyéica béeyéica íiwitáise Dios

itàacái ìwali, yáaliéyéica iicáca cànínacaalí yái cayábéeri wawàsica, báawéerica nacái.

6 1 Iná ìwaliise, wamàacaca wéewáidaca níái tàacáisi idà-béeyéicaté néewáidaca wía ìwali, icàlidéeyéica Cristo iináwaná ìwali. Wàacué wapíchaléwa abémáidata béeyéicaténá wáiwitáise Dios itàacái ìwali. Wamàacaca wéewáidaca nàwali níái tàacáisi idéeyéicaté wáaliacawa ìwali, iyúwa níái, wawènúadánáca wáiwitáisewa báawéeri íicha Dios irí, càmínáca wáibàa wawàwa quirínama nawéré níái wawàsi itéeyéica wía yéetácáisi iriculé, yá nacái iwàwacutáanaca manuínaca wawàwa Dios iwéré, 2 wéewáidáanaca bautismo ìwali, wamàacáanaca wacáapiwa náiwita ìwali níái náiwitápunáipínaca, nacáucàanápinácawa yéetácáisi íicha níái yéetéeyéimicawa, yá nacái Dios yúuwichàidáanaca càiripínata.

3 Dios iwàwacanámi, yá wàapínaca wapíchaléwa abémáidata, wéewáidacaténá níái Dios itàacái imàaquéeyéica béeyéica wáiwitáise Dios íiwitáise ìwali.

4 Iná níái idéeyéicaté iwènúacawa Dios íicha, càulenápináca nèepùapínacawa Dios yàatalé, níái

idéeyéicaté yáaliacawa tàacáisi báisiiri ìwali, Dios yèeyéicaté nacái irí chàinisi chènuníiséeri, idéeyéicaté nacái idèniaca Espíritu Santo, 5 nadécaté nacái náaliacawa Dios itàacái cayábéeri ìwali, idécaté nacái náaliacawa ìwali yái Dios ichùulianápináca chàinisiiri iyú cháí èeri iricu, wapíchaléwa.

6 Quéwa, yá yèepùacaté nacaláacawa ibáyawanási iriculé àniawa, yá nacái yèepùapínaca nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha abéta àniawa Dios irí, yá càicáaníde iyúwa yèepùacaalí natatáaca yái Dios Íirica cruz ìwali, yá nacái namàacaca áibanái iicácanica iquíniná.

7 Píináidacuéwa ìwali: Yái cálica ìiréeri unía yúuwèericawa íinatabàa madécaná yàawiría, yá nacái cayábaca bànacalé imusúacawa nalí níái ibànéeyéica ibànacaléwa néenibàa, Dios imànicáiná irí cayábéeri.^b 8 Quéwa cáli idàwinàidacaalí tuírinái, áwa yúubanái nacái, yá canácata iwèni, yá mawiénica Dios yúuwichàidacani,* néese, yá nacái yeemápinacani.

Idécaalí Dios imàacaca itàacáiwa, yá báisípinácata imànicani

9 Píacué nuénánái cáininéeyéi nuicáca, éwita càica watàanícuéca

^b 6.7 Níái béeyéica íiwitáise Dios itàacái ìwali, yeebáidéeyéica nacái báisítani, càica níade iyúwa yái cáli inísàidéerica cayábanama masicái ìwaliise yái unía Dios imàaquéerica yúuwàacawa íinatabàa.

6.8 Gn. 3.17-18.

pirí ìwali yáì càulenéri wawàsica, càicáaníta wáalíaca Dios yàapinácuéca pirí níái cayábasíwée-yéì wawàsica, pichúulianácuécawa yùuwichàacáisi íicha.

10 Yáì Diosca cayábéeri íiwi-táise, íná càmíta iimáicha yáì íibaidacalési pimàníricuéca. Yá nacái píasáidáanácuéca cáininánáca piicáca áibanái Dios íipidená ìwalíise, yáì idéenácuéca piicáca napùalé macáita níái Dios iníwèeyéité yàasunái wenàiwicapináwa, iyúwacué pimànííná nalí mamáalàacata siùcade.

11 Quéwa wawàwa pichàiniadacuécawa píalimáwanama abémáidata iwéréta idéca pìanàacuéca yàatalé, idécaténácué piicáca yáì picuèricuéca yàanàaca pìwalíná àniawa.

12 Ipíchanácué ínua pía, iwàwacutácué pimànica ulíamaca càide iyúwa namàníná níái manuíyéicaté iwàwa Dios iwéré, ìidenièyéicaté nacái yùuwichàanáwa, níacata yáì Dios yèeyéipináca irí yáì imàaquéericaté itàacáíwa nalí ìwali.

13 Dios imàacacaalíté itàacáíwa Abraham irí, canácáináté quirínama áiba cachàiníiri íicha quiríta, yáté imàacaca itàacáíwa íipidená ìwaliwata. **14** Càicaté íimaca: “Báisíta numànipináca pirí cayábéeri manuísíwata,

numàacapiná madécanáca pitaquénái.”*

15 Yá càicaté Abraham icùaca éeréeri iyú, déecu èeri. Néese, yá Dios yàacaté irí yáì imàaquéericaté itàacáíwa irí ìwali.

16 Níái wenàiwicaca nawàwacaalí áibanái yeebáidaca nataacái abéeri wawàsi ìwali, yá namàacaca nataacáíwa áiba íipidená ìwali, yáì cachàiníiri náicha quiríta. Iná idécaalí namànica càì, yá idéca báisíca nàasu wawàsi náapichawáaca, yá nacái namáalàidaca tàacáisi.

17 Iná Dios iwàwacáináté yáasáidaca nalí amalánama wawàsi níái yàasuíyéipináca, yáì idéericaté imàacaca nalí itàacáíná íipidená ìwaliwa. Yáì càmíiripináca yáalimá iwènúacawa íicha, yá imàacacaté itàacáíwa báisíta íipidená ìwaliwata.

18 Nàyaca pucháiba wawàsi níái càmíiyéi yéewa Dios imànica: Càmita yéewa imànica ichìwawa. Càmita iimáicha itàacáíwa. Idécaalí imàacaca itàacáíwa wenàiwica irí, yá iwàwacutá imànica càide iyúwa íimáanà nalí. Iná níái pucháiba wawàsica, yá manuíca namànica wawàwa iwéré, wía icutéeyéica Dios icùaca wía. Yá nacái nachàiniadaca wawàwa wacùacaténá mamáalàacata yáì Dios yèeripináca walí.

19 Iná weebáidaca ìwali dàalanama wacáuca yáapichawa

càide iyúwa lancha icùacaalíwa dâalanama íiyaná ìwaliwa, icùacaténáwa wiúta. Yái manuínáca wawàwa Jesús iwéré, wacùanáca nacái yàanàaca wàwalíná àniawa, iwàluèriwa ichàbaníise yái wáluma icuèricawa Dios Icapèe imàdáaná irícu, iseriérica yá imàdáaná mabáyawanásíwéerica aléde chènuniré,* * **20** Jesús iwàlùacatalécatéwa wapíchalé Dios yàatalé wàwalíná, yéewacaténaté sacerdotenái íiwacalicaní càiripináta càide iyúwaté Melquisedec yàasu wawàsi iyáaná.*

Yái Jesús yácata sacerdote càiri íicácanáwade iyúwa Melquisedec

7 **1** Yái Melquisedec, yacatáté yàcalé Salem yàasu rey, yái sacerdote íibaidéerica irí yái Dios chènuníiséerica cachàiníirica canánama íicha. Yácataté íipunitáidéeri Abraham yèepùacaalíté yàacawa síisàade imànicatáiseocaté ùuwicái, idécaalíté imawèniadaca níái reynáica, yá Melquisedec imàacacaté Abraham Dios icáapi irícu imànicaténá irí cayábéeri. **2** Yá nacái Abraham yàacaté irí yéená macáita yái yàasusi itéericaté yàacawa, diezcatái imanùbaca, yeedéericaté náicha síisàade imànicatáiseocaté ùuwicái.* Melquisedec íimáaná: “Rey imàníiri cayábéeri wenàiwica

irí.” Yá áiba íipidená yái: Salem ìyacàlená yàasu Rey, íimáaná: “Rey imàaquéeri matuíbanáica wawàwa.” **3** Yái càmíirica wenàiwica yáalíawa yáaniri ìwali, yáatúa nacái. Canácataté nacái yàawirináimi. Canácataté nacái yáaliéri ìwali chácaalínaté idàbawa, chácaalínápiná nacái yéetáwa. Quéwa iyaca càide iyúwa Dios Iiri iyáaná. Iyaca nacái sacerdote iyú càiripináta.

4 Iná píináidacuéwa Melquisedec ìwali cayába, máinícaté cawènicani wàawirimi Abraham íicha. Inaté yéewa yàaca irí diezcatái imanùbaca yéená macáita yái nàasumica níái reynáimi imawènièdéeyéicaté, aléde imànicatalécaté náapicha ùuwicái.*

5 Quéwa iwàwacutá wáalíacawa, càinácaalíté ley íimaca.* Níatái Leví itaquénáinámica, níacata yéewéeyéi íibaidaca sacerdotenái iyú. Níacata nacái idènièyéi wawàsi needáanápíná wenàiwica íicha yàasusi yéená diezcatái imanùbaca, éwita néenánáica nía, éwita nacái Abraham itaquénáinámica nía.

6 Quéwa yái Melquisedec, éwitaté càmíta Leví itaquérinámini, càicáaníta, yáté yeedáca Abraham íicha diezcatái imanùbaca yéená macáita yái yàasusica Dios íiripíná. Yá nacái Melquisedec imàacacaté

Abraham Dios icáapi irícu imànicaténá irí cayábéeri, éwitaté idéca Dios imàacaca Abraham irí itàacáíwa.

7Iná macáita wáalíacawa, yátái máiniirica caináwanáca áibanái íicha, yáta yéewéeri imàacaca Dios icáapi irícu áiba wenàiwica imànicaténá irí cayábéeri.

8Chái èeri irícu, níái sacerdotenái levitanáica, níacataté yéewéeyéi yeedáca diezcatái imanùbaca yàasusi. Quéwaté wenàiwicata nía yéewéeyéi nacái yéetácawa. Quéwa yái Melquisedec, càicáaníde iyúwa yái Dios imàaquéericáwaca iyaca mamáalàacata, càmicáiná wàanàa Dios itàacái irícu yái iináwanáca yéetácawa.

9Iná yéewa wáimaca, Abraham ìwaliise, yáté Leví itaquénáinámi idécaté ipáyáidaca diezcatái imanùbaca yàasusi Melquisedec irí, yéenaca yái needéericaté wenàiwicanái íicha.

10Quéwa néenialí èeri, càmitaté idéca asáica Abraham ìiri Isaac, iná canácatéca itaquéri Leví, quéwa idéerité iyaca Abraham iiná ìwalita, néenialí Melquisedec imusúacaalíté ìipunitáidacani.

11Dios yàacaté israelnái irí ley, yàacaalíté sacerdote yái Aarón, Leví itaquérinámicaté, nayúudàacaténaté nayú wenàiwicata. Quéwa càmitaté náalimá béeyéica náiwitáise Dios ìwali, iyú yái sacerdotenái

íibaidáanacaté náapicha. Iná ìwaliise, yá iwàwacutácaté áiba sacerdote ìiwitáanáta imichàacatéwa, quéwa càmita càitáde iyúwa Aarón íibaidáaná, càiri iicácanáwade iyúwa Melquisedec ìyáanaté.

12Néese, yá Dios icámbiacaté sacerdotenái iicácanáwa íibaidacaté wenàiwicanái yáapicha, càita nacái iwàwacutácaté icámbiacawa yái leyca.

13Wáiwacali Jesucristo ìwailica, yái càì Dios itàacái íimaca. Quéwa càmita Leví itaquérinámita, áiba itaquérinámi irícuíséerita imusúacawa, càmicatáiseca sacerdotenái imusúawata.

14Iná idé wáalíacawa amalánama yái Wáiwacali Jesucristoca imusuéritéwa Judá itaquénáinámi irícuíse. Quéwa càmitaté Moisés icàlida walí ìwali, itàanícaalíté sacerdote íibaidacalé ìwali.

15Yái càirica wáimaca ìwali siùcade, idéeri wáalíacawa ìwali amalánama, yái wàlisài sacerdote càirica imichàacawa, Melquisedec nacáiri ìiwitáise iicácanáwa, **16**càmíiricaté nabàlùada sacerdote iyú càide iyúwa ley íimáaná. Càmita nacái abéeri wenàiwica yàawiría ìwalíiseta. Iyaca sacerdote iyú ìwalíiseta yái icáuca ichàini càníirica yéewa imáalàacawa.

17Càica Dios itàacái íimaca ìwali:

“Píacata Sacerdote iyéerica càiripináta,

càirita iicácanáwade iyúwa
Melquisedec iyáaná.”

18 Iná ìwaliise yá ley ichàini imáalàacatéwa, yái idàbéericate Dios yàaca nalí, càmicáináté yáalimá ichúuliadaca wenàiwica yùuwichàacáisi íicha. Yá canácaté iwèni quirínama, **19** càmicáináté ley yáalimá mabáyawanáca imànica wenàiwica. Iná ìwaliise, yá iwàlùacawa yáalumíiseca yái cayábéerica náicha canánama, imàaquéerica wadèniaca wàasu wawàsiwa Dios yáapicha.

20 Dios imàacacaté itàacáiwá báisita íipidená ìwaliwata, imàacacaalíté sacerdoteca Jesús. Quéwa níái áibanái sacerdotenáica, Leví itaquénáinámica, càmitaté Dios imàaca itàacáiwá nalí íipidená ìwaliwa. **21** Quéwa yái Jesús, idécaté Dios imàacaca itàacáiwá ìwali báisita, íimacaalíté:

“Wáiwacali idécaté imàacaca
itàacáiwá íipidená ìwaliwa,
càmita nacái iwènúapináwa
íicha quirínama:
‘Píacata Sacerdote càiripináta,
càide iyúwa Melquisedec
iyáaná.’ ”*

22 Jesús imàacaté yáawawa wàwaliná imànicaténáté walí wàlisài wawàsi Dios yáapicha, cayábéeri quiríta íicha yái yèericaté nalí quéecha.

23 Níái áibanái sacerdotenái Leví itaquénáinámica, manùbacaté nía néenialí. Quéwa néetácáináté nàacawa, yáté iwàwacutáca áiba íibaidaca yàacawa náalumíiseca. **24** Quéwa Jesús iyaca càiripináta, yái íibaidáanáca sacerdote iyú, càmita ichàbapináwa quirínama áiba irí. **25** Yá nacái yéewaca ichúuliadaca wenàiwica yùuwichàacáisi íicha càiripináta, níái iwàwée-yéica idèniaca yàasu wawàsiwa Dios yáapicha Jesús ìwaliisená. Yacáináta iyéeripiná càiripináta, yá yéewaca itàaníca wawicáu Dios yáapicha.

26 Yái Jesús, yácata sacerdoté iwàwacutéeriwa walí: Mabáyawanéeri, càmiiri íínáidawa báawéeri ìwali, càmiiri imàni ibáyawanáwa, iyéeri méetàucuta cabáyawanéeyéi íicha, yái caináwanéerica máiní Dios imànica nawicáubàa canánama aléde chènuniré.

27 Yái Jesús, càmita càitáde iyúwaté níái áibanái sacerdotenái íiwacanánáica, iwàwacutéeyéicaté inúaca cuwèesinái èeri imanùbaca nabáyawaná ìwalíisewa quéecha, néese wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíiseté.* Quéwa yái Jesús càmita iwàwacutá imànica càiri wawàsica. Abéeri yàawiríataté imàaca yáawawa nanúacani wáichawalíiná cruz ìwali, yàapináta abéerita càiripináta.

28 Ley imàacacaté nabàlùadaca sacerdotenái íiwacanánái asianái, quéwa wenàiwica cabáyawanéeyéi nacái nía, càide iyúwa wía. Quéwa idécanáamité Dios yàaca nalí ley, néese, yá Dios imàacacaté nacái nalí itàacáíwa báisíta íipidená ìwaliwa, yàanàapináté liri íipidenáwa sacerdotenái íiwacali, yái cayábasíwéerica canánama íicha càiripináta.

Jesús iwàlisàidaca wàasu wawàsi Dios yáapicha

8 1 Péemiàcué cayába. Yácata máiníiri cawènica yái wataàníirica wàyaca ìwali. Wadènianáca wàasu sacerdotewa, yái idéericaté yáawinacawa Dios yéewápu néeseama aléde chènuniré,* **2** íibaidéerica siúcade báisíiri Dios icapèema irícu mabáyawanásíwéeri, Wáiwacali imàníiricaté, càmíirica wenàiwicanái imànita.

3 Macáita níái sacerdotenái íiwi-tápunáica, naníwàacaté nía cháí cáli íinata yéewacaténá natéca cawèníiyéi yàasusica Dios irí, nanúacaténá nacái irí cuwèesináí. Iná yái Jesús, càita nacái iwàwacutácaté idèniaca cawèníiyéi yàasusica yèeyéipiná Dios irí.

4 Quéwa Jesús iyacanáami chátái cáli íinata, yá càmita íibaidapiná sacerdote iyúta, idécáiná sacerdotenái iyaca cháí itéeyéipináca Dios irí níái wawàsica càide iyúwa ley íimáaná.

5 Iná yái sacerdotenái íibaida-calécaté cháí èeri irícu, yácataté càì namànica iicacánáwa batéwa yái wawàsi iyéerica aléde chènuniré. Càide iyúwaté Dios icàlidáaná Moisés irí ìwali, yái Dios icapèemaca, ichùuliapinácaalíté namànicani, íimacaté irí: “Péemia cayába, pimàni macáita níái wawàsináica càita iicacánáwade iyúwata iicacánáwa yái núasáidéerica pírí aléde dúli íinatalé.”*

6 Quéwa siúcade, idéca Dios imàacaca Jesús irí íibaidacalési máiníiri cawènica quiríta náibaidacalé íicha níái áibanái sacerdotenáimica. Yácata itàaníiri wawicáu ìwalíise yái wàlisài wawàsi Dios imàníiricaté wáapicha. Yá nacái imàacacaté walí itàacáíwa yàanàapináté walí cayábéeyéi wawàsica.

7 Iná yàacaalíté máiní cayábaca yátái wawàsi idàbéericaté Dios imànica israelnái yáapicha, yá càmita iwàwacutápiná imànica náapicha wawàsi abéta àniawata, yái pucháibáanácani.

8 Quéwa cabáyawanácaté Dios iicáca níái wenàiwicaca, yá íimacatéca nalí:

“Yàanápiná áiba èeri,
numàacatáipináca wàlisài iyú
yái wawàsica
israelnái yáapicha, Judá
itaquénáinámi yáapicha
nacái.

9 Quéwa cànmírita càì
wawàsicade
iyúwaté numàníiri pìawirináimi
yáapicha,
yàasu èerité numusúadaca nía
Egipto yàasu cáli íicha.
Iná càmicáináté namàni càide
iyúwaté numàníiná náapicha
wawàsi,
yáté numàacaca nía."
Imaca yái Wáiwacalica.
10 "Iná yácata wàlisài wawàsi
numàníiri israelnái yáapicha
yái, Wáiwacali íimacaté:
Numàacapiná nawàwaca
náalíacawa nutàacái ìwali.
Numàaca nawàwa iriculé
nutàacáiwa namànicaténá
càide iyúwa íimáaná.
Yá núapinácata nàasu Dios,
yá nacái níapinácata nùasunái
wenàiwica.
11 Yá canácata iwàwacutéeripiná
yéewáidaca áiba wenàiwica,
canácata nacái iwàwacutéeri
íimaca yéénásàiri iriwa:
'Iwàwacutá pialíacawa
Wáiwacali ìwali.'
Macáipinácáináta náalíacawa
nùwali,
púubanaméeyéi néeseta,
béeyéináí nacái.
12 Yá nacái numàacapináca
nuwàwawa nabáyawaná íicha,
yá càmita nuwàwalipiná
quirínama yái
nabáyawanáca."*

13 Iná Dios itàanícaalí wàli-
sài wawàsi ìwali, yá idécáiná
éwisèimica yái quéechéerimica.
Iná macáita yái wawàsi idéerica
éwisèimica, yá nacái mawiénica
ipícha imáalàacawa.

**Yái Dios icapèema iyéerica cáli
íinata, yá nacái iyéerica chènuniré**

9 **1** Péemiacué cayába. Yái idà-
béericaté Dios imànica israelnái
yáapicha wawàsica, imàaquéericaté
Leví itaquénáinámi irí, idènièrité
yàasu wawàsiwa iicácanáwapináté
náibaidaca iricu yái Dios icapèeca
israelnái imàníiricaté cháí èeri iricu.

2 Yái Dios icapèe,ichùu-
lièricaté namànica irí, càicaté
iicácanáwade: idàbéeri imàdàanáca
ípidenáté, Yàalusi Mabáyawanéeri,
lámpananáí yéetaná ibàlù-
catáicawa, mesa, nía nacái
panináí naseriéyéicaté Dios
irípiná.* **3** Iinatawáise yái wáluma
cáucuírica imàdàanáca iriculéwa,
yá iyacaté yái íipidenéerica Yàalusi
Mabáyawanásíwéeri.*

4 Iriculéwa, iyaté abéeri
chàwita oro yáawamita,
neeméericaté íinata pumèníiri.
Iyacaté nacái áiba yàalusi, baulà
nacáiri iicácanáwa napusuéri
íinatabàa oro iyú macáita. Iri-
culé nàyaté abéechúa yàalusi
oro yáawamita, maná iyée-
chúa iricu, abéeri àicu Aarón
yàasumi, úái cáíwinéechúacaté,

pucháiba íba sàabadéeyéi, níai
Dios itàacái itànèeyéicatéwa
ìwali níai diez leyca Dios

imàníyéicaté ìwaliise wawàsi
israelnái yáapicha.*

5 Unùmabàalé íinata úai
baulà nacáichúaca, yácata Dios
imàacacatái iwàwawa wenàiwica
ibáyawaná íicha, nabàlùacatáicawa
báipunitácanama níai ángelnái
ípidenéeyéica querubín, níacata
yáasáidéeyéi Dios iyaca néeni.
Ibàlièyèi yàanabái iyúwa yàalusi
inùmabàaléca. Quéwa càmitàacá
iwàwacutá watàaníca nàwali
náalimáwanama siùcái.

6 Iná idécanáamité namàacaca
Dios icapèe iriculé macáita níai
wawàsináica, yáté sacerdotenái
iwàlùacawa iriculé èeri imanùbaca

yái idàbanéeri imàdàanáca, Yàalusi Mabáyawanéerica, namànicaténá néré wawàsi níái nèeyéipináca iyú Dios íimiétacaná.*

7 Quéwa iriculé yái pucháibáaná imàdàanáca, Yàalusi Mabáyawanásíwéerica, abée-rita sacerdotenái íiwacalica yái iwàlùawa néré, quéwa abéeri yàawiríata camuí imanùbaca, itéeri cuwèesínái íiranámi yàacaténá Dios iríni ibáyawaná ìwalíisewa, israelnái ibáyawaná ìwalíise nacái, yái bayáwanási namàníirica càmíirica náalíawa ìwali.*

8 Iyú yái càirica idé wataáníca ìwali, Espíritu Santo iwàwa yée-wáidaca wía abéeri wawàsi ìwali. Idècunitàacá ìyacaté yái Dios icapèemaca cháí cáli íinata, yáté càmitàacá idé cáalíacáanáca wenàiwica irí yái àyapu itée-rica wía aléde Dios icapèe mabáyawanásíwéeri iriculé.

9 Iná macáita yái wawàsi càirica wacàlidaca ìwali, yéenaiwanásita walípiná, wía iyéeyéica siùca èeride. Macáitaté níái wawàsinái nèeyéicaté Dios irí, nía nacái cuwèesínáica nanuéyéicaté irí néenialí, càmítaté náalimá masacàaca namànica wenàiwica íiwitáise, níái yèeyéi-caté Dios íimiétacaná néenialí, **10** yáawami yàacàsícáínátani, ìira-calési nacái, madécanáté nacái iicácanáwa nàapìdaníca náichawa

yéewacaténaté masacàaca Dios íicáca nía, quéwaté náinatabàata yéewacaténá nacái nàaca Dios íimiétacaná. Yá nacái cawènicaté nía malééná èerita iwéréta Dios yèepùà ichùnìaca nía wàlisài iyú àniawa.

11 Quéwa idécaalíté Cristo yàanàaca, yái sacerdotenái íiwa-cali, wadènièrica ìwalíisená macáita níái wawàsinái cayábée-yéica siùcade, wapíchaléwa nacái. Siùcade, íibaidaca Dios icapèe manuíri irícu, quéwa máiniíri cayábasíwaca quiríta íicha yái náibaidéericaté irícu cháí èeri irícu. Càmíirita wenàiwicanái imànita, càmíirita nacái chásaitái irícu èeriquéi. **12** Càmita nacái Cristo iwàlùacatéwa néré chivonái íiraná yáapichata, becerronái íiraná yáapicha nacáita. Iwàlùacatéwa néré Mabáyawanásíwéeri iriculé íiraná yáapichatawa, abéeri yàawiríata càiripináta, yéewacaténá ichúu-liadaca wía wabáyawaná íichawa càiripináta.

13 Iná báisícaalíté chivonái íiranámi, toronái íiranámi nacái, yá nacái vaca ìiri ibaliinámica neeméericaté, nacaséeyéicaté náinatabàa níái casaquèeyéi-caté, nadèniàcaté nachàiniwa masacàacaténá namànica wenàiwica íiwitáise, náinatabàawa nacái yéewacaténá nàaca Dios íimiétacaná.

14 Iná báisícaalíté càica cuwèesi íiranámi imànica nalí, ¡Máiní yáawanái cachàinica quiríta yái Cristo íiranáca! Yái yèepùadéericate yáawawa iyú, yái Espíritu iyéerica càiripináta, càide iyúwa cuwèesi mabáyawanéeri Dios irípiná, yéewacaténá masacàaca imànica wáiwitáise íicha, yái bayáwanási wamàníiricate bàaluité, yéewacaténá wàaca íimiétacaná yái Dios cáurica.

15 Iná ìwalíisená, yái Cristoca, yácata itàaníiri wawicáu Dios yáapicha, yácáinátaté imàníiri walí yái wàlisài wawàsica Dios yáapicha, yéewacaténá needáca nacáuca camíiri imaalàawa níai yeebáidée-yéica Dios, yái idéericate imàacaca walí itàacáiná bàaluité. Cristo yéetácaalítéwa wáichawalíiná, yáté ichúuliadaca bayáwanási íicha níai camíiyéicate yáalimá mabáyawanáca ley imànica, yái idàbéericate Dios imànica náapicha wawàsica.

16 Iná cháí èeri irícu, yéewacaténá abéeri asíali yàaca yàasumiwa áiba irí, yá iwàwacutá itànàaca abéeri cuyàluta imàacacaténá macáita yàasumiwa irípiná. Quéwa iwàwacutá idé yéetácawa yái itànèericani, yéewacaténá cawènica yái cuyàluta imàacatáica áiba irí macáita yái yàasumicawa. **17** Iná canácata

cuyàluta iwèni, cáucaalíca mamáalàacata yái itànèericani. Idécanáamita yéetácawa yásí cawènicaní.

18 Iná ìwalíise, yái wawàsi idàbéericate Dios imànica wenàiwica yáapicha, yáté iwàwacutáca nanúaca cuwèesínái, iwàwacutá nacái náiraná imusúacawa.

19 Iná quéecha, yáté Moisés icàlidaca wenàiwica irí macáita níai leynáica. Néese, yáté yeedáca becerronái íiranámi, chivonái íiraná nacái, yáté yèewiàadacani úni yèewisá. Yá nacái yeedácaté abéeri wawàsi cachùtéeri quiréeri, àicu Hisopo^c yàana nacái. Yá iyúcate ichàdiadaca yái cuyàluta ley itànèericawa ìwali, wenàiwicanái ìwali nacái macáita. **20** Yá íimacaté: Yá iráiquéi, yácata imàaquéeri báisíca yái Dios imàníiricuéca píapicha wawàsica, yái Dios ichùulièricuéca pimànica ichùuliaca.

21 Yá nacái càicata Moisés ichàdiadacaté irái iyú yái Dios icapèemaca, macáita nacái níai wawàsinái náibaidéeyéicate iyú irícu. **22** Càide iyúwa ley íimáaná, iwàwacutá masacàaca macáita níai yàalusínáica cuwèesínái íiraná iyú, càmicaalícáiná nanúaca cuwèesi, náuca nacái íicha íiranámi, yá càmita Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha.

23 Iná ìwalíise, iwàwacutá masacàaca cuwèesínái íiranámi

^c 9.19 Hisopo: abéeri àicu achúméeri pumèníiri ibáiná isàni, cachùtéeri ibáiná báipunitácanama.

iyú níái wawàsinái iyéeyéica Dios icapèe irìcu, néenáiwanáca níái wawàsinái iyéeyéica chènuniré. Quéwa níái báisiíyèi wawàsi iyéeyéica chènuniré, máiní yáawanéeyéi iwàwacutá masacàaca quiríta náicha níái iyéeyéicaté cháí èeri irìcu.

24 Càmitaté Cristo iwàlùawa irìculé yái capìima wenàiwicanái imànicaléca, yéenáiwanáca yái báisiirica Dios icapèeca. Cristo iwàlùacatéwa chènuniré Dios yáa-cúaliculé, itàanícáténá wawicáu Dios yáapicha.

25 Càmitaté nacái iwàlùawa néré madécaná yàawiríata, càide iyúwaté sacerdotenái íiwacali iwàlùanáwa Yàalusi mabáyawanásíwèeri irìculé camuí imanùbaca, áiba íiranámi yáa-pichata. **26** Càicaalí wawàsita, yá iwàwacutápináca Cristo yéetácawa madécaná yàawiríata, idàbaca nacáitaté iyaca yátái èerica.

Quéwa siúcade, èeri imáalàacaalíwa iyaca, yáté Cristo yéetácawa abéeri yàawiríata càiripináta, yeedácáténá wenàiwicanái íicha nabáyawaná, ìwalíise yái imàacáanácáté yáa-wawa yéetácawa náichawaliiná.

27 Iná càide iyúwa idéená Dios imàaca iyaca yái wenàiwica yéetáanápínacawa macáita abéeri yàawiríata, néese idénáami, yá yùuwichàidapínáca níái báa-wéeyéica, **28** càita nacái Cristo imàacacaté yáawawa yéetácawa

wáichawaliiná, abéeri yàawi-ríata, yéewacáténaté itéca ìwaliwa madécaná wenàiwica ibáyawaná. Néese, yá yàanàapínáca àniawa, ichúuliadacáténá níái icuè-yéica yàanàaca. Quéwa càmita yàanàa yéetácawa quirínama wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise.

10 **1** Yái ley, yácata yéenáiwaná samàwaca, yái cayábèeri wawàsi Dios yèeripínáca walí wapí-chaléwa. Quéwa yái ley càmitaté yátái báisisíwéerica wawàsi iyéerica chènuniré. Yái ley càmitaté yáalimá mabáyawanáca imànica náiwitáise níái ichùulièyéicaté inúaca cuwèesi camuí imanùbaca, nàacáténaté Dios íimiétacaná. **2** Iná báisícaalíté Ley yáalimá masacàa imànica wenàiwica íiwitáise nabáyawaná íichawata, càmicaténá cabáyawaná naicáca níawawa quirínamata, yáté namàacaca nanúaca cuwèesínái Dios íríta.

3 Quéwa ìwalíise yái nanúacaté cuwèesínái camuí imanùbaca, yá quéwanáta imàacacaté nawàwalica nabáyawanáwa.

4 Quéwa níái toronái íiranámica, chivonái íiranámica nacái nanuèyéicaté, càmitaté náalimá natunúaca wenàiwica íicha yái nabáyawanáca.

5 Iná Cristo yàanàacaalíté irìculé èeriquéi, yá íimacaté Dios irí:

“Càmita piwàwa nanúaca pirí cuwèesínái,

càmita nacái piwàwa yàasusi
cawèniyéi nèeyéicaté pirí.
Náalumíiseca, yá pimàacacaté
nudèniaca nuináwa.

6 Càita nacái càmita piwàwa
neemáca pirí quirínama
cuwèesinái.

Nanúaca nacái cuwèesinái
nabáyawaná ìwalíisewa.

7 Iná yéewa núumacaté:
Pía Dios, yáca núa yái idéca
màulenáca núa
numànicaténá càide iyúwa
piwàwáaná,
càide iyúwaté íimáaná
natànàaca nùwali irìcu yái
ley Moisés itànèericaté.”*

8 Càicaté idàba Cristo íimaca: “Pía
Dios, càmita piwàwa nanúaca pirí
cuwèesinái, càmita nacái piwàwa
nàaca pirí yàasusi cawèniyéi.
Càmita nacái piwàwa neemáca pirí
cuwèesinái quirínama,” éwitaté ley
ichùuliaca namànica nía.

9 Néese, yá íimacaté àniawa:
“Yáca núa yái, idéca màulenáca
núa numànicaténá càide
iyúwa piwàwáaná.” Yá càicaté
Dios yeedáca náicha yái idà-
béericaté imànica náapicha
wawàsica, nanúanacaté
cuwèesinái nabáyawaná ìwalíi-
sewa. Yá iwènúadacaténi iyú yái
imàacáanacaté Cristo yéetácawa
wenàiwicanái íichawaliiná. **10** Iwa-
líise yái Cristo imànínacaté càide

iyúwaté Yáaniri iwàwáaná, yá
idécaté mabáyawanáca imànica
wía irípináwa, yéetácáinátéwa
wáichawaliiná, abéeri yàawiríata
càiripináta.

11 Quéechaté macáita níai
sacerdotenáica náibaidacaté èeri
imanúbaca, madécaná yàawiría
namànica yáasáirita wawà-
sica, nanúacaté cuwèesinái, níai
càmíiyéicaté yáalimá yeedáca
wenàiwica ibáyawaná.*

12 Quéwa yái Cristoca,
idécanáamité imàaca yáa-
wawa nanúacani wenàiwicanái
ibáyawaná ìwalíise, abéeri yàa-
wiríataté imànicani càiripináta.
Néese, idécanáamité imichàacawa
chènuniré, yaté yáawinacawa
Dios yéewápu néeseima ichùu-
liacaténá yáapicha. **13** Siùcade,
yá icùacáita iyaca yái èeri Dios
imawèniadacatáipináca níai
Cristo yùuwidenáica. **14** Abéeri
yàawiríacáinátaté Cristo imàacaca
yáawawa yéetácawa wáichawaliiná,
yéewacaténá idéca mabáyawanáca
imànica càiripináta níai idéeyéicaté
iseríaca irípináwa.

15 Càita nacái Espíritu Santo
icàlidaca walí iináwaná ìwali. Cà-
caté idàba íimaca ìwali:

16 “Yácata wàlisài wawàsi
numàníiripiná náapicha
níai nùasunái wenàiwicaca
wapíchaléwa.

Wáiwacali íimacaté:

Numàacapiná nawàwaca
nàaliácawa nutàacái ìwali.
Numàapiná nawàwa irìculé
nutàacáiwa namànicaténá
càide iyúwa íimáaná.”*

17 Néese, yá íimacaté àniawa:

“Càmita nuwàwalipiná
nabáyawaná quirínama,
yá nacái báawéeri
namàníiricaté.”*

18 Iná idécanáamité Dios imàacaca
iwàwa wenàiwica ibáyawaná
íicha, yá càmita iwàwacutá áiba
yéetácawa quirínama nabáyawaná
ìwalíise.

19 Iná nuénánái, Jesús
íiraná ìwalíiseta siùcade, idé
màulenáca wawàlùacawa irì-
culé yái imàdàaná Yàalusi
Mabáyawanásiwéerica, 20 wàli-
sàì àyapu irìcubàa, cáurica
nacái, yái yàacuèricaté walí
iquèquènácaalíté yái wáluma
imàdàaná yáawàanáca. Imáaná:
Yàacùacatèni, imàacacaalíté
yáawawa nanúaca iiná
wáichawalíiná. 21 Yá nacái
wadèniaca abéeri sacerdote
cachàiníiri, yái ichùulièrica Dios
icapèe irìcu.

22 Quéwa iwàwacutá wadèniaca
wàasu wawàsiwa Dios yáapicha,
báisíiri wawàwa yáapichawa.
Iwàwacutá nacái manuíca
wawàwa iwéré báisíta, wáiwí-
táise masaquèeri yáapichawa,
canácatáica bayáwanási. Iwàwacutá
nacái idé wáibaca wíawawa úni
cuniéri iyú.^d

23 Iná iwàwacutá wàyaca ìwali
dàalanama yái wacuèri yàanàaca
wàwalíná, weebáidéerica nacái
ìwali, báisípinácáináta imànica
càide iyúwaté idéená imàacaca itàa-
cáiwa walí.

24 Yá nacái iwàwacutá wai-
cáca wapùaléwáacawa cayába,
cáininácaténá waicáyacacawa,
wamànicaténá nacái cayábéeri
áibanái irí.

25 Càmita iwàwacutá wamàaca
wàwacáidacawa wéénánái yáa-
pichawa^e càide iyúwa namàníná
nái áibanáica. Iwàwacutácáita
wachàiniadayacácawa quéwanáta,
wáaliácáiná mawiénica Wáiwacali
yàasu èeri yàanàaca àniawa.*

**Wacàlida ìwali yái bayáwanási
wáináidéerica wamànica**

26 Idéca idénáami wáaliácawa
ìwali yái Dios itàacái báisíi-
rica, yá wáináidaca wamànica
wabáyawanáwa mamáalàacata,

^d 10.22 Itàanica ìwali yái bautismoca, nalí nái yeebáidéeyéica Jesús ìwali.

^e 10.25 Iwàwáaná íimaca: Càmicaalí áiba iwàwa imànica càide iyúwa namàníná nái yeebáidéeyéica Jesús, yá namànica càide iyúwa judíonái íiwitáise ìyáaná mamáalàacata.

10.16 Jer. 32.33. 10.17 Jer. 31.34. 10.25 Ez. 30.3; Am. 5.18; Hch. 2.20; 1 Ts. 5.2.

yá canácata yéetéeripináwa
quirínama wabáyawaná ìwalíise.^{f *}

27 Yá iwàwacutápináca wacùaca
Dios yàasu yùuwichàacáisi
caiyéininéeri, yái quichái ipucuéri-
cawa càiripináta, icuèrica macáita
níái Dios yùuwidenáica.*

28 Bàaluité, cawinácaalíta
wenàiwicaquéi càmfíirica imàni
càide iyúwa ley íimáaná, yá iwàwa-
cutácaté nanúaca yéetáwa. Quéwa
natàacái ìwalíise níái pucháiba
wenàiwica icháawèeyéica iináwaná,
máisiba nacái.

29 Péemíacué. Máini
yáawanáipiná yùuwichàacawa
yái yámàidéerica iicáca Dios Iiri,
mawèníirica iicáca yái Cristo íiraná
iwàlisàidéericaté iyú wàasu wawàsi
Dios yáapicha, yéetácaalítewa
wáichawalíiná, Dios imàacacaalíté
iwàwawa wabáyawaná íicha. Icuí-
séerica nacái báawéeri tàacáisi iyú
Espíritu Santo, yái cáininéerica
Dios iicáca wía ìwalíise mawèniita.

30 Yá nacái wáaliacawa
Dios íimacaté: “Núacata
yèepùadéeripináca nalí íipuinási,
núacata yái yùuwichàidéeripináca
nía.”* Iimacaté nacái àniawa:
“Wáiwacalita yùuwichàidapiná
níái yàasunái wenàiwicacawa.”*

31 ¡Cayéininéeri yùuwichàacáisica,
iwàwacutácaalí yùuwichàidaca wía,
yái Dios iyéerica càiripináta!

32 Piwàwalicué níái èeri idàba-
caalítécué pialíacawa ìwali, yái
tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná
ìwali, yáté pichàbacuécawa
madécaná yùuwichàacáisi irìcubàa,
quéwa, yáté piideniàcuécani.

33 Abénaméeyéi yàawiriaté
nacuísacué pía báawanama
wenàiwicanái yáacuésesemi, yá nacái
namànitécué pía nàuwide iyúwa.
Aibàalíté nacái piicácué áibanái
ipùalé, níái càiyéicaté iicácanáwa
yùuwichàacawade iyúwatécué pía.

34 Càita nacái achúmacaté
piwàwacué piicáca natúulécana níái
iyéeyéicaté presunái icapèe irìcu.
Ewitaté nacái needácuéca piasumi,
yáté casíimáicáitécué piwàwa,
pialíacáinácué pidèniaca piasu
cawèniwa quiríta íicha yái iyéerica
pirícué càiripináta chènuniré.

35 Iná picácué piméyàa
manuica piwàwa Dios iwéré,
pidèniapinácainácué manuí
piwèniwa. **36** Iwàwacutácué
piideniaca madécaná wawàsi.
Pimànicué càide iyúwa Dios
iwàwáaná yéewacaténácué peedáca
yái Dios imàaquéericaté itàacáiwa
ìwali yèeripinácuéca pirí. **37** Iná
achúma èerita:

“Yá yàanàapináca irìcuta, yá
èeriquéi numàacatáipináca
yàanàaca.

^f 10.26 Yái bayáwanási itàaníirica iyaca ìwali, yátái iwènuéricawa Cristo íicha,
càmicáiná yeebáida ìwali quirínama.

10.26 He. 2.1-5; 6.4-6. 10.27 Is. 26.11. 10.30 Dt. 32.35. 10.30 Dt. 32.36; Sal. 135.14.

38 Quéwa yái manuíríca
iwàwa nuwéré abémáidata
idècunitàacá ìyaca cháí,
yácata mabáyawanéeri Dios
iicáca nùwalíisená.

Quéwa yèepùacaalí
yáamiricubàawa,
yá càmíta cayábapíná imànica
nuwàwa."*

39 Quéwa wía, càmíta néená
níatái, yèepuèyéicawa ichàba-
léwa náucacaténáwa, néenáta níái
manuíyéica iwàwa Dios iwéré,
ichúuliadéeyéica icáucawa.

Iicácanáwa manuíca wawàwa Dios iwéré

11 1 Manuícaalí wawàwa Dios
iwéré, yácata weebáida-
caalí ìwali báisíta weedápináca yái
wacuèrica yàanàaca. Yá nacái wáa-
líaca ìyaca báisíta yái càmíricáwa
idé waicáca watuí iyúwa.

Icàlidacatái nàwali níái manuíyéicaté iwàwa Dios iwéré

2 Iná manuícáinaté
wàawirináimi iwàwa Dios iwéré,
éwítaté càmíta naicáni, yá cayába-
caté Dios iicáca nía ìwalíise yái
neebáidáanacaté ìwali.

3 Manuícáiná wawàwa Dios
iwéré, yá weebáidaca Dios idàba-
caté itàacái iyúwa yái èerica.* Iná
macáita yái wawàsi waiquéerica
siùcade, Dios idàbacaténí iyú yái

wawàsi càmíricaté asái waicáca
watuí iyúwa.*

4 Manuícáinaté Abel iwàwa
Dios iwéré, yáté inúaca irí cuwèesi.
Quéwa yái cuwèesi yèericaté Dios
irí, máiniiríté cayábaca quiríta Caín
ibànacalé ìyacaná íicha. Yá ìwali-
seca, mabáyawanaté Dios iicácani,
yá nacái yeedácaté yái yèericaté irí.
Iná éwita idécaté Abel yéetácawa,
mamáalàacata yéewáidaca wía
ìwali yái manuínáca wawàwa Dios
iwéré.*

5 Manuícáinaté Enoc iwàwa
Dios iwéré, yá itécaténí iiná yáa-
pichatawa chènuniré,. Yáté càmíta
yéetáwa, yá nacái càmítaté nàanàa
quirínamani, Dioscáinaté iténi.
Quéwa ipíchawáiseté Dios itécani,
yáté idéca cayábaca iináwaná ìyaca
càide iyúwaté Dios iwàwáaná.*

6 Quéwa cawinácaalí càmíta
manuí iwàwa Dios iwéré, càmíta
yéewa casímáica Dios iicáca
yái imàníirica. Yái iwàwéerica
idèniaca yàasu wawàsiwa Dios
yáapicha, iwàwacutá yeebáidaca
Dios ìyaca, yá nacái iwàwacutáca
yáalíaca yàapínáca nawèni níái
icutéeyéicani.

7 Manuícáinaté Noé iwàwa Dios
iwéré icàlidacanáamité irí nàwali
níái wawàsinái càmíiyéicatéca
yáalimá iicáca. Yáté yàaca Dios itàa-
cái íimiétacaná. Yá imànicaté abéeri
lancha manuíri ichúuliacaténaté
yàasunái wenàiwica yáapichawa.

Iná manuícáináté Noé iwàwa Dios iwéré, yá yáasáida-caté wenàiwicanái irí yái iwàwacutáanacaté nàuwichàacawa macáita, càmicáináté manuí nawàwa Dios iwéré. Yá nacái Dios iicácaténi mabáyawanéeri iyú.

8 Manuícáináté Abraham iwàwa Dios iwéré imáidacaalíténi, yáté yeebáidaca irí yàanàapinátéwa aléde yàacatalépinacaté irí yàasu cáli. Yá yàacatéwa yàasu cáli íichawa, éwitaté càmita yáaliawa alénápinácaalíté yàawa.*

9 Manuícáináté Abraham iwàwa Dios iwéré, yá iyacaté càide iyúwa áiba cáli néeséeri, íinata yái cáli Dios imàaquéericaté itàacáina irí. Yá nacái iyacaté capiimanái irícubàa, Isaac yáapicha, Jacob nacái, Dios imàaquéeyéicaté irí itàacáiwa nàasunápináté yái cálica.*

10 Abraham icuacáináté yàanàaca iriculé yái yàcalé iyéerica càiripináta, yái yàcalé Dios imàníiricaté iicacánáwa quéecha, yá nacái yácataté imàníiriténi.

11 Manuícáináté nacái Sara iwàwa Dios iwéré éwitaté mawéecuca úa. Yáté yàaca uiná uchàini yéewacaténáté quéenibeca úa. Yáté asáica uícha sùmài éwitaté idéca máini béeruca úa, uebáidacáináté báisícata itàaníca yái càiricaté imàacaca itàacáiwa ulí.*

12 Ináté abéeri asíali iwalíiseta yái Abraham, éwitaté mawiénica ipícha yéetácawa, yáté yáalimáca manùbaca itaquénáinámi càide iyúwa dùlupùtanái imanùbaca chènunibàa, iyúwa nacái càina imuluíná imanùbaca lamá idùlepibàa càmiíyéica wáalimá waputàaca.*

13 Níai wenàiwica càiyéica wacàlida iwali, manuícaté nawàwa Dios iwéré iwérétaté néetácawa macáita. Càmitaté náalimá needáca nalíwa yái Dios imàaquéericaté itàacáiwa nalí iwali. Quéwa náalimácaté naicáca déeculéta napíchaléwa yái neebáidéericaté iwali. Yá nacái neebáidacaté áiba cáli néeséeyéica nía, yèepuniíyéicáitawa achúma èerita cháí èeri irícu.*

14 Iná càicáináté neebáidaca, yá náasáidaca walí amalánama nèepunícaté naicáidaca áiba cáli nàyacatáipináca. **15** Quéwa yàacaalíté càì nàináidacawa iwali yátái nàasu cáli nàanàacatáiseocaté, yáté náalimápináca nèepùacawa néré àniawata. **16** Quéwa nawàwacaté nàyaca abéeri cáli íinata, cayábasíwéeri quiríta yái iyéerica chènuniré. Iná iwalíise, càmitaté Dios ibáinia yáawawa nàasu Dioscani, yá imànicaté nalí abéeri yàcalé nàyacatáipiná.

17 Manuícáináté Abraham iwàwa Dios iwéré, yá

yáalimáidacaté iicáwani, yáté isu-táca íicha yái inúanápinacaté irí Isaac, yái ìiri abéerisàirica, yái idéericaté Dios imàacaca itàa-cáíwa ìwali. **18** Ewitaté idéca Dios íimacaté irí: “Pìiri Isaac ìwalíiseta, yá namusúapinácawa níái pitaquénáinámica.”*

19 Quéwa Abraham yáalíacaté cachàiníirica canánama íicha yái Dios, yáaliméerica imichàidaca wenàiwica, éwita níacani idéeyéica yéetácawa. Càicaté Abraham yeebáidaca, yáté Dios yèepùadaca irí ìiri, quéwa càiri iicácanáwade iyúwa yái idéericaté icáucàacawa yéetácáisi íicha.*

20 Manuícáináté Isaac iwàwa Dios iwéré, yáté imàacaca cayábéeri wawàsica Jacob irí Dios íipidená ìwali, Esaú nacái, ìwali nacái yái nàasu wawàsi ichàbéeripinácawa nalí napíchaléwa.

21 Manuícáináté Jacob iwàwa Dios iwéré ipíchawáisetéca yéetácawa, yáté imàacaca nàwali cayábéeri wawàsica níái José yéenibeca Dios íipidená ìwali náalimáwanama. Néese, yáté ibàlùadaca ichaquèewa yàasu àicuwa, yá yàacaté Dios íimiétacaná.*

22 Manuícáináté José iwàwa Dios iwéré ipíchawáisetéca yéetácawa, yá icàlidacaté nalí ìwali yái

israelnái imusúanápinacatéwa Egipto yàasu cáli íicha. Yá nacái ichùuliacaté natéca níái yáapimica yàasu èeripináté namusúacawa.*

23 Manuícáináté nawàwa Dios iwéré níái Moisés isèenáimica asáicanáamiténi, yáté nabàacani máisiba quéeri. Yái rey Faraón, Egipto ìyacàlená iricu, ichùuliacaté nanúaca macáita níái sùmanái asíanái israelnái yéenibeca. Quéwa níái isèenáica, cayábacaté máiní naicáca sùmàì iicácanáwa, yáté càmita cáalu néemiaca rey itàacái.*

24 Manuícáináté Moisés iwàwa Dios iwéré idécanáamité bée-ricani, yáté càmita iwàwa Faraón íidu ìiricani.* **25** Yá iwàwacáitaté nàuwichàidacani abédanamata náapicha níái Dios yàasunái wenàiwicaca, càmícáináté iwàwa isíimáidaca iináwa maléená èerita iyú yái bayáwanásica, **26** yácáináté máiní cawèni iicáca yái yùuwichàanápinácawa Cristo ìwalíisená, ichàbaníisenama yái Egipto mìnanaí yàasu yàasusi cawèníirica. Máinícáináté íináidacawa ìwalita yái iwèni cawèníirica Dios yèeripinacaté irí chènuniré.^g

27 Manuícáináté Moisés iwàwa Dios iwéré, yáté imusúacawa yàasunái wenàiwica yáapichawa Egipto yàasu cáli íicha

^g **11.26** Quéwa néenialí, càmitaté Moisés yáalíawa Cristo ìwali, quéwa Cristo yàanàacaté madécaná camuí Moisés idénáami.

11.18 Gn. 27.27-29,39-40. Gn. 21.12. **11.19** Gn. 22.5,13. **11.21** Gn. 47.31-48.20.

11.22 Gn. 50.24-25; Ex. 13.19. **11.23** Ex. 1.22; 2.2. **11.24** Ex. 2.10-12.

macàaluínináta, éwitaté calúaca yáapicha rey Faraón, ìyacáináté ìwali dàalanama yái yeebáidéericate ìwali, iyúwa idéca nacáita iicáca Dios, yái cà míirica asái waicáca.

28 Manuícáináté Moisés iwàwa Dios iwéré, yáté ìwacáidaca israelnáí namànicaténá Pascua, yàasu èeri yái namusúanápinácátéwa Egipto yàasu cáli íicha. Yá ichùuliacaté napusúaca capíi inúma oveja íiranámi iyú, ipíchanáté ángel inúaca níái idàbáanéeyéicaté asáica israelnáí yéenibeca.*

29 Manuícáináté nawàwa Dios iwéré níái israelnáica, yáté nachàbacawa Lamá Quíréeri iwaa-liabàa iyúwata wàacaalíwa chuìri cáli íinatabàa. Yá nacái càicataté egipcionái iwàwaca ichàbacawa náami, yáté nàisicùmacawa úni yáaculé.*

30 Manuícáináté israelnáí iwàwa Dios iwéré, yáté Jericó ìyacàlená iwáiná imutúacawa, idécanáamité israelnáí icàpucúacawa itéesebàa yái yàcaléca abéeri yàawiría èeri irìcu, siete èericatái.*

31 Manuícáináté Rahab iwàwa Dios iwéré, úái inanái iwéndéechúacaté iináwa, yáté càmita uétáwa náapicha níái Jericó mìnánái cà míiyéicaté yeebáida

Dios ìwali, idécáináté uedáca ùataléwa matuíbanáita níái yàanèeyéicaté iicáca ipíchaléwa yàcalé.

32 Nàyacaté nacái áibanái manuíyéité iwàwa Dios iwéré, quéwa càmita núalimá nucàlidaca nàwali pirícué, iyúwa níái: Gedeón,* Barac,* Sansón,* Jefté,* rey David,* Samuel* ìwali nacái, nía nacái profetanáica.

33 Manuícáináté nawàwa Dios iwéré, yáté namànica cawèniyéi wawàsica: Abénaméeyéi imawèniadacaté reynái, yáté needáca nàasu cáli, áibanái imànicaté cayábéeri áibanái irí càide iyúwa Dios iwàwáaná, áibanái yeedaté nacái iríwa yái Dios imàaqueéricaté itàacáíwa nalí ìwali. Abénaméeyéi Dios icùaté cháwi caluéyéi íicha ipíchanáté nayáaca nía.* **34** Aibanái manuíyéité iwàwa Dios iwéré icuacaté nacái nía quichái manuìri íicha.* Aibanái ichúuliatéwa ipíchanáté nàuwidenái inúaca nía machete iyú. Abénaméeyéi canéeyéité ichàini quirínama, yáté Dios yàaca nachàini, yá nacái cachànicaté namànica ùuwicái, namawèniadaté nacái nàuwidenái áiba cáli néeséeyéiwa.

35 Nàyacaté inanái bàaluité, manuíyéité iwàwa Dios iwéré,

11.28 Ex. 12.21-30. **11.29** Ex. 14.21-31. **11.30** Jos. 6.12-21. **11.32** Jue. 6.11-8.32.

11.32 Jue. 4.6-5.31. **11.32** Jue. 13.2-16.31. **11.32** Jue. 11.1-12.7. **11.32** 1 S. 16.1-1 R. 2.11.

11.32 1 S. 1.1-25.1. **11.33** Dn. 6.1-27. **11.34** Dn. 3.1-30.

ínáté yéewa needáca nàataléwa níái néenánái icáuquèeyéicatéwa yéetáními yèewíise. Aibanáité nàuwichàida cabèesi iyú, iwérétaté néetácawa, càmicáínaté nawàwa áiba ichúuliadaca nacáucawa cháí èeri irìcu, náalíacáínaté nacáucaàpinácawa àniawa cayábanama Cristo yáapicha.*

36 Aibanái, manuíyéité iwàwa Dios iwéré nàuwidenái iicánité naquíniná, nacapèedáídaté nacái nía, nadacùacaté nacái áibanái cadena iyú, áibanái naté presunái icapèe irìculé. **37** Aibanáité nanúa íba iyú, nasiéráídataté áibanái iwaaliabàa bálánamáí, náalimáídaté naicáwa nía, nanúaté nacái nía machete iyú. Nabàanícaté nèepunícawa, oveja íimami yáawamita nàwalité, cabra íimami nacái, catúulécanácaté nía, achúmacaté nawàwa, namànicaté nacái nalí áiba báawéeri.

38 Níái càiyéicaté namànica irí báawéeri, máinícaté cayá-baca náíwítáise, ínáté càmíta iwàwacutá nàyaca èeri mìnánái báawéeyéi ííwítáise yáapicha. Nèepunícáítatéwa màasucanátabàa máisawalíiri iricubàa, dúlinái íinatabàa, utàwinái iricubàa, íbanái yéecalìcubàa, iricubàa nacái.

39 Quéwa éwítaté cayábaca naináwaná manuíca nawàwa Dios iwéré, càicáaníta, càmítaté náalimá needáca nalíwa yái Dios

imàaquéericaté itàacáíwa nalí iwali, yèeripínacaté nalíta. **40** Idécaté Dios íínáídacawa quéechawáiseté, áiba wawàsi iwali máiniiri cayábaca quiríta walípiná. Iwàwacaté nacái mabáyawanáca imànica nía, quéwa abédanamata wáapicha.

Iwàwacutá waicáídacaca Jesús iríta

12 **1** Iná iwaliíise, wía, iwàwa-cutá wáináídacawa iwali cayába yái nàyáanácaté wapí-chalé, níái madécaná wenàiwica manuíyéicaté iwàwa Dios iwéré. Siùcade, iwàwacutá wamàacaca wáichawa yái wawàsi càmíirica imàaca wàaca wapíchaléwa, yá nacái bayáwanási imàaquéerica wamànica wabáyawanáwa néeninamata, iwàwacutácáíná wàaca wapíchaléwa abémáidata. **2** Wáináídacuéwa Jesús ìwa-lita, yácáínátaté idàbèeri yái manuínápináca wawàwa iwéré, weebáídeérica nacái iwali mamáalàacata. Yái Jesús íínáídasíwacatéwa iwali yái casíímáínápináca iwàwa, idéca idénáamipíná nàuwichàídacani cruz iwali, yá nacái imàacacaté yáawawa náamàidáídacani iyúwa canéeri iwèni. Nèese, yáté yáawinacawa Dios yàalubái yéewápu néesema.

3 Iná iwàwacutácué píináídacawa Jesús iwali, yái càmíiricaté achúma iwàwa

íináidacawa, éwitaté madécaná wenàiwica cabáyawanéeyéi yùuwichàidacani, báawa nacái naicácani, quéwa yáté ipíchaléwa mamáalàacata. Iná càmita iwàwacutá piméyàacuécawa, càmita nacái iwàwacutá achúmacuéca piwàwa.

4 Píacué imàníiyéi ùuwicái bayáwanási íipunita, quéwa càmita máini idécué nanúaca pía ìwalíise càide iyúwaté Jesús. **5** Yá nacái idécuéca piimáichaca wiúnamáiwaca yái Dios yàalàanacátécué pía càide iyúwa yéenibenái. Càica Dios itàacái íimaca:

“Pía nuìrica, picá mawèni piicáca yái Wáiwacali yàalàanaca pía.

Picá nacái piméyàawa éwita yàalàaca pía cachàini.

6 Wáiwacali yàalàaca macáita níai cáininéeyéica iicáca.

Yá nacái icapèedaca cachàini macáita níai yeedéeyéica yéenibenái iyúwa.”*

7 Iná piuwichàacaalícué yái Dios icapèedáanacuéca pía, pìideniacué íichani. Dios imànica càide iyúwa abéeri wáaniri yàalàacaalí wía, wía yéenibenáica. ¿Càiná sùmàiquéi iyéeri càitáde càmíirica yáaniri yàalàa? **8** Quéwa càmicaalícué Dios yàalàa pía càide iyúwa yàalàaná macáita níai áibanái yéenibenáicawa, yá càmítacué yéenibesíwa pía.

9 Macáita wadèniacaté nacái wasèenáiwa cháí èeri irícu yàalèeyéité nacái wía, yá wàacaté náimiétacaná. Quéwa, yá máiniíri cawènica yái weebáidáanaca itàacái, yái Wáaniri chènuníiséerica yéewacaténá cáuca wía. **10** Níai wasèenáimicaté cháí èeri irícu, nàalàacaté wía achúma èerita càide iyúwaté cayábáaná naicáca wawàsi. Quéwa Dios yàalàaca wía imànicaténá walí cayábéeri, wàyacaténá nacái mabáyawanáta càide iyúwa iyáaná.

11 Báisíta, canácata yàalàacáisi-quéi casíimáiri imànica wawàwa, cáiwicáináni idècunitàacá nàalàaca wía, achúméeri imànica wawàwa. Quéwa idénáami nàalàaca wía, yá imànica walí cayábéeri, yá nacái wàyaca matuíbanáita, yá nacái wamànica cayábéeri áibanái irí.

Càmita yéewa wáamàaca Dios isàna

12 Iná iwàwacutácué pimichàidaca píiwitáisewa abéta àniawa wàlisài iyúta, idécáinacué piméyàacawa.* **13** Piyacué machacàníiri iyú napíchalé níai iquéeyéicuéca icùawa pía, ipíchaná naméeràacawa Dios íicha càiripináta nabáyawaná ìwalíisewa.

14 Píalimáidacué piyaca matuíbanáita macái wenàiwica yáapicha. Píalimáidacué nacái piyaca mabáyawanéeri iyú, càmicaalícué

píalimá pìyaca mabáyawanáta, yá càmita piicápinacué yái Wáiwacalica.

15 Cayábacué píicha. Aiba-cáicha iwènúawa isicúata íicha yái cáinináanaca Dios iicáca wía. Picácué pimàaca wenàiwica calué-yéi báawaca imànica píiwitáise, ipíchaná nacái báawaca imànica náiwitáise níai áibanáica.

16 Picácué pimàaca ìyaca pèewi yái imàníirica báawéeri iiná iyúwa, yá nacái càmíiri yàa Dios íimiétacanà càide iyúwaté Esaú, yái iwéndéericaté íichawa abéeri yàacàsi ìwalíiseta yái Dios yàanápínacaté írí cayábéeri, éwitaté yácata Jacob ibèeritatá.* **17** Idé-cué píaliacawa áiba èerimíté, yáte achúmaca iwàwa imáiwitáise ichùuliacawa. ¡licháaníté, íicháaníté manuísíwata! Quéwa càmítaté Dios yeedáni càide iyúwa nabèeri náiwitáaná irícu.*

Píacué càmíiyéita idé ichàbacawa iricubàa yái cayéininéeri wawàsica piawirináimi ichàbéericatéwa iricubàa

18 Pianàacaalítécué Dios yàatalé wàlisài wawàsi ìwalíise, càmítacué idé pichàbacawa iricubàa yái wawàsi nachàbéericatéwa iricubàa níai piawirináimica dúli Sinaí néré. Namawiénidacatéwa abéeri dúli yàatalé càmíiricaté Dios imàaca nadùnùaca ìwali.

Namawiénidacatéwa nacái abéeri quichái ipucuéri iwéré, yá catámèeri ipuníadaca nawicáulé catáwaca. Iyaté nacái cáuli cachàiníiri ipùaca, **19** néemíacaté trompeta isàna, Dios isàna nacái, yái càmíiricaté piwàwa-cué itàaníca pírí quirínama, yá pisutácatécué Moisés íicha wawàsi manuísíwata, càmícaténá itàanícué pírí quirínama,* **20** càmíicáinaté náalimá nàideníaca yái tàacáisi Dios ichùulièricaté namànica, càiricaté íimaca: “Cawinácaalíta idunùa ìwali yái dúlica, éwita cuwèsicani, iwàwacutá pinúacani íba iyú, pichàwidàa-cué nacáini ùlibàna iyú.”* **21** Iná máinícáinaté caiyéinináca yái wawàsi naiquéericaté ichàbacawa néeni, yaté profeta Moisés íimacaté: “Nutatácawa nùyaca nucalùniwa.”*

22 Quéwa píacué, yeebáidée-yéica Jesús, càiyéide iyúwa idéeyéi imawiénidacawa macàaluínináta dúli Sión iwéré, yái Jerusalén iyée-rica chènuniré, Dios cáuri ìyacàleca, náapicha níai manùbasíwéeyéi ángelnáica, nàacaténá cayábéeri Dios ìiri nàwalíise abéechúanama níai yàanèeyéica nàatalé yeebáidée-yéica Jesús, **23** nàwacáidacaténáwa nacái náapicha macáita níai Dios yéenibeca, yeebáidéeyéi-caté ìwali, níai idéeyéica idèniaca íipidenáwa chènuniré. Píacué

idéeyéi imawiénidacawa Dios yàatalé, yái idènièrica wawàsi yùuwichàidáanápíná macáita, nacáucami iyacatalé nacái níái wenàiwica idéeyéicaté mabáyawanáca Dios iicáca, idéeyéicaté nacái canásíwaca ìwali bayáwanási quirínama, **24** píacué idéeyéi imawiénidacawa Jesús yàatalé, yái Dios imàníiricaté ìwalíisená wàlisài wawàsi píapichacué, ìwalíisená nacái yái irái yùu-quéericaté wáichawallíiná, yái irái íibéericaté iyú wáiwitáise cayábée-rica quiríta Abel íiranámi íicha.*

25 Cayábacué píicha, ipíchanacué píamàaca yái itàaníirica walí, càmicáináté nachúuliawa níái yáamèeyéicaté yái yáaliéricaté nía cháí cáli íinata, máiní yáawanáipíná càmita wachúuliawa wáamàacaalí itàacái, yái yáaliérica wía chènuníise.

26 Bàaluité, dúli Sinaí néréte, Dios imàacaté cáli icusúacawa isàna iyúwa. Siùcade, idéca imàacaca itàacáiwa àniawa, càicaté íimaca: “Numàacapíná cáli icusúacawa abéta àniawa, càita nacái chènuniré.” *

27 Yái tàacáisi, “abéta àniawa”, iwàwáaná íimaca, macáipináta Dios imùlimùliadaca níái idàba-calénáica. Yá nacái imáalàidapíná nía namàacaténáwa macáita níatái áibanái wawàsi iwàwacutéeyéi-cawa nàyacaténá mamáalàacata càiripináta.

28 Quéwa wía, idéca Dios imàacaca walí yái icùacatáica yàasunái wenàiwicawa, yái càmiirica yéewa imùlimùliacawa quirínama. Iná iwàwacutá wàaca Dios irí cayábéeri. Iwàwacutá nacái wàaca irí cayábéeri, wàacué nacái íimiétacaná càide iyúwa iwàwáaná, wàacué nacái iyéininá.

29 Yácáinái wàasu Diosca, yùuwichàidéeri wía cachàini càide iyúwa yái quichái yéewéerica macáita wawàsi wiúnamáiwaca.*

Yái iwàwacutéerica wamànica, wía yeebáidéeyéica Jesús ìwali

13 **1** Píacué wéenánáica Cristo ìwalíisená, picacué pimàaca cáinináca piicáyacacawa càide iyúwa abémisàna.

2 Picacué pimàaca peedáca pica-pèe iriculéwa casíimáiri iyú níái yàanèeyéicuéca pìatalé. Càicaté áibanái imànica èeri imanùbaca, íná càicáináté namànica, yáté needáca nacapèe iriculéwa ángelnái, càmiíyéité náalía ángelnáica.*

3 Iwàwacutácué piwàwalica níái presunáica, piicacué napùalé càide iyúwa piacaalítacué presu náapicha. Piwàwalicué nacái níái nàuwichàidéeyéica càide iyúwa píacaalítacué nanúadáida náapicha.

4 Macáita níái asíanái càaca-wéetuéyéica, iwàwacutá nàyaca machacàníiri iyú nàacawéetúanái

iríwa. ¡Macáita níái inanái càaca-wéeriíyéica, iwàwacutá nàyaca machacàníiri iyú nàacawéerinái iríwa! ¡Macáita yéewa nàideniaca níawawa masaquèeri iyú, càmicaalí namàni báawéeri nainá iyuwa áiba wenàiwica yáapicha! ¡Diosca báisita yùuwichàidapináca macáita níái wenàiwicanái càmiíyéica yeebáida yái tàacáisica!

5 Picácué achúma piwàwa píináidacawa ìwali yái pidèniánápinácuéca manuí palata. Yátacué casíimái pía yáapicha yái idéericuéca pidèniaca siúcata. Càica Dios itàacái íimaca:

“Canácatáita numàacapiná pía, càmita nacái numàacapiná pía pirínámitawa.”*

6 Iná yéewa wáimaca matuíbanáita:

“Wáiwacalita yái iicápiná nupùalé, iná càmita iwàwacutá cáaluca núa, íicha yái báawéeri wawàsi yéewéerica wenàiwicanái imànica nulí.”*

7 Piwàwalicué níái piasunái ancianonáica, yéewáidéeyéicatécué pía Dios itàacái ìwali. Píináidacuéwa ìwali yái

càinacaalíté náiwitáise iicácanáwa nàyaca pipíchalécué. Cayábacaalíni, yácué iwàwacutá piyaca càide iyú-waté iicácanáwa manuíca nawàwa Jesús iwéré.

8 Yái Jesucristoca, yácata yái iyéericaté bàaluité, iyéerica siúcái, iyéerica nacái càiripináta.

9 Picácué pimàaca píawawa áibanái imèniadaca pía áiba yéewáidáaná iyú, yái càmiíricuéca píalíawa ìwali. Yátacué pichàiniada píiwitáisewa iyú yái cáinináanáca Dios iicáca wía, càmita iyú yátái iicácanáwaca wayáaca wayáa-caléwa, chánácaalí càmiíri yéewa wayáaca, yái càiri íiwitáisesica càmitaté iyúudàa níái càiyéicaté imànica.

10 Quéwa wía wadèniaca abéeri chàwita yái neemácatáica cuwèesi.^h Yái càmicatáiseca yéewa nayáaca níái sacerdotenái íibaidéeyéicaté Dios icapèema iricu bàaluité. **11** Néenialí èeri, Sacerdotenái íiwacalí-cata yái yéewaté itéca pìrái íiranámica Dios icapèema imàdáaná mabáyawanásíwéeri iriculé wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise. Quéwa yái pìráinái íinámica, yáté iwàwacutá neemácani méetàuculéta yàcalé íicha. **12** Càide iyúwaté Jesús

^h **13.10** Yái chàwita, yácata Jesucristo yái càí náimaca ìwali, yéetácaalítéwa wáichawalíiná wabáyawaná ìwalíise, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha.

13.5 Dt. 31.6,8; Jos. 1.5. **13.6** Sal. 118.6,7.

yéetáanáwa méetàuculéta yàcalé íicha, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwa nabáyawaná íicha, níái Jesús yàasunái wenàiwicaca masaquèyèicaté imànica ííraná iyúwa.

13 Iná iwàwacutácué wamusúacawa Jesús yáapicha aléde méetàuculé yàcalé íicha,ⁱ wàuwichàacaténáwa nacái néré yáapicha, càide iyúwaté yùuwichàanáwa, wenàiwicanái iicànicaalíté iquíniná mabáininánamata wenàiwicanái yáacúalicu.

14 Chái irícu èeriquéi, canácata wadèniéri wàyacàlecawa iyée-rica walí càiripináta, íná ìwalíise wacùaca wàyaca yái yàcalé iyéerica wapíchaléwa.

15 Iná wàacué Dios irí cayábéeri abémáidata Jesucristo ìwalíisená, iyú yái wàuwichàanáca wàaca irí cayábéeri iyú nacái yái wacàlidáanáca iináwaná ìwali áibanái irí.

16 Picácué piméyáa pimànica cayábéeri wawàsica áibanái irí. Picácué nacái piméyáa piaca yéená áibanái irí yái wawàsi pidènièricuéca, càicaalí wàuwichàacawa nàwalíná, yásí cayábéeri Dios iicáca wamànica.

17 Peebáidacué piasu ancianonái itàacáíwa, pimànicué càide iyúwa-cué náimáaná pirí, níacáináta

icuèyèicué pía. Aiba èeri, yá nacái iwàwacutápiná nacàlidaca naináwanáwa Dios irí, càinácaalíté iicácanáwa nacùacuéca pía. Iná peebáidacué nachùuliaca yéewacaténá nacái náibaidaca casímáiri iyú, cayábéeri nawàwa yáapichawa. Canácata pimàníiricué cayábéeri wawàsica, càmicaalícué pimàni nachùuliaca.

18 Pitàanicué Dios yáapicha wàwali. Wáalíaca wàwaliwa, canácata walí báawéeri wawàsica. Iná wawàwacáita wamànica yáawami cayábéerita wawàsica.

19 Iná nusutácué píicha wawàsi manuísíwata, pitàanicué Dios yáapicha nùwali yéewacaténá nùanàaca mesúnamáita pìatalécué àniawa.

Dios imànicué pirí cayábéeri, nuwàwalicué pía

20 Yái Dios yéerica walí matuíbanáicaténá wáiwitáise, icáu-càidéericaté Wáiwacali Jesucristo yéetáními yèewíise, yái báisíiricata icùaca macáita wía ìwalíise yái ííranácawa imàníiricaté iyú wàlisài wawàsi Dios yáapicha càiripináta. **21** Diosta yàacué pirí chàinisi pimànicaténá càide iyúwa iwàwáaná. Càita nacái Jesucristo ìwalíisená, Dios imànicué pirí càide iyúwa iwàwáaná. Iná wàacué Jesucristo irí cayábéeri càiripináta. Càicawani.

ⁱ 13.13 Wamusúawa yáapicha fimáanámi wamàaca wamànica yái quéechéeri wawàsi fimáanáca, yá manuísíwacata wawàwa Jesús iwéré.

22 Píacué nuénánáica, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata. Iwàwacutácué peedáca piríwa níái tàacáisinái nùalàanácuéca pía achúmáanata.

23 Nuwàwacué píalíacawa yái wéenásàiri Timoteo, càmita presu quirínamani, idéca namàacacani. Yàanàacaalí mesúnamáita nùatalé, yá núaca nupáchiacuéca pía yáapichawa.

24 Nuwàwali macáita níái piasunái ancianonáica, macáita nacái níara Dios yàasunái wenàiwicaca. Níái iyéeyéica Italia yàasu cáli íinata, nawàwalicué pía.

25 Nuwàwaca Dios iicáca pipùalécué mawènitawàli yái pimáapuèricuéca yàacaténácué piríni ichàbanamawa. Càicawani.

SANTIAGO

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Santiago yáasáida walí iicacánáwaca iwàwacutá wàyaca èeri imanùbaca wía manuíyéica iwàwa Jesús iwéré.

Yáasáidaca nacái walí ìwali yái manuícaalí wawàwa báisíta Dios iwéré.

Yái cuyàluta Santiago, yácata máiníiri itàaníca judíonái íiwitáise ìwali, cháì Wàlisài Testamento irìcu.

Itànèerité cuyàluta:

Yái itànèerica cuyàluta, abéeri judíosàiri Palestina néeséeri, ípidenéeri Santiago, íibaidéeri Dios irí, Wáiwacali Jesucristo irí nacái. Stg. 1.1; 2.21.

Yái Santiago, itànèerica cuyàlutaca, yácata Jesús yéénásàiri, José ìiricaté María yáapicha, asáiricaté Jesús idénáami. Lc. 2.7; Mt. 1.25; Mr. 6.3; Mt. 13.55; Jn. 2.12; 7.2-8, 10; Mt. 12.46-50.

Itànàacatèni israelnái irí, nalí níai yeebáidéeyéica Jesús, ipièyecatéwa áibanái cálré Israel yàasu cáli íicha, nàuwidenái romanonái ipiàdáidacáináté nía, nanúaca idénáamité Esteban íba iyú. Hch. 7. 54-60; 11.19.

Camuí itànèerité irìcuni, síisàanacaalíté nacái itànàani:

Yái cuyàlutaca Santiago itànàacaté cámináni Jerusalén ìyacàlená néese, chábade camuí 48 néenibàa, asáica idénáami Cristo.

¿Càináté irípiná itànàani?

Itànàacaté yái cuyàlutaca nalípiná níai doce Israel itaquénáinámica, icalàliè-yéicatéwa madécaná cálinái íinatabàa, abénaméeyéi yùuwidenái ipiàdáidéeyéité ìwalíise, yái manuícáináté nawàwa Jesucristo iwéré. Stg. 1.1.

Ináté níai itànèeyéicaté irí yái cuyàlutaca níawami judíonáita, yeebáidéeyéité Jesús. Imanuícataaté Roma yàasu rey ichùuliacaté yàasu cáli iwicáuwa.

¿Cánápinaté itànaa yái cuyàlutaca?

Icàlidacaténá walí: “Ewita wáimaca manuíca wawàwa Jesucristo iwéré, càmicaalí wamàni cayábéeri áibanái irí, yá canácata iwèni yái weebáidéerica ìwali.” Stg. 2.14-26.

Icàlidaca walí ìwali yái iicácanáwapináca wàyaca èeri imanùbaca, manuícaalí wawàwa Dios iwéré.

Versículo máiníiri cawènica:

Stg. 2.26.

SANTIAGO

Nuwàwalicué pía

1 1 Núa, Santiago,^a íibaidéeri Dios yáapicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha nacái. Nuwàwalicué pía, píacué Israel itaquénáinámica docéeyéica íiwitáaná imanùbaca, Dios yàasunái wenàiwicaca, icàlà-lièyécawa macái cáli íinatabàa.

Manuícué piwàwa Dios iwéré báawéeri yáalimáidacaalícué iicáwa pía

2 Nuénánái, báawéeri yàanàacaalícué pía, cawinácaalíta íiwita báawéericani, yáalimáidacaténácué iicáwa pía, casíimáicué pía, píalíacáinácué imànipináca pirí cayábéeri idenáamicué pichàbacawa yèewibàa. **3** Iná idécué píalíacawa Dios

yáalimáidacué iicáwa pía, yáalíacaténá báisícata manuícuéca piwàwa iwéré, yéewacaténácué píalimáca pìideniaca éeréeri iyú abémáidata yái báawéerica. **4** Iná picácué píalimá piméyàacawa, yéewacaténácué béeyéica píiwitáise Dios itàacái ìwali, macái wawàsi ìwalita, càmicaténácué machawàaca píiwitáise quirínama.

5 Iyacaalícué pèewi abéeri péená, càmiiri yáalía iyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná wàyaca, iwàwacutá isutáca Dios íichani. Yá Dios yàapináca irí yái isutéerica íicha. Dios yàaca macái iríta yái wasutéerica íicha. Yàaca nacái walíni iwàwa yáapichawa, yá nacái càmita ibáiniada wía. **6** Quéwa pisutácaalí Dios íicha yái piwàwacutéerica, iwàwacutá manuíca piwàwa iwéré.

a 1.1 Yái Santiago: Yácata íipidenéeri nacái Jacobo, yái Jesús yéenásàirica.

1.1 Mt. 13.55; Mr. 6.3; Hch. 15.13; Gá. 1.19.

Càmita iwàwacutá mapùtuca piwàwa píináidacawa ìwali. Yáì càirica íináidacawa, càicáaníde iyúwa cáuli ipùacaalí lámá ìwali, yá imànica màladàca, yá nacáì iwe-síacani alénácaalíta yàawa. **7** Yáì wenàiwica càirica íináidacawa, càmita Wáiwacali yàapíná írí yáì isutéerica íicha. **8** Yáì wenàiwica pucháibéerica íináidacawa. Càmita yáalimá imànica yáì íináidéerica imànica, éwita abéeripíná macáì èerita.

9 Quéwa yáì wéenásàiri catúulécanéerica, mawèníirica áibanái iicáca, càmita yéewa báicani. Iwàwacutácáita casíimáicani, idécáiná Dios iicácani càide iyúwa cáimiétacanéri naicáca. **10** Yáì wéenásàiri càasuírca, iwàwacutáta nacáì casíimáicani. Quéwa càmita iwàwacutá canùmaséecani ìwalíise yáì yàasusi idènièrica, yáalíacáiná càmita déecupíná ìyaca cháì èeri írìcu. Iná yéetácaalíwa, yá ichàbapínacawa càide iyúwa abéeri masicáì íiwiná ichàbáanáwa míisicaalíni. **11** Uái èerica, umusúacawa mapísáì imanùbaca. Idécaalí chènuniréca úa, yá ùuleca báawanama. Yá uemáca ucùulecaná iyúwa yáì masicáì

cayábanaméerica iicácanáwa, yá míisicani. Yá íiwiná icaláacawa, yá nacáì ichùnica ichàcacawa macáita.* Iná càipínáta càasuíri yéetápinácawa isicúata yàasu íichawa, íicha macáita yáì ìwacáì-déericaté íríwa.

**Yáì wáiwitáise báawéeri
iwàwéerica wamànica,
càmita yàawa Dios néese**

12 Dios imànica írí cayábéeri yáì wenàiwica manuírca iwàwa Dios iwéré, càmicáiná imàni càide iyúwa íiwitáise báawéeri ichùulianáni. Iná idécanáami ichàbacawa yèewíise, yá Dios yàapínáca iwèni, yátái ícauca càmíiri imáalàawa, yèeripínáca nalí macáita níái cáininéeyéica iicácani.

13 Píiwitáise báawéeri ichùulíacaalí pimànica pibáyawanáwa,^{b*} picá píima piriwa: “Dios néeséerita cáminá yàacawa yáì báawéerica.” Canácata yáaliméeri imèniadaca Dios imànicaténá íbáyawanáwa. Yá nacáì càmita Dios ichùulíca wàatalé báawéeri wamànicaténáni.

14 Càmita càì ìyáaná. Wamàni yáì báawéerica wáalimáwanama, wamàacaalíta wáiwitáise báawéeri itesíaca wía yàatalé, yáì wawàsi waiquéerica, yéewacaténá canàináca waicácani, càita idéca

b 1.13 Camèniadacáiri yàasu yanáisi, yácata tentación. Iyaca càide iyúwa waliadacaalí abéeri yanáisi cáli íinata, uníaculé, yáta cubái iyáacani o cuwèesi nacáì. Càicata nacáì Camèniadacáiri iriadaca o yáasáidaca walí iyanáíwa: wawàsinái, yàacàsi, inanái, aslanái, ìiracalési, péliacáisi, tàacáisi báawéeri, áibanái wawàsi nacáì.

1.11 Is. 40.6,7; 1 P. 1.24,25. **1.13** 1 Co. 10.13.

wamànica càide iyúwa wainá iwàwáaná. **15** Néese yái wáiwitáise báawéerica ichùuliaca wamànica báawéeri. Iná idécanáami wamànicaní, yá cabáyawanáca wía. Yá nacái bayáwanási idàwinàacawa wawàwalicu. Idècuni ìwali wamànicaní, yá inúaca wía, wàuwichàacaténáwa càiripináta.

16 Píacué nuénánái, cáininéeyéi nuicáca, picácué pimèniada píawawa. Càmita Dios imèniada wenàiwica namànicaténá báawéeri wawàsica. **17** Macáita yái cayábéeri wawàsi Dios yèerica walí mawènitá. Macáita nacái yái chàinisi yèerica walí, canéerita irí báawéeri wawàsica, chènuníiséerita yàacawa Dios néeseta, yáatanáise yái Wáaniri idàbéericatè èeri, quèeri, dùlupùtanái nacái, icanèeyéica chènunibàa. Iná nacàpucùacaalí nàacawa, yá nacamalá iwènúanicawa, natáaná nacái. Quéwa yái Diosca, càmita càini. **18** Iná yàasu wawàsitawa, yátè icàlidaca walí yái itàacái báisíirica, yéewacaténá yàaca walí wacáuca wàlisài. Yá nacái wíacata idàbéeyéipiná Dios iníwàaca nèewiise macáita níai idàbáidacaléca.

Iwàwacutá wéemiaca Dios itàacái, yá nacái wamànica càide iyúwa íimáaná

19 Iná ìwaliise, píacué nuénánái cáininéeyéi nuicáca, iwàwacutácué màulenáca píá

macáita, péemiàcaténácué áiba itàanícaalícué pirí. Píináidacuéwa quéecha, ipíchawáiseecué pitàanica. Píináidacuéwa quéecha ipíchanácué calúaca píá ráunamáita. **20** Yái caluérica iyaca èeri imanùbaca, càmita yáalimá imànica cayábéeri wawàsica, yái Dios iwàwéerica wamànica. **21** Iná ìwaliise, pimàacacué píichawa macáita yái íiwitáisesi casaquèerica, macáita nacái yái báawéeri wawàsi iyéerica cháì èeri irícu, peedácaténácué piríwa yái itàacáisi idéerica Dios ibànaca piwàwa irículé. Piicácué canùmasée píá. Yái Dios itàacáica idènièri ichàiniwa ichúuliadàanápínácué píá yùuwichàacáisi íicha.

22 Quéwa piicácué càì píade iyúwa níai yéemièyécáita yái tàacáisica, quéwa càmita namàni càide iyúwa íimáaná. Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa íimáaná. Yái cà míirica imàni càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, yá ichìwáidaca yáawawa. **23** Yái yéemièrica Dios itàacái, càmicaalí imàni càide iyúwa íimáaná, càicáaníde iyúwa yái asàli iiquéerica inàniwa chapúalículé. **24** Iná idécanáami iicáca cayába inàni iicácanáwa, yá yàacawa, yá nacái iimáichaca mesúnamáita càinácaalí inàni iicácanáwa. **25** Càmita càì yáaná yái wenàiwica yèerica Dios yàasu ley yùuwiná, cayábéerica canánama íicha, yái iwasèerica wáiwitáise báawéeri

íicha, yái imàníirica càide iyúwa íimáaná, càimíirica íimáicha yái tàacáisi yéemièrica. Yácata Dios imàníiripiná írí cayábéeri macáita ìwali yái wawàsi imàníirica.

26 Iná cawinácaalí iyúunáida imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, quéwa itàanícaalí mamáalàacata báawéeri tàacáisica, yá ichìwáidaca yáawawa. Yá canácata iwèni yái iyúunáidéeyéica cawènica Dios iicáca. **27** Iná yéewacaténá wenàiwica iyaca machacàníiri iyú Wáaniri Dios ipí-chalé, yá iwàwacutá iyúudàaca níái sùutináica, nía nacái yàacawéerimi yéetéeeyéicawa, canácaalí yáalía iyúudàaca nía. Yá nacái iwàwacutá icùaca yáawawa báawéeri èeri íiwi-táise íícha.

Càmita iwàwacutá cáininácuéca piicáca abénaméeyéita nèewíise

2 **1** Píacué nuénánái, manuíyéica iwàwa Wáiwacali Jesucristo iwéré, yái wèerica íimiétacaná, càmita iwàwacutá cayábaca piicáca abénaméeyéi wenàiwicata, náicha níái áibanáica. **2** Píináidacuéwa ìwali yái: Abéeri asíali iwàlù-caalíwa pìwacáidacatáíwa, icáapi ìwalíiri abéechúa anillo yáawami orota, yái ibàleca yáawami cawèníirita. Yá nacái áiba asíali iwàlùacawa àniawa catúulécanéeri casaquèeri ibàle. **3** Yá píipunitáidacuéca cayába yátái asíali cayábéerica ibàle. Yácué píimaca

írí: “Quialé píawinawa cháí cayá-béeri yàalubáisi íinata.” Quéwa yái catúulécanéerica, yácué píimaca írí: “Aléi pibàlùawade, càmicaalí, yá píawinacawa cáli íinatata.” **4** Càicaalícué pimànica, yácué càica píade iyúwa níái icháawèeyéica wenàiwica, iyúunáidéeyéica cayábaca áibanái íícha. Yá báawacuéca píiwitáise, picháawàacáinácué áibanái.

5 Píacué nuénánái, cáininéeyéi nuicáca, péemiácué: Dios iníwàacaté níái catúulécanéeyéica canéeyéica írí wawàsi, yéewacaténá neebáidaca Jesús, nadèniacaténá báisita nàasupináwa, nawàlùacaténáwa nacái aléde Dios icùacataléca yàasunái wenàiwicawa, idéericaté imàacaca nalí ità-cáiná, níái cáininéeyéica iicácani. **6** Quéwa idécué píamàaca níái catúulécanéeyéica. Níacata cà-suíyéi, níái imàlùdacué piasumi. Níacata nacái icháawàacué píináwaná, yá nacái nachùuliacuéca piacawa chàinisíiri iyú aléde nacháawàacataléca wenàiwica. **7** Yá nacái níacata itàaní báawanama Wáiwacali Jesucristo ípidená ìwali, yái yàasuírícuéca pía.

8 Pimànicué cayábéerita, báisí-caalícué pimànica càitáde iyúwa Dios yàasu ley íimáaná, yái wàasu rey. Càica Dios itàacái íimaca: “Cáininácué piicáca áibanái càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa.”* **9** Quéwa cayábacaalícué

piicáca abénaméeyéi wenàiwicata nèewíise níái áibanáica, yá pimànicuéca pibáyawanáwa Dios irí. Yá nacái yàasu ley icháawà-cuéca pía, cabáyawanacáinacué pía, càmíicáinacué idé pimànica càide iyúwa itàacái íimáaná. **10** Iná cawinácaalí imàni macáita càide iyúwa Dios yàasu ley íimáaná, quéwa càmicaalí imàni abéeri ley ichùuliaca, mayamáacata cabáyawanácani Dios yàasu ley irí macáita. **11** Báisita càicaté Dios íimaca: “Càmita iwàwacutá pimàni báawéeri piiná iyúwa náapicha, níái càmíiyéica piacawéeyéisiwa.”* Yá nacái càicataté íimaca: “Picá pinúa wenàiwica.”* Iná éwita càmita pimàni báawéeri piiná iyúwa áiba inanái yáapicha, càmíichúaca piacawéetúa, quéwa pinúacaalí wenàiwica, yá cabáyawanácata pía, càmíicáiná pimàni càide iyúwa Dios yàasu ley íimáaná.

12 Iná iwàwacutácué pitàanica cáalíacáiri iyú, pìyacué nacái machacàníiri iyú Dios ipíchalé. Piicácué piimáicha áiba èeripiná Dios icàlidacué piináwaná, càmicaalícué pimàni càide iyúwa Dios yàasu ley íimáaná, yái iwasè-rica wía yùuwichàacáisi quichái íicha. **13** Yái càmíirica iwàwa iicáca áibanái ipùalé, càmita Dios iicápiná nacái ipùalé, yàasu èeripiná yùuwichàidaca níái èeri mìnanáica. Quéwa yái iiquéerica áibanái

ipùalé, càmipináta cáaluni néenialí èeri, càmíicáiná Dios icháawàapiná iináwaná.

**Manuícáalí piwàwa Dios
iwéré, iwàwacutá pimànica
cayábéeri áibanái irí**

14 Nuénánái, wáimacaalí wàwa-liwa, manuica nuwàwa Jesús iwéré, quéwa càmicaalí wamàni cayábéeri áibanái irí, yá canácata watàacái iwèni. Yái càirica iicácanáwa yee-báidaca, yá canácata yéewáanápina ichúuliacawa yùuwichàacáisi íicha. **15** Iná wáimacáita. Iyacaalí abéeri wéenásàiri, càmicaalí abéechúa wéenásàatúa nacái, canéeyéi ibàle, canéeyéi nacái irí yàacàsi nayéeripiná néenialí èeri. **16** Iná abéeri péená íimacaalí nalí: “Cayábacué piacawa, pìwalícué pibàlewa casalíníiri íicha, pianácué nacái piríwa yàacàsi, piyáacaténácué cadénama, máapicáichacué pía.” Quéwa càmicaalícué pía nalí yái nawàwacutéerica néenialí, yá canácata pitàacái iwèni. **17** Iná càita nacái ichàbacawa irí, yái manuica nuwàwa Jesús iwéré, íiméeri iwa-liwa. Canácaalí imàníiri cayábéeri wawàsica áibanái irí, yáasáida-caténá báisícata manuica iwàwa Jesús iwéré, yá canácata itàacái iwèni.

18 Quéwa yéewa abénaméeyéi íimaca: “Abénaméeyéi manuíyéi

iwàwa Jesús iwéré, áibanái nacái imàni cayábéeri wawàsica áibanái irí." Quéwa núuma pirí, càmita yéewa píasáidaca nulí manuíca piwàwa Jesús iwéré, càmicaalí pimàni cayábéeri wawàsica áibanái irí. Quéwa núa, ìwaliise yái cayábéeri wawàsi numàníirica áibanái irí, yá núasáidaca pirí báisícata, nuebáidaca Jesús. **19** Peebáida nacái abéericata yái Dios báisiirica. ¡Cayábacani! Níái espíritu báawée-yéica, neebáidata nacái abéericata Dios báisiiri. Quéwa natatéeriwa icàaluíniná, náaliacáiná Dios yùuwichàidapínaca nía.

20 ¡Máinicué máiwitáiseca pía! Iwàwacutácué nucàlidaca pirí ìwali. Cawinácaalí manuí iwàwa Dios iwéré, quéwa càmicaalí imàni càide iyúwa yeebáidáaná, yá canácata iwèni irí yái yeebáidéerica ìwali. **21** Piwàwalicué wàawirimi Abraham, Dios iicácaténi càide iyúwa mabáyawanéeri, ìwaliise yái imàníiricaté, isutácaalíté íicha ìiri Isaac, inúacaténáténi Dios irí, íinata yái neemácatáica cuwèesi.* **22** Siùcade, idécué piicáca iyáaná yái wawàsica. Manuícáináaté Abraham iwàwa Dios iwéré, yáté imànica abédanamata cayábéeri wawàsi càide iyúwa yeebáidáaná. Iná iyú yái wawàsi imàníiricaté, yási yáasáidacaté cáaliacanásiwacaté yeebáidaca Dios. **23** Yá càicata ichàbacawa

iyúwaté Dios itàacái íimáaná: "Abraham yeebáidacáináaté Dios ìwali, yá Dios yeedácaténi iyúwa ìiri mabáyawanéeri."* Yá nacái wenàiwicanái yàacaté Abraham íipidená, "Dios yàacawéeriná."*

24 Idécué píaliacawa ìwaliise yái cayábéeri wawàsi wamàníirica áiba irí, weebáidacáiná Dios. Yá Dios iicáca wía càide iyúwa níái iyéeyéica machacàníiri iyú ipíchalé. Càmita abéeri ìwaliiseca, yátái weebáidáanácáita Dios.

25 Càita nacái ichàbacatéwa ulí úái Rahab,* inanái iwéndéechúacaté yáawawa. Dios iicácaté úa càide iyúwa úái iyéechúaca machacàníiri iyú ipíchalé, ìwaliise yái cayábéeri umàníiricaté nalí, níái israelná uedácaalíté ùataléwa níái yàanèeyéicaté iicáca yàcalé mabàacanéeri iyú. Néese, yá uchùuliacaté nèepùacawa áiba àyapulicubàata.*

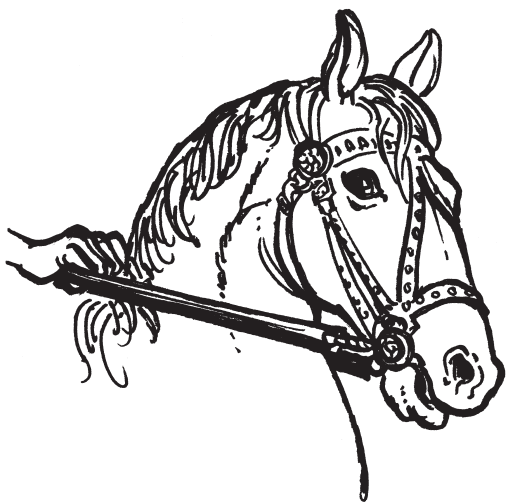
26 Iná càica iyáaná. Idécaalí abéeri wenàiwica icáuca imusúacawa íicha, yá idéca yéetácawa. Càita nacái, éwita manuíca wawàwa Dios iwéré, quéwa càmicaalí wamàni cayábéeri áibanái irí, yá canácata iwèni yái weebáidéerica ìwali.

Iwàwacutá wáaliaca wacùaca wataacáíwa wataánícaalí

3 **1** Nuénánái, càmita iwàwacutá pimànicuéca píawawa macáita càide iyúwa níái yéewáidéeyéica

wenàiwica. Iwàwacutácué píalíacawa, wía yéewáidéeyéica wenàiwica, càmicaalí wamànica càide iyúwa íimáaná yái wéewáidéerica, máiní yáawanáipiná Dios yùuwichàidaca wía quiríta náicha, níai càmmíyéica yéewáidaca wenàiwica. **2** Báisíta macáita wía, madécaná yàawiría wamànica manuí báawéeri áibanái irí. Cawinácaalí càmita itàaní báawéeri tàacáisica, yácata idéeri béerica íiwitáise Dios itàacái ìwali, yá nacái yáalimápináca icùaca yáawawa báawéeri íicha macáita.

3 Iná wáalíacaténá wéemíacani, yá watàaníca cawáyu ìwali. Yái cawáyuca, abéeri cuwèesi manuíri. Quéwa yéewacaténá yeebáidaca walí, yá wáiyàca inùmalìculé abéeri sièru achúméeri, cáiyanéeri, wáalimácaténá wachùuliacani alénácaalíta wawàwa yàacawa. **4** Wáináidacuéwa nacái

nàwali níai lancha nacáiyéi yèepuníyéicawa lamá yáacubàa. Ewita manuínaméeyéica nía, éwita nacái cáuli cachàiníiri ipùaca nàwali, càicáaníta yáalimá nacàwadàaca yàapùà achúméeri téna iyú, yéewacaténá natéca lancha alénácaalíta nawàwa nàacawa. **5** Iná càita nacái úái abéeri wenàiwica inèneca. Ewita wainá yéená achúméechúaca úa, càicáaníta úalimá utàaníca manuíri wawàsica ìwali, yái báawéeripináca imànica áibanái íiwitáise. Píináidacuéwa abéeri yùucaniasi ìwali, éwita manuíricani, càicáaníta yéewa weemácani achúméeri quicháiculí iyúta. **6** Uái wanèneca, càica úade iyúwa abéeri quichái. Yéewa umàaca wamànica madécaná báawéeri wawàsica. Uái wanèneca wainá yéénacata úa. Quéwa éwita achúmáanaca úa, úalimáca úasáidaca wadèniaca madécaná íiwitáisesi báawéeri. Yácata yùuwichàacáisi yàasu quichái yái imàaca wanène ipucúacawa. Càita nacái umàacaca wamànica báawéeri, macái wacáuca icáalacata. Umàaca nacái báawaca wáináidacawa càide iyúwa weemácaalíwa.

7 Wía wenàiwicaca, wáalimáca wáibàaca cuwèesinái, macàaluínicaténá wamànica nía, píráipiná, macái íiwitáaná cuwèesi caluéyéi, cuipìranái, àapinái, nía nacái macáita iyéeyéica lamá yáacubàa. **8** Quéwa canácata

wenàiwicaquéi yáaliméeri íibàaca inènewa itàanícaalí. Càica úade iyúwa ipuniéchúawa báawéeri iyú, mayamáaca èerita ùacawa wáipunita, càmita uyamáidawa. Iná watàanícaalí báawéeri tàacáisica, yá báawaca wamànica áibanái úiuitáise càide iyúwa àapi iculále inúacaalí wenàiwica.

9 Quéwa wanène iyúta wàa cayábéeri Wáiwacali irí, yái Wáaniri Dios. Uyúta nacái wacuísá báawanama áibanái wenàiwica, níai Dios idàbéeyéicaté, yéewacaténá nàyaca càide iyúwa iyáaná.* **10** Iná abéeri inùmasi irícuíseta, imusúawa yái wàanàaca cayábéeri Dios irí, néeseta nacái imusúawa yái tàacáisi báawéeri wacuísáanáca áibanái. Nuénánái, càmita cayába wamànica càiri wawàsica. **11** Càmita yéewa puchìheca abéeri únibàa yéená, yá nacái ipìsica yéenáta. Càmita yéewa càica yúunidená. **12** Nuénánái, càita nacái càmita yéewa càamatàli yéetaná yàaca camuíru iyacaná. Yá nacái emàli yéetanáca, càmita yéewa yàaca maliatái iyacaná. Càita nacái, càmita yéewa ipìsica abéeri únibàa yúunidená yéemata, yá nacái puchìheca yéenáta.^c Càita nacái càmita yéewa watàaníca báawéeri wawàsi ìwali. Iwàwacutá-càita watàaníca yáawami cayábéeri wawàsi ìwalita.

**Wenàiwica yéewáidáaná
iyú, wáalíawa síisàanácaalí
yái yáalíacáisi nadènièrica**

13 Iyacaalícué pèewi abéeri péená cáalíacáiri, yáaliéri iyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná wàyaca, yá iwàwacutá yáasáidaca yáawawa iyaca cáalíacáiri iyú, yácáináí cáalíacáirica càmiirita canùmaséeta. **14** Quéwa pimàacacaalícué ipìsica yúudenisi imànicuéca piwàwa, pìyacaalícué nacái pipéliaca áibanái yáapicha, picácué piyúunáida cáalíacáica pía áibanái íicha. Picácué nacái pimàni pichiwawa tàacáisi báisiiri íipunita. **15** Yái càiri yáalíacáisica, càmiirita yàawa Dios néese. Eeri mìnánái íiuitáisetá, níai canéeyéica irí Dios yàasu espíritu. Yái càiri yáalíacáisica, Camèniadacáiri néeséerita yàacawa. **16** Yácáináí cáudenicatáica wenàiwicanái iicá-yacacawa, napéliacatáica nacái náipunitawáaca, càmicatáita cáalíacáaná náiwitáise náapichawáaca, yá nacái namànica néeni madécaná íiuitáaná báawéeri wawàsica.

17 Quéwa yái yáalíacáisi Dios néeséerica, yáawami masaquèerita. Iná níai Dios yèeyéica irí yái íiwi-táisesi cáalíacáirica, yá nàyaca matuíbanáita áibanái yáapicha,

^c **3.12** Griego itàacái irícu, itàaní higuera puchìchéeri iyacaná ìwali, aceituna ìwali nacái, yái càaméerica iyacaná. Quéwa càmita wáalía waicáca nía.

3.9 Gn. 1.26.

naicá nacái áibanái ipùalé. Cayábéeyéi íiwitáise, yá namànica cayábéeri áibanái irí. Cà míiyéi nacái pucháiba íiwitáise, cà míiyéita nacái imèniada áibanái. **18** Iná wía wachàiniadacaalíwa wàyacaténá matuíbanáita, yásí wawàwaca nayúudàaca áibanái nàyacaténá nacái matuíbanáita. Néese áibanái iicácaalí iicácanáwa wàyaca, yá nacái nawàwapináca namànica cayábéeri áibanái irí.

Pimànicué càide iyúwa Dios iwàwáaná, càmita píiwitáise báawéeri ichùuliacata

4 1 Siùcade, nucàlidacué pirí càinácaalí ìwalíise pipéliacué piápichawáaca. Yái íiwitáisesi báawéeri iwàwéerica imànica càide iyúwacué piiná iwàwáaná, iyéeriacuéca piwàwalicu, yácata imànicué píipunita ùuwicái, yéewacaténá pipéliacuéca piápichawáaca.

2 Píacué iwàwéeyéi idèniaca madécaná yàasuwa, quéwa càmita yéewacué peedáca piríwa yái piwàwéerica, yá ìwalíiseca, yácué pinúaca wenàiwica. Piwàwacué pidèniaca cáiwinaama piasuwa. Quéwa canácué pirí chàinisi yéewacaténácué pidèniaca yái piwàwacutéerica. Iná yéewa calúacuéca pía piápichawáaca, càitacué pipéliaca piápichawáaca. Yá càmita píalimácué peedáca piríwa yái piwàwacutéerica, càmicáinácué

pisutá Dios íichani. **3** Iná éwita pisutácuéca Dios íichani, quéwa càmitacué yàa pirí yái pisutéeriacuéca íicha, píináidacáinácué pimànica báawéeri. Piwàwacué pimànica càide iyúwa piiná iwàwáaná.

4 Píacué cà míiyéita imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, càide iyúwacué píimáaná irí quéecha! Iwàwacutácué píaliacawa abéeri wawàsi ìwali. Cawinácaalí iwàwa iyaca càide iyúwa èeri mìnanaí íiwitáise iyáaná, yá yùuwideca imànica Dios. **5** Piicácué piyúunáida mawènírica yái Dios itàacáica. Càica íimaca: “Cáininásiwaca Dios iicáca wía manuísíwata. Iná càmita iwàwa wamànica báawéeri wawàsica, ìwalíisená yái yàasu espíritu imàaquéericaté iyaca wawàwalicu.” **6** Quéwa Dios yáasáidacaté walí cáinináca iicáca wía manuísíwata, imànicaalíté walí cayábéeri mawèniita. Càica Dios itàacái íimaca:

“Dios ibàlùacawa náipunita níai canùmaséeyéica.

Quéwa iicáca napùalé mawèniita,

níai cà míiyéica cachàini iicácawa áibanái íicha.”*

7 Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná.

Pibàlùacuéwa Camèniadacáiri
ípunita dàalanama. Picácué
pimàni càide iyúwa ichùulianá.

Càicaalícué pimànica, yásí
yàapinácawa píichacué.

8 Pidèniacué piasu wawàsiwa Dios
yàapicha, yá nacái idèniapináca
yàasu wawàsiwa píapichacué.

Píacué cabáyawanéeyéica, yáta-
cué pimànica báawéeri wawàsica.

Píacué pucháibéeyéica íiwitáise,
piyacué Dios íiwitáise yàapicha.

Picàlidacué píchawa Dios irí
yái báawéeri pimàníricuécá,

masacàcaténacué píiwitáise.

9 Achúmacué piwàwa pibáyawaná
ìwaliisewa. Pícháanícáitacué

píchawa, achúmacáinacué imànica
piwàwa. Yátacué piicáanica

càide iyúwa níai casíimáiyéica,
pícháanícáitacué, yátacué

casíimáica piyaca, báawacáita-
cué piwàwa. **10** Picácué cachàini

piicáca píawawa Wáiwacali ipí-
chalé. Càicaalícué pimànica, yásí

caináwanápináca imànicuécá pía.

Picácué picháawàa yái péenàsàiricawa Cristo ìwali

11 Nuénánái, picácué pitàani
báawanama píwaliwáaca. Yái
itàaníríca báawanama yéenàsàiri
ìwaliwa, icháawèerica nacáini,
imànicáiná báawéeri, yá itàaníca
báawanama Dios yàasu ìwali, yá
nacái icháawàaca Dios yàasu
ley. Iná báawaca nía píimacaalí
nàwali, yá càmíta pimàni càide
iyúwa Dios ichùulianá pimànica.

Yá piyúunáidaca, píacata idènièri
wawàsi Dios yàasu ley ìwali,
piicácaténáni báawacaalíni, cayába-
caalí nacáini. **12** Iyaca abéeri Dios,
yái báisíríca, imàaquéericaté
yàasu leywa walí, yái yéewée-
rica icháawàaca wenàiwica,
yáaliméerica nacái ichùuliadaca
wía yùuwichàacáisi íicha. Yácata
nacái yáaliméeripiná yúucaca wía
yùuwichàacáisi iriculé. Quéwa pía,
canácata imàaquéeri pírí wawàsi,
yéewacaténá picháawàaca áibanái.

Càmíta wáaliawa càinápinácaalí wawàsica yái ichàbawa walí táwicha èeri

13 Péemiacué siùcade, píacué
càiyéica íimaca: “Siùcái, càmícaalí
táwicha nacái, yá wàacawa aléde
yàcalé iriculé, wàyacaténá néré
abéeri camuí, wawéndacaténá
nére wàasuwa, wawènia nacái
nére, weedácaténá walíwa manuí
palata.” **14** Píacué, càmíiyéita yáa-
líawa càinápinácaalí wawàsica
yái ichàbapinácuéwa pírí táwi-
cha èeri. Píináidacuéwa cayába.
Canácata wéenaca yái iyéeripináca
càiripináta chái èeri iricu. Càicuéca
picáuca iyacade iyúwa samàna,
iyaca achúmasíwata, yá nacái
ráunamáita canácani. **15** Iwàwa-
cutácué càì píimacade: “Wáiwacali
iwàwacanámi wàyaca quiríta, yá
cauca wía quiríta táwicha, yá
wàacawa néré, wamànicaténá
yái íibaidacalési wawàwéerica
wamànica.” **16** Quéwa càmítacué

pimàni càì. Piyúunáidacuéca, piácata idènià ìwali wawàsi yáì picáucàacawa pipícha-léwa, yácué canùmaséeca pía. Quéwa canùmaséecaalí wía, yá wamànica báawéeri. **17**Iná macái wenàiwica idéeyéi yáalíacawa cayábéeri wawàsica ìwali, quéwa càmicaalí namànini, yá namànica nabáyawanáwa Dios ipíchalé.

Níái càasuíyéi yùuwichàidéeyéi áibanái canéeri wawàsi ìwalíise, Dios yùuwichàidapínáca nía

5 **1** ¡Péemiácué nulí, piácué càasuíyéica! Píacué iwàwa-cutéeyéi íicháaníca, pimáidáidacué nacái, ìwalíise yáì yùuwichàacáisi yèeripínácuécawa pìatalé. **2** Yáì yàasusi pidènièricuécá, piwacáidèericuécá yáawinawa abécatalé, idéca ibadácawa píichacué. Yáì pibàle cawèníirica, idéca nacái chawádulu iyáaca píichani. **3** Càita nacái níái pìasu oronáica, palata nacái, idéca dúudeca nàinatabàa naliacawa. Iná dúudecáinácué pìasu oro, pipalátani iriacawa, yá yáasáidaca Dios irí báawéeyéicuécá pía. Iná yàasu èeri yùuwichàidaca níái èeri mìnanáica, yácué yùuwichàidapínáca pía yùuwichàacáisi quichái irì-culé càiripináta. Máinícaínácué piwacáidaca piriwa madécaná yàasusi, irícu yáì èeri mawiéníirica imáalàacawa. **4** ¡Péemiácué! Níái íibaidéeyéicuécá piri pibànacalé yàaluná irícu, nacháawàacuécá

pía Dios irí, càmicáinácué pipáyaida náibaidacalé iwèni. Iná càmicáinácué pipáyaida nía, yácué idéca piyéedùaca nía. Quéwa yáì Wáiwacali Cachàiníirica canánama íicha, icuèrica nacái macái wawàsi iwícaú, idécaté yéemíaca nasàna, namáidáidacaalíté irí cáiwina. **5** Píacué idéeyéi isíimáidaca yáawawa madécaná yàasusi iyú, canácata wawàsiquéi pimáapuèricuécá irícu èeriquéi. Yá nacái idécuécá pimànica càide iyúwacué piwàwáaná. Càicuécá píade iyúwa abéeri cuwèesi iyéerica yàalu irícuwa, nèerica iyáa manuí iwéréta walíibàacani, néese, yá nanúacani. **6** Idécué picháawàaca naináwaná, níái iyéeyéica machacàníiri iyú càide iyúwa níái imàníiyéica báawéeri. Yá nacái idécuécá pinúaca nía. Quéwa càicáaníta, càmita napéliacué píipunita náipuínáwa.

Manuícaalí wawàwa Dios iwéré, iwàwacutá wàideniaca yùuwichàacáisi

7Iná piácué nuénánái, pìideniácué matuíbanáiri iyú yáì yùuwichàacáisica àta Wáiwacali yàanàacataléta. Píináidacuéwa nàwali, níái ibànéeyéica ibànacaléwa, nacùaca matuíbanáita madécaná èeri, iwéréta cáli idàwinàidaca cayábanaméeyéi bànacalé iyacanáca. Nacùaca nacái matuíbanáita, iwéréta unía yúuwàacawa, bànacalé

idàwinàacaténáwa, àta idécataléta béerica bànacalé iyacaná. **8** Iná càita nacái piacué. Iwàwacutá-cué pichàiniadacawa abémáidata. Picácué piméyàawa. Picúacué matuíbanáita, mawiénicáiná Wáiwacali yàanàapináca. Càmita máiní idècuniacawa.

9 Nuénánái, picácué máiní calúaca piicáyacacawa. Càicaalí-cué pimànica, yásí Wáiwacali yùuwichàidapinácuéca pía ìwaliise yái pimàníiricuéca. Iná núumacué pírí, yàanàapináca mesúnamáita.

10 Nuénánái, piicácué picáuwa níái profetanái, càinácaalíté nàideniaca yùuwichàacáisi, níái icàlidéeyéicaté Wacuèrinásàiri itàacái wenàiwica irí. **11** Iná càì wáináidacawa, casíimáica Dios imànica níái ìidenièyéica yái yùuwichàacáisica.

Idécué pialíacawa Job iináwaná ìwali, càinácaalíté ìideniaca yùuwichàanáwa. Yácué nacái pialíacawa càinácaalíté Wáiwacali imànica irí manuí cayábéeri yùuwichàaca idénáamitéwa. Yái Wáiwacalica, báisíta cáinináca iicáca wía, yá nacái iicáca wapùalé manuísíwata.

12 Nuénánái, nucàlidacué pírí áiba tàacáisi cawèníri. Pitàanícaalícué abéeri wawàsi ìwali, “báisíta Dios”, picácué píima íipidená ìwali. Ewita Dios ìyacàle íipidená ìwali chènuniré, cáli íipidená ìwali nacái, áiba wawàsi íipidená ìwali nacái. Iná, ¡báisíta! píimacaalí áiba irí, yá báisícáináta

píimaca. “Càmita”, píimacanáami nacái, yá càmicáináta yéewa pimànica wawàsi ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía ìwalíise.

**Peebáidacué Dios yàapináca
pírí yái pisutéerica íicha.
Piacué nacái irí cayábéeri**

13 Iyacaalícué pèewi abéeri báa-wéeri yàasu wawàsi, iwàwacutá itàaníca Dios yáapicha, isutácaténá íicha yái iwàwacutéerica. Iyacaalí nacái abéeri péená casíimáiri iwàwa, yá iwàwacutá icántàaca canciónái Dios irípiná. **14** Iyacaalí abéeri péená cáuláiquéeri, iwàwacutá ichùulia namáidaca irí, níái icuèyéica níái ìwaquéeyéicawa Jesús íipidená ìwali, natàanícaténá ìwali Dios yáapicha. Yá nacái napusúacani séenási iyú, Wáiwacali íipidená ìwali. **15** Manuícaalí iwàwa Dios iwéré, yái itàaníirica Dios yáapicha, yá Wáiwacali ichùnìapináca yái cáuláiquéerica. Yá nacái imichàapinácawa yàalubái íichawa. Imànicaalí nacái ibáyawanáwa, yá Wáiwacali imàacapináca iwàwawa ibáyawaná íicha. **16** Iná ìwalíise, picàlidacué píichawa amalánama yái báawéeri pimàníiricuéca áibanái irí. Yá nacái pitàanícuéca Dios yáapicha pìwaliwáacawa, yéewacaténá ichùnìacuéca pía uláicái íicha. Yái wenàiwica iyéerica càide iyúwa Dios iwàwáaná, itàanícaalí Dios yáapicha, yá yéewa ichàbacawa irí càinácaalíta wawàsica yái isutá Dios íicha.

17 Piwàwalicué yái profeta Elías, iyéericaté bàaluité. Wanacáiritaté wenàiwicaca, càiritaté nacái iicácanáwa iyacade iyúwa wía. Abéeri yàawiría, yáté itàaníca Dios yáapicha, ipíchanaté unía yúuwàacawa cáli iwali. Yá càmítaté unía yúuwàawa máisiba camuí, áiba camuí iwaliabàa quiríta.* **18** Néese, yáté itàaníca Dios yáapicha àniawa, yèepùacaténá unía yúuwàacawa. Yáté unía yúuwàacawa àniawa, yáté nacái cáli yèepùaca idàwinàidaca bànacalénái nàyacaná yáapichawa.*

19 Nuénánái, abéeri péenacaalícué iwènúada íwi-táisewa íicha yái Dios itàacái báisiirica, quéwa áibacaalí itàaní yáapicha, yèepùacaténá iyaca àniawa Dios itàacái báisiiri iwali, **20** iwàwacutácué píalíacawa, yái iyúudèerica cabáyawanéeri yèepùacawa àyapu báawéeri íicha, idéca ichúuliadaca cabáyawanéeri yéetácáisi íicha. Yá nacái Dios imàacapínaca iwàwawa náicha níái madécaná ibáyawaná imàníiyéica.

1 PEDRO

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

1 Pedro: Yáasáida walí yái nàuwichàanácátéwa níái yeebáidéeyéícaté Jesús.
“Ewitaté áibanái yùuwichàidaca nía báawanama, càicáanítaté Pedro iwàwa ichàiniadaca nawàwa náalimácaténá nàyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná.”

Itànèerité cuyàluta:

Yái Pedro, yácataté néená níái Jesús yéewáidacalénáica.
Iná Pedrota yái itànàaté yééná yái cuyàlutaca Silas yáapicha. 1 P. 1.1. 1 P. 5.2; Hch. 1.20; 2.23; 4.5, 10.42.

Camuí itànèerité irícu cuyàluta:

Pedro itànàacaté cuyàluta chábade camuí 63 néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

Camuí 67 néenibàa, yáté idéca rey Nerón imàacaca nanúaca Pedro.

¿Sísàanaté itànàa cuyàluta?

Babilonia ìyacàlená néeseté itànàa yái cuyàlutaca. 1 P. 5.13.

¿Càinaté irípiná itànàa yái cuyàlutaca?

Pedro itànàacaté nalí cuyàluta níái yeebáidéeyéícaté Jesús, ìyéeyéícaté nèewibàa yàcalé irícubàa, napiadáidacaté nía ìwalíise yái neebáidáanácaté Jesús. 1 P. 1.1; 4.12; Hch. 8.2-4.

¿Cánápinaté itànàa nalí yái cuyàlutaca?

Pedro itànàacaté nalí yái cuyàlutaca, ichàiniadacaténá nawàwa, casíimáicaténá nàyaca, éwita báawaca naicáca nía, náináidacaténáwa iwicáubàa yái yùuwichàacáisi, yái càirica ichàbacawa ìyaca nalí.

Cuyàluta icàlidéeri walí ìwali:

Icàlida walí ìwali yái báisiínácata cáinináanáca Dios iicáca wía mawènitá, éwita áibanái imànica yùuwidewa wía ìwalíise yái manuínáca wawàwa Jesús iwéré.

1 PEDRO

Nuwàwalicué pía

1 1 Núa Pedro, Jesucristo yàasu apóstol, nutànàacué pirí cuyàluta, piacué yèeyéica iyaca áibanái cáli íinatabàa yàasu cáli íichawa: Ponto yàasu cáli néré, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia yàasu cáli néré nacái. **2** Piacué idée-yéicaté Wáaniri Dios iníwàaca bàaluité càide iyúwaté íináidáaná imànicaté piapichacué. Yáté iseríacuéca pía íríwa Espíritu Santo iyú yéewacaténácué pimànica írí càide iyúwa iwàwáaná. Yáté nacái íisapíacuéca pía Jesucristo ííraná iyú.^a

Nuwàwaca Dios yàacuéca pirí manùbanama mawènitá yái pimáapuèricuéca, piyacaténácué nacái matuíbanáita.

Wacùà Jesús yàanàaca èeri imanùbaca idècunitàacá wàyaca

3 Wàacué cayábéeri Dios írí, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica, iicácaté wapùalé manuísíwata. Iná yéewa imàacacaté wamusúacawa wàlisài iyú ìwalíise yái Jesucristo imichàanácátéwa yéetácáisi íicha, yéewacaténá wacùaca yái Wáaniri Dios yèeripínáca walí áiba èeri, **4** yái wàasupíná idènièrica walípiná chènuniré, càmiirica yéewa báawaca, càmiirica nacái ibadáwa, càmiirica nacái yéewa iicácanáwa ichàcacawa, cawènírica càiripínáta. **5** Piacué yeebáidéeyéi Dios ìwali, iná yéewa icùacuéca pía ichàini iyúwa yéewacaténácué ichúuliadaca pía yùuwichàacáisi íicha, idéerica màulenáca

a 1.2 Bàaluité ipíchawáiseté Cristo yàanàaca, sacerdotenái inúacaté cuwèesinái wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise. Yáté náisapíaca nía náíraná iyú náalíacaténá idéca ibàliaca Dios íicha nabáyawaná ipíchaná yùuwichàidaca nía. Siùcade wía, weebáida-caalí Jesús, yá iicáca wía càide iyúwa canéeyéi ibáyawaná quirínama Jesús ìwalíise. Lv. 1.3-4.

yáasáidacaténácué piríni èeri imáalàacaalíwa iyaca.

6 Iná ìwaliise, yéewacué casíimáica piwàwa éwita piùwischàacuéca madécaná íiwitáaná yùuwichàacáisi, achúméeyéica imànicuéca piwàwa, quéwa achúma èerita.

7 Iná yái manuínáca piwàwa Jesús iwéré, iyaca càide iyúwa oro. Yái oro náalimáida naicáwani quichái iyú namusúadacaténá néese yáawami orota. Càita nacái Dios yáalimáidapinácué iicáwa pía yùuwischàacáisi iyú idècunita pìyacuéca chái èeri iricu, píasáidacaténácué manuíca piwàwa Jesús iwéré. Idécanáamicué yáalimáida iicáwa pía áiba èeri, yásí Dios itàanípínáca piwali cayába, icàlidapínáca nacái píiwitáise cayábéeri ìwali macái yáacúalìcu, báisícata manuícuéca piwàwa Jesús iwéré, yàasu èeripíná Jesucristo yàanàaca àniawa,* **8** yái cáininéericuéca piicáca, peebáidéericuéca nacái ìwali, éwita càmìtàacá piicácuéni. Yá nacái isíimáisiwacuéca piwàwa ìwaliise yái càmíiricuéca pialimá picàlidaca tàacáisi iyú, máinícáiná cayábacani ichàbanamawa. **9** Casíimáicué piwàwa, manuícáinácué piwàwa Jesucristo iwéré, yái ichúuliadéeripinácuéca pía yùuwischàacáisi íicha.

10 Iná ìwaliise, níai profetanái nacàlidacaté ìwali

yái cáinináanápínacaté Dios iicáca wía mawènitá. Yá nacái néewáidacatéwa ìwali cayába yái Dios ichúuliadàanápínáca wía yùuwichàacáisi íicha. **11** Yá nawàwacaté náalíacawa ìwali yái èeri càiricaté Cristo yàasu Espíritu icàlidaca nalí ìwali, yái iyéericaté nàwali, icàlidéericaté nalí ìwali yái Cristo yùuwichàanápínacatéwa, nía nacái cayábanaméeyéi wawàsi ichàbéeyéipínacawa idénáami.

12 Quéwa Dios imàacacaté profetanái icàlidaca yái tàacáisica, quéwa càmìtaté náalimá néemíaca íimáaná, càmìcáináté nalípínáni, walípínáta siùcade. Natàanícaté ìwali yái tàacáisi cayábéerica Espíritu Santo ibànuèrica chènuníise, càiricuéca nacàlidaca pirí ìwali, yái càmíirica ángelnái yáalía yéemíaca íimáaná.

Dios imáidaca wía wàyacaténá méetàucuta báawéeri íicha

13 Iná ìwaliise, iwàwacutácué màulenáca pía, pìyacaténácué cáalíacáiri iyú. Picácué picàma, yátacué picúa yái cayábéeri Dios yèeripinácuéca pirí mawènitá Jesucristo yàanàacaalí àniawa.

14 Piyacué càide iyúwa sùmanái yeebáidéeyéi isèenái itàacáíwa. Picácué pìya quirínama càide iyúwaté píiwitáise báawéeri iwàwáaná quéecha, càmicaalítéca pialíacuéwa Dios

ìwali. **15** Pìyacué mabáyawanáta macái wawàsi ìwalita càide iyúwa Dios ìyáaná mabáyawanáta, yái imáidéericuécá pía.

16 Càica Dios itàacái íimaca: “Pìyacué mabáyawanáta càide iyúwa nùyáaná mabáyawanéeri iyú.” *

17 “Wáaniri”, píimacaalícué Dios ìwali, càmita iicácué pipùalé ìwalíise, icàlidapinácáiná wenàiwica iináwaná machacànita ìwalíise yái namàníirica nálimáwanama. Iná ìwalíise, yá iwàwacutácué pìyaca cáimiétacanéeri iyú idècunitàacá pìyaca cháí èeri irícu. **18** Idécué pialíacawa Dios idécaté yeedá-cuécá pía íicha yái èeri íiwitáise mawèníirica, càide iyúwaté nàyáaná níái pìawirináimica, yái nachàbáidéericatécué pirí. Quéwa càmitaté ipáyaidacué piwèni iyú yái wawàsi imáalèeripinácawa càide iyúwa oroca, palata nacái. **19** Dios ipáyaidacatécué piwèni Cristo íiraná cawèníiri iyú, càiricade iyúwaté abéeri cordero^b wàlisài, canéericata ìwalíise báawéeri wawàsica.*

20 Yái Cristo, idéericaté Dios imàacaca bàaluité yéetáanápínáwa èeri mìnánái íichawalíiná, ipíchawáisetéca idàbáidaca yái èerica. Quéwa, yáté yàanàaca

yáasáidacawa pìatalécué siùca èeride, cáininácáinaté iicáca wía.

21 Iná Cristo ìwalíisenáta, yácué peebáidaca Dios, icáucàidéericaté Cristo yéetácáisi íicha, yá nacái imàacacaté Cristo irí chàinisi canánama iwicáubàa. Iná ìwalíise, yá manuícuéca piwàwa iwéré, picùacué nacái Dios imànica càide iyúwaté imàacáaná itàacáiwa walí bàaluité.

22 Iná siùcade, idécáinácué pimànica càide iyúwa tàacáisi báisíiri íimáaná, yá yácata masacàacué imànica píiwi-táise yéewacaténácué cáinináca piicáca níái péenánáicawa Cristo ìwalíisená. Iná cáininácué piicáyacacawa piwàwa yáapichawa, **23** idécáinácué pimusúacawa wàlisàica iyú àniawa. Quéwa càmita pisèenái irícuísewata níái yéewéeyéica yéetácawa. Iyúta yái Dios itàacái cáurica, yái iyéerica nacái càiripináta. **24** Càica Dios itàacái íimaca:

“Macáita níái wenàiwicaca càica níade iyúwa masicái, macáita yái wawàsi nadènièrica cháí èeri irícu, càicáaníde iyúwa masicái íiwiná.

Chuìcanáami yái masicáica, yá íiwiná icaláacawa.

b 1.19 Cordero, oveja iiri, idènièri abéeri camuí. Yái cordero iwàwacutéeri masacàaca, macháunéeri nacái yái nanuéripinácaté Dios irí Pascua yaalí, áiba wawàsi yaalí nacái. **1.16** Lv. 11.44,45; 19.2; 20.7; Is. 40.6. **1.19** Ex. 12.5; 1 Co. 5.7; Ex. 29.38-42; Ap. 5.12; 13.8.

25 Quéwa yái Wáiwacali itàacáica ìyaca càiripináta.”*

Iná, yácata tàacáisi cayábéeri yái càì idé icàlidacawa pirícué.

**Jesús, yácata íba cáuri,
iwàwacutá yàasunái wenàiwica
iyaca mabáyawanéeri iyú**

2 1 Iná pimàacacué pìchawa macái báawéeri íiwitáaná: Mèniadacáisi, chìwái, yúudenisi nacái. Pimàacacué nacái pìchawa yái pitàanínácuéca báawanama áibanái ìwali náinatawáise. **2** Iná càide iyúwa quìrasiinái icutáidáaná yáatúa ìini ituníwa, nadàwinàcaténáwa, càita nacái picutáidacuéca yái Dios itàacái yáawami cayábéerica yéewacaténácué pidàwinàacawa, peebáidacaténácué Dios ìwali. Yási ichúuliadapínácuéca pía yùuwi-chàacáisi íicha, **3** idécáinácué pialíaca cayábéerica íiwitáise yái Wáiwacalica, càide iyúwa cadàiníiri yàacàsica.*

Cristo, yácata íba cáuri

4 Iná pimawiénidacuéwa Wáiwacali Jesucristo irí, yái wacáuca yàabàlináca Dios iníwèericaté yàanápíná walí wacáuca Dios yáapicha, cawèníirica

nacái Dios irí. Yá nacái Jesucristo ìyaca càide iyúwa íba cáuri cawèníiri Dios icapèe irícu, quéwa èeri mìnánái yáamàacatèni íichawa. **5** Iná píacué nacái, càiyéita iyúwa íba cáuyéi, Dios imànica ìyaca icapèe cáuriwa yàasu wenàiwicanái iyúwa, càiride iyúwa capíi manuírí, wàlisài nacái írípínáwa, píibaidacaténácué irícu iyúwa yàasu sacerdotenái mabáyawanéeyéi. Iná ìwalíisená, yácué pìaca Jesucristo íimiétacaná, yái Dios yeedéeripínáca casíimáiri iyú. **6** Càicaté Dios itàacái íimaca:

“Siùcade, numàacaca Jerusalén^c
néeni
yái íba^d máiníirica
iwàwacutácawa capíi irí,
Dios iníwèericaté, yácáinátaté
máiníiri cawènica.
Iná cawínacaalí yeebáida ìwali,
càmita ibáiniapínáwa ìwalíise
yái yeebáidáanáca Jesús.”

7 Iná píacué yeebáidéeyéica Jesús, cawèníirisíwacué piicáca.

“Quéwa mawèníiri naicáca níái yáamèeyéicani.
Iná níacata yái yúuquéeyéicaté íichawa yái íba cawèníirica macái íba íicha.”^e

c 2.6 Sión: Itàaníca Dios icapèe ìwali, Jerusalén ìyacàlená ìwali nacái.

d 2.6 Yái íbaca, yáta Jesucristo, icàlidéerica tàacáisi báisiiri.

e 2.7 Yái íbaca, yácata Jesucristo yàabàlináca, yái Dios itàacáica.

1.25 Is. 40.6-9. **2.3** Sal. 34.8.

8 Iná càmicáiná neebáida yái tàa-
cáisi cayábéerica, yá nadùdùacawa
ìwalíise,

“yá náuwàacawa íba cawèníiri
iwéré,
nàapinácáináwa
yùuwichàacáisi néré
càide iyúwaté idééná Dios
imàacaca itàacáíwa.”

9 Quéwa siùcade, pìya-
cuéca càide iyúwa abéeri
wenàiwica íiwitáanáta Dios
iníwèeyéicaté irípináwa, sacer-
dotenái íibaidéeyéica Dios irí,
Dios yàasunái wenàiwicaca siù-
cade,* yéewacaténácué picàlidaca
ichàini imanúica iináwaná ìwali,
yái imáidéericatécué pía catéeri
irìcuíse, piwàlùacaténácuéwa
yàasu camalási cachùnuquéeri iri-
culé. **10** Bàaluité, càmitaté abéeri
wenàiwica íiwitáanácué pía,
quéwa siùcade, Dios yàasunái
wenàiwicacuéca pía. Bàaluité,
càmitaté Dios iicácué pipùalé,
quéwa siùcade, idéca iicácuéca
pipùalé mawènitá.

Piyacué càide iyúwa Dios yàasunái wenàiwica

11 Nuénánái cáininéeyéi
nuicáca, nusutácué pícha wawàsi
manuísíwata, piacué ìyèeyéica áiba
cáli íinatabàa yèepuníiyéicawa cháí
èeri irìcu. Píibàacué píawawa íicha

yái píiwitáise báawéerica, ichùulia-
cuéca pimànica càide iyúwa piiná
iwàwáaná, yái imàníríca ùuwicái
wacáuca wàlisài íipunita. **12** Píya-
cué machacàníiri iyú nèewibàa níái
wenàiwica cà míiyéica yeebáida
Jesús. Iná éwitacué nacháawàacué
piináwaná, pimànicasacué báa-
wéeri, quéwa yàasu èeripiná,
Dios yùuwichàidaca macáita níái
wenàiwicaca. Níái cà míiyéica yee-
báida Jesús, naicápinácaalí yái
cayábéeri wawàsi pimànírícuéca
áibanái irí, néenialí, yá náalía-
pináca báisícata Dios imànica
machacànita wawàsi.

13 Iná Wáiwacali ìwalíisená, yá
piacuéca náimiétacaná macáita
níái wenàiwica ichùulièyéica cháí
èeri irìcu, éwita reycani, yácáináta
ichùulièri nawicáu canánama.

14 Nía nacái áibanái yàcalé íiwi-
tápunái, rey imàaquéeyéica néenibàa
nàuwichàidacaténá níái imàníiyéica
báawéeri, icàlidéeyéica nacái
naináwaná cayába níái imàníiyéica
cayábéeri. **15** Iná yácata Dios iwà-
wéeri wamànica yái: Wamànicaalí
cayábéeri áibanái irí, yásí yéewaca
masànaca wamànica níái cà míiyéica
yáaliáwa Dios ìwali, canácaténá
yéewa náimaca wàwali. **16** Piyacué
càide iyúwa níái idéeyéica Jesús iwa-
sàaca báawéeri ichàini íicha. Quéwa
idécáiná Wáiwacali iwasàacuéca pía,
picácué píima piríwa, yásí yéewaca
wabàaca wamànica wabáyawanáwa.

Piyacué càide iyúwa Dios yàasunái wenàiwica. **17** Piacué náimiétacaná macáita níái wenàiwicaca.

Cáininácué piicáca macáita níái wéenánáica Jesús ìwalíise. Piacué Dios iyéininá. Piacué nacái ìimiétacaná yái rey romanosàirica.

Iicácanáwa wàyaca náapicha, níái wáiwacanánáica, wía Dios yàasunái wenàiwicaca

18 Piacué nàasu wenàiwicaca, piacué náimiétacaná níái piwacanánáicawa. Càmita abéeri níacatái cayábéeyéica ìiwitáise, cayábéeyéica nacái piápichacué, cayábatacué nacái piacué náapicha níái báawéeyéica ìiwitáise. **19** Cayábaca Dios iicáca níái idéeyéica màulenáca nàuwichàanápínáwa càide iyúwa Dios ìwàwáaná, éwita nàideniaca yùuwichàacáisi canéeri ìwalíise. **20** Quéwa canácata iwèni pirícué, nacapèedacaalícué pía, pimànicáinácué báawéeri. Quéwa nàuwichàidacaalícué pía cayábéeri wawàsi ìwalíise, piideniacaalícué nacáini, yásí cawènica Dios iicácani, cayábaca nacái iicácani, **21** yácáináta Dios imáidéericué pía ìwalíná. Càicataté nacái Cristo yùuwichàacawa wàwalíná waicácaténá wawicáuواني, wàacaténáwa irìcubàata yái imàníiricaté.

22 “Càmitaté Cristo imàni ìbáyawanáwa, canásíwata.

Canácatáita nacái imèniadaté áibanái.”*

23 Nacuísacaalíté báawanama Cristo, càmitaté yeebá nasàna báawéeri tàacáisi iyú. Ewitaté nàuwichàidacani, càmitaté ìbáulia inúaca nía. Imàacacáitaté yàasu wawàsiwa Dios icáapi irìcu, yái yùuwichàidéerica báawéeyéi wenàiwica machacàníiri iyú.

24 Cristo itécaté wabáyawaná iiná ìwaliwa cruz ìwali yéewacaténá wéetácawa bayáwanási irí, wàyacaténá Dios ipíchale machacàníiri iyú. Iná Cristo imàacacáinaté nàuwichàidaca iiná, yáté idéca iwasàaca wía wabáyawaná ichàini íicha.* **25** Wàyacaté quéecha càide iyúwa ovejanái iméeréeyéiwa.* Quéwa siùcade idéca wèepùacawa Ovejanái liwacalíná yàatalé, yái Pastor icuèrica wacáuca.

Iicácanáwa nàyaca níái idènièyéica yàacawéeyéiwa

3 **1** Càita nacái piacué inanáica, pimàacacué píawawa piyaca piacawéerinái ichàini yáawibàa, níacáináta icuèyéicué pía* yéewacaténá yeebáidaca Dios itàacái ìwali, yái piacawéericué càníirica yeebáida, éwita càmita picàlidacué irí Wáiwacali Jesús iináwaná ìwali. Iwalíisepináta yeebáida yái iicácanáwaca cayábaca píiwitáise iyaca, **2** naicácaalí nacái

ùyaca machacàníiri iyú, ùyacaalí nacái cáimiétacanéri iyú. **3** Píacué inanáica, iwàwacutácué píaliacawa chánácaalí yái cachùniquéerica píacué ìwalíise. Càmita máiní ìwalíiseca yátái asáirica ichànácawa píwalicué, iyúwa pípiacaalícué píiwita ibáináwa machàbacadánama iicácanáwa, picùadacaalícué píwalíisewa yáawami oro imànicanáta, píwalicaalícué nacái bàlesi yáawami cachùniquéerita iicácanáwa.*

4 Yáta cachùniquéeri píacué ìwalíise yái píiwitáise cayábéerica imusuéricawa síisài píwàwalicuise, yái píiwitáise cayábéerica, casíimáirica, matuíbanáirica, càmiírira nacái yéewa imáalàacawa, yásí cawèníiri Dios iicáca nacái.

5 Càicaté namànica bàaluité níái inanái mabáyawanéeyéica, íibèeyéicaté iwàwa Dios iwéré, imàaquéeyéicaté yáawawa ìyaca nàacawéerinái ichàini yáawibàawa, níacáinataté icuèyèi nía.

6 Piicácué picáuwa úái Saraca imàaquéechúacaté yáawawa ìyaca ùacawéeri Abraham ichàini yáawibàa, yáté nacái “Nuíwacalí”, úumaca irí.* Iná pimànicaalícué càide iyúwaté Sara imàníiná, yá piyacuéca càide iyúwa uénibenái. Yá nacái canácata yéewanácué cáaluca piyaca.

7 Píacué nàacawéerináica, càita nacái iicácanáwa iwàwacutá

piyacuéca piacawéetúanái yáa-pichawa cáaliacáiri iyú.* Píacué uímiétacaná úái inanáica. Iwàwacutácué píaliacawa càmita udènia uchàiniwa càide iyúwacué pía. Quéwa càicáaníta, abédanamata Dios yàaca ulí piápichacué mawènitá yái ucáuca càmiírira imáalàawa. Iná píacué uímiétacaná ipíchaná càulenáca Dios yéemiaca pirícué, pitàanícaalícué yáapicha.

Níái nàuwichàidéeyéi, namànicáiná cayábéeri áibanái irí

8 Imáalàidáaná nùalàacacuéca pía. Iwàwacutácué abédanamacata píiwitáise piápichawáaca. Péemiácué piríwáaca ìwali yái piasu wawàsi báawéericuécá imànica piwàwa. Cáininácué piicáyacacawa iyúwa yéenáiquéeyéiwa. Piicácué nacái áibanái ipùalé. Piicáyacuécúewa càide iyúwa piicácalénáisiwa.

9 Iná cawinácaalí imànicué pirí báawéeri, picácué pèepùada irí báawéeri nacái. Picácué pichùulia báawacatalé níái icuíséeyéicuécá pía báawanama. Pisutácáitacué nàwali Dios, yàcaténá nalí cayábéeri càitáde iyúwaté Dios imáidáanácué pía nacái, yàcaténácué pirí cayábéeri.*

10 Càica Dios itàacái íimaca:

“Yái cáininéerica iicáca icáucawa,
iwàwacaalí nacái ìyaca
casíimáita cáala èeri,

iwàwacutá icùaca inènewa
ipíchaná imànica báawéeri
áibanái irí,
ipíchaná imèniadaca áiba itàacái
iyúwa, ichìwa iyú nacái.

11 Piwènúada píiwitáisewa
báawéeri íicha, pimàni
yáawami cayábéerita.
Picutáida cayábéeri pìyacaténá
matuíbanáita.

12 Wáiwacali iicáca níái imàni-
yéica cayábéeri áibanái irí,
imàniyéica nacái machacàníiri
iyú wawàsi.

Natàanícaalí nacái yáapicha,
yá yéemiaca nalí, yàacaténá
nalí yái nawàwacutéerica.

Quéwa ibàlùacawa náipunita
níái wenàiwica imàniyéica
ibáyawanáwa.”*

13 Iná pimànicaalícué
abémáidata cayábéeri áibanái
irí, yá canácata yáaliméeripiná
imànicuéca pírí báawéeri.

14 Quéwa nàuwichàidacaalícué
pía ìwalíise yái cayábéeri wawàsi
pimàniiricuéca áibanái irí, yá Dios
isíimáidapínacuéca piwàwa. Iná
picácué picalùadaníwa ìwalíise.
Picácué nacái cáalu piicáca nía. Picá-
cué achúma piwàwa ìwalíise yái
piùwichàanácawa. **15** Pìacáitacué
Cristo íimiétacaná piwàwalícuísewa,

yái Píiwacalícuéca. Iwàwacutá-
cué màulenáca pía mayamáacata
peebácaténacué nasàna níái icháa-
wèeyéicuéca pía, càinácaalí yái
picùacué yàanàaca, piácué yeebái-
déeyéica Cristo, quéwa casíimáiri
iyú, cáimiétacanéeri iyú nacái. **16** Iná
yái wawàsi píaliéricuéca cayá-
baca, yáta iwàwacutá pimànicuéca
yéewacaténá báipínáca níái
itàaníiyéica báawanama pìwalícué,
pèepunícáinacuéwa Cristo yáapicha.

17 Iná cayába quiríta piùwi-
chàacaalíwa ìwalíise yái
cayábéeri pimàniirica càide
iyúwa Dios iwàwáaná, íicha yái
piùwichàanácawa ìwalíise yái báa-
wéeri pimàniirica. **18** Iná càitaté nacái,

Cristo yéetácawa, abé yàawiríata
càiripínáta,
wabáyawaná ìwalíise.
Canácaté Cristo ibáyawaná,
quéwa càicáaníta, yáté
yéetácawa wàwalíná, wía
cabáyawanéeyéica,
itécáténá wía Dios yàatalé.
Báisíta iiná yéetácatéwa,
quéwa icáucàacatéwa
ìyacaténá espíritu iyú.

19 Iná espíritu iyú, yá yàa-
caté icàlidaca nalí níái
espíritunái presoíyecaté ìyaca,^f

^f **3.19** Iwàwáaná íimaca yái versículoca: Jesús yàacaté icàlidaca nalí yái
imawèniadáanaca yéetácáisi, báawéeri ichàini nacái, nalí níái ángelnái báawéeyéicaté
imànica íiwiitáisewa.

3.12 Sal. 34.12-16.

20 càmíiyéicaté yeebáida Dios itàacái bàaluité, Noé yàasu èerimité. Níái Dios icuèyéicaté iwènúadaca íiwitáisewa báawéeri íicha déecu èeri, idècunitàacá Noé imànicaté yái lancha manuíríca. Yái Dios ichúuliadéericaté irícu ocho wenàiwica úni yéesacái manuírí íicha.*

21 Siùcade, yái úni yéesacái ìyaca càide iyúwa wabautizácaalíwa úni yáaculé.^g Quéwa yái bautismoca càmíta íiba wenàiwica isacàa. Wabautizáwa wáasáidacaténá wadèniaca wàasu wawàsiwa Dios yáapícha, idécáiná wasutáca íicha imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná íicha, ìwalíise yái Jesucristo icáucaanácátéwa yéetácáisi íicha.*

22 Yái imichèericatéwa chènuniré, siùcade, ìyaca Dios yéewápu néesema. Iná yácata idènièri ichàiniwa nawicáuwa macáita níái àngelnáica, macáita níái espíritunái ichùulièyéica, nía nacái idènièyéica ichàiniwa.

**Weebáidaca idénáami
Dios, yá iwènúadaca
wáiwitáise báawéeri íicha**

4 **1** Iná càide iyúwaté Cristo yúuwichàaná yéetácawa iiná irícuwa cháí èeri irícu, càita nacái iwàwacutá màulenácuéca piùwichàacawa ìwalíná cháí èeri

irícu, yácáiná ídéerica yéetácawa. Yá càmíta imàni ibáyawanáwa quirínama, **2** càmícaténá pìyacué quirínama càide iyúwa níái wenàiwica báawéeyéica íiwi-táise, imàniyéica càide iyúwa nainá iwàwáaná. Pìyacaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná, idècunitàacá pìyacuéca cháí èeri irícu. **3** Idécué pìyaca déecu èeri, pimànica càide iyúwa níái càmíyéica yeebáida Dios. Pimànicué báawéeri piiná iyúwa madécaná báawéeri íiwitáaná càide iyúwa pìiwitáise báawéeri iwàwáaná. Picàmanicué nacái, pimànicué píapichawáaca madécaná báawéeri íiwitáaná. Pisímáidacué piináwa pìlabàacaalícué. Yá nacái pìacuéca yéenáiwánásiná báawéeyéi íimiétacaná, yái báawéerica Dios íicáca.*

4 Iná ìwalíise, níái pìacawéeyéinámica ipíchatéca peeбайдaca Wáiwacali ìwali, yá nacalùadaca naicácuéca pía, càmícinácué pìacawéerida quirínama nía, ìwali yái náiwitáise báawéeri namàniirica máibàa canánama. Iná ìwalíise, yáté natàanicuéca pìwali báawanama. **5** Quéwa áiba èeri, iwàwacutápiná nabàlùacawa Dios íipunita icàlidacaténá nalí ìwali yái namàniiricaté, idécáiná màulenácani yúuwichàidacaténá

g 3.21 Cf. Mr. 16.16; Hch. 2.38; Ef. 5.26; Tit 3.5.

3.20 Gn. 6.1-7.24. 3.21 Ro. 6.3-4. 4.3 Ro. 1.29-31.

níái cáuyéica, nía nacái
yéetéeýéimicawa.*

6 Iná ìwàlfiise, yá Dios idécate
ibànùaca nali yái tàacáisi cayá-
béerica Jesús iináwaná ìwali, níái
idéeyéimicaté yéetácawa, piacawée-
yéinámica yùuwichàidéeyéicaté
nía iwérétaté néetácawa. Quéwa
cáupiná nàyaca espíritu iyú càide
iyúwa Dios iwàwáaná.

**Iwàwacutá wáibaidaca cayába nayú
níái chàinisi Dios yèeyéica walí**

7 Idéca mawiénica yái èeri
yéenáiwana imáalàacatáipinácawa
macáita. Iná iwàwacutácué pìyaca
machacànita, cáaliacáiri iyú nacái,
yéewacaténácué pitàanica Dios
yáapicha. **8** Macái wawàsi iwicáu-
bàa, iwàwacutácué cáininásiwaca
piicáyacacawa. Iná cáininácaalí
waicáca áibanái, yá wáalimáca
wamàacaca wawàwa áibanái
ibáyawaná íicha.* **9** Peedácué
picapèe iriculéwa masànata níái
yèepuníyéicawa déeculé icapèe
íichawa, nachàbáidacaténácué
piataná catá. Peedácué piataléwa
nía casíimáiri iyú.

10 Iná nèewíise níái madécaná
chàinisi íiwitáanáca, yá idéca
Dios yàacuéca pírí abéeri
píalimáwanama, píibaidacaténácué
iyú, piicácaténácué áibanái ipùalé.
Píibaidacué iyú cayába yái Dios
yèericuéca pírí mawènita. **11** Iná
cawinácaalí yáalía itàanica

cayába, yá iwàwacutá yéewái-
daca machacànita càide iyúwa
Dios itàacái íimáaná. Yái caséerica
iyúudàaca áibanái, iwàwacutá íibai-
daca cayába yéewacaténá macái
wenàiwica yàaca cayábéeri Dios irí
Jesucristo ìwaliisená, yái cayábée-
rica, cachàiníirica canánama íicha
càiripináta. Càicawani.

**Níái yeebáidéeyéica Jesús,
mayamáacata nàuwichàacawa**

12 Píacué nuénánái,
cáininéeyéica nuicáca, piicá-
cué picalùadawa ìwalíise yái
yùuwichàacáisi piùwichèeri-
cuéca yáalimáida càitacué iicáwa
pía. Picácué píináida càmíiricata
iwàwacutá wàuwichàaca yái
yùuwichàacáisica. **13** Iwàwa-
cutácáita casíimáicuéca pía,
piùwichàacáinácué càide iyú-
waté Cristo yùuwichàanátéwa,
yéewacaténácué casíimáica pía
yàasu èeri Cristo yàanàapináca
àniawa, icamaláná ichàini
yáapichawa.

14 Iná áibanái icuísacaalícué
pía báawanama Cristo ìwa-
líisená, casíimáicáitacué pía, Dios
yàasu Espíritu cachàiníiricáiná
iyacué pìwali. [Báisíta, níacata
yàasu wawàsi Cristo yáapicha
yái nacuísáanáca báawanama
iináwaná ìwali, quéwa piacué yèe-
yéi irí cayábéeri.] **15** Iná càmita
iwàwacutá piùwichàacuécawa

càide iyúwa inuéyéi wenàiwica, iyúwa cayéedèeyéi, iyúwa nacái imàlùdéeyéi áibanái yàasu àyapulicubàa, iyúwa nacái iyéeyéiwa áibanái yàasu wawàsi ìwali isicúata. **16** Quéwa cawinácaalí yùuwichàawa yeebáidacáiná Jesús ìwali, picácué pibáiniawa ìwalíise, iwàwacutácáita píacuéca cayábéeri Dios irí, pèepunícáinácué picàlidaca iináwaná ìwali.

17 Idéca yàanàaca yái èeri Dios idàbacatáipináca yùuwichàidaca èeri minanáí nabáyawaná ìwalíise. Quéwa idàbapiná imàacaca wàuwichàacawa càide iyúwa wenàiwica icapèedáida-caalí yéenibewa. Iná càicaalí Dios imànica yàasunái wenàiwica iríwa, máiní yáawanáipiná yùuwichàidaca níái càmiíyéica yeebáida yái tàacáisi cayábéerica. **18** Dios itàacái íimaca walí:

“Iná achúmèeri wawàsi ìwalíisecaalíta nachúuliawa níái iyéeyéica machacàníiri iyú,
¿Càinápinásica ichàbacawa nalí níái wenàiwica báawéeyéica íiwitáise, cabáyawanéeyéica nacái?”

19 Iná cawinácaalí yùuwichàawa, namànicáiná càide iyúwa Dios iwàwáaná, iwàwacutá namànica cayábéeri mamáalàacata.

Yá nacái iwàwacutá namàacaca nacáucawa Dios icáapi irícu, yái càmfírica imèniada, idàbáidéericaté nía.

Pedro yàalàaca níái yeebáidéeyéica Jesús

5 **1** Iná píacué ancianonái, núa nacái ancianota náapicha. Núaca yái iiquéericaté càinácaalíte nàuwichàidaca Cristo. Iná Cristo yàanàapinácaalí àniawa, yá nacái nuicápinácata náapicha ichàini icamaláná ichùnìcaca, yáasáidapinácaalíwa waicá. Iná nusutácué píicha wawàsi manuísíwata: **2** Picùacué cayába níái Dios yàasunái wenàiwica,* imàaquéeyéicuéca picáapi irícu. Picùacué nía cayába. Pimàni yái íibaidacalésica piwàwacáiná pimànicani, càmita nachùuliacáiná pía chàinisíiri iyúta. Càmita nacái palata ìwalínáta, caséecáináta píibaidaca Dios irí iyúwa iwàwáaná. **3** Picácué piicá píawawa náiwacanánái iyú. Picácué nacái pichùulì nía chàinisíiri iyú, níái Dios imàaquéeyéicuéca picáapi irícu. Pimànicué napíchale cayábéeri wawàsi naicáténácué nawicáuwa pía, níái Dios yàasunái wenàiwicaca.

4 Iná yàasu èeri yàanàaca yái Pastornái Iiwacalica, yá yàapináca pirícué piwèni, úái corona cachùniquéechúaca,

càmíchúapínáca ibadáwa
quirínama.

5 Càita nacái píacué ùuculiyéica,
iwàwacutácué peebáidaca natàacái
náií ancianonáica. Macáitacué
pía, picácué cáimacái piicáca
píawawa píchawáaca. Píacué
píimiétacanáwáaca, càica Dios itàa-
cái íimaca:

“Dios yàacawa náipunita náií
canùmaséeyéica,
quéwa iicáca napùalé mawènitá
náií càmiyéica cáimacái
iicáca yáawawa áibanái
íicha.”

6 Iná picácué cachàini piicácawa
Dios íicha, peebáidacué ichùu-
liaca yái Dios cachàiníirica. Iná
yàasu èeri imànica pirícué cayá-
béeri, yá iicápinácuéca pía càide
iyúwa wenàiwica cawèníiyéi.*

7 Iná pimàacacué Dios icáapi
irìcu macáita yái wawàsi
achúméericuéca imànica piwàwa,
yácáináta yáaliéri icùacuéca pía.

8 Iwàwacutácué pìyaca cá-
lícáiri iyú. Picácué pìyaca
matuíbanáita, yácáiná wàu-
widesàiri Camèniadacáirica,
yèepunícawa watéesebàa càide
iyúwa cháwi caluéri íicháaná
yèepunícawa, icutáidaca yèepuníca

iyáapínáwa.^h **9** Yái iwàwacutéeri-
cuéca pibàlùacawa íipunita, quéwa
manuícué piwàwa Dios iwéré
cáiwinama. Yá nacái idécué pialía-
cawa, càicata nacái nàuwichàacawa
náií wéenánáica Jesús ìwaliisená
macái cháí èeri irìcu.

10 Quéwa Dios iicáca wapùalé
mawènitá, yái imáidéerica wía
wàyacaténá abédanamata Jesu-
cristo yáapicha càiripináta,
ìyacàle cachùniquéeri irìculé.
Iná idécanáamicué piùwichàa-
cawa achúma èerita, yá yácata,
imàacacué béeyéica píiwitáise
pìyacaténácué dàalanama itàa-
cái ìwali, cachàinicaténácué nacái
píiwitáise. **11** Iná Dioscata yái wèe-
rica íimiétacaná, cachàiníiricáiná
manuísíwatani icùacaténá macáita
càiripináta. Càicawani.

Yácata imanùbaca nuwàwalicuéca pía macáita

12 Nutànàacué pirí maléenéerita
tàacáisica, yái nubànùacué pirí
Silvanoⁱ yáapicha, yái núenásàiri
núaliérica yeebáidaca báisíta
Jesús. Nuwàwacué nuchàiniadaca
piwàwa. Yá nacái nucàlidacuéca
pirí, ìwali yái Dios imàníiricuéca
pirí. Iná iyú yáasáidacué pirí, báisí-
cata, cáininácuéca iicáca pía. Iná
peebáidacué ìwali mamáalàacata

^h **5.8** Iwàwáaná íimaca: Iwàwaca yeebáidéeyéi Cristo imànica càide iyúwa iwàwáaná,
ipíchaná namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná.

ⁱ **5.12** Aibaalí íipidená, Silas, griego iyú, íipidená Silvano.

5.6 Mt. 23.12; Lc. 14.11; 18.14. **5.12** Hch. 15.22,40.

yái tàacáisi iicáanáca wapùalé
mawèníta.

13 Níái Jesús ìwacáidéeyéica,
ìyéeyéica cháí Babilonia^j ìyacàlená
irìcu, nía nacái Dios iníwèeyéicaté
càide iyúwacué pía, nawàwalicué
pía. Càita nacái Marcos,* yái
nuiquéerica càide iyúwa nuìri,

iwàwalicué pía nacái. **14** Pitài-
dayacacuéwa cáininéeri iyú
péenánái yáapichawa Jesús ìwalíise.
Pisùsùacué nanànii ìwali nacái.

Nusutá Dios íicha pìwalicué,
matuíbanáicaténácué piwàwa, pía-
cué ìyéeyéica Jesucristo yáapicha.
Càicawani.

j 5.13 Yácata Roma ìyacàlená yái càì Pablo íimaca ìwali, càicáínaté náíwítáise níái ìyéeyéica néeni càide iyúwaté níái Babilonia mìnánáica.

5.13 Hch. 12.12,25; 13.13; 15.37-39; Col. 4.10; Flm. 24.

2 PEDRO

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

2 Pedro yáasáida walí ìwali yái Dios íiwitáise báisiirica.

Néeni. ¿Càiná iicácanáwa iwàwacutá wàyaca wía yeebáidéeyéica Dios ìwali?

Itànèerité cuyàluta:

Yái Simón Pedro, íibaidéeri Dios irí, Jesucristo yàasu apóstol nacái. Píacué cáininéeyéi nuicáca, siùcade yáca pucháiba yàawiríanácué nutànàaca pírí yái cuyàlutaca.

Yácata apóstol Pedro yái itànàaté àniawa yái pucháibáanáca níái cuyàlutanáica.

Càicaté íimaca: núacata itànàa yái cuyàlutaca. 2 P. 1.1; 3.1.

Jesús icàlidacaté irí ìwali yái yéetáanápínacatéwa mesúnamáita. 2 P. 1.14; Jn. 21.18.

Yácataté ìya náapicha néeni, Jesús ibàle icámbiacaalítéwa, inànii, macáita nacái ìwalíise. 2 P. 1.16,17; Mr. 9.5-7; Mt. 17.4,5.

Càicaté íimaca: núacata Jesucristo yàasu apóstol. 2 P. 3.2.

Camuí itànèerité irícu cuyàluta:

Cáminaté Pedro itànàaca yái cuyàluta chábade camuí 64-68 néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

¿Sísàanaté itànàa cuyàluta?

Apóstol Pedro itànàacaténi Roma ìyacàlená néese.

¿Càinaté irí itànàa yái cuyàlutaca?

Nalípinaté macáita níái yeebáidéeyéicaté Jesús ìyéeyéicaté Asia yàasu cáli íinata. Pedro yéewáidacatalécaté nía quéecha.

Iricu yái idàbéericaté itànàaca cuyàlutaca, yàalàacaté nía náicha níái yèeyéi-catéwa nàatalé, yèepuníyéicatéwa natéesebàa. Chái pucháibáanáca itànàaca yái

cuyàlutaca, yàalàaca nía náicha níái iyéeyéica nèewita cachìwéeyéica, yéewáidéeyéica méetàuculé Dios itàacái íicha.

¿Cánápinaté itànàa yái cuyàlutaca?

Yàalàacaté nía íicha yái cachìwéeyéi yéewáidáaná méetàuculé Dios itàacái báisiiri íicha. Yá nacái ichùnìacaté yéewáidaca nía ìwali yái Jesucristo yàanàanápináca pucháiba yàawiría.

Ìimacaté nalí: Picácué matuíbanái pìyaca. Pìyacué nacái machaníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná.

Cuyàluta yéewáidéeri wía ìwali:

Picácué matuíbanái pìyaca íicha yái néewáidáaná méetàuculé Dios itàacái íicha, níái cachìwéeyéica. Picùacué nacái èeri imanùbaca Cristo yàanàanápináca wàwalíná àniawa.

Versículo máiniiri cawènica:

2 P. 3.11.

2 PEDRO

Pedro iwàwalica níái itànèeyéica irí. Náiwitáise iyáaná níái yeebáidéeyéica Jesús

1 1 Núacata Simón Pedro,* íibai-déeri Jesucristo irí, yàasu apóstol nacái. Nutànàacué pìrí cuyàluta, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo càide iyúwa weebáidáaná ìwali. Yái Jesucristo wàasu Dios, yá nacái ichúuliadéeripináca wía yùuwichàacáisi íicha, yái imàníirica càide iyúwa iwàwacutáaná imànica.

2 Nusutá Dios íicha pìwali-cué, cáininácaténácué íicáca

pía manuísíwata, iicácaténácué pipùalé mawènitá, imàacacaténá nacái matuíbanáicuéca piwàwa, idécáinácué píaliacawa Dios íiwitáise ìwali, Wáiwacali Jesús íiwitáise ìwali nacái.

3 Iná ìwalíise yái chàinisi Dios idènièrica, yá nacái, yácata yái yàaca walí macáita yái wawà-sica iwàwacutéericawa walí yéewacaténá wàyaca càide iyúwa iwàwáaná. Càicaté imànica walí, idécáinaté wáaliacawa ìwali yái imáidéericaté wía yàasunái wenàiwicapináwa, wàyacaténá

íiwitáise cayábéeri yáapicha, ichàini iricu nacái. **4** Iná ìwàlìise yái, yá idécaté imàacaca walí natàacáiná yàanàapíná walí níái cawèníiyéi wawàsica, cayábéeyéica nacái, yéewacaténá wadèniaca Dios íiwitáise, idécáináté wamusúacawa èeri báawéeri íiwitáise íicha, yái iwàwéerisícawa wawàsi yàasupínáwa.

5 Iná idécáinácué imàacaca itàacáíwa pirí, iwàwacutá-cué pichàiniadacawa siùcade, pichùniacaténácué píiwitáí-sewa. Iná idécué peebáidaca Jesús, quéwa píasáidacué nacái ipùalé píiwitáise cayábéeriwa, yá nacái pialíánácuécawa Dios ìwali cayába. **6** Picùacué piawawa macái báawéeri íicha. Piideniácué éeréeri iyú piasu wawàsiwa. Piyacué càide iyúwa níái yèeyéica Dios íimiétacaná. **7** Aiba àniawa, cáininácué piicáca níái péenánáicawa Jesús ìwalíisená, cáininácué nacái piicáca áibanái manuísíwata. **8** Iná pidèniacaalí piwàwalìcuwa níái wawàsináica, yá iwàwacutá pimànicuécá cayábéeri áibanái írí, ìwalíise yái pialíánácuécawa Wáiwacali Jesucristo ìwali.

9 Quéwa yái càmfírìica imàni càì, yá càicáaníde iyúwa yái matuírica, càmfírìica yáalimá asái iicáca dée-culé, yácata idéeri íimáichaca yái idéénacaté Dios imàacaca iwàwawa ibáyawaná íicha.

10 Iná piácué nuénánáica, Dios imáidacatécué pía, iníwàacatécué

pía nacái. Pichàiniadacuéwa, píasáidacaténácué piyáaná iyúwa yái píiwitáiseca cayábéerica. Iná pimànicaalícué càì, yá caná ìwalíisecata pidùdùacuéwa quirínama. **11** Yásí Jesucristo itàidapínácuéca pía cayába yàasu èeri piwàlùapínácuécawa aléde Wáiwacali icùacatáica yàasunái wenàiwicawa càiripínáta, yái Jesucristo ichúuliadéerica wía yùuwichàacáisi íicha.

12 Iná ìwalíise, yá nuwàwalipínácuéca pirí nàwali abémáidata níái wawàsináica, éwitacué pialíacawa nàwali, éwita-cué nacái pìyaca dàalanama ìwali yái tàacáisi báisíirica siùcade. **13** Yá nacái núalíaca nudèniaca piápicha-cué wawàsi, nuwàwalinápínácué pirí níái wawàsináica, idècunitàacá cáuca núa. Yá iwàwacutáca nucawàidacuéca píiwitáise, nùalàacué pía nacái, **14** idécáiná núalíacawa mesúnamáipínáta nuétácawa càide iyúwa Wáiwacali Jesucristo idééná icàlidaca nulí ìwali. **15** Iná yéewa iwàwacutá nuchàiniadacawa yéewacaténácué piwàwalica níái wawàsináica, éwita idéca nuétácawa.

Waicácaté Cristo ichàini

16 Iná wacàlidacaalíité pirícué ìwali yái Wáiwacali Jesucristo ichàinica, ìwali nacái yái yàanàanápínáca àniawa, càmitaté wacàlidacué pirí wàawirináimi icàlise mawèníiri ìwali. Yéewaté

càica wáimacuéca pírí, idécáinátaté waicáca watuí iyúwa yái Wáiwacali Jesucristo ichàini imanuícaca.

17 Wíataté áibanái ìya néeni Wáiwacali yáapichawa, cawènicaalíté Wáaniri Dios iicáca yái Wáiwacali íibaidacaléca. Yá yáasáidacaté ichàini icamaláná ichùnicawa waicá. Yáté nacái wéemíaca Dios cachàiníiri isàna itàaníca chènuníise, càicaté íimaca: “Yácata Nuíri yái, cáininéerica nuicáca, isíimáidéerica nacái nuwàwa.”*

18 Iná wíacataté yéemia isàna chènuníise idècunitàacá wàyacaté Jesús yáapicha aléde dúli íinatalé, méetàuculé macái wawàsi íicha, wenàiwicanái íicha nacái, wamànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.*

19 Iná yéewa wáalíaca báisiirica yái Dios itàacái profetanái icàlidéericaté. Iná cayábacata piacuéca itàacáiná yùuwiná mamáalàacata, ìyacáiná walí càide iyúwa camalási icànáaná catéeri iricu, iwéréta amaléeri yàanàaca. Iná càita nacái Cristo yàanàapínacaalí àniawa yá icànapínaca wawàwaliculé icamaláná iyú càide iyúwa dùlupùta manuíchúa imusúacaalíwa amaléeri ipùta ìwali.

20 Quéwa macái wawàsi íicha, iwàwacutácué píalíacawa ìwali yái: Chái Dios itàacái iricu, canácata tàacáisi itànèeriwa càide iyúwa profeta íináidáanáwa. **21** Iná yái

Dios itàacáica, càmita yàanàa walí wenàiwica íiwitáise iricuise. Níataté icàlidaca Dios itàacái ìwali, níái asíanái idéeyéicaté iseríaca. Yá níacataté icàlida yái tàacáisica càide iyúwaté Espíritu Santo imàacáanáté nacàlidacani.

Asíanái cachìwéeyéi yéewáidéeyéi méetàuculé Dios itàacái íicha

2 **1** Bàaluité, éwitaté nàyaca profetanái báisiyéi itàaníca, nàyacaté nacái profetanái cachìwéeyéi Dios yàasu wenàiwica yèewi, càide iyúwa nàyáaná pèewibàacué siúcade. Níacata yéewáidéeyéipínacué pía ibàacanéeri iyú, éeruiri yéewáidáaná iyú, itéeripínaca báawacatalé níái yeebáidéeyéica nalí. Yá nacái namàapínaca Cristo iyú Náiwacali, yái yàanèericaté iwèniaca nía báawéeri íicha yéewacaténá nàyaca írípíná. Quéwa càicanáami namànica, yá namáidapínaca nalíwa mesúnamáita Dios ilúa yùuwichàidacaténá nía. **2** Yá ìwaliiseca, madécaná wenàiwica imànipínaca càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná. Yá nacái nacùalécata, yá abénaméeyéi itàanípínaca báawanama ìwali yái tàacáisi báisiirica. **3** Iná máinícáiná nawàwaca nadèniaca nalíwa manuípálata. Yá natàanípínacuéca píapícha cayábéeri iyúta yéewacaténá

needácuéca píicha pipalátani nachíwa iyúwa. Quéwa nalí níái càiyéi wenàiwicaca, Dios idéca idèniaca yùuwichàa-cáisi bàaluitésíwata. Iná càmita nachúuliapináwa íicha yái yùuwichàacáisi inuéripináca nía.

4 Atasí càmitaté Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha níái ángelnái imàniyéicaté ibáyawanáwa irí. Yá yúucacaté nía quichái iriculé. Yá nacái imàacacaté nía utàwi depuúwéeri catéeri iriculé, nacùacaténá néré yái èeri Dios yùuwichàidacatáipináca nía macáita.

5 Càita nacái càmitaté Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha níái wenàiwica iyéeyéicaté bàaluité, Noé yaalíté. Imàacacaté manuíri yéesacái imáalàidaca macáita níái wenàiwica cabáyawanéeyéica. Yátaté ichúuliada nèewíise yái Noé, áibanái siete yáapicha, yéewáidacáinaté wenàiwica iyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná.*

6 Càitaté nacái Dios yùuwichàidaca níái Sodoma mìnanáica, Gomorra mìnanáí yáapicha. Yáté yeemáca nía iwérétaté néenáimi imàacacawa balii iyú.* Càicaté Dios yùuwichàidaca níái yàcalénáimica, yáasáidacaténá walí càipinácata ichàbacawa nalí níái iwàwéeyéica iyaca càide iyúwa náiwitáise báawéeri iwàwáaná.

7 Quéwa ichúuliadacaté Lot, yái iyéericaté nèewi machacàníiri iyú,

achúmacáinaté iwàwa iicáca èeri imanùbaca yái báawéeri wawàsi namàníiricaté níái wenàiwica cabáyawanéeyéica.* **8** (Yái Lot cayábéerité íiwitáise, iyéericaté nèewi. Quéwa èeri imanùbacaté máini yùuwichàacawa, achúmacaté iwàwa iicáca yái namàníirica. Yá nacái nasànaca natàaníca báawanama níái wenàiwica cabáyawanéeyéica).

9 Iná Wáiwacali yáalíaca ichúuliadaca, Camèniadacáiri íiwitáise báawéeri íicha, níái iyéeyéica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Yáalíacawa nacái nàwali níái cabáyawanéeyéica, yùuwichàidéeyéipináca macái èeri mìnanáí yáapicha. **10** Quéwa níái imàniyéica mamáalàacata càide iyúwa nainá iwàwáaná, macái báawéeri íiwitáaná nacái, càmíiyéica imàni càide iyúwa Dios iwàwáaná, níacata yùuwichèeyéipináwa quiríta áibanái íicha. Yá nayúunáidaca cachàinica nía, yá càmita cáalu nacuísaca báawanama níái náiwitápunáica, nía nacái ángelnáica.

11 Níái ángelnáica, éwita cachàiníiyéica nía cachìwéeyéi íicha, càicáaníta, càmita nacuísaca báawéeri tàacáisi iyú náiwitápunái cachàiníiyéiwa Wáiwacali yáacúalicu.

12 Quéwa níái càmíiyéica cáalu icuísaca báawanama náiwitápunái

cachàiniyeyiwa, càmita nàalíá nàináidacawa. Càica níade iyúwa cuwèsináì càmíyeyí íináidawa asáiyéica néese, yá wanúaca wáucawa nía. Iná càipináta nacái cachìwéeyeyí yéetácawa nabáyawaná ìwalísewa quichái iri-culé. **13** Iná namànicaalí báawéeri áibanái irí, yá nacái càipinácata nàuwichàacawa ìwalíse yái báawéeri namàníríca áibanái irí. Casímáica nawàwa namànicaalí càide iyúwa náiwitáise iwàwáaná. Iná nayáacaalí nayáacaléwa píapichacué, yá càica níade iyúwa casaquèeri ichanàcaalíwa cabalèeri wáluma ìwali. Yá nacái nabáiniadacuéca píá, yá nacái báawacuéca namànica piináwaná macáita. **14** Càmita yéewa naicáca abéechúa inanái, yáta nàináidaca namànica úapicha báawéeri nainá iyúwa. Càmita nacái chamàle namànica yái báawéerica. Nachùuliaca nacái namànica nabáyawanáwa níái machawàaquéyeyí íiwitáise. Yá nacái náalíaca namèniadaca yéewacaténá needáca nalíwa wawàsi quiríta áibanái íicha, ipùalé yái nadènièrica. Iná ìwalíse, Dios yùuwichàidapíná nía. **15** Idéca

nawènúacawa Dios íicha, idéca nacái naméeràacawa namànicaténá báawéeri càide iyúwaté Balaam,^{*a} yái Beor ìirimicaté, caséericaté íicáca napáyaidacani imànicaalí áibanái irí báawéeri. **16** Néese, yáté Dios yàalàacani ibáyawaná ìwalísewa. Yáté ipíra burro itàaníca irí wenàiwica isàna iyú, úái abéechúa cuwèesi íisasi yàasunáca. Yáté càmita ubatàa imànica yái wawàsi íináidéericaté imànica máiwitáiseeri iyú.^b

17 Níái cachìwéeyéica càica níade iyúwa úni yàaluma chuìri. Iná canáca yéewaná wàisàapináca wàirawa néese úni. Càica nacái níade iyúwa acalèenái cachàiniiri cáuli ipuèyeyíca yàawa, yá càmita yéewa unía yúuwàacawa nèewíise wenàiwica ibànacalé ìwali. Quéwa níái càiyéica, Dios imàacapináca nàuwichàacawa aléde mánícataléca cúulica catá càiripináta.^c **18** Níái càiyéica, natàaníca cayábanaméeyeyí tàacáisica yéewacaténá wenàiwica íicáidaca nasàna ìwali. Quéwa yái tàacáisi càirica natàaníca, canéerita iwèni. Iná báawacáiná náiwitáise, yá nachùuliaca namànica nabáyawanáwa níái wàlisànéeyéica imàacaca íichawa

a 2.15 Balaam: Abéeri profeta cachìwéeri ìyéerité Madián yàasu cáli néeni.

b 2.16 Jud 11; cf. Ap 2.14. Icàlidaca Balaam iináwaná ìwali (Nm 22.4-35) itàaníca nàwali níái imàniyeyíca báawéeri nacànacaténá nalíwa palata.

c 2.17 Iwàwáaná íimaca: Níái cachìwéeyeyí yéewáidáaná, càmita yéewa nayúudàaca wía wàyacaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

2.15 Nm. 22-24; 31.8.

yái náiwitáise báawéerica. **19** Yá náimaca wenàiwica irí, piyacuè càide iyúwa piwàwáaná. Canácata ichùulièricué pía quirínama siùcade. Quéwa nía, nabáyawaná idacùaca náiwitáise mamáalàacata yái inuérìpináca nía. Iná càì núumaca, caséecaalí abéeri wenàiwica imànica abéeri wawàsi, yá yácata imàni ichùuliaca imawèniadacáiná íiwitáise.* **20** Iná báisicaalíté idé neebáidaca Wáiwacali Jesucristo, yá idécaté nachúuliacawa íícha yái báawéeri wawàsi iyéerica cháí èeri irícu. Quéwa báawéeri imèniadacaalí nía mamáalàacata, yásí báawasíwapináca náiwitáise ichàbaníise yái quéechéericaté. **21** Cayábaté cáminá càmita náalíawa ìwali yátái Dios iwàwáanáca wàyaca machacàníiri iyú. Yácáiná idécaté náalíacawa ìwali, yáté yèepùaca nawènúadaca náiwitáisewa íícha àniawa. **22** Yá namànica càide iyúwaté náimáaná bàaluité: “Yái áulica, yeequitácaalí yèepùaca iyáaca yèeculèwa àniawa.* Càita nacái yái marranuca, éwita idéca náibaca ìwalíise masacàawaca, yáta yèepùaca italíacawa casacàali irìculé àniawa.”

Wáiwacali Jesús yàanàapínáca àniawa

3 **1** Píacué nuénánái cáininéeyéi nuicáca, yácata pucháiba yàawiríaná nutànàacuéca pírí cuyàluta

yái, pucháiba yàawiríata nacái nùalàacuéca pía yéewacaténacué píináidacawa machacànita. **2** Píacué píimáicha nataacái níái profetanái Dios idéeyéicaté iníwàaca irípináwa bàaluité. Píacué nacái píimáicha yái Wáiwacali Jesucristo ichùulièrica wamànica, yái Wáiwacali ichùuliadéerica wía yùuwichàacáisi íícha, wía apóstolnái yéewáidéericatécué pía iyú, núa nacái.

3 Quéwa quéecha, iwàwacutácué píalíacawa abéeri wawàsi ìwali. Ipíchawáiseca èeri imáalàacawa, nàypináca wenàiwica iyéeyéica càide iyúwa náiwitáise báawéeri iwàwáaná, iicáníyèipínacuéca piquíniná.* **4** Náimapínacué pírí: “Píacué íiméeyéica wenàiwica irí, Jesús yàanàapínáca àniawa. Néeni, ¿cáná càmitàacá Cristo yàanàa? Idécaté wàawirínáimi yéetácawa. Quéwa, yá càicata iicacánáwa mamáalàacata yái èerica càitáde iyúwataté Dios idàbacaalíténi quéecha.” **5** Quéwa níái iicáníyèipínacuéca piquíniná nàasu wawàsita, yá càmita nawàwa neebáidaca Dioscata yái idàbáidéerité itàacái iyúwa bàaluité níái chènuniréeyéica iyaca, yá nacái cáliqueí. Yá nacái itàacái iyúta imànité úái cálica uníacuta, yá nacái imùadacaténi úni yáacuíseta.* **6** Néese, yáté úni iyúcata Dios imàacaté nasawíacawa

yéesacái manuíri iyú macáita níái wenàiwica iyéeyéimicaté néenialí èeri.* **7** Quéwa macáita níái iyéeyéica chènuniré, yá nacái caliquéi, càmítaté nacámbiawa Noé yaa-líté. Nàyacáwaca mamáalàacata, quéwa Dios itàacái iyúta, iwé-réta yàanàaca yái Dios yàasu èeri yùuwichàidapínáca níái èeri mìnanáica, yá yeemápinácawa quichái iyú. Yá nacái néenialípinácata imáalàida macáita níái wenàiwica imàníiyéica báawéeri.

8 Píacué nuénánái cáininéeyéi nuicáca, picácué píimáicha: yái Wáiwacali Dios irí, yái abéeri èerica càmíta ichàbawa ráunamáita càide iyúwa mil camuí. Nía nacái mil camuíca nachàbacawa ráunamáita Dios irí càide iyúwa abéeri èeri ichàbáanáwa walí ráunamáita.* **9** Yái Wáiwacalica, càmíta idècuniápiná yàanàaca. Yàanàapínáca àniawa iyúwaté íimáaná. Càmita càitáde iyúwa abénaméeyéi wenàiwica íináidáanáwa. Icùaca áibanái iwènúadaca íiwitáisewa éeréeri iyú, càmíicáiná iwàwa néetácawa íicha éwita abéeripíná. Iwàwaca nawènúadaca náiwitáisewa namàacacaténá namànica nabáyawanáwa.

10 Quéwa yái Wáiwacali yàanàacatáipínáca iyaca càide iyúwa abéeri cayéedéeri

yàanàacaalí isicúata táiyápi.* Iná níái iyéeyéica chènunibàa, macáita nachalíapínácawa abéeri sànasi cachàiníiri iyú. Yá nacái neemápinácawa macáita quichái iyú, calí nacái, nía nacái iyéeyéica uínata, macáita neemápinácawa.

11 Iná imáalàapínácáináwa macáita yái wawàsica, yácué iwàwacutáca pìyaca mabáyawanéeri iyú, pimànicué càide iyúwa Dios iwàwáaná.

12 Picùacué pìyaca yàanàaca mesúnamáita yái Dios yàasu èeripínáca yùuwichàidaca macáita níái èeri mìnanáica. Néenialí, yá napucúapínácawa macáita níái icuèyéicawa chènunibàa, yá namáalàapínácawa. Yá nacái nawalàapínácawa macáita icùulecaná iyú. **13** Quéwa wía, wacùaca wàyaca wàlisài èeri, wàlisài calí nacái càide iyúwa Dios imàacáanáté itàacáiwa walí, aléde namànicataléca yáawami cayábée-rita wawàsica.*

14 Iná píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, idècunitàacá picùacuéca ichàbacawa yái wawàsica, iwàwacutácué pichàiniadacawa, pìyacaténácué mabáyawanéeri iyú, áibanái icháawàacáichacué piináwaná pimànica báawéeri, pìyacaténácué matuíbanáita Dios yáapicha.

15 Iwàwacutácué pialíacawa yái

3.6 Gn. 7.11. 3.8 Sal. 90.4. 3.10 Mt. 24.43; Lc. 12.39; 1 Ts. 5.2; Ap. 16.15.

3.13 Is. 65.17; 66.22; Ap. 21.1.

Wáiwacalica icùaca wía déecu èeri éeréeri iyú yéewacaténá ichúuliadaca wía yùuwichàacáisi íícha. Càitáde iyúwa nacái itànàanácué pirí yái wéenàsàiri Pabloca, iyúwa Dios imàacáaná yáaliacawa. **16** Macáita nalicubàa níái cuyàluta Pablo itànèeyéica, itàaníca ìwali yái Jesucristo yàanàanápínaca àniawa. Yá nacái Dios yùuwichàidacatáipínaca macáita níái èeri mìnánáica. Quéwa áibaalí, nàyaca nèewibàa abénaméeyéi tàacáisi, cà míiyéi wáalía wéemíaca íimáaná. Níái cà míiyéica máiwitáiséeyéi yáalía yéemíaca íimáaná, náapicha níái machawàaquéyéica íiwi-táise Dios itàacái ìwali, yá nawènúadaca íimáaná yái Pablo

yéewáidáanáca, yá nacái áiba Dios itàacáica. Iná ìwalíise, yá Dios yùuwichàidapínaca nía.

17Iná píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, idé-cué píaliacawa ìwali yái wawàsica. Iwàwacutácué picùaca píawawa náicha. Picácué pibatàa namèniadaca pía níái báawéeyéi íiwi-táise ipíchanácué pimàacaca yái idéericuéca peebáidaca ìwali báisiiri iyú. **18** Càiri wawàsi íícha, iwàwacutácué pidàwinàacawa ìwali yái cáininánáca Dios iicáca wía mawènitá, píaliacaténácué Wáiwacali Jesucristo ìwali cayába, yái ichúuliadéerica wía yùuwichàacáisi íícha. Wàacué irí cayábéeri siùcade, càiripínata nacái. Càicawani.

Icàlidacatái walí nàwali, níái cuyàlutanái itànèeyéicaté, níái 1 Juan, 2 Juan, 3 Juan nacái:

Juan yáasáida walí ìwali yái wàyaanáca báisíta dàalanama Dios itàacái ìwali. Yá nacái càmíta cáalu waicáca yéetácáisi quirínama, idécáiná wadèniaca wacáuca càmíiri imáalàawa.

Itànèerité níái cuyàlutanáica:

Yácata apóstol Juan, yái itànàaténí.

Camuí itànèerité irìcu níái cuyàlutanáica:

Níái máisiba cuyàlutaca, itànàacaté nía chábade, camuí 85 néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

Idécanáamité itànàaca yái áiba Juan yàasu cuyàlutaca, itàaníirica tàacáisi cayábéeri Jesús iináwaná ìwali.

¿Síisàanaté itànàa níái cuyàlutanáica?

Cáminaté itànàacani síisàade yàcalé Efeso néeseté.

1 JUAN

¿Càinaté irípiná itànàa yái cuyàlutaca?

Itànàacaténi nalípinaté macáita níái yeebáidéeyéica Jesús ìyèeyéicaté macáita Asia achúméeri yàasu cáli íinata.

¿Cánápinaté itànàa yái cuyàlutaca?

Itànàacaté nalí, icàlidacaténaté nalí wawàsi níái yeebáidéeyéica Dios ìwali, càinápinácaalí yéewaná wadèniaca wacáuca càmíiri imáalàawa.

Ichàiniadacaténá nawàwa ìwali yái manuínáca nawàwa Dios iwéré, náibaidacaténá nacái náapichawáacawa, icàlidacaténaté nacái nalí nàwali níái cachìwéeyéicaté, yá nacái náináidéerica néewáidaca ibàacanéeri iyú.

Versículo máiniiri cawènica:

1 Juan 5.13

Tàacáisi máiniiri cawènica:

Iwàwacutá wáaliacawa ìwali yái weebáidéerica ìwali.

Iwàwacutá wáaliaca ìwali yái wadèniánaca wacáuca càmiirica imáalàawa.

Yá nacái iwàwacutá wàyaca càide iyúwa Dios yéenibe iyáaná.

Iwàwacutá nacái wàyaca machaniiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná.

Iwàwacutá cáininá waicáca áibanái.

Iwàwacutá abéericata wáiwitáise wáapichawáaca.

1 JUAN

Tàacáisi Cáuri

1 1 Nutànàacué pirí Jesucristo iináwaná ìwali, yái iyéericaté bàaluité canánama ipíchalé.* Yái wéemièricaté isàna yéewáidaca wía yéewáidacalénáica. Waiquéericaté watuí iyúwa, waiquéericaté nacái imànica macáita yái wawàsica, wáibèerité nacái ìwali wacáapi iyúwa. Yái Tàacáisi^a cáurica, yácata Jesucristo. **2** Yái Tàacáisi cáurica yàanàacaté yáasáidacawa wèewiré iyúwa wenàiwica. Waicácaténi,* íná yéewa wacàlidacuéca pirí iináwaná ìwali báisita. Wacàlidacué nacái pirí, yácata yái yèerica walí wacáuca càmiiri imáalàawa, yái iyéericataté Yáaniri Dios

yáapichawa bàaluité. Yái càì idé yáasáidacawa walí siúcade. **3** Iná yái idéericaté waicáca, idéericaté nacái wéemiaca itàacái, yácata yái wacàlida iináwaná ìwali pirícué, yéewacaténá abédanamaca píiwitáisecué wáapicha, càide iyúwa abédanamáaná wáiwitáise Wáaniri Dios yáapichawa, Iiri Jesucristo yáapicha nacái. **4** Iná càì watànàaca nàwali pirícué cháì cuyàluta irícu, yéewacaténá casimáisiwaca piwàwacué wáapicha abédanamata.

**Piyacué Dios yáapicha,
pimànicaténacué càide
iyúwa iwàwáaná**

5 Yácata tàacáisi Jesucristo yéewáidéerité wía, walí yái càì

a 1.1 Yái Tàacáisi fiméerica ìwali cháì, yácata Jesucristo, yái Dios yáasáidéerica yáawawa irícuíse èeri mìnánái irí.

1.1 Jn. 1.1. 1.2 Jn. 1.14.

wacàlidacuéca pírí nacái: “Yái Dios canácatáita imàni báawéeri.”

6 Quéwa wáimacaalí cayábaca wàyaca Dios yáapicha, quéwa wamànicaalí wèepunícawa wabáyawanáwa mamáalàacata, yá wamànica wachìwawa. Yá càmita wamàni càide iyúwa tàacáisi báisiiri íimáaná. **7** Quéwa wàya-caalí camalási irìcu càide iyúwa Dios iyáaná camalási irìcu, yá abédanamaca wáiwitáise wáapichawáaca, idécáiná Dios Iiri, Jesucristo, íibaca wáicha macáita wabáyawaná íiraná iyúwa.

8 Iná wáimacaalí: “Càmita wamàni wabáyawanáwa”, yá wachìwáidaca wíawawa, yá nacái càmita watàaní báisíta. **9** Quéwa wacàlidacaalí wanùma iyúwa amalánama Dios irí yái wabáyawanáwa wamàniirica, báisíta Dios imànica càide iyúwa íimáaná, imàacapináca iwàwawa wabáyawaná íicha, yá nacái masacàaca imànica wía macáita bayáwanási íicha. **10** Canácatáita idé wamànica wabáyawanáwa wáimacaalí, yá cachìwaca wamànica Dios, yá nacái càmitàacá idé itàacái iyaca wawàwalicu.

Cristo, yácata itàaníiri wawicáu Dios yáapicha

2 **1** Píacué, cáininéeyéi nuicáca càide iyúwa nuénibenái, nutànàacué pírí nàwali níái wawàsináica càmìcaténácué pimàni pibáyawanáwa. Quéwa

cawinácaalí imàni ibáyawanáwa, wadèniaca Jesucristo mabáyawanéeri, yái itàaníiripináca wawicáu Yáaniri Dios yáapichawa. **2** Yái imàaquéericaté yáawawa nanúaca wabáyawaná iwàlìise, Dios imàacaténá iwàwawa wabáyawaná íicha. Quéwa càmíirita abéeri wabáyawaná iwàlìisecata, wía idéeyéica yeebáidacani, nabáyawaná iwàlìisepiná nacái macáita níái èeri mìnánái yeebáidéeyéipináca yàacawa iwali.

3 Wamànicaalí càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, yá wáalíaca báisícata wáalíacawa Dios iwali. **4** Aibacaalí càì íimaca: “Núalíacawa Dios iwali”, quéwa càmicaalí imàni càide iyúwa itàacái ichùulianá imànica, yá wáalíaca cachìwéericani. Yá nacái wáalíaca càmita iya tàacáisi báisiiri yáapicha. **5** Quéwa yái imàniirica càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, yácata yáasáidéeri cáinináca íicáca Dios báisíta. Yá iwàlìise, wáalía wàyaca Jesucristo yáapicha. **6** Yái càirica íimaca: “Núasí iyéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná nùyaca.” Yá iwàwacutá iyaca càide iyúwaté Jesucristo iyáanáté cháì èeri irìcu.

Dios itàacái wàlisài

7 Nuénánái, càmìtacué nutànàa pírí Dios itàacái wàlisài. Yácata nuèpùà nucàlidaca pírìcué iwali, yái Dios itàacái idàbéericaté píalíacuécawa iwali quéecha. Yátái Dios itàacái bàaluisàimica, yái

tàacáisi idéericaté péemíacuéca ìwali bàalutè. **8** Quéwa càicáaníta nutànàacué pirí ìwali yái abéeri tàacáisi wàlisài pimànicaténácué ichùuliaca, yái idéerica Jesús yáa-sáidaca pirícué ìyáaná iyúwa, idéericuéca nacái píaliacuécawa ìwali. Iná ìwalíisenáca yái càì catéeri ichàbaca yàacawa, yá nacái icànaca quéwanáta yái camalási báisíirica.

9 Yái càirica íimaca: “Núasí idéeri ìyaca camalási irícu.” Quéwa báawacaalí iicáca yéénásàiriwa, yá mamáalàacata ìyaca catéeri irícu. **10** Yái cáininéerica iicáca yéénásàiriwa, yásí idéeri yáaliacawa amalánama Dios ìwali. Yá nacái canácata irí báawéeri wawàsica yéewéeripiná imànica ibáyawanáwa ìwalíseta. **11** Quéwa yái báawéerica iicáca yéénásàiriwa, ìyaca mamáalàacata catéeri irícu, yá nacái yèepunícawa catéeri irícu. Iná càmita yáaliáwa alénacaalí yàawa, idécáiná matuíca catéeri imànica íiwitáise.

12 Píacué nuíquéeyéica càide iyúwa nuénibenái, nutànàacué pirí nía tàacáisica, idécáiná Dios imàacaca iwàwawa pibáyawaná íicha, ìwalíise yái Jesucristo imàníiricaté píichawalíiná.

13 Píacué idéeyéi béeyéica íiwitáise
Dios itàacái ìwali, nutànàacué pirí,
píaliacáinácué Jesucristo ìwali,
yái idéericaté ìyaca èeri
ipíchawáiseté.

Píacué ùuculíiyéica, nutànàacué pirí,
idécáinácué pimawèniadaca píichawa yái
Camèniadacáirica.

Píacué nuíquéeyéica nuénibenái iyúwa, nutànàacué pirí,
idécáinácué pidèniaca piasu wawàsiwa Wáaniri Dios yáapicha.

14 Píacué idéeyéi béeyéica íiwitáise Dios itàacái ìwali, nutànàacué pirí,
píaliacáinácué Jesucristo ìwali, yái idéericaté ìyaca èeri ipíchawáiseté.

Píacué ùuculíiyéica nutànàacué pirí,
cachàinicáinácué píiwitáise, yá nacái Dios itàacái ìyacuéca piwàwalícu,
yá nacái idécuéca pimawèniadaca píichawa yái
Camèniadacáirica.

15 Picácué cáininá piicáca yái èeri íiwitáise, nía nacái wawàsinái iyéeyéica cháì èeri irícu. Cawinácaalí cáininá iicáca èeri íiwitáise, yá càmita cáininá iicáca Dios. **16** Macáita yái wawàsi iyéerica cháì èeri irícu: cáanáináca wamànica báawéeri wainá iyúwa, wawàwáanáca wadèniaca macáita yái waiquéerica watuí iyúwa, yái canùmaséénáca wía, wadèniacáiná macáita yái wawàcutéerica, camíirita yàawa Dios néeseta, èeri

íiwitáisetá. **17** Quéwa yái èerica, macáita níái báawéeyéi wawàsi iyéeyéica iricu, imáalèeyéipiná yàacawa. Quéwa yái imàníirica càide iyúwa Dios iwàwáaná, iyapínaca Dios yáapicha càiripináta.

Tàacáisi báisiiri, chìwái nacái

18 Píacué, nuiquéeyéica nuénibenái iyúwa, siùcade idéca mawiénica èeri imáalàacawa. Càide iyúwacué nacái péemianá iináwaná, Cristo yùuwide yàacawa néese. Báisíta, siùcade, madécanáca níái idé namusúacawa níái Cristo yùuwidenáica. Iná ìwalíise, yá wáaliacawa idéca mawiénica èeri imáalàacawa. **19** Níái Cristo yùuwidenáica, nàyacaté wèewita quéecha, quéwa namusúacatéwa wáicha, càmicáinaté neebáida abédanama wáapicha Jesús. Quéwa abédanamacaalíté neebáidaca wáapicha, yá nàyacata wáapichata. Quéwa namusúacatéwa wáicha, náasáidacaténa càmita abédanama neebáidaca wáapicha Jesús.

20 Quéwa píacué macáita, idécué Cristo yàaca pírí Espíritu Santo, yéewacaténaqué pialíacawa ìwali macáita yái báisiirica. **21** Nutànàacué pírí, quéwa càmita càmicáiná pialíacuéwa báisiiri ìwalita. Pialíacuéca ìwali yái báisiirica. Yá nacái pialíacuéca càmita yéewa chìwái imusúacawa yáatanáise, yái yáaliéricawa tàacáisi báisiiri ìwali. **22** Néeni, ¿Cháná yái cachìwéerica? Yátái càmiirica yeebáida Cristoca,

yái Jesús. Yá nacái, yácata Cristo yùuwide, càmicáiná yeebáida Yáaniri Dios ìwali, Dios Iirica Jesús ìwali nacái. **23** Iná cawinácaalí yáamàa Dios Iiri Jesús, yá nacái yáamàaca Yáaniri Dios. Quéwa yái yeebáidéerica Jesús ìwali, yá nacái yeebáidacata Yáaniri Dios ìwali.

24 Mamáalàacatacué peebáidaca ìwali yái tàacáisi idéericuécá iyaca piwàwalicu dàalanama, yái idéericatécué péemíaca quéecha. Iná càicacaalícué pimànica, yácué piyaca Iiri yáapicha, Yáaniri Dios yáapicha nacái. **25** Jesucristo idécaté imàacaca itàacáiwá walí, yàanápíná walí yái wacáuca càmiirica imáalàawa.

26 Iná nutànàacué pírí nucàlidacaténaqué pírí nàwali níái abénaméeyéi iwàwéeyéica iméeràidacuéca pía. **27** Quéwa píacué, idéeyéi Jesucristo yàaca irí Espíritu Santo, yá nacái iyacuéca piwàwalicu. Iná ìwaliise, càmita iwàwacutá áibanái yéewáidacuéca pía ìwali yái tàacáisi báisiirica. Yáacáináta Espíritu Santo yái imàacapínacué pialíacawa macái wawàsi ìwali, càmiirita chìwáita. Iná pìyacué Cristo yáapicha càide iyúwacué Espíritu Santo idéená yéewáidacuéca pía.

28 Iná píacué, nuiquéeyéica nuénibenái iyúwa, siùcade, iwàwacutácué pìyaca dàalanama Cristo yáapicha, yàasu èericáiná yàanàaca àniawa. Yá wacùacani matuíbanáita, ipíchaná báica wawènúacawa íicha yáacúalìcu.

29 Idécué pialíacawa Jesucristo imànica macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná. Quéwa iwàwa-cutácué nacái pialíacawa, macáita níái imàníyéica càide iyúwa Dios iwàwáaná, níacata Dios yéenibeca.

Dios yéenibenái

3 **1** Piicácué yái cáinináaná máini Wáaniri Dios iicáca wía, íná yéewa Dios yéenibe náimaca wàwali. Báisíta Dios yéenibeca wía. Quéwa níái èeri mìnánáica càmita náalía Dios yéenibeca wía, càmicáináta nacái náalíawa Dios ìwali. **2** Nuénánái, cáininéeyéi nuicáca, siùcade, idéca Dios yéenibeca wía. Quéwa càmitàacá yàasáida walí càinápínacaalí wai-cácanáwa wapíchaléwa. Quéwa yàasu èeri Cristo yàanàaca àniawa irìculé èeriquéi, yá waicápinácani càitáde iyúwa iicácanáwa. Iná càipínáta iicácanáwa waicácani, càitáde iyúwata iicácanáwa báisíta. **3** Iná yái icuèrica Cristo yàanàaca, iwàwacutá icùaca yáawawa dée-cuta bayáwanási íicha, càide iyúwa camíiná Cristo imàni ibáyawanáwa.

4 Iná cawinácaalí imàni ibáyawanáwa abémáidata, yá càmicáináta iwàwa yeebáidaca càide iyúwa Dios yàasu ley íimáaná. Yácaínái imàníirica ibáyawanáwa, yàacawa Dios yàasu ley íipunita. **5** Idécué pialíacawa Jesucristo yàanàacaalíte irìculé èeriquéi, yàanàacaté yee-dáca wáicha wabáyawaná, yái

canéerica ibáyawaná. **6** Iná cawinácaalí ìya Jesucristo yáapicha, yá càmita imàni ibáyawanáwa mamáalàacata. Quéwa yái imàníirica ibáyawanáwa abémáidata, càmitàacá idé yáalía yéemíaca Jesús iináwaná ìwali, yá nacái càmita yáalíacawa ìwali.

7 Píacué nuiquéeyéica nuénibenái iyúwa, picácué pimàaca áibanái imèniadaca pía. Yái imàníirica cayábéeri áibanái irí, Dios iicácani càide iyúwa yái ìyéerica machacàníiri iyú ipíchalé, càide iyúwa Jesucristo ìyáaná machacàníiri iyú. **8** Quéwa cawinácaalí imàni ibáyawanáwa abémáidata, yácata Camèniadacáiri yàasu wenàiwica, yácaínáta imàníiri ibáyawanáwa abémáidata ipíchawáisetatè ìyaca yá èeriquéi. Iná yéewa Dios ibànùacaté Iiri Jesucristowa, irìculé èeriquéi, imáalàidacaténá yái Camèniadacáiri iwàwéerica imànica walí. **9** Yái idéerica Dios ìirica, càmita imàni ibáyawanáwa mamáalàacata, idécáiná idèniaca iwàwalicuwa yái icáuca wàlì-sàì Dios yèerica irí. Iná càmita yéewa imànica ibáyawanáwa mamáalàacata, idécáiná Dios ìiricani. **10** Iyaca abéeri wawàsi yéewacaténá wáalíaca waicáca níái Dios yéenibeca, níái nacái Camèniadacáiri yàasunái wenàiwicaca. Macáita níái camíiyéica imàni cayábéeri áibanái irí, camíiyéica nacái cáininá iicáca

áibanái wenàiwica, càmita Dios yéenibe nía.

11 Yácata tàacáisi idàbéerité péemiacuéca yái: Iwàwacutá cáinináca waicáyacacawa.*

12 Iná càmita iwàwacutá càica wáiwitáisede iyúwaté Caín, yái Camèniadacáiri yàasu wenàiwicacaté. Ináté yéewa inúaca yéenàsàiriwa.* ¿Cánaté yéewa inúacani? Báawacáináté íiwitáise, yá nacái imànírica. Quéwa yái yéenàsàiri Abel, cayábéerité íiwitáise, yá nacái wawàsi imàníricaté, yáawami cayábéerita.

13 Nuénánái, picácué picaluadawa báawacaalícué èeri minanái iicáca pía. **14** Siùcade, idéca wáalíacawa càmita wàya quirínama càide iyúwa yéetéeyéimiwa, idécáiná wadèniaca wacáuca càníiri imáalàawa. Iná yéewa cáinináca waicáca níái wéenánáica Jesús ìwalíisená. Yái càníirica cáininá iicáca yéenánáiwa iyaca nacái mamáalàacata yéetácáisi irìcu. **15** Yái báawéerica iicáca yéenàsàiriwa, càicáaníde iyúwa yái inuérica wenàiwica. Yá nacái píalíacucawa, yái inuérica wenàiwica, càmita yéewa idèniaca icáuca càníiri imáalàawa.

16 Idéca wáalíacawa ìwali yái cáinináanacaté Jesucristo iicáca wía, imàacacáináté yáawawa nanúacani wàwalíná. Néese wía, yá nacái iwàwacutáca màulenáca

wía wamàacáanápíná wacáuca wàwalíná, níái wéenánáica Cristo ìwalíisená. **17** Cawinácaalí càasuíri irìcu èeriquéi, éwita iicáca abéeri yéenàsàiri imáapùaca wawàsi, yá càmita iwàwa iyúudàacani, yá ichìwacata yái íimáanáca Dios imàacáanácasa cáinináca iicáca áibanái. **18** Píacué, nuiquéeyéica nuénibenái iyúwa, cáininácaalí waicáca áibanái, quéwa càmita iwàwacutá abéeri watàacái iyúcata. Cáininácaalí waicáca nía, yá iwàwacutá wayúudàaca nía wawàsi iyú, wáasáidacaténá nalí cáinináca waicáca nía báisíta.

19 Iná càicaalí wamànica, yásí wáalíaca weebáidaca báisíta yái tàacáisi báisiirica. Yá nacái matuíbanáipínáca wàasu wawàsi Dios yáapicha. **20** Wáiwitáise éwisèimi icháawàacaalí wía mamáalàacata, ìwalíise yái wabáyawanámi wamàníiricaté quéecha, idéericaté Dios imàacaca iwàwawa íicha, iwàwacutá wáalíaca manuírica yái Dios wáiwitáise éwisèimi íicha. Yá nacái yáalíacawa macái wawàsi ìwalita.* **21** Píacué nuénánái, cáininéeyéica nuicáca, càmicaalí cabáyawaná waicáca wàwalíise yái bayáwanási wamàníiricaté, yásí wadèniaca wàasu wawàsiwa Dios yáapicha macàaluínináta. **22** Iná càinácaalíta wawàsica yái wasutá Dios íicha, yá yàapínáca walíni, wamànicáiná

càide iyúwa itàacái íimáaná, iyúwa nacái Dios iwàwáaná. **23** Iná yácata Dios ichùulièri wamànica yái: Iwàwacutá manuica wawàwa Dios Iiri Jesucristo iwéré. Iwàwacutá nacái cáinináca waicáyacacawa càide iyúwa ichùulianá wamànica. **24** Yái imàníirica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yácata iyéeri Dios yáapicha, yá nacái Dios iyaca yáapicha. ¿Càiná yéewaná wáaliaca Dios iyaca wáapicha? Iwalíise yái Espíritu Santo yèericaté walí.*

Dios yàasu Espíritu, Cristo yùuwide yàasu espíritu nacái

4 **1** Nuénánái, cáininéeyéi nuicáca, picácué peebáida natàacái níái, wadèniaca Dios yàasu Espíritu Santo, íiméeyéica. Quéecha iwàwacutácué píalimáidaca piicáwa nía cayába, píaliacaténácué báisícata itàaníca Dios íipidená iwali, idécáiná madécaná profetanái cachìwéeyéi imusúacawa cháí èeri iricu. **2** Càinácaalí yéewáaná wáaliaca nàwali níái idènièyéica Dios yàasu Espíritu. Yái wenàiwica càirica íimaca: “Jesucristo yàanàacaté báisíta càide iyúwa abéeri wenàiwica aléi èeri iriculé”, yá yácata idènièri Dios yàasu Espíritu. **3** Quéwa yái wenàiwica càirica íimaca: “Càmita báisíta Jesucristo yàanàacaté càide iyúwa abéeri wenàiwica aléi èeri iriculé”, yá càmita Dios yàasu

wenàiwicani. Yácata nacái Cristo yùuwide, yái idéericuéca péemíaca iináwaná yàanàapináca. Siùcade, idéca iyaca cháí èeri iricu.

4 Píacué nuiquéeyéi nuénibenái iyúwa, Dios yàasunái wenàiwicacuéca pía. Iná yéewa idécué pimawèniadaca níái cachìwéeyéica, cachàiníiricáiná yái iyéericuéca piwàwalìcu, íicha yái iyéerica cháí èeri iricu. **5** Níái cachìwéeyéica, níacata wenàiwica càmíiyéi yeebáida Dios. Iná yái tàacáisi néewáidéerica èeri mìnánái íiwitáisevani. Yá nacái èeri mìnánái yéemíaca nalí yái néewáidéerica nía iyú. **6** Quéwa wía, Dios yàasunái wenàiwica. Iná yái yáaliéricawa Dios iwali, yéemíaca walí yái tàacáisi wéewáidéerica. Quéwa yái càmíirica Dios yàasu wenàiwica, càmita yéemíaca walí yái tàacáisi wéewáidéerica. Iná iwaliise, yá yéewaca wáaliacawa waicáca yái wenàiwica itàaníirica Espíritu báisíiri iyú, yá nacái itàaníirica espíritu cachìwéeri iyú.

Dioscata yàabàliná yái cáininánáca waicáyacacawa

7 Nuénánái cáininéeyéi nuicáca, iwàwacutá cáininácuéca waicáyacacawa áibanái yáapicha, Dioscáináta yái imàaca cáinináanáca waicáyacacawa, yáta nacái yéewáida wía iwali. Yái cáininéerica iicáca áibanái, yácata

Dios liri, yá nacái yáaliacawa Dios íiwitáise ìwali. **8** Yái càmíirica cáininá iicáca áibanái, càmitàacá idé yáaliacawa Dios íiwitáise ìwali, Dioscáináta yái cáininéerica iicáca wenàiwica. **9** ¿Càiná yéewáaná wáaliaca cáininánáca Dios iicáca wía? Ibànùacáináte walí yái liri abéerisàiricawa aléi èeri iriculé, yéewacaténá wadèniaca wacáuca càmíiri imáalàawa ìwalíisená. **10** Càica ìyáaná yái cáininánáca Dios iicáca wía. Càmita wía, yái cáininá iicáca Dios quéecha. Yácata Dios, yái cáininá iicáca wía. Ináté yéewa ibànùaca walí liriwa, yéetátaténáwa wáichawalíiná, ipáyaidacaténá icáuca iyúwa wabáyawaná Dios irí, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwa wabáyawaná íicha.

11 Nuénánái cáininéeyéi nuicáca, íná càicaalí iicácanáwa cáinináca Dios iicáca wía, yá nacái iwàwa-cutáca cáininácata waicáyacacawa áibanái yáapicha. **12** Canácata wenàiwicaquéi idéeri iicáca Dios ituí iyúwa, canásíwata. Quéwa cáininácaalí waicáyacacawa áibanái yáapicha, yásí yéewa waicáca Dios íiwitáise ìyaca wáapicha. Iná Dios ìyacáiná wáapicha, yá wáasáidaca cáinináca waicáca áibanái.

13 Yá wáaliaca wàyaca Dios yáapicha, yá nacái ìyaca wáapicha, idécáináte yàaca walí yàasu Espíritu Santo wawàwaliculé. **14** Iná wía, waicácaténi watuí

iyúwa. Iná yéewa wacàlidaca íináwaná ìwali. Yácata Wáaniri Dios yái ibànùacaté walí liriwa aléi èeri iriculé, ichúuliadacaténá wenàiwicanái yùuwichàacáisi íicha. **15** Cawinácaalí icàlida inùma iyúwa wenàiwica irí, Dios Iirica yái Jesús, yácata Dios ìyéeri yáapicha, yá nacái ìyaca Dios yáapicha. **16** Iná yéewa wáaliacawa ìwali, weebáidaca nacái cáinináca Dios iicáca wía, Dioscáináta cáininá iicáca wenàiwica. Yái cáininéerica iicáca áibanái, yácata ìyéeri Dios yáapicha, yá nacái Dios ìyaca yáapicha. **17** Iná idécáiná cáinináca waicáyacacawa, yásí idéca wéewáanáca wamànicani, ipíchaná cáaluca wáasáidaca wíawawa Dios ipíchalé, yàasu èeripiná yùuwichàidaca macáita níai èeri mìnánái. Iná càide iyúwaté iicácanáwa Jesús ìyaca, yá nacái càicata iicácanáwa wàyaca cháí èeri iricu. **18** Yái cáininéerica iicáca áibanái, càmìta cáaluni. Iná idécaalí béeyéica wáiwitáise ìwali yái cáinináanáca waicáca áibanái, yá càmìta cáalu wía náicha. Yái cáaluírìca iicáca yáawawa Dios yùuwichàidacani, yá càmìcáinátàacá idé idàwinàacawa ìwali yái cáinináanáca Dios iicáca yái asìalica.

19 Cáinináca waicáca Dios, quéwa yácáináta idàbaté cáinináca iicáca wía. **20** Iná cawinácaalí càì íimaca: “Núa, cáininéeri iicáca Dios”, quéwa báawacaalí iicáca yéenasàiriwa, yá cachìwacani.

Iná yái càmfirica cáininá iicáca yéenàsàiriwa, iiquéerica ituí iyúwa, càmita yéewa cáinináca iicáca Dios, yái càmfirica idé iicáca ituí iyúwa.

21 Iná yáca Jesucristo ichùulièri wamànica yái: Yái cáininéerica iicáca Dios, iwàwacutá nacái cáinináca iicáca yéenàsàiriwa, Jesús ìwalíisená.

Weebáidacaalí Jesús, yá wamawèniadaca èeri íiwitáise

5 **1** Cawinácaalí manuí iwàwa Jesús iwéré yái Cristoca, yá yácata idéeri Dios ìirica. Yái cáininéerica iicáca Wáaniri Dios, yá nacái iwàwacutá cáinináca iicáca níái yéenibeca. **2** Cáininácaalí waicáca Dios, yá wamànica càide iyúwa ichùulianá wía. Yá nacái wáalíaca cáinináca waicáca níái Dios yéenibenáica. **3** Iná báisí-caalí cáinináca waicáca Dios, yá iwàwacutá wamànica yái ichùulíerica wamànica. Yá nacái càmita máiní càulenáca yái ichùulièrica wamànica. **4** Iná yái idéerica Dios ìirica, yáalimáca imawèniadaca íichawa yái èeri íiwitáise báawéerica. Iná manuícaalí wawàwa Jesús iwéré, yásí wáalimáca wamawèniadaca wáichawa yái èeri íiwitáise báawéerica. **5** Yái yeebáidéerica Dios ìirica Jesús, yácata yáaliméeri imawèniadaca íichawa báawéeri, yái iyéerica cháí èeri irìcu.

Espíritu Santo icàlidaca Jesús iináwaná ìwali

6 Yácata Jesucristo, yái yàanèericaaté chènuniise iriculé èeriquéi, yáté Juan Bautista ibautizácani úni yáaculé. Néese yéetácaalítéwa, yáté yúucaca íiranáwa cruz ìwali. Yá nacái Espíritu Santo icàlidacaté walí iináwaná ìwali, báisícata Dios ìirica yái Jesús. Yái Espírituca, yácata càmfiri ichìwáida wía. **7** Nàyaca máisiba níái icàlidéeyéica walí Jesús iináwaná ìwali báisíta: **8** Espíritu, úni, iráí nacái. Quéwa níái máisibaca, abédanamacata nacàlidaca iináwaná ìwali báisíta.^b **9** Aibaalí weebáida báisícata yái wenàiwicanái itàacáica, nacàlidacaalí walí wawàsi ìwali, yái náaliéricawa ìwali. Máiní yáawanái iwàwacutá weebáidaca yái Dios icàlidéerica walí ìwali, yácaínáta Dios yái càì icàlidaca walí Ìiri iináwaná ìwaliwa. **10** Iná yái wenàiwica yeebáidéerica Dios ìirica yái Jesús, yá yeebáidaca báisícata yái wawàsi càirica Dios icàlidaca ìwali. Quéwa yái càmfirica yeebáida Dios, yá iyúunáidaca cachìwaca Dios, càmicáiná yeebáida yái tàacáisi Dios icàlidéerica walí Ìiri iináwaná ìwaliwa. **11** Iná, yácata Dios icàlidéeri walí ìwali tàacáisiquéi: Dios idéca yàaca walí wacáuca càmfiri

^b 5.8 Níái versículonái 7, 8, canáca nía nalicu níái cuyàlutanái, quéechéeyéicaté natànàaca, éwisèimicaté quiríta áibanái íicha.

imáalàawa. Quéwa yái wacáuca camíirica imáalàawa, yéewa wadèniacani Dios liri ìwaliisenáta.

12 Iná yái iyéerica Dios liri yáapicha, idèniaca icáuca camíiri imáalàawa. Yái camíirica ìya Dios liri yáapicha, camita idèniaca icáuca camíiri imáalàawa.

Wáaliacawa ìwali yái wacáuca camíirica imáalàawa

13 Nutànàacué pirí yái cuyàlutaca, píacué yeebáidéeyéica ìwali yái Dios lirica, yéewacaténacué píaliacawa idéca pidèniacuéca picáuca camíiri imáalàawa. **14** Yá nacái idéca manuica wawàwa Dios iwéré. Iná wasutácaalí íicha yái wamáapuèrica càide iyúwa iwàwáaná, yásí imànica walí càide iyúwa wasutáaná íicha.

15 Iná wáaliacaalí imànica walí càide iyúwa wasutáaná íicha, càinácaalíta wawàsica yái wasutá íicha, yá wáaliaca yàapináca walí báisíta yái wasutéerica íicha.

16 Cawinácaalí iicá abéeri wénásàiri imànica ibáyawanáwa, yái bayáwanási camíiripináca Dios imàaca yéetácawa ìwalíise càiripináta, yá iwàwacutá itàanáca Dios yáapicha ìwali, imàacacaténáca cáucani. Yá quéwa càì núumaca ìwali, yái bayáwanási camíirica Dios imàaca wenàiwica yéetácawa ìwalíise càiripináta.

Iyacáiná bayáwanási yái Dios yúuwichàidéeripináca ìwalíise wenàiwica càiripináta. Yásí camita yéewa watàanáca yáapicha ìwali.

17 Macáita yái báawéeri wawàsi wenàiwica imàníirica, macáita bayáwanásicani. Quéwa iyaca nacái yái bayáwanási camíirica Dios imàaca wenàiwica yéetácawa ìwalíise càiripináta.

18 Idéca wáaliacawa macáita yái idéerica Dios ìirica, yá camita quirínama imàni ibáyawanáwa néeninamata, Dios liri Jesucristo icùacáináni báawéeri íicha. Yá nacái canácata yéewaná Camèniadacáiri imànica irí báawéeri. **19** Wía yeebáidéeyéica Dios, wáaliacawa yàasunái wenàiwicaca wía, éwita èeri mìnánái iyaca macáita Camèniadacáiri ichàini yáawibàa. **20** Wáaliacawa nacái Dios liri yàanàcaté iriculé èeriquéi, yàacaténá walí yáaliacáisi, yéewacaténá wáaliacawa ìwali yái Dios báisíirica. Siùcade, idéca wàyaca liri Jesucristo yáapicha. Iná yácata báisíiri Diosca yái, yácata nacái yèerica walí wacáuca camíiri imáalàawa.

21 Píacué, nuiquéeyéica nuénibenái iyúwa, picuacué píawawa náicha níái wawàsinái iwàwéeyéica iyaca piwàwalicu, Dios báisíiri íicha. Càicawani.

2 JUAN

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

¿Càinápínaté irí itànàa yái cuyàlutaca?

“Itànàacaté nálí cuyàluta níái ìwaquéeyéicatéwa abécatáita, níái wéenánái yeebáidéeyéicaté Jesús, níái apóstol Juan iicácalénáica.”

¿Cánaté itànàa yái cuyàlutaca?

“Ichùnìacaténaté nálí wawàsi níái yeebáidéeyéica Jesús, ìwali yái náipunitáidáanacaté cayába, needáanacaté nacái nàataléwa cayába níái yèepuníiyéicaté icàlidaca Dios itàacái, cachìwéeyéicaté.”

Cuyàluta icàlidéeri walí ìwali:

Wamànicaalí machacànita càide iyúwa tàacáisi báisíiri íimáaná, yá áibacata iicácanáwa íicha yái namàníirica níái cachìwéeyéica.

Versículo máiníiri cawènica:

2 Juan versículo 9

Tàacáisi máiníiri cawènica:

“Tàacáisi báisíiri.”

2 JUAN

Nuwàwalicué pía

1 1 Núa, anciano Juan, nutànàacué pirí cuyàluta, pía-cué idéeyéicaté Dios iníwàaca yàasunái wenàiwicawa yeebáidée-yéica Jesús,^a cáininéeyéica nuicáca báisíta. Quéwa càmita núa abéerita cáininácué iicáca pía. Macáita nacái níái idéeyéicaté yáaliacawa tàacáisi báisíiri ìwali. **2** Cáininácué wai-cáca pía ìwalíise yái tàacáisi báisíiri iyéerica wawàwalicu, iyéerica nacái wawàwalicu càiripináta.

3 Nusutá Wáaniri Dios íicha, Iiri Jesucristo íicha nacái, namànicaténácué pirí cayábéeri mawènitá, naicácaténácué pipùalé cáininéeri iyú, matuíbanáicaténá nacái namànicuéca piwàwa, namàacacaténácué pitàaníca báisíiri iyú píapichawáaca, cáininéeri iyú nacái.

4 Casíimáicaté nuwàwa manuísíwata, yàasu èerité nùanàayacacawa abénaméeyéi péená yáapichacué, iyéeyéicaté machacànita càide iyúwa tàacáisi báisíiri íimáaná, càide iyúwa Wáaniri ichùulianá wàyaca.

5 Siùcade, nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata. Iwàwa-cutácué cáinináca waicáyacacawa áibanái yáapicha.* Quéwa càmita nutànàacué pirí wàlisài chùulia-cáisi ìwali. Yátacué nutànàa pirí ìwali, yái idàbéericaté péemiácuéca ìwali bàalutité. **6** Iná báisícaalí cáinináca waicáca Dios, nía nacái wenàiwicaca, yá idéca wamànica càide iyúwa itàacái íimáaná. Iná, yácaté Dios ichùulièri wamànica yái: Iwàwacutá cáinináca waicáyacacawa áibanái wenàiwica yáapicha, càide iyúwaté idéenácué péemiaca ìwali quéecha, idàbacaalíté pèepunícuécawa yáapicha.

7 Siùcade, nàyaca madécaná cachìwéeyéi cháí èeri iricu. Níái càmiíyéica yeebáida Jesús yàanàacaté càide iyúwa abéeri wenàiwica. Iná níái càiyéica yéewáidaca, níacata cachìwéeyéi, níacata nacái Jesucristo yùuwidenái. **8** Cayábacué píicha, ipíchanácué yúucacawa píicha yái píibaidacalé iwènica, iwèni nacái yái wéewáidéerica. Pichàiniadacuéwa, yéewacaténá

a 1.1 Uái inanái, íimáaná: (iglesia) Jesús ìwacáidéeyéi. Uénibenái, íimáaná: macáita níái yeebáidéeyéica Jesús. (Pilée versículo 13; 1 P. 5.13).

1.5 Jn. 13.34; 15.12,17.

peedácuéca piríwa macáita yái piwènicawa. **9** Cawinácaalí iwènúawa méetàuculé íicha yái Cristo yéewáidéerica wía ìwali, yá nacái càmita yeebáida ìwali quirínama, yá càmicáináta idé iyaca Dios yáapicha. Quéwa yái iyéerica càide iyúwa Cristo yéewáidáaná, yásí iyéeri Dios yáapicha, Iiri yáapicha nacái. **10** Iná áibacaalí yàanàacué pìatalé, yái càmíirica yéewáida machacànita yái Jesús yéewáidéerica wía ìwali, picácué peedá picapèe irìculéwani. Picácué nacái píima irí: “Cayába pìanàaca nùatalé.” **11** Yái cayába pìanàaca nùatalé, íiméerica cachìwéeyéi irí, imàaquéerica nacái nawàlùacawa icapèe irìculé, yá

imànica iyaca náapicha báawéeri càide iyúwa namàníiná.

Nùapinácué pìataléwa

12 Ewita nudèniaca madécaná wawàsinái níai nuwàwéeyéica nucàlidacuéca pirí ìwali cuyàluta iricutatá, quéwa càmita nuwàwa nutànàaca pirí nía cuyàluta irìcu, nuwàwacáiná nupáchiacuéca pía, nutàanícaténáca píapicha núawáisewata, yéewacaténá casíimáica wawàwa wáapicha-wáaca macáita.

13 Nawàwalicué pía, níai áibanái wéenánái, ìwaquéeyéicawa nacái Dios íipidená ìwali, iníwèeyéica nacái, nawàwalicué pía macáita. Càicawani.

3 JUAN

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

¿Càináté irí itànàa yái cuyàlutaca?

Itànàacaté yái cuyàlutaca Gayo irí, yái Gayo griegonái ípidená máinírité náalíacawa ìwali néenialí èerité.

Itànàacaté Gayo irí càide iyúwa máiníiri cáinináca apóstol Juan iicácaté.
3 Juan versículonái: 1, 2, 5, 11.

Cuyàluta icàlidéeri walí ìwali:

Yái yeebáidéerica Dios ìwali báisíta, imànipínacata càide iyúwa tàacáisi báisíiri ímáaná. Yá nacái iicápináca áibanái wenàiwica ipùalé, imànipiná nacái nalí cayábéeri.

Versículo máiníiri cawènica:

3 Juan versículo 4.

Tàacáisinái máiníiyéi cawènica:

Níacaté máiníiyéi itàaníca ìwali níai: Tàacáisi báisíiri. Iwàwacutá wàyaca cayába càide iyú Dios iwàwáaná. Iwàwacutá wamànica cayábéeri áibanái irí. Iwàwacutá nacái wacùaca wíawawa báawéeri íicha.

Cuyàluta iicácanáwa:

Apóstol Juan yáasáidacaté íiwitáise iicácanáwa áibanái yáapicha.

3 JUAN

Nuwàwalicué pía

1 1 Núa anciano Juan, nutànàa pírí cuyàluta, pía nuénàsàiri Gayo,* cáininéerica nuicáca.

2 Nuénàsàiri, cáininéeri nuicáca, nutàaníca Dios yáapicha pìwali cayábacaténá pìasu wawàsica yàacawa macáita, càmicaténá cáuláica pía, pìyacaténá nacái cayába abémáidata Dios yáapicha. 3 Casíimáicaté nuwàwa manuísíwata, nàanàacaalíté napáchiaca níái abénaméeyéi wéénánáica Cristo ìwalíisená. Yá nacái nacàlidacaté nuli piináwaná, pìyacaté machacànita ìwali yái tàacáisi báisiirica. Yá nacái pimànicaté càide iyúwa íimáaná. 4 Imanùbacata nuémíaca naináwaná, nèepunícawa machacànita tàacáisi báisiiri ìwali, níái nuiquéeyéica càide iyúwa nuénibenáíwa. Yásí isíimáidaca nuwàwa manuísíwata macái wawàsi íichata.

5 Nuénàsàiri, cáininéeri nuicáca, cayábéeri íibai-dacalésica yái pimàni pìyaca, piicácáiná napùalé níái áibanái yèepuníiyéica icàlidaca yái tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná

ìwali, éwita càmita pialíawa nàwali. 6 Iná níái piiquéeyéicaté ipùalé, nacàlidacaté piináwaná nalí níái ìwaquéeyéicawa Jesús íipidená ìwali, cáininácaté piicáca áibanái. Iná nàanàacaalí pìatalé àniawa, yá piicáca napùalé ìwali yái wawàsi nawàwacutéerica, ipí-chaca nàacawa áibàalé àniawa. Quéwa pimànini casíimáiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná.

7 Iná nàacatéwa nèepunícáténá nacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. Quéwa càmita needá náicha wawàsi níái càmiíyéica yeebáida Jesús. 8 Iná wía yeebáidéeyéica Jesús, iwàwacutá waicáca napùalé ìwali yái wawàsi namáapuèrica, yéewacaténá wáibaidaca náapicha abédanamata ìwali yái tàacáisi báisiirica.

Diótréfes ibàlùacawa náipunita

9 Quéechatéca nutànàa nalí abéeri cuyàluta, níái ìwaquéeyéicawa Jesús íipidená ìwali, níái iyéeyéica Gayo iyacàle iricu. Quéwa càmita Diótréfes iwàwa yeebáidaca càide iyúwa wáimáaná, máinicáiná iwàwaca náiwitápucani, níái ìwaquéeyéicawa Jesús íipidená ìwali. 10 Iná

nùapinácaaliwa aléera, yási
 nùalàapinàcani, ìwalíise macáita
 yái báawéeri wawàsi imàníirica.
 Yèepuníca itàaníca wàwali chìwái.
 Yá nacái càmita yeedáca yàataléwa
 níái wéenánáica Cristo ìwalíisená,
 yàanèeyéicaté néré. Càmita nacái
 ibatàa áibanái iyúudàaca nía. Iná
 níái iwàwéeyéica iyúudàaca nía,
 yá Diótfes imusúadaca nía síisài
 nàwacáidacatáicawa Jesús íipidená
 ìwali, nawàwacáiná nayúudàaca
 nía.

Cayábaca Demetrio iináwaná

11 Nuénásàiri, cáininéeri
 nuicáca, picá pimàni báawéeri
 wawàsica iyúwa namàníiná níái
 áibanái. Yáta pimàni yái cayábéeri
 wawàsica. Yái imàníirica cayá-
 béeri wawàsica, yácata Dios yàasu
 wenàiwica. Quéwa yái imàníirica
 báawéeri yáasáidaca càmitàacá idé
 yáaliacawa Dios ìwali.

12 Níái ìwaquéeyéicawa Jesús
 íipidená ìwali, macáita náimaca

yái Demetrio, cayábéeri íiwitáise,
 ìyacáiná machacàníiri iyú càide
 iyúwa tàacáisi báisíiri íimáaná.
 Càita nacái wacàlidaca iináwaná
 ìwali cayába. Yá nacái pialía-
 cuécawa báisícata yái càináca
 wáimaca ìwali.

Nuwàwa nùacawa pìatalé mesúnamáita

13 Iyaca nulí madécaná
 wawàsi nuwàwéeri nutàaníca
 píapicha ìwali. Quéwa càmita
 nuwàwa nutànàaca pírí nía cuyà-
 luta iricu. **14** Nuwàwaca nùaca
 nupáchiacuéca pía mesúnamáita.
 Néese idécanáami nùanàaca
 pìatalé, yási nutàaníca píapicha
 núawáisewata.

15 Nuwàwaca matuíbanáica
 Dios imànicuéca piwàwa. Macáita
 níái piicácalénái ìyéeyéica
 wáapicha cháí, nawàwalicué
 pía. Nuwàwali macáita níái
 nuicácalénáica náalimáwanama,
 níái ìyéeyéica píapicha aléera.

JUDAS

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

“Judas yáasáida walí ìwali yái iwàwacutáanáca watàanáca macàaluínináta ípunita yái náináidáanáca nái áibanáca, ìwalíise yái manuínáca wawàwa Jesús iwéré.”

Yái Judas, yácataté cáminá Jacobo yéenasàiri, Wáiwacali yéenasàiricaté nacái. Jud. 1; Mt. 13.55; Mr. 6.3.

Camuí itànèerité irícu cuyàluta:

Cáminaté itànàacani chábade camuí 67 o 68 néenibàa, asáica idenáamité Cristo.

¿Càinaté irí itànàa yái cuyàlutaca?

Nalípinaté nái iicácalénái yeebáidéeyéicaté Jesús, iyéeyéicaté áibanái cáli néenibàa. Jud. 3.

¿Cánaté itànàa yái cuyàlutaca?

Yàlàacaténá nái yeebáidéeyéica Jesús, náicha nái cachìwéeyéi yéewáidéeyéica méetàuculé Dios itàacái ícha.

Isutácaténá nacái náicha wawàsi, nái iléeyéipinácaté yàasu cuyàluta, natàanícáténá cachàini macàaluínináta áibanái ípunita ìwalíise yái manuínáca nawàwa Jesús iwéré, yái idéericaté nadèniaca nái Dios yàasunái wenàiwicaca. Judas 3.

Cuyàluta icàlidéeri walí ìwali:

Icàlidaca ìwali, yái iwàwacutáanáca wachàiniadacawa ìwali yái manuínáca wawàwa Jesús iwéré. Yá nacái iwàwacutá wabàlùacawa áibanái ípunita ìwalíise yái tàacáisi báisíri weebáidéerica, icàlidéerica walí tàacáisi cayábéeri Jesús iináwaná ìwali.

Versículonái máiníyúi cawènica:

Judas 3 o 24.

JUDAS

Nuwàwalicué pía

1 1 Núa Judas,* íibaidéeri Jesu-cristo yáapicha, núacata nacái Jacobo^a yéenàsàiri. Nutànàacué pirí, piacué cáininéeyéica Wáaniri Dios iicáca, imáidéeyéicaté nacái irípináwa Jesucristo icuèyéica nacái.

2 Nuwàwaca Dios iicácuéca pipùalé, matuíbanáicaténácué piwàwa, cáininácaténácué nacái piicáyacacawa manuísíwata.

Yéewáidéeyéi chìwái iwali

3 Nuénánái, cáininéeyéi nuicáca, máinícaté nuwàwaca nutànàacuéca pirí iwali yái wachúulianácawa yùuwichàacáisi íicha, yái wadènièrica wáalimáwanama. Quéwa siùcade, iwàwacutá nutànàacuéca pirí áiba wawàsi ìwalita. Nusutácué píicha wawàsi, píalàacué cachàini macàaluínináta níara cachiwéeyéica, piacué manuíyéica iwàwa Dios iwéré, yái Dios yèericatécué pirí abéeri yàawiriata, càiripináta, piacué yàasunái wenàiwicaca. **4** Idécáiná

abénaméeyéi asianái iwàlùacawa pèewirécué ibàacanéri iyú, níái idéeyéicaté Dios itàacái icàlidaca ìwali, Dios yùuwichàidapináca nía, asianái báawéeyéi íiwi-táise. Yá náimaca: “Càmita Dios yùuwichàida wía ìwalíise yái wawàsi wamàníirica wainá iyúwa, cáininácáiná iicáca wía.” Càmita neebáida abéericata yái Dios idènièrica ichàiniwa wawicáu macáita. Càmita nacái neebáida Jesucristoca, yái Wáiwacalica macáita.

5 Nuwàwacué piwàwalica abéeri wawàsi, yái idéericuéca píaliacawa iwali. Wáiwacali idécaté imusúadaca yàasunái wenàiwicawa Egipto* yàasu cáli íicha. Néese, yáté imáalàidaca wiúnamáiwaca níái cà míiyéicaté yeebáida ìwali.* **6** Piwàwalicué nacái níái ángelnái cà míiyéicaté iwàwa iyaca quirínama yàalu cayá-béeri iricuwa, nachùulìacatáicaté. Yá namàacacaté yái nàyacalé nàyacatáimicaté. Siùcade, Dios ida-cùaca nía cadena iyú càiripináta

a 1.1 Jacobo: íipidená nacái Santiago.

1.1 Mt. 13.55; Mr. 6.3. **1.5** Ex. 12.51. **1.5** Nm. 14.29-30.

catéeri iriculé, iwéréta yàanàaca yái èeri yùuwichàidacatáipináca nía quichái icalìsaniná yáaculé. **7** Càita nacái yàcalé Sodoma mìnánáimi, nía nacái Gomorra iyacàlená mìnánáimica, nía nacái yàcaléminái iyéeyéicaté nali mawiénibàa. Dios yùuwichàidacaté nía quichái iriculé càiripináta, namànicáinaté báawéeri nainá iyúwa. Àsianái imànicaté yáapichawáaca báawéeri nainá iyúwa, càitaté nacái inanái. Iná càitaté iicacánáwa yùuwichàidaca nía àniawa, iyúwataté yùuwichàidáaná níái ángelnáimica, yéewacaténá yàalàaca wáicha yái càiri wawàsica.

8 Iná càipináta nacái ichàbawawa nali níái àsianái iyéeyéicuéca píapicha, néewáidacáiná yái néemièricasa náamacani iricuíséwa, quéwa namànicaténáta báawéeri nainá iyúwa. Càmita nawàwa Dios icùaca ichàini iyúwa nawicáu chái èeri iricu. Yá nacái nacuísacáita báawéeri tàacáisi iyú níái ángelnáica, níái idènièyéica ichàiniwa chènuníise. **9** Yái Arcángel Miguel,* éwitaté

ángelnái íiwacalicani, càmitaté yáalimá icuísaca tàacáisi báawéeri iyú Camènìadacáiri, ipéliacaalíté yáapicha Moisés* ichéecami ìwaliise, íimacáitaté irí: “Núiwacalita yùuwichàida pía, ìwaliise yái Moisés ichéecami.”*^b **10** Quéwa níái àsianái cachìwéeyéica, natàanica báawanama nàwali níái càmiyéica náalimá néemiaca. Yá nàyaca càide iyúwa cuwèesiná càmiyéica íináidawa wawàsi ìwali. Iná yái wawàsi náalièricawa ìwali achúmana, yá yàapinácata namáalàawa iyú.^c

11 ;Catúulécánawacapináta Dios yùuwichàidaca nía! Níái wenàiwica iyéeyéica càide iyúwaté Caín* iyáaná, nawàwacáiná needáca naliwa palata, yá namànica nabáyawanáwa càide iyúwaté Balaam* imànínáté. Iná cachìwéeyéi imànicáiná ùuwicái Dios íipunita,* yá néetápinácawa méetàuculé Dios íicha càiripináta, càide iyúwaté Coré yéetáanátéwa.

12 Iná piicácué píichawa níái càiyéi wenàiwicaca, pìwacáida-caalícué péenánái yáapichawa

b 1.9 Bàaluité Moisés yéetácaalítéwa, yaté Camènìadacáiri ipéliaca Arcángel Miguel yáapicha, Moisés ichéecami ìwaliise. Quéwa Arcángel Miguelaté ibàlia yái Moisés ichéecamica. Quéwa canácata wenàiwicaquéi yáliériwa alénacaalíté ibàliani.

c 1.10 Níái càiyéi wenàiwicaca, níacata càmiyéi manu íwàwa quirínama Dios iwéré, canéeyéica irí Dios íiwitáise iwàwalícu, càmiyéicáwaca idé yeebáidaca Jesús. Iná canáca nawàwalícu Espíritu Santo, níacata yái càité yéewáidaca yái yéewáidáaná cachìwéerica méetàuculé Dios íicha.

1.9 Dn. 10.13,21; 12.1; Ap. 12.7. **1.9** Dt. 34.6. **1.9** Zac. 3.2. **1.11** Gn. 4.3-8.

1.11 Nm. 22.1-35. **1.11** Nm. 16.1-35.

piyáacaténacué, nayáacáiná
 nayáacaléwa píapichacué
 mabáiníináta, nacutáidaca wawàsi
 nalípinátawa. Càica níade iyúwa
 acalèenái canéeyéica yèewi unía,
 cáuli cachàiníiri ipuèyéica yàawa
 áibàalé. Iyúwa nacái àicunái
 mabáinéeyéi, màyacanéeyéica
 camuí ipùata, càyacanátáipináca
 níata. Iná càica níade iyúwa àicunái
 yéetéeyéimiwa pucháiba yàawiría,
 idécáiná nacacàaca nía càide iyúwa
 nacacàacaalí àicunái napìchu yáa-
 pichatawa.* **13** Càica nacái níade
 iyúwa lamá imàladàcaná icàli
 casaquèeri. Iná yácata nabáyawaná
 namàníiri mabáiníinánama
 wenàiwica yáacuésemi. Càica nacái
 níade iyúwa níái dùlupùtanái ipiè-
 yéicawa ráunamáita chènunibàa
 catéeri iriculé càiripináta.

14 Bàaluité yái Enoc, sietenacaté
 náiwitáaná imanùbaca níái Adán
 itaquénáinámica, icàlidacaté tàacáisi
 Dios néeséeri cachìwéeyéi ìwali,
 yùuwichàidáanápíná níái asíanái
 cachìwéeyéica. Càicaté ìimaca:

“;Péemi acué cayába!

Wáiwacali yàanàapínáca yàasu
 ángelnái mabáyawanéeyéi
 manùbasíwéeyéi
 yáapichawa,^d

15 icháawàacaténá
 náalimáwanama, níái

wenàiwicaca nabáyawaná
 ìwalíisewa,
 yùuwichàidacaténá nía
 ìwalíise macáita yái
 nacuísaanáca báawanama
 Dios ìipidená ìwali.”

16 Níái càiyéi wenàiwicaca,
 canácata wawàsiquéi cayábéeri
 naicáca. Yá nacái nàyaca natàaníca
 wenàiwica ìwali. Nawàwacáita
 namànica báawéeri nainá iyúwa,
 càide iyúwa nawàwáaná. Cayábaca
 naicáca níawawa áibanái íicha. Iná
 natàanícaalí cayába áibanái yáa-
 picha, quéwa needácaténáta nàasu.

Yàalàacáisi wàyacaténá machacàníiri iyú

17 Quéwa píacué nuénánáica,
 cáininéeyéica nuicáca, piwàwali-
 cué níái tàacáisinái Wáiwacali
 Jesucristo yàasu apóstolnái
 icàlidéeyéicatécué pírí. **18** Iná
 náimacatécué pírí néeninamata:
 “Eeri imáalàacaalíwa ìyaca, yá
 nàypínáca abénaméeyéi
 wenàiwica iicáaníyéipíná
 Dios iquíniná, imàníyéipíná
 càide iyúwa náiwitáise báa-
 wéeri iwàwáaná.”* **19** Níacata
 imàníyéicué pírí báawéeri,
 yéewacaténacué piseríaca píicha-
 wáaca. Namànica càide iyúwa
 náiwitáise cabáyawanéeri

d 1.14 Yái Enoc, yácata seisná náiwitáaná imanùbaca níái Adán itaquénáinámica.
 Quéwa Adán ìyacáiná yáawawa néeni, yá sietecaté nía Adán iyú.

1.12 2 P. 2.17; Pr. 25.14. **1.18** 2 P. 3.3.

iwàwáaná, èeri mìnanaícáiná nía. Yá nacái canáca nalí Espíritu Santo.

20 Quéwa piacué nuénánáica, cáininéeyéica nuicáca, pichàiniadacué piawáacawa, pìyacaténacué dàalanama ìwali yái manuínacuéca piwàwa Jesucristo iwéré. Pitàanícaalícué Dios yáa-picha, pimàacacué Espíritu Santo yéewáidaca pía, pitàanícaténacué càide iyúwa iwàwáaná. **21** Iná piacué iwàwacutéeyéi ìyaca mamáalàacata, pialíacáinácué idéca cáinináca Dios iicácuéca pía. Picùacué Wáiwacali Jesucristo yàanàaca, yéewacaténacué pidèniaca picáuca càmiirica imáalàawa.

22 Níái iyúunáidéeyéica wée-wáidaca chìwái ìwali, càide iyúwa cachìwéeyéi, piyúudàacué nía, neebáidacaténá báisiirica yái wéewáidéerica. **23** Níái áibanái iwà-wéeyéica yeebáidaca cachìwéeri yéewáidáaná, iwàwacutácué piyúudàaca nía mesúnamáita, ipíchaná nàacawa yùuwichàacáisi quichái

iriculé. Achúmacué piwàwa piicáca níái áibanáica. Quéwa báawacué piicáca yái bayáwanási namàníirica, yá nacái casacàanáca náiwitáise nàyaca.

Wàa Dios irí cayábéeri

24 Iná yái Dios yáaliméerica icùacuéca pía ichàini iyúwa, ipíchanacué pimànica báa-wéeri. Idèniacata nacái ichàiniwa imàacáanápínacué piwàlùacawa mabáyawanáta yáacúaliculé, cachùnicataléca icamaláana casíimáiri iyú. **25** Yái abéeri Dios báisiirica, cáaliacáirica nacái, yái ichúuliadéerica wía yùuwichàacáisi íicha, Jesucristo ìwalíisená. Yái yée-wéerica wàaca irí cayábéeri ichàini manuíri ìwalíise, ichùulìacáiná èeri irícu, icùacáiná wawicáu canánama, yáaliméerica nacái imànica wawàsi yàasu wawàsitawa, yácata wàa irí cayábéeri bàaluité, siùcade, àta càiripináta wapíchaléwa. Càicawani.

APOCALIPSIS

Icàlidacatái walí cuyàluta ìwali:

Apocalipsis yáasáidaca walí Jesús itàacái ìwali, càicaté ímaca: “¡Péemìacué, nùanàapínaca mesúnamáita!”

Yáasáidaca walí. “Jesús ìyaca càide iyúwa abéeri Cháwi Manuíri, iyúwa nacái abéeri Oveja wàlisài.” Ap.5.5-6.

Apocalipsis icàlidaca ìwali yái wawàsi ichàbéeripinácawa wapíchaléwa, quéwa yácata abéerita ìyaca cháí Wàlisài Testamento irìcu.

Icàlidaca nacái báinúaca wawàsi ìwali:

- 1) Icàlidaca yéenáiwánásinái iicácanáwa ìwali, yáamacanisi ìwali nacái.
- 2) Yáasáidaca Dios yàasu wenàiwica yùuwichàacawa mawènitá.
- 3) Icàlidaca nàwali níái wawàsinái ichàbéeyéipinácawa wapíchaléwa.
- 4) Waicáca Dios ichúuliadapínaca yàasunái wenàiwicawa, èeri ipíchaca imáalàacawa ìyaca.

Itànèerité cuyàluta:

Yácataté apóstol Juan, càicaté ímaca ìwaliwa. Ap. 1.1, 4, 9; 22.8.

Yácataté nacái itànàa, yái cuyàluta Juan, icàlidéericaté tàacáisi cayábéeri, Jesús iináwaná ìwali, níái nacái máisiba cuyàlutanái púubanaméeyéica.

Camuí itànèerité irìcu cuyàluta:

Itànàacaténí chábade camuí 95 o 96 néenibàa, asáica idénáamité Cristo.

Néenialíté, Roma yàasu reynái imànité yùuwidewa macáita, níái yeebáidée-yéica Jesús ìwali.

Máisiba reynái imànité nalí báawéeri níái yeebáidéeyéicaté Jesús Néenialí èerité:

- a)- Rey Nerón, yáté idàbéeri imànica nalí báawéeri.
- b)- Rey Domiciano, ichùuliacaté nàaca ímiétacaná càide iyúwa dios.
- c)- Rey Trajano, yáté namáalàidáaná imànica nalí báawéeri.

Natàtàacaté nía cruz ìwali, neemácaté nacái nía cáuta, nacànacaténá nayú càide iyúwa lámpara. Náucacaté nacái áibanái cháwinái ibànaliculé. Nachùuliacaté nacái nanúaca níawacatawa.

Síisàanaté itànàa yái cuyàlutaca:

Juan itànàacaténi, iwàwata Patmos íinatáise, presocaalíté ìyaca néré, 57 km, idècuni ìyaca Asia yàasu cáli idùlepi íicha.

Yá nérécaté, Dios yáasáida irí Cristo, yái Dios icáucaidéericaté yéetácáisi íicha, yàanàidéericaté nacái idaníbàawa chènuniré. Ap. 1.9.

¿Càinaté irípiná itànàa yái cuyàlutaca?

Itànàacaténi, nalípiná níai 7 iglesianái ìyéeyéicaté Asia yàasu cáli íinata, níacataté idàbéeyéi iléeca nía. Ap. 1.4.

Idàbàanaté máiní nàyaca cayába, Pedro itànàacaalíté nalí, Pablo nacái. Qué-waté 30 camuí idénáami, yáté càaliuculéca nàasu wawàsi Dios íicha.

¿Cánaté itànàa yái cuyàlutaca?

Ichàiniadacaténá nawàwa níai yeebáidéeyéica Jesús ìwali, náaliacaténá báisícata Dios yàasunái wenàiwicaca nía. Níai namàníyéicaté nàuwidewa, baa-wéeyéicaté nacái irí wawàsi.

Cuyàluta yéewáidéeri wía ìwali:

Yáasáidaca walí Jesucristo íiwitáise ìwali, yá nacái íibaidacalési imànírica ìyaca siùcade, yá nacái imàníripináca wapíchaléwa. Ap. 1.1.

Versículo máiníiri cawènica:

Ap. 1.7.

Yái cuyàluta Apocalipsis, yàacùacawa ibàliacawa nacái iyú, yái Jesucristo itàa-cái, càirica íimacade: “Nùanápináca mesúnamáita.” Ap. 1.1-8; 22.12-21.

APOCALIPSIS

Dios imàacaca Jesucristo yáasáidaca níai wawàsinái ichàbéeyéipinácawa

1 1 Yácata Dios yáasáida-catái, yái wawàsi idènièricaté

ibàacanéeri iyú wenàiwica íicha, yá imàacacaténi Jesucristo irí yáasáidacaténáni yàasunái wenàiwica iríwa níai wawàsinái ichàbéeyéipinácawa mesúnamáita.

Yá Jesucristo ibànùacaté yàasu
ángelwa imàacacaténá yàasu
wenàiwica Juan yáaliacawa ìwali.

2 Yá Juan icàlidacaté ìwali báisíta
macáita yái wawàsi iiquéericaté,
yá nacái Dios itàacáica icàlidacaté
nacái Jesucristo iináwaná ìwali.

3 Casímáirica yái ilée-
rica wenàiwica irí yái tàacáisi
ichàbéeripinácawa wapícha-
léwa. Casímáiyéica nacái
níái yéemièyéicani, nía nacái
imàníiyéica càide iyúwa ímáaná,
mawiénicáiná yéenáíwaná
yàanàaca ichàbacaténácawa càide
iyúwa ímáaná cuyàluta irìcu.

Juan itànàaca nalí níái siete iglesia néeséeyéica

4 Núa Juan, nutànàacué pirí
cuyàluta, píacué yeebáidéeyéica
Jesús, iyéeyéica siete yàcalénái irìcu,
Asia yàasu cáli íinata:

Nusutá Dios íicha píwalicué,
iicácaténacué pipualé mawènitá,
matuíbanáicaténá nacái imànica
piwàwacué yái Dios iyéerica bà-
luité, iyéerica wáapicha siùcade,
yàanèeripináca nacái àniawa.
Náicha nacái níái siete cáuyéica^a
iyéeyéica mawiénita Dios yàalu-
bái irí, **5** Jesucristo íicha nacái, yái
icàlidéerica machacànita càide
iyúwa tàacáisi báisíiri ímáaná,

yái idàbéericaté Dios icáucàidaca
yéetáními yèewíise, yái ichùulie-
rica nacái nawicáu canánama níái
reynái iyéeyéica cháí cáli íinata.

Yái cáininéerica iicáca wía,
ibèericaté nacái wáicha
wabáyawaná

íiraná iyúwa,

6 imàaquéeripináca nacái
reynáica wía

wacùacaténá yáapicha

wenàiwica,

imàaquéeripináca nacái

sacerdotenáica wía

wáibaidacaténá Yáaniri Dios

irípiná.*

¡Iná iríta wàa cayábéeri,

icùacacáiná ichàini iyúwa

macái iwicáu càiripináta!

Càicawani.

7 ¡Piicacué, Cristo yàanàapináca

àniawa acalée yèewi!*

Macáita wenàiwica

iicápinácani natuí iyúwa,

nía nacái isutéeyéicaté ibàlái

irìculé ùlibàna iyú;*

yá náicháanípináca macáita

níái wenàiwica íiwitáaná

iyéeyéica cháí èeri irìcu.

Iná báisíta, càipináca

ichàbacawa. Càicawani.*

8 Yái Dios Wáiwacali, cà-
caté íimaca: “Núacata yái

^a 1.4 Níái siete cáuyéica, itàaníca iyaca Espíritu Santo ìwali.

1.6 Ex. 19.6; Ap. 5.10. 1.7 Dn. 7.13; Mt. 24.30; Mr. 13.26; Lc. 21.27; 1 Ts. 4.17.

1.7 Zac. 12.10; Jn. 19.34,37. 1.7 Zac. 12.10; Jn. 19.34,37.

idàbáidéericaté macáita,
imáalàidéeripináca nacáini.
Nùyaca bàaluité, siùca nacáide,
nùanàapináca nacái àniawa.”*^b

Juan iicáca yái asìali Dios néeséerica

9 Núa Juan, péenàsàiricué, piaca-
wéerinácué nacái yùuwichàacawa,
idéerita nacái ìyaca píapicha-
cué cháí icùacatáica yàasunái
wenàiwicawa, ìidenièrita nacái
yùuwichàanáwa, wàyacáiná Cristo
yáapicha. Nùyaca iwàwata Patmos
ínata, numànicáiná càide iyúwa
Dios itàacái íimáaná, nucàlidacáiná
nacái Jesucristo iináwaná ìwali.

10 Abéeri domingo, yá Espí-
ritu Santo itécaté nuíwitaíse, yá
nuémiacaté nuínatawáisewa abéeri
wenàiwica isàna cachàiniwaca
càide iyúwa abéeri trompeta isàna.

11 Càirité íimacade:

“Pitànàa abéeri cuyàluta^c
ìwali yái piiquéerica. Néese, yá
pibànùacani nalí níái yeebái-
déeyéica Jesús ìwali ìyeyéica
siete yàcalénái irìcu, Asia yàasu
cáli íinata, níái: Efeso iyacàlená,
Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sar-
dis, Filadelfia, Laodicea iyacàlená
nacái.”

12 Néese, yá nuwènúacaté
nuicáidaca nuínataléwa nuicá-
caténá yái itàaníirica núapicha. Yá
nuicácaté siete lámpara yéetanánái
cáalanaméeyéi, níawami orota.

13 Iná bamuchúami nalí, níái
siete lámpara yéetanánáica,
yá nuicáca ibàlùacawa càiri
iicácanáwade iyúwa yái asìali Dios
néeséerica, ìwalíiri cáaléeri bàle-
sica yàabàli nérénaméeri yàanàaca,
idacuèri yùucutalicuwa abéeri
oro iwálumalená iyú. **14** Níái
íiwita ibáináca cabalèeyéi, cà-
yéi iicácanáwade iyúwa cabalèeri
sàwali ichùtaca, iyúwa nacái
casalíníiri isialená; níái ituíca, cà-
yéide iyúwa quichái ipèrù.

15 Níái yàabàlica càica níade
iyúwa nawáilàidéeri bronceca^d
namusúadéeri quichái irìcuíse, yá
mèlumèluca ìwalíise. Yái isànaca
cachàiníiri càiride iyúwa tiríri-
caalí úni isàna yùucùacawa
yàawaliculé. **16** Iná yéewápu
néesema, yá idènìaca siete dùlu-
pùtanái icáapi irìcuwa. Yái itàacái
imusuéricawa inùmalicuíse càiride
iyúwa machete caserùníiri
báipunitácanama. Yái inànìica
icànaca càide iyúwa èeri, icànacaalí
cachàini machacànicaalí ucùacawa.

b 1.8 Níái griegonái nàasu letra idàbacawa “Alfa” iyú, yá nacái imáalàacawa “Omega” iyú.

c 1.11 Cuwèesi íimami, nachùnièri piníwaca, yá natànàaca ìwali.

d 1.15 Bronce: Abéeri hierro yéená, quéwa bàsabàséeri, éewéeri nacái iicácanáwa, namàníirica iyú cable, yàalusináí nacái.

1.8 Ap. 22.13; Ex. 13.14.

17 Iná nuicácaalíni, yá núuwàaca nuliacawa yàabàli néré càide iyúwa yéetériimiwa. Quéwa íibaca nùwali yéewápu iyúwa.

Yá íimaca nulí:

“Picá cáalu pía. Núacata yái idàbáidéericaté macáita, imáalàidéeripináca nacáini.

18 Núacata yái yèerica nacáuca macáita. Nùetácatéwa, quéwa siúcade, yá nùyaca càiripináta. Nudèniaca nuchàiniwa yéetácaisi ìwali. Nudèniaca nacái inùma yàacàná yái quichái yùuwichàacáisica.

19 Pitànàa níái wawàsinái càiyéica piicáca, nía nacái ichàbéeyéicawa iyaca siúcade, nía nacái wawàsinái ichàbéeyéipináca nadénáami níái áibanáica.

20 Nucàlida pirí càinácaalí náimáanáca níái siete dùlupùtanái piiquéeyéica nuéwápu néesea, nía nacái siete lámpara yéetanánái oro yáawamica, níái siete dùlupùtanáica, níacata siete ángelenái icuèyéi níái ìwaquéeyéicawa nuípidená ìwali. Níái siete lámpara yéetanánáica piiquéeyéica, níacata ìwaquéeyéicawa nuípidená ìwali, siete yàcalénái irìcu.”

Tàacáisi nalí, níái yeebáidéeyéica Jesús, Efeso ìyacàlená irìcu

2 **1** Néese Jesús íimaca nulí àniawa: “Pitànàa irí yái ángel icuèrica níái ìwaquéeyéicawa nuípidená ìwali, Efeso ìyacàlená irìcu:

Yái icáapíirica yéewápu néesea níái siete dùlupùtanáica, yèepuníiricawa nèewi níái siete yàcalénáica, nàyacatáica níái yeebáidéeyéica Jesús, níacata nacái siete lámpara yéetanánái oroíyéica. Càica íimacade: **2** Núalíaca ìwali macáita yái píibaidacaléca, píibaidáanácuéca cachàini, pìideniácuéca nacái piùwichàanáwa. Núalíaca nacái báawacuéca piicáca náiwitáise níái wenàiwica imàniíyéica báawéeri. Yá nacái idécuéca píalimáidaca piicáwa níái Jesús ichùulièyéica wía, íiméeyéica, quéwa càmita báisiíyéi nía, yá píaliácuéca cachìwéeyéica nía. **3** Núalíaca pìideniácuéca yùuwichàacáisi píibaidacáinácué cachàini nuípidená ìwali. Iná nùwalíisená yái, càicué piùwichàacawa. Yá nacái càmita píalimácué piméyàacawa.

4 Quéwa càicáaníta, pìideniácué pìwaliwa abéeri wawàsi báawéeri. Càmitacué cáininá piicáca núa siúcade, càide iyúwaté idàbacaalícué peebáidacuéca núa quéechaté. **5** Iná ìwàwacutácué píináidacawa càiná ìwalíisecaalícué pimàni pibáyawanáwa. Pìwènúadacué píiwitáisewa pibáyawaná íichawa pimànicaténácué càide iyúwaté pimàniínácué quéecha. Càmicaalícué pimàni càì, yá nùacawa pìatalécué, nuedácaténá níái lámpara yéetanánáica, síisài nàyacatáica.”

6 Quéwa pìideniácué nacái piríwa cayábéeri wawàsica. Báawacué piicáca yái báawéeri namàníirica níái

nicoláitanáica,^f yái báawéerica nacái nuicáca.

7 Iná yái idènièrica yùuwiwa iwàwacutá yàaca yùuwiná yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica nalí, níái iwaquéeyéicawa nuípidená iwali. Yái imawènièrica íchawa báawéeri, numàacapiná iyáaca àicu ìyacanáca yééná yái ibàluèricawa bamuchúami Dios ìyacàle irí, yái yèerica wacáuca càmíiri imáalàawa.”

**Tàacáisi nalí níái yeebáidéeyéica
Jesús iyéeyéica Esmirna
ìyacàlená irìcu**

8 “Pitànàa irí yái icuèrica níái iwaquéeyéicawa nuípidená iwali Esmirna ìyacàlená irìcu:

Yái idàbéericaté macáita wawàsi, imáalàidéeripiná nacái macáitani, yéetéericatéwa, néese, yáté icáucàacawa àniawa, yáquéi càì íimacade: 9 Nùaliácawa iwali yái piùwichàanàcuécawa, catúulécanaçuéca pía nacái. Quéwa piácué càasuíyèi nuicáca, nùaliácata nacái iwali yái natàanínáca pìwali-cué báawanama, níái judíonáica, wía iméyèica, quéwa càmita Dios iicá nía càide iyúwa báisiíyèi judíonáica, nàwacáidacaalícáináwa, quéwa

namànicaténáta càide iyúwa Camèniadacáiri iwàwáaná.* 10 Iná picácué cáalu pía íicha yái yùuwichàa-cáisi yèericawa pìatalécué. Péemiácué cayába yái Camèniadacáirica yúucapiná abénaméeyéi péenácué presunái icapèe iriculé, yáalimáidacaténá iicáwa piácué. Yácué piùwichàapínacawa diez èeri. Quéwa manuícué piwàwa abémáidata Dios iwéré, éwita iwàwacutápináca nanúaca piácué iwaliise néenialíta, yá nùaca pirícué piwèni yái picáuca càmíirica imáalàawa càide iyúwa abéechúa corona.

11 Iná yái idènièrica yùuwiwa iwàwacutá yàaca yùuwiná yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica nalí, níái iwaquéeyéicawa nuípidená iwali. Yái imawèniadéerica íchawa báawéeri, canácata yáaliméeripiná yeedácani Dios íicha quirínama. Yá nacái càmita yéetápináwa pucháiba yàawiría.”^g

**Tàacáisi nalí, níái yeebáidéeyéica
Jesús Pérgamo ìyacàlená irìcu**

12 “Pitànàa nacái irí yái icuèrica níái iwaquéeyéicawa nuípidená iwali Pérgamo ìyacàlená irìcu:

Yái idènièrica machete cáiréeri ipùata, caserùnírira nacái

^f 2.6 Nicoláitas: Nicolás yàasunái wenàiwicaté, abénaméeyéi asíanái, yéewáidéeyéi méetàuculé Dios itàacái íicha. Cachìwéeyéi.

^g 2.11 Wéetápinácawa cháì cáli íinata. Quéwa weebáidacaalí Jesús, yá wàacawa Dios néré. Càmicaalí weebáida, yá Dios yúucapínáca wía, yá nacái wéetápinácawa pucháiba yàawiría quichái icalìsaniná yáaculé.

2.9 Jn. 8.44.

báipunitácanama, càì íimacade:

13 Núalíaca piyacuéca aléde
Camèniadacáiri icùacataléca
yàasunái wenàiwicawa. Quéwa
càicáaníta, càmitacué piméyàa
peebáidaca nutàacái, abémáidata
manuícuéca piwàwa nuwéré. Ewi-
taté néenialí èerica nanúaté Antipas,
yái icàlidéericaté nuináwaná ìwali
Pérgamo ìyacàlená ìricu, yái yàcalé
Camèniadacáiri ìyacatáica.

14 Quéwa càicáaníta,
nudèniacué piipunita abénaméeyéi
wawàsi yái cà míirica cayába
nuicáca. Pidèniacuéca pèewiwa
níái yeebáidéeyéica Balaam
yéewáidáaná, yái yéewáidéeri-
caté Balac imànica báawéeri
israelnáí irí càide iyúwa nàýaanaté
icùaléta iinási nanuéricaté
yéenáíwanásináí irí, namàníinacaté
nacái báawéeri nainá iyúwa
càiná yáapichacaalítani. **15** Càita
nacái nàyaca pèewicué níái
yeebáidéeyéica nicoláitanái
yéewáidáanáca, yái báawéerica
nuicáca. **16** Iná ìwaliise, iwàwa-
cutácué piwènúadaca píiwitáisewa
báawéeri íicha macáita. Càmicaalí,
yá nùanàapináca pìatalécué
mesúnamáita, nuwichàidacaténá
nía macáita nutàacái ichàini iyúwa.

17 Iná yái idènièrica yùuwiwa
iwàwacutá yàaca yùuwiná yái tàa-
cáisi Espíritu Santo icàlidéerica nalí
níái ìwaquéeyéicawa nuípidená
ìwali. Yái imawèniadéerica íichawa
báawéeri, nùapináca iyáa maná
yéená yái nubèericaté áibanái íicha.

Yá nacái nùapináca irí abéechúa
íba cabalèechúa, natànèechúa ìwali
abéeri íipidenási wàlisài, cà míirica
áibanái yáalíawa ìwali. Yápináta
yáalíawa ìwali yái nèerica irí úa.”

Tàacáisi nalí, níái yeebáidéeyéica Jesús Tiatira ìyacàlená ìricu

18 “Pitànàa nacái irí yái icuèrica
níái ìwaquéeyéicawa nuípidená
ìwali Tiatira ìyacàlená ìricu:

Yái Dios Iiri, idènièrica ituíwa
càide iyúwa quichái ipèrùà,
idènièrica yàabàliwa càide iyúwa
bronze piníirica, mèlumèluwaca,
càica íimacade: **19** Núalíaca
ìwali yái píibaidacalécuéca,
cáinináanácuéca piicáca áibanái,
manuínáca piwàwa nuwéré,
càmináca nacái piméyàacuéwa.
Siùcade, núalíaca nacái píibaida-
cuéca cayába quiríta íicha yái
idàbacaalíte peebáidacuéca núa.

20 Quéwa càicáaníta, nuicácué
piwali áiba wawàsi quiríta.
Pimàacacuéca ùyaca pèewi
matuíbanáita úái inanái Jezabel,
profetaca núa íiméechúaca, quéwa
uméeràidaca nùasunái wenàiwica
namànicaténá báawéeri nainá
iyúwa, nayáacaténá nacái iinási
nanuérica yéenáíwanásináí irí.
21 Idéca numàacaca ulí madécaná
èeri, yéewacaténá uwènúadaca
uíwitáisewa íicha, yái umàníináca
báawéeri uiná iyúwa. Quéwa
càmita uwàwa uwènúadaca uíwitái-
sewa íicha. **22** Iná numàacapináca

ùuwichàacawa uláicái iyú, uàlubái íinatawa. Càita nacái níái yeebáidéeyéica uéwáidáaná, numàacapináta nacái nàuwichàacawa máiní úapicha, càmicaalí nawènúada náiwitáisewa íicha yái namàníináca báawéeri nainá iyúwa. **23** Níái uénibeca, nunúapiná néetáwa, náaliacaténáwa macáita níái ìwaquéeyéicawa nuípidená ìwali yàcalé imanùbaca, núacata yái iiquéerica náiwitáise, nawàwa nacái. Yá nuwichàidapináca nía ìwalíise yái nabáyawaná namàníirica náalimáwanama.

24 Quéwa píacué, yeebáidéeyéica Jesús Tiatira mìnanáica, càmiíyéica yeebáida Jezabel yéewáidáaná, càmiíyéica yeebáida ìwali yái Camèniadacáiri íiwitáise càmiirica wenàiwica yáalíawa ìwali, núumacué pirí. Càmitacué nuchùulìà pimànica áiba wawàsi quirínama. **25** Quéwa, yátacué iwàwacutá piyaca ìwali dàalanama, yái idéericuéca peebáidaca nutàacáica, iwéréta nùanàapináca.

26 Iná níái yeebáidéeyéica Jesús imawèniadéeyéica íichawa báawéeri, imàníiyéica nacái càide iyúwa nuwàwáaná àta néetácatalétawa, numàacapináca nalí chàinisi nacùacaténá nawicáu macáita níái wenàiwicaca cháí èeri irìcu, **27** càide iyúwa nudèniáná nuchàiniwa Núaniri yèerica nulí.

‘Iná wachùuliapináca èeri mìnanáí iwicáu chàinisíiri iyú.

Wamáalàapináca nachàini, càide iyúwa ibaquíacaalí piníwaca ibái icatùalená, yái imàníirica nía.’

28 Iná níái imawèniadéeyéica íichawa báawéeri, yá nacái nùapináca nalí úái dùlupùta icànéechúaca cacámalaléwa. **29** Iná níái idènièyéica yùuwiwa, iwàwacutá nàaca yùuwiná yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica nalí níái ìwaquéeyéicawa nuípidená ìwali.”

Tàacáisi nalí, níái yeebáidéeyéica Jesús, Sardis iyacàlená irìcu

3 **1** “Pitànàa irí tàacáisi yái ángel icuèrica níái ìwaquéeyéicawa nuípidená ìwali yàcalé Sardis irìcu:

Yái idènièrica níái siete espíritu Dios yàasunáica, nía nacái siete dùlupùtaca, càica íimaca: Núalíaca ìwali yái píibaidacaléca. Caináwanácué pimànica càide iyúwa nuwàwáaná, quéwa báisíta càmita pimànicué nuchùuliaca quirínama.

2 Iná picawàidacué píiwitáise, pichàiniadacuéwa, pimànicaténácué yái íibaidacalési iwàwacutéerica pimànicuéca, càmicáinácué idéca pimáalàidaca yái íibaidacalési Dios ichùulièricuéca pimànica. **3** Iná piwàwalicué yái idéericuéca píalíacawa ìwali, péemièericuéca nacái. Pimànicué càì iyúwa íimáaná. Iná piwènúadacué píiwitáise, báawéeri íicha.

Càmicaalí picawàida píiwitái-sewa, yá nùacawa pìatalé isicúata càide iyúwa abéeri cayéedéeri yàanàacaalí.*

4 Quéwa nàyaca abénaméeyéi péenacué iyéeyéica Sardis iyacàlená irícu, càmíiyéi imàni ibáyawanáwa náapicha. Iná nèepunípináwa núapicha cabalèeri nabàle yáapichawa, nàyacáiná càide iyúwa Dios iwàwáaná cháí èeri irícu.

5 Iná níái imawèniadéeyéica íichawa báawéeri, nadèniapínáca nabàle cabalèeriwa. Canátáita nutunúapíná náipidená irícuíse yái cuyàluta, náipidená iyacatáica macáita níái idènièyéica ícaucawa càmíiri imáalàawa, nucàlidapínáca nacái náipidená iwali Núaniri Dios iríwa, yàasu ángelnái yáacúalicu nacái.*

6 Iná yái idènièrica yùuwiwa iwàwacutá yàaca yùuwiná yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica nalí níái iwaquéeyéicawa nuípidená iwali.”

Tàacáisi nalí, níái yeebáidéeyéica Jesús Filadelfia iyacàlená irícu

7 “Pitànàa irí tàacáisi yái ángel icuèrica níái iwaquéeyéicawa nuípidená iwali Filadelfia iyacàlená irícu:

Càica íimaca yái
Mabáyawanéerica, Báisiirica

nacái. Núacata yái idènièrica yàacùaná yái rey David icùacatáicaté yàasunái wenàiwicawa.^h Yái imàaquéerica wenàiwica iwà-lùacawa, yá canácata yáaliméeri ibàliacani. Ibàliacaalíni, yá canácata yáaliméeri yàacùacani.* Càica íimacade: **8** Núalíaca iwali yái píibaidacaléca. Péemiacué cayába. Idéca numàacaca picàlida-cuéca nuináwaná iwali áibanái irí, íná canácata yáaliméeripíná imáisaníaca picàlidacuécani. Núalíaca càmítacué cachàini pía cayába, quéwa pimànicué càide iyúwa nutàacái íimáaná, yá nacái càmíta pibàacué nuináwaná áibanái íicha. **9** Nàyaca abénaméeyéi pèewicué, níái càmíiyéica Dios iicá càide iyúwa báisiyeyéi judíonáica, caséeyéica iwacáidacawa namànicaténá càide iyúwa Camèniadacáiri iwàwáaná, numàacapíná nabàlùacawa nàulù ipùata iyúwa píipunitacué náaliacaténá cáininácuéca nuicáca pía. **10** Iná peebáidacáinácué nutàacái, piideniacué nacái piùwichàanáwa, yá nucàpinácuéca pía nacái yùuwichàacáisi íicha, yái yàanèripínáca èeri mìnánái iwali núalimáidacaténá nuicáwa macáita níái iyéeyéica cháí cáli íinata.

11 Mesúnamáita nùanàapínáca. Iná peebáidacué nùwali

^h 3.7 Quéwa siùcade, Jesús ichùuliapínáca macái èeri mìnánái iwicáu.
3.3 Mt. 24.43-44; Lc. 12.39-40; Ap. 16.15. 3.5 Ap. 13.8. 3.7 Is. 22.22.

mamáalàacata càitáde iyúwacué piyáanáca siúcade, ipíchaná áiba wawàsi yàabáca píicha yái picáuca càmfíríca imáalàawa Cristo yáapicha.* **12** Iná yái imawèniadéerica íichawa báawéeri, numàacapínáca ìyaca Nùasu Dios Icapèe írìcu càiripináta. Yá nutànàapínáca ìwali nùasu Dios íipidenáwa, íipidená nacái yái wàlisàì Jerusalén ìya-càlenáca, yái írìcuèripinácawa chènuníise Dios néese. Nutànàapíná nacái ìwali nuípidená wàlisàìwa.

13 Iná yái idènièrica yùuwiwa ìwàwacutá yàaca yùuwiná yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica nalí nái ìwaquéeeyéicawa nuípidená ìwali.”

Tàacáisi nalí, nái yeebáidéeyéica Jesús Laodicea ìyacàlená írìcu

14 “Iná pitànàa irí nacái yái ángel icuèrica nái ìwaquéeeyéicawa nuípidená ìwali Laodicea ìyacàlená írìcu:

Nùwalíisenáta Dios idé imànica macáita càide iyúwaté imàacáaná itàacáíwa bàaluité, siúca nacáide, wapíchalépiná nacái. Yái báisíirica, icàlidéerica nacái báisíta Dios iináwaná ìwali, imàníiricaté nacái macáita Dios yáapicha yái ìyée-rica canánama cháì èeri írìcu, càì íimacade: **15** Núalíaca ìwali yái píibaidacaléca. Càmita peebáidacué piwàwa yáapichawa yái nutàacáica,

peebáidacuéca achúmáanatani. Cayábasítani peebáidacaalícué piwàwa yáapichawa yátái nutàacáica, càmicaalí nacái peebáidacuétani.

16 Iná càmicáinácué peebáidaca piwàwa yáapichawa yái nutàacáica, yá núucapínácuéca pía nuíchawa.

17 Yácué píimaca píwaliwa: ‘Càasuí-yéica wíaqueí, canácata wamáapuèri quirínama, íná canácata wawàwacutáaná áiba wawàsi quirínama.’ Quéwa Dios iicácuéca pía càide iyúwa catúulécaneéeyéi, màasuíyéi, matuíyéi, iyúwa nacái mabàléeyéi wenàiwicaca. **18** Iná nucàlidacué pirí, peedácué piríwa nuícha yái càasuíripináca iyú píacué báisíta, cawèníiri quiríta íicha, yái oro idéerica nachùnìaca quichái írìcu. Peedácué nacái piríwa nuícha bàlesi cabalèeri, píwaliiripinácué pibàliacaténácué iyú, yái pibáiniéerica ipíchanácué báica pía. Peedácué nacái piríwa nuícha tuísi icáicha idabéná, pidèpiacaténácué pituíwa iyú yéewacaténácué asáica piicáidaca.

19 Iná macáita nái cáininéeyéica nuicáca, nùalàaca nía, numachacàníaca nacái náiwitáise. Iná piwènúadacué píiwitáisewa, peebáidacué nacái piwàwa yáapichawa macáita yái nutàacáica.

20 Péemiácué cayába. Idéca nubàlùacawa picapèe inùmalicu numáidaca pía. Càinácaalí yéemia nusàna, yá yàacùaca nulí capíi

inùma nuwàlùacaténáwa pìat-
talé, wayáacaténá wáapichawáaca
wayáacaléwa.

21 Iná níái imawèniàdéeyéica
íichawa báawéeri, numàacapíná
nacùaca núapicha wenàiwica
càide iyúwa numawèniadacaalíté
nuíchawa báawéeri. Siùcade, yá
nucùaca Núaniri yáapichawa
macáita.

22 Iná yái idènièrica yùuwiwa
iwàwacutá yàaca yùuwiná yái tàa-
cáisi Espíritu Santo icàlidéerica nalí
níái iwaquéeyéicawa nuípidená
ìwali.”

Nàaca Dios irí cayábéeri chènuniré

4 **1** Néese idénáami, yá nuicái-
daca chènuniré. Yá nuicáca
abéeri capíi inùma yàacuèriwa
nére. Iná yátái itàaníiricáwaca nulí
quéecha, càiri isànade iyúwa abéeri
trompeta, yá íimacaté nulí:

“Quialé, píiríawa aléi nùatalé,
núasáidacaténá piicá níái
wawàsinái ichàbéeyéipínacawa,
nadénáamita níái áibanái
wawàsica.”

2 Yá mesúnamáita Espíritu
ichàini yúuwàacawa nùwali.
Yá nuicácaté abéeri yàalubáisi
chènuniré nachùulièrica íinatáise,
abéeri yáawinéeriwa íinata.

3 Yái yáawinéericawa íinata yái

yàalubáisi nachùulièrica íinatáise,
càirica iicácanáwade iyúwa íba
jaspe,ⁱ iyúwa nacái íba cornalina;^j
iyaca nacái yàalubáisi itéesebàa
macàpucuíwaca abéeri àrawàli, càiri
iicácanáwade iyúwa íba esmeralda.^k

4 Iná itéesebàa yái idàbéerica
nuicáca yàalubáica, nàyaca nacái
áibanái veinticuatro yàalubáisinái.
Yá nuicáca náawinacawa náinata
níái veinticuatro ancianonáica,
cabalèeyéica ibàle, íiwita ìwa-
líiyéi coronanái níawami orota.

5 Iná yáatanáise yái idàbanéeri
yàalubáisica, yá néeseaca abéeri
camalási imusúawa melùmelùwaca
abémáidata, iyúwa énu
icànáanacaalí. Yá nacái casànaca
tiríriwaca. Yá nacái yàalubáisi
ípunitaca nabàlùawa siete lámpara
ipucuéyéiwa, níacata Dios yàasu
Espíritu, siete namanùbaca. **6** Ipí-
chalé nacái iriatéwa abéeri úni
manuíri, quéwa cuniéri báawanama.

Iná bamuchúami ìwali yàalu-
báisi itéesebàa, yá nàyaca níái
báinúaca cáuyéica, madécanéeyéi
ituí ìwalíisewa naicácaténá
napíchaléwa, náinataléwa
nacái. **7** Yái idàbáanéerica cáu-
rica, càiri iicácanáwade iyúwa
cháwi manuíri, íipidenéerica
león. Yái pucháibáanaca nía, càiri
iicácanáwade iyúwa abéeri toro

ⁱ 4.3 Iba Jaspe: Càiride iicácanáwade iyúwa waicáca cuniéri íba cabalèeri. Aibaalí, yá madécanáca waicáca itáaná.

^j 4.3 Iba cornalina: Quíiréeri iicácanáwa iyúwa irái, cuniéri nacái.

^k 4.3 Iba Esmeralda: Iba ipùléeri cuníawaca iicácanáwa.

wàlisàì. Yáì máisibáanáca nía, càiri inànii iicácanáwade iyúwa asialì. Yáì báinúacáanáca nía, càiri iicácanáwade iyúwa áwa, quéwa idécaalí yáaláacawa. **8** Níái báinúaca cáuyéica nadèniàca seis nàanabáíwa náalimáwanama, manùbéeyéi ituí ìwalíisewa, náinatawáisewa, napíchaléwa nacái. Iná èerí-apinama, táiyápinama nacái, càmita nayamáida, náimaca:

“¡Mabáyawanéeri, mabáyawanéeri,
mabáyawanéeri,
yáì Wáiwacali Dios, Cachàiníirica
Canánama licha!
¡Yáì iyéericaté quéecha,
iyéerica nacái siùcade, yáì
yàanèeripináca àniawa!”

9 Iná níái cáuyéica, càmita nayamáida nàaca Dios íimiétacaná, ichàini ìwalíisewa. Nàaca nacái irí cayábéeri, yáì yáawinéericawa yàalubái íinatawa, yáì iyéerica càiripináta. Iná idècunitàacá namàni càì, **10** níái veinticuatro ancianonáica, náuwàaca náawinacawa nàulùì ipùata iyúwa irí yáì yáawinéericawa yàalubái íinatawa, nàacaténá íimiétacaná yáì iyéerica càiripináta. Yá nacái naliadaca nàasu coronawa yàalubái iwéré, yá náimaca irí:

11 “Wáiwacali, wàasu Dios nacái,
Píacata yáì yéewéeri wàaca irí
cayábéeri, íimiétacaná nacái,
píacáináta yáì cachàiníirica.

Píacáináta idàbéerité macáita
yáì wawàsi iyéerica siùcade
càide iyúwa piwàwáaná.”

Yáì cuyàluta cà míirica yéewa nàacùaca

5 **1** Néese yáì yáawinéericawa yàalubái íinatawa, nuicácaté icáapica yéewápu néeseema abéeri cuyàluta natànèeri inàniwáisewa, íinatawáisewa nacái, nachanàidéeri inùmabàa máaba ituní iyú siete yàawiría. **2** Yá nacái nuicáca abéeri àngel cachàiniíri itàaníca, càica íimaca:

“¿Cawínásica yái Dios imàaquéeripináca ichadàaca máaba ituníca cuyàluta inùma íicha, yéewacaténá yàacùaca níái cuyàlutanáica?”

3 Quéwa canácata yáaliméeri yàacùacani, éwita níái iyéeyéica chènuniré, càita nacái níái iyéeyéica cáli íinata, cáli yáapísewa nacái. Canácata yáaliméeri yàacùacani iléecaténáni.

4 Yáté nuícháacáita manuísíwata, càmicaíná náalimá nàanàaca yái idènièri wawàsi yáaliméeripináca yàacùaca yái cuyàlutaca, iléeripináca nacáini, náalíacaténá íimáaná.

5 Yá abéeri ancianonái yéená íimaca nulí:

“Yáta pícháaca. Piicáida irí yái León, Judá itaquérinámica, rey David itaquérinámica nacái, idéca imawèniadaca íichawa báawéeri. Iná yácata yéewéeripiná ichadàaca máaba ituní inùma íicha yàacùacaténá níái cuyàlutanáica.”

6 Néese, yá nuicáca abéeri Cordero¹ ibàlùacawa mawiénita Dios yàalubái irí, bamuchúami nalí níái báinúaca cáuyéica, bamuchúami nacái nalí níái veinticuatro ancianonáica. Cacháunéeri iwalíise càide iyúwa idéeri nanúaca. Idènièri siete ichàlewa, siete nacái ituí, níái siete ituíca níacata Espíritu Santo, níái idéeyéica ibànùaca macái cáli íinatabàa. **7** Néese,

yá Cordero yàaca yeedáca yái cuyàlutaca icáapi yéewápu iricuise, yái yáawinéerica yàalubái íinatawa. **8** Iná idécanáamité yeedáca icáapi iriculéwani, yá náuwàaca náawinacawa nàulúi iyúwa Cordero ipíchalé, níái báinúaca cáuyéica, náapicha níái veinticuatro ancianonáica, nàacaténá íimiétacaná. Yá nacái nadèniaca arpa macáita, bacàaná nacái níawami orota, ipuniyéyiwa pumèníiri ituníná iyú. Níái pumèníiri itunínáca, níacata nàasu tàacáisi níái yeebáidéeyéica Jesús, natàanícaalí Dios yáapicha. **9** Yá nacántàaca irí yái wàlisài canción, càirica íimacade:

“Píacata yái yéewéerica yeedáca yái cuyàlutaca, pichadàacaténá nacái cuyàluta íicha níái máaba ituníca, píacáináta yái nanuéricaté wáichawalíiná piwèniacaténaté píiraná iyúwa Dios irípiná, macái wenàiwica íiwitáaná, áibéeyéica itàacái iyéeyéica nacái áiba cálibàa.

10 Yá idécaté pimàacaca nalí íibaidacalési náibaidacaténá càide iyúwa reynái, sacerdotenái nacái, wàasu Dios irípiná. Iná nacùapiná wenàiwicanái iwícau cháí cáli íinata càide iyúwa reynái.”

¹ 5.6 Cordero: Abéeri cuwèesi, oveja asìali. Quéwa cháí Apocalipsis irícu, yácata Jesús.

11 Néese, yá nuicáca, nuémíaca nacái madécaná ángelenái isàna, càmiíyéica wáalimá waputàaca, ìyéeyéica veinticuatro ancianonái itéesebàa, báinúaca cáuyéica itéesebàa nacái, yàalubáisi nachùulièri íinatáise itéesebàa nacái. Níái ángelnáica máiníca manùbaca nía ichàbanama. **12** Yáté ángelnái icántàaca ichàini iyúwa macáita:

“Yái Cordero nanuérité
wáichawaliíná,
yácata yéewéeri nàaca irí
chàinisi, yàasusi cawèníri
macáita,
yáaliacáisi, macáita chàinisi,
yéewéeri nacái wàaca
íimiétacaná, cawènírica
nacái waicáca.
Iná ìwaliise, yá yéewaca wàaca
irí cayábéeri.”

13 Néese, yá nuémíacaté nasàna macáita níái Dios idàbacalé iyéeyéica chènuniré, ìyéeyéica nacái cáli íinata, cáli yáapiré, ìyéeyéica nacái manuíri úni yáacu. Yáté nuémíaca nasàna nacántàaca macáita:

“Yái yáawinéericawa yàalubái
íinatawa,
yá nacái Corderoca!
Níacata wàa irí canánama yái
cayábéerica,
náimiétacaná nacái, wacàlida
naináwaná ìwali,
nachàini ìwali nacái,
càiripináta.”

14 Yá náimaca neebáca níái báinúaca cáuyéica:

“¡Càicatáni!”

Yá nayamáaca náawinacawa nàulùì ipùata iyúwa irí, níái veinticuatro ancianonáica nàacaténá íimiétacaná.

**Cordero ichadàaca máaba ituní
yàacùacaténá níái cuyàlutanáica**

6 **1** Néese, Cordero ichadàacaalí yái idàbáanéeri máaba ituní ichanèericawa cuyàluta inùma ìwali, yá nuémíaca isàna tiríriwaca, yái néenáca níái báinúaca cáuyéica, yá íimacaté:

“¡Quialé!”

2 Yá nuicáca abéeri cawayu cabalèeri imusúacawa. Yái yáawinéericawa íinata idènièrité icáapi irìcuwa abéeri demápu. Yá nàacaté irí abéechúa corona, idécáínaté imawèniaca yùu-widenáíwa. Yáté yàacawa àniawa imawèniadacaténá abémáidata yùuwidenáíwa.

3 Néese Cordero ichadàacaalí níái pucháiba yàawiríanáca nachanàcawa cuyàluta ìwali níái máaba ituníca, yá nuémíacaté isàna itàaníca yái pucháibáanáca níái cáuyéica, íimaca nulí:

“¡Quialé!”

4 Yá áiba cawayu imusúacawa, quéwa quíiréeri, càide iyúwa irái. Yái yáawinéericawa íinata idènièri chàinisi, càmicaténá ibàtòa nàyaca matuíbanáita níái wenàiwica iyéeyéica cáli íinata, imàacacaténá

nanúayacacawa, nàaca nacái irí abéeri machete manuíri.

5 Néese, ichadàacaalí yái máisibáanaca máaba ituní ichanèericawa cuyàluta ìwali. Yá nuèmiaca isàna yái máisibáanaca níái Cáuyéica, yá íimaca nulí:

“Quialé.”

Yá nuicáca abéeri cawayu cúulíiri imusúacawa.* Yái yáawinéericawa íinata idènièri icáapi irìcuwa úái náalimáidáanaca íimíaca yái wawàsi nawéndéerica níái iwéndéeyéica. **6** Yá nuèmiaca abéeri tàacáisi imusuériwa náatanáise níái báinúaca Cáuyéica, yá íimaca:

“Iwèni wáibaidaca abéeri èeri, yáalimápiná wawèniaca iyú abéeri kilo trigo, càmicaalí máisiba kilo cebadata. Quéwa picá pirìada iwèni yái olivo iséenaca, yá nacái uva itunínaca.”

7 Néese ichadàacaalí yái báinúacáanaca máaba ituní ichanèericawa cuyàluta ìwali, yá nuèmiaca isàna yái báinúacáanaca níái Cáuyéica, yá íimaca nulí:

“¡Quialé!”

8 Yá nuicáca abéeri cawayu imusúacawa idèruíri iicacánáwa. Yái yáawinéericawa íinata íipidená Yéetácáisi. Yá nacái yàacawa yáami mawiénita yái Nàaluca níái yéetánímicam.^m Yáté

Dios imàacaca nalí chàinisi naseríacaténá nèewi macáita níái èeri mìnanaíca báinúaca íiwitáaná iyú, nanúacaténá nía ùuwicái iyú, máapicái iyú, uláicái iyú, cuwèesi caluéyéi iyú nacái, níái iyéeyéica cáli íinata.

9 Néese Cordero ichadàacaalí yái cinconaca máaba ituní ichanèericawa cuyàluta ìwali, yá nuicáca abéeri yái neeméericaté íinata cuwèesi, yá yáawibàaca nuicá madécaná nacáucami, níái nanuéyéicaté ìwalíise yái nacàlidáanacaté Dios itàacái, cayábacáinaté nacái naináwaná ìwalíise. **10** Yá namáidaca cachàini, náimaca:

“¡Wáiwacali Wacuèrinásàiri, mabáyawanéeri, báisiirica nacái! ¿Chácaalínápiná piùwichàida níái èeri mìnanaíca, nía nacái inuéyéicaté wía?”

11 Néese, yáté nàaca nalí nabàle cabalèeri náalimáwanama, yá nachùuliacaté nacùaca quiríta iwé-réta idéca néetácawa abénaméeyéi nàacawéeyéiná, càì namanùbacáde iyúwa nía, níái néenánái íibaidéeyéica Cristo irí, càiyéipináta nacái iicacánáwa yéetácawa iyúwaté nía.

12 Néese, yá nuicácaté imàdáca yái seisnáca cuyàluta ibápi. Yáté cáli icusúacawa cachàini. Yáté catáca cúulíiwaca úái èerica

^m 6.8 Griego iyú íipidená Hades. Hebreonái itàacái iyú íipidená Sheol. Quéwa càide iyúwaté judíonái íiwitáise iyáanáté.

6.5 Zac. 6.2,6.

càide iyúwa wáluma cúulíri, yái nàwalíirica níái yééná yeetée-yéicawa, yá nacái quíiracaté úái quéerica càide iyúwa irái. **13** Yáté nacaláacawa chènuníise níái dùlupùtanáica, cáli íinatalé càide iyúwa higuera ìyacanáca éemíiyéi icaláacaalíwa, cachàiníiri cáuli ipùacaalí nía. **14** Yá nacái èeri inànii máisawaliri ichalíacatéwa wiúnamáiwaca càide iyúwa wawawanàacaalí abéeri cuyà-luta. Yá nacái nasirùacawa nàalu íichawa macáita níái dúlináica, iwàwatanáica nacái.

15 Ináté níái reynáica, nía nacái náiwitápunái cachàiníiyéica, úwinái íiwacanánái, càasuíyéi, cachàiníiyéi úwináica, macáita nacái níái nàasunái wenàiwicaca, càmíiyéi nacái nàasu wenàiwica, yáté nabàacawa utàwi iricubàa, íbanái yéecalìcubàa dúlinái yèewibàa.

16 Yá náimacaté macáita dúlinái irí, íbanái irí nacái:

“Píuwàacúewa wáinatabàa, wabàacaténáwa ituí íicha yái yáawinéericawa Yàalubái íinatawa, ilúa íicha nacái yái Corderoca. **17** Idéca yàasu èeri yéénáiwana yàanàaca yái yùuwichàidatáipináca wía, íná canácata yáaliméeripiná ichùuliacawa íicha.”

Níái 144.000 israelnái itaquénáinámi

7 **1** Néese, yá nuicáca báinúaca ángelnái ibàlùacawa íinata, yái báinúaca cáli icùluwíca. Náibàaca

macáita yái cáulica, ipíchaná napùaca cáli ìwali, lámá ìwali, ipíchaná nacái napùaca àicunái ìwali, éwita abéeri àicu ìwalipiná.

2 Néese, yá nuicáca áiba ángel yàanàaca síisàade èeri imusúacatáiseacawa, idènièri icáapi iricuwa yái itànèeyéipináca iyú, níái Dios cáuri yàasu wenàiwicawa. Yá imáidacaté cachàini nalí níái báinúaca ángelnái, idéeyéica nàaca irí chàinisi nàuwichàidáanápíná níái cáli mìnánáica, lámá nacái.

3 Yá íimaca nalí:

“Picácué pimànica irí báawéeri yái cálica, lámá nacái, ànalima nacái, iwéréta idéca watànàaca napùdalicu macáita níái Wáiwacali yàasu wenàiwicaca.”

4 Néese, yá nuémíaca nacàlidaca, càisimalénácaalí namanùbaca níái idéeyéica natànàaca ipùdalicu: Ciento cuarenta y cuatro mil namanùbaca, nèewíise macáita níái israelnái itaquénáinámica, iyúwa nacái nàawiría íiwitáaná imanùbaca. **5** Iná nía natànèeyéi ipùdalicu, níái:

Judá itaquénáinámi yèewíise,
doce mil,

Rubén itaquénáinámi yèewíise,
doce mil,

Gad itaquénáinámi yèewíise,
doce mil,

6 Aser itaquénáinámi yèewíise,
doce mil,

Neftalí itaquénáinámi yèewíise,
doce mil,

Manasés itaquénáinámi

yèewíise, doce mil,

7 Simeón itaquénáinámi

yèewíise, doce mil,

Leví itaquénáinámi yèewíise,

doce mil,

Isacar itaquénáinámi yèewíise,

doce mil,

8 Zabulón itaquénáinámi

yèewíise, doce mil,

José itaquénáinámi yèewíise,

doce mil,

Benjamín itaquénáinámi

yèewíise, doce mil.

Manùbasíwéeyéi wenàiwicaca cabalèeyéi ibàle

9 Néese idécanáami nuémíaca,
yá nuicáca manùbasíwéeyéi
wenàiwicaca, càmiíyéi wáalimá
waputàaca, macái cáli néeséeyéi,
áibéeyéi itàacái, áibéeyéi
nacái íiwitáaná wenàiwicaca.
Nabàlùacawa íipunita yái Yàalu-
báisica, yáacúalícu nacái yái
Corderoca, cabalèeyéi ibàle, icáapi
irìcuíyéi wisiri nacáiri ibáiná. 10 Yá
namáidaca cachàini, náimaca:

“¡Yái wàasu Dios, yácata
ichúuliadéeri wía
yùuwichàacáisi íicha,
yái yáawinéericawa yàalubái
íinatawa,
yá nacái Corderoca!”

11 Iná níái ángelnáica, yá
nabàlùacawa macáita yàalubáisi
itéesebàa, ancianonái itéesebàa

nacái, natéesebàa nacái níái
báinúaca Cáuyéica. Yá náawíadaca
níawawa cáli iwéré, yàalubáisi
íipunita nàacaténá Dios imiétacaná.
12 Yá náimacaté:

“¡Càicawani!

¡Wàasu Dios íríta wàa cayábéeri

iináwaná ìwalíise, yáalíacái

ìwalíise,

yácáináta iwàwacutéeri wàaca

irí cayábéeri,

wàaca nacái íimiétacaná,

ichàini ìwalíisewa, icùacáiná

wía!

¡Iná wàaca wàasu Dios

íimiétacanáwa nayú

càiripináta! Càicawani.”

13 Néese abéeri néená níái
ancianonáica, yá íimaca nulí:

“Níái càiyéica piicáca chái
cabalèeyéica ibàle, ¿síisàanásica
nacái nàanàa?”

14 Yá núumaca irí:

“Núiwacali, càmita núalíawa,
píata yái yáaliéricawa.”

Yá íimaca nulí:

“Níacata idéeyéi imusúacawa
manuíri yùuwichàacáisi
yèewíise níara,
idéca náibaca masacàawaca
náiwitáisewa Cordero íiraná
iyú.

15 Iná siùcade nàyaca Dios

yàalubái idaní.

Náibaidaca icapèe irìcu

èeríapinama, táiyápinama,

Yái yáawinéericawa yàalubái
íinatawa,

Yácata iyaca náapicha
icùacaténá nía.

16 Iná càmita máapi nía, càmita
nacái macàlaca nawàwa
quirínama.

Càmita nacái èeri icamalá
yeemáca nía, càmita nacái
ùule nalí quirínama.

17 Yái Cordero iyéerica
bamuchúami yàalubáisi irí,
yácata nàasu pastor.

Iná yápináta yàa nàira yéená yái
úni cáurica,
yá nacái Dios itunúapiná
náicha natuíyáa canánama.”

**Nachadàaca yái sietenáca máaba
ituní ichanèericawa cuyàluta ìwali**

8 **1** Néese Cordero ichadàa-
caalí sietená máaba ituní
ichanèericawa cuyàluta ìwali.
Yáté cháicháinamaca èeri iriculé,
cámináta abéeri hora ìwaléta.

2 Néese, yá nuicácaté siete
ángelnái ibàlùacawa Dios íipunita.
Yá yàaca nalí abéechúa trompeta
náalimáwanama.

3 Yá nacái áiba ángel yàanàaca,
yá iyamáaca ibàlùacawa íipunita
yái neeméerica iricu pumèníiri
isàni. Icóapíiri, abéechúa yàa-
lusi yáawami orota. Yáté nàaca
irí manuí pumèníiri ituníná
ipucúadacaténáni, abédanamata
yáapicha yái natàacáica macáita
nái itàaníiyéica Dios yáa-
picha yàasunái wenàiwicaca.

Yáté yeemácani íipunita yái
yáawinéericawa yàalubái
íinatawa. **4** Yá pumèníiri íisalená
imichàacawa yàalu iricúisewa, yái
ángel icáapíiricaté, yá yàanàaca
Dios yáacúaliculé yáapicha
yái natàacáica, nái yàasunái
wenàiwicaca.

5 Néese, yá ángel yeedáca úai
pumèníiri yàaluca, yá ipuníadaca
úa quicháiculí iyú, yeedéerica síi-
sàì neemácatáica pumèníiri, yá
yúucacaté nía aléi cáli íinatalé. Yáté
casànaca natàaníca, tiríríca nacái,
mèlumèluca nacái énu, yá nacái
cáli icusúacawa abé yáawiría.

**Siete ángelnái ipùliaca
siete trompeta**

6 Nái siete ángelnáica idènièyéi
siete trompeta, yá idécaté
màulenáca nía nasànadacaténá nía.

7 Iná idàbáanéeri ángel
isànadacaalí yàasu trompetawa,
yáté nacaláacawa cáli íinatalé nái
úni íbanácaná casalíníiyéi, qui-
cháì nacái, irái yèewisá. Yáté cáli
yéema yeemáca yá máisibacatái
imanùbaca, ànalima nacái, macáita
nacái nái masicái ipùlèeyéi iyée-
yéica cáli íinatabàa.

8 Néese, yáté pucháibáaná
ángel isànadaca yàasu trompetawa.
Yáté abéeri dúli nacáiri manuíri
ipucuériwa quichái iyú, yúu-
wàacatéwa lamá yáaculé. Yá
iráica lamá yéená máisibacatái
imanùbaca. **9** Yá nacái néená yéetá-
cawa, nái iyéeyéica lamá yáacubàa.

Càita nacái néená isawíacawa níái lanchanái yèepuníyéicawa lamá yáacubàa.

10 Néese, yá máisibáaná ángel isànadaca yàasu trompetawa. Yá abéechúa dùlupùta manuíchúa icaláacawa chènuníise, ipucué-chúawa quichái iyú. Yá úuwàacawa inanábàaná yéená yáaculé, únibàaná yéená yáaculé nacái.

11 Uái dùlupùtaca, ípidenéechúa Ipìsiiri. Yáté ipìsica umànica inanábàaná, únibàaná yéená nacái. Iná ìwalíisená, yáté madécaná wenàiwicanái yéetácatéwa iyú.

12 Néese, yá báinúacáaná ángel isànadacaté yàasu trompetawa. Yáté inúaca èeri inànni yéená, quéeri nacái, dùlupùtanái nacái, yáté catáca nanànni yéemata. Iná càicaté catáca èeri ìwalé yéenáta, càita nacái catácaté táiyápi ìwalé yéenáta.

13 Néese, yá nuicáca abéeri áwa yáaláanícawa chènunibàa, yá nacái nuémíaca isàna imáidaca cachàini:

“Yùuwichàacáisi. Yùuwichàacáisi! Yùuwichàacáisi, yái yàapináwa nàatalé níái wenàiwica cáli mìnánáica! Iná idàbapinácawa nasànadacaalí nàasu trompetawa, níái máisiba ángelnái iwàwacutée-yéicawa, idéeyéica màulenáca.”

Angel isànadaca cinconá trompeta

9 **1** Néese, yá cinconá ángel isànadaca yàasu trompetawa. Yá nuicáca abéeri dùlupùtaⁿ

icaláacawa chènuníise cáli ínatale. Yá nàaca irí inùma yàacúaná, yái utàwi depuíwasíwéerica iyée-rica cáli iriculé. **2** Iná yàacùacaalí utàwi depuíwasíwéeri inùma, yá néeseica íisalená manuíri imusúawa càide iyúwa weemácaalí manuíri yùucaníasica. Yá ibàliaca ucamaláná úái èerica, macái èeri inànni nacái.

3 Yá ísa yèewíiseica namusúawa níái camàapua nacáiyéica cáli ínatabàapiná. Yá nàaca nalí chàinisi náucacaténá wenàiwica càide iyúwa chália yúucacaalí. **4** Quéwa càmita iwàwacutápiná namànica báawéeri masicái irí, macái níái ipùléeyéica, ànalimanái irí nacái. Wenàiwicapináta iwàwacutá nàuwichàidaca, níái canéeyéica irí Dios ípidená napùdalícu. **5** Imaca nacái nalí, càmita iwàwacutápiná nanúaca wenàiwica yéetáwa, iwàwacutácaíta nàuwichàidaca nía cinco quéeripiná. Yái nàuwichàidéerica iyú nía càiri icáichade iyúwa chália icáicha yúucaca.

6 Iná néenialí èeri, níái wenàiwicaca nawàwapiná néetácawa, quéwa càmita yéewapiná néetácawa.

7 Níái camàapuanáica, càica naicácanáwade iyúwa cawáyunái, idéeyéica màulenáca nàacaténá namànica ùuwicái. Natéca náiwita ìwaliwa abéeri wawàsi càiride íicácanáwade iyúwa corona, yáawami orota. Yái nanàníica, càiri

ⁿ 9.1 Dùlupùta: íimáaná, abéeri ángel.

iicácanáwade iyúwa wenàiwica inànii. **8** Yái náiwita ibáiná, càiride iyúwa inanái íiwita ibáiná. Yái nayéica, càiride iyúwa cháwi manuíri iyéi. **9** Yái nàucuta ibàlenáca, càiride iyúwa yáawami sïeru icamisaniná. Yái nàanabáica, càiri isànade iyúwa wéemíacaalí manùbéeyéi cawáyu iwatáidaca yáamiwáisewa carreta ipìeyéiwa ùuwicái nérépiná. **10** Nadèniaca nacái nasipiwa càide iyúwa chália isìpi, náiwí nacái. Iná náiwí idèniaca culáli nàuwichàidáanápíná wenàiwicanái cinco quéeri. **11** Yá nacái nadèniaca nàasu reywa níái camàapuanáica ichùulièrica nía, yái ángel icuèrica utàwi depuì-wasíwéeri, íipidenéerica Abadón,^o hebreo itàacái iyú, Apolión griego itàacái iyú nacái.*

12 Yá idéca ichàbacawa yái idàbáanéeri yùuwichàacáisica. Quéwa nawàwacutáwa pucháiba yùuwichàacáisi quiríta, idénáami yái.

13 Néese, yá seisná ángelnái isànadaca yàasu trompetawa. Yá nuémiaca abéeri tàacáisi yáatanáise, yái néenánáca níái báinúaca chàlesi nacáiyéica iicácanáwa, ibà-luèyéicawa icùluwí imanùbaca yái neemácatáicaté cuwèesi, yáawami oróirica ìwaliise.*

14 Yái seisná ángel, yéemíaca abéeri tàacáisi íimaca irí:

“Piwasàa níara báinúaca ángelnáica nadacuèyéica mawiénita irí yái inanábàa manuíri Eufrateca.”

15 Yá ángel iwasàaca níái báinúaca ángelnái idéeyéica màulenáca càinápinácaalí hora, èeri, quéeri, camuí nacái, nanúacaténá wenàiwica yéená másiba yáawanáita, nèewíise nía wenàiwica iyéeyéica cháí irícu èeriquéi. **16** Yá nuémiaca naináwaná imanùbaca, níái úwinái yèeyéipínacawa cawáyu íinata: docientos milloneca nía.

17 Iná càica nuicáca yái yéenáiwánásica, níái cawáyunáica, níái nacái yáawinéeyéicawa náinata, nadèniacaté nabàle dàa-léeri nàucutabàawa, quíiréeri pucùnamáiwaca, capíraléeri cùlitunìwaca càide iyúwa íba zafiro, éewéeri nacái càide iyúwa azufre. Yái cawáyunái íiuitaca, càiri iicácanáwade iyúwa cháwi manuíri íiwita, yá nanùmalicuíse quichái imusúawa, ísa, azufre ùuléeri nacái. **18** Iná nayú níái másiba yùuwichàacáisi imusuéyéicawa cawayunái inùma irícuíse: quichái, ísa, azufre ùuléeri nacái, yá néetácawa wenàiwica yéená, másiba yáawanáita nèewíise nía wenàiwica iyéeyéica cháí èeri irícu. **19** Iná níái cawáyunáica nadèniaca nachàiniwa nanùma irícu, nasìpi

o **9.11** Abadón: fimáaná, yéetácáisi, imáalàidéeri wía wiúnamáiwaca.

9.11 Job. 26.6; Sal. 88.11. **9.13** Ex. 30.1-3.

ipùata ìwali nacái. Yái nasìpica, càica iicacánáwade iyúwa àapi, ínà nasìpi ìiwita iyú namàni báawéeri wenàiwicanái irí.

20 Quéwa níái wenàiwica càmíiyéicaté idé yéetácawa cawayunái ichàini iyú, quéwa càicáaníta, càmítaté náalimá nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha. Càmítaté nacái namàaca nàaca demonionái íimiétacaná, nía nacái yéenáiwanasí oroíyéica, palata, bronze, íba, àicu íimiétacaná nacái, càmíiyéica asái iicái-daca, càmíiyéica nacái yéemìa, càmíiyéica nacái yéewa ìipìnáanica. **21** Yá mamáalàacata nanúaca wenàiwica, namàliaca nacái, mamáalàacata namànica báawéeri nainá iyúwa, nayéedùaca nacái.

Angel idèniaca abéeri cuyàluta achúméeríina

10 **1** Néese, yá nuicáca áiba ángel cachàiníiri iricùacawa chènuníise abéeri acalèe yèewi, idènièri abéeri àrawàli ìiwita itéese-bàawa. Yá inàniica icànéeri càide iyúwa èeri icamalá, yái icuuchuica yàabàlica, càiride iyúwa quichái ipucuériwa. **2** Idènièri icáapi irì-cuwa abéeri cuyàluta achúméeríina, quéwa yàacuèriwa. Yá ibawàaca yéewápu iyúwa lamá yáaculé, apáu iyú ibawàa chuitaliré. **3** Néese, yá imáidaca cachàini, càì isànade iyúwa cháwi manuírì íicháa-caalí. Iná idécaalí imáidaca, yá

nuémìaca nasàna natàanica, níái siete tiríríiyéica isàna càide iyúwa idunúacaalíwa. **4** Iná idécanáami natàanica, yá nutànàapínaca yátái natàacáica. Quéwa, yá nuémìaca abéeri tàacáisi chènuníise, íimaca nulí:

“Píibàa áibáaná íicha yái natàacáica, níái siete tiríríiyéica isàna. Picá pitànàani.”

5 Néese yái ángel nuiquéerica ibàlùacawa lamá yáacu, chuitali íinata nacái, yá imichàidacaté icáapi yéewápu néeseema chènuniré, **6** yá itàanica íipidená ìwali yái iyéerica càiripínata, idàbáidéericaaté chènuniré, níái nacái iyéeyéica néré canánama, yá nacái cáliquéi, macáita nacái níái iyéeyéica íinata, lamá nacái, nía nacái wawàsinái iyéeyéica yáacubàa macáita. Yá íimaca:

“Càmita Dios idècunìapíná quirínama èeri ìwali yái namáalàacatáipínacawa níái yúuwichàacáisica.”

7 Iná sietená ángel ipùliacaa-líté yàasu trompetawa, yásí Dios imáalàidapínaca macáita yái wawà-sica, yái ibèericaté wenàiwicanái íicha, càitáde iyúwaté icàlidáaná yàasunái wenàiwica iríwani níái profetanáica.

8 Néese, yá itàanica nulí àniawa, yái nuemièrica isàna quéecha chènuníise, yá íimaca nulí:

“Pìa peedáca yái cuyàluta achúméerica, yàacuèrica iriacawa icáapi irìcu yái ángel ibàluèricawa lamá yáacu, chuitali íinata nacái.”

9 Yá nùacawa ángel yàatalé, yá nusutáca íícha yái cuyàluta achúmérica. Yá íimaca nulí:

“Peedáni, yá piyáacani. Iná idècunitàacá piyáacani, yá puchìchacani pinùmalicu càide iyúwa máaba ituní, quéwa pidèe irìculé, yá ipìsicaní.”

10 Néese, yá nuedáca yái cuyàluta achúmérica ángel icáapi irìcuíse, yá nuyáacani. Yá báisi puchìchacani nunùma irìculé càide iyúwa máaba ituní. Quéwa idécanáami nuwetúacani, yá ipìsicaní nudèe irìculé.

11 Néese, yá íimacaté nulí:

“Siùcade iwàwacutá yèepùà picàlidaca àniawa yái Dios iwàwérica imànica nalípiná níai madécaná wenàiwica ííwitáanaca, áibanái cáli néeséeyéica, áibéeyéica itàacái, nalí nacái macáita reynáica.”

Pucháiba asianái icàlidéeyéi èeri mìnanaí irí tàacáisi Dios néeséri

11 1 Néese, yaté nàaca nulí abéeri iwàwi cáaléeri, núalimáidéeripiná iyú.

Yá Dios íimacaté nulí:

“Pia píalimáidaca icáalaca yái Dios icapèeca, yá nacái neemacatáica cuwèsiná. Néese, yá piputàaca namanùbaca níai yèeyéica Dios íimiétacaná irìculé. 2 Quéwa picá píalimáida yái ibàacháwalenaca. Pimàaca iyaca càita, idécáiná yèepùadacawa nalí níai càmiyyéica judíonái, níai

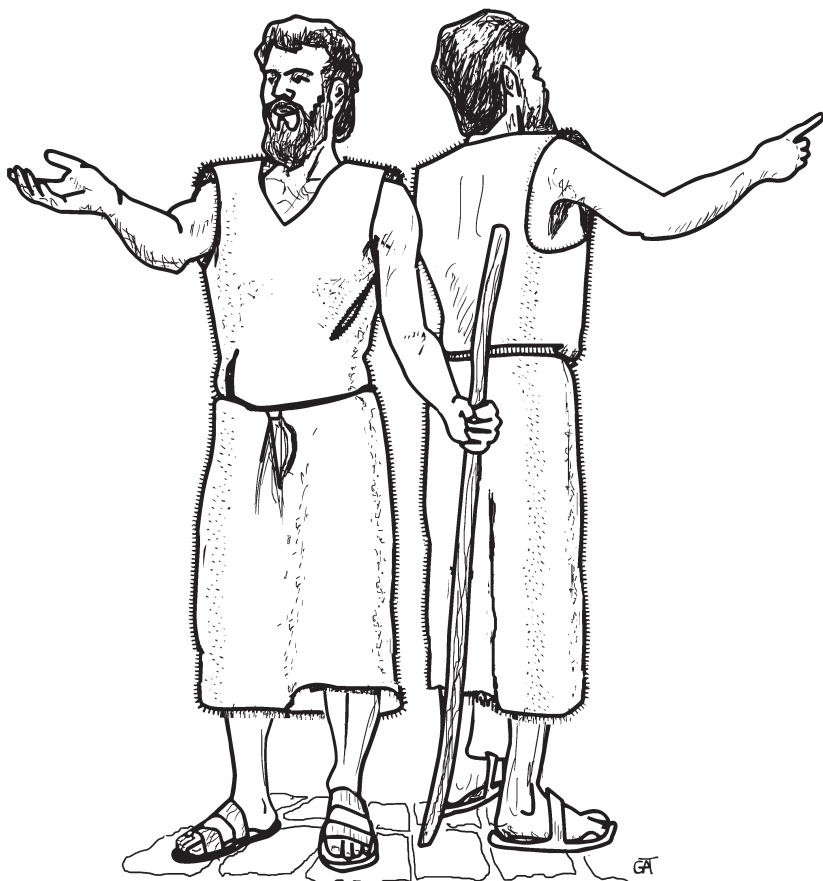
ichùulièyèipináca iwicáu yái Dios iyacàle Jerusalén cuarenta y dos quèeripináta.

3 Quéwa nùapiná nalí chàinisi níai pucháiba asianáica, nùasunái wenàiwicaca, nacàlidacaténà èeri mìnanaí irí nuináwaná iwali, nacàlidacaténà nutàacái mil doscientos sesenta èeri, iwaliyyèipiná bàlesi yái nàwalírica inàacalesi yaalí.”

4 Níai pucháiba asianái icàlidéeyéica nuináwaná, níacata càiyéide iyúwa pucháiba àicu olivo yéetaná, níacata nacái pucháiba lámpara yéetaná ibàluèyèicawa Wáiwacali yáacúalicu, yái icuèrica cáli canánama. 5 Cawinácaalí iwàwa imànica nalí báawéeri, yá quichái imusúapinácaawa nanùmalicuíse, nanuacaténà náichawa nàuwidenáiwá. Iná càipiná íicacánawa yéetácawa yái iwàwérica imànica nalí báawéeri.

6 Níai pucháiba asianáica, nadèniapiná nachàiniwa càmícaténà nabatàa unía yúuwàacawa idècunitàacá nacàlidaca nuináwaná iwali. Nadèniapináta nacái nachàiniwa, iráicaténà namànica úni, nabànùacaténà nacái macái ííwitáaná yùuwichàacáisi cáli iwali, càinácaalíta yàawiría nawàwa namànicani.

7 Néese, idécanáami namáalàida nacàlidaca nuináwaná iwali, yá caluéri cuwèesi imusúacawa depuúwéeri utàwi irìcuíse imànicaténà náipunita úuwicái. Yá

imawèniadapináca nía, yá nacái inúapináca nía. **8** Yá yúucapináca nachéecami iriawa yàcalé manuíri ibàacháwalená iricu, yái yàcaléca, yácata Jerusalén, natàtàatáicaté Wáiwacali cruz iwali.

Iná níái iyéeyéica néeni, càica náiwitáise de iyúwaté Sodoma mìnánái, iyúwaté nacái Egipto iyacàlená mìnánái iyáanáté. **9** Yá nachéecami iriapinácawa máisiba èeri, áiba èeri iwaliabàa quiríta, cà míiyéita nabatàa áibanái

ibàliaca. Yá áibanái yàcalé néeséeyéi yàanàaca iicáca nía, áibéeyéica nacái itàacái, áibanái cáli néeséeyéi nacái. **10** Yá casíimáipináca níái cáli mìnánáica, iwaliise yái néetánácawa, yá nàwacáidayacapinácawa, nabànùapináca nacái nalíwáaca yàasusinái mawènta, casíimáicáiná nawàwa, níacáiná pucháiba profetamica, máinícaté nàuwichàidaca níái èeri mìnánáica.

11 Quéwa máisiba èeri idénáami, áiba èeri iwaliabàa quiríta, yá Dios

ibànùaca nalí nacáuca. Yá iwàlùacawa nàwali, yá cáuca nía àniawa, yá namichàaca nabàlùacawa. Iná níái wenàiwica iiquéeyéica nía, yá máinícaté nactalùadacawa.

12 Néese, yá néemíaca abéeri tàacáisi cachàiníiri chènuníise, íimaca nalí:

“Pimichàacuéwa síisàara aléi!”

Yá namichàacatéwa chènuniré acalèe yèewi, nàuwidenái yáacuesemita.

13 Iná yáta horacani, yáté cáli icusúacawa cachàini. Yáté capíinái yééná yúuwàacawa. Yá nacái néetácatéwa siete mil wenàiwica. Iná níái cáuyéícaté néenáimica, yáté máiníca nactalùadacawa, yá náimacaté Dios:

“Pía iyéerica chènuniré, máiníca cachàiníca pía.”

14 Néese, yá pucháibáaná yúuwichàacáisi ichàbacatéwa, quéwa mesúnamáita yàanàaca yáami yái máisibáanáca yúuwichàacáisi.

Angel isànadaca yái sietenáca trompeta

15 Néese, yá sietená ángel isànadaca yàasu trompetawa. Yáté nuémíaca manuínaméeyéi sànasica chènuníise. Càiyéité íimaca:

“Siúcade, yái èerica idéca ichàbacawa Wacuèriná icáapi iriculé, Cristo yáapicha.

Yá icùapiná nawicáuwa càiripináta.”*

16 Néese níái veinticuatro ancianonái yáawinéeyéica yàalubái íinatawa, Dios yàalubái íipunita, yá náawìadaca níawawa macáita cáli iwéré, yá nàaca Dios íimiétacaná.

17 Yá náimacaté:

“Wàa pirí cayábéeri, pía

Wacuèriná Dios

Cachàiníirica Canánama

licha,

Pía iyéerícaté bàaluité, iyéerica

siúcade, yàanèeripináca

nacái àniawa.

Wàa pirí cayábéeri,

píasáidacáiná waicá yái

pichàini manuírica,

yá nacái pichùuliaca macái

wenàiwicanái iwicáu

iyéeyéica macái cáli íinata.

18 Yá calúaca naicáca pía, níái

càmíiyéica yeebáida pía.

Quéwa siúcade, idéca pilúa

yéénaiwaná yàanàaca.

Siúcade, yá piùwichàidapináca

níái yéetéeyéimicawa.

Yá nacái pìapináca nawèni níái

íibaidéeyéica pirí, pìasunái

profetaca,

pìacaténá nacái nawèni

níái pìasunái wenàiwica,

idéeyéícaté piseríaca piríwa,

níái yèeyéica píimiétacaná,

béeyéica, nía nacái sùmanáica.

Siùcade, yéenáíwaná yàanàaca,
yái
imáalàidacaténá macáita níái
imàníiyéica báawéeri cáli
íinata.”

19 Néese, yá nuicáca Dios ica-
pèe yàacùacawa chènuníise, yá
asáica uáwinacawa úái yàa-
lusi Dios imànicatáica náapicha
wawàsi, ípidenéchúaca arca.^p Yá
cáanáica mèlumèluca, casànaca
nacái natàaníca, idunúacawa nacái
tiríriwaca, cáli nacái icusuériwa,
yá nacái úni íbanácaná casalíníiri
manuínaméeyéi yúuwàacawa cáli
íinatalé.

Abéechúa inanái, abéeri Chàwaliwàli

12 ¹Néese, yá abéeri
yéenáíwanási imusúacawa
chènunibàa: Yá nuicáca abéechúa
inanái yèpuèchúa yáawawa èeri
iyú, ibàluèchúawa nacái quéri
íinata. Udènìaca nacái úiwita
ìwaliwa abéeri corona, doce
dùlupùtanái ichanèeyéiwa ìwali.
2 Quéwa úái inanáica idéericuíchúa,
íná yéewa umáidáidaca, cáiwicáiná
úa, udáiwàacaténá.

3 Néese, yá áiba yéenáíwanási
imusúacawa chènunibàa: Yá

nuicáca abéeri chàwaliwàli
manuíri, quíiréeri, siete nacái
íiwita, íná abéechúa diadema
ichanàawa, abéechúa íiwitanái
ìwali náalimáwanama, yá nacái
idènìacaté diez ichàlewa.* **4** Iná
isìpi iyúwa, yá ìwacáidaca
manùbéeyéi dùlupùta chènuníise,
yá yúucaca nía cáli íinatalé. Yá
chàwaliwàli iyamáaca ibàlùacawa
inanái íipunita, asáichúaca ìiri
ìyaca, iyáacaténái uícha yái ùirica,
idéca nacáita asáicani.

5 Néese, yá asáica yái ùirica,
abéeri asàli, yái icuèripináca macái
èeri mìnánái iwícau chàinisíiri
iyú. Quéwa, yá needáca uícha yái
ùirica, yá natécani Dios yàatalé,
aléde yáawinacatalécawa yàalu-
bái íinatawa. **6** Iná úái inanáica, yá
uchúuliacawa máisawaliré, aléde
idécataléca Dios ichùnìaca ulí
abéeri yàalusi, nérécáténá naté ùya
mil doscientos sesenta èeri.

7 Néese, yá namànica abéeri
ùuwicái manuíri chènuniré: Nuicáca
ángel Miguel, imànica ùuwicái
yàasunái ángelnái yáapichawa chà-
waliwàli íipunita, yàasunái ángelnái
yáapichawa nacái.

8 Quéwa, yáté ángel Miguel
imawènìadaca nía, yá càmita yéewa

p 11.19 Arca del pacto: “Dios imànicatái israelnái yáapichaté wawàsi.” Uái yàalu-
sica, nèpuèchúa oro iyú ìwalíise, unùmabàléca yáawami orota, pucháiba ángelnái
yéenáíwaná ibàlùawa íinata náipunitawáaca. Sacerdote yeemácaté uínata toro íiranámi,
abéeri yàawiría camuí imanùbaca. Máisiba wawàsi ìya ulìculé: Níái diez tàacáisi
ichùulièyéica, pucháiba íba yéemaná ìwali. Abéeri àicu, Aarón yàasumi. Abéeri maná
yùulená, pani nacáiri.

nàyaca chènuniré quirínama.

9 Yá náucacaté chènuníise yái chàwaliwàli manuíríca, yái bàaluitéeri àapíca,* ípídenéeríca Camèniadacáiri, ípídenéeríca nacái Wàuwídesàiri, yái ichìwáidéeríca macái èeri mìnánái. Yá náucacaté chènuníiseni cáli íinatalé^q yàasu ángelnái yáapichawa.

10 Néese, yá nuémíaca abéeri tàacáisi cachàiníiri chènuníise.

Càiri íimacade:

“Wacuèrinásàiri idéca ichúuliadaca wía yùuwichàacáisi íícha.

Yá yáasáidaca walí ichàiniwa, icùacáiná yàasunái wenàiwicawa.

Càita nacái yáasáidaca Cristo ichàini, idécáiná náucaca cáli íinatalé yái icháawèeríca naináwaná èeri imanùbaca, catá imanùbaca, níái wéenánáica, Dios ípíchalé.

11 Idéca wéenánái imawèniadaca íichawani Cordero íiraná iyú, yái yéetéericatéwa wáichawalíiná, nacàlidaca nacái náasáidaca naináwaná ìwaliwa yàasunáica nía.

Yá nacái càmita cáininá naicáca nacáucawa, íiná càmita cáalu néetácawa ìwalíná.

12 ¡Iná casíimáicué pía, píacué chènuniréeyéica ìyaca macáita!

Píacué ìyéeyéica néenibàa, quéwa yùuwichàacáisi yàanàapíná níái ìyéeyéica cáli íinata, úni yáacubàa nacái.

Máiníca calúaca yái Camèniadacáiríca yáaliacáiná imàacacawa irí achúma èerita yái Dios imáalàidacatáipínáca íícha yái imàníínáca báawéeri.

Iná yéewa máiníca calúaca ìricùacawa pìatalécué.”

13 Néese yái chàwaliwàlica yáa- líacanámíté idéca náucacani cáli íinatalé, yá idàbacaté ipiàdáidaca úái inanái asáichúacaté ìiri asíali. **14** Yá quéwa, nàaca inanái irí pucháiba yàanabáisi, càiyéide iyúwa áwa manuírí yàanabái, yéewacaténá úalacawa chàwaliwàli íícha máisawaliré, udèniacataléca ùaluwa, aléde nàacatalépináca uyáa máisiba camuí, áiba camuí ìwalé quiríta.

15 Yá chàwaliwàli yàapisaca uámi úni inùmalicubàawa càide iyúwa abéeri inanábàa, yéewacaténá úni yàalàaca iwatáidaca yàatalé úata.

16 Quéwa, yá cáli iyúudàaca úa. Yá yàacùaca inùmawa, yá iwetúaca yái úni chàwaliwàli yáapíiséeríca uámi.

^q 12.9 Pilée nacái ìwali, Lc. 10.18.

12.9 Gn. 3.1.

17 Néese, yá máiníca calúaca úapichani. Yá yàaca ipé-liaca náipunita macáita níái utaquénáinámi, imàníiyéica càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, icàli-déeyéica nacái mamáalàacata Jesús iináwaná.

13 1 Yá chàwaliwàli iyamáacaté ibàlùacawa lamá idùlepita.

Cuwèesi caluéri imusúacawa lamá yáacuise

Néese, yá nuicáca abéeri cuwèesi caluéri imichàacawa lamá yáacuise, sietéeri íiwita, diez nacái ichàle. Ichàle ìwali idènà abéechúa diadema náalimáwanama. Iná íiwita ìwali idènà abéeri íipidenási, icuíséeri báawanama Dios íipidená ìwali.

2 Yái cuwèesi caluéri nuiquéerica, càiri iicácanáwade iyúwa cháwi, níái yàabàlica, càiyéide iyúwa sálu yàabàli, yái inùmaca càiride iyúwa cháwi manuíri inùma. Yá Chàwaliwàli yàaca írí íiwitáise ichàiniwa, yàalubái nacái, yéewacaténa ichùuliaca manùbéeyéi wenàiwica iwicáu chàinisíiri iyú. 3 Yá máiníca cacháunáca nuicáca abéeri íiwita, càiri cháunásicade iyúwa yéetéeripináwa iyú. Quéwa néese, yá icháuná yáawàacawa. Yá èeri mìnánái icalùadaca iicácani macáita, yá nacái nàacawa cuwèesi caluéri yáami, 4 yá nàacaté cuwèesi caluéri íimiétacaná, yái Chàwaliwàli yèerica ichàini.

Yá náimaca:

“Canácata áiba càiri ichàinide iyúwa yái cuwèesi caluérica, ¡Iná canácata yáaliméeri imawèniadacani!”

5 Yá nacái Dios imàacacaté canùmaséecani, itàanícáténá báawéeri tàacáisi iyú Dios ìwali. Yá nacái imàacaca írí chàinisi ichùuliacaténá cuarenta y dos quéeri.

6 Yá cuwèesi caluéri idàbacaté icuísaca báawanama Dios, itàaníca nacái báawanama íipidená ìwali, iyacàle ìwali, nàwali nacái níái iyéeyéica chènuniré. 7 Dios imàacacaté nacái imànica ùuwicái yàasunái wenàiwica íipunitawa, càita imawèniadaca nía. Imàaca nacái írí chàinisi ichùuliacaténá nawicáu macáita níái áibéeyéica íiwitáaná wenàiwicaca, áibéeyéica itàacái, áiba cáli néeséeyéica nacái.

8 Yá nàapínaca caluéri cuwèesi íimiétacaná macáita, níái canéeyéica íipidená itànàacawa Cordero yàasu cuyàluta irìcu, yái nanuéricaté. Yái cuyàluta natànèerica ipíchawáiseté Dios idàbaca yái èerica, náipidená iyacatáica macáita níái idènièyéica icáuca càmíiri imáalàawa.

9 Iná cawinácaalí idènà yùuwiwa, yá iwàwacutá yéemíaca íríwa yái tàacáisica:

10 “Yái náyèeripínaca presunái icapèe irìculé, iwàwacutá náyàaca yáawinawa presunái icapèe irìculé.

Yái nanuéripináca machete iyú,
iwàwacutá yéetácawa machete
iyú.”

Iwàwáaná íimaca, níái Dios
yàasunái wenàiwicaca, iwàwa-
cutá nàideniaca nàuwichàanáwa,
iwàwacutá nacái manuíca nawàwa
Dios iwéré.

**Pucháibáaná cuwèesi caluéri
imusúériwa cáli íinatabàa**

11 Néese, yá nuicáca áiba
cuwèesi caluéri imusúacawa cáli
íinatabàa. Pucháibéeri ichàle càide
iyúwa oveja asíali ichàle, quéwa
càiri isàna itàanícade iyúwa
Chàwaliwàli. **12** Yáté idàbanéeri
cuwèesi caluéri, imàacacaté irí
chàinisi ichùuliacaténá yáacúa-
licuta. Yáté ichùuliaca macái èeri
mìnanái yàaca íimiétacaná, yái
idàbanéeri cuwèesi caluérica,
yái idéericaté icháuná yáawàa-
cawa. **13** Imànica nacái madécaná
wawàsi yái càmiírica wenàiwica
idé imànica. Imàacaca nacái qui-
cháí yúuwàacawa chènuníise
wenàiwicanái yáacúalícu. **14** Iná
iyú yái càmiíricaté wenàiwica idé
imànica, yáacúalícu yái idàbáanéeri
cuwèesi caluérica, yá imèniadacaté
macáita níái èeri mìnanáica. Yá
nacái ichùuliacaté namànica
yéenáiwáná, yái cuwèesi calué-
rica nasutéerica íiwita quéecha

machete iyú, achúméericaté
yéetácawa, néese, yáté idéca
icháuná yáawàacawa àniawa.

15 Yá nacái Dios imàacacaté irí
chàinisi imàacacaténá cáuca úái
yéenáiwánáca, yái idàbanéeri
cuwèesi caluérica imàacacaténá
itàaníca, inúacaténá nacái níái
càmíiyéica yàa íimiétacaná. **16** Yá
nacái ichùuliaca natànàaca
abéeri yéenáiwánási macáita
wenàiwica icáapi yéewápu iwali,
càmicaalí napùdalicu, éwita
púubanaméeyéica nía, bée-
yéi, càasuíyéi, catúulécanéeyéi,
máiwacalíiyéi, íibaidéeyéi nacái
íiwacanánái iríwa.

17 Yá canácataté yáaliméeri
iwèniaca, iwéndacaté nacái,
canácaalí irí cuwèesi caluéri
ípidená, càmicaalí yàasu número
nacái.

18 Iná iwàwacutá cáaliacáica
wía. Macáita níái cáaliacáiyéica,
yá iwàwacutá náaliapínacawa
càinácaalí íimáanáca yái cuwèesi
caluéri yàasu númeroca. Iná yái
númeroca, wenàiwica yàasu
númerocani. Yácata: seiscientos
sesenta y seis.

**Abéeri canción wàlisài nàasu,
níái 144 mil wenàiwicaca**

14 **1** Néese, yá nuicáca Cor-
dero imusúacawa. Yá
ibàlùacatéwa dúli Sión^r íinata,

^r 14.1 Dúli Sión: Yácata áiba Jerusalén íipidená. Iwàwáaná íimaca: yácata Dios ìyacatái
yàasunái wenàiwicanái yáapichawa.

naápicha níái ciento cuarenta y cuatro mil wenàiwicaca, níái idéeyéica natànàaca Cordero ípidená ipùdalicu, Yáaniri Dios ípidená nacái. **2** Yá nuémíaca abéeri isàna itàanáica chènuníise, càiri isànade iyúwa úni manuírí yùucùacatáiwa, iyúwa nacái tiríricaalí. Càica nacái isànade iyúwa wéemíacaalí madécaná wenàiwica isànadaca yàasu arpawa. **3** Yá nacántàaca abéeri canción, wàlisài, Dios yàalubái ípunita, báinúaca ángelnái cáuyéica ípunita nacái, náipunita nacái níái ancianonáica. Yá càmita yéewa áibanái yáalíacawa ìwali yái canción nacántèerica. Níata yáalíawa ìwali, níái ciento cuarenta y cuatro mil idéeyéicaté iwèniaca nèewíise níái iyéeyéica cáli íinata. **4** Níacataté càníiyéi idé iyaca inanái yáapicha, éwita abéeri yàawiriapíná. Iná níacata yèepuníiyéiwa Cordero yáapicha alénácaalíta yàawa, idéeyéicaté Dios iwèniaca wenàiwica yèewíise. Iná níacataté idàbéeyéité nàaca Dios irí, Cordero irí nacái.* **5** Yá nacái càmitaté namàni nachìwawa, iná masacàacata nía Dios ipíchalé.

Máisiba ángelnái, nàasu tàacáisi nacái

6 Néese, yá nuicáca abéeri ángel yáaláacawa chènunibàa, idènièri yái tàacáisi cayábéerica iyéerica càiripínata, icàlidacaténáni

macáita nalí níái cáli mìnanáica, náiwitáaná imanùbacata iyúwa nàawiría imanùbaca, nataacái imanùbaca, nàyacalé imanùbaca nacái.

7 Yá íimaca cachàini:

“Píacué Dios íimiétacaná, píacué nacái irí cayábéeri, yéenáiwana yàanàacáiná yái yùuwichàidacatáipínaca macáita níái èeri mìnanáica. Iná píacué íimiétacaná yái idàbéericaté chènuniré, cáli, lámá, úninái íiwitami nacái macáita.”

8 Néese, yá áiba ángel yàanàaca idénáami yái idàbáanéeri ángelca.

Yá íimaca:

“Idéca imáalàacawa. Idéca imáalàacawa yái Babilonia ìyacàlená manuíríca. Uyacàle mìnanáí, imàacacáinaté macái cáli mìnanáí ìiraca ùasu uva ituní, yái caséericaté namànica ipuicáaná iyú báawéeri nainá iyúwa.”

9 Néese, yáté áiba ángel yàanàaca, nadénáami níái pucháibaca, yá íimacaté cachàini:

“Cawinácaalí yàa cuwèesi cayéininéeri íimiétacaná, yéenáiwana íimiétacaná nacái, imàacacaalí nacái natànàaca cuwèesi ípidená ipùdalicu, càmicaalí icáapi ìwali nacái, **10** yá iwàwacutápiná yùuwichàacawa Dios ilúa iyú, idènièrica irípiná. Nàuwichàapínawa nacái quichái iyú, azufre ipucuériwa

iyú nacái, náacúalicu níai Dios yàasu ángelnáica, Cordero yáacúalicu nacái. **11** Yái qui-chái nàuwichèeripinácawa iyú, asáipináca íisalená imichàacawa càiripináta. Iná níai yèeyéica cuwèesi íimiétacaná, yéenáiwana íimiétacaná nacái. Idènièyéica nacái íipidená napùdalicu, càmicaalí nacáapi ìwali nacái, nàuwichàapinácawa èeríapinama, táiyápinamapiná canácátáita nayamáidapináwa."

12 Iná níai Dios yàasunái wenàiwicaca, iwàwacutá nàideniaca nàuwichàanáwa, níai imàníiyéica càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, yái nacái iwàwacutá manuica nawàwa Jesús iwéré.

13 Néese, yá nuémíaca abéeri tàacáisi chènuníise càiri íimaca:

"Pitànà: 'Casíimáica níai yéetée-yéica yàacawa Wáiwacali íipidená ìwali siùcade.' "

Yá Espíritu íimaca:

"Báisíta, siùcade càmita iwàwacutápiná nachàbacawa quirínama càulenéri wawàsica iricubàa, quéwa càmita náimáichapináca nía ìwalíise yái cayábéeri wawàsi namàníiricaté."

Idéca iyacaná idécawa yái bànacaléca

14 Néese, yá nuicáca abéechúa acalèe cabalèechúa, abéeri asíali yáawinéechúawa íinata càiri iicacánáwade iyúwa yái Asíali Dios néeséerica, idènièri íiwita

ìwaliwa abéechúa corona yáawami orota, yá nacái icáapica abéechúa machete macàpucuíchúaca yéecuaná. **15** Néese, yá áiba ángel imusúacawa Dios icapèe iricuise, yá imáidaca cachàini irí yái yáawinéericawa acalèe íinata.

Imaca irí:

"Pisia pimachetani macàpucuíri iyúwa yái bànacaléca pìwacáidacaténá iyacaná, idécáiná yéenáiwana yàanàaca yái bànacalé iyéerica cáli íinata." **16** Néese, yái yáawinéericawa acalèe íinata, yá ipiada imachétani macàpucuíriwa cáli ìwali, yá iwacáidaca bànacalé iyacaná.

17 Néese, yá áiba ángel imusúacawa Dios icapèe iricuise iyéerica chènuniré, icáapíiri nacái abéechúa machete macàpucuíri, caserùníiri nacái. **18** Yá áiba ángel imusúacawa yáatanáise yái neemácatáica pumèníiri isàni, idènièrica quichái ìwali wawàsi. Yaté imáidaca cachàini irí yái ángel idènièrica machete macàpucuíri caserùníiri.

Imacaté irí:

"Piwichúa níara uva iyacaná iyéeyéica cáli íinata, idécáiná bée-rica níai iyacanáca."

19 Yá ángel ipiadaca imachétani macàpucuíriwa cáli ìwali, yá iwa-cáidaca níai uva iyacanáca, yá nacái yúucaca nía manuíri yàalusí iriculé, nabaquíacatáica uva iyacaná ituní. Yái yàalusica íimáaná, yácata Dios yàasu yùuwichàacáisi. **20** Yaté nabaquíaca

níái uva ìyacanáca méetàuculéta
yàcalé ícha, yáté manuírí iráí
imusúacawa síisàì irìcuíse yái yàa-
lusi nabaquíérica irìcuíse nía, càita
yàanàaca cawayu íiwita ichènuníca
néenibàa, idepuíwaca, trescientos
kilómetro nacái icáalaca iwatácawa.

**Siete ángelnái idènièyèi
nacái siete yùuwichàacáisi**

15 1 Néese, yá nuicáca áiba
yéenáiwanási chènuniré
manuírí, nucalùadéeri nuicáca:
Nuicáca siete ángelnái, idènièyèi siete
yùuwichàacáisi imáalàidáanápínáca.
Iná idécanáami namáalàacawa níái
yùuwichàacáisica, yá àtata Dios
yàasu yùuwichàacáisi imáalàacawa
canánama cháì èeri irìcu.

2 Nuicáca nacái abéeri lamá
nacáiri iicacánáwa, cuniéri yáaculé
yéewièriwa quichái yèewisá. Yá nacái
nuicáca nabàlùacawa lamá idùlepi
níái idéeyéicaté imawèniaca íchawa
yái cuwèesi caluérica, yéenáiwaná
nacái, yái idènièricaté ípidenáwa
número iyú. Nacáapica nacái arpanái,
níái Dios yèeyéicaté nalí.

3 Yá nacántàacaté yái Moisés
icántèericaté Dios irí, Dios
yàasu wenàiwicacaté. Yá nacái
nacántàacaténi Cordero ìwalíisená.

Náimacaté:

“¡Máiní manuíca yái
pidàbacaléca,
cayábanaméeyéi nacái,

Pía Wacuèriná Dios,
Cachàinírica Canánama
Icha!

Machacànita pimànica wawàsi
báisiiri iyú nacái,
Píacata nàasu rey canánama
níái èeri mìnánáica.

4 Wacuèriná, macái wenàiwica
yàapínáca píimiétacaná,
Macái wenàiwica íiwitáaná
yáaliapínáca cachàinírica
pía,
Píacáináta abéerita
mabáyawanéeri.
Iná ìwalíise macái wenàiwica
íiwitáaná yàapínacawa
piatalé,
nàacaténa píimiétacaná,
náaliacáiná píacata yái
imànírica machacànita
wawàsi.”

5 Néese idénáami, yáté
nuicáca Dios icapèe yàacù-
cawa chènuniré, yái imàdàaná
mabáyawanásiwacatáica Dios ìya-
catáica.* 6 Yá Dios icapèe irìcuíseca
namusúatéwa níái siete ángelnáica,
idènièyèica siete yùuwichàacáisi,
ìwalíiyéi wáluma lino ibàlená
masaquèeri, mèlumèluíri nacái,
idènièri yùucutalìcubàawa cintaná
yáawami oroírita. 7 Néese abéeri
néená, níái báinúaca cáuyéica, yá
yàacaté siete ángelnái irí abéechúa
bacàa náalimáwanama yáawami
oroíchúata, ipuniéyèiwa Dios ilúa

iyú, yùuwichàidacatái báawéeri, yái Dios ìyéerica càiripináta. **8** Yáté Dios icapèe ipuníacawa ísa iyú imusuéricatéwa Dios yáatanáise, icamaláná mèlumèluíri ìwalíise, yái Dios máiníiri cachàinica. Yá canácata yáaliméeri iwàlùacawa Dios icapèe iriculé iwéréta idéca namáalàacawa níái siete yùuwichàacáica, siete ángelnái yàanàidéeyéica.

Siete bacàanái Dios yàasu yùuwichàacáisi

16 **1** Néese, yá nuémíaca abéeri isàna itàaníca cachàini Dios icapèe irìcuíse, yá íimaca nalí níái siete ángelnáica:

“Piacuéwa, picasáacué cáli íinatalé níái siete bacàa isànaca, Dios ilúaca yùuwichàidacaténá yái báawéerica.”

2 Néese, yá idàbáanéeri ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa cáli iwéré. Yá cháunási báawéeyéi, cáiwíiyéi imusúacawa wenàiwicanái ìwali, níái idènièyéica cuwèesi caluéri yàasu número, nía nacái yèeyéica yéenáiwaná íimiétacaná.

3 Néese, yá pucháibáaná ángel icasáaca yàasu bacàa íisawa lamá yáaculé. Yá iráica yái yúnidenáca càide iyúwa yái yéetáními íiraná idéerica ibanácawa ibadéericawa nacái. Yá néetácawa macáita níái cáuyéica iyéeyéicaté lamá yáacubàa.

4 Néese, yá máisibáaná ángel icasáaca yàasu bacàa íisawa

inanábàa yáaculé, macái únibàa yáaculé nacái, yá iráica macáita nía. **5** Yá nuémíaca càica íimaca irí yái ángel idènièrica ichàiniwa úni iwicáu:

“Wáiwacali, Píacata yái ìyéerica siùcade, ìyéericaté nacái bàaluité, ìyéerica nacái càiripináta.

Píacata yái mabáyawanéerica.

Píacata nacái yéewéeri yùuwichàidaca níái imàníiyéica báawéeri.

6 Níacata inuényéicaté piasunái wenàiwica, profetanái nacái. Siùcade, yá piaca nalí yái iráica nàiracaténáni.

Yácata iwàwacutáaná piùwichàidaca nía ìwalíise yái namàníiricaté.”

7 Néese, yá nuémíaca áiba tàacáisi yáatanáise yái neemácatáica cuwèesi, yá íimaca:

“¡Báisíta, piacata Wáiwacali, yái Dios Cachàiníirica Canánama licha!

¡Iná piacata, yái yéewéerica yùuwichàidaca machacànita nía!”

8 Néese, yá báinúacáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa èeri ìwali. Yá imàaca èeri uemácaténá níái wenàiwicaca ùuléri iyú. **9** Yá neemácawa macáita ùuléri iyú báawanama

níái wenàiwicaca. Quéwa càicáaníta, yá càmita nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íicha, yá nacái iicácanáwa nàyaca. Càmita nacái nàa Dios íimiétacaná, yá nacúisacáita Dios íipidená ìwali, yái idènièrica ichàiniwa yùuwi-chàacáisi ìwali.

10 Néese, yá cinconá ángel icasáaca yàasu bacàa íisawa, cuwèsi caluéri yàalubái iwéré, yá catáca cháí icùacatáica yàasunái wenàiwicawa. Iná yàasunái wenàiwica yaamíaca inènewa yùuwichàacáisi icáicha iyú. **11** Quéwa càicáaníta, yá càmita nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íichawa, yá namànica mamáalàacatani. Iná cáiwicáiná nalí nacháuná, yá nacúisacáita Dios báawanaméeri tàacáisi iyú.

12 Néese yái seisná ángel icasáaca yàasu bacàa íisawa yáaculé, yái inanábàa manuíri íipidenéerica Eufrates, yá chuica yúunidená yéewacaténá màulenáca nalí àyapu níái reynái yèeyéicawa oriente néese.*

13 Néese, yá nuicáca máisiba espíritu báawéeyéi imusúacawa, bàisi nacáiyéi iicácanáwa. Abéeri imusúawa inùmalicuise yái cuwèsi báawasíwéerica íiwi-táise, áiba imusúawa inùmalicuise yái cuwèsi caiyéininéerica, yái áibaca imusúawa profeta cachì-wéeri inùmalicuise. **14** Níacata

espíritu báawéeyéi, níái idènièyéica ichàiniwa imàníyéica yái càmfírìca wenàiwica idé imànica. Yáté namusúacawa nàacaténá nàwacáidaca macáita níái reynái iyéeyéica cháí cáli íinata, nàwacáidacaténá napéliaca iricu yái èeri Dios Cachàiníiri Canánama lica, inúacatáipináca nía canánama.

15 “¡Iná cayábacué pícha! Nùanápináca àniawa càide iyúwa abéeri cayéedéeri.* Iná cawinácaali yái icuèrica nùanàanáca, idéerica nacái màulenáca, yá casíimáipinácani, ipíchaná ibáiniacawa, càmicáiná íináidawa iyaca nùwali.”

16 Néese, yá espíritu báawéeyéi ìwacáidaca níái reynáica abécataléta, aléde íipidenacataléca Armagedón,* hebreo itàacái iyú.

17 Néese, yá sietená ángel icasáaca yàasu bacàa íisawa máisawaliri iriculé. Yá nuémíaca abéeri sànasi cachàiníiri, íinatáise yái yàalubáisi nachùulièrica íinatáise Dios icapèeca iricuíse.

Càiri íimaca:

“¡Idéca imáalàidaca macáita!”

18 Néese, yá énu icànaca mèlumèluwaca, casànaca nacái madécaná wenàiwica isàna itàaníca, tirírìca nacái. Yá nacái cáli icusúacawa cachàini, quéwa cachàini náicha canánama níái waiquéeyéica icusúacawa

idècunitàacá wàyaca cháí èeri irìcu.

19 Yáì yàcalé Babilonia manuírìca, iseríaca yèewiwa máisibawaca.

Yá nacáì namáalàacawa macáita níái áibanáì yàcalénáì iyéeyéica cháì cáli íinata. Iná càmìta Dios iimáicha yùuwichàidaca yáì Babilonia iyacàlená manuírìca. Yá yàaca ìira yéená yáì ilúacawa, yùuwichàidaca yáì báawéerica iyú yáì idènièrica ibacàale irìcuwa.

20 Néese, yá canáca wiúnamáiwaca macáita níái iwàwatanáica, nía nacáì manuínaméeyéì dúlináica.

21 Yá nacaláacawa chènuníise wenàiwicanáì íinatabàa, manuínaméeyéì úni íbanácanáca, batéwa cuarenta kilonaméeyéì ímíiaca náalimáwanama. Yáté wenàiwicanáì icuísaca báawanama Dios, máinícáiná manuíca yáì yùuwichàacáisica.

Dios yùuwichàidaca úái inanáì iwéndéechúaca iináwa

17 **1** Néese, yá abéeri ángel yàacawa nùatalé, néenáca níái siete ángelnáì idènièyéica siete bacàanái.

Yá íimaca nulí:

“Quialé síisàara, núsáidacaténá piicá yáì yùuwichàacáisi yàanèeripináca ùwali úái inanáì iwéndéechúaca iináwa, yáawinéechúacawa madécaná únináì iwicáubàa. **2** Iná macáita níái reynáì icuèyéica cáli, nadéca namànica uápìcha báawéeri nainá iyúwa. Macáita nacáì níái èeri

mìnanáica, nadéca nacàmaca ùasu ìiracalési ipuírì, umàaquéerica nàiraca namànicaténá úapìcha báawéeri nainá iyúwa.”

3 Néese, iyú yáì yéenáiwanasì Espíritu imàaquéerica nuicáca, yáté ángel itéca núa máisawaliré. Yá nérécaté nuicá abéechúa inanáì yáawinéechúawa abéeri cuwèesi caluéri quíiréeri íinata, idènièri siete íiwitawa, diez nacáì ichàle. Yáì cuwèesica idèniaca madécaná íipidenási ìwalíisewa macáita, càiri íimacade:

“Núacata Dios.”

4 Uái inanáica ùwalica abéeri náawa cúulituníiri, quíiréeri nacáì iicácanáwa, oro yáawamita ichíliná, íba cawèniyéì, perla nacáì. Udèniaca nacáì ucáapi irìcuwa abéechúa bacàa, oro yáawamíichúata, ipuniéechúawa iyú yáì madécaná bayáwanási umàniiricaté, yá nacáì báawéeri umànicaté uiná iyúwa. **5** Iná upùdalìcu, udèniaca abéeri íipidenási, càmíiri wáalía càinácaalí íimaca:

BABILONIA YACALE MANUIRI,
PIWALIISENATA NAMANI
BAaweeri NAINA IYUWA,
NIAI WENAIWICACA.
YA NACAI NAMANICATE
MACAI CASAQUEERI
WAWASI IIWITAANA
CHAI CALI IINATA.

6 Yá nuicáca ucàmaca úái inanáica nàiranámi iyú níái Dios yàasunáì

wenàiwica, níái nanuéyéicaté nacàlidacaalíté manuíca nawàwa Jesús iwéré.

Iná nuicácaalíté úái inanáica, yáté nucalüadacawa manuísíwata.

7 Yá ángel íimaca nulí:

“¿Cána picalüadawa? Siùcade, yá nucàlidaca pírí iwali yái wawàsi piiquéerica, cawinácaalí úái inanáica, cawinácaalí nacái yái cuwèesi uáwinéericawa íinata, sietéerica íiwita, nía nacái diez ichàleca. **8** Yái cuwèesi caluéri idéerica piicáca cáuca quéecha, néese, yátéca canácani.

Siùcade, mawiénica imusúacawa àniawa utàwi depuífwéeri irìcuíse. Quéwa néese, yá Cristo yúucapínacani quichái iriculé càiripináta, níái èeri mìnánái càmíiyéica natànàa íipidená irìcu yái cuyàluta náipidená iyacatáica, níái idènièyéica icáuca càmíiri imáalàawa, èeri idàbacatáiseta iyaca, yá nacalüadapínáca naicáca yái cuwèesi caluérica. Cáuricaté quéecha yái achúméericaté nanúaca yéetáwa. Néese, yáté yèpùaca yàanàaca àniawa.

9 Iná iwàwacutá cáalíacáica wía wáalíacaténá wéemíaca yái wawàsica: Níái siete íiwi-taca, níacata siete dúlinái inanái yáawinéeyéicawa íinata. **10** Níái siete dúlináica, níacata siete reynái. Iná cinco néená níái idé yéetá-cawa. Abéerita néenáca yái cáu siùcade. Yái áibaca, càmíiritàacá yàanàa. Quéwa yàanàacaalí, yá

ichùuliapínáca maléená èerita.

11 Yái cuwèesi caluéri cáuricaté piicáca quéecha, néese, yáté canáca àniawani, yácata ochoná níái reynáica. Quéwa néenáta níái siete reynáica, yá Cristo yúucapínacani càiripináta quichái iriculé.

12 Níái diez ichàleca, níacata diez reynái, canéeyéicáwaca ichàini nacùanápíná nàasunái wenàiwicawa. Quéwa nadèniapíná nachàiniwa nachùulíacaténá cuwèesi caluéri yáapicha, quéwa abéeri horapínáta.

13 Níái diez reynáica, abédanamata nawàwa náináidacawa abéeri wawàsi ìwalita: Yái nèepùadánápínáca nachàiniwa cuwèesi caluéri irí icùacaténá nacái nàasunái wenàiwica iwicáu. **14** Yá namànipínáca Cordero íipunita ùuwicái, quéwa Cordero imawèniapíná nía, yácáináta Náiwacali canánama, níái iwacáiyéica. Yácata nacái nàasu Rey canánama níái reynáica.

Iná níái iyéeyéica yáapicha, níacata idéeyéi imáidaca, iníwèeyéi nacái, níacata nacái imàníiyéi càide iyúwa íimáaná.”

15 Néese, yá ángel íimaca nulí:

“Níái únínái piiquéeyéica inanái yáawinacawa íinata úái iwéndéechúaca íináwa, níacata wenàiwicanái íiwitáaná macáita, nàawiría, nataacái íiwitáaná nacái macáita.

16 Yái cuwèesi caluérica, nía nacái diez ichàleca, piiquéeyéica

ichanàacawa ìwali, yá cáudenipináca
naicáca úái inanái iwéndéechúaca
iináwa. Iná needápináca uícha yái
ùasumica, yá nacái namàacapináca
úa mabàleta. Yá nayáapináca uinámi.
Néese, yá neemápináca uchéecami
quichái iyú.

17 Quéwa Diosta yái càité
imàacaca abédanamaca nawàwa
náapichawáaca níái diez reynáica,
yéewacaténáta ichàbacawa càide
iyúwa Dios iwàwáaná. Yá nacái
nàacaté nachàiniwa cuwèesi caluéri
irí, nachùuliacaténáté yáapicha
iwéréta ichàbacawa macáita càide
iyúwa Dios íináidáaná imànica.

18 Uái inanái piiquéechúaca,
yácata yàcalé manuíri ichùulìerica
nawicáu canánama, níái áibanái
reynái iyéeyéica cáli íinata.”

Nanúaca namáalàidawa Babilonia iyacàlená

18 **1** Néese idénáami, yá
nuicáca áiba ángel iricúa-
cawa chènuníise, máiniíri
cachàinica. Yá icànaca canánama
cáli ìwali icamaláaná iyúwa. **2** Yá
imáidaca cachàini, càica íimaca:

“¡Idéca imáalàacawa!

Yái Babilonia, yàcalé manuíri,
caináwanéerica, idéca
nanúaca namáalàidawani!
Siùcade, espíritu báawéeyéi
yàalucani,
imàacacawa abéeri yàalusi
iyú nalí, macáita níái
báawanaméeyéi espírituca.

Macái íiwitáaná cuipíra
casaqueeyéi ipuníacawa iyú,
níái nacái cuwèesináí caluéyí,
cachèequéeyéica waicáca.

3 Uwalíisenácáiná macái èeri
mìnanái ìira

yái ìiracalési ipuúri
namànicaténá báawéeri
nainá iyúwa.

Níái reynáica, macáita
namànicaté báawéeri nainá
iyúwa.

Nía nacái iwéndéeyéica,
càasuca nía ùasumi
cawèníiri iyú, ùacacáiná
nalíni umáalécani iyúwa.”

4 Néese, yá nuémíaca Dios itàa-
cái chènuníise. Càiri íimaca:

“Píacué nùasunái wenàiwicaca,
pimusúacuéwa yàcalé íicha
ipíchanácué pimànica
pibáyawanáwa náapicha níái
yàcalé mìnanáica,
ipíchaná nacái yàanàacuéca
pía yái yùuwichàacáisi
yàanèeripináca nàwali.

5 Máiníicáiná manuíca yàcalé
ibáyawaná,
quéwa càmita Dios íimáicha
macáita yái bayáwanási
namàníirica néeni.

6 Iná càitacué nacái pimànica
nalí iyúwaté namàníiná
áibanái irí.

Pipáyaidacué nalí pucháiba
yàawiría yái namàníinacaté
áibanái irí báawéeri.

Ipuícué pimànica pucháiba
yàawiría,
yái ìiracalési namàníiricaté
áibanái ìirapiná.

7 Iná pìuwichàidacué nía
manuíri yùuwichàacáisi iyú,
máinicáináaté nasíimáidaca
nawàwawa iyú yái nàasu
cawèníirica.

Máinicaté náimaca náináidaca
nawàwa ìricuísewa:

‘Idéca wáawinacawa wàalubái
íinatawa wachùulìacaténá
càide iyúwa nàasu reynái.

Yá nacái canácata wáaliéri
wáicháanica ìininá,
càmicáináca wàacawéeyéi
yéetáwata.’

8 Iná yéewa abé èeri ìricuta,
yá yùuwichàacáisi
yàanàapináca nàwali
macáita:
uláicái, yéetácáisi, ìininácalési,
máapicái nacái.

Yá neemápinácawa quichái
iyú,
Wáiwacali Dios cachàiníiri
canánama íicha,
yùuwichàidapinácáiná nía.”

9 Iná macáita níái reynái icuè-
yéica cáli, macáita namànica
báawéeri nainá iyúwa ìricu yái
yàcaléca. Macáita nacái càasuca nía
néeseta, quéwa, yá náicháapináca
cáiwina naicácaalí ísalená

imichàacawa yeemácaalíwa yái
yàcaléca. **10** Yá nabàlùapinácawa
déecuíseta uícha, cáalucáiná
naicáca ùuwichàacawa. Yá
náimapináca ulí:

“Yùuwichàacáisi, yùuwichàa-
cáisi manuíri pirí, pía
Babilonia yàcalé manuírica!
Pía cachàiníiricaté yàcaléca,
quéwa abéeri hora ìricuta, yá
yùuwichàacáisi yàanàaca
pía.”

11 Càita nacái náicháapináca
yàcalé ìwali cáiwina níái
iwéndéeyéica yàasuwa, canácáiná
iwèniéripiná náicha quirínama
yéená yái nawálumaléca
iyúwa níái: **12** Wawàsinái
namàníiyéicaté oro iyú, palata
iyú, íba cawèníiyéi iyú nacái, íba
perla iyú nacái, wáluma lino,
wáluma cúulituníiri, wáluma
seda quíiréeri. Macái íiwitáaná
àicu pumèníiri isàni nacái,
madécaná wawàsi namàníiri
elefante ichàle iyú, macái àicu
cayábanaméeri. Macái wawàsi
namàníirica cobre iyú, siero iyú,
íba napìniidéeyéi melùmelùwaca
nacái. **13** Nawéndacaté nacái
nére àicu canela^s íimami, áiba
camalaníiri isàni, séenási
pumèníiri, ùlucái nacáiri, quéwa
pumèníiri isàni, pumèníiri

^s **18.13** Canela: Abéeri àicu, nàiréeri íimami ituní, íbáiná ituní nacái càide iyúwa wàira-
caalí café.

ituníná, uva ituní ipuíri,
manteca, trigo íinaná nacái.
Pírái nacái: pacánái, ovejanái,
cawáyunái, carretanáí nacái.
Nawéndacaté nacái wenàiwicanái,
nachùulièyéipiná íibaidaca nalí.

14 Yá náimapináca:

“¡Canáca quirínama pirí macáita
níái cayábéeyéi
wawàsica, máiníiyéicaté
iwàwacutácawa pirícué!
Macáita níái cayábéeyéi,
cachùniquéeyéi wawàsica,
idéca canáca nía.
Iná càiripináta càmita wàanàa
quirínama néré nía.”

15 Iná níái iwéndéeyéicaté, càasu-
íyéicaté nayú níái wawàsinái
nawéndéeyéicaté yàcalé mìnánái
irí, yá nabàlùapínacawa déecuí-
seta, cáalucáiná naicáca yàcalémi
yùuwichàacawa. Yá náicháanícáita,
máiníca achúmaca nawàwa.

16 Yá náimaca:

“¡Piùwichàapínáwa,
piùwichàapínáwa
manuísíwata yùuwichàacáisi
iyú, pía yàcalé manuíríca!
Piyacalé minanáí, nàwalicaté
yáawami wáluma lino
cayábéeri, wáluma
cúulituníiri, quíiréeri
iicácanáwa nacái,
idènièyéité ichílináwa
yáawami orota, íba
cawèníiyéi, perla nacái.

17 Quéwaté abéeri hora irìcuta,
yáté imáalàacawa macáita
yái yàasusi cawèníirica.”

Macáita níái yèepunídéeyéica
lancha lamá yáacubàa, nía nacái
wenàiwica nèepunídéeyéicawa, nía
nacái íibaidéeyéica iricu, canánama
níái íibaidéeyéica lamá yáacubàa,
yá nawesíacawa déecuta Babilonia
íicha. **18** Naicácaalí íisalená
imichàacawa, yá náimaca;

“¡Canácata áiba yàcalé
caináwanéeri càiri iicácanáwade
iyúwa yàcalé manuírícué!”

19 Néese, yá nacasáacá náiwita
ìwaliwa cáli ichùmalé, yá náimaca
náicháaníca:

“¡Yùuwichàacáisi,
yùuwichàacáisi manuírí
pirí, pía yàcalé manuírí,
caináwanéerica!

Macáita níái idènièyéica yàasu
lanchanáiwa, càasucaté nía
ùwalíisená.

Quéwa abéeri hora irìcuta,
yáté imáalàacawa yái
yàcalémica.

20 ¡Iná casíimáicué piwàwa,
piácué iyéeyéica chènuniré!
Casíimáicué piwàwa, piácué
apóstolnáí, profetanái nacái,
náapicha níái Dios yàasunái
wenàiwicaca,
idécáiná Dios yùuwichàida úái
yàcalé Babiloniamica,
ìwalíise macáita yái
umàníiricaté pirícué.”

21 Néese, yá abéeri ángel
cachàiníiri imichàidaca abéechúa
íba manuíchúa macàpucuíchúa,
càichúa iicácanáwade iyú úái
namuluéchúaca iyú trigo ituíná,
yá yúucaca úa lamá yáaculé, yá
íimacaté:

“Càipiná imáalàacawa
ráunamáita yái yàcalé
manuíri, caináwanéeri
Babiloniaca.

Yá càmita waicápiná
quirínamani càiripináta.

22 Canácata nacái
isànadéeripiná quirínama
yàasu arpawa irìcu, flauta,
trompeta nacái, canácata
nacái icántèeri quirínama.

Càmita wàanàapiná
quirínama níái imàníiyéica
yéewawa.

Càmita nacái wéemìapiná
quirínama isàna
namulúaca trigo ituíná.

23 Càmita waicápiná quirínama
lámpara icamaláná.

Càmita nacái wéemìapiná
quirínama
nasàna namáidaca níái
icasèeyéicawa.

Níái iwéndéeyéica yàasuwa,
níataté máiníiyéi cawènica
pirí cáli íinata.

Macáitaté pimèniadaca
malíacáisi iyúwa, níái èeri
mìnanáica.

24 Babilonia iyacàle mìnanaíta,
níái inúaté, profetanáimica,
nía nacái Dios yàasunái
wenàiwicacaté,
macáita níái wenàiwica
nanuéyéicaté cháí cáli
íinata.”

Nàaca cayábéeri Dios irí Chènuniré

19 **1** Néese idenáami, yaté
nuémìaca madécaná sànasi
càide iyúwa wenàiwica itàanícaalí
namanùbaca iyúwa abéericuíseta
aléde chènuniré, náimacaté:

“¡Wàacué Dios irí cayábéeri!^t

Yái ichúuliadáanaca wenàiwica
yùuwichàacáisi íicha,
nàanàaca íimiétacaná,
nàalíanaca iináwaná ìwali
macáita,
yá nacái chàinisica, wàasu
Dios yàasucata nía.

2 Yùuwichàidacaalí, yá
imànicani machacànita,
báisíta nacái.

Iná yácata yùuwichàidaté yái
yàcalé manuíríca,
yàcalé mìnanaí icùalécáinaté
namàni báawéeri nainá
iyúwa níái èeri mìnanaíca.

Dios yùuwichàidacaté yái
yàcalé manuíríca,
yèepùadacaténaté náipuiná
níái yàasunái wenàiwica
nanuéyéicaté néré.”

^t 19.1 Yáta “aleluya” íimáaná.

3 Yá náimacaté àniawa:

“¡Wàacué Dios irí cayábéeri!
Idécáiná uemácawa, yá nacái
uísalená imichàacawa
chènuniré càiripináta.”*

4 Néese níái veinticuatro
ancianonáica, náapicha
níái báinúaca cáuyéica, yá
náawìadacaté níawawa cáli iwéré,
yá nàacaté Dios íimiétacaná, yái
yáawinéericawa yàalubái íinatawa.
Yá náimacaté:

“¡Càicawani!
¡Wàacué cayábéeri Dios irí!”

5 Néese, yá abéeri tàacáisi
imusúacatéwa Dios yàalubái
yáatanáise. Càirité íimacade:

“¡Píacué Dios irí cayábéeri,
macáita wía yàasunái
wenàiwicaca,
níái yèeyéica íimiétacaná,
níái cachàiníiyéica iicácawa,
nía nacái mawèníiyéica
naicáca!”*

**Nàwacáidacawa Cordero
yáapicha chènuniré**

6 Néese, yá nuèmiacaté
madécaná wenàiwica isàna càide
iyúwa úni manuíri yùucùacatáiwa,

iyúwa nacái tiríricaalí manuíwaca
isàna.

Yá náimacaté:

“¡Wàacué Dios irí cayábéeri!
¡Wacuèriná Dios idàbacáiná
ichùuliaca macái wenàiwica
iwicáu,

yái Dios Cachàiníirica
Canánama Iicha!

7 ¡Casíimáicué wía,
wayanídacuéwa,
wàacué nacái irí cayábéeri,
idécáiná yéenaiwaná

yàanàaca yái Cordero
icásàacatáipinácawa.

Idéca nacái màulenáca úái
yàacawéetúaca!^u

8 Idéca Dios yàaca ulí yái
wáluma lino, ùwalicaténáni,
masaquèeri, mèlumèluíri
nacái.”

Yái wáluma lino íimáaná: yái cayá-
béeri wawàsi namàníirica níái Dios
yàasunái wenàiwicaca.

**Nayáaca Cordero yáapicha
aléde icásàacatalécawa**

9 Néese, yá ángel íimaca nulí:

“Pitànàa yái: Casíimáiyéi
wenàiwicaca, níái Cordero
imáidéeyéica iyáa yáapichawa
aléde icásàacatalécawa.”*

Imaca nacái nulí àniawa:

^u 19.7 Yàacawéetúca íimáaná: wíata canánama yeebáidéeyéica Jesús. Wía
ìwacáidéeyéicawa íipidená ìwali. (Iglesia)

19.3 Is. 34.10. 19.5 Sal. 115.13. 19.9 Mt. 22.2-3.

“Níacata báisiíyéi Dios itàacáica níái.”

10 Yá nubàlùaca nùulùì ipùata iyúwa ángel irí nùacaténá íimiétacaná.

Quéwa íimacaté nulí:

“Picá pimàni càiri wawà-sica, pìnacáirita nacái íibaidaca Wáiwacali irí núaquéi, iyúwa nacái níái péenánái icàlidéeyéica mamáalàacata Jesús iináwaná ìwali. Abéerita Diosca yái yéewa pìaca íimiétacaná.”

Níái tàacáisi càiyéica nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali, Dios néeséeyéita nacái yàacawa.

Yái yáawinéericawa cawáyu cabalèeri íinata

11 Néese, yá nuicáca yàacùacawa chènuníise, yá imusúacawa néese abéeri cawáyu cabalèeri. Yái yáawinéericawa íinata íipidenéri:

“Imàníiri Càide Iyúwa Nachùulianáni, Báisiíri nacái,” imànicáiná machacàníiri iyú yùuwichàacáisi báawéeyéi irí, càita nacái imànica náipunita ùuwicái.*

12 Níái ituíca, càiyéide iyúwa quichái ipèrù,* madécaná diadema nacái ichanàacawa íiwita ìwali.

Abéeri íipidenási nacái ichanàawa ìwali, quéwa càmfírita áibanái yáaliíawa íimáaná, yáta abéerita yáaliíacawa ìwali.

13 Iwalica abéeri bàlesi caléeri, isàbéeri irái iyú. Iipidená nacái: “Dios Itàacái.”

14 Yáté nàacawa yáami níái úwinái chènuníiséeyéica, yáawinéeyéiwa cawáyunái cabalèeyei íinata, ìwalíiyéi wáluma lino cabalèeri cayábéeri, masaquèerica nacái.

15 Inùmalicuíse imusúawa abéeri machete caserùníiri,^v yùuwichàidéeripiná níái èeri mìnanáica. Yá calúapiná manuísíwata yái Dios Cachàiníirica Canánama Iicha. Càipiná imànicade iyúwa nabawàidacaalí nabaquíawa uva iyacaná, ituní imusúacaténáwa yàalusì iriculé. Yá ichùuliapiná nía chàinisíiri iyú.

16 Ináawani ìwali, icuuchuí ìwali nacái, ichanàawa yá íipidenásiquéi:

“Reynái Yàasu Rey,
Náiwacanánái Iiwacali Nacái
Canánama.”

17 Néese, yá nuicáca abéeri ángel ibàlùacawa èeri íinata. Yá imáidaca cachàini nalí macáita níái cuipìranái yáaláaníiyéicawa chènunibàa, íimaca nalí:

“Quialécué, pìwacáidacuéwa, piyáacaténácué manuíri yàacàsica yái Dios yèeripinácuéca pìrí, **18** piyáacaténácué reynái iinámi, úwinái íiwitápunái iinámi, cachàiníiyéi wenàiwica iinámi,

^v **19.15** Machete caserùníiri, yácata Dios itàacái.

19.11 Ez. 1.1. **19.12** Dn. 10.6.

cawáyunái iinámi, nainámi nacái, níái yáawinéeyéimicawa cawáyu íinata. Macái wenàiwica íiwitáaná iinámi: nàasunái wenàiwica iinámi, cànmíiyéi nacái nàasu wenàiwica iinámi, caináwanéeyéi iinámi, catúulécaneéyeyéi iinámi nacái.”

19 Néese, yá nuicáca yái cuwèesi caluérica, nía nacái reynái icuèyéica cáli, nàasu úwinái yáapichawa, nàwacáidacawa namànicaténá íipunita úuwicái yái yáawinéericawa cawáyu cabalèeri íinata, yàasu úwinái íipunita nacái.

20 Quéwa, yáté náibàaca yái cuwèesi caluérica, profeta cachì-wéeri yáapicha, imàníiricaté cuwèesi caluéri yáacúalícu yái cànmíirica wenàiwica idé imànica, ichìwáidéericaté iyú níái idènièyéicaté cuwèesi yàasu número, nía nacái yèeyéicaté yéenáiwana íimiétacaná. Yá náucacaté nía pucháibanama nacáuca yáapichatawa quichái icalìsaniná yáaculé, yái ipucuéricawa azufre iyú.

21 Níái nàasunái úwináimica, yáté inúaca nía iyú yái machete imusuéricawa inùmalícuíse, yái yáawinéericawa cawáyu íinata. Iná macáita níái cuìpìranáica, yáté nayáaca nayáacaléwa cadénama nainámi iyú.

Mil camuínái

20 **1** Néese, yá nuicácaté abéeri ángel iricùacawa chènuníise. Itéeri icáapi irícuwa yáacúaná,

yái utàwi depuítwéerica, abéeri nacái cadena manuíri. **2** Yá ángel íibàacaté yái chàwaliwàlica, yái àapi bàaluisàimica íipidenéerica “Camèniadacáiri”, íipidenéerica nacái “Wàuwidesàiri”,* yáté ángel idacùacani mil camuípíná. **3** Yá yúucacaténí utàwi depuítwéeri iriculé, yá nacái ibàliacaté néré inùma dàalawaca, ipíchaná ichìwáidaca mamáalàacata níái èeri mìnánáica iwéréta nachàbacawa níái mil camuíca. Néese mil camuí idénáami, yá iwàwacutápiná nawasàacani, quéwa achúma èerita.

4 Néese, yá nuicácaté madécaná yàalubáisinái, yá náinataca náawinatéwa níái idéeyéicaté nàaca irí chàinisi nàuwichàidáanápíná wenàiwica cabáyawanéeyéi.* Yá nacái nuicácaté nacáucami níái nadaluéyéicaté icanápi, nacàlidacáinaté Jesús iináwaná iwali, Dios itàacái iwalíise nacái, níái cànmíiyéicaté yàa cuwèesi caluéri íimiétacaná, yéenáiwana íimiétacaná nacái, cànmíiyéicaté natànàa ipùdalicu, icáapi iwali nacái, cuwèesi caluéri íipidená. Yá yèepùacaté cáuca nía àniawa nachùulìacaténá wenàiwica Cristo yáapicha mil camuípíná. **5** Yácata idàbacatái nacáucàacawa àtata yéetácáisi íicha níái yéetéeyéimicawa. Níái áibanái yéetéeyéimicawa camítatéca nacáucàawa iwéréta

nachàbacawa níái mil camuíca.
6 Casíimáica níái idéeyéicaté Dios iseríaca méetàucuta irípináwa. Níacata idàbéeyéipiná imichàacawa yéetácáisi íicha. Níacata nacái ichúuliéyéipináwa íicha yái néetáanápínacawa pucháiba yàawiriata. Dios yàasu sacerdotenáipínaca nía, nachùuliapínaca nacái Cristo yáapicha iyúwa reynái mil camuípiná.

Namawèniadacatái yái Camèniadacáirica

7Néese idécanáami nachàbacawa níái mil camuíca, yá nawasàapínaca yái Wàuwidesàirica, síisài utàwi depuúwéeri iricuise nabàliacatalécaté inuma dàalawaca, nadacùacatalécaténi. **8** Yá yàapínaca ichìwáidaca níái wenàiwica iyéeyéica náinata macáita níái cálináica, iwacáidacaténá nía Gog, Magog néré,* namànicaténá ùuwicái. Iná manùbasíwapínata nàwacácawa néré níái wenàiwicaca càide iyúwa yái càina imuluí irièricawa lamá idulèpibàa. **9** Yá nàapínacawa chinamáinama cáli iwali, níái Camèniadacáiri yàasu úwináica. Yá nàapínaca nayamáacawa Dios yàasu wenàiwica iyacàle itéesebàa, yái yàcalé cáininéerica Dios iicáca. Quéwa Dios imàacapíná quichái yúuwàacawa chènuniise, yá yeemápináca macáita níái úwináimica.

10 Yái Camèniadacáiri ichìwái-déericaté nía, yá náucapínacani quichái icalisaniná yáaculé ipucuéricawa azufre iyú. Aléde idécataléca nacái náucaca yái cuwèesi caluérica, profeta cachìwéeri yáapicha. Yá nérépináca nàuwichàawa èeríapinama, táiyápinama nacái càiripináta.

Jesús icháawàapíná cabalèeri yàalubáisi íinatáise níái yéetéeyéimicawa

11 Néese, yá nuicáca abéeri yàalubáisi manuúri cabalèeri, yá nacái yáawinéericawa íinata. Yá napiacawa yáacúalicuise macáita níái icuéyécawa chènunibàa, cáli nacái, macáita níái iyéeyéica néenibàa, yá canáca nía quirínama.

12 Néese, yá nacái nuicácaté nabàlùacawa Dios yàalubái íipunita macáita níái wenàiwica yéetéeyéimicatéwa, càasuíyéimi, catúulecanéeyéimi nacái. Yá nàacùacaté abénaméeyéi cuyàlutanái. Nàacùacaté nacái áiba cuyàluta àniawa, yái náipidená iyacatáica níái idènièyéica icáuca càmiíri imáalàawa. Yá Wáiwacali yùuwichàidacaté nía iwaliise yái namàníiricaté cáucaalítéca nía, càitáde iyúwa ichanàanáwa cuyàluta iricu.* **13** Yá lamá yèepùadacaté níái yéetéeyéicatéwa yáaculé, nía nacái yéetácáisi idènièyéicaté, nía nacái iyéeyéicaté càliculíi iriculé.

Yá Wáiwacali yùuwichàidacaté nía náalimáwanama, ìwalíise yái namàníricaté idècunitàacá cáucaté nía.

14 Néese, yáté náucaca yái yéetácáisica, yá nacái càliculíica, aléde quichái icalìsaniná yáaculé, yái quichái icalìsaniná, yácata néetácataléwa pucháiba yàawiría.

15 Iná cawinácaalí níái canéeyéica ípidená ichanàacawa irìcu yái cuyàluta náipidená ìyacatáica, níái idènièyéica ícauca càníiri imáalàawa, yá náucaca nía quichái icalìsaniná yáaculé.

Wàlisài èeri, wàlisài cáli nacái

21 **1** Néese núa Juan, yáté nuicáca wàlisài èeri, wàlisài cáli nacái,* yácaínái quééchéeri èerimica, quééchéerimica nacái cálica idécaté nachàbacawa, càita nacái canáca quirínama yái lamáca. **2** Yá nacái nuicácaté yàcalé mabáyawanéeri iricùacawa chènuníise, Dios yáatanáise yái wàlisài Jerusalén,^w úái yàcaléca idéechúa màulenáca càide iyúwa idécaalí abéechúa inanái ichùnìacawa cayába ùacawéeri irípináwa, ucàsàacaténáwa yáapicha.*

3 Néese, yá nuémìaca abéeri itàaníca cachàini chènuníise, yá íimacaté:

“Siùcade, idéca Dios icapèe ìyaca wenàiwicanái yèewi, ìyacaténá náapicha. Yàasunái wenàiwicacaténá nía, ìyacaténá nacái náapicha iyúwa nàasu Dios.

4 Yá Diospinácata ichuìda náicha natuíyáa canánama. Canápináca quirínama yéetácáisi. Canácata nacái íicháaníiripiná quirínama. Canáca nacái ìnàacalesi. Canáca nacái quirínama néré cáiwíiri yùuwichàacáisica, idécáiná nachàbacawa macáita níái wawàsi idàbéeyéicaté ìyaca quééchaté.”

5 Néese yái Dios yáawinéericawa yàalubái íinatawa, yá íimacaté:

“Siùcade, wàlisàica numànica macáita níái wawàsináica.”

Yá nacái íimacaté nulí àniawa:

“Pitànàa nía, níacáínái tàacáisi nutàaníiyéica, báisíta nachàbapínácawa càitáde iyúwa núumáaná.”

6 Yá nacái íimacaté nulí:

“Idéca numáalàida numànica macáita yái wawàsica. Núacata yái idàbáanáwa, núacata nacái yái imáalàidáaná canánama. Macáita níái macàléeyéica iwàwa, nùapínáca nàira mawènitá yáacuise yái únibàa yèerica wacáuca càníiri imáalàawa.

7 Níái imawèniadéeyéica íichawa báawéeri, nùapínáca nalí macáita

^w **21.2** Yái Jerusalén: Yácata wàlisài Jerusalén, yái Dios ìyacàle, ìyacataléca yàasunái wenàiwica yáapichawa.

21.1 Is. 65.17; 66.22; 2 P. 3.13. **21.2** Is. 61.10.

níái wawàsi càiyéica núumaca ìwali. Yá núapínacata nàasu Dios, yá nacái níapínacata nuénibe.*

8 Quéwa níái cáaluíyéica yùuwi-chàacawa nùwalíná, càmiíyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái, casa-quèeyéica ííwítáise, inuýyéica wenàiwica, imàníyéica báawéeri iiná iyúwa, camàliquéeyéica, yè-yéica yéenáiwánásínái íimíétacaná, macáita níái cachìwéeyéica, nàapínacawa quichái icalisaníná yáaculé, ipucuéricawa azufre iyú, yái néetácataléwa pucháiba yàawiría.”

Wàlisài Jerusalén

9 Néese, yá abéeri ángel yàacawa nùatalé, néenaca níái siete ángelnái idènièyéica siete bacàanái irìcu, siete yùuwichàacáisi, namáalàidéeyéipínaca iyú macáita wawàsi.

Yá íimacaté nulí:

“Quialé, núasáidacaténá pirí úái Cordero yàacawéetúaca.”

10 Yá ángel imàacacaté Espíritu itéca núa abéeri dúli manuíri íinatalé, chènuníiri nacái. Yá nérécaté, yáasáida nulí yái yàcalé Jerusalén mabáyawanéerica, iricuèricawa chènuníise Dios yáatanáise.

11 Yái yàcaléca icànéeri mèlumèluwaca Dios icamaláná

iyúta, yái ucamalánáca càiride iyúwa íba cawèníchúaca icamalá, iyúwa úái íba jaspe cabalèechúaca icamalá cuníawaca, **12** idènièri iwáiná chènuníiriwa, manuíri nacái itéesebàawa. Iwáiná ìwali idèni doce inùmawa, inuma imanùbacata ìya abéeri ángel. Yá nacái inuma imanùbacata ichanàawa yái abéeri Israel itaquénáinámi íipidenáca, iyúwata nàawiría imanùbaca.

13 Máisiba inuma ìya síisiamade èeri imusúacatáisecawa, másiba nacái ìya síisiamade èeri iwàlùacataléwa, másiba nacái yéemawáise, másibata nacái áiba yéemawáise.

14 Yái yàcalé iwáiná ibàluèricawa íinata, idènièri doce ííwítaná íbanái yàapíisewa, irièyèiwa báinatácanama. Nàwali níái doce íbanáica, yá náipidená ichanàacawa níái doce apóstolnáica, Cordero yàasunáica.

15 Yái ángel itàaniírica núa-picha, idènièri icáapi irìcuwa abéechúa vara yáawami orota, yáalimáidacaténá uyú yàcalé macáita, inuma, iwáiná nacái.*

16 Yái yàcaléca, abédanaméerita ibàlài icáalaca, yùucu, ichènunica nacái. Yá yáalimáidacaté yàcalé icáalaca iwàwi iyú: dos mil docientos kilómetros yùucu, icáalaca, ichènunica nacái.* **17** Yá nacái yáalimáidacaté yàcalé iwáiná,

x **21.16** Doce mil estadio íimáaná: Siùcade wàasu èeri, watàaníca metro ìwali. Iná yái Dios ìyacàleca idèniaca 22,000 metros ibàlài icáalaca báipunitácanama, yùucu, ichènunica nacái.

21.7 2 S. 7.14; 1 Cr. 17.13. **21.15** Ez. 40.3.

sesenta y cinco metro ichènunica. Yái càirica àngel yáalimáidacaté iyú, yátái èeri mìnánái yáalimáidáanáca yàasu wawàsiwa.^y

18 Yái yàcalé iwáináca yáawami yátái íba jaspeca, yá nacái yàcalé iyacàlenáca yáawami orota, càiri iicácanáwade iyúwa yái cuniéri wawàsica watunúacaalí ìwaliise masacàawaca.

19 Níái íbanái yàcalé iwáiná ibà-luèyéicawa íinata, nachanàidéeyéi ìwaliise madécaná íiwitáaná íba cawèníyéi. Yái idàbéerica iriacawa iwáiná yáapíise, yácata íba jaspe:^z pucháibáaná zafiro, máisibáaná ágata, báinúacáaná esmeralda, **20** cinconá ónice, seisná cornalina, sietená crisólito, ochoná berilo, nuevená topacio, diezná crisoprasa, oncená jacinto, yái docenáca nía amatista.

21 Níái doce yàcalé inùmabàleca, níawami íba perlata náalimáwanama. Yái yàcalé ibàacháwalenáca, yáawami orota, cuniéri yèewibàa masacàawaca.

22 Quéwa aléde yàcalé iriculé, canáca nuiquéeri néré Dios ica-pèeca, yácáináta capíi néré yái Wacuèriná Dios Cachàiníirica Canánama íicha, Cordero yáapicha.

23 Yái yàcaléca, càmita iwàwa-cutá èeri icamalá, quéeri icamalá

nacái icànéeyéipiná néré, Dios icamalánácáináta icàna néré, Corderoca nacái áiba icàna néré. **24** Iná macáita níai wenàiwica íiwitáaná idéeyéicaté ichùuliacawa yùuwichàacáisi íicha, naipínánipináca yàcalé icamalá iricu. Níái reynái cáli mìnánáica, nàanàidapiná nàasu yàasusi cawèníiriwa néré.

25 Níái yàcalé inùmaca càmiíyéita nabàliapináwa èeríapi, canácáináta néré catá quirínama. **26** Yá nérépináca naté nàasu yàasusi cawèníiriwa, cayábanaméeyéi wawàsi nacái níai áiba cáli néeseéyéica.*

27 Quéwa càmita nawàlùapináwa yàcalé iriculé, níai casaquèeyéica íiwitáise, yèeyéica yéenáiwanási íimiétacaná, cachìwéeyéi nacái.

Níata iwàlùapináwa néré, níai íipidená iyéeyéica Cordero yàasu cuyàluta iricu, níai Dios yèeyéipináca irí icáuca càmiíri imáalàawa.

Uni cáuri

22 **1** Néese, yá àngel yáa-sáidacaté nuicá abéeri úni masaquèeri, yái yèerica wacáuca càmiíri imáalàawa.* Cuniéri yáaculé melùmelùwaca, síisèeri imusúacawade Dios yàalubái néese, Cordero yáatanáise nacái.

y **21.17** Bàaluité, yái abéeri codo, yàacawa wacáapi ipùata néese, yàanàaca wàana itù-cule néré. Iná níai 144 codos, wàasu èeri siùcade, 65 metros.

z **21.19** Yái íba Jaspe, yácata nacái esmeralda, quéwa cuniéri cabalèewaca.

21.26 Is. 60.11. **22.1** Ez. 47.1; Zac. 14.8.

2 Yáí única, irièriwa yàcalé ibàacháwalená bamuchúamibàa. Idùlepibàa ibàlùawa báipunitácanama yáí àicu yè-rica wacáuca càmfíiri imáalàawa,* docéerica ìyacaná camuí imanùbaca, abéechúata quéwa ìyacaná quéeri imanùbaca. Níái ibáináca, dabépiná nalí níái macái wenàiwica íiwitáanáca.

3 Aléde yàcalé iriculé canápináca néré quirínama yáí báawéerica Dios iicáca,* néenipinácáináta Dios yàalubái ìya, Cordero yàalubái nacái. Níái Dios yàasunái wenàiwicaca nàapináca íimiétacaná. 4 Naicápiná nacái inàni, yá nacái nadèniapináca íipidená napùdalicuwa. 5 Càmita nacái catápiná quirínama yàcalé irícu. Iná càmita lámpara icamaláná iwàwacutáwa néré, èeri icamalá nacái, yácáináta Wáiwacali Dios yáí icànapiná nalí, yá nacái nachùuliapináca yáapicha néeni càiripináta.

Mawiénica Jesucristo yàanàaca

6 Néese, yá ángel íimacaté nulí: “Níái tàacáisi càiyéica nutàaníca, báisíta nachàbapinácawa càide iyúwa núumáaná. Yáí Wáiwacalica, yáí Dios imàaquéericaté yàasu espírituwa profetanái irí, idéca ibànùaca yàasu ángelwa yáasáida-caténá yàasunái wenàiwica íríwa níái wawàsinái ichàbéeyéipinácawa mesúnamáita.”

7 “¡Péemíacué, nùanàapináca mesúnamáita! Casíimáirica yáí imàníirica càide iyúwa íimáaná yáí tàacáisi ichanèericawa cháí cuyà-luta irícu.”

8 Núa Juan, núacata yáí iiquéericaté macáita yáí wawà-sica, yéemièricaté nacái isàna. Néese idécanáamité nuicácani, idécanáamité nacái nuémíaca isàna, yáté nubàlùaca nùulúi ipùata iyúwa ángel yàabàli iwéré, nùacaténá íimiétacaná, yáí yáasáidéericaté iyaca nulí macáita yáí wawàsica.

9 Quéwa íimaca nulí:

“¡Picá pimàni yáí càiri wawà-sica! Pinacáirita nacái íibaidaca Dios yáapicha núaquéi, iyúwa nacái péenánái profetanái, macáita nacái níái imàníiyéica càide iyúwa itàacái íimáaná yáí cuyàluta. Yáta pía íimiétacaná, yáí Diosca, núa càmita.”

10 Imaca nacái nulí:

“Picá píibàa yáí tàacáisi ichanèericawa cháí cuyàluta irícu, icàlidéerica yáí wawàsi ichàbéeripinácawa wapícha-léwa, mawiénicáiná yáí èeri ichàbacatáipinácawa.

11 Cawinácaalí iwàwa imànica ibáyawanáwa mamáalàacata, piba-tàa imànica ibáyawanáwa. Yáí iwàwéerica casacàaca íiwitáise, pibatàa casacàaca íiwitáise. Yáí iwàwéerica iyaca machacànita, iwàwacutá imànica cayábéeri

áibanái irí. Yái imàníirica càide iyúwa Dios iwàwáaná, iwàwacutá imànicani abémáidata.”

12 Yá Jesús íimacaté:

“Péemíacué, nùanàapínáca mesúnamáita. Yá nacái nùanàidapínáca núapichawa nawèni níái wenàiwicaca, nùacaténá nawèni náalimáwanama, cayábéeri wawàsi nalí níái imàníiyéica cayábéeri, yùuwichàacáisi nacái nalí níái imàníiyéica báawéeri wawàsica. **13** Núcata yái idàbáidáanáwa, núcata nacái yái imáalàidáaná. Núcata yái idàbáidéericaté macáita yái wawàsica, núcata nacái yái imáalàidéeripínácani.”

14 Casíimáiyéica níái manuíyéica iwàwa Jesús iwéré, imàacacáiná iwàwa nabáyawaná íicha, níacata yái idènièyéi wawàsi nayáacaténá iyacaná yái àicu yèeripínáca nacáuca cà míiri imáalàawa, yéewacaténá nacái nawàlùapínáca wàcalé inùmanái irìcubàa.

15 Quéwa níái áulinái caluéyéi nacáiyéica íiwitáise, bàacháwáisePINÁta namàacawa, camàliquéeyéi, imàníiyéica báawéeri iiná iyúwa, inuéyéica wenàiwica, yèeyéi yéenáiwánási íimiétacaná, macáita nacái níái caséeyéica imànica ichìwawa.

16 “Núa Jesús, idéca nubànùaca nùasu ángelwa icàlidacaténácué

pirí iináwaná macáita yái wawàsica, pirícué píacué yeebáidéeyéica nùwali. Núcata rey David itaquérinámi. Núcata nacái yái càiride iyúwa dùlupùta icànéerica mèlumèluwaca cacámalaléwa.”*

17 Yái Espíritu Santoca, úa nacái Cordero yàacawéetúaca, yá náimaca: “Quialé.” Macáita níái yéemièyéicani, yá nacái píimacuéca: “Quialé.” Cawinácaalí nacái macàle iwàwa, yá iwàwacutá nàacawa néese, nàiracaténá mawènitá yái úni yèerica wacáuca cà míirica imáalàawa.*

18 Iná macáita níái yéemièyéica itàacáiná yái ichàbéeripínáca wapíchaléwa, nutànèeyéica cháí cuyàluta irìcu, nùalàacué píá íicha: Cawinácaalí itùculiada ipùalé yái tàacáisi nutànèerica, yá nacái Dios itùculiadapínáca irí níái yùuwichàacáisi nutànèeyéica ìwali cháí cuyàluta irìcu.

19 Cawinácaalí nacái yeedá yéená yái tàacáisi nutànèerica cháí cuyàluta irìcu, ichàbéeripínáca wapíchaléwa, càmita Dios imàacapíná iyáaca iyacaná yéená yái àicu yèerica wacáuca cà míiri imáalàawa. Càmita nacái imàacapíná iyaca irìculé yái Dios ìyacàle mabáyawanéerica, càide iyúwa ichanàanáwa cháí cuyàluta irìcu.

20 Yái Jesús, yácata icàlidéeri walí nàwali báisíta níái tàacáisi

ichanèeyéicawa cháí cuyàluta
irìcu, càica íimacade: “Báisíta,
nùanàapínáca mesúnamáita.”

Càicawani. “¡Aquialé síisàara,
Wáiwacali Jesús!”

21 Nusutá Wáiwacali Jesús íicha,
yàacaténácué pirí mawènitá yái
pimáapuèricuéca, ìyacaténácué
nacái píapicha càiripináta.
Càicawani.

Glosario

A

Aarón

Yái Moisés yéenàsàiri, yái idà-béerité íbaidaca iyúwa Sacerdotenái íiwitápu israelnái yèewi, namusúacaalítéwa Egipto yàasu cáli néese.

Ex. 4.14; 7.1-2,7; He. 5.4.

Abadón, hebreo itàacái iyú, Apolión, griego itàacái iyú

Abéeri ángel camàapuanái yàasu rey, icuèri utàwi depuíwéeri, yéetá-cáisi íiwacali nacái.

Ap. 9.11; Lc. 16.26.

Abismo

Utàwi depuíwéeri.

Ro. 10.7; Ap. 9.1; 17.8; 20.3.

Abogado

Abéeri wenàiwica yáaliéri iicáca cayába wawàsi, chánácaalí yái cayábéerica, báawéerica nacái. Itàaníirica nacái áiba iwicáu imusúadacatenáni báawéeri

wawàsi íicha, càmicaalí, yá nacái icháawàacani, presocaténani.

Hch. 24.1; 1 Jn. 2.1.

Abortivo / Abortado

Abéeri sùmài asáiri ipíchawáise iquéere yàanàaca.

1 Co. 15.8.

Abominación

Wamànicaalí báawéeri, cháí wamànicatáica cayábéeri Dios irí.

Mt. 24.15; Ap. 21.27;

Lc. 16.15; 2 Ts. 2.3-4.

Abrogar

Iimáaná: Wamáalàidáanacaalí o weedácaalí abéeri wawàsi ichàini.

Mt. 5.17; Gá. 3.17; He. 7.18.

Abstenerse

Wáibàacaalí wíawawa abéeri wawàsi íicha ipíchaná wamànicani.

Hch. 21.25; 1 Co. 9.25; 1 Ts. 5.22;

1 Ti. 4.3; 1 P. 2.11.

Acepción

Wamànicaalí cayábéeri wawàsi abénaméeyéi wenàiwica iríta, qui-ríta náicha níái áibanáica càide iyúwa nuwàwáaná.

Hch. 10.34; Stg. 2.1,9; 1 P. 1.17;
Col. 3.25; Ef. 6.9; Gá. 2.6; Ro. 2.11.

Acusador

Caséeri icháawàaca áiba wenàiwica iináwaná abéeri bayáwanási ìwalíise.

Hch. 23.30; 25.16; Ap. 12.10.

Adivinación

Yácata abénaméeyéi wenàiwica iwàwacatái yáaliacawa ìwali yái íiwitáisesi càmíirica wenàiwica yáaliáwa ìwali, iicáca càinácaalí wawàsica yái ichàbéeripinácawa áiba wenàiwica irí.

Hch. 16.16.

Adorar

Wàacaalí íimiétacaná yái abéeri wawàsica o wenàiwica nacái, cáininásiwacáiná waicácani.

Mt. 2.2; Jn. 4.20,24; 9.38;
Hch. 10.25; 17.23; 1 Co. 14.25;
He. 1.6; Ap. 4.10.

Adulterio

Abéeri asiali imànicaalí báawéeri iiná iyúwa abéechúa inanái yáapicha càmíichúaca yàacawéetúa ibàacanéeri iyú, inanái nacái áiba asiali yáapicha.

Mt. 5.27; 5.32; Mr. 10.11;
Jn. 8.3; Gá. 5.19; Stg. 2.11.

Adversario

Abéeri watàlima o wàuwidesàiri, icháawèerica wía èeri imanùbaca. Yácata nacái Camèniadacáiri.

1 Ti. 5.14; 1 P. 5.8; 1 Co. 16.9.

Alabar

Watàanicaalí cayába áiba ìwali, o áiba wawàsi ìwali nacái. Chènuníbàacaténá wamànica iináwaná wàacatái cayábéeri Dios irí.

Lc. 16.8; 24.53; Hch. 5.13;
Ro. 15.11; Ef. 5.19; He. 2.12;
Ap. 19.5.

Alabastro

Abéeri yàalusi namàníiricaté íba bàsabàséeri iyú, pumèníiri cawèníiri yàalupináté.

Mt. 26.7; Mr. 14.3; Lc. 7.37.

Aleluya

Wáasáidáaná casíimáica wía. Wàacatái Dios irí cayábéeri.

Ap. 19.1,4,6.

Alfa / Abéechúa "A"

Griegonái yàasu letra idàbáanáwa iyúwa abéechúa "A" wawáimi itàacái iyú, watàacái iyú nacái.

Ap. 1.8; 21.6; 22.13.

Altar

Iba nalièdéeyéi íinatabàawacawa neeméericaté íinata cuwèesi, pumèníiri nacái Dios iripiná.

Lc. 1.11; Mt. 5.23; Ap. 6.9; 11.1;
He. 13.10.

Apóstol

Nachùulièri yàaca imànica abéeri íbaidacalési. Abéeri wenàiwica Jesucristo iníwèeri, idènièri ichàiniwa áibanái íicha, nèewi níái yeebáidéeyéica Jesús, yá ichùu-
liacani yàacaténá icàlidaca itàacái wenàiwicanái irí.

Mt. 10.1-4.

Arras

Yácata Espíritu Santo, Dios imàaquérica wawàwalicu idècunitàacá wàyaca cháí èeri irícu, idècunitàa nacái yàanàapínáca yee-
dáca wía, yàacaténá walí níái yàa-
susi cawèniyyéica wapíchaléwa.

Ef. 1.14; 2 Co. 1.22; 5.5.

Armagedón

Abéeri abédéeri cáli, cámináta Israel yàasu cáli néenipíná, Dios imànicatáipíná ùuwicái náipunita macáita, imáalàidacatáipíná nacái níái báawanaméeyéica ipíchawái-
seca èeri imáalàacawa.

Ap. 16.16.

Amonestar

Nàalàacaalí wía ipíchaná wamànica abéeri wawàsi.

Ro. 1.14; Hch. 20.31; 27.9;

1 Co. 4.14; 10.11; Col. 1.28;

1 Ts. 5.2; 2 Ts. 3.15; 1 P. 5.12.

Ángel

Dios icàlidéeri irí tàacáisi, yàa-
caténá icàlidacani wenàiwica

irí. Abéeri Espíritucani Dios imàaquèeri nacái icùaca wía wáalimáwanama.

Mt. 1.20; 4.6,11; Mr. 1.13; Lc. 1.11;

Jn. 1.51; Hch. 5.19; 10.13.

Anticristo

Yácata Cristo yùuwide yèericawa Cristo itàacái íipunita.

1 Jn. 2.18; 4.3; 2 Jn. 7.

B

Baal

Cananeonái yàasu dios, unía íiwacalinátésa nalí, yácata imàaquéeritésa bànacalé idàwinàacawa nalí cayába, wenàiwicanái nacái. Abéeri yéenáiwánási nèerité íimiétacaná bàaluité.

Ro. 11.4.

Bautismo

Wáapúadacaalí macáita abéeri wenàiwica uníaculé. Wabautizácaalí abéeri wenàiwica uníaculé yáasáida-
caténá idéca yeebáidaca Jesús ìwali.

Mt. 13.3,11,13,20,22; 28.19;

Mr. 1.4; 16.16; Lc. 12.50;

Hch. 1.5; 2.38.

Beelzebú

Yácata áiba Camèniadacáiri íipidená.

Mt. 3.10; 12.24; Lc. 11.15.

Bendición / bendecir

Watàanícaalí Dios yáapicha o wamáidacaalí Dios íipidená

ìwali yéewacaténá imànica áiba
wenàiwica irí cayábéeri. Càita
nacái ípidená bendición macáita
yái wawàsi Dios yèerica walí.

Ro. 15.29; Gá. 3.14; He. 12.17;
Stg. 3.10; 1 P. 3.9.

Blasfemar

Watàanícaalí báawéeri tàacái iyú
Dios ípidená ìwali, Dios yàasu
wawàsi ìwali nacái.

Hch. 13.45; 26.11; Ro. 2.24;
1 Ti. 1.20; Tit. 2.5; Ap. 13.6; 16.9.

C

Caifás

Sacerdotenái íiwacali
nabàlùadéericaté níái romanonáica,
Anás íisimalecaté nacái, sacer-
dotenái íiwacali cachàiníiri yàasu
wawàsi quiríta.

Lc. 3.12; Jn. 18.3; Mt. 26.3-5;
Hch. 4.6-21.

Calumniar

Watàanícaalí báawanama áiba
ípidená ìwali, báawacaténá
wamànica iináwaná.

Lc. 3.4; Ro. 3.8; 1 P. 3.16;
1 Ti. 3.11; 2 Ti. 3.3; Tit. 2.3.

Cebada

Abéeri bànacalé trigo nacáiri
iicacánáwa, iyúwa nacái arroz
namuluérica nacái iináná
namànicaténá iyú pan. Yái Cebada
mawèníirité quiríta trigo íicha.

Ap. 6.6; Jn. 6.9.

Circuncisión / circuncidar:

Yácata náiríacaalí abéeri asiali ìwa-
líisesàì íimami ipùata yéená.

Hch. 7.8; Jn. 7.22; Gá. 2.3; 5.2; 6.12;
Fil. 3.5; Col. 2.11.

Cizaña

Masicái báawéeri, imusuéricawa
bànacalé yèewibàa yái iyacanáca
idènièri culáli, càmfíiri yéewa
wayáaca. Yácata Camèniadacáiri
yàasu wawàsi imàníirica nalí báa-
wéeri níái yeebáidéeyéica Dios
itàacái.

Mt. 13.25; 13.38.

Codicia / Codiciar, Envidia

Yácata wawàwacaalí o canàinácaalí
waicáca máiní abéeri wawàsi o
áiba yàasu nacái càmfíirica yéewa
wàasuca.

Mt. 5.28; Ro. 7.7; 1 Co. 10.6;
Ap. 18.14.

Coheredero

Wàasuca abédanamata Cristo yáa-
picha níái wawàsinái cawèniyíei
ìyèeyéica chènuniré.

Ro. 8.17; Ef. 3.6; 1 P. 3.7.

Comunión

Abédanamacaalí wàasu wawàsi,
wáiwitáise nacái, wáapichawáaca
abéeri wawàsi ìwali, náapicha níái
waicácalénái, wéenánáica, wàya-
quéewéeyéi nacái.

Hch. 2.42; 1 Co. 1.9; 10.16;
2 Co. 13.13; Fil. 1.5; 1 Jn. 1.3,6.

Concilio/Sanedrín

Níacata judíonái íiwitápunái
idènièyéica chàinisi nachùnàná-
piná wawàsi yàcalé iricu, 71
namanùbacaté.

Mt. 10.17; Mr. 13.9; 14.55;
Lc. 23.50; Hch. 5.21; 22.30.

**Cristo, griego itàacái iyú /
Mesías, hebreo itàacái iyú**

Yácata Dios iníwèerité, yàcaténá
imànicaté abéeri íibaidacalési aléi
èeri iriculé.

Jn. 1.41; 4.25.

D**Dádiva**

Yácata wawàsi wèerica mawènitá
áiba irí.

Mt. 7.11; Lc. 11.13; Ro. 6.23;
Fil. 4.17; Stg. 1.17.

Deidad

Yácata Dios íiwitáise iicácanáwa
ìyaca. Càmita wáalimá wai-
cáca Dios, yàasu wawàsinái
nacái, iyúwa ichàini, íiwitáise
nacái. Quéwa wáalimá wai-
cáca amalánama níái wawàsi
imàníiyéicaté cháí èeri iricu, idàba-
caalíté yá èeriquéi.

Ro. 1.20; Col. 2.9.

Denario

Abéechúa palata ituíná, romanonái
ipalátani, napáyaidáanaté abéeri
asiali iwèni íibaidaca abéeri èeri.

Mt. 18.28; 20.2; 22.19;
Lc. 7.41; 10.35; Jn. 6.7;
Ap. 6.6.

**Diablo, griego itàacái iyú,
Satanás, hebreo itàacái iyú,
Arameo itàacái iyú nacái**

Yácata espíritu báawéeri, cacháa-
wàacáiri, Dios yùuwide, wàuwide
nacái wía yeebáidéeyéica Dios.
Yácata báawéeri imànica wáiwí-
táise yéewacaténá wamànica
báawéeri.

Mt. 4.10; Mr. 1.13; 4.15;
Lc. 10.18; 13.16; 22.3; Hch. 5.4;
Ro. 16.20; 1 Co. 5.5;
2 Co. 2.11; 11.14; 1 Ts. 2.18;
2 Ts. 2.9; 1 Ti. 1.20;
Ap. 2.9; 12.9; 20.2,7.

Disciplina / disciplinar

Yácata wàlàacaalí wéenibewa
cáininéeyéica waicáca ipíchaná
namànica báawéeri. Dios yàa-
làacaalí nacái wía ìwalíise yái
wabáyawaná wamàníirica,
imachacàniacaténá wáiwitáise.

He. 12.5,6,9; Ef. 6.4.

Dispensación

Yácata Dios ìwacáidacatáipiná
macáita yái wawàsica, yàasu èeri
yéenáiwana yàanàaca irí, iyú-
waté idééná íináida imànica,
imàacacaténá Cristo icùaca
macáita níái idàbacaléca iyéeyéica
chènuniré, macáita nacái níái iyée-
yéica cháí cáli íinata.

Ef. 1.10; 3.9.

Doctrina

Yácata abéeri yéewáidáanási, yéewáidéerica wía Dios ìwali, itàacái ìwali nacái.

Mt. 7.28; 22.33; Mr. 1.22;
Lc. 4.32; 15.9; Mr. 7.7;
Ap. 2.14.

E**Enseñorear**

Imàníirica yáawawa náiwitápu iyú, náiwacali iyú nacái.

Mt. 20.25; Mr. 10.42; Lc. 22.25;
Ro. 6.9; 7.1; 2 Co. 1.24.

Escriba

Yácata itànèeri cuyàluta, ichàbáidéeri nacái Dios itàacái wàlisài cuyàluta ìwali, yáaliéri nacái ley íimáaná.

Mt. 5.20; 7.29; 8.19; 13.52;
Mr. 2.16; 12.38; Lc. 6.7; 22.2;
1 Co. 1.20.

Estéril

Abéechúa inanái o asìali nacái, càmiíyéi yéewa quéenibeca, àicu nacái canéeri iyacaná.

Lc. 1.7; 23.29.

Eterno / Eternidad

Iyéerica càiripináta, càmiírica imáalàawa quirínama.

Mt. 18.8; 25.46; Mr. 3.29;
2 Co. 4.17,18; He. 5.9; 9.12,15;
2 P. 1.11; Ap. 14.6.

F**Faraón**

Náipidená níai reynái icuèyéicaté Egipto yàasu cáli bàaluité.
Hch. 7.10,21; He. 11.24.

Fariseo

Yái wenàiwica néenacaté níai judiónái yéewáidéeyéicaté méetàuculé Dios itàacái íicha, Cristo yàasu èerité. Cachìwéeyéité. Imàníyéité iicáwa càide iyúwaté ley íimáaná, nía nacái áibanái ley namàníyéité nalíwa càide iyúwaté náiwitáise iyáaná.

Mt. 3.7; 9.11; 12.14; 15.12;
16.1; 23.13; Mr. 2.18; 8.11;
Lc. 5.17; Jn. 7.32; Hch. 15.5;
Fil. 3.5.

Fe

Manuícaalí wawàwa Dios iwéré, weebáidacaalí weedápináca walíwa báisíta yái wacuèrica wàyaca. Weebáidacaalí nacái báisícata iyaca yái càmiírica wáalimá waicáca watuí iyúwa.

Mt. 6.30; 8.26; 9.22; 15.28;
Mr. 4.40; Lc. 7.50; Hch. 3.16;
Ro. 1.5; 1 Co. 2.5; 2 Co. 1.24;
Gá. 2.16; Ef. 1.15; Fil. 1.27;
Col. 1.4; 1 Ts. 1.3,8; 1 Ti. 1.2;
2 Ti. 1.5; Tit. 1.1; Flm. 5;
He. 4.2; 6.1; Stg. 1.6; 1 P. 1.5;
2 P. 1.1; Jn. 5.4; Jud. 3,20;
He. 11.1; Ap. 2.19.

Filactería

Yácata fariseonái ichanàidéerité ipùda ìwaliwa abéechúa yàalusi manuíchúa quiríta áibanái yàasu íicha, cuwèesi íimami ìwali, Dios itàacái iyéerité irìcu. Aiba nacái nachanàidaté nàana ìwaliwa apáu néeseema, natàanícaalíté Dios yáapicha.

Mt. 23.5.

Fornicación

Wamànicaalí báawéeri wainá iyúwa abéechúa inanái yáapicha, cà míchúaca wacàsàawa yáapicha.

Mt. 5.32; 19.9; Hch. 15.20;

Ro. 1.29; 1 Co. 5.1; 6.13,18; 7.2;

2 Co. 12.21; Gá. 5.19; Ef. 5.3;

Col. 3.5; 1 Ts. 4.3; Ap. 2.14; 18.3.

G**Gamaliel**

Abéeri asìali cáaliacáiri, yéewáidéerité nacái Dios itàacái wenàiwicanái irí, yáaliéritéwa nacái cayába ley ìwali.

Hch. 5.34; 22.3.

Gloria

Hebreo itàacái iyú “shekinah.”

Yácata Dios iyacatái, ichàini icamaláana imanuíca. Wàacaalí nacái irí cayábéeri, yá wáimaca, ¡Gloria a Dios! Aibaalí itàaníca wenàiwica iináwaná ìwali, namànicaalí cayábéeri wawàsica.

Mt. 16.27; 24.30; Lc. 2.9; 14.32;

Jn. 1.14; 2.11; 5.41; Hch. 12.23;

Ro. 2.7; 3.23; 8.18; 1 Co. 9.15; 2 Co. 1.14; Ef. 1.6; 3.21; Fil. 1.26; Col. 1.27; He. 3.3; Jud. 24,25; Ap. 4.11; 7.12; 14.7; 19.7; 21.23.

Gracia

Yácata Dios imàníiri walí mawènitá, éwita cà mírica walípinátani, cabáyawanácáiná wía. Càicáaníta, yá yàaca walíni mawènitá.

Mt. 10.18; Lc. 1.30; Jn. 1.14;

Hch. 4.33; Ro. 1.5; 3.24;

1 Co. 15.10; 2 Co. 1.15; Gá. 2.21;

Ef. 1.7; Fil. 1.7; 1 Ti. 1.14; 2 Ti. 2.1;

Tit. 2.11; He. 4.16; Stg. 4.6;

1 P. 1.13; 2 P. 3.18; Jud. 4.

Granizo

Uni casalíníiri íbanácaná dàaléeyéi, icaléeyéiwa chènuníise.

Ap. 8.7; 11.19.

H**Hades, griego itàacái iyú /
Seol, hebreo itàacái iyú**

Yácata utàwi depuíwéeri. Yácata nacái yùuwichàacáisi qui-chái, nacáucami iyacataléca níai cà míiyéicaté yeebáida Jesús ìwali. Aibaalí itàaníca càliculii ìwali.

Mt. 11.23; 16.18; Lc. 16.23;

Hch. 2.27; Ap. 1.18; 6.8; 20.14.

Herencia / heredad, heredero

Náaniri yàasumi imàaquérica yéenibenái iríwa, nàwacuérípináca nàwaliwa.

Lc. 12.13; Hch. 20.32; 26.18;
Ef. 1.11,14,18; 5.5; Col. 1.12;
He. 9.15; 10.34; 11.8;
1 P. 1.4.

Hipócrita / hipocresía

Abéeri wenàiwica càmiiri yáa-
sáida íiwitáisewa machacàni-
tàide iyúwa íiwitáise iyáaná bá-
síta. Iyúwa nacái íináidáanáwa,
iicácanáwa nacái itàanica wáa-
picha, quéwa càmita báisíta.
Càicáanide iyúwa wáyàacaalí
wanàni ìwaliwa áiba wenàiwica
yéenaiwanáwa.

Mt. 6.2,5,16; 7.5; 15.7; 16.3;
22.18; 23.13; 24.51; Lc. 13.15;
1 P. 2.1.

Holocausto

Israelná yeemácaalíté
wiúnamáiwaca yái abéeri cuwèsi,
nèericaté Dios irípiná. Nanúacaalí
nacái manùba wenàiwica.

Mr. 12.33; He. 10.6.

Hospedar / hospitalidad, hospedador

Weedácaalí wàataléwa cayába
níai wenàiwica ipáchiyéica
wía, wamàaca nacái nalí yàalusi
naimácatáipiná.

Hch. 28.7; He. 13.2; Ro. 12.13;
1 Ti. 5.10; 1 P. 4.9.

Huérfano

Sùmài canéeri yáaniri, yéetá-
cáinatéwa íicha.

Jn. 14.18; Stg. 1.27.

I

Ídolo / idolatría

Yácata wàacaalí yéenaiwanásiná
íimiétacaná Dios íicha. Aiba
wawàsi nacái máiníiri cáiníná
waicáca, cayábéeri nacái
waicáca.

Hch. 17.16; 1 Co. 10.14;
Gá. 5.20; 1 P. 4.3; 1 Ts. 1.9;
1 Jn. 5.21;
Ap. 2.14.

Iglesia

Macáita níai wenàiwica yeebáidée-
yéica Jesús ìwali.

Mt. 16.18; 18.17; Hch. 2.47;
5.11; 8.3; 9.31; 11.22,26;
Ro. 16.5; 1 Co. 10.32; 11.18,22;
12.28; 14.4; 2 Co. 8.1,23; 11.8;
Gá. 1.3; Ef. 1.22; 3.21; 5.23,27;
Fil. 3.6; Col. 1.18; 4.15;
1 Ti. 3.5; 3.15; 5.16; 3 Jn. 10;
Ap. 1.4.

Incorruptible

Yái wawàsi càmiiripináca yéewa
ìbadácawa.

Ro. 1.23; 1 Co. 9.25; 15.52;
1 P. 1.4; 3.4; 5.4.

Indigno / indignamente

Càmíirica yéewapiná numànica.
Yácata wenàiwica càmiiri yàa
Dios yàasu wawàsi íimiétacaná,
càmicáiná nacái cawèni iicáca
ímáaná.

1 Co. 11.27.

J**Juramento**

Yácata watàanícaalí Dios ípidená ìwali áiba irí, yéewacaténása yee-báidaca walí yái wawàwéerica yee-báidaca walí. Quéwa càmita cayába Dios iicàcani.

Mt. 5.33; 14.9; 26.72;

Lc. 1.73; He. 6.17; 7.20.

Justicia

Wamànicaalí cayábéeri machacànita áibanái irí càide iyúwa iwàwacutáaná wamànica nalí.

Mt. 3.15; 5.6,20; 6.1,33; 21.32;

23.23; Lc. 11.42; Hch. 8.33;

Ro. 1.17; Ef. 4.24; Fil. 1.11; Tit. 3.5;

He. 1.9; Stg. 1.20; 3.18; 1 P. 2.24;

2 P. 3.13; 1 Jn. 2.29;

Ap. 18.20; 19.11.

Justificación / justo

Yácata mabáyawanácatái Dios iicáca wía Jesucristo ìwalíise.

Ro. 4.25; 5.16,18; 1 Co. 1.30;

2 Co. 3.9.

L**Levadura**

Aicu yùuwi iináná yéewéeri inísàidaca o imùlucáidaca nacái íbesi. Imáaná nacái, áiba yéewáidáanási cachìwéeri yéewái-déeri méetàuculé Dios itàacái íicha.

Mt. 13.13; 16.6; 26.17;

1 Co. 5.6,7,8.

Leví Itaquérinamité

Yái Moisés, yéenàsàiri Aarón nacái, yái idàbéerité íbaidaca iyúwa Sacerdotenái íiuitápu israelnái yèewi, namusúacaalítéwa Egipto yàasu cáli néese.

Ex. 4.14; 7.1-2,7; He. 5.4.

Leví

Jacob o Israel iirimité Lea yáapicha. NéesePINátaté namusúawa macáita níai sacerdotenái levitanáica íbai-déeyéica Dios icapèe irícu.

Lc. 10.32; Jn. 1.19;

Hch. 4.36; He. 7.3,4,10.

M**Maldecir / maldición**

Watàanícaalí báawéeri tàacáisi iyú abéeri wenàiwica ìwali.

Mt. 5.44; 15.4; 26.54;

Mr. 11.21; Hch. 23.5; Ro. 12.14;

1 Co. 4.12; He. 6.8; 1 P. 2.23.

Maná

Abéeri yàacàsi pan nacáiri iicácanáwa Dios yèerité israelnái iyáa nèepunícaalíté máisawalíiri yùucubàa.

Jn. 6.31; He. 9.4.

Mandamiento / Ley

Níacata tàacáisinái ichùulièyéi-caté israelnái iyaca machacànita. Níacata nacái Dios yàasu ley ichùu-lièricaté Moisés itànàaca.

Mt. 5.19; Mr. 10.19; Jn. 12.49;

Hch. 1.2; Ro. 7.12; 1 Co. 7.6;

Ef. 6.2; Col. 2.22; 1 Ti. 1.5;
He. 7.5; 2 P. 2.21; Ap. 14.12.

Milagro

Jesús imànfiricaté ichàini iyúwa
yái wawàsi càmfirica wenàiwica
yáalimá imànica.

Mt. 7.22; 11.20; 13.54,58;
Mr. 9.39; Hch. 19.11;
1 Co. 12.10; He. 2.4.

Mirra

Aicu icáina, pumènfiri isàni, ùlucái
nacáiri, cawènfiri nacái. Judíonái
ipusuéríté iyú níái yéetánímicá.
Aiba cáli néeséeyéi needáca yái
ípidenéerica Arabia.

Mt. 2.11; Mr. 15.23; Jn. 19.39.

Misericordia

Catúulénacaté Dios iicáca wía,
càmicáináté wáalimá wachùulia-
daca wíawawa wàasu wawàsitawa.

Mt. 5.7; Mr. 1.41; Lc. 1.50;
Ro. 9.15; 2 Co. 1.3; Ef. 2.4;
Col. 3.12; Stg. 2.13;
Jud. 21,23.

Misterio

Abéeri wawàsi Dios idènièrité
ibàacanéri iyú wenàiwica íicha.

Mt. 13.11; Ro. 11.25;
1 Co. 2.7; 13.2; Ef. 1.9;
Col. 1.26; 2 Ts. 2.7; 1 Ti. 3.9;
Ap. 1.20.

Murmuración / Murmurar

Watàanícaalí áiba wenàiwica ìwali
íinatawáise.

Hch. 6.1; Fil. 2.14; 1 P. 4.9;
Stg. 4.11.

N

Neófito

Abéeri wéenásàiri wàlisài yeebái-
daca Jesús ìwali.

1 Ti. 3.6.

Nicolaita

Abénaméeyéi wenàiwica yèe-
yéité yéenáiwanási íimiétacaná,
yá nacái namànicaté càide iyúwa
nainá iwàwáaná. Abénaméeyéi
ímaca, níacatatésa Nicolás yàasu
wenàiwicami.

Ap. 2.6,15.

O

Obispo, griego iyú episkopos

Càiri íibaidacalé iicácanáwade iyúwa
yái anciano o pastor icuèrica iglesia.

Hch. 20.17,28; 1 P. 2.25.

Ofender / Ofensa

Calúacaalí wamànica áiba, báawacaalí
nacái wamànica áiba iwàwa, wataacái
iyúwa, áiba wawàsinái iyú nacái.

Mt. 17.27; Jn. 6.61; Stg. 2.10; 3.2.

Ofrenda / ofrendar

Abéeri wawàsi wawàwéeri wàaca
wawàwa yáapichawa Dios irí,
abéeri wenàiwica irí nacái.

Mt. 5.23; Mr. 12.41; Lc. 21.1;
Jn. 8.20; Ro. 15.26; Ef. 5.2;
He. 5.1; 8.3.

P**Pacto**

Yácata abédanamacaalí pucháiba o máisiba wenàiwica iwàwa yáa-pichawáaca abéeri wawàsi ìwali.

Mt. 26.26,27; Mr. 14.24;
Lc. 22.20; 1 Co. 11.25;
Hch. 3.25; Ro. 11.27; 2 Co. 3.6;
Gá. 3.15; Ef. 2.12;
He. 7.22; 12.24; 13.20.

Pápa

Arameonái itàacái iyú Abba, íimáaná: Pápa.

Mr. 14.36; Ro. 8.15; Gá. 4.6.

Parábola

Wacàlidacaalí abéeri wawàsi ìwali wenàiwica irí, náaliéricawa ìwali, yéewacaténá náalíaca néemíaca yái wawàwéerica wéewáidaca nía ìwali.

Mt. 13.3,13,35; 24.32;
Mr. 4.11; 13.34.

Pergamino

Cuwèesi íimami nachùnièri cayába-waca piníwaca iricuíse, íinatabàa nacái, yéewacaténá natànàacaté ìwali bàaluité.

2 Ti. 4.13; Ap. 6.14.

Pesebre

Cuwèesinái iyáacàaluma yàalu càiri iicácanáwade iyúwa abéeri cajón.

Lc. 2.7.

Potestad

Abéeri chàinisi. Abéeri wenàiwica ichàini ichùulianápiná yàasunái wenàiwica iwicáuwa.

Mt. 9.6; 20.25; Lc. 4.6;
Jn. 1.12; Hch. 4.7; Ro. 8.38;
Col. 2.15; 2 P. 2.10.

Predestinar / predestinación

Yácata idécatái Dios imàacaca càinápínacaalí iicácanáwa ichà-baca yàacawa, yái wawàsica ipíchawáiseca iyaca cháí èeri irícu.

Ro. 8.29; 1 Co. 2.7; Ef. 1.5,11.

Prójimo

Yácata abéeri wenàiwica iyéerica walí mawiénita, wéenásàiri, waicá-calé, éwita nacái áiba wenàiwica íiwitáanácani. Yácata wenàiwica iwàwacutéeri wáicha yái wawàsi imáapuèrica.

Mt. 5.43; Lc. 10.20;
Ro. 15.2; He. 8.11.

Propiciatorio

Yácata Unùmabàalé úái baulà nacáichúaca iicácanáwa cháí Dios imàacatáica iwàwa wenàiwica ibáyawaná íicha, pucháiba ángelnái càanabáiyéi ibàlùacatáicawa báipunitácanama, íipidenéeyéica querubín. Níacata yáasáidée-yéi Dios icamalá ichàini. Iná nàanabái iyú nabàlìa yái yàalusi inùmabàaléca.

He. 9.5.

Promesa

Yácata wàacaalí wataàcáíwa áiba irí abéeri wawàsi ìwali yái wèeripináca irí, wamàníinápínáca nacái irí cayá-béeri wàasu wawàsitawa.

Lc. 24.49; Hch. 1.4; Ro. 4.13;
2 Co. 1.20; Gá. 3.14; Ef. 1.13;
He. 4.1; 2 P. 1.4; He. 10.23;
Stg. 1.12.

Publicano

Yácata abéeri wenàiwica ìwacáidéeri palata Roma yàasu rey irípiná. Yácata nacái iyéeduéeri níái yéénánái wenàiwica, yeedácáiná náicha ichàbaníisenama.

Mt. 5.46; Lc. 3.12; 7.29; 18.10; 19.2.

Q**Querubín**

Níacata abéeri íiwitáaná ángelnái iyéeyéica mawiénita Dios yàalubái irí.
He. 9.5.

R**Reconciliación / reconciliar**

Yácata Dios ichùniacatái wàasu wawàsi yáapichawa Iiri Jesucristo ìwalíisená.

Ro. 5.11; 11.15; 1 Co. 7.11;
2 Co. 5.18; Ef. 2.16; Col. 1.20,21.

Redimir / redención

Imáaná: Jesucristo iwèniacaté wía íiraná iyúwa, Camèniadacáiri ichàini íicha, yéewacaténá wàyaca

yáapicha, yá nacái wáibaidaca irípináta.

Lc. 21.28; Ro. 3.24; 1 Co. 1.30;
Ef. 1.7; He. 9.12.

Revelación / revelar

Yácata Dios yáasáidacatái yái wawàsi idènièricaté ibàacanéeri iyú, o ibèericaté wenàiwica íicha bàaluité.

Lc. 2.32; Ro. 16.25; 1 Co. 14.6;
2 Co. 12.1; Gá. 1.12; Ef. 1.17;
1 P. 4.13; Ap. 1.1.

S**Sacrificio**

Yácata Dios imàacacaalíté nanúaca Iiri Jesucristo wáichawalíiná, yéewacaténaté imàacaca iwàwa wabáyawaná íicha.

Mt. 9.13; Mr. 12.33; Lc. 13.1;
Hch. 14.13; Ro. 12.1; Fil. 2.17;
He. 5.1; 1 P. 2.5.

Saduceo / escriba, fariseo

Níacata áibanái fariseonái íiwitáaná càmiyéicaté yeebáida ìwali yái wamichàanápínácawa yéetácáisi íicha wainá yáapichawa.

Mt. 3.7; 16.1; 22.23;
Hch. 4.1; 5.17; 23.6.

Salvación

Yácata wachúuliacaalíwa asáiri wawàsi íicha. Yácata nacái Jesucristo imàníirité walí mawènitá, manuícacalíté wawàwa iwéré, yaté ichúuliadacaalí wía yùuwichàacáisi quichái íicha, yàacaténá walí

wacáuca cànmíiri imáalàawa, wàya-caténá yáapicha càiripináta paraíso irìculé.

Lc. 19.9; Jn. 4.22;
Hch. 4.12; 8.28;
Ro. 1.16; 10.1,10,11; 2 Co. 1.6;
Ef. 1.3; Fil. 2.12; Tit. 2.11;
He. 2.3; 2 P. 3.15; Jud. 3;
Ap. 7.10; 12.10; 19.1.

**Satanás, hebreo itàacái iyú,
araméo itàacái iyú nacái,
Diablo, griego itàacái iyú**

Yácata espíritu báawéeri, cacháawàa-cáiri, Dios yùuwide, wàuwidesàirita nacái. Yácata báawéeri imànica wáiwitáise yéewacaténá wamànica báawéeri.

Mt. 4.10; Mr. 1.13; 4.15;
Lc. 10.18; 13.16; 22.3; Hch. 5.4;
Ro. 16.20; 1 Co. 5.5;
2 Co. 2.11; 11.14; 1 Ts. 2.18;
2 Ts. 2.9; 1 Ti. 1.20;
Ap. 2.9; 12.9; 20.2,7.

Samaritano

Níacataté judíonái yéenáimi imàaquéeyéicatéwa náamiricubàa Samaria ìyacàlená irìcu. Rey Sargón II itécaalitè Asiria yàasu cáli néré níái manùbéeyéicaté. Néese níái imàaquéeyéimicatéwa, yáté nacàsàacawa asirionái yáapicha, áibanái íiwitáaná wenàiwica yáapicha nacái. Yáté càmita judíosíwa nía, ínáté ìwalíise, yáté báawaca judíonáisíwa iicáca nía, nàacáináté yéenáiwánasinái íimiétacaná.

Mt. 10.5; Lc. 9.52; 10.33; 17.16;
Jn. 4.9; 4.39; 8.48.

Santificar

Yácata waseríacaalí abéeri wawàsi wamànicaténá iyú abéeri wawàsi íiwitáanáta. Dios yeedácaté wía báawéeri íicha, yàasunái wenàiwicacaténá wía, wamànicaténá irí cayábéeri càide iyúwa iwàwáaná.

Mt. 6.9; Jn. 17.17; 1 Co. 6.11;
Ef. 5.26; 1 Ti. 4.5;
He. 2.11; 1 P. 3.15.

Santo

Yácata mabáyawanéeri, masaquèeri nacái wawàsica, iyéerica méetàucuta bayáwanási íicha.

Mt. 4.5; Mr. 1.24; Lc. 1.35;
Hch. 2.27; Ro. 1.7; 1 Co. 1.2;
2 Co. 9.1; Ef. 1.4; Fil. 4.21;
Col. 1.12; 1 Ts. 2.10;
2 Ts. 1.10; 1 Ti. 5.10; 2 Ti. 1.9;
He. 13.24; Jud.3; Ap. 4.8.

Señor / Amo, Jesucristo, Dios, dueño

Yácata Wacuèrinásàiri, yácáináta icuèri wawicáu canánama.

Mt. 4.10; 7.21; 9.38; Mr. 5.19;
Lc. 1.46; Jn. 11.21; Hch. 2.25;
Ro. 10.9; 1 Co. 1.31; Gá. 4.1;
Ef. 4.5; Fil. 2.11; 1 Ts. 4.6; 2 Ts. 2.2;
1 Ti. 6.15; 2 Ti. 3.11; He. 8.11;
Stg. 5.11; Jud. 14; Ap. 1.10; 16.5.

T

Tabernáculo

Abéeri capíima nacáiri iicácanáwa, Dios yàasáidéerité yéenáiwaná

Moisés irí, iicácanáwapináté ichùuliaca imànicani. Icapèená cuwèesi íimami, yéewéeripináté nacái nacaláaca natéwa.

Jn. 7.2; 2 Co. 5.1;
He. 8.2; 9.11,21; 13.10;
Ap. 15.5; 21.3.

Tentación / prueba

Yácata wamànicaalí yái báawéerica wáalimáwanama, wamàacaalíta wáiwitáise báawéeri itesíaca wía yàatalé yái wawàsi waiquéerica, yéewacaténá canàináca waicácani, càita idéca wamànica càide iyúwa wainá iwàwáaná.

Mt. 6.13; Lc. 4.13; 1 Ti. 6.9;
He. 3.8; Stg. 1.12; 2 P. 2.9.

Todopoderoso

Dios cachàiníiri canánama íicha.
Ap. 1.8; 4.8; 11.17; 16.7; 19.6; 21.22.

Tribulación

Yùuwichàacáisi, càmiíri imàaca matuíbanáica wawàwa.

Mt. 24.9,21,29; Mr. 4.17; 13.19;
Hch. 14.22; Ro. 5.3; 8.35;
Ef. 3.13; Fil. 4.14; Stg. 1.27;
Ap. 1.9; 2.22; 7.14.

Tribunal

Abéeri yàalubáisi chènuníiri, náawinacatáicawa níái náiwitápunáica nachùnìacaténá wawàsi wenàiwica irí o nàuwichàidacaténá nía.
Jn. 19.13; Ro. 14.10; Stg. 2.6.

U

Ungido / ungir, unción

Yácata Cristo, Dios iseriéricaté yàacaténáté imànica abéeri íibaidacalési aléi èeri iriculé.

Lc. 2.26; 1 Jn. 2.20,27; He. 1.9;
Stg. 5.14; Ap. 3.18.

V

Velar

Càmita iwàwacutá matuíbanáica wàyaca. Iwàwacutá wacùaca èeri imanùbacata yái yàanèeripináca wàwaliná.

Mt. 24.42,43; Mr. 13.37; Lc. 2.8;
1 Co. 15.34; Ef. 6.18; 1 Ts. 5.6;
He. 13.17; 1 P. 4.7; 5.8; Ap. 16.15.

Voluntad

Wíacata idènià wawàsi, wáiwitáise nacái wamàníinápíná, yái wawàsi wawàwéerica wamànica, càmita áibanáita, alénápínácaalí wawàwa wàacawa.

Mt. 6.10; 18.14; 21.31; Lc. 2.14;
Jn. 1.13; Hch. 21.14; Ro. 2.18;
1 Co. 7.37; 2 Co. 8.12; Ef. 1.9;
He. 10.7; 13.21; Stg. 1.18; 2 P. 1.21;
1 Jn. 5.14; Ap. 4.11.

Y

Yelmo / coraza, escudo, armadura

Yácata càì íimaca iwàli, yái Dios ichúuliadánáca wía yùuwichàacáisi íicha, yá yápinácata icùà wía báawéeri

wawàsi íicha càide iyúwa sièru
icàyuwaniná icùaná úwisàiri íiwita
íimisi íicha, áiba wawàsi íicha nacái.
Ef. 6.17; 1 Ts. 5.8.

Yugo

Yácata abéeri àicu nadacuèri
báipunitácanama pucháiba
cuwèesiná iwéré, natesíacaténá
abédanamata, yái abéeri àicu
cáiréeri, nacunuèripiná iyú cáli,
nabànacatabàapiná bànacalé.
Yácata nacái abédanamacaalí
wáiwitáise, wáapichawáaca abéeri
wawàsi ìwali.

Mt. 11.29,30; Hch. 15.10;
2 Co. 6.14; Gá. 5.1.

Z

Zarandear

Yácata wáibàacaalí abéeri wawàsi,
yá wacusúacani, walabàtáidaca
nacáini cachàini ráunamáinama.
Lc. 22.31.

Zarza

Abéeri àicu manùbéeri yàanàa,
catuíréeri nacái, cà míirita máini
chènuníca, yéewéeri wayáaca
ìyacaná. Yácata yái Moisés
ìiquéericaté ipucúacawa quée-
cha, quéwa cà míiritaté yáalimá
yeemácawa.

Mt. 12.26; Lc. 20.37;
Hch. 7.30.

Zelote

Abénaméeyéi judíonái capélia-
cáiyéi, cà míiyéité iwàwa Roma
yàasu rey ichùulíaca, nàasu cáli
iwicáu nacái, imáisaníeyéité yàasu
cáliwa náicha.

Lc. 6.15; Hch. 1.13; 5.37.

ÍNDICE TEMÁTICO

Icàlidacatái walí nàwali níái tàacáisinái càulenéeyéica, waniwèeyéica cháí Wàlisài Testamento irìcu. Waléecaalí Dios itàacái, yá iyúudàapináca wía, yá nacái wáaliápináca nàwali níái abénaméeyéi tàacáisi càmiíyéica wáaliáwa ìwali iyúwa níái tàacáisinái càiyéicuéca watànàaca pirícué cháí.

A

Adoración

Yácata wàacatái cayábéeri
Dios irí, yácata nacái wàacaalí
ímiétacaná, wía imàníyéica càide
iyúwa iwàwáaná.

Fil. 2.10-11.

Yéewacaténá macái wenàiwica
ibàlùapinácawa yùuluì ipùata
iyúwa irí, yái Jesús ípidená Dios
yèeripináca irí, macáita níái iyée-
yéica chènuniré, nía nacái iyéeyéica
cháí cáli íinata, macáita nacái níái
idéeyéicaté yéetámicawa.

Macái wenàiwica icàlidacaténá
inùma iyúwa,

“yái Jesucristoca yácata Wáíwa-
cali canánama”

yéewacaténá nacái wàaca cayá-
béeri Wáaniri Dios iríwa.

Mt. 18.20; Lc. 4.8; 24.52;

Jn. 4.23-24; 1 Ti. 2.8; He. 10.25;

1 P. 2.5; Ap. 4.11; 14.6-7; 15.4.

Alabanza

Yácata wàanàa Dios irí cayábéeri,
càinácaalí wawàsica yái càì wàaca
iyú cayábéeri Dios irí: Cancionái
iyú, sànasinái isàna iyú nacái,
versículonái iyú nacái, watàanícaalí
Dios yáapicha nacái.

Lc. 2.13-14; Ap. 4.8.

Amor a Dios

1 Co. 8.3.

Quéwa càinácaalí cáininá iicáca
Dios, yá idécáináta Dios yáaliácawa
ìwali.

Mr. 12.12-33; Lc. 11.42;

Jn. 16.27; Ro. 5.5; 8.28;

1 Co. 16.22; 2 Ts. 3.5; 2 Ti. 1.7;

1 Jn. 3.17-18; 4.12,16-21; 5.1-3;

Jud. 21.

Amor de Dios

Yái Dios Wacuèrinásàirica,
cáininéeri iicáca wía yàasu wawàsi-
tawa mawènitá, càmita nacái

ìwalìise yátái cayábéeri wawàsi
wamàníirica áibanái irí.

Ef. 2.4-5.

Quéwa éwitaté càica wía,
càicáaníta, yáté Dios iicáca wapùalé
manuísíwata, máinícáináté
cáinináca iicáca wía, éwitaté
wéetácawa wabáyawaná ìwalísewa
ipíchalé, yá yàacaté walí wacáuca
wàlisàì abédanamata Cristo* yáa-
picha. (Dios ichúuliadacaté wía
mawènitá yùuwichàacáisi íicha,
cáininácáináté iicáca wía).

1 Jn. 3.1.

Piicácué yái cáinináanána máiní
Wáaniri Dios iicáca wía, íná yéewa
Dios yéenibe náimaca wàwali. Bái-
síta Dios yéenibeca wía. Níái èeri
mìnanáica càmìta náalía Dios
yéenibeca wía, quéwa càmicáináta
nacái náalíawa Dios ìwali.

Jn. 14.21-23; 16.27; 17.10,23,26;

Ro. 1.7; 5.8; 2 Ts. 2.16; Tit. 3.4-5;

He. 12.6; 1 Jn. 4.8-19; Jud. 21.

Amor a otro

Weebáidacaalí Dios ìwali,
cáininácaalí nacái waicáca Dios,
iwàwacutá cáininá waicáca áibanái
càide iyúwa cáinináanána waicáca
wíawawa.

Jn. 15.12.

Iná yácata nutàacái yái iwàwa-
cutéericué pimànica: "Ìwàwacutácué
cáinináca piicáyacacawa càide iyúwa
cáinináanácué nuicáca píá."

Ef. 5.2.

Cáininácué piicáyacawa càide
iyúwaté cáinináanána Cristo iicáca
wía, yá nacái imàacacaté yáa-
wawa nanúacani wáichawalíiná
càide iyúwaté nanúacaalíté abéeri
cuwèesi, néese, yáté neemàcani
cadàiniwaca isàni Dios irí.*

Arrepentimiento

Yácata wawènúacaalíwa íicha yái
wáiwitáise báawéerica, wàyacaténá
càide iyúwa Dios iwàwáanána wàyaca.

1 Jn. 1.9.

Quéwa wacàlidacaalí wanùma
iyúwa amalánama Dios irí yái
wabáyawanáwa wamàníirica, yái Dios
báisíta imànica càide iyúwa íimáanána,
imàacapínáca iwàwawa wabáyawanána
íicha, yá nacái masacàaca imànica wía
macáita bayáwanási íicha.

Lc. 5.32; 15.7; 24.47; Hch. 3.19.

B

Báawéeri yàanàacaalí wía

Chái Dios itàacái irícu, Dios
íima walí, níái yáaliyéicawa
nùwali càinásica wawàsica yái
iwàwacutá namànica báawéeri
wawàsi yàanàacaalí nía:

1) Dios icàlida walí ìwali càiná
wawàsica yái iwàwacutá
wamànica cáalucaalí wía.
Jn. 14.1.

2) Dios icàlida walí itàacái irícuwa,
càiná wawàsica yái iwàwacutá

- wamànica, áibanái wenàiwica
imànicaalí walí báawéeri,
weebáidacáiná Jesús ìwali?
Mt. 5.11-12.
- 3) Dios icàlida walí itàacái irìcuwa
càiná wawàsica yái iwàwa-
cutá wamànica mawiènicaalí
wamànica wabáyawanáwa.
1 Co. 10.13.
- 4) Dios icàlida walí itàacái
irìcuwa chánácaalí íwi-
táisesica yái imàaquéerica
wamànica wabáyawanáwa.
Gá. 5.19-21.
- 5) Dios icàlida walí itàacái irì-
cuwa càiná wawàsica yái
iwàwacutá wamànica idé-
caalí wamànica báawéeri
ipíchalé, càínásica iicáca wía.
1 Jn. 1.8-9.
- 6) Dios icàlida walí itàacái irìcuwa
càiná iicácanáwa iwàwa-
cutá wàyaca yéewacaténá
wasíimáidaca Dios iwàwa.
Col. 1.10.
- 7) Dios icàlida walí itàacái
irìcuwa càiná yéewáaná
wáalíacawa báisíta ìwali.
2 Ti. 3.16-17.
- 8) Dios icàlida walí itàacái irì-
cuwa càiná iicácanáwa
iwàwacutá wataánica yáapicha.
He. 4.16.
- 9) Dios icàlida walí itàacái
irìcuwa càiná iicácanáwa
iwàwacutá wàyaca náapicha
níái áibanái wenàiwicaca.
Mt. 7.12.
- 10) Dios icàlida walí itàacái
irìcuwa càiná iicácanáwa
iwàwacutá wàyaca
náapicha níái áibanái
wéenánái yeebáidéeyéica
Jesús ìwali.
Gá. 6.10.
- 11) Dios icàlida walí itàa-
cái irìcuwa ìwali yái
iwàwacutáanáca wacàli-
daca ìwali yái Jesucristo
imichàanácátéwa yéetácáisi
íicha.
1 Co. 15.1-8.

Bendición

Macáita yái cayábéeri wawàsi
Dios yèerica walí: wacáuca, wàaca-
wéetúa, wéenibenái, wàasu wawàsi
wadènièrica, wayáacalé, wabàle,
wéenánái, madécaná áibanái
wawàsinái.

Fil. 4.19.

Yái Dios nuíbaidéerica irí,
yàapínacué pirí macáita, yái
wawàsi pimáapuèricuéca,
idèniacáiná ichàbanama yái yàa-
susi cachùniquéerica yàapínacué
piríni, ìwalíisenái yái Cristo Jesús
imàniiricatécué pirí.

Stg. 1.12; Ap. 2.10;

Fil. 1.6; 2.13; Col. 1.11; 1 Jn. 1.9.

Bondad / bondadoso

Iiwitáisesi cayábéeri. Yácata abéeri wenàiwica cayábéeri íiwitáise, imàníirica nacái cayábéeri áibanái irí.

Mt. 5.42.

“Aibacaalí isutá píicha abéeri wawàsi, pía iríni. Yái ichàbéerica píicha abéeri wawàsi, picá pimáisanía íichani, pía nacái ichàbani.”

Ef. 4.32.

Iwàwacutácué pimànica piríwáaca cayábéeri wawàsica. Piicácué áibanái ipùalé. Pimàacacué piwàwa áibanái ibáyawaná íicha càide iyúwa Dios imàacáanaté iwàwawa pibáyawaná íichacué Cristo ìwalíisená.*

Mt. 5.7; 25.34-36; Hch. 20.35;

Ro. 15.1-5; He. 5.2; 13.2; 1 P. 4.8.

C**Cáalucaalí wía**

Dios icàlida walí itàacái irìcuwa ìwali quiríta yái cáalucaalí wía.

1) Cáalucaalí wía, Dios iyúudàa-pináca wamawèniacani.

Lc. 12.32; 14.1,27; Ro. 8.15;

1 Jn. 4.18.

2) Cáalucaalí wía íicha yái wéetáanápínacawa, Dios iyúudàapínáca wamawèniacani.

Ro. 14.7-9; 1 Co. 15.26,56-57;

2 Co. 5.1-10; Fil. 1.21;

1 Ts. 4.13-18; He. 2.14-15.

3) Cáalucaalí wía íicha yái yéewéeripínáca inúaca wía. Lc. 12.4-7; Ro. 8.31; He. 13.6; 1 P. 3.13-15.

4) Cáalucaalí wía, báawacáiná wáamacanica. Mr. 1.27; Ro. 8.31-39; 1 Jn. 4.1-3.

5) Cáalucaalí wía, áiba wenàiwica idécáiná imànica wawàsi espíritu báawéeri ichàini iyú. Lc. 4.33-36; Hch. 16.16-18; Ro. 8.31-39; 1 Jn. 3.8.

6) Cáalucaalí waicáca espíritu báawéeyéi. Mr. 1.27; Lc. 4.1-13; 8.27-36; 22.31-32; Ef. 6.10-18; Col. 2.15; Stg. 4.7.

Cielo

Macáita yái máisawaliri iyéerica chènuniré, macáita nacái cháí èeri irìcu, acalèenái nacái. Yácata nacái Dios iyacàle, icapèe nacái iyéerica chènuniré.

Mr. 16.19.

Néese idécanáamité Wáiwacali Jesús imáalàidaca itàanica yéewáidacalénái yáapichawa, yá Dios imichàidacatèni chènuniré. Yá nérécaté yáawinawa Dios yéewápu néesema.

2 P. 3.13.

Quéwa wía, wacùaca wàyaca
wàlisài èeri, wàlisài cáli nacái
càide iyúwa Dios imàacáanaté itàa-
cáíwa walí, aléde namànicataléca
yáawami cayábéerita wawàsica.*

Mt. 3.17; 5.3; 6.9,20;

Lc. 12.32; 16.22; 23.43;

2 Co. 12.4; 1 Ts. 4.17;

Ap. 7.9; 8.1; 21.1,25-27.

Codicia

Yácata máinícaalí wawàwaca
wadèniaca o weedáca walíwa yái
áibanái yàasuca.

Mt. 16.26.

Ewita abéeri wenàiwica idèniaca
iríwa macáita wawàsi cawèníirica
cháí èeri irícu, quéwa yéetácaalíwa,
yá yàacawa yùuwichàacáisi quichái
irículé. Canácata áiba cawèníiri
wawàsica yéewéeri wàaca Dios irí
wawènipináwa, yéewacaténá yàaca
walí wacáuca càmíiri imáalàawa.

Comunió

Griegonái itàacái iyú, “Koinonía”,
yácata abédanamacaalí wenàiwica
íiwitáise yáapichawáaca abéeri
wawàsi ìwali. Yácata nacái
abédanamacaalí nawàwa Dios yáa-
picha níái yeebáidéeyéica ìwali,
náapichawáaca nacái níái yeebáidé-
yéica Jesús ìwali, Jesucristo ìwalíisená.
Jn. 13.34.

Numàacacué piri abéeri tàacáisi
wàlisài, pimànicatécué càide iyúwa
íimáaná: ‘Twàwacutácué cáinináca

piicáyacacawa càide iyúwa
cáinináanacué nuicáca pía. Càita
nacái iwàwacutácué cáinináca
piicáca áibanái.’

Mt. 18.20; Mr. 9.37; Jn. 15.4-7;

Ro. 8.9; 1 Co. 3.16; Gá. 6.2;

1 Ts. 5.11; He. 10.24; Stg. 5.16;

1 P. 2.17; 1 Jn. 1.3.

Conciencia

Yácata wáiwitáise,
wáináidacatáicawa wàasu
wawàsi ìwaliwa, yái wamàníirica,
ìwàwacutéeripináca nacái wamànica.
Yácata nacái imàaquéri wáináidacawa
ìwali yái wamàníirica, báawéericaalí
wawàsicaní, cayábéericaalí nacáini.

Tit. 1.15.

“Nalí níái wenàiwica cayábée-
yéica íiwitáise, macáita cayábaca nalí
yái wawàsi namàníirica. Quéwa níái
báawéeyéica íiwitáise, càmíiyéica
yeebáida Jesús ìwali, canácata
wawàsiquéi cayábéerica naicáca,
idécáiná báawaca náiwitáise
macáita. Iná nayúunáidaca báawaca
macáita yái cayábéeri wawàsica.”

Ro. 7.15; 9.1; Jn. 8.9; 1 Co. 8.7;

1 Ti. 4.2; He. 10.22; 1 Jn. 3.20.

Contentamiento

Iwàwacutá casíimáica wawàwa
ìwaliise yái wàasu wawàsi
wadèniérica, idéerica Dios yàaca walí.
He. 13.5.

Picácué achúma piwàwa
pínáidacawa ìwali yái

pidèniánápinácuéca manuí palata.
Yátacué casíimái pía yáapicha yái
idéericuéca pidèniaca siúcata. Càica
Dios itàacái íimaca:

“Canácatáita numàacapiná pía,
càmita nacái numàacapiná pía
pirínámitawa.”*

D

Dios, Creador

Hebreonái itàacái iyú, Elohim, El,
Elyon, Shadday, Yahweh. Griegonái
itàacái iyú, Theos. Espírituca yái
Dios, Iyéérica càiripináta, Cà míirita
icámbianiwa, Wenàiwica nacáiri
íiwitáise, Cáalíacáiri, Cachàiníiri,
Mabáyawanéeri, Imàníiri
machacànita wawàsi, Cayábéeri
íiwitáise, Báisiirita itàaníca. Yái
Diosca wenàiwica nacáirita íiwi-
táise, quéwa cà míirita asái waicáca,
cà míirita nacái yéewa wáibàaca
ìwalita. Yáaliéri ìwali yáawáisewata
yái yàasu wawàsicawa, yá nacái
imànica càide iyúwa iwàwáaná.

Yái Dios cachàiníiri canánama
íicha. Yái Dios cáalíacáiri
canánama íicha. Yái Dios
yáaliméeri iyaca macái cháí èeri
irìcu abéericuíseta.

Hch. 14.15.

“Piacué wenàiwicanái, picá-
cué pimàni càiri wawàsica.
Wenàiwicanáita nacái wíaqueí, cà-
yéitáde iyúwacué pía. Càicáinácué
píiwitáise, yá wàanàaca

wacàlidacuéca pírí yái tàacáisi cayá-
béérica, pimàacacaténácué píichawa
yái píiwitáise éwisèimi canéérica
iwèni, piwènúadacaténácué píiwi-
táisewa Dios cáuri irí, imàníirica
yá èeriquéí, cáli nacái, lamá nacái,
macáita níai iyéeyéica nalícubàa.”

Ef. 3.9.

Disciplina

Yácata wàyacaalí machacànita,
wàacawéetúa yáapichawa,
wéenibenái yáapichawa nacái,
áibanái ipíchalé. Yácata nacái
wàalàacaalí áibanái yéewacaténá
nàyaca machacànita càide iyúwa
Dios iwàwáaná wàyaca. Yácata
nacái Dios yàalàacaalí wía,
wamáidacaalí itàacái.

Ef. 3.9; 1 Co. 5.1-5; Jn. 15.2;

Ro. 5.3; Gá. 6.1; 1 Ts. 5.14;

2 Ts. 3.6; 1 Ti. 5.1-2; Tit. 3.10-11.

Discipulado

Yácata wéewáidacaalí wenàiwica
Dios itàacái iwali yéewacaténá
Jesús yéewáidacalénáica nía,
neebáidacaténá nacái itàacái,
nàacaténáwa nacái yáami.

Mt. 4.19.

Yá Jesús íimacaté nalí:

“Aquialécué, piacuéwa núami,
nuéwáidacaténácué picutáidaca
níai wenàiwicaca, pitécaténácué
nía nùatalé, yéewacaténá
nuéwáidacalénáica nía.”

Mt. 28.19.

Iná iwàwacutácué piacawa, macái wenàiwica ííwítáaná yàatalé cháí èri irìcu, pimànicaténácué nuéwáidacalénái iyú nía. Níái yee-báidéeyéica nùwali, pibautizácué nía, Wáaniri íipidená ìwali, liri íipidená ìwali, Espíritu Santo íipidená ìwali nacái.

Mt. 10.32-39;

Lc. 14.27-28,31,33-35;

Jn. 21.15-17.

Divorcio

Yácata abéeri asíali imàacacaalí yàacawéetúawa. Quéwa umànicaalíta báawéeri uiná iyúwa áiba asíali yáapicha, o asíali imànicaalí nacái báawéeri iiná iyúwa áiba inanái yáapicha, cànmíichúacaalí nacái yeebáida Dios ìwali úa, cànmíiricaalí nacái yeebáida Dios ìwalini, yá cayábacata namàacayacacawa.

Mt. 5.31-32.

Quéwa siùcade, núumacué pírí yéewa abéeri asíali imàacaca yàacawéetúawa, quéwa umànicaalíta báawéeri uiná iyúwa áiba asíali yáapicha. Iná imàacacaalí úa áiba wawàsi ìwalíise, yá umànipináca ubáyawanáwa icùaléta, uimácaalí áiba asíali yáapicha. Yá nacái asíali icásèericawa úapicha, imànita nacái ibáyawanáwa, iimácáiná áiba asíali yàacawéetúwa yáapicha."

Mt. 19.3-9; Lc. 16.18; 1 Co. 7.10-17.

Duda

Yácata pucháibacaalí wáiwitáise abéeri wawàsi ìwali,

wáináidacaalíwa nacái méetàuculé fícha yái báisiiri wawàsica.

Mt. 8.26.

Yá Jesús íimacaté nali:

"¿Cánácué máiní cáaluca pía?

¿Cánácué càmita manuí piwàwa

nuwéré?" Yá Jesús imichàacaté

ibàlùacawa, yá yàalàacaté cáuli,

màladàca nacái. Yáté wiúca macáita.

Jn. 20.25,27; Mt. 14.29,31; 17.14-21.

E

Egoismo

Yácata máinícaalí cáinináca waicáca wíawatawa, wíata máiní imànica iríwa wawàsi, néese, yá waimáichaca nàasu wawàsi níái áibanáica.

1 Co. 10.24.

Càmita cayába wáináidacawa máiní wàasu wawàsi ìwalitawa, iwàwacutá nacái wáináidaca wamànica nali cayábéeri níái áibanáica.

Fil. 2.4,20-21; 1 Jn. 3.17;

Mt. 19.21-22; Ro. 14.15;

2 Co. 5.15; Gá. 6.2;

2 Ti. 3.2-4; Stg. 2.15-16.

Envidia

Yácata wáiwitáise báawéeri, imusuéricawa lúasi iyú wawàwalicuíse, waicácaalí, wéemíacaalí nacái áibanái iináwaná idèniaca yàasuwa wáicha.

Stg. 3.14,16.

Quéwa pimàacacaalícué ipìsica yúudenisi imànicuéca piwàwa,

piyacaalícué nacái pipéliaca áibanái yáapicha. Picácué piyúunáida cáalíacáica pía áibanái íicha. Picácué nacái pimàni pichìwawa tàacáisi báisíiri íipunita. Yácáinái cáudenicatáica wenàiwicanái iicáyacacawa, napéliacatáica nacái náipunitawáaca, càmícatáita cáalíacáaná náiwitáise náapichawáaca, yá nacái namànica néeni madécaná íiwitáaná báawéeri wawàsica.

Ro. 13.13; 1 Co. 13.4; 1 P. 2.1.

Esperanza

Yácata wacùacaalí áiba wenàiwica yàanàaca wàatalé, wacùacaalí nacái áiba yàaca walí wawàsi.

Col. 1.5.

Iwaliise yái, picùanácuéca Dios yàapínaca pirícué yái wawàsi idènièricuéca pirí aléde chènuniré, yái idéeritécué píalíacuécawa ìwali, péemiacaalítécué yái tàacáisi cayábéerica ichúuliadéerica wía yùuwichàacáisi íicha,

Ro. 12.12; 1 Co. 15.19;

He. 11.1; 1 P. 3.15.

Espíritu Santo

Yácata áiba Dios yéená máisibáanáca nía, yácata Wacuèrinásàiri Dios yàasu Espiritu. (Is. 61.1)

Jn. 15.26.

“Quéwa yàanàacanáami yái ichàiniadéeripínaca piwàwacué,

yái Espiritu itàaníríca báisíta Dios iináwaná ìwali, nubànuèripínaca pirícué Núaniri íipidená ìwaliwa, Núaniri néeséerica yàacawa. Yá, yácata icàlidapíná nuináwaná ìwali pirícué.”

Mt. 1.18; Jn. 14.16-17; Hch. 1.5-8;

Ro. 5.5; 1 Co. 3.16; Gá. 4.6;

Ef. 4.30; 1 Ts. 5.19.

F

Familia

Abéeri familia íima ìwali, níái: Abéeri náaniri ìyacatáica, náatúa, néenibenái.

Péewáidacué yái Dios itàacáica, péenibenái iríwa, pitàanícué nalí ìwali piyacaalí picapèe iricuwa, pèepunícaalíwa àyapu iricubàa, ipíchaca píimaca, picawàcaalíwa nacái. Yá nacái pitànàacani capíi icàwa ìwali, picapèe inùma ìwali nacái.

Dt. 11.19-20;

Ef. 5.22-24; 1 Ti. 3.2-5.

Fe

He. 11.1.

Yácata manuícaalí wawàwa Dios iwéré, yá imàacaca màulenáca wía yàanàacaténá walí yái wacuèrica wàyaca. Yá nacái imàacaca weebáidaca ìyaca báisíta yái càmíiricáwa idé waicáca watuí iyúwa.

Mr. 11.22.

Jesús íimacaté nalí: “Iwàwacutácué manuíca piwàwa Dios iwéré.”^a

a 11.22 Fe: Yácata manuícaalí wawàwa Dios iwéré: Iwàwacutá weebáidaca Dios báisíiri iyú wawàwalicuísewa. Yá imànica walí càide iyúwa wasutáaná íicha.

Ro. 5.1-2; Gá. 2.16; Ef. 2.8;
Mr. 9.23; Lc. 17.6; Jn. 1.7;
Ro. 3.26; Ef. 3.12; 1 Ts. 4.14;
1 Ti. 4.10; 2 Ti. 4.7-8;
He. 11.1-40; Stg. 1.3;
1 P. 1.7; 1 Jn. 3.23.

Felicidad

Yácata casíimáicaalí wawàwa,
o casíimáicaalí abéeri wenàiwica
iwàwa iwalíise yái wawàsi
idènièrica.

1 P. 3.14; 1 P. 4.12-13.

Fidelidad

Yácata wamànicaalí macáita
càide iyúwa nachùulianá
wamànica.

1 Co. 10.13.

Yái Camèniadacáirica yácata
yáalimáidacué iicáwa pía iyú,
yái macái wenàiwica idéerica
ichàbacawa yèewibàa. Quéwa
mayamáacata Dios imànica
càide iyúwa íimáaná walí. Iná
càmita imàacapiná wáuwà-
cawa irìculé yái càmiiripiná
wáalimá wàideniaca. Yàasu èeri
yàanàaca wía, yá Dios yàapiná
walí wachàini wáalimácaténá
wàideniacani.

Galardones

Yácata íibaidacalési iwèni Dios
ipáyaidapiná náibaidacalé
iwèni macáita níai wenàiwica,
càinácaalíta wawàsica yái

namàníiricaté idècunitàacá cáucaté
nàyaca cháí èeri irìcu.

Ap. 22.12.

Yá Jesús íimacaté: “;Péemíacué!
Nùanàapináca mesúnamáita, yá
nacái nùanàidapináca núapichawa
nawèni níai wenàiwica, nùacaténá
nawèni náalimáwanama, cayábéeri
wawàsi nali níai imàníyéica cayá-
béeri, yùuwichàacáisi nacái nali níai
imàníyéica báawéeri wawàsica.”

Ro. 2.10; Mt. 10.32; Ap. 2.10.

H

Hijos

Itàaníca nàwali níai
wéenibenáica.

Ef. 6.1-2.

Píacué sùmanáica, peeбайдacué
pisèenái itàacáíwa, càica Wáíwa-
cali iwàwaca peeбайдacuéca nali,
yácáináta machacàníiri wawàsica.*

Càica Dios itàacái íimaca: “Pia
píaniri íimiétacanáwa, píatúa
íimiétacanáwa nacái.”* Yácata ley
idàbéerité Dios imàacaca itàacáíwa
ìwali nali imàníinápiná cayá-
béeri nali, níai yèeyéica isèenái
íimiétacanáwa:

Mt. 18.4-5; Mr. 9.36-37;

Hch. 2.39; Ef. 6.4;

Col. 3.21; 2 Ti. 2.22.

Honestidad

Yácata wamànicaalí
machacàníiri iyú wawàsi áibanái

irí, wàyacaalí nacái machacàníiri iyú napíchalé. Càmita iwàwacutá wamèniadaca nía, càmita nacái wayéedùà nía wawèniacaalí náicha nàasu.

2 Co. 8.21.

Wáalimáidaca wamànica machaníiri iyú macáita wawàsi, càmita abéeri Wáiwacali ipíchalé-cata, napíchalé nacái macáita níái wenàiwicaca.

Lc. 6.31; 1 Ts. 4.11-12;

Hch. 24.16; He. 13.18.

Humildad

Yácata cài íimaca ìwali yái càmicaalí cawèni waicácawa áibanái íicha, càmicaalí nacái canùmasée wía.

Ro. 12.3.

Núumacué pirí macáita: Iwalíise yái cayábéeri Dios imàníirica nulí mawènitá, canácata iwàwacutéeri cawènica iicáca yáawawa áibanái íicha. Iwàwacutácué piicáca píawawa píalimáwanama quéecha cáaliacáiri iyú, càinácaalí imanuíca yái chàinisi Dios imàaquéericuéca pirí píalimáwanama.

Ro. 12.3; 1 Co. 10.12;

Gá. 5.26; Stg. 4.6,10.

I

Iglesia

Iglesia íimáaná: Níái wenàiwica ìwaquéeeyéicawa abecatáita Jesús

íipidená ìwali. Níacata iglesia íima ìwali macáita níái yeebáidéeyéica Jesús.

Hch. 20.28.

Iná iwàwacutácué picùaca píawawa, picùacué nacái macáita níái Dios yàasunái wenàiwicaca, píacué Espíritu Santo imàaquéeeyéica ancianonái^b iyú, picùacaténácué níái yeebáidéeyéica Wáiwacali Jesús ìwali, níái iwènièyéicaté íiraná iyúwa.

Hch. 20.28; 1 Co. 12.5,28;

Col. 3.11,15; Ef. 2.20-22;

Col. 2.10; 1 Ts. 5.12;

1 Ti. 3.1-13; He. 13.17; Stg. 5.14-15.

Infierno

Yácata cài íimaca ìwali yái abéeri yàalusi yùuwichàacáisi quichái ipucúacatalécawa càiripináta, nàuwichàacatalépinácawa níái càmíiyéica yeebáida Jesús ìwali.

Lc. 16.23-24.

“Yá yàacatéwa quichái irìculé yái asiali càasuírimica, yá idàbacaté yùuwichàacawa néré manuísíwata. Yá imichàidacaté íiwitawa, yá iicácaté déeculé Abraham, Lázaro ìyacatáica nacái yáapicha. Néese, yá asiali càasuírimi imáidacaté cachàini, íimacaté:

‘¡Nùawiri Abraham, piicá nupùalé! Pichùulì Lázaro yáapúadaca icáapi ipùatawa úni yáaculé yàacaténá isalínidaca nunène,

^b 20.28 Anciano íimáaná, níatái pastornáica.

máinícáiná nùuwichàacawa
cáiwínama cháí quichái ipèrùà
irìcu.' "

Mt. 3.12; 7.13; 8.12; 16.18;
2 Ts. 1.9; Ap. 19.20; 21.8.

Ira

Yácata lúasi yái càì íimaca ìwali.
Stg. 1.19-20.

Yái caluérica èeri imanùbaca,
càmìta yáalimá imànica cayábéeri
wawàsica yái Dios iwàwéerica
wamànica.

Ef. 4.26,31; Col. 3.8; 1 Ti. 2.8.

J

Jesucristo / Deidad

La Deidad de Jesucristo,
íimáaná: Yái Jesucristo, yácata Dios.
Jn. 1.1.

Ipíchawáiseté idàbacawa yá èeri-
quéi, yá idécaté ìyaca yái Tàacáisica.^c

Yái Tàacáisica ìyacaté Dios
yáapichata.

Yái Tàacáisica, yácata nacái Dios.
Mt. 1.23; 3.17; Jn. 5.17,22-23;
10.30; 20.28; Fil. 2.6; He. 1.8; 13.8;
Ap. 1.8.

Jesucristo / Salvador

Jesucristo el Salvador, íimáaná:
Yái Jesucristo, yácata yáaliméeri
ichúuliadaca wía yùuwichàacáisi
quichái íicha.

Lc. 2.11.

"Siùcatàacá, idé asáica pirícué
abéeri sùmài, David ìyacàlemi irìcu,
yácata ichúuliadéeripinácué pía
piùwidenái íichawa. Yácata Cristo,
yái Wáiwacalica."

Mt. 1.21; Hch. 5.31; 15.11; 16.31;
Ro. 6.23; Lc. 1.68; 19.10; Ro. 4.25.

Jesucristo / Señor

Jesucristo es el Señor, íimáaná:
Yái Jesucristo, yácata icuèri
canánama cháí èeri irìcu. Iná
yéewa íipidenáca Wacuèrinásàiri,
yácáináta Wáiwacali canánama.

Fil. 2.11.

Macái wenàiwica íiwitáaná
icàlidacaténá inùma iyúwa, "yái
Jesucristo yácata Wáiwacali
canánama", wàacaténá nacái cayá-
béeri Wáaniri Dios iríwa.

Lc. 1.46; 2.11; 6.46; Jn. 13.13;
Ro. 14.8-9; 1 Co. 1.31; 7.32; 12.3;
Ef. 4.5; 6.7; 1 Ti. 6.15; 2 Ti. 4.8;
Jud. 14; Ap. 4.11; 17.14.

Juicio

Íimáaná: áiba èeri o wéetácaalí
nacái wàacawa, Dios icháawàapiná
waináwaná ìwalíise, yái
wamàníirica idècunitàacá wàyacaté
cháí èeri irìcu. Wamànicanáami
cayábéeri, yá imàacapináca
wàacawa cayábacatalé. Báawéeri-
caalí wamàni, yá wàapinácawa
báawacatalé.

Mt. 12.36.

^c 1.1 Yái Tàacáisi íiméerica ìwali cháí, yácata Jesucristo, yái Dios yáasáidéerica yáa-
wawa irícuíse èeri mìnánái irí.

Quéwa núumacué pirí. Aiba èeri, Dios yùuwichàidacaalí níái èeri mìnánáica. Macáita iwàwacutápiná wacàlidaca Dios irí néenialí, cánaté yéewa watàaníca báawanaméeyéi tàacáisica wéenánái ìwaliwa.

Mt. 25.41; Jn. 5.22; Hch. 10.42;
Ro. 2.5-16; 1 Co. 3.13; 4.5;
2 Co. 5.10; 2 Ti. 4.1;
2 P. 2.4; 3.7-12; Ap. 6.15-17; 22.12.

Justicia

Imáaná: Yácata wamànicaalí cayábéeri áibanái irí, wàacaalí nalí nálímáwanama yái wawàsi iwàwacutéerica wàaca nalí.

Mt. 5.6.

“Níái iwàwéeyéica imànica yáawami cayábéerita wawàsica áibanái irí, Dios iyúudàapináca namànicaní. Iná casíimáipináca nawàwa yáapicha.”

Ef. 3.17-19; Col. 1.12-13;
2 Ti. 2.22; 4.8.

L

Ley

Níacata càì íimaca ìwali, níái Dios yàasu ley. Níái diez tàacáisi Dios ichùulièyéicaté Moisés itànàaca íba sàabadéeyéi ìwali dúli Sinaí ínatale. Níái diez tàacáinái, ichùulièyéipináte israelnái iyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná, iwàwacutápinaté nacái israelnái imànica nachùuliaca càide iyúwa náimáaná.

Mt. 5.17-18.

Jesús íimacaté nalí: “Picá-cué piyúunáida nùanàaca aléi nùanàacaténá numáalàidaca yái ley, yá nacái profetanái yéewáidéericaté wía ìwali. Nùanàaca numànica càide iyúwaté náimáaná natànàaca nùwali. Báisítacué núumaca pirí: ‘Idècunitàacá iyaca èeriquéi, yá nacái cálica, càita nacái càmita ichàbapináwa yái ley itàacáinaca, éwita abéechúa letrapiná, éwita nacái itàacáinaca achúméeripiná, iwéréta idéca ichàbacawa macáita càide iyúwaté náimáaná.’”

Mt. 5.18-19; Jn. 1.17; Ro. 8.3;
Col. 2.14; He. 13.4; 1 Jn. 5.3.

Matrimonio

Yácata càì íimaca ìwali, yái abéeri asìali yeedácaalí yàacawéetúapináwa abéechúa inanái, iyacaténá úapicha.

Mr. 10.6-8;

Quéwa idàbáanaté Dios imànica yái èerica, ‘Dios idàbacaté abéeri asìali, abéechúa nacái inanái.’ Iná ìwalíise, yá iwàwacutá asìali iyaca méetàucuta isèenái íichawa, ìyacaténá yàacawéetúa yáapichatawa. Yá níái pucháiba wenàiwicaca, abéeri wenàiwicacata Dios iicáca nía.

Mr. 10.9; 1 Co. 7.1-40; 11.11;
1 Ti. 3.2; He. 13.4.

Moralidad

Yácata càì íimaca ìwali, yái bayáwanási wamàníirica wainá iyúwa. Càinácaalí nacái iicacánáwa

wàyaça èeri irìcu, wía yeebáidéeyéica Jesús, wàyaçaalí wamànica wabáyawanáwa, càmicaalí nacái.

2 Ti. 2.21-22.

Càita nacái ichàbacawa walí.
Cawinácaalí idé masacàa imànica íiwitáisewa báawéeri wawàsi íicha, yá Dios imàacaca irí íibaidacalési cayábéeri, íibaidacaténá nacái irípináta. Yá nacái idéca màulenácani íibaidáanápíná Wáiwacali irí, càita nacái màulenácani imànicaténá macái cayábéeri wawàsica. Picá nacái pimàaca itéca píiwitáise yái báawéeri wawàsi isímáidéeyéica nawàwa níai ùuculiyéica. Pichàiniadawa pìyacaténá machacàníiri iyú. Manuí piwàwa Dios iwéré. Cáininá piicáca áibanái, pìyaca matuíbanáita náapicha níai icutáidéeyéica íiwitáise masaquèeri yáapichawa Wáiwacali.

Mt. 5.8; Fil. 4.8; 1 Ti. 1.5; 3.9;

Stg. 4.8; 1 Jn. 1.3.

Muerte

Yácata càì íimaca ìwali, yái yéetácáisica.

Ro. 5.12.

Bàaluité, yái bayáwanásica yàanàacaté èeri irìculé Adán ìwalíisenátaté. Iwalíisená yái bayáwanásica, yá iwàwacutá wéetácawa macáita. Càicaté yéetá-cáisi ichàbacawa walí macáita wía wenàiwicaca, wamànicáiná wabáyawanáwa macáita.

Lc. 12.20; Jn. 11.26;

1 Co. 15.21-22, 26, 55-57;

Ap. 20.14.

Mundanalidad

Yácata càì íimaca ìwali, yái wawàsi ìyéeyéica cháì èeri irìcu, yá nacái èeri íiwitáise wenàiwicanái imàníirica.

1 Jn. 2.15.

Picácué cáininá piicáca yái èeri íiwitáise, nía nacái wawàsinái ìyéeyéica cháì èeri irìcu. Cawinácaalí cáininá iicáca èeri íiwitáise, yá càmita cáininá iicáca Dios.

Mt. 10.39; 16.26; Lc. 12.19;

Jn. 5.44; 12.43; 15.19; Ro. 12.2;

Col. 3.2; 1 Ti. 5.6; Stg. 4.4;

1 P. 2.11; 1 Jn. 2.15-17.

O

Oración

Yácata càì íimaca ìwali, yái watàanícaalí Dios yáapicha. Wasutácaalí Dios íicha, yái wamáapuèrica, icùacaténá wía báawéeri íicha, wàacaténá nacái irí cayábéeri ìwaliise yái yèeyéica walí.

1 Ti. 2.8.

Nuwàwaca asianái itàaníca Dios yáapicha alénácaalíta nàwacáidawa. Quéwa náiwitáise masaquèeyéica yáapichawa, càmfíyeyéica calúa áibanái yáapicha, càmfíyeyéica nacái ipélicia ùulenaméeri tàacáisi iyú áibanái íipunita.

Mt. 6.6; 7.7-8; 12.22;

Jn. 14.13-14; 15.7; Ro. 8.26;

Ef. 3.20; He. 4.16; 11.6;

Stg. 5.17-18.

Orgullo

Yácata càì íimaca ìwali, yái canùmaséecaalí wía, cayábacaalí nacái waicáca wíawawa áibanái íicha. Isicúata wadèniaca wawàsi náicha quiríta, wasèenái ìwalí-sewa, wéewáidawa nacái náicha.

Stg. 4.6.

Quéwa Dios yáasáidacaté walí cáinináca iicáca wía manuísíwata, imànicaalíté walí cayábéeri mawèniita. Càica Dios itàacái íimaca: “Dios ibàlùacawa náipunita níái canùmaséeyéica. Quéwa iicáca napùalé mawèniita, níái cà míiyéica cachàini iicácawa áibanái íicha.”*

Mt. 23.6-12; Mr. 12.38-39;

Lc. 1.51-52; Ro. 1.3,16;

1 Co. 1.29; 3.18; 4.6-10;

2 Co. 10.5; Gá. 6.3; 1 Ti. 2.9;

2 Ti. 3.2; Ap. 3.17-18.

P**Paciencia**

Yácata wadèniacaalí wachàiniwa wáalimácaténá wàideniaca càulenéeri wawàsica, yùuwichàacáisi nacái.

Ro. 5.3.

Quéwa ìya áiba wawàsi quiríta, yéewata nacái casíimáica wawàwa, éwita wàuwichàacawa, wáalíacáiná idécaalí wachàbacawa yùuwichàacáisi irìcubàa, yásí wáa-líaca wáalimápináca wàideniaca madécaná wawàsi.

Ro. 8.25; 12.12; 15.4;

1 Co. 13.4; 2 Co. 6.4-6; 12.12;

Gá. 6.9; Ef. 4.1-2; Col. 1.10-11;

1 Ts. 1.3; 2 Ts. 3.5; 1 Ti. 3.2-3;

2 Ti. 2.24-25; Tit. 2.1-2;

He. 6.12; Stg. 1.3; 1 P. 2.19-23;

2 P. 1.5-6; Ap. 14.12.

Palabra de Dios

Yácata càì íimaca ìwali, yái Dios itàacáica, Dios ichùulìerì-caté profetanái itànàaca bàaluité yéewacaténá wáalíacawa Dios ìwali.

2 Ti. 3.16.

Macáita yái Dios itàacáica, Dios yàasu Espíritucani yái càitè imàacaca náiwita irìculé níái itànèeyéicani. Iná yéewa: wéewáidaca iyú, yéewa yáasáidaca walí yái báawéeri wawàsi wamàníirica, yéewa wamachacàníaca wáiwitái-sewa iyú, yéewáida nacái wàyaca machacàníiri iyú.

Mt. 22.29; Lc. 1.37; 11.28; 24.45;

Jn. 1.14; 2.22; 10.35; Ro. 1.2;

1 Co. 15.3-4; Gá. 3.8; Col. 3.16;

2 Ti. 3.15-16; 1 P. 2.2-3;

2 P. 1.20; 3.16; Ap. 22.18-19.

Pecado / Bayáwanási

Yácata bayáwanási yái càmicaalí wamàni càide iyúwa Dios ichùulianá wamànica. Macáita yái báawéeri wawàsi wamàníirica wàasu wawàsi-tawa, wáináidéerica nacái wamànica, macáita bayáwanásicani Dios irí.

Ro. 5.12.

Bàaluité, bayáwanási
yàanàacaté iriculé èeriquéi
Adán ìwalíisenáta, càmicáináté
imàni càide iyúwaté Dios
ichùulianá imànica. Iwa-
líisená yái bayáwanásica,
yá iwàwacutá wéetácawa
macáita. Càicaté yéetácáisi
ichàbacawa walí macáita wía
wenàiwicaca, idécáiná wamànica
wabáyawanáwa macáita.

Mt. 1.21; 26.28; Gá. 6.7-8;

He. 9.22; 1 Jn. 2.1-12.

Perdón

Yácata wamàacacaalí
wawàwa ibáyawaná íicha
yái imàníirica walí báawéeri,
waimáichacaténá wáichawáacawa
yái báawéeri wawàsi wadènièricaté
wáapichawáacawa.

Mt. 18.21-22.

Néese, yá Pedro isutáca
yéemìawa Jesús:

“Nuíwacali, ¿Càisimaléná yàa-
wiría iwàwacutá numàacaca
nuwàwa ibáyawaná íicha, yái
nuénásàiri imàníirica nulí báa-
wéeri? ¿Siete yàawiríasica?” Jesús
íimacaté irí: “Càmita siete yàa-
wiría. Iwàwacutá pimàacaca
piwàwa péenásàiri ibáyawaná íicha
madécaná yàawiría, setenta yàa-
wiría siete.”*

Mt. 5.7; Mr. 11.25; Lc. 6.35;

Ro. 12.14-21; 1 Co. 4.12-13;

Ef. 4.32; 1 P. 3.9.

R

Resurrección

Yácata càì íimaca ìwali, yái yèe-
pùacaalí cáuca wía àniawa, idéca
idénáami wéetácawa.

Jn. 11.25.

Jesús íimacaté ulí:

“Núacata yái yèepuèrica icáucàì-
daca níái yéetéeyéimicawa, núacata
nacái yái yèerica nacáuca. Cawinácaalí
yeebáida nùwali báisíta, éwita yéetá-
cawa, yá iyapínaca càiripínata.”

Mt. 22.23-32; Lc. 20.35-38;

Jn. 5.21-29; Hch. 2.26-31;

Ro. 4.16-21; 1 Co. 6.14; 2 Co. 4.14;

Fil. 3.10-11; 1 Ts. 4.14-16;

2 Ti. 1.10; He. 6.2;

Ap. 1.18; 20.4-13.

S

Salvación

Yácata càì íimaca ìwali, yái
wachúulianácawa asáiri wawàsi
íicha. Dios itàacái irícu, Wáiwacali
Jesucristo ichúuliadaca wía yùuwi-
chàacáisi quichái íicha càiripínata.

Hch. 4.12.

Canácata áiba wenàiwica
yáaliméeri ichúuliadaca wía
yùuwichàacáisi íicha cháì èeri irícu.
Abéerita Jesús, yái Dios imàacaté
yéewéeripíná ichúuliadaca
wenàiwica yùuwichàacáisi íicha.

Ef. 2.8.

Cáininácáinácué Dios iicáca
pía, yácué iicáca pipùalé yàasu
wawàsitawa, yá nacái ichúuliada-
catécué pía yùuwichàacáisi íicha,
manuicáinácué piwàwa Jesús
iwéré. Quéwa càmita ichúuliadacué
pía ìwalíise yái cayábéeri wawàsi

pimàníricuéca. Dios ichúuliadacué
pía yùuwichàacáisi íicha mawèníiri
iyú.

Mt. 18.3; Lc. 19.10;
Jn. 3.14-17; 5.24; 6.44;
Ro. 5.1-2; 11.6; 1 Co. 1.21;
Ef. 2.1-9; Col. 1.19-20.

Yái Dios itàacáica yéewéeri ichúuliadaca wía yùuwichàacáisi íicha

Chái Dios itàacái irìcu, càì
Dios íimaca nalí níái wenàiwica
càmíiyéica yáalíawa ìwali:

1) Níái wenàiwicaca nadéca
namànica nabáyawanáwa
macáita Dios irí. Iná ìwalíise,
yá canácata nalí wawàsi
Dios yáapicha.
Ro. 3.23.

2) Canácata yáaliméeri
idèniaca yàasu wawàsiwa
cayába Dios yáapicha.
Ro. 3.20; Gá. 2.16; Stg. 2.10.

3) Abéerita Jesucristoca yái
yáalimá ichùnìaca pìasu
wawàsi càulenéerica,
yéewacaténá pidèniaca pìasu
wawàsiwa cayába Dios yáa-
picha.
Jn. 3.16; 14.6; Gá. 3.13;
Col. 1.13-14; He. 9.28;
1 P. 2.24; 3.18.

4) Macáita níái wenàiwicaca
iwàwacutá nasutáca Dios

íicha yái, imàacáanápínaca
iwàwawa nabáyawaná
íicha, ìwalíise yái báawéeri
namànírica.

Mt. 4.17; Lc. 13.3; 2 Co. 7.10;
2 P. 3.9.

5) Macáita níái wenàiwicaca
iwàwacutá manuica
nawàwa Jesucristo iwéré,
yéewacaténá Dios imàacaca
iwàwa nabáyawaná íicha.
Jn. 3.15-18; 6.47; Hch. 16.30-31;
Ro. 3.28; 10.9; Gá. 2.16;
Ef. 2.8-9.

6) Macáita níái wenàiwica
yeebáidéeyéica Jesucristo
yéetácawa íichawalíná,
níacata imàaquéeyéi Dios
yéenibenáica.
Jn. 1.12; 3.16; 20.13; Ro. 5.6-11;
2 Co. 5.17-19; Gá. 2.21;
Ef. 1.7; 1 Jn. 5.11-13.

7) Macáita níái wenàiwica
idéeyéica Dios yéenibeca,

náaliacawa Dios ìwali
cayába.

Jn. 1.10-13; 3.1-21; 14.6;
1 Jn. 5.20.

- 8) Càiná yéewáaná wáaliacawa
abéeri wenàiwica yeebái-
daca Dios ìwali.

Ro. 5.5; 8.14-16; 1 Co. 2.14-15;
Gá. 5.22-24; 1 Jn. 2.3-6,20,27;
3.10,18-19,24; 5.10-12,20.

- 9) ¿Càiná wawàsi ichàbacawa
walí idéca idénáami manuíca
wawàwa Jesús iwéré?

Jn. 5.24; 14.27; Hch. 10.43; 13.39;
Ro. 3.28; 5.1; 8.1;
1 Co. 1.30; 6.19; 2 Co. 5.17;
Gá. 1.4; 4.7;
Ef. 1.3-14; 2.4-6,11-13.

Santidad

Ìmáaná: iyúwa waseríacaalí
abéeri wawàsi méetàucuta áiba
irípiná. Iyúwa wía, idéca Dios ise-
ríacaté wía irípináwa, èeri íiwitáise
íicha, weebáidacáiná ìwali. Aiba
ímáaná, mabáyawanéeri.

He. 12.14.

Píalimáidacué pìyaca
matuíbanáita macái wenàiwica yáa-
picha, píalimáidacué nacái pìyaca
mabáyawanéeri iyú, càmicaalícué
píalimá pìyaca mabáyawanáta, yá
càmìta piicápinácué yái Wáiwacalica.

Hch. 24.16; Ro. 11.16; 12.1;

1 Co. 3.16-17; 5.7; Fil. 4.8;

2 Ti. 2.19-22; 3.17; He. 12.1;

2 P. 1.5-8.

Satanás

Ìmáaná: Espíritu báawéeyéi
íiwacali. Dios yùuwide, wàu-
wide nacái. Chìwái yáaniri.
Camèniadacáiri. Abéeri wenàiwica
máiniíri báawaca íiwitáise.

Jn. 8.44.

Ef. 6.11-12.

Pitàsacué píawawa nayú
macáita níái tàacáisinái Dios
imàaquéeyéicuéca pírì itàcái irì-
cuwa, yéewacaténacué pibàlùacawa
dàalanama Camèniadacáiri ichìwa
ípunita. Wamànica ùuwicái, quéwa
càmìta wenàiwicanái ípunita.
Wamànica ùuwicái náipunita, níái
càmíiyéica waicá watuí iyúwa, ichùu-
lièyéica chái èeri iricu, cachàiniíyéica
nacái. Níái catéeri íiwacanánáica.
Náipunita macáita níái espíritu báa-
wéeyéi icuèyéica chènunibàa.

Mt. 12.14; 13.19,38;

Jn. 12.31; 14.30; 16.11;

Ro. 16.20; 2 Co. 4.4;

Ef. 2.2; 4.27; 1 Ts. 3.5;

1 P. 5.8; Ap. 9.11; 12.10.

Seguridad

Ìmáaná: Weebáidacáiná Jesús
ìwali, yá weebáidaca nacái wàyaca
yáapicha matuíbanáita, yàacáiná
walí wacáuca càmiíri imáalàawa,
wàyacaténá yáapicha càiripináta
iyacàle iriculé.

Ef. 3.12.

Iwalíise yái weebáidáanáca
Cristo ìwali, yá wáalíaca wàyaca
yáapicha matuíbanáita, yá nacái

yéewaca wataáníca Dios yáapicha
macàaluínináta.

Ro. 8.16,38,39;

Fil. 3.21; Col. 2.2;

1 Ts. 1.5; 2 Ti. 1.12;

He. 6.11,19; 12.28;

1 Jn. 3.14,19; 4.4,18; 5.13.

Sexo

limáaná: Abéeri asìali
iimácaalí abéechúa inanái
yáapicha, yá namànica

náapichawáaca càide iyúwa
nainá iwàwáaná.

Mt. 19.5.

Càica Dios itàacái íimaca:

“Abéeri asìali yeedácaalí yàaca-
wéetúawa, yá iwàwacutá iyaca
méetàucuta yáaniri íichawa,
yáatúa íichawa nacái, yàacaténá
iyaca yàacawéetúa yáapichawa.
Níái pucháiba íiwitáaná
wenàiwicaca, nàypináca càide
iyúwa abéeri wenàiwicata.”

